D. JUNII JUVENALIS
ET
A. PERSII FLACCI
SATIRÆ.

Interpretatione ac Notis

ILLUSTRAVIT

LUDOVICUS PRATEUS,

Rhetoricæ PROFESSOR Emeritus.

E Libris JUSSU *Edw Corbyn 1716*

CHRISTIANISSIMI REGIS,

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

Editio Quarta, prioribus multò Correctior.

LONDINI,

Apud J. NICHOLSON, J. & B. SPRINT, T. CHILDE, R. WILKIN, B. TOOKE, D. MIDWINTER, M. MATTHEWS, M. ATKINS, & B. COWSE.

MDCCXV.

1568/1424.

BL

SERENISSIMO
DELPHINO

NEC Satyricos evolviſſe pigeat Te, SERENISSIME PRINCEPS. *Quo ampliùs tùm domeſticis exemplis, tùm indole propriâ ad omne bonum inſtitutus es; hoc magis delectabit Romanorum vitia, quæ & noſtra ſunt, videre paſſim damnata: virtutem verò ubique amabilem, ubique laudatam. Fortè etiam placebit diverſum conferre utriuſque viri ſtylum & ingenium eidem tamen Satiræ nihilò ſeciùs operatum. Facundum hinc Poetam, ut acriter, ſic & diſertè, ſcelus proſcribentem non ſine voluptate comparabis cum moroſa illa, ſtricta, ſalſa dicacitate Perſii, ſeveram Stoicorum diſciplinam ſtrenuè venditantis. Apud hunc certè præclara tot ſapientiæ oracula non aſpernabere. Apud illum verò quàm multa occurrent, jucundéque leges, felicibus hiſce temporibus accommodata! Hæc imprimis LUDOVICI magnitudinem exhibebunt:*

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm,
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit.——

Item iſta ;

Spes vitæ cum Sole redit.

At cùm nata auſpicatiſſimè Tibi dicam, an Regno pro les adoleverit ; ei profectò gaudebis occentare :

—Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

Hoc ſanè potiſſimùm novit Borbonius Sanguis : hoc Majoribus accepiſti ; hoc præſtas ipſe non degener hoc poſteris exemplum, ſtimulus atque incentivum Te relinquetur. Perge, SERENISSIME PRINCEP *virtutes quaſque ſummas complecti, haſque doctri & ſapientiâ decorare ; hoc eſt, cum LUDOVIC MAGNO magnitudine certare. Quæ quide dum generosè moliris, nos interim ad exterarum ge tium invidiam, ævi noſtri Francicique Imperii felic tate potiemur ; in quo videlicet Reges adeò ſtudio philoſophantur, adeò ſapienter dominantur.*

PRÆFATIO.

MECUM ipſe luctatus ſum aliquandiu priuſquam injuncto mihi penſo & labori manum admoverem. Hinc ſcribendi cacoëthes bilem, illinc repetita crambe ſtomachum ciebat. Quid enim poſt lucubrationes tot virorum doctiſſimorum, ego rursùm? Actum agam, an nova commentus, & quaſi vitans humum, nubes atque inania captabo? Sic ego memet initio ab opere deterrebam. At cùm cœpi rem moliri, tum ſenſi & intellexi quàm ſapienti conſilio ducerentur ii qui jubebant opus urgebantque. Nôrunt omnes qui, quales, & quanti ſunt illi; MONTAUSERIUS Dux, ac Præſul BOSSUETIUS olim Condomenſis, jam verò Meldenſis Epiſcopus: necnon eruditiſſimus Abbas HUETIUS, formandis SERENISSIMI DELPHINI moribus, regendiſque ſtudiis à LUDOVICO MAGNO præpoſiti. Tantis itaque Viris, Lector, acceptum refer, quod facilis deinceps cuivis pateat aditus ad capiendum ſenſum ac mentem Poëtarum alioquin

quin abſtruſorum. Nam interpretatio quidem aperta eſt, quæ dum ſtrictæ orationis nexus & ambages ſolvit, omnem certè caliginem diſcutit. Quod ſi quid involutum intricatumve ſupereſt, in promptu ſunt Annotationes tùm accuratæ, tùm ſtrictæ. Non dixi temerè. Accuratas vocavi quæ nihil intactum aut difficile relinquunt, ubicunq; nodus vindice dignus inciderit: Strictas autem quæ ſuperfluum admittunt nihil. Quoties vero Interpretes melioris etiam notæ (pace dicam illorum) boni dormitant? Sæpè vel obſcura tranſvolant quædam; vel in re ſatis comperta verboſiùs immorantur, dicam & exſpatiantur; atque eruditа nimis multa congerunt, ad rem licèt haud omninò pertinentia. Aliàs Auctoris poſthabent aut tranſiliunt germanum planè ſenſum; quoniam genuina interpretandi ratio & ſimplex non ſatis facit eorum ingenio ſemper alta, paſſim & arduа rimanti. Nonnunquam æmulos carpendi, vellicandi, ſuperandi cupido facit eos prorsùs inſtituti ac propoſiti immemores, ut nihil penſi habeant modò ſuam oſtentent eruditionem, pariter & ambitionis & gloriæ vanum lucellum.

Cæterùm ne quæſo, Lector, imitere nonnullos minùs ſobriè ſapientes, qui niſi integrum, ut aiunt, Auctorem habeant, vel ſordibus putidum ac fœtentem, nihil ſe habere dicunt. O mores

Scilicet

Scilicet pudor tanti est? At nos ex Oraculi cœlestis ac Divini monitu, atque ex Sapientum, quos honoris causâ nominavi, Virorum præcepto ac mandato, in Interpretatione ac Annotationibus pretiosum à vili secrevimus, obscœna de medio expunximus. Et certè numquid valde mundi esse possint, quos adeò juvat immunda contrectare ultrò, & in omnem partem versare? Ne illi auscultent mihi: at audiant literarum decus ac lumen Jul. Scaligerum Poët. lib. 3. cap 98. ita scribentem: *Fœditates nemo bonus nominare debet, nedum ut literis mandet. Quid enim cogitet adolescens, qui certarum ignarus obscœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda? Quàm monstroso sunt ingenio ii, qui ea scriptis suis audent inserere? Malo igitur non reprehendere vitia detestanda, quàm in execranda oratione mereri reprehensionem.* ——— ——— ——— ——— *Quid enim tetrius quibusdam Versibus Juvenalis, propter quorum insolentiam, vel jusserim vel optârim toto opere abstinere virum probum?* ——— ——— ——— ——— ——— ——— ——— *Sunt verò inculpata quædam argumenta, in quibus hoc poematis genere oblectare possis etiam casta ingenia.* Hæc ille, ut cætera quidem omnia, egregie. Quibus ex animo nos morem gessimus, ut per tot insignia morum documenta, quæ passim apud Juvenalem & Persium occurrunt, ire quisque deinceps

queat inoffenſo pede ac mente. His fruere diu Lector: ac ſi quid fortè nos errâſſe, ut ferè ſit animadvertis; ſtatim recordare, ſub cœlo nihil eſſe ex omni parte beatum. Vale. At, at; ſubſiſte pauliſper, atque de Satyricis & Satira pauca ſaltem accipe, è Quintiliano lib. 10. cap. 1.

Satira quidem tota noſtra eſt, inquit; *in qua primus inſignem laudem adeptus eſt Lucilius, qui quoſdam ita deditos ſibi adhuc habet amatores, ut eum non ejuſdem modò operis auctoribus, ſed omnibus Poetis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis tantum ab Horatio diſſentio, qui Lucilium fluere lutulentum & eſſe aliquid quod tollere poſſis, putat. Nam eruditio in eo mira, & libertas, atque inde acerbitas & abundè ſalis. Multò eſt terſior ac purus magis Horatius, & ad notandos mores præcipuus. Multum & veræ gloriæ quamvis uno libro Perſius meruit. Sunt clari hodie quoque, qui & olim nominabuntur.* Hâ poſtremâ ſententiâ Juvenalem deſignari, laudarique, alibi diximus. Sed & ſi vacat & lubet iterùm è Jul. Scaligero Poëtices lib. 1. cap. 1 & lib. 3. cap. 98. excerpta hæc collige mecum Lector, & compinge.

Veteres ſalacitatem τράγου *dixere. Nihil caprâ ſalacius. Capripedes Satyri. Falluntur qui putant Satyram eſſe Latinam totam. A Græcis enim & inchoata & perfecta primùm. A Latinis accepta deinde, atq*

ext

extra ſcenam exculta. Quamobrem non à ſatura vel lege, vel lance, dicta eſt; ut fruſtrà ac temerè ſatagunt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. Cum lancibus enim prodibant & caniſtellis omni pomorum genere plenis, quibus Nymphas allicerent.

Vides, Lector, pugnantem cum Quintiliano Scaligerum de Satiræ Etymologia. Quòd ſi ſapis, ac viris omni exceptione majoribus te vis adjungere, credes iis quæ eâ de re luculenter præſcripſit Caſaubonus. Vide interim quæ annotavi Sat. 1. verſ. 30. ad vocem *Satiram*. Nihilò tamen minùs è Scaligero reliqua excipiamus, audiamuſque. Sic ille pergit:

Satyram non eſſe Latinam rem ſuo loco monuimus. Eſt autem Poema liberum, ſimileque Satyricæ naturæ; omnia ſuſque deque habens, modo aliquid dicat.

Tribus modis Satyrarum ſpecies agnoſcuntur: à generibus Carminum, (ſcilicet vel ſenariorum Dactylicorum vel Iambicorum) à ratione Poematis: à characteribus. A ratione Poematis tres ſunt, Vel narratio eſt ſimplex: ex perſona Auctoris; ut prima Juvenalis. Vel activa & ex perſonis conſtituta; ut prima Perſii. Vel miſta; ut illa Horatii pleniſſima munditiarum: Ibam fortè Viâ Sacrâ. *A characteribus ſpecies duæ. Altera ſedatior, qualis Horatiana, ac ſermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Juvenali & Perſio. Hi ſtrictam habent cuſpidem,*

dem, ac veluti contectum fronde gerunt thyrsum, Satyrorum more, quo feriant imprudentes. Juvenalis ardet, instat apertè, jugulat. Persius insultat. Horatius irridet. Idcircò Satyras inscripsere illi: hic Sermonis tituli contentus fuit.

Partes in Satyra nullæ: nullum Proœmium, si non vis. Abrupta omnia, non tamen non cohærentia. Nam aut ejusdem vitii multos damnas; aut multorum unum: aut misces.

Verba vulgaria aut sordida interdum, éque macello petita.

Stylus tametsi pro re aut depressior, aut lascivior, tenuis tamen atque humilis, ac de medio sumptus; longè tamen meliùs arridet, si cum Romana puritate junctura sint molliusculæ: quales Juvenalis felicissimè est consecutus. Duriusculus Persius.

D. Junii

D. Junii Juvenalis Aquinatis

VITA.

AQUINATEM ſe ipſe teſtatur Juvenalis Satirâ 3. ver. 319. libertino quidam patre natum, alii duntaxat ab eo educatum referunt. Eruditus eſt à Frontone Grammatico; à Quintiliano Rhetore etiam, ut volunt nonnulli. Certè hîc de Juvenale dicitur loqui lib. 10. cap. 1. ubi Satyricos laudans Poëtas ait: *Sunt clari hodie quoque, & qui olim nominabuntur.* Floruit ſub Imperatoribus Domitiano, Nervâ, Trajano, Hadriano etiam, ut ex Notis conſtabit.

J. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20. *De Juvenalis ætate non ab re dubitatur*, inquit. Declamavit ad mediam ferè ætatem, forenſeſque cauſas egit non ſine laude & gloria. Poſteà ad Satiras componendas animum appulit. At in Paridem mimum verſus quoſdam non abſurdos cùm publicâſſet, Domitianum hiſtrionis iſtius amantem haud leviter offendit. De his Sat. 7. 15, & 16. Illos igitur pudore & irâ percitos de Juvenale amovendo cogitâſſe tradunt, atque ſub honoris obtentu relegâſſe, præfectum nempè cohorti, quæ in Ægyptum mittebatur. Intellectâ verò præfecturæ causâ dicunt eum tædio & angore vitam finiiſſe illic ſanè octogenarium. Porrò hæc neque vera omnia, nec falſa: Lipſio teſte citato loco, ubi Juve-

D. Junii Juvenalis VITA.

Juvenalem ſub Domitiano exulâſſe non abnuit quidem, negat autem eo ſuperſtite mortuum; imò poſt ipſum Satiras aliquot ſcripſiſſe, colligit ex ejus Sat. 4. Imprimiſque ex ultimis verſibus, vixiſſe ad Trajani, quin & Hadriani tempora, oſtendit ex Sat. 6. v. 406. & ſeq. & Sat. 13. v 17. atque Plinio Juniori, & Tacito ſupparem exiſtimat.

Juvenalem ſibi familiarem valdè commendat Martialis Lib 7. Epigram 23. & 90. Item Lib. 12. Epigram. 18. Quod Epigramma ſi Martialis, cùm in Hiſpanis degeret, ſcripſit; mortuoque jam Domitiano: quæ quidem affirmat ibid. cit. Lipſ. hinc duo nobis patent: alterum, ſuperſtitem Domitiano fuiſſe Juvenalem: alterum, in Ægypto nequaquam obiiſſe, ſed reverſum inde Romam, ibiq; deinceps ſcriptitâſſe. Nam ſic ait Martial. citat. Epigr. 18. Lib. 12. ad Juvenalem:

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamosâ Juvenalis in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, &c.

Cæterùm omnibus Satyricis, ipſique Horatio præferendum Juvenalem ſcribit Jul. Scaliger: nihil autem verius ab eo ſcriptum Lipſius aſſeverat.

A. PERSII

A. PERSII FLACCI

VITA.

AULUS Perſius Flaccus natus eſt Volaterris in Hetruria, Fab. Perſico, & L. Vitellio Coſs. circa viceſimum Imperii Tiberii Cæſaris annum, à Chriſto paſſo ferè ſecundum, patre Flacco Equite Romano, quem ſexennis amiſit, matre Fulviâ Siſenniâ, in quam pietate fuit inſigni, quemadmodum & erga ſorores; illud initio Satiræ ſextæ fuſiùs declaratur, ad v. 6. verba hæc, *mihi nunc Ligus ora intepet.* Cùm annorum eſſet duodecim venit Romam, ubi Remmium Palæmonem Grammaticum audivit, Rhetorem verò Virginium Flavium, aliis Flaccum. Annos natus ſexdecim operam dedit Annæo Cornuto Stoicæ Philoſophiæ anteſignano, quem etiam mirificè coluit ab ipſo pariter amatus, ut patet ex Satira quinta. Quin & ei legavit non mediocrem nummorum copiam, nimirùm ſeſtertia centum, aut ſicut alii volunt, argenti facti pondo viginti, præter Bibliothecam ſuam, in qua numerant aliqui Libros Chryſippi ſeptingentos. At Cornutus hos quidem accepit, pecuniam autem reliquit Perſii ſororibus, quas hæredes ille fecerat. Obiit ex ſtomachi vitio, in ipſo ætatis flore, anno ſcilicet vigeſimo octavo, aut non multò ſecùs, & Imperii Neronis circiter octavo, quicquid alii dicant, ipſeque Hieronym. quod egregiè, ut omnia, Caſau-

ſaubonus obſervat. Fuiſſe reverâ Perſium, ut Probus refert, verecundiâ virginali, animo ſincero, impensè erudito, acri certè & vitiorum impatienti, & Lucilii & Horatii imitatorem aſſiduum, probant ſatis ejus Satiræ doctrinâ refertæ & Stoam ſapientes. De his porrò id notandum, in antiquis membranis ſine ulla diſtinctione aliquando reperiri, quaſi liber eſſet unus & continuus, quod & agnoſcunt Priſcianus, Quintilianus, aliique, dum non quidem Satiras Perſii, ſed librum appellant. In quibuſdam tamen, Satiræ duntaxat quinque numerantur; quartâ ad tertiam adjunctâ. Scripſerat juvenis, inquiunt, Prætextam fabulam, ὀδοιπορικῶν librum unum, & alia quæpiam, ut aiunt veteres Gloſſæ: ſed abolevit ea Fulvia mater, ex conſilio Cornuti Præceptoris, qui etiam Satiras, antequàm ederentur, recenſuit.

Cæterùm quanquam videtur Perſius noluiſſe intelligi, atque adeò debere negligi, ut aiebat D. Ambroſius, at quod ait magnus Scaliger, jam à nobis intelligitur, neque proinde negligendus à quoquam. Eccur enim ita laudatus fuiſſet à ſummis Viris ille, ſi nec legi dignus eſſet? Teſtes ſint Euſeb. D. Hieron. S. Auguſt. Lactant. Quintilian. & alii propè innumeri; Ex Poetis autem Lucanus, qui pariter ut Perſius Cornuti auditor fuit, ejus autem Poemata, nunquam ſine admiratione & præconiis recitari audiebat, ut affirmat Vetus Interpres, quin exclamaret, hæc vera eſſe Poemata. Martialis autem poſteritati conſignavit Perſii memoriam his Verſibus:

Sæpiùs in libro memoratur Perſius uno,
Quàm levis in tota Marſus Amazonide.

TESTI-

TESTIMONIA
Veterum SCRIPTORUM
De *JUVENALE.*

M. Fabii Quintiliani lib. 10. Institut. Orator. cap. 1.

SUNT clari hodie quoque, & qui olim nominabuntur:

Martialis Lib. 7. Epigramm. 23.

Cum Juvenale meo, quæ me committere tentas,
Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
Te fingente nefas Pyladem odisset Orestes:
Theseа Pirithoi destituisset amor, *&c.*

Et Lib 12. Epigramm. 18.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa, Juvenalis, in Suburra.
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Major Cælius, & minor fatigant:
Me multos repetita post Decembres
Accepit mea, rusticumque fecit
Auro Bilbilis & superba ferro.

Ammian. Marcellin. Lib. 28.

Quidam detestantes ut venena doctrinas, Juvenalem & Marium Maximum curatiore studio legunt, nulla volumina præter hæc in profundo ocio contrectantes.

C. Sollii Apollinaris Sidonii, Carmine 9. quod est ad Magnum Felicem Consulem.

Non qui tempore Cæsaris secundi
Æterno incoluit Tomos reatu;
Nec qui consimili deinde casu
Ad vulgi tenuem strepentis auram
Irati fuit histrionis exul.

His accedat Jul. Scalig. qui de Juvenale sic censet in Poetic.

Juvenalis candidus ac Satyricorum facilè Princeps. Nam ejus versus longè meliores quâm Horatiani: sententiæ acriores, phrasis apertior.

TESTI-

TESTIMONIA
Veterum SCRIPTORUM
DE
PERSIO.

M. Fabii Quintiliani lib. 10. *Institut. Orator. cap.* 1.

MUltum & veræ gloriæ quamvis uno libro Persi meruit.

M. Valerii Martialis.

Sæpiùs in libro memoratur Persius uno,
Quàm levis in tota Marsus Amasonide.

Ex Eusebiano Chronico S. Hieronymi.

Imper. Tiberio, Olympiad. 203. Persius Flaccus Satiric Poeta Volaterris nascitur.

Olympiade 210. moritur, anno ætatis suæ 29.

Olympiade 211. Nero Cornutum Philosophum præcepto rem Persii in exilium fugat.

S. Augustin. Lib. de Magistro, cap. 9.

Persius omnibus pœnis, quas Tyrannorum vel crudelita excogitavit, vel cupiditas pendit, hanc unam anteponit, qu cruciantur homines, qui vitia, quæ vitare non possunt, co guntur agnoscere ..... Quia virtutem videre nec tene re, supplicium est: quod idem ille Satiricus Tyrannis, u puniantur, optavit.

D. Jun

D. Junii Juvenalis SATIRÆ.

SATIRA I.

SEmper ego auditor tantùm? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?
Impunè ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic Elegos? impunè diem consumpserit ingens

INTERPRETATIO.

EGo-ne *perpetuò auscultator* ero *dumtaxat? Numquid* nihil *unquam reddam*, *tam sæpè exagitatus Theseide Codri clamosi? Igitur sine pœna mihi lectitaverit alius Comœdias, alius Elegias?*

ANNOTATIONES.

1. *Semper ego auditor.* | Exordium ex abrupto, ut ferè in Satiris; nam in aliis Poëmatibus est aliqua præparatio.

Auditor. | Recitantium nempè Romæ Poëtarum. De qua recitandi consuetudine & æmulatione Plinius abundè Epist. 13. l. 1. De apparatu verò & pompâ nos fusè agemus ad primam Persii Satiram ver. 17. ad hæc verba: *Sede leges celsâ.*

Nunquamne reponam? | Nihilne aut scribam aut recitabo, quo par pari referam iis qui me sæpiùs obtundunt.

2. *Vexatus toties.* | Molestiâ affectus. Horat. ad Pisones.

Indoctum doctumque fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet occiditq; legendo, &c.

Theseide. | De Theseo ejusque factis Codrus carmen scripserat adeò longum, ut Æneidem æquaret longitudine, multisque diebus recitandum esset. Theseï præclarè gesta vide apud Plutarchum, Diodor. Sicul. Lib. 5. c. 5. & alios.

Codri. | Vetus Scholiastes legit *Cordi*: aitque *Cordum* fuisse vitiosum Poëtam, qui Tragœdiam Theseï composuit: sed reclamant omnes; & volunt *Codrum* hunc vixisse temporibus Juvenalis, fuisseque humilem & obscurum Poëtam, cæterum tam pauperem, ut Proverbio locum dederit, *Codro pauperior.* Talem certè eum notat Juvenalis Sat. 3. v. 203. & Mart. Lib. 3. Epigr. 15.

3. *Togatas.* | Horat. ad Pisones.

Seu qui prætextas, seu qui docuêre togatas.

Prætextæ indicant Tragœdias, in quibus inducuntur personæ prætextatæ & Nobiles gravia, & publica tractantes negotia. *Togatæ* dicuntur Comœdiæ Latinæ, in quibus agunt Togati Viri, & privatas res tractant. Ita etiam *Palliatæ* vocantur Græcæ Comœdiæ à Græcorum pallio, Varro de Lingua Latina. Diomed. Donat. in Terent.

4. *Diem consumpserit.* | Mene totum diem audiendo detinuerit? Martial.

Auditor toto sæpè Poëta die.

Ingens Telephus & Orestes. | Immensæ Tragœdiæ & ampullatis versibus contextæ. Quales arguebat Horatius in Arte, his verbis:

Telephus & Peleus cùm pauper & exul uterq;
Projicit ampullas, & sesquipedalia verba.

Quorum fuerint Poëtarum illæ, non constat. At certum est Poëtas Romanos amâsse argumenta è longinquo petere, idque etiamnum fieri cernimus. Quod perstringebat Horatius ad Pisones.

Nec minimum meruêre decus vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta.

Ergo etiam tempore Juvenalis Poëtæ quidam è trivio arripiebant argumenta illa Græcorum nobilia, in quibus multa grandia, quædam etiam admirabilia occurrebant celebranda oratione. At in illis tractandis sæpe peccabant seu contrà decorum, quod notat Horat. loco suprà citato: seu contra justam Carminis magnitudinem, quod hic queritur Juvenalis.

Sine pœna diem triverit magnus Telephus, aut Oreſtes, impletâ jam ingentis voluminis extremitate, conſcriptus etiam retrò, neque adhuc abſolutus? At nemini ædes ſuæ cognita ſunt plus quàm mihi nota ſunt *nemus Martis, & ſpelunca Vulcani cautibus Æoli proxima.* Porrò *Frontonis platani, & marmora concuſſa, aſſiduè reſonant, quid faciant venti; quas animas Æacus vexet; qua ex parte alter apportet aurum pellicem ablata; quam magnas ornes torqueat Monychus: & fidera labefactata ſunt recitatore continuo.*

Telephus? aut ſummi plenâ jam marginè libri
Scriptus & in tergo necdum finitus Oreſtes?
Nota magis nulli domus eſt ſua, quàm mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti; quas torqueat umbras
Æacus; unde alius furtivæ devehat aurum
Pilliculæ: quantas jaculetur Monychus ornos;
Frontonis platani, convulſaque marmora clamant

ANNOTATIONES.

5. *Telephus.* | Herculis ex Auge filius, qui infans à matre expoſitus inter virgulta, lactatus à cerva dicitur: ac dein Myſorum Rex, cùm Græcis negaret iter per ſuam regionem, ab Achille vulneratus, & ab eodem ex Oraculi præcepto ſanatus eſt, ſeu è rubigine haſtæ, ſeu ex herbis facto remedio.

Plenâ jam margine. | Poëtæ hoc indicat verboſitatem, quod non ſolùm ſcribat in interiori membranâ, ſed & marginem impleat, & membranam exteriorem, quod rarò fiebat. Martial. Lib. 8. Epigram. 62.

Scribit in averſâ Picens Epigrammata chartâ,
Et dolet averſo quod facit illa Deo.

Sidon Apollin. Lib. 8. Epiſt. 16. quæ eſt ad Conſtantium. *Jam copioſum te, ni fallor, pulſat exemplar,* inquit, *jam venitur ad margines umbilicorum, jam tempus eſt, (ut Satyricus ait,) Oreſtem noſtrum vel ſuper terga finiri.*

6. *Oreſtes.* | Qui Furiis agitatus ob interfectam matrem Clytemneſtram, varias orbis regiones, comite Pylade, varioſque obiit caſus. Euripid. in *Oreſte.* Item in *Iphigenia Taurica,* & in *Electra.* Sophocl. in *Electra. Oreſtis* cadaver effoſſum ex monitu Oraculi, ſeptem cubitorum fuiſſe affirmat Herodotus Lib. 1. ſed fabulatorem eum vocat Gellius Lib. 3. cap. 10.

7. *Nota magis nulli, &c.* | Id eſt, ſi velim ſcribere, & Carmen condere, tam ſcio Hiſtorias & Fabulas, quàm Poëtaſtri illi, qui impunè id faciunt. Obſervant doctiores, imprimiſque Janus Parrhaſius, hìc argui Valerium Flaccum, qui in Argonauticis ejuſmodi nugas & affectatas rerum deſcriptiones ambitioſè ſectatus ſit.

Lucus Martis. | Seu *lucus Martis* ſacer propè Albam, ubi Remus & Romulus è Rheâ Sylviâ nati ſunt. Seu, ut volunt quidam, locus in Appia via, ubi Poëtæ recitare conſueverant, *Lucus Martis* appellatus. Vel alludit ad illud Hor. ad Piſon.

Cum lucus & ara Dianæ, &c.

Et illud Perſii.

Nec ponere lucum Artifices.

8. *Æolis rupibus.* | Lipareæ ſunt Inſulæ ſeptem in mari Tyrrheno, quæ & *Æoliæ* dictæ ab *Æolo,* qui illuc appulſus, in una earum regnâſſe fertur. Juvenalis rupes vocat, quia ſaxoſæ ſunt & ſcopuloſæ ſaltem quædam illarum.

Vicinum antrum. | Ætna mons in Sicilia flammas eructans, in quo propterea fabulati ſunt habitare Vulcanum. Hujus montis incendia deſcribere amabant Poëtæ.

9. *Quid agant venti.* | Quæ natura & origo *ventorum,* qui effectus, quæ poteſtates; quæ vulgaris Poëtarum Carminibus materia.

10. *Æacus.* | Is Judex apud Inferos cum Minoë & Rhadamanto. Sunt qui partiantur illorum officia, ut propriè Juvenalis dixerit, *torquet* Scilicet Rhadamanto Inquiſitionem, Minoi judicium, *Æaco* Executionem attribuunt.

Unde alius furtivæ, &c. | E Colchide in Theſſaliam Vellus aureum abſtulit Jaſon artibus Medeæ adjutus. Diodor. Sicul. L. 5. c. 3. Argonautica illam expeditionem celebrârunt primùm è Græcis Orpheus, & Apollonius; è Latinis poſtea C. Valer. Flaccus Setinus, ſub Domitiano Cæſare.

11. *Monychus.* | Ponitur hoc nomen velut proprium alicujus è Centauris, ut & apud Ovidium & Lucanum. Commune tamen eſt omnibus illis, qui unius & ſolidæ ungulæ fingebantur: ab ungine ductâ à *μόνος,* & *ὄνυξ.* Centauri porro *Monychi* ſunt dicti, quoniam hi Theſſaliæ populi equos primi cùm domuiſſent, & ex iis pugnarent; eminùs conſpecti, membra partim equina, partim humana habere crediti ſunt.

Jaculetur ornos. | Id eſt, quantas arbores torrint Centauri adverſus Lapithas, in certamine illo, inſtigante Marte, inito ad rapiendam Hippodamiam Pirithoï uxorem, irato nempè quòd cæteris vocatis Diis ad eas nuptias ipſe præteritus fuiſſet. Vide Ovid. Metamorph. 12.

12. *Frontonis.* | *Julius Fronto* Romæ nobilis & eruditus, ac litteratis amicus ſuam domum Poëtis recitantibus ultrò commodabat. Martial. Lib. 1. Epigr. 56.

Clarum militiæ Frontonem decuſque togæ.

Platani. | Arbores umbram prætendentes ambulacro, ubi recitabant. *Platanos* ſtudioſè Romani colebant, adeò ut Hortenſius vino etiam affuſo ſuas *Platanos* educaret in villa Tuſculana; teſte Macrobio, Lib. 3. c. 13.

Convulſa marmora. | Vel multitudine eorum qui audituri conveniebant, vel potiùs aſſidua recitantium clamore. Hyperbole.

Semper

Semper, & aſſiduo ruptæ lectore columnæ
Expectes eadem à ſummo, minimoque Poëta.
Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus: & nos
Conſilium dedimus Syllæ privatus ut altum
Dormiret. Stulta eſt clementia, cùm tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ,
Cur tamen hoc libeat potiùs decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus:
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cùm tener uxorem ducat ſpado: Mævia Tuſcum

Paria ſperes à magno Vate, atque ab infimo. Igitur nos etiam manum ſubtraximus ferulæ, nos etiam auctiores fuimus Syllæ, ut privatus caperet ſomnum profundum. Fatua eſt miſericordia abſtinere papyro, quæ peribit, quandoquidem invenias tam multos Poëtas. Attamen ſi otioſi eſtis, & benignè auditis, cauſas declarabo, quare mihi placeat exſpatiari iſto præſertim campo, per quem ſummus Auruncæ alumnus, eques moderatus eſt. Quando Eunuchus mollis matrimonium contrahit? quando Mævia confodit aprum Etruſcum.

ANNOTATIONES.

14. *Expectes eadem, &c.* | Horatius in Arte.
Scribimus indocti doctique Poëmata paſſim.

15. *Et nos ergo manum, &c.* | Ergo quidni etiam nos ſcribamus aliquid, cùm Grammaticos & Rhetores audierimus, omnemque illorum diſciplinam teneamus.

Ferulæ. | Virgultum eſt leviſſimum, de quo Plin. Lib. 13. cap. 22. Ex eo fit inſtrumentum illud, quo manus puerorum in pœnam feriuntur. Sceptra Pædagogorum vocat Martial. Lib. 10. Epigram. 62.

16. *Conſilium dedimus Syllæ.* | Exercitationis causâ, ut fit in ſcholis, fictas materias tractavimus, in triplici dicendi genere, adeoque in ſuaſorio, *Syllæ* deliberanti ſuaſimus ut Dictaturam deponeret. Quintilian. Lib. 3. cap. 8. *Solent*, inquit, *in ſcholis fingi materiæ ad deliberandum:* & paulò antè, in exemplum affert Priami verba apud Achillem: aut *Syllæ* Dictaturam deponentis in concione.

Syllæ. | *L. Cornelius Sylla* nobilis Romanus ex antiqua Scipionum familia, de quo dubitatur, fortiorne fuerit, an felicior, inquit Salluſtius: Is dum quærebat victorias, Scipionem ſe Populo Romano, dum ſævitiam exercet, Annibalem repræſentavit, ut ait Valerius Maximus, Lib. 9. cap. 2. Dictaturam adeptus mirum quàm impotenter geſſerit, & quòd eam ſponte, ut refert Appianus, depoſuerit. Privatus Puteolos conceſſit, ibique pediculari morbo miſerè periit. Vel, ut alii volunt, larvis nocturnis agitatus vexatuſque, inter vociferationes animam evomuit. Cicero in Verrem. Plutarch. & alii.

Privatus ut altum dormiret. | Ut depoſito Imperii onere, & liber à curis publicis, animi tranquillitate frueretur.

18 *Hoc decurrere campo.* | Allegoria. Id eſt, cur eâ potiſſimùm gaudeam exercitatione, ſcribendi Satiras, in qua Lucilius verſatus eſt.

20. *Auruncæ.* | *Auruncæ* urbs vetus Latii, in qua nati plures Satirographi, ipſeque Lucilius, de quo nos multa ſub finem Sat. 1. Perſii.

Magnus Auruncæ alumnus. | Lucilius Satyricorum Princeps; quidquid ſentiat vetus Schol. qui ſic habet: *Turnum dicit Scævæ Memoriæ Tragici Poëtæ fratrem. Turnus* hic libertini generis, ad honores ambitione provectus eſt, potens in Aula Veſpaſianorum Titi & Domitiani: vel Lenium dicit, qui & ipſe Satiras ſcripſit: vel Silium & ipſum ſui temporis Satyricum, qui omnes ex *Auruncâ* fuerunt.

22. *Cum tener uxorem, &c.* | Cùm video pullulare vitia, non poſſum in ea non invehi.

Uxorem ducat ſpado. | Domitianus legem Juliam revocavit in adulteros, ad cœrcendam mulierum libidinem. Hæ, ne Legis pœnam incurrerent, nubebant mœchis ſuis, inter quos erant & ſpadones. Sueton Domitian. c. 7. & 8. Martial. Lib 6. Epigram 2.

Luſus erat ſacræ connubia fallere tædæ,
* * * * * *
Nec ſpado jam nec mœchus erit, te præſide, quiſquam.
At prius, O mores, & ſpado mœchus erat,

Et Epigram. 7. ejuſdem Libri.

Julia lex populis ex quo Faulline renata eſt,
* * * * * *
Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege eſt.

Et Epigram 22.

Quod nubis Proculina concubino
Ne lex Julia te notare poſſit,
Non nubis Proculina, ſed ſteris,
Et mœchum modò nunc facis maritum.

De his Plura Juvenal. Sat. 6. In his ergo Lex eluditur, & à Satyrico deridetur.

Spado. | Vox Græca à verbo σπάω, *avello*; quòd à *ſpadonibus* avulſum ſit id quo erant viri.

Tener. | Quia fœminati ſolent eſſe *ſpadones.*

Mævia. | Quidam, *Navia*: utraque impudica mulier, Mart. Lib. 1. Epigram. 69.

Thuſcum aprum. | In Thuſcia ferociores *apri.*

& tela gerit papillâ detectâ; quando ille *quo tonsore mihi adolescenti molesta barba crepitabat, solus divitiis certat cum universis nobilibus: quando pars Populi ad Nilum, quando Crispinus servus Canopi agitat aurum æstivale digitis sudorem emittentibus, scapulâ reducente Chlamydem Tyriam, neque tolerare potest gravitatem amplioris lapilli;* tunc *arduum est Satiram non componere. Ecquis enim ita patienter* ferat *civitatem injustam,* quis *ita durus, ut sese cohibeat? Quando incedit gestatorium recens Mathonis Causarum Advocatis, illo impletum,*

Figat aprum, & nudâ teneat venabula mammâ:
Patricios omnes opibus cùm provocet unus,
Quo tondente gravis juvenis mihi barba sonabat:
Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas
Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile est Satiram non scribere. Nam quis
iniquæ
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?
Causidici nova cum veniat lectica Mathonis

ANNOTATIONES.

23. *Figat aprum.* | In arena Romana. Scilicet inter alios ludos exhibitæ venationes, in quibus etiam mulieres pugnare ausæ contra feras, & quædam leones vicêre. Martial. Lib. Spectacul. Epigram. 6. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 15. Sueton. in *Nerone.*

Et nudâ teneat. | Quod est contra pudorem & decorum.

24. *Patricios.* | Titi Liv. Lib. 1. cap. 8. Patres ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati.

Provocet unus. | Cinnamus nempè tonsor, qui Juvenalis tempore vivebat, & mulierculæ donis ac muneribus ditatus censum equestrem nactus est. Martialis Lib. 7. Epigram. 63. Alii intelligunt Licinium Augusti tonsorem & libertum.

25. *Quo tondente.* | Virg. Eclog. 1.

Candidior postquam tondenti barba cadebat.

Sonabat. | Metonymia. Id est, forfices sonabant barbam resecantes.

26. *Pars Niliaca plebis.* | Unus è plebe Ægypti, ubi fluvius *Nilus* adeò decantatus ob annuam exundationem, & fœcundationem terrarum.

Verna. | Ancillæ filius domi natus verno tempore, *Verna* propriè appellabatur: servus autem qui seu jure belli, seu pretio emptus in domini potestatem veniebat. Ita Festus, & Nonius.

Canopi. | Oppidum Ægypti libidinibus infame, ad ostium Nili, quod inde dictum Canopicum. Plin. Strabo Lib. 17. Juvenalis Sat. 15. *famosum* vocat. Porrò ex Ægypto servi Romam adducebantur.

27. *Crispinus.* | E servo factus Eques Romanus, sive à Domitiano, sive à Nerone, ut volunt alii. Dives certè admodum, ut testatur Quintil.

Tyrias. | *Purpureas. Tyrus* enim urbs Phœniciæ maritima purpurâ celebris.

Humero revocante lacernas ventilet. | Defluentes nempè, brachia & manus in aëra jactando, quasi ad refrigerationem, re autem vera ad annulorum ostentationem.

Lacernas. | Vide infrà, v. 62.

28. *Æstivum aurum.* | Annulos æstate gestari solitos, è tenui bractea, secundùm more delicatorum Equitum Romanorum, qui gravitatem annuli æstivo tempore non ferebant, propterea duplex annulorum genus habebant, alios æstivos leviores, alios hyemales gravior. Turneb. Lib. 20. cap. 2. Plin. Lib. 33. cap. ubi de Annulorum origine, usu, jure, ostentatione.

29 *Majoris pondera gemmæ.* | Hyemalis annuli gravioris, & grandior erat lapillus.

30. *Satiram.* | Ita scribendum. Quanquam enim nonnulli nec indocti à *Satyris* Diis petulantibus originem hanc deduci volunt: at doctiores tamen, vel à *Satura* lege, quæ diversa perferebat; vel à *Satura* lance, quam variis fructibus plenam Diis Agrorum Veteres offerebant. Scaliger Lib. 1. Poët. c. 12. Casaub. Lib. de *Satira*, &c.

32. *Lectica.* | Vehiculi genus, quo Nobiles præsertim fœminæ humeris servorum sex aut octo portabantur. Unde dicebatur hexaphorum & octophorum. Vide infrà, ad vers. 6 & seq.

Nova. | Vel quia recens splendida, quæ indicat hominis fastum, vel quia novi hominis & qui paulò antè pauper, pedibusque incedebat.

Mathonis. | Is Forum reliquerat, ut ad Delationes se conferret, cùm vidisset Delatores Domitiano foveri, & proscriptorum spoliis locupletari. *Mathonem* sæpè vellicat Martialis Lib. 4. Epigram. 80. & 81. Lib. 8. Epigramate 42. Lib. 10 Epigram. 46. Lib. 11. Epigram. 69.

Plena ipſo: & poſt hunc magni delator amici,
Et citò rapturus de nobilitate comesâ
Quod ſupereſt: quem Maſſa timet; quem munere palpat
Carus; & à trepido Thymele ſummiſſa Latino:
Cùm te ſummoveant qui teſtamenta merentur
Noctibus, in cœlum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſsûs, vetulæ veſica beatæ.
Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem: 40

& poſt illum alius *accuſator ſummi familiaris, celeriter etiam ablaturus quod reſtat è Nobilibus devoratis; quem Maſſa reformidat, cui donis blanditur Carus, & Thymele à Latino anxio ire juſſa: quando te depellunt qui teſtamenta noctu adipiſcuntur, quos cœlo tenus elevat anus opulenta,* quæ *modò ratio* eſt *ingentis quæſtûs* faciendi *certiſſima. Proculeius obtinet unciam, at Gillo undecim uncias.*

ANNOTATIONES.

33. *Plena ipſo.* | Adeò vir erat craſſus, pinguis, corpulentus.

Magni delator amici. | Non conſtat quis potissimùm ille *delator*. Vetus Schol. ſic habet: *Heliodorum dicit Stoicum Philoſophum, qui Licinium Silanum diſcipulum ſuum, cùm argueretur adulterationis, inficiantem, præter domeſticam defensionem etiam teſtimonio oppreſſit. Alii Philoſophum Egnatium celebrem Barbæ Sorani Magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnavit, & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano hoc ipſum Musonio Ruſo accuſante, damnatus eſt. Nonnulli Demetrium Cauſidicum, qui multos Neroni detulit.* Huc uſque Vetus Schol. At præter hos quibuſdam intelligi placet M. Regulum, qui Nerone & Domitiano multorum Nobilium perniciem machinatus eſt. Plinius de eo paſſim, maximè verò Lib. 1. Epiſt. 5. Lib. 2. Epiſt. ultimâ, ubi de Reguli fraudibus fusè & luculenter.

Magni amici. | Nec enim erat quiſquam tutus a delationibus, ne Imperatoris quidem proprii & familiares. Plin. in Trajani Panegyr. Juvenal. Sat. 4.

In quorum facie miſeræ magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ.

34. *De nobilitate comesâ.* | Per delationes proſcriptâ, aliis exilio, aliis morte mulctatis, bonis eorum publicatis, parte delatoribus attributâ.

35. *Quem Maſſa timet.* | *Maſſa* morio, & [illegible]nus mimi, omnes Cæſarum liberti [illegible] majorem alium quempiam, debant. Et reverà illi à Nerone [illegible] delationibus Heliodori, ut ait

[illegible]ius Lib. 3. Epiſtol. 4. & Lib. 7. [illegible]meminit hujus Bæbii *Maſſæ*, & [illegible] Foro ſtetiſſe & dixiſſe ſe o-

[illegible] Metium *Carum* inſignem fuiſſe [illegible]t Plinius Lib. 1. Epiſt. 5. &

36. *Niſi fortè*, inquit, *quod non fui, Domitianus, ſub quo hæc accivixiſſet. Nam in ſcrinio ejus de me datus à Caro libellus inventus eſt.* Martial.

Ecce reum Carus te detulit.

Latino. | Is velut conſcius adulterii Meſſalinæ à Nerone occiſus dicitur, apud Vetus Schol. attamen adhuc vixiſſe ſub Domitiano declarat Martialis Lib. 1. Epigramm. 5. ubi ad Cæſarem ait.

Qua Thymelen ſpectas deriſoremq; Latinum,
Illâ fronte precor Carmina noſtra legas.

36. *Thymele.* | Mima & ſaltatrix egregia, cui factum inde nomen nonnulli autumant à voce Græca Θυμέλη, ara, & pulpitum Theatri.

Summiſſa. | Ad conciliandam ſummi illius delatoris gratiam, deprecandumque ne deferret Latinum Thymeles ſeu maritum, ſeu amicum, ut volunt quidam.

37. *Summoveant.* | Scilicet ab hæreditate legitima.

Qui teſtamenta merentur noctibus. | Stupratores & adulteri.

38. *In cœlum.* | Vel ad ſummas opes: vel ad Imperatoriam gratiam & Domum, alludendo ironicè, ad id quod Domitianus voluit ſe Deum appellari, cujus proinde Palatium *Cœlum* vocetur.

39. *Vetulæ beatæ.* | Vel intellige de quavis divite anicula libidinoſa: vel de illa Neronis amica, Poppæa nempè Sabina, quam amare fingens Otho Imperium adeptus eſt. Suetonius Othon. cap. 3.

40. *Unciolam.* | Minimam hæreditatis partem, nempè duodecimam.

Deuncem. | As & libra in partes duodecim dividuntur. *Deunx* igitur ſignificat libram, & aſſem, ſeu duodecim partes, unâ demptâ, hoc eſt, hæreditatem ferè integram.

Proculeius, Gillo. | Uterque ſanè ſtuprator inſignis, ſed *Proculeius* multò ſalacior & libidinoſior *Gillone*, quapropter dum hic ferè nihil aufert, propè totum ille nanciſcitur. Quod vetularum notat horrendam libidinem. Aliqui intelligunt *Proculeium* Equitem Romanum virum pietate clarum, de quo Horat. Lib. 2. Od. 2.

Vivet extento Proculeius ævo.

Sed non ita videtur ad ſenſum procedere.

& tela gerit papillâ detectâ; quando ille *quo tonsore mihi adolescenti molesta barba crepitabat, solus divitiis certat cum universis nobilibus: quando pars Populi ad Nilum, quando Crispinus servus Canopi agitat aurum æstivale digitis sudorem emittentibus, scapulâ reducente Chlamydem Tyriam, neque tolerare potest gravitatem amplioris lapilli;* tunc *arduum est Satiram non componere. Ecquis enim ita patienter* ferat *civitatem injustam,* quis *ita durus, ut sese cohibeat? Quando incedit gestatorium recens Mathonis Causarum Advocatis, illo impletum,*

Figat aprum, & nudâ teneat venabula mammâ:
Patricios omnes opibus cùm provocet unus,
Quo tondente gravis juvenis mihi barba sonabat
Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventiler æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile est Satiram non scribere. Nam quis
iniquæ
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?
Causidici nova cum veniat lectica Mathonis

ANNOTATIONES.

23. *Figat aprum.* | In arena Romana. Scilicet inter alios ludos exhibitæ venationes, in quibus etiam mulieres pugnare ausæ contra feras, & quædam leones vicêre. Martial. Lib. Spectacul. Epigram. 6. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 15. Sueton. in *Nerone.*

Et nudâ teneat. | Quod est contra pudorem & decorum.

24. *Patricios.* | Titi Liv. Lib. 1. cap. 8. Patres ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati.

Provocet unus. | Cinnamus nempè tonsor, qui Juvenalis tempore vivebat, & mulierculæ donis ac muneribus ditatus censum equestrem nactus est. Martialis Lib. 7. Epigram. 63. Alii intelligunt Licinium Augusti tonsorem & libertum.

25. *Quo tondente.* | Virg. Eclog. 1.

Candidior postquam tondenti barba cadebat.

Sonabat. | Metonymia. Id est, forfices sonabant barbam resecantes.

26. *Pars Niliaca plebis.* | Unus è plebe Ægypti, ubi fluvius *Nilus* adeò decantatus ob annuam exundationem, & fœcundationem terrarum.

Verna. | Ancillæ filius domi natus verno tempore, *Verna* propriè appellabatur: servus autem qui seu jure belli, seu pretio emptus in domini potestatem veniebat. Ita Festus, & Nonius.

Canopi. | Oppidum Ægypti libidinibus infame, ad ostium Nili, quod inde dictum Canopicum. Plin. Strabo Lib. 17. Juvenalis Sat. 15. *famosum* vocat. Porrò ex Ægypto servi Romam adducebantur.

27. *Crispinus.* | E servo factus Eques Romanus, sive à Domitiano, sive à Nerone, ut volunt alii. Dives certè admodum, ut testatur Quintil.

Tyrias. | *Purpureas. Tyrus* enim urbs Phœnitiæ maritima purpurâ celebris.

Humero revocante lacernas ventilet. | Defluentes nempè, brachia & manus in aëra jactando quasi ad refrigerationem, re autem vera ad annulorum ostentationem.

Lacernas. | Vide infrà, v. 62.

28. *Æstivum aurum.* | Annulos æstate gestari solitos, è tenui bractea, secundùm morem delicatorum Equitum Romanorum, qui gravitatem annuli æstivo tempore non ferebant, propterea duplex annulorum genus habebant alios æstivos leviores, alios hyemales gravior. Turneb. Lib. 20. cap. 2. Plin. Lib. 33. cap. ubi de Annulorum origine, usu, jure, ostentatione.

29. *Majoris pondera gemmæ.* | Hyemalis annuli gravioris, & grandior erat lapillus.

30. *Satiram.* | Ita scribendum. Quanquam enim nonnulli nec indocti à *Satyris* Diis petulantibus originem hanc deduci volunt: at doctiores tamen, vel à *Satura* lege, quæ diversa perferebat; vel à *Satura* lance, quam variis fructibus plenam Diis Agrorum Veteres offerebant. Scaliger Lib. 1. Poët. c. 12. Casaub. Lib. de *Satira*, &c.

32. *Lectica.* | Vehiculi genus, quo Nobiles præsertim fœminæ humeris servorum sex aut octo portabantur. Unde dicebatur hexaphorum & octophorum. Vide infrà, ad vers. & seq.

Nova. | Vel quia recens splendida, quæ indicat hominis fastum, vel quia novi hominis & qui paulò antè pauper, pedibusque incedebat.

Mathonis. | Is Forum reliquerat, ut ad Delationes se conferret, cùm vidisset Delatores Domitiano foveri, & proscriptorum spoliis locupletari. *Mathonem* sæpè vellicat Martialis Lib. 4. Epigram. 80. & 81. Lib. 8. Epigramate 42. Lib. 10 Epigram. 46. Lib. 11. Epigram. 69.

Plena ipso: & post hunc magni delator amici,
Et citò rapturus de nobilitate comesâ
Quod supereſt: quem Maſſa timet; quem munere palpat
Carus; & à trepido Thymele ſummiſſa Latino:
Cùm te ſummoveant qui teſtamenta merentur
Noctibus, in cœlum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſsûs, vetulæ veſica beatæ.
Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem: 40

& poſt illum alius *accuſator ſummi familiaris, celeriter etiam ablaturus quod reſtat è Nobilibus devoratis; quem Maſſa reformidat, cui donis blanditur Carus, & Thymele à Latino anxio ire juſſa: quando te depellunt qui teſtamenta noctu adipiſcuntur, quos cœlo tenus elevat anus opulenta,* quæ *modò* ratio eſt *ingentis quæſtûs* faciendi *certiſſima. Proculeius obtinet unciam, at Gillo undecim uncias.*

ANNOTATIONES.

33. *Plena ipſo.* | Adeò vir erat craſſus, pinguis, corpulentus.

Magni delator amici. | Non conſtat quis potiſſimùm ille *delator*. Vetus Schol. ſic habet: *Heliodorum dicit Stoicum Philoſophum, qui Licinium Silanum diſcipulum ſuum, cùm argueretur conjurationis, inficiantem, præter domeſticam delationem etiam teſtimonio oppreſſit. Alii Philoſophum Egnatium celebrem Barsæ Sorani Magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnavit, & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano hæc ipſum Musonio Rufo accuſante, damnatus eſt. Nonnulli Demetrium Cauſidicum, qui multos Neroni detulit.* Huc uſque Vetus Schol. At præter hos quibuſdam intelligi placet M. Regulum, qui ſub Nerone & Domitiano multorum Nobilium perniciem machinatus eſt. Plinius de eo paſſim, maximè verò Lib. 1. Epiſt. 5. Lib. 2. Epiſt. ultimâ, ubi de Reguli fraudibus fusè & lucidè enter.

Magni amici. | Nec enim erat quiſquam tutus a delationibus, ne Imperatoris quidem proprinqui & familiares. Plin. in Trajani Panegyrico. Juvenal. Sat. 4.

In quorum facie miſeræ magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ.

34. *De nobilitate comesâ.* | Per delationes proſcriptâ, aliis exilio, aliis morte mulctatis, bonis eorum publicatis, parte delatoribus attributâ.

35. *Quem Maſſa timet.* | *Maſſa* morio, & Carus & Latinus mimi, omnes Cæſarum liberti & nequiſſimi majorem alium quempiam, delatorem metuebant. Et reverà illi à Nerone interfecti ſunt delationibus Heliodori, ut ait Vetus Schol.

Maſſa. | Plinius Lib. 3. Epiſtol. 4. & Lib. 7. Epiſtol. ultim. meminit hujus Bæbii *Maſſæ*, & adverſus eum in Foro ſtetiſſe & dixiſſe ſe odio tendit.

36. *Carus.* | Metium *Carum* inſignem fuiſſe delatorem innuit Plinius Lib. 1. Epiſt. 5. & Lib. 7. Epiſt. 27. *Niſi fortè*, inquit, *quod non fui, futurus, ſi Domitianus, ſub quo hæc acciderunt, diutiùs vixiſſet. Nam in ſcrinio ejus de me datus à Caro libellus inventus eſt.* Martial.

Ecce reum Carus te detulit.

Latino. | Is velut conſcius adulterii Meſſalinæ à Nerone occiſus dicitur, apud Vetus Schol. attamen adhuc vixiſſe ſub Domitiano declarat Martialis Lib. 1. Epigramm. 5. ubi ad Cæſarem ait.

Qua Thymelen ſpectas deriſoremq; Latinum,
Illâ fronte precor Carmina noſtra legas.

36. *Thymele.* | Mima & ſaltatrix egregia, cui factum inde nomen nonnulli autumant à voce Græca Θυμέλη, ara, & pulpitum Theatri.

Summiſſa. | Ad conciliandam ſummi illius delatoris gratiam, deprecandumque ne deferret Latinum Thymeles ſeu maritum, ſeu amicum, ut volunt quidam.

37. *Summoveant.* | Scilicet ab hæreditate legitima.

Qui teſtamenta merentur noctibus. | Stupratores & adulteri.

38. *In cœlum.* | Vel ad ſummas opes: vel ad Imperatoriam gratiam & Domum, alludendo ironicè, ad id quod Domitianus voluit ſe Deum appellari, cujus proinde Palatium *Cœlum* vocetur.

39. *Vetulæ beatæ.* | Vel intellige de quavis divite anicula libidinoſa: vel de illa Neronis amica, Poppæa nempè Sabina, quam amare fingens Otho Imperium adeptus eſt. Suetonius Othon. cap. 3.

40. *Unciolam.* | Minimam hæreditatis partem, nempè duodecimam.

Deuncem. | As & libra in partes duodecim dividuntur. *Deunx* igitur ſignificat libram, & aſſem, ſeu duodecim partes, unâ demptâ, hoc eſt, hæreditatem ferè integram.

Proculeius, Gillo. | Uterque ſanè ſtuprator inſignis, ſed *Proculeius* multò ſalacior & libidinoſior *Gillone*, quapropter dum hic ferè nihil aufert, propè totum ille nanciſcitur. Quod vetularum notat horrendam libidinem. Aliqui intelligunt *Proculeium* Equitem Romanum virum pietate clarum, de quo Horat. Lib. 2. Od. 2.

Vivet extento Proculeius ævo.

Sed non ita videtur ad ſenſum procedere.

quiſquè partem ſuam hæreditatis . . . . . certè habeat pretium pro *ſanguine, atque ita pallidus fiat, ſicut qui ſerpentem calcavit nudatis pedibus, vel Orator recitaturus ad Lugduni aram. Quid dicam, quam magnâ iracundiâ ferveat hepar aridum, quando prædator iſte pupilli proſtitututi gravit plebem turbâ aſſeclarum? Atque ille Marius extorris vano decreto condemnatus potat* ſtatim *poſt horam octavam, & gaudet inſenſis Numinibus*; (*Enimverò quid* eſt *dedecus, incolumi pecuniâ?*) *Sed tu luges, ô regio ſuperior.* An *iſta non putabo mereri lychnum Venuſinum?*

Partes quiſque ſuas, ad menſuram inguinis hære
Accipiat ſanè mercedem ſanguinis, & ſic
Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quantâ ſiccum jecur ardeat irâ, 4
Cum populum gregibꝰcomitum premat hic ſpoli
Pupilli proſtantis? Et hic damnatus inani [t
Judicio (quid enim ſalvis infamia nummis?)
Exul ab octavâ Marius bibit, & fruitur Diis
Iratis: at tu victrix provincia ploras. 5
Hæc ego non credam Venuſinâ digna lucernâ?

ANNOTATIONES.

41. *Ad menſuram.* | Ut quiſque ſalax & libidinoſus maximè, ita & maximè gratioſus vetulis, ac proinde per potiora legata ditiſſimus.

42. *Accipiat ſanè.* | Permiſſio ſcoptica. Id eſt, fiat dives & locupletetur qui volet tam fœdo & turpi pretio.

43. *Palleat.* | Viribus fractis & exhauſtis immodicâ libidine.

44. *Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.* | Sueton. in Caligula, cap. 20. ait, Lugduni in Gallia Græcæ Latinæque facundiæ inſtituta ab eo certamina, in quibus victi victoribus darent præmia, eoſque laudarent: & qui incondita ſcripta propoſuiſſet, ea cogeretur ſpongiâ linguâve delere, vel certè ferulâ objurgaretur, aut flumine mergeretur. Non ergo mirum ſi ex metu pœnæ pallebant illic dicturi Oratores.

45. *Quid referam.* | Alias ſcribendæ Satiræ cauſas deinceps commemorat, & prioribus adjungit.

Siccum jecur. | Præ calore areſcens.

46. *Gregibus comitum.* | Multitudine ſervorum & clientum.

Hic ſpoliator. | Quilibet pupilli deprædator.

47. *Proſtantis.* | Eò redacti poſt amiſſam hæreditatem, ut corporis turpitudine quæſtum faciat, victûs habendi gratiâ.

Et hic. | Quaſi indigitat præſentem; & judiciorum corruptelam notat, novam iræ & ſatiræ materiam & ſegetem.

Damnatus. | Marius Priſcus Afros Proconſul depeculatus fuerat: illis autem accuſantibus, agente C. Plinio ſecundo, repetundarum damnatus eſt; & ſeptingenta millia nummûm quæ acceperat, inferre Ærario, atque urbe Italiâque cedere juſſus, ut fusè ſcribit ipſe Plinius Lib. 2. Epiſt. 11.

Inani judicio. | In quo licet damnatus ſit Marius, expoſtulantibus Afris, jus redditum non eſt, nec ablatæ opes reſtitutæ.

48. *Quid enim ſalvis, &c.* | Ironia indignationis plena.

49. *Ab octavâ bibit.* | Impensè lætatur exul, & ante alios epulis indulget, quaſi insultans damnatoribus Romanis, & Afris victoribus.

Ab octavâ. | Romæ lavabant horâ octavâ, nonâ accumbebant menſæ & cœnabant. Alex ab Alex Lib. 5. cap. 21. Ergo Marius antepræibat. Vide quæ Sat. 3 Perſii, v. 4. de naturali & civili explicabimus: unde interges accipiendam hîc horam octavam diei naralis, quæ nobis quidem Francis eſt hora ſecunda pomeridiana.

Fruitur Diis iratis. | Ab infenſis ille dies punitus raptis gaudet & fruitur; infamiam rò parvipendit, quandiu nummos habet ſalv & partem prædæ maximam, quâ exilium ſ tur lautè victitando.

50. *Victrix provincia ploras.* | Quamvis in judicio viceris, & reus ſit mulctatus, doles & ego ſtylum tenere nequeo, tam quum cernens judicium. Nec enim debe rapti pars raptori manere, Nec pars alia attribui, ſed omnia tibi reſtitui conveniebat.

51. *Venuſinâ digna lucernâ.* | Digna quæ motâ facie, è tenebris promantur in lucem, à me Juvenale reprehendantur, exemplo Lucilii & Horatii, qui ſui ſæculi corruptos mo defricuerunt Satirico ſale. *Vel*, digna Sat nocturnis vigiliis & ad lychnum elucubr qualem ſcripſit Horatius, oriundus ex urbe nuſia: qui quidem fuit ad notandos m præcipuus, ut ait Quintilianus Lib. 13. ca Perſius Sat. 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amic Tangit, &c.

Venuſinâ. | *Venuſia* urbs ſita in Apuliæ L niæque finibus, Horatii natalibus inclyta. ipſe Vates Venuſinus Lib. 2. Sat. 1.

Sequor hunc, Lucanus an Appulus anceps: Nam Venuſinus arat finem ſub utrumque colo

H

Hæc ego non agitem? Sed quid magis? Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puero, fabrumque volantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Jus nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso:
Cum fas esse putet curam sperare cohortis

An *ego ista non damnem? At, cur potius* referam *Heracleas vel Diomedeas, vel mugitum labyrinthi, vel mare verberatum à juvene, & volantem architectum? Quando leno facultates mœchi nanciscitur, dum uxori jus nullum* restat eas *possidendi, peritus suspicere laquear, gnarus etiam ad pocula rhonchos emittere naribus exporrectis: quando expectare caterva regimen licere credit* is

ANNOTATIONES.

52. *Hæc ego non agitem?* | An non insecter, & Satirâ non proscindam ejusmodi flagitia? *Quid magis? Heracleas, &c.* | An igitur malim & magis expedire credam fabulas texere? *Heracleas.* | Fabulas de Herculis laboribus & ærumnis, de quibus Diodorus Siculus lib. 5. c. 2. & sequentibus, & alii. Porrò dictus Hercules quasi ἥρας κλέος, eo quod ex odio Junonis gloriam est adeptus, ut norunt omnes.

53. *Diomedeas.* | Vel, de *Diomede* Thraciæ Rege equos suos humanis carnibus pascente, quem Hercules devictum suis ipsum equis in pabulum dedit. Vel, de *Diomede* Ætoliæ Rege, ejusque sociis in aves conversis, ut docent Plin. lib. 10. cap. 44. Ovidius & alii.

Mugitum labyrinthi. | De Minotauro qui in Cretensi labyrintho inclusus mugiebat, & de Theseo monstri hujus interfectore notæ Fabulæ ex Æneid. 6. Diodor. Sicul. Lib 5. c. 5. Ovid. Met. Plutarch. in Vita Thesei, & aliis.

Labyrinthi. | Plin. lib 36. cap. 13. ait esse quoddam ædificii genus, quod itinerum ambages, occursus & recursus inexplicabiles continet, crebris foribus inditis ad fallendos occursus, redeundumque in errores eosdem. Addit porrò ibidem quatuor fuisse Labyrinthos, primum in Ægypto, alterum in Creta, quem Dædalus construxit ad Ægyptii centesimam tantùm proportionem. Tertium in Lemno; quartum in Italia: omnes lapide polito fornicibus contectos, &c. Herodotus lib. 2. paulò ante finem Ægyptii Labyrinthi descriptionem habet egregiam.

54. *Mare percussum puero.* | Historiam Icari altius volare tentantis, & solutis alis, liquefactâque Solis ardore cerâ, quâ illæ adhærebant, decidentis in mare, quòd exinde Icarium dictum est; estque pars maris Ægei, inter Samum & Myconem, inquit Plinius, lib. 4. cap. 11. in fine. Ovidius:

Icarius Icarias nomine fecit aquas.

Horat. Lib. 4. Od. 2.

Ille ceratis ope Dædaleâ
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto

Fabrumque volantem. | Dædalum Athenien-sem artificem valdè ingeniosum, plurium instrumentorum & machinarum inventorem, ut refert Plin. lib. 7. cap 56. ubi & vela ab Icaro, malum & antennam à Dædalo reperta esse ait: unde fabulati sunt, sibi filioque suo Icaro alas fabricâsse, quibus à Creta ille in Italiam evolavit, ut Minoïs iram effugeret. Ovid. Metam. 8. Virgil. Æneid. 6. v. 14. Horat Lib. 1. Od. 3.

Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.

Eusebius verò, propter investigabilem fugam Dædali & Icari, qui navi Minoëm iratum effugerunt, volando fugisse creditos affirmat.

55. *Cum leno accipiat mœchi bona.* | Cùm video fraudem fieri Legi Domitianæ, & quasi per fideicommissum adulteri bona venire nihilominus ad adulteram, ut ait Vetus Schol.

Si capiendi jus nullum uxori. | Sueton. cap. 8. Domitian. *Ademit*, inquit, *probrosis fœminis jus capiendi legata, hæreditatesque.* Quid ergo? Maritus qui suam uxorem quæstûs causâ prostituerat, ipse ab adultero scribebatur hæres, & mœchi bonis succedebat, quibus alioqui succedere per legem non licebat suæ uxori.

56. *Doctus spectare lacunar.* | Connivere, aliò aspicere, ebrietatem & somnum fingere peritus, ut locum det atque opportunitatem mœcho exercendarum libidinum cum uxore sua, etiam se præsente. Horat. Lib 3. Od. 6.

Sed jussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor.
Seu navis Hispana magister;
Dedecorum pretiosus emptor.

57. *Vigilanti stertere naso.* | Doctus rhonchos edere etiam cùm est maximè exporrectus & vigil. Cœl. Rhodig. lib. 12. cap. 16. locum hunc bellè explicat: ibidemque meminit cujusdam Cepii qui Pararhenchon dictus, quod dormientem simularet, quo impunitiùs uxor mœcharetur: unde illud: *Non omnibus dormio.*

58. *Curam sperare cohortis.* | Præfecturam Prætorii: vel, ut ait Vetus Schol. *Militum Tribunatum.* Porrò cohors peditibus constabat 550. equitibus verò 66. ut aiunt: eratq; legionis par decima Testis Gell. l. 16. c. 4. ubi sic habet: *In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.* Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 5.

qui ſtabulis opes dedit, & omninò non habet patrimonium à majoribus; quando viam Flaminiam percurrit veloci rhedâ: eteniam juvenis Automedon regebat frænâ, quando ſe ille oſtentabat amaſiæ chlamydatæ. An non juvat repiere ceras amplas in mediis plateis; quando nunc portatur collo ſextuplici, illinc & iſthinc apparens,

Qui bona donavit præſepibus, & caret omni
Majorum cenſu, dum pervolat axe citato
Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat
Ipſe lacernatæ cum ſe jactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio? Cum jam ſextâ cervice feratur

ANNOTATIONES.

59. *Qui bona donavit præſepibus.* | Quidam explicant qui libidinibus & lupanaribus ſuas facultates impendit. Meliùs tamen videntur alii intelligere eum qui alendis equis bona dilapidavit, ſive ille fuerit Tigellinus, qui Neroni ab intimis libidinibus fuiſſe refertur, & Prætorianarum cohortium Præfectus. Tacitus Annalium Lib. 14. & pariter ſequentibus Libris. Item Hiſtor. 1. ſive Cornelius Fuſcus, qui quidem puer aurigâ Neronis fuerat, poſteà verò ſub Domitiano, ut teſtatur abundè Suetonius, Prætorio eſt præfectus, quæ omnia hîc conveniunt: ſive Damaſippus, de quo Sat. 8. &c.

Caret omni majorum cenſu. | Nullas habet opes à majoribus acceptas, qui proinde pauperes erant & obſcuri. Horat. ad Piſones:

Cenſus equeſtrem ſummam nummorum.

60. *Dum pervolat axe citato Flaminiam.* | Cùm ad Imperatoris villam celeriter currum agit: quippe ad viam Flaminiam illa ſita erat.

61. *Flaminiam.* | C. Flaminius Conſul. M. Lepidi collega, Ligurum victor, viam ſtravit ab urbe per Thuſciam Umbriamque ad Ariminum. Strabo Lib. 5.

Puer Automedon. | Currum Neronis, ut dictum eſt, rexit Fuſcus, ut Achillis *Automedon*, Virgil. Æneid 2. Quapropter hic ponitur pro quolibet aurigâ nobili. Quod Juvenalis indignabundus dicit in Romanos adoleſcentes è prima nobilitate; qui exemplo Neronis aurigandi ſtudium ſectabantur. Sueton. Neron. cap. 22. Juvenal. Sat. 8.

Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine Conſul.

62. *Ipſe lacernatæ cum ſe jactaret amicæ.* | Satiricè habitu virili fœminam deſcribit, inquit Vetus Scholiaſtes. At vulgò indigitari putatur juvenis Sporus, qui Neroni pro uxore fui, cum dote & flammeo deductus, & Auguſtarum ornamentis excultus, Sueton. Neron. 28.

Lacernatæ. | Lacerna veſtis exſterior ſuprà togam indui ſolita, ad propulſandum imbrem & frigus, Hâc utebantur milites potiſſimùm in caſtris. Plin. Lib. 18. cap. 25. Ovid. 2. Faſtorum.

Mittenda eſt domino [nunc nunc properate puellæ
Quamprimùm noſtrâ facta lacerna manu.

Quibus verbis Lucretia hortatur urgetque ancillas, ut maturent contexere *lacernam* Tarquinio Collatino conjugi ſuo Ardeam obſidenti mittendam. In ſpectaculis etiam *lacernis* utebantur præſertim candidâ. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Martial. Lib. 14. Epigr. 137.

Amphitheatrales non commendamur ad uſum
Cum tegit algentes noſtra lacerna togas.

Porò narrant quemdam nomine Horatium, cùm ſolus ſpectaculis intereſſet *lacernâ* indutus grâ, cæteris albâ coopertis, cadente ſubitò nive concolorem aliis derepentè factum. Unde Martial. Lib. 4. Epigram. 2.

Spectabat modò ſolus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis;
Cum plebs, & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet,
Toto nix cecidit repentè cœlo,
Albis ſpectat Horatius lacernis.

Lacernas ve. ò honoris causâ depoſitas, teſtis Suet. Aug. c. 40. & Claud. c. 6.

63. *Nonne libet medio, &c.* | Paſſim occurrere juſtæ indignationis & Satiræ materiâ, in plateis per urbem ambulanti mihi. *Vel*, in ipſo populi tumultu medio, in quadriviis; facilè Satiram ſcribam, nec animi tranquillitatem & ſeceſſum requiro, ut aliàs fieri ſolet, adeò copioſa ſegetis eſt, & juſta indignatio verba & verſus abundanter ſuggerit.

Ceras implere capaces. | Libros integros implere, ſeu amplas tabulas ceratas, in quibus antiqui ſcribebant, ut docet Priſcianus, & alii. De membranis & papyro. Plin. Lib. 13. c. 11. & 12.

Quadrivio. Locus eſt publicus in quem viæ quatuor concurrunt.

64. *Cum jam ſextâ cervice feratur.* | Cum ſuperbè incedat, & vehatur hexaphoro, ſeu lecticâ ſex famulis geſtatâ homo flagitioſus, & in delicatus, qui pauper olim & abjectus erat. Quis verò ille? An Tigellinus, à quo feruntur patres veneno ſublati, corrupta illorum teſtamenta & occupata hæreditas? An M. Regulus bipedum nequiſſimus, ut Plinius ait, condendis falſis teſtibulis & teſtimoniis famoſus; qui ex pauper & tenui ad magnas opes per flagitia proceſſit &c. Plin. Lib. 2. Ep. 20.

Hinc

Hinc atque inde patens, ac nudâ penè cathedrâ,
Et multùm referens de Mecænate ſupino
Signator falsò, qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemmâ fecerat udâ
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum

atque ſellâ propè denudatâ. necnon magnoperè repræſentans delicatum Mecænatem, iſte ſubſignator falsò, qui ſeſe reddidit ſumptuoſum ac opulentum brevibus codicillis, atque lapillo humido? fit obvia matrona dives, quæ marito ſitienti propinatura Calenum

ANNOTATIONES.

63. *Hinc atque inde patens.* | Apertâ ex utroque latere lecticâ, ſe oſtentans. Non pigebit multa hîc de lectica obſervare cum erudito Lipſio, Electorum Lib. 1. cap. 19 mitto quòd mortuis æquè ac vivis ferendis in uſu fuerit: quodque videatur è Bithynis aut Cappadocibus petita. Tull. in Verrem 5. *Nam ut mos fuit Bithyniæ Regibus, lecticâ octophoro ferebatur*, inquit, *in qua erat pulvinus pellucidus, rosâ fartus.* At quod ad rem præſentem magis facit, duplex erat lectica: altera aperta, de qua hîc Juvenalis; altera tecta contra injurias aëris, & hominum aſpectum. Hanc Plinius Lib. 7. cap. 2. *cubiculum viatorium* vocat; loquens de Nerone, *Sceptra, perſonas, & cubicula viatoria unionibus conſtruebat*, inquit. Et Sueton. Octav. cap. 78. narrat Auguſtum, cùm per vicos deportaretur, ſomni indigentem, depoſitâ lecticâ, interdum per aliquas moras dormiviſſe. Erat porrò lectica tecta velo & pelle munita, plagulis ad feneſtra appoſitis, quas removere ſi quis erat cum libebat proſpicere volenti. Patet ex Sueton. Tit. cap. 10. *Cum lectica transferretur, ſuſpexit dimotis plagulis cœlum.* Et Martial. Lib. 11. Epigr. 99.

Lectica nec te tuta pelle, velque,
Nec vindicabit cella ſæpius clauſa,

Auſidius Baſſus de morte Ciceronis in lecticâ tectâ interfecti, *Cicero paulùm remoto velo; videns armatos, ego verò conſiſto, ait: accede Vetere, & ſi hoc potes ſaltem rectè facere, incide cervicem.* Hæc ille. Lecticâ qui vehebatur jacebat in pulvino reſupinus. Patet ex loco Ciceronis in Verrem citato. Item Ovidius Lib. 1. de Arte.

Interea ſive illa thoro reſupina feretur,
Lecticam dominæ diſſimulanter adi.

Lecticam ſoli homines portabant qui lecticarii ſervi dicebantur: nunquam verò jumenta. Unde lævam mentem & ſupinum errorem exprobrat Juſt. Lipſius Lambino qui in vita Ciceronis ſcribit: *Ille autem militum adventu ex ſtrepitu & rumore cognito, primùm conſiſtere ſervos & jumenta juſſit, deinde apertâ lecticâ, &c.*

Nudâ penè cathedrâ. | Undique patente, adeò ut & Pulvinus appareret, & ipſe in pulvino molliter recumbens. Attamen Lipſius loco mox citato ſellam hîc putat à Juvenale intelligi quam à lectica diſtinguendam ibidem docet, & duplicem pariter fuiſſe, aliam Potentiorum, quæ laxior & à ſex etiam hominibus ferebatur; aliam tenuiorum, quæ minuta & arctior, & à duobus ſervis portabatur facilè, cùm in circum aut theatrum ibant; unde & geſtatoria ſella vocatur, ad ſedentariæ ſellæ diſcrimen.

66. *Multùm referens* | Magnam habens ſimilitudinem cum delicatulis & luxu perditis.

Mecænate ſupino. | Seneca Epiſt. 114. orationem Mecænatis æquè ſolutam dicit atque ipſe diſcinctus Juvenal. Sat. 12. v. 39.

* * * * * * *veſtem*
Purpuream teneris quoque Mecænatibus aptam.

Horat. Lib. 1. Sat. 2. *Malthinum* vocat, quaſi μαλθακὸν aut μαλθάκινον, id eſt, mollem, & effœminatum.

Malthinus tunicis demiſſis ambulat.

Supino. | Molli & delicato, veſtium elegantiam ſectanti. Martial. Lib. 2. Epigram. 6.

Nuſquam delicia ſupiniores.

Perſ. Sat. 1. ad finem.

Italo quod honore ſupinus. &c.

67. *Signator falsò* | Teſtamentorum corruptor. Pædianus, *ſignatores* ſeu teſtes ſeptem teſtamentis, item in cauſis, ſubſcribere & ſigillum apponere oportebat, ait.

68. *Exiguis tabulis.* | Brevibus teſtamentis, in quibus cùm ipſe ſe unum falſarius ex aſſe hæredem ſcriberet, multa non erat ſcriptio, ut in aliis, quibus legata plurima & varia diverſis attribuuntur. Juvenal. Sat. 12.

* * * *Atque omnia ſoli*
Forſan Pacuvio breviter dabit.

Gemmâ udâ. | Annulo ſignatorio, vel effigiatâ annuli *gemmâ*, quâ plurimi obſignabant; madefactâ verò, ad faciliorem in cera ſignaculi impreſſionem. Macrob. Lib. 7. cap. 13. *Veteres*, inquit, *non ornatûs ſed ſignandi causâ annulum ſecum circumferebant.* Et paulò pòſt; *imprimebatur autem ſculptura materiæ annuli, ſive ex ferro, ſive ex auro foret: poſteà uſus luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere; ut etiam de augmento pretii, quo ſculpendos lapides parâſſent gloriarentur, &c.*

69. *Occurrit matrona potens.* | Alia rursùm Satiræ materia, uxores quæ virós veneno interficiunt, & impunè quidem Tit. Liv. Lib. 8. cap. 18. narrat veneficium complurium matronarum

Porrectura

dulce, admiſcet rubetam; & cognatas ignaras docet peritior Locuſta, inter rumorem & plebem, ſepelire conjuges atros. Perpetra quiddam grave, *quod mereatur arctam Gyarum, & vincula, ſi cupis haberi aliquis. Virtus æſtimatur, atque friget. Debent hortos ſceleribus, Prætoria, menſas, argentum priſcum, & hircum è calicibus prominentem.*

Porrectura viro miſcet fitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas,
Per famam & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum
Si vis eſſe aliquis: PROBITAS laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, menſas,
Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.

ANNOTATIONES.

deprehenſum, quarum multæ epotis medicaminibus ſtatim perierunt: legem de Veneficio tunc primùm conſtitutam: damnatas fuiſſe ad centum & ſeptuaginta: rem denique prodigii loco habitam.

Calenum. | Vinum è *Cale* oppido Campaniæ, ſeu ex agro *Caleno*, in quo etiam aquæ ſcaturiunt quæ vini modo temulentos faciant, teſte Plinio, Lib. 2. cap. 103. Campaniam verò celebratam vino generoſo, teſtantur cum aliis, Strabo l. 5. Plin l. 3. c. 5. ubi & felicem illam vocat vitiferis collibus, & ſummum Liberi patris cum Cerere certamen.

70. *Rubetam* | Venenum è *rubeta*, de quo Plinius pluribus locis. Ranæ *rubetæ*, ἀμφίβιοι, vel in terra vel in humore degunt. In *rubetis* maximè & humidis ſentibus, unde nomen ductum putatur: plurimis ſunt refertæ medicaminibus, quæ deponere & reſumere quotidie paſtu dicuntur, venena tantum ſibi reſervantes. Propert. Lib. 3. Eleg 5.

Illum turgentis ranæ portenta rubetæ
Et lecta exectis oſſa trahunt

71. *Locuſta.* | Venefica fuit inſignis, cujus ope Claudium Imperatorem Agrippina de medio ſuſtulit, ut quidam autumant, & auctor eſt Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. ad finem. Vide Sueton. Claud. cap. 44. hanc ipſam familiariter Nero adhibuit, ejuſque venenis Germanicum interemit. Vetus Schol. Suetonius, Nero cap. 33. & alii.

72. *Per famam & populum.* | Non clam, ut Locuſta, de qua mox, ſed palàm & famâ rei adeò vulgatâ, ut nemo populi ignoraret.

Nigros maritos. | Tabe & lue, atque idcirco colore livido, plumbeo, atro infectos, ob ſanguinem veneno corruptum.

Efferre. | Exportare ad rogum & ad tumulum. Vox funeri propria.

73. *Aude aliquid brevibus Gyaris.* | Si vis Romæ eſſe potens, fac digna exilio & carcere. Nam per ſcelera dumtaxat jam opes & dignitates acquiruntur.

Gyaris. | *Gyaros* inſula maris Ægei, una è Cycladibus. Plin. Lib. 4. cap. 12. & Lib. 8. c. 29. in freto Siculo ab aliis ſtatuitur. Certè hæc ſolo ſterili & rupibus horrens, ac proinde gravioribus deſtinata exiliis. Apud Cornelium Tacitum Annal. Lib. 3. Gyarum inſulam immitem & ſine cultu hominum vocat Tiberius: & ibidem paulò antè: *In Gyarum Inſulam relegandum Silanum Piſo cenſet.* *Brevem* & anguſtam vocat Juvenalis, & Plin. citato loco Lib. 4 circuitu ducentum millia paſſuum continere dicit. Alii intelligunt, brevia & ſyrtes Gyaro ineſſe.

74. *Eſſe aliquis.* | Celebrari, nominari, memoriam & commendationem adipiſci. Perſius Sat. 1. ad finem.

Seſe aliquem credens. . . . . .

Probitas laudatur & alget. | Egregia Sententia. Innocentia quidem & integritas laudes habet à quovis etiam improbiſſimo, ſed non perinde colitur: ea quippe infortunata, miſera jacet, dum viri flagitioſi paſſim locupletari aliquid poſſe cernuntur.

75. *Criminibus debent hortos, &c.* | Villas mœnas habent & prædia, in mercedem flagitiorum ſibi donata.

Prætoria. | Ædes Prætore non indignas, *i.e.* magnificas & ſplendidas. Matt. Lib. 10. Epigr. 7.

Ad lapidem Torquatus habet Prætoria quarti
Ad quartum breve rus emit Otacilius.

Sueton. Tit. cap. 8. cuncta *Prætoriorum* ſuorum ornamenta operibus ac templis deſtinavit.

Menſas. | Eas quidem pretioſas ex argento, ebore citro, marmore, &c quarum ſumptus reprehendebant viris fœminæ, dum fœminis viri margaritarum luxum exprobrabant. Plin Lib. 13. c.

76. *Argentum vetus.* | Vaſa argentea veteris artificii, vel ab artifice antiquo magni nominis fabricata, inſculpta.

Stantem extra pocula caprum. | Vaſa & pocula ſignis affabrè inciſis cælata. *Poculum* in quo ſculptus *caper* tam artificioſè & egregiè, ut etiam tare videatur. In calicibus olim cælabant vitigò *caprum*, vitibus ſcilicet noxium, arrodentes palmites. Hinc Ovid. Faſt. 1.

Rode caper vitem: tamen hinc, cum ſtabis ad aras
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

Vel etiam effictus Phryxus *Capro* ſeu *Arieti* veleris aurei inſidens & mare tranans cum ſorore Helle. De quibus Martial. Lib. 8. Epigr. 5. *De Phiala Ruſi.*

Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi
Cultus; ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
Hunc nec Cinyphius tonſor violaverit; & tu
Ipſe tuâ paſce vite Lyæe velis.

Quem

Quẽm patitur dormire nurûs corruptor avaræ ?
Quem ſponſæ turpes, & prætextatus adulter ?
Si natura negat, facit indignatio verſum,
Qualemcunq; poteſt : quales ego vel Cluvienus. 80
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor,
Navigio montem aſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque animâ caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas : [pras,
Quicquid agunt homines, votum, timor, ira, volu-
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli. 86

Ecquem ſinit quieſcere depravator avaræ nurûs ? quem infames conjuges, & adulter prætextam gerens ? Etſi deneget natura carmen, ira efficiet, quale quale valebit : ſicut ego aut Cluvienus facimus. *Ab* eo tempore, *quo Deucalion, mari imbribus intumeſcente, naviculâ evaſit in montem, & petivit oraculum, atque lapides molleſcentes ſenſim â ſpiritu calorem habuerunt ; & Pyrrha maſculis exhibuit puellas nudas : Quodcumque homines* exinde *faciunt ; deſiderium, metus, iracundia, oblectatio, latitia, diſcurſationes*, hæc *eſt farrago libri noſtri.*

ANNOTATIONES.

77. *Quem patitur dormire, &c.* | Quis Satyricus ocioſus manere queat, & tacere, videns graſſari inceſta, aliaque infanda flagitia ?

Nurûs corrupter avaræ. | *Nurum* pecuniæ avidam precio corrumpens ipſe ſocer, & ad ſcelus impellens & adulterium cum pueris, ut vult Calperinus, item Mancinellus.

78. *Sponſæ turpes.* | Pueri viris nubentes ; ut ſuprà diximus de Sporo quem Nero velut uxorem duxit. Sueton.

Prætextatus adulter. | Nobilis juvenis adhuc prætextam habens, ac proinde annum ætatis decimum ſextum nondum adeptus, & jam adulteriis corruptus, allicientibus illis nuribus improbiſſimis, ut dictum eſt, ex impulſu vel ſoceri, vel mariti pæderaſtiâ laborantium. De prætexta porrò vide quæ dicturi ſumus ad Perſ. Sat. 5. v. 30.

79. *Si natura negat.* | Cicero pro Archia Poëta, ait, cæterarum rerum ſtudia præceptis & arte conſtare, at Poëtam naturâ ipsâ valere, mentis viribus excitari, & quaſi divino quodam ſpiritu inflammari. Horat. ad Piſones.

Naturâ fieret laudabile carmen an arte,
Quæſitum eſt. Ego nec ſtudium ſine divite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

80. *Quales ego.* | Adverte Juvenalis modeſtiam, qui comparat ſe ipſe cum inſulſo Poëta.

Cluvienus. | Hunc ineptum Verſificatorem ſui ſæculi carpit, quemadmodum Virgil. in Bucol.

Qui Bavium non edit, amet tua carmina Mævi.

81. *Ex quo Deucalion.* | Invaleſcentia paſſim à diluvii tempore vitia, ſunt materia noſtri Satirarum Libri.

Deucalion | Theſſaliæ Rex, ſub quo dicitur contigiſſe diluvium. Fabula lippis ipſis & tonſoribus non incognita : Egregiè verò narrata Ov. Metamorphoſ. Juſtinus Lib. 2. *Amphictyonis temporibus*, inquit, *aquarum illuvies majorem populorum Græciæ partem abſumpſit. Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut qui ad Regem Theſſaliæ Deucalionem ratibus evecti ſunt : à quo propterea genus humanum conditum dicitur.* Hoc refertur ad ſæculum mundi vigeſimum ſextum : at annis ante illud ferè trecentis aliud fuit ſub Ogyge Thebanorum Rege diluvium majus Deucalioneo. *S. Aug. de Civitate.*

Nimbis tollentibus æquor. | Augentibus mare repentinis imbribus. Unde eſt decantata illa aquarum in Græcia eluvio : de qua Poëtæ quidem id omne fabulati ſunt, quod de vera univerſi orbis inundatione à Moſe deſcriptâ vel legerant, vel audierant

82. *Navigio montem aſcendit.* | Parnaſſum ſcilicet, ut ait Ovid. Metamorphoſ. 1. Fab. 7.

Hîc ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum conſorte thori parvâ rate vectus adhæſit.

Sorteſque popoſcit. | Horat. ad Piſones.

——Dictæ per carmina ſortes.

Themidis, quæ ante Apollinem reſponſa dabat, inquit Vetus Schol. oraculum conſuluit, quo pacto reparari genus humanum poſſet. Ovid.

Dic, Themi, quâ generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, &c.

83. *Animâ caluerunt mollia ſaxa.* | Lapides animati ſenſim & calorem vitalem concipientes ſunt in homines transformati.

84. *Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas.* | E lapidibus à ſe projectis *Pyrrha* fœminas oſtendit ſubitò formatas, ideoque nudas ſicut ; in mares evadebant ſaxa à Deucalione retrò jactata.

Pyrrha. | Deucalionis uxor. Horat. Lib. 1. Od. 2.

Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ nova monſtra queſtæ.

85. *Quicquid agunt homines.* | Malè ſcilicet, & ex pravis animi affectibus.

Votum. | Habendi cupiditas.

Timor, ira, voluptas, &c. | Vide Tuſc. q. 4. n. 12. & ſeq.

86 *Diſcurſus.* | Vel hominum inconſtantiam animi, vel caſus varios notat ; imò & labores ad opes aut dignitates parandas.

Farrago. | Eſt propriè quod ex pluribus ſatis mixtum pabuli causâ jumentis datur. Feſtus.

Et

Ecquando verò *major* fuit *abundantia ſcelerum? Quando avaritia amplior ſinus apertus eſt? quando alea tales habuit vires? nam nec comite crumenâ* jam *pergitur ad tabellæ fortunam? verùm luditur capsâ depoſitâ. Quàm magna certamina hic aſpicies adminiſtrante armorum portatore? An vulgaris* eſt *inſania deperdere centum ſeſtertia; & veſtem non reſtituere algenti famulo? ſeptem? Jam* in *primo*

Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? neq; enim loculis comitantibus it
Ad caſum tabulæ, poſitâ ſed luditur arcâ.
Prælia quanta illic diſpenſatore videbis
Armigero! ſimplexne furor ſeſtertia centum
Perdere; & horrenti tunicam non reddere ſerv
Quis totidem erexit villas? quis fercula ſeptem
Secretò cœnavit avus? nunc ſportula primo
Ecquis tot villas exſtruxit? Quis avorum clam epulatus eſt dap

ANNOTATIONES.

88. *Sinus.* | Laxitas, amplitudo, licentia. Metaphor, à velis, quæ ſinu modò ampliori, modò contracto ventum excipiunt, ut navigantibus libuerit & commodum fuerit.

Alea. | Perſius Sat. 5. v. 57.

Hunc alea decoquit.

Vide quæ nos ibidem.

89. *Neque enim loculis, &c* | Non jam modica pecunia fortuito ludo exponitur, ſed ingens, & totum ferè patrimonium.

Loculis. | Crumenâ, capſulâ Metonym. pro exigua ſumma in loculis contenta.

90. *Ad caſum tabulæ.* | Ad aleam, quæ in abaco luſorio, ſeu in tabula conjicitur. Hanc ſic amâſſe Claudius Imperator dicitur, ut & de ea librum conſcripſerit. Sueton.

Poſitâ arcâ. | Depoſitis fortunis omnibus luditur, nihilque immune ab aleæ ludibrio: quaſi ipſa arca rem omnem familiarem includens ad ludum affertur.

91. *Prælia quanta.* | Quot verò jurgia, rixæ, & contentiones ludum ſequuntur. Alii intelligunt rixam inter ſervum & herum ludentem; hic nimirùm amiſſis omnibus, quæ attulerat, etiam famulo vult detrahere tunicam, quam exponat aleæ, ſperans amiſſa tandem recuperare: ex more ludentium.

Diſpenſatore armigero. | Servo ſubminiſtrante ludi inſtrumenta, pecuniam, teſſeras, alveolum, &c. ſicut armiger parat portatque domino bellatori, arma, &c.

92. *Simplexve furor.* | An non hæc inſania eſt ſupra vulgarem & communem, in alea decoquere omnia?

Seſtertia centum perdere. | Magnam ſummam, ingentem pecuniæ vim, uno tali jactu diſperdere, v. g. centum millia ſeſtertium; vel ſimpliciter centum ſeſtertia, quæ valent ſingula ſeſtertios mille, *i. e.* denarios 225. ſeu viginti quinque coronatos, qui ſinguli valent triginta quinque ſolidos, ad monetæ Gallicæ æſtimationem. Budæus, *de aſſe.* Vide Plin. Lib 3. cap. 3.

93. *Horrenti.* | Algenti, & præ frigore trementi, ſpoliato nempè tunicâ ſuâ, quam in ludo herus perdidit etiam, ut dictum mox: nec aliam reddidit indigenti ſervo. Vel ſimpliciùs intege de luſore, qui impendit in aleam grand pecunias, & vix famulo veſtem neceſſari ſuppeditat. Perſius Sat. 1.

Scis comitem horridulum tritâ donare lacern

94. *Quis totidem erexit villas?* | An olim i penſæ tot fiebant, ut nunc, in inſanis ſubſtr ctionibus, quod ait Tullius pro Milone, loqu de P. Clodii fundo.

Fercula ſeptem | Solemnis apparatum convivi apud Veteres, numerum ferculorum apud var diverſum, pompam & luxum in iis inferendi vide cap. 21. Lib 5. Gen dier. Alex. ab Alex

95. *Quis fercula ſeptem ſecretò cœnavit avus?* Quis è noſtris majoribus lautas inſtruxit epul clam, & inter privatos parietes? illi certè in atri & palàm cœnabant frugaliter & parvo conten Val. Max. l. 2. c. 5. n. 5. *Fuit illa ſimplicitas A tiquorum,* inquit, *in cibo capiendo, ut maximis vi prandere & cœnare in propatulo verecundiæ non eſſ nec ſanè ullas epulas habebant, quas populi oculis ſu jicere erubeſcerent: erantq; adeò continentiæ attem ut frequentior apud eos pultis uſus, quàm panis eſſ*

Nunc ſportula primo, &c. | Olim exhibebatur con vivium & publicè quidem egenis clientibus, nunc divites epulantur quidem ipſi privatim: ad ſeclis autem vix munus exiguum diſtribui in trio jubent. Domitianus tamen multa novam ſportulas publicas ſuſtulit, revocatâ cœnarum re ctarum conſuetudine, teſte Suet. Domit. cap. 7.

Sportula primo limine parva ſedet. | Loco cœnæ rectæ, id eſt, plenæ integræ, lautæ, pridem exhiberi ſolitæ clientibus, pro impenſis officiis erga patronos, datur nunc ſolummodò ſportula, ex E dicto Neronis, ut teſtatur Suetonius, pecuniari quidem, ut ait Turneb. Lib. 20. cap. 8. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 24. Martial. Lib. 3. Epigr. 7 & dum juſta in pauperes munificentia abroga tur, omnia in luxum ac libidines effunduntur.

Sportula | *Sporta & ſportella* receptaculum eſt, munerum, inquit Aſcon. Pæd. metonym pro dato munere ponitur, ſive pecunia ſit, ſive obſonium & cibus, quæ dabantur olim in ſporta, quæ propriè fiſcella eſt & corbis è ſporto herba, unde nomen.

Limine

Limine parva ſedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem priùs inſpicit, & trepidat, ne
Suppoſitus venias, ac falſo nomine poſcas.
Agnitus accipies. Jubet à præcone vocari
Ipſos Trojugenas: nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum. Da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt: Prior, inquit, ego adſum.
Cur timeam dubitemve locum defendere? quamvis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ

aditu exiguum adeſt munus à frequentia togata auferendum. Attamen iſte vultum anteà intuetur, & tremeſcit ne accedas ſuppoſititius, atque petas titulo mendaci. Cognitus percipies. Per præconem acciri imperat ipſos Trojanos. Etenim ipſi etiam nobiſcum premunt atrium. Largire Prætori, poſteà largire Tribuno. At libertinus anterior eſt. Ego anterior adſum, ait. Quare metuam vel trepidem meum *locum tueri, etſi ortus propè Euphratem, quod* quidem *quamvis ego non fatear, probabunt tenues fiſſuræ in auricula mea.*

ANNOTATIONES.

96. *Parva.* | Quæ centum erat quadrantum dumtaxat. Turneb. & Alex. ab Alex. loco mox citato. Martial. Lib. 3. Epigram. 7.

Centum miſelli jam valete quadrantes.

Et Lib. 10. Epigram. 75.

Sportula nos junxit quadrantibus arida centum.

Rapienda. | Certatim præripienda; timentibus ſingulis ne ultimo ſibi, ut fit aliquando, nihil ſit reſiduum.

Turbæ togatæ. | Quoniam tenuiorum toga erat, veſtis nimirùm vilior: hinc ſignificat hîc Clientes, qui manè Patronus ſalutant, deinde ad forum comitantur, & officia ſua præſtant; in mercedem verò poſteà ad cœnam vocantur ab ipſis Patronis, aut ſportulam auferunt. Martial. Lib. 10. Epigram. 18.

Nec vocat ad cœnam Marius, nèc munera mittit:
* * * * *
Heu quam perfatuæ ſunt tibi, Roma, togæ.

97. *Ille tamen faciem priùs inſpicit.* | Is qui ſportulis egregandis eſt à divite aut patrono præfectus quem balneatorem elixum vocat Martial. Lib. 3. Epigram. 7.

Faciem priùs inſpicit. | Cavens ne quis irrepat alienus, ſubornatus & ignotus; atque ſportulam rapiat ſolis clientibus adminiſtris dari juſſam.

Trepidat ne, &c. | Argueretur enim à Domino, ſi imponi ſibi pateretur, forſan & damnum ferret.

99. *Agnitus accipies.* | Tunc munus capies, cùm legitimè petere viſus & agnitus fueris.

100. *Trojugenas* | Patricios majorum Gentium, inquit Vetus Schol. Optimates Romanos à Trojanis oriundos, quod jactabant ipſi, & auctor eſt Virg. Æneid. 1.

Nam vexant limen & ipſi. | Ipſi nobiles ad ſportulam ſordidè conveniunt, & debitum pauperibus dumtaxat munus aſportant. Martial. Lib. 10. Epigram. pariter 10.

Cùm tu laurigeris annum qui faſcibus intras,
Manè ſalutatur limina mille teras,
Hîc ego quid faciam, &c.
Quid faciet pauper, cui non licet eſſe clienti?
Diviſit noſtras purpura veſtra togas.

101. *Da Prætori.* | Diſtribue mihi primo, inquit Prætor.

Prætori Tribuno. | *Prætor*, inquit Varro, *dictus, quòd exercitui præeat. Eſt & Magiſtratus juridicundo præpoſitus.* Tit. Liv. Lib. 5. Cic. 2. de Legibus, *Tribunus aut Plebis, aut Militum fuit.* De quibus Tit. Liv. & alii. Vide Alex. ab Alex.

102. *Libertinus.* | Oriundus è ſervis in libertatem aſſertis. Criſpinus, de quo ſuprà, vel alius quilibet.

Prior eſt. | Prior acceſſit, videturque præferendus & Prætori Tribuno. Vel, opibus potior eſt.

Prior, inquit, ego adſum. | Proſopopeïa ironica libertina adverſus nobiles contendentis.

103. *Locum.* | Jus meum & ordinem.

104. *Ad Euphratem.* | Natus vel ex Armenia, vel è Syria, aliiſque regionibus *Euphratî* proximis, è quibus ſervorum ingens proventus Romæ fuit.

Euphrates. | Fluvius nobilis, è Niphate monte Armeniæ profundus & celer naſcitur, inquit Strabo, cum Tigri Meſopotamiam facit, in ſinum Perſicum illabitur. Stagnationibus ſuis agros fœcundat, limum tamen non invehit, ſicut in Ægypto Nilus; teſtis Plinius Lib. 18. cap. 17. *Euphratem* verò deſcribit Lib. 5. cap. 24.

In aure feneſtræ. | Foramina ſcilicet, more patrio, è quibus *inaures* dependent. Plinius Lib. 11. cap. 37. ait in Oriente, viris aurum geſtare auribus appenſum, decus exiſtimari. Carpit verò noſter Poëta homines libertini generis, qui per ſcelus opes & libertatem adepti ſuperbiebant quidem, attamen pertuſis auribus ſigna priſtinæ ſervitutis celare non poterant. Quod ait Vetus Scholiaſtes Plaut. Pœnul. Scenâ 14.

Quia incedunt cum annulatis auribus.

Arguèrint

At tabernæ quinque mihi *præstant quadringinta. Ecquid purpura dat amplius desiderandum, si Corvinus servat oviculas conductitias in campis Laurenti? Ego habeo majores* divitias, quàm *Pallas & Licinii. Igitur Tribuni præstolentur, opes sint victrices, neque sacrosanctæ dignitati concedat qui pedibus albo* notatis *haud ita pridem accesserat in istam civitatem: quoniam opum dignitas* est *apud nos sacratissima:*

Arguerint, licèt ipse negem: sed quinque tabe
Quadringinta parant. Quid confert purpura m
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego possideo plu
Pallante, & Lacinis. Expectent ergo Tribun
Vincant divitiæ, sacro nec cedat honori
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat alb
Quandoquidem inter nos sanctissima divitiar
Majestas: etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum erexim
quanquam, ô perniciosa Pecunia, non manes adhuc in *ade* sactâ, *& nummis altaria nulla extruxi*

ANNOTATIONES.

105. *Sed quinque tabernæ, &c.* | Si nobilis non sum, at habeo majores nobilibus ipsis opes, quinque nimirùm in foro tabernas. Unde me consolor, inquit libertinus, nec Prætori cedam aut Tribuno, manum ad sportulam mecum porrigentibus.

106. *Quadringenta parant.* | Si minùs nobilitatem; at centum equestrem præstant, quadringenta nempè sestertia. Vide suprà ver. 92. Plin. Lib. 33 cap. 2. *Tiberio imperante constitutum*, inquit, *ne quis in Equestri Ordine conseretur, nisi cui ingenio ipsi, patri, avoque paterno sestertia quadringenta census fuisset, &c.* Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 29.

Quid confert purpura majus. | Quid verò juvat nobilitas, si nummi desint?

Purpurâ majus. | Alii legunt *magis*, & explicant, *Quid magis optandum confert purpura?* Alii legunt, *purpura major*, & cum Schol. Vet. interpretantur *laticlavium*, ceu *latum clavum*, quæ vestis erat Senatoria, tunicâ vulgari amplior cui prætexta purpura erat. Fuit & Equitum Romanorum latus clavus sed à Senatorio distinctus, quæ omnia explicat Alex. ab Alex. loco mox citato. Vide Plin. Lib. 9. cap. 36 & seq.

107. *Laurenti.* | *Laurentum* oppidum est Latii, Lavinio proximum.

108. *Corvinus* | Vir è stirpe insignis illius Valerii Corvini, paupertate adactus ad pascendas oves alienas & conductitias, victûs habendi gratiâ.

109. *Pallante.* | *Pallas* ortus ex Arcadia, Imperatoris Claudii libertus, eoque auctore Prætoria insignia consecutus à Senatu, ut ait Cornel. Tacit. Lib. 12. Annal. in Aula potens etiam sub Nerone, ut probant seq. Annal Libri.

Licinis. | *Licinii* fuere plures, omnes opulenti, de quibus vide quæ dicturi sumus ad Pers. Sat. 2. ver. 36.

Nunc Licinî in campos, nunc Crassi mittit in ades.

110. *Vincant divitiæ* | Nobilitate sint potiores. Horat. Lib. 2. Sat. 3.

. . . . *Omnis enim res,*
Virtus, fama, decus, divina humanaque pu
Divitiis parent: quas qui construxerit, ill
Clarus erit, fortis, justus, sapiens etiam, &
Et quicquid volet.

Et eodem Lib. Sat. 5.

Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alg

Sacro honori. | Prætoriæ vel Tribuniciæ jestati, quam violare est nefas, & qui læ ejus caput Jovi sacrum erat, & familia ve datur; ex lege.

111. *Nuper in hanc urbem, &c.* | Mancip servus. Plin. Lib. 35. cap. 17. *vilissimum est genus*, inquit, *quâ pedes venalium trans ma vectorum denotare Majores instituerant.* Ti Lib. 2. Eleg 3.

Regnum ipse tenet quem sape coëgit
Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Pedibus albis | Cretâ vel gypso notatis pe mangonis seu heri signo, vel sigillo Reipub si publica essent mancipia. Sic enim ve exponebantur in catasta. Vide quæ dic ad Pers. Sat. 6. v. 78. ad vocem *catasta.*

112. *Quandoquidem inter nos, &c.* | Se tes versus quinque nonullis suspecti sunt dulterini videntur, sed quo jure?

113. *Funesta pecunia.* | Socrates aiebat op nobilitatem non solùm nihil in se habere statis, sed & omne malum ab iis oriri. Di Laërt.

Etsi funesta pecunia templo nondum habi Etsi pecunia nec aras nec ædem habuit hact in quibus apud nos ut Numen colat r, ei t obediunt omnia, eam omnes venerantur, nomen est apud homines sanctissimum. Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 34. & Turneb Lib. 11. cap. 20. Pecuniam inter Deas rel contendit, probatque ex Arnob. Lib. 4. ad Gentes, ubi scribit, *Quis Deam Pecuniam credat, quam velut maximum Numen vestri dicant litteræ donare aureos annulos, &c.*

Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga calceus hinc est
Et panis, fumusque domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit absenti, notâ jam callidus arte,
Ostendens vacuam, & clausam pro conjuge sellam.

sicut honoretur Pax, & Fides, Victoria, Virtus, & Concordia, quæ strepit reviso nido. At quandoquidem suprema dignitas anno desinente numerat quod sporta afferat, & quantum adjungat opibus, ecquid agent assecla, qui inde tunicam, inde calceamenta habent: & panem, atque ignem in domo? Lectica spississima poscit quadrantes centum; & conjux ægra aut gravida circumfertur, ac virum comitatur. Ille pro absente postulat, peritus doli jam comperti, monstrans sellam inanem & conclusam, loco uxoris, ait:

ANNOTATIONES.

115. *Pax.* | Vespasianus *Paci* templum erexit foro proximum. Sueton.

Fides. | Numa Pompilius *Fidei* solemne instituit. Ad id sacrarium Flamines bigis curru arcuato vehi jussit, manuque ad digitos usque involutâ, rem divinam facere, significantes *Fidem* tutandam, sedemque ejus etiam in dextris sacratam esse. Hæc Tit. Liv. Lib. 1. cap. 21. *Fidem* in Capitolio dedicatam & consecratam ait Cic. Lib. 2. de Nat. Deor. cap. 61.

Victoria. | Dion. Halicarn. Lib. 1. *Victoriæ* templum ab Arcadibus in vertice collis ædificium est. Tit. Liv. Lib. 1. *Victoriæ* templum in Palatio fuisse testatur, & Cic. loco mox citato.

Virtus. | Tullius loco citato de Natura Deorum sic habet: *Vides Virtutis templum à M. Marcello renovatum, quod multis antè annis erat bello Ligustico à Q. Maximo dedicatum. Quid Concordiæ, Libertatis, Victoriæ?* Tit. Liv. ad portam Capenam fuisse refert. Item Plutarchus.

116. *Concordia.* | *Concordiæ* templum Camillus aliique ædificârunt, testis Ovidius Fastor. 1. dedicavit & Tiberius. Sueton.

Salutato crepitat nido. | Sensus est: Concordia, in cujus ædis fastigio aves nidificantes sonitum edunt & crepitant, quoties ad nidos redeunt, & pullos quasi salutant, pabulum afferentes. Cornices intelligit Politian. Miscell. cap. 67. eo quòd inter illas magna sit fides & concordia; & quòd Veteres in Nuptiis post Hymeneum cornicem invocabant. Alii tamen inter quos Mancinellus, & Turneb. Lib. 8. cap. 18. Ciconias significari volunt, quia pietas illis inest admirabilis, quam explicant Solinus & Plin. Lib. 10. cap. 23. & quoniam Concordia Ciconiæ formâ colebatur. Videtur certè Juvenalis respexisse illud Ovidii:

Ipsa sibi plaudat crepitante Ciconia rostro.

Cæterùm mihi non absurdus videatur Flavius Conject. cap. 53. locum hunc simpliciter explicans de æde Concordiæ, ad quam non sine strepitu confluebant Patres, cùm ibi Senatus interdùm haberetur, testibus Varrone & Lampridio.

117. *Sed cùm summus honor, &c.* | Cùm summi quique viri, Magistratus, Senatores computent, quantum ipsis valeant sportulæ unius anni, & quantum emolumenti afferant; quod sordidum & indignum; quid facient pauperes, clientes, parasiti, qui non aliundè quàm à sportulis habent quo vivant & vestiantur?

118. *Sportula.* | Quid sit explicavimus anteà.

Quantum rationibus addat. | Quantum annuo reditui accedat è sportularum proventu.

119. *Comites* | Vide suprà v. 96. ad vocem, *Togatæ*, Clientelas & patrocinia à Romulo instituta sapienter, jam pauperibus inutilia deplorat.

120. *Fumus.* | Metonym. pro igne, aut lignis ad fovendum in camino ignem.

Densissima centum quadrantes lectica petit. | Ipsi Nobiles & Magistratus *lecticâ* vecti cum uxoribus gravidis & ægris ad sportulam confluunt & præripiunt, ut jam dictum, pauperibus victum necessarium, ac vestitum: quin & fraude utuntur ad plures sportulas, ut mox dicetur, rapiendas. O avaritiam & sordes!

Densissima. | Vel plena viro, uxore & filiis, vel potiùs frequens & multiplex; aut etiam multis clientibus stipata, comitibus, assecliis.

Centum quadrantes. | Asses viginti quinque, nam *quadrans* est quarta pars assis; quæ maxima erat sportula. Vide suprà.

121. *Lectica.* | *Lecticarum* usum primi dicuntur inveniſſe Bithyni, inquit Vetus Schol. ut diximus anteà.

123. *Hic petit absenti.* | Quidam mentiuntur inesse uxores in lectica tecta & clausa undique, & earum nomine sportulam petunt, quæ solis præsentibus dispensabatur.

Notâ jam callidus arte. | Hæc enim fraus jam detecta fuerat; quapropter dispensator modò rogabit, ut Galla caput è lectica vel sella proferat, aut saltem remotis plagulis per fenestellas lecticæ vultum ostendat, & adesse se testetur.

124. *Ostendens.* | Dispensatori indicans sellam, quasi sua uxor in illa sit ex ægritudine quiescens.

Clausam cellam. | Vide suprà v. 65. ubi de lectica & sella fusè egimus.

Galla

Galla uxor *mea eſt* intus: *quamprimùm abire jubet.* Cur *tardas?* O *Galla, oſtende caput. Dormit, ne* illam *cruciees. Dies ipſe diſcernitur præclarâ rerum viciſſitudine.* Primò *ſportula; poſteà forum, & Phœbus Juris gnarus, ac triumphales: inter, quas neſcio quis ex Ægypto, & Arabarches aujus* eſt *habere inſignia, ad imaginem cujus non licet dumtaxat mejere. Antiqui* verò *aſſeclæ fatigari ex atrio diſcedunt, & deſideria abjiciunt, ta viro fuit diuturna ſpes cœnæ:*

Galla mea eſt, inquit; citiùs dimitte: morar
Profer, Galla, caput. Noli vexare, quieſcit.
Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, Juriſque peritus Apol
Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Arabarch
Cujus ad effigiem non tantùm mejere fas eſt.
Veſtibulis abeunt veteres, laſſique clientes,
Votaque deponunt; quanquam longiſſima cœ

ANNOTATIONES.

125. *Inquit.* | Maritus videlicet.

Eſt. | In lectica.

Citiùs dimitte. | Feſtina ſportulam duplicem dare pro me & uxore mea, quæ ægra huc venit; noli diu morari nos, inquit ille avarus timens ne diſpenſator fraudem ſubodoretur & inveſtiget.

126. *Profer Galla caput.* | Inquit diſpenſator dolum cavens, quem aliàs jam reprehenderat.

Noli vexare. | Reſpondet ille doloſus vir, ne moleſtus ſis ægræ uxori, ne excita quieſcentem, ne languentem coge caput proferre, & malè affectum corpus vexare. Diximus ſuprà lecticam fuiſſe uſui vario & multiplici, & in ea diſpoſitum pulvinar, in quo recumbere & quieſcere licebat.

127 *Ipſe dies.* | De *die* naturali & artificiali fusè diſſeremus ad Perſii Sat. 3. v. 4.

Pulchro diſtinguitur ordine. | Ironicè hæc dicit. Senſus eſt: primùm clientes manè conveniunt ad ſalutandos patronos, ut diximus anteà ad v. 56. & rogant ſportulam de qua jam non ſemel. Martial. Lib. 4. Epigram. 8.

Prima ſalutantes atque altera continet hora,
Exercet raucos tertia Cauſidicos.
In quintam variis extendit Roma labores:
Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæſtris;
Imperat extructos frangere nona thoros.
Hora libellorum decima eſt.

128. *Deinde forum.* | Deinde à Clientibus Patroni deducuntur ad *forum*, ubi templum Apollinis Palatini, & imagines triumphantibus poſitæ.

Forum | Quod nempè tertium ædificavit Auguſtus, cùm duo non ſufficerent hominum & judiciorum multitudini. Suet. cap. 29.

Juriſque peritus Apollo. | An quia Juris Civilis Bibliothecam Auguſtus dedicârat in Æde Apollinis Palatini, ut ait Vetus Schol. An potiùs quod Jus reddebatur ibidem in Auguſti foro, ubi Apollinis ſtatua eburnea, cujus meminit Plin. tùm alibi, cùm Lib. 36. cap. 5. Unde Horat. Lib. 1, Sat. v. ultimo.

——Sic me ſervavit Apollo.

129. *Triumphales.* | Ubi & ſtatuæ triumph erectæ ſummis viris poſt victorias & præ geſta: in roſtris nimirùm, ut monet Vet. Sc

130. *Neſcio quis titulos Ægyptius, atque barches.* | Vel Criſpinus, de quo anteà: ve vult Alciat. Prætermiſſ. Lib 1. Tiberius qu Alexander, Ægyptius, Ægyptique guberna de quo Tacit. Hiſtor. 1. & Euſeb. Lib. 2. runt alii Joſephum Judæorum Ducem, cu umphalem ſtatuam Veſpaſianus erexit, ob tutem, & ingenium. Ex D. Hieron.

Titulos. | Effigiem cum Elogio.

Ægyptius atque Arabarches. | Hæc duo tur Poeta junxiſſe, ſicut conjunctæ ſunt nes Ægyptus & Arabia.

Arabarches. | Locum hunc egere lucubra bus Grammaticorum admonuit Turneb. Li cap. 25. ubi & legendum putat cum non Codicibùs atque Auctoribus, *Alabarches* fuerit Alexandriæ Magiſtratus quidam J Alexandrinis præpoſitus, probatque ex Jo Bell. Jud. Lib. 22. cap. 3. & 5. Alii tamen nent vocem, *Arabarches*; atque intepret Arabiæ Præfectum, aut Publicanum, qui gali de pecuariis ex Arabia in Ægyptum ctis præerat. Cicero Lib. 2. Epiſt. 17. ad cum: *Velim ex Theophane exſpiſcere*, inquit, *nam in me animo ſit Arabarches:* (Alii Co habent *Alabarches:*) ubi Pompeium intell quidam, eo quòd Arabiæ partem ille dom alii verò cum Cœl. Rhodig. M. Antonium, multa inde tributa exegerat.

131. *Non tantùm mejere fas eſt.* | Velut i cro loco nefas ſordes & alvum exonerare. quæ ad Perſii Satiram 1. v. 114. ad has v *extrà mejite.*

132. *Abeunt laſſi.* | Fatigati è comitatu ciiſque diuturnis.

133. *Votaque deponunt.* | Rectæ cœnæ abjiciunt.

Longiſſima. | Nam totâ die cœnam exſp rant.

Spes homini: caules miseris, atque ignis emendus.
Optima silvarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque thoris tantùm ipse jacebit.
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, unâ comedunt patrimonia mensâ.
Nullus jam parasitus erit: sed quis feret istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum? 141
Pœna tamen præsens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portus.

atque *egentibus brassica, & ignis coemenda* sunt. *Interim illorum dominus comedet exquisita è silvis ac mari, atque solus ipse recumbet* in *lectis inanibus. Etenim è tot eximiis atque amplis patinis ac tam veteribus, unica* in *mensa devorant patria bona. Deinceps nullus extabit parasitus. At quis tolerabit hanc intemperantiæ turpitudinem? Quàm magna est ingluvies, quæ apponit sibi apros integros, bestiam ad epulas destinatam? Attamen adest supplicium, quando tu satur vestes abjicis, & in balneariæ defers pavonem non coctum.*

ANNOTATIONES.

134. *Caules miseris atque ignis emendus.* | Ut suprà dictum, loco cœnæ rectæ accipientes pecuniam sportulam, centum quadrantes videlicet, ex iis coguntur miseri coemere sibi oluscula quibus victitent, & ligna ad ignem oleribus coquendis faciendum: interim dum Patroni delicatissimis epulis vescuntur.

135. *Optima silvarum & pelagi.* | Ferinas carnes, & pisces exquisitos.

136. *Rex horum.* | Clientum Patronus, illorum veluti *Rex* & tyrannus, sine mercede, aut saltem exiguâ magna imperans.

Vacuis thoris. | Pulvinis aut lectis discubitoriis, in quibus stratos veteres cibum sumpsisse norum est. *Vacuis* autem, id est, plurium aliorum convivarum capacibus.

Tantùm ipse jacebit. | Recumbens epulabitur ipse unus, dum præstitorum officiorum justam mercedem, cœnam rectam, Clientes famelici frustrà desiderant.

137. *Pulchris orbibus & tam antiquis.* | Antiqui artificii, atque artificis, eximii operis, necnon è pretiosa materia; quæ quidem commendare solent vasa & supellectilia.

138 *Unâ comedunt patrimonia mensâ.* | Patrimonia absumunt lautè epulando, *una* verò in *mensa*, i. e. patronus solus cum uxore ac liberis; exclusis proinde clientibus, amicis, & aliis quibusliberis: cùm è contrà majores nunquam soli epularentur, sed pulchrè liberales & munifici egenos clientes & amicos mensæ adhibere soliti essent.

139. *Nullus jam parasitus erit.* | Benè habet: *Nullus erit* amplius adulator: peribit sic exitiosum illud hominum genus, qui ut gratuitas cœnas aucupentur potentioribus assentantes, veritatem perdunt, & vanitati obsecundant ac superbiæ divitum.

Parasitus. | Quasi παρὰ σῖτον dictus, eo quòd mensas divitum opiparas sectetur. *Parasitorum* apud Comicos crebra mentio: descriptio luculenta habetur apud Athen. Lib. 6. ubi & *Parasiti* appellatio pridem sancta & venerabilis dicitur fuisse, & parasitari primus cœpisse Philius Jupiter Cœlitum maximus, cap. 8, & 9.

140. *Luxuriæ sordes?* | Quid enim sordidum magis, quàm per avaritiam debitum egenis negare cibum, sibi verò privatim nihil non lautitiarum indulgere, per helluationem & luxuriam?

141. *Totos ponit apros* | Quod munificentiæ tribuebatur inquit vet. Schol. Plin. L. 8. c. 51. ait P. Serv. Rullum primum extitisse inter Romanos qui solidum *aprum* in epulis apposuit: *& hoc annales notârunt*, inquit ille, *ad emendationem morum.*

Animal propter convivia natum. | Alludit ad id quod Varro scrib. L. 2. de *Re Rust.* cap. 4. Suillum pecus donatum ab natura adepulandum. Itaque iis animam datam esse proinde ac salem, quæ servaret carnem.

Natum. | Hor. L. 1. Od. 27.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est.

142 *Pœna tamen præsens.* | Continuò sua gulæ instat pœna, & punitio, mors nimirùm subitanea atque improvisa, sine testamento.

Cùm tu deponis amictus. | Quando balnea subis, & lavas cibis distentus ac ingurgitatus.

143. *Turgidus.* | Pers. Sat. 3. v. 98.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.
. . . . . .
Hinc tuba, candelæ, &c.

Crudum. | Necdum in stomacho coctum, quod quidem valdè sanitati noxium ostendemus loco Persii mox citato.

Pavonem. | Hunc cibi gratiâ Romæ primus occidit Orator Hortensius aditiali, sive adjiciali cœnâ Sacerdotii. Saginari primus instituit M. Aufid. Lurco circa ultimum bellum Piraticum; & ex eo quæstu reditûs sestertiûm 60000 habuit. Hæc Plin. L. 10. c. 20. Macrob. autem Saturn. L. 3. c. 13. *Primus Q. Hortensius (inquit) augurali cœnâ dicitur pavones posuisse. Quorum pretia statim extulerunt multi, ita ut ova eorum denariis venirent quinis, ipsi facilè quinquagenis.* Apud Athen. L. 14. c. 20. furiosum esse dicitur alere domi *pavones* quorum pretio queant emi statuæ.

Balnea. | Quantum esset apud Romanos lavandi studium, exponemus ad locum Persii, Sat. 3. modò citatum.

Inde mortes repentinæ, & senecta non testata. Novus & non mœstus sermo vagatur per omnia convivia. Deducuntur exequiæ applaudendæ familiaribus irâ percitis. Nihil amplius erit, quod posteri adjungant nostris moribus. Nepotes optabunt & perpetrabunt similia. Omne crimen in arduo positum est. Adhibe vela: plicas integras explica. Isthic fortasse dixeris: unde ingenium æquale argumento? Unde ista anteriorum quicquid vellet mens inflammata, scribendi sinceritas, cujus appellationem eloqui non ausim? Ecquid interest utrum *Mutius indulgeat iis scribam, an non? Exhibe Tigellinum*; statim *fulgebis in ista face.*

Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.
It nova, nec tristis per cunctas fabula cœnas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient facientque minores.
OMNE in præcipiti vitium stetit. Utere vela
Totos pande sinus. Dicas hîc forsitan, unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigellinum, teda lucebis in illa.

ANNOTATIONES.

144. *Intestata senectus.* | Tam repentè mors ingruit & præoccupat, ut m nimè liceat testari, & scribere codicillos ac testamentum.

145. *Nec tristis.* | Rident scilicet tuam è nimiis epulis mortem epulantes, quibus idem fortasse fatum imminet.

146. *Iratis.* | Quibus ex testamento quidpiam à te sibi pollicentibus nihil tamen reliqueris, eo quòd conficiendi testamenti tempus tibi defuerit. Persius Sat. 6. v. 33.

—— *Sed cœnam funeris hæres*
Negliget iratus, &c.

Plaudendum. | Plausu excipiendum ac prosequendum, quia pœna præsens affecerit sordidos helluones, & gula mulctata sit.

147. *Nostris moribus.* | Pravis nostris ac perditis moribus, vitiisque sic invalescentibus, ut nihil addi posse videatur in posterum: unde posteri similia dumtaxat perpetraturi sint non graviora.

149. *Omne in præcipiti vitium stetit.* | Nunc vitium omne stat in summo gradu, neque progredi ulteriùs potest. Unde à Satira scribenda temperare nequeo.

Utere velis. | Metaphora. Id est, laxa iram, adhibe omnem animi impetum: omnes animi vires intende.

150. *Totos pande sinus.* | Sicut navigantes secundis ventis totos velorum sinus expandunt: sic & tu incumbe totus tam uberi Satirarum materiæ. Vide suprà ad v. 88.

Dicas hîc forsitan. | Prolepsis, quâ respondet ad ea quæ sibi possunt objici.

151. *Unde ingenium par materiæ.* | Habesne ingenium satis amplum & grave, quod respondeat amplitudini & gravitati materiæ.

Unde illa priorum, &c. | Non est ea modò Satiras scribendi at scelera vellicandi libertas, quæ fuit priùs, quâ præcedentibus sæculis Lucilius, ac deinde Horatius fruebantur, atque usi sunt exemplo Græcorum Comicorum, Eupolidis, Cratini, Aristophanis. Tùm certè erat vitium quodvis insectari palàm, & co dere in ipso vitiosorum ore atque Principi At non ita modo. Horat. lib. 1. Sat. 4.

152. *Animo flagrante.* | Zelo in impr exardescente.

153. *Simplicitas.* | παῤῥησία, quâ audeb scelus proscindere ac sceleratos, summâ libe te, homines etiam notare sine ambagibus. A ut opus aliquando fuerit Edicto frænum cere licentiæ Satyricorum in veteri Come Horatius ad Pisones.

Sed in vitium libertas excidit, &
Dignam lege regi: lex est accepa: chor
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

Non audeo dicere nomen. | Insidiantibus p & ubique delatoribus, & oppressâ per Ty nos loquendi libertate. Patet ex Sueton. C cap. 27. citand.

154. *Quid refert.* | Reponit Juvenalis: cantur licet vitiosi stylo meo confossi; quid *Mutius.* | Cui Lucilius nequaquam pepe Vide Sat. 1. Persii ad v. 115.

155. *Pone Tigellinum.* | Respondet Juve monitor quidam: jam Mutii Scævolæ temp pridem abiere, jam longè mutata sunt om Enimverò si reprehendas ac notes v. g. Tige num, aliumve in Aula potentem, id non im nè, ut olim feceris.

Tigellinum. | C. Fulcinius *Tigellinus* patre A gentino, juvenis egens at valdè pulcher, ob fa tia urbe summotus est. Deinde Neronis ami am nactus, ac posteà Galbæ, ab hoc etiam vi catus & servatus est, cùm mortuo Nerone i pulo Romano ad supplicium deposceretur. tus Schol. de illo jam suprà ad v. 59. & seq

Teda. | Arbor resinam abundanter exud unde flammis ac lumini sacrorum grata dici apud Plin. lib. 16. cap. 10.

Teda lucebis. | Id est, vivus cremaberis

Quâ ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum mediâ ſulcum deducit arenâ.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehetur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos?
Cùm veniet contrà, digito compeſce labellum:
Accuſator erit, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutulumque ferocem

quâ uruntur ſtantes, qui perfunduntur fumo, gulâ ſuffixâ, atque amplum aperit ſcrobem in media arena. An igitur qui porrexit venena tribus patruis, feratur plumis ſuſpenſis, & inde nos aſpernetur? Quando adversùm occurret, digito labia comprime. Qui pronuntiaverit voces is eſt: illi *accuſator aderit. Fas eſt* ut *tutus componas Æneam & fortem Rutulum.*

ANNOTATIONES.

Tyranni, & delatorum arbitrio. Hîc alluſum volunt nonnulli ad Neronis in Chriſtianos immanitatem, de qua Cornel. Tacit. Annal. 15. *Aut crucibus affixi*, inquit, *aut flammandi: atque ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urebantur*, Chriſtiani nimirùm. Et vetus Schol. *In munere Neronis arſerunt vivi, de quibus ille juſſerat cereos fieri, qui lucerent ſpectatoribus.* Item, *Maleficos homines tedâ, papyro, cerâ ſuperveſtiebat: ſicque ad ignem admoveri jubebat ut arderent.* Hinc Sat. 8. v. 235. *moleſtam tunicam* appellabit. Et Seneca ad Lucilium, *Cogita illam tunicam alimentis ignium illitam & infectam, & quicquid præter hæc ſavitia commenta eſt.*

156. *Stantes ardent.* | Alligati palo, aut adacto per corpus ſtipite, cremantur.

Fixo gutture. | Sueton. Vitell. cap. 17. *Reducta comâ à capite, ceu nexii ſolent, atque etiam mento mucrone gladii ſubjecto*, (alii legunt *ſubjecto*) *ut viſendam præberet faciem, neve ſubmitteret.* Turneb. Lib 24. cap 41. rectus enim erat gladii mucro ſub mento poſitus, quo vultum erigere cogebatur. Forſan & reſpicit Juvenalis ad uncum gutturi noxiorum impingi infigique ſolitum, quo ad ſcalas Gemonias trahebantur, ubi paulùm viventium crura frangebantur, & ſubjecto igne ardebant, ut obſervat Mancinellus.

Fumant. | Circum accenſo igne.

157. *Et latum mediâ ſulcum deducit arenâ.* | Verſus ille creditur à nonnullis adulterinus. Legunt alii, *deducis:* alii *qui ducit*, ut ſit continuus ſenſus. Lipſius ex vet. Cod. corrigit ſic:

Et latus mediam ſulcus diducit arenam.

Interpretari licet vel de ſulco in arena facto, cùm Rei corpus eo quo dictum eſt modo raptabatur ad patibulum: vel de ſcrobe & foſſa, in qua defoſſus affixuſque palo vivus comburebatur. Apud Corn. Tacit. Annal. 15. paulò ante finem; *Cùm pœna Flavii Veiano Nigro Tribuno eſſet mandata, is proximo in agro ſcrobem effodi juſſit, quem nimis anguſtum Flavius fuiſſe conqueſtus dicitur.* Sueton. Neron. cap. 49. *Scrobem ſibi fieri coram imperat dimenſus ad corporis ſui modulum ipſe Nero.*

Mediâ arenâ. | Multi quidem in media amphitheatri arena cremabantur. Quemadmodum refert Sueton. Calig. cap. 7. de quodam Atellanarum Poeta, ob joci ambigui verſiculum, illic igni tradito juſſu Imperatoris.

158. *Qui dedit ergo tribus patruis, &c.* | Indignabundus Juvenalis reſpondet monitori. Ergone mollis Tigellinus impunè deſpiciet nos, neque ſolum effœminatus ſed veneficus & nequam? Vide ſuprà ad v. 67.

Aconita. | Mortiferum herbæ venenoſæ ſuccum. De his Plin. pluribus locis multa lib. 6. cap. 1. ſic habet: *A Ponti ore diſtat millibus ducentis portus Acone veneno aconito dirus.* Et lib. 27. cap. 3. *Naſcitur*, inquit, *in nudis cautibus, quas aconas vocant: & ideo aconitum aliqui dixêre, eò quòd nullus adſit juxta nutriens pulvis, qui Græcè, κοπις*, &c.

159. *Penſi ibus plumis.* | Sellâ, lecticâ, in quibus pulvini, & lecti, ut fusè ſuprà explicatum eſt. Plin. lib. 26. cap. 3. meminit & balinearum penſilium.

Atque illinc. | E ſublimi culcitra, vel ex eo quòd molliter vehatur ipſe, dum nos pedibus incedere cogimur; quia non ſuppetant divitiæ & opes nobis perinde ac illi, hinc ſuperbè nos intuetur ac deſpicit? Quaſi verò.

160. *Cùm veniet contrà.* | Imò, inquit, monitor, ſi forrè obvius fiat tibi Tigellinus iſte, vide ne quid in illum mutias.

Digito compeſce labellum. | Conſule tibi, inquam, & ne ullum indignationis aut iræ indicium promas.

161. *Accuſator erit, qui, &c.* | Quod ſi obmurmurat quiſpiam, & vel, *hic eſt*, dixerit eo tranſeunte, ſtatim inveniet accuſatorem qui reum agat. Cave ergo ne vel has voculas protuleris, cùm Tigellinus occurrerit.

162. *Securus licet Æneam, &c.* | Pergit monitor, quod ſi te carmina ſcribendi ſtudium tenet, licet nobilem animi ardorem ſequi, illuſtres mortuous verſibus tuis exorna, quod fecit Virgilius, minori periculo, majori gloriâ, quàm ſcribendo Satiras.

Æneam Rutulumque | Certamina Æneæ Trojanorum ducis, & Regis Rutulorum Turni, de quibus in Æneide Virg. Lib. 7. & ſequ.

Nemini moleſtus eſt Achilles vulneratus, aut Hylas inveſtigatus plurimùm, atque Hydriam comitatus. Quoties fervens Lucilius inſonuit diſtricto quaſi gladio, toties *rubeſcit audiens* ille, *cui animos ſceleribus frigeſcit, & cor ſudorem emittit* ob *noxas occultas. Illinc iracundia & fletus. Quapropter ante buccinas, iſta tecum anteà revolve* in *mente.*

Committas: nulli gravis eſt percuſſus Achilles
Aut multùm quæſitus Hylas, urnamque ſecutus
Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens eſt
Criminibus, tacitâ ſudant præcordia culpâ.
Inde iræ, & lacrymæ. Tecum priùs ergo volu
Hæc animo, ante tubas: galeatum ſerò duelli
Pœnitet. Experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

Belli tardè piget eum qui jam *caſſidem induit. Explorabo quid liceat adversùs eos, quorum fe condita eſt* ad vias *Flaminiam & Latinam.*

ANNOTATIONES.

163. *Committas.* | Virum viro opponas, ac velut in certamen deducas.

Nulli gravis eſt percuſſus Achilles. | Nemo offendetur carmine de Achillis morte, aut de Hylæ fato.

Percuſſus. | Propriè, nam Paris dicitur poſt Apollinis effigiem latens emiſsâ ſagittâ Achillem percuſſiſſe, quo ex vulnere occubuit.

164. *Quæſitus Hylas.* | Hic Herculis ſocius atque amaſius, ad hauriendam aquam profectus, cùm ad flumen Aſcanium ſe inclinaret, ſimul cùm urna undis abreptus eſt. Ab Nymphis raptum fabulantur Poëtæ ob pulchritudinem. Porrò ſollicitè quæſitus Hylas cùm non compareret, in ejus honorem Sacra inſtituit Hercules, in quibus ſolemniter inclamaretur. Hinc Virg. Eclogâ 6.

His adjungit Hylam: nautæ quo fronte relictum
Clamâſſent, ut littus Hyla Hyla omne ſonaret.

165. *Enſe velut ſtricto.* | Stilo Satyrico armatus.

Lucilius. | Vide Perſ. Sat. 1. ad v. 114.

——*Secuit Lucilius urbem.*

166 *Infremuit.* | Iram ſpirans & indignationem in vitium & vitioſos.

Rubet auditor. | Seu pudore ſeu cupiditate ultionis inflammatus. Cur ruborem pudor & gaudium, metus verò pallorem aſpergant, diſputat Macrobius Lib. 7. cap. 11.

Frigida mens criminibus. | Oderunt peccare mali formidine pœnæ, inquit Horatius; atqui metus ex frigore, & recedente ad cor omni ſanguine, mens igitur improborum frigeſcit, quæ conſcia criminum ſibi timet. Vel, frigida mens, quæ diuturno ſcelerum uſu ac veterno conſopita languet, torpeſcit, friget, ac velut immoritur.

167. *Sudant præcordia.* | Præ animi anxietate & labore ob conſcientiam ſcelus objicientem, vel ob acres morſus ſatyrici ſalis.

168. *Inde iræ & lacrymæ.* | Nam & ira & vindictæ cupido lacrymas elicit.

Tecum priùs ergò. | Quæ cùm ita ſe habeant, antequàm te accingas ſcribendis Satiris, ac veluti claſſicum canas, iſta perpende quæ adnui, nec temerè quidquam moliare, cujus de ſuſcepti pœniteat ſerò.

169. *Animo, ante tubas.* | Multùm hîc varii codices. Legunt quidam, *anime, ante tubas* ſeipſum adhortetur Poëta. Alii, *animante* ſed perperàm.

Ante tubas | Ante ſonitum & clangorem bæ: metaphora à re bellica.

Galeatum ſerò duelli, pœnitet. | Jam non ampliùs pugnam detrectare, cùm auditur cum, cùm adeſt hoſtis, & arma ſunt in bus: ſeriùs eſt tum mutare ſententiam.

Duelli. | Duorum eſt certamen propriè, bello etiam ponitur: & è duello factum bellum ſcribit Quintil. Lib. 7. inde & perdidicti, qui patriæ ſuæ hoſtes ſe profitentur.

170. *Experiar quid concedatur.* | Juvenalis ba Saltem igitur mortuos laceſſam, & eos taxat Satirâ vellicabo, qui ulciſci nequeunt profectò in aliena perſona & vivi vapulab Sunt qui obſervant hanc à Poëta noſtro re adhibitam in Satiris ſuis cautionem, ut nem notârit, niſi alieno & ficto nomine.

171. *Quorum Flaminia, &c.* | Nobiles quorum ſepulchra viſuntur ad utrumque viarum Flaminiæ ac Latinæ. Nimirùm ex lege duodecim tabularum graviter ſancitum rat, ne quis in urbe ſepeliretur, frequentiùs tructa ſunt monumenta ad Flaminiam & nam celebres vias. Unde Juvenal. Sat. 5. v.

Cliuoſæ veheris dum per monumenta Le

Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 2.

Flaminia. | De hac ſuprà ad v. 61.

Latina. | Via lapidibus ſtrata, ut aiunt urbe ad Sinueſſam, quod extremum eſt oppidum, Plin. Lib. 3. cap. 5. Sita inter Ap & Valeriam, tendebat per Algidum ac Tuſ nos colles ad Ferentinum, Fruſinum, alia civitates claras. Strabo Lib. 5.

SATIRA. II.

ULtra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.
Indocti primùm: quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias. Nam perfectissimus horum est,
Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit, 6
Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthis.

INTERPRETATIO.

JUvat isthinc anfugere trans Sarmatas, & mare glacie concretum, quotiescumque de moribus quiddam tentant imperiti valdè, qui fingunt Curios, & vitam agunt Bacchantium: etsi cuncta reperies referta gypso Chrysippi. Etenim præcipuus inter *illos extat, si quispiam pretio comparat similitudinem Aristotelis aut Pittaci: ac mandat armario custodire primos typos Cleanthis.*

ANNOTATIONES.

1. *ULtra Sauromatas.* | Cùm video hypocrisim & flagitia ipsorum qui sapientes videntur, & esse debent, profectò hinc migrare velim in longinquas maximè terras, adeò cuncta sunt Romæ depravata apud Philosphos, Judices, Nobiles, Sacerdotes.

Sauromatas. | Aliter *Sarmatas*, qui populi Borysthenem inter ac Tanaim fluvios, ultra paludem Mæotidem, vagi, feri, equinum sanguinem lacte mixtum potabant; dicuntur ex Amazonibus oriundi, ut fusè narrat Herodot. Lib. 4. de his Plin. Lib. 4. cap. 12. & alibi. Gellius Lib. 9. cap. 4. Illic hodie Tartaria parva, & Moscoviæ magna pars.

Glacialem Oceanum | Ad Zonam gelidam, versùs Polos, ubi propter assiduum frigus terræ steriles, & hinc rari incolæ, iique egentes & miseri, parvo victitantes, proindéque parùm vitiosi.

3. *Curios simulant.* | Præferunt vitam continentem & sanctam, qualem egit M. ille Curius Dentatus, Sabinorum, Samnitum, Lucanorum, & Pyrrhi Regis triumphator, interim verò Romanæ frugalitatis norma juxtà ac fortitudinis specimen, ut ait Valerius Maximus Lib. 4. cap. 3. Is oblatam ab hostibus ingentem pecuniæ summam recusavit dicens, malle se aurum habentibus imperare, quàm aurum habere. Et cùm exegissetex Italia Pyrrhum, è præda regia, quæ exercitum ejusque ditavit, ille attigit nihil. Porrò decretis a Senatu populo septenis cuique jugeribus agri. Curio verò quinquaginta; is popularis assignationis ac mensuræ modum excedere noluit, parum idoneum Reipublicæ civem existimans, qui eò quòd reliquis tribueretur contentus non esset. Idem ferè narrat Plinius Lib. 18. cap 3. Curii quidem post triumphos nota concio est, inquit, pernicioſum eum intelligi civem, cui septem agri jugera non essent satis.

Bacchanalia. | In quibus seminarium omnis spurcitiæ ac turpitudinis, ut videre est apud Livium Lib. 39. cap. 8. & sequent.

4. *Indocti primùm.* | Nam verè docti sunt, qui & benè docent, & vivunt pariter.

Quanquam plena omnia gypso. | Docti volunt audire nonnunquam, eò quòd studiosè conquirunt doctorum virorum perfecta simulacra. Quasi verò.

Gypso. | Imagines è gypso quæ Chrysippum ejusque similes Sapientes repræsentant, collocant in Bibiliothecis, & hinc videri volunt Chrysippi sectari virtutem & sapientiam.

5. *Chrysippi.* Vide Persii Sat. 6. v. ultimo.

Perfectissimus horum, &c. | Inter illos indoctos præcipuus ac princeps.

6. *Aristotelem similem vel Pittacon.* | Si quis effigiem habet in museo suo, valdè similem Aristoteli, vel Pittaco, aliisve Sapientibus, quæ ad vivum expressa factaque existimetur.

Aristotelem. | Cui non notus is Platonis per annos viginti Discipulus, Alexandri Magni Præceptor, Peripateticorum Princeps, ob ingenii & eruditionis portentum, Naturæ Genius appellatus?

Pittacon. | *Pittacus* Mitylenus unus è septem Sapientibus, rexit feliciter Mityleneorum Rempublicam annos decem, ac deinde sponte oblatam ultrò abdicavit. Is inter alia, hæc præcipiebat. Amico ne maledic, ne inimico quidem. Pudicitiam ama. Veritati stude, Tempus nosce. Dicebat, Necessitati nec Deos reluctari; Principatu virum cognosci; Difficile esse invenire frugi virum. Nec fine labore maximo quemquam fieri bonum, &c. Floruit circa Olympiadem quadragesimam secundam, vixit annos septuaginta, sepultus in Lesbo. Diog. Laërt Lib. 1. cap. 5.

7. *Archetypos.* | Prototypum, originalem, ut aiunt, effigiem.

Pluteum. | Vide Persii Stat. v. 106.

Cleanthis. | De eo dicam ad Persii Stat. 5 v. 64.

Non est *ulla faciei fiducia. Nam quæ regio non scatet severis impudicis? damnas obscœna, quando tu es fovea vulgata inter Socraticos* * * * *Hirsuti quidem artus ac pili rigidi in brachiis pollicentur mentem severam* * * * * * * * * * * * * *

Isti raro loquuntur, atque ingens silendi habent *desiderium, & capillitium supercilio brevius. Itaque Peribomius magis sincerè ac simpliciter* agit. *Ego illum fatis attribuo, qui agritudinem declarat facie & gressu. Istorum ingenuitas miseratione digna* est, *istis indulgentiam donat ipsa insania. At deteriores* sunt, *qui vocibus occupant similia Herculis, ac differentes de probitate*

FRONTIS nulla fides. Quis enim non vicii abundat
Tristibus obscœnis? Castigas turpia, cùm sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia seu
Promittunt atrocem animum: sed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atque supercilio brevior coma. Verius ergo,
Et magis ingenuè Peribomius. Hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat veniam. Sed pejores, qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant: ego te ceventem, Sexte, verebor
Infamis Varillus ait? Quo deterior te?

* An *ego te venerabor, Sexte, inquit turpis Varillus? Ecquâ re sum te pejor?*

ANNOTATIONES.

8 *Frontis nulla fides.* | Alii Codices habent, *fronti.* Id est, nulla fides habenda speciei externæ rerum.

1. *Tristibus obscœnis.* | Hominibus tristitiâ vultûs & frontis specie gravitatem morum & Curii castimoniam Præferentibus, dum Bacchanalium impudica imitantur facta & obscœnitates.

Castigas turpia, cùm sis, &c. | Illum oportet omni carere vitio, qui castigare vitium, atque vitiosos reprehendere vult: ut eloquitur Tullius *in Sallust.*

10. *Socraticos.* | Legunt alii *Sotadicos,* à *Sotade* Cretensi Poëta, qui Phlyacas scripsit, sive de Cinædis, ex Suida. Alii intelligunt ipsum *Socratem,* qui malè audiit apud multos quasi pæderastes. Aristophanes lacerat Socratem ac discipulos ejus, cùm sit & ipse pejor plerisque inquit vetus Scholiastes. Vide Persii Satiram 4. ver. 2.

Notissima fossa. | Sentina vitiorum, & eo nomine cognitus est cuivis: nec aliter interpretari licet aut libet, ob castitatis reverentiam.

11. *Hispida membra quidem,* &c. | Neglectus exterior cultus, & pilis hirsuta membra corpus robustum indicantia, fortem pariter animum spondere videntur: verùm è contra tibi accidit: nam exteriori virtutis simulatione flagitia celas.

14. *Rarus sermo illis,* &c. | Nam & affectata hæc taciturnitas ad morum gravitatem pertinet simulandam; sicut & attonsum caput, ad Stoïcam severitatem.

15. *Supercilio brevior coma.* | Comam alere probrosum cùm esset, Stoïcis caput ad cutem tondere solemne erat. Vide Pers. Sat. 3. v. 54. Turneb. lib. 15. cap. 17.

Verius ergo, &c. | Ergo tolerabilior improbitas Peribonii, qui sese ostendit qualis est.

16. *Peribomius.* | Alii, *Peribonius*; famosi nepos frontis perfrictæ, ac perditæ turpitudinis.

Hunc ego fatis imputo. | Fatalem ejus animi puto cæcitatem, qui sua palàm vitia profitetur. Ex astrorum dominantium necessitate, aut ferrea fatorum vi improbus ille esse videatur; at tu ex prava & maligna voluntate, qui improbitatem occultas.

17. *Vultu morbum incessuque fatetur.* | Speculum mentis est facies, & taciti oculi cordis tentur arcana, inquit D. Hieron.

Morbum fatetur. | Impuras affectiones ostentat oculis, fronte, incessu; non celat, ut faciunt ii qui vultu ad severitatem composito, incessu gravi, alios se monstant quàm sint, Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

18. *Horum simplicitas miserabilis.* | Nam stupent vitio, ut habet Persius Sat. 3. nesciunt quid perdunt, & hinc carere videntur culpâ, ob furorem mereri veniam.

19. *Verbis Herculis.* | Dignis Hercule, cùm virtutis iter arduum maluit ingredi quàm vitiorum proclive. Vide Pers. Stat. 5. v. 35.

21. *Te,* *** *Sexte, verebor.* | Te perinde ac eum infamem, licèt fortè ignobilis nobilem scilicet verebor?

22. *Varillus.* | Homo nequam & flagitiosus.

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicam discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges revocârat amaras
Omnibus, atque ipsis Veneri Martiq; timendas,

Rectus subsannet obtortos habentem pedes, & candidus Æthiopem. Ecquis toleraverit Gracchos expostulantes de tumultu? Quis non confundat Cœlum cum *terris, & mare* cum *Cœlo; si raptorem damnet Verres, homicidam Milo, Clodius vituperet stupratores, Cethegum Catilina; si contra Syllæ leges loquantur tres* ejus *discipuli? Qualis haud ita pridem erat adulter inquinatus tragico stupro, qui tum restituebat decreta cunctis acerba, & Veneri etiam Martique metuenda:*

ANNOTATIONES.

23 *Loripedem rectus derideat, &c.* | Solus ille culpet aliorum vitia, qui sine vitio est. Nec enim decet ut varicus varicum, niger nigrum derideat. *Loripes* dicitur is, qui pedes in modum lori tortos habet.

Æthiopem. | Macrob. de Somn. Scip. lib. 2. cap. 10. *Vicinia Solis*, inquit *usque ad speciem nigri coloris exussit Æthiopas, torridæ nimirùm Zonæ subjectos.* Plin. lib. 2. cap. 78. ait Æthiopas vicini sideris vapore torreri, adustisque similes gigni. Hos aiunt ortos à Chami filio Chus, quem Hebraicè nigrum interpretantur. Multa de *Æthiopibus* Diodor. Sicul. Lib. 4. cap. 1.

24. *Quis tulerit Gracchos, &c.* | Exemplis conglobatis illustrat quod dixit.

Gracchos. | Et ipsos seditionibus & rebus novis semper studentes. Tiberius Gracchus Tribunus plebis prorogari sibi potestatem & Magistratum cupiens seditionem movit, Capitolium petiit, ubi oppressus est à Scipione Nasica, ejusque cadaver in Tiberim fuit projectum. Caius autem Gracchus accitus à Senatu ire noluit, imò armatâ familiâ Aventinum occupavit; unde fulgiens seu ab ipso à servo interemptus est. Aurel. Victor *de Viris illustribus.* Plut. *in eorum Vita.*

25. *Quis cœlum terris, &c.* | Quis non exclamet præ indignatione, ut est apud Terentium, *O cœlum! ô terra! ô maria!*

26. *Verri.* | Siciliæ deprædatori, dum ibi esset Proconsul.

Miloni. | Qui P. Clodium interfecit.

27. *Clodius.* | Adulteriis, incestis, aliisque flagitiis famosus. Cicero pro Milone, & alibi.

Catilina Cethegum. | Quandoquidem ambo æquè patriæ hostes, æquè sceleribus infames, & ejusdem conjurationis participes & conscii.

28. *In tabulam Syllæ.* | In qua proscriptionis leges erant scriptæ. De *Sylla* jam diximus Sat. 1. v. 16. Vide Appian, Flor. lib. 3. cap. 21. Valer. Max. lib. 9. cap. 2.

Discipuli tres. | Triumviri libertatem & Rempublicam pariter ac Sylla fecerat, opprimentes, an Syllæ tyrannidem insectari ausint? Cæsar, Pompeius, Crassus, qui Syllæ fuere discipuli: aut certè Augustus, Lepidus, Antonius, qui per cruentum fœdus juncti cum Rempublicam invasissent, Syllam imitati, Senatum & Equestrem Ordinem proscripsêre. Vetus Schol.

29. *Adulter.* | Proculdubiò Domitianus, qui Juliam fratris Titi filiam alii collocatam ultrò corrupit, quin & causa mortis illi extitit coactæ conceptum abigere, ut ait Sueton. Domit. cap. 22.

Nuper. | Vox ista satis innuit non intelligendum hic Claudii Imperatoris cum Agrippina incestum, de quo Tacit. Annal. 12. multò minùs Caligulam sororum consuetudine abutentur, ut refert Suidas.

Tragico | Scelerato, nefando, Tragœdiâ digno. Sic Phædræ novercæ in Hippolytum amor, & Thyestæ cum Ærope Atrei sui fratris uxore adulterium, Tragœdiarum argumenta fuere, Seneca.

30. *Qui tunc leges revocârat amaras.* | Cui primùm pudico adulatur Martial. lib. 9. Epigr. 7. posteà verò quæ vetabat infanda ipse perpetravit.

Leges amaras. | Juliam Legem contra adulteros, de qua jam Sat 1. Item aliam, quâ mares vetuit castrari, ut habet Sueton. Domitian. cap. 7. Martial. lib. 6. Epigram. 2. sic adulatur Domitiano.

Lusus erat sacra connubia fallere teda.
Lusus & immeritos exsecuisse mares.
Utraque tu prohibes, Cæsar, &c.

Amaras. | Impuris hominibus nempè, & mangonibus, de quibus Martial. lib. 9. Epigram. 7.

Non puer avari sectus arte mangonis
Virilitatis damna mœret ereptæ.
Nec quam superbus computet stipem leno,
Dat prostituto misera mater infanti.

31. *Veneri Martique timendas.* | Utpote Diis adulteris, qui & à Vulcano deprensi, vinctique, aliorum Deorum ludibrio expositi sunt, ut aiunt Fabulatores.

quando Julia fertilem uterum exonerabat tot abortivis, & ejiciebat offas patruo consimiles. Ergò numquid non legitimè & justè Scauros extrema scelera dissimulantes asservantur & redarguunt condemnata. Laronia non passa est quempiam de istis torvo vultu, *sæpiùs vociferantem : ubi es modò lex Julia?* An *somno indulges? Ad quem* respondit illa *modicè ridens : ô sæculum fortunatum, quod te committit* contra pravos *mores ! Nunc Roma verecundiâ suffunditur :* en *tertius Cato ex Olympo delapsus est. Attamen unde ista comparas opobalsama quæ tibi pilosâ cervice exhalant ? Ne pigeat indicare magistrum officinæ.*

Cùm tot abortivis fœcundam Julia vulvam
Solveret, & patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur jure, ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & castigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam
Clamantem toties ; ubi nunc lex Julia? Dormis
Ad quem ita subridens : felicia tempora, quæ
Moribus opponunt : habeat jam Roma pudorem
TERTIUS è cœlo cecidit Cato. Sed tamen unde
Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? Ne pudeat dominum monstrare tabernæ.

ANNOTATIONES.

32. *Julia.* | Titi filia, Domitiani neptis, de qua modò.

33. *Solveret.* | Partum abigens toties, at tandem eâ ratione sceleris pœnas luens, ut mox diximus.

Offas. | Est propriè carnis frustum : hîc verò significat embryones & immaturos fœtus, Domitiano patri simul & patruo similes, alii explicant, instar Domitiani deformes.

34. *Nonne igitur, &c.* | Quæ cùm ita sint, an non jure detestamur hypocritas, Scauri similes?

Vitia ultima. | Id est, supremæ improbitatis.

35. *Scauros.* | M. Æmilius Scaurus, homo nobilis impiger, factiosus, potentiæ, honoris, divitiarum avidus, cæterùm vitia sua callidè occultans. Sallust. *de bello Jugurth.* Vide Ascon Pæd.

Castigata remordent. | Nonne meritò vitiosi quando à vitiosis æquè mordentur, eos remordent, reprehensi reprehendunt, ac vicissim castigant?

36. *Ex illis.* | Ex hypocritarum numero & farina.

Torvum. | Severâ fronte, aspero vultu & indignabundo, torvis oculis.

Laronia. | Alibi legitur, *Laurinia*, alibi & *Latronia* mulier seu meretrix verbis procax, & nummis potens, de qua Martial. Lib. 2. Epigram. 32.

Abnegat & retinet nostrum Laronia servum ;
Respondes, orbâ est, dives, anus, vidua.

Quemdam. | Adversùs impuras mulieres debacchantem.

37. *Lex Julia.* | De ea jam suprà ad v. 30. à Julio Cæsare dicta lex plura capita complectitur, & plures titulos, de Ambitu, de Annona, de Repetundis, &c. De adulteriis autem coërcendis, non solùm temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, sed & eos, qui cum masculis nefandam libidinem exercere audent, &c. Lib. 4. Institut. de. Publ. Jud. Vide Alex. ab lex. Lib. 4. cap. 1.

Dormis? | An manes inutilis quando tot nienda mulierum adulteria? Expergiscere.

38. *Ad quem ita subridens.* | Alii Codi habent, *Atque ita subridens* ; per amarum salsum jocum ulciscitur Laronia, & viros ir ctatur.

Felicia tempora ! | Ironicè.

39. *Opponunt.* | Nasci fecerunt, & statu quasi murum firmissimum ad sistendos frange dosque vitiorum incursus, gravitate tuâ i Censoriâ.

Habeat jam Roma pudorem. | Coram te scili ut olim præsente Catone. in Flora Lib. Vi Persii Sat. 5. ad. 178.

40. *Tertius Cato.* | Gravis & severus mor Censor. *Tertius* verò, quia duo fuêre insig hujus nominis viri, alter M. *Cato* à censura c nominatus ; alter M. item *Cato* Censorii pro pos, qui bello civili se ipse interemit. Utic Africa, unde Uticensis dictus. Plutarchus & a Macrob. Lib. 2. *in somn. Scip.* cap. ultimo, tones ambos otiosis pariter & actuosis virtuti inclaruisse ait.

Sed tamen unde, &c. | Nimirùm Censore agis verbo tenus, at re mollis es & effæminat proindeque flagitiosus : ut notant unguen delibuta cervix, & opobalsama ; quamvis pil so collo vir appareas, & videri velis.

41. *Opobalsama.* | Ab ὀπὸς, *succus* & βάλσ μον, *balsamum.* Vide Plin. Lib. 12. cap. 25.

Spirant. | Odorem suavissimum spargunt.

42. *Ne pudeat dominum monstrare tabern* Quæso nobis indica myropolam, à quo po mus & nos tam boni odoris unguenta eme Certè fœminas ista decebunt magis quàm virum.

Taberna. | In qua emisti tam pretiosa bals ma.

Quòd

Quod ſi vexantur leges, ac jura citari
Ante omnes debet Scantinia. Reſpice primùm
Et ſcrutare viros: faciunt hi plura; ſed illos 45
Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu.
Tædia non lambit Cluviam, nec Flora Catullum.
Hiſpo ſubit juvenes, & morbo pallet utroque. 50
Numquid nos agimus cauſas? Civilia Jura
Novimus? Aut ullo ſtrepitu fora veſtra movemus?
Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ.
Vos trahitis lanam, calathiſque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem ſtamine fuſum 55
Penelope meliùs, meliùs torquetis Arachne,

Quòd ſi excutiuntur decreta, & ſanctiones, afferri pra cunctis oportet legem *Scantiniam. Viros primò contemplare atque examina. Illi plura perpetrant: at iſtos tuetur multitudo ac turmæ ſcuto conjunctæ. Summa* eſt *conſenſio inter effœminatos. Nullum extabit exemplum adeò nefandum in ſexu noſtro.*

* * * * * * * 2 * * * * * * *

An nos cauſas peroramus; Leges Civiles ſcimus; vel agitamus fora veſtra crepitu aliquo? Non multæ certant, non multæ coliphia manducant. Vos netis lanam, & in cophinis vellera abſoluta reportatis. Vos fuſum ſubtili filo gravidum ſolertiùs volvitis, quàm *Penelope*, & *agiliùs* quàm *Arachne.*

ANNOTATIONES.

43. *Quod ſi vexantur leges.* | Si excitantur, ſi ad executionem revocantur, ſanè præ cæteris vigere debet lex contra viros infandæ libidini ſervientes ritè conſtituta.

44. *Scantinia.* | Lex lata adversùs Scantinium ejuſq; ſimiles. Val. Max. L. 6. c. 1. n. 7. ſic habet, *M. Claud. Marcellus Ædilis Curulis C. Scantinio Capitolino Tribuno Plebis ad populum diem dixit, quod filium ſuum de ſtupro appellâſſet . . . . . Citatus ille Scantinius, Reus uno teſte qui tentatus erat, damnatus eſt.* Suet. *Lege Scantiniâ* quoſdam ex utroque ordine à Domitiano condemnatos ait. Cap. 8 *Domit.* Statuebat illa, ut qui ingenuum ſtupràſſet, decem millia ſeſtertiûm ſolveret.

45. *Scrutare viros.* | Hypocritas illos & Cenſoriam gravitatem oſtentantes intùs inſpice, quot eheu flagitia deprehendes?

Illos defendit numerus. | Quia plures ſunt, & numero prævalent, hinc impunè peccant illi, & inulti abeunt, etſi gravioribus pœnis obnoxii, Lucanus,

Quicquid multis peccatur, inultum eſt.

46. *Cunctæque umbone phalanges.* | Metaphora à re militari; in qua milites conglobati urbis obſeſſæ muros aggreſſuri ſublata ſuper caput ſcuta ſcutis conjungunt, ac teſtudine factâ ab hoſtium telis ſe tuentur. Vide Lipſ. Epiſtolic. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 13. magis verò ejuſdem Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 5, & 8.

47. *Non erit ullum exemplum, &c.* | Noſter muliebris ſexus nihil agit ita deteſtandum, ut eſt id quod viri inter ſe perpetrant.

51. *Numquid nos agimus cauſas.* | Nos mulieres virorum officia non invadimus, cur ô viri, occupatis muliebria?

52. *Fora veſtra.* | Vobis propria, & viris convenientia, non fœminis, ut patet, non attentamus: nec enim Juris captamus ſcientiam, aut in Foro cauſas agimus. Valerius Max. Lib. 8. cap. 3. fœminas aliquod affert auſas in Forum venire, & ibi apud Judices perorare; nimirùm Amœſiam, Afraniam, Hortenſiam; quibus & eo nomine inuſta impudentiæ nota.

53. *Luctantur pauca.* | Vide Sat. 1. v. 22. Sat. 6. v. 245. & ſeq. Martial. Lib. Spectac. Epigram. 6.

Coliphia. | Horum meminit Plautus *in Perſa*, Scen. 3. & Martial. Lib. 7. Epigram. 66. Panes athletarum fuiſſe dicuntur, appellati ſic, eò quòd eorum membra Græcè κώλα reddant ἴρτα, i. e. *robuſta.* Panes aiunt cum recenti caſeo commixtos fuiſſe *coliphia.* Alii etymologiam deducunt à κόλιξ, quod paſtilli ſeu placentæ genus celebratur Athenæo Lib. 3 Item Lib. 14. cap. 13.

54. *Calathis.* | Quidam aiunt *calathum* propriè dici quaſillum ſeu ſportellam, ubi reponuntur lanæ tinctæ & purpureæ, Græcis κάλλη.

Peracta refertis. | Diurnum penſum quotidie *refertis*, & vellera evoluta ſeu pertexta.

55. *Prægnantem.* | Filo turgentem circumvoluto.

Stamine. | Vide quæ notabimus Perſ. Sat. 6. v. 73. ad vocem *trama.*

56. *Penelope.* | Ulyſſis uxor lanificii peritiſſima, quæ procos abſente viro ſapienter eluſit, eis ſe promittens obſecuturam abſolutâ telâ, quam ſingulis noctibus retexebat.

Meliùs torquetis Arachne. | Alii legunt *leviùs.*

Arachne. | Lydia puella, quæ, ut fabulantur, in certamen artis textoriæ Palladem auſa provocare, in araneam transformata temeritatem luit. Ovid. Metam. 6. Cæterùm Arachne linum ac retia invenit, fuſos autem in lanificio Cloſter Arachnes filius, auctore Plinio, Lib. 7. cap. 56.

Horrida

quale peragit concubina inculta ſedens in ſtipite. Compertum eſt quare Hiſter codicillos repleverit uno liberto, & quare vivens plurima donârit adoleſcentulæ. Opulenta erit, quæ cubat tertia in cubili amplo. Tu matrimonium contrahe, & file : ſecreta dant lapillos. Et *poſt iſta ſeverum de nobis fiet judicium. Cenſura corvis indulgentiam tribuit, columbas autem exagitat. Stoïci verecundi profugerunt increpantem vera & comperta. Enimverò quid falſum* protulit *Laronia ? Ecquid autem non agent alii, quando*

Horrida quale facit reſidens in codice pellex.
Notum eſt cur ſolo tabulas impleverit Hiſter
Liberto; dederit vivus cur multa puellæ.
Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace. Donant arcana cylindros
De nobis poſt hæc triſtis ſententia fertur.
DAT veniam corvis, vexat cenſura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifeſta canentem
Stoïcidæ. Quid enim falſi Laronia ? Sed quid
Non facient alii, cùm tu multitia ſumas,

ANNOTATIONES.

57. *Codice.* | Truncus erat ligneus, cui alligati inſidebant ſervi, & operi vacabant.

Pellex. | Ea propriè dicitur quæ pellicit & præripit uxori ſuum virum. Pro famula hîc poni contendunt aliqui, quippe cum hero ſæpè adulterium committebant ſervæ: hæ verò deprehenſæ à matrefamilias durè habebantur, & ad arboris truncum alligatæ cogebantur lanificio inſiſtere.

58. *Notum eſt cur*, &c. | Sic Eclog. 3. Virg.

Novimus & qui te.

Solo tabulas impleverit Hiſter liberto. | *Libertus* nimirùm impudicus flagitioſo domino nefariè obſecutus tabulas ejus teſtamenti unus implet; cùm in mercedem ſceleris hæres ex aſſe ſcribitur.

Hiſter. | *Hiſter* Pacuvius Sat. 12. v. 128. homo dives, & flagitiis notus.

59. *Dederit vivus cur multa puellæ.* | Per leges viro non licet uxori legare quidquam ex teſtamento : nec apud Romanos ex lege Voconia licebat, ſaltem multa : hinc vivus dat Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 15.

Puellæ. | Uxori liberti adoleſcentulæ, ut aiunt aliqui ; vel potiùs uxori propriæ ut taceat ſceleris mariti cum liberto, cujus eſt conſcia, neve revelet infandam illam turpitudinem.

60. *Tertia.* | Scilicet uxor cum viro & liberto.

61. *Tu nube atque tace.* | Si nôſti connivere ad nefarias mariti libidines, expedita tibi eſt ad opes acquirendas via & ratio. Porrò eſt etiam egregia Laroniæ indignatio, quaſi diceret, Quæ verò deinceps nubere velit ; & quæ nupta tacere & ferre poſſit ejuſmodi virorum nequitiam ? Sic Virg. Eclog. 1.

Inſere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vites.

Donant arcana cylindros. | Si arcanum tegas, ſi taceas ſecreta viri tui ſcelera, flagitioſi ſilentii præmium nanciſcêre à marito.

Cylindros. | Inaures, gemmas, lapillos, in modum *cylindri* oblongos. Elenchos vocat Sat. 6. v. 457. id eſt, margaritas in ſimilitudinem pyri turbinatas, ex Plin. Lib. 9. cap. 35. *Elenchos*, inquit, *appellant faſtigiatâ longitudine, alabaſtrorum figurâ, in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt.* Hæc Plinius. Quid verò priè *cylindrus*, indicat Georgic. 1. Virg.

Area cum primis ingenti æquanda cylindro.

Nempè lapis eſt oblongus & teres, qui ſuper volvitur & æquat aream.

62. *De nobis.* | De mulieribus.

Poſt hæc. | Poſtquàm nota ſunt infanda virorum crimina.

Triſtis ſententia. | Lex Julia, vel ſeveri impurorum hypocritarum ſermones contra mulieres haud pudicas.

63. *Dat veniam corvis*, &c. | Sententia, adagium. Id eſt, leviora coërcentur in infimis, at impunè graviora divites committunt.

Cenſura. | Morum caſtigatio, animadverſio, punitio, quæ penes Cenſorem.

Corvis, columbas. | Diſcrevit ſexum per aves, inquit Vet. Schol. porrò per *corvos* impuri notantur : per *columbas* autem mulierc ularum ſimplicitas, quâ fit ut à viris facilè in adulterium impellantur. Seu quòd in tutela Veneris ſunt columbæ, per has benè ſignificat adulteras : per corvos autem & colorem nigrum, atrocia virorum & contra naturam flagitia eoque minùs veniam merentia.

64. *Fugerunt trepidi.* | Ad has Laroniæ voces arcana flagitia exprobrantis, aufugerunt illi conſcientiâ ſuâ perculſi.

65. *Stoicidæ.* | Sicut Priamidæ, Æacidæ, Scipiadæ. Veros autem Stoïcos non indicat aut ferit, ſed hypocritas, qui Stoïcam probitatem ſimulantes nefariè vivunt.

Laronia. | Vide ſuprà v. 36.

Quid non facient alii. | Si tu Judex & Cenſor mollitiem præfers, quid alii mon audebunt ? Et molles quâ fronte mollis ipſe damnabis.

66. *Multitia.* | Veſtes bombycinas, ſubtiles, pellucidas, quibus nec defendi corpus aut pudor poſſit, ut ait Seneca *de Benef.* 7. Nec puduit has veſtes uſurpare etiam viros levitatem propter æſtivam ; in tantum à lorica gerenda diſceſſêre mores, ut oneri ſint etiam veſtes, inquit Plin. Lib. 11. cap. 23.

Cretice

Cretice? Et hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? Eſt mœcha Fabulla:
Damnetur ſi vis, etiam Carfinia. Talem
Non ſumet damnata togam. Sed Julius ardet, 70
Æſtuo: Nudus agas; minus eſt inſania turpis.
En habitum, quo te leges ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modò victor, & illud
Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Quid? Non proclames, in corpore Judicis iſta 75
Si videas? Quæro an deceant multitia teſtem.
Acer, & indomitus, libertatiſque magiſter
Cretice pelluces. DEDIT hanc contagio labem,
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris

ô Cretice, induis ſerica, & adversùs Proculas, ac Pollineas dicis, plebe veſtimentum iſtud admirante? Fabulla eſt adultera: condemnetur quoque, ſi lubet, Carfinia. Certè *condemnata non induet ejuſmodi togam. At Julius incaleſcit: efferveſco. Nudas incede. Stultitia eſt minùs infamis. Ecce veſtem,* in *qua te leges & jus portantem auſcultaret populus, nuper victor, recentibus plagis, atque plebs iſta montana, dimiſſo vomere. Ecquid non exclames, ſi aſpicias illa in corpore Judicis? Rogo utrum ſerica teſti conveniant.* O *Cretice, trans appares vehemens, ac invictus, & libertatis auctor. Contagium immiſit iſtam maculam, & in plures ſparget: quemadmodum grex integer.*

ANNOTATIONES.

67. *Cretice.* | O critice, ô Judex ſevere, inſtar Æaci, Minois, Rhadamanti, in Creta pridem, & nunc apud Inferos Judicum, ut aiunt. Porrò fuit Julius Creticus ſub Cæſaribus illuſtrium cauſarum Actor, teſte vet. Schol.

Et hanc veſtem populo mirante, perores. | Sic Hortenſius clarus ille Orator ob nimiam habitûs munditiem probris jactatus, & ludibrio exceptus, atque ſaltatriculæ nomine Dionyſia appellatus fuiſſe dicitur. Gell. Lib. 1. cap. 5.

68. *Proculas & Pollineas.* | Impudicas mulieres.

69. *Fabulla, Carfinia.* | Nomina mulierum impudicarum, quarum hæc illâ videtur indicari & induci velut turpior, ac nequior.

Talem. | Ita pellucentem, ac tenui ſubſtamine, ut eſt illa tua, ô Cretice.

70. *Damnata.* | Mulier adulterii convicta, virilem togam induta cogebatur prodire in publicum, atq; ſui flagitii pudorem & pœnam ferre. Auctores ſunt Acron, & Porphyrio in Horat. Hinc ipſe Flaccus lib. 1. Serm. 2.

* * * * *Quid inter*
Eſt in matrona, ancillâ peccaſve togatâ.

Togam. | *Toga* virorum erat, Stola mulierum. Hinc Tullius in Anton. *Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.*

Sed Julius ardet. | Reſpondet & excuſat ſe Creticus; at ego nonniſi propter æſtum, & gravem Julii menſis, & Caniculæ ardorem, illa multitia levioreſque togas aſſumo.

71. *Nudus agas.* | Reponit Juvenalis, quod ſi ita eſt, & graviorem æſtate nequeas veſtem ferre, profectò ſatius eſt ut nudus, & ſine ullo integumento procedas, agas, perores.

Minùs eſt inſania turpis. | Quamvis enim ita nudum te inſanum exiſtiment, minor erit infamia, quàm ſi mollis & flagitioſus per veſtes illas ſericas videare. Legunt quidam, *infamia* pari ſenſu. Utrobique amara eſt ironia & permiſſio.

72. *En habitum quo, &c.* | Ironicè admodùm. En te ſic veſtibus pellucentem, velut alterum Quintium Cincinnatum, audient Romani quaſi Legiſlatorem, & Imperii vindicem.

73. *Crudis.* | Vel recentibus, vel crudelibus & ſævis. Non incruentâ pugnâ victoriam adeptus.

74. *Montanum vulgus.* | Quod montes & agros incolit, & in urbem confluere ſolet, ad triumphi pompam ſpectandam, aut ad leges quæ promulgantur, excipiendas.

Poſitis aratris. | Relicto opere ruſtico cupidè accurret.

Audiret. | Te mollem & effœminatum ille aſper & induratus, militia & labore populus auſcultaret.

75. *Quid? Non proclames.* | Ut ſuprà, Quis Cœlum terris non miſceat, exclamando: O Cœlum, &c.

In corpore Judicis iſta ſi videas. | Si indutum ſericis Judicem aſpexeris.

76. *Quæro an deceant multitia teſtem.* | An igitur in teſte, qui inferior Judice eſt, tolerabis pellucentem togam, & bombycina veſtimenta, quæ in ipſo Judice non feras?

77. *Acer & indomitus, &c.* | Per ſarcaſmum & ſubſannationem crebram exagitat mollem Creticum Juvenalis: ſcilicet in iſto habitu vindex libertatis omninò videris, inquit.

78. *Pelluces.* | Ut per togam ſericam & ſubtilem perſpiciuntur membra tua, ſic & animus tuus virilis apparet elucerque. Ironicé.

Dedit hanc contagio labem. | Eheu luem hanc mollitiem nempè afflavit tibi & affricuit mollium conſuetudo: & tu illam in alios tranſmittes.

Unius

Perit unius ſcabie, atque ſues prurigine; & racemus ab alio *racemo viſus lividum colorem contrahit. Quidpiam illâ veſte turpius aliquando perpetrabis. Nullus ſubitò fœdiſſimus evaſit. Senſim te admittent qui in ædibus longas tæniας accipiunt temporibus, ac totâ cervice torques aptant: & Bonam Deam conciliant ventre ſuis molliculæ, atque paterâ capaci. At perverſo rita longè pulſa mulier januam non ingreditur. Ara Deæ unis eſt apertæ maſculis. Vociferantur: abſcedite profanæ. Illic nulla tibicina cornu inſonat.*

Unius ſcabie cadit, & porrigine porci;
Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu
NEMO repentè fuit turpiſſimus. Accipient te
Paulatim qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, & toto poſuêre monilia collo,
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet: ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit hîc tibicina cornu
Talia ſecretâ coluerunt Orgia tedâ

ANNOTATIONES.

80. *Scabie.* | Trita ſimilitudo. Cornelius Celſus *de Scabie. Durior eſt*, inquit, *cutis rubicunda, è qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quædam ſicciores, exeunte ex aliquibus ſanie, &c.*

Porrigine. | Morbus eſt porcorum ſimul & hominum, quo ſquamæ veluti quædam inter pilos exurgunt, interdum madentes, aliàs ſiccæ, ut habet idem Celſus.

81. *Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.* | Sicut etiam uva corrupta proximam uvam corrumpit ex contactu. Aliter explicat Hadrian. Turneb. Lib. 15. cap. 17. vultque Poëtam loqui ex opinione vulgi exiſtimantis, matureſcente & liveſcente unâ uvâ, aliam vicinam ex æmulatione quâdam ſtatim liveſcere. Favet vet. Schol. dicens: Hoc è Proverbio ſumitur: *Uva uvam videndo varia fit.*

82. *Fœdius hoc aliquid, &c.* | Hæc veſtium mollities ad aliquid pejus te deducet, nimirùm ad infandas libidines.

83. *Nemo repentè fuit turpiſſimus.* | Gradus ſunt virtutum ſic & vitiorum.

Accipient te. | Suum in conſortium te aſſument impuri myſtæ, quorum inſtituit Collegium Domitianus ad Quinquatria Minervæ quotannis in Albano celebranda: ex Sueton. Domit. cap. 4. Horum laſciviam hîc Poëta potiſſimùm reprehendi nonnulli contendunt.

84. *Longa redimicula.* | *Redimiculum*, muliebris capitis ornamentum; faſciolæ ſeu tæniæ à mitra dependentes. Tull. Verr. 5. hæc civitas mulieri *redimiculum* præbeat, Vide Virg. Æneid 9.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Domi ſumunt. | Hinc patet non publica ſed privata fuiſſe conventicula hominum impurorum & mollium, qui muliebriter ornati eaſdem inter ſe libidines & ſpurcitias committant, quæ ſolebant mulieres in Sacris Bonæ Deæ.

86. *Atque Bonam teneræ, &c.* | Deſcribit ritus à fœminis ſervari ſolitos in Sacris illis nocturnis.

Bonam Deam. | Seu Maiam, ſeu Proſerpinam, Opem, &c. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 12.

Abdomine porcæ. | *Porcæ* ſumen opimum Antiqui abdomen vocabant, inquit Plin. Lib. 11. cap. 37. Porrò quid propriè *abdomen* deſcribit Corn. Celſ. Lib. 4. cap. 1. *Ipſa*, inquit, *ilia inter coxas & pubem poſita ſunt, a quibus abdomen ſurſùm ad præcordia pervenit.*

87. *Cratere.* | In Sacris vinum fundebatur. Virg. paſſim. Æneid. 5.

——*Vina liquentia fundam.*

Vide Sat. 12. v. 8. & ibid. Annot.

More ſiniſtro. | Contrario prorſus ac inverecundo. Nam Bonæ Deæ ſolæ fœminæ ſacrificabant, hîc ſoli viri admittuntur.

89. *Maribus.* | Et quidem effœminatis.

Ite profanæ. | Sicut in mulierum Sacris è contrà: Procul ite profani. Propriè hîc, quia porrò à fano eſte, ite, diſcedite.

90. *Tibicina cornu* | Varia inſtrumenta, tuba, cornu, tibia in Sacris adhibebantur.

91. *Talia ſecreta coluerunt, &c.* | Quæ ab illis mollibus & effœminatis viris patrantur Romæ flagitia in fictis Bonæ Deæ Sacris, talia ſunt qualia exercebantur in Cotyttiis apud Athenienſes.

Orgia. | Bacchi Sacra, ſic dicta ab ὀργῆς furore. Vide quæ de Bacchanalibus dixi initio hujus Satiræ.

Secreta. | Myſticâ; niſi potiùs nocturnas & clandeſtinas libidines Sacrorum illorum notat.

Teda. | Vide Sat. 1. v. 155. ſeu Plin. Lib. 16. cap. 10.

Cecropiam

Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.
Ille ſupercilium madidâ fuligine tinctum.
Obliquâ producit acu; pingitque trementes
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cœrulea indutus ſcrutulata, aut galbana raſa;
Et per Junonem, domini jurante miniſtro.
Ille tenet ſpeculum pathici geſtamen Othonis.

Bapta aſſueti fatigare Cotytto Cecropiam celebrant ejuſmodi Orgia, arcanâ face. Hic acu incurvâ ſupercilium extendit humidâ tinctum fuligine, ac pingit tremulos erigens oculos. Iſte potat Priapo è vitro; & reticulum inauratum replet denſis capillis, veſtitus cœruleâ chlamyde *ſcutulis diſtincta*, vel *galbano raſo; atque famulo jurante per Junonem heri* ſui. *Iſte velut exuvias.*

ANNOTATIONES.

92. *Cecropiam.* | A *Cecrope* primo Athenienſium Rege denominatur ſæpè id omne quod ad Athenas atque univerſam Atticam regionem pertinet.

Cotytto. | Accuſat. Græc. quartæ Declinationis. Ea fuit ſaltatrix ſpurciſſima, poſt mortem in Impudentiæ Deam conſecrata Athenis, & nocturnis Sacris omni libidinum genere plenis culta.

Laſſare. | Ea nempè Sacra ſaltationibus impudicis ad ſatietatem uſque & laſſitudinem peragebantur.

Baptæ. | Ἀπὸ τῦ βάπλειν, *lavare*, dicti: quia aquâ calidâ tingebantur illis Sacris Cotyttûs initiati. Politian. Miſcell. cap. 10. Porrò, Baptæ; titulus Comœdiæ Eupolidis Poëtæ, in qua viros Athenis ad imitationem fœminarum ſaltantes inducit & pſaltriam laſſantes. Vet. Schol. Cùm autem Baptarum laſciviam Eupolis proſcripſiſſet, ab illis in mare præcipitatus & ſubmerſus fuiſſe dicitur.

93. *Ille ſupercilium, &c.* | Quidam ex illis denigrant *ſupercilia:* nam color niger in oculis & crinibus olim laudabatur, teſte Horatio ad Piſones.

Spectandum nigris oculis nigroque capillo.

Xenophon in Pædia Cyri ait à quibuſdam oculorum palpebras fuco pingi, & ſic decorem in aſpectu contrahi. S. Cyprianus *de Habitu Virginum:* docuerunt oculos circumducto nigrore fucare, genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem.

94. *Obliquâ acu.* | *Acu* crinali, vel calamiſtro, ut volunt alii.

Pingitque. | Supercilia, & oculorum pilos. Tanta eſt decoris affectatio, ut tingantur oculi quoque, inquit Plinius.

Trementes attollent oculos. | Timentes lædi adhibito fuco.

95. *Vitreo bibit ille Priapo.* | Alius bibit in ſcypho vitreo obſcœnæ figuræ, more impudicarum mulierum. Plin. in Proœmio Libri 33. *Artem auxêre*, inquit, *vitiorum irritamenta: in poculis libidines calare juvit, ac per obſcœnitates bibere.* Et alibi, *vina ex libidine hauriuntur.*

Priapo. | Is Liberi patris ac Veneris filius, quem velut hortorum Deum olim coluerunt, De eo plura dicere vetat pudor.

96. *Reticulumque comis.* | Muliebris ornamentum capitis adhibet, *reticulo* aureo comam colligit ac religat. Plinius Lib. 22. cap. 14. ſic habet: *Perſonæ adjicitur capiti, denſumve reticulum.*

97. *Cœrulea indutus.* | Subauditur, *veſtimenta.*

Scutulata. | Orbiculis notata. Plinius Lib. 8. cap. 48. plurimis liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit, ſcutulis dividere, Gallia.

Galbana. | A colore floris Galbani, Galbana dicta ſunt veſtimenta muliebria galbanei coloris, qui ſublucidus & ſubalbus eſt cum pallore. Hinc Martialis Lib. 1. Epigram. 97. effœminatum notans, *galbanos habet mores*, inquit. De *Galbano* Plinius pluribus locis Lib. 12. cap. 25. Dat. & *galbanum* Syria, è ferula ejuſdem nominis, reſinæ modo. Salmaſius, aliique legunt, *Galbina*, id eſt, viridis coloris.

Raſa. | Non villoſa, pillos non habentia. Plin. Lib. 8. cap. 48. mox citat. Togas raſas Divi Auguſti noviſſimis temporibus cœpiſſe, ſcribit Feneſtella.

98. *Et per Junonem.* | Non domino tantùm, ſed etiam miniſtro jurante, &c.

Per Junonem jurant. | Hæc omnia muliebriter. Nam ſolæ mulieres per Junonem jurabant; viri per Jovem per Herculem. Vide Plin. Lib. 2. cap. 7. *Servi illi jurant quomodò ſolebant ancillæ Neronis, ipſi adulantes, per Junonem tuam*, inquit Vetus Schol.

99. *Ille tenet ſpeculum.* | Ad quod ſe comat, inſtar mulierum.

Geſtamen Othonis. | Quo utebatur *Otho* Imperator. Sueton. cap. 12. *Tanto*, inquit, *Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit* * * * * * * * *munditiarum fuit penè muliebrium* * * * * * * *Quin & faciem quotidiè raſitare, ac pane madido linere conſuetum, idque à prima lanugine, ne barbatus unquam eſſet.*

Actoris

Actoris Arunci gestat speculum, quod *portabat Otho*; *** *quo is sese aspiciebat armis indutum, quando jamjam levari signa imperabat. Res celebranda monumentis recentibus ac novâ historiâ, speculum civilis belli sarcina. Nempe magni imperatoris est Galbam interficere, atque magni civis fortitudo pellem expolire; appetere palatii spolia in agro Bebriacensi, atque compressum digitis panem in vultum porrigere, Quod neque Semiramis pharetrata rens in regione Assyriorum fecit.*

Actoris Arunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, cùm jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus, atque rece
Historiâ, speculum civilis sarcina belli.
Nimirùm summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia civis,
Bebriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis or

ANNOTATIONES.

100. *Actoris Arunci spolium.* | Ironicè locum hunc inserit ex Æneide 12. sensus est, Isque tam gloriatur speculo ab Othone accepto, quàm Turnus præreptâ Actori Arunco ingenti suâ hastâ apud Virgilium.

Quo se ille videbat armatum. | In quo se armatum contemplabatur perperàm & insulsè Otho discrimini vitæ sese mox objecturus in pugna.

101. *Tolli vexilla juberet.* | Ad committendum prælium.

102. *Annalibus.* | Hoc habent Annales supra historiam, quòd per annos digestas res contineant. Gell. Lib. 5. cap. 18.

103. *Speculum civilis sarcina belli.* | Sarcasticè Res, inquit, nova: inter instrumenta belli Otho speculum gestat, muliebriter sese exornans in ipsis castris, quando cum Vitellio de Imperio dimicat, ab eo mox profligandus. Corn. Tacit. *Nec deerant*, inquit, *qui ambitione stolidâ luxuriosos apparatus conviviorum, & irritamenta libidinum, sicut instrumenta belli mercarentur.*

104. *Summi ducis.* | Othonis, qui Galbam Imperii mense septimo, in medio urbis Romæ foro obtruncavit. Ipse verò Otho manu propriâ occubuit apud Brixellum, clade suorum per Vitellianos auditâ tertio Regni sui mense. Eusеb. Sueton. Corn. Tac. Histor. Lib. 2.

105. *Et curare cutem.* | Muliebri sollicitudine decorem procurare.

Summi constantia civis. | Ejusdem scil. Othonis, qui & muliebriter munditiem amabat, & virtutes pariter civiles & Imperatorias nihilominùs exercebat; ut suprà ex Sueton & Corn. Tacit. Hist. 1. sed non erat Othonis mollis, & corpori similis animus. Quod sanè mirandum juxtà ac satyrico sale dignum judicat Juvenalis.

106. *Bebriaci in campo.* | Ubi Otho profligatus à Vitellianis. Oppidum est Cremonam inter & Veronam, in Ducatu Mantuano, quod aliis *Bebriacum*, aliis, *Bedriacum*, *Betriacum*, *Bretiacum*, *Metriacum*. Bebriacensium bellorum civilium meminit Plinius Lib. 10. cap. 49. *Bedriacum* autem appellat Tacitus Hist. Lib. 2.

Palati. | Id est. Imperii Romani, cujus pacificum regimen spondebat sibi Otho victis hostibus, Vitellio cum suis, immemor à se illatæ ita pridem Galbæ necis; suæ verò luxuriæ per memor, & affectati decoris stolidè tena

107. *Et pressum in faciem, &c.* | Super ge ac faciem extendere micam panis asinino l madidi, ad nitorem cuti procurandum. Sue loco suprà citato. Plin. Lib. 11. cap. 41. ait asininum conferre aliquid candori in cute lierum. Unde Poppæa Neronis uxor fœta cum asinas, quingentas quocunque trahere bat, eo lacte corpus totum macerans, exte etiam cutem credens. Et Lib. 28. cap. 12. Cu in facie erugari ac tenerescere, & candorem stodire lacte asinino putant, &c.

108. *Quod nec in Assyrio, &c.* | Quod qui illæ mulieres bellatrices & luxuriosæ, Semir & Cleopatra, non fecerunt in bello: quibus p inde Otho mollior & effœminatior extitit.

Assyrio. | Assyria Regio majoris Asiæ, Me Armenis, & Mesopotamiæ contermina. Pto Syriæ pars, Plin. Lib. 5. c. 12. At Strabo lo ampliores Assyriæ fines assignat, L. 6. Ab A filio Sem. denominatam ait Isid. Ætym. & S. A L. 15. *de Civit Dei*. Assyriorum inclyta sub B Babylonis conditore cœpit Monarchia omni prima, anno post orbem constitutum ferè millesimo, floruitque per sæcula circiter quin cim; posteà verò ad Persas migravit sub C

Semiramis. | Uxor Nini Assyriorum Regis tis & bellicosa, unde pharetratam vocat. H Imperium propagavit, ac Babylonem amplifi vit ornavitque, pro filio diu regnavit, ab eo m dem sublata est, quòd ejus concubitum concup set. Val. Max. l. 9. c. 3. de ea sic habet: *Semira Assyriorum Regina, cùm ei circa cultum capi occupatæ nuntiatum esset Babylonem defecisse, alte parte crinium adhuc solutâ, protinùs ad eam exp nandam cucurrit, nec priùs decorem capillorum ordinem, quàm tantam urbem in potestatem su redegit. Quocirca statua ejus Babylone posita illo habita, quo ad ultionem exigendum celerit præcipiti tetendit.* De ea etiam fusè, Justinu Eusebius, Diodorus Siculus Lib. 2.

Mœst

Mœsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hîc nullus verbis pudor, aut reverentia mensæ. 110
Hîc turpis Cybeles, & fractâ voce loquendi
Libertas, & crine senex fanaticus albo
Sacrorum Antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducendusque magister.
Quidtamen expectant, Phrygio quos tempᵒerat jam
More supervacuam cultris abscindere carnem? 116
Quadringenta dedit Gracchus sestertia, dotem
Cornicini; sive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ; dictum, feliciter; ingens
Cœna sedet; gremio jacuit nova nupta mariti. 120

neque Cleopatra in Actiacâ navi tristis. Illic verecundia nulla in sermonibus vel mensâ observantia. Illic Cybelæ fœda, atq; enervatâ voce dicendi libertas: ac vetulus furens cano capillo est Sacrorum præses, non vulgare & dignum memoriâ exemplum ingentis gulæ, & præceptor accersendus. Attamen ecquid morantur illi, *quos jam tempus aderat amputare gladiolo carnem superfluam, Phrygio ritu? Gracchus sestertia quadringenta* in *dotem donavit cornu canenti, seu is cecinerat ære directo. Obsignatæ* sunt *tabulæ. Acclamatum* est; *fausté. Laut dapes appositæ:* denique *recens nupta quievit* in *sinu conjugis.*

ANNOTATIONES.

109. *Mœsta nec Actiaca.* | Nec Cleopatra Ægypti Regina, mœsta quòd ab Augusto victa cum Antonio, navali prælio fuisset, ad Actium. Epiri urbem, & promontorium, atque sibi mortem admotis aspidibus parans, ne duceretur in triumpho. Hanc eleganti admodùm formâ primò adamavit Julius Cæsar, pòst M. Antonius eam deperiit, ac fugientem in Ægyptum consecutus ibi sese interemit. *Plutarchus.*

110. *Hic nullus verbis pudor.* | Apud Albanos illos Sacerdotes Flaviales, de quibus suprà, nulla moderatio luxuriæ: impudicitiæ aut gulæ modus nullus.

Aut reverentia mensæ. | Nimiis enim indulgent epulis; adeò ut ex proverbio, Albanæ dapes & mensæ pro lautis & abundantibus ponantur.

111. *Hic turpis Cybeles.* | Turpis etiam sermonis libertas inter illos viget: obscœna quævis loquuntur, qualia usurpant & cantant Cybelæ Sacerdotes in ejus Sacris atque ludis. Diodorus Siculus Lib. 4. cap. 5. Ovid. Fast. 4.

Cybeles. | Hæc aliis nominibus vocatur *Ops, Rhea, Vesta, Magna Mater, Berecynthia, Dindymene:* Cybele verò, à Cybelo monte Phrygiæ, ubi instituta putantur illius Sacra: Hinc & *Dea Phrygia* nuncupatur.

Fractâ voce. | Lascivâ, effœminatâ, ad mollitiem enervatâ & fractâ.

112. *Fanaticus.* | Quasi sacro furore percitus, à Furiis exagitatus, Entheus.

113. *Sacrorum Antistes.* | Sacris illis infandis ac ceremoniis futilibus præsidet.

114. *Gutturis exemplum.* | Ob voracitatem & helluationis prodigium.

Conducendusque magister. | Quasi insignis gulæ & obscœnitatis præceptor, advocari dignus & pretio conduci, si abesset, aut sorte ductus non esset, ex more.

115. *Quid tamen exspectant.* | Verùm si ita illi Sacra Cybeles, ejusque impuros mystas æmulantur in obscœnitatibus & helluationibus, quin etiam pergunt, & ipsi sibi virilia abscindunt eorum ad instar?

Phrygio more. | Ut faciunt Sacerdotes Deæ Phrygiæ, qui seipsos castrant, exemplo Atys pueri Cybele dilecti. Diodor. Sic. L. 4. c. 5.

Quos tempus erat jam. | Quos pridem oportebat amputâsse sibi pariter eam carnem, quâ viri sunt ipsis inutilem muliebria sectantibus.

116. *Cultris.* | More Judæorum in circumcisione præputii, lapideis cultris, testâ Samiâ; quod & prior fecit Atys.

117. *Quadringenta sestertia.* | Equestrem censum, decem millia coronatorum. Vide Sat. 1. v. 92. item v 106.

Gracchus. | Vel nobilis quilibet, vel unus è Gracchorum familia. Vide suprà v. 24.

Dedit dotem. | Quasi uxor suam dotem viro portat.

118. *Cornicini, sive hîc recto, &c* | Cuidam canenti vel ære curvo, id est, cornu; vel recto ære, id est, tubâ: cornicini vel tubinici, Ovid. Metamorph.

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

119. *Signatæ tabulæ.* | Matrimonii tabulæ, instrumentum, contractus, confecta & subsignata sunt.

Dictum feliciter. | Fausta precationes adhibitæ ex Majorum instituto, quod felix, faustum, ac fortunatum sit: vel, hæ nuptiæ feliciter ac benè cedant vertantque.

Ingens cœna sedet. | Nuptiale convivium paratum & appositum est: vel, frequentes assederunt ad epulum nuptiarum. Lipsius Epistolic. quæst. Lib. 4. Epist. 25. separat vocem, *sedet*, & legit, *Ingens Cœna: sed & gremio jacuit, &c.*

120. *Gremio jacuit nova nupta mariti.* | Gracchus traditus est Cornicini, sicut Sporus Neroni, de quo anté.

O pro-

O optimates, egemus ne Censore, an haruspice? Nimirùm abhorreres, & crederes graviora prodigia, si fœmina pareret *vitulum; aut si vacca agnum gigneret?* En *segmenta, vestesque longas, atque flameum accipit is, qui retinaculo secreto vacillantia portans sacra sudorem emisit,* sub *ancilibus scutis. O parens civitatis, unde scelus tam nefandum pastoribus Latinis? O Mars unde urtica illa affricuit tuos posteros? En viro datur vir illustris prosapiâ & divitiis*

O proceres, Censore opus est, an haruspice nobis
Scilicet horreres, mojoraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel, si bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flamea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater urbis,
Unde nefas tantum Latiis pastoribus? Unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vi

ANNOTATIONES.

121. *Proceres.* | Vocem hanc explicabimus in Persio.

Censore opus est, an haruspice. | *Censore*, qui mores istos corrigat; *an haruspice*, qui hæc libidinis portenta, & scelerum prodigia expiet. De Prodigiorum expiatione & procuratione Tit. Liv. passim.

Haruspice. | Hostia ab *hara*, seu stabulo dicitur *Haruga*, hinc *Haruspex* dictus qui inspicit hostiarum exta, atque inde Deorum voluntatem & futura rimatur. Sat. 6.

——*Comagenus Haruspex*
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli.

Majora monstra. | Quàm cùm viro vir nuptui datur.

124. *Segmenta.* | Alii explicant monilia, cum Servio: alii fimbrias & fasciolas aureas vestis extremitati ornatûs gratiâ assuetas. Alii dicunt *segmenta* poni pro segmentatis vestibus pretiosis, quæ vermiculato opere compositæ erant è bracteolis aureis aut argenteis, item è purpuræ segmentis. Valer. Max. Lib. 5. cap. 2. n. 1. refert Matronis permissum uti purpureâ veste, ac aureis segmentis. Ovid, 3. de Arte,

Quid de, veste loquar? Non jam segmenta requiro.
Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Longos habitus. | Vittatas vestes, quibus operiuntur sponsæ, inquit Vetus Schol.

Flamea. | Velamen erat rubei, aut lutei potiùs coloris, quo novæ nuptæ solebant obtegi; *Dictum verò flameum*, inquit Festus, *quòd eo assiduè utebatur Flaminica, id est, Flaminis uxor eui non licebat facere divortium: unde boni ominis causâ nubentes flameo velantur.* Plin. Lib. 21. cap. 8. *Lutei video*, inquit, *honorem antiquissimum in nuptialibus flameis totum fœminis concessum.* Martial. Lib. 11. Epigram. 79.

Flamea texuntur sponsæ.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 5.

125. *Arcano qui sacra ferens, &c.* | Ille ipse Gracchus muliebres & nuptiales sumit vestes, qui Salius fuit, & Martis Sacerdos. Hunc ab adjunctis Poëta describit & notat.

Sacra ferens nutantia. | Subsilientia ad motu Saliorum ancilia. Nempè sub Numa Pompil refertur è cœlo scutum Romæ cecidisse, respo sumque ab haruspicibus ibi fore orbis Imperiu ubi illud servaretur. Itaque Numa undeci alia illi simillia prorsus jussit fabricari, quib immistum nec internosci, nec subripi fac posset: duodecim quoque Sacerdotes instit qui solemni ritu per urbem tripudiantes & c nentes illa duodecim ancilia scuta circumfe rent; unde Salii dicti sunt à *saliendo*. Illa ve in Templo Martis custodiri imperavit. Tit. Li Lib. 1. cap. 20. Horat. Lib. 2. Epist. 1. v. 86.

Jam Saliare Numæ carmen, &c.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 26.

Arcano loro. | *Loro* intùs innexo suspensa sc Saliorum collo portabantur. Hinc dicit, *arca* vel potiùs quia, ut dictum est, cœleste scut cum aliis confusum haud dignoscebatur.

126. *Sudavit.* | E corporis agitatione & l tatu.

Clypeis ancilibus. | *Ancile* dictum, quia ab o ni parte recisum ac rotundum erat. Hæc eleg ter Ovidius describit Fast. 3.

Quis mihi nunc dicet; quare cœlestia Mar Arma ferant Salii, &c.

Pater urbis | Mars, è quo Rheâque Sylviâ m Remus & Romulus urbis Romæ conditores.

127. *Latiis pastoribus.* | Hominibus simpli bus & innocuis, quales primi urbis incolæ.

Unde hæc tetiget, &c. | Militiæ laboribus ærumnis duratos cur luxuria nunc invadit enervat?

128. *Gradive.* | Vel à *gradiendo* Mars ita catus; vel à κραδαίνειν, hastam vibrare. A vocem deducunt à Thracibus, apud quos vel bellicosissimus Poëtæ Martis sedem locant: fo tem significari aiunt eo vocabulo.

Urtica. | Herba est notissimæ mordacitatis hîc significat pruritum libidinis.

129. *Traditur ecce, &c.* | Gracchus Tubicin ut suprà: vel Neronem perstringit Doriphor liberto nubentem, & è contrà ducentem Spo rum. Ex Sueton. Ner. cap. 29.

Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas,
Nec quereris patri. Vade ergò, & cede ſeveri
Jugeribus campi, quem neglegis. Officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſa officii? Quid quæris? Nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modò vivere; fient,
Fient iſta palàm, cupient & in acta referri.
Intereà tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quòd nil animis in corpora juris
Natura indulget. Steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt conditâ pyxide Lyde;
Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.

neque caſſidem commoves, neque humum haſtâ percutis, neque expoſtulas parenti? Ito igitur, ac deſere jugera agri auſteri, quem non curas. Craſtinâ die, diluculo præſtandum mihi eſt obſequium in Quirini valle. Quænam obſequii ratio? Quid percontaris? Nubit familiaris meus: *neque plures advocat.* Heu *ſi detur vitam producere: hæc agentur, agentur publicè; atque optabunt in commentariis ſcribi. Interim magna pœna ſequitur nubentes, quod non poſſunt parturire, ac fœtus conjuges ſervare. At præſtat ut natura poteſtatis nihil dederit mentibus in corpora. E vita diſcedunt ſine partu, neque iſtis proficit craſſâ Lyde medicato vaſculo; neque juvat manus porrigere Luperco celeri.*

ANNOTATIONES.

130. *Nec galeam quaſſas, &c.* | Neque ulla præbes indignationes argumenta, nec iſtam coercos licentiam improbitatis.

131. *Patri.* | Apud Jovem, cujus ac Junonis filius es: qui Deorum ſummus ſcelera iſta vindicet, ac degeneres à te tuâque virtute in ordinem redigat.

Cede ſeveri jugeribus campi. | Si Romanos ita neglegis, eorumque virtutem frangi ſinis, ergò etiam cede campo Martio, quem Tarquiniorum ante agrum urbem inter ac Tiberim tibi conſecrârunt. Liv. Lib. 2. cap. 5.

Severi. | In quo judiciorum armorumque ſeveritas ac labor exercentur & vigent.

132. *Officium cras.* | Dialogus inter colloquentes de prodigioſis iſtis virorum nuptiis. Cras, inquit unus, officium amico præſtiturus ſum.

133. *In valle Quirini.* | Ad *Quirini* ſeu Romuli templum, vel porticum, ubi multi negotiorum causâ convenire ſolebant. Templi meminit Plin. L. 15. c. 29. ubi inter antiquiſſima fuiſſe delubra dicit Alex. ab Alex. L. 1. c. 14. Romuli templum in Quirinali omni tempore clauſum ait quaſi arcanum fieri vellent, an humo rectus, an inter Deos tranſlatus fuerit. De Porticu verò Martial. Lib. 11. Epigram. 1. ad Librum ſuum.

Vicini pete porticum Quirini?
Turbam non habet otioſiorum.
Pompeius, &c.

134. *Qua cauſa officii?* | Et quod officii genus præſtare debes amico? rogat alter.

Quid quæris? | Reſpondet ille: Quid enimverò id curas ac ſuſcitaris ampliùs?

Nubit amicus. | Velut uxor matrimonium init.

135. *Nec multos adhibet.* | Paucos teſtes vocat, ſique ex intimis familiaribus; ne evulgari contingat rem lege Scantiniâ vetitam.

Liceat modò vivere, fient, &c. | Si paulò diutiùs vita eſt incolumis, videbimus hæc ſcelerum monſtra palàm exerceri, ſine metu ac pudore, eò tandem erumpet impudentia.

136. *In acta referri.* | In Annales, in Commentarios publicos, ut facti memoria ad poſteros tranſeat.

137. *Nubentibus.* | Effæminatis illis maribus;

138. *Partu retinere maritos.* | Faſtidientes aliquando tenere ac ſibi conſervare. Sunt enim liberi maximum conjugii vinculum, & amoris pignus perpetui: & ſterilitas uxorem etiam repudii ſæpe fuit cauſa. Claudianus.

Fœmina cùm ſenuit retinet connubia partu,
Uxoriſque decus matris reverentia penſat.

139. *Sed melius, quòd, &c.* | Melius tamen eſt quod iſti molles pœnam ferunt, nec pro arbitrio naturam ſuam muliebri poſſunt mutare & parere.

141. *Conditâ pyxide.* | *Pyxis* vas è buxo, in quo medicamina fœcunditatem conferentia reponantur apud iſtam Lyden.

Lyde. | Unguentaria quædam jactens ſe medicamentis auferre ſterilitatem. Turneb. L. 15. c. 17. Porrò Lydiæ mulieris craſſæ fuiſſe dicuntur. Alii neſcio quid comminiſcuntur de Arachne Lydia, aiuntq; ſterilitatem emendari ſi mulier incluſam pyxide araneam in ſinu portârit.

142. *Palmas præbere Luperco.* | *Luperci* Panos Sacerdotes menſe Februario in Lupercalibus per urbem diſcurrebant; credebanturque ſterilibus fœcunditatem afferre, & partum adjuvare gravidarum, obvius percutiendo ſeu ferulâ, ſeu hircinâ pelle: diſcurrentibus igitur mulieres occurrebant ac verberibus ſeu palmas, ſeu uteros offerebant. Hinc Ovid. Faſt. 2.

Nupta quid expectas? Non tu pollentibus herbis,
Nec prece nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcunda patienter verba dextra;
Jam ſocer optatum nomen habebit avi.

Illud etiam portentum transgressa est fuscina Gracchi tunicâ induti, atque gladiator, qui *mediam arenam fugiendo circuivit, fortior & Capitolinis, & Marcellis, & posteris Catuli ac Pauli, & Fabiis & cunctis spectatoribus ad podium; quamvis illis adjungat eum, cujus* in *ludis tum retia injecit. Existere quosdam Manes, & Imperium sub terra,*

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracc
Luftravitque fugâ mediam gladiator arenam
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Paulisque minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus: his licet ips
Admoveas, cujus tunc munere retia misit,
Esse aliquos Manes, & subterranea regna,

ANNOTATIONES.

143. *Vicit & hoc monstrum, &c.* | Monstrosis illis marium nuptiis pejus aliquid videre est Romæ, scilicet Nobiles qui arenâ se polluunt, & plebeis imò indignis exercitationibus. Nam scelera ista portentosa quidem sunt, sed occulta; at publicè exercentur infames isti ludi, & hoc exempli pejoris & gravioris periculi: Quod à Nerone quidem Romani Imperii monstro ac portento profluxit. Is enim amavit edere ludos omnis generis, ac inter alios gladiatorium munus Suetonius cap. 12. & alibi. Sub Vitellio prohibitum fuit, ne Romani Equites ludo & arenâ polluerentur. Cornel. Tacit. Domitianus quidem nullum coëgit ad pugnandum in arena, sed multi sub Nerone pridem his pugnis assueti sponte in arenam descendebant. Quod hîc damnat Juvenalis, & Sat. 8. v. 200.

Tunicati. | Gladiatores induti simplici tunicâ decertabant, quo essent expeditiones. V. Sat. 8. v. 207.

Fuscina. | Tridens telum quo utebatur Retiarius.

Fuscina Gracchi. | Gracchus, vel quilibet alius è Patriciis ac Nobilibus, armatus reti ac fuscinâ more Gladiatorum ac tunicâ leviter obtectus, & in arena depugnans cum sordidis & infimis. In amphitheatro nempè componebantur Gladiatorum paria: alter Mirmillo dicebatur ac secutor; habebatque pro armis, gladium, clypeum galeam: alter Retiarius reti ac fuscinâ armatus, reti quidem involvere caput Mirmillonis conabatur, ac fuscinâ captare, humique affligere: Quod pugnæ genus fertur inventum à Pittaco uno è septem Græciæ sapientibus.

144. *Luftravitque fuga, &c.* | Declinans Mirmillonem infestâ cuspide appetentem. Vel intelligit Gracchum non Retiarium tantùm egisse sed & Mirmillonem, qui fugam simulabat ante Retiarium: unde consueverat Retiarius identidem increpare: non te peto, piscem peto, quid me fugis, Galle? Nimirùm vertici illius galeæ inerat piscis effigies.

Gladiator. | Gracchi filius Retiarius fuit, & ad infamiam usque Gladiator. Vet. Schol.

Arenam. | Aream Amphitheatri Rom. arenâ stratam, ne sanguis ibi fusus in Gladiatorio præsertim munere spectantibus horrori esset, si humi defluere ac decurrere cerneretur.

145. *Et Capitolinis generosior.* | Gracchus, inquam, nemine Romanorum inferior genere, virtute, præstantia, componitur cum Gladiatore, ac in arena decertat. Per indignationem hæc

Capitolinis. | Manliis, quorum unus defe Capitolio, Capitolini cognomen ac decus in nit. Tit. Liv. Lib. 5.

Marcellis. | Quàm illustris Marcellorum fa liæ Romæ fuerit, quorum unus Syracusas ex navit, quinquies Consul fuit. Annibalem in lia primus vicit. Vide Plutarchum.

146. *Catulis.* | Q. Lutatius Catulus prim bellum Punicum gloriosè confecit, demersi captis hostium sexcentis navibus.

Paulisque. | Paulus Æmilius fortiter in dimicans Cannensi clade occubuit. Ejus po pluribus triumphis nobilitati sunt. Plut.

Fabiis. | Hi numero sex & trecenti ex ea familia, cùm viderent populum detineri Ve tium bello, hoc sibi mandari popposcerunt: rùm post multas victorias in insidias de omnes simul intercidêre. Ovid. Fast. Lib. 2

Una dies Fabios ad bellum miserat omn
Ad bellum missos perdidit una dies.

147. *Ad podium spectantibus.* | Quib Nobilibus qui ludos spectant è podio Th loco, ubi primus ordo subselliorum; ita o nante Augusto. Sueton. cap. 44.

Podium. | Projectura quædam est, seu p ctum è muro ædificium, à pede dictum est, velut pes è pariete sæpiùs ab imâ ædium p exstruitur podium, procedit ac porrigitur. Vitr. Lib 5. Alex. ab Alex. Lib. 5. c. 16.

His licet ipsum admoveas. | Ne excepto dem Prætorio vel Munerario, qui Gladiator munus edit. Neronem forsitan aut Domitian notat: ac Nero quidem in Gladiatorem i pugnavit, & cantavit in Scena, citharœdi ha tu, & auriga fuit. Vetus Schol.

148. *Cujus munere retia misit.* | In cujus l ac munere Gladiatorio, Retiarium agens, re immisit, & Mirmillonis caput apprehendere impedire nisus est. Vide suprà.

149. *Esse aliquos Manes.* | Quare verò tot scel grassantur Romæ? Nimirùm, inquit Poëta, q metus Deorum nullus coërcet, & Inferor supplicia veluti anilia commenta & fabulæ cipiuntur.

Manes. | Vide Persii Sat. 5. v. 152.

Subterranea regna | Ubi digna meritis repe dunt, & facta quævis dijudicant severi Judic Minos, Rhadamanthus, Æacus. Vide Sat. 1. v.

tum, & Stygio ranas in gurgite nigras, 150
unâ tranſire vadum tot millia cymbâ,
pueri credunt, niſi qui nondum ære lavantur.
vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
piadæ? Quid Fabricius, maneſq; Camilli? 154
Cremeræ legio, & Cannis conſumpta juventus
bellorum animæ? Quoties hinc talis ad illos
mbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
lphura cum tedis, & ſi foret humida laurus.
heu miſeri traducimur: arma quidem ultra

& perticam, & ranas atras in fluvio Styge, ac tot millia flumen tranare unâ naviculâ, neque puerili fidem habent, præter eos qui non adhuc lavant pecuniâ. At tu crede vera. Quid exiſtimat Curius, atque ambo Scipiones? Quid Fabricius, & anima Camilli? Quid legio Cremera, ac juvenes ad Cannas cæſi, tot animæ bellicoſæ? Quotieſcumque iſthinc ad eos tranſit anima ejuſmodi ſcelerata, optarent purgari, ſi quæ-

efferentur ſulphura cum tedis, ſique adeſſet laurus madida. Eheu infelices illuc tranſportamur,
arma protulimus

ANNOTATIONES.

150. *Contum.* | Quo Charon impellit cymbam tranſmittit Umbras ſeu Animas ad alteram gis ripam, quâ pergunt ad regnum Plutonis. gilius,

Ipſe ratem conto ſubigit, &c.

Stygio. | *Styx*, fons in Arcadia nimio frigore exitioſus, ut ſtatim enecet potantes. Plin. 31. cap. 2. & Lib. 2. cap. 103. Vitr. Lib. cap. 3. Poëtæ verò fabulantur Paludem eſſe rorum, è qua profluit Cocytus. Virgil. Æ. 6.

Cocyti ſtagna alta vides, Stygiamq; paludem.

nigras. | Atrum & nigrum appellatur dquid Inferorum eſt. *Ranas* in palude Sty- Poëtæ locant. Teſtis Ariſtophanes, in Ra- Comœdiâ.

151. *Vadum.* | Cocyti alveum.

Tot millia. | Animarum, quæ locum non oc- ant, ut corpora.

152. *Nondum ære lavantur.* | In Thermis lavant; vel, quod pueri non ſolvunt dum neaſcum ſeu quadrantem. Vetus Schol.

153. *Sed tu vera puta.* | Licèt improbi, ut rum conſcientiam ſublevant, nulla eſſe a- Inferos tormenta dicant; tu tamen ne dubita e illic præmia bonis, & malis ſupplicia. i. | Vide initio hujus Sat. v. 3.

Scipiadæ. | Cneius & Publius Scipiones, ibus Tit. Liv. Lib. 23. & ſeq. Et Virgil.

Duo fulmina belli Scipiadas.

Fabricius. | Hunc laudat Valer. Max. Lib. 4. n. 6. honoribus atque auctoritate cun- orem, cenſu autem cuique pauperrimo dicens. Hic Samnitum & Pyrrhi dona Ejus filiæ de publico dotatæ, gloriam am viris dumtaxat cum publica pecu- lerunt.

Camilli. | Is quinquies dictator fuit, Veios vit, Gallos bis fregit, tam clarus per ut alter Romulus diceretur.

155. *Cremeræ legio.* | *Cremera* fluvius Hetruriæ, ad quem intercepti, ut dictum eſt, Inſidiis Veientium Fabii tantum non perdiderunt nomen, uno impubere domi relicto. Tit. Liv. Lib. 2. cap. 48. & ſeq. Ovidius Faſt. 2.

Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem.

Legio. | Vide Sat. 3. v. 132.

Cannis. | Ad *Cannas* vicum Apuliæ Rom. exercitus, ipſoſque Conſules Paulum Æmilium, & Terent. Varronem, tantâ clade affecit Annibal, cæſis quadragint. hominum millibus & Equitibus Romanis tanto numero, ut annulorum tres modios miſerit Carthaginem. Cannarum rudera etiamnùm oſtenduntur, vulgò, *Canna deſtrutta.*

156. *Talis umbra.* | Quales antè notavimus infames libidine ac ſceleribus.

Ad illos. | Ad viros illos de quibus mox, tot virtutibus inſignes, & notæ caſtitatis & innocentiæ, jam in Campis Elyſiis degentes, apud Inferos.

157. *Cuperent luſtrari.* | Quia ſimplex ejus aſpectus, aut certè conſortium polluit ac fœdat.

158. *Sulphura cum tedis.* | De *tedis* antè diximus. *Sulphur*, ignis, & aqua adhibebantur ad eos purgandos, qui contaminati fuerant aliquo piaculo. Ovid. Metam 7. Fab. 2.

Terque ſenem flammâ ter aquâ, ter ſulphure luſtrat.

De *Sulphure*, teſtatur etiam Plin. L. 35. c. 15.

Humida laurus. | Aſpergillum è lauro, aquâ intinctum, Plin. L. 15. c. ult. laurum purificationibus, adhiberi affirmat; & paulò antè, ex Maſſurio, cædis hoſtium purgationem eſſe, ait. Vide Cœl. Rhodig. L. 6. c. 12.

159. *Illuc heu miſeri traducimur.* | Cùm migramus ex hac vita, ad Inferos imus non ex opinione, ſed reipſâ; ibique experimur miſeri ea quæ viventes credere noluimus, & quæ ad Fabulatores rejicienda putavimus. Horatius ad Piſones.

Debemur morti, nos, noſtraque.

trans Hibernia ripam, atque Orcadas nuper ſubactas, & Britannos breviſſimam noctem ſatis habentes. Verùm illi quos ſubegimus non perpetrant ea *quæ aguntur in civitate populi triumphantis. Ac nihilominùs memoratur unus Zalates ex Armenia univerſis impuberibus effœminatior ſe tradidiſſe Tribuno flagranti. Contemplare quidnam afferant conſortia. Ille obſes acceſſerat. Hic homines perficiuntur. Etenim ſi deus turna commoratio pueris concedat civitatem, nunquam deficiet* qui *depereat. Abjicientur femoralia, cultri, habenæ, ſcutica que ita mores Prætextatos reportant* ad urbem *Artaxata,*

Littora Jubernæ promovimus,& modò capta
Orcadas, ac minimâ contentos nocte Britan
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen n
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti ſeſe indulſiſſe Tribuno.
Aſpice quid faciant commercia: venerat ob
Hîc fiunt homines. Nam ſi mora longior n
Indulſit pueris, non unquam deerit amator
Mittentur braccæ, cultelli, fræna, flagellum.
Sic prætexatatos referunt Artaxata mores.

ANNOTATIONES.

160. *Juberna.* | Alii, *Juverna* id eſt, Hiberniæ ſeu Irelandiæ, de qua vetus Schol. ita ſcribit; *Inſula eſt Britanniæ, à qua non longè ſunt Orcades aliæ triginta Inſulæ, quas Mela ſcribit:*

161. *Orcadas.* | Vetus Schol. ex Mela, triginta numerat, quadraginta verò Plinius, L. 4. c. 16. modicis inter ſe diſcretas ſpatiis. Sitæ ſunt ultra Scotiam, in Oceano Septentrionali, ſeu Caledonio. Undecim referuntur aliis majores, cum minoribus aliquot, apud recentiores, & titulo Ducatûs nuper inſignitæ dicuntur.

Modò captas. | Nuper ab Imperatore Claudio ſubactus. Is & de Britannis triumphavit eo tempore, & inde Britannicum vocari filium ſuum voluit.

Britannos. | Majoris Britanniæ populus, qui modò ſunt Angli & Scoti. Virgil. Eclog. 1.

Et penitùs toto diviſos orbe Britannos.

Cornelius Tacitus in vita Julii Agricolæ, non longè ab initio, deſcribit ac mirè laudat eam Inſulam.

Minimâ contentos nocte. | Septentrionales terras ac Inſulas intelligit ad Britanniam majorem pertinentes, ubi circa Solſtitium æſtivum nox brevis eſt, ſicut hyemali longior, & dies ferè nullus: Quod facit Sphæræ inclinatio, & Solis ſuper horiſontem mora longior aut brevior. Vide Plin. Lib. 2. cap. 75. Item Lib. 6. cap. ult. Cornel. Tac. loco mox citato. *In Britannia,* inquit, *dierum ſpatia ultra noſtri orbis menſuram: & nox clara, & extremâ parte Britanniæ brevis, ut finem atque initium lucis exiguo diſcrimine interno ſcas.*

162. *Populi victoris.* | Apud Romanos gentium Dominos, dominantur vitia quælibet turpiſſima.

164. *Zalates.* | Nomen proprium Armenii pueri molliculi, tenelli, inter alias obſides Romanis traditi.

Ephebis. | Imberbibus pueris, ab ἐφηβεία, *pubeſco.*

Ardenti. | Inſano amore depereunti.

Seſe indulſiſſe. | Sui corporis nefariè feciſſe, facilè nimiùm.

166. *Aſpice quid faciant commercia.* | gorius Magnus Moral. 1. cap. 1. *Bonum bonis, haud valdè laudabile eſt,* inquit, *eſt præconii, bonum etiam inter malos*

Venerat obſes. | Zalates nempè intege at brevi depravatus eſt apud nos.

167. *Hîc ſunt homines.* | Sarcaſamus. causa multa è longinquis terris Roman ubi veluti fiant, ac perficiantur, ex Nobilium Romanorum, & ex mora in bis Domina. Ironicè admodùm.

Nam ſi mora longior, &c. | Si paulò hîc Roma commorentur, aderit contin pueros illos advenas infandis libidini plicet & corumpat.

169. *Mittentur braccæ, &c.* | Ab illis & corruptoribus mittentur dona & mun ris innocentibus eorum indoli congrua, capiatur, ac in obſequium malè pellicea mus puerilis, cereus in vitium flecti, ut tatius ad Piſones. Vel *mittentur,* id eſt, tentur deinceps ac negligentur patrii priſca integritas, cum primùm voluptat reriti fuerint hi pueri.

Braccæ. | Quas in uſu non Gallis tant & Phrygibus, Lydis, Perſis, aliiſque co mus. Vide Perſii Sat. 3. ver. 53. Diodor. L. 6. c. 9. Joſeph. Scaliger. in Propertii L.

Cultelli. | Munuſcula, quibus ut plu delectantur pueri.

Fræna flagellum. | Quibus equos agit venationi inſiſtant.

170. *Prætextatos mores.* | Duo contraria nò vox iſta ſignificat, & mores nimirùm qui deceant Nobiles adoleſcentes prætext rentes; & per antiphraſin, pravos adm mores etiam, nobili viro indignos: quo quidem hîc accipe, niſi mavis intellige moribus nobilium Romanorum valde corru

ditis, quos infelices illi pueri facilè induunt corum consortio, ac in patriam reportant. *exta* dicemus ad Persii Sat. 5. v. 30. *Araxata.* | Vox pluralis numeri. Urbs est maria majoris Armeniæ ad Araxem fluvium, quam, sub Nerone, Tacit. Lib. Annal. 13. refert à Corbulone captam ac direptam, Rege Tiridate belli fortunam nusquam auso experiri. Hodie vocatur *Teflis* vel *Tiflis.*

SATIRA III.

QUamvis digreſſu veteris confuſus amici,
Laudo tamen vacuis quòd ſedem figere Cumis
ſtinet, atque unum civem donare Sibyllæ.

INTERPRETATIO. *QUanquam turbatus ſum diſceſſu antiqui familiaris, nihilominùs probo quòd decreverit domicilium ſtatuere* apud *Cumas inanes, & Sibyllæ unum dare civem.*

ANNOTATIONES.

Quamvis digreſſu, &c. | Fingit Poëta Umbrium Haruſpicem amicum ſuum urbe cetot vitia pertæſum, & ſcelera, quæ Romæ antur, & in dies ſerpunt.

Cumis. | Hæc eſt Campaniæ urbs maritima, procul Puteolis, Sibyllæ antro & Sacello in- Hoc ſe vidiſſe teſtatur Juſtinus Martyr, Parænet. ad Græcos, atque admiratum ſe maximam Baſilicam uno lapide inciſam eximio: ubi oſtendebantur adhuc in Temedio vaſa tira eodem in lapide inciſa, quiquâ repletis lavabatur Sibylla, acceptâque recedebat in abditiſſimam ejus Templi m, oraculum illic editura. Onuphrius poitandus ſubjungit, fanum illud perſtitiſſe num Chriſti milleſimum quingenteſimum imum nonum: quo tempore quaſſatâ interræmotu Campaniâ, Puteolis minutiſſimo re cinereque è mari ſurgente, totum illud rum eſt, collique ſatis editus enatus eſt, lebre fuerat Sibyllæ Fanum: & cum Puaſque profectus eſſem, inquit ille, anomini milleſimo quingenteſimo qudrageavo, regionis peritos mercede conduxi, mpli locum, & formam, aliaque omnia erunt, quæ Juſtinus Martyr annis antè trecentis ſe vidiſſe ſcripſit, priuſquàm arid ac templum ingens vi terræmotûs obeſſet.

Vel quia deſertæ videntur præ populâ: vel quòd otio magnâque tranquillitantur Cumæ, præ magno populi fremitur itu, qui eſt Romæ.

Unum civem. | Seipſum nempé.

Laudo. | Fremat licèt Blondellus, quamvis ut doctè quidem P. Simonius, aliique Eruditi, non ita pridem contra Sibyllas moliti ſint; bonam ſanè cauſam tot ſæculorum teſtimonio comprobatam egregiè nuper propugnâſſe viſi ſunt complures haud inferioris literaturæ, imprimiſque Iſaacus Voſſius libello *de Sibyllæ Orac.* Oxoniæ edito Anno 1680. Ergo Sibyllas extitiſſe, ac vaticinatas eſſe, maneat certum, cùm è profanis tùm è ſacris Auctoribus: dumque illa faciunt intelligendo ut nihil intelligant, hi qui ſapiunt ad ſobrietatem verè ſapere cenſeantur. Pro Sibyllis ac Sibellinis carminibus ſtant (qui & quales viri; Deus immortalis!) diſpertitis ordinibus diſpertiti; hic Tullius de Divin. 2. n. 110. & ſeq. Virgil. Eclog. 4. Plutrach. *in Fabio*, init. Sueton. *in Auguſto*, c. 31. Vopiſc. *in Aureliano*, &c. Illinc autem Juſtinus Martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Lactantius, Euſebius, S. Hieronymus, S. Auguſtinus, ac tot alii. Verumtamen quot Sibyllæ fuerint, quo tempore, quo loco; quæ nomina illarum, quæ carmina, non ita conſtat. Dictæ ſunt, quaſi βελὴ Διὸς, Æolicè pro θεὸς: nam fatidicæ illæ mulieres Dei conſilia nuntiârunt carminibus, contexto interdum è primis cujuſq; verſûs literis vaticinio; ut atteſtantur Cicero de Divin. 2. n. 112. S. Auguſtinus de Civitate Dei Lib. 18. cap. 23. &c. Sibyllæ decem fuerunt, teſte Varrone; diverſis quidem locis ac temporibus, ut ait Suidas. Præcipuè celebrantur, Perſica, quæ & Chaldæa & Hebræa dicitur, Libroſque viginti quatuor, ut aiunt, ſcripſit, in quibus de Alexandro Magno, & de Chriſto item plurima, quæ tamen S. Auguſtinus cit. Erythrææ aſſignat, vel Cumanæ: Delphica, quæ ante bellum Trojanum heroicis verſibus oracula fertur edidiſſe

Ostium est Baiarum, & jucunda ripa suavis recessus. Ego Suburræ etiam præfero Prochytam. Enimverò quidnam ita calamitosum, ita desertum aspeximus, ut non magis existimes esse horrori deflagrationes, continuas ædium ruinas, & mille discrimina duræ civitatis, atque Vates Augusto mense recitantes?

Janua Baiarum est, & gratum littus amœni
Secessus. Ego vel Prochytam præpono Subu
Nam quid tam miserum, & tam solum vidi
ut non
Deteriùs credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sævæ
Urbis, & Augusto recitantes mense Poëtas?

ANNOTATIONES.

è quibus Homerum multa sumpsisse dicunt, ac in suum opus transtulisse, ex Diodoro Sicul. Lib. 5. cap. 6. ubi tamen alia Sibylla nominatur: Erythræa, quam post excidium Trojanum annis 483. floruisse tradunt Suidas, & alii: denique Cumana, sive Cumæa, de qua hîc mentio: & hanc opinantur ad Tarquinium, seu Superbum, sive Priscum potiùs (ut Onuphrius citand. & Lud. Vives non sine ratione conjiciunt) libros detulisse magno emendos pretio, quorum unum, mox & alterum coram Rege indignabunda combusserit; tertius autem tanti redemptus, ex Haruspicum responso, ac religiosè dein servatus, donec Syllanis temporibus cum Capitolio conflagravit, ut volunt aliqui ex Plin. Lib. 13. c. 13. Quod tamen alii non abs re negant, quibus favet Ammian. Marcell. Lib. 23. Libros novem Tarquinio oblatos, remque totam fusè commemorant Dionys. Halicarnass. Lib 4. & Gellius Lib. 1. cap. 19. aiuntque sex à Sibylla, ut antè dictum, crematos, tres autem superstites in Sacrario conditos. Hi portò consulebantur, Senatu jubente, à Decemviris, quoties laborabat Civitàs aut Respublica, ut passim legere est apud Livium, Macrob. Lib. 1. c. 17, &c. De Sibyllis ita censet D. Hieronym. adversùs Jovinian. l. 1. paulò ante finem. *Quid referam Sibyllas*, inquit, *Erythræam, atque Cumanam, & octo reliquas, quarum insigne Virginitas est, & virginitatis præmium divinatio?* Vide Lactant. Lib. 1. c. 6. & quæ Lud. Vives in loc. S Aug. de Civit. Dei mox cit. Item eruditum Onuphrii Panvinii libellum de Sibyllis ac Sibyll. Carm. à Joan. Opsopœo editum, cum Animadversionibus non contemnendis. Ibi nonnullos Sibyllæ de Christo vaticinia, velut ab aliquo Christianæ Religionis studioso conficta rejicientes ex eo refellit Onuphrius, quòd ante Christi natalem edita comperiuntur. *Constat enim*, inquit. *M. Tullium versus hos legisse, & Commentariis suis inseruisse, quos Eusebius Cæsariensis se vidisse profitetur.* Idem ibidem Sibyllas duas à Cumis denominatas extitisse opinatur; quarum prior Cumæa dicta sit, eò quòd Cumis vaticinata fuerat, orta verò ex Cimmerio Campaniæ oppido, unde & Cimmeriam aliqui appellant: & hanc adiisse Æneas putandus apud Virgil. Æneid. 6. cujus etiam meminit Dionys. Halicarnass. Lib. 4. cit. longè posterior dicta Cumana, & Cumis da, quæ Tarquinio libros obtulerit, &c. multa Solinus.

4. *Janua Baiarum est.* | Hac itur Baia amœnos illos secessus.

Baiarum. | Hoc oppidum est Campani teolos inter & Cumas, à Baio Ulyssis co dificatum in sinu illo qui dicitur nunc, *Pozzuolo*, & *di Napolli.* Ibi erant calent valetudini perutiles, singularis autem a ac cœli temperies: & hinc magna Rom frequentia, atque ædificiorum nitor ac s Strabo L. 5. Unde Horatius L. 1. Epist.

Nullus in orbe sinus Baiis prælucet am

Gratum littus. | Amœna pariter omni paniæ littora sunt, Melâ teste.

5. *Secessus.* | Locus proinde gratus ac viris studiosis

Prochytam. | Hæc est insula ad ostium finûs, hodie, *Procida*; habens in circuit um millia tria. De ea Plin. Lib. 2. cap Lib. 3. cap. 6 Virgil. Æneid.

Tum sonitu Prochyta alta tremit, &

Suburræ. | *Suburra*, vel *Subura*, quar tial. clamosam vocat, Lib. 12. Epigr. 18 est Romanus, etiam hodie, *la Suburra*; ctus quia sub urbe antiqua nimirùm fuit mœnianum inde nominat Martial. Lib. 81. & Lib. 12. Epigr. 32. quasi sub mœn tum Synecdoch. pro tota urbe hîc pon eo iterùm posteà ad Pers. Sat. 5. v. 32.

6. *Quid tam miserum, &c.* | Alibi, ubi

7. *Incendia.* | Quæ Romæ tam frequ

8. *Pericula sævæ urbis.* | In qua perico infesta graffatoribus & improbis sunt omnia.

9. *Augusto recitantes mense Poetas.* | Vi 1. v. 2. & quæ fusiùs ad Pers. Sat. 1. v.

Augusto mense. | Quo tempore jam à K Juliis, propter æstum, in villas Romanor magna secesserat: sed non Poëtæ insanâ di libidine perciti; ac tum etiam import rulitate obvium quemque enecantes. Vi tial. Lib. 4. Epigram. 57. & Horat. Lib & Epist. ad Pisones, sive de Arte Poëtica v. 453. & sequent.

Sed dum tota domus rhedâ componitur unâ,
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam;
Hîc ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.
Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.
Omnis enim populo mercedem pendere juſſa eſt
Arbor, & ejectis mendicat ſilva Camœnis.
In vallem Ægeriæ deſcendimus, & ſpeluncas
Diſſimiles veris. Quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?

Interim *verò dum univerſa ejus familia* in *unum plauſtrum compingitur, ſtetit prope antiquos arcus, atque humidam Capenam; iſthic ubi Pompilius noctu condicebat dilectæ. Lucus modò ſacrati fontis, ac fana accommodantur Judæis, quorum ſupellectilia* ſunt *ſporta, & fœnum. Nam ſingulæ arbores jubentur pretium Plebi ſolvere, atque nemus ſtipem rogat expulſis Muſis. In* eam *Ægeriæ vallem devenimus, &* in *ſpecus diſpares naturalibus.* At *quàm melius foret Numen fontis, ſi gramen ambiret aquas ripâ viridanti, neque marmora vim inferent lapidi naturali?*

ANNOTATIONES.

10. *Tota domus rhedâ componitur unâ.* | Proinde ſatis exigua frugali viro; ſiquidem ſua omnia uno plauſtro ſeu carro continebantur.

11. *Subſtitit.* | Expectavit rhedam, in qua omnis ſua ſupellex atque familia vehebatur.

Veteres arcus. | Vel ad arcus lateritios primùm; à Romulo factos, deinde florente Republicâ à marmore inſtauratos ad ſuſcitandam ornandamque conditoris memoriam. Vel ad arcus non procul à Porta Capena erectos in monumentum victoriæ Horatiorum. Turneb. Lib. 10. c. 27.

Madidamque Capenam. | Quia ſuper eam aquæductus; unde & ſtillantem arcum vocatum eſſe teſtatur Vetus Schol.

Capenam. | Urbis Porta, quâ ibatur Capuam, ſic dicta eſt ab oppido *Capena* exciſo, apud Lucum Feroniæ; vocabatur & Appia teſte Frontino Lib. de Aquæductis & Fontinalis, à fontium copia, auctor Ferrarius: item Triumphalis, quia per eam Triumphantes ingredi ſolebant. Hodiè *Porta di S. Sebaſtiano.*

12. *Hîc ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.* | Qui locus Numæ cum Ægeria Nympha ad convenendum condictus & conſtiturus erat. De quo Tit. Liv. Lib. 1. cap. 19. ſcilicet rudes populos Deorum metu continendos ratus Numa, & cùm ſine aliquo miraculi commento animis incuti non poſſet, ſimulavit ſibi eſſe cum Ægeria Dea nocturnos congreſſus, & ab ea ſe accipere quæ Diis eſſent acceptiſſima, &c. Et Val. Max. Lib. 1. c. 2. *Numa Pompilius*, inquit, *ut Populum Romanum Sacris obligaret, volebat videri ſibi cum Dea Ægeria congreſſus eſſe nocturnos, ejuſque monitu accepta Diis immortalibus Sacra inſtituere.*

13. *Sacri fontis nemus.* | Liv. Lib. 1. cit. c. 21. *Lucus erat*, inquit, *quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aquâ, quò quia ſe perſæpe Numa ſine arbitris velut ad congreſſum Deæ inferebat, Camœnis eum locum ſacravit, quòd earum ibi concilia cum conjuge ſua Ægeria eſſent.* Idem refert Plutarch. in vita Numæ.

Delubra. | Quid propriè *delubrum*, docet ex Varrone Macrobius Lib. 3. cap. 4. *Ædes nimirùm cùm area eſt*, inquit, *& ſicut locus candelæ candelabrum, ſic Dei locus delubrum.* Aliter omninò Aſconius. *Templa ſunt*, inquit, *loca ſingula Diis attributa; delubra verò ædes multæ ſub uno tecto.* Feſtus decorticatum ſeu delibratum fuſtem delubrum vocari, eumque pro Deo cultum fuiſſe ſcribit.

Locantur Judæis. | Judæi vel etiam Chriſtiani Domitiani Edicto urbe pulſi in ea ſe loca receperunt, & pro locatione mercedem pendunt.

14. *Quorum cophinus fœnumque ſupellex.* | Adeò pauperes erant.

15. *Omnis enim populo, &c.* | Tantaque eſt avaritia Populi Romani ut à miſeris exigat tributum pro ſacris locis, & pro ſingulis arboribus nemoris iſtius, quarum vel umbra frui, vel ad quas jumenta ligari fas eſt.

16. *Mendicat ſilva.* | Metonym. pro mendicant incolentes ſilvam Judæi.

Ejectis Camœnis | Quibus Numa pridem conſecrârat lucum, fontem, delubrum: ut mox è Livio diximus.

17. *In vallem Ægeriæ deſcendimus.* | Ambo devenimus ego amicuſque in eum locum, de quo mox, Ovid. Faſt. 3.

Ægeria eſt quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis:
Illa Numæ conjux conſilium fuit.

Speluncas diſſimiles veris. | Non à Natura, ſed arte excavatas rupes.

18. *Quantò præſtantius eſſet, &c.* | Quàm præſtaret reliquiſſe ſitum loci naturalem, nimirùm fons eſſet ubi Nympha præſideret: & ripa gramine ſtipata præferenda appoſitis marmoribus.

20. *Ingenuum violarent marmora tophum.* | *Tophus* rudis eſt & ſcaber lapis in loco naſcens & concretus, cui videtur illata vis cùm ſubm tu, inde eſt, ad ſubſtituenda marmora.

Ibi tum Umbritius ait; quandoquidem in civitate locus nullus eſt *liberalibus diſciplinis, nulla ſtudiorum merces: hodie res extat deterior quàm heri extitit, & craſtinâ die ipſa quidpiam parvis diminuet, ſtatuimus eò popoſci, ubi Dædalus pennas defeſſas depoſuit: dum cani recentes, dum primum* adeſt *ſenium & non curvum; dum reſtat Lacheſi quod volvat, atque me meis plantis fero, nullo ſcipione manum ſuſtentante. Patriam deſeramus. Illic valeant Arturius & Catulus. Reſideant qui atra mutant in alba: quibus promptum eſt redimere, domum, fluvios, portus, exſiccandam eluvionem, efferendum cadaver ad ſepulchrum, & ſe caput vendendum ſub haſta herili.*

Hic tunc Umbritiꝰ; Quando artibꝰ, inquit, honeſtis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum
Res hodie minor eſt, herè quàm fuit, ac eadem cras
Deteret exiguis aliquid; proponimus illuc
Ire fatigatas ubi Dædalus exuit alas:
Dum nova canities, dum prima, & recta ſenectus
Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat & pedibꝰ me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo,
Cedamus patriâ: vivant Arturius iſthic,
Et Catulus: maneant qui nigra in candida vertunt
Queis facile eſt ædem conducere, flumina, portus
Siccandam eluviem, portandum ad buſta cadaver
Et præbere caput dominâ venale ſub haſtâ.

ANNOTATIONES.

21. *Hic tunc Umbritius, &c.* | In eo loco cœpit ille cauſas ſui diſceſsûs enarrare.

Umbritius. | *Umbritii* Haruſpicum peritiſſimi meminit Plin. L. 10. c. 6. Apud Cornelium verò Tacitum Hiſt. 1. Haruſpex *Umbritius* ſacrificanti Galbæ triſtia exta, inſtantes inſidias, ac domeſticum hoſtem prædicit, tùm cùm ab Othone mors ipſi imminebat.

23. *Res hodie minor, &c.* | Omnia quotidie in pejus ruunt.

Here. | Pro *heri*; ſicut veſpere & veſperi, Veteres dicebant, teſtes Terent. Quintil. Donat.

24. *Illuc ire.* | Cumas nos conferre, quo Dædalus fugiens Minora regna evolavit, ibiq; Phœbo ſacravit remigium alarum, ut ait Virgilius initio ſexti Æneidos.

Fatigatas. | Volatu à Creta Comas uſque.

Dædalus. | Vide Sat. 1. c. 54.

26. *Dum nova canities.* | Cum pili recenter caneſcunt, dumque vigeo adhuc & valeo.

Prima & recta ſenectus. | Senectutis initium notabant Veteres circa annum ætatis quadrageſimum ſextum, ut innuit Cicero de Senectut. n. 60.

Recta ſenectus. | Nondum incurvans corpus, nondum iners & languida, ſed operoſa, agens ac moliens ailquid; qualem laudat Cicero mox cit. Lib. n. 26.

27. *Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat.* | Dum vitæ ſpatium videtur ſupereſſe adhuc amplum ſatis mihi decurrendum.

Lacheſi. | Una Parcarum eſt, à λάχω, *ſors*, dicta. Fatales iſtæ nimirùm Deæ hominum viram inſtar fili ducere ac nere finguntur, ita ut Clotho geſtet colum & fila trahat; *Lacheſis* fuſum torquendo, vel potiùs, ut habet Ovid. *In orbes glomerando fila colligat*; Atropos verò abrumpat atque enecet. Apuleius triplex iis tempus deſignari ait. Virgil. Eclog. 4.

Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis
Concordes ſtabili Fatorum Numine Parcæ.

29. *Arturius & Catulus.* | Sordidi homines per adultationes & crimina ad opes evecti.

Iſthic. | Romæ, per indignationem dictum.

30. *Nigra in candida vertunt.* | Bonum in malum, vita in virtutes convertunt, in ſe, per hypocriſim, in aliis per invidiam & calumnias. Gregorius in Moralibus: *Mundana ſapientia*, inquit, *cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare.* Vide Perſii Sat. 2. v. 1. & Sat. 5. v. 108.

31. *Quis facile eſt, &c.* | Sive ob opes jam partas, ſive ob inſatiabilem lucri cupiditatem, publicani quælibet etiam indigna & ſordida redimentes.

Ædem conducere. | Vel reficiendam, vel majori pretio deinde locandam.

Flumina, portus. | Vectigal è fluviis & portubus.

32. *Sicandam eluviem.* | Expurgandas cloacas vel lacunæ ſordes.

Portandum ad buſta cadaver. | Libitinarii quondam funeris curam pretio ſuſcipiebant, & cremandum & efferendum cadaver, Plin. L. 20. c. 3. Scipionis funus elocatum ait, populo aſſe conferente.

33. *Præbere caput dominâ venale ſub haſtâ.* | Venalem ſervum & ponere, mangonium exercere; vel publicis auctionibus præeſſe ac venditionibus ſervorum, acceptâ ad id poteſtate & auctoritate, & quæſtum hinc facere. Vel qui ſeipſos Vendi patiuntur, ut vult Turneb. L. 10. c. 27.

Dominâ ſub haſtâ. | Vel quod emptoribus ut dominis cederunt empti ſervi, vel quòd heri ſervos venum exponerent ſub haſta, ex more, præcone venales proclamante. Vide Alex. ab Alex. L. 3. c. 16.

Quondam

Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reverſi
Conducunt foricas. Et cur non omnia? Cùm ſint
Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? Mentiri neſcio, librum,
Si malus eſt, nequeo laudare, & poſcere: motus
Aſtrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec poſſum: ranarum viſcera nunquam
Inſpexi: ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, nôrint alii; me nemo miniſtro

Olim iſti cornu canentes, & aſſidui ſectatores Theatri municipiorum, & cognitæ mulæ per civitates, modò ludos exhibent, atq; converſo Plebis pollice quemcumq; placet interficiunt per populum: & cùm illinc redierunt, redimunt latrinas. Quare verò non univerſa conducunt, quandoquidem tales ſunt quales ex infimo ſors erigit ad ſupremum apicem rerum, quandocunq; ludere expetit? Ecquid agam Romæ? diſſimulare non novi; nec poſſum librum, quando eſt pravus probare & poſtulare. Siderum curſus neſcio: mortem parentis ſpondere & nolo & nequeo: ranarum exta nunquam ſpectavi. Alii ſciant portare ad conjugem ea quæ mittit & quæ jubet mœchus: me adjutore nullus prædo erit: & propterea nomini ſocius egredior, velut

ANNOTATIONES.

24. *Hi cornicines,* | Arturius, Catulus, & ſimiles, cornu veltibiâ canentes, dum gladiatores pugnant

Municipalis arenæ perpetui comites. | Qui per oppida vagati ſunt operam ſuam locantes, dum in Theatris ad gladiatoriam exercebantur municipes & oppidani. Erant enim variis in locis & urbibus arenæ & Theatra, ſed minora quàm Romæ: & in Gallia Narbonenſi apud Nemauſum viſitur adhuc amphitheatrum eximii operis antiquitate & ipſis ruderibus nobiliſſimum. Quid propriè municipium, docet Gellius L. 16. c. 13.

35. *Notæque per oppida buccæ.* | Arte ſuâ noti homines ſoliti per Italiam curſare, & buccas inflare; cornu, tibiâ, buccinâ canentes, dum in arena certabatur: modò Formiis, aliàs Tuſculi, Fundis, & ubicumq; erant Theatra; & accerſiti aderant in oppidis: nec enim Romæ niſi peritiores adhibebantur.

36. *Munera nunc edunt.* | Gladiatorium munus dant populo, quod nonniſi potentiores & opulenti faciebant, quin & Nobilis, & cenſum Equeſtrem habentes, ex Edicto Tiberii, & Senatuſconſulto. Corn. Tac. Annal. 4. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 19.

Verſo pollice. | Converſus retrò pollex ſignum erat occidendi Gladiatoris qui ſuccubuerat: ſicut è contrà preſſo pollice populus indicabat jubebatq; parci victo & afflicto humi. Plin. L. 28. c. 2. *Pollices, cùm favemus,* inquit, *premere etiam proverbio jubemur.* Prudentius contra Symmachum de Veſtalibus Gladiatores ſpectantibus.

* * * * * * * *Pectuſque jacentis*
Virgo modeſta jubet converſo pollice rumpi,
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis,
Altius impreſſo dum palpitat enſe ſecutor.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 18.

Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.

Vide Ang. Polit. Miſcel. cap. 42. & Turneb. Lib. 11. cap. 6.

37. *Populariter.* | Conciliato enim favore vulgi per munera illa & ludos certantium, quemlibet confici aut reſarvari ſuggerebant populo, è cujus id arbitrio pendebat.

38. *Conducunt foricas.* | Emundandas: nihil vile & abjectum reſpuentes, modò lucrum inde proveniat.

Cur non omnia? | Supple conducunt; etiam maxima cur non ſuſcipiunt ac tentant.

40 *Extollit.* | Alludit ad fortunæ rotam, inconſtantiam, ludibria. Illa enim fingitur homines repentè ad ſummum vehere per ludum ac jocum, quos pariter ex alto ſtatim dejiciat ac præcipitet; ſicque humana perpetuò circumagere.

41. *Quid Romæ faciam?* | Pergit Umbritius: cùm nonniſi vafri homines & improbi florent Romæ, nullus eſt inocenti mihi locus.

Librum, ſi malus eſt, nequeo laudare, & poſcere | Velut quid eximium ab Auctore poſcere, ut nobiſcum ſuum opus ac librum communicet, per adulationem, quam proſcribet Horatius ad Piſones v. 419. & ſeq. & Perſ. Satyr. 1.

42. *Motus aſtrorum ignoro.* | Aſtrologus non ſum, quod hominum genus valet apud imperitas vulgi mentes.

43. *Funus promittere patris.* | Improbo cuipiam filio, ante diem patrios in annos inquirenti, ut ait Ovidius.

44. *Ranarum viſcera nunquam inſpexi.* | Licèt Haruſpex animalium viſcera conſulere aſſuevi, haud tamen unquam è ranarum ſeu rubetarum extis veneficia ſectatus ſum. Vide Sat. 1. v. 70.

45. *Ferre ad nuptam.* | Lenocinia abhorreo.

Quæ mittit. | Vel ſcripta vel munera ad ejus animum pelliciendum in ſcelus.

46. *Mandat,* | Dicenda præſcribit.

Fur

truncus, atque manus emortua corpori non ſerviens. Ecquis modò amatur niſi criminis *particeps, & cui mens ardet* atque *agitatur ſecretis ac ſilendis nunquam non? Qui tecum communicaverit bonum arcanum, non exiſtimat ſe tibi ullâ re devinctum, & nihil unquam tribuet. Dilectus erit Verri, qui Verrem quando cupit, reum agere valet. Omne ſabulum Tagi denſi, & aurum quod in mare defluit, ne tanti æſtimetur, ut quietem amittas & mœſtus accipias munera reſpuenda, atque reformideris ab amico potenti. Jam quæ natio ſit opulentis noſtris gratiſſima, & à quibus potiſſimùm abhorream, pergam declarare nec impediet verecundia. Nequeo tolerare, ô Romani, civitatem Græcam: etſi quanta pars* eſt *plebeculæ Achaicæ? Jamdudum in Tiberim fluxit Orontes Syrius,*

Fur erit: atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, niſi conſcius, & cui fervens
Æſtuat occultis animus, ſemperque tacendis?
Nil tibi ſe debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult
Accuſare poteſt. Tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodq; in mare volvitur aurum,
Ut ſomno careas, ponendaque præmia ſumas
Triſtis & à magno ſemper timearis amico.
Quæ nunc divitibus gens acceptiſſima noſtris,
Et quos præcipuè fugiam, properabo fateri;
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
Græcam urbem; quamvis quota portio fæcis Achææ?
Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,

ANNOTATIONES.

47 *Nulli comes exeo.* | Solus, ab univerſis deſertus Româ exeo, ſine comitatu, qui nonniſi divitibus frequens adeſt.

Tanquam mancus. | Quaſi membrum inutile civitati diſcedo. *Mancus*, quaſi manu carens, inquiunt, & amico deſtitutus.

48 *Extinctæ corpus non utile dextræ.* | Pro *extincta dextra & inutilis corpori.* Sic ego Româ ſeparor.

49 *Quis nunc diligitur niſi conſcius.* | Quoniam ſcelera aliorum adjuvare nolo, hinc amicus mihi nullus eſt.

Et cui fervens æſtuat, &c. | Is ſolus modò diligitur, cui arcana ſcelera commiſſa ſunt, & cujus mens cruciatur conſcientiâ tot malorum, quæ tacere cogitur, & de quibus nec mutire unquam audet.

51 *Nil tibi ſe debere putat, &c.* | Qui bonum quid ſecretum tibi revelavit, is tibi ſe non arbitratur quidquam propterea debere, nec dona ulla tribuet, ut taceas. At qui te conſcium fecit ſecreti criminis, ille timebit ne detegas; & muneribus te ſibi devinctum habere fataget, ne unquam reveles.

53 *Verri.* | Conſelerato homini deprædatori, qualis Verres, de quo Sat. 2. v. 26.

54 *Accuſare poteſt.* | Nempe conſcius & particeps factus illius flagitiorum.

Tanti tibi non ſit. | Nullo pretio quantolibet emere velis horrendos conſciæ mentis cruciatus.

Opaci. | Vel propter arboris in ripa conſitas, vel ob admixta auri grana. Martial. Lib. 1. Epigram. 50.

Æſtus ſerenos aureo franges Tago.
Obſcurus umbris arborum.

55 *Arena Tagi.* | *Tagus* fluvius Hiſpaniæ nobiliſſimus, aureas volvere arenas decantatus, C[illegible] ſtellam novam permeat, Luſitaniæ partem rigat & ad Uliſſiponem oſtio latiſſimo ſubit Oceanum.

In mare volvitur. | Cum arenis Tagi.

56. *Somno careas.* | Malâ conſcientiâ ſolicitus.

Sumas triſtis | Utrinque anxius; ſi enim ſumas, torquebit te conſcientia; quod ſi reſpuens te ſuſpectum ille conabitur de medio tollere, ne ſuam turpitudinem reveles.

57. *Magno ſemper timearis amico.* | Nec enim rarò contingit ut conſciis paretur exitium, ne quid patefaciant. Unde monet Horatius Lib. 1. Epiſt. 18.

Arcanum neque tu ſcrutaberis illius unquam.

60. *Nec pudor obſtabit.* | A dicenda veritate non me deterrebit cujuſquam reverentia.

61. *Græcam urbem* | Romam factam Græcam & vitiis Græciæ inquinatam.

Quamvis quota portio facis Achææ? | Verum non Græci tantùm, ſed & Syri mores noſtros corruptum venere: & horum Romæ eſt major quàm illorum numerus.

Fæcis. | Metaphora à vino, id eſt viliſſimorum Græcorum, & quaſi ſentinæ.

Achææ. | Metonymia, pro Græciæ, cujus pars eſt Achaia, ad ſinum Corinthiacum.

62. *Syrus in Tiberim defluxit Orontes.* | *Orontes* Syriæ fluvius eſt. Id eſt, jampridem Syrorum eluvies Romam invexit ſordes ſuas, & morum pravitatem, luxum, voluptates.

Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum juſſas proſtare puellas:
Ite, quibus grata eſt pictâ lupo barbara mitrâ.
Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic altâ Sicyone, aſt hic Amydone relictâ,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Eſquilias, dictumque petunt à vimine collem,
Viſcera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo

& ſecum attulit & ſermonem & mores, & fides incurvas cum tibia canente, quin & patria tympana, atque puellas prope Circum proſtare doctas. Illuc vos *pergite, quos delectat meretrix peregrina* cum *mitra picta. O Romule, tuus hic agreſtis* populus *induit Trechedipna, & Niceteria geſtat cervice unctâ ceromate. Alius celſam Sicyonem, alius verò Amydonem, alius Andrum, alius Samum, alius Tralles vel Alabandam deſerens, ad Eſquilias & collem nominatum à Vimine ſe conferunt; intima ſummarum* adium fiunt, *poſſeſſores etiam futuri.* Illis enim *animus acer, deplorata impudentia, lingua*

ANNOTATIONES.

63. *Chordas obliquas.* | Mores curvos ſimul cum incurvis inſtrumentis, citharâ, aliiſque.

64. *Gentilia tympana.* | Apud ſuam gentem uſitata maximè in Sacris Cybeles.

65. *Circum.* | *Circus* dicitur planities rotunda, in qua pugiles equiteſque exercebantur, populo ad ſpectandum circumſedente. Plures erant Romæ Circi, Flaminius, Neronis, Floræ. Hìc intellige Circum maximum, de quo Dionyſ. Halicarnaſſ. Lib. 3. refert multa: trium fuiſſe & amplius ſtudiorum longitudine; à Tarquinio Priſco deſignatum, Palatium inter & montem Aventinum, &c. Nam prope hunc erant meretricium domicilia. De Theatris & Circis Romanorum Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 25.

Proſtare. | Pro foribus ſtare, expectandi, invitandi, alliciendi causâ. Qui mos improbus inter alia mala per Syros invectus eſt.

Puellas. | Quæſtum corpore facientes.

66. *Lupa.* | Ita meretrix appellatur, quod ſicut edendi lupa avida eſt, & obvios devorat; ſic meretrix quæſtui inhians, nec pudori parcit nec corpori, ac libidinoſos perdit. Deductum nomen à Laurentia Fauſtuli regii paſtoris uxore, Remi ac Romúli nutrice, quæ corpus inter paſtores vulgare dicta, indeque cellulas meretricum lupanaria vocata. Auctor eſt D. Hieron. in Chron. Euſeb.

Pictâ mitrâ. | Quod eſt ornamentum capitis uſitatum Syris, Phrygiis, Ægyptiis, aliiſque. De *mitra* jam antè, Sat. 2. v. 84.

67. *Ruſticus ille tuus.* | A paſtoribus originem trahens.

Trachedipna. | Veſtem curſoriam, à τρέχω, *curro*, & δεῖπνον, *cœna*, quâ curſitent, vel ad cœnam rectam, vel ad ſportulam, de quibus Sat. 1. Legunt quidam *Rechedipna*, aiuntque fuiſſe veſtes peregrinas, quarum uſus erat in Gymnaſiis. Turneb. Lib. 3. cap. 17. explicat *Endromidem*, de qua infrà, v. 103. Item Sat. 6.

Quirine. | Romuli cognomen eſt ab haſta, quam Sabini *Quirim* nuncupabant, inquit Feſtus. Vel à Marte, qui dum ſævit Gradivus, dum pacatus eſt, & quieſcit, Quirinus Romanis vocabatur: Ovid. Faſt. vel potiùs à Curibus, id eſt, Sabinis in urbe receptis.

68. *Ceromatico.* | *Ceroma* unguentum ex oleo & pulvere ſeu terra, quo uti ſolebant athletæ, Martial. Lib. 7. Epigram. 31.

Vara nec injecto ceromate brachia tendis.

Niceteria. | Græca vox præmia victoriæ ſignificans, ut torques, quæ collo pendentia ferre conſueverant, ut ait vetus Schol.

69. *Hic altâ Sicyone, &c.* | At Græci aliique exteri patriâ ſuâ relictâ Romam venientes, noſtris Romanis ſe multò præſtantiores oſtentant.

Sicyone. | Urbs eſt Peloponneſi, Sicyoniæ quondam regionis primaria.

Amydone. | Quæ Macedoniæ civitas eſt in Pæonia regione.

70. *Andro.* | Inſulâ maris Ægei, unà Cycladum *Antandros* etiam dicta, in qua fontem fuiſſe, apud Fanum Liberi patris, nonis Januariis ſaporem vini ſemper habentem ſcribit Plin. Lib. 2 c. 103.

Samo. | Inſula maris Icarii Junonis ſacrâ Fuit & *Samos*, aliter *Samothrace* dicta, in mari Ægeo, non longè à Thracia.

Trallibus aut Alabandis. | Urbes ſunt Aſiæ minoris, quarum hæc in Caria, illa id Lydia.

71. *Eſquilias, dictumq; petunt à Vimine collem.* *Colles* urbis Romæ, *Exquilinum* & *Viminalem* petunt, & in præcipuas ſe familias inſinuant.

Exquilias. | Hodie mons *S. Mariæ Majoris.*

A Vimine. | Hunc è ſeptem collibus Romæ dictum à *viminibus* circa Jovis aram exortis, refert Sext. Ruf.

72. *Viſcera.* | Quaſi præcordia à quibus motus omnis, & vita.

Viſcera magnarum domuum. | Quarum ſecreta penetrantes, etiam hæreditates captant per obſequia, & aſtus: unde etiam domini evadunt.

Prompti

volubilis & rapidior quàm fuit *Isæo. Dic quid hunc esse existimes? Quemlibet virum ad nos secum advexit.* Est enim *Grammaticus, Rhetor, Geometra, Pictor, Unctor, Augur, Funambulus, Medicus, Magus. Sit universa Græcus famelicus. In Cælum* etiam *ascendet, si imperaveris. Denique non Maurus, neque Sarmata, neque Thrax erat, qui alas induit, verùm mediis Athenis oriundus. Numquid non aversabor istorum muricem? An iste subscribet ante me? & innixus lecto superiore accumbet,* qui *Romam appulsus* est eodem *vento, quo pruna & coctona. Tam parvi putandum est quod pueritia nostra baccis alita Sabinis aërem Aventini spiravit? Quid* referam *quod natio assentandi perita ignari probat*

Promptus, & Isæo torrentior: ede quid illum
Esse putes? Quemvis hominem secum attulit ad nos.
Grammaticus, Rhetor, Geometres, Pictor, Aliptes,
Augur, Schœnobates, Medicus, Magus: omnia novit,
Græculus esuriens, in cœlum jusseris, ibit.
Ad summam non Maurus erat, nec Sarmata nec Thrax,
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
Signabit? Fultusque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Usque adeò nihil est, quod nostra infantia cœlum
Hausit Aventini baccâ nutrita Sabinâ?
Quid quod adulandi gens prudentissima, laudat

ANNOTATIONES.

74. *Isæo.* | Plin. L. 2. Ep. 3. meminit *Isæi* cujusdam Romani in quo summa facultas, copia, ubertas, &c. Fuit & *Isæus* Athenienſis Orator, Præceptor Demosthenis. Quin. L. 12. c. 10. *Isæum* laudat.

Torrentior. | Torrente fluens rapidiùs & concitatiùs.

75. *Quemvis hominem.* | Non etenim simplex homo, sed plurium instar: idem quippe est & Grammaticus, Rhetor, Geometra, &c.

76. *Geometres.* | Horat Lib. 1. Carm. Od. 28. De *Archyta Tarentino*, insigni Geometra.

Te maris & terræ numeroque carentis arenæ
Mensorem cohibent Archyta.

Aliptes. | Græca vox eum præcipuè designans qui athletas & pugiles perungebat: ἀλείφω *ungo.*

77. *Augur* | Is ex avium garritu, pastu, volatu, futura conjectabat & prædicebat.

Schœnobates. | Σχοῖνος est funis è junco, βαίνω *gradior.* Adversùs Græculos Græca vocabula non semel usurpat Juvenalis.

Magus. | Vox hæc Persicâ Linguâ Sapientem & Philosophum indicat. Cic. 1. de Div. n. 90. *Persis,* inquit, *augurantur & divinant Magi. . . . Nec quisquam Rex Persarum esse potest, qui non antè Magorum disciplinam scientiamque perceperit.* Plutarch. *in vita Platonis,* Magos de rebus divinis operam & studium exhibere, Sacorum Antistites esse testatur.

Omnia novit Græculus esuriens. | Persius in Prologo.

Magister artis, ingenique largitor venter.

79. *Maurus.* | Mauritania Africæ regio, ubi nunc Barbaria Occidentalis.

Sarmata. | Vide Sat. 2. v. 1.

Thrax. | Thracia Europæ maxima pars ad mare Ægeum & Euxinum ac Propontidem, cujus caput Constantinoplis.

80. *Qui sumpsit pennas.* | Dædalus, de quo abundè satis Sat. 1. v. 54.

Athenis. | Vide Sat. 7. v. 205. Annot.

81. *Conchylia.* | *Conchylium,* seu murex, piscis marinus, è cujus sanguine purpura fit. Plin. L. 9. c. 36. & alibi. Sueton. prohibitas à Julio Cæsare conchyliatas vestes memorat. Hic sensus est: an diutiùs manere possum Romæ, ubi Nobilium vestimenta usurpant Græculi? Cretè cogor fugere hinc, ne ista videam ampliùs.

82. *Signabit.* | In tabulis ad quas subsignandas mecum ille vocatus fuerit. Vide Pers. Sat. 5. v. 81.

Toro meliore. | Digniori loco, in conviviis.

83. *Advectus Romam.* | E Syria, cum prunis & ficubus, ac proinde venalis, ut isti fructus peregrini, aliæque merces.

Pruna. | Damascena, seu in Damasco monte nata, ut ait Plin. Lib. 13. cap. 5. Vide Martial. Epigram. 29. Lib. 13.

Coctona. | Sunt minores ficus Syriæ peculiares. Plin. *Cottana,* Lib. 13. c. 5. *Coctana* Martial. Lib. 4. Epigr. 89. ubi & parva *Coctana* nuncupat. Et Lib. 13. Epigr. 28. sic habet.

Hæc tibi quæ tortâ venerunt condita metâ,
Si majora forent Coctana, ficus erat.

Usque adeò nihil, &c. | Sine interrogatione legi malim cum Guieto.

84. *Quod nostra infantia, &c.* | Adeò nobis parùm profuit Romæ nasci & educari.

85. *Aventini.* Unus est è Romanis collibus, hodie, *Mons S. Sabinæ.*

Baccâ nutrita Sabinâ. | Fructibus in Italia provenientibus. Metonymia.

Sabina. | Terra Sabina suum etiam nomen hodie retinens, Tiberi alluitur; at olim fines habuit ampliores.

86. *Quid quod, &c.* | Sed & adulationibus serpunt Græci, & Romanos captant.

Sermonem

Sermonem indocti, faciem deformis amici ;
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis ?
Miratur vocem anguſtam, quâ deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare : ſed illis
Creditur. An melior cum Thaida ſuſtinet, aut cum
Uxorem Comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo ? Mulier nempè ipſa videtur,
Non perſona loqui : vacua & plena omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui diſtantia rimâ.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.

orationem, familiaris turpem vultum laudat, *atque prolixum collum* viri *non fortis adæquat cervicibus Herculis Antæum tollentis longè à Terra ? Admiratur vocem ſtrangulatam, quâ nec pejus ſtridet is quo viro gallina admorditur. Nobis etiam fas eſt ea ipſa approbare : at iſtis fides habetur.* Porrò eſtne *Comœdus præſtantior, quando repræſentat Thaidem, vel quando matronam ſuſtinet aut Doridem nullâ exornatum faſciolâ ? Ipſa nimirùm fœmina, non perſonata dicere apparet.* * * *

* * * * * I * * * *

Nihilominùs neque Antiochus, neque vel Stratocles, vel Demetrius cum Hæmo tenero, iſthic erunt admirabiles,

ANNOTATIONES.

88. *Longum invalidi, &c.* | Qui collo ſunt oblongo plerumque invalidi & imbelles reperiuntur.

Cervicibus. | Hæc pars eſt poſterior, illa anterior : utramque propriè hic uſurpat Juvenalis. Nam cùm laudas, anteriorem hominem aſpicis ; & Hercules ſublatum Antæum ac cervicibus ſuis impoſitum tenuit, vicitque.

Æquat. | Æqualem Herculi dicit adulator luctatorem qui roboris tantulùm oſtentârit.

89 *Antæum.* | Gigantem Neptuni Terræque filium, quem certando feſſum vires reparare matris Terræ attactu ſenſit Hercules, quare ſublimem eum ſuſtulit, atque ita brevi confecit. Hoc egregiè deſcribit Lucanus in fine Libri 4.

90 *Anguſtam.* | Exilem, ſtridulam, raucam, qualem edit Gallus gallinaceus aſcendendo gallinam admordens. Ejuſmodi vocem in Oratore damnat Quintil. Lib. 11. cap. 3.

91. *Marito.* | Sic Virgilius Eclog. 7. virum gregis caprum ; & Horatius Lib. 1. Od. 17. olentis uxores mariti, capellas nominat : poſt Theocritam, apud quem τῶν αἰγῶν ἀνήρ.

92. *Hæc eadem licet, &c.* | Nos Romani perinde ac iſti, laudes adulatorias ſpargere & dare immeritis poſſemus : ſed non ita nobis crederetur.

93. *An melior, &c.* | Porrò non adutatores ſolùm ſed & hiſtriones ſunt Græculi. Numquid enim quiſquam meliùs illis quamlibet in Scena perſonam agat, ſeu meretricis, ſeu honeſtæ fœminæ, ſeu Deæ, aut Nymphæ ?

Thaida. | Perſona eſt meretricis, Comica apud Terentium *Eunuch.* Fuit verò *Thais* Alexandrina, inſignis apud Athena meretrix, quem celebravit Menander Poëta ſuis Carminibus.

94. *Uxorem.* | Honeſtam matremfamilias.

Dorida. | *Doris* Oceani Thethyoſque filia, Nerei ſoror & conjux, Nereidum mater, ipſa maris etiam Nympha. Unde Virgil. Eclog ult.

Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Nullo cultam palliolo. | Nullo velo, pallâ, aut faſciâ, coopertam : ſic enim pinguntur Nymphæ.

95. *Mulier nempe ipſa videtur.* | Tam bellè perſonam muliebrem agit & ſuſtinet Græcus, ut reverà mulier eſſe videatur, & guſtu, & voce, &c.

98. *Nec tamen Antiochus.* | Neque verò iſti præſtantes, quos adeò miramur hîc, Comœdiarum Actores Græculi, ſi fuerint illic in patria ſua, laudem ullam auferent. Antiochus, inquam, Stratocles, Demetrius, Hæmus in Græcia non erunt mirabilis, quia tota natio ad agendum in Comœdia comparare eſt, & laus eſt communis omnibus Græcis.

99. *Stratocles, & Demetrius, &c.* | Hi tempore Juvenalis arte mimicâ & hiſtrioniâ præſtabant, inſigniſque erant Comœdi. Quintil. l. 11. in fine cap. ult. *Maximos Actores Comœdiarum Demetrium & Stratoclem placere diverſis virtutibus vidimus,* inquit, *ſed illud minùs mirum, quòd alter Deos, & juvenes, & bonos patres, ſervoſque & matronas, & gravis anus optimè : alter acres ſenes, callidos ſervos, paraſitos, lenones, & omnia agit atoria meliùs. Fuit enim natura diverſa, & vox Demetrii jucundior, Stratocles acrior erat. Et facere geſtus, neminem alium præter Demetrium decuit. Qui & ſtaturâ & mirâ ſpecie ajuvabatur, &c.* Non deſunt Interpretes, qui hos hiſtriones Romanos fuiſſe dicant, atque ita explicent, ut ni quamvis periti & gnari hiſtriones cum Græcis collati laudem nullam mereantur, nec ſint mirabiles. Sed profectò boni illi tum dormitâſſe videntur. Nam & ratio, & nominum etymum ſeu notatio & contextus ipſe illis repugnant.

Molli Hæmo. | Qui voce molli & magno decore fœmina perſonam egregiè ſuſtinebat. Sat. 6.

Dicas hæc mollius, Hæmo.

Natio

Gens comœda eſt univerſa. Si *cachinnâris*, ille *riſu ſolutiore commovetur. Si flentem viderit familiarem, plorat, neque dolorem habet. Si hyemis tempeſtate ignem petas, ſumit endromidem: ſi ais, incaleſco, ſudorem emittit. Itaque non ſumus æquales. Præſtantior* eſt ille, *qui nunquamnon, atque tàm noctu quàm interdiu valet induere faciem alterius; agitare manus à fronte: facilis applaudere, ſi familiaris ructum opportunè, ſi urinam commodè ejicerit: ſi ſtrepitum edat aureum vas, ſubverſo imo. Inſuper* autem *nihil eſt inviolatum ac tutum* à Græcis * * * * *Non materfamilias domus, non puella virgo, nec maritus ipſe hactenus imberbis, non puer anteà caſtus.*

Natio comœda eſt. Rides? Majore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrymas aſpexit amici:
Nec dolet. Igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromidem: ſi dixeris, æſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior qui ſemper & omni
Nocte dieq; poteſt alienum ſumere vultum;
A facie jactare manus, laudare paratus,
Si benè ructavit, ſi rectum minxit amicus,
Si trulla inverſo crepitum dedit aurea fundo.
Prætereà ſanctum nihil eſt, & ab inguine tutum,
Non matrona laris, non filia virgo, neq; ipſe
Sponſus lævis adhuc, non filius antè pudicus.

ANNOTATIONES.

100. *Natio comœda eſt.* | Hanc à natura facultatem adepti ſunt Græci, ut eximii ſint Mimi, Actores, Hiſtriones. Sueton. *Neron.* cap. 22. ſolos Græcos ſe & ſuis ſtudiis dignos ait ille.

Rides. | Si rides, ridet Græcus; ſi fles, plorat, &c. ad cujuſque mores & indolem ſeſe accommodat, ut per obſequia & blandimenta captet animum & hæreditates.

102. *Brumæ.* | Vide Perſ. Sat. 6. v. 1.

103. *Endromidem.* | Veſtem villoſam, craſſam, & arcendo frigori idoneam, è Gallia venientem. Hac in gymnaſiis utebantur poſt exercitationes, ne calefacti frigus & morbos conciperent. Martial. Lib. 4. Epigram. 19.

104. *Non ſumus ergo pares.* | Nec enim adulari, ſimulare, obſequi, mentiri, ut Græci, novimus.

Melior. | Is verò felicior eſt Romæ.

106. *A facie jactare manus.* | Vel geſticulando manus porrigere ad exhibendos ſimulatos affectus; vel manum oſculari, & continuò extendere versùs amicum, ſalutandi atque abblandiendi causâ: vel etiam palpare eam ob rem illius genas & mentum.

107. *Rectum.* | Legunt nonnulli, *lectum*: ex eo Horat. Lib. 1. Serm. 3.

Comminxit lectum potus.

108. *Si trulla inverſo, &c.* | Locus omninò ambiguus. Certè *trulla* modò eſt matula & ſcaphium; modò vas potorium. Horatius Lib. 2. Sat. 3.

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campanâ ſolitus trullâ, vappamque profeſtis.

Si de poculo intelligere placet, ſenſus erit, divitem epoto calice, inverſi etiam vaſis labra ſugere & ſua pariter, atque ita ſonitum edere. Turneb. Lib. 10. cap. 27. vel, craterem è manu bibentis elapſum cadendo tinnire. Alexand. ab Alex. Lib. 3. cap. 10. locum hunc explicant, *trullam* hîc non ſignificare ſcaphium & laſanum, contendit: haud dubiè putat notari eos qui interhelluationes, poſtquam exhauſerunt calicem, in ejus fundo, ructu aut ſibilo crepitum facere more deteſtabili non verentur. Vel certè intelligendum convivalem quemdam ludum apud Græcos vino & epulis madentes uſitatum, quem Cottabiſin vocârunt. Hi nempè exhauſti calicis reſiduum vinum elidebant in pavimentum, vel jactabant in phialas æneas; quod ſi projectum reſonaret & ſonantiùs creparet, hinc ominabantur ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri. Si de matula accipias; intellige divitem inter mingendum pedere; vel exonerandi alvi ſordes in *trullam* auream, ejus fundum reſonare, & crepitum hinc & illinc ſonitumque fieri: & à comite Græculo ob id etiam laudari Patronum. Neque verò mirere auream *trullam* hîc à Juvenale poni, quam Matialis Baſſæ exprobrat Lib. 1. Epigram. 38. & meminit Lib. 11. Epigram. 12. Denique poſſet quoque dici dives epulo in conviviis crepitus emittere, poſtquam exhauſit poculum, ejuſque adeò fundum invertit. Nam & Imperator Claudius apud Suetonium, *Claud.* cap. 32. dicitur fuiſſe meditatus Edictum, quo veniam daret & flatum crepitumque ventris in convivio emittendi, cùm periclitatum quemdam præ pudore ex continentia reperiſſet. Ego adſtipulor interpretationi Alex. ab Alex. eamque judico convenientiſſimam.

110. *Matrona Laris.* | Uxor, domina domûs. *Lares* erant Genii & Dii peculiares, qui in certa parte domûs colebantur: & hæc lararium dicebatur.

111. *Lævis adhuc.* | Junior, & hinc glaber, impubes, proindeque tenerior atque mollior.

Horum

Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici.
Scire volunt ſecreta domûs atque inde timeri.
Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atq; audi facinus majoris abollæ. 115
Stoïcus occîdit Baream, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi,
Non eſt Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis vitio, nunquam partitur amicum; 121
Solus habet. Nam cùm facilem ſtillavit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
Limine ſummoveor: perierunt tempora longi
Servitii: nuſquam minor eſt jactura clientis. 125
Quod porrò officium (ne nobis blandiar) aut quod

Quod *ſi nihil iſtorum adeſt, familiaris domum ſubvertit. Nôſſe cupiunt arcana familiæ, & ob id formidari. Quia verò cœpimus meminiſſe Græcorum, præteri* ad *palaſtras; & auſculta crimen gravioris togæ. Stoicus interficit Baream, denunciator familiarem, & diſcipulum vetulus educatus in eo littore, ad quod decidit ala equi Gorgonei. Haud reſtat locus ulli Romano iſthic, ubi denominatur quipiam Protogenes, aut Diphilus, vel Erimanthus, qui* ex *nationis* indole *vitioſa nunquam dat* partem *amici*, ſed eum *unus poſſidet. Etenim quando in auriculam credulam inſpiravit tantulum de toxico indolis & patriæ, arceor januâ, & perdita ſunt ſpatia diuturnæ ſervitutis: nec alibi Clientis amiſſio levior putatur. Ecquod verò obſequium, (ut nobis non adulor) vel quæ*

ANNOTATIONES.

112. *Horum ſi nihil eſt.* | Si deeſt occaſio flagitii & ſtupri; ad aliud facinus ſe convertet, totamque Patroni ſui domum perturbabit.

Reſupinat. | Evertit, miſcet, confundit, inquirendo, ſcrutando, expiſcando arcana & ſecreta familiæ; quæ cùm tenuerit etiam metuendus evadat.

113. *Scire volunt ſecreta domûs.* | Sic enim quod ſuprà Juvenalis dixit, fiunt quaſi viſcera magnarum domuum, adeò ut hæ ſine illis ſtare, aut ſe tueri videantur non poſſe.

Timeri. | Ne revelent & noceant.

114. *Tranſi gymnaſia.* | Vel dimitte gyminica certamina, de quibus vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 25. & Lib. 3. cap. 9. vel, tranſi ad Scholas Græcorum, ipſoſque philoſophos ac Sapientes conſidera, & graviores noxas animadverte in iis qui gravitate morum & doctrinæ conſpicui dentur.

115. *Majoris abollæ.* | Proverbialem hanc eſſe locutionem notat vetus Schol. quaſi majoris togæ; id eſt, potioris ſceleris, inquit, *Abolla*, dipioïs, ſeu veſtis duplex, quâ utebantur Philoſophi, item viri Principes. Vide Sueton. *Caligul.* c. 35. & Juvenal. Sat. 4. v. 76.

116. *Stoicus occîdit Baream, &c.* | Publ. Egnatius ſectam & diſciplinam Stoicorum amplexus occîdit Baream Soranum; forſan & Heliodorus Licinium Silanum, de quibus Sat. 1. ad ver. 33. & Cornel. Tacit. tum alibi, tum præcipuè Annal. Lib. 16. in fine.

117. *Ripa nutritus in illa, &c.* | Oriundus è Tarſo Ciliciæ urbe, quam rigat amnis Cydnus.

118. *Ad quam Gorgonei, &c.* | Tarſum condidiſſe à quibuſdam fertur Perſeus; urbique nomen impoſuit ex facto, quia ibi una ex talaribus pinnis ei excidit. Vetus Schol. à Græc. ταρσός.

Gorgonei Caballi. | Perſeus nimirùm Pegaſo equo alato vectus Meduſam unam è Gorgonibus obtruncavit. Vel quia Pegaſus è ſanguine capitis Meduſæ natus dicitur, atque illic, ut ait Lubinus, plantam ſeu ungulam fregerit. Ταρσός nempè & alam avium, & plantam ſignificat.

119. *Ubi regnat.* | Optimatum animis dominatur.

120. *Protogenes, Diphilus, Erimanthus.* | Adulatores Græci. Quæ nomina à Juvenale conficta crediderim potiùs, quàm vera eſſe, Pictoris, Harioli, &c. ut quidam autumant.

121. *Gentis vitio.* | E prava & ambitioſa gentis Græcorum natura & indole.

Nunquam partitur amicum. | Cum nemine gratiam primatum communicare vult.

122. *Solus habet.* | Unus vult eſſe gratioſus, ut omnia dona unus auferat.

Stillavit in aurem. | Per adulationes & delationes.

124. *Limine ſummoveor.* | Ego vetus cliens poſt officia plurima excludor tamen per Græculum quempiam novum hominem: nec apud antiqui Patroni domum aditus patet mihi ampliùs.

125. *Nuſquam minor eſt jactura clientis.* | Romani verò parùm id curant, pereatne illis antiquus & fidus Cliens: adeò illos obſident adulatores Græculi.

126. *Quod porrò officium, &c.* | Quid prodeſt Clientibus fuiſſe ad officia promptiſſimos? Vel, quid conferunt diviti pauperes & clientes ſuis officiis?

Ne nobis blandiar. | Ne videar nimis favere meæ & pauperum cauſæ.

Pauperis

egeni dignitas illic, ſi ſatagat togâ indutus noctu curſitare, quandoquidem Prætor urget apparitorem ac properare cogit, orphanis pridem vigilibus, ne ante ipſum *collega det ſalutem Albinæ vel Modiæ? Iſte opulento ſervo natus ſtipat latus liberorum. Nam alius quantum* ſtipendii *in legione Tribuni recipiunt,* tantum *dat Calvinæ, aut Catienæ:* * * * * *

Pauperis hîc meritùm; ſi curet nocte togatus
Currere, cùm Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem jubeat dudum vigilantibus orbis;
Ne prior Albinam, aut Modiam collega ſaluteț
Divitis hîc ſervi claudit latus ingenuorum
Filius; alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ, vel Catienæ,
Ut ſemel atque iterùm ſuper illam palpitet: at
Cum tibi veſtiti facies ſcorti placet, hæres,

* * * * * * *tu verò quando rapit te vultus indutæ meretricis, dubius manes.*

ANNOTATIONES.

127. *Hîc.* | Romæ.

Si curate nocte, &c. | Si adſit Patrono ſedulus, cumque comitetur aſſiduè. Sat. 1. v. 127, & 132.

Nocte togatus. | Vide Sat. 1. v. 96, Martial. Lib. 2. Epigr. 46.

Exigis à nobis operam ſine fine togatam.

Et Lib. 10. Epigr. 82.

Manè vel à mediâ nocte togatus ero.

128. *Cùm Prætor lictorem.* | Sex Prætori apparebant miniſtri, Conſuli verò duodecim: atque honoria cauſa comitabantur. De *Lictoribus* accurata quædam lege apud Lipſ. Elect. 1. c. 23.

Impellet. | Præ feſtinatione, & aviditate ſportularum. Vide Sat. 1. v. 100.

129. *Dudum vigilantibus orbis.* | Diu, & ſæpè fruſtrà, ſportulas victui ſuo neceſſarias expectantibus egenis, ut fusè dictum eſt Sat. 1. vel, ad fores Prætores vigilantibus pupillis, ut ipſis det tutorem, quos Prætor deſpiciens ad porculas feſtinat. Vetus Schol.

130. *Ne prior, &c.* | Ne alter Magiſtratus & Nobilis præveniat, prior ſalutet, & potior habeatur, ſeu in teſtamentis, ſeu in ſportulis. Vide Sat, 1. v. 117.

Albinam aut Modiam. | Divites matronias.

131. *Divitis hîc ſervi, &c.* | Hic vel ſervi divitis, vel ingenuorum filius; eodem propè ſenſu.

Claudit latus. | Ut comes & aſſecla, quia opibus inferior ingenuus: vel ut par ingenuo libertus ob æqualem cenſum. Horatius Serm. Lib. 2. Sat. 5. v. 18.

Utne tegam ſpurco Damæ latus?

132. *Alter.* | Alius dives libertus.

Legione Tribuni. | *Legio* non parem ſemper habuit militium numerum. Sub Romulo, tria millia deditum, equites verò trecentos continebat, atq; ita dicta eſt quod è lectis militibus fiebat. Pòſt, duplicatus eſt numerus: deinde major aut minor fuit, &c. Porrò Lege Militari ſancitum ut miles Centurioni, Centurio Tribuno, Tribunus Præfecto Caſtrorum, Præfectus Legato, Legatus Conſuli, Conſul etiam & Magiſter Equitum Dictatori ſubeſſent. Vide plura apud Alex. ab Al. L. 1. c. 5. J. Lipſ. L. 2. de *Mil. Rom.* Diod. 5, & 9, & alios.

Quantum in legione Tribuni accipiunt. | Rom ſuis ſumptibus militavere per annos amp trecentos. Pòſt, ex ærario ſtipendium attr tum: quantum verò ſubinde fuerit, magnali ter doctos. Tria fuere ſtipendii loco, pecu frumentum, veſtis. Cœpit dati pecunia a U. C. 347. Id Livius teſtatur in fine Lib Hoc ſtipendium aliquando minas, aliquando jus extitit: initio certè exiguum; oboli duo, tres aſſes pediti (ut probat. Lipſ. cit.) Centuri duplex, triplex equiti, auctor eſt Polybius L Poſteà deni aſſes dati: teſte Cornelio Tac Annal. 1. paulò poſt initium; ubi refert legio tres exceſſu Auguſti & initiis Tiberii audi in ſeditionem verſas ita conqueſtas eſſe: de in diem aſſibus animam & corpus æſtima hinc veſtem, arma, tentoria redimi, &c. Ap Sueton. *Domit* cap. 7. legitur vulgò: *addidit quartum ſtipendium militi, aureos ternos:* ſanè reponendum *aureis ternis*; ita Caſa & Lipſ. i. e. tribus aureis quos menſibus ſing lis accipiebat miles, quartum addidit. Itaq; Auguſto menſtruum militis, aureus Roman idq; unum ſtipendium: alterum adjecerit Caligula, ſeu Claudius; tertium fortaſſe addi per bella civilia Othonis & Vitelli: illis v tribus quartum Domitianus attribuerit. H eruditè Juſt. Lipſ. Elect. L. 1 c. 2. ubi & diſc men docet faciendum inter denos aſſes, ac den rium: hinc enim conjicit aſſium fuiſſe duodec aut circiter: illud verò probat ex Tacito cit. pud quem miles, ut dictum, denis aſſibus ha contentus efflagitat denarium pro ſtipendio urno. Vide etiam Alex. ab Alex. L. 6. c. 2

133. *Calvinæ vel Catienæ.* | Meretricibus.

134. *At tu.* | O pauper mei ſimilis.

135. *Veſtiti.* | Ignobilis proinde & parùm moſi. Nam pulchræ nuditatem, i.e. pellucu veſtes affectabant. Innuit Horat. Lib. 1. Sat & Martial. Lib. 3 Epigr. 3.

Hæres. | Moraris, dubitas, non continuò per ad ſcortum, quod placuit: & in id times pecu am effundere. | Vel *hæres*, i.e. *adhæreſcis* plebeio vili ſcorto, minori quidem ſumptu: nec emend cariùs putas Chionem ſuperbam ac formoſiore

Et dubitas altâ Chionem deducere sellâ.
Da testem Romæ tam sanctum, quàm fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam.
Protinùs ad censum; de moribus ultima fiet
Quæstio: quot pascit servos, quot possidet agri
Jugera, quàm multâ magnâque paropside cœnat.
QUANTUM quisq; suâ nummorum servat in arca,
Tantum habet & fidei: jures licèt & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Diis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet causasque jocorum

ac metuis detrahere Chionem è sublimi sella. Profer auctorem Romæ ita integrum, ut extitit hospes Deæ Ideæ: Prodeat ipse Numa, aut ille *qui è templo ardente eripuit Palladem trepidantem: statim ad censum* progreditur: *interrogatio postrema erit de moribus. Quot famulos alit; quot habet agri jugera; quàm multiplici & amplo catino epulatur? Quantum pecuniæ condit unusquisq; in sua capsa, tantum etiam auctoritatis obtinet. Quamvis jusjurandum adhibeas* per *nostra & Samothracum altaria, existimatur egens spernere Tonitrua & Numina, Numinibus ipsis veniam dantibus. Quid, quod ille ipse risûs argumentum & ansam cunctis suppeditat,*

ANNOTATIONES.

136. *Chionem.* | Nobile scortum fuit, de quo Martial. Lib. 3. at Epigram. 34. ludit in voce χιὼν, *nix* Latinè: aitque,

Digna tuo cur sis, indignaque nomine dicam.
Frigida es, & nigra es: non es, & es Chione.

Altâ deducere sellâ. | Quâ sedet sublimis domi fœ. Vel potiùs intellige *sellam* seu lecticam, quâ vehitur Chione; eritque sensus, dubitas concitare tibi superbæ Chionis amores, in quam immensæ majores desiderantur: adeoque descenditi è sella manum publicè præbere atque obsequium vereris & detrectas.

Sellâ. | De *sella* & lectica diximus fusè Sat. 3. v. 121, & 124.

137. *Da testem, &c.* | De contemptu paupertatis queritur, quibus vel sanctissimis nulla fides Romæ haberetur.

138. *Hospes Numinis Idæi.* | Scipio Nasica, vir optimus à Senatu judicatus, dignusque in cujus manibus deponeretur simulachrum Cybeles Romam advectum à Pessinunte Phrygiæ oppido, donec ei Deæ Templum extructum foret. Nimirùm ut refert Tit. Liv. Lib. 29 c. 10. cùm in Libris Sibyllinis inventum esset Carmen, quo dicebatur hostis alienigena pelli Italiâ vincique posse, quando mater Idæa Romam advecta foret: & Delphicus Apollo consentiens oraculum edidisset, compotes fore votorum Romanos cùm eam devexissent, curâssentque ut eam qui vir optimus Romæ esset, hospitio exciperet.

Idæi. | Mons *Ida* duplex, alter in Creta Insula, alter in Phrygia, à quo Idæa vocata est mater Deûm Cybele. De ea Ovid. Fast. 4.

Numa. | Qui Romanos inter Reges religione inclytus, & religionum auctor, de quo ante v. 12. & Tit. Liv. Lib. 1.

Vel qui servavit trepidam, &c. | Lucius Metellus Pontifex, bis Consul, Dictator, &c. qui ex incendio Templi Vestæ Palladium servavit proprio oculorum damno, flammis excœcatus, per quas ierat medias. Unde tribuit ei Populus Romanus, quod nulli anteà concessum, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam, magnum & sublime; sed pro oculis datum, ut ait eleganter Plinius Lib. 7. cap. 43.

139. *Trepidam flagranti ex æde Minervam.* | Vel propter deflagrationis periculum; vel, ut Mancinellus, quòd Palladium oculos movebat, & hastam, quam manu tenebat.

140. *Protinùs ad censum.* | Omnium primum quæretur, quantus sit ei testi census; quàm dives ille, non quàm bonus expendetur.

142. *Jugera.* | *Jugerum*, terræ mensura quanto uno boum jugo, uno die, arari potest.

Quam multâ magnâq; paropside cœnat. | Quàm sit apparatus mensæ lautus & magnificus.

143. *Quantum quisque suâ nummorum, &c* | Dixerat Lucilius:

Tantùm habeas, tantùm ipse sies, tantique habearis.

Et Horatius:

Tanti, quantum habeas, sis.

144. *Samothracum* | Samothracia maris Ægei Insula, Thraciæ adjacens, hodiè *Samandrachi*. Inde in Phrygiam Dardanus Penates Deos, è Phrygia in Italiam Æneas asportavit. Qui verò illi Dei? Jupiter, Juno, &c. μεγάλοι θεοὶ, *magni Dii*, Æneid. 3. Hæc Macrob. Lib. 3. cap. 4. addunt alii Minervam & Mercurium.

145. *Et nostrorum.* | Martis, Quirini, Deorum Romanis peculiarium.

Contemnere fulmina pauper creditur. | Adigente paupertate, ac durissimo (quod ait Tacitus) necessitatis telo, pejerare creditur, ut victum habeat; & præsenti malo futuri metum vincente. Ea est divitum de inopibus aut tenuibus opinio.

146. *Diis ignoscentibus.* | Quod necessitate; non impietate perpetratum facilè condonantibus.

147. *Quid, quod, &c.* | Adde quod pauper ridiculus videtur.

ſi pallium turpe & lacernum, ſi toga ſqualida eſt, atque unus calceorum dehiſcit ſciſſo corio: aut ſi fractura multiplex aſſutâ plagâ exhibet ſilum craſſius & novum? Egeſtas miſera nihil habet in ſe moleſtius, quàm quòd viros ludibrio aptos reddit. Hinc abeat, ait, ſi verecundia eſt, atque ex equitum pulvillo excedat is cujus bona legi non ſatisfaciunt; illic autem aſſideant filii lenonum in quovis proſtibulo orti. Iſthinc applaudat puer exculti præconis inter adoleſcentes ſplendidos pinnirapi & adoleſcentes gladiatoris. Ita placet inani Othoni qui nos ſecrevit. Ecquis iſthinc gener arriſit opibus inferior, & inæqualis? Quis egens hæres conſtituitur?

Omnibus hic idem, ſi fœda & ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & ruptâ calceus alter
Pelle patet; vel ſi conſuto vulnere craſſum
Atque recens linum oſtendit non una cicatrix?
NIL habet infelix paupertas durius in ſe,
Quàm quòd ridiculos homines facit: Exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de pulvino ſurgat equeſtri,
Cujus res legi non ſufficit, & ſedeant hîc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes, juveneſque laniſtæ.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.
Quis gener hîc placuit cenſu minor, atque puel
Sarcinulis impar? quis pauper ſcribitur hæred

ANNOTATIONES.

148. *Lacerna.* | Penula, veſtimentum quod ſupra togam induitur arcendæ causâ pluviæ. Vide Sat. 1. v. 62.

149. *Sordidula.* | Tantillùm ſordida, minùs candida. Vide Lipſ. Elect. 1. cap. 13. ubi eruditè differit de colore veſtium Romanarum.

150. *Si conſuto vulnere, &c.* | Si ruptio in calceis, aut in ſarto nuper recentis futuræ veſtigia apparuerint.

152. *Nil habet infelix paupertas, &c.* | Epiphonema, quo egeſtatis miſerias exaggerat. *Quid turpius quàm illudi,* inquit, *in Lælio* Tullius.

153. *Exeat inquit, &c.* | Inquit & Jubet deſignator ordinibus in Theatro diſponendis præpoſitus. Martial. Lib. 5. Epigram. 8.

Juſſit ſurgere Lectius lacernas.

Et Epigram. 26.

Quadringenta tibi non ſunt, Chareſtrate; ſurge.
Lectius ecce venit: ſta, fuge, curre, late.

154. *Si pudor eſt.* | Si quæ eſt reverentia legis & Principis, qui jubent neminem hîc ſedere niſi Equitem.

De pulvino ſurgat equeſtri. | E quatuordecim Theatri gradibus *pulvino* inſtratis.

155. *Cujus res legi non ſufficit.* | Is cujus faculates ſunt minores equeſtri cenſu, id eſt, quadringentis ſeſtertiis, de quibus vide Sat. 1. v. 106.

Legi. | Roſciæ, quâ L. Roſcius Otho Tribunus plebis pauperes à ditioribus diſtinxit in Theatro, vetuitque ne quis in Theatri gradibus ſederet niſi Eques, aut equeſtri cenſu pollens. Aſcon. Pæd. Domitianus autem notatur hîc, qui legem illam pænè abolitam vocârat: theatralemque licentiam promiſcue ſpectandi ſuſtulerat. Suetonius *Domit.* cap. 8.

156. *Lenonum pueri.* | Homines libertini generis, quorum patres locupletati per lenocinia & malas artes.

157. *Plaudat.* | Spectet in Theatro, ubi plauditur favoris causâ.

158. *Pinnirapi.* | *Pinnirapus* dicitur Retiarius, qui Gladiatoris ſeu Mirmillionis galeæ pinnâ inſignitam arripere ac reti involvere contebantur. Pulman. & Turneb. Lib. 3. cap. 1. *Pinnis* pavonum ornari ſolebant Gladiatores ſi quando ad pompam deſcenderent. Vet. Scholiaſt. Vide quæ ad Sat. 2. ver. 143. ſeq.

Juvenes. | Filios, *Laniſtæ.* Is erat princeps magiſter Gladiatorum, quibus veluti lanistis præerat, & quos erudiebat.

159. *Othoni.* | Is Auctor Roſciæ legis, de qua mox. Horat. Epod. 4.

Sedilibuſque magnus in primis Eques,
Othone contempto, ſedet.

160. *Quis gener hîc placuit, &c.* | Quis parentes filiæ maritum inopem elegerunt unquam Romæ? Interrogatus è contrà Themiſtocles collocaretne filiam bono pauperi, an minùs probo ſed diviti, reſpondit: malo virum qui pecuniam egeat, quàm pecuniam quæ indigeat viro. Plutarchus in ejus vita.

161. *Sarcinulis.* | Pecuniis, bonis, ornamentis muliebribus velut in faſciculum ſarcinam collectis. *Doti,* inquit Vetus Scholiaſtes.

Quan

Quando in consilio est ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrâsse Quirites.
HAUD facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. Sed Romæ durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Transtatus subitò ad Marsos, mensamq; Sabellam,
Contentusq; illic Veneto, duroq; cucullo.
Pars magna Italiæ est (si verum admittimus) in qua

Quando nam adest in deliberationibus ædilium? Sanè *oportebat Romanos pauperes quondam secessisse turmatim. Arduum est* quidem *assurgere* eos, *quorum parva bona domestica impediunt virtutem: at Romæ nisus illis* est *difficilior. Miserum domicilium caro* constat; *caro abdomen servorum; carò frugalis cœna. Pudor est cibum capere in* vasis *testeis, quod* tamen *pudendum insiciatur raptus repentè apud Marsos, & Sabinam mensam; atque illic satis habuit cucullionem cæruleum & crassum. Si verum fatemur, magna Italiæ portio est.*

ANNOTATIONES.

162. *Quando in consilio est Ædilibus?* | An *Ædiles* suum in consilium advocant aliquando pauperes, bonos quantumvis & sapientes viros? Ovid.

Curia pauperibus clausa est: dat census honores.

Ædilibus. | *Ædiles* alii erant majores & Curules, alii Plebeii & minores. Duo sæpiùs, sex aliquando fuere. Curatores erant urbis, annonæ, ludorum, sacrarum etiam rerum, &c. Nero ipse *Ædilis* fuit. Vide Plutarchum *in Mario* non longè à principio. Alex. ab Alex. Lib. 4. c. 4. & alios.

163. *Debuerant olim tenues migrâsse Quirites.* | Sensus est: benè profectò plebs olim Romana à potentioribus oppressa in Montem Sacrum secessit: & meliùs fortasse consuluisset rebus suis, si nunquam rediisset in gratiam cum Magnatibus, à quibus ita contemnitur etiamnùm & malè habetur, quicquid Menenii Agrippæ auctoritas atque callida oratio suggereret. Vide Tit. Liv. Lib. 2. Dion. Halicarnass. Lib. 6.

164. *Haud facilè emergunt, &c.* | Aristot. Eth. 1. favet huic sententiæ, ubi ait eum præclara & magna vix posse exequi & præstare, cui facultates desunt: quoniam per amicos & civilem potentiam veluti per Instrumenta necesse est pleraque effici.

165. *Sed Romæ durior, &c.* | Magna quidem ubique est pauperibus emergendi difficultas; at Romæ præsertim, ubi omnia carò constant.

166. *Magno hospitium, &c.* | Nonnisi magno pretio conducitur tenuis domus; magno pariter aluntur servi, & mensa instruitur cibis.

169. *Transtatus subitò ad Marsos, &c.* | Quod ait *subitò* videtur innuere M. Curium. Dentatum: de quo vide Sat. 2. ver. 3. placet aliis Publ. Cornel. Scipionem hîc intelligi. Aliis ego satis assentior qui accipiunt generaliter quemlibet Romanorum urbe recedentem ad quos populos, qui frugali utuntur mensâ, quales Sabini, Samnites, &c.

Marsos. | Hi fuerunt Italiæ populi, sub Samnitibus, ubi nunc pars Aprutii ulterioris, juxta lacum Fucinum, in regno Neapolitano, & in finibus ditionis Pontificiæ. Hactenùs regiunculæ nomen retinet, vulgò, *Ducato de Marsi.* Illos à *Marso* Circes filio denominatos pridem & in veneficiis edoctos refert Solinus. Quàm verò bellicosi Samnites & quàm diu Romanorum arma exercuerint, testis Livius Lib. 7. & seq.

Sabellam. | De Sabina terra jam dictum antea ver. 85. De Sabinorum cum Romanis bello, & posteà fœdere Tit. Liv. Lib. 1. & Macrob. Lib. 1. cap. 9. ab his orti Sabelli, & pro illis aliquando sumuntur: inter Samnites verò censentur Plinio Lib. 3. cap. 12.

170. *Veneto duroque cucullo.* | Villosâ veste, è crassiore lanâ, ad arcendum frigus, pluvias, aliaque aëris incommoda, quâ utebantur nautæ imprimis & milites.

Veneto. | Coloris cærulei, quo viliores panni tangebantur. Eo primùm est *Veneti* piscatores dicuntur, *Venetus* color, inquiunt, marinis est fluctibus similis. Martial. Lib. 14. Epigram. 131.

Si Veneto prasinoq; favet, qui coccina sumit.

Cucullo. | *Cuculus* & *cuculio*, velamentum capitis est.

Pars magna Italiæ. | Non tamen in universa Italia regnat luxus vestium, ut Romæ.

171. *Nemo togam sumit nisi mortuus.* | Ruri, aut in municipiis agentes tunicam vulgò induunt, rarò togam. Plin. Lib. 7. Epist. 3. *quo usq; toga feriata? Liber totos dies?* Martial. Lib. 10. Epigram. 47. inter vitæ beatioris causas & instrumenta togam raram numerat. Et Epigram. 51. ejusdem libri exclamat: *O tunicata quies!* Id est, quàm beati, qui procul ambitu & servitiis togatorum vivunt, quieti rure, & tunicati! Tunica enim vestis brevior, operi magis idonea,

ubi nullus togam induit præterquam fato functus. Si interdum ipsa dierum festorum solemnitas celebratur herbido theatro, & tritum exodium denique revertitur ad suggesta; quandò infans agrestis in materno sinu expavescit rictum personæ pallidæ; paria ibi vestimenta conspicies, & æqualem Orchestram ac plebem:

Nemo togam sumit nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur siquando theatro
Majestas: tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:
Æquales habitus illic, similemque videbis
Orchestram, & populum, clari velamen honoris,

integumentum illustris dignitatis.

ANNOTATIONES.

172. *Nisi mortuus.* | *Mortuos* enim Itali togatos efferebant ad sepulchrum: sicut Græci palliatos. Vide Persii Satiram 3. ver. 103. ubi ait,

———*Tandemque beatulus alto*
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Et Lips. Elect. 1. cap. 6.

Ipsa dierum festorum. | Ipsis diebus festis & in celebritatibus ludorum, æquales togæ assumuntur ab omnibus, adeò ut nec Principes & Nobiles splendorem vestium affectent suprà cæteros.

173. *Herboso Theatro.* | In pratis, in nudo cespite & gramine, ubi primùm agi Dramata cœpere, & simplicitas illa diù servata retentaque in oppidis & municipiis; vel sub arborum umbra, aut certè in Theatro frondibus & ramis intecto. Unde Scenæ profluxit nomen. Nam σκηνὴ, *umbraculum*, & tentorium significat. Exigua certè & imperfecta fuere Theatrorum initia. Horat. Epist. ad Pisones, seu de Arte Poët. v. 178.

Post hunc, personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis.

Propertius Lib. 4. Eleg. 1. v. 15.

Nec sinuosa cavo pendebant vela Theatro,
Pulpita solemnes non oluere crocos.

Et in Gallia quidem haud dudum, quàm nuda & ornamentis destituta agerentur Dramata, adeò ut nec aulæis, nec telis tabulisve pictis essent decorata, refert Scaliger Poët. Lib. 1. cap. 21. Vide & Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 16

174. *Redit.* | Pro, *rèdiit*, *tandem*, id est post annum, vel post Tragœdiæ seria & molesta rudibus animis tædia. Vide infrà, mox.

Ad pulpita. | In Scenam in Theatrum, in ea Tabulata, in quibus agunt Ludiones, ac Mimi, pariter ac Tragœdi.

Notum. | Quia sæpe recantatum, non novum ut Romæ.

175. *Exodium.* | Diverbium post Tragœdorum è Scena *exodon* seu *exitium*: Mimi nempè ridiculis verbis & gestibus, spectatores obs[tu]ant. Vetus Schol. Turnebius autem Lib. [x]x cap. ult. sic habet: *Exodia in Atellanis Fabulis, diverbia vocabantur, eò quòd Tragœdis Scenam egressis ad recreandum spectatorem è pristina memorabilestia subjiciebantur, &c.* Horatius ad Pisones v. 220.

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satiros nudavit, & asperi
Incolumi gravitate jocum tentavit, eò quòd
Illecebris erat, & gratâ novitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus, & exlex.

Et paùlò antè.

Indoctus quid enim saperet liberque laborum
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?

Vide Sat. 6. v. 71.

Personæ pallentis. | Vel quia persona seu larva colore est pallente; vel quia histrionis facies erat illita seu gypso, seu albo colore; alii autem fæcibus, ut notat Horatius ad Pisones ver. 277.

Quæ canerent agerentque peruncti fæce theatra.

Hiatum. | Os mimorum horrendum hiatu vel quòd soleant pueri personas & personatos expavescere.

176. *In gremio matris formidat rusticus infans.* | Nutrices cum puerulis solitas spectacula innuit Plautus Pænul. in Prologo,

Nutrices pueros infantes, minutulos
Domi ut procurent, neve spectatum afferant.
Ne & ipsa sitiant, & pueri peritent fame;
Neve esurientes hìc quasi hœdi obvagiant.

177. *Illic.* | In Theatro, universis spectatoribus habitus par, nec uni splendidior quàm alteri.

178. *Orchestram.* | Locus in Theatro proprius choris & saltatoribus, ab ὀρχέομαι, *salto*. Ponitur hìc pro locis *Orchestræ* proximis, in quibus sedebant ad spectandum Senatores. Vide Alex. ab Alex. mox cit. Lib. 5. cap. 16.

Clari velamen honoris. | Dignitatis Ædilitiæ insigne & ornamentum.

Sufficien

Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ. 179
Hic ultra vires habitûs nitor : hic aliquid plus,
Quàm ſatis eſt ; interdum alienâ ſumitur arcâ.
Commune id vitium eſt ; hîc vivimus ambitioſâ
Paupertate omnes: quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Coſſum aliquando ſalutes?
Ut te reſpiciat clauſo Veiento labello ? 185
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati :
Plena domus libis venalibus : accipe, & illud
Fermentum tibi habe : præſtare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia ſervis.

togæ candidæ ſatis ſunt majoribus Ædilibus. Iſtis veſtis ſplendor eſt *ſupra facultates. Iſtic quiddam pars quàm ſufficit aliquando promitur è marſupio aliorum. Labes illa vulgaris eſt. Iſtic vitam agimus* in *egeſtate, ambitioſa. Ecquid te detineo ? Roma cuncta cum pecunia* fiunt. *Quid donas, ut Coſſo interdum ſalutem dicas ; ut ad te oculos torqueat Veiento, labris non apertis ? Hic tondet lanuginem, iſte dilecti capillos demittit. Ædes* ſunt *refertæ placentis vendendis. Sume, & hæc tibi fermentum accipe.* Nos *clientes vectigalia pendere aſtringimur, & amplificare bona famulis nitidis.*

ANNOTATIONES.

179. *Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.* | *Ædiles* ipſi Curules & majores tunicis albis contenti ſunt, deque purpureas ſumunt togas, cùm ludis præſunt, aliave ſui muneris officia exercent. Vel, ſoli Ædiles ſpectacula edentes albas & recentes habent tunicas ; alii verò minùs nitidas, jamque ſqualeſcentes, & quotidianas induunt : contrà quàm fit Romæ, ubi omnes ſpectant in veſte candida, recente, ſplendida, juxta illud, Martial. lib. 4. Epigr. 2.

Cùm plebs & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet.

180. *Hic ultra vires, &c.* | At Romæ dumtaxat plerique veſtem ſumunt nitidorem, quàm ferant eorum opes ac dignitas.

Aliquid plus quàm ſatis eſt. | Non contenti neceſſariis quæ poſſunt è ſuo habere, è mutuato & conducto, luxui indulgent.

182. *Ambitioſâ paupertate.* | Ambitionis & ſuperbiæ plenâ : opulentiores enim videri volunt quàm ſint.

183. *Omnia Romæ cum pretio.* | Magno conſtant & comparantur omnia, ut jam ſuprà dictum.

184. *Quid das.* | Quæ munera tribuis ſervis Nobilium, ut te perducant ad dominos. Horat. Lib. 1. Sat. 9.

Difficiles aditus primos habet : haud mihi deero.
Muneribus ſervos corrumpam ; non hodie ſi
Excluſus fuero, deſiſtam, &c.

Ut Coſſum aliquando ſalutes. | Ut faciles tibi ſint aditus ad Coſſum, ejuſque ſimiles opulentos ac Nobiles, quos identidem ſalutes.

185. *Ut te reſpicient clauſo Veiento labello.* | Ut ſi non alloquio, reſpectu ſaltem una dignetur te potens quiſpiam.

Veiento. | Fabritius *Veiento* homo ſuperbus ob famoſos libellos à Nerone Italiâ pulſus. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 14. Ejus etiam meminit Plin. Lib. 4. Epiſt. 22. De eo rursùm Sat. 6.

Clauſo libello. | Nedum enim homines comiter alloqueretur ille, vix intueri dignabatur ſalutantes, alioſque omnes deſpiciebat.

186. *Ille metit barbam, crinem hîc, &c.* | Ut domini gratiam demereatur, aſſentatur & famulatur ejus ſervulo, quem ei dilectum novit. Hinc adeſt illi obſequens feſtâ illâ die, quâ primam lanuginem & crines reſecat Diis ex more conſecranda, ſeu Phœbo, ſeu Æſculapio, &c. Vide Martial. Lib. 1. Epigr. 32.

Hos tibi, Phœbe, vovet totos à vertice crines
Encolpus domini Centaurionis amor, &c.

Et lib. 9. Epigr. 32.

Conſilium formæ ſpeculum, dulceſque capillos
Pergameo poſuit dona ſacrata Deo,
Ille puer tanto domino gratiſſimus aulâ,
Nomine qui ſignet tempora verna ſuo.

Crinem hic deponit amati. | Hic pueri amati comam in templo deponit, ut per hæc obſequia atque officia ſervulo præſtita, domino potenti gratioſus eſſe queat.

187. *Plena domus libis venalibus.* | Porrò feſtâ die ſuprà dictâ mittuntur puero à clientibus certatim munuſcula, quibus ille venditis peculium augeat.

Libis. | *Liba* ſunt placentæ è farre, melle, & oleo.

Accipe & illud fomentum, &c. | Tu eme è placentis ; vel pro datis libis, fermentum hoc tibi retine.

188. *Fermentum.* | Tumoris, iræ & indignationis cauſam & materiam, quòd nimirùm non Patronis modò, ſed etiam famulis eorum ſerviendum eſt, ac ſolvenda quaſi tributa.

Tributa. | Amato puero, aliiſve ſervis annua munera, certis diebus : ſicut domino, in natali, in nuptiis, &c.

189. *Cultis ſervis.* | Benè curiatis ac nitentibus tùm cuticula tùm veſtimentis.

Peculia. | Propriè ſunt bona quæ ſervus habet extra domini poteſtatem, ut notat Servius.

Quis formidat vel formidavit caſum domûs in *Præneſte frigida, vel Volſiniis conſtitutis inter colles nemoribus conſitos, vel ſimplicibus Gabiis, vel* in *propugnaculo Tiburis declivis? Nos habitamus civitatem exiguo fulcro innixam, maximâ ſui parte. Etenim Villa procurator ita ſiſtit ruituras ædes, ac reſarcit labem antiquæ fractura*; atque *mandat tutos quieſcere imminente lapſu. Vita eſt ibi traducenda, ubi nullæ Deflagrationes, nulli Timores noctu. Ucalegon modò petit aquam*; *modò fragilia tranſportat: jam tibi fumum emittit tertia contignatio: Tu* verò *ignoras. Etenim ſi timetur in infimis locis, poſtremus deflagrabit ille, quem tecta una defendunt ab imbribus, ubi tenera columbæ ova pariunt. Codrus habebat cubile brevius Proculâ, ſeu Vaſcula, abaci ornatum*; *Subeſt* erat *Urna exigua.*

Quis timet, aut timuit gelidâ Præneſte ruinam;
Aut poſitis nemoroſa inter juga Volſiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte ſui: nam ſic labentibus obſtat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruinâ.
Vivendum eſt illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus: jam poſcit aquam, jam frivola tranſ-
Ucalegon; tabulata tibi jam tertia fumant. [fert
Tu neſcis. Nam ſi gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula ſola tuetur
A pluvia; molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Proculâ minor, urceoli ſex,
Ornamentum abaci; necnon & parvulus infrà

ANNOTATIONES.

190. *Quis timet, aut timuit, &c.* | Alia perſequitur Romæ incommoda, ab ædium ruina, & incendiis.

Gelida Præneſte. | Hæc urbs Latii, hodie, *Paleſtrina*, gelida ob aquas, & ſitum inter montes. E colonia factum municipium efflagitantibus Prænestinis à Tiberio Imperatore, narrat Gellius, Lib. 16. cap. 13.

131. *Volſiniis.* | Urbs antiqua Hetruriæ fuit. Hodie *Bolſena* nuncupatur.

192. *Simplicibus Gabiis.* | *Gabii*, olim Latii urbs in via Prænestina. *Simplices* vocat ſeu ob tenuitatem, ſed potiùs quod Sexti Tarquinii dolo circumventi, ab ejus patre Superbo capti ſunt. Vide Liv. Lib. 1. cap. 53.

Proni Tiburis. | Hæc Latii civitas, hodiè, *Tivoli*. Sabinis contermina, ſita in declivi, unde *prona* dicitur. Arcem verò ſitus arduus præbuit.

Nos urbem colimus, &c. | Romæ autem ædificia pervetuſta ſunt, ac ruinæ pleraque proxima, quare ſuſtentatur fulcris ſæpè.

Tibicine. | *Tibicines* in ædificiis vocantur adminicula & columnæ, quæ ruituris aliàs ædibus adhibentur. *Nomen à ſimilitudine tibiis canentium*, inquit Feſtus.

195. *Villicus.* | Is enim vocatus à domino jubetur ſubvenire labenti domui, quem locat. Ille verò utcunque ruinas ſarcit, ac hiatus parietum contexit.

Veteris rimæ contexit hiatum. | Rupturas parietum calce modicâ perfundit, & tum inquilinos jubet manere ſecuros, quaſi ruinam inſtaurâſſet. Vetus Schol.

197. *Vivendum eſt illic.* | Abſit ut Romæ in periculis degam, inquit Umbritius: eò pergendum ac vivendum, ubi, &c.

198. *Poſcit aquam.* | Ad reſtinguendum incendium.

Frivola. | Vilia vaſa & ſupellectilia emptus pauper ex incendio.

199. *Ucalegon.* | Vicinis quiſpiam. Alluſio ad Virg. Æneid. 2.

Jam proximus ardet Ucalegon.

Tabulata tertia. | *Triſtega.* In quibus habitabant tenuiores. Divites enim inferiora incolebant, cætera locabant pauperibus. Vet. Schol.

Fumant. | Jam ſerpente & graſſante igne.

200. *Tu neſcis.* | Imminens exitium ignorans ô pauper, ſuperiora tabulata conducens.

Trepidatur. | Vox præcipitem eorum actionem qui reſtinguendo vel vitando ſtudent incendio bellè exprimens.

201. *Quem tegula ſola tuetur.* | Qui in ſuprema ædium parte habitat, quæ tegulis eſt proxima.

202. *Ubi reddant ova columbæ.* | Super tectis columbaria fiunt, inquit Vetus Schol.

203 *Codro.* | Egenti cuipiam. Vide Sat. 1. ver. 2.

Proculâ. | Uxore ſuâ alioqui parvâ.

204. *Ornamentum abaci.* | Hic erat omnium *abaci* ornatus.

Abaci. | *Abacus*, menſa ſtructoria, armarium in quo reponuntur vaſa, ſeu ad uſum quotidianum, ſeu ad ornatum & pompam.

Cantharus

Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron;
Jamque vetus Græcos ſervabat ciſta libellos,
Et divina Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? Et tamen illud
Perdidit infelix totum nil: ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quòd nudum, & fruſta rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque juvabit.
Si magna Aſturii cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor:
Tunc geminus caſus urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, & jam accurrit qui marmora donet;
Conferat impenſas. Hic nuda, & candida ſigna;
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phæcaſianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit, & forulos, mediamq; Minervam;

& recumbens Chiron ſub ipſo marmore: & jam antiqua arca cuſtodiebat codices Græcos, & mures Opici arrodebant eximios verſus Codrus nihil poſſidebat. Nam quis inficiatur? At nihilominùs infortunatus amiſit iſtud omne nihil. Suprema verò miſeriæ acceſſio eſt, *quòd ſpoliatum atque potentem fruſtula* panis, *nullus alimento, nullus ædibus ac domicillo ſublevabit.* Quod *ſi corruerint ſumma Aſturii ædes, parens ſqualida, atrati primates* erunt: *Prætor dictionem juris remittit. Tùm duplex civitatis ruina, tùm ignem deteſtamur:* dumque *flagrat etiam, ſtatim advolat qui det marmora; ſumptus contribuat. Ille ſtatuas albas ac denudatas; iſte quidpiam eximium Euphranoris & Polycleti* opus, *antiqua inſignia Numinum Phacaſianorum; alius codices, & armaria, atque dimidiam Palladem;*

ANNOTATIONES.

205. *Cantharus* | Poculum, de quo Virgilius Eclog. 6. & Macrob. Lib. 5. cap. 21.

Et recubans ſub eodem marmore Chiron. | Ad eadem abaci ſculpta erat effigies *Chirontis* Centauri, ex eadem materia, argillâ nimirùm. Recumbebat verò quaſi ſuſtinens abacum. Intelligunt alii ejuſdem *Chironis* opera Medica ſeu Chirurgica (ex Plin. Lib. 7. cap. 56.) in armario Codri poſita: is enim paupertate adactus ad has ſe artes contulerat. Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 12.

206. *Jamque vetus Græcos, &c.* | Jampridem Græcos libros, & carmina, quibus ſtuduerat Codrus, reliquerat.

207. *Divina.* | Ironicè, Raucum enim Cotinum dixit Sat. 1.

Opici. | Minùs benè, *apici*, quidam legunt, quod notat Lipſius Epiſtol. quæſt Lib. 4. Epiſt. 25. Gellius, *Opici*, id eſt, putidi, fœtidi: ab *Opicis* seu *Oſcis* Campaniæ populis, apud quos vigebant omnes libidines. Alii nomen trahunt ab ὀπὴ, *foramen*, ſeu *caverna*, in quibus mures ſæpè habitant. Aliis *Opici* ſignificant Græcæ Linguæ ignaros ſentientes. Et favet Gellius Lib. 13. cap. 9.

209. *Fruſta.* | Legunt nonnulli, *fruſtrà*.

212. *Si magna Aſturii, &c.* | Si calamitas opprimat tenuiorem, haud curatur: at ſi divitem ac potentem, certatim ſubleva ur. Quod valdè iniquum.

Aſturii. | Alii, *Aſturici*: aliis, *Arturii*, ut eadem ſi qui ſuprà ver. 29.

Horrida mater. | Tota Roma in luctu eſt. Tum, matronæ ſordidas induunt veſtes, ut dolorem ſignificent.

213. *Pullati.* | Ne veſtem intellige atram ſeu nigram, quæ ſolis in funeribus adhibebatur, ſed ſordidiorem, quæ luctum indicabat. Ex Lipſio Elect. 1. cap. 13.

Differt vadimonia prætor. | Sicut in publicis calamitatibus ſolebat indici Juſtitium. Teſtis Livius paſſim.

214. *Tunc geminus caſus urbis.* | Roma videatur cecidiſſe, aut à Gallis capta dirutaque rursùm.

Odimus ignem. | Vel incendii, vel etiam foci. Lugentes enim Ignem foci extinguebant. Vetus Schol.

216. *Conferat impenſas.* | Ad novas ædes conſtruendas.

Nuda & candida ſigna. | Statuas è marmore candido, Pario.

217. *Euphranoris & Polycleti.* | Hic Statuarius, ille Pictor, excellentiſſimi. Quintil. Lib. 12. cap. 10. Plin. Lib. 34. cap. 8.

218. *Phæcaſianorum.* | *Phæcaſii* Sacerdotes erant Athenienſes & Alexandrini, ab albis calceis nominati. Appian Lib. 5. ubi de M. Antonio. Aliis Dii Græci ſunt ita dicti, quaſi *Phæcaſiati*, id eſt, induti φαικασίοις, *calceamentis ruſticis*, Turneb. Lib. 10. cap. 27. Porrò in antiquiſſimis codicibus legitur: *Hæc Aſianorum*, pro *Phæcaſianorum*. Et Vetus Schol. notat eam gentem invidiosè nominari.

219. *Mediamque Minervam* | A vertice ad umbilicum expreſſam in marmore, aliâve materiâ.

alius modium pecuniæ donabit. Denique *Perſicus orbatorum magnificentiſſimus recondit præſtantiora, amplioraque: & jam ſuſpicionem jure præbet, quaſi propriam ipſe domum combuſſerit. Modò queas abſtrahi ludis Amphitheatri, ædes* tibi *commodæ comparantur Soræ, vel Fabrateriæ, vel Fruſinone, quanto jam* pretio domum *obſcuram paras ad vnum annum. Illic hortus, & puteus non profundus, neque trahendus funè, diffluit in teneras plantas, promptè exhauſtus. Vitam age contentus raſtro, & cultor hortuli nitidi, è quo centenis Pythagoræis convivium præſtare queas. Non eſt nihil ſe reddidiſſe poſſeſſorem unius lacertæ, quâvis* orbis *quolibet diverticulo. Iſtic ægroti multi vitam perdunt* ob *vigilias;*

Hic modium argenti: meliora, ac plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus, & meritò jam
Suſpectus, tanquam ipſe ſuas incenderit ædes.
Si potes avelli Circenſibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur;
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum
Hortulus hîc, puteuſq; brevis, nec reſte movendus
In tenues plantas facili diffunditur hauſtu.
Vive bidentis amans, & culti villicus horti,
Unde epulum poſſis centum dare Pythagoræis.
Eſt aliquid quocunque loco, quocunque receſſu
Unius ſeſe dominum feciſſe lacertæ.
Plurimus hîc æger moritur vigilando; ſed illum

ANNOTATIONES.

220. *Modium.* | Menſuræ genus, pars ſexta medimni, quod ſex modios continet. Aliis modius libras habet quadraginta quatuor.

221. *Perſicus.* | Dives quilibet, ex Horatio Lib. 1. Od. 38.

Perſicus odi puer apparatus.

Vel *Fabius Perſicus*, de quo Sat. 8. ver. 14. Seu ſortè Perſa fuerit Arturius, de quo paulò antè.

Orborum lautiſſimus. | Qui enim liberis carent, ſolent impenſis haud parcere.

222. *Suſpectus.* | Ita Martial. Lib. 3. Epigram. 51.

Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis,
Abſtulit hanc nimiùm caſus in urbe frequens.
Collatum eſt decies. Rogo, non potes ipſe videri
Incendiſſe tuam, Tongiliane, domum?

223. *Si potes avelli Circenſibus.* | Siquidem carere potes Circo; modò velis te privare ludis iſtis curulibus & ſpectaculorum oblectamentis, certè commodiùs habitabis in aliis Italiæ urbibus. Hoc dicit Poëta quòd Romani mirum in modum ſpectaculis dediti erant. Unde Sat. 11. ver. 80. notantur velut optantes dumtaxat *panem & Circenſes.*

Circenſibus. | Quia Circus, & quotuplex Romæ, notavimus ſuprà ad ver. 65. de Ludis & eorum ritu. Dionyſ. Halicarn. Lib. 7. ad finem, Scenicorum ludorum initia vide apud Liv. initio Lib. 7. De *Circenſibus*, qui die nonâ Aprilis celebrabantur in honorem Cybeles ac Cereris, Ovid. Faſt. 4. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8.

Soræ. | Hæc olim urbs Latii ad Lirim fluvium, hodie in Aprutio ulteriori, vetus nomen haud amiſit.

224. *Fabrateriæ.* | Ea civitas, hodiè, *Falvaterra*, non procul à fluvio Liri, pridem Volſcorum fuit in Latio oppidum.

Fruſinone. | *Fruſino*, vel *Fruſinum*, Strab. Ptolem. urbs quondam Latii: hodiè vocat *Fruſilone*, eſtque in Campania Romana.

Domus paratur quanti nunc tenebras, &c. Emptam habere domum illic potes eodem pretio, quod ſolvis Romæ pro locatione domûs annuâ.

225. *Tenebras.* | Obſcuram & tenebroſam domum.

226. *Hîc.* | In urbibus Italiæ mox nominatis.

Nec reſte movendus. | Tam facilè habes aquam è puteo ad rigandum hortum, ut manu attingere ac haurire queas, ſine ullo fune.

228. *Bidens.* | Per *bidentem* furcam, aptam culturam & ruſticam vitam deſignat metonymicæs.

229. *Pythagoræis.* | Hi poſt magiſtrum ſuum Pythagoram docebant abſtinendum ab animantis & oleribus veſcebantur. Diog. Laërt. Lib. Athen. &c. Vide Sat. 15. v. ult. Annot.

230. *Eſt aliquid.* | Non parva res eſt, nec parvi æſtimanda.

231. *Lacertæ.* | Quidam legunt, *latebræ*, eodem ſenſu: id eſt, aliquid eſt extitiſſe dominum minimæ cujuſlibet rei, vel parvi domicilii, quod ſufficiat latebris lacertarum. De his Plin. Lib. 8. cap. 39. & alibi.

232. *Plurimus hîc æger moritur vigilando.* Nimiis vigiliis morbos, & hinc mortem creari conſtat.

Sed illum languorem peperit cibus imperfectus. Cibus non benè coctus languorem peperit; coctioni verò nocuit immodicus calor ac nimia ſiccitas, quam pariunt vigiliæ ob continuam agitationem, ac ſpiritum vitalium conſumptionem.

Languore

Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti ſtomacho. Nam quæ meritoria ſomnum
Admittunt? Magnis opibus dormitur in urbe. 235
Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis convicia mandræ
Eripiunt ſomnum Druſo, vituliſque marinis.
Si vocat officium, turbâ cedente vehetur
Dives, & ingenti curret ſuper ora Liburno, 240
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus.
Namque facit ſomnum clausâ lectica feneſtrâ.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat
Unda prior, magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur: ferit hic cubito, ferit aſſere duro 245
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam,

At morbum hanc creavit eſca indigeſta, & adhærens ſtomacho ferventi. Enimverò quæ conducta ſoporem permittunt? In hac *civitate ſomnus capitur multis divitiis. Hinc fons ægritudinum. Curruum tranſvectio* in *anfractu anguſto viarum, atque maledicta ſtabuli hærentis quietem auferunt Druſo, ac vitulis marinis. Si invitat officium, opulentus portabitur, recedente multitudine, ac properabit* vectus *Liburno grandi, ſupra vultum. Eundo verò lectitabit, vel ſcriptitabit; aut ſomno indulgebit intùs. Etenim ſoporem conciliat lectica feneſtellâ occlusâ. Nihilominus ante* nos *perveniet* ille. Quippe *nos feſtinantes impedit fluctus præcedens: plebs* autem *ſubſequens ingenti turbâ comprimit renes* noſtros. *Ille cubito pulſat; alius amite duro percutit: Iſte verò trabem, alter cadum impingit* in *caput.*

ANNOTATIONES.

233. *Et hærens ardenti ſtomacho.* | Quippe non digeſtus, nec in ſuccum nutrivum converſus, neque proinde tranſmiſſus in ſingulas corporis partes.

234. *Meritoria.* | Vel ædes tumultui populari proximæ, vel tabernæ mercede conductæ in quibus opifices fragore & ſtrepitu vicinos excitant, ſomnumque interrumpunt.

235. *Magnis opibus dormitur in urbe.* | Magnâ potentiâ ſilentium imponitur vicinis tabernariis ut magno pretio ſomnus conſtet, inquit Vetus Schol. Vel potiùs, magnis opibus eſt opus ad habendas ædes à tumultu populari ſeclusas ac remotas, amplas nempè, in quarum receſſu à vicis & tabernis longè poſito, quies ſit & ſomnus non interruptus. Vide Martial. L. 12. Epig. 57, & 69.

236. *Rhedarum tranſitus.* | Fragor & ſtrepitus curruum, clamor aurigarum, tumultus concurrentium hominum ac rhedarum.

Arcto vicorum inflexu. | Erant certè veteris Romæ vici anguſti & parùm directi. Patet ex Livio in fine libri 5. ubi poſt incenſam ac dirutam à Gallis urbem, Romani promiſcuè ædificâſſe dicuntur: item, *feſtinatio curam eximii vicos rigendi*, inquit ibidem, *dum omiſſi ſui alienique diſcrimine, in vacuo ædificant: formaque urbis occupatæ magis quàm diviſæ ſimilis fuit.* Et Suet. *Neron.* cap. 38. ait Neronem *quaſi offenſum deformitate veterum ædificiorum & anguſtiis flexuriſque vicorum, urbem incendiſſe.*

237. *Stantis convicia mandræ.* | Maledicta quæ ſolet auriga vel mulio vociferans evomere in *mandram*, i. e. gregem ſeu multitudinem equorum vel mulorum tardè progredientium, & in flexu hærentium, verberibus juxta ac clamore agens urgenſque.

Mandræ. | Propriè *mandra* vocatur ſeptum quo pecora noctu clauduntur: ponitur hic per metonymiam pro *equis* & *jumentis.*

238. *Druſo.* | Somnolento homini, qualis notatur à quibuſdam Claudius Druſus Cæſar. Legunt alii, *Eripiunt ſomnos Urſis*: ex Plin. L. 8. c. 36. ubi ait *Urſos* tam altum dormire diebus quidem bis ſeptenis, ut nec vulneribus excitentur.

Vituliſque marinis. | *Phocæ* pariter, ſeu *vituli marini* ſunt ejuſmodi, nullumque animal graviore ſomno premitur. Plin. L. 9. c. 13.

239. *Si vocat officium.* | Si dives ad negotium, ſi ad nuptias, ad pompam, aliamve celebritatem pergat, quiſque de via decedit, & liberum tranſitum dat.

240. *Ingenti curret ſuper ora Liburno.* | Vectus in lectica ampla & capaci, quaſi Liburnâ navi, vel quæ humeris ſervorum è Liburnia grandium & robuſtorum defertur ſupra caput hominum elevata. Plin. Traj. Paneg. *Illos*, inquit, *humeri ceruiceſq; ſervorum ſuper ora noſtra vehunt.*

Liburno. | Liburnia regio eſt Illyrici Occidentalis, ubi nunc Croatiæ pars atque Dalmatiæ.

241. *Atque obiter leget, &c.* | Vide Sat. 1. ver. 65. ubi de iis quæ ad lecticam & ſellam pertinent, copiosè diſputavimus.

Obiter. | Ἐν παρόδῳ, inquit Tullius ad Attic. Lib. 5. Ep. 20, & 21. ὁδῷ παρεργον. Ad Quint. fratr. Lib. 3. Ep. 9. ἐν παρέργῳ.

243. *Veniet.* | Eò quò vocat officium.

244. *Unda prior.* | Turba populi inſtar fluctuum euntis ac redeuntis.

245. *Aſſere.* | Ligno, palo, perticâ, amite, quo lectica vel ſella ſuſtinetur ac devehitur à lecticariis. Juſt. Lipſ. Epiſtolic. quæſt. L. 4. Epiſt. 25.

246. *Metretam.* | Menſuræ genus eſt capaciſſimum. In liquidis cadus eſt aut amphora

Jam *tibiæ cœno delibutæ* sunt. *Jam proterit undequaque pede crasso, atque bellatoris clavus indignitum mihi infigitur. An non aspicis quàm magno igne sportula frequentetur? Centeni* sunt *epulones & singulos comitatur sua culina. Corbulo ægrè portaret tot ampla vasa, totque res capiti incumbentes, quot miser famulus defert capite subrecto, & properando foculum excitat. Lacerantur vestes refectæ. Jam procedente plaustro emicat abies oblonga; pinus autem alio vehiculo deportatur. Tremunt procere & plebi minitantur. Etenim si corruerit axis qui sustinet rupes Liguriæ, atque super turbam devolat montem dejectum, quid restat de corporibus? Quis artus, quis ossa*

Pinguia crura luto; planta mox undique magn
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret,
Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivæ; sequitur sua quemq; culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix; & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ; modò longa coruscat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plaustra vehunt, nutant altè, populoq; minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, & eversum fudit super agmina montem,
Quid supereſt de corporibus? quis membra, quis ossa

ANNOTATIONES.

Pinguia crura luto. | Quasi uncta & incrustata luto & cœno.

248. *Calcor & in digito, &c* | In turba concultor pedibus alicujus militis, aut agrestis & crassi cujuspiam viri, qui videatur in digitum pedis mei infigere clavos, quibus ejus calcei suffixi sunt

Clavus militis. | Sic Valer. Max. Lib. 9. cap. 1. Extern. Art. 4. refert. Antiochi Syriæ Regis exercitum magna ex parte aureos clavos crepidis subjectos habuisse. Idem testatur Justin. Lib. 38. *Luxuria non minor apparatus, quàm militia fuit,* inquit; . . . . . *ut etiam gregarii milites caligas auro, figerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant.* Unde rursùm Juvenalis Sat. ult. v. 24. nefas esse ait *offendere tot caligatos, millia clavorum.* Porrò clavata dicuntur aut vestimenta clavis intexta & ornata, aut calceamenta clavis infixa, inquit Festus

349. *Nonne vides quanto, &c.* | Iterùm gulam Romanorum perstringit, & novas inde causas impedimentorum ac turbæ in viis.

Sportula. | Cœna quæ quia primùm in *sportula* dabatur, δεῖπνον ἐν σπυρίδι, hinc nomen obtinuit. Turneb. Lib. 10, cap. 27. Vide Sat. 1. v. 95. ac deinceps.

Quanto fumo. | Quàm avidè petatur. Vel simpliciter ignem intelligit, ut mox fusiùs explicat.

250. *Centum convivæ.* | In commune suam quisque sportulam conferentes. Vel, centum homines sportulam accipiant, hi servos singuli deducant culinam deferentes, qui vias implent ac impediunt.

Culina. | Vasa & instrumenta culinaria. Hinc igitur tumultus coquorum ipsos cum obsoniis focos transferentium . . . ne cibus intepescat, &c. quæ Seneca ad Lucilium scribit.

251. *Corbulo.* | *Domitius Corbulo* tempore Neronis robore corporis famosus, cujus meminerunt Tacit. Lib. 13. & Ammianus Marcell. Lib. 15.

252. *Recto vertice.* | Ne jusculæ vel obsonia effundantur ac decidant.

253. *Ignem.* | Quem defert in foculo seu calefactorio obsoniis subjectum, ne per viam frigescant.

254. *Scinduntur tunicæ sartæ.* | In turba et tumultu lacerantur vestes nuper *sartæ*, quas nimirùm solet habere servulus, vel pauper Umbritii similis per urbem incedens.

Modò longa coruscat, &c. | Aliud impedimentum ac periculum à plaustris per urbem vehentibus magnas moles.

255. *Sarraco.* | Vel *Serraco*, quo vehiculi genere deportantur ingentis ponderis ligna, lapides & similia, ad constructionem ædificiorum. Vide Sat. 5. v. 23.

Abies, atque altera pinum plaustra vehunt. | Longo vehiculorum ordine *pinus* aut *abies* deferebatur vicis intrementibus, ut ex illa lacunaria auro gravia penderent. Quem luxum damnat Seneca, Epist. 90.

256. *Nutant altè.* | Arbores illæ, seu trabes longissimæ vacillant, & capitis veluti motu malum & perniciem obviis minantur.

257. *Nam si procubuit.* | Si axe fracto rut plaustrum, & impositam molem deturbet in obvios.

Saxa Ligustica. | Excisos è Liguriæ montibus lapides ingentes.

Ligustica. | *Liguria*, Italiæ regio, ad Alpes, Galliam Narbonensem inter ac Hetruriam; nunc ora est Genuensis.

258. *Agmina.* | Plebem prætereuntem.

Montem. | Instar montis saxum, vel è Ligusticis montibus excisum.

259. *De corporibus.* | Corruente plaustro, ac ingenti saxo obrutis & obtritis.

Inveni

Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver,
More animæ. Domus interea ſecura patellas
Jam lavat,& bucca foculum excitat,& ſonat unctis
Strigilibus, & pleno componit lintea gutto
Hæc inter pueros variè properantur : at ille
Jam ſedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea, nec ſperat cœnoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem,
Reſpice nunc alia, ac diverſa pericula noctis.
Quod ſpatium tectis ſublimibus, unde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa, & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem. Poſſis ignavus haberi,
Et ſubiti caſus improvidus, ad cœnam ſi
Inteſtatus eas, adeò tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles,te prætereunte,feneſtræ.

reperit? Comminutum plebeculæ cadaver totum evaneſcit inſtar animæ. Interim familia nihil ſollicita mundat jam catinos, atq; ignitabulum ore exagitat, ac ſonitum edit inunctis ſtrigilibus, aptatq; lintea ampullâ repletâ. Iſta diversè maturantur apud famulos; ſed iſte jam ſtat in littore, ac novus expaveſcit tranſvectorem terrificum; neq; ſpem miſer habet intrandi *alnum fluminis lutulenti, neq; poſſidet trientem quem ore offerat. Intuere jam alia & varia nocturni temporis diſcrimina. Ecquod intervallum* ab *altis culminibus, è quibus vas fictile percutit cerebrum, quoties vaſcula fiſſa atq; mutilata feneſtris decidunt, quàm magnâ gravitate notent labifaciant ſaxum offenſum. Næ ſtupidus æſtimari queas ac minimè proſpicens repentinum infortunium, ſi pergas ad cœnandum non teſtatus. Quippe tot mortes* imminent, *quot feneſtræ nocte vigilantes apertæ ſunt, dum tu tranſis.*

ANNOTATIONES.

260. *Perit omne cadaver more animæ.* | Non magis apparet quàm anima quæ evolat & aſpectum fugit. Nec enim cum Epicuro Juvenalis ſentit cum corpore animam interire.

261. *Secura.* | Neſciens plauſtri caſu interiiſſe dominum, vel ſervulum qui ſportulam deferebat. parat cœnam, aut ſaltem lances & patinas excipiendæ ſportulæ & cœnæ componendæ idoneas.

262. *Buccâ focum excitat.* | Oris & buccarum inflatione ac ſpiritu ignem accendit.

Sonat unctis ſtrigilibus. | Comparat etiam *ſtrigiles* ad radendum corpus poſt balnea, detergendumque ſudorem, unctas autem, quò minùs lædant. Vide Perſ. Sat. 5. v. 126. & quæ nos ibidem.

263. *Strigilibus.* | Quidam Codices habent, *ſtrigilibus*, ut ſit dactylus: aut certè poſuit proceleumaticum, ut quatuor breves æquipolleant duabus longis, ſeu ſpondeo.

Componit lintea. | Ad ſiccandum corpus poſt lavationem.

Gutto. | *Guttus*, vaſculum guttatim oleum fundens, cujus erat uſus in balneis. Dicunt alii lintea odorifero perfundi oleo ſolita.

264. *Hæc inter pueros variè properantur.* | Hæc quidem domi fiunt ſedulò ac feſtinanter, atque ſuo quiſque familiarium fungitur officio, aliis balnea, cœnam aliis parantibus: at ille, heu! jam miſerabili fato exceſſit è vinis.

Ille. | Seu puer deferens ſportulam, ſeu herus ipſe fortè præturiens, ac plauſtri ruinâ obtritus.

265. *Sedet in ripa.* | Sedet, errat ad ripam Stygis ſeu Acherontis, Infernalis fluvii, qui mortuis omnibus tranandus eſt : illicq; expectat ac detinetur ad annos centum. Nec enim fas erat trajici inhumatos, ac inopes ſeu carentes naulo, i.e. pretio tranſvectionis, niſi poſt expletum centum annorum ſpatium. Virg. loco mox citando.

266. *Porthmea.* | Fretum πορθμὸς Græcè dicitur, πορθμεὺς autem ille qui trans fretum lintre homines vehit. Charontem hic intellige de quo Virgil. Æneid. 6.

Portitor ille Charon, &c.

Nec ſperat. | Quippe inſepultus, & naulo deſtitutus; ut mox explicatum eſt.

Cœnoſi gurgitis. | Stygiæ Paludis cœno turbidæ.

Alnum. | Charontis cymbam ex *alno* arbore.

267. *Nec habet quem porrigat ore trientem.* | *Ori* mortuorum Veteres inſerebant ſtypem ſeu nummum, quo naulum Charonti ſolverent ac tranſmitterentur. Vide Diod. Sicul. L. 2. c. 5.

Trientem. | *Triens*, pars tertia eſt aſſis, videtur hîc pro obolo poni, qui naulus dicitur Charonti ſolvi aſſuetus, apud Lucian. Dial. Mort. 9.

269. *Quod ſpatium tectis ſublimibus.* | Quantum ſit ſpatium inter ima viarum & ædium tecta ſummaque, unde ſæpè dejiciuntur teſtarum fragmenta, quibus prætereuntium caput frangi & cerebrum excuti contingat.

271. *Quanto percuſſum pondere ſignent.* | Teſtæ illæ gravi ſuo caſu duros ipſos, quibus ſtratæ viæ ſunt, ſilices lædunt, quid igitur in caput hominis non feciſſent?

272. *Ignavus.* | Parùm cautus & prudens, ac in mediis vitæ periculis ſecurus.

274. *Inteſtatus.* | Nondum facto teſtamento.

275. *Vigiles* | Metonymia pro *vigilantibus*, ædium inquilinis etiam tunc, & id noctis.

Ergò

Quamobrem exopta; & dignas miseratione preces fac apud te, ut satis habeant effundere vasa capacia. Porrò *temulentus & procax, qui casu neminem verberavit, cruciatur, & tolerat noctem Achillis intimum deflentis: in vultum procumbit, statim pòst in tergum. Secùs igitur somnum capere nequit. Soporem nonnullis conciliat jurgium. Verùm etsi petulans ætate, & vino calens, veretur eum quem caveri imperat pallium purpureum, magnaque series asseclarum; plures etiam faces, atque candelabrum ex ære: spernit* verò *me cui Luna dux est assueta, aut tenuis lux candelæ, cujus dispono moderorque funiculum. Intellige præludia infelicis jurgii, si jurgium est, in quo tu percutis, ego percutior dumtaxat.* Ille *obsistit adversùm, & imperat sistere* me: *obtemperare oportet. Ecquid enim facias, quando te adigit furibundus, ipseque lentior? Vociferatur, unde prodis? Eccujus vappâ, cujus fabâ repletus es? Ecquis sartor tecum ma ducavit porrum sectilium,*

Ergo optes, votumque feras miserabile tecùm,
Ut sint contentæ patulas effundere pelves.
Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecîdit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus.
Ergo non aliter poterit dormire: quibusdam
Somnum rixa facit: sed quamvis improbus anni
Atq; mero fervens, cavet hunc, quem coccina læ
Vitari jubet, & comitum longissimus ordo:
Multum prætereà flammarum, atq; ænea lampas
Me, quem Luna solet deducere, vel breve lumen
Candelæ cujus dispenso & tempero filum,
Contemnit. Miseræ cognosce procœmia rixæ:
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contrà, starique jubet, parere necesse est.
Nam quid agas, cum te furiosus cogat, & idem
Fortior? Unde venis? Exclamat cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum sectile porru

ANNOTATIONES.

277. *Ut sint contentæ, &c.* | Ut effundantur in te potiùs matulæ & pelves sordium plenæ, quàm solvatur tibi cranium, & occidaris dejectâ testâ.

Pelves. | A pedum lavatione dictam *pelvim* scribit Varro.

278. *Ebrius ac petulans.* | Aliud malum nocte ambulantibus imminet à juvene ebrio, in quem si incidas, pugnos & contumelias experiere, si pauper fueris.

279. *Dat pœnas.* | Torquetur, anxius animi est, donec aliquem verberârit.

Noctem patitur. | Insomnem & inquietam, qualem Achilli fuisse Patrocli mortem lugenti scribit Homerus initio libri ultimi Iliados.

280. *Peleidæ.* | Pelei filius erat Achilles.

281. *Ergo non aliter poterit dormire.* | Prov. 4. *Impii non dormiunt, nisi malè fecerint, & rapitur somnus ab eis, nisi supplantaverint.* Neronem pariter Othonemque noctu vagari solitos, & obvium quemque petulanter incessere, narrant Suetonius & Tacitus. Nec absimilem omninò sententiam non semel habet Plautus *Amphitr.* Scen. 1. in ludicra illa contentione Mercurii cum Sosia. Vide Sueton. *Neron.* cap. 26.

282. *Improbus annis.* | Protervus in juventute, tùm nempè cùm fervet sanguis, ac vis affectuum prævalet rationi.

283. *Coccina.* | De *Cocco* grano Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ proventu, & Imperatoris paludamentis dicato, Plin. Lib. 22. cap. 2. sicut de purpura fusè Lib. 9. cap. 36. ac sequentibus.

285. *Ænea lampas.* | Candelabrum er Corinthio, quod solis ditioribus præferebat Ejus pretium recenset Plin. Lib. 34. cap. 2.

287. *Dispenso & tempero filum.* | Ne vel e tinguatur, vel citiùs ardeat absumaturque. V tus Schol.

289. *Si rixa est.* | *Rixa* enim est pariter co tendentium ac invicem cædentium.

290. *Stat contrà, &c.* | Ebrius ille petula te videns solum & malè vestitum invadit, i pugnatque.

292. *Cujus aceto, &c.* | Dic, ubi cœnâsti? U vinum acescens ac vile bibisti? Contumelio ait jurgari volens.

293. *Conche.* | *Conchis* faba est viridis: v faba est cum siliqua & cortice. Alii dicunt e edulium è fabis cum cortice elixis, conditis u tem porro concisо, oleo, cumino, liquamine, & Martialis Lib. 5. Epigram. 40.

Si conchem toties meam comesses.

Lib. 7. Epigram. 77.

———*Conchis inuncta tibi est.*

Et Lib. 13. Epigram. 7.

Si spumet rubrâ conchis tibi pallida testâ,
Lautorum cœnis sæpè negare potes.

Tumes. | Propriè dixit, *tumes*: illud em obsonii genus inflat ventrem ac satiat mir in modum.

Sectile porrum. | Non capitatum, sed sectivum utpote vilius: de quibus Plin. Lib. 20. cap. Folia porri, quod facilè scinditur.

Sutor, &
Nil mihi
Ede ubi
Dicere fi
Tantund
Irati faci
Pulsatus
Ut licea
Nec tam
Non dee
Fixa cat
Interdu
Armato
Et Pom
Sic inde
prædator in
linaria, à f

294. *Su*
Vervecis
capite, quo
Lib. 14. E
296. *Pr*
de apud P
loca in qu
lia, verò
mendici, &
extruunt,
& Turneb
298. *Va*
strunt, c
increpant,
dicatur
monium
299. *L*
quâ glori
Romani, c
pores. I
301. *P*
dem excu
neficii lo
se vitam
cùm tanti
deberi pu
302 N
modò cor
nenda, f
303. *C*
intempes
304. E
Cum clau
tiam per
des Schol

Sutor

Sutor, & elixi vervecis labra comedit? 294
Nil mihi reſpondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede ubi conſiſtas: in qua te quæro proſeucha?
Dicere ſi tentes aliquid, tacituſque recedas,
Tantundem eſt: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt: libertas pauperis hæc eſt.
Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat, 300
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen hoc tantum metuas. Nam qui ſpoliet te
Non deerit, clauſis domibus, poſtquàm omnis ubiq;
Fixa catenatæ ſiluit compago tabernæ.
Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem, 305
Armato quoties tutæ cuſtode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquam ad vivaria currunt.

ac labia Vervecis aquâ cocti? Nihil mihi reponis? Vel reſponde, vel talo pulſaberis. Dic quâ regione habites: in quo tugurio te conveniam? Atenim *ſive taras quidpiam loqui, ſive abis nihil dicens, perinde eſt; æqualiter verberant: poſteà vaaem exigunt iracundi. Ea eſt libertas egeni. Petit* veniam *verberatus, atque pugnis contuſus ſupplicat* verberanti, *ut permittatur illinc recedere cum dentibus non multis. Neq; verò ſolùm id formides. Etenim non deficiet, qui denudet te, obſeratis ædibus, cùm tacuit iunctura ſtabilis cunctarum paſſim officinarum catenâ compactarum. Imò nonnunquam repentè de-* *prædator* invadens *gladio negotium conficit, dum ſecuræ ſervantur tùm Pomptina palus tùm ſilva Gallinaria, à ſatellite armis inſtructo. Ita illinc confluunt iſtuc univerſi* graſſatores *velut ad Vivaria.*

ANNOTATIONES.

294. *Sutor.* | Ad ignominiam omnia.

Vervecis labra. | Synecdoche, pro *Vervecino capite*, quod in apophoretis numeratur Martial. Lib. 14. Epigram. 211.

296. *Proſeucha.* | Προσευχὴ, Precatio eſt. Unde apud Philonem, *Proſeuchæ* vocantur fana & loca in quibus Judæi ad orationem conveniunt. Sic verò ponitur pro loco, ubi ſtipem rogant mendici, & pro tuguriolis quæ ad vias publicas extruunt, aut prope urbium portas. Vetus Schol. & Turneb. Lib. 1. cap. 19.

298. *Vadimonia.* | Poſtquàm te illi malè mulcarunt, clamant ſe à te cæſos, iram ſimulant, increpant, minantur in jus tracturos, ut multa indicatur tibi quamvis innoxio, adeòque vadimonium denuntiant.

299. *Libertas pauperis hæc eſt.* | Scilicet ea eſt, quâ gloriantur noſtri, quam vindicant acriter Romani, quâ fruuntur Cives modò, ſi ſint pauperes. Ironia cum indignatione.

301. *Paucis cum dentibus.* | Non omnibus quidem excuſſis per pugnos & verbera. Quod beneficii loco habebitur. Sic graſſatores largiri ſe vitam aiunt illis quibus non ademerint, & cum tantùm non occiderunt, multùm etiam ſibi deberi putant.

302 *Nec tamen hoc metuas tantùm.* | Non modò contumelias & verbera Romæ habes metuenda, ſed & latrocinia & graſſatores.

303. *Clauſis domibus, poſtquam omnis, &c.* | Intempeſtâ & connubiâ nocte.

304. *Fixa catenatæ ſiluit compago tabernæ.* | Cum clauſæ ſunt tabernæ diligenter, inductâ etiam per ſingulos aſſeres grandi catenâ, ut ait Vetus Schol, idque in munimentum adversùs effractores & graſſatores nocturnos. Vide Suet. *Ner.* c. 26. Ubi Nero ipſe graſſari poſt crepuſculum circa vicos & popinas vagari, obvios verberare, tabernas effringere & expilare dicitur.

Siluit. | Dimiſſo opere, & quieſcentibus jam opificibus, relictâque & vacuâ officinâ.

305. *Ferro ſubitus graſſator agit rem.* | Inopinantem invadit, ſpoliat, adacto in jugulum enſe.

306. *Armato quoties, &c.* | Diſpoſitis ad arcendos latrones præſidiis.

307. *Pomptina palus.* | Alii legunt *Pontina.* Locus in Campaniâ infeſtus latrociniis, *ad paludem Pomptinam*, cujus pars fortè ab Auguſto ſiccata, ut meminit Horatius ad Piſones, v. 65. At non certè integra, ut teſtantur qui viderunt, & propter amplitudinem paludis totam ſiccari non poſſe affirmant. Adde quod in eam influunt quidem fluvii. Sita eſt inter Privernum, Terracinam, Setiam, &c. Martial. Lib. 13. Epigram. 112.

Pendula Pontinos quæ ſpectat Setia campos.

Et Lib. 10. Epigram. 74.

Nec quæ paludes delicata Pontinas
Ex arce clivi ſpectat uva Setini.

Gallinaria pinus. | Prope Cumas, ſeu ad ſinum Cumanum, ut refert Strabo, Lib. 5. erat ſilva *Gallinaria*, prædonum receptaculum.

308. *Sic inde huc omnes, &c.* | Exacti ſilvis graſſatores Romam veniunt, & latrocinantur nocte.

Ad vivaria. | Velut ad locum, ubi paratior ac facilior victus erit. Vivaria loca ſunt, in quibus aluntur ac ſaginantur ad cibus, ſeu aves, ſeu piſces, ſeu feræ, &c.

Attamen *quo camino, quâ incude non* fabricantur *vincula ponderosa? Magna* certè *ferri mensura in catenis* adhibetur, adeò *ut vereri* possis, *ne desit aratrum, ne ligones atque sarcula deficiant. Fortunatos atavos proavorum, & beata sæcula vocaveris, quæ sub Regibus ac Tribunis olim* urbi *Romanæ conspexerunt unicam satis esse custodiam. Licebat* quidem *istis alias ac multas rationes adjungere. Verùm* jam *invitant muli, atque Sol occidit. Oportet discedere. Jam enim flagello concussa pridem mulorum doctor mihi signum dat. Vale igitur; recordare nostri. Cùm verò te Roma Aquino tuo remittet recreari festinantem,* tu *me etiam à Cumis abstrahe ad Cererem Helvinam, ac vestram Dianam.* Statim *ego caligis indutus in terram frigidulam advolabo Sacrorum auxiliator, modò ut* mei *non eas pigeat.*

Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub regibus atq; tribu
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures subnectere causas
Sed jumenta vocant, & Sol inclinat; eundum
Nam mihi commotâ jamdudùm mulio virgâ
Innuit: ergo vale nostri memor; & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino;
Me quoq; ad Elvinam Cererem, vestramq; Dian
Convelle à Cumis: Satirarum ego (ni pudet illa
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

ANNOTATIONES.

310. *Ne vomer deficiat, &c.* | Ne desit ferrum quo fiant instrumenta agriculturæ necessaria.

311. *Vomer* | In aratri extremitate ferrum est quo scinditur.

Marra, Sarcula. | Rustica instrumenta, quibus inutiles herbæ resecantur.

312. *Proavorum atavos.* | *Proavus* est avi pater, *atavus* autem quintus pater est.

313. *Sub Regibus.* | Hi numeratur septem, Romulus, Numa, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullus, Tarquinius Superbus; quorum loco Consules deinceps imperitavere. Tit. Liv. L. 1. & 2. Quæ prima fuit ætas Populi Romani propè ducentos & quinquaginta per annos, sub Regibus, ut ait Florus in prologo.

Atque Tribunis. | Anno urbis trecentesimo decimo, primùm creati Tribuni militares consulari potestate, ut narrat Livius Lib. 4. Ne Consules è plebe crearentur: quod posteà tamen ei concessum. Itaque Tribuni militares identidem & subinde Rempub. rexerunt.

314. *Uno contentam carcere.* | Quem Tullus Hostilius ædificari jussit; ut refert Salluſt.

316. *Jumenta.* | A *jungendo* quidam, alii melius, ut videtur, à *juvando* originem trahunt.

318. *Innuit.* | Admonet expedita esse ad iter omnia; rhedæ impositam supellectilem: Umbritium jam expectari. Vide suprà v. 10.

319. *Refici properantem.* | Cupientem recreari ex urbis ac tumultûs popularis tædio.

Aquino tuo. | Quoties ibis in patriam tu ô Juvenalis, *Aquinum* scil. Campaniæ civitatem, viâ Latinâ.

320. *Me quoque, &c.* | Me pariter à Cumis quo proficiscor, accersere memento ad te. Aquinum ego statim adibo, teque conveniam. Satiras una conscribemus.

Helvinam Cererem. | Habebat *Ceres* Fanum Aquini suburbium, cui *Helvinum* nomen à flavo proximo ejusdem appellationis. Minùs placet quod nonnulli ab *eluendo*, alii verò ab *helvo* colore, quem flavum esse aiunt, ex Varrone etymologias petunt.

Vestramque Dianam. | Quam nimirùm colebat Juvenalis popularesque tui Aquinates, in Minturnensi luco.

321. *Cumis.* | Vide suprà v. 2 hujus Satiræ.

Ni pudet illas. | Siquidem exiguæ meæ opis ac industriæ non pudet ac piget te eximium Vatem ac Satirographum, ipsasque Satiras.

322. *Adjutor.* | Nonnulli codices habent *auditor.*

Gelidos in agros. | Ob situm. Frigus concipiunt colles, silvæ, flumina.

Caligatus. | More strenui militis instructus. certè acer vitiorum hostis. *Caligæ* sunt militares calceamenta, à quibus denominatus est Caligula Imperator, eò quòd in castris natus: mediam usque tibiam protegebant, & pars superior caput leonis videbatur, ut patet in antiquis marmoribus.

SATIRA IV.

ECce iterùm Criſpinus; & eſt mihi ſæpè vocandus
Ad partes, monſtrum nullâ virtute redemptum
A vitiis, æger, ſolâque libidine fortis:
Delicias viduæ tantùm aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minimè corruptor, & ædem
Inceſtus, cum quo nuper vittata jacebat

INTERPRETATIO.

EN rursùm Criſpinus; à me verò frequenter eſt adducendus ad partes; portentum nullâ virtute à vitiis liberatum. Cætera *imbecillis, atque unâ libidine ſtrenuus. Viduæ voluntates dumtaxat ſpernit mœchus. Ecquid intereſt ergò quàm amplis xyſtis mulos vexet; quàm magna in umbra lucerum geſtetur; quot jugera foro proximè, quas domos pretio comparaverit? Nullus improbus beatus. Nequaquàm ſtuprator, ipſeque inceſtuoſus.*

ANNOTATIONES.

1. *ECce iterùm Criſpinus.* | Jam exagitatus ni-
mirùm Sat. 1. v. 26. & ſeq. Porrò Do-
mitianum maximè petit & vellicat Juvenalis
Satirâ.

Vocandus ad partes. | Sæpiùs autem exagitare
m ſtatuit Poëta, & revocare, ut toties in Sa-
is iſtis partes ſitas agat, quaſi perſonam in
Comœdia.

2. *Monſtrum nullâ virtute redemptum.* | Criſ-
pus eſt adeò nequam, ut nullo non vitio ſer-
vet. Quàm dura porrò vitiorum ſervitus, bel-
exprimit & fusè Perſius Sat. 5.

3. *Æger, ſolâque libidine fortis.* | Languet ad
nia præterquàm ad flagitia ac libidines.

4. *Delicias viduæ tantùm aſpernatur adulter.* |
obilem verò contemnit Venerem, adeòque
uas, quas lucri gratiâ ſectantur uni pauperes.
rtial. Lib. 11. Epigram. 88.

Nunc ſectaris anus, O quantùm cogit egeſtas!
; non ſervit amoribus viduæ opulentæ, ut
mam ejus hæreditatem mereatur, ut dictum
nonnullis Sat. 1. v, 37, & ſeq.

5. *Quid refert igitur.* | Si tam miſer eſt Cri-
ius utpote obnoxium vitiis mancipium, quid
t eum eſſe opulentum? Quid proſunt ei ſuæ
itiæ, quæ beatum illum reddere nequeunt,
à vitiis redimere?

Quantis jumenta fatiget porticibus. | Quòd
gnas habeat porticus, in quibus geſtatur quo-
pluit, & ſuaviter ambulet: ut eſt in Satira
v. 179. Plin. Lib. 1. Epiſt. 3. *Quid illa por-
us verna ſemper? . . . Quid illa mollis
atio*, &c.

6. *Quanta nemorum vectetur in umbra.* | Quod in hortis arte magnâ & ſtudio excultis deportetur lecticâ. Magnificam villæ deſcriptionem lege apud Plinium Lib. 2. Epiſt. 17. ubi ſic loquitur: *Adjacet geſtationi, interiore circuitu, vinea tenera & umbroſa nudiſque etiam pedibus mollis & cedens*, &c.

7. *Jugera quot, &c.* | Quòd novas etiam opes quotidiè accumulet; amplaſque habeat ædes in parte urbis optima: vel hortos & ſpatia in ſuburbio; ut ait vetus Schol.

8. *Minimè corruptor.* | Omnes quidem vitioſi infelices, at præ cæteris flagitioſi. Comitantur enim libidinem multæ graveſque moleſtiæ, juſta peccati pœna. Gaſper. Sciopp. corrigit, ac legit, *mimæ corruptor*: ſed non ſenſui favet.

9. *Inceſtus.* | Sic vocatur qui infandam attentat Venerem atque inconceſſam cum perſona ratione ſanguinis aut propter religionem reverendâ. Inceſtum autem dicitur flagitium quod caret ceſtu, id eſt, ſacro Veneris cingulo, quo honeſtæ nuptiæ coërcentur ac decorantur, Quaſi ἀνίκητον Feſtus, quaſi *incaſtum* Iſidorus dici volunt.

Cum quo, &c. | Cum Criſpino Veſtalis inceſtum admiſit, & impunè quidem; quia carus ille Domitiano.

Vittata. | *Vitta* erant faſciolæ, quibus religabant crines, aut etiam flores & ſerta circa caput. His utebantur cùm Matronæ, tùm maximè Sacerdotes in Sacrificiis.

Sanguine

quicum nudiuſtertius cubabat ſacerdos vittis redimita, vivo etiam ſanguine humo ſubmittenda. Verùm de minimis facinoribus modò. Ac nihilominùs ſi alius ſimile quidpiam *perpetrâſſet, obnoxius foret morum Cenſori. Enimverò quicquid infame Titio, & Seio, probis,* id *pulchrum Criſpino.*

Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos,
Sed nunc de factis levioribus: & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub judice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seioque, decebat
Criſpinum. Quid agas, cùm dira & fœdior omni
Crimine perſona eſt? mullum ſex millibus emit
Æquantem ſanè paribus ſeſtertia libris,

Ecquid facias, quando immanis homo eſt, ac turpior quolibet ſcelere? Barbulum ſex millibus mercatus eſt, adæquantem certè ſeſtertia totidem libellis.

ANNOTATIONES.

10. *Sanguine adhuc vivo, &c.* | Viva terræ infodienda, ex Numæ Inſtituto. Liv. Lib. 1. Dion. Halicarnaſſ. Lib 2. ubi de inquentes Veſtales & corruptæ referuntur miſerabiliter occidi: vivæ ſcilicet emittebantur ſuper lecticam latæ, more mortuorum, deflentibus ac præeuntibus cognatis, ac perlatæ uſque ad portam Collinam intra muros, in monumentum ſub terra præparato cum ſepulcrali apparatu deponuntur, nullâque ſolitâ luſtratione potiuntur. Plutarchus autem in vita NumæPompilii, rem adhuc clariùs explicans, ait: *Prope Portam Collinam, intra urbem, ſubterraneam domum ſeu foveam extitiſſe, in qua lectulus, & lucerna ardens, panis item & aqua; lac etiam atque oleum parata erant. Illuc Rhea feretro incluſa deferebatur per forum, ac per ſcalas demittebatur, ante à miniſtris ſoluta, gravi & ſummo ubique ſilentio, atque horribili mœſtitiâ, &c.* Vide etiam, ſi vis, Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 12.

Terram ſubitura. | Alioqui punienda ex more, & moritura, ſi accuſata & convicta fuiſſet. Quemadmodùm Corneliæ contigit, quam quidem antè abſolutam, longo poſt intervallo repetitam Domitianus damnavit. Sueton. *Domit.* cap. 8.

11. *Sed nunc de factis levioribus.* | Supple, *agimus*, vel, *querimur.*

Alter ſi feciſſet idem, caderet, &c. | Si alter quàm Criſpinus id feciſſet, non magis impunè tuliſſet inceſtum, quàm Celer, Eques Romanus, cui Corneliæ Maximillæ ſtuprum objiciebatur, quem in Comitio virgis ad necem cædi juſſit Imperator Domitianus, ut refert Suetonius loco mox citato.

12. *Judice morum.* | Scopticè notat Domitianum, qui ex loco citato Suetonii inceſta Veſtalium virginum ſeverè coërcuit: & qui Corneliam abſentem inauditamque damnavit inceſti, ac defodi imperavit, cùm ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolùm, verùm etiam occidiſſet. Nam vidua abortu periit, ut loquitur Plinius Lib. 4. Epiſt. 11. quem lege. Martial. Lib. 6. Epigr. 4. ad Domit.

Cenſor maxime, Principumque Princeps.

13. *Titio, Seioq;* | Nomina Juriſconſultis frequentia, hìc deſignant quoſlibet è vulgo viros bonos.

Decebat Criſpinum. | Ex iniquo Domitiani dicio, qui ſuſpectos dumtaxat alicujus ſcel ſeverè puniebat, ut mox dictum; at conni bat in manifeſtis etiam amicorum flagitiis, inceſto Criſpino indulgebat.

14. *Quid agas, cùm, &c.* | Quam cenſura animadverſionem dignam ſatis adhibeas in minem omni crimine fœdiorem? Nec e perditæ ſolùm eſt laſciviæ, ſed & gulæ Cri nus; ut mox patebit.

15. *Mullum.* | Piſcem marinum, qui *barbo* vel *barbio* ob geminam barbam, q habet in inferiori labio. De eo Plin. Lib. 9. c & 18. & alibi. Barbatos mullos & barbat vocant, & in piſcinis ali ſolitos teſtantur, Va Lib. 3. de Re Ruſt. cap. 17. Cicero ad Attic. L 2. Epiſt. 1. & Parad. 5. apud Athen. Lib cap. 5. *mullus* Dianæ ſacer dicitur. Item L 7. cap. 21. ubi & variæ *mulli* dotes afferun Quem tamen in locum vide Caſaubonum m doctè corrigentem. Vide Sat. 5. v. 92. & q nos ibidem.

Sex millibus emit. | Sex millibus numm Macrob. Lib. 3. cap 17. mullum unum ſep (Plinius autem octo) millibus nummûm ait ptum ab Aſinio Celere viro Conſulari. A Sueton. autem Tib. cap. 34. tres mullos trig millibus nummûm væniſſe, queſtus referun perator.

16. *Æquantem ſanè.* | Quaſi deceret, ſi m ris pretium, diſce pondus, & mirari deſine.

Paribus ſeſtertia libris. | Emptus eſt piſci millibus, ſex libras pendebat, æquavit ig pretium pondere ſuo. Macrob. loco mox ci ex Plinio ait, non repertos olim mullos, qui pondo libras excederent; at jam longè ma minoris emi. Horat. Lib. 2. Sat. 2. trili memorat. Hoc verò quid, ſi verum eſt ex Licinio Mutiano narrat Plin. citato Li cap. 18. captum eſſe in mari Rubro mul qui octoginta libras penderet?

Seſtertia. | *Seſtertia* ſex, quæ continent ſing mille nummos ſeſtertios, de quibus jam dixi Sat. 1. v. 92, & 106. Seſtertia ſex effi ſex millia nummorum. Salmaſ.

perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Ista ratio ulterior, magnæ si misit amicæ,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale expectes : emit sibi. Multa videmus,
Quæ miser & frugi non fecit Apicius. Hoc tu
Succinctus patriâ quondam Crispine papyro ?
Hoc pretium squamæ ? potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis emi. Provincia tanti
Vendit agros; sed majores Appulia vendit.

sicut testantur qui de grandibus grandiora jactitant. Opificis mentem approbo, si tam gravi dono meruit primas ceras in codicillo vetuli orbati. Accedit causa major, si potenti donavit amasia quæ gestatur aperto specu grandibus fenestris vitreis. Nihil ejusmodi spera. Sibimetipse mercatus est. Plurima cernimus quæ non admisit Apicius infelix & parcus. Id verò te, Crispine, vestitus olim papyro patriâ ? Is valor squamæ ? Fortè licuit mercari piscatorem in-

pretio *quàm piscem. Provincia tali* pretio *venumdat campos, at Apulia venumdat ampliores.*

ANNOTATIONES.

17. *Qui de magnis majora loquuntur.* | Ut sodulatores, qui res augere verbis mirum um nôrunt.

Consilium laudo artificis. | Toleranda vir luxuria Crispini, si, &c.

Munere tanto. | Mullo eximiæ magnitudinis isso quasi munere, vel appositio in cibum ipiam opulento.

Præcipuam in tabulis ceram. | Primas partestamento, vel unicas meruit, hæres ex astitutus, eo modo quo dictum suprà Sat. 2.

Magnæ si misit amicæ. | Ejus vel amorem cavel hæreditatem. Vide Sat. 1. v. 37. & seq.

Quæ vehitur clauso, &c. | Magnâ & amticâ, undiq; clausâ ; specularibus autem idâ. Sic enim mulieres delicatæ ventos, rem & frigus excludebant, sanitati pariter chritudini consulentes. Vide Sat. 1. v. 65.

Specularibus. | Sicut nos è vitro, sic veteres fes faciebant è speculari lapide, qui tenues ftas facilè finditur. Plin. Lib. 36. cap. 22. epist. 90. & de Providentia. J. Lips. in Martial. Lib 8. Epigr. 14.

Hybernis objecta notis specularia puros
Admittunt Soles, & sine face diem.

Nil tale expectes. | At nihil istorum voCrispinus, uni verò suæ gulæ indulsit, exas dapes emendo.

Miser & frugi. | Præ Crispino frugalis & rans videatur Apicius quantumvis luxuriMiser porrò ille, cui sestertiûm centies egeit ; & qui præ fatuo paupertatis & famis pse se interemit, ut ait Seneca, Lib. *de Consviam matrem.* Dio Cassius 57, &c.

Apicius. | Hic inter gulæ proceres numeratur Plin. Lib. 9. cap. 17 & Lib. 10. c. 48. omnepotum altissimus gurges nuncupatur. Exm gulæ fuit, scripsitq; de jusculis, ac de conis cibis, ut testatur vetus Sch. scientiam æ professus dicitur, ac millies sestertiûm nam impendisse, apud Sen. loco mox um. 138. *Apicii* quoq; velut insignis helluonis meminit idem Sen. epist. 95.

Hoc tu. | Audes & perpetras.

24. *Succinctus patriâ quondam, &c.* | Tu olim servus è Niliaca plebe, & verna Canopi, ut est Sat. 1. v. 26.

Papyro. | Frutex est palustris in Ægypto frequens, è cujus libro seu cortice fiunt vestes, funes, tegetes, vela, &c. Vide Plin. Lib. 13. c. 11.

25. *Hoc pretium.* | Alii legunt, *hoc pretio*, Eodem sensu. An hoc pretio emuntur squamæ, id est, piscis ? Synecdoche & Tapinosis, cum indignatione simul & admiratione.

26. *Quam piscis.* | Mullus, de quo suprà, emptus sex millibus nummûm.

Provincia tanti vendit agros. | In regionibus extra Italiam quæsitis, opimis licèt & fertilibus tanti nec majoris emi possent agri è quibus victitaret familia.

27. *Sed majores Appulia vendit.* | In *Appulia* verò Italiæ regione, tanti quoque nec majoris etiam majores agri venduntur quàm iste piscis à Crispino emptus. Quare verò minoris quàm alibi venduntur agri Apuliæ? An Poëta respicit Apuliæ partem aliquam montibus asperam ac sterilem de qua Horatius loco mox citando : & Senec. Epist. 87. sic loquitur : *Agri suburbani tantùm possidet, quantùm invidiosè in desertis Apuliæ possideret ?* An quòd Apulia infestatur Atabulo vento, ut ait idem Seneca Nat. Quæst. Lib. 5. c. 17. Hic ventus Apuliæ est peculiaris, & plantas frigore adurit ac devastat. Testis Plinius Lib. 17. cap. 24. Ejus meminit & Gell. Lib. 2. c. 22. Hor. Lib. 1. Sat 5.

Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepsemus, nisi, &c.

Hinc & illi vento Atabulo ἄτην βάλλοντι, id est, *noxio*, seu *cladem* & *calamitatem immittenti* Apuli sacrificabant, ne agros depopularetur. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. c. 22.

Appulia. | Sita est non procul ab ostio sinûs Adriatici, Dauniam inter & Calabriam. Hodie pars regni Neapolitani, vulgò, *La Puglia.*

Quas tum dapes credamus ſorbuiſſe ipſum Imperatorem, quando tot ſeſtertia, modica portio ac delibata de extremitate convivii exigui, deglutirentur à ſannione purpurato ſummæ aulæ, nunc autem Equitum Magiſtro, qui conſueverat altâ vociferatione venumdare ſiluros ſui municipii, de merce rupiâ? Auſpicare Calliope, fas eſt iſtic conſiſtere. Non eſt cantandum. Res verè geſta tractatur. Referte juvenculæ Pierides. Juvet me quòd vos appellari juvenculas. Tempore quo poſtremus Flavius dilaniabat terram jam ſemimortuam, et Roma calvo Neroni mancipata erat, è regione templi Veneris.

Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putemus
Induperatorem? cùm tot ſeſtertia, partem
Exiguam, & modicæ ſumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret ſcurra Palati,
Jam princeps equitum, magnâ qui voce ſolebat
Vendere municipes fracta de merce ſiluros?
Incipe Calliope, licet hîc conſidere: non eſt
Cantandum; res vera agitur. Narrate puellæ
Pierides; profit mihi vos dixiſſe puellas.
Cùm jam ſemianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo ſerviret Roma Neroni,

ANNOTATIONES.

28. *Quales tunc epulas, &c.* | Quod ſi Criſpini hominis ſordidi talis fuit gula & luxuria, qualem putas extitiſſe Domitiani Imperatoris? Hunc jam Poëta aggreditur?

29. *Induperatorem.* | Per Epenthesim. Tull. 1 de Divin. n. 107. ex Ennio *uter eſſet induperator*. Scribendum contendit *indoperatorem*, Theod. Pulmannus.

Seſtertia. | Suprà ad v. 16.

Partem exiguam & modicæ ſumptam, &c. | Quæ tamen Criſpini dapes & ſumptuoſa convivia, ſi cum epulis Domitiani conferantur, non erunt niſi pars exigua & ultima dumtaxat, atque velut margo cœnæ & menſæ Imperatoriæ.

31. *Purpureus.* | Vide Sat. 1. v. 27.

Ructaret. | Adeò cibis ingurgitatus, ut ructus ederet.

Scurra Palati. | Criſpinus aulæ parasitus, adulator, risûs captator, Imperatori gratioſus. Martial. Lib. 7 Epigram. 98.

32. *Jam Princeps Equitum.* | Primùm factus Eques Romanus, ut dictum Sat. 1. v. 27. deinde etiam Equitum Magiſter, Corn. Tacit.

33. *Municipes ſiluros.* | Ex eadem patria Ægypto, & quaſi Criſpini municipes. Vide Gel. Lib. 26. cap. 13

Siluros. | Fluviatiles pariter ac marini piſces ſunt. in Nilo frequentes, Plin. Lib 5. cap. 9. porculo marino quoſpiam ſimiles, nullis oſſibus ſpiniſve interſitis, carni prædulci eſſe, idem Plin. teſtatur Lib. 9. cap. 15.

Fracta de merce | In vaſe ſeu corbe fracto & rupto; quippe nullius pretii Alexandriæ iſti piſces, & quos inopes in Ægypto venditare ſolent. Vetus Schol. Non hæret hîc Salmaſius, quin ingeniosè comminiſcatur, & corrigat, *Fariâ*, pro, *Phariâ*, id eſt, Ægyptiâ

34. *Incipe Calliope.* | Ironicè pariter ac facetè Calliopem invocat, quaſi quid arduum ac valdè ſerium moliatur: cùm tamen rhombi piſcis magnitudinem: & Domitiani gulam dum inſectari velit.

Calliope. Scilicet ipſa quæ Heroïco Carm præſides, inter Muſas Princeps.

Licet hîc conſidere. | In re tam gravi non leviter agendum, aut tranſeundum.

Non eſt cantandum | Neque more Poëtico diè fingendum, & verſibus ingeniosè ampl candum.

36. *Pierides.* | A *Pierio* Theſſaliæ monte ſis ſacro. Aliter paulò Tullius de Natura orum, Lib. 3. n. 54

Proſit mihi. | Hoc ampliùs adeſte, & fa mihi.

Puellas. | Adoleſcentulas, puras, virgi Nymphas. Ita Poëtæ ſolent adulari ſuis Nu nibus.

37. *Cùm jam ſemianimum, &c.* | Magnifi exordium quaſi grandia narraturi.

Semianimum laceraret Flavius orbem. | Rom orbis dominam Domitiani ſævitiâ oppreſ Is enim crudelitatem non magnam ſolùm, & callidam inopinatamque exercebat, ut ſcri Sueton. Domit. cap. 11.

Flavius ultimus. | Domitianus Imperator, ſtremus è gente Flaviâ, quæ obſcura quid ac fine ullis majorum imaginibus, at Reip licæ tamen nequaquam pœnitenda, quod Sueton. Veſpaſ. c. 1.

38. *Calvo Neroni.* | Utraque vox invidi pro *Domitiano*, qui quidem Calvitio ſic ob debatur, ut in contumeliam ſuam traheret cui alii vel joco vel jurgio objectaretur. Sueton. Domit. cap. 18. Deinde propter v paria ſimilemque ſævitiam Nero alter voca Vide Sueton. Domit. cap. 10. 11. 15. Tan deſciverat ille à placidis moribus Veſpaſiani Titi. Undè Martial.

Flavia gens quantùm tibi tertius abſtulit hæ
Pœne fuit tanti non habuiſſe duos.

Inci

Incidit Adriaci ſpatium admirabile rhombi,
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Implevitq; ſinus: neq; enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidiâ tardos, & longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum cymbæ liniq; magiſter
Pontifici ſummo. Quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? Cùm plena & littora multo
Delatore forent; diſperſi protinùs algæ

quod fulcit Ancona Dorica, retia incurrit ac replevit ſtupenda magnitudo rhombi Adriatici: etenim non adhæſit minor iis quos tegit glacies Mæotica, & ſole denique ſoluta eiicit ad ingreſſum pigri mares Euxini *inertia torpentes, geluque diuturno ſaginatos. Dominus naviculæ ac linei* retis *ſupremo antiſtiti reſervabat illud prodigium. Nam quis attentaret* aut venum *exponere tantum* piſcem, *vel mercari; quando ripæ etiam referta erant plurimo denunciatore?* Quippe *ſtatim exploratores algæ*

ANNOTATIONES.

39. *Incidit Adriaci, &c.* | Regnante, inquam, Domitiano, rhombus ingens à piſcatore captus eſt.

Parturiunt montes, &c.

Adriaci, &c. | Natantis in mari Adriatico, quod eſt inter Italiam, Illyricum & Græciam, hodie, *Sinus Venetus.*

Spatium admirabile rhombi. | Impenſa propè moles piſcis, rhombus ſtupendæ amplitudinis.

Rhombi. | Plin. Lib. 9. cap. 20. *Marinorum piſcium*, inquit, *alii ſunt plani, ut rhombus, cui latus dexter reſupinatus eſt, &c.*

40. *Ante domum Veneris quam, &c.* | Locum etiam deſignat accuratè, veluti ad rem faciat. Ante urbem Anconam, ubi Veneris templum.

Quam Dorica ſuſtinet Ancon. | Syracuſani à Græcis oriundi Tyrannum Dionyſium fugientes huc navigantes appulêre, civitatemque condidêre in agro quidem Piceno, opportuno ſitu, atque (ut Mela ſcribit) in anguſta duorum Promontorium ex diverſo coëuntium, inflexi cubiti imagine ac figurâ, unde nomen ἀγκὼν, *cubitus*, ſeu *flexus brachii:* ibidemque inſignem Veneri ædem poſuere.

Dorica. | Synecdoche pro *Græcis. Dores* populi gemini fuere, alii in Aſia minore, alii in Achaia.

41. *Implevitque ſinus.* | Mole ſuâ & amplitudine retia implevit rhombus.

Sinus. | Vide Sat. 1. v. 88.

Neque enim minor hæſerat, &c. | Quid enim cum retibus adhæſit captus piſcis non erat inferior magnitudine illis, qui detinentur in fundo paludis Mæotidis, quandiu conſtricta gelu eſt; unde exeuntes ruptâ glacie, poſteà natant & capiuntur in Ponto Euxino, magni & pingues ob longam deſidiam.

42. *Mæotica.* | Palus *Mæotis* excipit Tanaim fluvium, inter minorem Tartariam Europæ, & Circaſſiam Aſiæ regiones: cum Euxino mari per Boſphorum Cimmerium, hodie *Freto Caffa* connectitur. Illuc ſæviens Boreas plurimam convehit glaciem.

43. *Solibus.* | Æſtivi ſolis ardoribus.

Torpentis. | Tardè fluentis. Quidam legunt *torrentis*, quòd ibi rheuma quoddam mare trahat. Vetus Schol.

Ponti. | Euxini ſcilicet, qui olim *Axenus* dicebatur, id eſt, *inhoſpitus*, teſte Plinio; Amazonius Claudiano; Scythicus Flacco; Tauricus Feſto; mare Ponticum Straboni, Tacito, Plutarcho; Cimmerium Herodoto & Oroſio; Caucaſium Apollonio; Colchicum nonnullis; Sarmaticum Ovidio; Phaſianum Ariſtidi; vulgò *Mare Nigrum*; Italis *Mare Maggiore*, &c. Situs ejus eſt inter Thraciam, Sarmatiam, & Aſiam minorem: ambitus continet vicies ſemel centena quadraginta millia, ut auctor eſt Varro, & ferè Veteres, inquit Plin. Lib. 4. cap. 12.

45. *Monſtrum.* | Monſtroſum piſcem, rhombum, de quo anté.

Cymbæ linique magiſter. | Piſcator.

46. *Pontifici ſummo.* | Domitiano, qui Albanos ſacerdotes inſtituerat, eorumque ſacrorum erat velut Antiſtes ſummus. Vide Sat. 2. ad v. 83. in hæc verba, *Accipient te.* Vel, quia Veſtalem virginem Corneliam condemnaturus, Maximi jure Pontificis abuſus, reliquos Pontifices in Albanam villam convocaverat. Quod ſuprà jam dictum, atque auctor eſt Plinius Lib. 4. Epiſt. 11. Vel etiam, quia Imperatores hos ſibi titulos ac munera ſæpè vindicabant, Sueton. Tit. cap. 9. Pontificatum Maximum ideò ſe accipere profeſſus, ut puras ſervaret manus.

47. *Cùm plena & littora, &c.* | Cùm non urbs tantùm, ſed omnes Italiæ anguli, ipſaque littora plena forent delatoribus.

48. *Diſperſi inquiſitores.* | Huc & illuc paſſim volitantes, explorantes, inſidiantes.

Algæ. | Herba marina eſt. Ponitur vel pro littoribus; vel pro vilibus quibuſlibet rebus, quarum tamen erant inquiſitores ac delatores. Proverb. *Vilior Algâ.* Virg. Eclog. 7.

vagabundi accusarent remigem spoliatum, nec ambigerent affirmare elapsum hunc *piscem, & in Cæsaris dudum vivariis enutritum, ex iis effugisse,* atque adeò *redire oportere ad antiquum possessorem. Si fidem aliquam habemus Palphurio, vel Armillato; quodcunque eximium est & præstans ex universo mari, ubi ubi nat, ad fiscum id pertinet. Iraque dabitur, ne deperdatur, lethali Autumno jam jam locum dante glaciei, jam ægrotis quartanam expectantibus. Horrens bruma stridorem edebat, &* piscem *recenter captum conservabat: attamen festinat ille, quasi instet Nero. Et cùm* jam *adessent lacus, ubi*

Inquisitores agerent cum remige nudo;
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
Depastumque diu vivaria Cæsaris, inde
Elapsum, veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palphurio, si credimus Armillato,
Quicquid conspicuum, pulchrumq; ex æquore toto
Res fisci est, ubicunque natat: donabitur ergo
Ne pereat, jam letifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems, prædamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster.
Utq; lacus suberant, ubi quanquam diruta servat

ANNOTATIONES.

49. *Agerent cum remige nudo.* | Pauperem & innoxium piscatorem reum protinùs agerent, ac raperent in jus, atque ad Tribunal ipsius Imperatoris.

51. *Vivaria.* | Vide suprà Sat. 3. ad v. 308. Vide & Macrob. Lib. 3. cap. 13.

52. *Veterem ad dominum.* | Ad Domitianum Imperatorem.

53. *Palphurnio Armillato.* | Hi Consulares fuerant viri, qui per delationes Domitiani gratiam captavere. Sueton. Domit. cap. 13. refert *Palfurium* Suram olim Senatu pulsum, pro eo verò in Capitolino certamine de Oratoribus coronato universos Imperatori supplicâsse, ut restitui placeret. *Armillati* quoque meminit alibi idem Suetonius.

55. *Fisci.* | *Fiscus,* inquit Ascon. Pæd. *est sacculus ad majoris pecuniæ summam capiendam, & pecuniam publicam.*

56. *Ne pereat.* | Ne corruptum pereat, quandoquidem vendi non licet, ex Palphurio & Armillato juris summis Interpretibus; ergò donandum Imperatori. Ita secum miseris piscator.

Letifero Autumno. | Tunc enim frequentes morbi, qui pariter acuti & exitiales eâ tempestate, teste Hippocr. Lib. 3. Aphor. 9. Item Galen. &c.

57. *Quartanam sperantibus ægris.* | Timentibus. ita Virgil.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Contendunt aliqui in propria significatione sumendam vocem *sperantibus.* Celsi auctoritate freti, qui ait quartanas febres neminem jugulare, adeòque ægros sperare & cupere, tertianam in quartanam mutari. Sed quæ fides?

58. *Stridebat deformis hyemi.* | *Hyems* erat, sæviebat sibilus ac stridor ventorum Aquilonarium. Cic. Tusc. q. 1. n. 68. *Horrifer Aquilonis stridor.*

59. *Servabat.* | A putrefactione tuebatur frigus nempe & Aquilo corruptionis omne periculum arcebant.

Tamen hic properat. | Piscator tamen inquisitorum sævitiam pertimescens, rhombum Imperatori donare festinat, non secus ac si æstas vel autumnus, & flans in eis Auster, putredinis metum injicerent.

Auster. | Ventus meridionalis, quo tepescente aër carnes & pisces facilè corrumpit. Galen. in Aphor. 5. Lib. 3. Hunc ait varias ægritudines invehere. Horat. Lib. 2. Od. 14.

Fruſtrà per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.

60. *Utque lacus suberant.* | Cùm propè esset lacus Albani: vel, cùm piscator & inquisitores portentosum piscem deferentes Domitiano, collem Albanos in quibus tùm erat Imperator, ascenderent, & lacus qui sunt ibi, subjectos quasi sibi cernerent. Legunt quidam, *superant,* id est cùm jam transiviſſent illi Albanos lacus, & pergerent ad Domitianum tùm fortè (ut solebat quotannis, ex Sueton.) ibi Quinquatriâ celebrantem Minervæ, cui collegium instituerat Sacerdotum, quibus præerat velut Pontifex Summus. Vide suprà v. 46. & Sat. 2. v. 83.

Quanquam diruta servat ignem Trojanum. Alba quidem à Tullio Hostilio diruta fuerat, facta solo adæquata, unâq; horâ quadringentorum annorum opus, exceptis tamen Templis periit, teste Livio Lib. 1. cap. 29. At cum Albani fortunæ subirati patria Sacra neglexissent, ac Deorum cultum; prodigia contigêre, quibus illa instaurari jubebantur. Ita Alba quanquam diruta servavit ignem illum inextinctum, quem cum reliquis omnibus Tullus Romam transtulerat (Livius Lib. 1. cap 31) anteà tamen jam Numa usurpatum. Plutarch, Dionys. Halic. Lib. 2. Gell. Lib. 1. cap. 12.

Igne

Ignem Trojanum, & Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper.
Ut ceſſit, facili patuerunt cardine valvæ.
Excluſi expectant admiſſa obſonia patres.
Atrur ac Atridem: tum Picem, Accipe, dixit,
Privatis majora focis; genialis agatur
Iſte dies; propera ſtomachum laxare ſaginis,
Et tua ſervatum conſume in ſæcula rhombum.
Ipſe capi voluit. Quid apertius? & tamen illi
Surgebant criſtæ. Nihil eſt, quod credere de ſe

Alba quamvis deſtructa cuſtodit ignem Trojanum, ac inferiorem Veſtam obſervat, multitudo obſtupeſcens aliquantulam ingreſſuro moram attulit. At ubi locum dedit, fores aperta ſunt volubili cardine: Senatores non amiſſi dapes illatas opperiuntur: pergitur ad Atridem. Mox Picenus ait, ſume quæ ſuperant vulgarem caminum; celebretur hic dies Genio; feſtina ſtomachum aperire pinguedine, atque comede rhom-

bum avo tuo reſervatum. Ipſe ſponte irretitus eſt. Quid evidentius? Ac nihilominùs is criſtas arri-
gebat. Nihil eſt quod nequeat exiſtimare de ſe,

ANNOTATIONES.

61. *Trojanum ignem.* | Cujus perpetui ſervandi in Templo Veſtæ, quod fatale eſſet pignus Imperii, mos invectus ab Ænea Trojaniſque: & hinc à Romanis aſſumptus. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 12.

Veſtam minorem. | Nam major ea, quæ Romæ religioſiùs colebatur, habebatq; Templum pulchriùs à Numa ædificatum. Vide ſuprà ad v. 10.

Alba. | *Alba* longa nimirùm ab Aſcanio condita, diſtans Roma quindecim ferè millibus paſſuum. Ex ruderibus illius hæc quondam creverat, & nunc etiam Albanum, urbs adjacens, vulgò, *Albano*, Epiſcopatus tribui ſolitus alicui ex Cardinalibus antiquioribus.

62. *Turba.* | Seu populi, ſeu Albanorum Saxorum cupidine videndi tanti piſcis affluentium.

64. *Excluſi expectant.* | Alii codices habent, *ſpectant*, id eſt, cum admiratione contemplantur.

Excluſi expectant admiſſa obſonia Patres | Patribus valvis introducti qui munera portabant, excluſis etiam Senatoribus qui Domitianum comitati fuerant, quique interim foris ſtant & expectant quid inde fiat.

65. *Atridem.* | Domitianum, qui Romanis imperabat, ſicut Græcis Agamemnon Atrei Filius. Adde quòd Atrei Atridarumque mentio Domitiani crudelitatem exhibet ac perſtringit. Vide Senecæ Thyeſt. & Agamemn. item Euripidis Oreſtem, &c.

Picens. | Piſcator oriundus è Picena Italiæ regione, hodiè *Marchia Anconitana*, ad ſinum Adriaticum.

Privatis majora focis. | Adulatoriè; unâ Imperatoris mensâ dignum ferculum.

66. *Genialis.* | Vide Perſ. Sat. 2. v. 3.

69. *Ipſe capi voluit.* | Quaſi ſciens & gaudens ad te deferendum, atque Imperatorio ſtomacho inferendum, ac ſepeliendum.

Quid apertius? | Meram hanc eſſe aſſentationem, quis non ſentiat?

Illi ſurgebant criſtæ. | Ex Proverbio, ſeu piſci, ſeu potiùs Imperatori præ vana alacritate ac ſuperbia. Is enim mirum quantum adulationibus gaudebat, atque illis intumeſcebat. Cæterùm quicquid alii ſentiunt, mihi probatur magis aliorum locum hunc interpretandi ratio, hoc verior ac melior quo ſimplicior. Ergo non ſint hæc Poëtæ verba: *Quid apertius?* Sed piſcatoris Domitiano adulari pergentis hoc modo: quid apertiùs, quàm piſcem capi voluiſſe, ut ad Imperatorem deferretur? ut mox falsè Poëta ſubjungat: & tamen illi rhombo ſurgebant criſtæ ſpinæque in dorſo, ſatiſque oſtendebat indignationem, quòd captus eſſet. Verùm Domitianus turpi nihilominùs adulatione gaudens facilè credebat piſcem capi voluiſſe, Imperatoriæ gulæ & vanitati obſequentem.

70. *Nihil eſt quod credere, &c.* | Supremâ auctoritate divinæ ſimili Principes inflati obcœcatique nihil non de ſe credere parati ſunt, præſertim ſi adulatores adjuvent. Sic apud Suet. cap. 22. Calig. *Is divinam ſibi majeſtatem aſſerit; modò Jupiter Latialis ſalutatur: modò Caſtorem inter & Pollucem conſiſtens adorandum ſe præbet; modò Jovis Olympii aliorumque Numinum ſimulacris dempto capite, ſuum imponi mandat.* Sic Domit. cap. 13. ille dictans Epiſtolam, ita incipit: *Dominus ac Deus noſter ſic fieri jubet:* unde non alio deinceps nomine appellari inſtitutum. Hinc in Domitianum falsè Mart. Lib. 5. Epigr. 8.

Edictum Domini Deique noſtri.

Sic & Alexander ille magnus per ſubornatos Antiſtites Hammonis filius ſalutatur, ac pro Deo, non pro Rege coli jubetur. Ipſe verò Hammone ſe patre cenſeri imperat. Apud Juſtinum Lib. 11. & Lib. 12. adorari ſe jubet, recuſantes autem Mac donum Principes ſub ſpecie inſidiarum de medio tollit. Sic etiam Antiochus, ſic Diocletianus Dii voluerunt cognominari, &c.

quando collaudatur, potentia Numinibus æqualis. At cùm amplitudo piſci non aderat par: itaque in conſultationem accerſuntur Principes, quos is averſabatur; in quorum vultu reſidebat pallor miſerabilis & ſummæ familaritatis. Tùm vociferante Liburno, accedite, jam conſedit; ante alios accurrebat ſumptâ chlamide Pegaſus civitati ſtupefactæ villicus nuper conſtitutus. Nunquid enim *aliud tùm* erant *præpoſiti? Inter quos maximè probus ac integer* ille *Juriſconſultus cenſebat* molliter *agenda univerſa jure, ſ armis, licèt tempeſtate ſævâ.*

Non poſſit, cùm laudatur diis æqua poteſtas.
Sed deerat piſci patinæ menſura. Vocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miſeræ, magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ. Primus, clamante Liburno,
Currite, jam ſedit, raptâ properabat abollâ
Pegaſus, attonitæ poſitus modò villicus urbi.
Anne aliud tunc præfecti? Quorum optimus at
Interpres legum ſanctiſſimus; omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi

ANNOTATIONES.

71. *Diis æqua poteſtas.* | Quia neminem ſuprà ſe vident aut verentur.

72. *Sed deerat piſci patinæ menſura.* | Martial. Lib. 13. Epigramm. 81.

Quamvis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patellâ.

73. *Vocantur in concilium proceres.* | Ad deliberandum quo poſſit modo tantus piſcis coqui, condiri, apponi, an conciſus in partes, aut integer.

Quos oderat. | Domitianus Tyrannorum more Nobiles imprimis oderat.

74. *In quorum facie, &c.* | Quorum facies erat pallida præ metu, ne ſimulata ne inſidioſa foret tanta illa Domitiani familiaritas. *Is enim,* ut ait Suetonius, *non magnæ ſæ̀pè, ſed etiam callidæ inopinatæque erat ſævitiæ.* Sic, *Aretinum Clementem Conſularem virum, è familiaribus ſuis, capitis condemnaturus, in majore quàm antè gratiâ habuit.* Sic etiam *Auctorem Summarum pridiè quàm crucifigeret, in cubiculum vocavit, aſſidere juxta coëgit, parte cœnæ ſuæ dignatus eſt, denique ſecurum hilaremque dimiſit,* Sueton. Domit. cap. 11. Vide etiam Sat. 1. v. 33.

75. *Primus properabat.* | Primus Senatorum venit vocatus in concilium.

Clamante. | In concilium advocante, & magnis vocibus inſtante, ne ſedentem jam Imperatorem morarentur.

Liburno. | Is admiſſionibus præerat, inquit Vetus Schol. Alii dicunt præcones peti è Liburnia ſolitos, quòd Liburni eſſent ſonorâ & validâ voce. Verùm id gratis affirmare videntur. Porrò Liburnia regio illyrici, ubi nunc Croatiæ pars maritima cum parte Dalmatiæ Occidenta'is.

76. *Jam ſedit.* | Jam in concilio ſedet Domitianus.

Raptâ. | Veſte raptim ac trepidè aſſumptâ.

Abollâ | Veſtis erat militaris, ex Nonnio Philoſophica etiam, ſuprà Sat. 3. v. 115. nec non Senatoria, ut aiunt quidam, diciturque quaſi *abulla,* quòd undique bullata. Prudent. Epigramm. 20. Lib. 1. contra Symmachum.

Adjectus faſtis palmatâ inſignis abollâ.

77. *Pegaſus.* | Is Albanus civis, Juris adeò peritus, ut liber vulgò non homo diceretur. De eo ſcripſit etiam; unde Jus Pegaſianum. Prætereà plurimis functus honoribus, multaque quoque Provinciis præfuit: ipſique urbi Romæ à Veſpaſiano præfectus. Vetus Schol.

Villicus. | Quòd Roma tunc eſſet veluti villa ſine libertate, ſine privilegiis. Hinc non præfectus Pegaſus appellatur, ſed *Villicus.*

Attonitæ urbi. | Quia non civem Romanum ſibi præpoſitum cernit ſed alienigenam; & quòd ſe miſerè oppreſſam ſentit, Roma ſtupet.

78 *Ante aliud.* | An tunc præfecti alius videri poſſunt quàm villici Imperatori veluti domino ad nutum ſervientes, & de omnibus rationem reddituri.

Quorum optimus, &c. | Pegaſus nimirùm.

80. *Tractanda putabat inermi juſtitia.* | Patienter ſuſtinendam hanc veluti procellam, ac ſerviendum tempori calamitoſo, quo non jus vigebat ſed injuria; nec ratio, ſed Imperatoria ſævitia ad arbitrium omne faciebat. Cui tanquam torrenti ſi quis obex opponeretur, non levaret malum, ſed augeret.

ſtitia. Venit & Criſpi jucunda ſenectus,
Cujus erant mores, qualis facundia, mite
genium. Maria, ac terras, populoſq; regenti
Quis comes utilior, ſi clade & peſte ſub illa
Sævitiam damnare, & honeſtum afferre liceret
Conſilium? ſed quid violentius aure tyranni?
Cum quo de pluviis, aut æſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem. Nec civis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hyemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia, his armis, illâ quoque tutus in aula.

Advolavit etiam Criſpi hilari ſenecta, cujus indoles erat ſimilis eloquentiæ, ac lenis animus. Ecquis aſſeclafructuoſior gubernanti mare, terramque, & nationes; ſi fas fuiſſet condemnare crudelitatem, & bona dare monita, inter eam calamitatem atque pernitiem? Verùm quid iracundius auriculâ Tyranni? Apud quem verba facienti de imbribus, vel de nimiis *caloribus, vel* de ve[illegible] *nebuloſo familiari mors imminebat. Ut itaque non intendit unquam lacertus adverſus torrentem. Neque civis extabat, cui liceret ingenuè ſenſa mentis aperire, ac vi-*

dare veritati. Ita complures hyemes, & octogeſima ſolſtitia conſpexit, illis armis inſtructus, *ſe-*
tus etiam in iſta aula.

ANNOTATIONES.

81. *Criſpi jucunda ſenectus.* | *Criſpus* in ſene-
tute non moroſus ſed hilaris & feſtivus. Intel-
ligunt aliqui Criſpum Paſſienum, Oratorem, bis
Conſulem, Agrippinâ uxore ac Nerone privigno
rum: cujus meminit Plinius L. 16. cap. ultimo.
Imo malim cum aliis, Vibium Criſpum, Placenti-
num, de quo Quintilianus L. 10. cap. 1. ſub finem
loquitur: *Vibius Criſpus, compoſitus & jucun-
dus, atque delectationi natus, privatis tamen cauſis
quam publicis melior.* Is interroganti cuidam,
ſitne ne quis intùs cum Cæſare, facetè reſpondit,
nec muſca quidem: quod ſoleret Domitianus
quotidie ſe conclavi ſuo includere, initio qui-
dem Principatus, ubi per id tempus nihil aliud
quàm muſcas captabat, ac ſtylo præacuto confi-
debat. Sueton. Domit. cap. 3.

83. *Regenti.* | Orbem gubernanti Domitiano.

84. *Quis comis utilior.* | Quàm Criſpus, ob in-
genium mite, quo immitis Tyranni indoles
temperari alioqui potuiſſet.

Clade & peſte ſub illa. | Sub Domitiano qui cla-
ſſem velut & peſtis bonorum omnium.

86. *Quid violentius aure Tyranni.* | Hic enim
quidè fertur in vindictam & cædem, ſeu quid
aliquaris quod ipſi minùs placeat, Sueton. Do-
mit. cap. 10. ſeu quid adversùs aliquem licèt in-
genium ei ſuggerant delatores & adulatores.
Tyrannè delicatas habet aures quilibet Princeps.
Hinc Sapiens monet, Eccleſ. cap. 8. *Ne litiges
cum homine potente, &c.* & Proverb. cap. 23.
*Quando ſederis cum Principe, diligenter attende
. . . . . Statue cultrum in gutture tuo,*
Perſius autem Satyr. 1. v. 107.
*Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? &c.*

87. *De pluviis, aut æſtibus, &c.* | De frivo-
lis quibuſvis rebus ſi quid affirmes Tyranni
ſententiæ adverſum, quodque licèt jocosè di-
ctum, eum offendat ultionem ille continuò
meditabitur. Sic Domitianus leviſſimâ de cau-
ſâ multos peremit etiam graves viros. Vide
Suet. Domit. cap. 10.

88. *Fatum pendebat amici.* | Nemini quippe
Tyrannus parcit, Suet. Domit. cap. 11. Neron.
paſſim, &c.

89 *Ille igitur nunquam direxit brachia contra tor-
rentem.* | Criſpus igitur prudenter eluctatus eſt
mala, nuſquam adverſando tyrannidi; nihil cæ-
teroqui profuturus, ſi ſecùs feciſſet. Contra torren-
tem niti dicitur is qui quidlibet incaſsùm tentat.

91. *Vitam impendere vero.* | Mortis adire peri-
culum, animi ſenſa veritatemq; liberè dicendo,
ut fecit Papinianus, quem ferunt occiſum ab An-
tonino Caracalla, quòd huic poſt interfectum fra-
trem Getam, mandanti ut facinus dilueret cùm
in ſenatu, cùm apud populum, reſpondit, non ita
facilè parricidium excuſari poſſe, quàm fieri.
Spartian. in Anton. Caracalla.

92. *Multas hyemes* | Poëtica locutio, multos
annos. Synecdoche.

Octogeſima vidit ſolſtitia. | *Solſtitium* quaſi *ſo-
lis ſtatio*, quæ duplex in anno, hyemalis & æſti-
valis, quando Sol Tropicos attingit. Hinc non
octoginta dixit Juvenalis *Solſtitia*; quæ facerent
annos tantùm quadraginta, ſed per *octogeſima
ſolſtitia*, ſignificavit annos octoginta, quibus jam
ſub Nerone, ac deinceps, in media tyrannide tu-
tus vixit Criſpus, Cæſaribus nunquam non gra-
tioſus. Quæ videntur ironicè dicta, cùm inter
claros magis quàm inter bonos cenſeatur Criſ-
pus apud Corn. Tacit.

93. *Hic Armis.* | Aſſentando, convivendo, ce-
dendo tempori, ſibi conſulendo. His artibus.

Illâ quoque tutus in aula. | Etiam ſub Domi-
tiano, qui terribilis cunctis & inviſus. Sueton.
Domit. cap. 14.

Acilius similis ætatis continuò festinabat cum adolescente non merente ut eum mors expectaret adeò crudelis, atque Imperatoris ensibus adeò accelerata. At quondam senium in nobilibus erat quid portento simile. Hinc efficitur ut satius ducam esse fratrem gigantum. Nihil igitur infelici contulit, quòd ursos Numidicos, propè confodiebat denudatus venator in arena Albanâ Nam quis modò non comprehendat astus Nobilium? Quis admiretur veterem tuam istam solertiam, ô Brute: Arduum non est decipere barbatum regem. Ibat & Rubrius non potior faci

Proximus ejusdem properabat Acilius ævi (re
Cum juvene indigno, quem mors tam sæva man
Et domini gladiis tam festinata: sed olim 9
Prodigio par est in nobilitate senectus.
Unde fit, ut malim fraterculus esse gigantum.
Profuit ergo nihil misero, quòd cominùs ursos
Figebat Numidas, Albanâ nudus arenâ 10
Venator. Quis enim jam non intelligat artes
Patricias? Quis priscum illud miretur acumen,
Brute tuum? Facile est barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamvis ignobilis ibat

ANNOTATIONES.

94. *Proximus.* | Secundus post Crispum.

Acilius. | *Acilius* Glabrio Consularis, quem Domitianus exulantem interfici jussit quasi molitorem rerum novarum. Suet. Domit cap. 10.

95. *Cum juvene.* | Quis ille, haud constat. Quidam juvenem Helvidium, de quo Sueton. Domit. cap. 10. Quidam ipsius Acilii filium intelligunt, cum Schol. veteri, qui sic habet: *Acilius Consul sub Domitiano fuit, indignus pati quæ passus est. Hujus filium juvenem cùm occideret, ipsum Acilium servavit, qui pœnas sentiret orbitatis.*

96. *Tam festinata.* | Legunt alii, *jam designata:* alii, *jam destinata*, repugnante metro, nam *destino* mediam syllabam corripit.

97. *Prodigio.* | *Prodigia* vocari, quia prædicunt, sicut ostenta, monstra, portenta, quòd ostendunt, monstrant, portendunt, suntque præsensiones rerum futurarum. Auctor est Tullius 2. de nat. Deor. n. 7. & 1. de Divin. n. 93.

Prodigio par est in nobilitate senectus. | Nimirùm, ut suprà diximus, Nobilitatem semper oderunt Tyranni, & cùm licet, pessumdant. Hinc Eccles. cap. 10. *Omnis potentatûs brevis vita.*

98. *Malim fraterculus esse gigantum.* | Malim humilis esse ac obscurus, & ex genere eorum, qui propterea dicuntur Terræ filii ac gigantes, à γίνεσθ & γῆ. Vide Pers. Sat. 6. v. 57. & seq. & quæ nos ibid. & Ang. Polit. Miscel. cap 18.

99. *Misero.* | Juveni Acilio.

Quòd cominùs ursos figebat. | Non sine magno vitæ periculo, captans gratiam Domitiani, qui gaudebat venationes edere scenicos, ludos, in Albæ Amphitheatro, dum Quinquatria Menervæ quotannis celebrabat, teste Suet. Domit. c 4. ubi feras varii generis centenas ipse conficere arte summâ industriâque spectatus est. Ibid. cap. 19.

100. *Ursos Numidas.* | Id est, leones validos ex ea regione Africæ, quæ hodie *Biledulgerid.* Porrò Numidia propriè dicta, sita erat ubi nunc sunt Bugiæ & Constantinæ regna in ditione Algeriana. Magnam hic litem Plinio movent nonnulli, quam tamen scitè dirimit Just. Lips. Elect. Lib. 2. cap. 4. ubi Plinium egregiè vindicat, peditque locum ejus Lib. 8. cap. 36. Arido ca calidoque solo non gaudent ursi, unde nulli in Africa, aut rari admodum iique minuti acin belles in montana fortè aliqua parte. Hîc igi intelligendi leones, quos quidem ubi primi Romani conspexerunt, noto nomine ac domes co appellabant *ursos*, Numidicos autem, Liby aut Africanos, ad distinctionem. Unde & co muni sermone Virgilius Æneid 5. & 8. dix *pellem Libystidos ursæ*, pro *leænæ*. Neque ve quemquam movere debet auctoritas Herodo Solini, Strabonis, ut docet ibidem Lips. erudi

Albanâ arenâ. | Vide superiorem Notam.

Nudus venatur. | Vel, fine armis, & solo ro bore corporis feras debellans; vel etiam in vestibus, ut amentiam simularet, exemplo Br ti, de quo mox infrà.

101. *Artes patricias.* | Jam callet Domitian artes Nobilium, qui metu mortis stoliditatem i mulant, Junium Brutum imitantes.

102. *Priscum illud acumen, Brute, tuum* | A diens enim Brutus fratrem suum cum primorib civitatis interfectum, Tarquinii Superbi avu culi sui sævitiam elusit stupidum se fingens a bardum: sicque iram dissimulans, & suæ tu vitæ consuluit, & ultionis occasionem tande est consecutus, Tit. Lib. 1. cap. 56.

103. *Barbato Regi.* | Primis Regibus illis rud bus, nec dum astutis, ut est jam Domitianus. Pri quidem Romani per annos quadringentos qu draginta quatuor *barbati* permansêre, ac fine to soribus, donec eos in urbem accersivit è Sicil P. Ticinius Mena: quod asserunt Varro 2. d Re Rust. cap. ult. & Plin. Lib. 7. cap. 59. Vi & Gellium Lib. 3. cap. 4. & Alex. ab Alex. Li 5. cap. 18. & quod nos ad Pers. Sat. 4. v. 1.

104. *Nec melior vultu.* | Non lætior aut co fidentior. Nec enim Domitianus Nobilitati s lùm infestus, sed & cuivis è plebe.

Rubri

Rubriùs, offensæ veteris reus, atque tacendæ; 105
Et tamen improbior Satiram scribente cinædo:
Montani quoque venter adest abdomine tardus:
Et matutino sudans Crispinus amomo;
Quantum vix redolent duo funera: sævior illo
Pompeius tenui jugulos aperire susurro: 110
Et qui vulturibus servabat viscera Dacis
Fuscus, marmoreâ meditatus prælia villâ:
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ,

*quanquam plebeius, conscius autem prisca culpæ & silendæ; ac nihilominùs pejor * * * Satiras componente. Præstò etiam fuit Montani alvus ventre lentus: nec non Crispinus manè distillans amomum quantum vix exhalant duæ funebres pompæ: tùm Pompeius eo crudelior incidere guttura levi obmurmuratione. Et Fuscus, qui bella animo volutans in villa è marmore, Daciæ vulturibus intestina sua reservabat: & callidus Veiento cum lethali Catullo, qui ardebat cupidine virginis nunquam aspectæ;*

ANNOTATIONES.

105. *Rubrius.* | Is è Gallia oriundus, humili genere, Domitiano tamen familiaris; unde & indignatio poëtæ, omnibusque bonis.

Offensæ veteris reus. | Quæ illa? Non liquet. Stuprum cum Julia afferunt nonnulli, suamque in sententiam trahere conantur vet. Schol. quasi Juliam à *Rubrio* corruptam, non Tibiam scripserit, ut legitur vulgò.

106. *Satiram scribente.* | Nerone, qui probroso carmine Quintianum perstrinxit velut mollem ac flagitiosum, suaque in illo vicia imprudenter reprehendit. Corn. Tacit. Annal. 15.

107. | *Montani quoque venter adest, &c.* | Adfuit & *Montanus* ventre obeso ac prominente, hinc que tardus incessu Hujus mentio est apud Tacitum Annal Lib. 16. & Histor. 4.

Abdomine. | Pars est ima ventris.

108. *Matutino sudans Crispinus amomo.* | *Crispinus*, de quo fusè suprà non antè cœnam dumtaxat, ut alii, lavans & unguens corpus, sed manè se unguentis perfundens, summâ luxuriâ.

Matutino Amomo. | *Matutinum amomum* quidam explicant ex Oriente advectum, ubi manè Sol. De *amomo* Plinius Lib 12. cap. 13. pretiosum fit unguentum ex eo frutice.

109. *Quantum vix redolent duo funera.* | Vide Pers. Sat. 6. v. 35, & seq. & quæ nos ibid.

110. *Pompeius.* | *Pompeius* Rufus Crispino etiam pernicioſior. De illo Plin. Lib. 3. Epist. 9. sub finem.

Sævior aperire jugulos, &c | Græcismus, id est, sævior in afferenda multis pernicie ac morte per suas tectas delationes atque susurrationes apud Domitianum.

111. *Vulturibus.* | Hi triduo antè vel biduo solent volitare, ubi futura præsentiunt cadavera Plin. Lib. 10. cap. 6. Vide Plutarch. Quæst. cent. Rom. 93. & Cœl. Rhodig. Lib. 8. cap. 18. & Lib. 27. cap 8.

Dacis. | *Dacia* Europæ regio satis ampla, Transylvaniam, Moldaviam, & Valachiam comprehendens.

Qui vulturibus servabat viscera Dacis. | Fusci enim cadaver expositum fuit voracitati avium ejusmodi, cùm cæsus esset in Dacia, quo bellum intulerat. Martial. Lib. 6 Epigramm. 76.

Ille sacri lateris custos Martisque togati,
Credita cui summi castra fuêre Ducis,
Hic situs est Fuscus, licet hoc, fortuna, fateri;
Non timet hostiles jam lapis iste minas.
Grande jugum domitâ Dacus cervice recepit,
Et famulum victrix possidet umbra nemus.

112. *Fuscus.* | Cornelius *Fuscus* Prætorio præfectus, cui licèt inexercitato secundam in Dacos expeditionem commisit Domitianus infelicibus auspiciis & malo suo. Vide Sueton Domit. cap 6 Corn Tacit. Histor 2. & 3 Eutrop. Lib. 7. in fine.

Marmoreâ meditatus prælia villâ. | Erat enim domi nobilis, sed otio ac deliciis innutritus parùm erat idoneus, cui summa belli crederetur, marmoreis ædibus magis assueto quam castris.

113. *Mortifero.* | Delatore pernicioso.

Prudens. | Vel, astutè serviens, tempori, vel doctus, teste Cornelio Tacito Annal. 14.

Veiento. | Fabricius *Viento*, de quo jam antè, Sat. 3 v. 185. & pòst ampliùs Sat. 6.

Catullo. | Plin. Lib. 4. Epist. 22. *Cœnabat*, inquit, *Nerva cum paucis, Veiento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia cùm hominem nominavi Incidit sermo de Catullo Messalino, qui luminibus orbatus, ingenio sævo mala cæcitatis addiderat: non verebatur, non erubescebat, non miserebatur: sæpiùs à Domitiano non secùs ac tela, quæ & ipsa cæca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur, &c.*

114. *Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.* | Senex & cœcus puellas deperibat nunquam visas, reluctante adagio, ἐν τῷ ὁρᾶν γίγνεται τὸ ἐρᾶν.

Grande

mganum atque ſpectabile prodigium noſtro etiam avo, aſſentator oculis orbatus, ac ſævus miniſter à ponte, meritus corrogare ſtipem ad axes Aritiæ, atque adulatoria dare oſcula currui declivi. Nullus rhombum plus admiratus eſt. Etenim multa locutus eſt ad ſiniſtram verſus, ſed ei tamen *beſtia procumbebat* ad *dextram. Ita Cilicis commendabat certamina, ac percuſſiones, atque pegma, juveneſque hinc illatos ad integumenta Fabricius haud* ei *conceſſit : verùm quaſi furens œſtro tuo percitus.*

Grande, & conſpicuum noſtro quoque tempore monſtrum,
Cæcus adulator, diruſque à ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque devexæ jactaret baſia rhedæ.
Nemo magis rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In lævum converſus : at illi dextra jacebat
Bellua : ſic pugnas Cicilis laudabat, & ictus ;
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, ſed ut fanaticus œſtro

ANNOTATIONES.

116 *A ponte ſatelles.* | Qui magis debuerat eſſe miſer & mendicus ponti velut ſatelles aſſiduus quàm Aulæ & Imperatoris aſſecla.

Dirus. | Importunus ac moleſtus in exigenda ſtipe à prætergredientibus.

117. *Aricinos qui mendicaret ad axes.* | Vel ad portam urbis Ariciæ, vel ab iis qui curru vehuntur per Appiam viam in qua eſt Aricia. Frequentes eſſe mendicos ad pontes, ad urbis portas, & ad vias celebres nemo ignorat, & jam antè notavimus ad Sat. 3. v. 296. & alibi.

Aricinos. | Aricia urbs olim Latii, colli impoſita, Hippolyto conditore, & nemore proximo celebris : hodie *la Riccia*, in Campania Romana oppidulum titulo Ducatûs inſignitum.

118. *Devexæ jactaret baſia rhedæ.* | Dignus & eâ premi inopiâ quâ victum quæritans adigeretur ad prenſendas rhedas è clivo Aricino deſcendentes, imò ad extorquendum obolum eas blandè ac ſordidè oſcularetur extensâ manu. Minùs ad rem videtur quod ait vetus Schol. jactari ab eo oſcula ferenti mulierculas rhedæ. Nam antè velut ridiculus amator ille eſt notatus, hîc autem ſummâ dignus paupertate dicitur.

119. *Nemo magis rhombum ſtupuit.* | Quàm Catullus ille Meſſalinus, qui rhombum non viderat tamen, utpote cœcus.

120. *In lævum converſus, at, &c.* | Eâ parte indicans & obſtupeſcens magnum & ingentem rhombum, ubi non erat. Hic enim ad dextram, ille ad ſiniſtram ſe vertebat.

121. *Bellua.* | Prodigioſus piſcis.

Sic pugnas Cilicis laudabat. | Sic ille quidem temerè laudabat ſingula, & vanas ejus aſſentationes ferebat amabatque Domitianus.

Pugnas Cilicis laudabat, &c. | Quaſi vidiſſet ejus gladiatoris pugnas, ſic eas adulatoriè extollebat.

Cilicis. | Is erat inſignis gladiator è Cilicia, quæ regio eſt Aſiæ minoris ad mare Cyprium, hodie *Caramania* eſt propriè dicta, non *Turcomania*, ut aliqui perperàm ſcripsêre.

Ictus. | Vulnero adverſario inflicta.

122. *Et pegma.* | Sic etiam Catullus perinde ac ſi oculatus teſtis extitiſſet, in Theatro admirabatur ac laudabat machinas affabrè factas.

Pegma. | Machina è ligno, aliâve materiâ ſuſtentandis ſignis aut ſtatuis idonea ad ornatum ædium. Plin. Lib. 33. cap. 3. *Princeps Cæſar*, inquit, *in Circo pegma extruxit, in quo fuere argenti pondo centum viginti quatuor.* In Theatris autem pegmata machinæ erant αὐτοκινήτου, ſeu tabulatum αὐτομάτως, & per ſe aſſurgens ac ſenſim creſcens, pariter ac decreſcens. Martial. Spectac. Epigramm. 2.

Et creſcunt mediâ pegmata celſa viâ.

Vide Scalig. Poët. 1. c. 21.

Et pueros, &c. | Pegmati nimirùm inſidentes, in ſublime raptos non ſine ſtupore & oblectatione ſpectantium. Claud. de Conſul. Manſ. Theod.

Vel qui more avium ſeſe jaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri creſcentia nexu.
Quorum compoſitam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus plantæ vel cruribus hæret,
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis.

Velaria. | Vela quibus expanſis ſuperne Theatrum integebatur adversùs imbres & Solem.

123. *Non cedit Veiento.* | Catulli adulationibus non ceſſit Fabricius *Veiento*, ſed & majores addidit.

Fanaticus. | Dictus à *fano*, in quo afflatus numine, Entheus, ac divino furore correptus exigitatur, vaticinatur, &c. eo nomine dicti imprimis Cybelæ Sacerdotes, de quibus Sat. 2. v. 112.

Oeſtro. | Muſcæ genus eſt, quod aliàs aſilus & tabanus, oculeo vexans & infeſtans armenta. Varro 2. de Re Ruſt. cap. 5. Plin. Lib. 9. cap. 15. *Animal eſt parvum, ſcorpionis effigie, aranti magnitudine*, inquit. Virgil. Georg. 3.

. . . . . *Nomen aſilo*
Romanum eſt, Oeſtron Graii vertere vocantes :
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſylvis
Diffugiunt armenta, &c.

Oeſtrum apud Poëtas ſumitur pro afflatu divino ac furore, quo homines correpti fatigantur, atque humano quidpiam majus aut loquuntur aut faciunt. Ejuſmodi *Oeſtro* in pellicem Io Inachi filiam immiſſo, Juno ſe ulta eſt : eo quippe exagitata Io in mare ſe præcipitem dedit.

Percuſſus

Percuſſus, Bellona, tuo divinat; Et ingens
Omen habes, inquit, magni, clariq; triumphi:
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus: peregrina eſt bellua. Cernis
Erectas in tergâ ſudes? Hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur cenſes? Conciditur? Abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait; teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ ſubitoſque Prometheus.
Argillam, atque rotam citiùs properate: ſed ex hoc

ô *Bellona, ominatus eſt, aitque, inſigne augurium accipis ſummæ & illuſtris victoriæ; captivum habebis quempiam Imperatorem; vel Arviragus delabetur è curru Britannico. Externa eſt fera. Vides ſpicula in dorſo rigida? Illud ſolum deſideratum eſt Veientoni, ut rhombi patriam ætatemque enarraret. Quid ergo judicas?* An *diſſecabitur? Probrum iſtud amoveatur ab eo, inquit Montanus; comparetur profunda teſta, quæ exili pariet e amplum*

circulum contineat: Catino huic *opus eſt ſummus ac repentinus Prometheus. Accelerate quamprimùm lutum atque orbem: ab hac autem hora deinceps,*

ANNOTATIONES.

124. *Bellona.* | Minerva Jove nata, bellorum præſes & inventrix, unde *Bellona* dicta eſt. Varro 4. de Ling. Lat.

Divinat. | Præſagit, vaticinatur, & ex ingentis piſce capto ingentes ominatur triumphos.

126. *Temone Britanno.* | *Temo*, lignum eſt illud oblongum inter equos currum trahentes, quo & currus regitur. Synecd. pro ipſo curru ponitur. Porrò Britanni ex eſſedis ſeu curribus pugnabant, ac per temonem diſcurrebant, &c. Vide Cæſ. de bello Gall. Lib. 4. cap 33.

Britanno. | Britannia major nempe, Ptol. Albion; Inſula Europæ maxima, Angliam & Scotiam complectitur. Virg. Ec. 1.

Et penitùs toto diviſos orbe Britannos.

Britannia verò minor pars eſt Galliæ, *Armorica* vel *Armorica* nuncupata, de qua mentio non eſt.

127. *Excidet.* | A te dejectus, ô Domitiane, victus in acie, forſan & regno ſpoliandus.

Arviragus. | Rex Britannorum.

Peregrina eſt bellua. | Rhombus ingens peregrino captus in mari, portendit illuſtrem victoriam de peregrino hoſte, v. g. de Britannis.

128. *Erectas in terga ſudes.* | Hæ notant ingenda hoſtium tergo tela; pergit Veiento adulator.

Sudes | Pinnas Rhombi vel ſpinas inſtar ſpiculorum rigentes & arrectas. Propriè *ſudes* telum eſt ruſticum, ſeu paxillus igne torridus ac præacutus, idem quod vallus Servio. *Sudibus concurſum, ac in modum juſtæ pugnæ dimicatum*, ait Livius de bello Punico.

Hoc defuit. | Ironicè. Cùm enim ille ſingula perſequeretur adjuncta, quin ætatem piſcis inquirebat, &c.

130. *Quidnam igitur cenſes?* | Inquit Domitianus Veientoni tot præclara ominato: ſed quid tandem de piſce fiet? Totuſne, an in partes conciſus coquetur?

131. *Dedecus hoc* | Ut ea quâ pollet magnitudo violetur. Abſit. Quantus, quantus eſt, integer coquendus atque apponendus.

Teſta alta | Vas fictile profundum & capax. Tale fuit illud, quod Vitellius, apud Sueton. cap. 13. ob magnitudinem, Minervæ Clypeum dictitabat. Ejus meminit Plin. Lib. 35. cap. 12. His verbis: *Vitellius in Principatu ducentis ſeſtertiis condidit patinam, cui facienda fornax in campis ædificata erat: quoniam eò pervenit luxuria, ut fictilia pluris conſtent quàm murrhina.*

132. *Tenui muro ſpatioſum colligat orbem.* | Ejus teſtæ latera quidem haud ſpiſſa, at fundum ſit amplum rotundumque, rhombi figuræ & magnitudini accommodatum.

133. *Debetur magnus patinæ, &c.* | Fabricandæ huic inſigni patinæ quærendus figulus tàm peritus & ingenioſus quàm fuit Prometheus, qui hominem è luto finxiſſe dicitur. Metamorph. 1. Fab. 2.

Subituſque. | Artifex operæ celeris, ac promptæ induſtriæ, ne, ſi moretur ille, corrumpatur ac pereat eximius piſcis.

Prometheus | Is Iapeti filius, dictus ἀπὸ τῆς προμηθείας, à *providentia*, ſeu *ſapientia ſingulari*. Miſſis Fabulis de *Prometheo* benè multis, certum eſt eum Aſtrorum rationem ac motus è Caucaſo obſervâſſe, Aſſyrioque primùm docuiſſe. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 19. & ſeq.

134. *Argillam.* | Terram tenacem, è qua finguntur vaſa.

Rotam. | Plin. Lib. 7. cap. 56. *Figlinas*, inquit, *invenit Chorœbus Athenienſis, in iis urbem Anacharſis Scythes, ut alii, Hyperbius Corinthius.* De rota figulina Horat. ad Piſones.

. . . . . : *Amphora cœpit*
Inſtituti, currente rotâ, cur urceus exit?

Tempora

Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur:
Vicit digna viro sententia: noverat ille
Luxuriam imperii veterem, noctesque Neronis
Jam medias, aliamque famem, cùm pulmo falerni
Arderet. Nulli major fuit usus edendi
Tempestate meâ. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu:
Et semel aspecti littus dicebat echini.
Surgitur & misso proceres exire jubentur

ô Cæsar, figuli comitentur exercitum tuum. Superavit dictum viro dignum. Is sciebat priscum luxum Imperatorum; & noctes Neronis jam dimidias; & esuriem alteram, quando pulmo flagrabat falerno. Amplior epulanda peritia fuit nemini, meo tempore. Admorsu primo noverat distinguere utrum *ostrea Circeis essent edita, an ad rupem Lucrinam, an profundo Rutuporum procreata: atque visi statim echini ripam enarrabat. Exurgitur; ac cœtu dimisso, discedere mandatur principibus.*

ANNOTATIONES.

135. *Figuli tua castra sequantur.* | Compositores luti ad bella etiam te sequantur, ô Domitiane, ne illis fortè, ut nunc, indigeas. Ironicè.

136. *Vicit digna viro sententia* | Hæc ventricosi Montani sententia superior fuit, vicitque ut rhombus integer conqueretur.

137. *Noctes Neronis.* | Sueton Ner. cap. 27. *Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat: resotus sapiùs calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatis.*

138. *Aliam famem.* | Irritamenta gulæ, vel secundam famem seu edacitatem procuratam prioris cibi acceleratâ coctione per Falernum, aut quid aliud imprimis calidum.

Falerno. | *Falernus* mons in Campania vini ferax generosissimi. Hujus excellentiam narrat Plinius Lib. 14. cap. 6 utilitatem verò ac salubritatem, Lib. 22. cap. 1.

139. *Usus edendi* | Solertia peritiaque condiendi ac deligendi cibus, ad lautè epulandum.

143. *Tempestate meâ.* | Ætate quidem meâ.

Circeis. | Promontorium *Circeium* dictum à *Circe*, quæ illic habitavit, atque sacellum habuit. Situm est in Campaniæ littore, ad mare Tyrrhenum, non longè à Terracina. Horat. Lib. 2. Sat. 4

Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini.

141. *Lucrinum ad saxum.* | *Lucrinus* lacus Baias inter & Puteolos: unde & Baianus vocatur; piscosus admodùm. Plin. Lib. 3. cap. 5. Horat. loco mox citato.

Murine Baiano melior Lucrina Peloris.

Rutupino. | *Rutupæ* vel *Rutupi*, oppidum est in ora Anglicana; non procul urbe Cantuaria, & Sanduico portu. Hinc etiam optimæ ostreæ afferebantur.

Fundo. | Mari profundo Rutupis proximo.

142. *Ostrea.* | Tullius de Divin. 2. cap. 33. *Ostreis*, inquit, *& conchyliis omnibus contingit, ut cum Luna crescant pariter, pariterque decrescant* Gellius Lib. 20. cap. 7. *Ostrea senescente Lunâ inuberes, macræ, tenues, exuccæ: crescente pingueſcunt.* Citatque Lucilii versum.

Luna alit ostrea, & implet echinos.

Horatius citat. Lib 2. Sat. 4.

Lubrica nascentes implent conchylia Luna;
Sed non omne mare generosa fertile testa.

Astipulatur Plin. Lib. 2. cap. 41. Porrò, teste Athenæo Lib. 3. cap. 13. optima sunt ostrea marina, si quando lacus adjacet aut fluvius; ut intelligenda monet æsturia Casaubonus. Tarentina imprimis laudat Varro, item Gellius Lib. 7. cap. 16 Lucrina verò præfert Seneca Epist. 79. & Plin. Lib. 9. cap. 54. *Circæis autem ostreis caro testaque nigra sunt*, inquit, Plinius Lib. 32. cap. 6. *His autem neque dulciora neque teneriora esse ulla compertum est.* Ibid.

143. *Littus dicebat.* | E quo essent advecti litore statim & primo aspectu dignoscebat.

Echini. | *Piscis est marinus è genere cancrorum, spinis hirsutus, quibus & se tuetur, instar hericii, qui echinus est terrestris, sicut echinus marinus est hericius. Echino spinæ pro pedibus sunt; ingenium est in orbem convolvi; ora in medio corpore ad terram versa; sævitiam maris præsagire traditur.* Hæc Plinius Lib. 9. cap. 31. & alibi. Athenæus cit. Lib. 3. cap. 13. rem lepidam narrat de Lacone quodam. Hîc, appositis echinis hactenus ipsi inusitatis unum arripuit, atque in os immisit totum cum spinis ac testa; dentibus autem lici offensis noluit rejicere: ait verò: O nequam edulium, neque modò te dimittam præ molitie animi, neque te unquam posthac sumam. *Putavit homo durus sua constantia interesse, si vinci ab echini aculeis videretur*, inquit Casaubonus ibidem.

144. *Surgitur* | Probatâ igitur ab omnibus Montani sententiâ, Domitianus concilium illud celebre dimittit.

Concilio

Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, torvisque Sicambris
Dicturus; tanquam diversis partibus orbis
Anxia præcipiti veniisset epistola pinnâ.
Atq; utinam his potiùs nugis tota illa dedisset
Tempora sævitiæ, claras quibus abstulit urbi
Illustresque animas impunè, & vindice nullo.
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat; hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

quos summus Imperator in castellum Albanum convocârat stupefactos atque properare compulsos, quasi locuturus quidpiam de Cattis, ac trucibus Sicambris, quasi sollicita litera citatâ pinnâ advenissent è variis terræ regionibus. Utinam autem ineptiis illis impendisset magis integrum istud crudelitatis ævum, quo civitati Nobiles ac præstantes animas ademit, sine pœnâ, atque ultore nemine. At mortuus est postquàm sartoribus incepit esse formidolosus. Id verò *damnosum fuit stillanti Lamiarum cruore.*

ANNOTATIONES.

145. *Albanam in arcem.* | Suprà, v. 60. & seq.

Dux magnus. | Domitianus Imperator.

146. *Traxerat attonitos, &c.* | Suprà, v. 73. & seq.

147. *Cattis.* | Populi sunt Germaniæ, hodiè *Hessi.* Sic legit Vet. Schol. Alii tamen codices habent, *Dacis:* de quibus suprà egimus, v. 111. Alii *Geticis: Getæ* porrò sunt hodiè *Moldavi*, ut quidam volunt. Sueton. Domit. cap. 6. sic ait: *Expeditiones partim sponte suscepit, partim necessarias: sponte in Cattos; necessariò in Sarmatas. . . . . in Dacos duas. . . . . De Cattis Dacisque ex varia prælia, duplicem triumphum egit.*

Torvis. | Ferocibus, bellicosis.

Sicambris. | Hi Gheldriam incoluêre, forsan & Zutphaniam, inferioris Germaniæ regiones. Francos ab illis ortos saltem constat. *Sicambrorum* nomine comprehensos olim *Usipetes, Tencteros & Bructeros* scribunt aliqui.

149. *Anxia epistola.* | Subitum aliquod malum annuncians, seu defectionem sociorum, seu hostium irruptionem.

Præcipiti pinnâ | Hæc erat nota casûs & infortunii, sicut è contra lætitiam laurea indicabat. Nam ut ait Vetus Schol. Si victoria nunciabatur, laurus in Epistola figebatur, inserebatur, involvebatur, ferrebaturve; si quid adversi, pinna. Laureatus certè tabellas populo ostensas refert Livius. Laureatos postes, fasces, lictores passim invenias. Vide Alex. ab Alex. L. 1. c. 27. Epistolæ per sagittam transmissæ Herodotus meminit L. 1. n. 319. per aviculas autem, pedibus earum scilicet alligatæ, in obsidione quidem Mutinensi, Plin. Lib. 10. cap. 37. de Tinnunculo. Sunt qui veredarios accersant ad hujus loci explicationem. Sed neque hæc, nec illa, sed prima interpretatio valeat ac vigeat.

150. *His nugis.* | Quale est, habuisse concilium Optimatum de coquendo pisce.

151. *Claras illustresque animas.* | Insignes virtute juxta ac natalibus viros, ut suprà notavimus, ex Sueton. Domit. cap. 10, 11, 15.

152. *Impunè & vindice nullo.* | Nemine Patriciorum id ausо, quod fortiter deinde Plebeii fecerunt.

153. *Sed periit.* | Tandem sævus Imperator interiit, pœnasque dedit, meritâ dudum nece mactatus, non per ignavos Nobiles, sed per ignobiles strenuos, qui sibi timere incipiebant, cùm Domitianus Nobilium cruore satur, in plebeios jam sævire aggrederentur. Vide Sueton. Domit. cap. 14. & 17.

Cerdonibus. | Synecdoche, pro *Plebeiis.* Vide Pers. Sat. 4. v. penult.

154. *Hoc nocuit.* | Sarcasmus in Patricios ac Nobiles; quasi diceret: Adhuc viveret ille nequam Tyrannus & in reliquam Nobilitatem grassaretur, si Plebeiis formidolosum se non præbuisset ac terribilem, quod ait Sueton. Domit. cap. 14.

Lamiarum. | Horum familia Romæ perillustris erat, quippe quæ originem duceret à Rege Læstrigonum *Lamo*, teste vel Horatio Lib. 3. Carminum, Od. 17.

Ædi vetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt denominatos, &c.

Lamiarum cæde madenti. | Domitiano sanguine Nobilitatis respersо. Ille siquidem levi de causa multos jugulavit ac sustulit; inter alios autem nobiles, & *Æliam Lamiam*, duntaxat ob suspiciosos at innoxios jocos, ut enarrat Sueton. Domit. cap. 10.

SATIRA V.

INTERPRETATIO. *Si non adhuc puderi est tibi institutum* tuum, *& animus idem constat, ut existimes supremam* esse *felicitatem, vesci aliorum patinâ; si vales ea tolerare, quæ nec Sarmentus ad injuriosas Cæsaris mensas, neque sordidus Galbâ tolerâsset; verebor tibi fidem habere licèt testificanti, & jusjurandum adhibenti.* Ego *nihil comperi alvo parcius. Verumtamen illud idem æstima deesse, quod vacuo ventri satis est:*

SI te propositi nondum pudet, atque eadem mens,
Ut bona summa putes, alienâ vivere quadrâ;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec villis Galba tulisset,
Quamvis jurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil vovi frugalius. Hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit alvo,

ANNOTATIONES.

1 *Si te propositi* | Alloquitur Trebium parasitum, quem avertere conatur à sordida sua vivendi ratione.

Si te propositi. | Contra Codices omnes manuscriptos & excusos, ut fatetur ipse, Lubinus legit, *Sic te propositi, &c.* id est, *Siccine, &c.* cum interrogatione & indignatione: aliàs, inquit nulla cohærentia, nulla commoda sententia. Verumtamen hìc saltem in suo sensu abundat vir cætera doctus & valdè ingenuus.

2. *Quadrâ.* | Alieno Catino, aliorum sumptibus ac mensâ. Vasculum modicè concavum, super quo cibi convivis apponuntur, vel etiam dissecantur, quando est figuræ quadratæ, *quadra*, si rotundæ, *orbis* vocari solitum. Virgil. Æneid. 7.

. . . . . *Patulis nec parcere quadris.*

Item *quadra* est frustum panis, placentæ, casei, apud Martialem. At præferenda prior interpretatio.

3. *Sarmentus.* | Is fuit Romanus Eques, & scurra famosus tempore Augusti Cæsaris. Illum probè exagitat Horatius Lib. 1. Sat. 5. ejus meminit & Plutarchus in Antonio, Cæsarisque delicias eum appellat.

Iniquas. | Duras, graves, ob injurias & probra quæ scurris ibi devoranda.

4. *Cæsaris.* | Ne quidem ad mensam Imperatoris, nedum in privata domo ac mensa, ut tu, Trebi.

Galba. | Nonnulli *Gabba* legunt; perperàm tamen ut videtur Apitius *Galba*, scurra insignis, ævo Tiberii, ut ait vetus Schol. vel ipsius Augusti, ut scribunt alii. Martial. Lib. 1. Epigram. 42.

Qui Galbam salibus tuis, & ipsum
Posses vincere Sextium Caballum.

Et Lib. 10. Epigram. 101.

Elysio redeat si fortè remissus ab agro,
Ille suo felix Cæsare Galba vetus.
Qui Capitolinum pariter, Galbamque jurat
Audierit, dicet: Rustice Galba tace.

5 *Jurato.* | Plaut. Amphitr. Scen. 1. Act.
Injurate plus credet mihi, quàm jurato.
Tullius Att. Lib. 13. Epist. 28. *Jurato mihi cr*
Procem. Act. 1. in Verr. *Neque jurato m*
quàm injurato committere, &c.
Quamvis jurato metuam tibi credere te
Non tibi credam etiam juranti, non videri
lectum istud vivendi institutum, in quo tot i
vitibus contumeliæ parasitis sunt ferendæ.

6 *Ventre nihil novi frugalius.* | Nimirùm
naturam parvo esse contentam: nec vora
esse ventrem, sed gulam. Horat. Lib. 1.
2.

Dives opis naturæ suæ; si tu modò rectè
Dispensare velis, &c.

Vide Sen. Epist. *Naturæ minimo nos esse con*
tos jubet, inquit. Item alibi: *Summa volup*
est ad id se se reduxisse, quod eripere nulla for
inquinitas possit.

7. *Hoc tamen ipsum defecisse puta, &c.* | Ver
esto: desint ventri necessaria, atque parv
illud quod ei sufficit.

Nulla crepido vocat? Nuſquam pons, & tegetis pars
Dimidia brevior? tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames; cùm poſſis honeſtiùs illic
Et tremere, & ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere juſſus
Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos poſt
Si libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto,
Unà ſimus ait. Votorum ſumma: quid ultrà
Quæris? Habet Trebius propter quod rumpere ſomnum
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix jam turba peragerit orbem

an *ripa nulla otioſa eſt? Nullibi pons, ac tegumenti portio mediâ minor? an tanti* eſt *contumelia convivii?* an *eſuries adeò famelica? Quandoquidem valeas ibi decorè magis & contremiſcere, & mandere ſordidum panem canum. Primo loco ſtatue, quòd tu invitatus* ad *accumbendum* cœnæ, *recipis fructum omnem antiqui miniſterii. Cœna* eſt *præmium ſummæ familiaritatis. Illam annum erat Princeps, atq; licet infrequentem nihilominùs annumerat. Itaq; duobus elapſis menſibus, ſi placuit invitare aſſeclam relictum, ne tertius pulvinas vacaret inani thoro: ſimul, inquit, ſimus.* Hoc *ſupremum* eſt *deſiderium. Quidnam petis inſuper? Trebio* cauſa *eſt, per quam adigatur quietem inter turbare, ac negligere corrigias, anxius ne jam caterva ſalutantium univerſa circulum perfecerit aſtris incertis.*

ANNOTATIONES.

8. *Nulla crepido vocat, &c.* | An idoneus mendicando locus nullus vacuus eſt, ſeu ad ripam fluvii, ſeu ad pontem, ſeu ad viam publicam; in quem te recipere queas ad corrigendam ſtipem à prætereuntibus; quod ſanè tolerabilius, quàm alienis inhiare dapibus, & miſeram parāſiti vitam agere?

Crepido .... pons. | Proſeucha, caſa ad pontem aut flumen. Vide Sat. 3. v. 296. & Sat. 4. v. 116. & ſeq. Porrò *crepido* dicitur ora terræ, ad quam alluens & allidens aqua crepitat. Vet. Schol.

Tegetis pars. | Pars vel proſeuchæ vel *tegetis*, storeæ, mattræ, &c. quibus utplurimùm tegunt ſe pauperes & mendici.

9. *Tantine injuria cœnæ.* | Tantine cœnam æſtimas in qua toleras tot probra?

10. *Tam jejuna fames.* | Tamne avida, tàm dira te urget fames, ut quilibet pati malis, quàm eam.

Cùm poſſis honeſtiùs illic, &c. | Corrigunt aliqui, *poſcis*; eò quòd, *poſſis*, ultimam producit. At ſatiùs eſt ferre licentiam, quàm ſenſum pervertere. Aut certè, cum aliis quibuſdam legendum, *poſſit*, & referendum ad vocem, *fames.*

Illic. | Ad pontem, ad fluvium.

11. *Tremere.* | Frigore horrere, algere.

Sordes farris mordere canini. | Veſci pane hordeaceo, vel furfureo, qualis datur canibus. Vide Sat. 9. v. 122. ad vocem *farre.*

12. *Primo fige loco.* | Alii finge: id eſt, cogita.

14. *Imputat.* | Mercedis loco donat & aſſignat.

Rex. | Dives patronus, Clientibus velut i Rex. imperans, Sat. 1. v. 136. *Rex horum.*

16. *Adhibere.* | Vocare te ad cœnam fortè rectam. Vide Sat. 1. v. 94. & ſeq.

17. *Tertia ne vacuo, &c.* | Ne vacuus maneret locus in triclinio, ſeu lectis quibus ad menſam diſcumbebatur, more veteri. Addit verò, *tertia*: ad contemptum, quaſi dicat, ultimo loco, & veluti ad ſupplendum duntaxat numerum. Tres nimirùm in conviviis olim diſponebantur lectuli: unde triclinii nomen E. Horat. Lib. 1. Sat. 4.

Sæpè tribus lectis videas cœnare quaternos.

Cæteros omnes veterum convivorum ritus legeſi vis, apùd Juſt. Lipſ. antiq. Lect. Lib. 3. cap. unico.

Culcitra. | *Culcita*, Feſto, & Nonio.

18. *Unà ſimus.* | Unà cœnemus. Terent.

Hodie apud me ſis volo.

Votorum ſumma. | Non habes quod ultrà petas, aut expectes.

19. *Habet Trebius propter quod, &c.* | Ironicè O grandis merces tot officiorum! O juſta cauſa toties abrumpendi ſomni! &c. Vid. Mart. Lib. 3. ep. 36.

Trebius. | Is eſt quem ut amicum dehortatur Juvenalis à parāſitica vita.

10. *Ligulas dimittere.* | Calceorum aut veſtium *ligulas* vix aptatas relinquere, præ ſollicitudine ac feſtinatione. Sumitur etiam *lingula* pro *gladiolo* Martial. Lib. 14. Epigram. 120.

Quamvis me ligulam dicant Equitesq; Patrèsq;
Dicor ab indoctis lingula Grammaticis.

Nomen plurimi deducunt à *Lingua*, imprimiſo Feſtus, at Vetus Schol. à *Ligando.*

Ne tota ſalutatrix, &c. | Ne venerint alii clientes ante ipſum, jamque diſpoſiti velut in gyrum ſinguli Patronum ſalutârint, priuſquàm ipſe Trebius acceſſiſſet. De priſco illo ſalutandi more. Vide Sat. 1. v. 96, 117, 127, 132. & quæ ibidem notavimus.

Sideribus

vel eâ horâ, quâ circumvolvit se algens plaustrum tardi Bootæ. Attamen quale convivium? Vinum, quod pinguis lana recusat admittere. Ex epulante cernes Corybantem Rixæ præcunt. At statim vulneratus & projicis calices & plagas abstergis mantili cruentato, quotiescumque certamen ardescit poculo Saguntino commotum inter vos, & catervam libertorum. Ille verò

Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.
Qualis cœna tamen? Vinum quod succida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt; sed mox & pocula torques
Saucius, & rubrâ detergis vulnera mappâ;
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntinâ fervet commissa lagena.
Ipse capillato diffusum consule potat,
vinum *bibit infusum crinitis Consulibus,*

ANNOTATIONES.

22 *Sideribus dubiis.* | Summo mane, luce dubiâ, cùm sidera ob proximam auroram non plenè apparent aut fulgent.

Illo tempore. | Nocte scilicet, cùm jam perfectè observare licet Booten, aliaque signa.

22. *Frigida.* | Ob vicinitatem Poli Arctici.

Pigri. | Virgil. Eclogâ ultimâ.

. . . . . *Tardi venere bubulci.*

Sarraca. | Vel *Serraca* Vide Sat. 3. v. 255. Quintillianus lib. 8. cap. 3. *Vim rebus aliquando ipsa verborum humilitas affert,* inquit: *an cùm dicit in Pisonem Cicero, cùm tibi tota cognatio, in sarraco advehatur, &c. incidisse videtur in sordidum nomen: non autem eo contemptum hominis anxisse?*

Bootæ. | Sidus est Ursæ majori proximum. βοώτης, Latinè *bubulcus*, quia stella hæc bubulci more plaustrum insequitur. Hinc & *Arctophylax* appellatur, quasi Ursæ custos. Nimirùm septem stellæ sunt ita compositæ, ut priores duæ pares pro bobus habeantur, aliæ quinque plaustri gerant speciem: proximum verò his signum adhæret, quasi auriga: & propterea vocatur *Bootes.* Vide Gell. Lib. 2. cap. 21.

24. *Qualis cœna tamen.* | At qualis tandem ea post menses quos cœna, & quàm lauta; cujus nempe gratiâ tot & tam indigna pateris?

Vinum quod, &c. | Vile omninò vinum ibi propinatur.

Succida. | Sordida, pinguis, nondum lota, dicitur quasi succo adhuc sudans; vel qualis succisa est, scilicet pena sordibus. At Varro aliter, Lib. 2. de Re Rust. cap. ultimo: *Tonsura tempus inter aquinoctium vernum & solstitium,* inquit, *cùm sudare inceperunt oves; à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata.*

Quod succida nolit lana pati. | Tam crassum, ut lana vix illud imbibat. Vel tam vile, quod vix idoneum ad imbuendam ac præparandam lanam, quo meliùs recipiat alienum colorem, v. g. purpureum. Varro loco mox cit. *Tonsas recenter eodem die peragunt vino. &c.* Adstipulatur & Dioscorides.

25. *De Conviva Corybanta videbis.* | Eo vino mens turbatur, & insanit, fitque similis *Corybantum* Cybeles Sacerdotum, qui furore correpti caput jactant, saltant, aliosque in similem agunt insaniam.

Corybanta. | *Corybantes* dicti, vel ab ea quam gestant galeâ, quæ Græcè κόρυς vel à κορύσσω, id est *impetu ferri*, & *furere*, apud Apollon. & Theocr. Quidam derivant ab *oculorum pupillis*, quas Græci κόρας vocant, eò quòd illi apertis semper oculis etiam inter dormiendum, Jovem infantem custodierunt. Quæ postrema sententia minùs arridet.

26. *Sed mox.* | Post convitia succedunt verbera.

Pocula torques, &c. | Nimirùm in famulos petulantes, quos percussus repercutis. Tandemque more Barbarorum utrinque pugnatur scyphis in usum lætitiæ dumtaxat natis; quod damnat Horat. Lib. 1. Od. 27.

27. *Rubrâ.* | Tincta sanguine è plagâ.

28. *Inter vos.* | Assecias & clientes parasitos.

Libertorum cohortem. | Atque inter libertos domini seu Patroni cœnam exhibentis. Ergo non cum ipso domino, sed cum ejus famulis ad viles epulas admissus Trebius. Qualis itaque cœna?

29. *Saguntinâ lagenâ.* | Aut vino pessimo ex agris Saguntinis: Vetus Schol. vel potiùs fictili, ex ista Hispaniæ urbe; de quo Plin. Lib. 35. cap. 12. Et Martial. Lib. 14. Epigram 108.

Sume Saguntino pocula picta luto.

Porrò *Saguntus* oppidum est in Regno Valentiæ, hodie *Morvedre. Saguntina fames* in Proverbium abiit, ex quo Saguntini per octo menses obsessi extrema ferre maluerunt, quàm se Annibali dedere. Tit. liv. 21. cap. 6. & seq.

30. *Ipse capillato, &c.* | Interèa Patronus generosum bibit ac salubre vinum: vetus nempe & optimo solo generatum.

Capillato Consule. | Dum Romani Consules erant adhuc intonsi, comamque alebant. Vide Sat. 4 v. 103. ad eam vocem, *Barbato.*

Diffusum. | In scrias ac vasa infusum.

Calcatemque

Calcatemque tenet bellis ſocialibus uvam,
Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.
Quas bibet albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis. cujus patriam, titulumque ſenectus,
Delevit multâ veteris fuligine teſtæ: 35
Quale coronati Thraſea, Helvidiuſque bibebant,
Brutorum, & Caſsî natalibus. Ipſe capaces

& ſervat racemum bello ſociali preſſum; ne quidem *ſcyphum unquam porrecturus familiari corde dolenti. Alterâ die potabit quiddam è collibus Albanis, vel Setinis, cujus natale ſolum ac inſcriptionem obliteravit vetuſtas plurimâ nigredine* vaſis *antiqui fictilis: quale potabant Thraſea & Helvidius redimiti,* in die *natali Brutorum & Caſſii. Ipſe Virro habet calices amplos,*

ANNOTATIONES.

1. *Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam.* | tempore quo Sext. Julius Cæſar & M. Phi- us Conſules erant, anno Urbis conditæ 663. qui Opimianum vinum intelligant, ſcilicet eſſum anno Urbis conditæ 633. de quo Lib. 14. cap. 4, & 14. & Cic. *in Bruto* n. *Ut ſi quis Falerno delectetur,* inquit, *ſed eo ta novo, ut proximis Conſulibus natum velit rurſus ita vetere, ut Opimium aut Anitium les requirat. Atqui hæ notæ ſunt optimæ, &c.*

ellis ſocialibus. | De his vide Luc. Flor. Lib. ap. 18. & præced. Tit. Liv. Lib. 71. Scilicet ni omnes, aliique Italiæ populi, iniquo fe- es animo, quod onerum imperii periculo- que ſanè participes eſſent, at non item mu- m atque honoris, à Livio Druſo inſuper ſpe tatis eluſi, quod jure ſe fruſtrà petere intel- bant, armis id conſequi tentârunt. Hinc ipſos nſules aggreſſi, cùm nihil proficerent, vario en eventu pugnantes, non parùm Romanos gârunt, per annos ferè quatuor. *Sociale bel-* aliàs *Marſicum* appellatur, eò quòd Marſi verunt illud primi. Vide Appian. Lib. 1. Civil. Eutrop. Lib. 5. Plutarch. *in Silla.* of. Lib. 5. cap. 18.

2. *Cardiaco.* | Cor, Græcè καρδία. *Cardia- m morbo ſpem unicam in vino eſſe certum eſt,* uit Plin. Lib. 23. cap. 1.

Nunquam cyathum miſſurus amico. | Optimi ò illius vini tantillum dare nollet amico m laboranti, ne quidem quantum continet thus, vas parvulum. Adeò ſibi uni dives ſulit.

3. *Albanis.* De Alba civitate diximus r. 4. ver. 61. Albanum autem vinum m eſſet nobile, differit Plinius Lib. 14. 25 & 6. teſtis & Martialis Lib. 13. Epi- m. 109.

4. *Setinis.* | Setia urbs Campaniæ Romanæ ie *Sezze*, in colle ſita, non procul à Pom- nis Paludibus. *Setina* vina ciborum coctio- , accelerant, teſte Plinio Lib. 22. cap. 1. ç aliis prælata ab Auguſto ac primoribus Plin Lib. 14. cap. 6. Martial. Lib. 13. Epigram. 112.

Pendula Pontinos qua ſpectat Setia campos,
Exiguâ vetulos miſit ab urbe cados.

Et Lib. 6. Epigram. 86.

Setinum, dominæque nives, denſique trientes,
Quando ego vos, medico non prohibente, bibam.

Patriam, titulumque, &c. | Signabant Antiqui vaſa vinaria, inſcribebantque, qua ex regione vinum, & quo anno, ſeu Conſule conditum. Brod. Miſcel. 1. cap. 3. Horat. ad amphoram Lib. 3. Od. 21.

O nata mecum Conſule Manlio, &c.

35. *Multâ fuligine.* | Situ, mucore, plurimis ab annis inducto, quo delato inſcripta eſt, aut ita confuſa, ut vix quidquam legi poſſet.

Teſtæ. | In amphoris enim ac teſtis, iiſque gypſatis ac picatis vinum olim ſervabitur. Notabimus ad Perſ. Sat. 5. v. 148.

36. *Coronati.* | Floribus, ſertis, ex hedera, apio, myrto, roſis, coronati Veteres epulabantur: ſeu quòd flores ſunt lætitiæ ſymbola, ſeu quòd vini exhalationes illis comprimi arbitrabantur.

Thraſea, Helvidiuſque, | Pœtus *Thraſea*, & illius gener *Helvidius* Priſcus, libertatis amatores. Horum egregiè meminit Cornel. Tacitus Lib. 16. & Sueton. Neron. cap. 37. & Domit. cap. 10.

Bibebant. | Optimum ſcilicet ob lætitiam ac memoriam reſtitutæ per eos in ſtatu priſtino Reipublicæ.

37. *Brutorum & Caſſi.* | Hi libertatis extitêre vindices & aſſertores. L. Junius Brutus primus Rom. Conſul. Tarquinium exegit; deinde M. Brutus cum Caſſio Cæſarem confodit. D. autem Brutus ab Antonio apud Mutinam obſeſſus, à Romanis Conſulibus primùm quidem liberatus, at poſteà deſertus à ſuis, pro Republica dimicans occubuit. Vide ſuprà Sat. 4. v. 103. ad eam vocem, *Brute.*

Ipſe, | Patronus, potens quilibet ac dives.

Heliadum cortices, atque beryllo asperos. Tibi verò *non creditur aureum* vas, *aut si aliquando committitur, illic adhæret observator, qui computet lapillos, & speculetur ad uncos ungues,* hoc verò *condona :* nam *ibi commendatur iaspis eximia. Quippe Virro (sicut plurimi) à digitis at calices transmittit lapillos, quos adolescens Hiarbæ zelotypo antepositus consueverat collocare in capite vaginæ.* At *tu exhauries scyphum quatuor narium, cognominatum à sutora Beneventano jamque mutilatum, atque fracto vitro petentem sulphura.*

Heliadum crustas, & inæquales beryllo
Virro tenet phialas. Tibi non committitur aurum
Vel si quando datur, custos affixus ididem,
Qui numeret gemmas, ungueſq; observet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaspis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula transfert
A digitis; quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor, ac jam
Quassatum, & rupto poscentem sulfura vitro.

ANNOTATIONES.

38. *Heliadum crustas.* | Pocula ex electro cavata *Heliades* nimirùm filiæ Solis, qui Græcè Ἡλιάδες. Eas autem fabulantur Phaëtontis fratris interitum lugentes contabuisse, conversasq; in alnos seu populos arbores, è quibus distillat electrum. Vid. Plin. L. 37. c. 2. & alibi. Ovid. Metam. 2.

Inde fluunt lacrymæ, stillataque Sole regescunt
De ramis electra novis.

Crustas. | Lacrymas sororum Phaëtonis in electrum concretas, vel electrum ex arborum supradictarum cortice defluens. ac postmodùm durescens.

Inæquales Beryllo. | Phialas è gemmis factas, inquit vetus Schol. vel potiùs aureos calices insertis lapillis asperos, v. g. *beryllis*; de quibus Plinius Lib. 27. cap. *Poliuntur,* inquit, *figurâ sexangulâ, quoniam habescunt, nisi color surdus repercussu angulorum excitetur : aliter enim politi non habent fulgorem eundem, &c.* De poculis autem Lib. 3. Proem. *Turbâ gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices : ac temulentiæ causâ tenere Indiam juvat, & aurum jam accessio est.* Salmatius benè animadvertit hic perperàm legi, *inæquales beryllos.*

29. *Virro.* | Fictum nomen.

Tibi. | O cliens; vel parasite.

41. *Gemmas.* | poculis insertas.

Ungueſque observet acutos. | Ne furtim abrasum surripias aliquem è lapillis istis.

42. *Da veniam.* | Ironicè. Verùm ne ægrè fer quòd custos adhibeatur atque observator, dum gemmatum poculum tenes, quodque tuæ fidei minùs creditur.

Laudatur iaspis. | Nam inrer eos lapillos fulget *iaspis* magni quidem pretii, cujus proinde jactura nimiùm caveri nequit. Vid. Plin. L. 37. c. 8. & 9. in agro Brixiano suo Britannicus reperiri multiplicem ait, optimam autem illam quæ purpuræ quiddam habet; secundam, quæ ţosæ; tertiam, quæ smaragdi.

43. *Transfert à digitis.* | Ab annulis aufert, ut addat poculis. Martial. Lib. 14. Epigram. 10

Gemmatum Scythicis ut laceat ignibus o
rum,
Aspice quot digitos exuit iste calix.

44. *Id vagina fronte.* | In gladii capulo, manubrio. Virgil. Æneid. 4.

. . . . . *Stellatus iaspide fulvâ*
Ensis erat.

45. *Juvenis prælatus Hiarbæ.* | Æneas Didoni adamatus, ac prælatus *Hiarbæ* Lybiæ Regi Virgil. Æneid. 4.

46. *Beneventani sutoris.* | Is nomine Vatinius vitreorum artifex, à quo Vatiniani calices appellati. Corn Tacit. Annal. 15. *Nero,* inquit, *Beneventum consedit, ubi gladiatorum munus Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdissima ejus aulæ ostenta fuit, sutrinæ taberna alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus, &c.*

Beneventani. | Oriundi ex ea urbe Italiæ in regno sitâ Neapolitano, quæ *Beneventum* modò olim *Maleventum* dicebatur.

47. *Naſorum quatuor.* | Vatinius grandi naſo fuit, inquit vetus Schol. Undè aiunt, Vatinianos calices, ob similitudinem dictos, quia rostra quatuor, velut naſos protendebant. Martial. Lib. 14. Epigram. 96.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe; sed naſus longior ille fuit.

Jam quaſſatum. | Neque verò novus ac recens ab opifice tibi calix dabitur, sed mutilus ac vilis.

48. *Rupto poscentem sulphura vitro.* | Hoc dictum quia sulphure vitrum solidatur, id est, malthatur, inquit vet. Schol. Quod rejiciunt non immeritò voluntque dictum à Juvenale, quia sulphurata fracta vitrea solebant permutari; teste Mart. Lib. 1. Epigr. 42.

Qui pallentia sulfurata fractis
Permutant vitreis.

Et Lib. 10. Epigram. 3.

Quæ sulfurato nolit empta ramento.
Vatinierum proxenęta fractorum, &c.

Si ſtomachus domini fervet vinoque, ciboque;
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modò vina querebar.
Vos aliam potatis aquam: tibi pocula curſor
Gætulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus:
Quàm fuit & Tullî cenſus pugnacis, & Anci:
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum

Si ſtomachus Patroni & mero & epulis calet, quaritur aqua *coctâ Getarum nivibus gelidior. Mox dolebam non ſimilia vina propinare vobis:* ſed & *diſſimilem vos aquam bibitis. Curſor Getulus ſcyphum tibi porriget; vel manus oſſea Mauri atri, cui etiam nocte concubiâ obvius fieri metueres, quando portaris inter ſepulcra viæ Latinæ declivis. Prope illum flos Aſiæ, emptus pluribus pecuniis, quàm extitêre opes vel Hoſtilii bellatoris, vel Martii: ac, ne te morer,* quàm *cuncta vilia Regum Romanorum.*

ANNOTATIONES.

50. *Geticis.* | *Geta* populi Daciæ Scythis affines: ſunt hodie *Moldavi*, ut placet nonnullis.

Petitur. | Ad refrigerationem paratur.

Decocta. | Plin. Lib. 31. c. 3. *Neronis*, inquit, *principis inventum eſt decoquere aquam, vitroque demiſſam in nives refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis nivis. Omnem utique decoctam utiliorem eſſe convenit; item calefactam magis refrigerari.* Vide Suet. Neron. cap. 48. Athen. Lib. 3. cap. 34. Decoctæ meminit tanquam veteribus uſitatæ; ſed eam Neronianæ prorsùs abſimilem contendit Caſaubonus eo loci. Porrò docet ibid. Athenæus, aquæ perquàm frigidæ, pariter & calidæ uſum fuiſſe in conviviis antiquorum.

Pruinis. | Glacie, nivibus. Cic. de Nat. Deor. n. 25. *Terræ maximas regiones inhabitabiles, & incultas videmus, quòd pars earum appulſu Solis exarſerit, pari obrigueritnive pruinaque longinquo Solis abſceſſu.*

51. *Non eadem vobis poni, &c.* | Suprà v. 24, & 30.

52. *Curſor Gætulus.* | Inter ſervos Mauros, mirâ pernicitate præditos, atque hinc ad eundum quolibet ac percurrendum deſtinatos, unus tibi pocillator adhibetur niger ac deformis.

Gætulus. | *Gætuli* Libyæ interioris populi ſunt Melæ, ac Ptolemæo; at Mauritaniæ, Plinio & aliis.

53. *Manus oſſea.* | Macilenta & arida, dura, agreſtis, horrida.

Mauri. | Mauritania Africæ regio in Barbaria Occidentali, ubi nunc ſunt regna Algerii, Fezzæ & Marochii.

54. *Per mediam nolis occurrere noctem.* | Tùm quia pavore te concuteret, tùm quòd malum omen videretur. Phantaſma quippe crederes, ac portentum. Sic antequàm M. Brutus ultimum ac fatale prælium committeret, inter alia proximæ cladis indicia, Æthiopem vulgò apparuiſſe, narrat Plutarchus in Bruto. Fertur etiam Adrianus Imperator ex occurſu Mauri imminentem ſibi mortem auguratus. Vide Spart. & Cœl. Rhodig. L. 24. c. 9.

55 *Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.* | Dum rhedâ per viam Latinam veheris, inter ſepulchra, quæ hinc & indè plurima illic conſtructa ſunt. Vide Sat. 1. v. ult.

56. *Flos Aſiæ ante ipſum.* | At diviti patrono formoſus adeſt puer ex Aſia, jucundus pincerna & miniſter.

Aſiæ. | Una eſt è partibus orbis, ſanè maxima, vel eò præferenda cæteris, quòd in ea primus homo creatus; Deuſque viſus, & cum hominibus converſatus, ibidem morte ſuâ vitam reſtituit lapſis mortalibus.

Pretio majore paratus. | Plin. L. 7. c. 12. *Toranius mango*, inquit, *M. Antonio jam Triumviro eximios formâ puros duos vendidit ſeſtertiis ducentis.* Vide ibidem Hiſtoriam eorum non infacetam.

57 *Tullî.* | *Tullus* Hoſtilius Rex tertius Romanorum Cenſum inſtituit primus, teſte Eutropio, item ſellam curulem, lictores, togam pictam, atque prætextam, inſignia magiſtratuum Romanorum poſt debellatos Hetruſcos. Macrob. Saturn. 1. c. 6.

Cenſus. | Opes, divitiæ, facultates.

Pugnacis. | Tullus enim militarem diſciplinam, ac temque bellandi condidit, atque exercitâ juventute provocare auſus Albanos, gravem & diu principem populum: tandemque hoſte victo, Albam diruit, ejus incolis atque opibus Romam tranſlatis. Flor. c. 3.

Anci. | *Ancus* Martius quartus Romanorum Rex, Latinos ſubegit, Romanam ditionem ad mare protulit, atque Oſtiam urbem in ipſo maris ac Tyberis confinio ædificavit. Tit. Liv. L. 1.

58. *Romanorum omnia Regum.* | Numero ſeptem, quorum exiguæ opes initio fuere.

Quæ quoniam ſic ſe habent, quando te ſites uret, oculos converte in Ganymedem Gætulum Enimverò *ſervus tot millibus* nummorum *comparatus non potuit egenis* potum *temperare: at pulchritudo, at* illa *ætas faſtum merentur. Ecquando is ad te accedit? Quandonam accitus præſto eſt miniſtrator tepidæ & frigidæ. Etenim indignum putat obedire antiquo familiari, & quid* ab eo *petas quidpiam, quòdque diſcumbas ipſo adſtante. Qualibet ædes ſummæ referta ſunt famulis arrogantibus.*

Frivola Quod cùm ita ſit, tu Gætulum Ganymedem
Reſpice, cùm ſities: neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer: ſed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adeſt calidæ, gelidæque miniſter?
Quippe indignatur veteri parere clienti;
Quodq; aliquid poſcas & quòd ſe ſtante recumbas.
Maxima quæque domus ſervis eſt plena ſuperbis.

ANNOTATIONES.

59. *Frivola.* | Nihili putanda præ divitiis Rom. principum hodiernis; ac præ ea ſumma, quâ emptus eſt ille Aſianus puer.

Gætulum Ganymedem. | Diſſimilia paſſim jungit. Ironicè hic admodùm. Scil. *Getulus* ille fuſcus, deformis, ſervus: è contrà *Ganimedes* regius puer, Troïs filius, candidus, & tam eleganti ſpecie, ut à Jove raptus dicatur, & ſibi pocillator aſſumptus. Et hæc quidem fabulatores de *Ganymede*, ſed quid de eo ſentire debeant ſapientes: quidque raptus illius ſignificet, oſtendit Cic. 1. Tuſcul. n. 65. & Tuſcul. 4. n. 71. & ſeq.

60. *Reſpice.* | Innuens ut vinum tibi affundat.

Neſcit. | Non aſſuevit, indignatur.

51. *Miſcere.* | Cœnanti miniſtrare, miſcere potionem, ac infundere poſcenti. Porrò temperandi vini rationem ipſum docuiſſe Bacchum, dilutumque bibiſſe, ac ſic mixtum bibentes rectos ambulâſſe homines, cùm anteà curvi incederent ob meri potum: & Bacchi nutrices Nymphas extitiſſe, ideoque vinum temperandum, & alia quædam habet Athenæus Lib. 2. c. 2.

Sed forma, ſed ætas digna ſupercilio. | To'eratur ſuperbia in formoſis, in ætatis præſertim flore.

Ætas. | Juventus, per antomaſiam.

62. *Supercilio.* | *Hæc enim vulgò faſtui & ſuperbiæ ſedes aſſignatur, quanquam in corde naſcitur*, inquit Plin. L. 11. c. 37.

63 *Calidæ.* | In quibuſdam, *Caldæ.* Martial. non ſemel *caldam* dicit. Vide infra mox Quint. L. 1. c. 6. *Auguſtus*, inquit, *in epiſtolis ad C. Cæſarem ſcriptis, emendat quòd is calidum dicere, quam caldum malit; non quia illud non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum; ac* πάρεργον.

Calidæ gelidæque miniſter. | Frigidâ gaviſos in conviviis ſuis veteres nemo dubitat: at calidam non tantùm uſitatam, ſed & in deliciis fuiſſe, multis probat Juſt. Lipſius contra neſcio quem, ut ait, pugnacem; Lib. nim 1. Elect. cap. 4. Evincunt certè innumera ſcriptorum teſtimonia Inſtar aliorum ſint pauca hæc. Apud Athenæum Lib. 2. cap. 2. Tripodes alii ἄπυρος pridem vocabantur, in quibus vinum temperabatur, alii ἐμπυριβῆται, & λοιτροχόοι, in quibus calida fiebat aqua. Ac ne quis fortè de aqua loturi affundenda intelligat; in fine cap. 6. ait, bonæ valetudinis causâ bibendam vere atque hyeme calidiorem aquam, æſtate verò frigidam, rationemque ibid ſubjungit. L. 3. c. 6. expendit an poſt ficus aqua bibenda ſit calida, an frigida. Cap. verò 34, & 35, ejuſdem libri 3. de potione calida copioſè diſſerit. Julius Pollux L. 9. c. 6. poſt rejecta dubii ſenſûs aliquot Homeri & Ariſtophanis loca, alia quædam affert potationem calidi certò arguentia. Varro *calicem a caldo* dictum ait. Plautus paſſim Thermopolii meminit, id eſt, cauponæ, in quo vendebatur aqua tepens & calida. Errare enim hic Turnebum alioſque interpretes, egregiè monet Lipſius loco citato, dum potionem ibi neſcio quam dulcem & arte factam comminiſcuntur. Manifeſtè res ex Ammiano, L. 28. ubi Ampelius urbis rector, cupidus ipſe voluptatum, lætus aliàs, interdum & rigidus, irritamenta gulæ corrigens ſtatuit ne taberna vinaria ante horam quartam apetiretur, neve aquam vulgarium calefaceret quiſquam, &c. Cornel. Tacit. Annal. 13. præcalidæ potionis Britannico oblatæ fit mentio. Plin. L. 7. c. 53. calidam potionem ac tepeſcentem diſertè nominat. Martial. *Caldum poſces aquam*, & *tepuiſſe calet*, ait. Libro verò ult. Epigr. 105.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti.

64. *Indignatur.* | Iraſcitur, detractat, vix ſuſtinet, refugit, aſpernatur.

Veteri. | Seu quòd vetera quævis eviteſcunt; ſeu quòd ſenes ut plurimum, præſertim horriduli ludibrio ſunt juvenibus.

65. *Recumbas.* | Ad menſam accumbas atque ſedeas, ipſo ſtante & miniſtrante.

66. *Maxima quæque domus, &c.* | Induunt enim ſæpè dominorum indolem ac mores ſervuli, & quia magno ſerviunt, magnos ſe reputant aliquando nonnulli.

Ecce

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solidæ jam mucida frusta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum,
Sed tener & niveus, mollique siligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento.
Salva sit Artoptæ reverentia. Finge tamen te
Improbulum; supereſt illic qui ponere cogat.
Vin' tu consuetis audax conviva caniſtris
Impleri, paniſque tui noviſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quòd sæpè relictâ
Conjuge, per montem adverſum, gelidaſq; cucurri
Esquilias, fremeret sævâ cum grandine vernus
Jupiter & multo ſtillaret penula nimbo.
Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem,

En alter quàm magnâ obmurmuratione tendit tibi *panem difficulter ruptum, fragmenta jam rancida farinæ firmæ, quæ vexent genuinum nec mandi ſinant. At* panis *mollis atque candidus, & farre tenero confectus Patrono reſervatur. Memor eſto coërcere manum. Verecundia ſervetur* erga *Artopten. Attamen ſimula te* paululùm *nequam: adeſt ibi qui adigat dimittere. Epulator inverecundè,* inquiet, *viſne ſalutari ſolitis corbibus, & tui panis colorem dignoſcere? Illud nempè fuerat, cujus gratiâ dimittens uxorem ſæpenumero properavi per montem oppoſitum, & exquilias frigidas, dum vere ſtrideret Jupiter dirâ grandine, atque lacerna diffluereet imbre plurimo. Vide quàm amplo pectore catinum impleat ſquilla,*

ANNOTATIONES.

67. *Ecce alius quanto.* | Jam vide quàm uſticè, quàm faſtidioſè ſervus alter panem ibi miniſtrat eumque ſecundarium & corruptum.

68. *Vix fractum.* | Tàm veterem ac durum ut vix frangi queat.

Solidæ jam mucida fruſta farinæ. | Maſſam e farina præ vetuſtate ſolidatam & induratam.

69. *Genuinum.* | Dentes fatigent etiam molares & validiſſimos, qualis *genuinus*. Vide Perſ. Sat. 1. v. 115.

Non admittentia morſum. | Præ nimia duritie.

70. *Tener & niveus.* | Panis ſiligineus, recens, tener, nivis inſtar candidus.

Siligine. | Certum eſt frumenti genus exile quidem ac delicatum: unde tritici delicias vocat Plinius Lib. 18. cap. 8,& 9. è *ſiligine* panem fieri lautiſſimum, ait.

71. *Cohibere.* | Ab eo pane ſimilagineo & molli qui Domino reſervatur.

72. *Salva ſit Artoptæ reverentia.* | Cuſtodi reverentiam *Artoptæ* debitam: atque adeò ne alium panem quære aut ſume, quàm eum quem tibi deſtinat & apponit.

Artoptæ. | *Artoptes* hic benè intelligitur panis diſpenſator, ab ἄρτος *panis*, & ὄπλομαι, *video*, ſeu *inſpicio*. Ita quidem legit Vetus Schol. at explicat, piſtor, quaſi ab ὀπλάω, *torreo*. Aliàs *artopta* vas eſt ſeu inſtrumentum, in quo panes torrebantur & coquebantur: eo ſenſu Plautus uſurpat Aulul. Sc. 12. Plin. Lib. 18. cap. 11. accepit pro muliere panificâ. Ubi & piſtores Romæ non fuiſſe ante bellum Perſicum, annis ab urbe conditâ ſuper 580. annotat. Quidam legunt, *Artacopi*; interpretanturque panem cum labore factum à κόπος, *labor*; ſed parùm ad rem.

Finge tamen te improbulum. | Quòd ſi fueris paulò audacior, extendaſque manum in panem illum delicatorem.

73. *Improbulum.* | Minùs timidum ac pudentem, inverecundum, importuniorem.

Supereſt illic qui, &c. | Artoptes illic aſtat, qui abſtinere jubebit, increpabitque.

74. *Vin' tu conſuetis, &c.* | Verba ſunt Artoptæ inverecundiam convivæ caſtigantis: an ergò non contentus eris pane tibi conſueto?

Caniſtris. | Pane in cophinis contento. Metonym.

75. *Colorem.* | Subatrum, utpotè ſecundarii panis.

76. *Scilicet hoc fuerat.* | Reſpondet cliens indignabundus: an igitur iſtas ob viles epulas tot vigiliis & laboribus perfungor dudum?

Relictâ conjuge. | Summo mane ſurgens, & ſomnum interrumpens; ut eſt ſuprà. v. 19.

77. *Montem adverſum.* | Arduum qui toties fuit ſuperandus.

Gelidaſque cucurri Eſquilias. | *Exquilinum* collem ventis expoſitum, in cujus regione divites habitabant. Vide Sat. 3. v. 71.

78. *Vernus Jupiter.* | Aër vernæ tempeſtatis ſæpè ventoſus & nimboſus. Aër & cœlum Jupiter vocatur, ex Varrone.

79. *Penula.* | Pallium eſt adversùs pluvias. Cic pro Milone. *In rheda penulatus, &c.*

Nimbo. | Repentinis imbribus, quales fermè circa æquinoctia.

cuæ Patrono apponitur, qualibus etiam aſparagis undequaq; circumdata; quali caudâ deſſectat dapes, quando affertur elevata manibus famuli proceri. At tibi fertur Cammarus medio ovo concretus, epulæ funebres in parva lance. Ille quidem oleo *Venafrano piſcem aſpergit: verò quæ tibi infelici apponitur pallens braſſica redolebit lychnum. Nam veſtris id lancibus infertur, quod arundo Micipſarum apportavit prorâ acuminatâ: quamobrem Romæ nullus balneum init cum boccare: quod ab anguibus quoque nigris ſecuros reddit.*

Quæ fertur domino ſquilla; & quibus undiq; ſepta
Aſparagis, quâ deſpiciat convivia caudâ,
Cùm venit excelſi manibus ſublata miniſtri.
Sed tibi dimidio conſtrictus Cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipſe Venafrano piſcem perfundit: at hic, qui
Pallidus offertur miſero tibi caulis, olebit
Laternam: illud enim veſtris datur alveolis, quod
Canna Micipſarum prorâ ſubvexit acutâ:
Propter quod Romæ cum boccare nemo lavatur;
Quod tutos etiam facit à ſerpentibus atris.

ANNOTATIONES.

81. *Squilla.* | Parvus eſt piſcis, at ſaporis exquiſiti, alio nomine *pinnotera* & *pinnophylax* dictus Plinio. Cùm audiſſet ille famoſus luxo Apicius *ſquillas* in Libya majores quàm Romæ reperiri, earum deſiderio & cupiditate, illuc navigavit quod refert Suidas. Horat. Lib. 2. Sat. 8.

Aſſertur ſquillas inter Murœna natantes
In patina porrecta, &c.

Martial Lib. 13. Epigram. 83.

Cæruleus nos Liris amat quem ſylva Maricæ
Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

Vide Cic. de Nat. Deor 2. n. 123. & Athen. Lib. 3. c. 23.

Quibus aſparagis. | Quibus condimentis. Plin. Lib. 20. cap. 10. *Aſparagi ſtomacho utiles*, inquit *& cumino quidem addito inflationes ſtomachi coliique diſcutiunt, oculis claritatem afferunt, &c.*

82. *Deſpiciat.* | Ab alto aſpiciat dum elata & quaſi ſuperbè fertur.

Convivia. | Alia fercula ipſoſque convivas.

Caudâ. | Hanc in deliciis fuiſſe aiunt.

63. *Excelſi.* | Ad majorem pompam & faſtum.

14. *Dimidio conſtrictus.* | Coctus & conditus immixto quidem ovo, ſed tenuitur admodùm & parcè. Reſpiciunt alii ad naturam Cammari, & qui ſub cauda ova gerit, inſtar cancorum, & decrceſente Lunâ imminuitur & quaſi conſtringitur.

Cammarus. | Marinus cancer, vilis cibus. Ejus meminit Plin. Lib. 32. cap. ult. Et Martial. Lib. 2. Epigram. 43.

Concolor in noſtra, Cammare, lance rubes.

Dimidio ovo. | Dimidiâ vix ovi parte.

85. *Exigua feralis cœna patella.* | Inſtar cœnæ feralis exigua & modica. Vide Perſ. Sat. 6. v. 33. & quæ nos ibidem fusè, ad ea verba, *cœnam funeris.*

86. *Ipſe.* | Dominus & Patronus, quem pergit conferre cum cliente.

Venafrano. | Optimo quidem oleo ex agris *Venafri* urbis, in Regno ſitæ Neapol. in terra Laboris. Mart. Lib. 13. Epigr. 100.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri,
Unguentum quoties ſumis, & iſtud olet.

Vide Plin. Lib. 15. cap. 2.

87. *Pallidus.* | Flacceſcens & marcidus, quique pallido colore faſtidium pariat. Mart. Lib. 13. Epigr. 17.

Ne tibi pallentes moveant faſtidia caulis,
Nitratâ viridis braſſica fiat aquâ.

Olebit Laternam. | Id eſt, oleum iſtud vile quod lampadibus & lucernis adhibetur.

88. *Alveolis.* | Paropſidibus, patinis.

89. *Canna.* | Vel doliolum, vel navicula a *canna.* Plin. L. 7. c. 56. *Naves*, inquit, *ut in Nylo fiunt ex papyro, & ſcirpo, & arundine.* Cap. verò 2. ejuſdem libri ait, in India naſci arundines tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant.

Micipſarum | Afrorum, Numidarum, quorum fuit Rex *Micipſa* Maſſiniſſæ filius. Vide Sall. Jugurth.

Prorâ. | Pars navis anterior. Synecdoche. *Acuta*, ob figuram.

90. *Boccare.* | *Fuit Bocchar*, ſive *Boccho*, *tempeſtate Rex Maurorum:* inquit Liv. L. 29. c. 30. ponitur hîc pro Numida ſeu Mauro quolibet.

Cum Bocchare nemo lavatur. | Delicati ſcilicet. Romani non ſuſtinebant tetrum illum odorem olei Africani, quo Afri inungebantur; unde eorum conſortium illi fugiebant in balneis.

91. *Quod tutos etiam, &c.* | Notat Theod. Pulmannus abeſſe verſum hunc à veruſtiſſimis codicibus.

Tutos etiam facit à ſerpentibus. | Quod etiam oleum fœtore ſuo arcet & fugat ſerpentes. Quàm miſeri ergo parаſiti & clientes, qui tam viles cibos & tam malè conditos avidè ſectantur! Legunt alii, *A ſerpentibus Afros*, id eſt, *Africanos:* perinde eſt.

Mullus

Mullus erit domino, quod miſit Corſica, vel quem
Taurominitanæ rupes, quando omne peractum eſt
Et jam defecit noſtrum mare; dum gula ſævit,
Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima; nec patitur Tyrrhenum creſcere piſcem.
Inſtruit ergo focum provincia: ſumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum ſe continet Auſter

Patronus habebit barbulum, quem Corſica, aut quem ſcopuli Taurominitani præbuerunt; cùm univerſum mare noſtrum exhauſtum eſt, jamque deeſt; quando graſſatur ingluvies, continuis caſſibus, macello fundituſ maria *vicina inquirente; neq; ſinit adoleſcere Tyrrhenos piſces. Munit igitur caminum provincia. Inde petitur quod Lenas inſidiator mercetur,* ac *venumdet Aurelia. Virroni offertur ingens muræna, quæ procedit è Siculo vortice. Etenim quando*

ANNOTATIONES.

92. *Mullus.* | Exquiſitus piſcis, dictus ita, quòd mollis atque tenerrimus; cujus cibo traſcunt libidinem inhiberi, oculorum autem aciem hebetari, &c. Iſid. orig. Lib. 12. cap 6. *Mullis nomen à mulleorum calceorum colore Feneſtella datum putat*; inquit Plin. L. 9. cap. 17. at è contrà, & meliùs quidem, ut videtur, Iſidor. orig. L. 19. cap. 34. *mulleos* calceos dici ait à colore purpureo, qualis eſt *mulli* piſcis. Is aliàs *barbo* vocatur: *Barbus*, Auſonio in Moſella, Edyll. 10. ſic habet:

Liberior laxos exerces, barbe, natatus.

Vide quæ ad Sat. 4. v. 15 jam notavi.

Corſica. | Inſula eſt Tyrrheni maris, olim *Cyrnus* dicta, Sardiniam inter & mare littuſque Liguſticum.

93. *Taurominitanæ rupes.* | Proximæ ſcilicet illi urbi. *Taurominium*, vel *Tauromenium*, hodiè *Taormina*, oppidum eſt Siciliæ portu inclytum, ad oram orientalem vallis, ut nunc appellant, Demonæ.

95. *Retibus aſſiduis.* | Aſſiduâ piſcatione.

Macello. | Locus eſt in quo venduntur obſonia quælibet, dictus à quondam nomine *Macello*, cujus ibi domus publicè diruta fuit. Varro 4. de Ling. Lat. cap. 32. Item Feſtus, à *Macello* quodam qui exercebat in urbe latrocinia, quo damnato, Cenſores Æmilius & Fulvius ſtatuerunt, ut in domo ejus obſonia venderentur. Minùs placent Iſidorus & Donatus originem ducentes quod ibi pecora mactentur. Hîc autem ponitur *Macellum* pro piſcatoribus in *Macello* ſeu foro piſcario degentibus.

96. *Tyrrhenum piſcem.* | Piſces maris Tyrrheni, quod & Inferum & Thuſcum, eſtque pars maris Mediterranei, inter Italiam, & Sardiniam Corſicam, atque Siciliam inſulas.

97. *Inſtruit ergo focum provincia.* | Externæ regiones culinam Romanorum inſtruunt piſcibus, aliiſque dapibus.

Provincia. | Sic vocatur propriè regio extra Italiam armis ſubacta, & Romanis tributaria.

98. *Captator.* | Vel amicitiæ, vel hæreditatis divitum, per munera. Vide Sat. 4. ver. 18. & ſeq.

Emat. | Donandum ſcilicet ad captandam benevolentiam.

Lenas. | Hæredipeta quidam. Vetus Schol.

Aurelia. | Mulier piſces vendens; vel dives orba, quæ data ſibi munera vendit, ſeu per avaritiam, ſeu ob nimiam copiam, ac ne corrumpantur: habet nimirùm plura quàm poſſit conſumere.

99. *Virroni.* | Suprà ver. 39.

Muræna. | Piſcis delicatus, anguillæ ſimilis: huic tamen eſt tergus craſſum magis, illi tenuiſſimum, teſte Plinio, Lib. 9. cap. 23. Vide Macrob. Lib. 3. cap. 15. ubi ſic habet: *Accerſebantur muræna ad piſcinas noſtræ urbis abuſque freto Siculo, quod Rhegium à Meſſana deſpicit. Illic enim optimæ à prodigis eſſe creduntur, &c.* Athen. Lib. 7. cap. 18. & Caſaub. ibid. ubi Murænæ cum ſerpentibus miſceri aſſeritur, &c. Plin. Lib. 32. cap. 2. ubi, inter alia dicuntur Murænas fœminini tantùm ſexûs eſſe, è ſerpentibus concipere, & ob id à piſcatoribus ſibilo evocari, & capi, &c. at loco mox citato idem Plinius retulerat, eam eſſe vulgi dumtaxat opinionem; & ex Ariſtotele, Myrum vocari marem qui generat.

100. *Gurgite de Siculo.* | E freto quod eſt Siciliam inter & oram extremæ Italiæ meridionalem: aliàs Mamertino, Rhegino, *Scyllæo*; hodiè, *Faro di Meſſina*. Porrò continentem olim cum Italia Siciliam, at maris impetu, ſive terræ motu diſtractas aiunt, Strabo Lib. 6, &c. Virg. Æneid. 3.

Diſſiluiſſe ferunt, cùm protinùs utraque tellus
Una foret, venit medio vi pontus, & undis,
Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque & urbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.

Se continet. | Antro Æolio.

Auſter. | Ventus meridionalis imbrifer & aquoſus, mare Siculum turbare ſolitus. Gellius Lib. 2. cap. 22. Ovid. Metam. 1. Fab. 2.

Dum ſedet, & ſiccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aſperſus maculis Tiberinus, & ipſe
Vernula riparum pinguis torrente cloacâ,
Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipſi pauca velim, facilem ſi præbeat aurem:
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca; quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat

Notus ſe cohibet, cùm quieſcit atque exſiccat alas humidas in ergaſtulo, retia tunc *audacia ſpernunt mediam Charybdim. At vos expectat anguilla longæ colubræ affinis, vel Tiberinus hyeme labeculis notatus, idemque littorum ſervus, fluente colluvione ſaginatus, atque aſſuetus ſubire cavernam mediæ Suburræ. Illi cuperem non multa* loqui, *ſi commodam præſtat auriculam. Nullus* à te *poſtulat* eadem, *quæ Seneca dabat familiaribus egenis,* nec *qua benignus,* nec *qua Cotta donare conſueverat.*

ANNOTATIONES.

101. *Siccat madidas in carcere pennas.* | Poëticè omnia. Ovid Metamorph. 1. Fab. 7.

Emittitque Notum: madidis Notus evolat alis.

Virg. Æneid. 1.

. . . *Vaſto rex Æolus antro*
Luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frænat.

102. *Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.* | Piſcatores audent piſcari in mediis etiam vorticibus, dum Auſter non ſævit.

Lina. | Linea vela & retia. Metonym.

Charybdim. | Gurges eſt in freto Siculo naufragiis infeſtus, juxta Pelorum Promontorium; hodiè, *Capo Faro.* Ibi per magnas circumductiones atque vortices navigia ſubmerguntur ac detrahuntur in profundum. Strabo Lib. 6. *Charybdi* ex adverſo reſpondet Scylla ſcopulus. Virgil. Æneid. 3.

Dextrum Scylla latus, lævam implacata Charybdis.
Obſidet, &c.

Mitto quod de *Charybdi* meretrice poſt raptos furtim Herculis boves, à Jove fulminatâ Poëtæ fabulantur.

103. *Anguilla.* | Notus piſcis, vulgaris cibus.

Cognata colubræ. | Ob ſimilem formam. Adde quòd anguillam cum colubro miſceri aiunt, ſicut mox de muræna dixi.

104. *Glacie.* | Hyemis enim & frigoris tempore has creduntur maculas contrahere.

Aſperſus maculis. | Cui venter albus nigris eſt notis maculoſus; hincque vilor indicatur. Nam optimus ille, qui caret iſtis maculis, teſte Columellâ, Lib. 9. cap. 17.

Tiberinus. | Lupus, aut quivis alius è Tiberi amne piſcis, quem tempore Juvenalis Romæ vilem fuiſſe exiſtimandum eſt. Nam alioqui Macrob. Lib. 3. cap. 16. *Tiberinos* lupos, & omnes ex hoc fluvio piſces in deliciis & honore fuiſſe affirmat, teſtemque adhibet Varronem; ſubdit tamen ignorare ſe, cur illis ita viſum fuerit. Plinius etiam Lib. 9. cap. 54. lupos Tiberinos commendat, eos maximè qui duos inter pontes capti eſſent; ob aquam ibi concitamirum nimirùm, quod idem Macrobius laudibidem. Lucilius pariter. Et Horat. Lib. Sat. 2. ſic habet:

. . *Lupus hic Tiberinus in alto*
Captus hiet, ponteſne inter jactatus? &c.

Vide eximias piſcis lupi dotes apud Athenæ Lib. 7. cap. 17. ubi & piſcium ſapientiſſimis celebratur.

105. *Vernula riparum.* | Vel cœnoſa lit conſectans, iiſque addictus mancipii inſtar vel, natus verno tempore in ripis: ſic enim propriè verna dicitur.

Cloacâ. | Sordibus inde manantibus.

106. *Cryptam.* | Fornicem, ſeu meatus ſubterraneos, per quos urbis ſordes egeruntur Tiberim.

Suburræ. | Eſt vicus & regio urbis præcaris immunda. Vide Sat. 3. v. 5. & Perſ. Sat. 5. v. 32

107. *Ipſi.* | Virroni avaro.

108. *Quæ mittebantur amicis à Seneca.* | Nopetimus ut ſis æquè largus in tuos clientes, Virro, ac fuit erga ſuos Seneca.

109. *Seneca.* | L. Annæus Seneca, Corbenſis, inter Stoïcos morum ſanctitate clarNeronis Præceptor, Piſonianæ conjurationis vidiâ aſperſus, ab ipſo juſſus mori, inſecvenis conſtanter vitâ exceſſit. Fuit autem dives perinde ac munificus. Corn. Tacit. Annal. 14. & 15. de Seneca vide plura, Sat. 8. v. 212.

Piſo, Cotta. | C. Piſo Calpurnius Claudio Imperatore celebris erat liberalitate & munificentiâ: pariter & Aurelius *Cotta* ſub Nerone. Ad hoc Tacit. Annal. 6. de illo, Lib. 15. uterque verò Romæ valdè nobilis: & Piſonum quidem ad Numam referebatur. Unde Horat. in Art. Poët. Piſones ita compellat: *Vos, ô Pompilius ſanguis.*

Largi

Largiri: namque & titulis, & faſcibus olim
Major habebatur donandi gloria: ſolùm
Poſcimus, ut cœnes civiliter. Hoc face, & eſto,
Eſto (ut nunc multi) dives tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni jecur, anſeribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper. Poſt hunc raduntur tubera, ſi ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Majores: tibi habe frumentum, Alledius, inquit,

Quondam etenim decus largiendi pluris æſtimabatur, quàm *vel inſignia, vel faſces. Unum rogamus, ut epuleris urbanè. Id præſta, ſiſque, ſis (quemadmodùm hodiè complures) opulentus tibi, egens familiaribus. Ante illum hepar ingentis anſeris, altilis anſeri æqualis, atque aper Meleagri telo non indignus fumum exhalant. Poſt eum tubera raduntur, ſi tum fuerit verna* tempeſtas, *ac deſiderata tonitrua præſtent epulas ampliores.*

ANNOTATIONES.

110. *Titulis.* | Honoribus, imaginibus, nobilitate.

Faſcibus. | Inſignibus Magiſtratuum. Nam Dictatori viginti quatuor, Conſuli duodecim, Proconſuli & Prætori ſex lictores cum *faſcibus* apparebant. Porrò *faſces* illi conſtabant ſecuribus & virgis è betula quidem arbore è Gallia in Italiam ad id tranſlata, teſte Plinio Lib. 16. cap. 18. ubi terribilem eam vocat. Circumligatis autem virgis pluribus ita ſecuris una includebatur, ut ferri acies in ſummitate faſcium emineret. Cur illi verò faſces colligarentur, docet in Problem. Plutarchus, nempè hinc ſignificatur præcipitem eſſe non debere Magiſtratûs iram, ſed cunctatione & morâ, dum ſenſim virgæ ſolvuntur, maturam & ſapientem: additque ibidem virgis caſtigari quæ corrigi poſſunt, quæ verò non, ſecuribus præcidi.

112. *Cœnes civiliter.* | Communi cum clientibus menſâ, communibus item epulis, ſive ſint hæ viles, ſeu lautæ. Sic enim erit ſalvus honor clientum. Quippe videtur injuriosum quòd aliis dapibus dives Patronus, aliis clientes & amici ad cœnam vocati in eadem menſa veſcantur. Vide Plin. Lib. 2. Epiſt. 6. ubi ait de cœna quadam: eam fuiſſe ſordidam ſimul & ſumptuoſam: nam ſibi & paucis opima quædam is qui invitaverat, vilia cæteris & minuta ponebat. Vinum etiam aliud ſibi & nobis, aliud minoribus amicis, aliud ſuis noſtriſque libertis, &c. Et Martial. Lib. 3. Epigram. 59.

Cùm vocor ad cœnam, &c.
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis, &c. * * *
* * * * * * * *
Cur ſine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?

113. *Dives tibi, pauper amicis.* | Cæterùm tibi liceat quando ſolus eris epulari lautè; parcè verò, quando cum aliis & cum familiaribus: dummodò paria tibi aliiſque fercula proponantur: has tibi condonamus avaritiæ ſordes.

114. *Ante ipſum.* | Ante patronum quidem apponuntur, &c.

Anſeris magni jecur. | Plin. Lib. 10. cap. 22. *Fartilibus*, inquit, *in magnam amplitudinem creſcit* (jecur ſcilicet) *exemptum quoque lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primus tantum bonum invenerit, Scipio Metellus vir Conſularis, an M. Seſtius eâdem ætate Eques Romanus*, &c. Vide & Perſ. Sat. 6. v. 71. ad hæc verba: *ſatur anſeris extis.*

115. *Altilis.* | Anas, Gallina, quæ ad id aluntur, ut ſaginentur.

Flavi. | Homeric. Epithet. ξανθὸς. Vide Gel. Lib. 2. cap. 26.

Dignus ferro Meleagri | Par magnitudine illi apro, quem interfecit *Meleager*. Vide Ovid. Metamorph. 8 Fab. 4.

116. *Fumat.* | Calet coctus & menſæ appoſitu.

Raduntur. | Purgantur abraſo cortice, atque ad eſcam præparantur: vel ſarculo evelluntur & abraduntur è terra. Nonnulli codices habent *traduntur*, id eſt, *apponuntur*; quod quidem ipſe contextus fulcire videtur.

Tubera. | Hæc de genere fungorum ſunt, atque velut terræ callum, nullis fibris nixa; aut ſaltem capillamentis, &c. ut ait Plin. Lib. 19. cap. 2. Mart. Lib. 13. Epigram. 50.

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera: boletis poma ſecunda ſumus.

Si ver. | Tunc enim ſunt tenerrima. Ex Plin.

117. *Optata tonitrua.* | Guloſi nimirùm optant tonitrua fruges alioquì vaſtatura, eò quòd illa faciunt ad tuberum procreationem. Plin. Lib. 19. cap. 3. Plutarch Quæſt. Convival. 4. Quæſt. 2. Athen. Lib 2. cap. 21.

Cœnas majores. | Seu quòd tubera & alia ejuſmodi gulam acuunt; ſeu quod uno ferculo cœnam augent.

118. *Alledius.* | Nomen helluonis.

O Libya, tibi ſerva triticum, ait Auedius; ſolve boves, dummodò tubera nobis *tranſmittas. Ac ne ulla deficiat iracundia, interim conſidera ſtructorem* menſæ *ſubſilientem, atque chironomonta cultro volitante quoadusque perfecerit præcepta doctoris univerſa. Neque parva certè differentia intereſt, quâ geſticulatione lepores, & quâ gallina concidantur. Pedibus raptaberis ut Cacus ab Hercule percuſſus, atque ſtatueris extrà, ſi aliquid auſis unquam mutire, quaſi geras tres appellationes. Ecquando tibi Virro* calicem *porrigit, ac ſcyphum accipit tuis labris admotum? Ecquis inter vos tam imprudens, quis deploraxus, ut domin loquatur, pota? Multa ſunt; quæ pronuntiare.*

O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas,
Structorem intereà, ne quâ indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, & chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia. Nec minimo ſanè diſcrimine refert,
Quo geſto lepores, & quo gallina ſecetur.
Ducêris plantâ, velut ictus ab Hercule Cacus;
Et ponêre foris, ſi quid tentaveris unquam
Hiſcere, tanquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula? Quis veſtrûm temerarius uſq; adeò, qui
Perditus, ut dicat Regi, bibe? Plurima ſunt, quæ

ANNOTATIONES.

119. *Libye.* | Hæc Africæ pars ingens, pro ipſa ſæpè, & hìc quidem ſumitur.

Disjunge boves. | Ne ara, ne ſere aut mete frumentum, quod Romam tranſmittas, ut ſoles: at deinceps gulæ noſtræ delicias tubera dumtaxat educa.

Tubera mittas. | In Africa *tubera* naſci laudatiſſima, ſicut & in aliis locis æquè ficcis, fabuloſis & frutetoſis, docent Plin. cit. Lib. 19. cap. 2. & Athen. pariter citato mox loco.

120. *Structorem.* | Struendæ menſæ, ferculorumque diſſecandorum magiſtrum, Apuleio diribitorem, Petronio ſciſſorem, Lipſio & aliis carptorem. Hujus erat munus & ars benè fercula diſponere & collocare, ciboſque eleganter in fruſta concidere. Vide Sat. 9. v. 110.

Ne qua indignatio deſit. | Ut multiplex indignandi cauſa ſuppetat: etiam verò ex iſta in pincernis luxuriâ & faſtu.

121. *Saltantem.* | Veluti ad numeros corpus moventem, dum eruditè altilia diſſecat, & convivis facetè miniſtrat ac apponit.

Chironomata. | Manus artificiosè dirigentem ac geſticulantem tam ſcitè, ut gladiolus quo ſcindit, volare videatur, adeò verſatur agiliter. Χειρ, *manus*, & νόμος, *lex*. Metaphora à *Chironomis*, qui certis manuum motibus ac geſtibus ſaltabant.

122. *Magiſtri.* | Trypheti concidendorum ex arte ciborum doctoris, de quo Sat. 11. v. 137. Erant enim Romæ qui docerent eam artem, in altilibus ligneis, ut poſteà dicetur ampliùs, Sat. nimirùm 11. Plin. Lib. 10 cap. 50. *Poſteà culinarum artes, ut clunes ſpectentur, ut dividantur in tergora, ut à pede uno dilatatæ* (gallinæ) *repoſitoria occupent.* Seneca de brevit. vitæ cap. 12. *Quantâ arte ſcindantur aves in fruſta non enormia, &c.* Idem de Vita beata cap. 17. *Per ſervitur* (aliis ſtruitur) *& eſt aliquis ſcind obſonii magiſter.* Et, ad Lucil. Epiſt. 47. *A pretioſas aves ſcindit, & per pectus & clunes ce ductibus circumferens eruditam manum, in fr excutit.*

124. *Quo geſtu lepores, &c.* | Diverſi quip ritus concidendi ſingula; & in variis variæ g ſticulationes obſervabantur à peritis illis me ſæ doctoribus ac miniſtris.

125. *Ducêris plantâ.* | Foras extrahêris pen de ac ille Cacus olim ab Hercule.

Cacus. | Gigas, quem clavâ ictum Hercules terfecit, quòd ſuas boves abduxiſſet, & plan arreptum protraxit ex antro in quod furtum i ſuum compegerat. Virg. Æneid. 8. Liv. Lib Eutrop. Dionyſ.

127. *Hiſcere.* | Obmurmurare & conqueri facta tibi injuria.

Tanquam habeas tria nomina. | Prænomen, n men, cognomen; ut C. Jul. Cæſar: Publ. Co Scipio, quod Nobilium eſt. Quidam ſic intell gunt, tanquam fur ſis, ut pro tribus literis t nomina ponantur; ſed meliùs, tanquam ſis n bilis. Vetus Schol. Aliter explicant alii, nec pè quod ſis libertus & Patrono obnoxius, ex P litiano Miſcell. cap. 31. ſed acutè magis qu verè, meo judicio.

Quando propinat Virro tibi. | An unquam ſum tibi calicem offert, aut tuum accipit? quod ſ perbiam ejus, ac tui contemptum indicat. Vi Martial. Lib. 2. Epigram. 15.

130. *Perditus.* | Deſperatâ fortunâ, undè no metuat potentes offendere.

Dicat Regi, bibe | Propinans ac porrigens ſcyphum Nobili cuipiam.

Non audent homines pertusâ dicere lænâ.
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dîs
Et melior fatis donaret, homuncio quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus! 134
Da Trebio, pone ad Trebium: vis frater ab istis
Illibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem:
Vos estis fratres. Dominus tamen, & Domini Rex
Si vis tu fieri, nullus tibi pavulus aulâ
Puserit Æneas, nec filia dulcior illo.
Jucundum&carum sterilis facit uxor amicum. 140
Sed tua nunc Mycale pariat licèt, & pueros tres
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido, viridem thoraca judebit
Afferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
An mensam quoties parasitus veneris infans. 145

non attentant homines pallio perforato. Si quadringenta dederit tibi Numen aliquod, vel quispiam *Numinibus æqualis, atque fatis benignior, quam magnus homo è nihilo, quàm intimus Virroni evaderes!* Diceret sanè tunc: *dona Trebio, appone ante Trebium: germane,* an *appetis de his inteſtinis? O nummi, vobis iſtam defert obſervantium. Vos eſtis germani. Attamen ſi tu cupis eſſe dominus, atque domino imperare, ne ullas tibi parvus Æneas luſitet* in *aula, neque filia eo carior. Conjux in fœcunda familiarem efficit gratum atque dilectum. Verum quamvis* uxor *tua Mycale modò parturiat, ac tergeminos infantes in paternum ſinum edat; ille* tamen *unâ delectabitur nido garrulo, praſinum thoracem proferri imperabit, ac nuce parvulas; atque petitam ſtipem, quandocumque paraſitus ad cenam acceſſerit ad menſam.*

ANNOTATIONES.

131. *Homines pertuſâ lanâ.* | Ignobiles & pauperculi, quorum tritæ veſtes ac laceræ.

132. *Quadringenta tibi ſi, &c.* | Quòd ſi dives repentè fias, tùm colet te Virro, qui te inopem contemnit.

Quadringenta. | Seſtertia, Equeſtrem cenſum, de quibus vide Sat. 1. v. 106. & Sat. 2. v. 117.

Similis Diis. | Princeps ac dives aliquis perinde munificus ut Dii.

133. *Melior fatis.* | Beneficentior erga te quàm fata.

135. *Ea Trebio.* | Tum certè Virro pincernæ & ſtructori imperaret optima tibi apponere.

Trebio. | Suprà v. 19.

Ab iſtis ilibus. | E partibus delicatoribus, è lumine, quod quidam erat in cupediis; teſte Plinio Lib. 11. cap. 37.

136. *O nummi vobis, &c.* | Divitias non hominem ſpectat aut colit.

137. *Domini Rex ſi vis, &c.* | At ſi Virroni planè vis dominari, ejuſque intimam familiaritatem nanciſci, oportet ut liberis careis; ſic enim ille ſpem concipiet captandæ tuæ hæreditatis. Vide Martial Lib. 11. Epigram. 56.

138. *Nullus tibi parvulus, &c.* | Sumptum è quarto Æneidos.

139. *Nec filia dulcior illo.* | Nec videaris plus amare filiam tuam quàm Virronem amicum. Vel; ne ita diligas filiam, ut diligeres filium.

140. *Jucundum & gratum ſterilis, &c.* | Vir ſine prole placet admodùm Virroni aliiſque captoribus avaris.

141. *Sed tua nunc Mycale.* | At quamvis habeas filios & hæredes, ſi tamen dives fueris, Virro ejuſque ſimiles te obſervabunt.

Mycale. | Legunt alii, *Micale*, derivantque à *μίγνυμι*.

Pueros tres. | Tergeminos naſci certum eſt Horatiorum Curiatiorumque exemplo, (de quibus Livius Lib. 1.) inquit Plinius Lib. 7 cap. 3. ubi & quaternos, Oſtiæ, ſub Auguſto, quinos in Peloponneſo, ſeptenos etiam in Ægypto uno partu editos refert.

142. *Simul.* | Quidam legunt, *ſemel*, alii, *ſimul*, referuntque ad præcedentem ſententiam: at alii ad poſteriorem.

Simul ipſe loquaci, &c. | Adulator iſte quamvis orbum te velit, ſimulabit ſe delectari admodùm loquacitate pueruli tui, qui adhuc eſt in cunis.

143. *Nido.* | Metonymia ſimul & Metaphora ab aviculis. Id eſt, parvulo in cunabilis conſtituto, ubi jam garrire geſtit, & conatur loqui.

Viridem thoraca. | Pectoris munimentum, & alia munuſcula donabit puero tuam captans amicitiam, ut morienti fortè illi hæres a te ſubſtituatur: vel hunc præſtat nummis tuis ac opibus honorem, ut ſuprà.

Viridem. | Viridis nempè coloris veſtes pueris dabantur. Is enim veri dicatus ætati primæ congruit.

144. *Minimaſque nuces.* | Avellanas, poma, &c. quibus capiuntur juvenculi.

Aſſemque rogatum. | Rogitanti quoque (ut fit) parvulo non negabit pecuniam, quâ emat crepundia, nuces, & ſimilia.

145. *Ad menſam quoties, &c.* | Quoties eum cœnantem adierit puer, more paraſiti cibum petens, ingeret etiam ultrò munera.

Familiaribus infimis apponentur fungi dubii Patrono boletus: at qualem comedit Claudius ante eum conjugis, post quem nihil ultrà comedit. Virro sibi aliisque Virronibus imperavit ea proferri poma, quorum unicâ fragrantiâ replearis: qualia ferebat continuus Autumnus Corcyrensium: quæ suspicari queas detracta sororibus Africanis Tu pomo uteris scabioso, quale in propugnaculis mandit qui scuto protegitur atque cassîde, ac flagrum timens vibrare telum docetur à Capella piloso.

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; sed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit,
Virro sibi & reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat
Credere quæ possis surrepta sororibus Afris.
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit
Qui tegitur parmâ, & galeâ, metuensque flagelli
Discit ab hirsuto jaculum torquere Capellâ.

ANNOTATIONES.

146. *Vilibus ancipitis fungi ponentur amicis.* | Vide Plin. Lib. 2. Epist. 6. cujus locum habes suprà ver. 112. Annotat. ad hæc verba, *Cœnes civiliter.*

Ancipites fungi. | Alii enim sunt boni, alii mortiferi. Plin. Lib. 22. cap. 22. *quorumdam ex his facilè noscuntur venena, diluto rubore, rancido aspectu, livido intùs colore, rimosâ striâ, pallido per ambitum labro.* Et cap. 23. *ii sunt*, inquit, *tutissimi quibus rubet caro, magis diluto rubore, quàm boleti.* Alii codices habent, *qui rubent callo, minùs diluto rubore, quàm boleti.* Vide Athen. Lib. 2. cap. 19. & Sueton. Neron. cap. 33. ubi jocatus Nero Deorum cibum *fungos* appellat

147. *Boletus.* | Species fungorum innocua, eòque rara. Undè Martial. Lib. 13. Epigram. 48.

Argentum atque aurum facile est lanamque togamque,
Mittere: boletos mittere difficile est.

Qualem Claudius edit. | Martialis Lib. 1. Epigram. 21.

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Claudius. | Romanorum quintus Imperator, boletorum appetentissimus. Sueton. Tacit.

148. *Ante illum uxoris, &c.* | Ante ultimum illum quem porrexit ei Agrippina uxor venenatum, quo & extinctus est. Sueton. Claud. cap. 44. Plin. Lib. 22. cap. 22. *Inter ea quæ temerè manduntur*, inquit, *boletos meritò posuerim, optimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occasionem à conjuge Agrippinâ dato: quo facto illa terris venenum alterum, sibique ante omnes, Neronem suum dedit.*

149. *Reliquis Virronibus.* | Sui similibus opulentis.

150. *Quorum solo pascaris odore.* | An respiciat ad id quod refert Athenæus Lib. 3. cap. 7. M. quædam Hæsperidum vocari, suaviter qui olentia, at parùm cibo idonea, &c. An p innuit ea poma tam exquisiti odoris esse suâ vel fragrantiâ pascerent?

151. *Perpetuus Phæacum Autumnus.* | Ho Alcinoi perpetuis fructibus nobiles intelli Vide Homer. Odyss. 7. & 8. & Martial Lib Epigramm. 41.

Phæacum. | Corcyra Insula sic dicta prim à Nympha cognomine, dein, ejus populi d *Phæaces* à *Phæaco* Rege, Neptuni & Corc Nymphæ filio. Illa Epiro adjacet, in Io mari, vocaturque hodie *Corfu.*

152. *Surrepta.* | Sicut olim Hercules, u bulantur, occiso pervigili dracone, ea abstu Hom. Ovid. & alii.

Sororibus Afris. | Hæ sunt Hesperide Ægle, Arethusa, Hesperethusa, aureis mali horto nascentibus celebres. Plin. Lib. 19 *Antiquitas*, inquit, *nihil prius mirata est, Hesperidum hortos ac Regum Adonis & A* Et sub finem ejusdem capitis hortos illo sitos fuisse ad Lixum Mauritaniæ oppi ducentis passibus ab Oceano, juxta brum Herculis, antiquiùs Gaditano, ut runt.

153. *In aggere rodit qui, &c.* | Miles tyro castris deficiente sæpiùs commeatu, nullum genus respuens. Numquid enim hic intelli da, quæ refert Plin. Lib. 15. cap. 14. *S castrorum aggeribus mala?*

154. *Parmâ.* | Breve scutum est, quale g bant tyrones. Virgil.

. . . *Parmâque inglorius albâ.*

Metuensque flagelli. | Vapulabant qui e rabant à scopo.

155. *Hirsuto capellâ.* | Centurione vel Gl tore tyrones exercente. Sene magistro, *Ca* campi Doctore, ut habet vetus Schol. aut gloss interlinearis, ut vult Theod. Pulm

Forsitan impensæ Virronem parcere credas :
Hoc agit, ut doleas : nam quæ comœdia ? Mimus
Quis melior plorante gulâ ? Ergo omnia fiunt,
Si nescis, ut per lacrymas effundere bilem
Cogaris, pressoque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conviva videris ;
Captum te nidore suæ putat ille culinæ :
Nec malè conjectat : quis enim tam nudus, ut illum
Velis ferat, Hetruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantùm, & signum de paupere loro ?
Spes benè cœnandi vos decipit : ecce dabit jam
Semesum leporem, atque aliquid de clunibus apri
Ad nos jam veniet minor altilis : indè parato,
Tractoque omnes, & stricto pane tacetis.

Fortassè putes Virronem sumptibus temperare. Imò *facit illud ut lugeas. Etenim qualis Comœdia ? Ecquis histrio potior edacitate lacrymante ? Aguntur itaque universa, si ignoras, ut adigaris per fletus bilem ejicere, ac longiùs fremere atrito molari. Tu te credis hominem ingenuum ac domini convictorem. Hic te existimat allectum odore suæ cubinæ. Neque perperàm suspicatur. Enimverò quis adeò spoliatus, ut istum patiatur semel ac iterum, si puer nactus est aurum Thuscum, aut nodum dumtaxat, ac notam ex inope corrigia ? Expectatio cœnæ lautioris vos fallit. En donabit leporem dimidiâ* parte *devoratum, & quidpiam è natibus apri. Mox nobis continges* is *tenuior. Hinc siletis cuncti appositò* vobis *pane duro etiam atque illibato.*

ANNOTATIONES.

...on. Vespas. cap. 3. meminit Statilii *Capellæ* ...tis Romani, quem hîc nonnulli notari vo-...

...irsuto. | Veste pilosâ cooperto, vel prolixâ ...â crinibusque intonsis horrido, quod affecta-... bellatores, ut annotavi cùm alibi, tùm ad ...ii Sat. 3. v. 77. plurimi legunt, *hirsuto*, ...plicantes de pharetra quæ caprinâ pelle integi ...bat. Alii dicunt positam olim capellam pro ...o : quod non immeritò rejicitur. Lipsius ...tur. 2. Ep. 31. quæ Josiæ Mercero inscribi-... improbat Scaligerum corrigentem hunc Ju-...alis versum, legentemque *hirsuto capellâ* : ...uam ob rem, non explicat.

156. *Impensæ Virronem parcere.* | Cùm parcâ ...cipit mensâ.

157. *Mimus.* | Histrio dicta aliorum gestibus ...mens, à μιμέϊσθαι, *imitari.*

158. *Quis melior plorante gulâ.* | Quid jucun-... quàm videre hominem gulosum Plautino ...imo parasito similem, cùm præsertim non ...sed verè deplorat famis & inediæ miserias? ...Plaut. Stich. Scen. 3. & alibi.

159. *Effundere bilem.* | Iram & indignationem ...mere, ac ringi : quod Virroni sit pro Co-...dia. Undè vides, quo te loco ille deputet, ...è ridiculi.

160. *Stridere.* | Frendere, obmurmurare.

Molari. | *Molares* dentes sunt ultimi illi ad-...um atterentes cibum ac molentes : undè ...men.

161. *Tu tibi liber homo, &c.* | Tibi quidem ...deris esse aliquid, nobilis ac ingenuus, eò ...adhiberis mensæ hominis opulenti : at ...suæ velut assectam culinæ mancipiumque ...spernatur.

162. *Nudus.* | Egens & inops rerum omnium

Illum. | Patronum, Dominum, Regem, arrogantem ac superbum, qui cibos præbet cum tanta contumelia.

164. *Hetruscum puero si, &c.* | Si liber fuerit, seu ingenuo seu libertino genere editus.

Hetruscum aurum. | Bulla aurea, quam puera nobiles collo suspenso ferebant. De ea vide quæ notabimus ad Persii Sat. 5. v. 31. *Hetruscam* vocat, seu quòd ab Hetruscis morem hunc Romani essent mutuati, seu quòd eum instituerit Tarquinius Priscus in Hetruria natus, qui & filium suum annos natum quatuordecim, quòd hostem manu percusserat, & pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextâque donavit. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 6.

156. *Nodus tantum, &c.* | *Nodus* è loro, seu bullâ coriaceâ, quam gestabant tenuiores ac libertini, in signum libertatis. Etenim libertinorum quoque filiis subinde concessum, ut lorum in collo pro bullæ decore gestarent, quod testatur Macrob. loco mox citato.

166. *Ecce dabit jam, &c.* | Sic apud vos cogitatis quidem : at dum speratis venturas ad vos saltem reliquias lautitiarum Patroni, hinc fit ut nec attingatis viles cibos vobis propositos.

168. *Minor altilis.* | Gallina, anas. Nam anser major est *altilis.*

Inde parato, &c. | Fortasse comedendum cum altili panem reservantes, illum non gustatis, & cum silentio expectatis, sed frustrà.

169. *Stricto pane.* | Vel crustis cultro abrasis leviter perstricto ; vel strictim ablato è mensa vel duritie constricto & solido, quod suprà innuit, v. 68.

Tacetis | Conqueri non audetis, ac justam illam indignationem promere, quam habetis in animo.

Ille

Ille ſapit, qui te ſic utitur. Omnia ferre
Si potes, & debes; pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

Is ſapiens eſt, qui te ita tractat. Quandoquidem cuncta vales tolerare, etiam debes: aliquando percutiendum offeres caput ſummitate detonſâ; & meritus iſtam cœnam atque tantum familiaritatem, non metuès ferre gravia flagella.

ANNOTATIONES.

170. *Ille ſapit.* | Ille dives benè quidem & ſapienter facit, ô Trebi paraſite, qui te ſic abutitur ad omnem injuriam parato, & dummodò ſuppetant ac ſuggerantur cibi quâcumque tandem ratione, nullum ignominiæ genus abhorrente.

171. *Et debes.* | Ex more & merito paraſiticæ conditionis, obligaris ad omnia perferenda.

Pulſandum vertice raſo, &c. | Quinetiam liber cùm ſis, ſervilia tamen verbera ſponte excipies ab eo qui te ſuâ menſâ & familiari dignatur.

Vertice raſo. | Qui aſſerebantur in libertem, ii raſum caput habebant, ut fusè docmus ad Perſii Sat. 5. ver. 82. & ſeq. ſic interpretantur; Tibi etiam per ludibr abradi verticem ac percuti à ſuperbo d patieris ultrò, ut iſtas epulas ac talem am tibi concilies. Vide Alex. ab Alex. Li cap. 10.

SATIRA VI.

INTERPRETATIO.

Existimo caſtitatem regnante Saturno in terris habitâſſe, & aliquandiu conſpectam, quando antrum algens ſuppeditabat ædes modicas, & æquali umbraculo contegebat ignem, & Penates, & greges, & Magiſtros: quando montana conjux nemorenſem parabat luſum & paleâ.

CRedo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris viſamque diu; cùm frigida parv
Præberet ſpelunca domos, ignemque, Larem
Et pecus, & dominos communi clauderet umb
Silveſtrem montana torum cùm ſterneret uxo

ANNOTATIONES.

1. *Credo pudicitiam.* | Hâc Satirâ Juvenalis varia mulierum facinora commemorando, Uxidium Poſthumum ab uxore ducenda diſſuadet.

Saturno rege. | Cùm Saturnus Cœli & Veſtæ filius in Latio regnabat; cùmque vigebat virtus & innocentia. Undè & fuiſſe tunc aureum ſæculum fabulantur. Heſiod. op. 1. Cic. de Nat. Deor. 2. n. 64. Virgil. Eclog. 4. & Æneid. 8. Ovid. Metam. 1. Fab. 3. & 4. Lactant. Lib. 1. cap. ult & Lib. 5. cap. 5. Sanctus Hieronymus Comment. in Iſaiam, Lib. 4. cap. 11. & Lib. 9. cap. ult. in fine.

3. *Spelunca domos.* | Ovid. Metamorp Fab. 4.

——— *Domus antra fuerunt,*
Et denſi frutices, & juncta cortice virg

Domos. | Has quidem lateritias Athen didêre primi Euryalus & Hyperbius fr luteas verò Toxius, ſumpto ab Hirund nidis exemplo. Plin. Lib. 7. c. 56.

Larem. | Qui Deus familiaris colebr foco.

5. *Silveſtrem montana.* | In montibus ta, ubique vivere ſueta. Sic Hor. *Silv homines*, inquit ad Piſones, v. 391.

Frond

rondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
ellibus : haud ſimilis tibi Cynthia, nec tibi, cujus
urbavit nitidos extinctus paſſer ocellos :
d potanda ferens infantibus ubera magnis,
ſæpè horridiór glandem ructante marino.
uippe aliter tunc orbe novo, cœloque recenti
ivebant homines ; qui rupto robore nati,
ompoſitique luto nullos habuere parentes.
ulta pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
ut aliqua extiterant, & ſub Jove, ſed Jove nondum
rbato, nondum Græcis jurare paratis
caput alterius, cùm furem nemo timeret
ulibus, aut pomis, & aperto viveret horto.
ulatim deinde ad Superos Aſtræa receſſit,

& propinquarum pelliculis beſtiarum : non tibi par, ô Cynthia ; neque tibi, cujus oculos fulgentes conturbavit mortuus paſſerculus : at grandioribus pueris mammas præbens ebibendas, ac interdum agreſtior viro glandem eructante. Nam alio modo in mundo & aëre tùm recenter factis homines victitabant, qui fracto quercu orti, & cœno formati nullos parentes agnoſcebant. Plurima caſtitatis antiquæ ſigna vel pauca fortaſſe reſtabant etiam ſub Jove, at Jove non adhuc barbam habente ; Græcis nondum aſſuetis jurare per caput aliorum : quando nullos metuebat prædonem braſſicis vel malis, atque degebat hortulo patente. Poſteà ſenſim ad cœlos evolavit Aſtræa,

ANNOTATIONES.

. *Ferarum pellibus.* | Lucret. Lib. 5.
Necdum res igni ſcibant tractare, neque uti
Pellibus & ſpoliis corpus veſtire ferarum.
Sed nemora atque cavos montes ſilvaſque colebant.
Et frutices inter condebant ſquallida membra.
. . . . . .
Circum ſe foliis ac frondibus involventes.
. *Haud ſimilis tibi.* | Non æquè culta ac
nthia | Propertii amaſia, tot ejus carmius celebrata. Sic habet Eleg. 1.
nthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis.
ec tibi. | O Lesbia Catullo adamata.
. *Turbavit.* | Fletibus nimiis.
xtinctus paſſer. | Catull. Carm. 2. & 3.
Paſſer deliciæ meæ puellæ, &c.
Paſſer mortuus eſt, &c.
— O miſelle paſſer,
Tuâ nunc operâ meæ puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli.
. *Potando ferens infantibus ubera magnis.* | is enim ſæculis grandiores, ut aiunt, naſcetur infantes aut certè grandiores materno nutrito innuit. Undè Sat. 15. v. 70. ſic et :
Terra malos homines nunc educat atque puſillos.
nti ſit porrò infantes non alieno lacte veſci t Macrob. Lib. 5. cap. 11. Gell. Lib. 12. 1. Plutarch. &c.
. *Horridior.* | Neglectior, minùs culta & nandi ſe ſtudioſa minùs quàm vir contra ernos mores.
landem ructante Marito. | Marito exha- odorem glandium, quibus tunc veſcebantur homines. Plin. Lib. 7. c. 56. & Procem Lib. 17. ejuſdem verò Lib. c. 5. ait è gladium farinâ panem aliquando factum & apud Hiſpanias ſecundis menſis glandes adhiberi.

11. *Orbe novo.* | Recenter condito.

12. *Rupto robore nati.* | Egreſſi nimirùm è truncis arborum excavatarum, in quibus noctu ſe condebant, indè naſci videbantur. Hinc Virgil. Æn. 8.

Genſque virûm truncis & duro robore nati.

13. *Compoſiti luto.* | A Prometheo ſcilicet, qui dicitur à Poëtis è luto primos homines finxiſſe.

15. *Sub Jove.* | Sub quo fuit ætas argentea, jamque cœperunt omnia fieri deteriora.

Nondum barbato. | Juniore, & nondum tot adulteriis famoſo, quibus ſe poſteà contaminavit.

16. *Nondum Græcis jurare paratis.* | Græcorum enim fides ſuſpecta omni ævo. Senſus eſt, cùm nondum perjura inoleviſſent.

17. *Per caput alterius.* | Jurabant Veteres & per ſuum, & per aliorum caput, v. g. parentum, filiorum, &c. Imò & Deorum. Virgil. Æneid. 9.

Per caput hoc juro, per quod pater antè ſolebat.

19. *Aſtræa.* | Aſtræa Principis æquiſſimi, ut ſcribit Aratus ; vel, ut aiunt alii, Jovis ac Themidis filia, proinde Juſtitiæ Dea putatur, quam fabulantur in cœlos evolâſſe, cùm Terras videret ſceleribus inquinari. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 4.

Ultima Cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

Hac

illâ comitante ; & ambæ simul germanæ abscesserunt. O Posthume, priscum est ac vetustum turbare thalamum alterius, & spernere Genium sancti columinis Ferreum continuò sæculum reliqua flagitia produxit universa. Primos adulteros aspexit ætas argentea. Tu nihilominùs ævo nostro moliris cœtus, atque contractus, ac matrimonia. Et modò comeris à tonsore principe : fortè etiam pignus digito præbuisti. Sapiens extiteras profectò. Conjugem sumis Posthume ? Loquere ecquâ Tisiphone, queis serpentibus infestaris ? Vales pati dominatricem aliquam, cùm supersunt tot funes ? Quando apertæ sunt fenestræ sublimes ac tenebricosæ ? Quando pons Æmilius tibi se propinquum offert ? Vel si à pluribus nullus finis arridet, an non hoc satiùs existimas :

Hac comite, atq; duræ pariter fugêre sorores.
Antiquum & vetus est alienum, Pohume, lectum
Concutere atq, sacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea sæcula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & sponsalia, nostrâ
Tempestate paras ; jamq; à tonsore magistro
Pecteris, & digito pignus fortasse dedisti.
Certè sanus eras. Uxorem, Posthume, ducis ?
Dic quâ Tisiphone, quibus exagitare colubris ?
Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam ?
Cùm pateant altæ caligantesque fenestræ ?
Cùm tibi vicinum se præbeat Æmilius pons ?
Aut si de multis nullus placet exitus ; illud
Nonne puras meliùs quòd tecum pusio dormit :
Pusio qui noctu non litigat : exigit à te
Nulla jacens illic munuscula, nec queritur quo
Et lateri parcas, nec quantum jussit anheles :

* * * * * * * * * * * *

3

ANNOTATIONES.

20 *Hæc comite.* | Pudicitiâ honestates Deâ.

Sorores. | Fides & Pudicitia. Vetus Schol. Horat. Lib. 1. Od. 24.

Pudor, & Justitiæ soror
Incorrupta fides, &c.

21. *Antiquum & vetus.* | Jam dudum flagitia grassantur, à Jovis tempore nimirùm.

22. *Sacri genium contemnere fulcri.* | Violati sanctitatem fidei conjugalis, ac Religionem matrimonii & thalami, cui Genius præsidet. De Genio vide quæ dicemus ad Persii Satiram. 2. ver. 3.

Fulcri. | Synecdoche, pro, *thori fulcris nixi.*

23. *Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.* | Ovid. Metam. 1. Fab. 4.

—— *De duro est ultima ferro.*
Protinùs irrupit venæ pejoris in ævum
Omne nefas : &c.

24. *Argentea sæcula.* | Quæ secunda fuit ætas regnante Jove.

Mœchos. | Fabulosos Deos flagitiis celebres, Jovem, Martem, Venerem, Mercurium, Apollinem, &c.

25. *Conventum.* | Vel conventa matrimonialia, vel amicorum & affinium cœtus, super tuis sponsalibus ac matrimonio.

Nostrâ tempestate. | Quâ non fuit eritve corruptior

26 *Tonsore magistro pecteris.* | A tonsore imprimis docto comeris, ut sponsæ bellus ac nitidus appareas.

27. *Digito pignus.* | Annulum, in futuri mox conjugii fidem ac amoris pignus. Est enim vi[ri]culum, non gestamen, quod ait Plin. Lib. 3[3] cap, 1. Macrob. Lib. 7. cap. 13. & Alex. ab [A]lex. Lib. 2. cap. 19.

28. *Sanus eras, &c.* | Hactenus fatuisti qu[i]dem, at jam tum desipere incipis, cùm quæri uxorem. Vide Gell. Lib. 1. cap. 6.

29. *Tisiphone.* | Tres Noctis & Acherontis fi[l]iæ, vulgò Furiæ censentur, Alecto, Megæ[ra] Tisiphone.

Quibus colubris. | Furiis colubros & serpe[n]tes pro crinibus affingunt Poëtæ, Virgil. [Æ]neid. 7.

Huic Dea cæruleis unum de crinibus a[n]guem
Conjicit.

30. *Dominam.* | Uxorem quæ viro domi[na]tur ac imperitet.

Salvis tot restibus. | Cùm præsto sint tot laqu[i] quibus te potiùs debeas strangulare.

31. *Caligantes fenestræ.* | E quibus te præcip[i]tes noctu, ne fortè deterreat earum altitu[do]. Vel, caligantes, id est, præ altitudine faciens caligare oculos.

32. *Æmilius pons* | Ædificatus à M. Æmi[lio] Scauro Censore, in via Flaminia ad unum [de] urbe lapidem, undè facile possis in Tiberi[m] desilire, ac submersus perire, nemine cons[ci]o aut impediente.

33. *Exitus.* | E vita, quâ nondum emigra[re] velis.

Sa[t]

d placet Urſidio lex Julia: tollere dulcem
gitat hæredem, cariturus turture magno,
llorumque jubis, & captatore macello.
id fieri non poſſe putes, ſi jungitur ulla
ſidio? Si mœchorum turpiſſimus olim
lta maritali jam porrigit ora capiſtro,
em toties texit perituri ciſta Latini?
id, quòd & antiquis uxor de moribus illi
eritur? O Medici mediam pertundite venam.
licias hominis! Tarpeium limen adora
nus, & auratam Junoni cæde juvencam,
ibi contigerit capitis matrona pudici.
cæ adeò Cereris vittas contingere dignæ;
arum non timeat pater oſcula. Necte coronam
tibus, & denſos per limina tende corymbos.

Verùm approbatur Urſidio lex Julia. Jucundum hæredem ſuſcipere meditatur, licèt *privandus ingenti turture, ac mullorum pilis, atque macello conciliatore. Ecquid credas haud peragi poſſe, ſi aliqua Poſthumo copulatur: Si nunc inſanum os aperit conjugali fræno adulterorum quondam celeberrimus, quem tam ſæpè occultavit arca Latini morituri. Quid, quod etiam inveſtigatur ei conjux è priſca indole? O Medici, mediam venam ſcindite. O voluptas viri! Proſtratus venerarè januam Tarpeiam, atque mactâ Junoni buculam inauratam, ſi tibi evenerit materfamilias capitis caſti. Ita rara merentrectare faſciolas Cereris, quarum baſia genitor haud metuat. Corollas valvis alliga, atque racemos* hederæ *intende per fores.*

ANNOTATIONES.

8. *Lex Julia.* | *Quæ jubet eos hæreditatem caqui filios habent,* inquit vetus Schol. Alii eò quòd, inquiunt, Urſidius ſatis egit adulm, probat legem Juliam adulteria prohibenjamque uxorem ducit. Vide Sat. 2. v. 37.

9. *Hæredem.* | Legitimum è conjuge filium.

riturus turture magno. | Munuſculis licèt donandus deinceps ampliùs. Orbis divitihæredipetæ dona miſſitabant, ut notavimus at. 4. v. 18. & Sat 5. v. 137. & ſeq.

urture. | Vel avi, vel piſce, qui Græcis τρυ-, Latinis *paſtinaca marina* dictitatur. Plaut. ell. Act. 1. Scen. 1. v. 44.

Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aves.

0. *Mullorumque jubis.* | Jubatis mullis. De fusè ad Sat. 4. v. 15. & Sat 5. v. 92.

aptatore macello. | Obſoniis, quæ in macello ta captatores donabant. Vide Sat. 5. v. 95. 97.

1. *Quid fieri non poſſe putes, &c.* | Sic Virg. g. 8.

Mopſo Niſa datur, quid non ſperemus amantes?
Jungentur jam gryphes equis, &c.

i jungitur ulla Urſidio. | Si reperiatur quæ nubere mœchorum notiſſimo.

3. *Capiſtro.* | Metaphora ab equis.

4. *Quem toties texit.* | Ab ira & vindicta iti ſupervenientis, cùm flagitium perpetra-. Vide Horat. Lib. 2. Sat. 7. v. 59.

iſta Latini. | Inſtar Latini, qui ſimile quid cena exhibuit: nimirùm ab adultera conm ciſtâ obtectus, & à morte ſervatus eſt, m dubio procul intuliſſet ei deprehenſo vir terium uxoris injuriamque ſuam ulciſcens. neb. Lib. 20. cap. 8.

atini. | Is Domitiano carus erat mimus. De quo Sat. 1. v. 36. *Is poſteà propter adulterium Meſſalinæ punitus eſt,* inquit Vetus Schol. Mart. Lib. 9. Epigram. 29.

Dulce decus Scenæ, ludorum fama Latinus
Ille ego ſum, plauſus deliciæque tuæ, &c.

45. *Quid, quòd & antiquis.* | Quinetiam tam ſtultus eſt Urſidius, ut caſtam nanciſci uxorem ſperet, qualis aureo ſæculo.

46. *Mediam pertundite venam.* | Quæ ſolet incidi furioſis ac phreniticis, ad medendum furori.

47. *Delicias hominis?* | Ironicè, O delicatum nimis ac beatum, cui tam flagitioſo pudica uxor contigerit! Vel, qui ſibi tam fatuâ ſpe talis inveniendæ adulatur!

Tarpeium limen adora. | Jovem Capitolinum, cujus ædes in arce ac rupe Tarpeiâ, cole, eique ſacrifica pro tam ſingulari beneficio.

48. *Auratam Junoni cæde juvencam* | Plin. Lib. cap. 3. *Auratis cornibus,* inquit, *hoſtiæ majores dumtaxat immolabantur.*

Junoni. | Pronubæ, conjugii præſidi, & adulteria acriter vindicanti. Virg. Æn 4.

Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.

49. *Capitis.* | Corporis. Synecdoche.

50. *Cereris.* | Cujus Sacris nonniſi caſtæ mulieres initiari debebant. Dion Halicarn. Lib. 1.

Vittas. | Quibus religabantur Sacerdotum crines.

51. *Oſcula.* | Ne fortè minùs pudica ſint ea, cùm inter ſalutandum affinibus & amicis dantur ex conſuetudine; de qua Plin. Lib. 14. cap. 13. & Plutarch. de mulierum virtutibus, & quæſt. Centur. Rom. quæſt. 6.

Necte coronam poſtibus. | Quod fieri ſuetum erat in nuptiis.

Unicus Iberinæ maritus ſatis eſt? Hoc potiùs exigas, ut unus illi oculos ſufficiat. Verumtamen ingens eſt exiſtimatio alicujus degentis in parentum domo ruſticâ. Vitam agat apud *Gabios qualem egit ruri, vitam agat apud Fidenas, ac* tùm *concedo* in *agro parentum* caſtam fuiſſe. *Nihilominùs quis aſſeverat perpetratum nihil* eſſe *in montibus, vel in cavernis? Itane vetuſti ſunt Mars ac Jupiter? In xyſtis* autem *an tibi oſtenditur mulier deſiderio tuo non indigna? Theatra* verò *omnibuſque angulis continent quod tutus diligas, & quod illinc queas eligere?* At *Batillo tenero Ledam Chironomon tripudiante, Tuccia* *** *Appula* **** *repentinum, atq; miſeratione dignum prolixum Thymele conſiderat, Thymele agreſtis tum percipit* repentinum, ac flebile prolixum.

Unus Iberinæ vir ſufficit? Ocyus illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta ſit uno?
Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis: vivat Gabiis, ut vixit in agro;
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut
Speluncis? Adeò ſenuerunt Jupiter, & Mars?
Porticibuſne tibi monſtratur fœmina voto
Digna tuo? Cuneis an habent ſpectacula totis
Quòd ſecurus ames, quòdq; indè excerpere poſſis
Chironomon Ledam molli ſaltante Batyllo
Tuccia veſicæ non imperat; Appula gannit
Sicut in amplexu: ſubitum & miſerabile longum
Attendit Thymele, Thymele tunc ruſtica diſcit.

ANNOTATIONES.

53. *Unum Iberinæ vir ſufficit.* | Fortaſſe dices Iberinam tuam ſponſam ſaltem caſtam eſſe, ac uno te viro fore contentam. At quantùm erras!

54. *Oculo.* | In formoſis oculi præſertim ſpectantur. Ovid.

Oculi ſunt in amore duces.

55. *Magna tamen fama.* | Reſpondet Urſidius; ac celebratur ejus pudicitia, quæ fuit educata ruri, in paterna villa.

56. *Vivat Gabiis, &c.* | Ut probetur ejus animi caſtitas, in urbibus vivat aliquandiu inter adoleſcentes paulò quàm ruri comptiores.

Gabiis. | Volſcorum fuit oppidum, celebre quidem doloſâ illâ Sext. Tarquinii expugnatione, de qua Tit. Liv. L. 1. c. 53. & ſeq. Gabienſem agrum equitantium curſu tremere narrat Plin. L. 2. c. 94.

57. *Fidenis.* | Urbs erat Latii Romæ vicina, undè inter utriuſque populos bella ſtatim exorta, quæ refert Livius L. 1. c. 14. & ſeq.

Et agello cedo paterno. | Si quidem in urbibus caſtè vixerit, tùm ego concebam, & fatebor etiam ruri pudicam extitiſſe.

58. *Quis tamen affirmat.* | Correctio prioris conceſſionis ac ſententiæ.

Nihil actum. | Furtim & flagitiosè.

59. *Adeòne ſenuerunt.* | Ut deſint hodieque qui meminerint ac imitentur.

Jupiter & Mars. | Quorum tot ſtupra narrantur in ſilvarum ac montium receſſu perpetrata. Adverte, ſi lubet, quàm nec ſuis Diis parcat Satyricus.

60. *Porticibus.* | Pompeiâ, Liviâ, Iſidis, quo ſolent convenire mulieres, ad ſpatiandum. Ovid. 1 de Arte.

Tu modò Pompeiâ lentus ſpatiare ſub umbrâ,
Cùm Sol Herculei terga leonis adit.
Nec tibi vitetur quæ priſcis ſparſa tabellis
Porticus; auctoris Livia nomen habet.

61. *Voto digna tuo.* | Qualem exoptas, caſtam & pudicam.

Cuneis. | Theatri ſedibus, gradibus, receptaculis; in quibus ſpectant ludos fœminæ.

62. *Securus.* | Nil metuens de ejus fide caſtimonia.

63. *Chironomon Ledam, &c.* | At num ignoras in ſpectaculis etiam caſtiſſimas depravari?

Chironomon Ledam. | Genus erat & nomen ſaltationis, quæ fiebat manuum certis motibus ac geſtibus, dicta verò à *Leda* Saltatrice inſigni & geſticulatrice. Vide Sat. v. 5. 121.

Saltante Batyllo. | Eximio geſticulatore, quem fœminæ ſpectantes in admirationem ſimul & amorem, ut aiunt, rapiebantur. Ejus memini Tacit. Annal. 1. Vide quæ ad Perſ. Sat 5. v. 2.

64. *Tuccia, Appula.* | Mulieres ruſticæ.

65. *Subitum & miſerabile longum.* | Motus varios ac geſtus à mimo expreſſos, vel etiam oculas nunc ſubitò, nunc in longum tractas luctum exhibendum.

66. *Attendit Thymele, &c.* | Rudis illa mulier & innocens hactenùs totum intendit animum Batyllo ſaltante; undè & ejus motus ediſcit que artem. Hinc ad libidinem incitatur & corrumpitur. De Thymele jam Sat. 1. verſ. Tertul. *Theatrum*, inquit, *Sacrarium eſt Ven* St. Cyprianus Epiſtol. ad Donatum. *In Thea* inquit, *admonetur omnis ætas auditu, fieri quod factum eſt: exempla fiunt, quæ eſſe jam cinora deſtiterunt. Adulterium dicitur dum detur; & lenocinante ad vitia publica auctoritis malo, quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum ceſſerat, indè revertitur impudica.* Et paulò po *Movet ſenſus, mulcet affectus, expugnat boni* ctoris *conſcientiam fortiorem.*

Aſt aliæ, quoties aulæa recondita ceſſant;
Et vacuo clauſoque ſonant fora ſola theatro.
Atque à plebeis longè Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumque tenent, & ſubligar Accî.
Urbicus exodio riſum movet Attellanæ
Geſtibus Autonoes; hunc diligit Ælia pauper.

Verùm quandocumque tapetis ſubmota deſinunt, ac fora dumtaxat perſtrepunt, Theatro inani atque obducto; & Megaleſia ſunt diu poſt Plebeios ludos, tum cætera mœſta ſumunt larvam, ac thyrſum, atque ſubligaculum Accii. Quoties Urbicus exodio Atellanico excitat cachinnos geſticulationibus Autonoes, illum amat inops Ælia.

ANNOTATIONES.

67. *Aſt aliæ.* | Aliæ verò mulieres hiſtrionicam etiam exercent, cùm nimis diu ceſſant ludi, adeò ſunt luxui ac deliciis deditæ.

Aulæa. | Vela, tapetia, quibus obtenditur, ac decoratur Scena. Iſidor. *Aulæa* dicta ait, quòd ea primùm ornamenta in Aula Attali Aſiæ Regis inventa ſunt. Horat. ad Piſones, v. 154.

Si plauſeris egis aulæa manentis, &c.

68. *Fora.* | Judiciaria nimirùm Tribunalia ac ſubſellia Judicum.

69. *Plebeis longè Megaleſia.* | Quando poſt ludos Plebeios nimirùm differuntur Megalenſes.

Plebeis. | Hi ludi facti ſunt pro lætitia recuperatæ libertatis poſt exactos Reges: vel ut volunt alii, pro reconciliatione plebis cum Patribus poſt ſeceſſionem in Aventinum, de quibus Liv. L. 2. & 3. de Ludorum ritu ac pompa, vide Dion. Halicarn. L. 7. ſub finem. Plin. L. 7. c. 56. Alex. ab Alex. L. 6. c. 19, &c.

Megaleſia. | Ludi Circenſes magnæ Matri Deûm à Junio Bruto conſecrati. Tit. Liv. nomen à μεγάλης μήτρὸς. Cicer. Haruſp. Reſp. *Quid loquar*, ait, *de illis ludis, quos in Palatio nostri Majores ante templum, in ipſo Matris Magnæ conſpectu, Megalenſibus fieri celebrarique voluerunt? Qui ſunt more inſtitutiſque maximè caſti, gravissimi, religioſi . . . . . qui uni ludi hoc verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipſo & appetita religio externa, & Matris Magnæ nomine ſuſcepta declaretur: . . . . . ſervorum Megaleſia fuerunt?*

Triſtes. | Impatientes moræ, ſpectaculorum deſiderio vexatæ ſumunt inſtrumenta hiſtrionum, ac domi ludunt.

70. *Perſonam.* | Faciei tegmen ab Æſchylo inventum, teſte Horatio ad Piſones, v. 278.

Thyrſum. | Haſtam pampinis involutam quam Bacchæ in Liberi Sacris geſtabant, & hiſtriones in Scena, quæ quidem Baccho primùm ſacra erat dedicata.

Subligar. | *Tragœdi veſtem*, inquit vetus Schol. περίζωμα erat quo mimi & hiſtriones partes inferiores velabant, cætera nudi. Dion. Halicar. teſtatur. Tull. autem Offic. L. 1. n. 129. *Scenicorum mos*, inquit, *tantam habet à vetere diſciplina verecundiam, ut in Scena ſine ſubligaculo prodeat nemo.*

Accî. | Vel Poëtæ nomen eſt, vel potiùs hiſtrionis cujuſdam.

71. *Urbicus.* | Hiſtrio, vel cantor.

Exodio. | Varro, vitæ & ſervitutis *exodium* Apuleius rei *exodium*, id eſt, *finem*, appellant. At hîc propriè magis accipiendum pro Atellanæ Fabulæ diverbio in fine ludorum fieri ſolito ad recreandos poſt ſeria ſpectatores. Suet. Tib. c. 45. *Nota in Atellanico exodio proximis ludis aſſenſu maximo excepta percrebuit; hircum vetulum capris naturam ligurire.* Vetus Schol *Exodiarius*, inquit, *in fine ludorum apud Veteres intrabat. quòd ridiculus foret; ut quicquid lacrymarum atque triſtitiæ coëgiſſent ex tragicis affectibus, hujus ſpectaculi viſu detergeret.* Quidam nominis originem ducunt ab ἔξω ᾠδὴν, *extra cantum*, vel *ſine cantu*, ſeu quia carmen illud ridiculum poſt exitum Chori canebatur, ut vult Jul. Poll. ſeu quòd ſine cantu à juvenibus jactabatur. Alii *exodium* putant dictum, quia poſt *exodon* erat, quæ Tragœdiæ pars ultima eſt apud Ariſtotel. Voſſ. Inſtit. Poët. L. 2 c. 5.

Attellenæ. | *Atella* urbs Oſcorum in Campania, Capuam inter & Neapolim, hodie, *Averſa*, ubi celebre erat Amphitheatrum. Illic inventæ primùm joculares illæ fabulæ, quæ Atellatæ vocatæ ſunt; ſimileſque erant Satyricis Græcorum Dramatibus, ut egregiè notant Diomed. & Donat. in Terent. Tit. Liv. Lib 7. c. 2. *Juventus*, inquit, *hiſtrionibus fabellarum actu relicto, ipſa inter ſe more antiquo ridicula intexta verſibus jactitare cœpit; qua indè exodia poſtea appellata, conſertaque fabellis potiſſimùm Atellanis ſunt. Quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit juventus, nec ab hiſtrionibus pollui paſſa eſt. Eo inſtitutum manet, ut Actores Atellanarum nec tribu moveantur, & ſtipendia tanquam expertes artis ludicræ faciant.*

72. *Geſtibus Autonoes.* | Geſtibus exprimens verba & actus Autonoes Cadmi filiæ, & matris Actæonis in cervum à Diana mutati, & canibus diſcerpti, de quo Metamorph. 3. vel, agens perſonam Autonoes, in Fabula de ipſa Autonoe.

Hunc diligit Ælia pauper. | Actorem exodiarium viliorem diligit Ælia, nobilis quidem, at pauper: adeò libidine feruntur tam inopes quàm opulentæ.

Ælia. | Æliæ familiæ paupertatem laudat Valer. Max. L. 4. c. 4. art. 8.

Istis ingenti pretio *laxatur histrionis fibula. Reperiuntur qua canere impediant Chrysogonum Hispulla delectatur Tragœdo Speraſne ut diligatur Quinctilianus? Assumis conjugem è qua parens fiat Echion citharœdus, vel Glaphyrus, & Ambrosius tibicen. Ampla erigamus pulpita per arctas vias. Valvæ foresq; magnis laureis decorentur, ut illustris infantulus camerato tentorio exhibeat tibi gladiatorem Euryalum, ô Lentule. Senatoris uxor Hippia secuta est ludionem, ad Pharum ac Nilum, & insignes Lagi muris,*

Solvitur his magno comœdi fibula. Sunt quæ
Chrysogonum canrare verent. Hispulla tragœdo
Gaudet: an expectas, ut Quintilianus ametur? 75
Accipis uxorem, de qua chitharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusque choraules.
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos:
Ornentur poſtes, & grandi janua lauro,
Ut teſtudineo tibi, Lentule, conopeo 80
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludium
Ad Pharon, & Nilum, famoſaque mœnia Lagi,

ANNOTATIONES.

73. *Solvitur his magno, &c.* | Aliæ ditiores matronæ magno pretio emunt amorem & concubitum Comœdi.

Fibula. | Circulus, vel filum ex ære vel argento, quo virilia & uſum Veneris coërcet, conſervandæ vocis gratiâ. Vide Cornel. Celſ. L. 7. c. 25. Et Martl. L. 7. Epigr. 81.

74. *Chryſogonum cantare vetent.* | Sunt mulieres quæ Chryſogonum voce canorâ eximium ad libidinem pellicientes perdiderunt cum ſua voce, cui nempè noxius Veneris uſus.

Hiſpulla. | Matrona pinguis, cujus rursùm meminit Sat. 12. v 11.

75. *Gaudet.* | Amore capitur.

Quintilianus ametur. | Imò laſcivus hiſtrio diligetur à laſcivis iſtis mulieribus multò magis quàm vir ſapiens, doctus, caſtus, qualis Rhetor ille celebris.

77. *Glaphyrus.* | Vox Græca venuſtum & elegantem ſignificans.

Fiat pater. | Per adulterium cum uxore tua.

Coraules. | In choro tibiis canens, αὐλὸς, *tibia.*

79. *Longa per anguſtos figamus, &c.* | Conceſſio ironica. Ergò, inquit, matrimonium ini, & erige pulpita in quibus agantur nuptiarum ludi, ut, &c.

Per anguſta vicos | In angiportu.

79. *Ornentur poſtes, &c.* | Suprà v. 52, & 53.

80. *Ut teſtudineo, &c.* | Ut tu vir nobilis adulterinos è conjuge filios ſuſpicias quaſi tuos, qui tamen ſint hiſtrionis, citharœdi, gladiatoris.

Teſtudineo. | In formam teſtudinis extenſo ſuper cunas velo. Minus ad rem videtur, quod explicant alii de lecto puerperæ ſegmentis ornato teſtudinis. Ponitur itaque *teſtudineo conopeo*, Synecdoche, pro *cunis puerili.*

Lentule. | Quilibet illuſtris.

Conopeo. | Κώνωψ, *culex*, undè *conopeum* dicitur velum ad arcendos culices, Alexandrinis maximè uſitatum, teſte Vallâ. Hor. Epod. 9.

Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum.

81. *Nobilis infans.* | Qui de te nobili creditur natus, cùm tamen patrem habeat mirmillonem uxoris tuæ adulterum.

Mirmillonem. | Componebantur paria gladiatorum, quorum alter *mirmillo*, alter retiarius, ut ampliùs dictum eſt Sat. 2. ad v. 143. & ſeq.

Exprimat | Gladiatorem vultu referat patri ſimilis infantulus, ad tuum, ô Lentule, pudorem ac dedecus.

82. *Nupta Senatori.* | Exemplis jam probat quod de mulierum effrænata libidine affirmavit.

Senatori. | Fabricio Veientoni, de quo antè Sat. 4. v. 113.

Ludium. | Sergium gladiatorem, Legit Salmaſ. *ludum*; vultque dici pro *ludio*; ut *regna*, pro *regibus.*

83. *Pharon.* | Inſula eſt Alaxndriæ urbi ponte conjuncta, in qua de faſtigio turris fax accenſa portum indicat, & dirigit noctu navigantes.

Nilum. | Ægypti flumen inclytum, de quo Sat. 1. ver. 26. Oritur Nilus in Æthiopia ſuperiore, fonte duplici: leucas plus mille perfluit ad mare Mediterraneam; multis auctus fluviis in illud exit per oſtia quandoque plura, nempè cùm exundat: quod ſingulis annis contingit circa Solſtitium æſtivum. Cauſas exundationis alii alias comminiſcuntur. Abundantes tunc temporis in Æthiopia imbres non abs re plerique afferunt. Exundans autem Nilus mirum in modum limo ſuo terras fœcundat. Qui ſi creverit ad duodecim vel tredecim cubitos dumtaxat, eſurit Ægyptus; quatuordecim hilaritatem creant, quindecim ſecuritatem, ſedecim delicias, ſi ultrà, damnum. Ex Plin. L. 5. c. 9. & aliis. Aquarum Nili bonitatem & ſalubritatem laudant Ariſtot. Galen. &c. Nitro, quod ibi multum, aſſignare licet hujus cauſam. Vide & Herod. L. 2. Senec. Nat. quæſt. L 4 c. 1. & ſeq. Angell. L. 10. c. 7. Cœl. Rhodig. L. 27. c. 6, &c.

Famoſaque mœnia Lagi. | Alexandriam Ægypti urbem, ubi regnavit *Lagus* Ptolemæi ſucceſſoris Alexandri pater. Hæc famoſa emporio, populorum luxu, & cæde Pompeii.

Prodigia

Prodigia & mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domûs, & conjugis atq; sororis,
Nil patriæ indulsit, plorantesque improba natos,
Utque magis stupeas, ludos, Paridemque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumâq; paternâ,
Et segmentatis dormîsset parvula cunis,
Contempsit pelagus: famam contempserat olim,
Cujus apud molles minima est jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, latèque sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamvis
Mutandum toties esset mare. Justa pericli
Si ratio est, & honesta; timent, pavidoq; gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis.
Fortem animũ præstant rebꝰ quasturpiter audent.
Si jubeat conjux, durum est conscendere navim.
Tunc sentina gravis, tunc summꝰ vertitur aër.
Quæ mœchum sequitur, stomacho valet. Illa maritũ
Convomit: hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes.

Canopo execrante portenta moresque civitatis Romæ. *Ea familiæ oblita, & mariti, & Germanæ, nequaquam patriæ pepercit: atque scelesta deseruit filios lachrymantes, & quòd plus mirere, spectacula & Paridem. At quamvis & plumeâ parentis* culcitrâ, *& incunabulis segmentatis infantula cubuisset inter ingentes divitias, aspernata est mare: quondam spreverat existimationem, cujus damnum parvi stat apud sellas delicatas. Ergo Tyrrhenos vorticcs, ac Ionium longè resonantem perpessa est corde intrepido, tametsi commutandum erat æquor frequenter. Quando legitima probaque discriminis adest causa formidant & meticuloso corde frigent, neque pedibus vacillantibus stare querunt.* At *impavidam adhibent mentem fœdis rebus quas audent. Si vir imperat, grave est navim ingredi. Sentina tùm molesta: tùm supremus æther convolvitur. Qua* verò *comitatur adulterum pectore firmo est. Ista vomit* in *virum: hæc inter nautas & prandium carpit & ambulat per puppim, graveseque funes contingere oblectatur.*

ANNOTATIONES.

84. *Prodigia & mores.* | Prodigiosum imprimis amorem illum matronæ Romanæ in gladiatorem ignobilem: & ex Hippia, urbis indolem æstimante.

Canopo. | Urbe quamvis impurâ, de qua Sat. 3. v. 26. Metonymia pro *Ægyptiis.*

86. *Nil patriæ indulsit.* | Nil curans quòd patriæ charitatem simul & famam violaret.

87. *Ludos.* | Circenses, quibus adeò Romani capiebantur, ut notavi Sat. 3. v. 223.

Paridem. | Scenicos etiam ludos, & in iis Pantomimum istum Domitiano carum, ab eo tamen postea necatum, ob ejus nimiam cum Domitia illa familiaritatem & adulteria. Vetus Schol.

88. *Sed quanquam in magnis, &c.* | Quamvis autem molliter esset educata, utpote domi nobilis ac dives, lascivus amor audacem fecit & robustam, ut longè sequi adulterum histrionem non vereretur per terras, & maria.

89. *Segmentatis.* | Distinctis ornatisque multifarie tessellâ, vermiculato emblemate, segmentis. Porrò segmenta Vet. Schol. explicat vittas intextas auro de vestibus pendentes. Alii fascias aiunt esse vestium oris assui consuetas ornatûs gratia. Vide quæ ad Sat. 2 v. 124.

90. *Contempsit pelagus.* | Tempestates maris horrendas, variaque discrimina non exhorruit.

Famam contempserat olim. | Abjecto dudum pudore, cùm sui pridem impuri amores vulgarentur.

91. *Cujus apud molles, &c.* | Cujus, parvi jactura penditur à luxuriosis mulieribus, quæ mollibus cathedris ac sellis uti solent.

Cathedras. | Sellas muliebres. Vide quæ notavimus Sat. 1. v. 65.

92. *Tyrrhenos fluctus.* | Mare Thuscum & Inferum Latinis, Tyrrhenum Græcis.

Sonantem. | Quando fluctus scopulis illiduntur cum fragore.

93. *Ionium.* | Ad fauces Adriatici maris, Siciliam inter & Cretam.

94. *Mutandum toties esset mare.* | Ex Italiæ trajicientibus in Ægyptum trananda sunt maria, Tyrrhenum, Ionium, Ægeum.

Justa pericli si, &c. | Cùm se dat occasio, urgetque ratio aliqua justa & honesta subeundi maris & periculi, tùm ille mulieres expavescunt: at libidinis explendæ causâ quilibet facilè moliuntur.

99 *Sentina.* | Navis fundus, in quem fit aquarum & sordium colluvies, undè graveolens & teter odor emittitur.

Summus vertitur aër. | Tùm nauseæ vertigineseque faciunt, ut cœlum rotati, ejus summæ pars ima fieri, omnia perturbari videantur.

100. | *Stomacho valet.* | Nauseâ non tentatur.

Maritum convomit. | Vomitu conspurcat nauseabunda. Vide Cœl. Rhodig. L. 26. c. 13.

102. *Rudentes.* | Ita dicuntur, quòd flantibus ventis rudere videantur.

Verùm quâ pulchritudine incenſa eſt; qua juventute rapta eſt Hippia? Ecquid aſpexit, cujus gratiâ toleravit hiſtrionicâ vocari? Etenim Sergius inceperat jam tondere fauces, & quietem expectare, nervo exciſo. Inſuper non panca in vultu fœda erant: *velut preſſus caſſide; & magnus tumor in medio naſo; atque gravis morbus oculi nunquam non fluentis. At erat gladiator. Id eos reddit Hyacinthos: id natis & patriæ, id germanæ maritoque iſta præpoſuit. Gladius eſt quem depereunt. Ille ipſe Sergius donatus rude incœpiſſet Fabricius æſtimari.* Scilicet *angeris quid privata familia, quid Hippia egerit? Cerne Deorum æmulos: auſculta quæ ſuſtinuit Claudius. Quando conjux advertebat maritum eſſe ſopitum, non dubitans regali thalamo mattam præponere, & induere noctis cucullum, meretrix Cæſarea* illam *deſerebat, unicâ dumtaxat famulâ comitante,*

Quâ tamen exarſit formâ? Quâ capta juventa eſt
Hippia? Quid vidit propter quod ludia dici
Suſtinuit? Nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat, & ſecto requiem ſperare lacerto.
Prætereà multa in facie deformia, ſicut
Attritus galeâ, mediiſque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum ſemper ſtillantis ocelli.
Sed gladiator erat. Facit hoc illos Hyacinthos,
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa ſorori,
Atque viro. Ferrum eſt, quod amant. Hic Sergius
Acceptâ rudè cœpiſſet Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Reſpice rivales Divorum; Claudius audi
Quæ tulerit: Dormire virum cùm ſenſerat uxor,
Auſa Palatino tegetem præferre cubili.
Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos,
Linquebat comite ancillâ non ampliùs unâ:

ANNOTATIONES.

103. *Quâ tamèn exarſit formâ.* | At quæ tandem cauſa tam ardentis furoris? An impuberem quemdam ætate florentem, an eleganti raſâque formâ juvenem deperit, cujus amor aut tolerabilis aut veniâ dignus æſtimari debeat? Quin imò.

104. *Ludia dici.* | Quippe quæ *ludium* ſectetur, cùm ſit uxor Senatoris, & ipſa natalibus clara.

105. *Sergiolus.* | Diminut. ad ironiam.

Radere guttur. | Mentum jam egregiè barbatum, quod ætatem arguit provectam.

106. *Secto requiem ſperare lacerto.* | Miſſionem accipiebant gladiatore, ſi quando eſſent membro aliquo mutilati. Minùs placet quod affert Vet. Schol. Bellonarium fortè illum factum eſſe, ſeu è Bellonæ Sacerdotibus, qui ex more lacertos ſibi gladio diſſecantes cruorem ſuum Deæ ſacrificare conſueverant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 12.

108. *Attritus galeâ.* | Frons erat attrita, vibicibuſque notata, ob galeam quam geſtabat mirmillo. Vide quæ notavimus Sat. 2. v. 143. & ſeq.

109. *Gibbus.* | Tumor è percuſſione crebrâ.

Semper ſtillantis ocelli. | Lippitudine laborantis.

110. *Hyacinthos.* | Tàm amabiles, quàm formoſus ille Apollinis amaſius, de quo Ovid. Metamorphoſ. 10. Fab. 5.

113. *Acceptâ rude.* | Miſſionis olim & vacationis à gladiatura ſignum erat, ſeu gladius ligneus, ut aiunt quidam, ſeu virga impolita & rudis: undè rudiarii dicti, qui non cogebantur ampliùs ferro decertare, ſed baculis & rudibus tantùm batuere. Turneb. Lib. 25. c. 17. & Lib. 26. c. 26. Sueton. Tib. c. 7. rudiarios revocatos ait. Calig. c. 32. mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem ferreâ ficâ ab eo confoſſum. Claud. cap. 21. Eſſedario indultam rudem. Horat. Epiſt. 1.

. . . *Donatum jam rude quæris,*
Mæcenas, iterùm me antiquo includere ludo.

Cœpiſſet Veiento videri. | Tam vilis ei forte quàm ſuus vir Fabricius Veiento.

114. *Quid privata domus, &c.* | Tranſitio. Sed ne tam indignè fer libidines privatorum; nam & ſimiles in Principibus reperire eſt, quod multò magis mirare.

115. *Rivales Divorum.* | Imperatorum Romanorum qui Divi appellantur, & poſt mortem in Deorum numerum referuntur.

Claudius. | Romanorum Cæſar quintus, cui Meſſalina uxor tot rivales dedit, tot adulteros admiſit monſtroſæ libidinis mulier. De hac Cornel. Tacit. Annal. 11. Plin. Lib. 10. c. 63.

117. *Tegetem.* | Mattam centone ſtipatam, quæ in luſtro pro lecto eſt. Vel fornicem. Luſtrum *tegetem* vocat quaſi tugurium vile præ domo Imperatoria & Palatio Claudii.

118. *Meretrix Auguſta.* | Meſſalina Claudii Cæſaris uxor, adulteriis famoſa.

Cucullos. | Caput ſcilicet eo tegumento involvebat, ne agnoſceretur. Vide Sat. 8. v. 145.

Et nigrum flavo crinem abſcondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atq; ſuam: tunc nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum, generoſe Britannice, ventrem,
Excepit blanda intrantes, atque æra popoſcit:
Mox lenone ſuas jam dimittente puellas,
Triſtis abit; ſed quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ,
Et laſſata viris, necdùm ſatiata receſſit:
Obſcuriſque genis turpis, fumoque lucernæ,
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem. [num,
Hippomanes, carmenq; loquar, coctumque vene-

*atquè flavo galericulo regente capillos atros, ingreſſa eſt luſtrum detrito centone calens, atque cellam inanem ſuamque. Tum ſimulans inſcriptionem Lyciſca, nudata mammis auratis proſtitit, & exhibuit uterum tuum ô nobilis Britannice. Jucunda venientes admiſit, & pecuniam exegit. Deinde ſuo ganeone juvenculas remittente, mœſta diſcedit: verumtamen, quod licuit, cellam poſtrema concluſit, * * * * * * * abiit non adhuc expleta, maliſque denigratis indecora, & deturpata lampadis fumo, luſtri fœtorem portavit ad*

lectum Imperatoris. *Referamne hippomanes, & incantamenta, & virus excoctum,*

ANNOTATIONES.

120. *Nigrum flavo crinem abſcondente galero.* | Flavâ comâ adſcititiâ, quæ pro galero eſt: Crine ſuppoſito rotundo in formam galeæ, quo meretrices utebantur flavo; at nigro dumtaxat matronæ. Vetus Schol. Sed & viris in uſu fuiſſe factitium ejuſmodi capillitium conſtat. Sueton. Id modò galericulum, modò capillamentum nuncupat. Calig. cap. 11. capillamento celatus genas obire ille dicitur. Otho verò cap. 12. galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo cognoſceret, uſus refertur.

121. *Calidum.* | Quia valdè frequentatum: vel ob Lyciſcam recenter egreſſam.

Centone. | Operculum eſt è variis pannis & coloribus conflatum.

122. *Cellam vacuam.* | Diſceſſu Lyciſcæ.

Atque ſuam. | Ex pacto, quo Lyciſcæ diurnum, Meſſalinæ verò nocturnum tempus dabatur: ſic enim inter ſe illæ convenerant.

123. *Auratis.* | Ornatis auro.

Titulum mentita Lyciſcæ. | Ut pro Lyciſca haberetur, cellam ejus nocte occupabat Meſſalina. Porrò cellis meretricum nomina inſcripta erant. Hinc & titulus falsò additus hîc dicitur.

Lyciſcæ. | Quæ famoſa meretrix erat. Ejus meminit Mart. Lib. 4. Epigram. 17.

123. *Tuum ventrem.* | E quo natus prodiiſti.

Generoſe Britannice. | Ironicè, ob genus & patrem incertum illius, & promiſcuos matris Meſſalinæ concubitus. Claudii tamen Imperatoris habebatur filius, & ab eo per caſtra infans circumvectus, ac militibus commendatus, Tacit. Lib. 13.

125. *Æra.* | Stupri mercedem, ne alia quàm ipſa meretrix Lyciſca exiſtimaretur.

126. *Dimittente puellas.* | Sub mediam noctem.

130. *Obſcuriſque genis, &c.* | Obſcuritatis fuligine lucernarum, ad quos proſtabant meretrices.

131. *Ad pulvinar.* | Ad Imperatoris Claudii viri ſui lectum pulvinis ſtipatum. Pulvinaria vocantur propriè lectuli in honorem Deorum ſtrati in templis, in quibus eorum imagines reclinabantur. Hinc lectiſternia, quorum frequens apud Livium mentio.

132. *Hippomanes carmenque, &c.* | Alia jam perſequitur mulierum ſcelera, quæ flagitiis prioribus ac libidine pejora eſſe affirmat, nimirùm propinata philtra, incantationes factæ, veneficia.

Hippomanes. | Vox Græca ab ἵππος, *equus*, & μανία, *furor*. Tria ſignificat, primò, quidem herbam quamdam ita vocatam: Secundò, caruncula nati recens pulli fronti adhærentem: Tertiò, fluentem liquorem quemdam virulentum ex equæ pudendo ad venerem concitatæ, in veneficiis uſitatum. De herba illa, Botanici. De Caruncula equina, Plin. L. 8. c. 42. *Equis innaſci*, ait, *amoris veneficium, hippomanes appellatum in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro; quod ſtatim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, ſi quis præreptum habeat.* De veneno deniq; illo, idem Plin. Lib. 28. c. 11. *Hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut, &c.* Virg. Georg. 3.

Hinc demùm hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.
Hippomanes quod ſæpè malæ legêre novercæ,
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.

Vide Ælian. de Animal 14 c. 18.

Carmen. | Vide Virgil. Eclogam 8.

Cœctum venenum. | Apud Sueton. Ner. c. 33. Nero Locuſtæ jubet coràm ſe venenum coquere quàm poſſet velociſſimum ac præſentaneum; mox, illud iterùm ac ſæpiùs recoctum dari Britannico, qui ſtatim exanimatus eſt. Tit. Liv. L. 8. c. 18. Complures matronæ per indicem deprehenſæ referuntur venena coquentes. Tumque primùm de veneficiis quæſitum: & ad centum ſeptuaginta damnatæ.

Privignoque datum? Faciunt graviora coactæ
Imperio ſexûs, minimamque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam;
Nec Veneris pharetris macer eſt; aut lampade ſe
Inde faces ardent, veniunt à dote ſagittæ. [ve
Libertas emitur: coràm licet innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt locuples, quæ nupſit avaro,
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies non uxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculique minores;
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi;
Jam gravis es nobis, & ſæpè emungeris; exi
Ocyùs, & propera; ſicco velut altera naſo.

atq; privigno propinatum? Deteriora perpetrant adactæ dominatione ſui ſexûs; minora verò committunt per *cupidinem. At cur proba* eſt *Ceſennia, affirmante* ſuo *viro? Donavit* ſcilicet talenta *mille. Tali* pretio *is caſtam nuncupat. Neque macilentus eſt pharetrâ Veneris, nec* ejus *ardet facie. Hinc amor caleſcit, a dote procedunt ſpicula. Libertas* pretio *habetur.* Illo *præſente annuere permittitur, ac reſcribere. Quæ dives* cum *avaro* matrimonium *contraxit eſt* quaſi *vidua. Quare Sertorius incenſus eſt amore Bibulæ? Si veritatem ſcruteris, vultus non conjux diligitur. Tres rugæ ſuccedant, & ſicca pellis ſe remittat, dentes atri evadant, & oculi anguſtiores,* tùm *libertus jubebit, corripe ſarcinas atque abi: modò nobis moleſta es, ac ſæpiùs* naſum *abſtergis, diſcede quamprimùm, atque accelera aridis alia naribus accedit.*

ANNOTATIONES.

133. *Privignoque datum.* | Mariti ex alia uxore filio porrectum à noverca poculum ſeu amatorium, ſeu venenatum, cùm aut libidine aut irâ moveretur. Sic Hippolytum Phædra inſectatur, amore primùm, deinde odio.

Faciunt graviora coactæ imperio ſexûs. | Dum obſequuntur affectibus, iræ, odio, ſuperbiæ, &c. quæ ſunt in muliebri ſexu vehementiora; tum certè graviora perpetrant, quàm cùm ſolâ ducuntur libidine.

135. *Optima ſed quare, &c.* | Objectio ironica.

Ceſennia. | Legunt aliqui *Caſonia*, quæ uxor Caligulæ. Sed de hac poſteà v. 615. *Ceſennia* cujuſpiam avari uxor.

136. *Bis quingenta dedit.* | Opimam dotem attulit, hinc optima ab Avaro celebratur. Dedit mille vel talenta, vel ſeſtertia. Vide quæ Turneb. Lib. 18. c. 30. Et Sat. 1. v. 92.

137. *Nec Veneris pharetris, &c.* | Suis eum telis haud Venus aut Cupido filius ejus vulnerârunt, nec facibus incenderunt.

Macer eſt. | Virg. Eclog. 3.

Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in arvo.
Idem amor exitium eſt pecori, pecoriſque magiſtro.

138. *Inde faces ardent, &c.* | Pecuniæ cupido ſagittis & facibus illum unus impetiit; dotem hinc non uxorem amat.

139. *Libertas emitur.* | Scilicet nupſit ei dives mulier ad emendam libertatem quidvis impunè perpetrandi. Plaut. Aſin. Act. 1. Scen. 1.

Argentum accepi, dote Imperium vendidi.

Et Aulul. Scen. 17.

——*Multæ ſunt in magnis dotibus*
Incommoditates, ſumptuſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotata mactant, & malo & damno viros.

Coràm licet innuat. | Viro etiam præſente mo chis innuere & reſcribere ad eorum litteras det, eique licet. Horat. Lib. 3. Od. 6.

Sed juſſa coràm non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor,
Seu, &c.

140. *Vidua eſt locuples, quæ, &c.* | Quæ mulier bene dotata avaro nupſit, tam libera eſt in conjugio, imò amplius, quàm ſi vidua foret, conniventi marito ad uxoris flagitia, aut ejus non audenti coërcere licentiam. Vide Sat. 1. v. 56. & ſeq.

141. *Cur deſiderio Bibulæ.* | Altera objectio cui ſtatim reſpondet, ut priori anteà.

Bibulæ Sertorius. | Ficta nomina uxoris & viri

142. *Facies, non uxor amatur.* | Forma, ſpecies venuſtas magis quàm probitas aut pudicitia.

143. *Tres rugæ ſubeant, &c.* | Quòd ſi pe morbum aut ſenectutem deturpetur illa pulchritudo, is uxorem repudiabit, & aliam juniorem & formâ integrâ ſibi quæret.

Cutis arida laxet. | Succo deficiente fiat macilentior, ac paulò deformior.

144 *Fiant obſcuri dentes.* | Putreſcentes nigreſcant.

Oculi minores. | Contrahantur, ut fit in ſenectute

145. *Collige ſarcinulas.* | Supellectilia, res mo aufer: Metaphora à re militari: tum enim ju bentur vaſa & ſarcinæ colligi, cum aliò eſt e migrandum ac mutanda ſtatio. Porrò ſolemnis repudiationis verba erant: res tuas tibi habe to, res tuas agito.

Libertus. | Dives aliquis è libertino genere.

146. *Sæpe emungeris.* | Mucoſa es & fordidula; nobiſque jam faſtidio es.

147. *Altera.* | Nova nupta ætate florens & ſpecie.

Intereà

Intereà calet, & regnat, poſcitque maritum
Paſtores,& ovem Canuſinam, ulmoſque Falernas.
Quantulum in hoc ? Pueros omnes,ergaſtula tota.
Quodq; domi non eſt, & habet vicinꝰ,ematur. 151
Menſe quidem brumæ, cùm jam mercator Iaſon
Clauſus, & armatis obſtat caſa candida nautis,
Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rursùs
Myrrhina, deinde adamas notiſſimus,& Berenices
In digito factus pretioſior. Hunc dedit olim 156

Interim fervet ac imperitat,& à viro exigit paſtores, atque oves Canuſinas, & Falernas ulmos. Quantum autem in ea re ? Cunctos ſervos, ergaſtula integra depoſcit. *Et quod* in *familia non adeſt, vicinuſque poſſidet* pretio *comparetur*, jubet. *Etiam hyemali menſe, quando Iaſon mercator jam abditus, atque tugurium albicans retardat nautas expeditos, magna proferuntur è cryſtallo* vaſa, *myrrhina rursùm ingentia; mox celebris adamas, ac in digito Berenices clarior effectus. Illum quondam*

ANNOTATIONES.

148. *Intereà.* | Dum forma viget ac juventus, ardenter & imperiosè omnia agit, & quodcumque libuerit à viro petit, inſtat, extorquet : in familia regnat.

149. *Paſtores.* | Greges ovium optimarum.

Canuſinam. | *Canuſium* Apuliæ vicum, quem Cannas eſſe nonnulli arbitrantur. Ibi paſcebantur oves exquiſitâ lanâ præſtantes. Teſtis Plin. Lib. 8. cap. 48. *Lana*, inquit, *laudatiſſima Appula. . . Circa Tarentum Canuſiumque ſummam nobilitatem habet.* Martial. Lib. 14. Epig. 155.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Ulmoſque Falernas. | Vites ex agro Falerno ulmis ſuſtentatas. Vide Sat. 4. v. 138.

150 | *Quantulum in hoc ?* | Sed hoc quàm parvi eſt momenti præ ſequentibus !

Pueros omnes, &c. | Numeroſam familiam, complures famulos atque opifices, qui ſibi deſerviant & laborent.

Ergaſtula. | Loca in quibus ſervi, item noxii, clauſi vinctique ad opus tenebantur. Etymologia ab ἔργον, *opus*, & ϛέλλω, *mitto :* vel ab εἴργω, *claudo.* Iſidor. Orig.

151. *Quodque domi non eſt, &c.* | Appetit id omne quod apud vicinos aſpicit.

152. *Menſe quidem brumæ.* | Imperioſa mulier cogit maritum navigare,vel hyemis tempeſtate, ad conquirenda ſibi peregrina ornamenta & ſupellectilia.

Brumæ. | Circa ſolſtitium hyemale, Decembri menſe, cùm dies eſt breviſſimus, Βραχὺ ἦμαρ, undè nomen. Non deeſt qui legat, *Numæ*, intelligatque menſem Februarium à Numa dicatum Februo, id eſt Plutoni.

Iaſon. | Tam audax & lucri avidus, quàm is qui velleris aurei causâ in Colchidem è Græcia profectus eſt. Primus nave longâ Jaſon navigavit, inquit Plin. Lib. 7. cap. 56.

153. *Clauſus,* | Domi ſe continet relicto mari ob hyemem & glaciem.

Armatis. | Paratis ad navigandum primo quoque tempore, inſtructis rebus omnibus.

Candida. | Nivibus ac pruinis operta.

Armatis obſtat caſa candida nautis. | Hæc planè aliter explicat vetus Schol. Sed an veriùs ? Vult nempè hæc ideò dicta, quoniam tempore Saturnaliorum, Romæ, in porticu Thermarum Agrippinarum & Trajanarum, mercatores ſigillaria proponentes ſtruebant caſas è linteis quæ obſtabant quidem pictæ illic Argonautarum hiſtoriæ.

154. *Tolluntur.* | Apportantur è longinquis terris vaſa pretioſa, qualia celebrat Plin. Lib. 37. cap. 2.

Cryſtallina. | *Non alibi cryſtallus reperitur, quàm ubi maximè hyberna nives rigent, & glacies. Undè & nomen Græci dedêre. . . . . Oriens hanc mittit : ſed Indica nulla præfertur. . . . . Laudata & in Alpium jugis. . . . . In deliciis fœminarum aliquibus de cauſis præcipuum habent locum cryſtallina, & myrrhina, rigidi porùs utraque,* Hæc Plin. loco mox citato. Vide Gell. Lib. 19. cap. 5.

155. *Myrrhina.* | Vaſa è murrha, de quibus Plin. loco mox citato. *Murrhina Oriens mittit, præcipuè Carmania. Humorem putant ſub terra calore denſari. Splendor his ſine viribus, nitorque veriùs quam ſplendor : ſed in pretio colorum varietas. . . . . ac repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur. . . . . aliqua & in odore commendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu vehementiore concretum.* Vide Agricolam, Foſſil. Lib. 6. Cœl. Rhodig. Lib. 1. cap. 10. de cryſtallo. Murrhina laudat Martial. Lib. 14. Epigr. 113.

Adamas. | Maximum habens pretium in rebus humanis, non inter gemmas ſolùm : diu regibus dumtaxat, iiſque paucis cognitus, &c. quæ multa de eo Plin. Lib. 37. cap. 4.

Notiſſimus. | Ob pretium, & famam de annulis ingentis pretii identidem donatis.

Berenices. | *Berenice* ſeu *Beronice* multiplex ſimiliter flagitioſa. Hinc non patet de qua Juvenalis loquatur.

Barbarus

barbarus inceſtæ donavit; illum germana donavit Agrippa, ubi Principes nudis plantis ſolemnia colunt Sabbata, & benignitas antiqua parcit vetulis ſuibus. An de tanta multitudine nulla tibi cenſetur idonea? Age verò, *ſit pulchra, honeſta, opulenta, fœcunda; antiquos atriis avos collocet;* ſit *caſtior Sabinis univerſis,* quæ *ſparſis capillis finierunt prælia.* Denique ſit *volucris in orbe infrequens, & par olori atro.*

Barbarus inceſtæ, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbata reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, dives, fœcunda, vetuſtos,
Porticibus diſponat avos, intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ:
RARA AVIS IN TERRIS, nigroque ſimillima cygno.
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? Malo,

Quis toleravit conjugem cur ſimul *adſint cuncta* hæc? *Præfero.*

ANNOTATIONES.

157. *Barbarus.* | Vel Ptolemæus Philadelphi filius dedit Berenicæ ſorori ſuæ pariter atque uxori in Ægypto: vel in Judæa Herodes alteri *Beronicæ.* Prius dicit vetus Schol.

Inceſtæ. | Vide Sat. 4. v. 9. ad vocem, *inceſtus.*

Agrippa ſorori. | Rurſus ambigitur an referenda ſit vox, *barbarus,* ad *Agrippam,* ut ſit unus Herodes Agrippa donator, unus adamas, uni Berenicæ inceſtæ ſorori ab Agrippa fratre donatus: an eidem annulus duplex à duobus datus, primus, ab Herode patruo ſimul & marito, nam ei quidem nupta fuerat Berenice neptis; alter ab Agrippa fratre ſuo, qui poſt Herodis morte de inceſtu cum eadem Berenice ſorore ſua ſuſpectus fuiſſe ſcribitur à Joſepho.

158. *Obſervant ubi, &c.* | In Judæa nempè, ubi Sacris operari poterat nemo, nec ipſe Rex quidem niſi nudis pedibus: Sic enim olim Deus præceperat Moſi, Exod. cap. 3. *Solve calceamenta de pedibus tuis, &c.* Hinc Berenice nudipes apud Jeroſolymam vota perſolvere legitur, Joſ. Bell. Jud. Lib. 2.

Sabbata. | Leg. Corn. Tacit. initio Lib. 5. Hiſtor. Juſtin. Lib. 36. Perſ. Sat. 5. v. 184. & quæ notavimus ibidem.

159. *Indulget ſenibus clementia porcis.* | Hi ſiquidem impunè vivunt ad ſenectutem, quibus veſci non licet apud Judæos. Nam Levit. cap. 11. art. 7. ab his aliiſque immundis animalibus abſtinere jubentur. Tacitus Hiſtor. 5. inter alia de Hebræis falſa, & hæc habet: *Seu abſtinet,* inquit, *memoriâ claudis, quod ipſos ſcabies quædam turpaverat, cui id animal obnoxium.*

160. *Nullane de tantis.* | Hactenùs vitia mulierum enarravit: jam bonas earum dotes affert, quas vix inveniri aſſerit; ac ſi quæ ſint in eis virtutes, has vitio quopiam infeſtari, v. g. ſuperbiâ; quâ fit ut nullam commendationem illæ mereantur.

161. *Sit formoſa, &c.* | Age verò, ſit quæ mulier variis ornamentis clara & eximia; at eſt arrogans & ſuperba propter illas ipſas dotes; quid?

162. *Porticibus diſponat avos.* | Cereas Majorum imagines ordine diſpoſitas, ut ſit, habeat in atrio domûs benè multas; adeòque ſit valde nobilis. Vide initio. Sat. 8.

163. *Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ.* Nota hiſtoria de raptis mulieribus Sabinis, quas Romanis bellum atrox: de quo Titus Livius Lib. 1. Sic autem loquitur cap. 13. ejusdem libri. *Tum Sabinæ mulieres, quarum injuria bellum ortum erat, crinibus paſſis, ſciſque veſte, victo malis muliebri pavore, auſæ inter tela volantia inferre, ex tranſverſo impacto, dirimere infeſtas acies, dirimere iras, hinc patres, hinc viros orantes . . . . . Movet tùm multitudinem, tùm ducis. Silentium, repentina fit quies. Indè ad fœdus faciendum duces prodeunt: nec pacem modò, ſed & civitatem unam ex duabus faciunt; regnum conſociant. Imperium omne conferunt Romam.* Vide & Ovid. Faſt. 3.

Sabinâ. | Vide Sat. 3. ver. 169. ad vocem *Sabellam.*

164. *Rara avis, &c.* | Velut Phœnix. Vide Perſ. Sat. 1. v. 46. & quæ nos ibidem.

Cygno. | Hunc natura candidiſſimum gignit. Adeòque nigrum videre portenti loco eſſet: & uxorem invenire bonam. De *Cygnis* mulier refert Athenæus, ex Ariſtotele, pugnaces eſſe, & adversùs aquilas, numeroſâ prole fœcundos, canoros ſub exitum vitæ præſertim, &c. At idem Alexander Myndius moribundos cygnos proſecutus multos, nullum ſe cantum audiviſſe, Athen. Lib. 9. cap. 11.

165. *Quis feret uxorem.* | Etiamſi præclaris dotibus effulgeat, ut ſuperbientem quis uxorem feret?

Mal

lo Venusinam, quàm te, Cornelia mater
acchorum, si cum magnis virtutibus affers
nde supercilium, & numeras in dote triumphos.
lle tuum precor Annibalem, victumq; Syphacem
castris; & cum tota Carthagine migra.
rce precor, Pæan, & tu depone sagittas:
l pueri faciunt; ipsam configite matrem:
phion clamat. Sed Pæan contrahit arcum.
tulit ergo gregem natorum, ipsumq; parentem,

potiorem duco Venusinam, quàm te Cornelia Gracchorum parens, si cum summis dotibus apportas ingentem fastum, ac in dote computas triumphos. Aufer quaso, tuum Annibalem, & Syphacem in exercitu superatum, atq; abi cum universa Carthagine. Amphion vociferatur, indulge, quaso, Phœbe; tuque tela dimitte, Diana. Filii nihil committunt, ipsam parentem con-

fodite. Verùm Apollo intendit arcum: turbam igitur puerorum interfecit, atque ipsum patrem:

ANNOTATIONES.

166. *Venusinam.* | Pauperem ex Apulia rustihumilem. Talium enim castitas & modestia bratur. Vide Sat. 1. v. 51. ad voc. *Venusina.*

ornelia. | Scipionis Africani filia, Tib. Sempro-Gracchо nupta, Tiberii & Caii Gracchorum er. Huic statuam Romæ positam in Metelli blicâ porticu, auctor est Plin. L. 34. c. 6. Quint. c. 1. sic habet: *Gracchorum eloquentiæ multùm uisse accepimus Corneliam matrem, cujus doc-mus sermo in posteros quoq; est epistolis traditus.*

167. *Gracchorum.* | De his vide Sat. 2. v. 24. quæ nos ad vocem, *Gracchos.*

um magnis virtutibus. | Nobilitate, opibus, inni pudicitiâ, facundiâ, sapientiâ, fœcunditate. quibus Plutarch. & alii. Certè duodecim filiex uno viro Tib. Sempron. Graccho genuisse, post ejus mortem, Ptolemæi regis nuptias reisse Corneliam, refert Plut. in Gracchis.

168. *Supercilium.* | Fastum, superbiam, argantiam. Vide Sat. 2. v. 93.

Triumphos. | Suorum laudes ac triumphos jare consueverat Cornelia. Plutarcho teste.

169. *Tolle tuum precor Annibalem.* | Ne mihi portunè prædica victos à tuis ingentes ac mmos quosque Duces, ipsamque subactam ac letam Carthaginem,

Annibalem. | Carthaginensium Ducem, juram Romanorum hostem, eisque per tot annos rmidolosum, vel unâ Cannensi victoriâ celem, Campaniæ deliciis fractum, ad Nolam à arcello superatum, tandem in Africa cæsum & gatum cum multis Pœnorum millibus obsinte Carthaginem Scipione Africano. De gere mortis non constat. Alii dicunt veneno psum enecâsse, ne in Romanorum potestatem miret; alii à Cathaginensibus ob rem malè estam lapidibus obrutum; alii cruci affixum. Livius, Plutarch. Eutrop. Oros. &c.

Victum Syphacem in castris. | Numidiæ regem; jus & Asdrubalis castra facibus illatis unâ no-e delevit Scipio Africanus, teste Floro, L. 2. c. 6. ic etiam illum posteà in triumpho duxit. Plurch. in vita Scipionis Africani ex Polybio.

170. *Carthagine.* | Hæc urbs situ & viribus Romæ dudum æmula, habens in circuitu tria suprà viginti millia passuum, teste Livio; triplici bello Romanos fatigavit. Opusne Didonis fuerit, an Tyriorum, non omninò constat. An esset delenda Romæ deliberatum, ut gloriæ seges ac virtutis materia nunquam Romanis deesset. At ex Catonis sententia Senatus Scipionem Æmilianum in Africam misit cum ingenti exercitu, qui Carthaginem à Scipione Africano vectigalem jam antè factam obsideret, caperet ac solo æquaret Quod factum est anno postquàm erat condita septingentesimo, Tit. Liv. Lib. 51.

171. *Parce precor.* | Prosopopœia, quâ exhibetur Amphion pro filiis deprecans Apollinem & Dianam Niobæ fastum ulciscentes. Ejusque exemplo probat Juvenalis quanta sit mulierum arrogantia, quæ Deos etiam lacessat.

Pæan. | Ita vocatur Apollo, seu à παίειν, quia radios quasi sagittas vibrat, iisque fuerit: seu à παύειν τὰς ἀνίας, quia suâ nos luce recreat Sol, & mœrores abigit. Vid. Macr Saturn. L. 1. c. 17.

Tu depone sagittas. | Alloquitur Dianam, cujus & Apollinis indignatione ac sagittis Niobæ filii, ob quos ea superbiebat, omnes confixi perierunt. Vide Ovid. Metamorph. 6. Fab. 3.

172. *Nil pueri faciunt.* | Innoxii sunt, cur luunt noxam Niobæ matris? Hanc ipsam plectite.

Amphion. | Jovis ex Antiope filius, è Plinio Lib. 7. c. 56. citharam inveniisse, primusque illâ cum voce ceciniisse dicitur Patriam verò suam Thebas lyræ sono ædificâsse ait Horat. ad Pisones v. 394. quo facundiam ejus significat.

173. *Sed Pæan contrahit arcum.* | Nil motus Amphionis patris licèt innocentis precibus.

174. *Extulit.* | Quasi ad sepulchrum tulit. Vide Sat. 1. v. 72.

Gregem natorum. | Amphionis & Niobæ filios de quorum numero dissentiunt admodùm scriptores. Alii duodecim, alii quatuordecim, alii ad viginti referunt. Vide Gell. Lib. 20. c. 6. Ælian. Var. Histor. Lib. 12. c. 36.

Parentem. | Non quòd ab Apolline confixus, sed quòd suæ suorumque calamitatis dolore seipsum interfecerit.

Dum

quando Niobe ipſaque fertilior candidâ illâ *ſue, præſtantiorem ſe putat Latonæ familiâ. Quæ ſeveritas, qua pulchritudo tanti* facienda, *ut perpetuò ſe tibi objectet. Etenim ſingularis iſtius & magni commodi oblectatio nulla* eſt, *quandocumque arroganti ingenio depravata plus aloës quàm mellis exhibet. Quis verò tam addictus eſt, ut eam quàm encomiis extollit non averſetur, ac ſeptem horis quotidie abhorreat.* Prætereà *nonnulla* ſunt *exigua certè, ac minimè viris ferenda. Ecquid enim putidius, quàm quòd nulla pulcram ſe exiſtimat, niſi quæ ex Hetruſca Græca effecta eſt? E Sulmonenſi pura Cecropis? Cuncta Græcè* loquuntur, *quanquam noſtratibus fœdius eſt ignorare Latinè. Eâ linguâ ſuppeâ iracundiam, latitiam, agritudines, eâ mentis arcana proferunt univerſa. Quid amplius?*

Dum ſibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem ſcrofâ Niobe fœcundior albâ.
Quæ tanti gravitas? quæ forma, ut ſe tibi ſemp
Imputet? hujus enim rari, ſummique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloës quàm mellis habet. Quis deditus aut
Uſq; adeò eſt, ut non illam, quam laudibus eff
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?
Quædam parva quidem, ſed non toleranda mari
Nam quid rancidius, quàm quòd ſe non putat u
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt,
De Sulmonenſi mera Cecropis? Omnia Gr
Cùm ſit turpe magis noſtris neſcire Latinè.
Hoc ſermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. Quid ultr

ANNOTATIONES.

175. *Dum ſibi nobilior.* | Nam tanta fuit ob fœcunditatem atque filiorum numerum arrogantia Niobæ, ut ſibi potiùs quàm Latonæ ſacrificandum jactaret, quæ duos tantùm Dianam & Apollinem genuerat, Ovid. loco citato.

Latonæ gente. | Appolline & Dianâ, Jovis ex Latona filiis, qui matris injuriam ulti ſunt. Horat. Lib. 4. Od. 6.

Dive quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ. . . . .
Senſit.

176. *Scrofâ.* | Celebri illâ ſue, quæ apud Lavinium ab Æneâ prægnans mactanda fugit, & mox triginta fœtus uno partu edidit. Virgil. Æneid. 3. Dion. Halic. L. 1.

Albâ. | Trigeſimo ſcilicet anno poſtquàm Æneas Lavinium condiderat, urbem alteram Aſcanius ædificavit. *Albam*, ex oraculo Æneæ dato, ibidem nimirùm ubi candida ſus enixa erat porcellos. Dionyſ. loco mox citato.

Niobe. | Tantali filia. Uxor Amphionis, numerosâ prole ſuperbiens, filiis, ut dictum eſt, occiſis, & ipſa in ſaxum converſa. Cic. Tuſc. 3. n. 63. *Niobe lapidea fingitur*, inquit, *propter æternum in luctu ſilentium.*

137. *Quæ tanti gravitas.* | An verò tanti facias uxorem etiam gravem & pulchram, ut ferre velis quotidianas ejus exprobrationes, quibus ſe tibi jactat, ac ſæpiùs objicit, quod mirum quantum illi debeas, quæ te virum acceperit ſcilicet ita gravis, honeſta, pulchra.

178. *Hujus enim rari, &c.* | Certè plus te ſuperbiâ ſuâ infeſtat, quàm caſtitate & probitate delectat.

180. *Aloës.* | Herba eſt amari admodùm ſucci, de qua multa, Plin. Lib. 27. cap. 4. contrà dulcedo mellis omnibus nota eſt.

Quis deditus, &c. | Quis tam uxorius, ta obnoxius quis ſuæ uxori quantumvis pulchræ

181. *Laudibus effert.* | Propter morum h neſtatem & formam.

182. *Horreat.* | Ob faſtum & arrogantiam.

Septenis oderit horis. | Maxima parte diei, q horarum duodecim. Vide quæ ad Perſ. Sat. ver. 4.

184. *Rancidius.* | Corruptius, turpius. Per Sat. 1. ver. 33. *rancidulum quiddam*

185. *De Tuſca Græcula facta eſt.* | Patrium Ita liæ & Romæ ſermonem poſtponens, & Græcu affectans, quo blandior ac venuſtior videatur.

Tuſca. | *Thuſcia* Italiæ regio nobiliſſima, a Tiberim protenſa, nomen habet à Θύειν, *ſacrificare*: Thuſci quippe religioſi ſemper extitêr Tit. Liv. L. 1. Vide Alex. ab Alex. Lib. cap. ultimo.

Græcula. | Diminut. ad contemptum. Fac *eſt*, linguâ & moribus.

186. *Sulmonenſi.* | *Sulmo* Pelignorum opp dum, tria Ovidii Poëtæ. Ponitur pro qualibe Italiæ urbe.

Mera Cecropis. | Tota Attica, tota Athen enſis. Cecrops enim Athenarum primus Re fuit.

187. *Cùm ſit turpe magis, &c.* | Cùm tame multò magis dedeceat Latinas neſcire loqu Latinè. Cicero in Bruto. *Non tam præclarum eſt ſcire Latine, quàm turpe neſcire.*

188. *Hoc ſermone pavent, &c.* | Græco ſermone exprimunt pavorem, iram, gaudium, alioſque animi affectus.

Concumbun

ncumbunt græcè. Dones tamen iſta puellis: 190
nc etiam, quam ſextus & octogeſimus annus
lſat, adhuc græcè? Non eſt hic ſermo pudicus
vetula, quoties laſcivum intervenit illud,
ὴ ψυχή, modò ſub lodice relictis 194
eris in turba. Quod enim non excitat inguen
x blanda, & nequam? digitos habet: ut tamen
omnes.
bſidant pennæ. Dicas hæc molliùs Æmo
anquā & Carpophoro, facies tua computat annos.
ibi legitimis pactam junctamque tabellis
n es amaturus, ducendi nulla videtur 200
uſa; nec eſt quare cœnam, & muſtacea perdas,
bente officio, crudis donanda; nec illud
od primâ pro nocte dătur, cùm lance beatâ
cicus, & ſcripto radiat Germanicus auro.
tibi ſimplici as uxoria, deditus uni. 205

* * *Hæc nihilominùs juvenculis indulge. At tu quoque quam annus urget octogeſimus ſextus, etiamnùm græcè* loqui affectas? *Caſta non eſt illa oratio in decrepita, quandocumque adhibetur impudicum iſtud*; atque *in cœtu uſurpas dimiſſas* paulò *antè ſub ſtragula* voces, Ζωὴ ψυχή. *Nam ſermo illecebroſus ac malus ecquod non movet* * *habet digitos, quamvis etiam cunctæ pinnæ conquieſcant.* Verùm *licèt iſta pronunties teneriùs Æmo atque Carpophoro, vultus tuus annos numerat. Si dilecturus non es deſponſam tibi & copulatam ſcriptis ex lege factis, nulla apparet ratio deſpondendi; & non eſt cur abſumas convivium & muſtaceos non coctis dandos, officio de-*

rite; neque id quod donatur pro prima nocte, quando in *patinâ divite rutilat Dacicus ac Germa-us auro inſculpto. Si* verò *tibi eſt ſimplicitas conjugalis.*

ANNOTATIONES.

190. *Dones tamen iſta puellis, &c.* | Apoſtro-e ad anus libidinoſas.

194. Ζωὴ ψυχή. | Vita mea, anima mea; bus verbis uti ſolebant meretrices. Meminit Martial Lib. 10. Epigr. 68.

Lodice. | Lecti opertorio, Mart. L. 14. Ep 148.

195. *In turba.* | In publico, ſine ulla vere-dia.

196. *Nequam.* | Propriè iners & laſcivus ita itur, quòd nihil queat boni facere. Gell. L. . 11. ex Cicerone. Philipp. 2.

Digitos habet, &c. | Sordidula hæc ſuis tene-damnator, pudor jubet.

Ut tamen omnes ſubſidant pennæ | Etſi quie-libido, muliebribus excitatur blanditiis ac ivis vocibus.

197. *Pennæ.* | Metaphora ab avibus: ſignifi-vires & nervos.

Dicas hæc molliùs. | Attamen, ô vetula impura, antumvis imitere juveniles voces & blanditias vultûs rugæ amari te vetant jam decrepitam.

Æmo & Carpophora. | Celebribus nimis mu-res voces egregiè imitantibus.

198. *Facies tua computat annos.* | Provectio-ætatem indicat ac vetulam, decrepitam, ſoletam arguit.

199. *Si tibi legitimis.* | Poſthumum ferit di-mate; cujus hoc eſt prius membrum: alte-n mox adeſt, ubi ait, *ſi tibi ſimplicitas, &c.* l amabis uxorem, inquit, vel non. Si amabis è miſer eris: ſi verò non amabis, non eſt ducas, & ſumptus inutiles facias.

Legitimis tabellis. | Inſtrumento & contractu matrimoniali ritè & ex legibus confecto.

201. *Muſtacea.* | Dulcia quædam, liba, placentas è farina ſiliginea muſto conſperſas, admixtis caſeo, aniſo, cumino, adipe, & ramentis lauri. Hæc dari ſolita convivis in fine cœnæ nuptialis, velut apophoreta. Vet. Schol. *Muſtaceos* coquendi modum præſcribit Cato de Re Ruſt c. 121. meminit & Cic. ad Art. L. 5. Epiſt. 20.

202. *Labente officio.* | Vel ſtomachi non benè coquentis cibos, vel potiùs amicorum qui ad officium nuptiale convenerant, jamq; diſcedere paratorum.

Crudis. | Cruditate laborantibus poſt largiores epulas, danda ad juvandam & accelerandam coctionem.

203. *Quod primâ pro nocte datur, &c.* | Munera quæ maritus novæ nuptæ donare ſolet in virginitatis delibatæ præmium, aliquot nempè nummos aureos in lance. Vetus Schol.

204. *Dacicus & ſcripto radiat, &c.* | Nummus effigie Domitiani ſignatus cum titulis Dacici & Germanici, ob Dacas Germanoſque debellatos.

Dacicus. | Vide Sat. 4 ver. 111. ad vocem, *Dacis.*

Scripto. | Legunt alii, *ſculpto:* alii corrigunt, *ſcutilo*, id eſt, variegato velut telæ aranearum. Ita Jo. Iſ. Pontan. Annot. in Macrob. & alii quidam. Verùm quod operæ pretium, quidve gratiæ debeat utriſque Juvenalis, haud mihi ſatis apparet.

205. *Si tibi ſimplicitas uxoria.* | Poſterius cornu dilemmatis. Quòd ſi mulieroſus es, & ſim-

Eſt

atque *mens uni addicta; ſubjice caput collo prompto jugum tolerare: nullam* enim *reperies, quæ diligenti indulgeat. Quamvis illa ferveat, diligentis cruciatibus delectatur atque exuviis. Itaque multo minùs idonea conjux erit ei quicunque vir fuerit benignus & cupiendus. Nihil unquam dabis, reluctante uxore: eâ vetante, nihil venum dabis: nihil mercari* poteris *ſi illa prohibet. Ipſa motus* animi *ſuggeret. Is expelletur familiaris jam vetulus, cujus pubem aſpexerunt fores tuæ. Quamquam* autem *ganeones & laniſta licentiam habent condendi teſtamenta, parque poteſtas arenæ data eſt, multiplex rivalis hæres tibi præcipietur.* Jubebebit uxor, *ſervo patibulum ſtatue.* Tu reſpondebis: *Ecquod ob ſcelus pœnâ dignus eſt ſervus? Ecquis aſtat teſtis? Quis denunciavit? Auſculta: De hominis nece nulla unquam diuturnior mora eſt.* Tum illa dicettibi: *O ſtulte, ſiccine mancipium homo eſt? Eſto, nihil perperi* at *illud cupio, ita edico, pro cauſa ſit arbitrium meum. Itaque Imperium* exercet *in maritum, paulò poſt, ea regna deſerit, ac mutat ædes, deteritque ſtamea. Exinde*

Eſt animus; ſubmitte caput cervice paratâ
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat ama
Ardeat ipſa licèt, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis. Igitur longè minùs utilis illi
Uxor, quiſquis erit bonus, optandulque mari
Nil unquam invitâ donabis conjuge: vendes
Hâc obſtante nihil: nihil, hæc ſi nolit, emeru
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Jam ſenior, cujus barbam tua janua vidit.
Teſtandi cùm ſit lenonibus, atque laniſtis
Libertas, & juris idem contingat arenæ,
Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
Pone crucem ſervo: meruit quo crimine ſervu
Supplicium? Quis teſtis adeſt? Quis detulit? Au
Nulla unquam de morte hominis cunctatio lo
eſt.
O demens, ita ſervus homo eſt? Nil fecerit, eſ
Hoc volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.
Imperat ergò viro: ſed mox hæc regna relinq
Permutatque domos, & ſtamea conterit: inde

ANNOTATIONES.

pliciter uxori amandæ deditus, grave tibi jugum ferendum erit, eritque famulandum more ſervi, atque in omnibus obſequendum.

208. *Ardeat ipſa licèt.* | Quamvis ipſa te ardenter amet, gaudebit tamen torquere te ac ſpoliare. Sic enim improba eſt mens mulierum.

209. *Longè minùs utilis.* | Quo melior ſit maritus & uxori obtabilior, eò gravior ſit ei uxor moleſtiorque.

213. *Dabit affectus.* | Si quem oderit, jubebit te odiſſe; vetabit amare & colere veterem etiam amicum, cùm ita libuerit inconſtanti ejus animo, ſuſpicaci, moroſo.

214. *Cujus barbam tua janua vidit.* | Qui domum tuam frequentârit à prima ætate, cùm pubes & lanugo genas ac mentum veſtire incipit. Vel quòd juvenes non raderent barbam ante annum ætatis vigeſimum primum, ut volunt nonnulli.

215. *Teſtandi cùm ſit lenonibus, &c.* | Aliud incommodum ab imperioſa uxore, per quam non licebit viro hæredes inſtituere niſi quos ipſa voluerit.

Laniſtis. | Gladiatoribus, eorumque magiſtris. Vide Sat. 3. v. 158.

216. *Arenæ.* | In arena decertantibus. Vide quæ ad Sat. 2. v. 144.

217. *Rivalis.* | Uxoris tuæ mœchus.

Dictabitur. | Suggeretur, ſcribi imperabi

318. *Crucem.* | Supplicii genus olim valdè tatum à Conſtantino magno poſteà ſubla ob reverentiam inſtrumenti noſtræ omnium lutis, ac apparentis mirabiliter in aëre ſu in quo erat hoſtes victurus, ac reapſe vicit. variis crucium generibus. Seneca conſol. Marc. c. 20. & de Vita beata, c. 19. Vide not. Sat. 13. v. 105.

220. *Nulla unquam de morte, &c.* | A multas gentes damnatorum pœna differri bat: & apud Romanos quidem, & ex Sena conſultis, ad decimum uſque diem.

221. *Servus homo eſt.* | Servi ſunt, imò mines: ſervi ſunt, imò conſervi, & ex iſ tecum elementis conſtant alunturque, atque ritum eundem ob eodem principio carpunt quæ habent Macrob. L. 1. Saturn. c. 11. Vi Senec. Epiſt. 47.

222. *Hæc volo, ſic jubeo, &c.* | Tyra planè verba.

223. *Hæc regna.* | Viri domum & fami in qua regnabat, relinquit, novumque mari ſæpiùs quærit potens ac dives mulier.

224. *Permutatque domos.* | Ab uno viro alium aliumque tranſiens.

Avo

volat, & ſpreti repetit veſtigia lecti.
rnatas paulò antè fores, pendentia linquit
ela domus, & adhuc virides in limine ramos.
ic creſcit numerus; ſic fiunt octo mariti,
uĩnque per autumnos: titulo res digna ſepulcri.
eſperanda tibi ſalvâ concordia ſocru:
la docet ſpoliis nudi gaudere mariti:
la docet miſſis à corruptore tabellis,
il rude, nil ſimplex reſcribere: decipit illa
uſtodes, aut ære domat: tunc corpore ſano
dvocat Archigenen, oneroſaq; pallia jactat.
bditus intereà latet, & ſecretus adulter,
npatienſque moræ ſilet, & præputia ducit,
ilicet expectas, ut tradat mater honeſtos,
ut alios mores, quam quos habet? Utile porrò
iliolam turpi vetulæ producere turpem.
ulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem
loverit. Accuſat Manilia, ſi rea non eſt.
omponunt ipſæ per ſe, formantque libellos,

*recedit atque relegit notas cubilis, contempti: dimittit januam nuper decoratam, aulæa in ædibus expanſa, ramoſque in foribus etiamnùm virentes. Ita numerus augetur: ita ſuccedunt octo viri intra quinque autumnos: res ſanè digna inſcriptione tumuli. Nec ſperanda tibi conſenſio, ſocru ſuperſtite. Hæc monſtrat oblectari exuviis ſpoliati viri: hæc erudit nihil agreſte, nihil ſimplex reſcribere litteris ab adultero miſſis. Hæc obſervatores fallit, vel pecuniâ conciliat. Tum valente corpore accerſit Archigenem, ac opercula gravia imponit. Interim deliteſcit occultus tectuſq; mœchus, & tacet vix ferens cunctationem. * * * Nimirùm ſperas ut parens det bonos mores, vel à ſuis diverſos? Præterea ſpurcæ vetulæ fructuoſum eſt proſtituere impuram filiam. Nulla propemodùm converſia eſt, in qua litem non intentaverit mulier. Accuſat Manilia, ſi rea non fuerit. Ipſa per ſe ſcribunt & contexunt libellos,*

ANNOTATIONES.

Flamea conterit. | Toties nuptialia terit vela-
nta, quoties nubit. De flameo vide Sat. 2.
v. 124.

225. *Avolat.* | Aliàs *advolat.*

Spreti repetit veſtigia lecti. | Redit ad primum
rum.

226. *Ornatas paulò antè fores.* | Vide ſuprà ad
. 75.

228. *Octo mariti.* | Nec enim pluribus quàm
o viris nubere licebat, citrà notam adulterii.
nc Martial. Lib. 6. Epigram. 7.

Nubit decimo jam Teleſina viro.

Qua nubit toties, non nubit, adultera lege eſt.

229. *Quinque per autumnos.* | Annis quin-
e.

Titulo res digna ſepulchri. | Ironicè. Quàm pul-
m erit ſepulcro talis mulieris inſcripta ex
re videre nomina virorum octo, quibus nu-
. Vide Martial. Lib. 9. Epigram. 16.

230. *Concordia.* | Expectanda tibi non ſunt
or & fides conjugalis ab uxore illâ tuâ, vi-
nte ſocru.

231. *Illa docet.* | Socrus enim ipſa, tuæ uxo-
mater, improbis inſtruit eam moribus.

Nudi. | Crebra exigens à viro dona, &c.
lta etiam clam ſurripiens & matri donans.

233. *Nil rude, nil ſimplex reſcribere.* | Docet
tè, eruditè, callidè, blandè reſcribere ad
echos.

234. *Cuſtodes.* | Suſpectæ fidei uxoris cuſtodes à viro commiſſos.

235. *Advocat Archigenen.* | Vocat Medicum ægritudinem ſimulans, quo faciliùs adulteria perpetret.

Archigenen. | Celebrem eo tempore Medicum, Vetus Schol.

Oneroſaque pallia jactat. | Vel rejicit quaſi nequeat ferre; vel potiùs, ipſa mater operit multis palliis velut ægram filiam, vocatque Medicum, ut locum det mœchis.

137. *Silet.* | Aliàs *pavet*, quod minùs congruit.

239. *Utile porrò.* | Nam turpis mater ex adulteriis filiæ quæſtum facit.

241. *Nulla ferè cauſa.* | Quid, quod & forenſia negotia attentant fœminæ?

In qua non fœmina litem moverit. | In qua litigandi anſam & modum non inveniat.

242. *Accuſat Manilia, ſi rea non eſt.* | Semper aut accuſantis aut defendentis partes egit.

Manilia. | Pro qualibet audaci fœmina ponitur illa meretrix, cujus meminit Agellius L. 4. c. 14. Hæc Aulum Hoſtilium Mancinum Ædilem Curulem, à quo dies ipſi dicta ad populum erat, provocans ad Tribunos Plebis jure dejecit.

243. *Per ſe formantque libellos.* | Sine virorum auxilio componunt libellos, & ſcripta illa quibus actio inſtituitur & cauſa probatur.

Princi-

Prompta Celſo præſcribere exordium & locos. Quis ignorat endromidas Tyrias, ac muliebre ceroma? Vel quis non aſpexit ictus paxilli? quem quotidianis fuſtibus perfodit, & clypeo impetit, & cunctas partes exequitur, mulier ſanè dignâ buccinâ Floralium: præterquàm ſi quidpiam majus volutatur in eo corde, ac veræ arenæ comparatur. Quam verecundiam exhibere valet fœmina caſſide munita, quæ abhorret à ſuo ſexu, & robuſta ſectatur? Ea nihilominùs ipſa repugnaret fieri vir. Quanta enim oblectatio noſtra? Porrò, *qualis rerum ſplendor, ſi fiat venditio uxoris: balteus, & manicæ, & pinnæ, & medium levi cruris armamentum: aut ſi varia tentaverit certamina, quàm tu beatus, juvenculâ ocreas venum exponente!*

Principium, atque locos Celſo dictare paratæ.
Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma
Quis neſcit? Vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat aſſiduis ſudibus, ſcutoque laceſſit,
Atque omnes implet numeros? digniſſima prorsùs
Florali matrona tubâ: niſi ſi quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.
Quem præſtare poteſt mulier galeata pudorem,
Quæ fugit à ſexu, vires amat? Hæc tamen ipſa
Vir nollet fieri: nam quantula noſtra voluptas?
Quale decus rerum, ſi conjugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & criſtæ, cruriſq; ſiniſtri
Dimidium tegmen: vel ſi diverſa movebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puellâ.

ANNOTATIONES.

244. *Locos.* | Sedes argumentorum, ut aiunt, rationes probationi aut refutationi idoneas.

Celſo. | Cornelius *Celſus* Orator fuit inſignis & Juriſconſultus, ſub Auguſto Inſtitutionum libros ſeptem conſcripſit, quos reliquit. Vetus Schol. Ejus meminit Quintilianus pluribus in locis, Lib. verò 12. c. ult. ait ſcripſiſſe de rebus etiam medicis, ruſticis, militaribus.

Dictare paratæ. | Tam eruditæ, ut tradere queant etiam peritis dicendi præcepta.

245. *Endromidas Tyrias.* | Novum audaciæ muliebris portentum; quòd & luctari, & in arenam deſcendere non erubeſcant.

Endromidas. | Vide Sat. 3. ver. 103. *Tyrias* purpureas & molliores vulgaribus. Vide Sat. 1. v. 27.

Ceroma. | Vide Sat. 3. v. 68.

246. *Quis non vidit vulnera pali.* | Quis neſcit mulieres non modò ceromate inungi, ac gymnicis exercitationes ſine verecundia frequentare, ſed etiam gladiaturâ gaudere, proindeque more tyronum ſe ad palum exercere ſolitas?

248. *Omnes implet numeros.* | Accedit, ferit, recedit rursùm invadit, &c.

Digniſſima prorsùs florali matrona tubâ. | Digniſſima igitur quæ inter meretrices & perfrictæ fœminas frontis, diſcurrat in floralibus nudato corpore; ſed ad ſignum tubæ proſiliat. Vid. Perſ. Sat. 5. v. 178. ad vocem *Floralia.* Hæc celebrabantur ſub finem Aprilis. Ovid. Faſt. 5.

150. *Veraque paratur arenæ.* | Ut in amphitheatro palàm decertet, more gladiatorum: ac poſt umbratiles pugnas ad verum certamen in arena deſcendat. Vide Martial. Spectac. Epigramm. 6.

252. *Vires amat.* | Muliebres fugit exercitationes, viriles amat, duras, laborioſas.

253. *Quantula noſtra voluptas.* | Quàm parva & modica virorum voluptas præ fœminea: ex Ov. Metam. 3. Fab. 4.

254. | *Quale decus rerum &c.* | Quàm magnificus erit ille apparatus ac ſplendor armorum tuæ uxoris, ſi hæc illa venum proponere voluerit Ironicè.

Si conjugis auctio fiat. | Si fiat venditio armamentorum tuæ conjugis.

255. *Balteus.* | Cingulum militare è corio, è quo arma dependent.

Manicæ. | Manuum armamenta ſeu tegmina.

Criſtæ. | Quæ galeis imponuntur ornatûs causâ.

Cruriſque ſiniſtri dimidium tegmen. | Virg. Æneid 7. Crus ſiniſtrum nudari ſolitum ab Hernicis ait: contrà Juvenalis tegmen ſiniſtri cruris memorat. De his vide Macr. L. 5. c. 18. in fine. Certè crus lævum tegebatur, quòd protendebatur adversùs honeſtum. Dimidium verè dicitur tegmen, quia nonniſi à pede ad genu perveniebat, ſuperiora tegente clypeo.

256. *Si diverſa movebit prælia.* | Si tam retiarii, quàm mirmillonis partes varias exequatur, adeóque geminas habet ocreas, non ſimplices autem ſolùm, ut Ætoli populi, de quibus Macr. loco citato.

257. *Tu felix ocreas vendente puellâ.* | Ironicè, ut cætera. Quanta tibi gloria, quantum decus, ô vir, uxore tuâ ancipitem & variam armaturam venum proponente, oſtentante.

Puellâ. | Uxore adoleſcentulâ.

ſunt quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
licias & panniculus bombycinus urit.
ſpice quo fremitu monſtratos perferat ictus;
quanto galeæ curvetur pondere; quanta
plitibus ſedeat; quàm denſo faſcia libro;
ride, ſcaphium poſitis cùm ſumitur armis.
icite vos neptes Lepidi, cœcive Metelli,
urgitis aut Fabii, quæ ludia ſumpſerit unquam
os habit9? Quando ad palum gemat uxor Aſylli?
mper habet lites, alternaque jurgia lectus,
quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.

Ipſæ ſunt quæ ſudorem emittunt in levi cyclade, quarum voluptates adurit ſericeum etiam palliolum. Cerne quanto gemitu inferat percuſſiones oſtenſas quàmque magnâ caſſidis gravitate incurvetur: quanta genibus inſiſtat: quàm ſpiſſo faſcia volumine: atque cachinnare, quando arenis depoſitis ſcaphium accipitur. Enarrate vos, ô neptes Lepidi ac Metelli oculis orbati, vel Fabii Gurgitis, quæ mima eas unquam vestes induerit? Quando Aſylli ux ad paxillum fremuerit? Thalamus in quo uxor cubat nunquam non rixas continet; & mutuas entiones. In eo ſomnus capitur modiciſſimus.

ANNOTATIONES.

58. *Hæ ſunt quæ tenui.* | Illæ ipſæ quæ virile ur affectant in gladiatoriis exercitationibus, aliis rebus fœmineam omninò oſtendunt llitiem.

yclade. | Rotundâ chlamyde è tenui valdè , quâ ſe gravari tamen delicatulæ quæruntur, velut aduri.

Quarum delicias, &c. | Quarum molle, tene-, delicatum corpus vix ferre poteſt bomby-æ veſtis pondus.

59. *Bombycinus.* | E telis araneorum modo tis ad luxum fœminarum, inventis primùm Co Inſula à Pamphila muliere Latoï filia: Ut Plin. L. 11. c. 22. ubi de bombycibus.

60. | *Quo fremitu.* | Cic. Tuſcul. 2. n. 56. *fortis*, inquit, *ingemeſcit, ut ſe intendat ad itatem; ut in ſtadio curſores exclamant, quàm imè poſſunt. Faciunt idem cùm exercentur eta. Pugiles verò etiam cum feriunt adverſa-in jactandis ceſtibus ingemiſcunt, non quòd ant animove ſecumbant, ſed quia in profun-la voce omne corpus intenditur, venitque pla-vehementior.*

Monſtratos perferat ictus. | Docente laniſtâ.

Perferat ictus. | Quantâ ferociâ infligat ictus, monſtratos geſtus omnes exequatur.

61. *Quanto galeæ curvetur pondere.* | Quàm vem ferat ultrò galeam, utque ſub ejus pon-e curvetur, ictus declinando.

62. *Quanta poplitibus ſedeat.* | Quàm ſe fir-m & quàm grandem exhibeat inter digladi-dum, crura tibiaſque extendendo, flectendo, tando, totum corpus genuum flexurâ innix-agiliter movendo.

Denſo faſcia libro. | Aſpice quàm denſis volu-nibus replicatas veſtes colligat faſcia, & ſuc-ngat. Sic enim mulieres pugnabant ſuccinctæ.

Libro. | Inſtar multorum libri voluminum. lim enim ſcribebant in arborum cortice, qui er vocatur.

263. *Ride ſcaphium poſitis, &c.* | Cùm videris mulierem eſſe & muliebre quid attrectare eam, quæ planè virum ſe in gladiatura præſtabat.

Scaphium. | Multiplex & varia prorsùs vocis iſtius ſignificatio. Aliquando pro ligone ponitur: aliàs pro vaſe potorio, ut paſſim apud Plaut aliàs pro certo capillitio ſcaphæ ſimilitudinem & formam habere, meretricibus uſitato, ut notat Turneb. L. 2. capite ultimo. Quo ſenſu non abſurdè hic accipere licet. Vulgò tamen interpretantur matellam, ſeu vas cui immejunt mulieres, ipſis proprium, ut laſanum viris. Favet Jul. Pollux L. 10. c. 9. & Turnebus loco citato. Cœl. Rhodig L. 21. c. 33. pariter ait, laſanum virorum eſſe, fœminarum verò trullam & ſcaphium: veluti Pollux ſcribit, inquit, Eupolidem ſecutus.

264. *Dicite vos neptes.* | O vos honeſtæ filiæ honeſtorum & ſummorum virorum, dicite num eâ fuerint olim mulieres impudentiâ.

Lepidi. | Qui Cenſor, bis Conſul, & Pontifex Maximus fuit.

Metelli. | Is etiam bis Conſul, Cenſor, Dictator, oculos amiſit, cùm ex incendio ædis Veſtæ Palladium eriperet. De eo jam Sat. 3. ver. 139.

265. *Gurgitis aut Fabii.* | Is Fabii maximi filius devorato patrimonio *Gurges* cognominatus, ad meliorem Poſteà frugem rediit, multarumque virtutum, imprimiſque abſtinentiæ ſpecimen edidit: ac prioris ætatis vitia inſigni ſecutâ virtute compenſavit: ut teſtatur Macrob. Lib. 3. cap. 13.

266 *Ad palum gemat.* | Dum ſe exercet in arte gladiatoria, anhelitu magno & fremitu, ut paulò antè dictum.

Aſylli. | Gladiatoris.

267. *Semper habet lites, &c.* | Cum conjuge ne quidem noctu quies eſt.

Hæc tùm marito moleſto, tùm deterior Tigride orbatâ, quando ſignit luctum ſecreti nexia facinoris: vel filios averſatur, vel confictâ dolet concubinâ, fletibus nunquamnon copioſis, nunquamnon promptis in ſua ſede, & eam opperientibus quâ ratione fluere imperet. Tu exiſtimas amorem. Tum tu tibi curruca arrides, ac labris lacrymas hauris; Quæ verò exarata, & quas epiſtolas lecture, ſi tibi aperiatur arcula zelotypæ adulteræ. At cubat in amplexibus famuli vel equitis: eloquere, Quintiliane, profer, ſi potes, profet excuſationem quandam. Ambigimus. Ipſa eloquere. Pactum fuerat quondam, ait, ut ageres tu quod placeret, atque poſſem ego aliquid *mihi concedere. Quantumlibet vociferere, ac malè cœlo miſceas, homo ſum. Nihil eſt ferocius his interceptis: iracundiam & audaciam trahunt à ſcelere. Attamen quæris undè aut è qua origine* prodeant *ea portenta? Sors abjecta pudicas olim faciebat Latinas, atque exiguas domos ſceleribus inſici non permittebat.*

Tunc gravis illa viro, tunc orbâ tigride pejor,
Cùm ſimulat gemitus occulti conſcia facti:
Aut odit pueros, aut fictâ pellice plorat
Uberibus ſemper lacrymis, ſemperque paratis.
In ſtatione ſua, atque expectantibus illam,
Quo jubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumq; labellis
Exorbes; quæ ſcripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur ſcrinia mœchæ?
Sed jacet in ſervi complexibus, aut Equitis: di
Dic aliquem, ſodes, dic, Quintiliane colorem.
Hæremus: dic, ipſa Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu quod velles; necnon ego poſſem
Indulgere mihi: clames licèt, & mare cœlo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis
Deprenſis. Iram, atque animus à crimine ſumunt
Undè hæc monſtra tamen, vel quo de fonte re
quiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva ſinebat

ANNOTATIONES.

269. *Orbâ tigride.* | Dum catulis ablatis frendet & ſævit in raptorem quem inſectatur. Vide Plin. L. 8. c. 18. ubi ait, Tigrim Indicam feram velocitatis tremendæ eſſe, quæ vacuum reperiens cubile, fertur præceps, odore veſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum è catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor facta reportat. & mox redit, iterumque conſequitur; donec regreſſo in navum raptore, arrita feritas ſævit in littore.

270. *Cùm ſimulat gemitus.* | Cùm viro fictum objicit adulterium plorans ut celet ſuum.

271. *Odit pueros.* | In odium mariti filios vexat; vel etiam ſervos, quaſi marito in ſuis adulteriis operam navantes.

Fictâ pellice. | Fingens æmulam ſibi datam: ac pellicem à viro, à quo plus illa ametur.

273. *In ſtatione.* | Metaphora à re militari.

Expectantibus. | Dum ſignum det illa ut fluant abundanter.

275. *Tu tibi tunc curruca places.* | Gaude, & tibi gratularis quòd ameris ab uxor tua ad zelotypiam uſque.

Curruca. | Similis iſti aveculæ, quæ pullus alienos fovet, nimirùm cuculi, qui in currucæ nido ſæpè ova parit, teſte Ariſtot. L. 6. de Anim. Sic enim verò tu adulterinos educas liberos, quos tibi parit uxor tua quaſi tuos. Vide Plin. L. 10. c. 9.

Fletumque labellis exorbes. | Plorantem deo culando.

276. *Quæ ſcripta, &c.* | Verum quas & qu amatorias invenires litteras à mœchis ſcripta ſi tuæ ſcrinium uxoris ſcrutere, quæ ſe zelotypam fingit ut ſuſpicionem omnem ſuorum fu gitiorum amoveat.

278. *Sed jacet in ſervi complexibus.* | At ſi fo tè deprehenſa fuerit in delicto: an quæ poter excuſatio prætendi ſuis ſceleribus? Quin im etſi hæreat ipſe Quintilianus in tali cauſa, ip non hærebit, ſed ſtrenuè ſe defendet.

279. *Quintiliane.* | Rhetor diſertiſſime, præceptionum oratoriarum magiſter.

280. *Olim convenerat.* | Verba uxoris adulte rium excuſantis apud marinum.

282. *Indulgere mihi.* | Licentiam aliquam a ripere, nec ita me fide conjugali aſtringere.

Mare cœlo confundas. | Sat. 2. v. 25.

283. *Homo ſum.* | Sexus me fragilem & error proximam facit: humanâ infirmitate lapſa ſum

284. *Iram atque animos à crimine ſumunt.* Non verecundiâ, ſed audaciâ ſeſe tuentur, cùm ſe vident in ſcelere deprehenſas. Quod ſan perditæ eſt improbitatis.

285. *Undè hæc monſtra.* | Unde monſtroſ hæc luxuria? Nimirùm ex opulentia & otio.

286. *Humilis fortuna.* | Opes exiguæ.

Tect

ecta labor, ſomnique breves, & vellere Tuſco
exatæ, duræque manus, ac proximus urbi
nnibal, & ſtantes Collinâ in turre mariti. 290
unc patimur longæ pacis mala: ſævior armis
uxuria incubuit, victumque ulciſcitur orbem.
ullum crimen abeſt, facinuſque libidinis, ex quo
upertas Romana perit. Hinc fluxit ad iſtos
Sybaris colles; hinc & Rhodos, & Miletos, 295
que coronatum, & petulans, madidumq; Taren-
ma peregrinos obſcœna pecunia mores (tum.
ulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
vitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
guinis, & capitis quæ ſint diſcrimina, neſcit; 300

labor, & modicus ſopor. & manus Etruſcâ lanâ fatigata ac indurata, & Annibal civitati imminens, & viri in ſtatione ad turrem Collinam. Jam toleramus incommoda otii diuturni. Premit libido bello crudelior, & mundum ſubactum vindicat. Nullum non graſſatur ſcelus & luxuria flagitium ab eo tempore *quo deſiit inopia Romana. Inde manavit hos in montes & Sybaris, inde & Rhodus, & Miletus, & Tarentum redimitum; ac procax atq; humidum. Impura pecunia primùm invexit externas conſuetudines, atque opes effœminatæ corruperunt a-*

n fœdâ luxuriâ. Ecquid etenim reveretur temulenta Venus? Quæ ſit inguinis atque capitis differentia

ANNOTATIONES.

288. *Vellere Tuſco.* | Lanificio quod exercebatur in vico Romano, qui Thuſcus dicebatur, quòd è Thuſcia petitum fuerat.

290. *Annibal.* | Vide ſuprà v. 169.

Stantes Collinâ. | Excubias agentes in Porta *Collina*, vel etiam in caſtris ad eam portam poſitis, cùm infeſto exercitu urbem appareret Annibal, Tit. Lib. 26.

Collina in turre. | Ad portam *Collinam* turrim munitam. Hanc ita dictam Varro ſcribit à varietate collium quos habet Quirinales porta huic proximus.

291. *Longæ pacis mala.* | Per otium enim virtus elangueſcit, gliſcit luxuria.

292. *Victumque ulciſcitur orbem.* | Nos orbis victores domat, expugnat, perdit, quaſi ut illa victa nobis orbi victo mala ulciſcatur.

294. *Ad iſtos.* | Aliqui legunt, *Iſtros*, qui populi ſunt in littore Illyrico: ſed minùs ad rem.

295. *Colles.* | Romam, quæ ſeptem collibus ædificata.

Et Sybaris colles, &c. | Luxus, libido, vitia earum urbium deliciis perditarum; nam eo nomine malè audiebant *Sybaris* urbs Calabriæ, Rhodus civitas & Inſula in mari Carpathio, Miletus in finibus Ioniæ & Cariæ, apud Aſiam minorem; Tarentum in extrema Italia ad ſinum ejuſdem nominis.

Rhodos. | Hæc multo tempore mari dominata Piratas profligavit, Romanis amica facta eſt, &c. Ita habet Strabo, Lib. 14. pulcherrima, & libero circuitu centum triginta millium paſſuum; habitata, ſi Iſidoro credimus, 103. urbibus, quit Plin. Lib. 5. cap. 31. Claram Rhodon vocat Horat. Lib. 1. Od. 7. Mirabilem æquè & natam exhibet Pindar. Olymp. Od. 7. ubi è fundo maris enatam canit, & multum in ea eſſe aurum. Caſaub. in cap. 2. Lib. 13. Athenæi. *Solem*, inquit, *apud ſe natum credebant Rhodii, hunc præcipuâ colebant religione, eique celebrabant Halia*, id eſt, *Feſtum Solis: nam* Ἀλιᾶ *pro* Ἡλιᾶ *Dores dicunt: errant verò qui ab* ἅλς *deducunt, putantque monumentum eſſe veteris* θαλαττοκρατίας. Hæc Caſaub. Coloſſum ſeptuaginta cubitis altum, inter orbis miracula oſtentavit Rhodus, donec terræ motu proſtratum aliquandiu poſteà mercatori vendidit Saracenorum Rex, circa annum Chriſti ſexcenteſimum quinquageſimum tertium; ab eo Rhodos Coloſſenſes vocatos affirmant Suidas & alii; & ad hos propriam ab Apoſtolo ſcriptam Epiſtolam contendunt nonnulli, ſed plures refragantur. Inſula hæc paruit ſubinde Imperatoribus Conſtantinopolitanis, dein Saracenis; quibus ademptam Equites Sancti Joannis Hieroſolymitani tenuerunt ad annum milleſimum quingenteſimum vigeſimum ſecundum: quo tempore Solimannus Turca expugnavit, concedentibus in Melitam Inſulam Equitibus. Gell. Lib. 7. cap. 3. *Civitas Rhodienſis*, inquit, *& Inſula opportunitate, & operum nobilitate, & navigandi ſolertiâ, navalibuſque victoriis celebrata eſt. . . . . Superbia crimen incurrit*, &c. Vide Sat. 8. v. 113. & ibid. Annot. ad vocem *Rhodios*.

296. *Coronatum, petulans, madidum.* | Tarentini ſolebant floribus coronati unguentiſque perfuſi compotare, ebrii verò, ut fit, petulantes erant.

297. *Obſcœna pecunia.* | Cujus habendæ gratiâ nihil non obſcœnum admittitur.

Mores. | Vitia, flagitia.

299. *Venus ebria.* | Libido etiam vino excitata adjutaque.

300. *Inguinis & capitis.* | Verſum hunc pudoris causâ non excutimus.

ignorat illa *quæ comedit ingentes oſtreas, nocte jam mediâ, quando ſpumant unguenta Falerno puro immixta, quando potatur* in *concha, quando jam* præ *vertigine culmen movetur, & binæ lampades in menſa apparent. Jam vade, & ambige quâ ſannâ hauriat aërem Tullia; quid loquatur conſueta Maura Collatia, quando Maura prætergreditur antiquum altare Caſtitatis. Iſtic noctu lecticas deponunt:* * * * * * * * * 4 * * * *

Cognita ſunt arcana bonæ Deæ, quando tibia excitat lumbos, ac Priapi Mænades agitantur ſtupefactæ cornu aquè ac vino, & capillos ſuccutiunt, ac vociferantur. O quàm magnus tum illarum animis fervor * * * * * 5 * * *

Inter matronas illas *vis adæquat victoriam generis* nobilitati. *Illic nihil fingetur per jocum: cuncta perpetrantur ad verum, quibus excitari queat filius Laomedontis* Priamus *ætatè jam* licèt *frigeſcens, atque hernioſus Neſtor.* * * * * * * *

Tum ex univerſo aqualiter ſpecu vox iteratur.

Grandia quæ mediis jam noctibus oſtrea mordet
Cùm perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno,
Cùm bibitur conchâ, cùm jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.
I nunc, & dubita quâ ſorbeat aëra ſannâ
Tullia, quid dicat notæ Collacia Mauræ;
Maura pudicitiæ veterem cùm præterit aram.
Noctibus hîc ponunt lecticas, micturiunt hîc,
Effigiemque Deæ longæ ſiphonibus implent;
Inque vices equitant, ac Lunâ teſte moventur.
Inde domos abeunt. Tu calcas, luce reversâ,
Conjugis urinam, magnos viſurus amicos.
Nota Bonæ ſecreta Deæ, cùm tibia lumbos
Incitat; & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemq; rotant, ululantq; Priapi
Mænades: ô quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitûs! Quæ vox ſaltante libidine! Quantâ
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas poſitâ Latufella coronâ
Provocat, & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi pes ludum ſimulabitur, omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.
Tunc prurigo moræ impatiens: tunc fœmina ſitit,
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.

ANNOTATIONES.

301. *Mediis jam noctibus.* | Protracta ad mediam noctem convivio.

Oſtrea. | Ad libidinem provocantia. Vide quæ ad Sat. 4. v. 142.

302, *Spumant.* | Effervescunt.

Perfuſa mero ſpumans unguenta Falerno. Vina exquiſita unguentis mixta, ut odorata fiant luxorioſis hominibus uſitata. Martial. Lib. 14. Epigr. 110. Plin. Lib. 13. cap. 3. Brod. Miſcell. Lib. 4. cap. 4.

Falerno. | Vide quæ ad Sat. 4. v. 138.

303. *Conchâ.* | Ingenti vaſe & capaci.

Vertigine. | Vini vaporibus nimiâ copiâ cerebrum petentibus ac turbantibus.

304. *Ambulat.* | Domus tectum moveri, circumagi, circumvolvi videtur.

Geminis exurgit menſa lucernis. | Quæ obverſantur oculis apparent duplicia, cùm debilitatis ac diſtentis oculorum nervis per nimium potum viſuales, ut aiunt, radii diſtrahuntur.

305. *Inunc, &c.* | Octo ſequentes verſus planare vetat pudor.

313 *Nota bonæ ſecreta Deæ.* | Nota ſunt nibus flagitia in Sacris illis nefandis exe ſolita. De his jam Sat. 2. v. 86. &c.

Cùm tibia lumbos incitat. | Perſ. Sat. 1. v. *Cùm carmina lumbum intrant, &c.*

314. *Cornu pariter, &c.* | Vide Sat. 2. v. & ſeq.

315. *Priapi Manades.* | Id eſt, furioſæ P Sacrificulæ, Bacchantium ſimiles: impuræ mulieres. De Priapo Sat. 2. v. 56. De M *dibus*, Perſ. Sat. 1. v. 101. 105.

316. *O quantus tunc, &c.* | Et hic V aliquot prætermittimus pudoris causâ.

325. *Laomedontiades.* | Priamus Laome tis filius, jam ſenior.

Neſtoris hernia. | Noſter Græcus Princep tate jam tertia confectus, & herniâ labor Ovid. Metamorphoſ. 12.

m fas est, admitte viros. Jam dormit adulter?
a jubet sumpto juvenem properare cucullo.
nihil est; servis incurritur: abstuleris spem
rvorum, veniet conductus aquarius: hic si
uæritur, & desunt homines; mora nulla per ipsam,
nò minus imposito clunem submittat asello.
que utinam ritus veteres, & publica saltem
is intacta malis agerentur sacra: sed omnes
overunt Mauri, atque Indi, quæ psaltria penem
ajorem, quàm sint duo Cæsaris Anticatones,
uc, testiculi sibi conscius undè fugit mus,
tulerit; ubi velari pictura jubetur,
quæcumq; alterius sexûs imitata figuram est.
quis tunc hominũ contemptor numinis: aut quis
mpuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Vaticano fragiles de monte patellas
usus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?
udio quid veteres olim moneatis amici.
ne seram, cohibe. Sed quis custodiet ipsos
ustodes? Cauta est, & ab illis incipit uxor.
mque eadem summis pariter, minimisq; libido.
ec melior pedibus silicem quæ conterit atrum;

Nunc licet: masculos introdu c
an nunc mœchus dormitat? Hæc adolescen em induto cucullo festinare imperat. Si nullus est; ad servulos recurrttur. Si *adimas spem famulorum, properat etiam mercenarius aquarius. Si ille desideratur, atque absunt viri, nihil moratur ista,*
* * * * * * * * *
*Utinam verò antiquæ ceremoniæ & publica saltem sacra peragerentur istis criminibus impolluta: at universi Mauri Indique non ignorant quanam psaltria * * quam sint gemini Cæsaris Anticatones*
* * * * * * * *
* *Ubi tegi mandatur pictura quævis alterius sexûs effigiem exprimens. Tum verò quis hominum Deos negligere, quia deridere attentâsset Numæ sympuvium, atque atram patinam ac lances rumpi faciles è colle Vaticano? Jam verò ad quæ non altaria Clodius* penetrat? *Auſculto quod consilium dabis, ô prisci quondam familiares.*

hite feram; coërce. Verùm quis observabit ipsos observatorès? Conjux callida est, atque ab istis auiatur. Et nunc par est luxuria magnis æquè ac infimis: neque probior est *quæ saxum nigrum calplantis, quàm quæ portatur collo Syrorum procerorum.*

ANNOTATIONES.

336. *Quæ psaltria.* | Loquitur de Clodio, qui itu Psaltriæ, Bonæ Deæ templum ingressus tra fas, adulterium sacrilegio addidit. Vetus hol. Plutarch. in Cæsare.

337. *Duo Cæsaris Anticatones.* | Libellos duos elligit à Cæsare conscriptos adversùs Catom Uticensem, quem Cicero laudaverat suo de Senectute Dialogo. Vetus Schol. *Antinum* meminit Sueton. Cæsar. cap. 56. Plutch. in Cæsare: ipseq; Cic. ad Attic. Lib. 12. ist. 39. & Lib. 13. Epist. 48. Item Top. 94.

342. *Sympuvium.* | Legunt alii *Simpulum* | *Simpullum*; quidam *Sympinium*, quasi à ν ἐκπιν. Constat vas fuisse potorium cyatho ile & parvum; sive ligneum, seu fictile. jus erat usus in Sacris ad fundendum guttam vinum. Undè Plin. Lib. 35. c. 12. *In fictili-*, inquit, *prolibatur sympuviis:* ubi alii legunt pullis. Ejusmodi vasorum meminit & Cicero 3. de Legibus n. 36 & Apuleius Apolog. pertas *Imperium Populo Romano fundavit à* mordio, *proque eo in hodiernum diem Diis imtalibus simpuvio & catino fictili sacrificat.* Vide Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 17. & Turneb. Lib. 22. cap. 30.

Numæ. | Qui sacra & ceremonias; omnemque Deorum cultum coluit, &c. Flor. Lib. 1. cap. 2.

Nigrum catinum. | Fictile vas è terra nigra.

343. *Vaticano.* | Unus hic erat è collibus Romanis, ita dictus à vaticiniis ibi dari solitis, ut ait Gell. Lib. 16. cap. 17. seu quòd eo potitis Romani fuerint ex Vatum responso, pulsis Hetruscis; ut vult Festus. In ea urbis regione fiebant fictilia.

Hinc Martial.

In vaticanis condita musta cadis.

344. *Ad quas non Clodius aras?* | Quæ sacra non polluuntur à flagitiosis Clodii similibus?

346. *Pone seram, cohibe.* | Uxorem domi claude, & contine, adhibitis etiam custodibus.

347. *Ab illis incipit.* | Primos omnium uxor corrumpit & sibi conciliat quos sibi custodes nôrit adhibitos.

349. *Pedibus silicem quæ conterit atrum.* | Ignobilis & paupercula nudis pedibus incedens per vias cœnosas silice stratas.

Ut ſpectet ludos Ogulnia mutuatur veſtimenta, mutuatur pediſſequas, cathedram, pulvinum, familiares, altricem, & juvenculam flavis capillis, *cui juſſa committat. Nihilominùs dat illa certatoribus glabris quicquid reſtat argenti è patrimonio, atque ultima ſupellectilia. Plurimis* quidem *facultates arctæ ſunt* in *ædibus; at nulla verecundiam inopiæ tenet, neque ſe definit ad eum terminum, quem illa præſcripſit ac ſtatuit. Attamen viri provident interdum quid ſit fructuoſum; ac nonnulli, docente formicâ timuerunt aliquando gelu & eſuriem. Mulier* autem *profuſa non advertit evaneſcentem pecuniam. Sed quaſi nummus evacuatâ ciſtulâ renaſcens multiplicetur, atque auferatur è cumulo ſemper integro non conſiderat unquam quanto ſibi* pretio *ſtent oblectamenta. Extant quæ gaudeant ſpadonibus impotentibus & lævibus perpetuò baſiis ac barbâ non ſperandâ: tum quia neceſſarium non eſt abortivum. Attamen ea gaudia maxima* ſunt, *cùm ferveute jam & adultâ juventute, jamque nigreſcente pube committuntur Medicis* * * * * * * * * * * * * *

Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, cervical, amicas,
Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti ſupereſt quodcumque paterni
Lævibus athletis, ac vaſa noviſſima donat.
Multis res anguſta domi eſt: ſed nulla pudorem
Paupertatis habet; nec ſe metitur ad illum,
Quem dedit hæc poſuitq; modū. Tamen utile quid
Proſpiciunt aliquando viri; friguſque, famemque
Formicâ tandem quidam expavêre magiſtrâ.
Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum:
At velut exhauſtâ redivivus pullulet arcâ
Nummus, & è pleno ſemper tollatur acervo,
Non unquam reputat, quanti ſibi gaudia conſtent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper.
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quòd abortivo non eſt opus. Illa voluptas
Summa tamen, quòd jam calida & matura juventa
Inguina traduntur Medicis, jam pectine nigro.
Ergo expectatos ac juſſos creſcere primùm
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantùm rapit Heliodorus.
Conſpicuus longè, cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubiè cuſtodem vitis & horti
Provocat, à domina factus ſpado: dormiat ille
Cum domina: ſed tu jam durum, Poſthume, jam

tonſoris detrimento duntaxat abradit Heliodorus. Præclarus imprimis atque omnibus ſpectabilis ingreditur balnea: Et dubio procul eunuchus à matrona comparatus laceſſit vinearum atque hortulorum fidem. Is cum matrona cubabit. At tu, Poſthume, ne velis ſpadoni ejuſmodi.

ANNOTATIONES.

350. *Quæ longorum vehitur cervice Syrorum.* | Fœmina primariæ nobilitatis ac dives, quæ lectîcâ & ſellâ vehi ſolet

Syrorum. | Servorum è Syria. Vide Sat. 1. v. 64. & quæ nos ibidem, & ad ſequéntem verſum.

351. *Ludos.* | Aut Circenſes, aut Theatrales.

Ogulnia | Ambitioſa matrona, ſed inops, & tamen libidinoſa, atque in libidines prodiga.

352. *Sellam.* | Vide Sat. 1. v. 65.

353. *Flavam cui det mandata puellam.* | Velut ſibi fidam, & conſiliorum arcanorumque participem, qualem habere ſolent Magnates.

355. *Lævibus.* | Imberbibus, comptis, formoſis.

Vaſa noviſſima donat | Nihil planè ſibi relictum vans, adeò excœcavit eam impurus amor.

360. *Formicâ.* | Horat. Sat. 1.

Exemplo magni eſt formica laboris, &c.

364. *Gaudia.* | Voluptates, libidines, prop quas effudunt ac prodigunt omnia.

365. *Sunt quas eunuchi, &c.* | Multa hic inſequentibus obſcuriuſcula relinquere non gebit, verecundiæ interim litantes.

367. *Abortivo,* | Pharmaco abortum facie

372. *Tonſoris damno.* | Barbâ deficiente.

Heliodorus. | Chirurgus, ſeu Medicus, ut nominavit; caſtrator.

374. *Cuſtodem vitis & horti.* | Priapum. quo antè, Sat. 2. v. 95.

ondendum eunucho Bromium committere noli
gaudet cantu, nullius fibula durat
ocem vendentis Prætoribus; organa ſemper
manibus; denſi radiant teſtudine totâ
ardonyches: criſpo numerantur pectine chordæ,
uo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc ſe
olatur, gratoque indulget baſia plectro.
uædam de numero Lamiarum, ac nominis alti
um farre & vino Janum, Veſtamque rogabat.
n Capitolinam deberet Pollio quercum
erare, & fidibus promittere. Quid faceret plus
grotante viro? Medicis quid triſtibus erga
olio'um? Stetit ante aram, nec turpe putavit

Bromium tradere jam firmum, & jam tondendum. Si delectatur cantu, neminis fibula ſtat locantis vocem Prætoribus: nunquam non inſtrumenta in manibus tenet, per *univerſam citharam ſpiſſi rutilant ſardonyches: fides, pulſantur plectro criſpato, quo laborem impendit mollis Hedymeles: illud contrectat, eò ſeſe recreat, ac jucundo pectini oſculo impertitur. Nonnulla è numero Lamiarum, & appellationis exceſſa, cum farre atque vino Janum ac Veſtam interrogabat, utrum Pollio deberet exſpectare & chordis pollicèri quercum Capitolinum.*

Quid præſtaret ampliùs, marito ægro: quid mœſtis de puerulo Medicis? Conſtitit ad altare, neque indum exiſtimaverit

ANNOTATIONES.

377. *Bromium.* | Juvenem Baccho ſimilem, matum, delicatum, quem amas, ô Urſidi Poſtume, ætate jam paulò firmiore & provectâ, cóque tonſoris operâ egentem. Porrò Bacchus ita dictus à βρόμος, *ſtrepitu* ſeu *fremitu*, ia fulminante Jove, utero materno exemptus , ut narrat Ovid. Metamorph 3. Fab. 3.

378. *Si gaudet cantu, &c* | Si mulier fuerit ntûs & Muſicæ ſtudioſa, cantores & citharœdos deperit, & in adulterium vel reluctantes ovocat.

Fibula. | Vide ſuprà, v. 73.

379. *Vocem vendentis Prætoribus.* | Ludos edens Prætor adoleſcentes canendi peritos conducebat.

380. *Denſi radiant teſtudine totâ Sardonyches* | Crebri rutilant lapilli ſeu in teſtudine quam tinant, ſeu in annulis quos ludens habet in manibus.

381. *Sardonyches.* | Vide Perſ. Sat 1. v. 16.

Criſpo. | Agitante & criſpante chordas quas percutit.

Numerantur. | Scitè pulſantur, numero, & cadine.

382. *Quo tener Hedymeles operam dedit.* | Eo mirùm pectine uſus ille citharœdus, cujus fidem videtur nomen ab ἡδὺ, *ſuave*, & μέλος, *cantus*.

Hoc ſe ſolatur. | Abſente citharœdo, quem tinat, ejus plectrum & citharam gaudet poſſidere, tangere oſculari.

384. *Quædam de numero Lamiarum.* | Nobiles imprimis. Vide Sat. 4. v. ult.

Nominis alti. | In quibuſdam codicibus legitur, *Appî*. Quod Romæ celebre nomen, & genus.

385. *Cum farre & vino.* | Hæc adhibebantur in ſacrificiis. Vide Sat. 9. v. 122.

Veſtam. | Cicero Lib. 2. de Nat. Deor. cap. 67. *Cùm in omnibus rebus vim habeant maximam prima & extrema. Principem in ſacrificando Janum eſſe voluerunt, &c.* Vide Alex. ab Alex. Lib 4. cap. 17.

Veſtam. | Cicero loco mox citato, ita pergit: *Veſtam nomen à Græcis. Ea eſt enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem ejus ad aras & focos pertinet. Itaque in ea Dea, quæ eſt rerum cuſtos intimarum, omnis & precatio & ſacrificatio extrema eſt.* Dionyſ Halicarnaſſ. Lib. 2. quàm religiosè coleretur à Romanis *Veſta* fusè docet.

386. *Capitolinam quercum.* | In agone Capitolino victores coronam è quercu accipiebant. Vetus Schol. Suet. Domit cap 4. ſic habet: *Inſtituit & quinquennale certamen, Capitoline Jovi triplex, Muſicum, Equeſtre, Gymnicum. . . . . ac præter Citharœdos Chorocitharistæ quoque certabant, &c.*

Martial Lib. 4. Epigram 54.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus.

De corona querna, aliiſque, vide Gell. Lib 5. cap 5. Plin. Lib 16. cap. 4. &c.

Pollio. | Citharœdus illuſtri illi matronæ adamatus.

388. *Medicis quid triſtibus* | Ob conclamatam pueruli ſalutem, de qua jam deſperant.

obtegere caput pro lyra, & præceptas voces pronunciare, sicut est consuetudo, atque expalluit dissectâ agnâ. Jam mihi loquere, precor; fare Deorum vetustissime, an *responsum das istis ô Jane parens? Ingens ocium cœlo. Deest, sicut cerno, deest quod fiat inter vos. Illa te rogat de histrionibus, ista cupiet Tragœdum tibi gratum reddere, haruspex efficietur varicosus. Verùm canat potiùs quàm civitatem universam pervagètur impudens, quàmque sustinere queat virorum conventicula, & erecto illa vultu atque exertis papillis confabulari cum doctoribus chlamydatis, coram* suo *coniuge. Scit ea ipsa quid agatur in universo mundo; quid Seres, quid Thraces gerant,* Scit *arcana novercæ cum privigno.* Scit *quis diligat, qui fallatur mœchus. Enarrabit quis gravidam effecerit viduam, quoque*

Pro cithara velare caput; dictataque verba
Protulit, ut mos est, & apertâ palluit agnâ
Dic mihi nunc quæso, dic antiquissime Divûm
Respondes his, Jane pater? Magna ocia cœli,
Non est (ut video) non est, quid agatur apud vos
Hæc de Cœmedis te consulit: illa Tragœdum
Commendare volet; varicosus fiet haruspex
Sed cantet potiùs, quàm totam pervolet urbem
Audax, & cœtus possit quàm ferre virorum;
Cumque paludatis ducibus, præsente marito,
Ipsa loqui, rectâ facie, strictisque mamillis.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe;
Quid Seres, quid Thraces agant: secreta novercæ
Et pueri: quis amet; quis dicipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo

ANOTATIONES.

390. *Pro cithara* | Pro Citharœdo vota & Sacra facere, capite volato; ex more.

Volare caput. | Hujus instituti rationem excutit Plutarch. quæst. Centur. Rom. q. 10. ne mortalibus & potentioribus hominibus par honos deferri videatur, ac Diis ipsis immortalibus; illis reverendis caput aperiunt, his autem obnubunt ac velant.

Dictata verba. | Docente & præeunte Sacerdote, Plin. Lib. 28. cap. 2. *Victimas cædi sine precatione non videtur referre, neque Deos ritè coli. Præterea alia sunt verba impetrantis,* (aliàs impetrientis; id est, inquirentis per exta; Valer. Maxim. L. 1. c. 1.) *Alia depulsoris, alia commendationes. Vidimus certis precationibus obsecrâsse sumus Magistratus: & ne quid verborum prætereatur, aut prepostèrum dicatur, de scripto præire aliquem, ... memoriâ insigni, quoties precatio erraverit,* &c. quæ ibidem lege.

391. *Apertâ palluit agnâ.* | Dum consulerentur exta victimæ, è quorum situ & statu divinabant futura Sacerdotes, mulier anxia expallescebat, ne quid siniſtri portenderetur amasio suo, pro quo Sacra faciebat, ac Deos interrogabat. Plin. loco mox citato, *Sic repentè extis adimi capita, vel corda, aut geminari, victimâ stante, visa sunt.* Apud Liv. *Caput jecinoris à familiari parte (id est interiori) cæsum aruspex ostendit.* Cic. L. 1. de Divin. c 16. *Quid fissum in extis, quid fibra valeat accipio: quæ causa sit, nescio. Atque horum plena vita est. Extis enim omnes ferè utuntur,* Et Lib. 2. c. 29. *Si est in extis aliqua vis, quæ declaret futura . . . . . gallinaceum fel . . . . . Tauri optimi jecur, aut cor, aut pulmo quid habet naturale, quod declarare possit, quid futurum sit* &c. & cap. 32. *Caput jecinoris diligentissime considerant; si verò id non est inventum, nihil posse tante accidere potuisse tristis,* &c. Vide Alex. ab Alex. L. 6. cap. 25.

392. *Antiquissime Divûm.* | Janus in Italia ante Saturnum regnavit, cumque extorrem de regno pulsum excepit.

393. *Jane pater.* | Macrob. Saturnal. L. 1. c. *In Sacris,* inquit, *invocamus Janum geminum Janum patrem . . . . . quasi Deorum Deum,* &c.

Magna ocia cœli. | Deos suos irridet egregiè.

396. *Varicosus, fiet haruspex.* | Dum instantibus importunis ejusmodi mulieribus, *haruspex* Deos consulendo, & Sacris operando pedibus insistit diutiùs, sanè fiet *varicosus*, delabente copiosius in pedum venas sanguine crassiori & melancholico. Vide Pers. Sat. 5. v. 189.

Haruspex. | Quis, & unde sic appelletur notavimus Sat. 2. v. 121.

397. *Sed cantet potiùs.* | Melius tamen est cantu sese oblectet, & musicis, ut dictum est, instrumentis, quàm rumores avida excipiat, ac passim cum vitis confabuletur, absque ullo pudore.

399. *Paludatis ducibus.* | Viris militaribus. Propriè paludamentum est ea vestis quam induunt Imperatores ad bellum proficiscentes.

402. *Seres.* | Scythæ Asiatici, à quibus serica dicta & apportata in alias regiones. Vide Ammian. Marcel. Lib. 23. sub finem.

Thraces. | *Thracia* Europæ regio Macedon. finitima, hodie *Romania*, ad Pontum Euxinum latè porrecta, urbe primariâ Constantinopoli gloriatur.

Secreta novercæ & pueri. | Secretos amores.

Mense

Menſe, quibus verbis concumbat quæq; modis quot
Inſtantem regi Armenio, Parthoque cometem
Prima videt: famam, rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas: quoſdam facit: îſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, ſubſidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque eſt obvia narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quàm
Vicinos humiles rapere, & concidere loris (quòd
Exorata ſolet: nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni; Fuſtes huc ocyùs, inquit,
Afferte, atque illis dominum jubet antè feriri,
Deinde canem: gravis occurſu, teterrima vultu,
Balnea nocte ſubit: conchas, & caſtra moveri
Nocte jubet; magno gaudet ſudare tumultu,
Cùm laſſata gravi ceciderunt brachia maſsâ,

menſe: * * * * * * *Prima animadvertit Cometam minitantem regi Armenio & Parthico. Ad portas* urbis *ipſa famam ſuſcipit ac novos ſermones; nonnullos* etiam *confingit: Niphatem in plebem irrupuiſſe, atque ibi ingenti eluvione occupari univerſos agros: tremere civitates, hiare terras, commemorat cuilibet occurrerit, quavis in platea. Nihilominùs ea noxa magis eſt ferenda, quàm quòd* etſi *rogata conſuevit raptare vicinos pauperes, & ſcuticis lacerare. Si enim profundus* ejus *ſopor turbetur latratibus: ait, iſtuc citò baculos apportate: & iis herum priorem imperat verberari, poſteà canem. Moleſta obviam, terribilis facie intrat noctu balnea: noctu imperat tranſportari vaſa & caſtra: ingenti ſtrepitu ſudorem emittere delectatur, quando lacerti lapſi ſunt maſsâ ponderosâ fatigati,*

ANNOTATIONES.

405. *Quibus verbis.* | Græcis an Latinis. Suprà v. 194. *Ζαὴ, καὶ ψυχὴ.*

406. *Regi Armenio, Parthoque.* | Hoſtibus populi Romani. Armenia porrò & Parthia ſunt Aſiæ regiones Tauro monti vicinæ. In illa regnavit Tigranes qui Mithridati opem tulit. De hac ad Perſ. Sat. 5. v. 4.

Cometem. | Plin. Lib. 2. cap. 25. *Cometas Græci vocant,* inquit, *noſtri crinitas; horrentes crine ſanguineo & comarum modo in vertice hiſpidas,* &c. Suet. Ner. c. 36. *Stella crinita quæ ſummis Poteſtatibus exitium portendere vulgò putatur,* &c. Vide Cic. Lib. 2. de Natur. Deor. n. 14. Senec. Nat. quæſt. Lib. 7. ubi de Cometis copiosè diſſerit. Plutarch. 3. de Placit. Philoſ. cap. 2. &c. Cæterùm quod Ariſtoteles aliique tradiderunt, Cometas eſſe meteora, nuper experientia diſcuſſit. Siquidem eâ cœli parte, ad quam non pertingunt exhalationes, cometæ viſi ſunt, nimirùm ſupra Lunæ Spheram. Et hoc ſaltem inter alia multa manifeſtè compertum jam aliquoties; evidens certè fuit in eo Cometa, qui per duos menſes apparuit, Decemb. 1664, & Jan. 1665. & nuper in altero, ſub finem anni 1670.

408. *Niphatem.* | Armeniæ fluvium hunc exundâſſe, & vaſtitatem agris inferre.

410. *Nutare urbes.* | Terræ motu concuſſas. Ex his ſatis apparet Juvenalem ad Trajani perveniſſe Imperium, ut notat Lipſ. Epiſtolic. quæſt Lib. 4. Epiſt. 20. Nam videtur omninò reſpicere hic ingentem illum terræ motum, de quo Xiphilinus in Trajano. Nempè hic cùm Antiochiæ eſſet, & urbs illa & aliæ pleræque graviter labefactæ ſunt: immugiit terra, infremuit mare: ſubſedêre Coraſius mons, aliique; loca infima attolli, ſublimia conquaſſari & ruere viſa, &c.

Subſidere terras. | De his vide Plin. Lib. 2. cap. 69. & 70.

413. *Concidere loris exorata ſolet.* | Innoxios interdum loris cædi jubet, nec exorari ſe aut flecti ſinit à deprecantibus immeritam pœnam.

416. *Dominum.* | Herum canis, cujus nocturno allatratu quies interturbata fuerit.

417. *Gravis occurſu, teterrima vultu.* | Erga famulantes aſpera.

418. *Balnea nocte ſubit.* | Lavabant enim Veteres ante cœnam, ut diximus alibi.

Conchas, & caſtra. | Ingentia vaſa & balnearia inſtrumenta tanto deferuntur, inſtante domina, tumultu, quanto ſolent moveri caſtra & exercitus.

420. *Cùm laſſata gravi,* &c. | Poſtquàm gravi aliquâ exercitatione corpus agitando, & pondera ferendo aut movendo, ſudorem elicuit, ac ſeſe defatigavit.

Maſſa. | Plumbeas aliquot maſſas in balneis agitari ſolitas, antequàm lavarent, docet cum aliis Seneca, Ep. 15. *Sunt,* inquit, *exercitationes & faciles & breves, quæ corpus ſine mora laxent (aliàs laſſent) . . . . . curſus, & cum pondere aliquo manus motæ, & ſaltus,* &c. Epiſt verò 56 ſic habet: *Suprà balneum habito . . . . . cùm fortiores exercentur, & manus plumbo graves jactant, gemitus audio . . . . audio crepitum illiſæ manus humeris,* &c. Lipſius in Sen. ibid. halteres ait notari, quibus & ad ſaltandum uſi, ſeque veluti librandum, & iiſdem ſed gravioribus ad exercendum, ac ſine magno motu ſudorem evocandum, ſublatis depreſſiſque manibus, aut huc illuc jactatis. Idem teſtatur hic & Vetus Schol.

Calli-

* * * * 2 * * * *

Interim infelices convivæ premuntur & ſopore & eſurie. Denique prodit hæc ſubrubens integrum appetens œnophorum, quod repleto vaſe intenditur pedibus appoſitum; è quo geminus hauritu ſextarius rabioſum creaturus ante epulas appetitum, quando revertitur, ac intimis ablutis terram percutit. Defluunt rivuli marmoreo pavimento, *vel catinum amplum redolet Falernum. Ita enim potat ac reficit, velut anguis oblongus in dolium profundum lapſus fuerit. Itaque maritus nauſeam patitur, & obtectis oculis bilem coërcet. Attamen intolerabilior ea, quæ poſtquàm incœpit* menſæ *accumbere, celebrat Maronem, condonat Didoni morituræ,*

Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coëgit.
Convivæ miſeri intereà ſomnoque, fameque
Urgentur. Tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum ſitiens, plenâ quod tenditur urnâ
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram loco ferit inteſtino.
Marmoribus rivi properant, aut lata Falernum
Pelvis olet. Nam ſic tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit. Ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.
Illa tamen gravior, quæ cùm diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ:

ANNOTATIONES.

421. *Callidus & criſtæ.* | Duos hîc veſiculos pudori mactamus.

Aliptes | Unctor, cujus officium erat oleo corpora perungere poſt ſudorem.

422. *Exclamare.* | Reſonare, crepare, illisâ unctoris manu; ut expreſſit Seneca cit. mox Epiſt. 56.

423. *Convivæ miſeri intereà, &c.* | Expectantes dum laverit Domina.

425. *Oenophorum.* | Vas vinarium.

Tenditur. | Vel redundat, vel quod porrigitur à famulis ac miniſtris.

426. *Sextarius.* | Pars congii ſexta: menſuræ genus quoddam.

428. *Dum redit.* | Cùm evomitur, & purgato ſtomacho projicitur vel in terram vel in pelvim.

429. *Falernum.* | Hinc refellitur eorum opinio qui dicunt porrigi Dominæ vinum peſſimum, quo nauſea concitetur: nam duo ſextarii vini cujuſlibet ſine eſculentis & cibo ſumpti, præſertim calidi, quo utebantur Romani frequenter (ut aſſerit Lipſ. Elect. 1. cap. 4.) ſatis erant idonei ad concitandum mulieri vomitum.

431. *Serpens.* | Plin. Lib. 10. cap. 72. *Serpentes*, inquit, *cùm occaſio eſt, vinum præcipuè appetunt, cum alioqui exiguo indigeant potu.*

Maritus nauſeat. | Ob fœdum uxoris vomitum.

432. *Bilem.* | Vel nauſeam, vel indignationem evitaturus, oculos inde avertit.

433. *Illa tamen gravior, &c.* | *Statiliam Meſſalinam inſectatur, quæ poſt quatuor Matrimonia diverſo exitu ſoluta, poſtremo Neroni nupſit: poſt quem interemptum, & opibus, & formâ, & ingenio plurimùm viguit; conſectata uſum eloquentiæ uſque ad ſtudium declamandi. Eo tempore duæ Meſſalinæ fuerunt; hæc, & Valeria, de qua Claudius Britannicum filium ſuſtulit.* Ita loquitur Vetus Schol. hic.

Cùm diſcumbere cœpit. | Vide Perſ. Sat. 1. ver. 30.

434. *Perituræ ignoſcit Eliſæ.* | Id eſt, Didoni quòd ab Ænea ſe deſertam videret, mortem ſibi conſciſcenti veniam dat, & nefas alioquin perpetranti ignoſcendum cenſet, legens moriendi cauſas tam ſcitè deſcriptas à Virgilio 4. Æneid. in quo ſummam artem & ingenium Poëtæ commendat, qui ſic rebus dare colorem novit. Vid. S. Aug. Lib. 1. Confeſſ. c. 13. & 14.

Perituræ ignoſcit Eliſæ. | Quod amoris impatientiæ tribuit Virgilius, honeſtiorem habet cauſam apud graves Autores. Nempè ut ſecundas Iarbæ proci nuptias inſtantis armatâ manu declinaret, voluntariâ morte occumbere Didonem maluiſſe quàm datam priori viro fidem violare, affirmant. Hi certè hiſtoricâ veritate, ille Poëticâ licentiâ ſcripſerunt.

Eliſæ. | *Eliſa* Beli Tyriorum regis filia, ob virile animi robur Dido cognominata, Herculis Sacerdoti Sichæo primùm nupta, eo per fratris ſcelus interempto, in Africam nave conſcenſa fugit, ubi Carthaginem condidit. (meminit Sueton. Ner. cap. 31.) Tum Iarbas Getuliæ rex nuptias illius appetens, armis etiam extorquere ſed fruſtrà niſus, ut mox dictam.

Hinc Auſonius Epigr. 111.

Illa ego ſum Dido, & vultu quam conſpicis hoſtis,
Aſſimilata Modis, pulcraque mirificis.
Talis eram: ſed non Maro quam mihi finxit, erat mens
Vita nec inceſtis læta cupidinibus:
Namque nec Æneas vidit me Troius unquam,
Nec Libyam advenit claſſibus Iliacis.
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam,
Pectore tranſfixo, &c.

Com

Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque aliâ parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari. Jam nemo tubas atque æra fatiget:
Una laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes

confert Poëtas, ac deinde Virgilium componit, & aliunde Homerum in libra examinat. Concedant Grammatiſtæ, ſuperantur Oratores, ſilet univerſa multitudo, neque cauſarum actor neque præco, neque alia fœmina verba faciat: adeò magnus orationis impetus profluit. Affirmares patellas totidem & crepitacula ſimul percuti. Ne quis deinceps exagitet buccinas, & vaſa ærea: ſola hæc opitulari queat Lunæ deficienti. Rebus etiam probis limites docta præſcribit. Enimverò quæ vult apparere nimiùm eloquens & erudita, eam oportet veſtes colligere ad dimidiam uſque tibiam, ſuem mactare Sylvano, atque *inire balnea* pro *quadrante. Fœmina quæ tibi copulata accubat, ne teneat eloquendi rationem, vel breve enithymema jaculetur oratione circumactâ: neque hiſtorias calleat univerſas;*

ANNOTATIONES.

434. *Virgilum, Homerum.* | Horum Poëticæ rei Principum Elogia, & comparationem, apud Auctores paſſim invenies. Quintil. Lib. 10. c. 1. Plutarch. Opuſc. multis locis, præſertim verò Lib. de Homero. Macrob. tùm alibi, tùm maximè L. 5. & 6. Gell. Lib. 3. cap. 11. Lib. 9, cap. 9. L. 17. cap. 10. & alibi. Jul. Scal. Poët. &c.

441. *Tubas atque æra fatiget.* | Quorum tinnitu laborantem Lunam ſublevari credebant ſuperſtitioſi veteres. Vulgus enim Eclipſeos cauſam ignoraus, aiebat Veneficarum incantationibus Lunam in terras detrahi, cogique virus aliquod in eas effundere herbas, quibus uti volebant ad magica. Quapropter ne carmina & incantationes audiret Luna, ululatus horriſonos atque ſtrepitus illi excitabant. Vide Virg. Ecl. 8. Sen. Med. v. 794 & Hippol. v. 787. Lucan. Lib. 6. Apul. Lib. 1. Aſin. aut ubi *deſpumare Lunam vocat*, id quod mox diximus. Plin. Lib. 2. c. 12. *In Luna*, inquit, *veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu diſſono auxiliante.*

443. *Imponit finem ſapiens.* | Sed & philoſophari mulieres videas, ac diſputare de ſummo bono, & de honeſta vivendi ratione.

445. *Crure tenus, &c.* | Virilem etiam habitum quin aſſumit? Vetus Schol. Quintil. Lib. 11. cap. ultimo ſic Oratori præſcribit veſtium formam: *Tunicæ prioribus oris infra genua paulùm, poſterioribus ad medios poplites uſque perveniant. Nam infrà mulierum eſt, ſuprà Centurionum. . . . . Togæ pars anterior mediis cruribus optimè terminatur, &c.*

445. *Cedere Sylvano porcum.* | Debet etiam non ut mulier, Cereri; ſed ut vir, Sylvano ſacrificare. *Sylvanus* Agrorum & pecoris Deus; cui Sacra facere mulieribus interdictum: teſte vet. Schol. Quod autem Juvenalis ait, *porcum*, notat fortaſſe Epicuream Sectam ac diſciplinam, quam ea mulier amplexa ſit.

Quadrante lavari. | Ad inſtar pauperum Philoſophorum, qui lavantes quartam aſſis partem Balneatori ſolvebant; ſicut & omnes è vulgo. Cic. pro Cœlio: *Niſi forte mulier potens quadrantariâ illâ permutatione familiaris facta erat Balneatori.*

Horat. 1. Sat. 3.

Quadrante lavatum Rex ibis.

447. *Tibi junctæ.* | Per matrimonium.

448. *Dicendi genus.* | Id eſt, ne uxor tua doctior ſit. Ne Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, ſcire velit: nec proinde obſervet varia dicendi genera, ſublime, humile, mediocre, pro diverſitate rerum quas loquitur.

Aut curtum ſermone rotato, &c. | Ne affectet artem Dialecticam, ejuſque præcepta.

Curtum enthymema. | Genus argumentationis duas conſtans propoſitionibus tertiâ ſubintellectâ, & in animo retentâ ἐν θυμῷ; unde nomen. Paulò aliter Cicero Topicor. 5. *Sententia quævis acuta quæ ex contrariis conficitur, enthymema eſt, ut; quod ſcis prodeſt nihil, id quod neſcis obeſt*, & n. 56. *Hoc diſſerendi genus attingit omninò veſtras quoque in reſpondendo diſputationes, ſed Philoſophorum magis, quibus eſt cum Oratoribus illa ex repugnantibus ſententiis, communis concluſio, quæ à Dialecticis tertius modus à Rhetoribus enthymema nuncupatur.* Vide Quintil. Lib. 5. cap. 14.

Sermone rotato | Volubili, vel converſione concluſo.

Sed

Sed quædam ex libris, & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit volvitq; Palæmonis artem
Servatâ ſemper legè, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris Opicæ caſtigat amicæ
Verba. Soloeciſmum licèat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi : turpe putat nil,
Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt quàm fœmina dives.
Interea fœda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœcum veniet lotâ cute : quando videri
Vult formoſa domi ? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem apperit vultum, & tectoria prima reponit;
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.

verùm è codicibus nonnulla, nec penitùs capiat. Averſor egò illam quæ recolit ac verſat Palæmonis diſciplinam, cuſtoditâ perpetuò regulâ, dicendique genere obſervato : & quæ vetuſtatis amans ſcit verſiculos mihi non notos ; ac redarguit vocabula ſuæ familiaris Opicæ viris negligendi. Fas viro ſit commiſiſſe ſoloecon. Indulget ſibi fœmina quidlibet, nihil fœdum exiſtimat, quando cinxit collum lapillis virentibus, & quando porrectis auriculis tradidit grandes inaures. Non eſt gravius quidquam opulentâ muliere. Vultus interim horridus viſu, ac ſubſannandus intumeſcit plurimo pane, vel redolet unguenta Poppæa, atque inde conglutinantur labia viri infelicis. Illa *perget ad adulterum pelle abluta. Ecquando cupit apparere pulchra* in *ædibus* ſuis? *Adulteris nardina præparantur.* Pro *illis mercatur quodcunq; iſtuc tranſmittitis, ô Indi tenues. Deniq; faciem detegit, priorem ſolvit incruſtationem. Incipit diſcerni, eoq; lacte imbuitur. Quapropter aſellas ſecum trahit aſſeclas, ſi relegetur exterris ad cardinem Aquilonarem.*

ANNOTATIONES.

452. *Palmaonis artem.* | Sueton. de Illuſtr. Grammat. cap. 23. ait Remmium Palæmonem Vicentinum ſub Tiberio & Claudio Imperatoribus principem tenuiſſe locum inter Grammaticos: cæterùm arrogantiâ tantâ fuiſſe ut M. Varronem porcum appellaret : ſecum & natas & morituras literas jactaret, &c.

453. *Antiquaria.* | Sectatrix antiquarum vocum & locutionum.

454. *Opica.* | Barbarè loquentis & indoctè, more Opicorum. Vide Sat. 3. v. 207.

455. *Soloeciſmum.* | *Soloeciſmus eſt cum pluribus verbis conſequens verbum ſuperiori non accommodatur,* inquit Cicero 4. ad Heren. 18. Vide Gall. L. 5. c. 20. Porrò *Solœ* vel *Solus* urbs fuit Ciliciæ, in quam piratæ Pompeii juſſu tranſportati : hi verò linguam Atticam inquinantes & corumpentes, & exinde quivis barbarè loquentes, & malè, *ſoloeciſſare* dicti ſunt.

457. *Virides gemmas.* | Ut ſmaragdos.

458. *Elenchos.* | Uniones in pyri formam turbinatos, Plin. L. 9. c 35. Vide cit. ejus locum Sat. 2. v. 61. ad vocem *Cylindros.*

461. *Pane tumet facies.* | Vide Sat. 2. v. 107.

Poppæana. | Inventa à *Poppæa,* Neronis uxore, cultûs & munditiæ ſtudioſiſſima. Vet. Schol.

462. *Hinc.* | Iſtis pinguibus, fucis, unguentis.

464. *Mœchis.* | Ut mœchis placeat mulier, exquiſitis ſe perfundit odoribus, & nitidam ſe illis nequamnon objicit, non ita verò ſtudet viro placere.

Foliata. | Unguenta è foliis odoratis, Plin. L. 13. c. 1. *Nardinum ſive foliatum,* inquit, *conſtat omphacio, balanino junco, nardo, amomo, myrrhâ, balſamo.* Et cap. 2. *Eſt,* inquit, *unguentorum ſumma commendatio, ut tranſeunte fœmina odor invitet etiam aliud agentes.*

465. *Emitur quicquid,* &c. | Aromata varia.

Graciles Indi. | Minùs corpulenti ob æſtum & ardorem Solis præſertim matutini. Vid Her. L 3.

Indi. | Hi ſunt Aſiæ populi valdè Orientales, ab Indo fluvio dicti : omni frugum genere, cœli temperie, amœno ſolo, gemmis, aliiſque opibus beati. Apud Indos vetita eſt regi temulentia, teſte Athenæo L. 10. c. 10.

466. *Aperit vultum* | Ablatis tectoriis, fucis, incruſtamentis è mica panis aſinino lacte macerati, de quo mox.

467. *Fovetur.* | Illinitur, abluitur, curatur.

468. *Comites educit aſellas.* | Velut Poppæa, Vide Sat. 2. v. 107. & quæ nos ibi.

469. *Hyperboreum ad axem.* | Ad Polum Arcticum, & extremas illas regiones, quæ ſunt ſupra vel ultra Boream & Aquilonem. Undè nomen, Solin.

Axem. | Fingunt Geographi terræ orbem duobus inniti volvique cardinibus ſeu Polis, traducto per centrum axe.

Sed

Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ ; facies dicetur, an ulcus ?
Eſt operæ pretium penitùs cognoſcere toro,
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tardè veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur : hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic ſcuticâ ; ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit ; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum ;
Et cædens longi relegit tranſacta diurni.
Et cædit, donec laſſis cædentibus, exi
Intonet horrendum, jam cognitione peractâ.
Præfectura domûs Siculâ non mitior aulâ.

At quæ variis tot fomentis incruſtatur & curatur, ac ſumit fruſtula excocti humidique tritici, vocabiturne facies, an ulcus? Juvat intelligere prorsùs quid integro die agant ac molianturSi noctu vir cubuit averſus, interiit lanipendia, veſtimenta deponunt ornatrices, ſeriùs accepiſſe Liburnus increpatur, adigiturq; luere punitionem ſoporis alterius. Hic rumpit ferulas, ille flagris rubeſcit ; iſte ſcuticis. Extant quæ carnificibus ſtipendia *tribuant in annum. Cædit ac vultum* quaſi *prateriens fovet, familiares auſcultat, vel aurum amplum togæ pictæ contemplatur ; atque verberans recognoſcit peracta prolixi quotidiani. Et verberat quoadusque fatigatis percuſſoribus, animadverſione completâ, terribilem in modum vociferatur, diſcede. Ædium adminiſtratio non clementior aulâ Siciliæ.*

ANNOTATIONES.

471. *Coctante ſiliginis offas.* | Panis ſiliginei maximè candidi & mollis. Vide Sat. 5. v. 70.

472. *Facies dicetur an ulcus ?* | Certè putidum ac fœdum ulcus dicendum potiùs eſt, quàm facies muliebris pura, munda, nitida, formoſa.

475. *Averſus.* | Averſo ab uxore vultu dormiens, nec ſatisfecit muliebri deſiderio.

Periit libraria. | Actum eſt de *libraria* & aliis famulantibus, in quos mulier impotens iram exonerat quam in maritum concepit.

Libraria. | Ancilla quæ aliis penſa librat, ac diſtribuit ſingulis, ad opus diurnum.

476. *Coſmetæ.* | Ancillæ ab ornamentis. Ita vulgò, κόσμος, *ornamentum*, κοσμέω, *orno*. Reclamat Salmaſius, & ornatores vult intelligi. Accedit vetus Schol. & ſic habet : *Eos dicit qui ornamentis præſunt, non tamen & ornatrices. Ponunt tamen & tunicas, ut vapulent.* At ſeipſum Juvenalis numquid explicat v. 489. & ſeq. Quin & vetus Schol. Ornatrices paulò pòſt affert non ſemel, textu adigente.

Ponunt tunicas. | Ad excipiendas plagas, ita jubente dominâ.

Liburnus. | Vel nuncius, vel lecticæ gerulus, è Liburnia. Vide Sat. 3. v. 240.

477. *Dicitur.* | Accuſatur, damnatur.

Pœnas alieni pendere ſomni cogitur. | Heri, qui dormivit averſus ab uxore.

478. *Frangit ferulas*, &c. | Franguntur ferulæ huic ſervo acriùs impactæ : alius cæditur & cruentatur flagris, &c.

Ferulas. | Vide Sat. 1. v. 15.

479. *Tortoribus.* | Qui plectant ac cædant ſervos quoties libet iratæ mulieri.

480. *Obiter.* | Dum aliud agit otioſè crudelis. Vide quæ notavimus ad Sat. 3. v. 241.

Audit amicas. | Confabulantes ſecum.

481. *Latum pictæ veſtis conſiderat aurum.* | Veſtem acu pictam Phrygio opere, & auro intextam, Plin. Lib. 8. cap. 48. *Accipio*, inquit, *pictas veſtes jam apud Homerum fuiſſe, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges. . . . . aurum intexere Attalus Rex invenerunt*, &c.

482. *Longi.* | Dum vapulat innocens.

Relegit tranſacta. | Præteritæ diei rationes examinat ſcriptas in Libro, cui indè nomen.

Tranſacta. | Vet. Schol. legit, *tranſverſa*, & explicat *ratiocinium diurnum in tranſverſa charta deſcriptum.* Adſtipulatur Cœl Rhod. Lib. 12. c. 21.

Diurni. | Libri continentis ſingulorum dierum rationes. Quidam legunt, *diei.*

483. *Exi intonet.* | Jam abi furcifer, &c.

484. *Cognitione peractâ.* | Vel recognitis rationibus, vel ſumpto de famulis ſupplicio.

485. *Præfectura.* | Sunt qui legant, *profectura domo*, id eſt, antequàm domo proficiſcatur : ſed præterquàm quod repugnat metrum, ſenſus parùm cohæret. Meliùs igitur hic verſus ſeparatur, ut ſit epiphonema.

Præfectura domus, &c. | Hæc mulier in familia tam eſt crudelis, quàm in aula & Regno fuerunt Siculi Tyranni, Phalaris, Dionyſii, Agathocles, de quibus vide Perſ. Sat. 3. v. 39. Cic. Tuſcul. 5. n. 57. Juſtin Lib 20, 21, 22, &c.

Sicula. | *Sicilia* Tyrrheni maris Inſula, amplitudine & famâ nobilis. De hac vide quæ notavimus Sat. 5. v. 99.

Orna-

Etenim si condixit, & cupit decorari splendidiùs consueto, atque festinat, & jam in hortulis eam *opperiuntur, vel ad ædem potiùs Isidis lenocinantis, capillos* ejus *aptat misera Psecas vulsis ipsa crinibus, denudatis humeris & papillis. Cur iste cirrus eminentior?* inquiet. *Statim scutica vindicat noxam & scelus crinis detorti. Ecquid peccavit Psecas? Quod illic est facinus ancillæ, si te offendunt nares tuæ: Alia sinistrum expandit, & papillos comit, atque in gyrum torquet. In consultationem vocatur Domina, & lanificio adhibita, quæ vacat, acu veteranâ. Prior hac feret judicium: post eam judicabunt annis & peritiâ inferiores; quasi versetur periculum existimationis ac vitæ. Adeò magna est sollicitudo parandæ venustatis. Tot ordinibus stipat, tot etiam connexionibus exstruit celsum verticem,* ut *Andromacham cerneret à fronte, à tergo brevior extat:* atque *alteram existimares. Da, si nacta est curti lateris parvam*

Ornari; & properat, jamque expectatur in horti
Nam si constituit, solitoque decentiùs optat
Aut apud Isiacæ potiùs sacraria lenæ;
Componit crinem laceratis ipsa capillis, 48
Nuda humeros Psecas infelix, nudisq; mamillis.
Altior hic quarè cincinnus? Taurea punit
Continuò flexi crimen facinusq; capilli. (ell
Quod Psecas admisit? Quænam est hîc culpa pu
Si tibi displicuit nasus tuus? Altera lævum
Extendit, pectitq; comas, & volvit in orbem. 49
Est in consilio matrona, admotaque lanis
Emeritâ quæ cessat acu: sententia prima
Hujus erit; post hanc ætate, atque arte minores
Censebunt: tanquam famæ discrimen agatur.
Aut animæ: tanta est quærendi cura decoris. (tum
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus al
Ædificat caput: Andromachen à fronte videbis
Pòst minor est: aliam credas. Cedo, si breve parv

ANNOTATIONES.

486. *Si constituit.* | Si conveniendi locum & horam indixit Mœcho.

488. *Apud Isiacæ potiùs sacraria lenæ.* | Isidis Sacra locum sæpè dabant adulteriis, & eo prætextu flagitia multa perpetrabantur, Joseph. Ant. L. 18. c. 10. Alex. ab Alex. L. 6. c. 8. Vide Plut. Com. de Isid. & Osir.

489. *Componit crinem, &c.* | Dominæ comam aptat ancilla infelix, verberibus obnoxia, positis tunicis, ut antè dictum.

Laceratis. | Ab irata hera, quoties aberrat ornatricis manus, aut alia de causa, ut suprà.

490. *Psecas.* | Nomen unius è Dianæ comitibus & ancillis, apud Ovidium Metamorphos. Vetus Schol. ψεκάζειν, inquit, *Græcè dicunt, quando rarum pluit & minutum: Ornatrices igitur componentes, aquâ rarum ac parvum solent mittere, ac velut* ψεκάζειν. *Ergo nominis etymologiam ab arte* Poëta *sumpsit.*

491. *Altior hic quarè, &c.* | Increpatio Dominæ ad ancillam ornatricem.

Taurea. | Scutica è corio bubulo.

Punit. | Vide Mart. L. 2. Epig. 66.

494. *Si tibi displicuit nasus tuus.* | Utpote deformis. An famulæ culpa est, si nasus tibi tuus non videtur sat venustus? Cur igitur eam cædis taurea?

Altera lævum extendit, &c. | Lævam comæ partem altera componit, dum Psecas vapulat.

496. *Est in consilio.* | De ornatu & venustate de compositione capillorum.

Matrona senior. | Senior quædam & fida famula. Legunt alii, *materna*, & explicant, nutrix à matre data.

Admotaque. | Quidam legunt *amota.*

Lanis. | Vel dispensandis, vel nendis.

497. *Emeritâ acu.* | Hac dudum scitè operata quandiu viguit oculorum acies: benè his laboribus perfuncta jam quiescit.

Cessat. | Emeritis quasi stipendiis vocationem obtinuit à tenuiore ac difficiliori opera nimirùm à suendo, vel acu pingendo, vel etiam comendo heram.

501. *Tot ordinibus.* | Capillorum tricis.

Compagibus. | Commissuris, fasciis, tiarâ. Suggestum comæ vocat Papinius.

502. *Ædificat.* | Substructionibus velut exaggerat, auget, effert.

Andromachen, &c. | Crederes uxorem Hectoris, staturâ grandi & magnâ conspicuam.

503. *Pòst minor est.* | Ubi nullæ sunt capillorum substructiones, quæ grandiorum exhibeant.

Cedo si breve, &c. | Hoc verò breviori illi indulge, ut altior videatur, ac videri velit. Vel, quæso dic an non alia prorsùs ac diversa appareret videnti à fronte & à tergo?

ortita eſt lateris ſpatium, breviorque videtur
Virgine Pygmææ, nullis adjuta cothurnis;
t levis erectâ conſurgit ad oſcula plantâ.
Nulla viri cura intereà, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tanquam vicina mariti.
Hoc ſolo propior, quòd amicos conjugis odit,
t ſervos. Gravis eſt rationibus. Ecce furentis
ellonæ, matriſq; Deûm chorus intrat: & ingens
emivir obſcæno facies reverenda minori,
Mollia qui ruptâ ſecuit genitalia teſtâ,
am pridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt
lebeia, & & Phrygiâ veſtitur bucca tiarâ.
rande ſonat, metuiq; jubet Septembris, & Auſtri
dventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,
t xerampelinas veteres donaverit ipſi;

extenſionem, & apparet minor puellâ Pygmæa, quando *nullis* eſt *cothurnis innixa, atque pede ſublevato ad baſia agilis ſubrigitur. Nullum interim mariti ſtudium, neque memoria eſt detrimentorium: vitam agit velut viri vicina, hoc uno propinquior, quòd averſatur mariti intimos atque famulos: & computationibus moleſta eſt. En ingreditur cœtus Bellonæ ſævientis, ac parentis Deorum, atque magnus dimidius vir, vultus colendus juniori impudica, qui fractâ teſtâ dudum abſcidit.* * * * * * *cui caterva rauca, cui tympana vulgaria concedunt: atque maxilla operitur inſulâ Phrygiâ. Ingentem ſo-*

mmedit, & imperat formidari reditum Septembris ac Noti, niſi centenis ſe ovis expiaverit, atque de-erit ei xerampelinas antiquas;

ANNOTATIONES.

505. *Pygmæa.* | Puſilla & cubitalis inſtar Pygmæorum Indiæ montana colentium. De quibus vide Plin. Lib. 7. cap. 2. Agell. Lib. 9. cap. 4. Athen. Lib. 9. cap. 11. & quæ nos infrà ad Sat. v. 167. ac ſeq.

Cothurnis. | Calceamentis ſublimioribus ſubere confertis, quorum uſus erat apud Tragœdos.

508. *Damnorum.* | Quibus exhaurit maritum per cultus ſumptuoſiores.

510. | *Gravis eſt rationibus.* | Quando computantur impenſæ quibus rem familiarem afficit ipſe; gravis eſt marito; vel ſæva eſt in famulos ac diſpenſatores accepti & expenſi rationem redentes. Poſterior hæc interpretatio magis placet.

Ecce furentis, &c. | Jam ſuperſtitioſas mulierum obſervationes notat.

511. *Bellonæ, matriſque Deûm.* | *Bellona & Cybele* Sacerdotes. De quibus Sat. 2. v. 111. & Sat. 4. v. 124. Lactant. Lib. 1. cap. 21.

512. *Semivir.* | Venerandus Antiſtes Eunuchus.

514. *Rauca.* | Ob nimiam vociferationem, undè mox ait, *grande ſonat.* Nec audiendi qui interpretantur de voce acutiori, qualem habent Eunuchi.

Tympana. | Metonymia. Sacerdotes tympana pulſantes, qui quidem inferioris erant ordinis, quapropter addit, *plebeia.*

515. *Phrygiâ veſtitur bucca tiarâ.* | Uſitatâ Phrygiis ac Perſis tiarâ. Pileus erat è byſſo rotundus, quaſi ſphæra media, caput tegens Sacerdotale, in occipitio vittâ conſtrictus. Iſid.

Veſtitur bucca. | Tiaræ lobi maxillas operiebant, & ſub mento conſtringebantur.

Tiara. | S. Hieron. Comment. in Dan. c. 3. *Tiara*, inquit, *verbum græcum eſt, uſu verſum in latinum, de quo & Virgilius, Sceptrumque, ſacerque tiaras: genus pileoli, quo Perſarum & Chaldæorum gens utitur.* Et, de Veſtitu Sacerdotum, ad Fabiolam, ſic habet: *quartum veſtimenti genus eſt rotundum pileolum, quale pictum in Ulyſſæo conſpicimus, quaſi ſphæra media ſit diviſa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci τιάραν, nonnulli gallerum vocant. . . . non habent acumen in ſummo, nec totum uſque ad comam caput tegit, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, ut non facilè labatur ex capite. Eſt autem byſſinum & ſic fabrè opertum linteolo, ut nulla acûs veſtigia extrinſecùs appareant.* Hactenùs S. Hieronym.

516. *Septembris, & Auſtri adventum.* | Meridionalem ventum Septembri menſæ flantem, & febres alioſque morbos procreantem.

317. | *Luſtraverit ovis.* | In ſacris Iſidis præſertim ad luſtrationes, ova adhibebantur. Cœl. Rhodig. Lib. 27. c. 17. Brod Miſcell. L. 1. c. 25. &c.

518. *Xerampelinas.* | Utebantur matronæ veſtibus coloris ſiccæ roſæ ſeu pampini areſcentis. Undè nomen factum ξηρὸς, *ſiccus*; ἀμπελος, *pampinus.* Vetus Schol. Eas in templo Iſidis ſuſpendebant. Hoc autem invenerat avaritia Sacerdotum, ut donis ita diteſcerent, Simile quid Chriſtus Dominus exprobat Phariſæis, Mat. 15. De quo vide St. Hieron. Lib. 2. Comment. in dictum caput Matthæi. *Ita fiebat*, inquit, *ut oblationes & vota ſub occaſione Templi & Dei in Sacerdotum lucra cederent.*

Donaverit ipſi. | Matrona ſuperſtitioſa aſtuto Sacerdoti.

Ut

ut quodcumque imminet repentini ingentisque periculi, in vestes abeat, ac integrum semel annum expurget. Inibit fluvium hyemalem rupto gelu, manè ter abluetur Tiberi, & ipso in gurgite lavabit mèticulosum caput. Deinde spoliata at tremens sanguinolentis genibus reptabit per *omnem Superbi regis campum. Si alba Io imperaverit, perget ad terminos Ægypti, & haustas ab ardenti Meroë undas afferet, quas effundat in Templo Isidis, quod erectum est prope veterem caulam. Nam putat se incitari verbis ipsius Deæ. Ecce animam & mentem cum quæ noctu Numina sermonem habeant.*

Ut quicquid subiti & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hybernum fractâ glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet. Inde Superbi
Totum Regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. Si candida jusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidâque petitas
A Meroë portabit aquas, ut spargat in æde
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius dominæ se voce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquantur.

ANNOTATIONES.

520. *In tunicas eat.* | In oblatas Isidi & donatas Antistiti Sacrorum xerampelinas veteres, quibus credebant adherescere mala impendentia totum per annum.

521. *Hybernum fractâ glacie, &c.* | Nihil non suadet superstitio mulieris improbitate sacrificulorum adjuta.

522. *Ter matutino Tiberi mergetur.* | Vide Pers. Sat. 2. v. 15. & seq. Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die; quo tu indicis jejunia, nudus.
In Tiberi stabit. Casus medicusve levârit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? Timore Deorum.

523. *Timidum.* | Injecit enim superstitionem Sacerdos paulò antè, ac metuere jussit.

Superbi totum regis agrum. | Campum Martium qui priùs fuerat Tarquinii Superbi. Tit. Liv. L. 2 cap. 5.

524. *Nuda.* | Ovid. Fast. 6.

Huc pede matronam nudo descendere vidi

Cruentis genibus. | Nimirùm læsis offendiculo, in via. Cruentabant & ipse se cultro stolidi illi Isiaci & Cybelæ Antistites. Sic & Lib. 3. Regum, cap. 18. art. 28. *Sacerdotes Baal incidebant se, juxta ritum suum, cultris & lanceolis; donec perfunderentur sanguine.* Vide Senec. de Vita beata cap. 27. ubi & sic habet: *cum aliqua genibus per viam repens ululat, &c.*

525. *Jusserit.* | Per Sacerdotem.

Candida Io. | Nota ex Ovid. Metamorph. 1. Fab. 10. Nimirùm Io Inachi filia in candidam vaccam à Jove mutata post recuperavit formam priorem in Ægypto, ubi nupsit Osiridi Regi: Ægyptiis deinde tam cara, ut post mortem in Deam consecrata ab eis fuerit, atque Isis appellata, institutis in ejus honorem Sacris, quæ Isiaca dicta sunt.

526. *Ægygti.* | Hæc Africæ regio litteris sacris & profanis decantata, ac vel uno flumine Nilo celebris. Adde, si vis, Memphim, & Pyramidum miracula. Martial.

Calidâque. | Sub Zona torrida, ubi Meroë.

527. *Meroë.* | Hæc hodie *Gueguere.* Insula omnium quas Nilus ambit, maxima; clypei figuram exhibet, metallis dives est, nomen accepit à sorore Cambysis Regis Persarum ibi defuncta. Ita Horodot. Strabo, Diodorus Siculus &c. Attamen recentiores longè dissentiunt ab antiquis illis: contenduntque nullam in Æthiopia à Nilo Insulam effici. Neque verò satis constat quid modò sit *Meroë.*

Æde Isidis. | Vetus Schol. *In Marito campi Templum Isidis vetustum.*

528. *Isidis.* | Vide Plutarch. de Isid & Os. Diod. Sicul. L. 1. c. 2. Cœl. Rhodig. L. 5. c. 1.

Proxima surgit ovili. | Prope eum locum, *Romulus, & pastores assueverant pecora pascere aut Regiam dicit Romuli, & Palatium.* Quæ quidem ait vetus Schol. Dicunt alii Tarquinium ovilia ibi fuisse. Malim ego cum aliis intelligere Septa, id est, loca in Campo Martio tabulis circumcincta; ob similitudinem Ovilia dicta; quibus Populus Romanus ad ferenda suffragia claudebatur. Vide Tit. Liv. Lib. 26. cap. 2. ubi sic habet: *datum secretò in Ovili cum colloquendi tempus* Septa hæc posteà excellenti cultu marmorea facta sunt; habueruntq; portacus egregias. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 1.

529. *Dominæ.* | *Isidis.*

530. *En animam & mentem* | Ironia valde falsa. Scilicet cum impuris Dii coloquuntur, aut per somnium præmonstrant futura, aut suis indicant voluntatem. Porrò anima vocatur quâ vivimus; mens vel animus, quo intelligimus & sapimus,

Ergo

rgo hîc præcipuum ſummumq; meretur honorem,
ui grege linigero circumdatus, & grege calvo
angentis populi currit deriſor Anubis.
e petit veniam, quoties non abſtinet uxor
oncubitu ſacris obſervandiſque diebus :
lagnaque debetur violato pœna cadurco :
moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.
ius lacrymæ meditataque murmura præſtant,
t veniam culpæ non abnuat, anſere magno
ilicet & tenui popano corruptus Oſiris.
um dedit ille locum, cophino fœnoque relicto,

Illic igitur primam ac ſupremam veneration em adipiſcitur qui turbâ linum ferente cinctus, atque turbâ capite *raſo plebis lugentis vagatur Anubis irriſor. Hic indulgentiam precatur quotieſcunq; non temperat conjux diebus ſanctis & colendis. Atque ſupplicium ingens inſtigendum,* cùm *ſtragulum temeratur : anguiſque argentea conſpecta eſt caput concuſſiſſe. Fletus ejus & præparatæ ſuſurrationes faciunt ut indulgentiam noxæ non deneget. Oſiris pingui nimirùm anſere, exiguaque placentâ conciliatus. Quando hic loco ceſſit,*

ANNOTATIONES.

532. *Qui grege linigero.* | Summus antiſtes. *Grege linigero circumdatus.* | Choro Sacerdotum Iſidis indutorum lineis veſtibus, Sueton. Tiberio, cap. 12. *Sacra etiam Iſidis ſæpè in lintea veſte propalàm celebravit.* Vide Apul. Metam. ult.

Grege calvo plangentis populi. | Plin. Lib. 8. cap. 46. *Bos*, inquit, *in Ægypto Numinis vice colitur. Apim vocant . . . . . Non eſt fas illi certos vitæ excedere annos ; merſumque in Sacerdotum fonte enecant quæſituri luctu alium, quem conſtituant ; & donec invenerint, mœrent ; deraſis quoque capitibus, &c. Inſigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ creſcere incipiens ; & nodus ſub lingua, quem cantharum appellant.* Ibid. Vid. & Diodor. Sicul. Lib. 2. c. 4. & Cicer. de Nat. Deor. n. 83. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 22, &c.

533. *Currit.* | Ad quærendum Apim bovem, ut mox dictum eſt. Vide etiam Ammian. Marcell. Lib. 22.

Deriſor. | Credulas populi mentes illudens.

Anubis. | Summus Sacerdos perſonam exhibens ipſius Anubidis, quem Oſiridis filium Ægyptii colebant ut nuncium Superos inter ac Inferos, ſub canina quidem ſpecie & effigie, eò ſibi ille canem pro inſignibus habuiſſet. Citat. ex Diod. Sicul. Plutarch. de Oſir. Cœl. Rhodig. Lib. 5. Propertius.

Auſa Jovi noſtro latrantem opponere Anubim.

Virg. Æneid. 8.

* * * * * * * *Latrator Anubis.*

534. *Ille petit veniam, quoties*, &c. | Dum ſacra Iſidis peragebantur novem per dies, nefas erat uxoribus uti conjugio : debebant ſiquidem ſolo in templo ſtramentis incubare, ibique pervigilia celebrare. Ergo quæ præſcriptum violaverat, tenebatur adire Sacerdotem, ut pro ipſa veniam impetraret. Vel ipſe maritus pro uxore deprecabatur, ut placet quibuſdam.

536. *Cadurco* | Culcitrâ lineâ à Cadurcis Galliæ populis textâ, ex Plin. Lib. 19. cap. 1. Metonym. pro lecto, vel ſtramento, ut mox dictum. Legunt quidem, *Caduceo*, quanquam repugnat metri lex ; intelliguntque Anubim, qui lævâ caduceum gerens deſcribitur ab Appuleio, Lib. 11.

537. *Viſa eſt argentea ſerpens.* | Tum illuſor Antiſtes ut religionem ac metum injiciat, mentitur viſam à ſe argenteam ſerpentem, quæ eſt in Iſidis Templo, quaſſantem caput præ ira, ob violata Sacra, & caſtitatem à mulieribus non ſervitam. Alii, moviſſe caput, interpretantur, annuiſſe precibus Sacerdotis pro ſuperſtitioſa uxore intercedentis, & culpæ veniam rogantis.

538. *Meditata murmura.* | Conceptæ Sacerdotis preces.

539. *Anſere magno*, &c. | Anſere & popano placari ſolebant Iſis & Oſiris.

540. *Oſiris.* | Vide ſuprà, ad voces *Io* & *Iſidis*. Item Herodot. Lib. 2. & Macrob. Saturn. Lib. 1. cap. 20 & 21.

541. *Cùm dedit ille locum.* | Poſtquàm receſſit Antiſtes Iſidis, ſuccedunt alii ſuperſtitionis artifices.

Cophino fœnoque relicto | Solitâ ſupellectile, de qua jam Sat. 3. v. 14. has nimirùm Judæi circumferebant ſuæ paupertatis notas aut certè monimenta ſervitutis in Ægypto duriſſimæ, de qua Pſal 80. *Manus ejus in cophino ſervierunt.* Quem in locum ſanctus Auguſtinus. *Cophinus*, inquit, *ſignificat opera ſervilia, ut mundare ſtercora, terram portare, ad quæ uti ſolent cophino :* in hoc etiam ſtipulas colligebant ad coquendos lateres. De his ampliùs Joſeph. Bell. Judaic. Lib. 7. cap. 7.

Judea mulier *conſulta juris Jeroſolyma, ſummaq; arboris Antiſtes, & ſupremi cœli fidelis Interpres, dimiſſo corbe & fœno, tremebunda* ſtipem *rogat ſecretò, in auriculum. Hæc etiam replet manum, at parvâ & modicâ pecuniâ. Judæi vemundant inſomnia quælibet cupies.* Porrò *Hariolus* ex *Armenia aut Comagene*, poſtquàm *palpavit pulmonem calentis columbæ, pollicetur mollem amaſium, aut pingue teſtamentum orbati opulenti. Scrutatur exta pullorum, atque inteſtina catulli, aliquando etiam infantis. Perpetrabit quod ipſe denuntiaret. Verùm amplior dabitur fides Chaldæis.*

Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem.
Interpres legum Solymarum, & magna Sacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuncia cœli.
Implet & illa manū, ſed parciùs ære minuto.
Qualiacumque voles Judæi ſomnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Comagenus haruſpex.
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri. Faciet quod deferat ipſe.
Chaldæis ſed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Aſtrologus, credent à fonte relatum
Ammonis; quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Quodcumque Aſtrologus loquetur, æſtimabunt profectum à ſcaturigine Jovis *Ammonii, quandoquidem reſponſa Delphica deſiêre; atque eventurorum ignoratio condemnat hominum naturam.*

ANNOTATIONES.

542. *Arcanam mendicat in aurem.* | Clàm; Suſpecta enim Romæ erat conſuetudo cum Judæis, & quidem Judaicam religionem profeſſi deferebantur & tributa pendebant. Teſtis eſt Sueton. Domit. cap. 12.

543. *Legum Solymarum.* | Judaïcarum legum per Moiſen traditarum. Porrò Solyma, dicta poſt Hieroſolyma, longè clariſſima fuit urbium Orientis, non Judææ modò, vel Plinio teſte, Lib. 5. cap. 14

Sacerdos arboris. | In ſilva Aricina, ut dictum ſuprà Sat. 2. ad v. 15. & 16. alludit Juvenalis ad reſponſa dari ſolita ſub quercu in nemore Dodonæo per Jovis Sacerdotes, apud Epirum.

545. *Sed parciùs.* | Quàm Iſidis Sacerdotes. His enim pecuniam liberaliter donat Romanæ matronæ: at iſtis Judæis mulieribus parcè, & clàm.

546. *Judæi.* | Dilectus olim Deo populus à Juda quarto Jacobi filio dictus, deinde verò ob ſcelera per orbem diſperſus, miſerè victitans, & cunctis odioſus. Opimam Syriæ coluit regionem, quæ ab ipſis Judæa nuncupata eſt.

548. *Teſtamentum ingens.* | Legatum pingue, vel hæreditatem univerſam, & ex aſſe.

Calidæ. | Modò jugulatæ.

549. *Armenius.* | Suprà ad v. 406.

Comagenus | Oriundus ex illa Syriæ parte, quæ Orientem ſpectat.

Haruſpex. | Sat. 2. v. 121.

550. *Pectora pullorum rimatur.* | Spirantia conſulit exta, & ex his divinat & vaticinatur.

551. *Interdum & pueris.* | Infantes etiam ſuperſtitio mactabat. Pſal. 105. v. 37. *Et immolaverunt filios ſuos & filias ſuas Dæmoniis, &c.* Vide Plutarch. de Herodoti malign. non longè ab initio. Macrob. Lib. 3. cap. 7. Cœl Rhodi Lib. 13. cap. 23. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap.

Faciat quod deferat ipſe. | Vetus Schol. ait notari. Egnatium Philoſophum, qui filiam reæ Sorani ad magicam hortatus ipſe poſteà toni detulit; quam ob rem mori cum patre ſa eſt. Delationem hanc jam damnavit Juve lis Sat. 3. v. 116.

552. *Chaldæis.* | Hi mirum in modum Aſtrologiæ, dediti in ea diſciplina claruerunt. Ci de Divin. n. 2. & 92. Gell. Lib. 1. cap. 9. & 14. cap. 1. Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 3. Lib cap. 8. & Lib. 17. cap. 11. & 12. Babylon regionem tenuerunr. Ibi Templum Beli Side lis ſcientiæ Inventoris, teſte Plin. L. 6. cap.

553. *A fonte relatum Ammonis.* | Ab ἄμμος *arena*, dictus Jupitur, cui fertur Bacchus Te plum condidiſſe, propter inventum fonte Libyæ deſertis, apud Cyrenaïcam region Plin. Lib. 5. cap. 5. & Lib. 6. cap. 29. Dio Sicul. Lib. 17. cap. 5. & alibi. De Templo oraculo Jovis Ammonii varia variis locis Lib narrat Herodotus. Ammoniis porrò nomen qui deducant à Chamo Noachi filio, cui in rarum diſtributione Africa obtigit.

554 *Delphis.* | Urbs erat in Bœotia, Apo nis inclyta reſponſis, quorum illud fuit mum, nato Chriſto.

Me puer Hebræus Divos Deus ipſe guber Cedere ſede jubet, &c.

Oraula ceſſant. | Vide Plutarchum de ora lorum defectu.

555. *Damnat.* | Vel damno afficit, vel p pter noxas & ſcelera arguit & punit, ita D ulciſcentibus, ad hominum interrogata non a pliùs reſpondendo.

Præcipu

æcipuus tamen est horum qui sæpiùs exul,
ujus amicitiâ, conducendâque tabellâ
agnus civis obit, & formidatus Othoni.
de fides arti, sonuit si dextera ferro,
evaq; si longo castrorum in carcere mansit.
emo Mathematicus genium indemnatus habebit:
d qui penè perit, cui vix in Cyclada mitti
ontigit, & parvâ tandem caruisse Seripho.
onsulit ictericæ lento de funere matris,
ntè tamen de te, Tanaquil tua; quando sororem
ferat, & patruos: an sit victurus adulter
ſtipsam. Quid enim majus dare Numina possunt?
æc tamen ignorat quid sidus triste minetur
turni; quo læta Venus se proferat astro;
ui mensis damno, quæ dentur tempora lucro.

Istorum nihilominùs princeps est qui frequenter extorris, cujus familiaritate & emendis commentariis moritur civis præclarus atque Othoni metuendus. Hinc peritiæ existimatio, si dextra & sinistra ferreis manicis *resonuerint si in exercitûs custodia diutissimè sit detentus. Nullus Astrologus ingenio valebit non damnatus, at qui propemodùm interiit, cui difficulter concessum est ad Cycladas relegari, ac Seripho angustâ aliquando recessisse. Tanaquil tua interrogat de tarda morte parentis ictero affecta, priùs tamen de te; quando sepeliat germanam ac patruos; utrum mœchus superstes ipsi futuri sit. Enimverò id excellentiùs donare queant Dii? Nihilominùs ista nescit quid portendat mœstus Saturni planeta, sidere fausta Venus progrediatur; qui mensis detrimento, qua tempestas quæstui assignetur.*

ANNOTATIONES.

556. *Qui sæpiùs exul.* | Seleucum insignem thematicum intelligit, de quo Sueton. O- n. cap. 4.

557. *Tabellâ.* | Observationibus Astrologicis, quas Othonem Neroni fore superstitem dixerat Seleucus, ac subinde ultrò & inopinatus ipse adveniens imperaturum brevi remisit Sueton. citato loco.

558. *Magnus civis.* | Galba, cui vitam & Imperium Otho ademit. Porrò Galbæ etiam imminens exitium portenderat Haruspex. Suet. Oth. cap. 19.

559. *Indè fidès arti.* | Tùm verò crescet Mathematici fama, cùm in vincula sæpè conjectus erit, propter judicia ex arte facta. Illi enim principibus detinebantur donec probaretur vitas vaticiniorum, quæ si falsa reperiebantur, certis periculum impendebat: si vera, ingens æstimatio & munera. Vide Suet. Tib. c. 14.

561. *Mathematicus.* | Gell. Lib. 1. cap 9. *Non Gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicus vulgus appellat*, inquit.

Habebit. | Id est, habere putabitur vim & artem divinandi.

562. *Vix in Cyclada mitti.* | Qui tantùm non carceri addictus, & vix pro capitali sententia in illi pœnam obtinuit.

Cyclada. | In unam è Cycladibus, quæ sunt Ægæi maris Insulæ, velut in orbem dispositæ: inde vocabulum.

563. *Caruisse Seripho.* | Revocari ab ea Insula Cycladum una, quo notentes relegari solebant. Plin. Lib. 4. cap. 12. & Lib. 8. cap. 58.

564. *Consulit ictericæ, &c.* | Insignes ejusmodi Mathematicos.

Ictericæ. | Laborantis arquato morbo, qui Græcè dicitur ἴκτερος, estque bilis suffusio per totum corpus. Plin. Lib. 30. cap. 11. *Avis icterus dicta*, inquit, *à colore* (flavo) *id malum sanat, ut tradunt, si spectetur, avis autem ipsa moritur.*

565. *De te.* | Sed ante omnia, de tua morte.

Tanaquil tua. | Uxor tua cognoscendi futuri perindè cupida ut Tanaquil Tarquinii Prisci conjux, quæ viro summum principatum augurato est, Tit. Liv. Lib. 1. cap. 34. & seq. *Et Mathematicam artem callebat.* Vetus Schol.

567. *Quid enim majus.* | Quid optabilius, quàm longam amasii sui vitam.

568. *Hæc tamen ignorat.* | Hæc mulier Astronomiam ignorat; aut sunt aliæ quæ eam artem affectant.

569. *Saturni.* | Unus è septem Planetis est, ideò tristis & damnosus quia siccus & frigidus. Tull. de Nat. Deor. & de Divin. Macrob. in Somn. Scip. L. 1. c. 19. Plin. L. 2. c. 8. & seq.

Quo læta Venus | Quo sidere gaudeat conjungi Venus, & conjuncta faveat. Hæc nimirùm Lunæ juncta salutaris creditur. Cicero, Macrobius, Plinius cit. loc.

Se proferat. | Procedat, ascendat, proficiat.

470. *Qui mensis damno, &c.* | Quibus annî temporibus Astra prosint, quibus noceant. Quando v. g. dominatur Mercurius lucri Deus, &c.

Memor quoque eſto cavere ne *incidas in eam, in cujus manibus ephemeridas aſpicis detritas velut uncta ſuccina, quæ neminem interrogat, jamque interrogatur: quæ marito ad militiam & patriam eunte, non perget ſimul retardata ſupputationibus Thraſilli. Quando libuerit ferri ad primum lapidem, hora è codice accipitur. Si prurit angulus oculi ſcalptus, petit collyria* poſt *conſideratam nativitatem. Quamvis decumbat ægrota, hora nulla ſumendis alimentis magis idonea putabitur, quàm quæ præſcripta fuerit à Petoſiri. Si paupercula fuerit decurret ambo intervalla terminorum, ac ſortes extrahet; & frequens blandimentum dabit ariolo frontem ac manum ſcrutanti.*

Illius occurſus etiam vitare memento.
In cujus manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum conſulit, & ja
Conſulitur; quæ caſtra viro patriamque peten
Non ibit pariter, numeris revocata Thraſylli. 5
Ad primum lapidem vectari cùm placet hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus inſpectâ geneſi collyria poſcit.
Ægra licèt jaceat, capiendo nulla videtur.
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris. 5
Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrumque
Metarum, & ſortes ducet; frontemq; manumq
Bræbebit vati crebrum poppyſma roganti.

ANNOTATIONES.

571. *Illius occurſus, &c.* | At imprimis devita illas mulieres quæ Aſtrologiam ipſæ callent, & futura inde rimantur.

572. *Ceu pinguia ſuccina.* | Tam ſæpè contrectatas ab ipſa, quàm ſua ex electro monilia; vel, tam ab ea tritas, quàm ſuccinum, quod ex aſſidua nanuum contrectatione & ſudore unctum & pingue omninò eſt.

Succina. | Electrum Græci vocant Plin. L. 37. cap. 3. *Naſcitur*, inquit, *defluente medullâ pinei generis arboribus, ut gummi in ceraſis, reſina pineis erumpit humoris abundantia, denſatur rigore vel tepore autumnali. . . . . arboris ſuccum priſci credidêre, ob id ſuccinum appellantes*, &c. at bis errat Plinius in iſtis. Nec enim ex arboribus ſed è ſaxis emanat ſuccinum: deinde nec reſinam ferunt arbores in iis regionibus è quibus electrum advehitur. Eſt ergo ſuccinum bituminis genus concretum & condenſatum.

573. *Ephemeridas.* | Libellum Mathematicum in quo notatur quæ ſingulis diebus cœli conſtitutio.

575. *Numeris revocata Thraſilli.* | Vel quòd prævidet ex Aſtris periculum, ſi marito comes eat; vel præ nimio artis illius, ut ſit, ſtudio: & quòd tunc ſupputando ſpeculandove intenta incumberet.

Thraſilli. | Celebris Mathematici Imperatori Tiberio familiaris. De eo Sueton. Tiber. cap. 14 & Cornel. Tacit. Annal. 6.

576. *Primum lapidem.* | Caius nempè Gracchus Tribunis plebis ſingulis milliariis columnas lapideas diſponi juſſerat, quibus viarum ſpatia ſignarentur. Plut. in Gracch.

577. *Ex libro.* | Ex Ephemeride, cavens ne tùm noxia dominentur aſtra, cùm ad ambulationem procedit, aut quidvis aliud frivolum molitur.

578. *Inſpectâ geneſi.* | Geniturâ, horâ na horoſcopo.

Collyria. | Oculorum medicamina. Horat. L 1. Sat. 5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

580. *Petoſiris.* | Aſtrologus Ægyptius, cu miminêre Suidas, & Plin. Lib. 7. cap. 49.

581. *Si mediocris erit, &c.* | Mediocris mu mediocres ariolos conſulet mediocri pretio.

Spatium luſtrabit utrumque. | Circum ne adibit, in quo Divinatores & Sortilegi vilio aderant multi. Hinc fallacem circum vocari Horatio aſſerit Turnebus Lib. 5. cap. 23.

Spatium luſtrabit utrumque metarum. | S Cæſar. cap. 39. *quò laxius dimicaretur*, inq *ſublatâ metâ, inque earum locum bina caſtra adverſo conſtituta.* Et Claud. cap. 21. Circ maximum ait marmoreis carceribus auratiſ metis excultum, cùm priùs utraque tophina lignea fuiſſent. Acron porrò viles ariolos ca metas illas conſidere ſolitos affirmat. Ali autem vetus Schol. locum hunc expedit. *culatores*, inquit, *conſueverant duo ſibi loca d gere, quæ luſtrabant & circumibant, ac per ea inde jactitare ſortes ſeu taxillos, ut exinde quod geneſeos ſignum ſe accommodaverit inſpician numquid vivet & quando: tumque paucis ex v bis ibidem conſcriptis ſortes educebant.*

582. *Sortes ducet.* | Cic. de Divin. paſſim more illo ſortes miſcendi, tollendi, educen Lib. 2. n. 85. Numerius Suffetius inven earum dicitur: ibid. Sortes mittere idem quod talos jacere vel teſſeras: . . . & t res inventa fallaciis aut ad quæſtum, aut ad perſtitionem, aut ad errorem, &c. Vide Su Tiber. cap. 14. & Ner. cap. 21. Porrò ſort erant teſſellæ quædam aut taleolæ inſcripta

Divitibu

vitibus reſponſa dabit Phryx augur, & inde
onductus dabit aſtrorum mundiq; peritus : 585
que aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
ebeium in circo poſitum eſt, & in aggere fatum
uæ nudis longum oſtendit cervicibus aurum,
onſulit ante Phalas, Delphinorumq; columnas ;
ſaga vendenti nubat, caupone relicto, 590
æ tamen & partûs ſubeunt diſcrimen, & omnes
utricis tolerant, fortunâ urgente, labores.
d jacet aurato vix ulla puerpura lecto.
antùm artes hujus, tantùm medicamina poſſunt,
uæ ſteriles facit, atq; homines in ventre necandos
onducit. Gaude infelix, atq; ipſe bibendum 596
rrige quicquid erit : nam ſi diſtendere veller,

At *opulentis vaticinia proferet Phrygius Vates, proferet quoque illinc mercede accerſitus ſidera & mundum cognoſcens, quidam etiam vetulus, qui abſcondit fulmina communia. Plebis fatum ſtat in circo atque in aggere. Quæ nudato collo oblongum oſtentat aurum, conſilium capit ante Phalas & columnas Delphinorum, utrum* debeat *cum ſagario conjugium inire dimiſſo tabernario. Nihilominùs iſtæ & pariendi periculum incurrunt, & cunctas atricis moleſtias ferunt, premente fortunâ. At aurato cubili aliqua rarò puerpera decumbit. Adeò valent artes, adeò medicamen-*

illius *quæ reddit infœcundas, hominesque in utero perimendos comparat.* Tu verò *miſer lætare,*
que potandum uxori *propina quodcunque fuerit.*

ANNOTATIONES

bentes ſententias, aliæ felititatem, calamita-
aliæ denuntiantes mittebantur aut in urnam,
in ſitellam, aut in galeam, &c. Verſabantur
educebantur manu pueri. Teſtis Cic. de Di-
. Vid Turneb. Lib 5. cap. 21. & 23. & L.
cap. 16. Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 13, &c.
Frontemque manumque. | Siſtet ſe coram Me-
poſcopis & Chiroſcopis, qui è frontis & ma-
am inſpectione divinant ; & iis abblandietur,
futura ſibi aperiant : nec rogantibus pro
rcede poppyſma denegabit.
583. | *Poppyſma.* | Græca vox propriè ſignifi-
s eum ſonitum qui fit colliſis labris, ut &
idè oſculando ; & hoc ſenſu poni hic vide-
: adulationem etiam deſignat.
584. *Phryx augur.* | Cicer. 1. de Divin. n.
Phryges, Piſidæ, Cilices, & Arabum natio
um ſignificationibus plurimùm obtemperant.
Et indè. | Aliàs, *Indus*, in eſt, Bracmanes &
mnoſophiſta, ſeu Indorum Sapiens.
585. *Aſtrorum mundique peritus.* | Mathema-
is & Aſtrologus.
586. *Qui publica fulgura condit.* | Fulgurum
piator, ea terræ infodiens & humi condens.
de Perſ Sat. 2. v. 26. & quæ nos ibid.
587. *Plebeium in circo, &c.* | Plebeiæ mulie-
ariolos illos è trivio & è circo, vel ſedentes
aggerem Tarquinii dumtaxat conſulunt.
Circo. | Vide Sat. 3. ad v. 65. & 223.
In aggere. | Orbs clauditur ab Oriente aggere
rquinii Superbi inter prima opere mirabili ;
mque eam muris æquavit, quà maximè pa-
at, aditu plano. Plin. Lib. 3. cap. 5. Romam
ſcribens.
588. *Quæ nudis longum, &c.* | Meretrix ſine
dore collum nudare ſolita, & illud exornans aureis monilibus, ariolatur, & conſulentibus reſpondet etiam in circo. Quòd autem meretrices id quoque præſtarent, patet ex Plin. Lib. 30. cap. 2. ubi ſic de Nerone loquitur : *Utinam & Inferos, & quoſcumque de ſuſpicionibus ſuis Deos conſuluiſſet potiùs quàm lupanaribus & proſtitutis mandâſſet inquiſitiones eas, &c.* Sortilegarum etiam apud Germanos mulierum meminit Plutarchus in vita C. Cæſaris. Ita vulgò. At certè non malè quidam legunt, *Quæ nullis*, &c. ut notetur mulier plebeia.

589. *Ante Phalas.* | Turres ligneas erectas in circo ſpectatoribus. Turneb. Lib. 5. cap. 23. & Lib. 18. cap. 33 Ennius.

Malos diffindunt, fiunt tabulata Phalaque.

Delphinorumque columnas. | Et huic loco dabit lucem Plin. Lib. 36. cap. 5. ubi ſic habet : *In magna dignatione Cn. Domitii delubro in circo Flaminio erant Neptunis ipſe, & Thetis, & Nereides, ſupra Delphinos ſedentes*, ſcilicet ex marmore.

590. *Saga.* | Veſtimenta ſunt militaria.

Caupone. | Vel proco, vel priore marito.

591. *Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen.* | Mediocris fortunæ mulieres & dolores parturiendo & vitæ periculum ſubeunt, editoſque infantes ipſæ alunt non ſine magnis laboribus. Divites autem (proh nefas) âbigendo partum his incommodis ſe liberant.

594. *Hujus* | Veneficæ, vel obſtetricis improbæ.

596. *Gaude infelix.* | Marite.

597. *Porrige.* | Potionem quamlibet abortum faciendo idoneam.

Si diſtendere, &c. | Si ferr uterum veller ac parere.

Etenim ſi cuperet ventrem dilatare atque torquere, infantulis exilientibus, forſitan Æthiopis fores parens. Jam codicillis contineretur hæres diſcolor nunquam tibi conſpiciendus matutino tempore. *Prætereo ſubſtitutos, atque latitiam & deſideria frequenter defraudata apud lacus impuros; & vocatos illinc Salios, Antiſtites, ſuppoſito corpore Scaurorum, appellationem habituro. Aſtat nocte ſors mala, ſpoliatis favens puerulis. Eos gremio* ſuo *complectitur & educat univerſos: mox ædibus excelſis offert, atque arcanum ſibi hiſtrionem aptat. Illos diligit; iis ſe inſerit; ſuoſque ludens promovet alumnos. Ille magnorum incantamenta profert, iſte venum philtra Theſſalica, quibus* uxores *poſſit animum viri cruciare,*

Et vexare uterum pueris ſalientibus, eſſes
Æthiopis fortaſſe pater: mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunquam tibi manè videndus,
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaque ſæpè
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos. Stat fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes,
Involvitque ſinu: domibus tunc porrigit altis
Secretumque ſibi mimum parat: hos amat, his
Ingerit, atque ſuos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,

ANNOTATIONES.

598. *Pueris ſalientibus.* | In lucem ex utero prodeuntibus; vel ſe moventibus in ventre matris.

Eſſes Æthiopis fortaſſe pater. | Uxor tua pateret Æthiopis mœchi filium, cujus te patrem gerere oporteret tamen, & adulterino bona tradere per teſtamentum, dictante nimirùm illum hæredem uxore; ut ſuprà dictum v. 218.

599. | *Æthiopis.* | Servi tui fortaſſe, advecti ex ea Africæ parte, quæ nunc Abyſſinis occupatur, & Zonæ torridæ ſubjecta eſt.

Decolor. | Niger nempè, cùm tu ſis albus.

600. *Nunquam tibi manè videndus.* | Cujus tibi manè conſpectus & occurſus foret evitandus, velùt malum omen, ex ſuperſtitione Veterum: De qua jam Sat. 5. v. 54. Sic Bruto & Caſſio in aciem proſilientibus occurrens Æthiops cladem, & Adriano Imperatori Maurus obvius mortem, præſignâſſe fertur. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 13, &c.

601. *Tranſeo ſuppoſitos.* | Nihil dicam de pueris ſubditititiis, quos maritis uxores quaſi ſuos obtrudunt, cùm tamen ipſæ partum abegerint, ut dictum eſt, ac proprios enecârint.

Gaudia, votaque. | Patrum deceptorum qui prolem alienam pro ſua fovent ac educant.

602. *Ad ſpurcos decepta lacus.* | Prope montem Aventinum, ad lacum Velabrenſem, cœnoſum & immundum, quo deferebantur exponebanturque ſpurii. Hos enim interdùm aſſumebant uxores primæ nobilitatis ac velut editos à ſe proferebant. Sicque fiebant è ſpuriis nobiles, Magiſtratus, Pontifices, ludente fortunâ.

Atque inde petitos. | Taceo quod & inde ſunt Pontifices, Salii, &c.

603. *Salios.* | Martis Sacerdotes, de quibus Sat. 2. v. 124, & ſeq.

Scaurorum. | Quorumlibet nobilium, Sat. v. 35.

604. *Stat.* | Velut imperans ac præſidens.

Fortuna improba. | Quæ immeritos auget honoribus, & indignos divitiis beat.

Noctu. | Tunc enim clàm exponebantur pueri.

606. *Domibus tunc porrigit altis.* | In familias nobiles intrudit.

607. *Mimum.* | Ludum, jocum. Sat. 3. 39.

608. *Suos.* | Hinc benè vocantur fortunæ filii.

Producit. | Ad honores provehit, ad opes potentiam.

609. *Hic Magicos affert cantus, &c.* | Hodie nes paſſim videas ſceleratos improbis mulieribus ſuppeditantes materiam ſcelerum per philtra, per magicas incantationes.

Magicos affert cantus. | Horum vim deſcribit Virgil. Ecclog. 8. vanitatem etiam explicat deridet Plin. Lib. 24. cap. 17. Lib. 25. cap. Lib. 26. cap. 4. Lib. 28. cap. 2. & ſeq. Lib. cap. 1. & ſeq. &c.

Theſſala Philtra. | Theſſali Græciæ populi neficiis, incantationibus, præſtigiis dudùm moſi. Horat. in fine Epiſt. 2. Lib. 2. port vocat & miracula Theſſala. Plaut. Amphitr. 4. Scen. ult. *Ego pol illum ulciſcar hodiè, lum veneficum, qui perverſè perturbavit mentem meæ.* Vide Apul. Flor. 1.

610. *Philtra.* | Amatoria pocula. Ovid. *Philtra nocent animis, vimque furoris habent.*

Vexare. | Amore ſuo accendere, torquere, inſaniam uſque nonnunquam. Tacit. Annal. ſub finem. *Agrippina veneni genus exquiſ optabat, quo mens Claudii turbaretur, mors ferretur.*

Et ſoleâ pulſare nates. Quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modò geſſiſti. Tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus illé Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. Quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fractâ compage ruebant,
Non aliter, quàm ſi feciſſet Juno maritum
Inſanum. Minùs ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: ſiquidem unius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere juſſit
In cœlum, & longâ manantia labra ſalivâ.
Hæc poſcit ferrum atque ignes, hæc potio torquet.
Hæc lacerat miſtos equitum cum ſanguine Patres.
Tanti partus equæ, quanti una venefica conſtat.

& crepidâ clunes percutere. Hinc venit quòd inſanis; hinc tenebræ mentis, & ingens oblivio eorum quæ mox feciſti. Nihilominùs id ferendum videatur *ſi non cœperis etiam inſanire, ſicut ille Neronis avunculus, cui Cæſonia ingeſſit frontem integram pulli trementis. Quæ* mulier *non aget* idem *quod Imperatoris conjux? flagrabant omnia, & rupta commiſſurâ concidebant haud ſecùs ac ſi Juno conjugem dementem reddidiſſet. Minùs itaque ſceleratus erat Agrippinæ fungus. Is enim unus vetuli viſcera oppreſſit, atque ad Cœlum deduci fecit titubans caput & labia defluentia perenni ſalivâ. Illud* autem *poculum petit ferrum ac flammam, illud cruciat, illud diſcerpit Senatores permixtos equitum cruori. Tantùm valet equæ fœtus, quantùm una ſaga!*

ANNOTATIONES.

611. *Soleâ pulſare nates.* | Indignè tractare, ad libitum. Vide quæ ad Perſ. Sat. 5. v. 169.

Quod deſipis. | Ovid. cit. Sueton. Calig. cap. 50. mox citand.

612. *Oblivio.* | Claudii ſtultitiam oblivionem, inconſiderantiam narrat Sueton. Claud. cap. 38, 39, 40.

614. *Avunculus ille Neronis.* | Caius Caligula quem uxor Cæſonia amatorio medicamento in ſui amorem illexiſſe creditur, ſed quod in furorem verterit. Suet. Calig. cap. 50. Porrò is Neronis avunculus. Siquidem Nero matrem habuit Agrippinam, cujus frater Caligula: amborum verò pater Germanicus. Suet. Calig. cap. 7.

615. *Frontem pulli.* | Hippomanes, de quo antè, cap. 133.

Tremuli. | Recens nati & frigore trementis.

Cæſonia. | Quam neque facie inſigni, neque ætate integrâ, jamque matrem ex alio, & projectæ laſciviæ uxorem Caligula perditè amavit, ab ea, ut creditur, potionatus. Hanc & chlamyde, peltâque & galeâ ornatam, & juxtà adequitantem militibus oſtentavit, &c. Sueton. Calig. cap. 25. 33. 50.

616. *Infudit.* | In potione ſeu philtro.

617. *Ardebant cuncta.* | Quaſi furentis Imperatoris igne & furore correpta.

Fractâ compage. | Metaphora ad ædium ruentium lapſu, id eſt, ordine perturbato, ſubverſâ ratione.

618. *Quàm ſi Juno maritum, &c.* | Sic tota Reſpublica peſſum ibat furentq; Principe, ut totus orbis periret rectore deficiente, ſi Jovem zelotypa Juno per ſimile philtrum ad inſaniam egiſſet.

619. *Minùs ergo nocens.* | Agrippina quam Cæſonia, quarum ſcelus comparat hîc Juvenalis.

Agrippinæ boletus. | Venenatus fungus, quo virum ſuum Claudium Imperatorem ſuſtulit. Vide Tacit. Annal 12. ad finem. Et Sat. 5. v. 146.

621. *Ille ſenis tremulumque, &c.* | Boletus Claudii, annum ſuperantis ſexageſimum quartum, & cui jam tremulum caput, ſpumans rictus, &c. Sueton. Claud. cap. 30.

Deſcendere juſſit in Cœlum. | *Apotheoſim deridet*, inquit Vetus Schol. Alii ſimpliciter intelligi volunt deſcenſum ejus ad Campos Elyſios. Alii reſpiciunt ad Senecæ ludum de Claudii Cæſaris morte, vel potiùs Apoco ocyntoſin, ubi poſtulantem inter Deos recipi Claudium Imperatorem, agitatâ in Concilio Deorum causâ, accuſante D. Auguſto, conſpirantibus ſtatim univerſis damnatum invadit Mercurius, atque obtorto collo raptat ad Inferos.

623. *Hæc poſcit ferrum, &c.* | At immanis illa Cæſoniæ potio Caligulam reddens furioſum, in quanta mala præcipitavit ferro flammâque in omnes ſævientem?

624. *Hæc lacerat.* | Sueton. Caligul. cap. 28. *diſcerpi Senatorem concupivit*, &c,

Miſtos equitum cum ſanguine Patres. | Nec enim Equeſtri pepercit Ordini aut Senatorio, Sueton paſſim in Calig. præſertim verò c. 26, 27, 28, 30.

625 *Tanti partus equæ, &c.* | Hippomanes notat, de quo ſuprà.

Quanti una venefica. | Quantùm arte pollet venefica. Legunt quidam, *tanti*, iterùm; quòd certè magis placet.

Aversantur genitos è concubitu: nullus contradicat: nullus prohibeat. Modò licet privignum interficere. O pupilli qui majores habetis opes, ego vobis auctor sum, servate vitam, neque ulli mensæ confidite. Lurida pinguia efferveſcunt matris toxico. Quiſpiam prius comedat quodcumque obtulerit ea quæ genuit: pappas meticuloſus calices antè delibet. At iſta comminiſcimur, Satirâ nimirùm induente cothurnum ſublimem: atque prætergreſſi terminos ac normam præcedentium ore Sophoclis, verſus magnificos debacchantur Rutulis collibus & aëri Latino incognitos?

Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet. Jamjam privignum occidere fas eſt.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior eſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat antè aliquis quicquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus præguſtet pocula pappas.
Fingimus hæc, altum Satirâ ſumente cothurnum
Scilicet? Et finem egreſſi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cœloque Latino?
Non utinam vani: ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerique meis aconita paravi,
Quæ deprenſa patent; facinus tamen ipſa peregi.

Utinam nos eſſemus *futiles! at exclamat Pontia: fateor, perpetravi* talia, *& propriis filiis porrexi venenum, quod evulgatum innotuit: nihilominùs ipſa patravi ſcelus.*

ANNOTATIONES.

626. *Oderunt natos de pellice.* | Oderint ſanè ſpurios viri ſui filios: ut Juno Herculem. At minimè ferendum quòd & privignis mortem molantur, imò & propriis aliquando filiis.

Pellice. | Suprà ad v. 272.

627. *Jamjam privignum occidere, &c.* | Impunè committitur id ſceleris. Sic Britannicum viri ſui Claudii filium è Meſſalina priori uxore Agrippina veneno ſuſtulit, ut Neroni filio ſuo pararet Imperium. Cornel. Tacit.

629. *Cuſtodite animas.* | Seu à noverca, ſeu à matre etiam veſtra, ſi novo marito nupſerit, aut nubere cupiat. Sic Pontia ut nuberet mœcho ſuos filios interemit duos.

630. *Livida.* | Quia lividi fiunt veneno enecti.

Fervent. | Redundant, plena ſunt.

Adipata. | Succulentæ dapes, opima edulia, adipe veluti condita. Vel, *dulcia placenta*, ut interpretatur vetus Schol. qui & ſequentes verſus duos in aliis codicibus deeſſe notat ibidem.

631. *Mordeat antè aliquis.* | Ad explorandas præcavendaſque materni veneni inſidias.

632. *Quæ peperit* | Noverca vel è novo è priore marito filios habens, vel ex utroque. Alterutris enim necem parabit, ut aliis faveat & ſecundo præſertim viro deferat hæreditatem.

Pappas | Senex veneratione dignus, pater; alumnus etiam, tutor, pædagogus.

633. *Fingimus hæc* | An verò mulieribus Romanis affingimus eadem quæ leguntur apud Græcos & Tragicos de Progne, de Medea? Imò verò

Satirâ | Vide Sat. 1. v. 30. & quæ nos ibi.

Cothurnum. | Calceus erat Tragœdorum materiæ ſublimi reſpondens & majeſtati rerum ideòque altus, & magnificus. Hinc metaphoricè ponitur pro ſtylo gravi & excelſo. Virg. Eclog. 8.

Sola Sophoclæo tua carmina digna cothurno.

634. *Priorum.* | Satyrographorum, Lucilii, Horatii, Perſii, communia dumtaxat argumenta notaque tractantium.

635. *Sophocleo.* | Quale ſcripſit Sophocles celebris ille Tragicus Athenienſis. Is à ſuavitate orationis Apis vocatus; exhibuit fabulas plus centum & viginti; è quibus omnibus ſeptem dumtaxat ad nos pervenerunt. Annos natus propè centum. Oedipum Coloneum ſcripſit, quæ vel unâ, cæteris ejuſdem ſtudii Poëtis gloriam præripit. Vicies & ter adeptus victoriam, in poſtrema ex inſperato gaudio exſpirâſſe dicitur. Vide Valer. Maxim. Lib. 8. cap. 7. & Lib. 9. cap. 12.

Bacchamur. | Magnâ voce ac ſtrepitu bacchantium inſtar furentes eructamus.

636. *Rutulis, cœloque Latino.* | Italiæ, in qua Latium, in Latio verò Rutuli veteres populi.

637. *Pontia.* | Uxor Vectii Bolani, filia verò Pub. Petronii. *Hæc velut rea conjurationis à Nerone damnata, filios inſuper veneno enecâſſe convicta largis ſe epulis oneravit, ac vino: inciſiſque venis ſaltans, quo maximè ſtudio oblectabatur, extincta eſt.* Ita vetus Schol. Martial. Lib. 2. Epigram 34. ad Gallam.

O mater, quâ nec Pontia deterior.

638. *Aconita.* | Sat. 1. v. 158.

639. *Facinus tamen ipſa peregi.* | Legendum dubitat dumne potiùs, *tantum*, pro *tamen*, Gujetus.

Tunc

Tunc duos unâ ſæviſſima vipera cœnâ 640
Tunc duos? Septem, ſi ſeptem fortè fuiſſet.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torva
Dicitur, & Progne. Nil contrà conor: & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus; ſed
Non propter nummos. Minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem 646
Hunc ſexum; & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites: ut ſaxa jugis abrupta quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.
Illã ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. Spectant ſubeuntem fata mariti 651
Alceſtim: & ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri cupiant animam ſervare catellæ.

O vipera crudeliſſima, an tu duos unis epulis, an tu duos occidiſti? Imò *ſeptenos* occidiſſem, *ſi caſu ſepteni adfuiſſent. Fidem habeamus tragicis, quodcunque narratur de tetra Colchide, ac de Progne: minimè nitor adversùm. Iſtæ verò magna* quidem *avo ſuo prodigia moliebantur, at nequaquam pecuniæ causâ. Nec tantùm demirari oportet ingentia portenta, quandocumque ſexum iſtum* muliebrem *iracundia ſceleratum efficit; atque pronæ abripiuntur furore hepar inflammante: quemadmodùm rupes abſciſſa cacumini, quo ſubducitur mons, & paratur latus declivi ſuſpenſo. Ego non eam toleravero, quæ numerat, ac mentis compos exequitur quæ facinus. Conſiderant Alceſtim,* quæ *viri ſortem accipit: ac ſi par offeratur commutatio,* iſtæ *mariti nece velint cuſtodire vitam catelli.*

ANNOTATIONES.

640. *Vipera.* | Improbas illas uxores comparat cum viperis, quas aiunt vulgò ſævas, & marem quidem à fœmina arroſo capite, fœminam autem à catulis latera ventremque matris perrumpentibus enecari. Vel Plin. teſte Lib. 10. cap. 62. Hæc tamen velut fabuloſa docti rejiciunt; & Ariſtoteles aliter explicat, Lib. 5. cap. ult. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 6. cap. 13. Philoſtrat. &c.

641. *Septem, ſi ſeptem, &c.* | Eſt reſponſio nefandæ Pontiæ.

642. *Tragicis.* | Sophocli, Euripidi, Senecæ, & aliis, multa ſæpè fabuloſa tractantibus argumenta.

De Colchide torva. | Medeâ Ætæ regis Colchorum filiâ, quæ liberos coram infido Jaſone diſcerpſit. Porrò Colchis Aſiæ eſt regio Ponto vicina, venenorum ferax. Undè tot veneficiorum artifex Medea celebratur. Hiſtoria nota de Jaſone cum Argonatis illuc profecto, & artibus Medeæ amore ſuo irretitæ vellus aureum conſecuto. Vid. Juſtin. Lib. 42. Diodor. Sic. Lib. 5. cap 3. Item Euripid. & Senec. in Medea. Ov. Metamorph. 7. Fab. 2. & ſeq.

643. *Progne.* | Filia Pandionis Athenienſium Regis, quæ Ityn filium Tereo Thracum regi viro ſuo comedendum appoſuit, ſororis ſuæ Philomelæ vindicandæ causâ. Ovid. Metamorph. 6. Fab. 7.

Illa. | Medea, Progne, monſtroſa quidem facinora ſunt aggreſſæ: verùm quod nunc fit, deterius eſt.

645. *Non propter nummos.* | Illæ amoris impatientiâ, juſtâque irâ incenſæ & abreptæ; at noſtræ per avaritiam, quæ ſanam mentem relinquit, flagitia exequuntur.

648. *Præcipites: ut ſaxa jugis, &c.* | Quanto impetu ſaxum jugo montis abruptum, aut pars ejus avulſa delabitur & præceps ruit.

650. *Computat.* | Vel, quæ numerat ac reputat promiſſam ſibi pro ſcelere mercedem, ut Eriphyle: vel potiùs, quæ otioſè deliberat, in animo rem patrandam revolvit, examinat, providet, ſtatuit. Hæc profectò eſt peſſima. Cic. 1. Off. n. 27. *Permultùm,* inquit, *intereſt, utrùm perturbatione aliquâ animi, quæ plerumque brevis eſt, & ad tempus; an conſultò & cogitatò fiat injuria. Leviora enim ſunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ meditata & præparata inferuntur.*

653. *Sana.* | Prudens, ac ſciens, perſpectis omnibus ac proſpectis rei adjunctis.

Spectant. | In Theatro, ac ludis.

Subeuntem fata mariti Alceſtim. | Admetus Rex Theſſaliæ gravi morbo tenebatur: de eo conſultum reſpondet oraculum, ſpem vitæ nullam ſupereſſe, præterquàm ſi quis pro illo fatum ſubiret: refugientibus autem cæteris omnibus, Alceſtis uxor ultrò ſe morti obtulit. Vide Platon. Dial. de Amore. Euripid. in Alceſte, &c.

652. *Similis ſi permutatio detur.* | Romanis uxoribus permultis ſi daretur optio perdendi vel catulum vel maritum, ſanè hujus morte vitam illius redimerent. Quàm longè abſunt ab amore conjugali illarum Indiæ mulierum, quæ cum viro ſepeliri certatim cupiunt. Quod refert Cicero Tuſc. 5. n. 78.

Occurrunt

Plurima tibi reperiuntur Belides & Eriphylæ. Matutino tempore qualibet regio Clytemneſtram exhibebit. Id ſolùm intereſt, quòd hæc Tyndaris dextrâ & ſiniſtrâ gerebat ſecurim rudem atque obtuſam; jam verò patratur ſcelus exiguo rubetæ inteſtino: at nihilominùs etiam gladius adhiberetur, *ſi Atrides callidus ſumeret antidota Pontici regis tertiò ſubacti.*

Occurrunt multæ tibi Belides, atque Eriphylæ
Manè Clytemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantùm refert, quòd Tyndaris illa bipennem
Inſulſam & fatuam dextrâ lævâque tenebat.
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, ſi præguſtaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

ANNOTATIONES.

654. *Occurrunt multæ tibi Belides.* | Paſſim Romæ videas Belidum & Eriphylæ ſimiles.

Belides. | Hæ vocantur aliàs *Danaïdes*, Belo avo, patre Danao, puellæ quinquaginta, quæ ſuum quæque virum (unâ exceptâ) primâ nocte nuptiarum interfecêre. Quapropter apud Inferos pertuſum dolium aquâ implere coguntur.

Eriphylæ | *Eriphyla* Vatem Amphiaraum virum ſuum, latentem ne duceretur ad bellum Thebanum, ubi ſe moriturum prævidebat, ipſa prodidit, aureo monili corrupta. Is igitur eò perductus terræ hiatu abſorptus periit. Undè Horatius Lib. 3. Od. 16.

. . . . . *Concidit auguris*
Argivi domus, ob lucrum
Demerſa excidio.

655. *Manè Clytemneſtram.* | Plures modò fœminæ Clytemneſtram imitantur. Illa Ægiſtho adultero adjuta redeuntem è bello Trojano Agamemnonem maritum bipenni obtruncavit. Vide Sophocl. in Electra Euripid. in Oreſte, Senec. in Agamemnone.

656. *Tyndaris.* | Clytemneſtra Tyndari Regis & Ledæ filia, Agamemnonis uxor.

657. *Inſulſam & fatuam.* | Bipenni uſa Clytemneſtra parùm ſolers & callida: at noſtræ viros cautè & artificioſo mortis genere circumveniunt, venenatis ſcilicet epulis.

Dextrâ lævâque tenebat. | Magno conatu & niſu, eoque rudi & agreſti.

658. *Pulmone.* | Metonymia Species pro genere.

Rubetæ. | Vide Sat. 1. v. 70.

659. *Si præguſtaret.* | Si nôſſent virum antidoto munitum, ferro aggrederentur etiam.

Atrides. | Agamemnon Atrei filius, Clytemneſtræ maritus.

660. *Ter victi regis.* | Mithridatis Regis Ponti à Sylla primùm, deinde Lucullo, tertiò à Pompeio debellati. Vide Cic. pro Lege Manilia.

Pontica. | *Pontus* Aſiæ regio venenis inclyta. Virgil, Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.

Medicamina. | Antidotum adversùs venena, à Mithridate inventum, & ab ejus nomine Mithridation appellatum, cujus meminit Plinius pluribus locis, Lib. 23. cap. 8. componi dicitur è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem & Rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano; ut qui hoc jejunus ſumat, nullum ei venenum nociturum ſit eo die. Lib. 29. cap. 1. antidotum illud è rebus quinquaginta conſtare ait. Lib. verò 25. cap. 2. idem habet quod & Gellius Lib. 17. cap. 16. ſic ſcribens: *Anates Ponticas dicunt edundis vulgò venenis victitare: ſcriptum etiam à Lenæo Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicamentis & remediorum id genus ſolertem fuiſſe, ſolitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ ad gerendis venenis valeant*, &c. porrò idem Mithridates ita ſumendo veneno aſſueverat, ut jam mori volens illud impunè & incaſſum hauriret. Ibid. Hinc Martial. Lib. 5. Epigr. 77.

Profecit poto Mithridates ſæpè veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere tibi.

SATIRA

SATIRA. VII.

ET ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm.
Solus enim triſtes hîc tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cùm jam celebres notique Poëtæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent; nec fœdum alii nec turpe putarent
Præcones fieri; cùm deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.

INTERPRETATIO.

ET expectatio & modus ſtudiorum dumtaxat in Cæſare conſiſtunt. *Unus etenim conjecit oculos in Muſas hoc tempore afflictas, quando vates inſignes & famoſi jam niterentur* pretio *comparare balneum* apud *Gabios*, & *Romæ furnos: neque pudendum nec indecorum cæteri arbitrarentur eſſe proclamatores, quando relictis Aganippes vallibus Clio famelica recederet in veſtibula.*

ANNOTATIONES.

1. *ET ſpes, & ratio.* | Ad Teleſinam Poëtam ait artes & ſtudia Romæ à cæteris contemni, jacere, ſteriles eſſe: ab uno verò Cæſare foveri.

Cæſare. | Quis ille, pugna non mediocris. Neronem intelligit vetus Schol. abſurdè quidem. Nervam, Trajanum, ad Adrianum alii volunt: certè aliis ego adſtipulor qui Domitianum. Nec verat quòd Sat. 4. falsè proſciderit. Duo me movent; Paridis hiſtrionis mentio in hac Satira; & quòd Sueton. Domit. c. 9. teſtatur eum initio principatûs liberalem, atque omnes circa ſe largiſſimè proſecutum, &c. Adde Quintil. in Prol. Lib. 4. ubi Domitianum invocat velut maximè præſens ac propitium ſtudiis numen. Quidni ergo Juvenalis pariter aut adulatus ſit, aut quid ab Imperatore factum oporteret, docuerit? At Sat. 4. mortuum illum indicat, & Sat. 1. in fine mortuos ſe tantùm aggredi profitetur. Scilicet vivum neminem expreſſo nomine exagitat, mutato verò, hoc liberiùs inſectatur. Hanc porrò Satiram primis Domitiani temporibus ſcriptam cum aliquibus crediderim. Sed quoniam ad Trajanum aut Adrianum etiam perveniſſe dixi Juvenalem, & ab eo hîc alterutrum meritò laudari quibuſdam videtur, rem in medio relinquimus, nec adversùs illos pugnare libet.

3. *Reſpexit.* | Conſolatus eſt, adjuvit, erexit, Virgil. Eclog. 1.

Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem.

4. *Balneolum Gabiis, &c.* | Ad vilia quæque miniſteria paupertate adigerentur: atque adeò balneariam aut furnariam exercerent, aut certè balneatoribus ac furnariis operam locarent ſuam: ſicut victus habendi cauſa Cleanthes pridem noctu aquam hauriebat hortulano, piſtori verò ſeu mulieri cuidam farinam pinſebat; ut interdiu Philoſophiæ vacaret. Diogen. Laërt. Lib. 7.

Gabiis. | In hoc Volſcorum oppido, ad viam Præneſtinam ſito. Vide Sat. 3. v. 192. & Sat. 6. v. 56.

6. *Deſertis Aganippes vallibus.* | Abjecto litterarum ſtudio, & Muſis valere juſſis.

Aganippes. | Apollini Muſiſque ſacer locus in Bœotia, vel fons Permeſſi fluminis. Vetus Schol. Erat & mons ibidem ejuſdem nominis: quo videtur Juvenalis reſpexiſſe, quòd ait, *vallibus.*

7. *In atria.* | Fiebat cuſtos atrienſis & oſtiarius qui Poëta erat anteà: vel ibi ſtipem, victum, ſportulas emendicabat. Fortè & deſignantur atria Licinii in foro ſita, ubi fiebant auctiones, & quò proinde ad eas præcones conveniebant. Cic. pro Quintio. n. 12. *Tollitur ab atriis Liciniis atque à præconum conceſſu in Galliam Nævius.* Et n. 25. *Ab atriis Liciniis ſuos neceſſarios corrogat.* Idem 1. contra Rullum n. 7. *Ut in atriis auctionariis potiùs quàm in triviis & compitis auctionentur.*

Clio. | E Muſis una ἀπὸ τῆς κλέους, dicta, id eſt, à gloria, quam viris fortibus procurat per hiſtorias, quibus illa ſcribendis præeſt. Hîc ponitur pro quolibet ſtudioſo & litterato.

Nam

Si enim in umbra Pieriâ quadrans tibi nullus exhibeatur, dilige appellationem & vitam Machæræ, atque venumda potiùs quod astantibus venumdat auctio tradita, vas vinarium, tripodes, armariola, capsas, Alcithoen Paccii, Thebaida atque Tereum Fausti. Id meliùs quàm si coram judice affirmes, aspexi, quid non aspexisti: quamvis hoc agant Equites ex Asia, item Cappadoces agant, & Equites è Bithynia, quos de nudato calcaneo transmisit altera Gallia. Attamen nullus deinceps adigeretur sustinere laborem Musis indecorum, quisquis sonantem facundiam jungit arguis numeris, atque lauream apprehendit.

Nam si Pieriâ quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machæræ;
Et vendas potiùs, commissa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Alcithoen Paccî, Thebas & Terea Fausti.
Hoc satiùs, quàm si dicas, sub judice, vidi,
Quod non vidisti. Faciant Equites Asiani,
Quanquam & Cappadoces faciant, Equitesq, Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo,
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.

ANNOTATIONES.

8. *Nam si Pieriâ quadrans, &c.* | Si per litteras & eruditionem nihil lucri obveniat, aliunde victum quærito & è qualibet arte humili.

Pieriâ. | *Lucus erat ad radices Olympi montis in Thessalia, cui nomen dedit Vates Pierus, qui primus sacrificâsse dicitur Musis, quæ Pierides indè vocatæ sunt.* Vet. Schol. Vide quæ ad Sat 4. v. 36.

Quadrans. | Nummus, pecunia. Vide Sat. 1. versum 121. & Sat. 6. v. 447.

In umbra. | Alii Codices habent, *in arca.*

9 *Ames nomen victumque Machæræ.* | Ama & sequere victum & institutum Machæræ, & sicut ille, præco fias.

10. *Commissa auctio.* | Vendendi cura & provincia tibi commissa à Magistratu, & à dominis rerum venalium.

11. *Stantibus.* | Circumstanti ad emendum turbæ & licitanti.

Tripodes. | Vel mensas, vel ænea vasa ad calefaciendam aquam.

Armaria. | Fortè, pluteos in quibus libri reponuntur.

12. *Alcithoen Paccî.* | *Nomina fabularum, aut malorum Poetarum qui eas scripserunt.* Vet. Schol. Porrò magna legendi varietas eò loci. Vetus Schol. habet *Alcitheon*, nec explicat ampliùs. Alii, *Alcinoum*, alii, *Alcinoen:* plures, *Alcyonen*; &, *Bacchi*, pro, *Paccî*, legunt. De *Alcithoe* muliere Thebana, quæ contemptis Orgiis Bacchi, in vespertilionem ab eo mutata est, Ovid. Metamorph. 4. Fab. 1. 7. 12. De *Alcyone* verò Neptuni filiâ, Ceycis uxore, in avem sui nominis conversâ, idem, Metamorphos. 11. Fab. 10. De *Alcinoo* Homer. Odys. 7. Virgil. Georgic. 1. Ovid. &c. *Alcinoe* denique, quæ *Alcyone*, Pleiadum una extitit.

Thebas & Terea Fausti. | Tragœdiam aliquam de Thebarum Regibus, Laio, Oedipo, &c. Vel de Tereo, de quo Satirâ præcedenti sub finem. *Fausti*, poëtastri cujuspiam.

13. *Dicas sub judice, vidi, &c.* | Falsus testis existas, & perjuriis vitam sustinentes, rem augeas, fortè & Censum Equestrem nanciscaris, ut alii nonnulli.

14. *Faciant Equites Asiani.* | His enimverò liceat esse sceleratis, qui è servis Equites fiunt. Vide Pers. Sat 5. v. 79. & seq. & quæ nos ibidem annotavimus.

Equites Asiani. | Equites Romani jam, at servi pridem ex Asia traducti.

15. *Cappadoces.* | Ex ea Asiæ Regione, quæ Galatiam inter & Armeniam posita est Proverb. apud Suid. τρία κάππα κάκιστα: *Pessima Cappa tria hæc*; nimirùm Cappadocia, Cilicia, Creta.

Bithyni. | Ex ea pariter Asiæ minoris parte, quæ Pontum attingit.

16. *Altera Gallia.* | Galatio, vel Gallo-Græcia, quæ è Græcis mixta & reliquiis Græcorum, qui Brenno duce vestrârunt Græciam, mox Orientem secuti in media Asiæ parte consedêrunt: teste Floro, Lib. 2. cap. 11.

Nudo traducit Gallia talo. | Pedibus nudis & albis, more pauperum, & mancipiorum venalium ac transmarinorum. Vide Sat. 1. v. 111.

17. *Nemo tamen studiis, &c.* | Studiosorum nemo deinceps inopiâ conflictabitur: nemo litteratus furnos aut balnea conducere, aut victûs causâ vile opus moliri cogetur, Cæsare jam respiciente.

19. *Laurumque momordit.* | Verus ac bonus Poëta, qui victor fuerit coronatus lauro Apollini sacrâ: vel qui tali gloriâ dignum se probaverit: vel δαφνηφαγῶ & hinc afflatus numine Apollinis. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 5. cap. 7.

Hoc

Hoc agite, ô juvenes : circumſpicit, & ſtimulat vos,
Materiamque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
Præſidia, atque ideò croceæ membrana tabellæ
Impletur; lignorum aliquid poſce ocyùs, & quæ
Componis, dona Veneris, Teleſine, marito :
Aut clude, & poſitos tineâ pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis, & imagine macrâ.
Spes nulla ulterior : didicit jam dives avarus
Tantùm admirari, tantùm laudare deſertos,
Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas,
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis.
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque, ſuamque
Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.

Illud ſuſcipite, ô adoleſcentes : benignitas Principis circumintuetur, ac vos incitat, & ſibi poſcit materiam. Si ex aliis parte credis ſperandum tuis rebus cellumen aliquod, propterea repletur papyrus codicis flavi, quare citiùs ligna quadam, ô Teleſine, & Veneris coniugi trade quæ ſcribis ; vel include, atque abjectos commentarios blattis vellica. Infelix rumpe pennas & elucubratas pugnas obtitera, qui exiguo in conclavi grandes verſus condis, ut merearis hederam ac effigiem macilentam. Nihil ultrà expectandum. Nunc enim *opulentus parcus aſſuevit dumtaxat mirari, dumtaxat encomiis facundos extollere ; ſicut juvenes volucrem Junonis. At elabitur ætas* apta *ſuſtinere & mare, & galeam, & bipalium : tùm* verò *faſtidia mentem penetrant, tùm ſenecta eloquens ac denudata & ſe & ſuam Terpſichoren deteſtatur.*

ANNOTATIONES.

21 *Materiamque ducis, &c.* | Exercendæ munificentiæ dignam quærit occaſionem Cæſar, adeòque eximiæ tantùm eruditionis viros, & ingenii non mediocris Poëtas inveſtigat.

22. *Aliunde.* | Quàm à Cæſare.

23. *Atque ideò croceæ membrana, &c.* | Libros ſcribis operosè.

Croceæ membrana tabellæ. | Vide quæ ad Perſii Sat 3. v. 10.

24. *Lignorum aliquid poſce.* | Quibus accenſo igne libellos inutiles conſumas, nec perdas ampliùs oleum & operam.

25. *Veneris, Teleſine, marito.* | Vulcano ignis præſid. Plaut. Amphytrion. Scen. 1.

Quò ambulas tu, qui Vulcanum in cornu.

Concluſum geris ? Id eſt, qui laterna facem accenſam portas.

26. *Tineâ pertunde libellos.* | Id eſt, tineis ac vermibus pertundendos & abſumendos permitte.

27. *Frange miſer calamos.* | Martial. Lib. 9. Epigr. 75.

Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta potoſt.

Vigilata prælia. | Carmina quæ vigilando elaborâſti ad bellatorum gloriam, &c.

28. *Qui facis in parva, &c.* | Tu Poëta ſublimis at inops, & in anguſta cella habitans.

23. *Hederis.* | Corona ex hedera quæ Poëtis eximiis & victoribus dari conſueverat. Virgil. Eclog 7.

Paſtores hederâ creſcentem, ornate Poëtam.

Imagine macrâ. | Statua tibi erigendâ apud Apollinem Palatinum, quâ tu adumbrebris chartis impalleſcens, & labore ſtudioque pertinaci & improbo macer factus. Vide quæ ſunt notanda ad Perſ. Prolog. v. 5.

31. *Tantùm admirari.* | Et nihil largiri.

32. *Ut pueri Junonis avem* | Pavovem, cujus cauda Argi oculis exornata à Junone, teſte, Ovid. Metamorp. 1. Fab. 12. Pavonis autem caudæ tot luminibus fulgentes laudes quidem pueri tribuunt; at nedum quid aliud conferant, imò ſi poſſint, pennas detrahunt.

Defluit ætas, &c. | Senſim tranſit ætas juvenilis idonea variis laboribus, ut Agriculturæ, Militiæ, negotiandi apud tranſmarinas gentes.

34. *Tunc, ſeque ſuamque Terpſichoren, &c.* | Eruditi ſenio & inopiâ oppreſſi dolent ſe Muſis ſterilibus juventutem dediſſe, vellentque aliis artibus ætatem impendiſſe, è quibus lucrum proveniſſet, & ſenectuti ac infirmitati præſidium.

35. *Terpſichoren.* | Muſarum hæc una eſt, dicta quod oblectet choreas, nimirùm per citharam, cujus inventrix habetur. Τέρψις, *delectatio*, & χόρος.

Accipe

Jam audi aſtus, ut nihil tibi tribuat is quem obſervas. Et Muſarum & Phœbi dimiſſo templo, ipſe condit carmina, & Homero ſoli concedit ob annos millenos. Quòd ſi recites provocatus exiſtimationis ſuavitate, domum dabit mutuò Maculonus, ædeſque valdè ferrò munitas imperabit eſſe utiles, in quibus oſtium emulatur fores anxias. Novit ſuppeditare libertos in ultima ſedium collocatos ſerie, atque altas aſſeclarum procurabit acclamationes. At Patronorum nemo tribuet, quanti conduxeris ſcamna & gradus tignis pretio comparatis ſuſtentatos, & orcheſtram ſedibus remittendis contextam.

Accipe nunc artes, ne quid tibi confetat iſte,
Quem colis, & Muſarum & Apollinis æde relictâ
Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero,
Propter mille annos. At ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes;
Ac longè ferrata domus ſervire jubetur,
In qua ſollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extremâ in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuiq; in pulvere ſulcos
Ducimus, & littus ſterili verſamus aratro.

At tamen nos id mollimur, & pulverem exiguum ſulcamus, ac ripam infructuoſo vertimus aratro.

ANNOTATIONES.

36. *Accipe nunc artes.* | Audi jam quantis artibus illudant Poëtis divites Patroni, ne quid opis & pecuniæ illis impertiantur.

37. *Et Muſarum & Apollinis, &c.* | Hæc jungunt alii cum præcedentibus, alii cum ſequentibus.

Muſarum & Apollinis æde. | Ædem Muſis extruxit Martius Philippus; Apollini in ſuo Palatio Auguſtus Cæſar: Teſte Sueton. Octav. Auguſt cap. 29.

38. *Ipſe facit verſus.* | Patronus dives Poëtarum verſibus indigere ſe negat ipſe meliores faciens, ſuo quidem judicio: verùm invitâ facit Minervâ, & adverſantibus Muſis & Apolline, quorum ædem reliquit & ſprevit. Hinc tamen ille ſumit anſam & occaſionem nihil nummorum colentibus ſe bonis Vatibus dandi: aut certè verſus eorum laudabiles ſuis qualibuſcumque verſibus compenſat tantùm. Ad rem facit quod Macrob. Saturnal. Lib. 2. cap. 4. refert de Auguſto, qui Græculo cuidam Epigrammata ſibi frequenter offerenti reddidit Epigramma: at paucos denarios callidè ſtatim porrigenti ſummam ingentem numerari juſſit.

Homero. | Vide Sat. 6. v. 437.

39. *Propter mille annos.* | Ob antiquitatem dumtaxat: cætera non conceſſurus; adeò fatuus eſt. De Homeri ætate apud auctores non convenit. Vetus autem Scholiaſtes hîc ita loquitur: *dinumerato fortaſſe tempore ad ætatem uſque ſuam, Poëta dixit mille annos fluxiſſe ab Homero, qui fuit annis ante urbem conditam centum & ſexaginta, poſt Ilium captum ducentis ſexaginta.*

Si dulcedine famæ ſuccenſus recites. | Si famæ tantùm & honoris captandi causâ verſus facis.

40. *Recites.* | Recitandi conſuetudinem & apparatum olim ſanè magnum explicabimus ad Perſ. Sat. 1. v. 15. & ſeq.

Maculonus. | Dives quidam, ut ille Fronto, de quo Sat. 1. v. 12.

Commodat ædes. | At cæteras impenſas minimè ſuppeditabit.

41. *Ferrata domus.* | Ad exhibendam opulentiam ornatâ ferro & ære januâ Plin. Lib. 34. cap. 3. refert Carvilium Quæſtorem inter alia crimina Camillo objeciſſe, quod ærata oſtia in domo haberet.

Servire jubetur. | Uti jubet ad recitandum.

42. *Sollicitas portas.* | Urbis portas belli tempore, & in metu hoſtili.

43. *Dare libertos.* | Qui applaudant: & clientes qui acclament.

45. *Regum.* | Optimatum & divitum.

Quanti ſubſellia conſtent, &c. | Sumptus factos conducendis & diſponendis ſubſelliis, & auditorio præparando, nemo compenſabit.

46. *Anabathra.* | Ἀναβαίνω, aſcendo; ἀναβαθρον, ſcala, pulpitum, ſubſellium.

47. *Reportandis.* | Quæ conducuntur, ad tempus elocata reportari neceſſe eſt, & pretium ſolvi ex convento.

Orcheſtra. | Metonymia. Tabulata. Vide Sat. 3. v. 178.

48. *Nos tamen hoc agimus, &c.* | Nihilo ſegniùs laboramus, quàm ſi magna ſpes emolumenti incitaret.

In pulvere ſulcos ducimus. | Proverbium. Id eſt, inutiliter defatigamur verſus condendo, perinde ac ſi arenoſam littus ac ſterile ſolum araremus.

Nam

Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali; tenet inſanabile multos
Scribendi cacoëthes, & ægro in corde ſeneſcit.
Sed Vatem egregium, cui non ſit publica vena,
Qui nihil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale monetâ;
Hunc, qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantùm,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſilvarum, aptuſque bibendis
Fontibus Aonidum. Neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere ſana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte, dieque

Etenim ſi recedas vinculis cœrcet nos vitii cupidi: plurimos occupat immedicabilis ſcribendi conſuetudo prava, atque in mente malè affectâ inveteraſcit. At Poëtam eximium, qui non habeat ingenium vulgare, qui commune nihil proferre aſſueverit, quique notâ publicâ non percutiat verſus è trivio, iſtum qualem oſtendere non poſſum, & percipio dumtaxat præſtat mens ſollicitudinis expers, amans, nemorum, atque idonea potandis Aonidum aquis. Etenim inopia ſapiens, carens pecuniâ, quâ noctu atque interdiu corpus indiget, nequit canere in ſpelunca Pieria.

ANNOTATIONES.

50. *Si diſcedas.* | Si velis ac tentes diſcedere à mala conſuetudine.

Ambitioſi conſuetudo mali. | Ambitio honoris, gloriæ cupiditas, quæ ad ſcribendum impellit.

52. *Cacoëthes.* | Apud Medicos eſt ulceris genus curatu difficile. Cornel. Celſ. Lib. 5. ubi de carcinom. Plin. Lib. 22. cap. 25. &c. alibi, &c. Metaphoricè eſt ſcribendi libido. Κακὸν *malum*, Ἦθος, *mos* & *conſuetudo*, ἦθος, *indoles*.

Seneſcit. | Diuturnitate invaleſcit, undè & fit inſanabile.

53. *Vatem egregium.* | Horat. Lib. 1. Sat. 4. v. 43.

Ingenium cui ſit, cui mens divinior, atque os
Magna ſonaturum, des nominis hujus honorem.

Vena. | Facultas Poëtica. Horat. ad Piſon. v. 409.

Ego nec ſtudium ſine divite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

54. *Expoſitum.* | Abjectum, vile, cuivis notum, pervium, facile.

55. *Carmen triviale.* | Inconditum, plebeium. Virgil. Eclog. 3.

—Non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen.

In compitis mali Poëtæ ſua carmina recitare & venditare conſueverant.

Communi feriat monetâ. | Stylo vulgari plebeio, rudi, inconcinno, ſcribens. Metaphora à moneta, quæ notâ ſignatur omnibus perſpectâ, uſitatâ ſemperque ſimili. Horat. ad Piſon v. 58.

—Licuit ſemperque licebit
Signatum præſente notâ producere nomen.

Apuleius 1. Apol. Græcas voces ait à ſe Latinâ monetâ percuſſas.

56. *Sentio tantùm.* | Concipio mente, intelligo, qualis ſit & eſſe debeat Vates ille egregius, vix autem verbis adumbrare queo.

58. *Cupidus ſylvarum.* | Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes.

Ritè cliens Bacchi ſomno gaudentis & umbrâ. Ovid.

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Aptuſque bibendis fontibus Aonidum. | Mens enim niſi ſit expers curarum, non afflatur numine Muſarum & Apollinis, id eſt, nobile carmen nullum concipit aut parit. Vide Perſ. Prolog. v. 1.

59. *Aonidum.* | Muſarum, quibus in Aonia Bœotiæ regione ſacra quædam loca, fons Hippocrene, mons Helicon, ſeu Aganippe. Vide ſuprà v. 6.

Cantare ſub antro Pierio. | Dignum aliquid Muſis & Phœbo promere.

60. *Pierio.* | Vide ſuprà v. 8.

Thyrſumve poteſt contingere. | Bacchi patrocinium mereri, cenſeri inter veros Poëtas, adeòque eſſe ritè cliens Bacchi, ut ait Horat. Lib. 2. Epiſt. 2. mox cit. Poëticum furorem concipere, inſtar Bacchantium armatarum thyrſo, id eſt, haſtâ pampinis involutâ.

Sana. | Sui compos, ſobria, non furens, Horat. ad Piſon. v. 296.

—Excludit ſanos Helicone Poëtas
Democritus.

61. *Æris.* | Plin. Lib. 18. cap. 3. *Servius Rex*, inquit, *ovium boumque effigie primus æs ſignavit.* Et Lib 33. cap. 3. *Servius Rex primus ſignavit æs. Antea rudi uſos Roma Timæus tradit, Signatum eſt notâ pecudum: undè & pecunia appellata*, &c. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 7. Æs à Jano refert ſignatum ex una parte, capite Saturni, ex altera navi, quâ ille ad eum pervectus fuerat. Unde ludentes pueri denarios in ſublime jactantes, caput, aut navim, exclamant; luſu teſte vetuſtatis. Vide & Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 15. & 24.

Corpus

Satiatus eſt Horatius, quoties ait, Euhoë. Ecquis locus ingenio, niſi quando noſter animus duplicis haud patiens ſollicitudinis, torquet ſe verſibus tantùm, ac duobus magiſtris Cirrhæ & Nyſæ abripitur? Summi ingenii neque de comparando ſtragulo ſtupentis mollitio eſt, intueri currus & equos & vultus Deorum, & quæ Erinnys Rutulum perturbet. Etenim ſi Maro egeat famulo & qualicumque domo, cuncti ſerpentes elaberentur è capillis: tuba rauca nihil grande ſtreperet. Petimus ut

Corpus eget. Satur eſt, cùm dicit Horatius, Euhoë!
Quis locus ingenio: niſi cùm ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ Niſæque feruntur
Pectora noſtra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus & equos, facieſque Deorum
Aſpicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam ſi Virgilio puer & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus hydri:
Surda nihil gemeret grave buccina. Poſcimus ut ſit

ANNOTATIONES.

62. *Corpus eget.* | Ad comparandum victum ac veſtitum.

Euhoë. | Vox quâ bacchantes furentes utebantur. Horat. Lib. Od. 19.

Euhoë, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore, turgidum
Lætatur Euhoë, parce Liber,
Parce, gravi metuende thyrſo.

Quod egregium carmen dum Horatius fundebat, ſatur erat.

63. *Quis locus ingenio.* | Exercendo, & promendæ induſtriæ ac venæ diviti.

Se carmine ſolo vexant. | Niſi cùm uni vacatur Poëticæ ſtudio.

64. *Et dominis Cirrhæ Niſæque feruntur.* | Inſtinctu & afflatu Apollinis & Bacchi.

Cirrhæ. | Urbs erat ad radicem Parnaſſi montis, Phœbi Sacris & cultu nominata. Martial. Lib. 1. Epigram. 77. ad Flaccum.

Quid tibi cum Cirrha? Quid cum Permeſſidis unda?
Romanum propius divitiuſque forum eſt.

Niſæ. | Urbs Arabiæ, apud quam Bacchus à Nymphis educatus dicitur, indeq; vocatus Dionyſius. Eſt & *Nyſa* mons ac civitas in India ab eodem Baccho extructa, teſte Strab. Lib. 15. Hoc etiam nomine appellantur aliæ quædam urbes in diverſis regionibus, ubi colitur Liber pater, eidemque ſacer unus è Parnaſſi verticibus *Nyſa* quoque dictus. Vide Diod. Sic. Lib. 4. c. 5. & Lib. 5. cap. 1. Martial. Lib. 4. Epigr. 44.

Hæc juga, quàm Nyſæ colles, plus Bacchus amavit.

65. *Duas non admittentia curas.* | Hinc rei domeſticæ & victûs conquirendi; illinc Poëtices, ſtudii litterarium, & elaborandi carminis.

67. *Attonitæ.* | Valdè ſollicitæ undè comparare queat cibos & veſtimenta, aliaque neceſſaria ad victum.

Currus & equos, &c. | Ingeniosâ mente complecti & nobili verſu deſcribere Deorum actiones & majeſtatem: ut facit Virg. in Æn. paſſim.

68. *Qualis Rutulum confundat Erinnys.* | Recte depingere Alecto Furiam Rutulorum Regem Turnum terrore complentem, ſerentemq; bella Trojanos inter & Latinos. Quod bellè exequitur. Virg. Æneid. 7.

Rutulum. | Vide Sat. 6. v. 636.

Erinnys. | Ita vocatur Furia, quòd ἐρίνει & τύφει *corrumpat mentem*; vel, ut aiunt quidam, ἐρίνει id eſt, *trahat, diſtrahat*: quæ ſi valeret etymologia; ſcribendum foret *Erynnis*. Triplex autem numeratur, Alecto, Tiſiphone, Megæra. Et hi angues pro capillis affingunt Poëtæ: undè mox noſter ait cum Virgilio, *caderent à crinibus hydri*.

70. *Caderent omnes à crinibus hydri.* | Alludit ad Virgilii verſus Æneid. 7. mox citandos. Senſus eſt: omnis illa vis Poëtica, & majeſtas carminis Virgilio excideret & periret, ſi neceſſariis victui caruiſſet. Talis enim ſollicitudo mentem diſtrahit, ingeniumque enervat. Virg. Æneid. 7. ſic habet:

Luctificam Alecto dirarum ab ſede Sororum
Infernique ciet tenebris; cui triſtia bella,
Iræ, inſidiæque, & crimina noxia cordi, &c.

Et pôſt:

Talibus Alecto dictis exarſit in iras.
At juveni oranti ſubitus tremor occupat artus.
Diriguere oculi: tot Erinnys ſibilat hydris.
. . . . *Et geminos erexit crinibus angues*
Verbereque inſonuit, &c.

Hydri. | *Hydrus*, vel *hydra*, ſerpens aquaticus.

71. *Surda nihil gemeret grave buccina.* | Id eſt, nihil grave ſcriberet Virgilius, cùm Alecto exhibet populos ad arma excitantem. Æneid. 7.

Paſtorale canit ſignum, cornuque recurvo
Tartaream intendit vocem, quâ protinus omnes
Contremuit nemus, & ſilvæ intonuere profundæ.

Poſcimus ut ſit, &c. | Scilicet vellemus & exgimus ab inope Rubreno, ut tam ſolerter, tantâ diligentiâ, tam diſertè ſcribat Tragœdias, quàm veteres illi Tragici Æſchylus, Sophocles, Euripides, qui opibus & honoribus affluebant, atque incitabantur.

Non

on minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
ujus & alveolos & lænam pignerat Atreus?
on habet infelix Numitor quod mittat amico;
uintillæ quod donet habet: nec defuit illi
ndè emeret multâ paſcendum carne leonem
n domitum. Conſtat leviori bellua ſumptu
mirùm; & capiunt plus inteſtina Poëtæ.
ntentus famâ jaceat Lucanus in hortis
rmoreis. At Serrano, tenuique Saleio
oria quantalibet, quid erit, ſi gloria tantùm eſt?
rritur ad vocem jucundam, carmen amicæ
ebaïdos, lætam fecit cùm Statius urbem,

cothurno veterum inferior non ſit Rubrenus Lappa, cujus lances atque pallium Atreus oppignerat. Miſero Numitori non eſt quod mittat familiari, eſt quod det Quintillæ: habuitque is quo jam ſubactum leonem compararet plurimâ carne alendum. Fera ſcilicet minori ſtat impenſa; & variis plus venter devorat. In hortis marmore exornatis *quieſcat Lucanas exiſtimationem ſatis habens. Sed quia honos quantuſcunque Serrano proderit, ac pauperi Saleio, ſi dum-*

e honos adeſt? Properatur ad vocem gratam, & dilectæ poëmæ Thebaïdis, quando civitatem Stabiliarem effecit,

ANNOTATIONES.

Rubrenus Lappa. | Ingenioſus Poëtas Tra-
is, ſed egens tempore Juvenalis vivebat. Ve-
Scholiaſtes.

thurno. | Gravi ſtylo. Vide Sat. 6. v. 634.
milli voce.

Cujus & alveolos, &c. | Qui dum vacat
ulæ de Atreo ſcribendæ premitur inopiâ
ogitur oppignerare ſupellectilem, ut cibos
t. Comminiſcuntur alii Atreum fœneratо-
pignoris titulo Rubreni res tenentem.
d non placet.

Alveolas. | Paropſides, & variam ſupellecti-
Synecdoche. Vide Sat. 5. v. 88. Item
neb. Lib. 24. cap. 4.

Lænam. | Χλαῖναν, penulam, & alia veſti-
ta. Synecdoche. Vide Sat. 3. v. 283. &
. 131.

Atreus | Pelopis & Hippodamiæ filius, My-
rum Rex, qui Thyeſti fratri comedendos
ſuit filios ex adulterio ejus cum uxore ſua
tos. Cujus honore convivii, ſolem aiunt
oceſſiſſe. Vide Sen. Tragic. in Thyeſte.

Non habet infelix Numitor. | Ironicè. In-
ſanè is qui divitias effundit in luxum ac
ptates, parcus autem eſt ac ſordidus in cli-
s, amicos, honeſtos viros.

Quintillæ. | Amicæ, meretrici.

Emeret multâ paſcendum carne leonem. |
oc erat in deliciis divitum feras manſuefa-
alere. Vide Lampr. in Heliogab. Plin.
8. cap. 8,9,16,17,52. Gell. Lib. 5. cap. 14.
tial. Spectac. Epigram. 19. & Lib. 2. Epigr.
&c.

Conſtat leviori bellua ſumptu, &c. | Ironicè.
a nimirùm plus devorat quàm leo, & majo-
umptus facit.

Contentus famâ jaceat, &c. | Lucano qui-
rebus omnibus affluenti facile eſt unam
ri gloriam in ſcribendo carmine.

Lucanus. | M. Annæus Lucanus Cordubenſis, Senecæ Tragici nepos, Salei Baſſi & Perſii condiſcipulus ac familiaris, de bello Pharſalico ſcripſit carmen, & alia quædam, Oratoribus magis quàm poëtis annumerandus, teſte Quintiliano L. 10. c. 1. Neroni primùm gratioſus, mox ab eo juſſus occidi in ætatis flore. Plura lege apud Petrum Crinitum. Vide & Cornel. Tacit. L. 15.

In hortis marmoreis. | Columnis ac ſtatuis marmoreis ædes & hortos exornari pridem inſtitutum. Vide Plin. L. 36 c. 1, 2, & ſeq.

80. *Serrano tenuique Saleio.* | Hi quidem valebant ingenio, cætera egentes, ut vulgò Poëtæ. Tempore Juvenalis vivebant, Saleii Baſſi meminit Tacitus ſeſtertiis quingentis à Veſpaſiano donati. Quintil. L. 10. c. 1. vehemens illius & poëticum affirmat ingenium fuiſſe, nec ipſum ſenectute maturum. Petr. Crinit. cap 62. *Laudatur*, inquit, *ab antiquis magnoperè Saleius, non tantùm ut vir optimus, ſed etiam ut Poëta egregius atque abſolutiſſimus. Valdè nobilis quidem, at exiguo & tenui cenſu fuiſſe traditur.*

82. *Curritur ad vocem jucundam, &c* | Magnus ſit populi Romani concurſus ad audiendum Statium Poëma recitantem ſonorâ & ſuavi, quâ pollet, voce: at nemo dat undè vitam ſuſtentet egregius Vates.

83. *Thebaïdos.* | De bello Thebano, Polynicen inter ac Eteoclen fratres Oedipi filios, carmen Epicum Papinius Statius, item Ponticus Poëta, teſte Propertio L. 1. Eleg. 7. at Æſchylus & Seneca Tragicum ſcripſêre.

Statius. | Is Neapoli natus nobili genere, Thebaida Libris duodecim complexus, Domitiano Cæſari conſecravit; à quo & dilectus & inſigni coronâ donatus aliiſque muneribus. Scripſit & quædam alia. Vide Petrum Crinitum L. 4. c. 1.

ac diem pollicitus est. Tantâ suavitate affectas mentes is delectat, ac tantâ plebis cupiditate auscultatur. At postquàm rupit seditia carminis recitatione, *fame* premitur, *nisi Agaven illibatam Paridi venumdet. Is & belli dignitates plurimis tribuit: Poëtarum digitos auro sex mensium circumvolvit. Quod non donant Optimates, mimus largietur. Tu* postea *Camerinos & Bareas, tu summa colis illustrium vestibula? Pelopea creat Præpositos, Tribunos, Philomela. Nihilominùs ne invideas Poëtæ, quem suggesta nutriunt. Ecquis tibi Mecænas? Quis modò vel Proculeius,*

Promisi que diem: tantâ dulcedine captos
Afficit ille animos, tantâque libidine vulgi
Auditur: sed cùm fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio. Tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
Haud tamen invidias, vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mecænas? Quis nunc erit aut Proculeius

ANOTATIONES.

84. *Diem.* | Quâ recitaret suum poëma.

86. *Sed cùm fregit subsellia versu.* | Post ingentes eos applausus, esurit, Procerum nemine se patronum ei præbente vel munificum.

Fregit subsellia versu. | Vehementi recitatione & facundiâ, Hyperbol. vel causa fuit cur scamna frangantur præ nimio applausa. Vide Sat. 1. v. 13.

87. *Intactam.* | Non evulgatum carmen offert histrioni Paridi, quem unum invenit beneficium ac remuneratorem.

Paridi | Pantominus Paris duplex fuisse videtur; alter sub Nerone, cujus meminit Suet. Ner. cap. 54 alter sub Domitiano, de quo Suet. Domit. cap. 3. Martial. Lib. 11. Epigr. 14. & noster Sat. 6. v. 87.

Agaven. | Tragœdium de Agave Penthei matre, de qua Pers. Sat. 1. v. 100. & seq.

88. *Ille & militiæ*, &c | Paris Domitiano charus, adeò ut eo permittente præfecturas venderet. Hos versus causam exilii fuisse Juvenali ait vetus Scholiastes. Vide Suidam, & Lips. Epist. qu. Lib. 4. Epist. 20.

Semestri vatum digitos circumligat auro. | Id est, Equites Romanos facit, quorum insigne annulus aureus, hic autem erat duplex, levior alter æstate, alter gravior hyeme gestari solitus, ut notavi ad Sat. 1. v. 28. & seq. Vide Turneb. Lib. 20. cap. 2. Fortè & Juvenalis respicit ad semestres Tribunatus, de quibus Plin. Lib. 4. Epist. 4. ubi sic habet: *Calvisium. Nepotem valdè diligo. . . . . hunc rogo semestri Tribunatu splendidiorem & sibi & avunculo suo facias.*--

90. *Quod non dant proceres, dabit histrio.* | Hic versiculus exilio Juvenalis occasionem præbuit.

Quod non dant proceres. | Præmia, dignitates.

Histrio. | Ab Histria dictus: inde enim petiti olim histriones ac ludii. Festus. Aliter tam Liv. L. 7. c. 2. & Valer. Maxim. Lib 2. cap. qui Tusco verbo histriones dici, & ex Hetru vocatos affirmant ludiones.

Tu Camerinos, &c. | Et tu nobilium favor deinceps credes ambiendum? Scilicet. His beralior est Paris erga Poëtas & Litteratos.

Camerinos. | Horum maximè illustris Sulpi Camerinus, qui Athenas missus ad Solonis le perquirendas.

91. *Bareas.* | Vide Sat. 3. v. 116.

92 *Præfectos Pelopea facit.* | Paris facit P fectos in mercedem oblati sibi Poëmatis de lopea.

Pelopea. | Hæc Thyestis erat filia, è qua genui Ægisthum Clitemnestræ mœchum & gamemnonis interfectorem. Vide suprà v. ad vocem, *Atreus.*

Philomela. | Carmen de *Philomela*, de Sat. 6. v. 644. ad vocem, *Progne.*

Tribunos. | Militares nimirùm. Vide Sa v. 313. Alex. ab Alex. Lib 1. cap. 5, &c.

93. *Vati.* | Ipsi fortasse Statio, quem à J nale carpi volunt quidam, eò quòd nim gloriaretur à Domitiano se laureâ coronat quem tamen honorem ob Imperatore na esset potiùs ob Paridem ipsi Imperatori d ctum, Statii fautorem.

Quem pulpita pascunt. | Qui victitat è Poë tis, quæ recitat è pulpito, vel è Tragœdiis, histrionibus vendit in Theatro exhibe Horat. ad Pison. v. 279.

Æschylus, & modicis instravit pulpita tig

94. *Quis tibi Mecænas.* | Ubi nunc patro quales pridem, invenias?

Mecænas. | Is Horatio decantatus, in ip alioſque Litteratos adeò munificus, ut Mece tes dicantur exinde omnes studiosorum patro

Proculeius. | De eo jam Sat. 1. v. 40.

A

ut Fabius? Quis Cotta iterùm? Quis Lentulus alter? 95
unc par ingenio pretium. Nunc utile multis
allere, & vinum toto neſcite Decembri.
eſter porrò labor fœcundior, hiſtoriarum
criptores: petit hic plus temporis, atque olei plus.
amque oblita modi milleſima pagina ſurgit 100
mnibus, & creſcit multâ damnoſa papyro,
ic ingens rerum numerus juber, atq; operum lex.

vel Fabius? Quis Cotta rursùm? Quis ſecundus Lentulus? Tùm erat *merces æqualis ingenio.* At *modò fructus ſum plurimis impalleſcere, a què merum ignorare integro Decembri. At veſtra opera fertilior eſt, ô Hiſtorici: hac plus mora pluſque olei depoſcit. Etenim cunctis accreſcit pagella mileſima limitis immemor, ac multiplicatur pernicioſa* ob *chartam plurimam. Ita vult magna rerum copia, & ſcriptionis regulâ*

ANNOTATIONES.

95. *Fabius.* | De Fabiis, Sat. 2. verſ 146. Sat. 6. v. 266. Q. Fabii Maxim. liberalem imum commendat Valerius Max. Lib. 4. c. 8. lii hic intelligunt Fabium illum Maxim. ad em Ovid. Lib. de Ponto plures Elegias inribit.

Cotta. | Sat. 5. v. 109. Ovid. de Ponto, Lib. Eleg. 8, & Lib. 3. Eleg 2. & 5.

Lentulus. | Lentulorum dignitatem ac virtuspaſſim Tullius commemorat.

99. *Tunc par ingenio pretium.* | Olim ingeioſi Poëtæ muneribus cumulabantur. Plin. Lib. Epiſt. ult. ſic loquitur: *Fuit moris antiqui, eos ui vel ſingulorum laudes, vel urbium ſcripſerant, ut honoribus, aut pecuniâ ornare: noſtris verò emporibus, ut alia ſpecioſa & egregia, ita hoc optimis exolevit. Nam poſtquàm deſtimus laudanda facere, laudari quoque ineptum putamus.*

Nunc utile multis. | Legunt nonnulli, *tunc,* erùm, ut ſit expolitio prioris ſententiæ. Alii, *nunc,* ut ſit antitheſis, hoc ferè ſenſu: nunc utem alia non eſt utilitas ſtudioſis, præter ſum ſtudium, ac ſtudii incommoda, quæ ſunt allere, & genium defraudare.

97. *Pallere.* | Vide Perſ. Sat. 5. v. 62.

Vinum neſcire. | Ad vacandum ſcriptioni libeius. Cicer. Tuſc. 5. n. 100. *Quid quòd, nè menquidem rectè uti poſſumus multo cibo & potioe completi?* Contrarium ſtatuit Horatius Lib. Epiſt. 19. ubi vinoſum Homerum, Enniumque & alios Poëtas ſimiliter vinoſos eſſe debere ffirmat.

Toto Decembri. | Seu cùm dies breviores, atque longiores lucubrationes fiunt; ſeu ipſo tempore Saturnalium, quo vel continentiſſimi genio pluſculùm indulgent. Erat enim December Saturno ſacer, & Saturnalia celebrantur eo menſe per triduum, ſeu per dies ſeptem, addendo Sigillaria. Initium ſumebatur 16. Kal. Januarii, id eſt, 17. Decemb. In his Feriis epulantibus ſervis famulabantur ac miniſtrabant domini: & quiſque vino dapibuſque liberiùs ſe recreabat. Vide Macrob. Lib. 1. cap. 7. & 10. Senec. Epiſt. 18. & 47. Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 22. at præ cæteris Athen. Lib. 14. cap. 10 ubi morem, rem ac celebritatem Saturnalium à Græcis Romanos fluxiſſe egregiè aſſerit, ac diſertè explicat. Sueton. Claud. cap. 5. *quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſſos,* refert. Et Calig. cap 17. *Diem Saturnalibus adjecit, appellavitque Juvenalem* inquit.

96. *Veſter porrò labor, &c.* | Ironicè. At hiſtoriarum Scriptoribus major fortaſſe utilitas, majuſque è labore lucrum.

99. *Petit hic plus,* &c. | Alii legunt, *petitur plus,* &c. id eſt, ad ſcribendam hiſtoriam plus temporis in perquirendi rerum veritate deſideratur, & plus olei in lychno ad lucubrandum atque vigilandum.

100. *Oblita modi milleſima, &c.* | Sine menſura & modo creſcit volumen multiplicibus paginis conſcriptum.

101. *Multa damnoſa papyro.* | Undè & pecuniæ multum impenditis, emendo plurimum papyri ad hiſtoriæ volumen ſcribendum multiplex.

Papyro. | Plin. Lib. 13. cap. 11. chartæ uſum non fuiſſe ante Alexandri Magni victoriam ex Varrone, affirmat. At doctiores ſic interpretantur, ut velit tantùm Plinius, uſum chartæ communem & publicum tunc ſolum fuiſſe, anteà tamen inventum. Ibid. Plin. ita pergit: *In palmarum foliis* (alii legunt *malvarum*) *primò ſcriptitarum: deinde quarundam arborum libris. Poſteà publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta, aut ceris . . . . . poſteà promiſcuè patuit uſus rei quâ conſtat immortalitas hominum. Papyrus ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti . . . . . prævarantur ex ea charæ, diviſo acu in prætenues ſed quàm latiſſimas filuras.* Vide citat. Plin. Lib. cap. ſeq.

102. *Rerum.* | Scribendarum.

Operum lex. | Vide Cic. 2. de Oratore, bi de hiſtoria, ejuſque legibus.

Attamen quis exinde fructus: Quæ utilitas humum proscidisse? Ecquis historiarum scriptori largiretur, quantum donaret acta perlegenti. At gens est pigra, quæ delectatur domo atque umbrâ. Eloquere ergò quid causarum actoribus afferant lucri *civilia ministeria, & comitantes in grandi congerie commentarii? Ille multum vociferamur, tum verò præsertim, quando creditor auscultat, aut si latus pulsaverit* alius *eo vehementior, qui magno cum volumine accedit ad incertum debitum. Tum folles concavi exhalant falsa ingentia, & sinus sputis aspergitur. Veram frugem si placet cognoscere; inde centenorum rabularum,*

Quæ tamen inde seges? Terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod tecto gaudet & umbræ.
Dic igitur quid causidicis civilia præstent
Officia, & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant; sed tunc cùm creditor audit
Præcipuè, vel si tetiget latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,
Conspuiturque sinus. Veram deprendere messem
Si libet: hinc centum patrimonia causidicorum

ANNOTATIONES.

103. *Terræ quis fructus apertæ.* | Terram proscidisse, arâsse, coluisse. Metaphora. Id est, desudâsse in perquirenda scribendaque diligenter rerum veritate.

104. *Acta legenti.* | Vel actuario è commentariis publicis decreta legenti & recitanti, vel Jurisconsulto evolventi leges, & scripta ad litem pertinentia.

105. *Sed genus ignavum.* | Dicet forsan aliquis, nihil dari Historico, quippe qui videatur iners, domi sedens, & otiosè scribere historiam. Et Juvenalis respondet: ergò actuosis causidicis multùm dari debet: hi enim in foro magnâ vocis & laterum exagitatione & contentione causas agunt.

Tecto. | Plures codices habent *lecto:* in quo studebant, & scribebant sæpè Veteres. Senec. Epist. 67. *Gratias,* inquit, *ago senectuti, quòd lectulo me affixit: lucubratorio,* non, *dormitorio,* inquit Lipsius ibid. ubi & affert hunc Juvenalis locum, legitque, *lecto gaudet, &c.* Et Epist. 72. *Quædam & in cisio scribere possis: quædam lectum & otium & secretum desiderant.* Pers. Sat. 1. vers 53.

Lectis scribitur in citreis.

Umbrâ. | Id est, quiete, otio, secessu.

106. *Civilia officia.* | Civibus præstita per actiones forenses, & causas civiles, quas perorant.

107. *Comites in fasce libelli.* | Colligati in fasciculum libelli, quos in forum ad rem probandam deferunt.

108. *Cùm creditor audit.* | Tum contendit vocem maximè causidicus, cùm adest & audit is pro quo dicit.

109. *Si tetigit latus* | Si urgeat & instet.

110. *Qui venit.* | Vel ipse creditor debitum reposcens, vel debitor refellens, vel alter advocatus, vel pragmaticus causidico verba leg[ens] suppeditans, ut volunt Calderinus, & Man[ut]nellus, aliique.

Codice. | Vel juris ac legum; vel accepti & expensi tabulis.

Nomen. | Ita vocatur id omne quod in tabul[is] refertur, in scripto ejus, cui vel acceptum, v[el] expensum fertur, nomine. Cicero pro Q. Ro[scio] Com. n. 4. *Non refert parva nomina in codicem. Imò omnes summas. Leve & tenue hoc nomen CCCIↃↃↃ sunt, &c.* Verr. 3. n. 28. *nomina s[ua] exegisse.* Verr. 7. n. 17. *Pecuniam sibi esse nominibus, numeratam in præsentia non habent.*

111. *Immensa spirant mendacia.* | Rabular[um] iniquam impudentiam notat, qui per fas & n[e]fas conantur vincere.

Folles. | Buccas explicat vetus Schol. alii, pu[l]mones spirandi vim habentes. Sic clamosam & contentiosam exprimit orationem Juvenalis po[st] Horatium & Persium, quem vide Satiræ qui[n]tæ versu decimo & seq. & quæ nos ibidem.

112. *Conspuiturque sinus.* | Causidicus fervi[do] perorans salivam despuit in suas vestes sinuo[sas] convolutas.

Veram deprendere messem. | Paulò antè dixit *Quæ tamen inde seges?* Hîc ergo respondet: *Ve[ra]m deprendere messem, &c.* undè minùs sapiu[nt] qui legunt, *verùm deprendere, &c.*

Veram deprendere messem si libet, &c. | Si fo[ren]sis istius laboris quæ sit merces, quæras. Lacertam unum reperies tantumdem lucrat[um] quantum causidicos centum.

113. *Hinc centum patrimonia causidicorum, &c.* Velut in libra expendens, hinc in lance un[a] pone bona centum rabularum, illinc in alter[a] solius Lacertæ divitias, & vide illa ab hi[s] adæquari, vel superari.

Parte

arte aliâ ſolùm Ruſſati pone Lacertæ.
onſedêre Duces: ſurgis tu pallidus Ajax. 115
icturus dubiâ pro libertate, Bubulco
dice. Rumpe miſer tenſum jecur, ut tibi laſſo
gantur virides ſcalarum gloria palmæ.
uod vocis pretium? Siccus petaſunculus, & vas
lamidum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi;
t vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ. 121

aliunde Rubri Lacerta dumtaxat bona ſtatua Conſedêre Duces; exurgis tu pallens Ajax, oraturus pro ancipite libertate, arbitro Bubulco. Infelix diſrumpe extènſum hepar, ut feſſo tibi virentes palmæ gradum ornamenta appendantur. Ecqua merces orationis? Arida perna, & vas pelamidum: vel bulbi vetuſti, Africanorum menſtrua munera; *vel merum Tiberi deportatum, quina lagena.*

ANNOTATIONES.

14 *Ruſſati.* | Induti veſte ruſsâ, id eſt, ru-
, vel purpureâ

Ruſſati pone Lacertæ. | Magna certè hîc legen-
arietas. Emendant quidam: *rus Sati pone*
erta: ut dives fuerit quidam nomine *Satus*
erta, cujus villa tanti ſit, quanti bona cen
cauſidicorum. Alii dicunt *Lacertam* eſſe
tis fictum nomen: porrò militibus in uſu
ſe veſtes rubras, ut per coloris ſimilitudinem
guis è vulneribus defluens minùs appareret.
cum vet. Schol. legunt, *Lacernæ*, quem ai-
ſib Domitiano ex aurigandi peritia divi-
factum, & hinc purpureis veſtibus indui.

15. *Conſedêre Duces.* | Sumptum ex Ovid.
am. 13 Fab. 1. ubi de armis Achillis Ajax
Ulyſſe diſceptat coram Ducibus Græcorum.
Duces pro Judicibus, mox, *Ajax*, pro Cau-
o ponuntur.

allidus. | Præ timore ne perinde ut Ajax
, ita modò tu causâ cadas & vincaris.

jax. | Telamonis erat filius, Græcorum poſt
illem fortiſſimus, quòd ab Ulyſſe victus in
io fuiſſet, irâ percitus ad inſaniam uſque:
autem furens egerat, mente reſtitutâ re-
, præ verecundia & dolore, ſeipſum inter-
. Vide Sophoclis Ajacem flagellif.

16. *Dubiâ pro libertate.* | Pro homine, de-
quæritur, ſitne ſervus an liber exiſtiman-
. Sicut Tullius pro Archia dicens jus ei ci-
is aſſerit.

ubulco. | Vel intelligit C. illum Attilium Bu-
um, qui fuit Conſul cum T. Manlio Torqua-
vel per contemptum Judicem notat agre-
& imperitum bubulci ſimilem, reſpiciens
orem Judices eligendi tres è ſingulis Tri-
s perinde ruſticanis ac urbanis, Aſcon. Ped.
Verrin vel deinque meminerat Juvenalis,
refert Sueton. Jul. cap. 80. *Peregrinos à*
e in Senatum allectos; undè & Auguſtus
it numerum affluentem deformi & incon-
urbâ Senatorum, inter quos erant etiam in-
ſimi, quos vulgus abortivos, ſive Orcinos vo-
teſte Sueton. Octav. cap. 35.

17. *Rumpe miſer tenſum jecur.* | Tu jam la-
gulmones, & jecur bili plenum & accen-
ſum fatiga vociferando, & vanæ gloriæ pluſculùm ſerviendo, aut lucello tenui.

118. *Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.* | Ex more palmis exornetur vel janua ruæ domûs, vel gradus pulpiti è quo dixeris cauſam, atque viceris. Martial. Lib. 7. Epigr. 27.

Sic fora mirentur, ſic te palatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores.

Scalarum gloria | *Apud veteres advocatorum armaria ſcalas habebant*, inquit ver Schol. Alii pauperiem cauſidicorum hinc aiunt notari, qui habitarent in cœnaculis, ad quæ non niſi per ſcalas aſcendebatur: quas proinde in victoriæ ſignum palmis integerent.

119. *Siccus petaſunculus.* | Exiguus petaſo, vetuſtate exuccus. Vide Mart. Lib. 3. Epigr. 55.

Vas Pelamidum. | Plenum piſciculis iſtis, qui ſunt minores thymi, dicti à πηλὸς, *limo*. De his vide Athen. Lib. 8. cap. 14. Plin Lib. 9. c. 15. & Lib. 32. cap. 11.

120. *Afrorum.* | Aliàs *Maurorum*.

Epimenia. | Vox Græca, quaſi penſio menſtrua, id eſt, xenia vel dona, quæ Afri miſſitabant Romanis quot menſibus ad conciliandos eos ſibi. Sunt qui legant, *ormenia*, id eſt, caules, alii *epimendia*, ſed iſtos egregiè ſuggillat Caſaubonus in Athen. Lib. 2. cap. 22.

Bulbi. | Tubera, allia, cepæ, ſquillæ, omneſque radices rotundæ & tunicatæ. Athen. Lib. 2. c. 23. de *bulbis* multa & varia; ubi & Proverbium, *Bulbum ſi expetis, quâ impensâ gloriam ſis adepturus, cogita.* Theophr. Hiſt. Lib. 7. c. 13. & ex his Plin. L. 19. cap. 5 dulces adeò bulbos in Taurica Cherſoneſo naſci refert, ut crudi mandantur: poſt quos optimi ſunt in Africa, deinde in Apulia. Quidam legunt, *bulli*, id eſt, piſciculi viliores ut interpretatur è veteri gloſſa. Lipſius Epiſt quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. ubi ſperni vetat lectionem de bulbis vulgatam.

121. *Vinum Tiberi devectum.* | Quinque lagenæ vini parùm laudati, nempè Romam advecti ſecundo flumine ex Hetruria, ſeu Veiis, &c. non autem quòd fit adverſo Tiberi deportatum vel è tranſmarinis regionibus, vel etiam è Campania, exquiſitum.

ſi quater peroràſti. Quòd ſi ob | Si quater egiſti, ſi contigit aureus unus,
venerit nummus *unus aureus,* | Inde cadunt partes, ex fœdere pragmaticorum.
ex eo detrahuntur portiones | Æmilio dabitur quantum petet: & meliùs nos
pragmaticorum, ſecundùm pa- | Egimus. Hujus enim ſtat currus aheneus, alti
ctum. Æmilio donabitur | Quadrijuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
quantum poſtulabit: ac nos | Bellatore ſedens curvatum haſtile minatur
peritè magis peroravimus. | Eminùs, & ſtatuâ meditatur prælia luſcâ.
Nam illius in atrio eſt currus | Sic Pedo conturbat, Matho deficit; exitus hic
ex ære, proceri quadrijuges, | Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
ipſeque generoſo ad *bellum e-* | Qui ſolet, & vexat lutulentâ balnea turbâ,
quo inſidiens telum inflexum | Perque forum juvenes longo premit aſſere Med
procul intentat, ac effigie coclite | *cum rhinocerote lavari conſuevit, & cœnoſâ multitudine cruciat balnea, & oblongo palo Medos ad*
molitur certamina. Ita Pedo | *ſcentes, per forum onerat,*
commiſcet, Matho ſuccumbit: |
ille eſt finis Tongilli qui grandi |

ANNOTATIONES.

123. *Inde cadunt partes*, &c. | Si detur cauſidico nummus aureus hunc non habet integrum ſibi, ſed ex fœdere partiri debet cum pragmaticis, pro collocata ſibi opera.

Pragmaticorum. | Hi juris & legum admodùm petiti, cauſidicis aderant, & verba ſolemnia, formulaſque ſuggerere ſatagebant. Cicero de Oratore 1. eorum meminit, aitque viles fuiſſe homines, qui mercede conducti oratoribus ſe miniſtros præbebant in incidiis. Vide & Quint. Lib. 12. cap. 3.

124. *Æmilio* | Illuſtri diviti cauſidico.

Melius nos egimus. | Atqui nos pauperes meliùs cauſam diximus: cur igitur non æquam mercedem accipimus?

125. *Hujus enim ſtat*, &c. | Verùm enimverò Æmilius in porticu oſtentat inſignia nobilitatis, æreum currum, quo majorum aliquis triumphavit; imò & ſtatuam equeſtrem ſibi erectam.

126. *Quadrijuges.* | Equi ad currum quatuor. Vide initium Sat. 8.

Ipſe feroci, &c. | Ipſis etiam cauſidicis ponebantur ſtatuæ Equeſtres. Mart. Lib. 9. Epigr. 70.

Tam grave percuſſit incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio cùm faber aptat equo.

127. *Curvatum.* | Tam affabrè ſtatua efficta eſt, ut haſtile quod intentat aut minatur, videatur tremere, adeòq; curvari, & mox jactandum.

128. *Meditatur prælia luſca.* | Sive quòd obliquium caput alterum dumtaxat oculum oſtendebat: ſive quòd effigies exhiberet virum altero clauſo oculo certiùs ictum dirigentem. Vid. Perſ. Sat. 1. v. 66.

129. *Sic Pedo conturbat*, &c. | Quoniam divitibus cauſidicis quamvis inferioris meriti merces amplior tribuitur: hinc tenuiores ſimulant ſe opulentes. Quâ fit ut ære ſe alieno obruant.

Pedo. | Cauſidicus quiſpiam.

Conturbat. | Verbum Juris, id eſt, decoquit, diſſipat: æs alienum vetus non ſolvit, & novum contrahit: rationes debitorum confundit, commiſcet, conturbat. Cic pro Cn. Plancio. *Multùm fac me multis debere, & in his Plancium: multùm igitur me conturbare oportet: an hoc non videtur, quod urget, nunc tùm petitur diſſolvere?*

Matho. | Alius cauſidicus de quo Sat. 1.

Deficit. | Legunt aliqui, *dejicit*, perperam, ut videtur.

Exitus hic eſt Tongilli. | Ut Pedo, Matho perinde ſuccumbentis, dum vult opes oſtentare, ut plus lucretur.

130. *Rhinocerote.* | Vaſe oleum guttatim fluidente; gutto quo in balneis utebantur è cornu. Tauri pauperes, at divites è cornu rhinocerotis. Vide Sat. 3. v. 263. Porrò *Rhinoceros* à ῥὶς, ῥινὸς dicitur, animal unius in naſe cornu, teſte Plin. Lib. 8 cap. 20. & Diod. Sic. Lib. 4. ubi *rhinocerotis* naturam, & ad vincendum ſtratagemata induſtriam uterque referunt.

131. *Vexat lutulentâ balnea turbâ.* | Sc. plurimis, qui per cœnoſa dominum ſecuti balnea, magno ſtrepitu jam ei famulantur, & moleſtiam creat iis qui ſimul lavantur.

132. | *Perque forum juvenes*, &c. | Ducticâ per forum vehitur, oneratque lecticis.

Aſſere. Perticâ duplice, quâ ſuſtinentur deportatur ſella ſeu lectica. Vide Satira 3. v. 245.

Medos. | Servos è Media, lecticarios; alii *Mœſos*. Hi quidem à Romanis ſubacti, non ita verò Medi, Mœſia Europæ regio Ponto mari proxima. Media Aſiæ pars Armeniæ juncta, ampla valdè & nominata prid diuturnum ejus per annos plus trecentos rium. Aſſyriis quidem ereptum per Arbacen Sardanapali interfectorem, & ſub aliis oſquentibus Medorum regibus continuatum, eàque tranſlatum ad Perſas.

Empru

mpturus pueros, argentum, myrrhina, villas.
ponder enim Tyrio ſtlataria purpura filo.
t tamen hoc ipſis eſt utile: purpura vendit
auſidicum, vendunt amethyſtina: convenit illis
ſtrepitu, & facie majoris vivere cenſus.
d finem impenſæ non ſervat prodiga Roma.
t redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
unc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
ſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſervi
cto, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
nte pedes. Ideò conductâ Paulus agebat

empturus ſervos, argentum, myrrhina, prædia. Nam fidem facit ampla purpura Tyrio filo. Ac nihilominùs id eis fructuoſum eſt: purpura venumdat cauſarum actorem, venumdant amethyſtina. Prodeſt ipſis vitam agere & ſonitu, & ſpecie majorum opum. At profuſa Roma modum ſumptibus non ponit. Si priſci reviviſcant, Tullio nullus donaret nummos ducentos, niſi donaret magnus annulus. Id imprimis obſervat qui litem habet, utrùm habeas *ſervos octo, aſſeclas decem, utrùm poſt te ſit lectica, ante pedes* verò *togati. Idcircò Paulus dicebat Sardonyche conductâ.*

ANNOTATIONES.

133. *Empturus pueros, &c.* | Ut divitias oſtentet.

Argentum | Argentea vaſa.

Myrrhina. | Vide Sat. 6. v. 155. & quæ nos ibid.

134. *Sponde enim, &c.* | Pretioſa Tongilli veſtis ipſi pro ſponſore eſt.

Tyrio. | Vide Sat. 1. v. 27.

Stlataria purpura | Quaſi ſenatoria veſtis, cui è purpura clavus. Vide Sat. 1. v. 106. & 3. notavimus ibid. Porrò *ſtlatum* pro *latum*, ut & *ſtlotum* pro *lotum*, *ſtlitem* pro *litem* vetere dixêre, eſte Feſto; apud quem etiam *ſtlata* navigium latum magis quàm altum: unde *ſtlataria purpura* hìc intelligi poſſet mari advecta è Tyro. Alii à *ſtlata* rate pyraticâ, per *ſtlatam* purpuram, intelligunt veſtem purpuream quaſi fallentem ac deprædantem clientes, quæ emunt cauſidicos ſumptuosè veſtitos, eiſq; magnam ſponte mercedem tribuunt.

Purpura. | Plin. Lib. 9. cap. 36. & ſeq. de purpuræ naturâ, uſu, pretio, antiquitate, variis hinque generibus multa.

135. *Hoc ipſis utile eſt.* | Lucrum eis affert pretioſa oſtentatio divitiarum.

Purpura vendit Cauſidicum. | Tanti locabit ac vendet operam ſuam cauſidicus, quantum faſtûs & ſplendoris habuerit in veſtibus, & quantùm jactaverit.

136. *Amethyſtina.* | Veſtimenta violacei coloris, qualis eſt in amethyſto lapillo, de quo Plin. Lib. 21. cap. 8. & L. 37. cap. 6, & 9.

136. *Et ſtrepitu & facie, &c.* | Conducit illis habere ſe ditiores quàm ſint, aliàs enim non conducerentur, atque egerent.

Strepitu. | Celebritatem ſuam ac famam venando.

Cenſus. | Bonorum æſtimatio, ipſaque bona cenſus appellantur paſſim apud Auctores. Cic. Verr. 4. num. 131. *Siculi ex cenſu quotannis tributa conferunt, &c.*

138. *Sed finem impenſæ, &c.* | Ambitioni, vanitati, luxui tam dedita Roma, ut jaceat quiſquis non ſplendet. Hinc Seneca Epiſt. 50. *Erramus*, inquit, *& dicimus: non ego ſum ambitioſus; ſed nemo Romæ poteſt aliter vivere; non ego ſumptuoſus: ſed urbs ipſa magnas impenſas exigit*

139. *Ut redeant veteres.* | Nonnulli Codices loco iſtarum vocum, habent *fidimus eloquio?*

Veteres. | Inſignes illi Oratores, Cicero, Craſſus, Hortenſius, &c. vel, è Græcis Demoſthenes, Æſchines, Iſocrates, &c.

140. *Niſi fulſerit.* | Niſi dives fuerit, aut ſaltem opes oſtentârit, quantumvis peritus, erit deſpectui.

Annulus. | In digito. Vide Sat. 1. v. 28.

141. *An tibi ſervi, &c.* | An ſumptuoſus adſit oratori comitatus, potiùs quàm quæ facundia.

Servi octo. | Lecticarii octophoron geſtantes, ad pompam & faſtum. Vide Sat. 1. v. 64.

142. *Comites.* | Clientes officiosè deducentes ad forum. Vide Sat. 1. v 96. 119. 132.

Sella. | Vel lectica, per vias ſubſequens; vel ſedile, ſeu ſella, quaſi pulpitum, in foro, è quo magnificè dicas & perores, & in quo, cùm libuerit ſedeas.

Togati ante pedes. | Clientes, vel amici, honoris causâ præeuntes. Anteambulones vocat Martialis. Ejus vide Epigr. 7 & 46. Lib. 3. & Juvenal. Sat. 1. v. 96. & quæ nos ibid.

143. *Ante pedes* | *Circum pedes ſunt obſequia ſervorum, ante pedes amicorum:* ait Turneb. Lib. 3. cap. ult.

Conductâ. | Cautè, ut dives apparet, pluſque mercedis acciperet.

Paulus. | Is cauſidicus, pariter ut Coſſus, & Baſilus. Sed hi minùs celebres, quia pauperiores.

& idcircò pretio majori dicebat, quàm Cossus, quàm Basilus. Infrequens eloquentia sub paupere vestimento. Ecquando fuit est Basilo matrem exhibere lacrymantem? Ecquis Basilum toleret disertè perorantem? Te suscipiat Gallia, aut magis oratorum altrix Africa, si vis dare pretium linguæ. O Vetti, cor ferreum, institutis ad benè *pronuntiandum, quando schola copiosa diros Tyrannos enecat? Etenim qualibet mox prælegerat sedens, ea ipsa stans pronunciabit, & eadem iisdem versiculis repetet. Ingeminata brassica perimit infelices præceptores.*

Sardonyche, atq; ideò pluris, quàm Cossus agebat
Quàm Basilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Basilo producere matrem
Quis benè dicentem Basilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potiùs nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti,
Cùm perimit sævos classis numerosa Tyrannos.
Nam quæcumq; sedens modò legerat, hæc eadem
stans
Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem.
Occîdit miseros crambe repetita magistros.

ANNOTATIONES.

144. *Sardonyche.* | Annulo, in quo pretiosa gemma sardonyx. Vide Pers. Sat. 1. v. 16.

145. *Rara in tenui facundia panno.* | Ex opinione vulgi, cui adversatur illud Cæcilianum; *sæpè est etiam sub palliolo sordido sapientia.* Cic. Tuscul. 3. n. 56.

146. *Quando licet flentem Basilo, &c.* | Quis tenui causidico gravem causam committit, in qua liceat v.g. matrem producere pro salute filii supplicantem apud Judices. Vide Cic. Verr 3. pro Fonteio in perorat, &c.

147. *Accipiat te Gallia, &c.* | Perge in Galliam vel Africam, ibique vendita oratoriam facultatem: nam Romæ non facundia tam spectatur in causidico, quàm fastus & pompa vestium atque comitatu.

148. *Gallia.* | Europæ nobilissima portio, Rheno, Oceano, Alpibus ac Pyrenæis clausa, Romanis primùm, deinde Francis domita. De hac satius erit non plura, quàm non sat magna dicere. Ad quod facit ad rem præsentem, in ea, Lugduni scilicet, facundiæ certamen, de quo vide Sat. 1. v. 44. Undè & facundam vocat Sat. 15. v. 111. optimorum ingeniorum feracem ignorat nemo: etiam oratores insignes habuisse dicemus alibi, & testis Quintil. loco mox citando.

Nutricula causidicorum. | Seu quòd litigiosæ regiones illæ Gallia & Africa, seu quòd eximios oratores tulerint. Quint L. 10 c. 1. præstantissimos ait fuisse Jul. Africanum, & Domit. Afrum. At hic Nemausensis erat & florebat sub Nerone. Et cap. 3 *Julius Florus*, inquit, *in eloquentia Galliarum (quoniam ibi demùm exercuit eam) princeps, alioqui qui inter paucos disertus, &c.*

149. *Africa.* | Hæc Romanis ampla seges & terroris & gloriæ, vel ob unam Carthaginem; unumque Annibalem: Nobis autem Christianis valdè memorabilis, quòd tot præclara Religionis nostræ lumina genuerit, Tertullianum, Cyprianum, Augustinum, *&c.*

Mercedem imponere linguæ. | Si vis æstimare ob eloquentiam, & ex ea quæstum facere.

150. *Declamare doces, &c.* | Jam ad Rhetorem transit, expenditque num digna merces iis detur, ac magnis eorum laboribus æqualis.

Ferrea pectora. | Quippe quæ molestam admodùm puerorum institutionum suscipiant exequantur sine ullo ferè lucro.

Vecti. | *Vectius* seu *Vettius*, celebris Rhetor. Ejus meminit Plin. Lib. 29. cap. 1. ponitur pro quolibet declamandi magistro.

151. *Cùm perimit sævos, &c.* | Ingens numerus discipulorum recitat suam quisque compositionem & orationem de perimendis tyrannis. Quod sanè præceptoris patientiam exhaurit. Alii sic interpretantur: *O Vetti, sanè tu ferreum quem non frangit durus ille docendi labor, ad quem velut ad summum tormenti genus Dii vindices compulerunt Dionysium Siciliæ Tyrannum.* Is enimverò Imperio exutus in ludo litterario Corinthi consenuit.

Classis. | Quintil. Lib 1. cap. 2. *Pueros*, inquit, *Magistri in classes distribuebant, & iis ordine dicendi secundùm vires ingenii dabant, &c.*

152. *Quacumque sedens modò legerat.* | Præceptor nimirùm.

Hæc eadem stans. | Nempè discipulus.

153 *Eadem cantabit versibus iisdem.* | Recitabit statim formans se discipulus ad exemplum Magistri prælegentis & declamare docentis. Huc pertinet quod ait Quintil. L. 5 c. 4. *Dicere audierint, utile est pueris ad loquendi facultatem.*

Versibus iisdem. | Totidem incisis & commatis.

154. *Occîdit miseros*, &c. | Crebræ illæ discipulorum exercitationes eadem recinentium, caput obtundunt Magistri, ejusque mentem excarnificant; sicut brassica sæpiùs apposita nauseam stomacho facit.

Crambe repetita. | Prov. Δὶς κεφαλὴν δάκνειν. Vide Polit. Miscel. c. 33. Veteres μὰ τὴν κεφαλὴν jurare solitus, auctor est Athenæus L. 9. c.

Qui

Quis color, & quod sit causæ genus, atque ubi summa
Quæstio, quæ veniant diversâ parte sagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem solvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil salit Arcadico juveni, cujus mihi sextâ
Quâque die miserum dirus caput Annibal implet.
Quicquid id est, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis; an post nimbos & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempestate cohortes.
Quantumvis stipulare, & protinùs accipe quod do,
Ut toties illum pater audiat. Ast alii sex

Quæ ratio, & quæ species argumenti, & ubi præcipua controversia, quæ tela procedant variis lateribus, cuncti discere cupiunt, pretium nullus pendere vult. An pretium vocas? Nam quid didici? Magistri nimirùm noxa reprehenditur, quia in sinistro mamma latere nihil palpitat Arcadico adolescenti, cujus ferox Annibal mihi cavit infortunatum replet sextâ quâq; die: quodcumque est illud, de quo consultat; sive verùm a Cannis Romam contendat; sive utrùm post procellas & fulgura prudens circumducat phalanges nimbis madefactas. Postula quantumcumque libuerit, statimque sume quod trado, ut tot vicibus eum genitor auscultet. Sed alii sex,

ANNOTATIONES.

155. *Quis color.* | Quis modus stabiliendi causam, & crimen repellendi. Sat. 6. v. 280.

Dic, Quintiliane colorem.

Causæ genus. | An demonstrativum, an judiciale, an deliberativum, &c. Vide Quintil. Lib. 3. cap. 4.

Summa quæstio. | Quis status, an conjecturalis, an definitivus, &c. Quintil. cit. Lib. 3 cap. 6.

156. *Quæ veniant diversâ parte sagittæ.* | Quænam ab adversario objici, & quâ ratione possint refutari.

158. *Mercedem appellas?* | Prosopopœia discipuli imperiti Magistro dicentis; scilicet, petis mercedem, cùm nihil à te didicerim.

Culpa docentis arguitur. | Responsio magistri, in qua notatur quàm sit misera conditio docentium: in hos enim culpa refunditur, si neligens alioqui, vel obtuso discipulus ingenio nihil in studio proficiat.

159. *Læva in parte mamillæ.* | Plinius Lib. 11. cap. 37. *Cor animalibus cæteris in medio pectore est; homini tantùm infra lævam papillam*, inquit, Cor igitur hìc & apud alios Poëtas non rarò ponitur pro ingenio & sapientia: undè & vecors dicitur qui est stupidus & insipiens.

160. *Nil salit.* | Nihil emicat ingenii, nihil industriæ vel solertiæ.

Arcadico juveni. | Ignavo, bardo, simili vel Arcadibus, qui habentes ab aliquibus referuntur, vel pecori Arcadico, id est, asinis. Vide Pers. Sat. 3. v. 9.

161. *Caput implet.* | obtundit, gravat, ac tædio afficit.

Annibal. | Declamatio de Annibale deliberante. Vide Sat. 6. v. 169.

162. *An petat urbem.* | An post Cannensem victoriam continuò Romam pergat, an fatigatis militibus respirandi spatium dare debet. Vide Tit. Liv. Lib. 22. cap. 51. ubi Annibali ad pensandum consilium opus esse tempus dicenti respondet egregiè Maharbal: *non omnia nimirùm eidem Dii dedere. Vincere scis, Annibal, victoriâ uti nescis.* Additque Liv. ibid. *moram ejus dici saluti fuisse urbi atque Imperio.*

163. *Cannis.* | Is vicus Apuliæ priùs ignobilis, ast postea non mediocriter celebratus clade Romanorum. Vide Sat. 2. v. 155.

An post nimbos, &c. | Lege Tit. Liv. Lib. 26. cap. 11.

Cautus | Timens ne infestis sibi Numinibus victorem perdat exercitum.

164. *Circumagat madidas, &c.* | Posita super Anienem fluvium, ad tertium ab urbe lapidem, castra moveat, abducatque copias religione perculsas, ob tempestatem acies, jam semel ac iterum dirimentem. Tunc enim Annibal erupit in has voces: *Potiunda sibi urbis Romæ modò mentem non dari, modò fortunam.* Tit. Liv. cit. Lib. 26. cap. 11.

165. *Quantumvis stipulare, &c.* | Atque ut intelligas quantum sit tædium eadem sæpius audienti, ego tantum tibi promitto quantum petieris, si pater ipse discipuli tam patiens fuerit, quàm ego declamandi magister; sique toties filium declamantem libenter audire sustineat, quoties ego alienum, & quidem sine mercede.

Stipulare. | *Stipulo* vel *stipulor*, idem est atque postulo mihi promitti quidpiam solemni formulâ: v. g. visne promittere centum nummos, ac dare? cui respondet alter; promitto & dabo.

166 *Pater audiat.* | Vide Pers. Sat. 3. v. 47. & quæ nos ibidem notabimus.

Ast alii sex, &c. | At prudenter omninò plurimi Rhetores ad forenses ac veras actiones transiere, dimissis fictis illis & scholasticis.

Et

imò plures ſophiſtæ pari voce clamant; atque veras controverſias tractant, dimiſſo abductore; tacent admixta toxica, conjux nequam & ingratus, atque mortaria quæ curant cæcos jam antiquos. Itaque ſi noſtrum valebit conſilium, is qui ex umbra Rhetorica venit ad certamen, ipſe ſibi miſſionem largietur, inibitque aliud vivendi inſtitutum, ut non deſit ei parva ſumma, quâ venumdatur modica tritici teſſerula. Etenim ea compenſatio maxima. Experire quanto pretio Chryſogonus, aut quanto Pollio erudiat filios divitum diſtribuens Theodori diſciplinam.

Et plures uno conclamant ore ſophiſtæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus ingratuſque maritus.
Et quæ jam veteres ſanant mortaria cœcos.
Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetoricâ deſcendit ab umbra,
Summula ne pereat, quâ vilis teſſera vænit
Frumenti. Quippe hæc merces lautiſſima. Tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.

ANNOTATIONES.

167. *Conclamant.* | Vel, in foro clamoſo agant cauſas; vel declamatorum atque Rhetorum vitam intolerabilem vociferantur deſerendam.

Sophiſtæ | Ita pridem Rhetores appellati, teſte Philoſtrato. Aliis Rhetor eſt qui tradit eloquentiæ præcepta, Sophiſta verò qui ad dicendum excercet. Victorin. Prolog. in Rhetor. Cic.

168. *Veras agitant lites.* | Non ampliùs fictas, ut priùs in ſcholis, ſed veras in foro, paulò majori mercede.

Raptore relicto, &c. | Relictis fictis argumentis qualia legere eſt apud Quintil. & Senecam, in Controvert.

Raptore relicto. | Declamandi materiâ de eo qui fœminam rapuerit. v. g. de Paride qui Helenam, de Jaſone qui Medeam abduxit, &c. Vide Senec. Controv.

169. *Fuſa venena ſilent.* | Non jam tractatur fictum thema de veneno dato vel pellici, vel conjugi, &c. nec de marito ingrato, &c.

Malus ingratuſque maritus. | Vel Jaſon qui deſeruit Medeam, cujus ope vellus aureum abſtulerat, atque aliam uxorem duxit: vel quilibet ſimilis illius perfidi in fideliſſimam conjugem viri, de quo Senec. Lib. 2. Controv. 5. Eritigitur vel accuſatio ingrati mariti, pro uxore, vel ejus defenſio adversùs uxorem.

170. *Et quæ jam veteres*, &c. | Declamatio de filio conterente pharmaca in mortario ad ſanandos cœci partis oculos, quæ venena eſſe affirmatur à noverca: undè credulus pater filium hæreditate pellit, &c.

171. *Sibi dabit ipſe rudem.* | Sic mihi credit Sophiſta ſterile docendi munus abjicet, & ſe conferet ad forum, ubi ſaltem aliquod lucellum eſt.

Rudem | Libertatem & vacationem à docendo. Metaphor. à gladiatoribus. Vide quæ ad Sat. 6. v. 113.

173. *Ad pugnam.* | Ad veras in foro actiones.

Ab umbra. | Relictâ ſcholâ, in qua privatæ & umbratiles dumtaxat actiones, & falſæ controverſiæ.

174. *Summula ne pereat.* | Ut exigua ſaltem habeatur merces, quâ ematur panis.

Teſſera | Juſt. Lipſius Elect. 1. cap. 8. Multa de frumentationis antiquitate, ac frumenti diſtributione primùm ab Ædilibus, dein ab annonæ Curatoribus factâ, quidem per teſſeras ſeu ſymbola è ligno vel plumbo, quibus inſtructi pergebant ad horrea publica, & ſingulis menſibus frumentum accipiebant, &c. Vide quæ ad Perſ. Sat. 5. v. 74.

Vænit. | Acceptam etenim teſſeram frumentariam vendere licebat, & vendebant qui victum habentes aliunde, frumento non indigebant. Lipſ. cit. loco.

175. *Tenta Chryſognus &c.* | Si mihi fidem non habes, inquire quam vili pretio doceant Chryſogonus & Pollio, & quam exiguam capiant mercedem etiam à nobilibus atque opulentis, quorum filios inſtituunt.

176. *Chryſogonus, Pollio.* | Sophiſtæ ſeu Rhetores. Citharœdos eſſe volunt alii, quos Juvenalis affirmet plus multò quàm Rhetores lucrari.

177. *Artem ſcindens.* | Rhetoricam, cujus præcepta minutatim quaſi diſpertit, diſſipat, diſperdit, nullâ pronè mercede, nullo fructu.

Scindens | Quidam interpretantur, vituperans, proſcindens: ſed minùs id probem.

Theodori. | Is Gadarâ urbe Syriæ oriundus, inſignis Rhetor fuit, Tiberii Cæſaris præceptor, qui ſævam ejus indolem perſpexit primus, ac notavit in puero, Suetonio teſte, Tib. cap. 57. De eodem Quintilian. Lib. 3 c. 1 ſic loquitur: *Theodorus Gadareus, qui ſe dici maluit Rhodium, quem ſtudiosè audiſſe, cùm in eam Inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tiberius Cæſar:* additque illum & plura ſcripſiſſe, & ejus diſcipulos veluti novæ ſectæ addictos *Theodoreos*; appellatos fuiſſe, quos inter fuit *Hermagoras.*

Balnea

Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus quoties pluit; anne ſerenum
Expectet, ſpargatque luto jumenta recenti? 180
Hîc potiùs; namq; hic mundæ nitet ungula mulæ.
Parte alâ longis Numidarum ſulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio ſolem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula doctè
Componit, veniet qui pulmentaria condit, 185
Hos inter ſumptus ſeſtertia Quintiliano,
Ut multùm duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quàm filius. Undè igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? Exempla novorum
Fatorum tranſi: felix & pulcher & acer, 190
Felix & ſapiens & nobilis & generoſus
Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ:

Extruuntur *balnea ſexcentis, & majori* ſumptu *xyſtus, in quo vehatur herus, quandocumque pluit. Sudumne præſtoletur, aut jumento novo cœno inficiat? Illic magis; etenim ibi fulget unguis mulæ nitidæ. Aliundè cœnaculum erigatur altis è Numidia fulcris ſubnixum, atque frigentem ſolem excipiat. Quantivis ædes* conſtent: *accedet qui ſcitè dapes ſtruit, accedet qui obſonia præparat. Illis in impenſis ad ſummum duo ſeſtertia ſatis eruunt Quintiliano. Nihil minoris conſtabit patri quàm natus. Undè ergo tot nemora poſſidet Quintilianus? Fortunæ infelitæ exempla omitte. Fortunatus & formoſus & fortis, fortunatus & prudens & clarus & illuſtris aſſutam atra pellicula lunulam adhibet;*

ANNOTATIONES.

178. *Balnea ſexcentis.* | Sumptuoſi quidem ſunt in ædificando epulandoque Romani, at parci nimiùm in educandis docendiſque liberis.

Sexcentis. | Nummis, vel ſeſtertiis.

Porticus in qua geſtetur dominus. | Vide Sat. 4. verſ. 5.

179. *Anne ſerenum expectet.* | Quòd ſi ambulare cupiat, an putas expectandum ei ſerenum tempus? Imò porticum habet ad id ſemper idoneum.

180. | *Spargatque luto jumenta recenti.* | An poſt pluviam velit agi currum, & vehi per cœnoſas plateas, ubi mulorum pedes luto inquinentur?

181. *Hic potiùs.* | Quin potiùs in porticu ambulabit, ubi mulæ vehiculum trahentes nitidis incedant pedibus & ungulis. Ironicè.

182. *Numidarum.* | Numidia pars Africæ, hodie *Biledulgerid.* Indè lapides optimi & exquiſita marmora excidendis columnis idonea Romam deportabantur. Meminit Plin. L. 36 c. 6. & alibi.

183. *Algentem rapiat cœnatio ſolem.* | Columella Lib. 1. præcipit ædium feneſtras ſpectare Ortum & Septentrionem.

Cœnatio. | Triclinium locus in ſuperiori domûs parte ad cœnandum aptus.

Algentem rapiat cœnatio ſolem. | Vel hyberno tempore, dum oritur, frigidum: vel orientem æſtate, versùs Septentrionem. Hùnc enim hilarior tus & commodior dat umbram quando calet, & cùm friget, teporem.

184. *Quanticumque domus, &c.* | Neque ſolùm perfundunt opes in ſubſtructionibus, ſed etiam in ſumptuoſis conviviis.

Qui fercula doctè componit. | Structor menſæ peritus.

185. *Qui pulmentaria condit.* | Coquus.

Pulmentaria. | Quævis obſonia. Nomen à pulte quâ pro pane diu Romani uſi ſunt. Cic. Tuſc. 5. n. 90. *Anacharſi Philoſopho cubile terra, pulmentum fames, &c.* Vide Perſ. Sat. 6. v. 40, & quæ ibidem notabo.

186 *Seſtertia.* | Vide Sat. 1. v. 92. & 106.

Quintiliano. | Summo Rhetori ac præceptori cuilibet.

187. *Sufficient.* | Loco penſionis annuæ & ſalarii pro puerorum inſtitutione.

189. *Saltus.* | Villas, prædia.

Exempla novorum fatorum tranſi. | Ne utere inaudito exemplo unius qui præter ſolitum morem ditatus fuerit, aſpirante fato & fortunâ, non ex hominum liberalitate. Fuit quidem Quintilianus ocuples, at poſt illum quot alii? Imò quis ſecundus?

190 *Felix & pulcher, &c.* | Id eſt, ſi cui faverint fata, & felicem eſſe dederint, huic affluunt omnia continuò bona & corporis & animi & fortunæ: erit formoſus & valens, erit ſapiens, nobilis, doctus, &c.

192. *Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ* | Lunatos induit calceos nobilitatis indices. Nam lunulâ calceis affutâ Patricius diſcernitur, inquit vetus Scholiaſtes: geſtabant nempè effigiem Lunæ creſcentis, vel potiùs literam C. ad monimentum numeri Senatorum centenarii, ex Numæ, ut aiunt, inſtituto. De moris iſtius origine diſputat Plutarchus in Queſt. Centur. Rom. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 20 cap. 28. & Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

Nigræ alutæ | Sic Horat. Lib. 1 Sat. 6.

Nam ut quiſq, inſanus nigris medium impediit crus
Pellibus, &c.

Alutæ. | Calceo ex aluta, ſeu molli & ſubtili corio.

Felix

rtunatus Rhetor etiam ſummus & argumentator, & quamvis præfixerit nihilominùs *benè canit. Nam intereſt quæ te aſtra ſuſcipiant ſtatim primus exordientem emittere ploratus, ac etiamnùm à parente rubicundum. Si juſſerit ſors, ex Oratore Conſul evades: ſi juſſerit ea ipſa, Orator evades è Conſule. Etenim quid Ventidius? Quid Tullius? Utrùm quidquam præter aſtrum, atque ſtupendam vim ſortis reconditæ? Fortuna Imperium vernæ, triumphum vincto attribuet.*

Felix, orator quoque maximus, & jaculator,
Et ſi perfrixit, cantat benè. Diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant, modò primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
SI FORTUNA volet, fies de Rhetore Conſul:
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.
Ventidius quid enim? Quid Tullius? Anne aliud quàm
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.

ANNOTATIONES

193. *Jaculator.* | Dialecticus & Sophiſta, qui nôrit argumenta in adverſarium jaculari atque enthymema torquere, ut eſt, Sati. 6. v. 449.

194. *Et ſi perfrixit, cantat benè.* | Etſi frigus occupârit, vel non rauceſcet, aut nihilo pejùs cantabit: aut certè excuſatur facilè, imò benè cantare putabitur & dicetur. Martial. Lib. 3. Epigram. 18.

Perfrixiſſe tuas quæſta eſt præfatio fauces.

Diſtat enim, quæ ſidera, &c. | Magni intereſt an benigna tibi naſcenti ſidera, an maligna affulſerint. Vide Sat. 6. verſ. 569. & Perſ. Sat. 5. v. 45. & ſequent.

196. *A matre rubentem.* | Totus rubet infans recens natus, ob tenuitatem cutis ac venatum.

197. *Fies de Rhetore Conſul.* | Ut contigit Ciceroni: (de quo lege Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 23.) & Quintiliano quoque, ut placet quibuſdum fretis auctoritate Auſonii ad Gratianum ita loquentis, & pro Conſulatu gratias agentis: *Dives Seneca, nec tamen Conſul . . . . Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortitus honeſtamenta nominis potiùs videtur quàm inſignia poteſtatis habuiſſe.* Adde Frontonem Antonini præceptorem, de Conſulatu cujus ib. Auſon.

198. *De Conſule Rhetor.* | Sicut Dionyſius ille Tyrannus de quo ſuprà ad verſ. 151. hujus Satiræ. Ut Valer. Licinianus, *Exul de Senatore, Rhetor de Oratore factus*, inquit, Plin. L. 4 Ep. 11. ubi & ait ipſum Licinianum in Sicilia profitentem ita ſortem ſuam in præfatione deplorâſſe: *Quos tibi fortuna, ludos facis? Facis enim ex Profeſſoribus Senatores, ex Senatoribus Profeſſores*, &c.

199. *Ventidius, quid enim? Quid Tullius?* | Quid enimverò felices reddidit Ventidium, ac Tullium? Nonne fati vis, & benignus ſiderum aſpectus?

Ventidius. | Pub. Ventidius Baſſus humili genere in Piceno ortus, Aſculo ſubacto captus infans & in ſinu matris vectus ante currum triumphantis Pompeii Strabonis: cùm adoleviſſet, rhedarius ac mulio. Deinde verò C. Cæſari notus & familiaris adeò, ut mox Tribunus Plebis & Prætor creatus ſit. Poſteà junctis cum Antonio partibus Pontificatum adeptus & Conſulatum, indignante licèt ac frementè Populo Romano. Agel Lib. 15. cap. 4. Vide Plin. Lib. 7. cap. 43. Plutarch. in Vita M. Antonii, à quo miſſus ad reprimendos Parthos, Ventidius, de illis poſteà triumphum egit, (teſte etiam Plin. mox cit.) celſi vir animi & rerum magnarum cupidus. Plutarch. ibid. Alterius etiam Ventidii meminit. Tacit. Lib. 12.

Tullius. | Non Cicero, ſed Servius Tullius Rex Romanorum ſextus, quem ſervâ matre creatum ad Urbis Regimen evexit indoles eximia, nec obſcuritas inhibuit. Flor. Lib. 1. cap. 6. Vide Tit. Liv. Lib. 1. c. 39. & ſeq. ubi Servii Tullii natales apud Corniculum urbem captam, educatio apud Tranquinium Priſcum, augurium regni per Tanaquil, & prodigium, &c. narrantur. Eutropius ait ordinatum ab eo primo Cenſum, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat.

200. *Sidus.* | Naſcenti proſperum. Vide ſuprà.

Miranda potentia fati. | Vide Cic. de Fato, &c.

201. *Servis regna dabunt.* | Ut Servio Tullio nobili quidem fœminâ, captivâ tamen & ancillâ genito. Eutrop.

Captivis fata triumphos. | Ut Ventidio, de quo Valer. Max. L. 6. c. 9. ſic habet: *P. Ventidius ex Parthis, & per Parthos de Craſſi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter jacentibus triumphum duxit: & qui captivus carcerem exhorruerat, victor Capitolinum felicitate celebravit. In eodem etiam illud eximium, quòd eodem anno Prætor & Conſul eſt factus.* Et Plin. citat. L. 7. c. 43. *Fortuna*, inquit, *triumphare Pub. Ventidium de Parthis voluit quidem ſolum, ſed eundem in triumpho Aſculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum*, &c.

Felix

Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ ſteriliſque cathedræ,
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.
Dii majorū umbris tenuem & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc

Nihilominùs iſte fortunatus infrequentior eſt corvo candido. Piguit complures futilis & infructuoſi pulviti, ut oſtendit finis Thraſimachi & Secundi Carinnatis. Atque iſtum egentem aſpexiſtis, ô Athenæ, nihil dignata tribuere niſi frigidam cicutam. Tellurem levem & minimè onroſam & crocum fragrans, & ver in urna continuum, ô Numina, date *manibus avorum, qui juſſerunt magiſtrum venerandi patris dignitatem habere. Adultus jam Achilles virgam formidans canebat in patriæ collibus: cui verò tùm cachinnos.*

ANNOTATIONES.

202. *Felix ille.* | Quintiliano ſimilis, cui divitias Ars Rhetorica peperierit.

Corvo quoque rarior albo. | Proverb. ut antè Sat. 6. v. 164.

Rara avis in terris nigroque ſimillima cygno.

Cæterùm corvos nonnunquam albos reperiri ex Ariſtotelis teſtimonio; unumque corvum candido nitore conſpicuum ad Alphonſum Siciliæ Regem aliquando à Britannorum Rege dono miſſum: inſuper & cornicem albam à ſe viſam, affirmat Cœlius Rhodiginus, Lib. 17. cap. 11.

203. *Cathedræ.* | Profeſſionis Rhetoricæ. Mart.

. . . . . *Circum pulpita noſtra*
Et ſteriles cathedras baſia ſola crepant.

204. *Thraſymachi probat exitus.* | Is enim Carthaginenſis origine, apud Athenas Rhetor. reſſus inopiâ vel profeſſione deſtitit, vel etiam ſpendio periit, ut affirmant alii. Platonis & ocratis diſcipulus fuiſſe dicitur. Vetus Schol. hilæſtr.

Secundi Carrinatis. | Hic urgente paupertate thenis Romam demigravit: at cùm exercitaonis causâ in Tyrannos dixiſſet, ab Imperatore Caligula miſſus in exilium refertur. Dio.

205. *Athenæ.* | Hâc urbe & Republicâ quid agis celebratum? Alter Græciæ oculus vocatur Juſtino Lib. 5. Fons omnium doctrinarum, bi ſumma dicendi vis & inventa eſt & perfecta. Cic. 1. de Orat. & pro L. Flacco, *ab Athenis* quit, *humanitas, doctrina, religio, fruges, Jus, leges ortæ & in omnes terras diſtributæ putantur: de urbis verò poſitione, propter pulchritudinem, etiam inter Deos certamen fuiſſe proditum &c.* Vide Thucyd. *&c.*

206. *Gelidas auſæ conferre cicutas.* | Sarcaſticè Athenienſes, quorum Edicto Socrates hauſtâ cutâ interiit. Vide Perſ. Sat. 4. verſ. 2. & annotat. ib.

207. *Majorum.* | Priſcorum nempè, tam Græcorum quàm Romanorum.

Tenuem & ſine pondere terram. | Sic Veteres is mortuis benè precabantur, inſcribebantque tumulo S. T. T. L. id eſt, *Sit tibi terra levis*, quaſi ut molliùs quieſcerent: quibus autem erant infenſi, terram gravem optabant. Ita Sen. Hippol. ad calcem: *Iſtam* (Phædram) *terra defoſſam premat, graviſq; tellus impio capiti incubet.* Vide Perſ. Sat. 1. v. 37. & ſeq. & ib. annotata.

208. *Spiranteſque crocos.* | Croci flores adoriferi naſcuntur ex eorum tumulis: vel aromata in ſepulturam illorum effundantur. De his vide Perſ. Sat. 1. v. 35. & ſeq.

Crocos. | Plin. Lib. 21. cap. 6. *Herba eſt anguſto folio penè in capillamenti modum: mirè vino congruit; folio florem expellit; viret brumâ & colligitur. Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius provenit.*

Urna. | Quâ defunctorum cineres continentur. Vide Perſ. Sat. 6. v. 34. ad vocem, *urna.*

Perpetuum ver. | Naſcentibus ibi floribus, ut mox notatum.

209. *Qui præceptores ſancti, &c.* | Quintil. Lib. 2. cap. 9. *Diſcupulos id unum moneo*, inquit, *ut præceptores ſuos non minùs quàm ipſa ſtudia ament, & parentes eſſe non quidem corporum, ſed mentium credant.*

210. *Metuens virgæ.* | Diſciplinæ ſubditus Ovidius:

Qui toties ſocios, toties perterruit hoſtes,
Dicitur annoſum pertimuiſſe ſenem.
Quas Hector ſenſurus erat, poſcente Magiſtro,
Verberibus juſſas præbuit ille manus.

218. *Cantabat.* | Diſcebat canere fidibus, ac citharâ ludere.

Patriis in montibus. | In Pelio Theſſaliæ monte, ubi educatus Achilles & inſtitutus à Chirone.

Cui non tunc. | Vel ſine interrogatione legitur & refertur ad Achillem, qui jam grandior non contemnebat magiſtri præcepta. Vel cum interroganti, hoc ſenſu: cui verò riſum non moviſſet præceptor Centaurus, equus ab umbilico & inferiori corpore, ac proinde caudatus? ex fabula.

Eliceret

non moveret cauda præceptoris Citharistæ? At Ruffum & cæteros verberant sui quemque adolescentes; Ruffum qui tam sæpè vocavit Ciceronem Allobroga. Ecquis in sinum Enceladi & eruditi Palæmonis tantum ingerit, quantum digna est opera Grammatistæ? Ac nihilominùs ex eo, quantulum est (inferiùs verò est quàm Rhetoris pecunia) Acœnitus ipse pædagogus arrodit, rescindit etiam sibi dispensator. Concede, Palæmon.

Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Ruffum atque alios cædit sua quæque juventus:
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis affert
Quantum Grammaticus meruit labor? Et tamen ex hoc,
Quodcumque est (minùs est autem, quàm rhetoris æra)
Discipuli custos præmordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat frangit sibi. Cede, Palæmon,

ANNOTATIONES.

212. *Citharœdi cauda magistri.* | Chironis, de quo jam Sat. 3. ver. 205. & Horat. Epod. 13.

Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno.

213. *Sed Ruffum*, &c. | At nunc præceptorem minores discipuli & derident & cædunt sine ullo pudore.

214. *Ruffum qui.* | *Ruffum*, inquam, excellentem licèt Rhetorem, & Ciceronis æmulum, Gallum natione, valdè quidem disertum. Vet. Schol.

Qui toties Ciceronem, &c. | Legunt alii: *Quem toties Ciceronem, &c.* & sic explicant: quem Ruffum juventus, id est, sui discipuli per contemptum vocant Ciceronem Allobroga: alii verò sic: *Qui*, id est, Ruffus tantum sibi arrogat, ut se præferat Ciceroni, ejus errores notet, & hominem eloquentiæ Gallicæ & Barbaræ appellet. Neque id inauditum. Nam ut est in Dialog. de Orat. apud Tacit. *Satis constat nec Ciceroni quidem obtrectatores defuisse, quibus inflatus & tumens, nec satis pressus, supra modum exultans & superfluens videretur.* Et Calvus eum dicebat *solutum & enervem* Brutus, *elumbem & fractum, &c.* Vide Agellii Lib. 17. cap. 1. ubi Ciceronem vindicat. Quidam alunt hìc alludi ad historiam, nempè ad consensum Ciceronis cum Allobrogibus, de quo Sallust. Bell. Catil. nar.

Allobroga. | Allobroges Galliæ populi, non longè à Rhodano, hodie, Sabaudienses, & Delphinates: Metropolim habebant Viennam.

215. *Quis gremio Enceladi.* | Jam de Grammaticis denique: Quis peritis licèt iis & excellentibus dignam pendit mercedem.

Gremio. | In gremium sedentis ac docentis.

Enceladi. | Is Grammaticus, ut & Palæmon.

Palæmonis. | De eo jam Sat. 6. v. 452.

216. *Grammaticus* | Is sanè magnus, & multa complectitur incommoda, seu spectes rerum legendarum, seu intelligendarum multitudinem, seu denique discipulos juvenes. Quanta sit tertia hæc molesta dictum est ubi de Rhetoribus v. 150. & seq. quanquam & major est in Grammaticis, ob rudiores discipulorum animos. At insuper duplex iis labor; alter quòd legisse historias, auctoresque omnes, eosque nôsse tam quàm ungues ut digitos suos, ut mox ait Juvenalis; alter, quòd oportet Scriptorum sensum diligenter investigâsse, locosque, vel difficillimos penitùs excussisse. In hoc verò quàm improbus sit opera & patientia, nemo nescit: quandoquidem ipsi sese incassum non raro discrutient, & diù totqueant. Testis unus sit Virgilius quoda loco se crucem fixisse Grammaticis ingenuè pariter ac lepidè confessus. Vid. Petr. Crinit. L. hon Disc. cap. 8. ut non abs re Athenæus, d cat Lib. 15. c. 1. *Grammaticis nihil esse stultiùs* nolim ego addere, quod ille ibid. *exceptis Me cis, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν καὶ ἐδὲ ἀνὴρ τῶν γραμματικ μαρότερον.* Vide Quintil. Lib. 1. cap. 4. Age Lib 14. cap. 5, &c.

Ex hoc. | E tantula tamen ista mercede Grammaticis attributâ, sunt qui deradant & surripiant.

217. *Æra.* | Salarium merces.

218. *Acœnitus.* | Legunt quidam *Acæ netus.* Nomen est vel proprium, vel à Poë fictum ab ἀ privativo & κοινὸς, vel κοινὸν fortasse ad indicandum hominem priva suæ utilitati nimiùm, communi parùm stude tem.

219. *Qui dispensat.* | Oeconomus.

Frangis sibi. | Indè subtrahit quod sibi p peràm attribuat.

Cede Palæmon. | O Grammaticorum arrog tissime, cede tamen jure tuo, & aliquid spo deperde, ne totum tibi pereat.

Et patere inde aliquid decreſcere; non aliter, quàm
Inſtitor hybernæ tegetis, niveïque cadurci: 221
Dummodò non pereat, mediæ quòd noctis ab hora
Sediſti, quâ nemo faber, quâ nemo ſedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dummodò non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, cùm totus decolor eſſet 226
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. Sed vos ſævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula conſtet; 230
Ut legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitoſq; ſuos; ut fortè rogatus

& ſine quidpiam ex eo diminui (haud ſecùs ac negotiator hyemalis lodicis, atq; albæ cuſcitræ) ut ne perdas quod ſediſti à tempore mediæ noctis, quo nullus opifex, quo nullus ſedebat, qui monſtrat lanam trahere ferro curvato: ut ne perdas quòd *tot lampades odoratus es, quot aſſiſtebant adoleſcentuli, quando univerſus Horatius erat decoloratus, atque fuligo adhærebat atro Virgilio. Infrequens* eſt *nihilominùs penſio, quæ Tribuni judicio non indigeat. At vos duras conditiones indicite; ut magiſter vocabulorum normam teneat, ut evolvat hiſtorias, cunctos ſcriptores perſpectos habeat, velut ungues ac digitos ſunt; ut fortaſſe interrogatus,*

ANNOTATIONES.

220. *Non aliter, quàm*, &c. | Sicut inſtitor de indicto majori pretio nonnihil remittit, ut merces vendat, ac citò diſtrahat.

221. *Cadurci.* | Plin Lib. 19. cap. 1. *In cuſcitris* (è lino) *præcipuam gloriam Cadurci obtinent Galliarum hoc, & tomenta pariter inventum.* Porrò *Cadurci* Aquitaniæ ſunt populi. Vernaculè, *le Quercy.*

222. *Dummodò non pereat.* | Ne vanus omninò ſit tuus labor tam gravis & moleſtus; nempè quod, &c.

Mediæ quid noctis ab hora. | Quòd dum fabri & artifices quieſcunt, tu cogeris in ludo eſſe, & ſcholam aperire, teque, ut fit, defatigare. Porrò, quod ipsâ nocte ſcholæ & ludi frequentari ſolerent, teſtatur vetus Schol. & indicat Martial. Lib. 9. Epigram. 70.

Quid tibi nobiſcum ludi ſcelerate magiſter,
Inviſum pueris virginibuſque caput?
Nondum criſtati rupêre ſilentia galli:
Murmure jam ſævo, verberibuſque tonas,
&c

223. *Sediſti.* | Vel dictanda meditans, vel potiùs in ſchola meditata præcipiens, tradens lectiones, penſa exigens.

Sedebat. | In officinis laborans reſidebat.

224. *Qui docet obliquo*, &c. | Lanarum carminator.

Obliquo lanam deducere ferro. | Hamis ferreis obliquè in tabula defixis, per quos deducta lana attenuatur.

225. *Olfeciſſe lucernas.* | Gravem tot lychnorum fumum & odorem pertuliſſe, quot diſcipuli aderant in ludo, in eum nocte convenientes, ut mox notatum eſt.

226. *Decolor Flaccus.* | Horatii codex & Virgilii, puerorum manibus attritus, maculatus, deformis, deturpatus uſu & contrectatione continuâ.

Fuligo. | Multiplici tot è lampadibus vapore & fumo creata.

227. *Maroni.* | Codici Virgiliano. Ex quo patet ipſis Romanis ſtudioſè legi ſolitos, cùm hunc Poëtarum Romanorum Principem, tùm Vatem Venuſinum, Lyricorum delicias, quem ut torſum imprimis ac purum & ad notandos hominum mores præcipuum, commendat Quintil. Lib. 10. cap. 1.

228. *Rara tamen merces*, &c. | Sed nec ſine lite mercedem obtinent Grammatici. Jure eſt agendum adversùs Romanos, ut ſolvant.

Tribuni. | Ærarii nempè, qui jus habebat cognoſcendi & judicandi de levioribus cauſis. Vide Alex ab Alex. Lib. 2. cap. 24

229. *Sed vos ſævas imponite leges.* | Quamvis autem adeò parcè & improbè magiſtris mercedem exſolvatis, ô Romani, iis nihilominùs ſeveras leges imponite, ut & perfectam eruditionem, & liberorum veſtrorum ſummam habeant curam.

230. *Verborum regula conſtet.* | Nota ſit verborum vis & analogia, &c. ut ſermo adſit purus.

231. *Legat hiſtorias*, &c. | Deinde, ut multiplex adſit eruditio, *non ſatis eſt Poëtas legiſſe, excutiendum omne ſcriptorum genus, non propter hiſtorias modò, ſed & verba, quæ frequenter jus ab auctoribus ſumunt*, ut ait Quintilianus Lib. 1. cap. 4. additque, *ſola Grammatica omni ſtudiorum genere plus habet operis quàm oſtentationis.*

232. *Tanquam ungues*, &c. | Vulgaris locutio & Proverbium.

Dum

dum Thermas adit, vel Phœbi balnea, commemoret altricem Anchiſæ, appellationem & natale ſolum noverca Anchemoli; referat quot annos Aceſtes in vivis fuerit, quot vini cados Siculus iſte Rex *Phrygibus dederit. Poſtulate ut mollem indolem formet, quaſi pellice, quemadmodum ſi aliquis facrem cerâ effingat. Poſtulare ut ſe gerat parentem ipſius turmæ, ne fœda colludant, * * *
Grave eſt ſpeculari manus tot juvenum & oculos ſub finem tremulos. Iſta exequere, ait, &*

Dum petit aut Thermas aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque novercæ
Archemori; dicat quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cerâ vultum facit: exigite ut ſit
Et pater ipſius cœtûs, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non eſt leve tot puerorum
Obſervare manus, oculoſque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures; & cùm ſe verterit annus,
Accipe victori populus quod poſtulat aurum.

quando ſe annus volverit, ſume aurum quod victori depoſcit populus.

ANNOTATIONES.

233. *Thermas.* | A Θέρω *calefacio*, & Θερμὸς *calidus*. *Thermæ* dicuntur loca vel aquis naturâ ferventibus, vel arte & igne calentia, ad lavandum ac ſudandum apta & ſalubria. Hæc deſcribit egregiè Auſon. in Moſella. Ob ejuſmodi Thermas celebratæ olim Baiæ, Puteoli, &c. Hinc etiamnùm frequentata tot variis in regionibus loca. Vide Plin. Lib 31. cap. 2, &c.

Phœbi balnea. | Hunc aiunt fuiſſe balneatorem quemdam ita nominatum. Vetus Schol. ſic habet: *Privatæ ſunt balneæ, quæ Daphnes appellantur.* Sunt & qui *Phœbi balnea*, interpretentur, rivos, ſtagna, flumina Phœbo ſeu Sole calefacta.

Dicat nutricem Anchiſæ, &c. | Quæ fuerit Anchiſæ nutrix, de qua nihil certum, etſi *Tiſiphone* vocatur à vet. Schol. Gaudebant Romani vexare Grammaticos ejuſmodi vanis quæſtionibus ac nugis, quas explodit Seneca Epiſt. 88. Vide Tib. cap. 56. apud Sueton.

234. *Anchiſæ.* | Patris Æneæ.

Nomen patriamque novercæ Archemori. | Caſperiam appellat Servius in 10. Æneid. At ejus patria ignoratur.

235. *Archemori.* | Vel *Anchemoli*, de quo Æneid. 10.

Aceſtes. | Siciliæ rex, quem ſeniorem Virgilius ait Æneid. 5.

236. *Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.* | Quot vini cados dederit Æneæ & ſociis abeuntibus: ſcribente Virg. Æneid. 1.

Vina bonus quæ deinde cadis onerârat Aceſtes, &c.

237. *Mores teneros.* | Horat. ad Piſon. v. 163. de juvenum indole & animo ſic loquitur:

Cereus in vitium flecti, &c.

Pollice ducat. | Metaphora à figulis, qui pollice vaſa fingunt ad arbitrium, & quam voluerint fomam dant. Perſ. Sat. 5. v. 40.

Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.

239. *Pater ipſius cœtûs.* | Præceptor ante omnia ſumat parentis erga diſcipulos ſuos animum, ac ſuccedere ſe in eorum locum à quibus ſibi liberi tradantur, exiſtimet. Quintil. Lib. 2. cap. 2.

Ne turpia ludant. | Caveat ne defluant ad libidines. Hîc nonnulla prætermitto, quædam non explico, pudoris gratiâ.

242. *Hæc, inquit, cures.* | Tria nempè, ut purus, ſermo, ut multarum rerum notitia, ut honeſti mores ſint in diſcipulis tuis, liberis meis inquit magiſtro pater.

Cùm ſe verterit annus. | Anno finito, menſe Martio (qui primus apud Romanos) redeunte mercedem exolvam. Vide Macrob. Lib. 1. Saturn. cap 12. ubi ſcribit ea quæ notamus hic.

243. *Accipe victori populus quod poſtulat aurum.* Quantum populus Romanus in Ludis Scenicis jubebat victoribus dari à Ludorum Præfecto ſeu Prætore vel Tribuno ſpectacula exhibente, *quinque* ſcilicet *aureos*, quæ ſtata merces erat, *nec licebat amplius dare.* Ita vet. Schol. Sueton. Claud. cap. 21. refert Imperatorem oblatos victoribus aureos prolatâ ſiniſtrâ pariter cum vultu, voce digitiſque in Theatro numerâſſe. Videtur etiam intelligi poſſe de aureis quos erogari jubebat populus aurigis victoribus in circo. Martial. Lib. 10. Epigr. 74.

Cum Scorpus unâ quindecim graves horâ
Ferventis auri victor auferat ſaccos.

Dum ergo ille auriga ſaccos auro graves horâ unâ lucratur, miſer Grammaticus uno anno vix pauxillum quid obtinet. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 24.

SATIRA VIII.

STEMMATA quid faciunt? Quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humeroque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis naſoq; carentem?
Quis fructus generis tabulâ jactare capaci

INTERPRETATIO.

Quid ſtemmata conferunt? O Pontice, quid juvat prolixâ ſtirpe numerari, atque oſtentare avorum facies adumbratas, & Æmilianos in curribus ſtantes, & Curios jam medios, & Corvinum ſcapulâ diminutum, & Galbam non habentem nares atque aures? Ecquod emolumentum eſt, amplâ familiæ tabellâ oſtentare

ANNOTATIONES.

1. *Stemmata quid faciunt.* l Eleganter invehitur in Ponticum, & ejus ſimiles, qui antiquum & illuſtre genus oſtentant, ipſi nullâ virtute clari, imò ſæpe vitiis turpes.

Stemmata. l Gradus & ordines cognationum omnis quibuſdam diſtincti. Vide Perſ. Sat. 3. v. 28. & ibid. annot.

Quid faciunt. l Senec. Epiſt. 44. *Nobilem non facit atrium plenum fumoſis imaginibus: animus facit nobilem, &c.* Et 3. de Benef. cap. 28. *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuoſis, in parte primâ ædium collocant: noti magis quam nobiles ſunt.*

Quid prodeſt. l Cicero (ceu quivis alius) in Salluſt. *Satius eſt me meis rebus geſtis florere, quàm majorum opinione niti, atque ita vivere, ut non ego poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* Ovid. Metamorph. 13.

Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco.

Longo ſanguine cenſeri. l Vetuſtâ origine, & longâ retrò ſerie majorum.

2. *Pictoſque oſtendere vultus majorum.* l Romanus propriè mos collocandi in tabulariis per atria majorum imagines: atque ex iis nobilitas æſtimata; inquit Lipſius Comment. in Senecam. Idem. Elect. 1. cap. 29. de iſto more plurima conſcribit. *Nobiles*, inquit, *ii ſoli cenſebantur, quorum majores Magiſtratum ceperant, quique jus habebant imaginis ponendæ.* Hæc humerorum tenus erat effigies, non totius corporis, ſed capitis ac vultus: è cerâ non ex ære. Ordine collocabantur in ligneis thecis, ſive *armariis*, ut vocat Plinius lib. 35. cap. 2. diebus ſolùm feſtis aperiebantur thecæ illæ. In funeribus deferri ſolebant. Si quis turpi quodam crimine damnatus eſſet, ejus imago non ferebatur in exequiis, imò frangebatur. Hæc & alia Lipſius erudite congerit, & probat loco citato. Vide & Turneb. lib. 26. cap. 3.

3. *Stantes in curribus Æmilianos.* l Statuas triumphales.

Æmilianos. l L. Æmilium Paulum Macedonicum, ejus qui ad Cannas cecidit filium, qui de Liguribus triumphavit Conſul; item poſteà de Perſe Macedonum rege. Triumphali veſte Ludos ſpectandi jus ipſi conceſſum à Populo & Senatu. Cæterùm vir fuit ſummæ continentiæ & probitatis. vel intellige filium hujus Pub. Scipionem Æmilianum, qui etiam Perſen devicit, Carthaginem ſex menſibus delevit, Numantiam ad deditionem compulit, &c. Aurel. Victor.

4. *Curios.* l De his Sat. 2. v. 3.

Dimidios. l Mediâ ſui parte mutilatas Imagines temporis edacitate, ac vetuſtate: aliam ſine humeris, aliam ſine auribus & naſo, &c.

Humeroque minorem Corvinum. l Alii codices, *Humeroſque.* Cæterùm ſecutus ſum hanc lectionem, ne bis idem dicatur: legunt enim plures, *naſumque minorem Corvini.* Atqui ſequitur mox *Galbam auriculis naſoque carentem.*

5. *Corvinum.* l M. Valerius Tribunus militum, ope corvi, de ingenti Gallo provocatore victoriam retulit, hinc *Corvini* cognomen adeptus. Vide Tit. Liv. lib. 7. cap. 26.

Galbam. l Ser. Sulpitius *Galba* Neroni ſucceſſit, Imperator in atrio ſtemma propoſuit, quo paternam originem ad Jovem referebat. Sueton. Galb. cap. 2.

6. *Generis tabulâ,* l Tabulâ genealogicâ deſignare quàm multi Dictatores & equitum Magiſtri in eâ gente fuerint.

Corvinum, ac deinde multiplici ramo derivare Magiſtros Equitum fumo obſitos cum Dictatore, ſi vita ducitur improbè in conſpectu Lepidorum? Quorſum imagines tot Ducum, ſi per totam noctem luditur aleâ, coram Numantinis? Si ſomnum auſpicaris ſurgente Phoſphoro, quando bellatores agitabant vexilla, & caſtra? Quare Fabius Herculis in domo genitus fruatur Allobrogicis,

Corvinum, poſthac multâ deducere virgâ
Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros,
Si coram Lepidis malè vivitur? Effigies quò
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox
Ante Numantinos? Si dormire incipis ortu
Luciferi, quò ſigna duces & caſtra movebant?
Cur Allobrogicis & magnâ gaudeat arâ

ANNOTATIONES.

7. *Deducere.* l Sunt qui legant, *contingere.* Alii verſum hunc omninò rejiciunt; alii etiam præcedentem ac ſequentem; ſed perperàm: ut docet Juſt. Lipſ. Epiſtol. quæſt. lib. 4. epiſt. 15.

Virgâ. l Multis ramis è ſtirpe ſeu trunco deductis & prodeuntibus, in ſtemmate, ſeu conſanguinitatis, ut vocant, arbore. Vel, radio, quo oſtenduntur ſummi quique viri in eodem ſtemmate. Alii reſpiciunt ad virgas & faſces Dictatori ſolitas præferri: ſed non placet ea interpretatio.

8. *Fumoſos.* l Legunt alii, *famoſos* minùs benè, ut videtur, Cic. in Piſonem. *Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil, præter colorem.* Porrò in atriis erat calina & ignis; hinc atria, quaſi atra, fumo & fuligine: hinc & fumoſæ imagines; ut obſervat Servius. Vide Sigon. c. 20. l. 2. de antiq. Jur. Civil. Rom.

Equitum cum Dictatore Magiſtros. l Dictatori ſemper aderat Magiſter Equitum, & ab eo ſtatim creato dicebatur. Teſtis Livius paſſim. Equitum Magiſter dictus, quòd jus ſummum in Equites & Accenſos haberet: ſicut & Populi Magiſter Dictator appellatus eſt, quòd ſummam in omnes poteſtatem obtineret. Auctor eſt Varro 4. de Ling. Lat. Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 6. Nos alibi plura de Dictatoris auctoritate.

9. *Coram Lepidis.* l Coram imaginibus tot virorum, qui probi fuerunt ac verè nobiles. *Æmilius Lepidus puer etiam tum progreſſus in aciem, hoſtem interemit, civem ſervavit: cujus tam memorabilis operis index eſt in Capitolio ſtatua bullata, & incincta prætexta S. C. poſita illi, qui jam virtuti maturus, honori tempeſtivus,* &c. quæ habet Valer. Max. lib. 3. c. 1.

Malè vivitur. l *Nonnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis.* Greg. Dial.

10. *Alea.* l Vide Annot. ad Perſ. Sat. 5. v. 57.

11. *Ante Numantinos.* l Ante imagines Numantinorum. P. Scipio Æmilianus (de quo paulò antè) Numantiam in Hiſpaniâ civitatem valdè bellicoſam, correctâ priùs militum diſciplinâ, fame vicit. Hinc Numantinus dictus. Aurel. Vict. Vide Flor. lib. 2. cap. 18. de Numantino Bello.

Si dormire incipis, &c. l Si poſtquàm in epulis & aleâ noctem egiſti, manè dormis tùm cùm majores illi quos jactas, vigilabant potiſſimùm pro Republicâ, & in hoſtes progrediebantur.

Ortu Luciferi. l Sunt qui veſperum intelligi pertinaciter contendant, eò quòd tunc etiam caſtra moverint Duces. Sed apagé. Manè potiùs deſignari, & contextus & Luciferi nomen probant; & viri graves cenſent.

12. *Luciferi.* l Hæc eſt Veneris ſtella quæ poſt occaſum Solis apparet ſtatim, tuncque Heſperus, & Veſper apud Virgilium & alios, apud Plautum Veſperugo dicitur: ante ortum verò, & ſub auroram Phoſphorus, & Lucifer vocatur. Unde Virgil. Eclog. 8.

Naſcere, præque diem veniens age Lucifer almum.

Plin. lib. 2. cap. 8. ſic ait, *Infrà Solem ambit ſidus gens ſidus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe, & ante matutinum exoriens, Lucifer nomen accipit: ut Sol alter, diem maturans. Contrà ab occaſu refulgens, nuncupatur Veſper, ſeu prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens,* &c.

13. *Cur Allobrogicis, &c.*] Cur majorum gloriam oſtentat qui eſt inglorius, cur virtutes qui vitioſus?

Allobrogicis. l *Gallicis poſſeſſionibus, aut titulo victoriarum:* inquit vetus Schol. Allobrogibus devictis: nam Fabius Max. *Gallicâ victoriâ cognomen Allobrogici ſibimet ac poſteris peperit:* ait Valer. Max. lib. 6. cap. 9.

Allobrogicis. l De his populis vide Sat. 7. ad v. 214.

Magnâ gaudeat arâ. l Propè Circum Flaminium erectâ in honorem Herculis, à quo ferunt ortam Fabiam Gentem, quæ & habebat Sacra Herculea hæreditaria. Vet. Schol. Tit. Liv. l. 1. c. 7. Plut. in Fab. Macrob. l. 3. c. 6. &c. Ovid. Faſtor. 1.

Conſtituitque ſibi, quæ maxima dicitur, aram.

Magnâ gaudeat arâ. l Senec. de Benef. 4. c. 30. ſic habet: *Non ſine ratione ſacra eſt magnarum virtutum memoria: & eſſe plures bonos juvat, ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat. Ciceronem filium quæres Conſulem fecit, niſi pater? . . . . . Quid nuper Fabium Perſicum, cujus oſculum etiam impudici vitabant, Sacerdotem non in uno collegio fecit, niſi Verrucoſi & Allobrogici, & illi trecenti, qui hoſtium incurſioni pro Republicâ unam domum objecerant? Hæc debemus virtutibus, ut non præſentes ſolum illas, ſed etiam ablatas è conſpectu colamus,* &c.

Natus

atus in Herculeo Fabius Lare? Si cupidus, ſi
nus, & Euganeâ quantumvis mollior agnâ: 15
tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
uallentes traducit avos: emptorque veneni
frangendâ miſeram funeſtat imagine gentem?
ota licet veteres exornent undique ceræ 19
ria, NOBILITAS ſola eſt atque unica virtus.
ulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:

ingentique altari, ſi avarus, ſi inanis, atque delicatior multò oviculâ Euganeâ; ſi lumbos molles frictus pumice Catanenſi dehoneſtat majores ſqualidos, ac toxici mercator infelicem ſtirpem contaminat effigie rumpendâ? Quamvis antiquæ imagines *cereæ undequaque decorent omne veſtibulum, nobilitas una eſt dumtaxat virtus. Sis indole Paulus, aut Coſſus, aut Druſus:*

ANNOTATIONES.

Natus in Herculeo Fabius lare? l Degener a familiæ ſuæ gloriâ: qualis Fabius ille cognomento Perſicus, Q. Fabii Max. Allobrogici filius, cujus flagitioſos mores notat Valer. Max. l. 3. & Senec. de Benef. l. 2. c. 21. ubi Græcinum ium, virum egregium laudat, quòd pecuniam à bio Perſico miſſam repudiâſſet, dicens, nolle ab eo beneficium accipere, à quo propinatio- accepturus non erat. Quem in locum Juſt. ſius ita ſcribit: *Is Paulus Fabius Conſul fuit ſub eris, anno* 786. *Quare Perſicus? A Rege Perſe, ur, memoriâ victoriæ ejus ab Æmilio Paulo ta; è qua gente hic fuit, etſi majores adoptione ſati in Fabiam. Clarus igitur, ſed ô fœdus!*

Herculeo. l De Hercule multa Diodorus Sicu- lib. 5. cap. 2. Tit. Liv. l. 1. c. 7. cit.

Lare. l *Lares* Dii familiares & domeſt. qui & enates, quoniam in interioribus ædibus colebanæpè uſurpantur pro ipſâ domo. Laræ Nymæ & Mercurii dicuntur filii. Ovid. Faſt. 2. Plato ebat homines qui probi fuiſſent, poſt mortem res fieri; qui verò improbi & nequam Lemures.

15. *Euganeâ.* l Tit. Liv. initio l. 1. Euganeos ter mare Alpeſque poſitos eſſe affirmat, & ab eneris pulſos. Plin. l. 3. c. 20. Graiarum Alpium colas dicit, præſtanteſque genere Euganeos, in- tracto nomine. Capite verò præcedenti eo- m Metropolim Veronam ſtatuit. Hîc ponun- Euganei pro Altinis & Patavinis affinibus, orum lana & oves laudantur cùm apud Mar- al. Lib. 14. Epigr. 155. tum apud alios.

16. *Si tenerum attritus, &c.* l Si libidinoſus infamis fuerit.

Attritus Catinenſi pumice lumbum. l Ex more pudicorum quorumdam & effœminatorum, i pumice lumbos depilabant ac lævigabant: cætera non dicam paulò turpiora.

Catinenſi. l Catana ſive Catina urbs eſt Siciliæ icini Ætnæ montis ignes & lapides evomenis eructationibus obnoxia: non parvam inde aſſitatem paſſa anno 1669.

Pumice. l *Pumex* lapis ſpongioſus, aridus, inendio excoctus, candens, minimè ponderoſus, tilis ad lævigandum: atque ut habet Plinius, 36. c. 21. *In uſu corporum lævigandorum fœmiæ jam quidem & viris.* Turneb. lib. 7. cap. 20. ult hîc notari Catanenſes velut addictos huic mollitiei, quòd ſe glabros pumice redderent.

17. *Squallentes.* l Vel deformatos ac ſordidos vetuſtate, vel ex more bellatorum ac fortium virorum, cultum corporis negligentes.

Traducit. l Dedecorat, & probro exponit. Solebant noxii per forum & amphitheatrum Romæ traduci, appenſa collo ferentes elogia, ſeu inſcriptiones criminum, & ſuæ damnationis cauſas: Teſtis Sueton. Tit. cap. 8, &c.

Emptorque veneni. l Veneficus infami hac arte notus.

18. *Frangendâ.* l Frangi digna. Jam ſuprà notavi ex Lipſio, dejici, frangi, ac deleri conſueviſſe eorum imagines, qui degenerâſſent à ſuæ gentis nobilitate, ut & rurſum indicat Juvenalis, Sat. 10. v. 58.

Funeſtat. l Quaſi funere inceſtat & polluit.

19. *Ceræ.* l Vide ſuprà ad v. 2.

21. *Paulus, vel Coſſus, &c.* l Pauli, Coſſi, Druſi virtutes æmulare.

Paulus. l Paulus Æmilius fortitudine pariter ac temperantiâ clarus. De eo Plutarch. in ejus vita. Aurelius Victor de viris illuſtribus, &c.

Coſſus. l Aulus Cornelius Coſſus Tribunus Militum Tolumnium Veientium regem gloriosè vicit, atque opima de eo ſpolia ſecunda retulit Feretrio. Tit. Liv. lib. 4. c. 19. Florus autem lib. 4. cap. 12. *Auguſtus Cæſar*, inquit, *Getulos accolas Syrtium Coſſo duce compeſcuit, unde illi Getulici nomen.* De hoc itaque videtur potiùs loqui Juvenalis; addit enim mox; *Salve, Getulice.*

Druſus. l Idem Florus citato mox loco ait, Auguſtum feras quaſdam gentes per Claudium Druſum privignum ſuum perpacâſſe, &c. At Sueton. Tiber. c. 3. magis ad rem facit, ubi ait, Druſum duce hoſtium Druſo cominùs trucidato ſibi poſteriſque ſuis cognomen inveniſſe: item, ex Galliâ Provinciâ retuliſſe aurum Senonibus olim in obſidione Capitolii datum. Niſi fortè placet intelligere Julium Druſum Tribunum Plebis cujus ædes cùm vicinorum oculis multis locis paterent, & opifex quidam eas ſe quinq; talentorum mercede mutaturum ſponderet, Decem dabo, inquit Druſus, ſi totam domum meam vicinis undique perſpicuam feceris, ut teſtes ſint illi quonam modo vivam, &c. quæ narrat Plutarchus in præceptis politicis, non longè ab initio.

illam præfer imaginibus avorum tuorum: hæc præcat ipsis virgis, te Consule. Priora mentis ornamenta debes mihi. Siquidem *verbis & actionibus dignus es æstimari optimus & æquitatis observantissimus, cognesco nobilem. Ave, Getulice, sive tu Silanus,* vel *aliâ de stirpe qualibet advenis triumphanti patriæ civis eximius ac præcellens. Placet exclamare, quod plebs vociferatur, reperto Osiri. Nam quis nobilem vocaverit eum, qui stirpe indignus, ac præstanti solùm titulo clarus? Pumilionem cujuspiam appellamus Atlantem; Æthiopem cygnum; pusillam distortamque adolescentulam,*

Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipsas illi, te consule, virgas.
Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi
Justitiæque tenax factis dictisque mereris?
Agnosco procerem. Salve, Getulice, seu tu
Silanus, quocumque alio de sanguine rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet populus quod clamat Osiri
Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, q
Indignus genere, & præclaro nomine tantùm
Insignis? Nanum cujusdam Atlanta vocamus:
Æthiopem cygnum: parvam extortamque puella

ANNOTATIONES.

22. *Hos ante effigies, &c.* l Pluris æstimâ bonum esse, quàm bonis fuisse prognatum. Vel, illustrium avorum mores considera magis quàm statuas & imagines.

23. *Præcedant ipsas illi, &c,* l Probos mores præfer non tantùm præclaræ origini, sed & summis Magistratibus.

Virgas. l Fasces è virgis ac securibus colligati, Consulum insignia, metonymicæs pro Consulatu ponuntur. Vide plura de his Sat. 5. ad v. 110.

24. *Prima mihi debes, &c.* l Si vis à me nobilis nuncupari, ante omnia adeoque ante bona corporis ac fortunæ, mihi debes exhibere animi bona, virtutes nempè, fortitudinem, justitiam, prudentiam, &c.

Sanctus haberi, &c. l Si virtutes habueris, sanè veram nobilitatem in te agnosco.

26. *Salve, Getulice.* l Si probus es, te saluto venerorque perinde nobilem, ac si fores Getulorum domitor Cossus, de quo antè; aut Silanus, aut alius quivis illustri natus genere.

Getulice. l Getuli populi sunt inferioris Libyæ, prope Garamantas.

27. *Silanus.* l Imperatoris Claudii gener. De eo Cornel. Tacit. lib. 12. initio. Sueton. Claud. cap. 27.

28. *Ovanti.* l Exultanti quòd te civem optimum nacta sit, diu quæsitum, ac tandem inventum.

29. *Exclamare libet populus quod clamat.* l Ægyptii nimirùm, invento Api bove, exclamabant, εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν. Vide Sat. 6. v. 526. 533, & seq. & 541

Osiri. l Hîc portò colebatur,

------Atque suum pubes miratur Osirin
Barbara, Memphitem plangere docta bovem;

Eò quòd, ut canere pergit Tibull. l. 1. Eleg. 7.

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitavit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ;
Pomaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adjungere vitem,
Hic viridem dirâ cædere falce comam,
&c.

30. *Generosum.* l Senec. Epist. 44. *Quis est generosus?* inquit, *ad virtutem bene à natura compositus.*

32. *Nanum cujusdam Atlanta vocamus.* l Per antiphrasim & ironiam; & adblandientes illudentes cuidam potenti nanos amanti.

Nanum. l Apud Gell. lib. 19. cap. 13. Græci, Latini *pumiliones* vocant, parvâ staturâ homines, brevi atque humili corpore paulùm supra terram extantes, Cœl. Rhod. lib. 21. cap. 24. παρὰ τὸ ἐστρῶθαι τῶν nanos dici asserit. *Pumilionum genus in nibus animalibus est:* inquit Plinius lib. cap. 49.

Atlanta. l Ingentem ac robustum instar Atlantis; quem fabulantur humeris cœlos por eò quòd de Astrologiâ scitè, de sphærâ pr disputavit. Virgil. Æneid. 4.

------Maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus tum.

Et alibi:

------Cœlum qui vertice fulcit.

Ovid. Metamorph. 4. Fab. 17.

------Quis enim par esset Atlantis
Viribus?

33. *Æthiopem cygnum.* l Id est, homi nigrum appellamus album, & cygni simi &c. scoptice. De Æthiope, vide quæ notavi Sat. 2. v. 23. & Sat. 6. v. 599. de Cyg Sat. 6. v. 164. Quibus adde quæ nar Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 5. aitque, licèt ca eorum à pauciſſimis auditus, ab Æliano tam auditum, &c.

Europen

uropen. Canibus pigris ſcabieque vetuſtâ
ævibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
omen erit pardus, tigris, leo; ſi quid adhuc eſt,
uod fremat in terris violentiùs. Ergo cavebis,
merues, ne tu ſic Creticus, aut Camerinus.
is ego quem monui? Tecum eſt mihi ſermo, Rubelli
ance. Tumes alto Druſorum ſanguine, tanquam
ceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes;
te conciperet, quæ ſanguine fulget Iuli,
on quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.
os humiles, inquit, vulgi pars ultima noſtri,
uorum nemo queat patriam monſtrare parentis.

Europam. Inertes canes & glabri veteri impetigine, atque arida lampadis os lambentes nominabuntur pardus, tigris, leo, & ſi quidpiam eſt inſuper in terris quod frendeat vehementiùs. Itaque vide ac time ne tu hoc modo Creticus vel Camerinus appelleris. *Ecquem ego reprehendi iſtis* ſermonibus? *Alloquor te, Rubelli Plance,* qui *ſuperbis excelsâ Druſorum origine, quaſi egeris ipſe quidpiam, ob quod fores illuſtris, ut te* utero *caperet quæ clara eſt Iuli ſtirpe, non* verò *quæ mercenaria contexit ſub munimento ventis* expoſito. *Vos infimi, ait, poſtrema plebeculæ noſtræ portio, quorum nullus poſſit oſtendere natale ſolum patris* ſui;

ANNOTATIONES.

Europen. 1 Hæc Agenoris Phœnicum re-
erat filia, cujus pulchritudine captus Jupiter,
anit Ovidius Metamorph. 2. Fab. 13.

——*Sceptri gravitate relictâ,*
Ille pater rectorque deûm, qui concutit orbem,
Induitur faciem tauri, &c.
Inde abit ulteriùs, mediique per æquora ponti
Fert prædam, &c.

hac denominatam volunt aliqui eam orbis
rum partem florentiſſimam quam nos in-
mus.

Scabieq; vetuſtâ Lævibus. 1 Pilis præ ſcabie de-
entibus.

6. *Pardus, tigris, leo.* 1 Belluæ truculentiſſimæ,
e feritate innatâ inſignes. Plin. lib. 8. cap.
ic habet: *Panthera* (cujus mas eſt pardus)
tigris maculârum varietate propè ſolæ beſtiarum
antur. Cæteris unus ac ſuus cujuſque generis
eſt. Leonum tantùm in Syria niger. Panthe-
candido breves maculârum oculi. Et capite
ceden.: *Leoni*, inquit, *præcipua generoſitas, &c.*
per excellentiam θῆρ nuncupatur abſolutè
Cæl. Rhodig. lib. 26. c. 19. Tigrin porrò
enda velocitatis animal vocat Plin. cit. l. 8.
18. de ferarum iſtarum indole plura qui-
& mira vide citatis Plinii locis; A. Gellii
5. cap. 14. Plutarch. de animantium com-
one, &c.

8. *Ne tu ſic Creticus, &c.* 1 Ne tu ſic, Ironicè,
omine tenus dicare nobilis, ut canis piger
ſcabioſus vocaretur pardus, tigris, leo.

reticus aut Camerinus. 1 Illuſtres Romani tùm
ere, cum virtutibus. Q. Metellus Cretâ ſub-
Creticus eſt cognominatus. Publ. autem
pitius Camerinus cum Poſthumio & Manlio
us Athenas à Senatu, ad diſcribendas Solonis
aliarumque civitatum leges. Tit. Liv. Plutarch.
in vita Pompeii Magni, &c.

39. *His ego quem monui.* 1 Quem verò his re-
prehenſionibus peto & redarguo? inquit Sa-
tiricus. Te nempè, ô Rubelli.

Rubelli Plance. 1 Quidam legunt, *Blande*, alii
Plaute. Tacit. lib. 14. *Omnium ore*, inquit, *Ru-
bellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem
ex Julia familia.* In ſequentibus notatur ejus
vanitas & ambitio, quæ tamen eum fefellit.
Illinc porrò Lipſius non, *Plautus*, ſed *Plancus*
legit. Undè caſtigatiores libri hìc habent,
Plance.

40. *Druſorum.* 1 Vide ſuprà, & Sueton. in
Tiber. Cornel. Tacit. Annal. &c.

42. *Ut te conciperet, quæ, &c.* 1 Ut naſcereris
matre nobili è gente Julia, quæ orta eſt ab Iulo
Aſcanii filio: atque pari ac Nero gradu à Divo
Auguſto maternam originem traheres; ut habet
Cornel. Tacit. lib. 13.

43. *Non quæ ventoſo*, &c. 1 Non autem plebeia
quædam mulier.

Ventoſo conducta ſub aggere. 1 Ad aggerem Tar-
quinii, ubi ſolebant plebeiæ mulieres telas tex-
ere. De illo aggere, vide Sat. 6. ad v. 588. Qui-
dam legunt, *ſub aëre*, id eſt ſub dio.

Conducta ſub aggere texit. 1 Paupercula ſuam o-
peram texendis telis locare ſolita, ad victum
mercede obtinendum.

44. *Vos humiles*, &c. 1 Verba ſunt Rubellii
juvenis antiquâ nobilitate ſuperbientis & jacta-
bundi.

Vulgi pars ultima. 1 Ego indigena & Romæ
natus è clara ſtirpe: at vos advenæ ac terræ
filii, è parentibus aut obſcuris aut ignotis ori-
undi.

ego verò Cecropides. Salvus ſis, atque diuturnâ ortûs iſtius lætitiâ fruere: in infimâ plebeculâ diſertum nihilominus Romanum reperies. Ille conſuevit agere cauſas illuſtris ignari. De populo togato prodibit qui Juris difficultates explicet, ac legum ænigmata. Iſte adoleſcens militia peritus perrexit ad Euphratem, & Aquilas obſervatrices Hollandi provicti. Tu verò nihil es præterquàm Cecropida, & par Hermæ truncato. Nec enim aliâ quâpiam ſuperas differentiâ, niſi quod hic habet caput è marmore, effigies autem tua ſpirat. Loquere ad me, progenies Trojanorum, ecquis muta animantia exiſtimet nobilia, niſi ſint *animoſa? Ita nimirùm*

Aſt ego Cecropides. Vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras: tamen imâ plebe Quiriten
Facundum invenies. Solet hic defendere ca
Nobilis indocti. Veniet de plebe togatâ
Qui Juris nodos, & legum ænigmata ſolvat.
Hic petit Euphraten juvenis, domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius: at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Herm
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quàm qu
Illi marmoreum caput eſt, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia? Nempe volucre

ANNOTATIONES.

46. *Cecropides.* l Tam ſum ego Romæ nobilis, quàm qui Athenis originem ducebat à Cecrope primo illo Athenienſium rege, atque Athenarum inſtauratore: genus enim ad Cæſarem Auguſtumque refero. Vide ſuprà.

Vivas, & originis hujus, &c. l Reſpondet Rubellio Poëta: diu fruere tuâ nobilitate: verùm ne propter eam nimis ſuperbias. Sunt enim de plebe viri, quorum geſta virtuteſque refulgeant: alii Bellatores, alii Juriſconſulti, quorum etiam operâ non raro indigeant ipſi nobiles.

49. *De plebe togata.* l E viliori plebe. Vide Aſconium, & quæ nos ad Sat. 1. v. 96.

50. *Ænigmata.* l Intricatas & obſcuras Juris quæſtiones eruditorum & ſapientum interpretatione indigentes. Agell. lib. 12. cap. 6. *Ænigmata Græci*, inquit, *veteres noſtri quidam ſcrupos appellârunt.*

Solvat. l Juriſperitos ſolutores vocat Hadr. Turnebus lib. 8. cap. 19.

51. *Hic petit Euphraten.* l Hic bello ſtrenuus ad bellicas expeditiones etiam longinquas pergit, in Orientem uſque, dum tu Romæ ac domi reſides, ô nobilis ignave.

Euphraten. l Quis non audivit fluvium hunc tam celebrem Meſopotamiam Babyloniamque rigantem? De eo jam ad Sat. 1. v. 104.

Domitique Batavi Cuſtodes aquilas. l It in præſidia à Romanis collocata ad continendos in officio Batavos, ne rebellent illi nuper à Domitiano ſubacti.

Batavi. l Populi ad Rhenum, quorum virtutem celebrat Cornel. Tacit. de German.

52. *Aquilas.* l Signa militaria Romanorum. Plin. lib. 10. cap. 4. *Aquilam*, inquit, *Romanis legionibus C. Marius in ſecundo Conſulatu ſuo propriè dicavit. . . . paucis ante annis ſola in aciem portari cœpta erat: reliqua ſigna in caſtris relinquebantur:* (Lupi, Minotauri, Equi, Apri) *ea Marius in totum abdicavit, &c.* Illa porrò vel a vel argentea Aquilæ effigies haſtæ ſuffixa cujus ima pars in cuſpidem definebat, quo fac ùs in terram adigi poſſet ac ſtatui: nec mov tur niſi cùm univerſus progrediebatur exerc Dion. l. 40. Hadr. Jun. l. 3. c. 2. Unde po ejuſmodi ſignum Romanis placuerit? An q Jovem ferunt eo uſum adverſùs Titanas? quòd eodem Jove contra Saturnum dimic Aquilæ augurio tanquam felici & fortu regni victor evaſerit? Vide & Veget. lib. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 2. &c.

53. *Nil niſi Cecropides.* l Tu domi quidem bilis, nec eruditione, nec factis clarus, fo habes nominis ſplendorem. Hoc autem qui

Truncoque ſimillimus Hermæ. l Statuæ Mer capite formato, cætera rudi. Sic enimvero genere es illuſtris, de cætero inglorius. *illæ marmoreæ, vel æneæ, ſine manibus erant, les videmus in circo*: vet. Schol. Binæ vel ter dabantur de Republica benè meritis; & ſu fores diſponebantur. Thucyd. l. 6. Macrob. Saturn. c. 19. pariter refert ſimulacra Mer pleraque fingi quadrato ſtatu, ſolo capite nita. Mercurius autem Græcis Ἑρμῆς di ſeu quòd eſſet interpres & nuncius Deorum, quòd facundiæ præſit ac eloquentiæ.

54. *Vincis.* l Mutilatam illam Hermæ Mercurii imaginem non aliâ ratione quàm quòd tu vivis ac ſpiras, illa autem aut metallum eſt.

56. *Teucrorum proles.* l O Rubelli, or quidem è Julia gente, quæ ab Iulo & Ænea janis prodiit. Hi verò Teucri vocati fu Teucro Dardani regis Trojæ ſocero, qui & genero in Troade regnavit.

57. *Quis generoſa putet, niſi fortia?* l Qu tem equum dixerit, eò quod è fortibus orti ſi ipſe non eſt fortis?

Sic laudamus equum, facilis cui plurima palma
Fervet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis.
Sed venale pecus Corithæ, posteritas & 60
Hirpini, si rara jugo victoria sedit.
Nil ibi majorum respectus, gratia nulla
Umbrarum: dominos pretiis mutare jubentur
Exiguis, tritóque trahunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam versare nepotes. 65
Ergo ut miremur te, non tua, primùm aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, quibus omnia debes. 70

æstimamus equum pernicissimum, cui agili multiplex ardet palma, & victoria latatur rauco amphitheatro. Quolibet ille de agro prodit, clarus est, cujus illustris cursus præ cæteris, ac pulvis anterior in campo. At venditur Corithæ pullus, atque Hirpino genitus, si infrequens victoria currui insedit. Nulla hic avorum habetur ratio, favor nullus manium: Posteri tardis pedibus, ac vertendæ molæ idonei, coguntur heros permutare mercede parvâ; atque plaustra deducunt attritâ cervice. Itaque ut admiremur temetipsum, non tua; anteà quidpiam exhibe, quod inurere queam insignibus, præter laudes quas donamus ac donavimus his, à quibus habes cuncta.

ANNOTATIONES.

58. *Facilis cui plurima palma.* l Qui velocitate suâ multas facilè victorias parat in curuli certamine, in campo, in circo.

59. *Fervet.* l Seu ob fervorem cursûs, seu ob ardorem animi victoris, seu denique ob insolentes spectantium plausus & acclamationes.

Rauco. l Acclamantes vociferando rauci fiunt.

Circo. l Sat. 3. ad v. 65. & 223.

61. *Æquore.* l Ab æqualitate *æquor* appellatur, non tantùm mare nullis motum ventis, sed & omni planities, Tull. 1. de Divin. n, 93. *Æquorei*, inquit, *& Babylonii in camporum patentibus æquoribus habitantes.*

Pulvis. l Horat. Ode 1.

Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat; metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos.

60. *Sed venale pecus Corithæ.* l Fortium equorum pulli, si degeneres fuerint, continuo venundantur, plaustro trahendo adhibentur, aut verendæ in pistrino molæ.

Corithæ. l Equæ generosissimæ. Alii intelligunt gregem equorum qui alebantur ad Corithum Etruriæ oppidum & montem.

63. *Hirpini.* l Equi nobilissimi & victoris. Sunt etiam in Italia Hirpini montes, è quibus fluit Aufidus amnis Apuliæ. Malim de equo intelligere, Martial. lib. 3. Epigr. 62.

Hirpini veteres qui benè novit avos.

Hunc locum explicans Justus Lipsius Centur. 3. Epist. 26. *Quis iste Hirpinus?* inquit, *non è factionibus Rom. ne erres, (etsi ea quoque fuit) sed equum intellige in circo nobilem & multarum palmarum. Nam ea etiam insania, ut stemma & natales equorum talium quærerent factionarii, atque inter se celebrarent.* Et paulò pòst. *Clarissimè lapis vetus, quem Romæ olim vidi & exscripsi. In medio vir est (conditor factionis Russatæ) qui dextrâ baculum, sinistrâ pabulum tenet: extrinsecus duo sunt assilientes equi, cum gemina inscriptione; altera, Aquilo Nepos Aquilonis vicit* CXXX. *secundas tulit* LXXXVIII. *tertias tulit* XXXVII. *Altera, Hirpinus Nepos Aquilonis vicit* CXIV. *secundas tulit* LVI. *tertias tulit* XXXVI. *Habes itaque ipsum hic Hirpinum, atque adeò ejus avum Aquilonem.*

Si rara jugo victoria sedit. l Si rarò victor fuit trahens currum in curuli certamine.

64. *Nil ibi majorum respectus.* l Non attenditur quàm fortes ac veloces extiterint equorum avi, sed quàm ipsi nepotes generosi sint & pernices, quos servari domini volunt; aliàs venales eos exponunt.

66. *Tritoque.* l Per jugum assiduum.

Epirhedia. l Plaustra, vehicula. Quint. lib. 1. cap. 5. *Romani suam hanc fecere vocem*, inquit, *ex utrâque alienâ, ἐπὶ, Græcâ, & rheda, Gallicâ.*

67. *Segnipedes.* l Βραδύπους. At sonipes dicitur equus valdè celer.

Nepotes. l Plures codices habent, *Nepotis*; ut sit viri nomen pistrinum Romæ celebratum habentis.

68. *Ut miremur te, &c.* l Ut te verè nobilem celebremus, potiùs quàm laudemus tuam originem, majorum præclarè gesta, quæ sunt extra te, & alia quæ te laudabilem non faciunt, ede ipse aliquid memoriâ dignum, quod majorum tuorum titulis adjungamus.

70. *Quibus omnia debes.* l De tuo nihil habens.

Ea ſufficiant ad adoleſcentem quem nobis rumor fert arrogantem, ac tumidum, atq; repletum Nerone cognato. Etenim infrequens ferè ſenſus communis in ea ſorte. At non probârim, ô Pontice, æſtimari te tuorum exiſtimatione, ita ut nihil agas venturæ exiſtimationis. Infelix eſt inniti laudi alienæ, ut remotis fulcris labentia cadant culmina. Vitis in terram dejecta viduatas ulmos exoptat. Sis bellator probus, probus tutor, ipſe judex incorruptus: ac ſi vocaberis aliquando teſtis negotii ancipitis & obſcuri, quamvis jubeat Phalaris ut ſis mendax, ſuadeatque falſum jurare, adhibito æneo tauro, grande ſcelus puta verecundiæ vitam anteponere, atq; vitæ gratiâ peſſumdare vivendi rationes.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbu
Tradit, & inflatum, plenúmque Nerone propinq
Rarus enim ferme ſenſus communis in illâ
Fortunâ. Sed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere fam
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis,
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.
Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licèt imperet ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.

ANNOTATIONES.

71. *Ad juvenem.* l Rubellium, de quo ſic Tacitus Annal. 14. *Omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Julia familia ..... Ergo permotus his Nero componit ad Plautum literas, conſuleret ſibi & turbis, ſeq; pravè diffamantibus ſubtraheret; eſſe illi per Aſiam avitos agros, in quibus tutâ & inturbidâ juventâ foveretur. Ita illuc cum conjuge Antiſtia, & paucis familiarium conceſſit.*

72. *Plenumq; Nerone propinquo.* l De Cæſarum propinquitate ſuperbientem. Nam Rubellius D. Auguſtum *per maternam originem pari ac Nero gradu contingebat.* Ex Tacit. Annal. 14.

Nerone. l *De quo magis debuit erubeſcere,* inquit vetus Schol. ſanè quidem, ſive Tiberio Nerone, ſeu Nerone Cæſare Agrippinæ filio, utroq; horrendis moribus infami. Sueton. & ab hoc etiam amotus ipſe. Tacit. cit. mox Annal. 14.

73. *Rarus enim fermè ſenſus, &c.* l Rarò ſapiunt, qui ad magnas opes evecti.

Stultitiam patiuntur opes.

Senſus communis. l Intelligentia omnibus communis, vis & facultas animi, quâ de rebus exterioribus rectè ſentit & judicat; benè adminiſtrat, ac ſapienter utitur.

In illa fortuna. l Superbâ, magnâ, divite.

74. *Te cenſeri laude tuorum.* l Non aliter cognoſci & celebrari, quàm majorum gloriâ.

75. *Pontice.* l Ad hunc enim redit Poëta, quem initio compellat, & præcipuè ſpectat in hac Satira.

Nihil ipſe futuræ laudis agas. l Nihil agas quo à poſteritate lauderis.

76. *Aliorum incumbere famæ.* l Pendere omninò ab exiſtimatione majorum, & nullâ niti virtute ac laude propriâ.

77. *Ne collapſa ruant, &c.* l Subductis columnis tectum ruit, vitis ulmo ſeparata ſerpit & jacet; ſic tu humilis & abjectus exiſtimaberis, ſubtractâ alienâ laude & famâ, cui totus incumbis, perinde ac ſi tua foret.

78. *Viduas.* l Sic & ulmo maritari vitis dicitur, cùm ei adjungitur, adhæret, innectitur: illique eſt amica, teſte Iſidoro, pariter & Plinio lib. 17. cap. 23. *Nobilia,* inquit, *vina nonniſi in arbo[ribus] gigni, longo judicatur avo: adeò excelſitate pro[cera] citur. Hâc ratione & arbores eliguntur. Prim[a] omnium ulmus.* Et paulò pòſt, *Maritare [ulmos] validas, inimicum, enecante veloci vitium incr[e]mento ..... Deflectenda vitis aut palm[a] juxta ſuam arborem, aut circa proximam cœlibem.* Ex quibus vides ulmos, & cœlibes, & maritas, & viduas ratione vineæ appellari.

79. *Eſto bonus miles.* l In omni conditione virtutem cole, capitis etiam periculo.

Tutor. l Pupillorum fidelis patronus ac defenſor.

81. *Phalaris licet imperet, &c.* l Horat. lib. 3. Od. 3.

Juſtum ac tenacem propoſiti virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis Tyranni
Mente quatit ſolidâ.

Phalaris. l Tyrannus in Sicilià, de quo vide notata ad Perſ. Sat. 3. v. 39.

82. *Et admoto dictet, &c.* l Minitans dirum illud in tauro ſuo ardente ſupplicium, niſi obſequaris, & pejeres.

83. *Pudori.* l Reverentiæ & obſervantiæ quam debes virtuti atque officio tuo.

84. *Vivendi perdere cauſas.* l Veritatem, honeſtatem, juſtitiam, aliaſque virtutes, propter quas vivimus. Cic. Acad. q. aſſerit hominem *natum ad nihil eſſe aliud, quàm ad honeſtatem.* Part. [or.] *Hominum genus ad honeſtatem natum.* Et de leg. 1. n. 28. *Nihil eſſe præſtabilius, quàm [ad] intelligi nos ad juſtitiam natos.*

Dignus

Dignus morte perit, cœnet licèt oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno. 86
Expectata diu tandem provincia cùm te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modumque,
Pone & avaritiæ; miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides regum vacuis exhauſta medullis. 90
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet;
Præmia quanta bonos maneant; quàm fulmine juſto
Et Capito & Numitor ruerint, damnante ſenatu,
Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Cùm Panſa eripiat quicquid tibi Natta reliquit?

improbus *necem meritus interit, quamvis ſorbeat oſtrea centum è Gauro, ac perfundatur integro Coſmi* vaſe *aneo. Quando provincia dudum ſperata gubernatorem te aliquando ſuſcipiet, iracundiæ adhibe fræna & moderationem, adhibe etiam cupiditati. Miſerare pauperes ſocios. Cernis oſſa Principum exſucta medullis inanibus. Animadverte quid jura præſcribant, quid Senatus jubeat, quàm magna probis commoda reſerventur, quàm æquo tonitru proſtrati ſint, Curiâ condemnante, & Capito, & Numitor, Cilicum depredatores. Verùm quid prodeſt damnatio, quando Panſa auſert quodcumque Natta non abſtulit?*

ANNOTATIONES.

85. *Dignus morte perit.* l Vitioſus quiſque mortuus eſt, non vivit. Hinc Plin. lib. 13. cap. 3. adversùs luxurioſos ait; *Quis non meritò judicet, periiſſe tales?* Apocalypſ. 3. *Nomen habes quòd vivas, & mortuus es.*

Cœnet licèt oſtrea centum. l Etſi lautè veſcitur atque unâ cœnâ centum oſtrea devorat.

Oſtrea. . Vide Sat. 4. v. 142.

86. *Gaurana* l Optima nimirùm, & ad Baias & lacum Lucrinum capta, prope Gaurum Campaniæ montem. Strabo lib. 5. & Plin. lib. 3. cap. 5. *Hac littora*, inquit, *præter cætera in toto mari, conchylio & piſce nobilitantur.*

Coſmi. l Viri luxu famoſi, unguentorum & odorum amantiſſimi. Vel Unguentarii. Martialis ejus meminit pluribus in locis.

Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.

Toto mergatur aheno. l Plin. cit. l. 13. c. 3. *Jam non lini tantùm, ſed perfundi unguentis gaudent.*

87. *Expectata diu cùm, &c.* l Cùm Præfecturam obtinueris, ne populos vexes rapinis aut crudelitate, Cic. 3. de Offic. n. 21. *Detrahere aliquid alteri, atq; hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, . . : . Nam principio tollit convictum humanum & ſocietatem.*

89. *Sociorum.* l Provincialium jam receptorum in ſocietatem populi Romani, anteactis bellis ad inopiam redactorum.

90. *Oſſa vides*, &c. l Principes ipſos regionis bonis omnibus ſpoliatos vides. Quidam hìc moralem de mortuis regibus ſententiam comminiſcuntur, ſed perperàm, ut videtur.

91. *Quid moneant leges.* l Quas *ad ſalutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum quietam ac beatam conditas eſſe conſtat*, ex Cic. 2. de leg. n. 11.

Quid Curia mandet. l Ne ſcilicet improbitate tuâ te Romanoſque odioſos facias victis, ſed ut è contra temperantiâ & humanitate, ſociis amabile reddas Imperium Romanorum.

92. *Præmia quanta bonos maneant.* l Virtute inſignes Præfectos, qui honoribus cumulantur.

Fulmine juſto. l Gravi pœnâ, juſtâ ſeveritate.

93. *Et Capito & Numitor.* l Sociorum ſpoliatores graviter à Senatu mulctati.

Capito. l Coſſutianus Capito, Tigellini gener, repetundarum accuſatus à Cilicum legatis. Tacit. Annal. 16. *Is*, inquit, *præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſea, quòd ejus auctoritate concidiſſet, juvantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant.*

Numitor. l De eo jam Sat. 7. v. 74. Alii legunt, *Tutor*, ut hîc intelligatur Julius ille Tutor, Trevir, qui ripæ Rheni à Vitellio Imperatore Præfectus legitur, apud Corn. Tacit. Hiſt. 4.

94. *Piratæ Cilicum.* l Quaſi prædones prædonum. Fuerunt enim Cilices, antequàm a Pompeio coërcerentur, piraticâ infames. Plutarch. in Pompeio.

Piratæ. l Ita vocantur prædones marini, à dolis & artibus, quibus per mare vagantes prædas agunt. Cœl. Rhodig. l. 11. c. 8. Ariſtoph. Schol. ait πείρας, dici artes & dolos; undè nuncupentur Piratæ, οἱ κατὰ θάλασσαν κακοῦργοι.

Cilicum. l Hi tenebant Aſiæ minoris regionem maritimam, Syriæ affinem. E tribus Cappa peſſimis unum faciebant, teſte Suidâ.

Sed quid damnatio confert. l Quid Provinciales ſpoliatos juvat damnatio ſpoliatoris, ſi vel malo Præfecto alter non melior ſuccedit, perinde rapax, quod reſiduum erat emungens; vel Conſul aut Prætor damnato ſpoliatore in ærarium publicum jubet inferri pecuniam, quam reſtitui oportebat ſpoliatis? Vide Sat. 1. v. 34. & ſeq. & v. 47. & ſeq.

95. *Panſa.* l Sumitur vel pro novo Præfecto, vel pro Conſule aut Prætore, ut dictum.

Natta. l Præfectus prior. *Nattæ* diſcincti, i. e. luxurioſi & nequam meminit Perſ. Sat. 3. v. 31.

O Charippe, intuere buccinatorem ad *tuos pannos, & modò file. Insania eſt naulum amittere poſt univerſa. Nam erat pridem luctus æqualis, neque ſimilis plaga detrimentorum, felicibus* tunc *ſociis, & jam ſubactis. Tum abundabant ædes integræ, magnuſque aderat pecuniæ cumulus, Pallium Laconicum, murices Coi; atque ebur Phidiæ ſpirabat, cum tabellis Parrhaſii, & ſtatuis Myronis, Polycleti etiam paſſim opus multiplex. Vix* erant *menſæ abſque Mentoris* calicibus. Illinc *Dolabella* prodiit, *illinc etiam Antonius,*

Præconem, Chærippe, tuis circumſpice pannis,
Jamque tace. Furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum, ſociis florentibus, & modò victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſigniſque Myronis,
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor; raræ ſine Mentore menſæ.
Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde

ANNOTATIONES.

96. *Præconem, Charippe, &c.* l O Chærippe Provincialis, quære præconem qui ſub haſta vendat tuos pannos, & reliquam ſupellectilem, ne alter prædo rapiat, neque de priori conqueraris, ſine ullo fructu, imò cum novâ impensâ, navigando Romam, ad eum accuſandum, nihilque de ablatis recipiendo. Vel ſenſus eſt: dum vides quæ tua ſunt, vendi ac tibi perire, file tamen, ne quid gravius etiam patiaris ab iniquo Prætore, vel Præfecto.

97. *Furor eſt poſt omnia perdere Naulum.* l Metaphora à Navarcho, qui perditis naufragio bonis ac mercibus univerſis, etiam amittit mercedem quæ ſolvi debebat pro vecturâ & navigatione. Senſus eſt hic; ſtultè ageres, ſi ereptis à Præfecto bonis, novos ſumptus fruſtrà faceres, è Ciliciâ aut aliâ regione longinquâ Romam petendo, ubi etſi damnetur ſpoliator, non reddúntur bona ſpoliatis.

Naulum. l Ναῦλον, pretium navigationis.

98. *Non idem gemitus olim, &c.* l Cùm ab hoſtibus nobis ac victoribus detrimentum in bello quondam capiebant, vix erat quòd quererentur, at illi modò victi, & in noſtram admiſſi ſocietatem & amicitiam certè meritò queruntur, quoties vexantur à Præfectis.

Nec vulnus erat par. l Tunc enim opulentis auferebantur ſuperflua; ſed nunc egenis eripiuntur neceſſaria.

101. *Spartana chlamys.* l Purpureæ veſtes è Spartâ & Inſulâ Co. Chlamys eſt propriè paludamentum ſeu veſtis militaris.

Spartana. l *Sparta.* Urbs Peloponneſi, anteà Lacedæmon vocata, celebris virtute civium, & Lycurgo Legiſlatore. Ad proximum huic Tænarum Promontorium murex piſcis benè multus capiebatur, è cujus ſucco fiebat color purpureus.

Conchylia Coa. l Purpura è Conchyliis ſeu muricibus, & bombycinæ veſtes in eâ Ægei maris Inſulâ fabricatæ, & tinctæ. Vide Sat. 3. ad verſ. 81.

102. *Parrhaſii.* l Pictor ille inſignis Epheſi natus, cujus cum Zeuxide certamen, & alia quædam narrat Plin. lib. 35. cap. 9. & 10. nimirùm Zeuxis fefellerat aves ad pictas uvas advolantes: at Parrhaſius ipſum fefellit Zeuxidem picto linteo, quod hic removeri non ſine riſu & pudore poſtulavit. Quintil. lib. 12. cap. 10. *Zeuxis*, inquit, *luminum umbrarumque invenîſſe rationem, Parrhaſius examinâſſe ſubtiliùs lineas traditur ..... Molliora ſupradictis Myron fecit. Diligentia ac decor in Polycleto ſupra cæteros; Deorum tamen auctoritatem non explevit. ..... Quæ Polycleto defuerunt Phidias habuit, quanquam Diis quam hominibus effingendis melior artifex, &c.*

Myronis. l Hic ſtatuarius famâ notus. De ejus ex ære buculâ, quam & vituli adibant, ac tauri, vide Auſon. Epig. 57. & ſeq.

103. *Phidiacum vivebat ebur.* l Erant etiam imagines ex ebore, Phidiæ manu tam artificiosè ſculptæ, ut ſpirare credideris. Martial. Lib. 3. Epigramm. 35.

Artis Phidiacæ toreuma clarum,
Piſces aſpicis: adde aquam, natabunt.

Polycleti. l Et is ingenioſus admodum fuit Statuarius. De eo vide Ælian. var. hiſtor.

104. *Mentore.* l Plin. lib. 33. c. 11. *L. Craſſus Orator duos ſcyphos Mentoris arte cælatos ſeſtertiis centum emit.* Martial. Lib. Epigr. 41.

Inſerta phialæ Mentoris manu ductâ
Lacerta vivit, & timetur argentum.

Et lib. 9. Epigramm. 60.

Pocula Mentoreâ nobilitata manu.

105. *Inde Dolabella eſt, &c.* l Hæ tantæ Provincialium opes dederunt occaſionem rapinis Dolabellæ, Antonii, Verris, &c.

Dolabella. l Qui Proconſul Aſiam deprædatus eſt, accuſante verò M. Scauro fuit damnatus.

Antonius. l C. nimirùm Antonius, qui à Cenſoribus Senatu motus eſt, quod ſocios in Achaiâ ſpoliâſſet; accuſatus à Cæſare. Vetus Schol. Pædian, &c.

Sacrilegus Verres. Referebant navibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos,
Nunc ſociis juga pauca boum & grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripietur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum; 110
Si quis in ædiculâ Deus unicus. Hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. Deſpicias tu
Forſitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthum

illinc ſacrorum violator Verres. Conditas profundis navibus exuvias reportabant, ac plurimos de otio triumphos. Jam ſociis juga boum non multa, & armentum equarum exiguum, atque gregis parens abducentur poſt ablatum agrum: Penates etiam poſtea; ſi quadam imago ſpecioſa; ſi numen aliquod reſiduum in ſacello. Enimverò putantur ea pro maximis; ea quippe habentur præcipua. Tu fortaſſe contemnas inertes Rhodios, & jure Corinthum aſperneris

ANNOTATIONES.

106. *Verres.* l Siciliæ Prætor dicam, an prædo, qui nec templis, nec ullis rebus ſacris pepercit. Cic paſſim, ſuis in eum actionibus.

107. *Occulta.* l Furta ſcilicet occultantur; at acquiſita jure belli ſpolia palàm oſtenduntur. Porrò hîc alii produci aiunt ultimam ſyllabam ob ſequentes duas conſonantes, alii legunt, *occulta & ſpolia.* Virgil.

. . . . . *Date tela, ſcandite muros.*

Plures de pace triumphos.] Hi plura de pacatis & amicis Pop. Rom. regionibus ſpolia revehebant, quàm alii de rebellibus, aut de hoſtibus in bello.

109. *Pater armenti.* l Taurus, vel equus admiſſarius generando deſtinatus.

110. *Lares.*] Vide ſuprà v. 14. annotat.

111. *Deus unicus.* l Simulacrum aliquod unum à præcedentibus Præfectis relictum, necdum furto ablatum.

Hæc etenim ſunt pro ſummis, &c. l Vel ſimpliciter, pauca hæc reſidua inopibus magna cenſentur. Vel, graviora hæc ſcelera gravioribus ſceleratis reſervantur. Vel ironicè, hæc ſumma non pertinent ad tenues Provinciales, ſed potiùs ad ſummos viros, & ea proinde Romani rerum domini auferre debent.

112. *Deſpicias tu, &c.* l O Provinciæ Rector & Præfecte, impunè quidem vexare poteris fractas deliciis nationes, at non ita bellicoſas.

113. *Imbelles Rhodios.* l De Inſula & urbe Rhodo multa jam notavimus, ad Sat. 6. verſ. 296. Rhodios opibus abundantes ac voluptatibus enervatos à priſtinâ virtute deſciviſſe, inter alios teſtatur Athenæus lib. 13. cap. 2. ubi mollitiem eorum perſtringens, ait, quamvis apud illos cautum lege ſit, ne quis radatur, violatæ legis tamen reum neminem agi, quandoquidem raduntur omnes. Et Cœl. Rhodig. lib. 19. cap. 6. *Citharœdus Stratonicus*, inquit, *Rhodios prædicabat eſſe albos Cyrenæos, & procorum civitatem, cùm illos animadverteret ſpatalonas & thermopotas, id eſt, fluere deliciis, & calidum bibere.* Idem lib. 29. cap. 24. Signorum ad ſeptuaginta tria millia Rhodi fuiſſe refert.

Unctamque Corinthum. l Luxui deditam, quod vitium opes ac rerum abundantiam ſequi ſolet. Urbs illa in medio ferè Iſthmi Peloponneſiaci ædificata, duplici utrimque portu commoda, hinc mare Ægeum, illinc Ionium ſpectat; unde *Bimaris* vocatur Horatio Lib. 1. Ode 7. & Ovid. Faſt. 4. Dives Homero, Emporium Thucydidi, decus Floro, totius Græciæ lumen Ciceroni celebratur: Quin & de Corintho Solem Neptunumque contendiſſe, fabulati ſunt. Tam felix, ut ſervorum myriadas ſex & quadraginta habuerit, teſte Athenæo l. 6. cap. 20. Cæterùm Corinthios variis libidinum generibus turpes vel unus Apoſtolus in ſuis ad eos Epiſtolis ſatis indicat. Adde confictum à Græcis vocabulum, κορινθιάζεσθαι, quod ſignificabat, *ſcortari* & *lenocinari.* Cœl. Rhodig. lib. 19. cap. 6. putres Corinthios appellat. Eraſm. Chiliad. 1. Cent. 4. adag. 1. *non cuivis licet adire Corinthum*, ex Strab. lib. 8. & Gell. lib. 1. cap. 8. explicat de præcipiti in luxuriam civitate, deque tot ibi libidinum illecebris, quas aut ſoli vincant virtute præſtantes viri ultrò oblatas; aut in quas tantos facere ſumptus non queant niſi valdè opulenti. Hinc illud Demoſthenis ab Laïde deterriti, *tanti pœnitere non emo.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 21. c. 25 & 26. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 15. Athen. lib. 13. c. 4. refert, pro graviſſimis rebus meretrices Corinthi ſupplicare Diis ſolitas; votumque ſolemne Corinthiorum fuiſſe, adducturos ſe Veneri aliquot meretrices. Ibid. cap. præced. fit mentio ſcorti illius famoſi, Laïdis nempe, de qua mox. Demum, Corinthus in magnam elata potentiam ſimul & ſuperbiam, quâ nec Romanæ urbi cederet, inde bellum, & è bello excidium ſibi comparavit, anno ante Chriſtum 146. E liquefactis & confuſis in urbis incendio metallis factum eſt illud æs, quod Corinthium vocant ac mirè laudant veteres. Juſtin. lib. 34. Plin. lib. 34. cap. 2. Illa tamen poſtea reſtaurata fuit.

Deſpicias

unguentis delibutam. Nam *quid agent tibi juvenes resinâ lavigati, & glabra nationis universæ crura? Aspera fugienda est Hispania, axis Gallorum, atque ora Illyrii. His etiam indulge messoribus, qui frumento replent civitatem* ludis *Circensibus ac Theatralibus occupatam. Et verò quam illinc duceres mercedem noxæ tam atrocis, quandoquidem Marius paulò antè cingulum ademit Afris inopibus? Cavendum præcipuè ne grave damnum inferatur strenuis ac armipotentibus. Quamvis auferas quicquid ubicumque est auri & argenti, dimittes clypeum & ensem, telumque, & cassidem. Denudatis arma restant.*

Despicias meritò. Quid resinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis? 115
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. Parce & messoribus illis,
Qui saturant urbem, circo, scenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cùm tenues nuper Marius discinxerit Afros? 120
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus & miseris: tollas licèt omne quod usquam est
Auri atque argenti; scutum gladiumque relinques,
Et jacula, & galeam. Spoliatis arma supersunt.

ANNOTATIONES.

114. *Quid resinata juventus.* l Ita legendum, non ut quidam malè, *quid enim resinata*, ne duæ syllabæ naturâ longæ invitis omnibus corripiantur. Quod benè monet Hadr. Turneb. lib. 13. cap. 19.

Resinata Juventus. l Per mollitiem pilos è cruribus resinâ vellens. Clemens Alex. Pædag. id ἀποτρίχωσιν vocat, & damnat ejusmodi cinœdos vulsos & glabros. Plin. lib. 14. cap. 20. *Arborum*, inquit, *succo manantium picem resinamque, aliæ ortæ in Oriente, aliæ in Europa ferunt .... optimam terebinthi ac tenuissimam fundunt ..... Arabica alba est, acri odore: Judaica callòsior, atque odoratior: Syriaca Attici mellis similitudinem habet: Cypria melleo colore, & carnosa, omnes antecedit: Colophonia præter cæteras fulva, si teratur alba fit .... Resina omnis oleo dissolvitur, aut cretâ: pudetque confiteri, maximam jam honorem ejus esse in evellendis ab virorum corporibus pilis.*

115. *Lævia.* l Polita, glabra; seu resinâ seu ferro depilata, quod Græci vocant παρατίλλειν, detractis vulsellâ pilis.

116. *Horrida vitanda est Hispania.* l Vide ne lacessas Hispanos, Gallos, Illyrios. Nam hi vel te constanter accusarent apud Senatum, vel ipsi se armis ulciscerentur.

Hispania. l Hanc Europæ quasi caput occupantem armis semper valuisse omnes nôrunt. Uni verò Numantini Romanorum exercitus ac Duces per annos viginti fatigârunt. Hinc. Cic. pro Murena duos terrores Imperii Romani Carthaginem & Numantiam vocat. Vide Flor. l. 2. c. 18.

Gallicus. l Gallorum virtus Romanis non cognita solùm, sed formidata jure fuit, post urbem direptam incensamque, ac tantùm non captam arcem Capitolinam: & postquàm domiti sunt, tot etiam defectiones sub Augusto, Tiberio, Othone, Vitellio, &c.

Gallicus axis. l Seu quòd respectu Italiæ Galli ad axem, id est, Polum Arcticum & Septentrionem vergunt, seu quòd è curribus in bello decertarent.

117. *Illyricumque latus.* l Sclavonia regio aspera montibus, in longum porrecta, secundùm littus Adriatici maris Italiæ adversum: quæ pars olim Illyrici: Synecdoche. De populorum ejus ferocitate vide Flor. lib. 2. cap. 5. Legatos Romanos securi percutere ausi, Præfectos navium igne etiam combusserunt. Deinde subacti vix tamen quieverunt. Flor. lib. cit. cap. 13.

Parce & messoribus, &c. l Afris quos mox nominat: ab his enim petebatur frumentum & annona nutriendis Romanis. Plin. lib. 5. cap. 4. in Africâ propriè dictâ regionem ducentorum quinquaginta millium passuum circuitu, laudat, fertilitatis eximiæ, cum centesimâ fruge agricolis fœnus reddente terrâ. Porrò ibidem æmula Romæ Carthago pridem, & unius Annibalis memoria terrorem habet. Ergo & his parcendum duplici nomine.

118. *Urbem, circo, scenaque vacantem.* l Romam spectaculis impensè deditam. Vide Sat. 3. v. 223. Hìc porrò observa salsam in Romanos ironiam.

119. *Quanta autem inde feres, &c.* l Quòd si velis spoliare Afros, quantula ferres ab illis jam exhaustis spolia?

Culpæ. l Injustæ vexationis sociorum.

130. *Marius.* l Priscus ille, Africæ Proconsul, de quo Sat. 1. vers. 49.

Discinxerit. l Abstulerit omnia, ad zonam usque. Vel, spoliârit vestimentis, atque adeò priùs discinxerit.

Afros. l Scilicet propriè dictos, & Carthaginenses. Vide Sat. 7. v. 149. & Sat. 10. v. 148.

122. *Fortibus, & miseris.* l Hi enim si ad desperationem adigantur, extrema tentant, & nihil non audent.

Quod

Quod modò propoſui non eſt ſententia: verùm
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ. 126
Si tibi ſancta cohors comitum; ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes; ſi nullum in conjuge crimen;
Nec per conventus, nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno: 130
Tunc licet à Pico numeres genus: altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores, ipſumque Promethea ponas:

Quod mox enunciavi, non eſt ſententia; at ſic habeto me narrare vobis folium Sibyllæ. Si tibi eſt *comitatus familiarium incorruptus; ſi nullus intonſus venumdat tribunal; ſi nulla in uxore noxa, neque per congregationes, neque per urbes ſingulas prompta eſt currere uncis unguibus*, velut *Celæno, pecuniam ablatura: tum potes originem trahere à Pico. Ac ſi tibi placent excelſa appellationes, inter avos colloca totum certamen Titanum, atque ipſum Prometheum:*

ANNOTATIONES.

125. *Quod modò propoſui.* l De rebellaturis Afris, ac libertatem vindicantibus.

Non eſt ſententia. l Non unus hîc eſt ſenſus. Vel, non eſt mea mens & opinio tantùm, ſed vaticinium eſt. Vel, non eſt mea voluntas ut rebellent Afri; vel non eſt ſententiarum vanus ſtrepitus & fabuloſum commentum, ut cum Petronio loquar: ſeu non ſunt nuda verba: *In ſententiâ quippe ſolet interdum aliquid eſſe falſi, at verum eſt oraculum*; ut ſcribit vetus Schol. Vel, quod per digreſſionem velut propoſui, non facit ad quæſtionem, ac inſtitutam de verâ nobilitate diſceptationem, fateor; at nihilò minus eſt certum, quàm Sibyllæ oraculum. Nam dubio procul illi Romanorum Imperium detrectabunt, & armis ſe in libertatem aſſerent, ſi ulteriùs à Romanis Præfectis opprimantur.

126. *Folium recitare Sibyllæ.* l Ex annotatis Sat. 7 ad verſ. 101. Antiqui ante inventam chartam ſcribebant in foliis palmarum, pariter & Sibylla ſua reſponſa. Varro. Hinc Virgil. Æneid. 3.

Quæcumque in foliis deſcripſit carmina virgo, &c.

Et Æneid. 6.

. . . . *Foliis tantùm ne carmina manda,*
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Sibyllæ. l Cumanæ in cujus libris continebatur fatum Imperii Romani. Vide quæ fusè notavi, Sat. 3. v. 3.

127. *Si tibi ſancta cohors, &c.* l Si nullum admittis in familiam, aut clientelam, qui non ſit probus & ſanctis moribus.

Si nemo tribunal vendit. l Si familiarium tuorum nemo judicia, te Prætore, ac favorem tuum vendit, & pactâ mercede conciliat, te connivente, ſive puer in deliciis habitus ſive uxor imperioſa & avara.

Tribunal. l Sella eſt judicis. Meton. uſurpatur pro ſententiâ latâ à Judice in tribunali ſedente & jus reddente.

128. *Acerſecomes.* l Ἀκειρεκόμας Doricè pro ἀκερεκόμας, dicitur is qui comam non tondet, ab ἀ privativo, κείρω, *tondeo*, & κόμη, coma, Apollinis eſt epithetum, & Bacchi. At hîc puer eſt catamitus, benè comptus & capillatus, quales amabant veteres illi, & Præfecti ſecum in Provincias ducebant.

Si nullum in conjuge crimen. l Si à conjuge abſit avaritia, cupiditas.

129. *Nec per conventus,* l Juridicos nimirùm, & loca judiciis exercendis deſtinata, & per regiones conſtituta à te Provinciæ Rectore.

130. *Nummos raptura.* l Sub viri auctoritate à litigantibus exigens pecuniam, ſine ullâ ratione & modo, inſtar Harpyiæ inſatiabilis. Martial. Lib. 2. Epigramm. 56.

Gentibus in Libycis uxor tua, Galle, notatur
Immodicæ fœdo crimine avaritiæ.

Celæno. l A voce Græca Κελαινὸς, atrum & nigrum ſignificante, appellatam aiunt unam ex Harpyiis. Virgil. Æneid. 3.

Una in præcelsâ conſedit rupe Celæno, &c.

. . . . . .

Virginei volucrum vultus, fœdiſſima ventris
Proluvies, uncæque manus, &c.

131. *Pico.* l Qui Saturni filius, Fauni pater fuit, ac primus Aboriginum rex & Latinorum. Virgil. Æneid. 7. Dionyſ. Halic. lib. 1.

132. *Omnem Titanida pugnam.* l Titanas omnes & Gigantas, qui Diis inferre bellum auſi, nomen ſuum tam celebre reddiderunt. Ovid. Metam. 1.

Titanida. l Appoſitum eſt: id eſt, hiſtoriam & familiam Titanum, qui pugnârunt adversùs Saturnum, ac debellârunt: deinde adversùm Jovem, à quo tandem victi vix ac ſuperati fuere. Porrò, Titan filius erat Cœli & Veſtæ, ut aiunt, frater Saturni natu major: ab illo geniti Titanes vocati ſunt. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 14. & 19. ac ſeq.

133. *Promethea.* l Iapeti filium, Deucalionis patrem, qui è luto hominem finxit, ignem cœlo ſurripuit ac in terras detulit. Vide Sat. 4. verſ. 133. & ſeq.

avi patrem deduc tibi è quovis libuerit codice. Si verò pronum trahit ambitio & cupiditas, si virgas rumpis in cruore amicorum, si gaudes securibus fatigato carnifice obtusis, jam tum adversum te instat majorum etiam nobilitas, & lampadem accensam portat ad turpia. Qualibet mentis labes eò gravierem in se noxam complectitur, quò sublimior æstimatur is qui delinquit. Quorsum mihi jactas nobilem te, assuetum adulterinos codicillos obsignare in fanis quæ tuus avus extruxit, & coram effigie triumphali tui patris? Quorsum, si nocte mœchatus abscondis caput obvelatum Santonico tegmine? Secundùm averorum cineres & ossa curru citato vehitur obesus Damasippus; ipseque Consul, ipse, inquam, rotas cohibet multo vinculo:

De quocumque voles proavum tibi sumito libro.
Quòd si præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
OMNE animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet, quantò major, qui peccat, habetur.
Quò mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit avus; statuamque parentis
Ante triumphalem? Quò, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter majorum cineres, atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus; & ipse,
Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul:

ANNOTATIONES.

134. *De quocumque voles, &c.* l Ex iis quorum nobilitas maximè celebratur in historiarum monumentis, & quibuscunque Scriptoribus & libris; undè voles, glorioſum tibi compinge ſtemma.

136. *Si frangis virgas, &c.* l Si ſummis Magiſtratibus fungens, crudelis fueris, jubendo immaniter cædi ſocios, vel etiam obtruncari; atque id frequentiús.

Virgas. l Suprà ad v. 23.

137. *Lictore.* l Vide Sat. 3. v. 128.

138. *Contra te ſtare.* l Degenerem te damnando & abdicando.

139. *Claramque facem præferre pudendis.* l Ut clariùs innoteſcat indignitas ac turpitudo tua, & majori te pudore ſuffundat. Salluſt. Bell. Jugurth. *Majorum gloria poſteris lumen eſt, neque bona neque mala eorum in occulto patitur.*

140. *Animi vitium.* l Cicer. Parad. 3. *Pravitates animi vitia rectè dicuntur.*

141. *Quantò major qui peccat.* l Sic Sapient. cap. 6. *Judicium duriſſimum his qui præſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*

142. *Quò mihi te ſolitum, &c.* l Quo pacto, quâ ratione, quâ fronte nobilem te dicis, ſi ſis fraudulentus, adulter, &c. Hæc verò Satyricus ait, κατὰ κοινῦ, ut monet vetus Schol.

Falſas ſignare tabellas. l Vide Sat. 1. v. 67.

Falſas tabellas. l Suppoſitum teſtamentum, aliudve inſtrumentum falsò confictum.

143. *In templis.* l In his obſignabant, quò loci ſanctitas fidei ac religionis in negotio ſervatæ Judex & teſtis foret.

Quæ fecit avus. l Ergo tam tu nequam & impius, quàm tui majores boni ac religioſi extitêre.

Statuamque parentis ante triumphalem. l Quam dedecoras tuis criminibus.

144. *Quò, ſi nocturnus, &c.* l Quo etiam modo te nobilem jactas, ſi noctu vagaris ad perpetranda flagitia?

145. *Tempora Santonico velas, &c.* l Præ pudore: Nam vel impudentiſſimi flagitium patrantes abſcondunt ſe, & cupiunt non agnoſci.

Santonico cucullo. l Vetus Schol. *Birro Gallico, galero fuſco*, qualem ferunt & conficiunt Santones Aquitaniæ populi in Galliâ. *Bardocucullum* vocat Martialis lib. 1. Epigram. 54. & lib. 14. Epigram. 128.

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo.

Cucullo. l Martial. lib. 5. Epigram 14.

Cucullo proſpicit caput tectus.

146. *Præter majorum cineres, &c.* l Tranſit Satiricus ad alia nobilium vitia. Et jam culpæ affectatum ab eis, Neronis exemplo, aurigandi ſtudium.

Majorum cineres. l Sepulcra juxta Flaminiam Latinamque viam frequentia. De quibus vide Sat. 1. verſ. ult.

147. *Damaſippus.* l Ficta vox è duabus Græcis, Δαμάζω *domo*, & Ἵππος *equus*: in aliis codicibus pro *Damaſippo*, legitur *Lateranus*.

148. *Sufflamine.* l Eſt vinculum ſeu retinaculum, ne præcipites in deſcenſu rotæ rhedam & jumenta abripiant & vexent. Scilicet inter rotarum radios immittitur ſufflamen, dum clivum deſcendere cœperit vehiculum.

Nocte quidem; ſed luna videt, ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Cùm fuerit, clarâ Damaſippus luce flagellum
Sumet, & occurſum nuſquam trepidabit amici
Iam ſenis, ac virgâ prior innuet, atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea laſſis.
Interea dum lanatas, torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.
Sed cùm pervigiles placet inſtaurare popinas,
Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu Dominum, regemque ſalutat,
Et cum venali Cyane ſuccincta lagenâ.

Noctu certè; at Luna ſpectat, ſed enim aſtra in *teſtimonium advertunt lumina. Quando ſpatium magiſtratûs finem habuerit, lucente die Damaſippus virgam accipiet, nec timebit unquam incidere in familiarem jam vetulum: atque prior flagello ſignum dabit, ac reſolvet* fœni *faſciculos, & fatigatis equis hordeum proponet. Interim cùm lanigeras* oves *ac taurum petulantem ritu Numæ ad Jovis aras mactat, jurat Hipponam ac vultus adumbratos in ſtabulis fœtentibus. At quando nocturnas libet tabernas reparare, obviàm* illi *properat Syrophœnix continuò madens amomo, Syrophœnix habitans ad portam Judæam,* eumque *hoſpitis ſtudio ſalutat dominum ac regem:* occurrit *quoque Cyane præcincta, cum ampullâ* vini *vœnum expoſiti.*

ANNOTATIONES.

149. *Nocte quidem.* l Dum is eſt Conſul, præ dore ac reverentiâ dignitatis, non niſi clàm & cte mulionis ac rhedarii munus obit.

Luna videt. l Luna ſcilicet aliaque ſidera ſpe- ant indignitatem iſtam ac turpe ſtudium.

150. *Finitum tempus honoris Cùm fuerit.* l Vi- m aurigandi artem reſumet, atque ut antè, ctabit ſtatim finito conſulatu; id eſt, poſt nium: nec enim erat perpetua Romæ Ma- ſtratuum poteſtas. Durabat Conſulatus annos os; Dictatura paucos interdum menſes, aut am dies.

151. *Flagellum.* l Ad agendos equos.

153. *Senis.* l Ob ætatem & gravitatem reve- ndi.

Innuet. l Salutando velut, ac ſe oſtentando rgendi peritum.

Maniplos ſolvet.] Ad pabulum jumentis dan- m, & omnia vilis agaſonis implendo officia.

156. *Numæ.* l Religioſi Imperatoris, qui & ſacra multa obibat. Vide Sat. 3. v. 12, & & Tit. Liv. lib. 1. &c.

157. *Hipponam.* l Quam in primis colit, quip- equorum & aurigandi ſtudioſus, jumentorum am. Quidam legunt, *ſolam Hippo:* conten- nt alii legendum, *ſolam Eponam:* præ cæteris em Hadr. Turneb. l. 24. c. 4. lectionem hanc rit è pulverulentis, ut ait, bibliothecarum enalibus; item ex Prudent. Plutarch. & Apul. et vet. Schol. Alii tamen malunt, *Hipponam,* ob vocis originem, tum quod Tertull. Apo- et. Deam equorum *Hipponam* vocat. Vide Cœl. odig. lib. 21. cap. 24.

Facies olida ad præſepia pictas. l Imagines Nu- um jumentis propitiorum in equili appictas l. Metamorph. 3. ſub finem: *In medio ſtabulo na ſimulacrum, &c.*

Præſepia. l *Præſepe* ſeu *præſepium* dicitur pro- priè alveus, in quem jumentis affunditur horde- um, aut avena in ſtabulo.

Olida. l Ob ſtercus, ſimum, odoremque ju- mentorum.

158. *Sed cùm pervigiles, &c.* l Jam nobiles in- ſectatur, quòd popinas frequentent, & luxuriæ dent operam, ac gulæ, &c.

Cùm pervigiles placet inſtaurare popinas. l Cùm verò Damaſippus, omiſsâ aurigatione, repetit cauponas, in quibus die nocteque helluatur.

159. *Obvius aſſiduo, &c.* l It obviam invitans & blandimentis alliciens hominem, à quo lucrum ſperat.

Syrophœnix. l Unguentarius quidam, ita dictus à Syriâ & Phœniciâ, minoris Aſiæ regionibus, è quibus optima unguenta accerſebantur.

Amomo. l Unguento ex amomo. Vide Sat. 4. v. 108.

160. *Idumææ Syrophœnix incola portæ.* l *Idumæa* Syriæ pars erat Judææ finitima. Nomen habet ab Eſaü, qui & Edom vocatus eſt. Synecdoche. Hîc intelligitur Judæa Romæ porta, ſic dicta, quòd per eam ingreſſi ſint Titus & Veſpaſianus de ſubactis Judæis triumphantes.

161. *Hoſpitis affectu.* l Eo affectu, quo ſolent hoſpites invitari & excipi: crebris nimirùm prenſationibus & verborum illecebris, ut ex iis quæſtus fiat.

Dominum, regemque ſalutat. l Per adulationem vocat dominum, regem, &c. Vel ex more veterum ignotos ſalutantium, ut quibuſdam placet. Martial. l. 1. Epigr. 113.

Cùm te non nóſſem, dominum regemq; vocabam:
Cùm benè te novi, jam mihi Priſcus eris.

162. *Cyane.* l Tabernaria quæpiam: *ſuccincta,* ad expeditiùs miniſtrandum.

Noxæ patronus mihi respondebit; Nos adolescentes illa etiam egimus. Concedo. Nimirùm cessâsti: neque præterea culpam reduisti. Breviter duret quod fœdè moliris. Nonnulli errores debent *rescindi cum primâ barbâ. Indulgentiam da juvenibus.* At *Damasippus ad ea thermarum pocula, & inscripta vela pergit, aptus militiæ Armeniæ ac propugnandis Syriæ fluminibus, & Rheno, & Danubio. Neronem servare*

Defensor culpæ dicet mihi: Fecimus & nos
Hæc juvenes. Esto; desîsti nempe, nec ultrà
Fovisti errorem. Breve sit quod turpiter audes.
Quædam cum primâ resecentur crimina barbâ.
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atq; Istro. Præstare Neronem

ANNOTATIONES.

163. *Defensor culpæ dicet, &c.* | Aliquis errorem excusaturus, dicet fortè: indulgendum Damasippo, quod ipsi nobis olim indulsimus.

Fecimus & nos. | Et nos Juniores cùm essemus, popinis & comessationibus nonnihil dedimus.

164. *Esto.* | Fateor; & hoc indulgerem juveni: at Damasippus eam ætatem prætergressus est, & rebus gravioribus vacare debet.

Nec ultrà fovisti errorem. | Non ultrà Juveniles annos istis lævitatibus & erroribus indulsisti.

165. *Breve sit quod turpiter audes.* | Peccare humanum est: perseverare diabolicum.

166. *Barba.* | Vide Cœl. Rhodig. lib. 3. cap. 25. lib. 4. cap. 2. & lib. 7. cap. 13. item quæ nos alibi, nempe Sat. 4. v. 103. ad vocem *barbato*. Et ad Pers. Sat. 4. v. 1.

167. *Damasippus ad illos thermarum calices.* | *Damasippus* jam vir juvenilia retinet vitia: Unde veniâ indignus.

168. *Thermarum calices.* | Loca in quibus primò sudatur, deinde lavatur, pòst ungitur, denique epulis indulgetur. De Thermopoliis & de calido potu apud Romanos usitato dixi Sat. 5. v. 63.

Thermarum. | De his jam Sat. 7. v. 233. In balneis tres erant regiones. In summâ sudabatur, seu ad ignem seu ad solem; eratque velut hypocaustum. Undè Seneca *Sudatoria* vocat *Thermas* Epist. 51. quam vide. Primam illam regionem antiqui vocabant Laconiam, eò quòd usus ejus apud Lacones frequens esset. In mediâ regione erant aquæ calidæ; in imâ frigidæ, ad lavandum. Hinc discrimen vides inter balnea & thermas, quanquam unum pro altero sæpè usurpatur metonymicè. Nam prima illa regio propriè thermæ sunt, balnea cæteræ.

Inscriptaque lintea. | Vela nempè acu picta, tabernis appensi cum inscriptione rerum venalium; vel etiam lupanaribus, inscripto nomine prostantium meretricum, sicut annotavi ad Sat. 6. v. 124.

169. *Maturus bello Armeniæ.* | Idoneus ad militandum in expeditionibus adversùs Armenos Neronis tempore susceptis, duce Corbulone, de quibus Tacit. Annal. 13. & seq.

Armeniæ. | Hæc Asiæ regio celebris quond[am] & frequens, at nunc non ita: duplex est, m[a]jor quæ Turcomania, & minor quæ Aladu[li] modò nuncupatur. Illinc Euphrates ac Tig[ris] scaturiunt. Claudunt montes Taurus, Niphat[es] &c.

Syriaque tuendis amnibus. | Propugnandis r[e]gionibus Imperio Romano subjectis, qualis S[y]ria, Asiæ pars valdè nobilis & occidentalis, q[uæ] Syriaco mari alluitur, rigatur fluminibus E[u]phrate, Oronte, & aliis; Terrâ Sanctâ interm[e]diâ Ægypto affinis est. Syriaco primùm b[ello] non aliud Romanis formidolosius. Nec [ul]viris, opibus, armis quicquam copiosius Sy[ria]. Id tamen brevi & feliciter confecit Glab[rio] Consul. Flor. lib. 2. cap. 8. Proverbium est [a]pud Suidam, *Syrii contra Phœnices*, de homin[ibus] semper inimicis, mutuò fraudulentis, ac invic[em] insidiantibus.

Tuendis amnibus. | Qui regionem aliquam [a]oppugnare nituntur, aut defendere, statim [il]nes occupant, ut transitus aditusque vel pr[o]beatur vel pateat.

170. *Et Rheno, atque Istro.* | Continendi officio populis, qui sunt ad Rhenum atq; Istr[um] Gallis, Germanis.

Rheno. | Hic fluit ex Alpibus Rhæticis per G[er]maniam. Ubi Batavos attigit, Vahalim for[mat] & Licum, per quos ad Mosæ ostium illab[itur] prope Arenacum, per Drusi fossam cum R[heno] commissus, tertium hunc etiam exitum mutu[atur] quo in Oceanum evadat. Quartum olim ha[buit] sibi proprium Lugduno Batavorum non pr[ocul] at is obductus arenis fuit, circa annum [1000]. Narrat Politianus exceptos Rheni vortic[ibus] pueros suffocari, si adulteri fuerint, legit[imi] autem placidè ad ripam incolumes ejici.

Istro. | *Ister* qui & *Danubius* appellatur, fl[u]men Imperii Romani post Nilum primas te[net] ex Sallustio & Varrone, apud Agell. lib. [10] cap. 7. Fluvius Europæ maximus, apud Pro[m] Plin. lib. 4. cap. 12. *Ister* inquit, *oritur in G[er]mania jugis montis Abnobæ, ex adverso Ra[u]racæ Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac innumeras lapsu gentes Danubii nomine, im[m]*

Securum valet hæc ætas. Mitte oſtia, Cæſar,
Mitte; ſed in magnâ legatum quære popinâ.
Invenies aliquo cum percuſſore jacentem,
Permiſtum nautis, aut furibus, aut fugitivis;
Inter carnifices & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior ulli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſervum?
Nempe in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.
At vos, Trojugenæ, vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos Brutoſque decebunt.
Quid, ſi nunquam adeò fœdis adeóque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora ſuperſint?

tutum illa ætas poteſt. Dimitte Cæſar, dimitte portus; at in inſigni taberna inveſtiga legatum. Reperies diſcumbentem cum ſicario quodam, nautis junctum, vel furibus, vel fugitivis, tortores inter & feretrorum artifices, atque tympana Galli ſupini quieſcentia. Communis libertas illic, calices æquales, haud ulli thorus diverſus, neque menſa cuiquam ſeparata. Ecquid ageres, Pontice, ejuſmodi famulum nactus? Scilicet amandares eum in Lucaniam, vel Etruſcas compedes. Vos autem, Trojani, vobiſmetipſis condonatis; et quæ fœda cerdoni viderentur, Voleſis ac Brutis honeſta ſunt. Quid quod nunquam exempla tam turpia & ignominioſa adhibemus, quin reſtent fœdiora?

ANNOTATIONES.

aquarum auctu, & unde primùm Illyricum alluit, Ister appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio fermè numero eorum navigabili, in Pontum vaſtis ex fluminibus evolvitur . . . . . Hæc oſtia porrò ſingula tanta ſunt, ut prodatur in quadraginta millia paſſuum longitudinis vinci mare, dulcemq; intelligi hauſtum. Iſtro ſeptem ora aſſignat Ammian. Marcell. At nunc duo tantùm navigabilia eſſe referuntur, cæteris arenâ obſtructis.

Præſtare Neronem ſecurum valet. l Juvenes iſtiuſmodi apti ſunt ad tuendam Imperatoris ſalutem, ac ſubeundi pro eo belli diſcrimina.

171. *Mitte oſtia, Cæſar.* l O Nero, ad fluminum ora mitte, ne verò ipſe belli aleam & pericula tentare velis. Rebellantes Armenos per legatum aliquem domare potes. Ergo mitte ad oſtia Tiberina, qui navem cum exercitu conſcendat, & eò proficiſcatur. Vel ſenſus eſt, dimitte curam portuum, & hanc legato committe, ingruente bello. Sarcaſmus tam in Neronem, quàm in Duces ab eo miſſos.

172. *Legatum quære.* l Mittendum pro te in hoſtes, cum mandatis.

173. *Cum percuſſore jacentem.* l Adeò ſui ſuæque dignitatis obliviſci ſolent ebrioſi, ut cum obvio quolibet helluari non erubeſcant, & in cauponam ire.

174. *Fugitivis.* l Servis pœnæ metu, vel ſervitutis impatientiâ, fugientibus.

175. *Sandapilarum.* l Hoc erat feretrum plebeiorum ac viliorum hominum. Sueton. Domitian. cap. 17. *Cadaver ejus populari ſandapilâ per veſpillones exportatum.*

176. *Reſupinati ceſſantia tympana Galli.* l Sacerdotis Cybelæ, vel omni luxuriæ indulgentis, vel præ ebrietate dorſo incumbentis, abjecto miniſterii ſui inſtrumento & inſigni. Vide Sat. 6. v. 512. ac ſeq. & Perſ. Sat. 5. v. 186.

177. *Æqua ibi libertas, &c.* l Nimirùm in popinis atque inter pocula nullum habetur diſcrimen vilis homuncionis & illuſtris Patricii.

Lectus. l Diſcubitorius, quo ad menſam aſſidetur aut diſcumbitur.

178. *Menſa remotior.* l Loco digniori ſtructa.

179. *Quid facias talem ſortitus.* l Dic quæſo, numquid ferres ſervum hæc agentem, quæ illi nobiles impunè agunt æquè ac turpiter?

180. *Nempe in Lucanos.* l Imò in ergaſtulum mitteres puniendum pro ignavia.

In Lucanos. l Ad agros fodiendos. apud eam Italiæ partem, quæ eſt in regno Neapolitano, & modò continet Baſilicatam, & partem Calabriæ, &c.

Tuſca ergaſtula. l Mitteres in Thuſciam, ut ibi faceret opus, catenis vinctus, in ergaſtulis, quæ ibidem frequentia. Martial. lib. 9. Epigr. 23.

Et ſonet innumerâ compede Thuſcus ager.

Ergaſtula. l Vide Perſ. Sat. 6. v. 150.

181. *Trojugena.* l Romani nobiles, è Trojanis oriundi.

182. *Quæ turpia cerdoni, &c.* l Ironicè. Scilicet nobili quidvis licet, at non ita plebeio.

Cerdoni. l Vide Perſ. Sat. 4. verſu penult.

Voleſos Brutoſque. l Nobiles quoſcumque. Brutorum familia Romæ illuſtris ab illo vindice Romanæ libertatis: Voleſorum autem ex Sabinis à Valer. Voleſo, qui fuit unus è tribus illis viris, qui facto fœdere, Romæ permanſerunt cum T. Tatio rege, atque honoribus potiti ſunt, eorumque poſteri: ut narrat Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2.

183. *Quid, ſi nunquam, &c.* l Quid dicas, ſi majora adhuc ſint nobilium vitia, quàm ea quæ hactenus culpavi. Levia ſunt quæ dixi, en mimos agunt, & gladiatoriam exercent.

Attritis fortunis, ſcenæ vocem commodâſti, Damaſippe, ut repræſentares Catulli Phaſma clamoribus plenum. Lentulus quoque Velox Laureolum probè repræſentavit, reverâ meritus ſupplicium, meâ quidem *ſententiâ. Verumtamen ne ipſi parcas plebi.* Enimverò *impudentior vultus iſtius plebis, quæ aſſidet atque aſpicit nimis ſcurrilia nobilium; auſcultat Fabios planis pedibus, quæ* denique *deridere valet colaphos Mamercorum. Quid attinet quanto* pretio *venumdent ſuam mortem? Venumdant nullo Nerone adigente,*

Conſumptis opibus vocem, Damaſippe, locâſti
Sipario, clamoſum ageres ut Phaſma Catulli.
Laureolum Velox etiam benè Lentulus egit,
Judice me, dignus verâ cruce. Nec tamen ipſi
Ignoſcas populo: populi frons durior hujus,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. Quanti ſua funera vendant,
Quid refert? Vendunt nullo cogente Nerone,

ANNOTATIONES.

185. *Conſumptis opibus.* l Decocto patrimonio, te convertis ad artes quæſtuoſas quamvis turpes.

Vocem locâſti. l Præco mimicus fuiſti, & vocem hiſtrionibus & hiſtrionicis præbuiſti, pactâ mercede.

186. *Sipario.* l Metonymia, pro Theatris, Actoribus, ac ludis ſcenicis. Donat. in Terent. *Aulæa quoque in ſcena intexta ſternuntur,* inquit, *pro quibus ætas poſterior ſiparia accepit. Eſt autem ſiparium mimicum velum quod theatro obtenditur, & quod populo obſiſtat, dum fabularum actus commutantur.*

Clamoſum ageres ut phaſma. l Ut magnâ vocis contentione in Theatro recites & agas.

Phaſma. l Latinè ſpectrum, ſeu viſum. Titulus eſt & nomen fabulæ. Terent. Eunuch. Prolog.

Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit.

In ea ſcilicet adoleſcens ad pulchræ virginis, velut ad numinis aſpectum expaveſcens introducitur. Donat.

Catulli. l Q. Lutatii Catulli ignobilis Poëtæ, de quo Probus.

187. *Laureolum.* l Hujus mimi facit mentionem Sueton. Calig. cap. 57. à quo verò ſcriptus, non convenit; an à Laberio, an à Nævio. Vide Macrob. Sat. 2. cap. 7. & Gell. lib. 3. cap. 3. lib. 8. cap. 13. & 14. & lib. 17. cap. 14. In ea fabula, crux figitur Laureolo ſervo in ſcelere deprehenſo. Vetus Schol.

Velox. l Quidam non cognomen eſſe Lentuli volunt, ſed interpretantur, habilis, agilis, citus in agendo.

Lentulus. l Præter Damaſippum, etiam alii nobiles & Patricii.

188. *Dignus verâ cruce.* l Non fictâ tantùm, ut mimicus ille ſervus. Martial. Spectac. Epigramm. 7.

Non falſâ pendens in cruce Laureolus.

Nec tamen ipſi ignoſcas populo. l Qui talibus ſpectaculis & ſcurrilitatibus Patricio pudendis non modò non offendatur, ſed gaudeat & applaudat.

190. *Triſcurria.* l Id eſt valdè & plane ſcurrilia. Quemadmodùm dicitur Triſmegiſtus, & apud Plautum *Trifur, Trifurciſer,* &c. Sunt qui velint notari triplices in Circo decurſus; ſed minùs ad rem, noſtro judicio. Ingenioſum eſt quod Scaliger legit, *Tranſcurria,* aitque dici quaſi tranſitum à Curia ad Ludos, cùm nempe Senatores & Patricii fiebant ſcenæ & ludii.

191. *Planipedes audit Fabios.* l Nobiles quoſcumque in comœdiis agentes ſine horrore ſpectat.

Planipedes. l Ita vocari fabulas argumento & actione viliſſimas ſcribit Donatus. Nimirùm in aliis cothurnum inducebant actores, aut ſaltem ſoccum. Vel notat Patricios agentes in theatro Perſonas ſervorum, qui nudis pedibus incedebant.

192. *Mamercorum alapas.* l Quas nobiles in ſervili perſona ferunt à ſcenicis dominis caſtigati, ridente interim populo. Sic Panniculus à Latino alapis frequenter cæſus. Martial. Epig. 7. Lib. 2. & Lib. 5. Epigramm. 62.

Mamercorum. l Horum illuſtris Romæ familia & origo à Numa Pompilio deducta, teſte Plutarcho in vita Numæ. Hic enim cùm quatuor haberet filios, unum appellavit Mamercum ex Pythagoræ filio. Æmiliorum autem gentem Patriciis admiſtam ab illo nominatam ferunt. Hæc Plutarch. ibid. A Marte genitos alii affirmant. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 4.

Quanti ſua funera vendant, quid refert? l Quid refert quod lucrum habent è gladiatura?

193. *Vendunt nullo cogente.* l Sponte in arenam deſcendunt, & vitæ diſcrimen adeunt ultrò & ſine pudore.

Nullo cogente Nerone. l Non coacti à Tyranno. Nec enim id exigit Domitianus, quod olim Nero, qui Senatores quadringentos, Equites ſexcentos juſſit in arena decertare. Sueton. Ner. cap. 12. Cornel. Tacit. Annal. 14. ubi Lipſius *quadragenos* & *ſexagenos* legit.

Nec dubitant celsi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atq; hinc pulpita pone.
Quid satius? Mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen: citharœdo principe, mimus
Nobilis: hæc ultrà, quid erit nisi ludus? Et illic
Dedecus urbis habes. Nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce supinâ,
Damnat enim tales habitus, & damnat & odit,)

neq; ambigunt venumdare spectaculis Prætoris alti. Verumtamen suppone illinc enses, istinc vero theatra statue. Utrum melius? An ullus necem ita formidavit, ut fiat zelotypus Thymeles, ac socius Corinthi bebetis? Id verò minimè stupendum; siquidem *Imperatore citharistâ, histrio clarus videtur. Posteà quid extabit præterquam ludus? Atque ibi civitatis ignominiam videbis*, nempè *Gracchum decertantem non in armatura Mirmillonis, non*

vel harpe resupinatâ; (*nam condemnat ejusmodi indumenta, & condemnat, & aversatur*)

ANNOTATIONES.

194. *Nec dubitant celsi Prætoris, &c.* l Non dubescunt operam suam locare Prætori munus gladiatorium populo danti.

Celsi. l Volunt quidam nomen esse Prætoris, alii explicant epithetum de habitu & curru triumphali, in quo evectus suam dignitatem ac liberalitatem ostentat Prætor, cùm ludos exhibet. Vide Sat. 10. v. 36. & seq.

Prætoris. l Magistratûs hujus creandi occasionem & primordia narrat Livius in fine Lib. 6. & initio Lib. 7. Urbs eo caruerat per annos ferè quadringentos, Consule jus reddente. Prætor dictus quòd præeat ac præsit seu Juri dicundo, seu exercitibus. Erat velut Collega Consulibus, atque iisdem auspiciis creabatur: ut ait Livius cit. Lib. 7. Primùm unus, posteà duo, subinde numerus auctus ad duodecim & sedecim. Alii minores, peregrini, provinciales; unus erat urbanus, qui & primus & major appellabatur: Vide Cœl. Rhodig. lib. 12. c. 8. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 15.

Prætoris vendere ludis. l Solebant Prætores ludos populo dare. Plutarch in Bruto. A cæteris quidem Prætoribus largitiones, spectacula, & gladiatores; à te verò majorum tuorum debitor, everſionem tyrannidis repetunt: inquit Cicero ad Brutum præturâ urbanâ defungentem.

Ludis. l Hi post aliquam victoriam sæpè celebrabantur. Apud Livium lib. 1. c. 35. L. Tarquinius Priscus captis vi Appiolis, oppido Latinorum, revectâ indè majore prædâ, ludos opulentiùs instructiúsque quàm priores reges fecit. Tum primùm Circo maximo designatus locus, & gradus ad spectandum à plebe distinctæ Patribus equitibusque datæ sunt. Vide quæ sunt annotata Sat. 3. vers. 223. ad vocem *Circensibus*, & Sat. 6. vers. 69. ad voces *Plebeiis* & *Megalesia*.

195. *Finge tamen gladios inde, &c.* l Quod si Senatorum eligere cogantur nobiles, aut in arenam prodire aut in scenam; gladiatores sint ludis quàm histriones, & mortis propinquæ periculum præferant ignominiæ.

196. *Ut sit zelotypus Thymeles.* l Ut mortis metu malit agere in theatris personam Latini mimi, zelotypi Thymeles suæ uxoris, & præ zelotypia alteri mimo rixas moventis, alapas & verbera impingentis. Vide Sat. 1. v. 36.

197. *Stupidi Collega Corinthi.* l Alterius histrionis fortè à Latino impetiti ac cæsi in theatro per zelotypiam. Unde ille stupet, causæ ignarus.

198. *Res haud mira, &c.* l Non mirum quòd Patricii deflectant ad artem scenicam, exemplo Neronis impulsi. Sueton. & alii.

Citharœdo Principe. l Vilium quarumlibet artium studia & primas affectante. Vide Suet. Ner. cap. 20. & seq. Tacit. Annal. 14.

Mimus nobilis. l Histrionia nobilitata nempè, studente illi Imperatore. Sunt qui legant, *natus*, pro *mimus*, ut intelligantur adulterini filii histrionum & matronarum Romanarum, juxta id quod dictum Sat. 6. v. 76. & seq. Sed hoc minùs placet.

199. *Quid erit nisi ludus?* Nobilis quivis arti scenicæ ultrò operam dabunt.

Illic. l In ludis ac munere gladiatorio.

200. *Dedecus urbis.* l Quòd nobiles non velatâ sed nudâ facie, sine ulla verecundia gladiatoriam exerceant, & in ea se ostentent.

Nec Mirmillonis in armis. l Nec Mirmillonem agit solùm Gracchus, cujus armatura non adeò videatur indecora, nempè gladius, clypeus, galea: sed Retiarium agit, cujus etiam habitus turpis & ignominiosus, nimirùm tunica, rete, fuscina.

Mirmillonis. l Vide quæ annotavimus ad Sat. 2. vers. 143. & seq.

201. *Gracchum pugnantem.* l Sat. 2. mox cit.

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustravitq; fuga mediam gladiator arenam.

Falce supinâ. l Incurvâ sicâ vel erectâ & conversâ ad incutiendum. *Thracum armaturâ, quibus proprium telum sica est*, inquit vetus Scholiastes. Vel ad ipsum Thracem refer, qui ambitiosè pugnans se attollebat, atque insurgebat, Artemidoro teste: ut ait Lubinus.

neque vultum contegit caſſide: en fuſcinam vibrat; atque ubi ſuſpenſa retia manu libratâ incaſſum injecit, detectam levat faciem ad ſpectatores, ac dignoſcendus aufugit omni amphitheatro. Fidem habeamus tunicæ; quandoquidem auro intexta portendatur à gutture, atque faſciola projiciatur ab alto pileo. Itaque mirmillo coactus cum Graccho dimicare, dedecus reportavit cunctis plagis atrocius. Si populo concedatur libertas ſententiarum, quis adeò nequam, ut ambigat Senecam Neroni anteponere;

Nec galeâ frontem abſcondit: movet ecce tridentem
Poſtquàm libratâ pendentia retia dextrâ
Nequicquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & totâ fugit agnoſcendus arenâ.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe
Porrigat, & longo jactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho juſſus pugnare ſecutor.
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

ANNOTATIONES.

203. *Nec galeâ frontem abſcondit.* l Ut Mirmillo, qui vultum habebat galeâ obtectum: ſed placet habitus Retiarii, qui nudâ & apertâ certabat facie. Sueton. Claud. cap. 34. *Gladiatores fortè prolapſos jugulari jubebat, maximè retiarios, ut expirantium facies videret.*

Tridentem. l Arma erant retiarii, telum ſeu fuſcina, tridens, & rete. Sueton. Calig. c. 30.

204. *Poſtquàm libratâ pendentia retia.* l Poſtquàm reti fruſtra injecto aberravit, nec Mirmillonis caput implicuit.

205. *Nudum ad ſpectacula vultum Erigit.* l Sefe oſtentat ſpectatoribus, & ſe agnoſci gaudet, illud decus exiſtimans, quod turpe eſt. Vel fortè ut agnitum vetent jugulari à ſecutore, cujus ob id graviorem ignominiam ſtatim Poëta vocat.

206. *Fugit* l Ante Mirmillonem jam declinato reti inſequentem fugit retiarius, dum effuſum colligat rete, rursúmque Mirmillonem impetat.

Arenâ. l Vide Sat. 2. cit. v. 144. & ibid. Annot.

207. *Credamus tunicæ.* l E tunica retiarium agnoſcamus, nobilem autem ex auro, quo illa interlucet, ſicut & galeri ſubligaculum. Legunt quidam, *Cedamus* ut ſint verba Mirmillonum dicentium apud ſe, concedamus retiario ejuſmodi Patricio, & fugere illum ſinamus. Hinc ſequitur, *Ergo ignominiam, &c.*

Tunicæ. l Veſtis hæc erat apud Romanos quidem interior & brevior ſine manicis, cui toga ſuperinduebatur: Vide Suet. Auguſt. cap. 24. & 100. & Gell. l. 7. c. 12. Tunicâ tantùm induti pugnabant retiarii. Sueton. Calig. c. 30. *Retiarii tunicati quinque gregatim dimicantes totidem ſecutoribus ſuccubuerant, &c.*

De faucibus aurea, &c. l Tunica retiarii nobilis, auro diſtincta per extremitates à gutture ad imum. Malim ego cum ſequentibus jungere, & referre ad *ſpiram.*

208. *Jactetur ſpira.* l Ligula, faſcia, non vulgaris, ſed auro intexta, à galero dependens, & mento ſubligata, cujus extremitates vento tantur.

Spira. l Sinus & flexus in multos orbes.

Galero. l Pileo in galeæ ſimilitudinem fa Is porrò ſub mento obſtringebatur, ne pugnandum excideret.

Longo. l Id eſt, alto, qualem deſcribit Dio Halicar. lib. 2. ſub finem.

209. *Ignominiam graviorem.* l Commiſſus cum Retiario nobili Mirmillo, cùm non auſit verſarium conficere, victoriæ fructu & dec carebat; & quamvis ſponte cederet, ſuggil tur à ſpectatoribus. Ergo ignominiam tam vem inde ferebat, quàm ſi plagis confoſſus ctuſque ſuccumberet. Quin & explodebatur peritus ipſe nobilem imperitum ſuperaret.

210. *Secutor.* l Mirmillo, qui ab inſequ retiario fugiente, ſecutor dicitur.

211. *Libera ſi dentur populo ſuffragia.* l S ceat populo quod ſentit liberè aperire, ſine Tyrannorum metu.

212. *Dubitet Senecam præferre Neroni.* l S cet ignobilem probum nobili vitioſo præ quis dubitet? Vide quæ jam notavimus ad 5. verſ. 108 de Seneca. Cornel. Tacit. nal. 15. ſcribit conjuratos deſtinaviſſe, oc quidem conſilio, ut poſt occiſum Piſonis Neronem, Piſo quoque interficeretur, tra turque Imperium Senecæ, quaſi inſonti, cla dine virtutum ad ſummum faſtigium dil Tertull. lib. de Anima, cap. 20. *Seneca ſap ſter*, inquit, i. e. propè Chriſtianus. S. Hi de Script. Eccleſ. c. 22. *L. Annæus Seneca, dubenſis, Socionis Stoïci diſcipulus, & patru cani Poëtæ, continentiſſimæ vitæ fuit: quem ponerem in Catalogo Sanctorum, niſi me illæ carent epiſtolæ, quæ leguntur à plurimis, Pau Senecam, & Seneca ad Paulum, &c.* S. Au de Civit. l. 6. c. 10. *Libertas*, inquit, *qu fuit Varroni, non defuit Annæo Seneca, quem diciis nonnullis invenimus Apoſtolorum noſtr temporibus claruiſſe.*

Cuj

Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidæ crimen; ſed cauſa facit rem
Diſſimilem: quippe ille Diis auctoribus ultor
Patris erat cæſi media inter pocula: ſed nec
Electræ jugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii: nullis aconita propinquis
Miſcuit: in ſcena nunquam cantavit Oreſtes:
Troïca non ſcripſit. Quid enim Virginius armis
Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?

cuius ad pœnas non unicam oportuit ſimiam comparari, non viperam unicam, neque ſaccum unicum? Æquale ſcelus Agamemnonii; at ratio negotium efficit inæquale. Ipſe enim Oreſtes numinum impulſu vindex erat parentis mediis in calicibus occiſi. At neque ſe contaminavit Electra cæde, vel cruore matrimonii Lacani: nemini affinium venena temperavit: in theatro non cecinit: Trojana non compoſuit. Nam quid gladio vindicare potiùs obſtringebatur Virginius, vel Galba cum Vindice?

ANNOTATIONES.

13. *Cujus ſupplicio, &c.* l Tot parricidiis ...inatus Nero non unum ſupplicium mere...ur, ſed multiplex. Sueton. Cornel. Tacit. ... paſſim.

14. *Simia, ſerpens, culeus.* l Lex Pompeia ...ebat, qui vel parentis, vel filii, vel cujuſ... affinis & propinqui ſanguine ſe polluiſſet, ... culeo, id eſt, ſacco coriaceo inſui, cum ...ia, vipera, gallo, cane; atque in mare ſeu ...en projici. Cur ita parricidæ culeo inclu...entur, egregiè docet Tullius pro Sexto Ro...Amerino n. 70. & ſeq. *ut repentè cœlo, ... aquâ terrâque privarentur, &c.* quæ le...ibid. Cur autem cum iſtis animalibus? An ...in rixa infenſorum animalium, & fœdâ ...ratione corporis, pro admiſſi ſceleris imma...te diro cruciatu exanimarentur? An quòd ...t viperam parenti necem inferre, ſimiam ...ò catulos, interdùm ſtringendo nimis & am...ctendo interimere? Vide Cœl. Rhodig. lib. ...cap. 21. & lib. 6. cap. 13. Alex. ab Alex. ...3. cap. 5. &c.

15. *Par Agamemnonidæ.* l Oreſtes A...mnonis filius matrem Clitemneſtram inter...t, ut vindicaret patrem ab ea ſimul & ab ...ſtho ejus mœcho jugulatum: at Nero A...ppinam matrem impiè nefariéque occidit. ... Sat. 1. verſ. 6. & ibid. Annot. ad vocem, ...es.

16. *Diis auctoribus.* l Approbantibus tanti ...oris ultionem; etenim Odyſſ. initio, ſcri...Homerus, Ægiſtho per Mercurium Deos ...em comminatos ex Oreſte, ſi Agamem...em occideret, & Clitemneſtram duceret: ...que Pallas, certè meritam Ægiſthus mor...tuit; ſic pereat & quiſquis alius talia perpe...tur.

17. *Media inter pocula.* l Alii occiſum Aga...mnona in convivio, alii in balneo, aliter ...ferunt.

18. *Electræ jugulo ſe polluit.* l Electram ſo...rem non jugulavit Oreſtes, ſicut Nero fratrem Britannicum. Horat. lib. 2. Sat. 3.

Quin ex quo eſt habitus malè tutæ mentis Oreſtes.
Non Pyladem ferro violare, auſuſve ſororem
Electram.------

218. *Spartani ſanguine conjugii.* l Non mortem Oreſtes intulit ſuæ conjugi Hermionæ filiæ Menelai Lacedæmoniorum ſive Spartæ Regis: at Nero Octaviæ Poppææque uxoribus, quin & Antoniæ Claudii filiæ, à qua fuerat adoptatus, nuptias ſuas recuſanti necem attulit.

219. *Nullis aconita propinquis miſcuit.* l Neminem Oreſtes veneno enecavit, at Nero Britannicum fratrem, Domitiam amitam, &c. adde Senecam præceptorem, ac tot alios mori juſſos.

Aconita. l Sat. 1. v. 158.

220. *In ſcena nunquam cantavit.* l Ut Nero ſordidè facit. De quo Sueton. Ner. c. 20. & 21. Nec Romæ ſolùm, ſed & Neapoli cantavit in publico. Cornel. Tacit. Annal. 15.

221. *Troica non ſcripſit.* l *Nero Troados Libros ſcripſit.* Vetus Schol. Verùm ſi ob hoc culpandus, certè multò magis quòd incenſam Romam è turri Mecænatica proſpectans, lætuſque flammæ pulchritudine ἄλωσιν Ilii ſcenico habitu decantavit. Sueton. Ner. cap. 38. *Ipſo tempore flagrantis urbis domeſticam iniit ſcenam, ac cecinit Trojanum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimilans:* inquit Cornel. Tacit. Annal. 15. Scilicet incendium illud molitus, *ut ſpectaculi ejus imaginem cerneret, quali olim Troja capta exarſerat.* Eutrop. lib. 7.

Quid enim Virginius armis. l Quid fuit quòd Virginius, Galba, & Vindex conjurârunt Neronem ex Imperio deturbare?

222. *Cum Vindice Galba.* l Virginius Ruffus Germanici ductor exercitus. Julius Vindex Galliæ Prætor, cujus milites primi à Nerone deſciverunt. Sergius Galba Hiſpaniæ Præfectus, occiſo Nerone, Imperium adeptus eſt, ultrò cedente & annitente Virginio.

Ecquid Nero perpetravit adeò crudeli immanique regno? Ea sunt facinora, eaque studia nobilis Imperatoris, amantis produci turpi saltatione ad externa theatra, & reportare apium Græca corona. Avorum statuæ possideant ornamenta cantûs tui, tuque ad pedes Domitii colloca prolixum Syrma Thyestæ, sive Antigonæ, vel larvam Menalippes, atque lyram appende ad colossum marmoreum. Ecquis reperiet aliquid illustrius tuâ, ô Catilina, ac Cethegi

Quid Nero tam sævâ, crudâque tyrannide fecit
Hæc opera, atq; hæ sunt generosi principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, Graiæque apium meruisse coronæ.
Majorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domitî longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quis, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi

ANNOTATIONES.

225. *Quid Nero tam sævâ, &c.* l Quid fecit Nero, quo omnium in se odium concitaret, & à conjuratis auctore Senatu occideretur? Nempe quòd sordidis illis artibus gauderet, ac totus incumberet histrionicæ, saltatoriæ, citharisticæ, &c. nihil verò generoso Principe dignum moliretur. Hunc versum tamen omnino rejiciunt nonnulli.

225. *Peregrina ad pulpita.* l Neapoli, in Achaia, & aliis quoque locis. Vide suprá.

Saltu. l Legunt alii *cantu.*

226. *Prostitui.* l Meraphora à vilibus scortis.

Graiæque apium meruisse coronæ. l Quippe Nero in Olympicis cantavit & coronatus est, cum his ludis agona musicum adjecissent. Vide Alex. ab Alex. l. 5. c. 8.

Apium meruisse coronæ. l In Isthmicis ac Nemeis certaminibus victores Apio coronabantur. Hinc Plin. lib. 19. cap. 8. *Honos*, inquit, *Apio in Achaia coronare victores sacri certaminis Nemeæ.* Idem l. 20. c. 11. de Apio multa. Vide Plutarch. quæst. conviv. l. 5. q. 3. & l. 7. q. 2. Item Cœl. Rhodig. l. 6. c. 19. & l. 13. cap. 17.

227. *Majorum effigies habeant, &c.* l Cùm nihil habeas aliud quo exornes statuas majorum tuorum, ô Nero, affer ea tuæ vocis & cantûs insignia, coronam illam ex apio, & quæ per scenicas artes præmia atque ornamenta consecutus es. Sarcasmus admodùm gravis.

228. *Ante pedes Domitî.* l Ad effigies utriusque Domitii tam atavi quàm patris tui.

Longum tu pone Thyestæ Syrma. l Non relata ex hoste spolia opima, ut cæteri, sed theatrales quas induisti vestes, nimirùm cùm egisti personas Thyestis, vel Antigones, vel Menalippes. Diversas tamen ab his actas à Nerone refert Sueton. Ner. cap. 21. ubi ait, *inter cætera cantavit Canacen parturientem, Orestem matricidam, Oedipum excæcatum, Herculem insanum.*

Thyestæ. l Vide Annot. Sat. 7. v. 73. ad vocem *Atreus.*

229. *Longum syrma.* l Oblongam vestem Tragœdiæ usitatam. Nomen à σύρω *traho.* Pallam vocant Latini, & ab Æschylo repertam ait Horatius ad Pisones v. 278.

Antigones. l Hæc fuit Oedipi filia, atque Œdipodis cœcati dux, de qua Tragœdias scripsere Sophocles & alii.

Seu personam Menalippes. l Larvam quâ vultum obtexisti, in fabula Menalippes. Suetonius memorat. *Tragœdias quoque cantavit personatus,* &c. Agel. l. 5. c. 7. *personam* à *personando* derivat auctor est; sed malim cum Scaligero, dici quasi περὶ σῶμα. Vide quæ notavi ad Sat. 3. v. 175. & Sat. 6. v. 70.

Menalippes. l Hæc puella de Neptuno gravida Bœotum peperit. Varro de re Rustica, lib. 2. cap 5. *Scio*, inquit, *hunc esse qui filios Neptuni Menalippa servârit, ne infantes in stabulo gregarium obtereret.* Ibi nimirùm enixa erat Menalippe.

230. *Citharam.* l Quam *à Judicibus delatam stolidè Nero adoravit, atque ad Augusti statuam ferri jussit.* Sueton. Ner. cap. 12.

Marmoreo suspende Colosso. l Ad ingentem marmore Augusti statuam. Sunt qui de Neronis intelligant effigie centum decem pedes alta; verùm hanc ex ære factam refert Plin. lib. 34. cap. 7.

Colosso. l Plin. loco mox cit. *Moles excogitata*, inquit, *videmus statuarum, quas Colossos vocant turribus pares. . . . . Ante omnes antiquas in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, septuagenum cubitos altus, &c.* Hic in Rhodiorum portu positus erat, ita divaricatis cruribus, ut inter eos transirent naves extensis velis. Colossos dicit. Colosso inventore scribit Festus. At, hinc *vastæ inanitatis ratione, velut* κόλοι ὄγκοι, vocat ait Cœl. Rhodig. l. 17. c. 16.

231. *Quis, Catilina, tuis natalibus, &c.* l Probat Poëta exemplis nobilissimos interdùm prava fuisse meditatos: humiles autem præclara. *Catilina, Cethegi.* l Hi cum Lentulo, Gabinio, Statilio, & aliis conjurârunt ad opprimendam patriæ libertatem. Sallust. Appian. &c.

Inveniet quicquam ſublimius? Arma tamen vos
Nocturna,& flammas domibus templiſq; parâſtis,
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Auſi quod liceat tunicâ punire moleſtâ.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coërcet.
Hic novus Arpinas ignobilis, & modò Romæ
Municipalis Eques galearum ponit ubique
Præſidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli,quantum non Leucade, quantum

originc? Vos nihilominùs noctu ferrum atque ignes ad ædes & fana comparâſtis, non ſecus ac filii Braccatorum, atque Senonum poſteri, non veriti perpetrare *quod gravi tunicâ fas ſit vindicare. At obſervat Conſul, ac veſtra ſigna cohibet. Ille recens Arpinas humilis, ac Romæ nuper Eques Municipii, armatas paſſim cohortes locat ſtupefactis, atq; in cunctis regionibus operam navat. Erg. toga tantum ei famæ ac nobilitatis attribuit intra mœnia,quantum Auguſtus Leucade, quantum*

ANNOTATIONES.

232. *Arma tamen vos nocturna.* l Cic. Catilin. i. *Deſcripſiſti urbis partes ad incendia . . . . . occupaturum te nocturno impetu confideres . . . . . obliniſcere cædis atque incendiorum.*

234. *Ut Braccatorum pueri, &c.* l Perinde ac ſi fuiſſetis filii Gallorum, qui Romam ferro flammâque devaſtârunt. De quibus Flor. lib. 1. cap. 13. &c.

Braccatorum. l *Provincia Narbonenſis appellatur pars Galliarum quæ interno mari alluitur. Braccata antè dicta* Plin. lib. 3. cap. 4. Nomen à braccis ſeu femoralibus, quibus ea gens utebatur; braccas autem alii à Græco βραχύς, alii à Sacis dictas volunt: anaxyrides eſſe & vocari apud Græcos affirmare licet. Vide Cœl. Rhodig. lib. 18. cap. 21. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18.

Senonum. l In Gallia Celtica ſive Lugdunenſi continentur Senones, teſte Plinio, lib. 4. cap. 18. *Horum civitas in primis firma, & magnæ apud Gallos auctoritatis,* inquit Cæſar, de Bello Gall. lib. 5. *Gens naturâ ferox, moribus incondita, ad hæc ipsâ corporum mole, perinde armis ingentibus atq; terribilis, ut ad hominum interitum, urbiumque ſtragem nata videretur.* Flor. lib. 1. cap. 13.

235. *Tunicâ moleſtâ.* l Veſtis erat è charta, cannabe, ſtuppa; illinebatur bitumine, reſinâ, pice; tum circumdabatur iis qui grave quidpiam & maximè incendia moliti fuerant: quâ demùm arrenâ vivi comburebantur. Vide Brod. Miſcel. lib. 2. cap. 9. & 10. Item quæ notavi Sat. 1. ver. 155. ad hæc verba: *Tæda lucebis in illa.* Martial. lib. 10. Epigram. 25.

Nam cùm dicatur tunicâ præſente moleſtâ.

236. *Vigilat Conſul.* l Cicero, quem vide in Catilin. Item Salluſt. &c.

Vexillaque veſtra coërcet. l Exercitus à conjuratis adversùs Rempublicam comparatos reprimit, ac ſedulò cavet ne quid Reſpublica detrimenti capiat.

Vexilla. l Cohortes erant diviſæ in centurias, & harum ſingulis ſua erant vexilla. Veget. lib. 2.

237. *Novus Arpinas.* l Ita vocabant Ciceronem ejus inimici, in contemptum. Salluſt. *Novus* domo, id eſt, nullis antè majoribus illuſtris. *Arpinas,* ortus ex Arpino Volſcorum oppido. Regio tamen Volſcorum ſanguine, patre Equeſtris Ordinis, natum Ciceronem ſcribunt Plutarch. atque Euſeb.

238. *Municipalis Eques.* l Qui nuper venit Romam ex Arpino municipio, & in Equeſtrem Ordinem eſt adſcitus.

Municipalis. l Municipes à muneribus capeſſendis vocati ſunt aliarum Italiæ urbium incolæ, qui & ſuis legibus utebantur, atque honorum cum Populo Romano erant participes, nullis præterea neceſſitatibus aſtricti, neque lege ullâ Populi Romani. Vide Gell. lib. 16. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10.

Galeatum ponit ubique præſidium. l Inſtructum armis ad urbis tutelam,& communem Reipubl. ſalutem adversùs nefaria Catilinæ conſilia.

239. *Attonitis.* l Ad confirmandos animos civium tam ſceleratâ conjuratione perculſorum.

In omni gente laborat. l Quidam legunt, *in omni monte,* id eſt, in ſingulis urbis regionibus. Itaque vel in urbe, vel in omnibus Italiæ locis opportunis præſidia collocat ad frangendos conjuratorum conatus.

240. *Tantum igitur muros intra, &c.* l Cicero tam celebre ſibi nomen fecit in pace per ſuam prudentiam, quantam Auguſtus gloriam vix eſt adeptus Actiacâ Philippicâque victoriâ.

241. *Quantum non.* l Quia ſanguine civium ſtetit Auguſti gloria: non ita verò Ciceronis.

Leucade. l Leucas ſive Leucadia Inſula eſt oræ Epiri occiduæ proxima, non procul Actio, ubi navali prælio Antonium & Cleopatram Auguſtus debellavit.

in *agris Theſſalicis non reportavit, enſe madido crebrâ ſtrage. At Roma parentem, Roma ſervata patrem patriæ Ciceronem nuncupavit. Alter Arpinas aliorum aratro fatigatus in collibus Volſcorum pretium repetere conſueverat, deinde vitem nodis* aſperam *capite rumpebat, quando lentâ aſciâ tardus caſtra ſtruebat: attamen is & Cimbros atq; ultima rerum diſcrimina ſuſtinet. ac civitatem pavidam unus defendit: proindeque eùm ad Cimbros & eadem advolarent cervi, qui nunquam tetigerant amplicra corpora,*

Theſſaliæ campis Octavius abſtulit udo
Cædibus aſſiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro;
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigrâ muniret caſtra dolabrâ.
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit; & ſolus trepidantem protegit urbem.
Atq; ideò poſtquàm ad Cimbros, ſtragemq; volabant
Qui nunquam attigerant majora cadavera corvi,

ANNOTATIONES.

242. *Theſſaliæ campis*, l Pharſalicis, ubi Cæſar Pompeium; & Philippicis, ubi Caſſium & Brutum profligavit Auguſtus.

Udo Cædibus aſſiduis gladio. l Nam pugnæ iſtæ fuerunt admodùm cruentæ.

243. *Sed Roma patrem patriæ.* l Roma verò conjurationis Catilinariæ metu & periculo liberata honorificum illud patris patriæ nomen Ciceroni detulit. Plin. lib. 7. cap. 30. *Quo te, M. Tulli, piaculo taceam?* inquit,
Salve primus omnium patriæ parens appellate. Primus in toga triumphum, linguæque lauream meruit, &c. Patrem patriæ Ciceronem in Senatu primùm à Catone ſalutatum ſcripſere Plutarchus & Appianus: verùm hos graviter redarguit Lipſius Var. Lect. lib. 3. cap. 20. aſſeritque ex ipſo Tullio, hoc ipſi decus primò attributum à Q. Catulo Senatûs Principe. Certè pro Publ. Sextio; *Q. Catulus*, inquit, *& multi alii ſæpè in Senatu patriæ patrem me nominâvunt.* Et in Piſonem: *Me Q. Catulus Princeps hujus Ordinis & auctor publici conſilii frequentiſſimo Senatu patriæ patrem nominavit.*

245. *Arpinas alius.* l C. Marius ex Arpino ſimiliter oriundus obſcuro loco, tamque pauper ut agros alienos mercede conductus araret: poſteà ſummus evaſit Imperator, & ſepties Conſul fuit; imò tertius Romæ conditor meruit appellari. Plutarch.

Volſcorum in monte. l Apud Volſcorum in Latio regionem collibus inæqualem, ſuam patriam. Nam Arpinum in Volſcis eſt.

247. *Nodoſam poſt hæc, &c.* l Poſteà ſeu faber ſeu gregarius miles caſtra ſecutus eſt, & in aggere ſtruendo laboravit. Vide Veget. lib. 2.

Frangebat vertice vitem. l In ſuâ cervice vel tergo vitem frangi patiebatur vapulando à Centurione lentam operam caſtigante. Tit. Liv. lib. 57. *Scipio*, inquit, *quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus cædebat; ſi extraneus, fuſtibus.* Cornel. Tacit. Annal. 1. *Centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, Cedo alteram, indiderant, quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce ac rurſus aliam poſcebat.* Plin. lib. 14. cap. 1. *Quid quod inſerta caſtris ſummam rerum Imperiumque continet? Centurionum in manu vitis & opimo præmio tardos ordines ad lentas perdocit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 26. capit. ultimo. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 13.

249. *Cimbros.* l Boreales maximè Germanos, hodie, *Danos* & *Holſatios*, quos infeſtis armis Italiam ipſamque Romam appetentes, victis jam ante Teutonis, profligavit Marius & cecidit centum quadraginta millia, cepit ſexaginta millia. Vide Flor. lib. 3. cap. 3. Plutarch. in Mario. Liv. lib. 68.

250. *Solus trepidantem protegit urbem.* l *Actum erat niſi Marius illi ſæculo contigiſſet*: inquit Flor. cit.

252. *Nunquam attigerant majora cadavera.* l Nam *Cimbri præ Italis ingentes. Et Teutonum rex captus inſigne ſpectaculum triumphi fuit. Quippe vir proceritatis eximiæ ſuper Trophæa ipſa eminebat.* Flor. cit. Et apud Plutarchum, Cimbri robur oſtentantes per nives Alpium juga nudi conſcendunt, tum lata ſcuta corporibus ſupponentes, præcipiti per loca prærupta deſcenſu defiliunt. Deinde velut gigantes vaſtas arbores trahunt in fluvium, & terræ aggeres ac cæſas trabes comportant. Quibus territi plures Romani caſtra deſeruere.

Nobilis ornatur lauro collega ſecundâ.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina. Pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni plebe Latinâ 256
Sufficiunt Diis infernis, Terræque parenti,
Pluris enim Decii, quàm qui ſervantur ab illis.
Ancillâ natus trabeam & diadema Quirini,
Et faſces meruit regum ultimus ille bonorum. 260
Prodita laxabant portarum clauſtra Tyrannis
Exulibus juvenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubiâ pro libertate deceret,

collega illuſtris alterâ laureâ inſignitur. Deciorum anima e plebe fuerunt, & appellationes plebeia: illi nihilominùs, pro univerſis legionibus, & pro cunctis præſidiis, totoque Latii populo ſatisfaciunt Inferis Numinibus ac Telluri matri. Decii quippe majoris æſtimantur, quam qui per eos conſervantur. Optimorum ille regum poſtremus ſervâ ortus, dignus fuit regio *paludamento, ac Romuli coronâ & faſcibus.* Contrà verò *Tyrannis extorribus excluſas fores aperiebant* ac *tradebant Conſulis ipſius filii, quos etiam oportet* exequi *pro ancipiti libertate quiddam ingens.*

ANNOTATIONES.

253. *Nobilis ornatur lauro Collega ſecundâ.* l Q. Catulus ipſe nobilis Marii Collega ſecundo tantùm loco triumphat, Marius verò licet novus homo primas tulit. Nam & præcipuam rei geſtæ gloriam Mario attributam, referunt Livius & Plutarchus: adeò ut primores civitatis qui priùs ut novo homini tantos honores inviderant, conſervatam ab eo Rempublicam faterentur & prædicarent, Liv. lib. 68.

Lauro collega ſecundâ. l Poteſt etiam intelligi de Mario, qui oblatum pro devictis Teutonibus triumphum diſtulit, donec & Crimbros junctis cum Q. Catulo copiis debellaviſſet: tunc enim lauro iterùm meritâ exornatus eſt, atque ut ait Livius mox cit. pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit.

254. *Plebeiæ Deciorum animæ.* l Deciorum origo plebeia, illi tamen virtute nobilitati ſunt.

255. *Pro totis legionibus hi tamen, &c.* l Decius uterque pro incolumitate & victoriâ populi & exercitûs Romani ſe devoverunt ſolemni ritu: pater quidem P. Decius, bello Latino, de quibus Tit. Liv. lib. 8. cap. 9. & ſeq. Filius autem P. item Decius exemplo patris ſe devovit pariter Diis manibus in bellis adverſùs Etruſcos, Samnites, Gallos. De quibus Liv. 10. cap. 28, & ſeq. Vide & Macrob. lib. 3. cap. 9.

256. *Auxiliis.* l Copiis auxiliaribus.

Plebe. l Legunt alii, *Pube*, id eſt, juventute Latinâ ſeu Romanâ.

257. *Sufficiunt Diis infernis.* l Credebant veteres ita ſe devovendo converti in ſe ac derivari aliorum pericula & mala impendentia; placatoſque ſuâ morte Deos Manes jam parcere cæteris, atque illis opitulari.

Terræque parenti. l Plin. lib. 2. cap. 63. *Uni*, inquit, *Terræ, propter eximia merita, cognomen inditum materna veneretionis. Sic hominum illa, ut Cœlum Dei. Quæ nos naſcentes excipit, natos alit, editos ſuſtinet, noviſſimè complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos tùm maximè ut mater operiens, &c.*

258. *Pluris enim Decii quàm, &c.* l Quibus Dii receptis jam placantur, ac cæteros dimittunt: quin & in illorum gratiam, Romanis omnibus ſalutem & victoriam donant.

259. *Ancillâ natus.* l Servius Tullius matre vel ſervâ, vel certè captivâ natus. De quo vide Liv. lib. 1. cap. 39. & cap. 41. ubi cum trabea & lictoribus prodire, ac ſede regiâ ſedens quædam decernere narratur.

Trabeam. l Veſtem regalem, quam vocat togam purpurâ circumdiſtinctam, ſubtegmine puniceo, Dionyſ. Halicarn. lib. 2. ſub finem. *Trabeis uſos accipio reges*, inquit Plin. lib. 8. cap. 48. Quòd hominem transbeat, & ſummo honore decorat, trabeam dici vult Iſidorus: alii, quòd pannorum trabibus intertexta ſit. Appoſitè diſtinguas triplicem: unam Diis ſacram è purpura ſola; alteram è purpura immixto albo Regibus uſitatam & Conſulibus; tertiam Augurum, è purpura & cocco. Alex. lib. 5. cap. 18. &c.

Diadema. l Pannus erat, quo velut faſciâ caput circumligabant Reges. A διαδέω, *redimio, cingo.*

260. *Faſces.* l De his Sat. 5. v. 110. Regibus etiam præferebantur, teſtibus Liv. Dionyſ. &c.

Meruit. l Inſigni ſuâ virtute & ſapientiâ.

Regum ultimus ille bonorum. l Poſt Servium quidem Tullium, Rex fuit Tarquinius Superbus, at bonis Regibus nequaquam accenſendus.

261. *Prodita laxabant, &c.* l Tarquinios urbe pulſos ope Conſulis Junii Bruti, hujus filii Titus & Tiberius cum aliis quibuſdam nobilibus eos revocare nefariè conjurârunt: undè & ab ipſo patre conſtanter neci addicti ſunt. Liv. initio lib. 2. Plutarch, &c.

263. *Dubiâ libertate.* l Nondum benè aſſertâ & firmatâ, conantibuſque regnum recuperare expulſis regibus.

Quod

quod ſtuperet Mutius, & Cocles, & puella quæ Tiberim limites Imperii tranſnavit. Ad Senatores arcana ſcelera detulit famulus matribus familias deplorandus: Eos autem juſto plectunt ſupplicio plagæ & prima legum ſecuris. Pluris æſtimo ut *parentem habeas Therſitem, ſiquidem fueris par Æacidæ, atque Vulcani tela contrectes,*

Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ
Imperii fines Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad patres produxit crimina ſervus
Matronis lugendus: at illos verbera juſtis
Afficiunt pœnis, & legum prima ſecuris.
Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,

ANNOTATIONES.

264. *Quod miraretur.* l Quod eſſe poſſet admirationi ſimul & exemplo generoſis illis Romanæ libertatis & patriæ amantibus.

Coclite. l Horatius Cocles, amiſſo oculorum altero in pugna quadam, ita dictus, ſed multò clarior ex eo, quod, Porſennâ rege Etruſcorum pro reſtituendis Tarquiniis in Romanos decertante, pro ponte ſublicio ſtetit, unuſque aciem hoſtium ſuſtinuit, donec pons à tergo interruptus aditum præcluderet: tum deſiliens in Tiberim ad ſuos tranſnavit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum, quantum uno die circumarari poſſet: ſtatua quoq; in Vulcanali eſt erecta, ſeu in Comitio. Liv. l. 2. c. 9. & ſeq. Aurel. Victor. &c.

Mutius. l C. Mutius Cordus, nobilis adoleſcens, cui poſteà à dextræ manûs clade Scævolæ cognomen inditum, ut ait Livius. nimirùm quòd exuſtæ loco dextræ uteretur ſiniſtrâ, quæ Græcis σκαιὰ *Scæva*, & per diminut. *Scævola:* vel à σκαιὰ, & *vola.* Hic obſideri populum Romanum indignum ratus, in Porſennæ caſtra penetravit, ipſumque Regem, ſi purpurati qui aderat, ſimilitudo non fefelliſſet, bellumq; pariter omne, ſuſtuliſſet. Adeò facere & pati fortia Romanum eſt. Quo inſuper manum igne cremante ſtupefactus rex, acceptis obſidibus, à Romano bello deſtitit. Vide Liv. l. 2. c. 12. Aurel. Victor, &c.

265. *Imperii fines.* l Nondum ultra Tiberim prolatos, quo ab Etruſcis diſcernebatur Romanum Imperium.

Tiberinum virgo natavit. l Clælia virgo nobilis, inter obſides Porſennæ data, fruſtrata cuſtodes, equum, quem fors obtulit arripuit, trajectoque Tiberi, agmen ſociarum Romam reduxit. Aurel. Victor. Tit. Liv. c. 13. l. 2.

266. *Occulta ad patres produxit crimina ſervus.* l Conjurationem de reducendis in urbem regibus Aquiliorum ſervus indicavit. *Præmium indici pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primùm dicitur vindictâ liberatus, & vindictæ nomen ab eo tractum: Vindicius enim vocatur.* Tit. Liv. l. 2. c. 5.

267. *Matronis lugendus.* l An quòd fuiſſet libertatis auctor & patriæ ſervator per indicium, ideò lugeri dignus extitit; quemadmodùm annuo luctu Bruti mortem matronæ proſecutæ ſunt? An, quod ait vetus Schol. *Ob Lucretiam vindicatam, & quod ſub Tyranno vim patiebatur caſtitas matronarum?* An quia, ut, idem ſubjungit, Vindicium Brutus *ut conſervatorem patriæ non manumiſit, at velut delatorem dominorum cruci affixit; quod factum matronæ planxerunt.*

Matronis. l Gell. l. 18. c. 6. docet quæ matrona propriè, quæ materfamilias diceretur.

At illos. l Bruti & Aquilii filios, alioſque conjuratos, libertatis & patriæ proditores.

Verbera, &c. l Nam, ut ait Liv. cit. *Conſules in ſedem proceſſere ſuam, miſſique lictores ad ſumendum ſupplicium, nudatos virgis cædunt, ſecurique feriunt: cùm inter omne tempus pater, vultuſque & os ejus, ſpectaculo eſſet; eminente animo patrio inter publicæ pœnæ miniſterium.*

268. *Legum prima ſecuris.* l An quòd prima hæc fuerit animadverſio ſecundùm leges reſtitutas, cùm Regum arbitrio omne jus anteà contineri videretur? An quòd omnia jura, inſigniaque primi Conſules tenuêre, quodq; Brutus prior concedente Collegâ faſces habuit, qui non acrior vindex libertatis, quàm deinde cuſtos fuit? Hæc Liv. init. l. 2. An quòd hæc prima fuerit ultio, ex quo Brutus populum jurejurando adegerat, neminem Romæ regnare, nèc eſſe quidquam in urbe paſſuros, unde periculum libertati foret? Tit. Liv. ibid. Virgil. Æneid. 6. ſub finem.

Vis & Tarquinios reges, animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faſceſque videre receptos?
Conſulis imperium hic primus, ſævaſq; ſecures
Accipiet, natoſque pater nova bella moventes
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit
Infelix.

269. *Malo pater tibi ſit Therſites.* l Præſtaret te filium eſſe hominis triobolaris, ignavi, ridiculi, modò tu bonus & fortis eſſes; quàm bono fortique natum, degenerem, improbum & ſocordem eſſe.

Therſites. l Hic in exercitu Græcorum ineptus æquè ac procax, fœdus ac turpis, Achilli etiam auſus convitiari, ab eo ictu pugni interfectus eſt. Homer. Iliad. 2.

270. *Æacidæ ſimilis.* l Achilli, vel cuipiam alteri Æacidarum generoſo ſimilis, dignuſque Æaco patre, qui ob juſtitiæ famam judex apud Inferos à Plutone conſtitutus fertur.

Vulcaniaque arma capeſſas. l Invicta, qualia regatu Thetidis matris Achilli fabricavit Vulcanus: eaq; tam ſcitè capeſſas, quàm Achilles olim juvenis, per hoc ab Ulyſſe detectus & ad bellum Trojanum abductus.

Quàm

Quàm tè Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen ut longè repetas, longéque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

quàm ut *Achilles gignat te parem Therſitæ. Ac nihilominùs quamtumvis longè trahas appellationem ac longè derives, ab aſylo turpi depromis originem. Quicunque primus extitit avorum tuorum, is vel paſtor fuit, vel id quod eloquî renuo.*

ANNOTATIONES.

271. *Achilles.* l Thetidis ac Pelei filius, Græcorum fortiſſimus; Hectoris interfector, Trojæ expugnator, tantæ dux generoſitatis, ut ſi quem bellatorem egregium & invictum Imperatorem prædicare velis, Achillem nomines. Vide Gell. lib. 2. cap. 11.

273. *Aſylo.* l Ab ἀ privativo & συλάω, *diripio*, aſylum vocatur locus profugii, in quem confugientes facinoroſi quilibet ac legibus obnoxii impunitatem & ſecuritatem nanciſcuntur. Primum Athenis aſylum inſtituiſſe dicuntur Herculis poſteri, formidantes eo mortuo, ne in ſe ulciſcerentur ii quos avus vexârat. Eorum exemplo Romulus aſylum, ſed aliâ mente fecit, nimirùm ut novam urbem à ſe conditam incolis brevi repleret. Livius, Florus, Plutarchus, &c. Etiam apud Iſraelitas fuerunt urbes refugii juſſu Dei per Moyſem inſtitutæ, non pro ipſis tantùm, ſed & pro advenis ac peregrinis Numeror. c. 35.

Infami aſylo. l Nam ſine ullo diſcrimine ſervus an liber, integer an ſceleratus, omnes illuc admiſit Romulus, quin & iis domeſtica fugientibus mala ſponſorem ſe dabat, per ſpeciem religionis erga Deos, nihil eos ab inimicis accepturos detimenti, ac ſi apud ſe manerent, civitatis jus daturum, & partem agri quem bello quæſiſſet. Dionyſ. Halicarn. lib. 2.

275. *Paſtor fuit.* l Collegit enim primò paſtores Romulus & ipſe paſtor, atque adoleſcens inter paſtores latrocinatus: Eutropio teſte, initio Libri primi. Varro de Re Ruſt. l. 2. c. 1. *Romanum*, inquit, *populum à paſtoribus eſſe ortum, quis non dicit? Quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe, nutritium & educatorem Remi ac Romuli, &c.*

Illud quod dicere nolo. l Præ pudore & verecundia nimirum: ſicarius, parricida, latro, raptor, ſpurius, ſacrilegus, &c. nam ex ejuſmodi hominum colluvie conflatus eſt initio populus Romanus. Ipſum quidem Romulum jam, ex Eutropio, latronem diximus; fratricidam omnes referunt; ſpurium ſatis indicant tùm alii cùm Dion. Halic. l. 2. ubi ait, Remum quidem ac Romulum per matrem ab Æneâ ortos; at de patre eorum nihil eſſe certi. Adde inceſtuoſam eorum matrem Iliam; & raptores Sabinarum virginum Romanos. Juſtin. l. 38. *Tales*, inquit, *Reges Romani habuere, quorum etiam nominibus erubeſcant: aut paſtores Aboriginum, aut haruſpices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut ſervos vernaſque Tuſcorum; aut, quod honoratiſſimum inter hæc nomen, Superbos, &c.*

SATIRA IX.

SCire velim quare toties mihi, Nævole, triſtis
Occurras fronte obductâ, ceu Marſya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprenſus habebat

INTERPRETATIO.

O Nævole, diſcere cupio, quamobrem ſæpe mœſtus obvius mihi ſis, fronte contractâ, velut Marſyas ſuperatus. Quid tibi eſt rei *cum facie,*

ANNOTATIONES.

1. *Scire velim.* l Faceta quidem hæc Satira, ſed imprimis obſcœna. Dialogus eſt Nævolum inter & Poëtam noſtrum de multiplici & infandâ veterum illorum turpitudine. Nos per tot lubrica ſuſpenſo pede tranſcurremus, ſatius eſtimantes intacta multa relinquere, quàm aures mentesque caſtas inquinari. Vide quæ ſcripſimus in Præfatione noſtra, ſub finem.

Nævole. l Hic miniſter impurus erat ſenis impudici nomine Virronis.

2. *Marſya victus.* l Phrygius ille Tibicen vel Satyrus Apollinem provocare auſus, ab eo victus non ſine ludibrio, & excoriatus eſt. Ovid. Metamorph. 6. Fab. 5. Vide Apuleium Florid cap. 3.

Ravola

Ravola, dum Rhodopes udâ terit inguina barbâ?
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſervo.
Non erat hâc facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem uſuram præſtare paratus
Circuit, & fatuos non invenit. Unde repentè
Tot rugæ? Certè modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus,
Et ſalibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contrà. Vultus gravis, horrida ſiccæ
Silva comæ; nullus totâ nitor in cute; qualem
Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci;
Sed fruticante pilo neglecta, & ſquallida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: ſumit utrumque
Inde habitum facies: igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (ut repeto) fanum Iſidis & Ganymedem

qualis erat Ravola intercepto propè *Rhodopen* * * * * *Nos alapam impingimus famulo placentas deligenti. Mœrentior eo vultu non erat Crepereius Pollio, qui vagatur promptus ſolvere fœnus triplex, atque ſtolidos non reperit. Unde ſubitò tot rugæ?* Nuper *quidem parvo contentus exhibebas ſervum Equitem, feſtivus epulo ſalsâ dicacitate, atque acer jocis intra mœnia provenientibus. Cuncta jam mutata: ſevera facies, aridorum crinium inculta ſilva, in omni pelle nullus ſplendor, qualem conferebat vitta fervente viſco inuncta: ac crura pullulantibus pilis contempta & ſordida. Cur macilentus es* tanquam *morbidus antiquus, quem adurit quarta lux pridem, atque febris dudum familiaris? in corpore morboſo reperias occultos mentis cruciatus, reperias quoq; lætitiam. Hinc vultus trahit hanc & illam affectionem. Appares ergo mutâſſe inſtitutum, atq; pergere oppoſitus præcedenti vivendi* modo. *Nam haud ita pridem, ſicut revolvo,* tu *adulter Auſidio famoſior conſueveras frequentare templum Iſidis, atque Ganymedem*

ANNOTATIONES.

4. *Ravola.* l Quidam libidine infamis.

Rhodopes. l Hæc meretrix è Thracia inſignis pyramidem laudatiſſimam ſtruxit ex opibus impuro quæſtu accumulatis, ne quis regum ſumptus & divitias miretur, ut ait Plin. lib. 36. c. 12. Ejus etiam meminit Herodot. lib. 2.

5. *Nos Colaphum incutimus.* l Servus in facinore deprehenſus non impunè fert; cur igitur Ravola non plectitur?

6. *Crepereius Pollio.* l Luxuriâ perditus nepos decoctis bonis quærit & circumſpicit, quis velit pecunias credere ſpondenti triplicem uſuram; ut mœſtus abit, quòd neminem invenit ſatis fatuum, qui credat ſibi certè nihil reddituro.

8. *Unde repentè Tot rugæ?* l Undè repentina tibi, Nævole, hæc triſtitia?

Agebas Vernam equitem. l Tu verna licèt, videbaris eſſe Eques Romanus, adeò jocularis, lepidus & in convivio facetus eras. Jocoſa erat apud Romanos appellatio, *Verna Eques.* Quid propriè verna, diximus ad Sat. 1. v. 26.

11. *Intra pomœria natis;* l Urbanis, non ruſticis & agreſtibus. *Pomœrium* vocatur locus ille vacuus propè muros urbis, quem nec habitari fas erat, nec arari.

12. *Horrida ſiccæ ſilva comæ.* l Capilli velut arbores rigidi, non ſunt ut antè unguento delibuti ac nitentes.

14. *Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci.* l Pſilothrum, id eſt, medicamentum ad depilandum corpus faſciâ circumligatum. Illud erat è reſina, cera & viſco. Plin. lib. 24. cap. 4. *Viſcum,* inquit, *cum reſina & cera pannis mitigat omnis generis.* Porrò verſus iſte in quibuſdam ita legitur:

Bruttia præſtabat calidi tibi faſcia viſci.

Certè Plin. lib. 14. cap. 20. cum pudore fatetur reſinæ uſum eſſe præcipuum in evellendis è virorum corporibus pilis; & paulò pòſt picem ac proindè reſinam probari maximè Bruttiam, ait. Bruttii verò Italiæ populi tenebant olim Calabriam Citeriorem & Ulteriorem.

15. *Fruticante pilo neglecta, &c.* l Vide Sat. 1. ver. 115. Annot.

17. *Quarta dies.* l Quartana febris diuturna.

18. *Deprendas animi, &c.* l Iſta tua corporis ægritudo naſcitur ex animi quâdam ægritudine.

22. *Ut repeto.* l Quantum memini, repetens animo.

Fanum Iſidis. l Vide Sat. 6. verſ. 488.

Ganymedem Pacis l Statuam Ganymedis in Pacis templo propè forum à Veſpaſino extructo. Illuc impuri conveniebant. Vide Satir. 5. ver. 59.

Pacis

Pacis, & advectæ ſecreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat fœmina templo?)
Notior Aufidio mœchus ſcelerare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos,
Utile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. Pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri craſſique coloris,
Et malè percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venæque ſecundæ.
Fata regunt homines. Fatum eſt & partibus illis,
Quas ſinus abſcondit. Nam ſi tibi ſidera ceſſant,
Nil faciet longi menſura incognita nervi;
Quamvis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit, & blandæ aſſiduæ denſæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεσθαι ἄνδρα κίναιδος
Quod tamen ulterius monſtrum, quàm mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox Plura tuliſti.
Computat, atque cavet. Ponatur calculus, adſint
Cum tabula pueri: numera ſeſtertia quinque
Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum, atque illic heſternæ occurrere cœnæ?
Servus erit minùs ille miſer, qui foderit agrum
Quàm dominum. Sed tu ſanè tener, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho cœloque putabat.
Vos humili aſſeclæ, vos indulgebitis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En cui tu viridem umbellam, cui ſuccina mittas

Pacis, & ades arcanas parentis adducta, & Cererem, (Enimverò quo in fano mulier non ſe proſtituit?)

* * * * 2 * * * *

Illud etiam vivendi inſtitutum pluribus eſt *fructuoſum: mihi vero nulla hinc merces laboris. Interdum recipimus craſſas penulas, togæ integumentum, aſperi ac denſi coloris, atque imperitè contextas pectine artificis Galli;* item *exile argentum ac vena ſecundaria. Sors homines gubernat* *****

* * * * 5 * * * *

Attamen quodnam deterius portentum quàm avarus effœminatus? Iſta largitus ſum, inquit; *poſt illa dedi, deinde majora accepiſti. Numerat & obſervat; adhibeatur calculus, accedant famuli cum tabella: computa quinque ſeſtertia cunctis in negotiis; poſt recenſeantur opera.*

* * * 2 * * * *

Ejuſmodi famulus non tam erit infelix, qui campum araverit quàm qui *dominum coluerit. At tu profectò delicatus, & juvenculum te, & formoſum exiſtimabas, & dignum ſcypho ac cœlo. Vos obſequenti clienti vos excolenti* an liberaliter *donabitis aliquando, ne quidem proclives nunc dare libidini? Ecce cui tu praſinum umbraculum, cui magna ſuccina mitteres,*

ANNOTATIONES.

23. *Advecta ſecreta palatia matris.* l Ædificatum in palatio Fanum Cybeles è Phrygia Romam advectæ. Vide Sat. 2. v. 191. Sat. 3. v. 138. & Sat. 6. v. 512.

24. *Cererem.* l Templum etiam Cereris, ad cujus miniſterium non niſi caſtæ admittebantur. Vide Sat. 6. v. 50. Illud erat Romæ ad circum maximum: Plinio teſte lib. 35. cap. 12.

25. *Aufidio.* l Inſigni mœcho.

27. *Utile & hoc multis, &c.* l Hucuſque Poëta. Jam Nævolus reſpondet.

28. *Pingues lacernas.* l Pallia contra pluviam togæ ſuperindui, & apud Gallos confici ſolita è lana pingui & craſſiore. Vide Sat. 7. v. 221. Martial. Lib. 4. Epigramm. 19.

Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam
Mittimus, &c.

30. *Pectine.* l Quo inſtrumento ſtamini ſubtegmen inſeritur, ac tela denſatur.

31 *Venaque ſecunda.* l Proinde minùs purum minúſque pretioſum.

40. *Cavet.* l Ne plus accipiat, ſervulus. Alii legunt, *cevet*, id eſt, agitatur inſtar canis hero blandientis.

41. *Seſtertia.* l Vide Sat. 1. v. 92. annot.

46. *Tu ſanè tener, &c.* l Nævolus ironicè hæc ad Virronem hiſpidum, ac ſenio deformem.

47. *Dignum cyatho, &c.* l Dignum qui Jovi eſſes pocillator, velut alter Ganymedes.

50. *Umbellam.* l Velum inſtar parvi conopei ad æſtum ac ſolem à capite arcendum. Martial. Lib. 14. Epigram. 28.

Accipe quæ nimios vincant umbracula ſoles.

Succina. l Vaſa vel armillas è ſuccino. Vide Sat. 6. verſ. 573.

Grandia

quando recurrit dies *nativitatis, vel initio veris humidi: atque ſtipatâ & amplâ ſede collocatus attrectas dona Kalendis muliebribus ſepoſita. Loquere, paſſercule, eccuinam reſervas tot montes, tot latifundia in Apulia, tot milvos intra paſcua tua defeſſos? Campus Trifolinus te replet vineis fertilibus & vertex Cumis formidoloſius, & Gaurus vacuus.*

Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit; & ſtratâ poſitus longâque cathedrâ
Munera fœmineis tractas ſecreta Kalendis.
Dic, paſſer, cui tot montes, tot prædia ſervas
Appula, tot milvos intra tua paſcua laſſos? 55
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suſpectumque jugum Cumis, & Gaurus inanis.

ANNOTATIONES.

51. *Natalis quoties redit.* l Quo die miſſitari dona conſueverant amicis.

Madidum ver Incipit. l Verna tempeſtas crebris eſt imbribus humida. Vide Macrob. lib. 7. Saturnal. cap. 5.

Ver incipit. l Varro de Re Ruſt. lib. 1. cap. 28. *Dies primus eſt veris in Aquario, die 23. hujus ſigni .... Ver continet dies 91, quæ ſi rediguntur ad dies civiles noſtros, veris initium erit 7. Idus Febr. &c.* Plin. lib. 18. cap. 25. *Inter brumam & æquinoctium die 45. Flatus Favonii, vernum tempus, &c.* Hic verò Juvenalis intelligit Kalendas Martias, anni Romani principium: nam & tunc mos erat munera viciſſim mitti, præſertim fœminis ab amatoribus, & his quoque ab illis. De anni Romani principio vide Cœl. Rhodig. l. 1. c. 9. Alex. ab Alex. l. 3. c. 24.

52. *Stratâ poſitus longâque cathedrâ.* l Cervicalibus & tapetibus inſtratâ, ad excipiendum inde donatores & dona, ex inſtitutâ conſuetudine.

53. *Munera fœmineis tractas ſecreta Kalendis.* l Deſtinata munera pro Kal. Martiis, ut dictum eſt. Sueton. Veſpaſ. c. 19. *Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & Kalendis Martii fœminis.* Horat. lib. 3. Od. 8.

Martiis cœlebs quid agam Kalendis?

. . . . . .

Hic dies anno redeunte feſtus.

Ovid. Faſt. 3.

A te principium Romano ducimus anno.
Primus de patrio nomine menſis erat, &c.

Tibull. init. lib. 3.

Martis Romani feſta venere Kalendæ.
Exoriens noſtris hic fuit annus avis.
Et vaga nunc certâ diſcurrunt undiq; pompâ
Perque vias urbis munera perque domos.

Vide & Martial. lib. 5. Epigram. ult. Kalendis Martis celebrabrantur Matronalia in memoriam belli tunc per Sabinas compoſiti. Ovid. lib. 3. Faſt. Omnes præterea Kalendæ Junoni erant ſacræ. Et ad hæc fortaſſe reſpexit Juvenalis, cùm fœmineas dixit Kalendas.

Kalendis. l A καλῶ, *voco*, quòd eâ die quâ novæ Lunæ aſpectus primùm erat obſervatus, peracto ſacrificio Pontifex calatâ, id eſt, vocatâ in Capitolium plebe, quot dies à Calendis ad Nonas ſupereſſent pronunciabat, &c. Itaque Kalendas vocari placuit primum ex illis diebus qui calarentur. Vide Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 12. & 15.

54. *Dic, paſſer.* l Nævolus de Virrone avaro hæc: O ſenex laſcive & ſalax inſtar paſſeris, dic, &c. Paſſeres in Venerem pronas eſſe aviculas, quarum eſus etiam ad libidinem excitet, ac proinde Veneris currum ab his trahi, ſcribit Athen. lib. 9. cap. 10. paſſeribus notam voluptatem eſſe ait Cic. 2. de Finib. c. 75. Idem Plinius, atque ob ſalacitatem minùs vivaces eſſe teſtatur, lib. 10. cap. 36.

Montes, l Vineis conſitos.

55. *Appula.* l *Apulia*, fertilis Italiæ regio, paſcuis etiam læta, nunc continetur Capitanata & parte Baſilicatæ.

Tot milvos intra, &c. l Agros tam longè latéq; patentes, quos milvi oberrando & tranſvolando fatigentur. Vide Perſ. Sat. 4. v. 26.

56. *Trifolinus ager.* l Hodie, *Monte di S. Martino*, haud procul Neapoli, trifolii herbæ copiam & inde nomen habet; optimi etiam vini ferax. Ex Athen. l. 1. c. 21. Trifolinum vinum Surrentino craſſius ſerò vigorem adipiſcitur. Plin. l. 14. c. 6. Campaniam vinis ſcribit etiam trifolium ſemper gloriatam, non ſecùs ac Trebellicis ſ quartum à Neapoli lapidem. Martial. lib. 1. Epigram. 114.

Non ſum de primo, fateor, Trifolina lyæo.

57. *Suſpectumque jugum Cumis.* l Mons M ſenus ita Cumis imminens, ut eas obrutu videatur, & hinc ſuſpectus. Vel potiùs, Cumis ſuſpicitur, à quibus diſtare aiunt tri circiter paſſuum millibus.

Cumis. l Vide Sat. 3. v. 2.

Gaurus. l Mons eſt Campaniæ Puteolis vic nus. Plin. l. 14. c. 6. cit. ait, *Summis colli Gauranum vinum gigni.* Et paulò pòſt, *cer Maſſica æquè ex monte Gaurano Puteolos Baiaſ proſpectantia.*

Gaurus inanis. l Nimirùm poſt vindemias. V quia ſpoliatus eſt arboribus, & ſolis vinetis v cat. Vel quòd eſt concavus, & vaporifer ſpecus habet. Hos omnes ſenſus affert ve Schol. primus omnium maximè arridet.

Nam

Nam quis plura linit victuro dolia muto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis? Meliusne hic rusticus infans
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
Improbus es, cùm poscis, ait; sed pensio clamat,
Posce: sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam solers evasit Ulysses:
Alter emendus erit; namq; hic non sufficit; ambo
Pascendi, quid agam brumâ spirante? Quid, oro,
Quid dicam scapulis servorum mense Decembri,
At pedibus? Durate, atque expectate cicadas?
Verùm ut dissimules, ut mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quòd ni tibi deditus essem,
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certè quibus ista modis, quàm sæpe rogâris,

Ecquis enim plures vini duraturi cados inungit? Quàm magnum fuisset aliquot jugera dare assecla spoliato? Ay ille agrestis puer cum parente ac tuguriolis, cumque cane colludente, potiùs efficietur legatum familiaris tympana percutientis? Molestus es quando petis, inquit Virro; *at solutio* facienda *vociferatur, pete; at vocat famulus solus, sicut oculus ingens Polyphemi, per quem elapsus est Ulysses callidus: secundum mercari oportebit, nec enim ille est satis; duo nutriendi. Ecquid faciam, hyeme flante? Quid quaso? Quid loquar* nudis *mense Decembri famulorum humeris ac pedibus?* Dicamne *sustinete, & cicadas expectate: Sed quamvis dissiteare, quamvis pratermittas alea, quanto pendis merito, quod nisi tibi fuissem additus & obsequens assecla, conjux tua virgo super-*

…a? Nosti quidem quâ ratione & quàm frequenter ea postulaveris,

ANNOTATIONES.

…8. *Quis plura linit, &c.* l Quàm tu, ô Virro, …e vinetis optimis dives & abundans, neque …quàm liberalior?

…*init.* l Pice, limo, gypso obturat; ac recon… plures in annos servandum. Vide Pers. Sat. …v. 29. & Sat. 5. v. 148. atque ibid. Annot.

…*Musto.* l Recenti vino.

…9. *Quantum erat.* l Quantula res fuisset lar… prædiolum clienti pro tot laboribus.

…0. *Jugeribus.* l Quid propriè *jugerum*, alibi …mus, nimirùm Sat. 3. v. 142.

…*Meliusne hic rusticus infans, &c.* l An melius …testamento legari à te prædium, ancillam, …um, Sacerdoti Cybeles, ut tu, impuro?

…*fans cum matre.* l Verna, & ancilla quæ …domi genuit.

…2. *Cymbala pulsantis.* l Vide Sat. 6. v. 515. Sat. 8. v. 176.

…*egatum fiet.* Testamento dabitur ac relin… Gallo legatario. Vide Alex. ab Alex. l. 1. …Codices nonnulli habent, *legatus*, sed malè, …scribit Lipsius Epistolic. qu. l. 4. Epist. 25.

…*micici.* l Libidinum societate & consuetu… tecum juncti.

…4. *Sed pensio clamat.* l Respondet Nævolus, …gor poscere, cùm urget pensio exsolvenda …conducto agello vel domicilio; tum quia …dus est alter servus, uno mihi non sufficiatque ambo sunt alendi, vestiendique.

…*Ut Polyphemi lata acies, &c.* l Sicut Polyphemus interiit, quòd unicum haberet oculum, quo effosso Ulysses evasit, quod non ita contigisset, si geminum ille habuisset; sic ego unicum habens servum versor in discrimine rerum mearum: atque ut in vado sim, alter necessariò est emendus.

Polyphemi. l In Sicilia degebat μονόφθαλμος ille Cyclops diræ feritatis, qui duos Ulyssis socios devoravit, ipse verò acuto stipite excœcati manus effugit cum reliquis sociis. Vide plura apud Homer. Odyss. 9. Ovid Metamorph. 13. Fab. 8. Virgil. Æneid. 3.

65. *Lata acies.* l Virgil. mox cit.

--------- *Telo lumen terebramus acuto*
Ingens, quod torvâ solum sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phœbææ lampadis instar.

Acies. l Vide egregiam oculi descriptionem apud Tullium, 2. de Natura Deorum, cap 142. ubi aciem pupillam vocari docet.

Ulysses. l Is est consilio & prudentiâ inter Græcos Heroas clarus, quem celebrat Homerus totâ Odysseâ.

67. *Brumâ spirante.* l Hyeme sæviente, & flantibus Aquilonibus. Quid *bruma*, vide Sat. 6. v. 152. & Pers. Sat. 6. v. 1.

69. *Expectate cicadas.* l Donec cicadæ appareant & canant æstivo nimriùm tempore. Vide Plin. lib. 11. cap. 26, & 27. Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 6.

& quibus promiſſis adoleſcentulam abeuntem retinui non ſemel * *Etiam tabellas fregerat, jamq; ſubſcribebat. Vix ego* illam *per eam noctem integram reconciliavi, te extrà lacrymante. Cubile dat mihi teſtimonium, tu quoq;*

* * * * * * * *

Connubium vacillans & incipiens diſſolvi, quinimò ferè diviſum pluribus in ædibus mœchus confirmavit. Quam in partem *te vertas? Quæ priori, quæ poſteriori* loco *adhibeas? Nullum igitur beneficium eſt, ingrate ac perfidioſe, nullum, quod tibi infantulus aut infantula de me exoritur? Nam educas, & lataris geſtorum commentariis viri ſigna inſerere. Januæ corollas appende: nunc es parens: donavimus quod queas contra rumorem afferre: poſſides jura patris: per me ſis hæres: legatum integrum nanciſceris, quinetiam incertum ſuavè: plurima incertis inſuper accedunt emolumenta, ſi numerum, ſi ternos compleveris.*

Et quæ pollicitus. Fugientem ſæpe puellam
Amplexu rapui; tabulas quoque ruperat, & ja
Signabat. Tota vix hanc ego nocte redemi, 7
Te plorante foris. Teſtis mihi lectulus, & t
Ad quem pervénit lecti ſonus, & dominæ vox.
Inſtabile, ac dirimi cœptum, & jam penè ſolutu
Conjugium in multis domibus ſervavit adulter. 8
Quò te circumagas? Quæ prima, aut ultima pona
Nullum ergo meritu eſt, ingrate ac perfide, nullu
Quòd tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri. Foribus ſuſpende coronas:
Jam pater es: dedimus quod famæ opponere poſſ
Jura parentis habes; propter me ſcriberis hære
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum
Commoda prætereà junguntur multa caducis,

O Navole, *legitima eſt tui luctus*

ANNOTATIONES.

74. *Fugientem ſæpe puellam.* l A te abhorrentem libidinibus effœminato retinui non ſemel; cùm vellet divortium facere, ob impotentiam tuam. Erant enim ſolemnia hæc verba matrimonialibus tabulis inſcripta: *procreandorum cauſâ liberorum uxorem duci.*

75. *Jam ſignabat.* l Matrimoniale pactum cum alio jam inierat, jamque dotales tabulas ſignatura erat, teque deſtituebat, niſi ego interceſſiſſem.

81. *Quo te circumagas.* l Ut excuſandi te rationes invenias.

84. *Libris actorum.* l Servius Tullius Romanorum Rex, ut ſubditi ſibi populi ſciret numerum, juſſit parentes profiteri natos ſibi liberos, eorumque nomen ac natalem in commentarios referri. Apuleius Apolog. ſic habet: *Pater ejus natam ſibi filiam more caterorum profeſſus eſt. Tabulæ ejus partim tabulario publico, partim domo aſſervantur .... ſigna quæ impreſſa ſunt recognoſcat, Conſules legat, annos computet, &c.* Auguſtus etiam Cæſar cives Imperii Romani deſcribi juſſit. Evangel. Luc. cap. 2.

85. *Argumenta viri.* l Procreatam ſobolem.

Foribus ſuſpende coronas. l In ſignum lætitiæ, atque ut filios ſibi natos ſignificarent veteres, ſertis & floribus ædium ſuarum fores ornare conſueverant.

87. *Jura parentis habes.* l Ad augendas Imperii vires, atque amplificandam civium multitudinem, pœnas quaſdam in cœlibes orboſque fuiſſe conſtitutas, & contrà præmiis affectos parentes conſtat, idque tum apud Romanos, tum apud alias gentes. Ex Plutarchi libro de natura prolem amore; animantia legem de cœliba ſeriis nuptiis non reſpiciunt, ut Lycurgi ac S nis cives; non timent infamiam orborum, jus trium liberorum captant, ut Romanorum rimi, qui uxores ac liberos quærunt, non ut redes habeant, ſed ut ipſi eſſe hæredes po Plin. Procem lib. 14. ſic habet: *Poſtquam orbitas in auctoritate eſſe, peſſum iere vita p voluptas vivere cœpit, vita ipſa deſiit.* Inte Cenſorum officia, illud numeratur: quæren orbitate ac cœlibatu, & contumaces plecten quidem à Furio Camillo, ſubindéque à Q tello mulctati referuntur cælibes pecuni hanc in ærarium ferre juſſi. Vide Alex. ab lib. 3. cap. 13.

Scriberis hæres. l Qui cœlebs aut orbus non poterat hæres aut legatarius, ſaltem à cumque, vel in totum, inſtitui.

88. *Legatum omne capis.* l Quia filios nimirum. At vero legati pars decima, ſi careres, fiſco addiceretur. Ex lege Papia.

Caducum l Legatum ex conditione, v. liberi adfuerint. Tu itaque ſi jam ſubſt fueris hæres alicui, quando liberis car quin & propriis filiis morientibus; tunc obveniet legatum dulce, quod non expectab ab illis in te cadet.

89. *Commoda prætereà, &c.* l Nam qui l ſuſceperant, in publicis muneribus præfer tur, & certis gaudebant immunitatibus ac vilegiis.

Si numerum, ſi tres implevero. Juſta doloris
Nævole, cauſa tui: contrà tamen ille quid affert?
Negligit, atq; alium bipedem ſibi quærit aſellum.
Hæc ſoli commiſſa tibi celare memento,
Et tacitus noſtras intra te fige querelas.
Nam res mortifera eſt inimicus pumice lævis.
Qui modò ſecretum commiſerat, ardet, & odit;
Tanquam prodiderim quicquid ſcio. Sumere ferrum,
Fuſte aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas, aut deſpicias, quòd
His opibus nunquam cara eſt annona veneni.
Ergò occulta teges; ut curia Martis Athenis.
O Corydon, Corydon, ſecretum divitis ullum
Eſſe putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur,
Et canis, & poſtes, & marmora: claude feneſtras,
Vela tegant rimas, junge oſtia, tollito lumen

ratio? attamen quid iſte opponit? Contemnit, & alterum ſibi inveſtigat aſinum duorum pedum. Iſta uni tibi credita tegere ſis memor, atq; meas querimonias reconde ſilens in animo tuo. Res enim lethalis eſt adverſarius pumice politus. Qui nuper arcanum crediderat, excandeſcit atq; averſatur, quaſi revelarim quæcumq; novi: gladium arripere, baculo caput findere, janua facem adhibere non veretur. Ne q; verò negligas vel aſpernaris, quoniam divitibus ejuſmodi toxici emptio carior nunquam habetur. Itaq; ſecreta celabis, ſicut Athenis Martis concilium. O Corydon, Corydon, an aliquod eſſe credis opulenti arcanum? licèt famuli ſileant, jumenta prædicabunt, & catellus, & valva, & marmora. Obſtrue feneſtras, rimulas abſcondant ſiparia, valvas comprime, auſer candelam

ANNOTATIONES.

90. *Si numerum, ſi tres implevero.* | Qui tres habebat liberos, à tutela excuſabatur, teſſeram frumenti triplicem accipiebat, in ſumendis faſcibus primus obtinebat. Vetus Schol. Appian. l. 2. Plutarch. cit. Cornel. Tacit. Annal. 2. *De Prætore ſubrogando certamen inceſſit; Germanicus atq; Druſus Agrippam fovebant: contrà plerique nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex jubebat.* Agell. l. 2. c. 15. morem hunc à Lacedæmoniis Romanos accepiſſe ſcribit, & Lycurgum quidem, cùm civitati ſoboles neceſſaria foret, præmiis & invitamentis uſum, tumq; antelatos quibuſdam in rebus, qui uxores, quiq; liberos haberent. Sicut & ſeptimo capite legis Juliæ, ſumendi faſces priori Conſuli fit poteſtas ei non qui plures annos, ſed qui plures liberos, quàm collega habet, &c. Vide & Alex. ab Alex. l. 4. c. 8. Porrò jus trium liberorum aliquando conceſſum orbis, teſtatur Martial. lib. 2. Epigramm. 91.

Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
Natorum genitor credar ut eſſe trium.

Et Epigrammate ſequenti.

Natorum mihi jus trium roganti
Muſarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat; valebis uxor.

Juſta doloris, &c. | Verba ſunt Poëtæ.

92. *Negligit, &c.* | Reſpondet Nævolus, ſe jam à Virrone deſpici.

Bipedem aſellum. | Servum ad omnia paratum, bardum, robuſtum, aſelli inſtar.

95. *Pumice lævis.* | Vide Sat. 8. v. 16.

96. *Qui modò ſecretum commiſerat, &c.* | Ipſe Virro, qui modò carum me habebat, jam odit.

98. *Candelam apponere valvis.* | Domum meam incendere.

100. *Veneni.* | Quo enecent eum à quo timent evulgari ſuas libidines.

101. *Ut curia Martis Athenis.* | Sis ergo tam taciturnus quàm Areopagita. Proverbium apud Eraſmum; inde natum quòd Judices Areopagi non voce, ſed characteribus ferebant ſententiam: Prætereà non interdiu ſed noctu judicabant, ut non dicentes ſed dicta dumtaxat attenderent. Vide Annot. ad Perſ. Sat. 4. v. 13. ubi ait,

Et potis eſt nigrum vitio præfigere theta.

Curia Martis. | Areopagus, ἄγος, *Mars*, & πάγος, *collis*, ſeu *vicus*, apud Athenas, ubi primum capitis judicium factum eſt, ex Plin. l. 7. c. 56. Areopagitæ tacentes judicant, teſte Macrob. l. 7. Saturnal. c. 1. & noctu quidem: ex Lucian. Dial. ibidem accuſatum homicidii apud Deos à Saturno Martem abſolutum aiunt. S. Auguſt. de Civ. Dei. Illud autem Concilium, quod erat Senatorum quingentorum à Solone conſtitutum eſſe, ex vulgatiori fama refert Plutarchus in Solone. Vide & Cœl. Rhodig. l. 12. c. 19. & Alex. ab Alex.

Athenis. | Vide Sat. 7. v. 205.

102. *O Corydon, Corydon.* | Nævole demens, ruſtice, rerum imperite. Ex Virgil. Eclog. 2.

Secretum divitis ullum. | An aliquid poteſt clàm perpetrare is qui plures habet ſervos naturâ garrulos & loquaces?

103. *Jumenta loquentur, &c.* | Propheta Habacuc, c. 2. *Lapis de pariete clamabit; & lignum, quod eſt inter juncturas ædificiorum, reſpondebit.*

è medio, cuncti vociferentur, nullus juxtà accubet : nihilominùs ante lucem vicinus tabernarius accipiet quod agit ipse circiter alterum gallicinium ; necnon resciet qua simul commenti sunt librarius, coqui, pincerna. Ecquod etenim scelus conflare adversùm heros verentur, quandocumq; sermonibus vindicant balteorum verbera ? *Invenietur etiam qui te per plateas invitum consectetur, ac temulentus infelicem auriculam ebriam reddat. Ab istis igitur pete quodcumq; modò nos rogabas. Hi fileant. At satiùs ducunt secretum evulgare, quàm bibere* tantum *Falerni furtim* ablati, *quantum potabat Laufella pro populo* Sacra *faciens. Vita probè* instituenda *est, multas quidem ob* res, *præsertim verò propter hanc rationem, ut spernas servorum linguas. Nam improbi famæ deterrima pars lingua* est. *Attamen is qui sui impotens manu fuerit, pejor est ius quorum vitam sustentat suoq; pane,* suâque pecuniâ.

E medio, clament omnes, propè nemo recumbat
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea ? Nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges quicquid paulò antè petebas
A nobis. Taceant illi, sed prodere malunt
Arcanum, quàm subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum rectè, cùm propter plurima, tùm hi
Præcipuè causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas : nam lingua mali pars pessima servi
Deterior tamen hic, cui liber non erit, illis
Quorum animas & rarre suo custodit, & ære.

ANNOTATIONES.

106. *Clament omnes.* l Vocibus obstrepant qui adsunt, ne audiant alii qui sunt foris.

107. *Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi.* l Quod noctu ille perpetrat ac in tenebris.

Galli cantum. l Cic. de Divin. l. 2. c. 57. *Democritus,* inquit, *explicat cur ante lucem galli canant. Depulso enim de pectore & in omne corpus diviso & modificato cibo, cantus edere, quiete satiatos : qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, favent faucibus : rursus cantu plausuque premunt alas.* Macrob. l. 1. Saturn. c. 3. noctem dividit hoc modo : primum tempus est mediæ noctis inclinatio, deinde gallicinium, pòst conticinium, cùm & galli conticescunt, & quiescunt homines, Plin. l. 10. c. 21. *Hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendoque somno natura genuit, nòrunt sidera, & ternas distinguunt horas, &c.* Vide & Cœl. Rhodig. l. 16. c. 13.

108. *Caupo sciet.* l Enarrantibus servis.

Qua finxerunt, &c. l Famosos libellos, ridiculas cantiones, atq; incondita carmina, de sui domini obscœnis libidinibus, nocturnisque flagitiis.

109. *Librarius.* l Vel qui libros describit : vel qui lanas pendit, pensaque distribuit, quo sensu dixit, *libraria,* Sat. 6. v. 475.

Archimagiri. l Ἀρχιμάγειροι, coquorum magister.

110. *Carptores* l Structores mensarum, & ciborum ex arte scissores. Vide Sat. 5. v. 120. ac seq. & ibid. Annot.

112. *Baltea.* l Ictus à dominis iratis sibi inflictos loris, seu balteis, id est, cingulis è corio, quibus pendentes geruntur gladii.

113. *Inebriet aurem.* l Molestè garriendo atq; effutiendo arcanas domini libidines, quas audire nolis.

114. *Quicquid paulò antè petebas.* l Silentium & taciturnitatem.

115. *Prodere malunt, &c.* l Quantumvis clament subreptum potare vinum, majori tamen laborant prurigine evulgandi quæ domi fiunt & clàm ab hero patrantur.

116. *Subrepti.* Salomon. Prov. in fine c. 9. *Aqua furtiva dulciores sunt, & panis absconditus suavior.*

Falerni. l Sat. 4. & 6.

117. *Faciens.* l Absolutè, id est, sacrificans. Virgil. Eclogâ 3.

Cum faciès vitulâ pro frugibus.

Laufella. l Alii, *Saufeia.* Sacrificula vini se ingurgitans, ut fit, dum Bonæ Deæ Sacra facit pro incolumitate Populi Romani. Vide Sat. 6. v. 313. & seq.

121. *Deterior tamen hic, qui, &c.* l Mala certè loquacitas servi arcanum domini revelans : profectò garrulis ac proditoribus famulis deterior est dominus, qui turpibus se mancipat vitiis, ac proinde servis quos alit obnoxius est, eorumque linguas jure timet, nusquam liber.

122. *Farre.* l Quodlibet frumenti genus hìc significatur. Triplex notat Plin. l. 18. c. 8. triticum, siligo, far : hoc & ador, & adoreum vocatum est, & durissimum, & contra hyemes firmissimum ibidem perhibetur, ac primus antiquis

Idcircò

circò ut poſſim linguam contemnere ſervi,
tile conſilium modò, ſed commune dediſti:
nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis, & ſpes
ceptas? Feſtinat enim decurrere velox
oſculus anguſtæ miſeræque breviſſima vitæ
ortio; dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
oſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.
e trepida: nunquam pathicus tibi deerit amicus,
antibus & ſalvis his collibus. Undique ad illos
onveniunt & carpentis, & navibus omnes
ui digito ſcalpunt uno caput. Altera major
pes ſupereſt: tu tantùm erucis imprime dentem.
æc exempla para felicibus. At mea Clotho

Ideò ut queam mancipii linguam non timere, rationem tribuiſti mox ideoneam, at generalem: Jam quod mihi das conſilium, poſt jacturam temporis, atq; expectationis fruſtrationem? Nam elabi properat flos citus, pars minima vita brevis & arumnoſæ. Dum potamus, interim cùm petimus corollas, unguenta, adoleſcentulas, invadit ſenium improviſum. Ne metue; nunquam non tibi ſuppetet familiaris dum erunt ac ſubſiſtent iſti montes, ad eos undequaque tùm curribus, tùm navigiis affluunt univerſi, qui caput uno ſcabunt digito. Spes alia reſtat melior: tu ſolummodò erucas dentibus attere. Ea prabe fortunatis exempla. Mea verò Clotho

ANNOTATIONES.

iſſe in Latio cibus. Capite verò præcedenti
opulum Romanum ait farre tantùm è frumento
centis annis uſum. Farris etiam uſus in Sacris
mmendatur, undè & pium far vocitatum.
nc & farreatio dicta, ſacrificium in quo farre-
libum offerebatur, ad ſanciendas ſolenni
u nuptias Sacerdotum. Meminit Plin. lib. cit.
. 3. ubi ſic habet: *In Sacris nihil religioſius farreationis vinculo erat: novaque nupta farreo præferebant, &c.* Vide Cœl. Rhodig. l. 28.
17. & Alex. ab Alex. l. 2. c. 5. Hinc & ali-
i poſt Varronem, dici nefarium, quaſi indig-
m veſci farre: alii cum Aſconio, qui polluit
ca farre peragi ſolita contendunt.

123. *Idcircò ut, &c.* l Loquitur Nævolus.

Commune. l Ad omnes æquè ſpectans dediſti
onſilium: nunc verò mihi da peculiare.

Poſt damnum temporis. l Poſt conſumptum fe-
e ætatis robur, ſerviendo Virroni, ſine ulla
ercede.

126. *Velox floſculus.* l Brevis adoleſcentia, flo-
s inſtar marceſcens, nec diu vigens.

128. *Dum ſerta, unguenta, puellas poſcimus.* l
um convivia, & comeſſationes conſectamur.
oribus enim coronati & unguentis delibuti
eteres epulabantur. Horat. lib. 1. Od. ult. &
b. 3. Od. 29. & alii paſſim. Plutarch. Quæſt.
nv. lib. 3 quæſt. 1.

130. *Ne trepida.* l Poëta Nævolum conſolatur.

131. *Salvis his collibus.* l Dum Roma ſtabit,
ptem inædificata collibus. Hi ſunt Palatinus,
ventinus, Eſquilinus, Quirinalis, Cœlius, Vi-
inalis, Tarpeius qui & Capitolinus. Sunt verò
ræterea Janiculus & Vaticanus. Martial. lib. 4.
pigramm. 64.

Hinc ſeptem dominos videre montes,
Et totam licet æſtimare Romam.

Propert. lib. 4. Eleg. 4.

Romani montes, & montibus addita Roma.

Ad illos conveniunt. l Velut ad emporium infame libidinum.

132. *Carpentis & navibus.* l Terrâ, marique.

133. *Qui digito ſcalpunt uno caput.* l Molles & effœminati, benè compti, qui ne capillorum ordinem turbent, uno tantùm digito caput ſcabunt. Deſumptum eſt è Calvo Poëta ſcomma in Pompeium, quod ita ſe habet:

Faſciola qui crura ligat, digito caput uno
Scalpit, quid credas hunc ſibi velle Virum?

Nempe ut refert etiam Amm. Marcell. l. 17. *In Pompeium obtrectatores iniqui multa ſcrutantes, cùm nihil unde vituperari deberet, inveniretur; duo hac obſervaverunt ludibrioſa & irrita, alterum quod genuino quodam more caput digito uno ſcalpebat, velut diſſolutus: alterum quòd ulceris tegendi cauſa, crus faſciola candida colligabat, &c.* Et apud Plutarchum, Pompeium Clodius ita criminatur: *Quis imperator impudicitia laborat? Quis uno digito caput ſcabit? &c.* Lucianus mollitiei quoq; aſſignat, τῷ δακτύλῳ ἀκρῷ κεφαλὴν κνᾶσθαι. Sic & Senecæ Epiſt. 52. inter impudicitiæ notas ponitur, digitus ad caput relatus.

Altera major ſpes ſupereſt. l O Nævole, amicum alterum Virrone meliorem invenies inter tot homines libidinoſos, quos undique videt quotidie Romam confluere.

134. *Erucis imprime dentem.* l Comede herbas imprimis calidas, quibus ad Venerem potens ac fortis efficiare. Talis eſt Eruca, quæ Priapo idcircò ſacra & vicina dicitur Columellæ; ſalax Ovidio; Veneris conciliatrix & exſtimulatrix, Plin. l. 19. c 8. & alibi.

135. *Hac exempla para.* l Reſpondet Nævolus. Quid jubes me ſperare meliora, quem fatum

*& Lacheſis latantur cum nutritur abdomen * O medici ac mei Penates, quos parvo thure, vel farre, ſertiſq; exiguis decorare conſuevi, ec quando ego quidpiam figam, quo ſenecta mihi ſit immunis à ſtorea & ſcipione?* quando aderunt *viginti millia, uſura, datis pignoribus; vaſa optimi argenti, at quæ damnet Cenſor Fabricius; bini quoq; validi* ſervi *de natione Mœſorum, qui collo ſuppoſito faciant me tutum ſedere in amphitheatro tumultuoſo? Adſit mihi inſuper ſculptor inclinatus, atque alius qui celeriter effingat vultus plurimos.*

Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur inguine venter,
O parvi, noſtrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui ſoleo exornare coronâ,
Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenec
A tegete & baculo? Viginti millia fœnus,
Pignoribus poſitis argenti vaſcula puri,
Sed quæ Fabricius Cenſor notet, & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me cervice locatâ
Securum jubeant clamoſo inſiſtere circo?
Sit mihi præterea curvus cælator, & alter,
Qui multas facies fingat citò, ſufficient hæc,

ANNOTATIONES.

vult eſſe inopem, ac tenui victu contentum eſſe, duris etiam meis laboribus vix parto?

Clotho, & Lacheſis. l Parcæ Fatorum Deæ, vitæ meæ præſidentes. Clotho, à κλώθειν, *nere*, ſeu *glomerare*, appellata. Vide plura Sat. 3. v. 27. ad vocem, *Lacheſi*.

136. *Gaudent, ſi paſcitur.* l Gaudent me meâ operâ, meo miniſterio ac labore victum conſequi, & vix obtinere.

137. *Lares.* l Vide Sat. 8. v. 14. Annot. ad vocem, *Lare*.

138. *Farre.* l Supra: & Plin. lib. 18. cap. 2. Numa inſtituit, Deos fruge colere, molâ ſalsâ, &c.

Soleo exornare corona. l Legunt alii, *exorare*: nam & floribus coronati veteres Diis ſupplicabant. Teſte veteri Scholiaſte.

139. *Quando ego figam aliquid. &c.* l Quando fixum quidpiam ac certum mihi ſtatuam; vel, quando aliquid captabo, ut ſit metaphora à venatoribus, feras telis conſixas capientibus.

Quo ſit mihi tuta ſenectus, &c. l Ne cogar victum mendicando quæritare, cum ſenex fuero.

140. *A tegete & baculo?* l Vide Sat. 5. v. 8. per tegetem, caſam mendici intelligit vetus Schol.

Viginti millia fœnus. l Ut mihi ſit annuus reditus viginti millium ſeſtertiorum, ex pecuniæ ſummæ fœnori data.

141. *Argenti vaſcula puri, ſed quæ, &c.* l Tot & talia argenti puri vaſa, quæ, ut olim, mereantur à Cenſore notari.

142. *Fabricius Cenſor notet.* l C. Fabricius Lucinus Cenſor, circa annum U. C. quadringenteſimum ſeptuageſimum Pub. Corn. Rufinum, qui bis Conſul & dictator fuerat, Senatu movit, ſubſcriptâ notæ cauſâ, quod eum comperiſſet argenti facti, cœnæ gratiâ, decem pondo habere. Ita Gel. l. 4 c. 8. & l. 17. c. ult. Teſtis & Valer. Maxim. l. 2. c. 9.

Duo fortes de grege. l Validi lecticarii ſervi è Mœſia; quæ regio eſt Illyrici Orient Hac modò continentur Servia & Bulgaria.

143. *Qui me cervice locata, &c.* l Qui ſpectat ludos me deferant ad circum. Ex Juſt L Elect. 1. cap. 19. obſervabis ſellam potentio ampliorem & laxam fuiſſe: contrà minu tenuiorum & arctiorem, quàm facilè ſer homines duo. Nam ſellis deportabantur in cum, ſive in theatrum, atque in iis etiam ſedebant. Et Epiſtolic. quæſt. Lib. 4. Epiſt. Romani ſolebant robuſtiſſimos ſervos è Mœ vel etiam Syros adhibere ad ferendam ſell aut lecticam.

144. *Clamoſo.* l Ob frequentes plauſus & clamationes.

Circo. l Vide Sat. 3. v. 65, & 223. An

145. *Curvus cælator.* l Incurvatus dum cæla incumbit.

Cælator, & alter, qui, &c. l Mihi ſuppe etiam ædibus exornandis cùm vaſa affabre cæ tum tabellæ pictæ atque imagines illuſtrium rorum: adſint igitur cælator, item pictor, ſc plaſtes: *opifices argentarii, anaglypharii labori* ut habet vetus Schol.

146. *Qui multas facies.* l Scaliger, aliique tant legendum, *qui maltha facies, &c.* proi que non, *pingat*, ſed, *fingat*; quod nonn placet; quibus ego aſſentior: nam ſenſus i clarior efficitur, præſertim cùm Juvenalis ad *citò*. Atqui vix id pictori conveniat, bene v plaſtæ, qui ex uno archetypo plures brevi pos, facies ac ſimilitudines effingit. Porrò *tha* vocatur cera liquidæ pici immixta, genus bituminis, ac tenacis limi. Plin. l. 2 104. & l. 36. c. 24. ubi malthæ factitiæ ra nem docet. Maltha ergo faciendis plaſm idonea fortaſſe hic ponitur.

Quan

Quando ego pauper ero; votum miſerabile, nec ſpes
His ſaltem: nam cùm pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illâ de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

Iſta ſatis erunt; cùm ego egens futurus ſim: preces calamitoſæ, neque ſpes illis duntaxat. Etenim quando pro me ſors oratur, apponit ceras accerſitas ex eo navigio, quod Siciliæ cantiones evitavit ſurdo remige.

ANNOTATIONES.

147. *Quando ego pauper ero.* l Cum Lubino ſic interpretor; at enim iſta plus ſatis, inquit Nævolus. Quid exoptem plura, nihil planè conſentaneum, quando, id eſt, quoniam certè pauper ero? Itaque ſe & ſua vota reprehendit ac reprimit ille ſuæ conſcius infelicitatis.

Nec ſpes his ſaltem, l Nequidem mihi licet animum inducere, ut fit, paſcere ſpe eorum quæ exoptavere, adeò eſt in me dura fati neceſſitas.

149. *Affigit ceras, &c.* l Fortuna, quaſi timens importunis aliquando precibus ac votis cederet, atque exoretur pro me miſero, cerâ ſibi aures obturat. Sic Ulyſſes illecebroſos Sirenum cantus periculoſa eluctatus fertur. Homer. Odyſſ. 12.

Illa de nave l Quâ vehebatur Ulyſſes cùm illæ oram Sirenibus infeſtam incolumis prænavigavit, hâc arte: ſociorum quidem ac remorum aures cerâ occluſit: ipſe verò ſe ad malum juſſit alligari.

150. *Siculos cantus.* l Sirenas Acheloï fluvii & Calliopes Nymphæ tres filias, quas fabulantur ſuperiore corporis parte, virginum formam habuiſſe, inferiore in piſcem deſinentes ac monſtrum; cæterùm dulcedine cantûs ſollitas allicere navigantes, quos perderent, aut devorarent. Ovid. in monſtra marina converſas canit Ovidius Metam. 5. Fab. 9. ſepultæ dicuntur ad promontorium ſinumque Pæſtanum in Lucania; undè nomen tribus parvis inſulis, quæ ſunt veluti ſcopuli in illo ſinu: Mela Sirenum petras, Solinus Sirenum ſaxa nuncupat. Re autem verâ meretrices fuiſſe illic famoſas quæ navigantes blanditiis pellexerint ac perdiderint benè multos, aſſerunt cùm alii, tùm Cœl. Rhod. l. 14. c. 14. *Nec Sirenes impetraverint fidem, affirmet licèt Dinon, Clitarchi celebrati auctoris pater, in India eſſe; mulceri earum cantu, quos gravato ſomno lacerent.* Hæc Plin. l. 10. c. 49. Vide Cic. de finibus l. 5. n. 49 & Athen. l. 1. c. 12. Fabula Sirenum voluptates carnis fugiendas oſtendit, nec aliter quàm fugâ naufragium evitari probat Ulyſſis exemplum. His S. Hieronymus utitur, ut vitandum aſſerat ſuſpectum contubernium. Porrò marinos homines extare utriuſque ſexûs, haud dubitandum: quod ſummorum auctoritas virorum, evicit & non ſimplex experientia, nec haud ita pridem. De quibus ampliùs dicemus ad Sat. 14. 283

Remige ſurdo. l Tum ad Sirenum cantiones, tum ad Ulyſſis ſolvi ſe jubentis imperium. Hic enimverò illarum invitamentis delinitus jam & captus, etiam nutibus urgebat ſocios ut ad Sirenas diverterent, verùm illos antè monuerat ne ſe ſuoſve nutus obſervarent, donec infeſta loca erant prætervecti.

SATIRA X.

Omnibus in terris, quæ ſunt à Gadibus uſque
Auroram & Gangem, pauci diſcernere poſſunt

IN *cunctis regionibus quæ ſunt à Gadibus uſque* ad *Auroram & Gangem, pauci valent diſcernere*

ANNOTATIONES.

Omnibus in terris. l Elegantis hujus Satiræ dicam an Poëmatis, graviſſimum eſt argumentum, de votis rectè faciendis. Illud idem ſcripſit Perſ. Sat. 2. Inter Græcos autem Plato Alcibiade 2. Ariſtoteles lib. περὶ εὐχῶν, teſte Laërtio, & alii complures, affirmante Proclo, quorum tamen opera interciderunt. De Socrate verò Valerius Maximus l. 7. cap. 2. ſic refert: *Socrates*, inquit, *quaſi quoddam terreſtre oraculum, nihil ultrà petendum à Diis immortalibus arbitrabatur, quàm ut bona tribuerent, quia ii demùm ſcirent, quid unicuique eſſet utile, &c.* Itaq;

vera bona, & his valdè oppoſita, depulſa falſitatis caligine. Nam quid ex ratione metuimus, vel optamus! Ecquid ita dextro pede voves, ut te non pigeat niſûs & factarum precum? Benigna ipſis precantibus numina diſturbaverunt familias integras. Damnoſa in pace, damnoſa in bello poſtulantur. Fluens loquendi facultas, ſua etiam eloquentia lethalis eſt plurimis. Interiit iſte fiduciam habens in robore, & brachiis mirum in modum validis. At multos ſuffocat pecunia ingenti ſolicitudine accumulata, & opes bonis omnibus tantò majores, quantùm Britannici maris cetus delphinos ſuperat.

Vera bona, atque illis multùm diverſa, remot
Erroris nebulâ: quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, u
Conatûs non pœniteat, votique peracti?
Evertêre domos totas optantibus ipſis
Dii faciles. Nocitura togâ, nocitura petuntur
Militiâ. Torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia. Viribus ille
Confiſus periit, admirandiſque lacertis.
Sed plures nimiâ congeſta pecunia curâ
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia cen
Quantò delphinis balæna Britannica major.

ANNOTATIONES:

Juvenalis pariter docet hîc, quæ non petenda primùm, deinde verò quæ ſint poſtulanda.

A Gadibus uſque Auroram. 1 Ab Occidente ad Orientem, id eſt, in toto terrarum orbe.

Gadibus. 1 *Gades*, vulgò *Cadix*, parva eſt Inſula Oceani Occidentalis, ad oram Andaluſiæ, continenti juncta ponte; non procul freto Herculeo. Statius Solis cubilia Gades appellat.

Auroram. 1 Ex Varrone lib. 6. de Ling. Lat. *Aurora* dicitur ante Solis ortum, ex eo quod ab igne Solis tum aureo aër aureſcit. Hanc fabulantur Titanis terræque filiam: Matutinus eſt ſplendor Solem ac diem præcurrens, undè, *clari prænuntia Solis*; *& gelidos rores aurora remittens*, dicitur de Divin. 1. Hinc etiam ponitur pro orientali regione. Ovid. Metamorph. 1.

Eurus ad Auroram Nabathæaque regna receſſit.

Et apud Græcos, eadem vox ἠὼς, auroram pariter & orientem ſignificat.

Gangem. 1 Hîc ingens fluvius & nobilis, ex Imao monte ſcaturiens Indiam orientalem perfundit, ac in ſinum Gangeticum quinque oſtiis illabitur. S. Hieronymus Epiſtolâ ad Ruſticum Monachum, & alii quidam hunc putant eumdem eſſe, qui Phiſon vocatur, atque unus erat è quatuor magnis fluviis Paradiſum terreſtrem rigantibus, Geneſ. cap. 2.

3. *Vera bona, atque illis multùm diverſa.* 1 Bona, malaque.

Erroris nebula. 1 Ignorantiâ.

4. *Ratione.* 1 Et non ex opinione ſæpiùs.

5. *Dextro pede.* 1 Juſto conatu, felici auſpicio. Nam dextra pars pro bono omine uſurpatur: ſæva contrà pro malo. Vide Perſ. Sat. 2. v. 11. Sat. 3. v. 48. Sat. 5. v. 114. & Apul. Metamor. *Siniſtro pede profectum ſpes me fruſtrata eſt.*

6. *Votique peracti.* 1 Votorum concipiendorum variam rationem ac cæremonias vide apud Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22.

7. *Evertêre domos.* 1 Valer. Maxim. cit. lib. 7. c. 2. *Nos plerumque id votis expetimus, quo impetrâſſe meliùs foret. Etenim denſis tenebris voluta mens mortalium, in quàm latè patentes res, cœcas precationes tuas ſpargis! Divitias, quæ multis exitio fuerunt: honores concu qui complures peſſumdederunt: Regna tecu volvis, quorum exitus ſæpenumerò miſerabil nuntur: ſplendidis conjugiis injicis manus; ut aliquando illuſtrant, ita nonnunquam fa domos evertunt. Deſine igitur ſtulte futur lorum tuorum cauſis, quaſi feliciſſimis rebu are, teque totum cœleſtium arbitrio permitte qui tribuere bona ex facili ſolent, etiam aptiſſima poſſunt.* Hæc ille.

8. *Toga.* 1 Metonymia, pro pace: ſicut trà ſagum index eſt & veſtis belli. Cic. P paſſim, *ad ſaga ire: redire ad togas:* item *cedant arma togæ.*

10. *Mortifera eſt facundia.* 1 Demoſ Ciceroni, & tot aliis. Vide infrà v. 114.

Viribus ille confiſus periit. 1 Milo Croto cujus tantum robur, ut pugno taurum ma at cùm fiſſam quercum vellet diſcindere ſtrictis ibi manibus ferarum præda fact Gell. lib. 15. cap. 16. Ovid. in Ibin:

Utque Milo robur déducere fiſſile tentes,
Nec poſſis captas inde referre manus.

13. *Strangulat.* 1 In cauſa eſt cur ſtran tur, ac jugulentur divites, ſive à furibus, Tyrannis bonis eorum inhiantibus. Su putent alludi ad fabulam Midæ, qui cùm iſſet omnia quæ tangeret aurum fieri, & aurum converſo ſtrangulatus ſit.

14. *Delphinis.* 1 Hos valdè amantes ho ac Muſicæ paſſim celebrant. Gell. l. 7 & l. 16. c. ult. ubi ex Herodoto narrat hi Arionis à Delphino per ingens maris ad Laconicam terram dorſo devecti. Pl in fine lib. de comparat. animant. & convivii, Plin. l. 9. c. 8. Athen. l. 13. c.

Tempo

Temporibus diris igitur, jussuque Neronis
Longinum & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors. Rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licèt portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contumq; timebis;
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima ferè vota, & cunctis notissima templis,
Divitiæ ut crescant, ut opes; ut maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur

Itaque sævo tempore, atque imperio Neronis integra turma inclusit Longinum, ac ingentes hortos opulenti Senecæ, & circumsepsit præclaram domum Laterani: ad cœnacula verò miles infrequens perrexit. Quamvis non multa feras vasa argenti defœcati, noctu faciens iter metues ensem & perticam, atque formidabis umbram cœnæ ad Lunam agitatæ. Viator inanis canet ante prædonem. Præcipuæ fermè preces, ac famâ omnibus cognitæ sunt, ut divitiæ, ut opes augeantur; ut omni foro capsa nostra sit amplissima. At nulla potantur venena testaceis.

ANNOTATIONES.

Balæna. 1 Bellua marina inusitatæ molis ac magnitudinis, de qua Plinius l. 9. c. 3. & 6. *Immania cete*, vocat Virgil. Æneid. 5.

Balæna Britannica. 1 Oceani Britannici belluas & cetos affert, utpote majores quàm maris Mediterranei, in quod etiam aliquando penetrare, testis Plin. lib. cit. cap. 6. notiores verò quàm Gadici, in quo maxima reperiri cete, idem Plin. ibid. affirmat. Porrò metaphoram esse in Tiberium ac divites notat hîc vetus Schol. De Britannis vide Sat. 2. v. 161. Annot.

15. *Temporibus diris igitur.* 1 Cùm Nero grassaretur in divites eorumque divitias.

16. *Longinum.* 1 Suet. Ner. c. 37. *Objectum est*, inquit, *Cassio Longino Jurisconsulto ac luminibus urbato, quòd in vetere gentili stemmate C. Cassii percussoris Cæsaris imagines retinuisset: & huic adhuc mori jussis non amplius quàm horarium spatium dabat Nero.*

Senecæ. 1 Vide Sat. 5. v. 109. & Sat. 8. v. 212.

Prædivitis. 1 *Rufus ac Tigellinus variis criminationibus Senecam adoriuntur, tanquam ingentes & ultra privatum modum evectas opes adhuc augeret, hortorum quoque amœnitate, & villarum magnificentiâ Principem supergrederetur, &c.* quæ refert Cornel. Tacit. Annal. 14. ubi & ipse Seneca sic apud Imperatorem se tuetur: *Quartusdecimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum . . . . tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio tua. . . . . Tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti . . . . . una defensio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui, &c.* Xiphilin. in Nerone, ait, Senecæ facultates fuisse Aureorum tricies centena millia, &c.

17. *Clausit.* 1 Cornel. idem Tacit. Annal. 15. *Sequitur cades Annæi Senecæ latissima Principi . . . . . : Is ad eum diem ex Campania revenerat, quartum apud lapidem suburbano rure substiterat. Illò propinquâ vesperâ Tribunus venit, & villam globus militum sepsit . . . . Intromisitque ad Senecam unum ex Centurionibus, qui necessitatem ultimam denuntiaret. Ille interitus poscit testamenti tabulas, &c.*

Lateranorum. 1 *Plautii Laterani Consulis designati necem proximam Nero adjunxit adeò properè, ut non complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium permitteret, &c.* Corn. Tacit. Annal. 15. Vide Sat. 8. v. 147. & seq.

18. *Tota cohors.* 1 Militibus ad expilandos divites Neronis jussu discurrentibus, tuti pauperes fuere. Vetus Schol.

Cœnacula. 1 Domicilia in superiori ædium parte, ad quæ non nisi per scalas ascendebatur: sic dicti, quòd in iis cœnare mos pridem fuerat. At ea deinde sibi nimirum incommoda tenuioribus inquilinis divites elocabant. Apuleius sub finem Metamorph. 9. *meque per scalas complicitis pedibus in superius cœnaculum attracto, &c.* Plaut. Amphitr. *In superiore qui habito cœnaculo.* Vide Sat. 3. v. 199. & seq.

20. *Gladium, contumque.* 1 Latronum arma, ictus, vulnera, à ferro vel ligno.

21. *Umbram.* 1 Quam velut insidiantium tibi prædatorum corpus expaveſces.

24 *Divitiæ ut crescant, ut opes.* 1 Cic. in. Lælio n. 22. *Quæ res expetuntur, opportuna sunt singula rebus ferè singulis: divitiæ, ut utare; opes, ut colare: honores, ut laudère, &c.* Hinc vides divitias inter & opes discrimen esse: nimirùm illæ magnas pecunias significant, hæ magnam potentiam, cùm à divitiis, tum ab amicis & propinquis.

Maxima toto nostra sit arca foro. 1 Vet. Schol. *ad Cerealem usq; Præfectum*, inquit, *in foro Trajani areas habuere Senatores, in quibus argentum aut pecunias tutiùs deponebant: undè & locus ille in quo erant arcæ, opes dictus est.* Apud Fl. Vopiscum Aurelianus in Epist. ad Senatum ita scribit: *Est præterea vestræ auctoritatis arca publica, quam magis refertam esse reperio quàm cupio.*

25. *Aconita.* 1 Vide Sat. 1. v. 158. Annot.

Ea tum metue, quando ſcyphos accipies lapillis ornatos, atq; Setinum ſervebit in capaci poculo aureo. Nunc ergo an aſtimas, quòd Sapientum unus cachinnabatur, quandocumque à janua pedem unum egerat atque extulerat, & quòd *alius contrà lacrymabatur? Verùm prompta eſt cuilibet condemnatio risûs ſeveri: at mirum eſt, undè tanta oculis aqua ſuppeteret. Democritus. conſueverat perenni cachinno movere pulmonem tametſi civitates iſtæ non haberent prætextam, ac trabeam, faſces, lecticam, tribunal.*

Fictilibus. Tunc illa time cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de Sapientibus alter
Ridebat, quoties à limine moverat unum
Protuleratque pedem: flebat contrarius alter?
Sed facilis rigidi cuivis cenſura cachinni.
Mirandum eſt undè illis oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quanquam non eſſent urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.

ANNOTATIONES.

26. *Fictilibus.* l Poculis inopum.

27. *Gemmata.* l Apud divites. Vide Sat. 5. v. 41. & ſeq.

Setinum. l Vinum è Setia urbe Campaniæ. Vide Sat. 5. v. 34. Annot.

Ardebit. l Vel ſplendebit in aureo vaſe, ut ſit; vel ſimpliciter, ardebit, utpote generoſum & calidum; ſeu etiam ob immixtum venenum; aliud enim frigore, aliud ardore nimio enecat.

In auro. l Senec. Thyeſt v. 454.

Venenum in auro bibitur.

28. *Jamne igitur laudas, &c.* l An tandem laude dignos intelligis eos Sapientes, quos vulgus imperitum ſtultos judicabat?

Alter ridebat, &c. l Democritus, qui quoties domo egrederetur ac foras prodiret, in cachinnos ſolvebatur, ineptias hominum videns paſſim Cic. de Orat. 2. n. 235. *Quomodo ſimul latera, os, venas, vultum, oculos occupet riſus, viderit Democritus.*

30. *Flebat contrarius alter.* l Heraclitus hominum miſerias ubique cernens. Is σκοτεινὸς cognominatus, eò quòd ea quæ diceret verborum involucris tegeret. Hinc Tullius de Natura Deor. 1. n. 74. *Non conſultò dicis occultè, tanquam Heraclitus.* Et l. 3. n. 35. *Heraclitum quoniam quid diceret, intelligi noluit, omittamus.* De eo Diogen. Laërt. l. 9. ubi ait eum ſenſiſſe rerum omnium principium eſſe ignem, &c. Ibidemq; refert honorificam Regis Darii ad eum Epiſtolam, quâ ad ſe illum invitat. Floruit Olympiad. 70. aut circiter.

31. *Sed facilis cuivis, &c.* l Id eſt, facilè quidem alter quivis ineptias hominum riſu poſſet damnare, at non perinde fletu: nam & mirum eſt, unde Heraclito tanta lacrymarum copia ſuffecerit. Certè ex hydrope mortuus fertur, anno ætatis ſexageſimo.

33. *Pulmonem agitare.* l Hinc etiam mirum videri poſſet, quòd tam longævus fuerat ille, qui tam crebrâ pulmonum agitatione, & ſanguinis (quod fit in riſu, ſolutiore præſertim) præcip circuitione perpetuò fatigaret.

34. *Democritus.* l Florebat Olympiade o geſimâ, & annos vixit centum novem H Suidas omniſcium nuncupat, & πάνσοφον, quòd Phyſica, Ethica, Mathematica, liber diſciplinas, arteſq; omnes calleret. De eo La l. 9. Res omnes ex atomis conſtare dice item plures eſſe mundos, &c undè auctor morum vocatur à Cicerone de Fato, n 23. & Natura Deorum 1. n. 66. *Iſta flagitia Democ* inquit, *ſive etiam antè Leucippi eſſe corpuſ quædam lævia, alia aſpera, rotunda alia, par angulata, curvata quædam, & quaſi adunca; his eſt effectum eſſe cœlum, atque terras, n cogente naturâ, ſed concurſu quodam fortuito.* Acad. qq. lib. 4. n. 121. *Aſperis, & lævibus, hamatis, uncinatiſque corporibus concreta hæc dicit Democritus.* Plin. l. 28. c. 8. Democri appellat virum alioqui ſagacem, ac vitæ util mum, nimio juvandi mortales ſtudio prolap lib. verò 7. cap. 55. velut reſurrectionis a torem ſuggillit. cit. Cic. de Natura Deorum n. 121. *Democritus vir magnus imprimis,* in *cujus fontibus Epicurus hortos ſuos irrigavit.*

Urbibus illis. l Abderæ, undè ortus Demo tus; Epheſo, è qua Heraclitus, aliiſque Thr Aſiæque urbibus is non erat qui Romæ luxu faſtus.

35. *Prætexta, & trabeæ, &c.* l Quæ non m inſignia poteſtatis ac nobilitatis, quàm vani apparatus atque ſuperbiæ.

Prætexta. l De hac ad Perſ. Sat. 5. v. 30.

Trabeæ. l Suprà Sat. 8. v. 259.

Faſces. l Vide Sat. 5. v. 110.

Lectica. Sat. 1. v. 32. & 64. ac ſeq.

Tribunal. l In quo ſedens Prætor jus dice ſellâ nimirùm curuli, & eburneâ, eâque ſubl at minores alii Magiſtratus in ſubſelliis, ut Pædianus, Verr. 1.

Quid ſi vidiſſet Prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimem in pulvere circi
In tunica Jovis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem quanto cervix non ſufficit ulla? 40
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſervus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno;
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad fræna Quirites, 45
Defoſſa in loculis, quos ſportula fecit amicos.

Ecquid ſi aſpexiſſet Prætorem in excelſo curru eminentem, ac ſublatum in arena media amphitheatri in tunica Jovis, at.; è ſcapulis geſtantem peri-ſtromata Sarrana toga picta, ingentis etiam coronæ circulum tam magnum, quanto nullum par collum ferendo fuerit? *Illam enim ſuſtentat* ſervus *publicus ſudorem emittens: ac ne Conſul* nimium *ſibi arroget, eodem curru vehitur miniſter. Adde modò avem etiam extantem virga ex ebore; indè canentes cornu; iſtinc antecedentia miniſteria longi agminis; atque ad habenas Romanos albos, quos familiares efficit ſportula in marſupio condita.*

ANNOTATIONES.

36. *Quid ſi vidiſſet Prætorem, &c.* l Si vidiſſet habitu triumphali Prætorem aut Conſulem, quid de tanto faſtu ſenſiſſet Democritus, quos cachinnos moviſſet?

In curribus altis l Tum cùm ludos Circenſes edendos curas ac diſponit. Vide Sat. 8. v. 194. Porrò currus triumphalis non bellico ſimilis, ſed turris rotundæ formam habebat, ut patet ex antiquis numiſmatibus.

37. *Circi.* l Maximi nimirùm, in quo dabantur equeſtria & curulia certamina. Hunc ita deſcribit Dionyſ. Halic. lib. 3. paulò ante finem: Tarquinius Circum maximum extruxit, & circa eum primus ſedilia fecit cooperta. Nam antea ſpectabant ſtantes ſub tabernaculis ligneis quæ arundines aridæ fulciebant: diviſit etiam locos inter triginta Curias . . . . Debebat autem hoc opus cum tempore in valdè pulchris admirandiſque extructionibus urbis eſſe. Longitudo Circi ſtadia tria cum dimidio, latitudo quatuor jugera, &c. Vide & quæ notavi Sat. 3. vers. 65.

38. *In tunica Jovis.* l Palmatâ ornatum veſte ac trabeâ, è templo Jovis acceptâ; ex more triumphantium, teſtatur Liv. lib. 10. Lamprid. in Alex. Severo, &c.

Picta toga. l Acu & arte Phrygiâ elaboratæ.

Sarrana l Purpurea, ſive Tyria, è Sarra urbe, quæ Tyrus deinde vocata eſt.

39. *Aulæa.* l Togam ingentem, adeò laxam & expanſam, ut aulæum diceres ob amplitudinem. Pariter Cic. Catilin. 2. dixit. *Velis amictos non tegis.*

Magnaque corona. l Dionyſ. Halic. l. 3. inſignia principatûs enumerat, coronam auream, ſellam eburneam, ſceptrum, tunicam purpuream cum ſignis aureis, amictum purpureum varium.

40. *Orbem quanto cervix, &c.* l Videtur alluſiſſe ad Atlantem cœleſtes orbes humeris ac cervice portantem.

41. *Tenet ſudans, &c.* l Sub pondere fatiſcit, ac præ labore ſudat, cùm ſupra triumphantis caput, ex more, coronam illam auream ingentem ſuſtinet publicus miniſter, Plin. l. 33. c. 1. *Cùm corona ex auro Hetruſca à tergo ſuſtineretur*, inquit, *annulus tamen in digito ferreus erat, aquè triumphantis, ac ſervi fortaſſe coronam ſuſtinentis.*

Publicus. l Romanis publicos fuiſſe ſervos probat eruditè Juſtus Lipſius Elect. 1. c. 22. Hi ad publica v. g. belli miniſteria deputabantur: cognomen aut à provinciis, aut à victoribus obtinebant: annua quædam ad victum ac veſtem præſtabat illis Reſpublica, libertatem etiam interdum, ſi ſedulam operam navâſſent.

Sibi Conſul ne placeat. l Ne ſuperbiat in tantis honoribus.

42. *Curru ſervus portatur eodem.* l Et is poſt triumphantem identidem ſuccamabat: *Reſpice poſt te, hominem eſſe te memento.* Refert Tertullian. in Apologet. cap. 33. Et meminit Cœl. Rhodig. l. 3. c. 7.

43. *Volucrem ſceptro quæ, &c.* l Mox cit. Dionyſ. Halic. ibid. ſceptrum aquilam habens ſuper caput. Nimirum triumphans manu tenebat virgam, cujus vertici inſculpta erat aquila, Romani inſigne Imperii: aut certè longæ præfixa & inſidens haſtæ Aquilæ imago præferebatur.

44. *Cornicines.* l Triumphi pompam ac cæremonias vide apud Plutarch. in vita Pauli Æmilii. Joſeph. de bello Judaico c. 17. Onuphr. Faſt. 5. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6. &c.

45. *Officia.* l Longam ſeriem miniſtrorum & aſſeclarum officii causâ procedentium.

Niveos ad fræna Quirites. l Clientes albâ togâ veſtitos, circa currum equoſque illum trahentes ordine diſpoſitos: vel phaleratos ad pompam equos frænis tenentes, & manu circumducentes.

46. *Defoſſa in loculis ſportula.* l Vide Sat. 1. Annot. ad v. 95. & ſeq.

Tunc

Tum etiam cachinni argumentum reperit ad ſingulos hominum aſpectus, cujus ſapientia oſtendit, magnos viros atque illuſtria ſpecimina prabituros ervi poſſe in natali *ſolo vervecum, & ſub craſſiore cœlo. Deridebat plebis ſollicitudines, quin & lætitiam, quandoque etiam fletus, dum ipſe reſtim porrigeret irata ſorti, ac medium digitum monſtraret. Iſta igitur ſuperflua vel nocitura poſtulantur, quorum gratiâ licet ceram inducere genibus Numinum. Nonnullos præcipites agit poteſtas obnoxia ſummæ offenſioni: deprimit diuturna & illuſtris dignitatum ſeries. Dejiciuntur imagines & laqueo trahuntur. tibia equis non meritis.*

Tunc quoque materiam riſûs invenit ad omnes
Occurſus hominum, cujus prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, craſſoque ſub aëre naſci.
Ridebat curas, nec non & gaudia vulgi;
Interdum & lacrymas, cùm fortunæ ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumq; oſtenderet unguem.
Ergo ſupervacua hæc aut pernicioſa petuntur,
Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.
Quoſdam præcipitat ſubjecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa, atque inſignis honorum
Pagina; deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur,
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.

Poſteà ſecuris inflicta percutit ipſas bigarum rotas, atque rumpuntur

ANNOTATIONES.

47. *Tunc quoque.* l Etiam ævo Democriti, cùm parciùs & innocentiùs quàm nunc, homines viverent.

50. *Vervecum in patria.* l Abderæ, in Thracia, ubi craſſus aer homines facit bardos, rudes, ac ſtupidos, vervecum inſtar. Abderitarum peculiaris adeò mentis erat ſtupor, ut locum adagio fecerit: *Abderitica mens.* Meminit Cicero cùm de Natura Deorum, tùm ad Attic. lib. 7. Epiſt. 7. Martial. lib. 10. Epigram. 25. Cœl. Rhodig. lib. 30. cap. 4.

Craſſoque ſub aëre. l Ex cœli vitio regiones æſtimari ſolent: & cùm inde ſit Democritus, ubi ſtulti ſolent naſci, vult eum Poëta ſignificare inter ſtultos prudentiſſimum eſſe natum. Hæc vetus Schol. Certè aëris ſubtilitas non parùm confert, ut naſcantur ingenioſi, tum quia tenuiora ſunt organa, tum quòd ſubtilior ſanguis ac ſubtiliores inde ſpiritus generantur. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 13. Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Bœotum in craſſo jurares aëre natum.

52. *Fortuna ipſe minaci mandaret laqueum.* l Fortunam ipſe damnans, nedum metuens, aut ei ſupplicans.

53. *Mediumque oſtenderet unguem.* l Digitum medium veteres infamem dixere, eumque intentabant contumeliæ causâ cuipiam faciendæ. Vide Perſ. Sat. 2. v. 33. & ibid. Annot.

55. *Propter quæ.* l Ob quæ declinanda & averruncanda, ſupplicare Diis oporteret.

Genua. l In his ſedes miſericordiæ, & quædam religio ineſt, obſervatione Gentium. Hæc ſupplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc ut aras adorant. Plin. lib. 11. cap. 45.

Incerare l Scripta in chartis vel tabulis vota, cerâque obſignata Deorum genibus affigere: ut innuit Turnebus, l. 1. c. 17. Malim tamen quod idem l. 3. c. 19. ait; hoc à Juvenale ita ſcriptum, ut propè putes antiquos noſtro ritu cereos offerre Diis, & eorum genibus affigere ſolitos. Verùm id minimè conſueverant, ſed Deorum ſimulacra cerâ illinere: ibidemque affert illud Prudentii lib. 1. contra Symmachum:

——— *Saxa illita ceris*
Viderat, unguentoque Lares humeſcere nigros.

Vide Sat. 12. v. 88.

56. *Potentia.* l Hanc Tullius definit, ad ſua conſervanda, & alterius obtinenda idonearum rerum facultatem. De Invent.

57. *Invidia.* l *Invidia enim ſumma quaque appetit*, ut ait Cornelius Tacitus, & Livius: *Aſſidua eſt eminentis fortunæ comes, altiſſimiſque adhæret*, inquit Velleius Paterculus lib. 1.

58. *Pagina.* l Vel, Honores in Commentariis publicis deſcripti: vel, quod ait vetus Scholiaſtes: *Ænea pagina ante imaginem collocata, continens inſcriptos honorum gradus: quam nunc dicunt tabulam patronatûs.*

Deſcendunt ſtatuæ. l Ex alta baſi deturbantur. Sic Tullius, *Piſonis ſtatuam deturbant*, inquit, *affligunt, comminuunt, diſſipant: & quod in ipſum attulerant odium, id in ejus imaginem ac ſimulacrum perfuderunt.* Vide Sat. 8. v. 18. & ibid. Annotata.

Reſtemque ſequuntur. l. Injectâ reſte detrahitur, per vias raptatur, ac frangitur imago non nunquam potentiſſimorum.

59. *Rotas bigarum, &c.* l Currus triumphales eorum franguntur, item Equeſtres Statuæ, equi æenei ad eos honorandos erecti.

60. *Immeritis frauguntur crura caballis.* l Satyra in potentes noxios & damnatos ironia.

Jam

Jam ſtridunt ignes, jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe ſecundâ
Fiunt urceoli, pelves, ſartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem; Sejanus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes: Quæ labra? Quis illi
Vultus erat? Nunquam, ſi quid mihi credis, amavi
Hunc hominem: ſed quo cecidit ſub crimine? quiſnam
Delator? Quibus indiciis? Quo teſte probavit?

Mox flamma crepitat: mox fornace & follibus incenditur caput, quod plebs colebat, ac ſtridet magnus Sejanus. Poſteà è vultu ſecundo omni mundo conflantur urcei, pelves, ſartago, lebetes. Affige lauros ædibus: in Capitolium age bovem ingentem & candidum: Sejanus unco raptatur aſpiciendus: lætantur univerſi. Ecqua labia? Quam faciem habebat? Si aliquam mihi fidem habes, virum illum nunquam dilexi. At quam ob

quam damnatus eſt? Quis fuit accuſator? Quibus argumentis, quo teſtimonio rem comprobavit?

ANNOTATIONES.

61. *Stridunt ignes.* l Ad fundendas æneas imagines.

62. *Ardet adoratum populo caput.* l Simulacrum hominis igni traditur, quod antè venerationi erat.

63. *Sejanus.* l Vir ad ſummam potentiam à Tiberio evectus, & ab eodem poſteà ſubverſus. Sueton. Tiber. cap. 55. 66. & alibi. Cornel. Tacit. Annal. 3. 4. &c. Xiphilin. in Tiber. & alii.

Ex facie toto orbe. l E Statua Sejani populis adorata, & jam camino ſolutâ fiunt quamvis abjecta & vilia inſtrumenta & vaſcula.

Toto orbe ſecundâ. l Erat enim Sejanus in Imperio ſecundus: ejus natalis publicè colebatur, aureæ paſſim effigies adorabantur: Imperatoris Tiberii in quinto Conſulatu collega fuerat: nihil ſine Sejano Tiberius agebat: per utriuſque fortunam æquè jurabant tùm plebs tùm Senatores, de utroque vota faciebant: utrique ſacrificabant. Et poſteà (quis credat?) is ipſe Sejanus neci addictus eſt, ejuſque mortis dies publicâ lætitiâ celebratus. Suetonius, Tacitus, Xiphilinus.

65. *Pone domi lauros.* l Poſt tale exemplum, lætitiam exhibe, teque oſtenta felicem; triumphales honores ambi & jacta: imò te ſapientem & moderatum faciat Sejanus, quem unco trahi videspaulò antè beatiſſimum. Alii volunt verba eſſe populi Tiberio gratulantis, quòd inſidiantem ſibi Sejanum oppreſſerit.

Duc in Capitolia, &c. l Sacrifica Jovi Capitolino, ex more triumphantium; vel quia te ab hoſte vindicârit, mactatâ victimâ gratias age.

Capitolia. l Vide infrà, Sat. 14. v. 91.

66. *Cretatum.* l Nigras hoſtias Diis Inferis, Superis albas mactabant. Vide Perſ. Lat. 5. Annot. v. 108. ad vocem *cretâ*; & v. 177. ad vocem, *cretata*.

Ducitur unco. l Ad patibulum, vel ſcalas Gemonias, inde præcipitandus, unco trahitur, more damnatorum: Sueton. Tiber. cap. 61. *Nemo punitorum non & in Gemonias abjectus, uncoque tractus.* Xiphilin. Tiber. *Senatûs Decreto Sejanus è ſcalis præcipitatus eſt: plebſque corpus ejus triduo magnis opprobriis affectum tandem in flumen projecit: & liberi ejus ſenatuſconſulto ad mortem ducti ſunt, &c.*

67. *Spectandus.* l Spectaculo futurus & ludibrio. Nam teſte Xiphilino ibid. Viventem adhuc Sejanum commota plebs irridere, & vociferari cœpit, propter eos qui ab illo interfecti fuerant: omnes ejus ſtatuas deturbare, comminuere, diſſipare; quem verò manè velut potiorem ſe omnes in Senatum comitati fuerant, eum paulò pòſt in carcerem trahebant ut abjectum ac nefarium hominem: cui coronam paulò antè dederant, eundem vinculis conſtringebant: quem anteà ſatellites ſtipabant ut dominum, mox eum ut fugitivum cuſtodiebant. Denique illo interfecto, magnus in urbe tumultus concitatus eſt: plebs enim occidere properabat eos quos intelligebat plurimum apud Sejanum potuiſſe.

Qua labra? l Quam prava, diſtorta, deformia?

Quis illi vultus erat? l Quàm ſævus & trux

68. *Nunquam amavi hunc hominem.* l Hæc a plebs vel ex odio; vel quòd omnem cujuſcunque cum Sejano familiaritatis ſuſpicionem à quiſque amoliri ſatagebat, ne damnationem i curreret. Erat enim idonea cauſa ad accuſa dum, Sejano amicum fuiſſe, aut fuiſſe videri, refert loco citato Xiphilin. unuſque Terenti ob id reus factus ſolerti excuſatione ſe ab i teritu vindicavit, & cùm à Senatu, tum ab ip Tiberio liberatus eſt. Ibid.

69. *Sed quo cecidit ſub crimine?* l Quanqu Sejanum non amavi, ſcire tamen aveo, quod ſelus, & quo pacto damnatus eſt, quibus in ciis detecta res, & quibus teſtibus eam pro vit Tiberius.

Nihil iſtorum. Allata ſunt è Capreis litera loquaces & longæ. Bene eſt. Nihil amplius quæro. Verùm quid egit *plebs Remi? Adhæret ſorti, ſicut ſolet, atque proſcriptos averſatur. Quod ſi Nurſcia Hetruſco propitia fuiſſet, ſi tuta ſenectæ Imperatoris ſuccubuiſſet, eadem plebs hac ipsa hora Sejanum Auguſtum nuncuparet. Jam dudum à* tempore *quo ſuffragia non venundamus cuiquam,*

Nil horum. Verboſa & grandis epiſtola venit
A Capreis: benè habet, nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? Sequitur fortunam, ut ſemper, & odit
Damnatos: idem populus, ſi Nurſcia Tuſco
Faviſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis; hac ipsâ Sejanum diceret horâ
Auguſtum. Jampridem, ex quo ſuffragia nulli

ANNOTATIONES.

71. *Nil horum.* l Nihil ejuſmodi factum, nec indices detulerunt, nec quiſquam accuſavit, nec ex legibus quidquam actum eſt: tantummodò ſcripſit ad Senatum Tiberius.

Verboſa & grandis Epiſtola. l Xiphil. citat. Recitatas ſcribit longas literas in ſenatu, in quibus nihil erat perpetuum contra Sejanum. Harum principium erat de aliis rebus ſcriptum: ſubſequebatur brevis contra eum expoſtulatio; pòſt, alia quædam diverſa: rursùm in Sejanum aliquid; ad extremum ſcribebat in duos Senatores familiares Sejani animadverti oportere, ipſum eſſe in cuſtodia retinendum. Nihil enim apertè de morte ejus ſcripſit, veritus ne tumultus ob eam cauſam concitaretur. Quæ literæ cùm eſſent ejuſmodi, multa eaque inter ſe varia audire licebat & videre. Tandem perlectis literis cœpere omnes uno ore contra eum vociferari, atque ei maledicere, &c.

72. *A Capreis.* l Ubi tum erat Tiberius, ſeceſſus gratiâ, pariter ac libidinum liberiùs exercendarum. Porrò Capreæ, Inſula eſt maris Tyrrheni, adjacens Campaniæ, abundans coturnicibus etiamnùm Tiberio in deliciis, ut mox etiam dicetur v. 93. hodie vulgò *Capri* nuncupatur.

Nil plus interrogo. l Eſt enim periculoſum conſilia factaque Principis aut ſcrutari aut diſcutere curioſiùs.

Sed quid turba Remi. l Quid verò populus Romanus egit intereà?

73. *Turba Remi.* l Populus è Remo & Romulo oriundus. Nonnulli codices habent: *turba remens*: Quod interpretantur de Sejani familiaribus & cognatis proſcribi timentibus.

Sequitur fortunam. l Tull. ad Heren. 4. *Ut irundines æſtivo tempore præſtò ſunt, frigore pulſæ cedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſtò ſunt; ſimul atque hyemem fortuna viderint, volant omnes.*

Odit damnatos. l Sic mobilis & inconſtans eſt vimus vulgi, imò infidus.

74. *Si Nurſcia Tuſco faviſſet.* l Si Thuſcorum deâ Tuſco ſuo propitiâ & adjuvante, Sejanus Tiberio ſuperſtes foret.

Nurſcia. l Etruſcæ hujus Deæ meminit Livius l. 7. cap. 3. Tertullianus Apologet. adverſus gentes c. 24. ita ſcribit: *Unicuique etiam Provinciæ & civitati ſuus Deus eſt, ut Syriæ Aſtartes, ut Arabiæ Diſares . . . . . Aſcalanorum Ancaria, Volſinienſium Nurſcia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia, &c.* ex his patet, non eſſe hic legendum, *Nortia*, quandoquidem Sejanus Volſiniis natus, teſte Cornelio Tacito; hic autem de patria Sejani Dea loquitur Juvenalis. Porrò illa erat *Nurtia*, vel *Nurſcia*, ut habent quidam codices manuſcripti, & aſſerit Lipſius in Tacit. Alii tamen legunt, *Nerſia*: alii, *Nurſia*, vel *Nurſina*; malè, ut videtur.

75. *Si oppreſſa foret ſecura ſenectus.* l Si Tiberius aut ſenio confectus obiiſſet; aut jam ſenex, & nihil tale ab eo quem Imperii conſortem fecerat, metuens, à Sejano regnandi cupido foret oppreſſus.

77. *Auguſtum diceret.* l Imperatorem proclamaret, laudibus extolleret hunc ipſum, quem modò odit ac deteſtatur.

Jam pridem, ex quo, &c. l Ignaviam & ſocordiam Populi Romani perſtringit Juvenalis. Jamdudum, inquit, aſſuetus eſt jugo populus Romanus orbis olim Dominus, & Imperio jure ſuo largiens; nec oblatam recuperandæ libertatis occaſionem nunc arriperet. Unde, pereunte Tiberio, Sejanum ſponte Dominum accepiſſet, ſi fortè ille ſuperſtes extitiſſet.

Suffragia, l Vide Alex. ab. Alex. l. 4. c. 3.

Suffragia nulli Vendimus. l Tunc etiam cùm Populus Romanus jus comitiorum & creandorum Magiſtratuum retinebat, qui petebant, certatim muneribus & largitionibus populi favorem & ſuffragia mercabantur. Hinc Plutarchus in Coriolano ſcribit ſerò quidem prorupiſſe emptionem dignitatum ac venditionem; atque inter concionis ſuffragia argentum ſeſe miſcuiſſe. Et Petron.

Nec minor in campo furor eſt, emptiq; Quirites
Ad prædam ſtrepitumq; lucri ſuffragia vertunt.
Venalis populus, venalis Curia patrum.
Eſt favor in pretio, &c.

Lucanus lib. 1.

——— *Lethaliſque ambitus urbi*
Annua venali referens certamina campo.

Vendimus

Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantùm res anxius optat,
Panem, & Circenses. Perituros audio multos:
Nil dubium: magna est fornacula: pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quàm timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut malè defensus! Curramus præcipites, &
Dum jacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem:
Sed videant servi, ne quis neget, & pavidum in jus
Cervice astrictâ dominum trahat. Hi sermones

evitavit sollicitudines. Etenim qui pridem largiebatur potestatem, fasces, legiones, universa, jam se cœrcet, ac binas duntaxat res petit sollicitus, panem, atque ludos Circi. Plurimos accipio morituros. Non incerta res est. Ingens est caminus. Brutidius meus familiaris pallens occurrit mihi prope Martis ædem. Quantùm formido ne superatus Ajax ultionem repetat velut improbè propugnatus! Properemus festinanter; atque Imperatoris adversarium, dum est abjectus ac trementem herum vinclo collo

in littore, proteramus. Cohibeant verò famuli, ne ullus inficietur, ad judicium rapiat. Tum verba ista

ANNOTATIONES.

78. *Effugit curas.* | Administrandæ Reipublicæ & eligendorum Magistratuum Populus abjecit curam: hanc autem invasere cupidiùs Sylla, Julius Cæsar, Augustus, & alii deinceps Imperatores.

Qui dabat olim, &c. | Populus Romanus Præfecturas olim pleno jure, summâ libertate, distribuens, jam ignavus residet, ac mornarchiam patitur. Plutarch. citato loco testatur, è venditione suffragiorum, hinc judiciorum, hinc exercituum corruptelam unius dominationi urbem subjecisse.

79. *Fasces.* | Dictaturam, Consulatum, &c.

Legiones | Tribunatum, præfecturam militarem. Vide Sat. 3. vers. 132. & ibid. Annot.

Nunc se continent | Libertatis ac majestatis pristinæ oblitus, satis habet victitare, & ludis frui.

80. *Anxius optat.* | Vide Sat. 3 v. 223.

81. *Panem* | Cibum exiguum, frumentarias tesseras, de quibus Sat. 7. v. 174 Sic & Tacitus Histor. *Vulgus*, inquit, *cui una ex Republica cura annona.* Sunt qui legunt, *Pana*, intelliguntque Lupercales Ludos in honorem Panos. Alii, *panum*; aiuntque hoc fuisse aurigis victoribus præmium. Verùm utraque hæc lectio rejicitur à doctioribus; & nostra ex optimis exemplaribus stabilitur.

Circenses | Ludorum oblectamenta. Vide quæ notavi ad Sat. 3. v. 223.

Perituros audio multos. | Multos aiunt à Tiberio morte afficiendos. Dialogus est populi confictus.

82. *Fornacula.* | Plures consumptura. Vide suprà, v. 61.

Pallidulus | Metuens ne velut Sejani amicus à Tiberio proscribatur.

83. *Brutidius* | Hunc Rhetorem & Historicum scribunt Tacitus & Seneca.

Ad Martis, &c | In foro, juxtà ædem Martis Ultoris illic propinquam.

84. *Ne pœnas exigat, &c.* | Ne Tiberius in quemlibet sæviat, quasi non satis vindicatus, & seipse ulciscens, eosque damnans quos Sejano minùs infensos animadverterit. Alii explicant de Brutidio seipsum interempturo, quod multis accidisse referunt Xiphil. & Sueton. Sed hoc minùs ad rem; quia sequitur, *curramus præcipites, &c.* quæ verba priorem interpretationem adstruunt.

Ajax. | Sicut Ajax ille Græcis iratus, quòd malè se in Ulyssem defendissent, in quoslibet furorem vertit. Vide Sat. 7. ad v. 115.

85. *Ut malè defensus!* | Quemadmodum Ajax potiorem habens causam, judicio tamen se victum indignatus est: ita sanè Tiberius iram effundet in eos qui Sejano faverint res novas improbè molienti, quique Majestatem Imperatoris læsam non satis acriter vindicâsse visi fuerint.

Curramus præcipites. | Hæc aiunt quidam è populo: ne videamur non odisse Tiberii hostem, ac proinde invidiam subeamus, eamus ad Sejani cadaver jacens ad ripam fluminis in quod abjectum fuit, & illud pedibus proteramus coram servis nostris, ut sint illi testes.

86. *Dum jacet in ripa.* | Insepultus sub scalis Gemoniis. Vide quæ suprà retuli ex Xiphilino.

87. *Videant servi* | Quorum delationem acciperet avidè Tiberius. His enim potestatem fecerat dominos accusandi. Ut habet vetus Schol.

Ne quis neget. | Sive è servis, sive ex aliis qui nobis inviderint.

88. *Cervice astricta.* | Obtorto collo, injecto cervici laqueo cum violentia: alii legunt, *obstricta*

Hi sermones tunc. | Hæc inter se de Sejano populus loquebatur tunc temporis, inquit Poeta: quæ cùm ita sint, an quispiam deinceps velit nimios Sejani honores, & ejus posteà fortunam experiri?

Tunc

de Sejano: illi clàm rumores à plebe ſpargebantur. An cupis honorari velut Sejanus: tantum poſſidere: & iſtis largiri ſellas curules; hunc caſtris præficere: æſtimari defenſor Imperatoris cum cœtu Chaldæorum commorantis in Auguſto ſaxo Caprearum? Optas quidem pila, turmas, aquitas eximios, atque exercitum familiarem. Eccur iſta non exoptes? Etiam qui non cupiunt ullum interficere, cupiunt poſſe. Quæ verò magna & ſecunda tanti ſunt facienda, quando rebus proſperis æquale eſt arumnarum pondus?

Tunc de Sejano: ſecreta hæc murmura vulgi.
Viſne ſalutari ſicut Sejanus? Habere
Tantumdem? Atque illi ſellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? Tutor haberi
Principis, Auguſtâ Caprearum in rupe ſedentis
Cum grege Chaldæo? Vis certè pila, cohortes,
Egregios equites, & caſtra domeſtica. Quidni
Hæc cupias? Et qui nolunt occidere quemquam,
Poſſe volunt. Sed quæ præclara, & proſpera tanti,
Ut rebus lætis par ſit menſura malorum?
Hujus qui trahitur prætextam ſumere mavis;
An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas?

An iſtius qui raptatur prætextam induere præoptas, utrum Fidenarum & Gabiorum eſſe Magiſtratus?

ANNOTATIONES.

91. *Tantundem.* l Divitiarum & potentiæ.

Sellas donare curules. Magiſtratus, Dignitates, quibus erat jus curuli ſellâ vehi, & in ea ſedendo judicia exercere.

Sellas curules. l Sella curulis, eburnea erat, ex Gellio, l. 3. c. 18. ſic dicta, quòd ſuper eam in curru conſiderent, honoris causâ, Magiſtratus in Curiam vecti. Tullius Catilin. 4. init. *Non hæc ſedes honoris, ſella curulis, unquam vacua mortis periculo, atque inſidiis fuit.* Horat. Lib, 1. Epiſt. 6.

Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule,
Cui volet importunus ebur.

92. *Tutor haberi Principis.* l Tiberii ad Capreas ſecedentis vice, Imperium adminiſtrare ex arbitrio. Vetus Scholiaſtes explicat, *Patricius fieri:* ubi optimè notant quidam, non niſi ſub Conſtantino Patricios cœpiſſe Imperatorum patres vocari. Favet & Juſtinian. Inſtit. lib. 1.

93. *Auguſta Caprearum, &c.* l Quippe ibi Tiberius Auguſtus ſedem habebat ac ſeceſſum peramœnum. Legunt alii, *anguſta.* Certè parva erat ea Inſula.

Caprearum l De Capreenſi hoc ſeceſſu multa Suet. & nos quædam antè ad v. 72. Corn. Tacit. Annal. 4 paulò ante finem ſic habet: *Capreas ſe in Inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini Promontorii disjunctam. Solitudinem ejus placuiſſe maximè crediderim, quoniam importuoſum circa mare, & vix modicis navigiis pauca ſubſidia: neq; appulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. Cœli temperies hyeme mitis, objectu montis, quo ſæva ventorum arcentur. Æſtas in Favonium obverſa, & aperto circùm pelago peramœna: proſpectabatque pulcherrimum ſinum, antequàm Veſuvius mons ardeſcens faciem loci verteret.*

94. *Cum grege Chaldæo.* l Cum Mathematicis, quorum arte gaviſus interdùm Tiberius. Thraſyllum imprimis obſervâſſe, ac velut Sapientiæ Profeſſorem in contubernium admiſiſſe, teſtis Suet. Tiber. c. 14. De eo jam Sat. 6. v. 575.

Chaldæo. l. Vide Sat. 6. v. 552. Annot. ad vocem, *Chaldæis.*

Vis antè pila, &c. l Certè cuperes militare præſidium, aut etiam Imperium.

Pila. l Pilum, aliàs haſtile, ſpiculum, jaculum. Ab eo primipilus dictus primus Centurio: nam ejuſmodi miſſilibus armati erant pedites.

Cohortes. l Quæ decem erant in legione. Cohors autem modò habuit milites ducentos, alias quingentos quinquaginta pedites, equites vero ſexaginta ſex, quæ inde quingentaria dicta eſt: ſic & erat milliaria, quæ peditum erat 1500. Equitum 132. Fuerunt & alibi diverſæ. Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 5. & l. 6. c. 13.

95. *Egregios equites.* l Selectos ad præſidium quibus præſis, ut Sejanus prætorio Præfectus.

Caſtra domeſtica. l Militem ad tuam cuſtodiam ac tutelam.

97. *Poſſe volunt.* l Ut ſaltem timeantur, magiſque obſerventur.

Sed quæ præclara & proſpera, &c. l Quæ fortuna quantumvis ſplendida exoptari meretur, eâ lege ut pòſt ei ſuccedat alia tantundem adverſa triſtis, quàm prior læta fuerit? Certè *auream mediocritatem* benè laudat Horat. Lib. 2. Od. 10.

99. *Hujus.* l Sejani unco raptati, ſumma cum ignominia, ſicut & ſumma fuit antè potentia.

Prætextam ſumere. l Nimiam potentiam, ſummos honores Romæ. De *Prætexta* diſſerui Perſ. Sat. 5. v. 36.

100. *An Fidenarum, Gabiorumque, &c.* l modicâ frui dignitate in oppidis minoribus liæ, ſine ullo periculo.

Fidenarum. l, Hæc Latii urbs ab Aſcanio neæ filio condita, quòd rebellâſſet, everſa M. Æmilio, Hodie, *Caſtel Giubileo* vocatur, ea jam antè Sat. 6. v. 57.

Gabiorum. l Hæc civitas jacet in ruderibus hodie *Campo Gabio*, ut placet nonnullis. Vide de illa notavimus Sat. 3. v. 192. 6. v. 56. v.

Et de menſura jus dicere? Vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorâſſe fateris
Sejanum. Nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, Quid Pompeios evertit, & illum,
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempè locus nullâ non arte petitus,
Magnáque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris ſine cæde & vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſiccâ morte Tyranni.
Eloquium ac famam Demoſthenis, aut Ciceronis

Atq; pannis opertus *Ædilis* apud *inanes Ulubras judicare de menſuris, & vaſa nimis parva rumpere? Agnoſcis igitur Sejanum neſciſſe quid eſſet cupiendum. Enimverò qui dignitates immenſas ambiebat, atque divitias petebat immodicas, is alta turris plures extruebat contignationes, undè celſior foret prolapſio, graviuſq; præcipitium caſûs projecti. Quid perdidit Craſſos, quid Pompeios, atque eum, qui ſubactos Romanos egit ad ſua flagella? nimirum ſublimis gradus omni dolo quæſitus & ingentia poſtulata ab iratis Diis conceſſa. Reges abſq; percuſſione ac plagis, atq; Tyranni interitu arido, ad Cereris gene-*

rum infrequentes deveniunt. Demoſthenis vel Tullii facundiam & ex-

ANNOTATIONES.

101. *De menſura jus dicere.*] Vide Perſ. Sat. 1. verſ 130. & Annot. ibid.

102. *Ædilis.*] Vide Sat. 3. v. 162. ad vocem, *Ædilibus.*

Vacuis Ulubris.] In hac urbe Latii ferè deſerta Ulubræ oppidum propè Velitras, ubi eduxit Auguſtus Cæſar, nihil præterea inſigne habuit. Ejus hodie nullum extat veſtigium. Meminit Horatius Lib. 1. Epiſt. 11. verſu ultimo.

103. *Ergo quid optandum, &c.*] Quid ſi modica præferes ſummis, certè ſapis, & intelligis ignarum errâſſe, ſummum bonum, adeóque optanda ignorâſſe.

105. *Numeroſa parabat, &c.*] Ex altiori loco ſibi graviorem ſibi caſum parabat. Claudian.

——— *Tolluntur in altum,*
Ut lapſu graviore ruant.

108. *Quid Craſſos, &c.*] Summæ fortunæ quanta ſint pericula pergit exemplis oſtendere.

Craſſos.] M Craſſum Syriæ Proconſulem cum P. Pub. Craſſo in Parthos bellum moventem imperandi ambitione, ſeu Parthici auri cupidine: utrumq; verò interceptum illi occiderunt non ſine Romanorum dedecore. Vide Juſtin. Plutarch, &c.

Pompeios.] Magnum ſcilicet, ejuſq; duos filios Cnæum & Sextum à Cæſare profligatos, & miſerè fugatos. Nam ille quidem interfectus à Ptolemæo Ægypti Rege ad quem confugerat: hi verò ut repararent bellum, pariter trucidati ſunt.

Illum, ad ſua qui, &c.] Julium Cæſarem viginti ſibi vulneribus in Senatu confoſſum. Poſſet Sylla, & Cinna intelligi: quin etiam potiori Auguſtus: de quo inter alia, Suet. Auguſt. 94. quod facit ad rem præſentem, narrat per ſomnum viſum Ciceroni Octavium Auguſtum, puerum, *facie liberali, cœlo demiſſum catena aurea, ad fores Capitolii conſtitiſſe, eique Jovem flagellum tradidiſſe.* Eò certè reſpexiſſe videtur Juvenalis, qui mox addit, deductos ad flagra Quirites.

109. *Domitos deduxit ad flagra Quirites.*] In ſervitutem quaſi redactos ad nutum rexit & mulctavit, quos erat nefas virgis cædere, dum ſtetit Romanæ civitatis libertas.

110. *Summus nempè locus.*] Summa auctoritas per fas & nefas quæſita, immodica regnandi libido.

111. *Numinibus vota exaudita malignis.*] Vindicantibus Diis improbitatem ſumma & nimia importunè petentium, atque exitio futura largientibus.

112. *Ad generum Cereris, &c.*] Raro ſit ut Tyranni inveniantur incruentâ morte defuncti: omnes autem propè ferro cæſi.

Generum Cereris.] Plutonem inferorum Deum, qui Proſerpinam Cereris filiam rapuit, & matrimonio ſibi copulavit.

113. *Sicca morte.*] Non effuſo illorum ſanguine.

114. *Eloquium ac famam, &c.*] Jam carpit ambitionem eorum, qui ſummam exoptant eloquentiam, quamvis & ipſa pernicioſa ſit.

Demoſthenis, aut Ciceronis.] De duobus his eloquentiæ Principibus multi multa, nemo ferè nimia. Omnia videtur complexus Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 3.

Demoſthenis.] Quintil. l. 10. c. 1. hunc vocat, *orandi penè legem*; Cœl. Rhod. l. 8. c. 13. *Incomparabilem oratorum antelignanum & plane coryphæum.*

Ciceronis.] De eo jam antè Sat. 8. v. 236. & ſeq. Vide Plin. l. 7. c. 30. & l. 17. c. 5. Quintil. cit. Cœl. Rhodig. l. 3. c. 3, & l. 5. c. 13. &c.

Incipit

æſtimationem jamjam cupit, atque integris Quinquatribus precatur quicunque etiam unico eſſe Palladem acquiſitam veneratur, quem comitatur famulus arctam ſervans arcam. Verùm ambo cauſidici ob *facundiam interiere. Ambos morti addixit ingenii fons abundans atque ſuperfluens.* Ob *ingenium imputata* Ciceroni *fuerunt dextra & caput, neque unquam roſtra reſperſa ſunt cruore exigui oratoris. O beatam urbem exortam* dum *ego fui Conſul! Enſes A tonii valuiſſet aſpernari,*

Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.
Eloquio ſed uterque perît orator. Utrumque
Largus & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio manus eſt, & cervix cæſa; nec unquam
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.
O fortunatam natam me Conſule Romam.
Antonî gladios potuit contemnere, ſi ſic

ANNOTATIONES.

115. *Totis Quinquatribus.* l Per illos quinque dies quibus agebantur Minervæ Sacra: unde nomen. Ovid. Faſt. 3. primo die ſacrificia peragebantur, ſecundo, tertio & quarto gladiatores depugnabant, quinto urbs luſtrabatur. Alii ex Varrone & Feſto, nomen deducunt ex eo quòd illud feſtum celebratur die quinto poſt Idus Martias. Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 22. & Gell. lib. 2 cap. 21.

Quinquatribus optat. l Quilibet nimirùm tiruculus inflammatur cupiditate laudis & gloriæ, & hinc Minervam Sapientiæ Deam importunis fatigat votis, videns certamina Poëtarum atque Oratorum à Domitiano inſtaurata, in Albano quotannis ab ipſo ſtudiosè celebrata. De quibus Sueton. Domit. cap. 4.

116. *Quiſquis adhuc uno, &c.* l Qui vix prima ſcientiarum ac eloquentiæ rudimenta puer delibavit, & parvam adeò mercedem, exiguumque præceptori hactenùs dedit Minerval. Hoc in Quinquatribus ſolebat perſolvi à diſcipulis.

Minervam. l Hanc Metonym. pro ipſa ponit eloquentia, Ovid. Faſt. 3. cit.

Pallada nunc pueri teneraque orate puella,
Qui benè placarit Pallada, doctus erit.

117. *Quem ſequitur cuſtos anguſta vernula capſa.* l Quem ſervus ad ſcholam ſequitur portans anguſtam, in qua codices pauculi, capſam: hinc ille dictus *capſarius.* Sueton, Ner. cap. 36. refert damnatorum liberos urbe pulſos, enectoſque veneno aut fame, *quoſdam cum pædagogis & capſariis necatos, &c.*

118. *Uterque perit.* l Gell. l. 15. c. 28. Demoſthenem ac Ciceronem pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixiſſe ait, anno ſcilicet ætatis vigeſimo ſeptimo illum, hunc vigeſimo ſexto: ſic etiam vixiſſe ſimilem prope annorum numerum, nimirùm Ciceronem annos ſexaginta tres: Demoſthenem ſeptuaginta. Porrò utrique ſua eloquentia mortis cauſa fuit: Demoſtheni quidem quòd Athenienſes concitâſſet ſæpiùs ſuis in Philippum orationibus: Ciceroni verò, cùm in Antonium acriter invectus eſſet, ab eo jam Triumviro pernicies creata. Vide Plutarch. de utroque,

119. *Exundans ingenii fons.* l Quintil. cit. *detur*, inquit, *Tullius effe[cer]riſſe vim Demoſthe[nis] copiam Platonis, jucu[n]ditatem Iſocratis. . . Immortalis ingenii beatiſſima ubertate. Non nim pluvias (ut ait Pindarus) aquas colligit, vivo gurgite exundat, &c.*

120. *Manus eſt, & cervix cæſa.* l Antonii j caput & manus jugulato Ciceroni abſciſſa & fixa roſtris, è quibus in ipſum toties dixe ac Romanos moverat ad libertatem accend at ſuo tandem exitio.

121. *Roſtra.* l Locus in foro Romano ubi pitum erat, ornatum ſubinde è navium bello tarum roſtris: quæ quidem ex ære conflata e Ibi virorum illuſtrium imagines erectæ plu & inde conciones haberi ad populum ſoleb Tit. Liv. lib. 8. cap. 14. *Naves*, inquit, *Antia partim in navalia Romæ ſubducta; partim inc roſtriſque earum ſuggeſtum in foro extructum nari placuit; roſtraque id templum appellatum.*

122. *O fortunatam natam, &c.* l Cice eſt is verſiculus, quo de oppreſſa Catilinæ juratione, & libertate ſtabilitâ, ſibi ipſe in ſulatu applaudebat. Turneb. lib. 7. cap. 19. *ſus ille*, inquit, *obtrectatorum Ciceronis & dorum virulentos morſus in eum excitavit eſt quod à Quintil.* l ib. 9. cap. 4. *vel à Juv* Sat. 10. *irrideatur ob iterationem earumdem barum: hoc enim in deliciis habebant veteres . . . . at poſteritas faſtidit, qua multò pu & ineptiùs multis in rebus laſciviit, &c.* idem Tullius ad Brutum ſcribens, *res mihi viſa ſunt*, inquit: & de amicit. *Eo loco loca mus.* & Virg Æneid. 3. *Tales caſus Caſſandr bat.* An verò ſummis illis ſcribendi magi temerè excidiſſe putandum eſt, quod a Quintil. loco citato?

123. *Antonî gladios potuit contemnere.* l pta ex ipſo Tullio verba Philip. 2. ubi pe ita ſcribit: *Contempſi Catilina gladios, no meſcam tuos, &c.*

Si ſic omnia dixiſſet. l Si tam incondit ineptè cætera dixiſſet, non periiſſet Tul Antonio ſe ulciſcente occidi juſſus.

O

Omnia dixiſſet. Ridenda Poëmata malo,
Quàm te conſpicuæ divina Philippica famæ,
Volveris à prima quæ proxima. Sævus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.
Diis ille adverſis genitus, fatoque ſiniſtro,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladioſque parante
Incude, ac luteo Vulcano ad Rhetora miſit.
Bellorum exuviæ, truncis affixa trophæis

ſi cuncta hunc in modum ſuiſſet locutus. Incondita carmina pluris facio, quam te divina nominis præclari Philippica, quæ poſt primam legeris propinqua. Finis quoque dirus abſtulit hunc quem Athenæ ſtupebant rapidè fluentem, ac theatri frequentis habenas regentem. Is Numinibus iratis & malignâ ſorte natus, quem parens ob maſſæ ferventis fuliginem lippus à carbone & forcipibus, & incude cultros fabricante, atque Vulcano luteo, ad Rhetorem ablegavit. Spolia militiæ, thorax detruncatis trophæis ſuſpenſus

ANNOTATIONES.

124. *Ridenda poëmata malo.* l Mallem ſubire ludibrium malè ſcribendo vel dicendo, quàm capitis periculum, tam diſertè loquendo. Cæterùm & carmina ſcriptitâſſe ſe teſtatur ipſe Tullius ad Lentulum ſcribens Lib. 1. Epiſt. 9. *Ab orationibus disjungo me ferè, referoque ad manſuetiores Muſas, quæ me maximè ſicut jam à prima adoleſcentia delectarunt, ... ſcripſi etiam verſibus tres libros de temporibus meis, &c.*

125. *Divina Philippica.* l Secunda nempè ſingulari artificio elaborata à Cicerone, qui quidem orationes eas in Antonium, non Antonianas, ut debuiſſet, inſcripſit, ſed Philippicas, quaſi ſimiles iis quas in Philippum Demoſthenes acres & ſalſas dixerat.

126. *Sævus & illum Exitus eripuit.* l Crudelis etiam ac funeſta mors è vivis exemit Demoſthenem. Is enim ut Regis Macedonum Antipatris furorem effugeret, veneno ſeipſe interemit. Vide cætera apud Plutarchum.

128. *Torrentem.* l Torrentis inſtar exundantem eloquentiam.

Moderantem fræna theatri. l Athenienſes in concionibus, quò volebat, inflectentem ac permoventem, Juſtin. lib. 22. *Agathocles*, inquit, *veluti Reipublicæ ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet.* Aliter explicat Mancinellus, nempè quòd Athenienſibus perſuaſerit Demoſthenes, ut quam in ſpectaculis ac theatris pecuniam publicam ſolebant impendere, jam in belli ſumptus adhiberent.

130. *Quem pater ardentis, &c.* l Infelix Demoſthenes quòd inſignis orator evaſerit, futurus certè beatior, ſi non ſcholas, ſed officinam patris frequentâſſet, fuiſſetque ferrarius faber, & gladiorum artifex.

Pater. l Plutarch. refert Demoſthenis patrem honeſtum imprimis ac probum virum extitiſſe, Athenis autem egregiam gladiorum officinam multis artificibus ſervis inſtructam habuiſſe: deceſſiſſe verò, filio ſeptenni relicto, abundante patrimonio. Val. Max. l. 3. c. 4. *Quam matrem*, inquit *Euripides, aut quem patrem Demoſthenes habuerit, ipſorum quoque ſæculo ignotum fuit? alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditâſſe, omnium penè doctorum litera loquuntur.*

131. *Forcipibus.* l Ex Nonio Marcello, & aliis, *fornum*, idem eſt quod, *calidum*: hinc forcipes quaſi calidum capientes, quòd candens ferrum teneant. Virgil. Æneid. 8.

Verſantque tenaci forcipe maſſam.

132. *Luteo Vulcano.* l A camino & igne, Vulcanum quippe fabulantur Deum ignis præſidem, fabrum etiam Deorum, atque in Lemno Inſula officinam habere, ubi miniſtris Cyclopibus Jovi fulmina fabricantur.

Luteo. l Vel, atro, deformi, ſquallido, quales fermè Fabri, è carbone, fuligine, camino: vel rufo lucidiori, ut prima ſyllaba producatur. Sic & Gell. lib. 2. cap. 26. à luce vocari luteum colorem opinatur.

Ad Rhetorà. l Iſæum Rhetoricæ præceptorem adiit audivitque Demoſthenes, patre jam mortuo. Cur autem non ſe contulerit ad Iſocratem qui tunc florebat? Fortè quòd non valeret tantam ſolvere mercedem, quantam ille exigebat, nempè decem minas. Nam tutorum negligentiâ locuples ejus patrimonium ferè perierat. Hæc Plutarch.

133. *Bellorum exuviæ.* l Exitioſam quoque demonſtrat bellicæ gloriæ cupiditatem.

Truncis affixa trophæis. l Trophæum erigebant victores in aliquo tumulo è ramis arborum, & ex iis hoſtium ſpolia ſuſpendebant, & eo quidem loco, ubi verſi in fugam illi fuerant. Hinc nomen τροπὴ, converſio in fugam. Virgil. Æneid. 11. initio.

Vota Deûm primo victor ſilvebat Eoo.
Ingentem quercum deciſis undique ramis
Conſtituit tumulo; fulgentiaque induit arma,
Mezentî Ducis exuvias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine crinas,
Telaque trunca viri, & bis ſex thoraca petitum
Perfoſſumque locis, clypeumque ex ære ſiniſtræ
Subligat, atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

atque buccarum tegmen *è rupta galea dependens, & jugum temone avulsum, & aplustria expugnatæ triremis, & mœstus in arcu supremo vinctus, æstimantur superare mortalium bona. Ad ea contendit Imperator Romanus, & Græcus & Barbarus: illinc periculorum ac laboris ansam desumit. Adeò existimationis quam virtutis ardentius est desiderium. Nam quis ipsam virtutem quærit, si auferas munera? Nihilominùs patriam dudum oppressit nonnullorum commendatio & ambitio laudis atque elogii affigendi lapidibus pulverem servantibus, ad quos disjiciendos sufficient mala robora ficus infœcundæ: Enimverò tumulis ipsis attributa fata sunt. Pensa Annibalem: quot libras reperies in Imperatore maximo? Ille est quem non continet Africa mari Mauritania irrigata, & propinqua Nilo calescenti. Insuper ad Æthiopia incolas, & elephantes diversos*

Lorica, & fractâ de cassîde buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Aplustre, & summo tristis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad hæc se
Romanus, Graiusque ac Barbarus induperator
Erexit: causas discriminis atque laboris
Inde habuit. Tantò major famæ sitis est, quàm
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus; ad quæ
Discutienda valent sterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data sunt ipsis quoq; fata sepulcris.
Expende Annibalem: quot libras in duce summo
Invenies? Hic est, quem non capit Africa Mauro
Perfusa Oceano, Niloque admota tepenti.
Rursus ad Æthiopum populos, aliosque Elephantos

ANNOTATIONES.

134. *Lorica.* l Hæc pridem è loris, nunc è ferro, nomen tamen retinuit.

135. *Curtum temone jugum.* l Bellici currûs fragmenta.

Triremis. l Navis instructæ triplici ordine remorum: victoriæ navalis monimenta.

136. *Aplustre.* l Superflua navis ornamenta & quibus carere illa potest, aplustre & aplustrum vocari, ait Festus.

Captivus in arcu. l In arcu triumphali picta vel sculpta imago hostis capti & mœsti.

137. *Humanis majora bonis.* l Summa, bona, & veluti divina.

Ad hæc se Romanus, &c. l Propter hæc obtinenda nullum non discrimen sponte subit.

142. *Præmia si tollas.* l Tull. Philip. 2. *Satis est in ipsa conscientia pulcherrimi facti fructûs.* Ovid. 2. Ponto de Eleg. 3.

Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet esse probum.

Patriam tamen obruit. l Vel bellis civilibus, ut Sylla, Antonius, Cæsar: vel externis, ut Annibal, &c. Cicer. Tusc. 3. n. 4. *Quâ cœcitate homines cùm quadam præclara etiam cuperent, eaq; nescirent, nec ubi, nec qualia essent, funditùs alii everterunt suas civitates, alii ipsi occiderunt, &c.*

144. *Hæsuri saxis cinerum custodibus.* l Inscribendi sepulchris, in quibus reconduntur cineres in urnis.

145. *Sterilis ficus.* l Caprificus rumpens ac solvens validos etiam muros atq; lapides, quibus innascitur & erumpit. Mart. l. 10. Epig. 2.

Marmora Messalæ findit caprificus.

Mala robora. l Vel inutilis truncus, vel improbæ vires, quæ valeant ad ruinam ædificiorum.

146. *Data sunt ipsis quoque fata sepulcris.* ipsa sepulcra peritura sunt, seu vetustate labentia, seu vi disjecta & diffracta.

147. *Expende Annibalem.* l Cineres Annibalis in libra expende: quàm exiguus apparebit, qui cantus olim! Angusta capit urna quem non Africa potuit continere.

148. *Mauro perfusa Oceano.* l Mari Atlantico, ad occidentem; sicut Nilo, ad Orientem; mari Mediterraneo, ad Septentrionem. Porrò Mauritania Africæ pars occidentalis, ibi nunc regnat Fezzæ & Marochii.

149. *Niloque admota tepenti.* l Quia nimirùm Zonæ torridæ subjectus. De Nilo, vide quæ notavimus ad Sat. 6. v. 83.

150. *Æthiopum.* l Æthiopia pars Africæ ampliſſima cis & ultra Æquatorem, continet Abissiniam, Nubiam, &c. De ea jam Sat. 2. v. 23. & Sat. 6. v. 599.

Aliosque elephantos. l Id est, ad Mauritaniam & Libyam Africæ Provincias, in quibus reperiuntur elephanti, sicut in India Asiæ regione, sed in hac maximi; proindeq; alios ac paulò diversos illos vocat Juvenalis. Plin. l. 8. c. 9. *Indicum elephantem Afri pavent*, inquit, *nec contueri audent, nam & major Indicis magnitudo est.* Et c. 11. sic habet: *Elephantes fert Africa ultra Syrticas solitudines, & in Mauritania: ferunt Æthiopes & Troglodytæ; sed maximos India.* Idem Plinius in cap. præced. ejusd. Libri multa refert de Elephantum industria. Vide Annot. ad Sat. 12. v. 109. & seq.

Additur

Additur imperii Hiſpania: Pyrenæum
Tranſilit. Oppoſuit natura Alpemque, nivemque:
Diducit ſcopulos, & montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam: tamen ultrà pergere tendit.
Actum, inquit, nihil eſt, nî Pœno milite portas
Frangimus, & mediâ vexillum pono Suburrâ.
O qualis facies, & quali digna tabellâ,
Cùm Gætula ducem portare bellua luſcum!
Exitus ergo quis eſt? O gloria! Vincitur idem
Nempe & in exilium præceps fugit, atq; ibi magnus
Miranduſque cliens ſedet ad prætoria regis,

adjungitur poteſtati Hiſpaniæ Pyrenæum ſuperat. Natura objecit Alpes ac nives: diſcidit ſaxa, atque rupes aceto diffregit. Jam Italiam poſſidet; attamen ulterius progredi exoptat. Nihil factum eſt, ait, niſi Carthaginenſi exercitu Romæ portas rumpimus, & ſigna conſituo in media Suburra. O quis vultus, & quam picturam meritus, quando beſtia Gætula vehebat Imperatorem coclitem! Ecquis igitur fuit eventus? O fama! Ipſe ſuperatur ſcilicet, atque in exilium citus abit, & illic ſummus & admirabilis cliens manet ad prætoria Principis,

ANNOTATIONES.

151. *Additur imperiis Hiſpania, &c.* l Itaque non Africâ contentus Annibal in Europam tranſit: ac primò Hiſpaniam armis domat: hinc in Gallias, pòſt in Italiam victor pergit.

Pyrenæum. l Pyrenæi montes maximi Hiſpaniam à Gallia ſeparant, per octoginta quinque circiter leucas Hiſpanicas ab Oceano ad mare Mediterraneum excurrentes. Nomen ab incendio totius montanæ regionis, igne pridem à paſtoribus injecto in frequentes ibi ſilvas, quo factum eſt, ut argenti puri è montibus rivuli defluxerint, &c. quæ habet Diod. Sicul. l. 6. c. 9.

152. *Alpem.* l Excelſos admodùm nivoſoſque montes, quibus Italia dividitur à Gallis. *Hos tranſcendiſſe quoque mirum fuit, atque in portento propè majores habuere Alpes ab Annibale exſuperatas, & poſteà à Cimbris:* inquit Plin. in Procem. Lib. 36.

153. *Et montem rumpit aceto.* l Annibal, ut ſibi ſuoque exercitui viam aperiret per Alpium juga invia; arboribus circà immanibus dejectis detruncatiſque, ſtruem ingentem lignorum accumulari juſſit: hanc adjuvante vento ſuccendit, atque ſaxa ardentia infuſo aceto putrefacit. Sic torrida incendio rupes ferro patefacta, & emolliti anfractibus modicis clivi, ut non jumenta ſolùm ſed elephanti etiam deduci poſſent. Quatriduum circa rupem conſumptum. Hæc & alia fusè Titus Livius, lib. 21. cap. 37. & præced.

154. *Jam tenet Italiam.* l Superatis Alpibus in Italiam deſcendit, Romanoſque primò vicit ad Ticinum amnem, iterùm ad Trebiam fluvium, deinde Cannenſi illâ clade affecit: pòſt Romam petit, caſtraque metatus eſt ſuper Anienem fluvium, ad tertium ab urbe lapidem. Plutarch. &c.

155. *Pœno.* l *Pœni* ſunt Carthaginenſes, quaſi *Phœni*, inquit Servius, à Phœnicibus, qui Carthaginem condiderunt, originem ducentes. Hinc & Punici quaſi Phœnici vocati ſunt.

156. *Mediâ vexillum pono Suburrâ.* l Niſi victor ingreſſus Romam vexilla ſtatuo in urbe mediâ.

Suburrâ. l Vide Sat. 3. v. 5.

157. *Quali digna tabellâ.* l Solebant, & gaudent etiamnùm aliquando Pictores, vultus admodùm deformes ac ridiculas facies pingere.

158. *Gætula bellua.* l Elephas Gætulus. Gætulia Libyæ Interioris regio, ex Mela & Ptolemæo; Mauritaniæ, ex Plinio: inter Numidiam & Carthaginem, ut aliis placet.

Cùm Gætula ducem portaret bellua luſcum. l Rem explicat Liv. l. 22. c. 2. Scilicet Arnus fluvius ſolito magis inundârat Etruriam, cùm in eam venit Annibal: obtinentibus omnia aquis; periere milites & jumenta paſſim. *Ipſe Annibal, æger oculis, ex verna primum intemperie calores & frigora variante; elephanto, qui unus ſuperfuerat, quod altiùs ab aquâ extaret, vectus; vigiliis tandem & nocturno humore, paluſtrique cœlo caput gravante, & quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo capitur.* Hæc Liv. & Plutarch.

159. *Exitus ergo quis eſt?* l Quis verò finis tot victoriarum? Quid tandem Annibali contigit?

O gloria! l Quàm brevis, quàm vana & fallax!

Vincitur idem, &c. l Nimirùm ille ipſe Annibal modò tam glorioſus debellatur primùm à M. Marcello: deinde à Scipione profligatus in Africa, & à ſuis civibus damnatus, ad Antiochum Syriæ, mox ad Pruſiam Bithyniæ reges fugit: denique ab his etiam deſtitutus, veneno ſeipſe interimit, ne hoſtibus dedatur.

161. *Cliens.* l Patrocinium & opem alienam implorat qui paulò antè terrebat omnes.

Sedet ad prætoria regis. l In atrio palatii regii quotidiè manè præſtolatur, ut regem ſaluter, ſuaque illi officia deferat, is cui priùs tot homines parebant & obſequebantur.

Prætoria. l Prætorium vocatur domus aut tabernaculum Prætoris, atque inde cujuſcunque Ducis aut Regis.

dum Regi Bithyniæ placeat expergiſci. Animæ quæ hominum negotia quondam turbavit, exitum non præbebunt enſes, non lapides, non jacula; ſed iſte annulus ultor Cannarum, & tam copioſi *cruoris vindex. Vade, inſane, ac perge duras per Alpes, ut arrideas adoleſcentibus, ſiſq; declamandi* argumentum. *Mundus unus haud ſatis eſt adoleſcenti Pellæo. Efferveſcit miſer arcto orbis termino, quaſi Gyara rupibus atque anguſtâ Scripho compreſſus. Attamen quando ingreſſus erit civitatem à figulis inſtructam, tumulum ſatis habebit. Mors tantùm declarat quàm* vilia *ſint mortalium corpora. Non dubitatur Athos pridem navigatus, & quodcumque in monimentis profert Græcia futilis, quando ipſis claſſibus opertum mare,*

Donec Bithyno libeat vigilare Tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladii, non ſaxa dabunt, non tela, ſed ille
Cannarum vindex, ac tanti ſanguinis ultor
Annulus. I, demens, & ſævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, & declamatio fias.
Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis:
Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvâq; Scripho.
Cùm tamen à figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. MORS ſola fatetur
Quantula ſint hominum corpuſcula. Creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria; cùm ſtratum claſſibus iſdem,

ANNOTATIONES.

162. *Bithyno.* l Pruſiam intelligit regem Bithyniæ, quæ regio eſt Aſiæ minoris Ponto finitima, & Euxino mari.

163. *Finem animæ, &c.* l Tanto verò Duci hoc ſors non dabit, ut honeſtâ morte in bello defungatur. Vide quæ notavimus Sat. 6. ad v. 169.

165. *Cannarum vindex.* l Ultor cladis apud Cannas Apuliæ oppidum Romanis illatæ, ac tot annulorum Romanis Equitibus detractorum. Vide Annot. Sat. 2. v. 155. ad vocem *Cannis.*

166. *Annulus.* l Sub annuli gemma venenum ſemper habuit præparatum Annibal, quo ſe ab hoſtium captivitate & ultione vindicaret. Vet. Schol. Vide Tit. Liv. lib. 39. cap. 51. Plut. in vita Annibalis, &c.

I, demens. l Sarcaſmus in Annibalem, & ambitioſos gloriæ militaris.

167. *Declamatio fias,* l Ut in ſcholis Rhetorum, pueris materiam declamationis præbeas. Vide Sat. 7. v. 161.

168. *Unus Pellæo juveni,* &c. l Quot mala pariat gloriæ cupido, Xerxis, & Alexandri probat exemplis. Vide Plutarch. in Alexandri Magni & Themiſt. vita. Valer. Max. lib. 8. cap. 14. *Alexandri Magni pectus inſatiabile laudis,* inquit, *qui Anaxarcho comiti ſuo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles Mundos eſſe referenti, heu me, inquit, miſerum, quod ne uno quidem adhuc potitus ſum! Anguſta homini gloriæ poſſeſſio fuit quæ Deorum omnium domicilio ſufficit.*

Pellæo juveni. l Alexandro Pellâ urbe Macedoniæ oriundo.

169. *Æſtuat.* l Sic orbe toto ſe coarctatum putat, ut ſi Gyarâ, vel Scripho parvis Inſulis clauderetur. Ità mare in anguſto æſtuare dicimus.

170. *Gyara.* l Sat. 1. v. 73.
Scripho. l Sat. 6. v. 563.

171. *Figulis munitam intraverit urbem.* l Babylonem, à Semiramide conditam, & muro è coctis lateribus facto circumdatam, teſte Juſtino Lib. 1. Vide & Diodor. Sicul. l. 3. c. 4.

172. *Sarcophago.* l Ità vocatur ſepulcrum, quod carnes voret, à σαρκὸς & φάγω, item lapis quidam ex Aſſo Troadis Promontorio fiſſili venâ ſciſſus; in eo condita defunctorum corpora intra diem quadrageſimum abſumi teſtatur Plin. lib. 36. cap. 17.

Sarcophago contentus erit. l Alexander ille magnus, quem non capiebat orbis totus, in urbe Babylone veneno extinctus exiguo tumulo capietur. Vide Juſtin. Lib. 12.

174. *Velificatus Athos.* l Circumnavigatus ab exercitu Xerxis, poſtquàm fuiſſet à continenti abſciſſus ille mons Macedoniæ præaltus & in Ægeum mare procurrens, ut habet Plin. l. 4. c. 10. Idem atteſtatur Herodot. lib. 7. nempè Athon, à militibus Xerxis perfoſſum, & juſſum intercidi Iſthmum ad recipiendum mare in foſſam tantæ latitudinis, ut duæ triremes pariter illac traduci poſſent: id porrò jactantiæ, & potentiæ præſentim oſtentandæ, ac memoriæ ſui relinquendæ gratiâ potiùs quàm ullius neceſſitatis aut commodi factum notat ibidem Herodotus: & paulò pòſt refert aggeres circà Athon præfectos ad alveos fauces, ne per æſtuaria maris illæ obſtruerentur.

Quicquid Græcia mendax, &c. l Quicquid narrant Scriptores Græci vani & mendaces. Portentoſa Græciæ mendacia vocat Plin. l. 5. c. 1.

175. *Claſſibus iſdem.* l Quibus Athos velificatus à Xerxe. Claſſes verò dicit: nam ex Herodoto cit. & Juſtino Lib. 2. Xerxes habuit navium myriadas plures; ſiqua fides, decies centum millia numerantur.

Suppoſitumque

Suppoſitumque rotis ſolidum mare. Credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relictâ,
In Corum atq; Eurum ſolitus ſævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere paſſos,
Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſanè, quod non & ſtigmate dignum
Credidit, huic quiſquam vellet ſervire Deorum?

& ſolidum rotis ſubjectum eſt. Profunda flumina non dubitamus ſiccata, atque exhauſtos amnes Medo cœnante, & quæ canit Soſtratus axillis humidis. Attamen qualis reverſus eſt dimiſsâ Salamine, is barbarus, aſſuetus flagris caſtigare Corum & Eurum, nunquam id perpeſſos in Æoli cuſtodia, quique Neptunum ipſum vinculis conſtrinxerat? Lenius illud profectò, quod non etiam ſtigmata meritum putaverit. Ecquod Numinum ei miniſtrare conſentiret?

ANNOTATIONES.

176. *Suppoſitumque rotis.* l Scilicet cùm ex Aſia in Europam exercitus à Xerxe traductus, cum curribus plurimis, conſtructo navibus ponte à Seſto ad Abydum, junctoque Helleſponto, ſpatio ſeptem ſtadiorum interjacente. Quâ ratione pons iſte factus, ediſſerit Herodot. Lib. 7. cit. Vide & Sueton. Calig. cap. 19. ubi medium Baias inter ac Puteolos ſpatium trium millium & ſexcentorum ferè paſſuum, à Caligula ponte junctum refert; ac per eum biduo continenti primùm equo phalerato, deinde curru bijugi commeâſſe Imperatorem, comitante in eſſedis amicorum cohorte: atque *id excogitatum à Caio æmulatione Xerxis, qui non ſine admiratione aliquantò anguſtierem Helleſpontum contabulaverit.*

177. *Defeciſſe amnes, epotaque flumina.* l Juſtin. Lib. 2. *Xerxes*, inquit, *ſeptingenta millia de regno armaverat, & trecenta millia de auxiliis, ut non immerito proditum ſit, flumina ab exercitu ejus ſiccata, &c. . . . . ac veluti natura dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus ſternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.* Herodotus porrò citat. affirmat & amnes & lacus epotos defeciſſe, cùm ex Aſia copias duceret Xerxes: & Scamandrum quidem omnium primùm hominibus atque jumentis potantibus haud ſuffeciſſe, &c.

Medo prandente. l Conflato è Medis ac Perſis exercitu prandente & bibente.

178. *Soſtratus.* l Poëta qui ſcripſit Xerxis, ut aiunt, expeditionem.

Madidis alis. l Vel, dum Poëtico furore vel ebrius madet: vel dum recitat magnâ contentione ſudans maximè ſub alis, ut fit. Vetus Schol.

179. *Ille tamen qualis rediit.* l Superbus ille Xerxes demùm à Themiſtocle ſuperatus navali pugnâ, ad Salaminem Inſulam, quàm turpi fugâ Aſiam repetiit?

Salamine relictâ. l Inſula ſinûs Saronici Atticam inter & Peloponneſum contra Megaram urbem. Nempè ex Delphico reſponſo muris ligneis ſalutem tuentes Græci, ac in bellum navale intenti, anguſtias Salaminii freti, ne circumveniri à multitudine poſſent, occupaverant; quod feliciter ceſſit. Nam Perſæ victi, fuſi, fugati. Juſtin. cit. Lib 2.

180. *In Corum atque Eurum.* l Ventos ac mare ſibi volens habere obnoxia.

Corum, Eurum. l Hic ab ortu, ille ab occaſu flat. Plin. lib. 2. cap. 47. Metonymia eſt pro quibuſlibet ventis.

181. *Æolio nunquam, &c.* l Alludit ad Virgil. Æneid. 1. ubi

Vaſto rex Æolus antro
Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frænat.

182. *Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum.* l Nam ex Herodoto lib. 7. Solutum tempeſtate pontem audiens Xerxes, juſſit Helleſponto trecenta infligi verbera, & binas injici compedes: quin & miſſi qui ſtigmata inurerent & colaphos incuterent, &c.

Ennoſigæum. l Sic appellatur Neptunus, quòd terram quatiat. ἔνοσις, *concuſſio*, & γαῖα, *terra*. Gell. lib. 2 cap. 28.

183. *Quod non & ſtigmate, &c.* l Xerxis irridet veſaniam. Quin & ſtigmata & notas inuſſit mari, ut cicatrices indecoras peccati pœnam ferret Neptunus Deus maris. Apud Herodot. cit. etiam verbis ſævitur: O amara aqua, aiunt Xerxis miniſtri, dominus hanc tibi irrogat pœnam, quòd eum læſiſti, qui de te nihil malè meritus eſt. Te tamen Rex, velis, nolis, tranſmittet, &c.

184. *Huic quiſquam vellet ſervire Deorum.* l Neptunus Laomedonti, & Apollo quidem Admeto, Regibus Dii ſervierunt, ut fabulantur; at inſano & immani domino Xerxi quis Deorum velit ſervire? Ironia ſalſiſſima.

At qualis reversus est? Unicâ naviculâ scilicet, mari sanguivolento, & prorâ lentâ per crebra corpora. Honos efflagitatus petiit frequenter ejusmodi supplicium. O Jupiter largire diuturnitatem vitæ, concede plures annos. Id erectâ facie, id etiam pallens duntaxat exposcis. At quàm perpetuis & quàm magnis ærumnis abundat senium longius! Præ cunctis contemplare faciem deformatam atq; horridam, & aliam à sejpsa, pellem fœdam pro cute, & labentes malas, & rugas similes iis quas in vetusta bucca exarat simia jam parens, ubi Tabraca umbrosas aperit silvas. Multa sunt adolescentum differentiæ. Iste illo formosior, & hic isto. Longè ille validior alio. Senum vultus idem; artus cum voce tremuli: atq; adeò calvum caput & infantia narium humidarum. Panis gingivâ rumpendus infelici armis destituto. Tam molestus conjugi & filiis, ac sibimetipsi,

Sed qualis rediit? Nempe unâ nave cruentis
Fluctibus, ac tardâ per densa cadavera prorâ.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da spatium vitæ, multos da Jupiter annos;
Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas.
Sed quàm continuis & quantis longa senectus
Plena malis! Deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, & tales aspice rugas,
Quales umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
In vetulâ scalpsit jam mater simia buccâ.
Plurima sunt juvenum discrimina, pulcrior ille
Hoc, atque ille alio: multùm hic robustior illo.
Una senum facies, cum voce trementia membra,
Et jam læve caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingivâ panis inermi.
Usque adeò gravis uxori, natisque, sibique,

ANNOTATIONES.

185. *Sed qualis rediit?* l Sed quo tandem apparatu, quâ gloriâ in patriam redit qui tanto fastu ac terrore Græciam appetebat?

Unâ nave. l Piscatoriâ scaphâ, ministris destitutus, inglorius, imò turpis redit, fugitivus, trepidus. Justinus citatus.

Cruentis fluctibus. l Sanguine sui nimirùm exercitûs, ac Persarum ut terrestri sic & navali prælio magnâ strage cæsorum, tanto quidem numero, ut cadaveribus per mare fluitantibus retardaretur cursus istius naviculæ, quâ Rex fugiebat in Asiam trajiciens cum pauculis; quia solutum hibernis tempestatibus pontem ad Abydum offenderat. Herodot. Justin.

188. *Da spatium vitæ, &c.* l Culpat jam eos qui diuturnam magis vitam exoptant, quàm bonam. Senec. Epist. 101. *Quàm benè vivas, non quàm diu, refert: in hoc autem benè est sapius, ne diu.*

189. *Recto vultu.* l Apertè, non clàm; hoc enim orare non pudet. Vide Pers. Satir. 2. vers. 8.

Pallidus. l Præ nimio desiderio, præque metu non obtinendi quod anxius precaris.

192. *Dissimilemque sui.* l In senectute deformem, qui formosus fuerat in juventute.

Pro cute pellem. l Loco tenere cutis, jam pellem senio rugosam & asperam.

194. *Quales umbriferos.* l Tales rugas in genis, quales habet vetus simia, quâ nihil deformius.

Ubi pandit Tabraca saltus. l In silvis Tabracæ vicinis. Strabo Lib. 17. refert de Possidonio, qui è Gadibus in Italiam navigans, delatus est in Libyæ oram: in silva porrò quæ est juxta mare vidit plures simias, quarum aliæ super arboribus, aliæ in terra sederent, nonnullæ catulos haberent & ubera pendentia: risit autem cùm eas uberibus graves cerneret, nonnullas etiam calvas, nonnullas hernioſas. Hæc ille. Adstipulatur Herodot. Lib. 4.

Tabraca. l Vulgò *Tabarca*, urbs Africæ, in regno Algerii, ad mare mediterraneum sita, portum habet hodie satis commodum.

195. *Simia.* l Tull. 1. de Natura Deorum, n. 98. ex Ennio.

Simia quàm similis turpissima bestia nobis.

Et 2. de Divin. n. 69. simiam appellat *monstrosissimam bestiam.* Cœl. Rhodig. lib. 3. cap. 10. *ridiculam hominis imitationem*, vocat ex Galeno.

196. *Plurima sunt juvenum discrimina.* l Varia & multiplex est in juvenibus species & forma gloria: at senum una & communis est omnium deformitas.

198. *Trementia membra.* l Alii legunt, *trementia labra.*

199. *Læve caput.* l Calvum.

Madidique infantia nasi. l Ut infantibus abundans humor ex ore, ità senibus è naso defluit.

200. *Inermi.* l Carenti dentibus, quæ sunt hominis arma. Plin. l. 7. c. 16. Cœl. Rhodig. l. 4. c. 1.

Ut

Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi, torpente palato,
Gaudia. Nam ceciſit jam longa oblivio: vel ſi
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus,
Et quamvis toſâ palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt hæc inguinis ægri
Canities? Quid, quod meritò ſuſpecta libido eſt
Quæ veneremaffectat ſine viribus. Aſpice partis
Nunc damnum alterius. Nam quæ cantante voluptas
Sit licèt eximius citharœdus, ſitve Seleucus,
Et quibus auratâ mos eſt fulgere lacernâ?
Quid refert magni ſedeat quâ parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? Clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nuntiet horas.
Prætereà minimus gelido jam corpore ſanguis
Febre calet ſolâ: circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,
Promptiùs expediam, quot amaverit Hippia mœchos;
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno;
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos: quot longa viros exſorbeat uno

ut nauſeam pariat Coſſo inſidiatori. Haud voluptas par vini atque eſcæ palato hebeti. ********
* * * * * * * * * * * * 4 * * * *
Jam intuere detrimentum diverſa partis. Etenim quod gaudium canente, quamvis optimus fuerit citharœdus, etiam verò Seleucus, & quicis eſt conſuetudo ſplendeſcere veſte auro intexta? *Ecquid intereſt quâ regione ampli theatri conſideat qui vix percipiet canentes cornu, & buccinarum clangorem? Vociferatio deſideratur, ut auricula audiat quemnam accedere moneat famulus, & quotam horam indicet. Inſuper algente jam corpuſculo, exiguus ſanguis febre tantum ferveſcit. Turmatim obſident ægritudines nullius non ſpeciei, quarum appellationes ſi interrogaveris, facilius recenſebo quot adulteros Hippia dilexerit, imo quot ægrotos autumno Themiſon interfecerit, quot ſocios Baſilus, quot pupillos Hirrus circumvenerit.* *****

ANNOTATIONES.

202. *Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.* l Ut vix cum ferat Coſſus, qui tamen ut hæreditatis partem aucupetur, ſenes omni officiorum genere ſibi demereri ſtudet, & quidlibet ab eis pati aſſuevit.

209. *Aſpice partis nunc damnum alterius.* l Nempè ſurditatem, quâ fit ut ſenex auditûs careat voluptate.

210. *Cantante.* l Supple, Muſico Symphoniaco.

211. *Seleucus.* l Inſignis & eximius Tibicen.

212. *Quibus auratâ mos, &c.* l Horatius Epiſt. ad Piſones v. 215.

Tibicen traxitque vagus per pulpita veſtem.

214. *Cornicines, &c.* l Symphoniam in ludis adhiberi ſolitam docet Horatius Epiſt. ad Piſones verſ. 202. & ſeq.

215. *Clamore opus eſt, &c.* l Vociferetur magnâ contentione puer neceſſe eſt, ut audiat ſenex ſurdus, quoties ei nunciat adeſſe quempiam ſalutare & alloqui cupientem.

216. *Quot nuntiat horas.* l Solebant famuli horas dominis annuntiare. Martial. lib. 8. Epig. 67.

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
Jam conviva mihi Caciliane venis.

Plin. l. 7. c. 53. Cn. Bæbius Pamphilus, cum puero quæriſſet horas, protinùs expiravit.

217. *Minimus gelido jam corpore ſanguis.* l In ſenibus ſanguis minùs abundat, atque adeò pauciores ac minùs ſubtiles gignit ſpiritus.

219. *Morborum omne genus.* l Plin. l. 7. c. 50. *Senecta in pœnam vivacis*, inquit, *tot periculorum genera, tot morbi, tot cura, ... hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta.*

220. *Hippia.* l Sat. 6. v. 82.

221. *Themiſon.* l Medicus tunc nobilis: *Archiater illius temporis, cui detrahit*, ut habet vetus Schol. Ejus ut optimi Medici meminit Cornel. Celſus. Plin. l. 29. cap. 1. Aſclepiadis auditorem illum fuiſſe refert, ejuſque placita mutâſſe. Apud Athen. lib. 7. cap. 10. celebratur *Themiſon* Cyprius, Antiochi regis deliciæ.

Autumno. l Tunc enim frequentiores morbi. Vide Sat. 6. v. 516. ad hæc verba, *Septembris & Auſtri.*

Occiderit. l Mori fecerit pharmacis imperitè & perperam collatis. Sarcaſmus in Medicos indoctos, quem egregiè imitatus eſt Gallicus non nemo Satiricus, nomine ſatis notus, haud ità pridem.

222. *Baſilus.* l De eo jam Sat. 7. v. 145. *Advocatus eo tempore prævaricator fuit*, teſte vet. Schol. Alii Prætorem dicunt ſocios populi Romani, quibus erat Præfectus, rapinis vexantem, ac bonis ſpoliantem fraudulentis accuſationibus circumventos.

Hirrus. l Tutor infidelis pupillos defraudans.

* * * I * * *

Promptiùs enumerabo quot modò villas habeat ille *quo resecante crepitabat barba mihi adolescenti molesta. Iste scapulâ, is lumbis, ille coxâ infirmus; hic utrumque amisit oculum, invidetque coclitibus; labia istius pallentia escam sumunt aliorum digitis; ipse visis dapibus victum solitus aperire inhiat solùm velut hirundinis pullus, ad quem parens famelica referto ore advolat. Cuncta verò detrimenta artuum superat insania, quæ neque famulorum appellationes, neq; faciem novit familiaris, quicum hesternâ nocte epulatus est, neq; eos quos procreavit, & quos aluit. Etenim libello crudeli prohibet suos esse hæredes, omnes* autem *facultates ad Phialem devolvuntur. Adeò potens est spiratio oris solertis, quod plures annos mansit in custodia prostibuli. Quamvis* autem *mentis sensus valeant, nihilominùs deducenda sunt filiorum funera: spectanda pyra dilectæ uxoris ac fratris, atq; urnæ sororum* ciner.bus *refertæ. Hoc supplicium assignatum est longam vitam ducentibus, ut continuò iteratâ familiæ ruinâ, plurimis in fletibus & in dolore assiduo, atq; atris vestimentis consenescant. Rex Pyli, si fides aliqua summo Homero, extitit exemplum ævi post cornicem secundi. Scilicet beatus qui tot per sæcula mortem retardavit, & annos suos jam dextrâ numerat, & qui tam sæpe vinum recens potavit: quæso paululùm adverte,*

Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus.
Percurram citiùs quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxâ debilis; ambos
Perdidit ille oculos, & luscis invidet: Hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ deducere rictum
Suetus, hiat tantùm, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præteritâ cœnavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice sævo
Hæredes vetat esse suos: bona tota feruntur
Ad Phialen. Tantùm artificis valet halitus oris,
Quòd steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus aspiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque sororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigrâ veste senescant.
Rex Pylius (magno si quicquam credis Homero)
Exemplum vitæ fuit à cornice secundæ.
Felix nimirùm, qui tot per sæcula mortem
Distulit, atque suos jam dextrâ computat annos,
Quiq; novum toties mustum bibit; oro, parumper

ANNOTATIONES.

226. *Quo tondente gravis, &c.* l *Licinus è tonsore Senator factus.* Vetus Schol. Vid. Annot. ad Sat. 1. v. 25. ubi idem versiculus habetur.

227. *Ille humero, hic lumbis, &c.* l Alia persequitur senectutis incommoda.

229. *Cibum capiunt digitis alienis.* l Propriis uti digitis ac manibus non valet ille, sive ob chiragram, sive ob paralysim.

236. *Codice sævo.* l Testamento, per quod proprios exhæredat filios, ut mulierem impuram ex asse hæredem scribat.

238. *Phialen.* l Quæ nefando obsequio senis animum demeruit & captavit.

240. *Ut vigeant sensus, &c.* l Quòd si illa absunt incommoda, alia succedunt. Si benè sanus est senex corpore & mente; premitur aliis mœroribus de morte propinquorum, quos antè se efferri videt.

246. *Rex Pylius.* l Nestor Rex Pyli, quæ urbs est Peloponnesi. Ovid. Lib. 1. de Ponto, Eleg. 5.

Crede mihi, Pylio Nestore major ero.

247. *Vita à cornice secunda.* l Id est longissimæ post cornicem. Tres hominis ætates Nestori attribuit Homerus Odyss. 3. Cornici novem Plinius ex Hesiodo: quod quidem fabulosum & ipse ibidem existimat Libro, nimirùm 7. c. 48. paritèr & Macrobius l. 7. c. 5.

248. *Tot per sæcula.* l Per annos trecentos. Alii tamen affirmant Nestorem non vixisse ultra nonaginta annos, tresq; nihilominùs ætates, quas annorum triginta dumtaxat singulas numerant.

249. *Dextrâ computat annos.* l Hinc Juvenalis innuit Nestorem vixisse plura sæcula, idque ex communi opinione. Observandum quippe veteres digitis sinistræ manûs solitos computare usq; ad centum; dextrâ verò majores numeros. Quod ex Beda fusè refert & explicat Cœl. Rhodig. l. 23 c. 12. & seq.

250. *Novum toties mustum bibit.* l Adeóque tot autumnos vidit.

Attenda

Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cùm videt acris
Antilochi barbam ardentem: nam quærit ab omni
Quiſquis adeſt ſocio, cur hæc in tempora duret;
Quod facinus dignum tam longo admiſerit ævo.
Hæc eadem Peleus, raptum cùm luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Trojâ Priamus veniſſet ad umbras
Aſſaraci magnis ſolemnibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
Caſſandra inciperet, ſciſsâque Polyxena pallâ:
Si foret extinctus diverſo tempore, quo jam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? Omnia vidit
Everſa, & flammis Aſiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus poſitâ tulit arma tiarâ,
Et ruit ante aram ſummi Jovis, ut vetulus bos,

quantum ipſe de fatorum decretis, ac de longiori filo conqueratur, quando cernit flagrantem barbam Antilochi bell. coſi: Singulos enim ſodales, quicunque aſtant, interrogat; quare ad illud ævum uſque permaneat; ecquod crimen ita diuturnam ætatem meritum perpetrarit? Ea ipſa Peleus ait, quando Achillem ſublatum dolet: & alter cui licet deflere Ithacum nantem. Stante Ilio Priamus acceſſiſſet ad manes Aſſaraci, celebri pompâ, Hectore cateriſq; fratribus feretrum collo geſtantibus, inter fletus Trojanarum, ita ut Caſſandra prior auſpicaretur lamentationem facere, & Polyxena diſruptâ chlamyde; ſi mortuus eſſet alio tempore, cùm Paris jam incœperat fabricare naves generoſas. Ævum ergo diuturnum quid præſtitit? Aſpexit cuncta diſturbata, atque Aſiam igne & armis ſubverſam. Tum miles titubans arma portavit pileo abiecto, ac cecidit ad altare ſupremi Jovis, tanquam bos annoſus,

ANNOTATIONES.

252. *Nimio de ſtamine.* l De vita diuturniori. Vide Sat. 3. v. 27. Annot. ad vocem *Lacheſi.*

253. *Antilochi barbam ardentem.* l Cum videt cremari corpus Antilochi filii ſui jam barbati & ſtrenui, atque in ætatis flore morientis, ſcilicet à Memnone occiſi. Odyſſ. 4.

254. *Cur hæc in tempora duret.* l Ut plures ærumnas ferat nimirúm.

256. *Peleus.* l Videns Achillem filium ſuum immaturè præreptum fato, & à Paride interfectum.

257. *Atque alius.* l ſimilia loquitur & Peleus, & Laërtes, ut Neſtor ſuprá.

Alius, cui fas, &c. l Odyſſ. ult. à Jove mortem precatur ſenior Laërtes, dolens Ulyſſem filium Ithacæ Inſulæ regem, undis jactatum annos decem, per maria vagabundum, ſæpè naufragum, adeò ut ejus varii errores ac ærumnæ Homeri Odyſſeæ materiam præbuerint.

258. *Incolumi Trojâ, &c.* l Si ante excidium Trojanum, ſi ante regni ac ſuorum cladem Priamus vitâ functus eſſet, ſanè felix ac beatus exiſtiſſet.

Veniſſet ad umbras Aſſaraci. l Adiiſſet in Inferis Aſſaracum avum fratris ſui.

259. *Hectore funus portante, &c.* l Majori natu filio Priami cum fratribus. Priamo filios quinquaginta, ac filias duodecim fuiſſe aiunt, Homerus. Cicer. Tuſcul. 1. &c.

Funus portante. l Tit. Liv. lib. 48. Epitom. M. Æmilius Lepidus Princeps, Senatûs, antequàm expiraret, præcepit filiis lecto ſe ſtrato, ſine linteis, ſine purpura efferrent. Plin. l. 7. c. 44. *Quint. Metellus Macedonicus,* inquit, *quatuor filiis illatus rogo eſt, uno Prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, uno Cenſorio.*

261. *Ut primos edere planctus, &c.* l Quaſi præfica. Nam conducebantur olim mulieres ita dictæ, quæ luctum ederent in funeribus, ac cæteris modum plangendi darent. Feſtus.

262. *Caſſandra.* l Priami filia Trojæ ruinam vaticinata, hanc ab Apolline facultatem incaſsùm adepta.

Sciſsâque Polyxena pallâ. l Filia item Priami ſciſſis veſtibus ex antiquo more dolorem teſtificata.

263. *Tempore, quo, &c.* l Cùm Paris naves adhuc ædificaret, quibus in Græciam veniens Menelai Principis uxorem Helenam è domo viri in Troadem rapuit: quod tot bellis occaſionem, Trojanoque excidio deinde præbuit. Vide Hor. lib. 1. Ode 15. &c.

266. *Aſiam.* l Trojam ac Troadem quæ pars eſt Aſiæ minoris.

267. *Tunc miles tremulus.* l Tum Priamus ſenio tremens coactus eſt arma induere, ad repugnandum Græcis Helenam repetentibus & injuriam ulciſcentibus.

Tiarâ. l Pileo in pace uſitato. Vide Sat. 6. ad v. 515. annotata in ſimili voce.

268. *Ruit ante aram ſummi Jovis.* l Trucidatus à Pyrrho ante aram Jovis Hercei.

Qui

qui ab immemori jam aratro contemptus cervicem exilem & infortunatam dat heri gladiis. Atq; iſte quidem *hominis quodammodo finis* eſt; *at conjux qua ſuperſtes ei fuerat, rictu canino truculenta latravit. Propero ad noſtrates, ac prætermitto Regem Ponti, & Crœſum, quem æqui Solonis diſertus ſermo præcepit attendere ad extrema tempora ævi diuturni. Illinc prodierunt exilium, & cuſtodia, & palus Minturnenſis, & panis corrogatus* apud *Carthaginem ſubactam. Quid eo cive naturâ felicius unquam in orbe, quid Roma produxiſſet, ſi circumacto victorum agmine, atq; univerſo militiæ apparatu pulchram animam emiſiſſet, quando exilire cupiebat è curru Teutonico? Prudens Campania præbuerat Pompeio febres*

Qui domini cultris tenue & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato jam faſtiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: ſed torva canino
Latravit rictu, quæ poſt hunc vixerat uxor.
Feſtino ad noſtros, & regem tranſeo Ponti,
Et Crœſum, quem vox juſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ juſſit ſpatia ultima vitæ.
Exilium, & carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victâ Carthagine panis,
Hinc cauſas habuere. Quid illo cive tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius unquam,
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompâ, animam exhalâſſet opimam,
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres

ANNOTATIONES.

270. *Ab ingrato jam faſtiditus aratro.* l Bos jam arando ob ſenium inutilis mactatur ab ingrato agricola tot ejus laborum immemori.

271. *Canino latravit rictu.* l Hecuba, quam fabulantur verſam in canem: eò quòd percita dolore in Græcorum obvium quemque debaccharetur, atq; dicteriis lacerare & allatrare veluti conſueviſſet. Vide Plaut. Menæch. ſc. 14. Ovid. Metam. 13. Cicer. Tuſc. n. 63.

273. *Feſtino ad noſtros.* l Feſtinat oratio ad exempla Romanorum, quibus longa vita pariter ærumnas attulit.

Regem Ponti. l Mithridatem tot tantarumque gentium Principem, ut annis quadraginta cum victore terrarum populo bellaverit: ac vix ariete velut triplici denique ſit æquatus ſolo, ac principatu vitâq; pariter excuſſus, Syllæ Cornelii felicitate, Luculli virtute, poſtremo magnitudine Pompeii. Hæc Cœl. Rhodig. l. 22. c. 20.

274. *Crœſum.* l Hunc Lydiæ regem beatum ſe ob ſummas opes credentem admonuit Solon, neminem ante obitum judicari felicem debere. Quod ille verum tandem agnovit poſtquàm à Cyro Perſarum Rege captus, & vivus tantùm non exuſtus eſt. Vide Herodot. lib. 1. Juſtin. Plutarch.

Juſti Solonis. l Gell. lib. 17. cap. 21. ait Solonem unum ex illo nobili numero Sapientum Leges Athenienſium ſcripſiſſe, regnante Romæ Tarquinio Priſco anno regni ejus trigeſimo tertio. Vide Plutarch. &c.

275. *Reſpicere ad longæ, &c.* l Ovid. ſententiam Solonis ita expreſſit:

--------- *Scilicet ultima ſemper*
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet.

276. *Exilium, & carcer, &c.* l Si Marius minùs vixiſſet, non eſſet expertus exilium, carcerem, mendicitatem. Nimirùm Caius ille Marius à Sylla victus fugit, atque in paludibus prope Minturnas latuit. Inde verò in carcerem arreptus, immiſſum Fallum percuſſorem vultu majeſtate deterruit. Hinc trajecit in Africam & Carthagine pauper & exul panem mendicavit. Aurel. Victor. Tit. Liv. Epitom. lib. Plutarch.

Minturnarum. l Hæc fuit olim urbs Latii, Liris fluvii oſtia: hodie jacet in ruderibus.

277. *Victâ Carthagine.* l Romano Imperio ſubditâ, & tunc prætorem habente Sextilium qui C. Marium Libyâ prohibuit. Plutarch. Vita C. Marii.

278. *Hinc cauſas habuere.* l E longiori vita cauſas habuerunt plures ærumnæ.

Illo cive. l C. Mario.

280. *Si circumducto captivorum, &c.* l Si pe actum triumphum ſtatim obiiſſet.

281. *Opimam.* l De opinis ſpoliis gloriante

282. *Cum de Teutonico,* &c. l Cùm paratus eſ deſcendere, vel, cùm deſcenderet è curru, q de Cimbris ac Teutonibus triumphum eger C. Marius Arpinas, ſepties Conſul, Teutones Gallia apud Aquas Sextias, Cimbros in Ita in Campo Caudio vicit, deque his triumpha Aurel. Victor. Teutones ſunt populi Germa prope Cimbros, ad Boream.

283. *Provida.* l Quaſi prævidens imminen ei miſerias & calamitates, quibus per febr eximeretur: quæ proinde videtur fuiſſe optand

Provida Pompeio, &c. l Cic. Tuſc. 1. n. *Pompeio noſtro familiari, cum graviter agrota Neapoli, melius eſt jactum .... Utrum igit*

Optand

Optandas: ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. Igitur fortuna ipſius, & urbis
Servatum victo caput abſtulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac pœnâ caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cùm Veneris fanum videt anxia mater
Uſq; ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? Pulcrâ gaudet Latona Dianâ.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. Cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque ſuam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii miſeros trepidoſq; parentes
Semper habet. RARA eſt adeò concordia formæ
Atque pudicitiæ. Sanctos licèt horrida mores

exposcendas: at plurima civitates precesque communes superarunt; Sero igitur illius ac Romæ ademit superato capiti conservatum. Tormento ejusmodi, isthæc annis Lentulus immunis fuit: & Cethegus interiit non truncatus, atq; integro corpore Catilina procubuit. Parens sollicita leni susurro filiis, apertiore filiabus pulchritudinem precatur, quoties aspicit Veneris templum, usq; ad precum voluptatem. Quare verò redarguas, ait? Latona delectatur Dianâ formosâ. At prohibet Lucretia vultum expeti, qualis ipsi erat. Virginia Rutilæ gibbum habere vellet, suamque formam tradere Rutilæ. Sed venusto puer corpore nunquam non infelices & anxios tenet genitores. Tam infrequens est consensus pulchritudinis & castimoniæ.

Quamvis indolem castam dederit familia agrestis,

ANNOTATIONES.

tum esset extinctus, à bonis rebus, an à malis discessisset? Certè à miseriis. Non enim cum socero bellum gessisset, non imparatus arma sumpsisset, non patriam reliquisset, non ex Italia fugisset, non exercitu amisso nudus in servorum manus ac ferrum incidisset; non liberi desleti; non fortunæ omnes à victoribus possiderentur. Qui si mortem tum obiisset, in amplissimis fortunis occidisset. Is propagatione vitæ quot, quantas quàm incredibiles hausit calamitates? Hac morte effugiuntur.

Campania. l Pars regni Neapolitani, perquàm amœnis & beata.

284. *Sed multa urbes, &c.* l Votis publicè factis pro ejus incolumitate, ſervatus eſt Pompeius ad multa mala reſervatus. Vide Plutarch.

285. *Vicerunt.* l A Diis impetrârunt, ne ex ea febre moreretur.

Fortuna ipsius, &c. l Vota malignè exaudita, fatum ſuum atque urbis, honeſtæ morti ſubtraxerunt Pompeium, quem deinde Ptolemæus Ægypti Rex, ad quem fugerat, capite truncari juberet.

286. *Victo.* l Profligato à Cæſare.

Hoc cruciatu. l Tali mutilatione corporis & capitis diminutione, qualem tulit Pompeius ille Magnus.

287. *Lentulus Cethegus.* l Illi cum Catilina contra Rempublicam conjurati, jubente Cicerone Conſule, in carcere ſtrangulati ſunt: ipſe vero Catilina in acie pugnans cecidit. Appian. Sallust. &c.

288. *Integer.* l Non truncato capite, integro nimirum cadavere.

289. *Formam optat.* l Neque pulchritudinem optandam oſtendit ob imminentes inde injurias & diſcrimina. Vide Perſ. Sat. 2.

290. *Veneris.* l Venuſtatis Deæ.

291. *Usque ad delicias votorum.* l Non tantùm ex impetrata forma, ſed etiam ex votis ipſis captans delicias & gaudia.

Cur tamen, inquit, corripias. l Eccur damnes ejuſmodi vota, quandoquidem & Latona filiæ pulcritudine delectatur? Ex Homero, & Virgilio.

292. *Dianâ.* l Jovis ex Latona filia, eodem cum Apolline partu edita: ob caſtitatis ſtudium ſilvas coluiſſe, & hominum conſortia fugiſſe dicitur. Vide Ciceronem de Natura Deorum.

293. *Sed vetat optari.* l Reſpondet Poëta, & opponit Lucretiæ exemplum, cui forma ſtuprum à Tarquinio Superbi filio, & à ſeipſa necem attulit. Vide hiſtoriam apud Liv. lib. 1. cap. 58. Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 4. &c.

294. *Cuperet Rutilæ Virginia*, &c. l Virginia optâſſet eſſe tam deformis quàm Rutila, ne Appio Decemviro appetita ab ipſo patre Virginio ſuam pudicitiam vindicante occideretur. Vide Tit. Liv. lib. 3. cap. 44.

Rutilæ. l Vetulæ deformis & gibboſæ, quam annos nonaginta ſeptem exceſſiſſe ait Plin. lib. 7. cap. 48.

295. *Suam Rutilæ dare.* l Juvenilem ſuam faciem & formam cum ſenili deformitate commutare.

296. *Trepidos.* l Ne Puer corrumpatur.

297. *Rara est adeò concordia.* l Ovid.

Lis est cum forma magna pudicitia.

298. *Sanctos licèt horrida, &c.* l Quamvis educatio aſpera & ſevera ſanctos mores formârit. Vide Sat. 6. v. 287.

& priſcas Sabinas amulata: inſuper mentem pudicam, & faciem verecundam ſanguine ardentem conferat natura liberalis favente dextrâ, (nam quid amplius juveni dare valet natura omni pædagogo & diligentiâ efficacior) haud permittitur viros extare. Etenim profuſa corruptoris malitia non dubitat ipſos genitores ſollicitare. Adeò certa ſpes eſt *in largitionibus. Nemo tyrannus emaſculavit adoleſcentem non pulcrum in caſtro diro: & Nero nobilem diſtortum, aut ſtrumoſum, aut ventre aquè ac gibbo turgentem haud rapuit. Vade modò atque gaude pulcritudine pueri tui, cui graviora imminent pericula. Publicus evadet mœchus, ac timebit omnem ultionem, quam repetit conjux irâ* inflammatus. *Neq; fortunatior erit Martis ſidere, ut nunquam in vincula incurrat. Porrò is mœror aliquando repoſcit amplius, quàm jus quodcumque permittit mœrori. Iſte gladio perimit, hic ſanguinolentis ictibus concidit adulteros quoſpiam: atq; mugilis ingreditur. At tuus Endymion mœchus erit adamatæ matronæ: ſtatim quando Servilia nummos donabit, erit etiam ejus quam minimè diligit. Univerſis ſpoliabit ſe*

Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas,
Prætereà caſtum ingenium, vultumque modeſtu
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu: (quid enim puero conferre poteſt pl
Cuſtode, & curâ natura potentior omni?)
Non licet eſſe viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipſos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia. Nullus ephebu
Deformem ſævâ caſtravit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumoſum, atq; utero pariter, gibboq; tumente
I nunc & juvenis ſpecie lætare tui, quem
Majora expectant diſcrimina. Fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quaſcunque maritus
Exigit iratus: nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exi
autem
Interdum ille dolor plus, quàm lex ulla dolori
Conceſſit. Necat hic ferro, ſecat ille cruentis
Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ. Mox cùm dederit Servilia nummos,
Fiet & illius quam non amat: exuet omnem

ANNOTATIONES.

299. *Sabinas.* l Caſtitate inſignes. Vide Sat. 3. v. 169. & Sat. 6. v. 163.

300. *Caſtum ingenium, &c.* l Etſi caſtitatis & pudicitiæ amorem dederit natura pariter atque inſtitutio, corruptioni obnoxius eris.

301. *Sanguine ferventem.* l Facilè erubeſcentem, pudibundum. Pudens natura diffundit ſanguinem, & eum quaſi velamen obtendit: & hinc rubor. Ut explicat Macrob. l. 7. c. 11.

304. *Non licet eſſe viros.* l Formoſi enim alii caſtrantur, alii in muliebrem defluunt mollitiem: undè & deſinunt eſſe viri.

305. *Tentare parentes.* l Ut pueros formoſos corruptoribus vendant.

306. *Ephebum.* l Puerum jam puberem, annos quatuordecim aſſecutum.

307. *Sæva in arce.* l Tarpeiâ, ubi ingenuorum pædagogia habuit Nero. Sueton. Ner. c. 28.

308. *Prætextatum.* l Prætextâ ornatum, adeòque ingenuum ac nobilem.

Rapuit. l Ad ſtuprum.

312. *Maritus exigit iratus.* l Quando mœchum deprehendit cum uxore. Quidam legunt, *Quaſcumque mariti irati delent.*

313. *Aſtro Martis.* l Ipſo Marte Deo, qu in adulterio cum Venere deprehenſum cat Vulcanus colligavit, & in cæterorum Deor conſpectu ſtatuit ludibrio expoſitos. Ovid. M

315. *Ille dolor.* l Mariti juſtam ab adul ultionem repoſcentis.

317. *Mugilis intrat.* l Mugil, piſcis igra capite, cætera gracilis, quem (pariter & a raphanum) in deprehenſorum mœchorum p cem mariti per vim immittebant. Vetus Sc Catull. Carm. 15.

Ah te tum miſeri malique fati,
Quem attractis pedibus, patente portâ,
Percurrent raphanique mugileſque.

218. *Endymion.* l Filius tuus æquè pulche Endymion paſtor, quem Lunæ adamatum fi lantur. Re autem verâ primus ille Lunæ cur obſervavit. Teſte Plin. lib. 2. cap. 9.

319. *Servilia.* l Matrona deformis ac di cujus amori etſi non amans indulgebit qua cauſâ. Servilia Bruti mater cum Cæſare mœ ta. Plutarch.

320. *Exuet omnem Corporis ornatum.* l U nes & gemmas ſibi detrahet ut donet mœcho

Corp

Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, ſive eſt hæc Hippia, ſive Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed caſto quid forma nocet? Quid profuit olim
Hippolyto grave propoſitum? Quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ſeu faſtidita repulſa: 326
Nec Sthenobæa minùs quàm Creſſa excanduit,
& ſe
Concuſſere ambæ. Mulier ſæviſſima tunc eſt,
Cùm ſtimulos odio pudor admovet. Elige quidnam
Suadendum eſſe putes, cui nubere Cæſaris uxor 330
Deſtinat. Optimus hic & formoſiſſimus idem
Ingentis patriciæ rapitur miſer extinguendus
Meſſalinæ oculis. Dudum ſedet illa parato
Flameolo; Tyriuſque palàm genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur 335
Antiquo: veniet cum ſignatoribus auſpex.

corporis ornamentis. Nam quid non indulgebit qualibet
**ſeu eſt illa Hippia, ſeu Catulla? Mulier peſſima iſtic habet omnem indolem. Verùm pudico quid obeſt pulcritudo? Ecquid Hippolyto pridem contulit ſeverum inſtitutum? Ecquid Bellerophonti? Scilicet illam puduit quaſi contemptam repudiatione: neque Sthenobæa levius irata eſt quàm Cretica; ſeque utraq; incitavit. Fœmina tum ferociſſima eſt, quando verecundia ira incentiva adhibet. Statue quod exiſtimes eſſe dandum conſilium* ei, *cui conjux Imperatoris connubio* jungi *meditatur. Is præclarus, ipſe etiam ſpecioſiſſimus, proſapia nobilis, infelix offertur occidendus* in *conſpectu Meſſalinæ. Hæc pridem expectat comparato flameo; & genialis* thorus *purpureus in hortis aptatur publicè: ac more veteri decies centena tradentur: accedet auſpex cum obſignatoribus.*

ANNOTATIONES.

329. *Hippia, ſive Catulla.* l Impura mulier ſive ...ricia & liberalis fuerit, ut Hippia; ſive ple... & avara, ut Catulla; nihil negabit ſuæ li...ni.

330. *Deterior totos, &c.* l Erga dilectum mœ...m bona eſt & liberalis, quæ in cæteros om...s avara & nequam.

331. *Sed caſto quid, &c.* l Objectio, cui mox ...ondet ipſe, allatis exemplis.

332. *Hippolyto.* l Hic Theſei filius caſtus admo...n & pulcher, à Phædra noverca perditè ...tus, ejus repulſæ odium incurrit, & hinc ...rem, ab ipſa ad patrem delatus. Vide Sen. ...gic. Hippolyt.

...*Bellerophonti.* l Ille Glauci regis filius apud Præ... Argivorum regem hoſpes, ab ejus uxore ...nobæa in adulterium pellectus cùm obſequi ...iſſet, pariter eſt accuſatus apud maritum, & ...ia multa perpeſſus. Vide Horat. lib. 3. ...7.

...*Creſſa.* l Cretenſis Phædra, Minoïs Cre... regis filia, ob repulſam excanduit, & inſur... adversùs Hippolytum, ſimiliter & Sthenoin Bellerophontem.

...*concuſſere ambæ.* l Amore in odium verſo ...indictam ſe excitavere.

...*Cum ſtimulos, &c.* l Quando pudore fu... exanditur & exſtimulatur.

...*quidnam, &c.* l Quid nimirùm ſuaderes ..., cui Meſſalina nubere vult?

...*Cui nubere Cæſaris uxor deſtinat.* l C. Silio ...ſili deſignato formoſo admodùm juveni, ... deperibat Meſſalina Claudii Imperatoris uxor. Hæc non contenta tot adulteriis, illi voluit palàm nubere, dum Cæſar Hoſtiæ morabatur ſacrificii causâ. Cornel. Tacit. l. 11. Suet. Claud.

332. *Extinguendus Meſſalinæ oculis.* l Rem ubi reſcivit Claudius, ante oculos Meſſalinæ Silium adulterum occidi imperavit: ipſamque poſteà Meſſalinam.

334. *Flameolo.* l Indumento nuptiali. Vide Sat. 2. ad v. 124. Annot.

Genialis. l In honorem Genii. Vide Perſ. Sat. 2. v. 3. Annot.

In hortis. l Claudium venire promptum ultioni audiens Meſſalina Lucullianos in hortos digreſſa. Tacit. lib. 11.

335. *Decies centena.* l Millia ſeſtertiûm, ex pacto dotali, dabuntur Silio. Numerus certus pro incerto, id eſt, prægrandis ſumma in dotem. Vel quòd ea dos maxima tunc Romæ foret, pecuniæ dotali legum juſſis modum imponentibus. Ita Turnebus lib. 18. cap. 30.

Ritu antiquo. l Nimirùm ex quo Romæ luxus invaluit.

336. *Cum ſignatoribus.* l Cum Notariis ac teſtibus, ad nuptiales tabulas conficiendas & obſignandas.

Auſpex. l Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Apud antiquos*, inquit, *non ſolùm publicè, ſed etiam privatim nihil gerebatur, niſi auſpicio priùs ſumpto: quo ex more nuptiis etiamnum auſpices interponuntur. Qui quamvis auſpicia petere deſierint, ipſo tamen nomine veteris conſuetudinis veſtigia uſurpant.*

Hæc

Ea tu arbitrabaris arcana, & non multis credita? At illa *non nisi ex lege cupit inire conjugium.* Igitur *eloquere, quid eligas. Si recuses obtemperare, moriendum est ante candelas: si crimen perpetres, exiguum intervallum concedetur, donec illud civitati ac plebi cognitum ad aures perveniat Cæsaris. Hic familia labem pestremus accipiet. Interim tu jubenti morem gere, si tanti facienda est vita dierum aliquot. Quodcumq; minus & sazius dixeris, dandum est ensi collum istud album ac venustum.* An *igitur mortales nihil cupient? Si consilium petas, Deos ipsos sines dijudicare, quid expediat nobis, ac negotiis nostris conducat. Etenim loco suavium convenientissima qualibet largientur Divi. Hi plus diligunt hominem, quàm* ipse *se. Nos impetu mentis, & inconsideratâ atque præcipiti libidine abrepti exceptamus connubium; & partum conjugis. Iis autem perspectum, quinam infantes, & quæ conjux futura sit. Quòd si quid nihilominùs & petas, & voveas templis viscera, & divina tomacula albi porcelli,*

Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas?
Non nisi legitimè vult nubere. Quid placeat, dic
Nî parere velis, pereundum est ante lucernas. 33
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum
Nota urbi, & populo, contingat Principis aures,
Dedecus ille domûs sciet ultimus. Intereà tu
Obsequere imperio, si tanti est vita dierum
Paucorum. Quicquid levius, meliusque puta
Præbenda est gladio pulcra hæc & candida cerv
Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis, 3
Permittes ipsis expendere Numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt D
Carior est illis homo, quàm sibi. Nos animor
Impulsu, & cæcâ magnâque cupidine ducti, 3
Conjugium petimus, partumque uxoris: at il
Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
Ut tamen & poscas aliquid; voveasque sacelli
Exta, & candiduli divina tomacula porci; 3

ANNOTATIONES.

337. *Secreta.* l Clam Cæsare Claudio.

338. *Nonnisi legitimè vult nubere.* l Tacit. Annal. 11. *Cuncta nuptiarum solemnia celebrat,* inquit, *additque fabulosum visum iri hoc, palam Consulem designatum cum uxore Principis, prædictâ die, adhibitis qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum causâ, convenisse, audisse auspicum verba, subisse, sacrificâsse, apud Deos; discubitum inter conjuvas; oscula, complexus, noctem denique actam licentiâ conjugali, &c.* Sueton. Claud. c. 26. *Cùm Messalinam comperisset super cætera flagitia atque dedecora, C. Silio etiam nupsisse, dote inter auspices consignatâ, supplicio affecit.* cap. verò 29. *omnem fidem excesserit, quod nuptiis, quas Messalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipse consignaverit, indultus, quasi de industria simularentur, ad avertendum transferendumque periculum, quod imminere ipsi per quædam ostenta portenderetur.*

339. *Ni parere velis.* l Si abnuerit Silius, à Messalina iratâ occidi jubebitur ante noctem. Tacit. ait multas mortes jussu Messalinæ patratas.

Ante lucernas. l Antequàm lucernæ accendi solent.

340. *Si scelus admittas,* l Si insano amori Silius obsequatur, Cæsari paulò post rem accipienti audaciæ dabit pœnas iuæ.

341. *Contingat Principis aures.* l Narcissus libertus apud Claudium instituit, Messalinam detulit; *Matrimonium Silii,* inquit, *vidit populus & Se & miles; ac ni properè agis, tenet urbem ma . . . . . Quo pavore offusus Claudius iden interrogabat, an ipse Imperii potens? An privatus esset? Interim Messalina non aliàs s luxu,* &c. Cornel. Tacit. cit. lib. 11. Ann

342. *Dedecus domûs.* l Tacit. ibid. *Mes facilitate adulterorum in fastidium versâ ad nitas libidines profluebat . . . . Nomen matr concupivit Silius ob magnitudinem infamiæ, apud prodigos novissima voluptas est.*

Tu obsequere imperio. l Tu Sili, morem imperioso Messalinæ amori, ut dies aliqu tam protrahas.

345. *Præbenda est gladio.* l Seu Messalinæ Claudii.

Pulcra hæc & candida cervix. l Quæ Sil maturæ mortis causa.

347. *Permittes ipsis,* &c. l Vide Val. M lib. 7. c. 2. cujus verba retulimus initio in hanc Satiram.

353. *Qui pueri.* l An boni, an mali fi cituri.

355. *Divina.* l Diis offerenda.

Tomacula. l Pinguia quædam viscera, s cimina, è pulmone, jecore, & carnibus p minutatim concisis] *Τέμνω, scindo, τόμος stum, sectio.*

Oran

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano,
Fortem poſce animum, & mortis terrore carentem;
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunque labores;
Neſciat iraſci, cupiat nihil; & potiores
Herculis ærumnas credat, ſævoſque labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monſtro quod ipſe tibi poſſis dare; ſemita certè
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
NULLUM Numen habes, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam, cœloque locamus.

precandum eſt ut ſit animus ſapiens in corpore valido. Firmam pete mentem, & mortis metu vacuam, quæ tempus ætatis ultimum, inter naturæ beneficia ſtatuat, quæ valet perpeti omnes cruciatus, ignoret excandeſcere, nihil deſideret; atque Herculis calamitates & duros ſudores præferendos putet, & libidinibus, & epulis, & plumeis lectis Sardanapali. Oſtendo quidnam ipſe tibi queas donare. Una profectò via ad ævum quietum per virtutem panditur. O Fortuna, nihil divinum tibi eſt, ſi ſapimus: verùm te nos efficimus Numen, & Olympo conſtituimus.

ANNOTATIONES.

Candiduli porci. l In nuptiis & re uxoriâ, porcis albus ſacrificabatur. Varro.

18. *Qui ſpatium vitæ extremum, &c.* l Qui mortem exiſtimet eſſe naturæ munus. Sic Plin. l. 28. c. 1. *Vitam quidem non adeò expetendam ſenſus*, inquit, *ut quoquo modo trahenda ſit . . . propter hoc primum quiſq; in remediis animi habeat: ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum eſſe melius tempeſtivâ morte.*

19. *Ferre queat, &c.* l Suſtinere & abſtinere, hæc duo ſunt virtutis munera, ex Epicteto.

20. *Neſciat iraſci, cupiat nihil.* l Tunc enim ſecuram & beatam aget vitam, ab iſtis liber perturbationibus.

21. *Herculis ærumnas, &c.* l Malit variis, ut Herculi, exerceri laboribus, quibus augeatur animus atque eluceſcat, quàm ſegnem & ignavam otio ac deliciis vitam agere cum Sardanapalo. De multiplici Hercule, deque ejus laboribus vide Diodor. Sicul. &c.

22. *Sardanapali.* l Is ultimus fuit Aſſyriorum rex, adeò mollitie fractus, ut inter ſcortorum greges muliebri habitu, mulieribus ipſis effœminior neret, penſa diſpenſaret, omni laſciviæ genere defiueret. Quod cùm obſervâſſet Arbaces Medis Præpoſitus, tot viros fœminæ ſervire indignum ratus, Sardanapalum aggredi ac deponere ſtatuit. Hic denique victus virum ſe non exhibuit, cùm extructo rogo ſe ſuaque omnia in eo conſumpſit. Herodot. Juſtin. Diod. &c. Sardanapali Epitaphium fuiſſe aiunt: Ede, bibe, lude, cætera nihili ſunt. Plutarch. Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 11. Referunt & alii alia quædam Epitaphia.

363. *Quod ipſe tibi poſſis dare.* l Virtutem ſcilicet ac felicitatem. Horat. lib. 1. Epiſt. 18.

Sed ſatis eſt orare Jovem, qui donat & aufert:
Det vitam, det opes: æquum mihi animum ipſe parabo.

365. *Nullum Numen habes, &c.* l Cic. Tuſc. 5. n. 25. damnat eam ſententiam: *Vitam regit fortuna, non ſapientia.* Et Seneca, *Errant*, inquit, *qui aut boni aliquid, aut mali judicant tribuere fortunam.* Sunt qui legant, *Nullum Numen abeſt*, id eſt, ſapienti viro adſunt omnes Dii. Horat. Epiſt. 1.

Ad ſummam, ſapiens uno minor eſt Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

366. *Nos facimus, Fortuna, Deam.* l Hi duo poſtremi verſus iterùm habentur Sat. 14. ſub finem. Senſus eſt: per imprudentiam noſtram locum Fortunæ damus inter Numina. Plin. l. 2. c. 7. *Omnium*, inquit, *vocibus fortuna ſola invocatur, una accuſatur, una laudatur, ſola arguitur, & cum convitiis colitur. Cæca etiam, & inconſtans, & indignorum fautrix exiſtimata, in totâ ratione mortalium ſola utramque paginam facit. Huic omnia feruntur accepta. Adeòque obnoxia ſumus ſortis, ut ſors ipſa pro Deo ſit, quâ Deus probatur incertus . . . . Hæc ſingula improvidam mortalitatem involvunt, &c.*

SATIRA XI.

INTERPRETATIO.

SI Atticus epuletur egregiè, splendidus existimatur; si Rutilus, vecors. Ecquid etenim solutiore plebis risu carpitur, quàm inops Apicius? Singula convivia, balnea, conventicula, totum amphitheatrum de Rutilo loquuntur. *Quippe cùm artus robusti & juveniles cassidi pares sunt, & quandiu fervent sanguine, properat ad excipiendas regulas ac præcepta imperiosa gladiatorum magistri, non jubente certè, verùm neq; vetante Tribuno. Præterea cernis plurimos, quos ad ipsum macelli ostium opperiri consuevit creditor frequenter deceptus: & queis vitæ* ducendæ *ratio dumtaxat in palato consistit.*

ATticus eximiè si cœnat, lautus habetur,
Si Rutilus, demens: quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quàm pauper Apicius? Omnis
Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens sanguine fervet
Non cogente quidem, sed nec prohibente Tribuno
Scripturus leges, & regia verba lanistæ.
Multos porrò vides, quos sæpè elusus ad ipsum
Creditor introïtum solet expectare macelli,
Et quibus in solo vivendi causa palato est.

ANNOTATIONES.

1. *Atticus eximiè.* l Hac Satirâ frugalitas commendatur, luxus damnatur, præsertim in iis quorum tenues facultates id non ferunt.

Atticus. l Nobilis ac dives aliquis, ut Pomponius ille Ciceroni familiaris, cui ex Athenensi successu & lepore Attici cognomen factum.

Lautus habetur, &c. l In opulento profusio in conviviis, lautitia est; at dementia est, si velit inops sumptus pariter facere.

2. *Rutilus.* l Quispiam factus pauper è luxu.

3. *Apicius.* l Homo luxuriosus Apicio similis. Vide Sat. 4. v. 23.

Omnis convictus, &c. l De Rutilo per gulam ad egestatem redacto fabulantur omnes passim in conviviis, balneis, &c.

4. *Stationes.* l Porticus, seu loca in Romano foro, in quibus homines ad colloquendum conveniebant, & consistebant. Valer. Maxim. l. 2. cap. 2. *Senatus*, inquit, *assiduam stationem peragebat eo loci, qui hodieque Senaculum appellatur: nec expectabat ut edicto contraheretur, sed inde citatus protinus in curiam veniebat.* Plinius Epist. *Plerique in stationibus sedent, tempusque audiendo fabulas conterunt.* Gell. lib. 13. cap. 13. refert, quæsitum in plerisque Romæ stationibus Jus publicè docentium, an, &c. Turneb. l. 1. c. 17. Suspicatur hîc intelligi oportere municipiorum stationes, quæ erant in foro Romano, quarum meminit Plin. l. 16. c. 44. Verùm quaslibet Romæ stationes & confabulationes à Juvenale significari satis apparet.

Omne theatrum. l Omnes qui ad spectac & ludos conveniunt & astant.

5. *De Rutilo.* l Qui devoratis bonis, ut vic deinceps habeat, gladiatoriam exercet, adig quidem inopiâ, non autem ullo Nerone aut ranno, ut olim. Vide Sat. 2. ad v. 143. & Item Sat. 8. ad v. 193. & ibid. Annot.

7. *Nec prohibente Tribuno.* l Tribunum o taxat, qui ejusmodi urbis dedecora debu impedire. Ex locis mox citatis.

8. *Scripturus leges.* l Tractandorum arm rationem ut ediscat; an etiam ut tradat jam peritus? Sueton. Jul. Cæs. cap. 26. *Tiron* quit, *neque in ludo, neque per lanistas. sed i mibus per Equites Romanos, ac etiam per Sen armorum peritos erudiebat; precibus enite disciplinam singulorum susciperent, ipsique d exercentibus darent.*

Regia verba. l Superba, imperantia: percute, attolle, declina, &c.

9. *Multos porrò vides, &c.* l Obæratos gulæ nihilominùs indulgent, atque è credit pecunia dapes lautas emunt etiam caro pret

Ad ipsum creditor introïtum, &c. l Cr alibi elusus scit debitorem luxuriosum cert veniri ad macellum & forum, ubi lauta em obsonia. Illic igitur expectat, ut ab eo exigat.

11. *Quibus in solo, &c.* l Qui vivunt ut e quorum Deus venter est.

Egre

Egregiùs cœnat meliúſque miſerrimus horum,
Et citò caſurus jam perlucente ruinâ.
Intereà guſtus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obſtantibus: interiùs ſi
Attendas, magis illa juvant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile eſt perituram arceſſere ſummam
Lancibus oppoſitis, vel matris imagine fractâ,
Et quadringentis nummis condire guloſum
Fictile: ſic veniunt ad miſcellanea ludî.
Refert ergo quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & à cenſu famam trahit. Illum ego jure
Deſpiciam, qui ſcit quanto ſublimior Atlas
Omnibus in Libyâ ſit montibus: hic tamen idem
Ignoret quantum ferratâ diſtet ab arcâ

Iſtorum pauperrimus, ac brevî ruiturus caſu jam apparente, lautiùs ac ſplendidiùs epulatur. Interim guſtatus inveſtigant in cunctis elementis, nunquam valore menti obicem ponente. *Si intùs perſpicias, ea plus delectant quæ cariùs comparantur. Itaq; non eſt arduum contrahere pecuniam abſumendam, depoſitis catinis, aut effigie parentis multilatâ; & voracem teſtam infercire nummis quadringentis. Ita hiſtriones accedunt ad miſcellanea. Intereſt igitur quiſnam ea ipſa arceſſat. Etenim in Rutilo luxus eſt: in Ventidio decus honeſtum accipit, & commendationem ab opibus depromit. Ego hunc meritò aſpernabor, qui novit quàm Atlas extet altior univerſis Africæ montibus; is nihilominùs ipſe neſciat, quàm loculus differat à capſa ferro* inſtructa.

ANNOTATIONES.

12. *Egregiùs.* l Comparat. magis egregiè. Sic etiam Lucret. lib. 4

Nam nihil egregius, quàm res ſecernere apertas
A dubiis.

13. *Perlucente ruinâ.* l Metaphora à rimoſo pariete vel ædificio.

14. *Guſtus elementa per omnia quærunt.* l Undique accerſunt quo delicati palati faſtidio ſatisfaciant.

Elementa per omnia. l Ex aëre volucres, ex aquis piſces, è terra feras, boletos, tubera, omnia exquiſiti ſaporis exquirunt.

15. *Nunquam animo pretiis obſtantibus.* l Nedum caritas obſtet & deſiderium minuat, quin potiùs auget ſemper & magis oblectat.

17. *Ergo haud difficile. &c.* l Quandoquidem ea quæ pluris emuntur obſonia, hoc magis appetunt guloſi illi; hinc ut ea mercentur nihil putant difficile; ſive oppignoranda ſit ſupellex, & contrahendum æs alienum, ſive diſtrahenda matris effigies.

Perituram arceſſere ſummam. l Pignoribus datis, à creditoribus ſumere pecuniam luxu diſperdendam.

18. *Lancibus oppoſitis.* l Supellectilibus in pignus poſitis.

Matris imagine fractâ. l *Quæ in auro vel argento picta*, inquit vetus Schol. *fractâ* vel caſu & vetuſtate; vel datâ operâ, ut ſine pudore vendi queant partes atque fragmenta.

19. *Quadringentis nummis condire.* l Toto cenſu Equeſtri, magno pretio cibos exquiſitos parare.

Guloſum fictile. l Ferculum inopi guloſo expetitum emptumq;, conditum verò in lance fictili, quoniam argentea vaſa pignori ſunt oppoſita.

20. *Sic veniunt ad miſcellanea ludî.* l Sic nempè homines aliàs ingenui, & olim patrimonium ſat amplum adepti, poſtquàm illud malè dilapidaverunt, ludiones fieri coguntur.

Miſcellanea. l Vel miſcellos ludos, quales à Caligula editos Lugduni in Gallia, meminit Sueton. Calig. cap. 20. vel cum veteri Schol. & aliis intellige gladiatorium cibum è variis mixtum ferculis. Gel. l. 20. c. 11. variam & miſcellam & quaſi confuſaneam doctrinam atq; hiſtoriam appellat, quæ variis eſt rebus commixta.

Ludî. l Pro, ludii, id eſt Ludiones.

21. *Quis hæc eadem paret.* l An pauper, ut Rutilus, an dives, ut Ventidius, in quo quidem luxus liberalitatis famam inducit.

22. *Ventidio.* l De eo jam Sat. 7. v. 199. Vide ibid. Annot. Alii accipiunt Ventidium Cumanum Galilæorum nationi præfectum, de quo Tacit. lib. 12. Annal.

24. *Atlas.* l Mons Africæ maximus ab ora Oceani Atlantici perpetuum extendens jugum ad Barcæ deſertum verſùs Orientem. Dictus ab Atlante rege ſiderum perito, quem proinde Cœlum humeris tuliſſe fabulantur.

25. *Libya.* l Sic vocata Græcis Africa. Aliàs pro hujus parte ſumitur, quæ continetur intrà Æthiopiam ad ortum, & mare Atlanticum ad Occidentem.

Idem ignoret quantum, &c. l In variis eruditus & ſapiens, at ſtultus ac demens in ſumptu & luxu: ignoret diſcrimen ingentis arcæ divitum nummis plenæ, & ſacculi pauperum in quo pauci denarii: & pro utriuſque menſura ſumptus faciendos.

26. *Ferrata arca.* l Qualem habent vulgò divites, & habebant in foro Romani Proceres, ut Sat. 10. notavimus ad v. 25.

E cœlo defluxit illud *γνῶθι σεαυτὸν, animo fideli inurendum & revolvendum, ſeu connubium expetas, ſeu cupias eſſe particeps ſanctæ curiæ. Enimverò neque Therſites optat Achillis thoracem, in quo ſe Ulyſſes dubium exhibebat. Sive tu cauſam tueri vis ingenti periculo, teipſum interroga, aperi tibi qualis ſis, an cauſidicus acer, utrum Curtius, utrum Matho: oris tui modulus eſt intelligendus & conſiderandus in negotiis maximis & infimis, etiam quando piſcem mercabere; neque mullum expetas, quando in pera gobionis* pretium *dumtaxat habueris. Nam loculis exhauſtis, & voracitate auctâ, quiſnam te finis expectat, poſtquam patrimonium & facultates ingeſſeris in alvum uſuræ & argenti rudis, & gregum & prædiorum voracem? A dominis ejuſmodi poſt omnia ultimus abit annulus, atque digito ſpoliato Pollio ſtipem rogat. Neq; præcoces favillæ, neque mors luxui moleſta ſunt; verùm ſenecta plus quàm mors timetur.*

Sacculus. E cœlo deſcendit, γνῶθι σεαυτὸν,
Figendum & memori tractandum pectore, ſive
Conjugium quæras, vel ſacri in parte Senatûs
Eſſe velis. Nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe traducebat Ulyſſes
Ancipitem. Seu tu magno diſcrimine cauſam
Protegere affectas, te conſule, dic tibi quis ſis:
Orator vehemens, an Curtius, an Matho. Buccæ
Noſcenda eſt menſura tuæ; ſpectandaq; rebus
In ſummis, minimis; etiam cùm piſcis emetur.
Nec mullum cupias, cùm ſit tibi gobio tantùm
In loculis: quis enim te, deficiente Crumenâ,
Et creſcente gulâ, manet exitus; ære paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, fœnoris, atque
Argenti gravis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus à dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, ſed morte magis metuenda ſenectus.

ANNOTATIONES.

27. *Cœlo deſcendit, &c.* l Diog. Laërt. lib. 1. affirmat illud, *Noſce teipſum*, Thaletis eſſe Mileſii, & à Chilone poſteà uſurpatum. Cic. Tuſc. 1. n. 52. Apollinis præceptum monet, ut ſe quiſque noſcat: *Quod niſi divinum eſſet*, inquit, *non eſſet hoc acrioris cujuſdam animi præceptum ſic ut tributum Deo ſit.* Plin. lib. 7. cap. 32. *Oraculorum*, inquit, *ſocietatem dedere mortales Chiloni Lacedæmonio, tria ejus præcepta Delphis conſecrando aureis literis.*

Γνῶθι σεαυτόν l *Noſce teipſum.* Cic. lib. 3. ad Q. fratrem, Epiſt. 6. *Præceptum illud*, inquit, *noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verùm etiam ut bona noſtra norimus.* Vid. Tuſcul. cit. item Perſ. Sat. 4. v. ult.

29. *In parte Senatûs.* l Senator eſſe velis, Judex, Magiſtratus.

30. *Nec enim loricam poſcit Achillis Therſites.* l Therſites haud ità eſt immemor ſuæ tenuitatis, ut idem appetat quod Ulyſſes, aut Ajax: quorum de armis Achillis mortui contentionem vide apud Ovid. Metam. 13.

31. *Therſites.* l Homo inglorius & parvi nominis apud Græcos, de quo jam Sat. 8. ad v 269.

In qua ſe traducebat Ulyſſes ancipitem. l In cujus loricæ petitione adversùs Ajacem, Ulyſſes ipſe metuebat ſibi, ne non obtineret.

34. *Curtius.* l Montanus, orator mediocris, valdè tamen jactabundus. De eo Sat. 4. ad verſ. 107. Annot. Vide.

Matho. l Cauſidicus infimæ notæ, de quo Satir. 1. v. 32.

Buccæ. l Facundiæ tuæ modum nôris, ſi orator: quiſquis autem fueris, ex crumenæ modulo, buccæ & gulæ tuæ modum pone.

37. *Mullum.* l Piſcem pretioſum. De quo vide Sat. 4. v. 15. & Sat. 5. v. 92.

Gobio. l Vilis piſciculus.

Argenti gravis. l Non facti, aut ſignati, quod eſt adhuc in maſſa. Vide Cœl. Rhodig. lib. 10. cap. 2.

42. *Talibus à dominis, &c.* l Decoctores in poſt alia tandem oppignorant aut vendunt etiam nulum ſuæ notam nobilitatis.

43. *Pollio.* l Nobilis helluator: an verò Carvilius ille Pollio, qui prodigi & ſagacis ad luxum inſtrumenta ingenii, quique teſtudinum pulmina ſecare in laminas, lectoſq; & repoſitoria his veſtire inſtituit, ut ait Plin. lib. 9. cap. 11.

Digito nudo. l Nec enim Equeſtrem dignitatem ejuſq; inſigne annulum ſervabat, niſi qui Cenſum Equeſtrem retinebat, nimirum quadringenta ſeſtertium millia: at ille bona deperierat.

44. *Non præmaturi cineres, &c.* l Non maluunt luxurioſi illi mortem ſibi, vel graves morbos creare, per helluationes; ſed timent fœnium, in quo propter inopiam aut ægritudinem non licet ampliùs luxuriari.

Hi

Hi plerumque gradus; conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis conſumitur. Inde ubi paulum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet fœnoris auctor,
Qui vertêre ſolum, Baias, & ad Oſtia currunt.
Cedere namque foro jam non tibi deterius, quàm
Eſquilias à ferventi migrare Suburrâ. 51
Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa
Mœſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta; morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiêre hodie numquid pulcherrima dictu, 56
Perſice, non præſtem vitâ, nec moribus, & re;
Sed laudem ſiliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, ſed in aure placentas.

Iſti gradus utplurimùm: Pecunia Romæ accepta à creditoribus, *atque præſentibus dominis abſumitur: dein cùm neſcio quid parvum reſtat, atque expalleſcit uſura poſſeſſor,* tum *qui terram mutavere, properant Baias & ad Oſtia. Forum enim deſerere, nunc tibi haud pejus, quam ex ardenti Suburra* ad *Eſquilias tranſire. Is mœror, ea triſtitia dumtaxat patriâ cedentibus inhæret, anno uno Circenſibus privari.* Cæterùm *in vultu non manet ſtilla ſanguinis: neque multi retinent verecundiam riſu dignam, atque è civitate recedentem. O Perſice, hodie periculum facies, utrum præclara ſiliquas autem commendem* ego *ratu non exequar, vivendi* ratione, *neque moribus, neque factis: uo abſconditus, & pultem ſervo cæteris præſentibus, in auricula verò placentas jubeam.*

ANNOTATIONES.

46. *Hi plerumque gradus.* l Per quos iſti deve- ſolent ad rerum omnium inopiam. 1. Pe- iam fœnore accipiunt. 2. Hanc in ipſa ur- coram fœneratoribus in luxuriam effundunt. Solum vertunt.

47. *Coram dominis.* l Fœnoris & crediti do- is, atque auctoribus.

48. *Pallet.* l Ne fœnus & creditum perdat, imet.

49. *Qui vertêre ſolum.* l Patriâ cedentes in m regionem abeunt exulatum, & quidem nanter, ne à creditoribus comprehendantur.

Baias. l Urbem Campaniæ maritimam, de vide Sat. 3. v. 4.

Oſtia. l Ad Oſtia Tiberina, ibi fortè navem denſuri fugiunt. Namque ibi portus ad um Tiberis fluminis cum adverſa urbe pri- celebri ab Anco Martio condita. Legunt *ſtra, oſtrea,* ut ſit ſenſus, inopes illos con- e ſe Baias ad piſcationem oſtreorum.

50. *Cedere namque foro,* &c. l Non compare- urbe ob æs alienum, non magis ignomi- am jam putatur, quàm ab uno vico in a- migrare.

51. *Eſquilias à ferventi,* &c. l Ab æſtuoſa regione in frigidiorem. Nam & editior cus: & gelidas vocavit Eſquilias, Sat. 5. 2. Vide & Sat. 3. v. 71.

rventi. l Seu ob ſitum, ſeu ob majorem po- frequentiam.

burra. l Vide Sat. 3. v. 5. Annot.

52. *Ille dolor,* &c. l Illis decoctoribus nullus pudor; unus autem dolor ſupereſt, carere nſibus.

53. *Circenſibus.* l Vide Sat. 3. v. 223. & Satir. 10. v. 80. atque ibid. Annot.

54. *Sanguinis in facie,* &c. l Pudoris nihil reſtat, veſtigium nullum. Vide Sat. 10. v. 301. & Annot.

Morantur pauci, &c. l Pauci conantur retinere pudorem, qui jam urbem deſerit ac fugit, ubi etiam ridiculus multis exiſtimatur. Sic orbe jam facinoroſo ceſſiſſe & ad Superos evolâſſe dicitur Aſtræa, ejuſque pariter ſoror Pudicitia, Sat. 6. v. 19.

56. *Numquid pulcherrima dictu,* &c. l Utrum verbis tantùm frugalitatem extoliam, quàm re non teneam, ſed, ut alii, gulæ ſerviam & ventri.

57. *Perſice.* l Perſicus amicus Juvenalis, cui & hanc inſcripſit Satiram.

58. *Siliquas.* l Cibum rudiorem, tenuem victum, legumina; quorum involucrum ſiliqua dicitur. Vide Perſ. Sat. 3. v. 55.

Occultus ganeo. l Clàm popinas frequentans. Ganeum ſubterraneus locus eſt, ex Feſt.

Pultes. l Parabiles & vulgares cibos. Vide Sat. 7. ver. 185. & Perſ. Sat. 6. v. 40. atque ibid. Annot.

59. *Coram aliis.* l Ut frugalis exiſtimer.

Dictem puero, ſed, &c. l Dum quis adeſt, pultes imperem famulo, & quidem palàm; ut ſtatim in aurem & clàm inſuſurrans jubeam ut placentas coquat mihi cœnaturo.

Placentas. l Dulciaria; delicata fercula. Placentæ fiebant è farina ſiliginea, alicâ, caſeo, melle. Martial. Lib. 7. Epigr. 19. dulces placentas vocat.

Etenim quandoquidem pollicitus es epulari mecum, ero tibi velut *Evander ; accedes Tirynthius, vel hoſpes eo inferior, idem nihilominùs Superis etiam ſanguine conjunctus, hic undis, ille igne ad cœlum tranſlatus. Jam auſculta dapes nullis macellis paratas. E Tiburis campo prodibit hœdus* parvus *opimus, atq; omni grege tenerior, ignarus graminis,* quique *nondum tentavit carpere jurculos inferiorum ſalicum, qui plus lactis quam ſanguinis continet : tum corrudæ è montibus, quas villica collegit dimiſſo fuſo : deinde ova ingentia & è ſtramine circumvoluto fervida præſio ſunt cum ipſis parientibus :* quin *& botri* per *anni partem cuſtoditi ſicuti in palmite conſliterant : poſteà pyra Signina atque Syria : & ex iiſdem caniſtris poma novi odoris* cum *Picenis certantia ; tibi* verò *minimè timenda, poſteaquam ejecere autumnum hyeme arefactum, & diſcrimina jucci non cocti.*

Nam, cùm ſis conviva mihi promiſſus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hoſpes, & ipſe tamen contingens ſanguine cœlum
Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quàm ſanguinis ; & monta
Aſparagi, poſito quos legit villica fuſo.
Grandia prætereà, tortoque calentia fœno
Ova adſunt ipſis cum matribus, & ſervatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus uvæ :
Signinum Syriumque pyrum : de corbibus ĩſde
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquàm
Autumnum, & crudi poſuere pericula ſucci.

ANNOTATIONES.

60. *Habebis Evandrum.* I O Perſice, me frugalem habebis hoſpitem, ſicut olim Evandrum Hercules & Æneas habuere, cùm ab eo tenui mensâ excepti ſunt. Ex Æneid. 8.

Tum res inopes Evandrus habebat.

61. *Evandrum.* I Hic Arcadiæ primò Rex, deinde venit in Italiam, & pulſis Aboriginibus ibi regnavit, ubi Roma ſubinde condita eſt.

Venies Tirynthius. I Ut Hercules, cujus patria dicitur fuiſſe Tiryus vel Tirynthia urbs Peloponneſi prope Argos.

Minor illo hoſpes. I Æneas Hercule minor ætate, famâ, rebus geſtis.

62. *Et ipſe tamen contingens ſanguino cœlum.* I Ut enim filius Jovis Hercules, ſic Æneas Veneris.

63. *Alter aquis.* I *Æneas in Numidium fontem lapſus creditur Conſecratus,* inquit vetus Schol. Dionyſ. Halicarn. lib. 1. hæc ſcribit : *Commiſſo acri prælio, multiſque utrinque cæſis Æneæ corpus nuſquam apparuit : alii in Deos tranſlatum putârunt, alii merſum fluvio, juxta quem prælium fuerat. Latini templum Æneæ condiderunt, cum Inſcriptione, Jovi Indigeti, ſeu Patri Divo Terrejtri, qui fluvii Numidii undas gubernat.*

Alter flammis. I Hercules, qui cùm induiſſet veſtem venenatam ſibi à Deianira miſſam, ardore correptus, & doloris impatiens, accensâ pyrâ in Oeta monte ſeipſum combuſſit. Vide Ovid Metamorph. 9. Senec. Tragœd. Hercul. Oetæum, &c.

64. *Fercula.* I Quæ tibi apponere ſtatui.

Nullis ornata macellis. I Non empta, vel macello & foro petita.

65 *Tiburtino.* I Vide Sat. 3. v. 192.

66. *Inſcius herbæ.* I Materno adhuc lacte vi ctitans nondum herbam delibavit.

68. *Montani aſparagi.* I Silveſtres & è mo non ex horto, in quo delicatiores educantur.

70. *Tortoque calentia fœno* I Recentia è ni qui è torto fœno conflatus : vel calentia è fœ in quo involuta apportantur. Ut Martial.

Sed tuta fœno curſor ova portabat.

71. *Cum matribus.* I Cum ipſis gallinis.

73. *Signinum.* I A Signia Latii oppido di pyra, quæ alii à colore teſtacea appellan quit Plin. lib. 15. cap. 15. Hæc comm Cornel. Celſ. lib. 2. cap. 24.

Syrium. I Pyra primum è Syria allata eadem eſſe cum Tarentinis quidam affi Vide Colum. lib. 10. cap. 5. Macrob. l. 3. Plin. cit.

De corbibus iiſdem. I Omnia promiſcuè ſimplicitatem notat.

74. *Æmula Picenis.* I Tam bona quàm celebrantur ex agro Piceno, qui hodie c partem Marchiæ Anconitanæ, & Aprut rioris. Horat. Lib. 2 Sat. 4.

Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco,
Nam facie præſtant.

75. *Siccatum frigore poſtquàm, &c.* I Cùm frigus & hyemem ſiccatus fuerit crudus quem antumno recentia habebant.

Hæc olim noſtri jam luxurioſa ſenatûs
Cœna fuit. Curius parvo quæ legerat horto
Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squallidus in magnâ faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidæ ſapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga ſuis rarâ pendentia crate
Moris erat quondam feſtis ſervare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente novâ, ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus ad has epulas ſolito maturiùs ibat,
Erectum domito referens à monte ligonem.
Cùm tremerent autem Fabios, durumque Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, poſtremò ſeveros
Cenſoris mores etiam collega timeret,

Iſta pridem fuit Senatûs noſtri cœna tum ſumptuoſa. Curius quas tenui hortulo ipſe herbas collegerat, parvo camino adhibebat, quas modò contemnit ſordidus foſſor in amplo ergaſtulo, qui recordatur qualis ſapor vulvæ in taberna ferventi. Erat olim conſuetudo feſtis diebus cuſtodire derſa porci arefacti ſuſpenſa crate non densâ, & ſuccidiam in *natali apponere conſanguineis, additâ recenti carne, ſi aliquam victima ſuppeditaret. Affinium quiſpiam inſignitur tertio Conſulatu, & Caſtrorum Prafectura ac Dictatoris dignitate perfunctus, ad eam cœnam pergebat citiùs* quàm *ſuetum* erat, *ſublatum* humeris *bipalium reportans è ſubacto colle. At quando formidabant Fabios, & ſeverum*

rum, & Scauros, & Fabricios, denique cùm *auſteros mores Cenſoris ipſe collega metueret,*

ANNOTATIONES.

77. *Jam luxurioſa.* l Præ hominibus ac Roinis prioribus, qui frugibus tantùm ac herbis lebantur.

78. *Curius.* l Dentatus, de quo vide Annot. 2. verſ. 3.

80. *In magna faſtidit compede.* l Catenâ lonvinctus in agro opus faciens. Plin. l. 18. 3. *Agriculturam*, inquit, *vincti pedes, damanus, inſcripti vultus exercent.*

Faſtidit. l Vide Sat. 6. Perſii ad v. 40.

81. *Vulva popinæ.* l Vulva porcæ in popina parata. Hanc in deliciis fuiſſe indicat Plin. 8. cap. 51. & lib. 11. cap. 37. *Vulva prinſuis optima:* inquit. Teſtatur & Horat. 1. Epiſt. 15.

Nil vulvâ pulcrius amplâ.

rtial. Lib. 13. Epigram. 56.

Me materna gravi de ſue vulva capit.

82. *Sicci terga ſuis.* l Ad ventum fumumque ccati & ſalſi, proptereaque expoſiti in crate ca rariore, & aëri magis pervia.

83. *Pendentia.* l Varro 2. de Re Ruſtica cap. 4. *Si non audierit patres noſtros dicere, ignavum ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carrario derit potiùs ab laniario, quàm ex domeſtico lo?*

84. *Natalitium.* l Die natalitiâ, quam Vetepulis celebrabant.

Lardum. l Suillam carnem ſalitam, quam diardum, quaſi largè ardum, auctor eſt Maib. 7. cap. 12.

85. *Si quam dabat hoſtia.* l Quam vel immoſe ipſi, vel à Magiſtratibus immolatam ecit. Nam *mactatarum ab his hoſtiarum exta ad Quæſtores ærarii delata venibant; ſacrificiiſque Populi Romani tum Deorum immortalium cultus, tum etiam continentia inerat:* Inquit Valer. Max. lib 2. cap. 2.

88. *Ad has epulas.* l Velut inſolitas & lautioris apparatûs.

Solito maturius. l Ante horam nonam, quâ mos erat cœnare, & epulari.

89. *Referens à monte ligonem.* l Poſt opus ruſticum in agro montano. De Fabio dictum alibi, Plin. lib. 16. cap. ultimo: *Durant*, inquit, *in Linternino Africani prioris manu ſatæ olivæ; item myrtus eodem loco conſpicuæ magnitudinis.*

90. *Cum tremerent, &c.* l Quandiu Roma timuit Cenſores luxum prohibentes luxurioſque mulctantes, tamdiu victus & ſupellex ſimplices fuere.

Fabios. l De his vide Sat. 2. v. 146. & Sat. 6. v. 266.

Catonem. l Vide Sat. 2. v. 40.

91. *Scauros.* l Sat. 2. v. 35.

Fabricios. l Vide Sat. 9. v. 142.

92. *Collega timeret.* l Intelligendus hîc Fabricius Cenſor in Cenſura Maximi nomen adeptus, qui luxuriam reipublicæ damnans, à collega Publ. Decio poſtulavit, ut vel ipſe mores hominum emendaret priorum Cenſorum negligentiâ perditos, aut pateretur ſe revocare priſtinum civitatis ſtatum: quorum ſi neutrum faceret, minatur abdicaturum ſe eum Magiſtratu. Decius ergo exteritus conſenſit, ut quemadmodùm vellet Fabricius Rempublicam adminiſtraret. Vetus Schol.

tum *nullus putavit numerandum inter ſollicitudines & res graves, quæ teſtudo naret in aquis Oceani, Trojanis conflatura ſplendidum & illuſtre ſuſtentamentum: ſed lateribus denudatis ac thoris exiguis frons ænea exhibebat turpe caput aſini coronati, circa quod nutriti rure* pueri *jocosè laſciviebant. Itaque tales* erant *epulæ, quales ædes & ſupellectilia. Tum miles imperitus & ignorans admirari Græcorum induſtriam, dirutis civitatibus in acquiſita parte ſpoliorum, rumpebat vaſa illuſtrium opificum, ut equus haberet phaleras, atque galea inſculpta hoſti moriturо exhiberet effigiem bellуæ Romuli, volente Imperii ſorte, miteſcentis; & binos Quirinos ſub ſaxo; & nudum ſimulacrum Divi ſuſpenſi ſcuto & lanceâ renitentis. Quicquid erat argenti, in armis tantùm lucebat.*

Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, & parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſcivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſupellex.
Tunc rudis, & Graias mirari neſcius artes,
Urbibus everſis, prædarum in parte repertâ,
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere juſſæ
Imperii fato, & geminos ſub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis & haſtâ,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.

ANNOTATIONES.

94. *Qualis in Oceani.* | Nemo ſollicitus erat quàm grandes in Indico Oceano teſtudines invenirentur, ubi *ſingularum ſuperficie habitabiles caſæ integuntur, atque inter Inſulas Rubri maris his navigant cimbis:* ut loquitur Plin. l. 9. c. 10.

Teſtudo nataret. | *Teſtudinum alia terreſtres, aliæ marinæ, &c. Victus geminus in aquis, terráque; & effectus pari honore habendi, vel propter excellens in uſu pretium, naturaque proprietatem.* Plin. lib. 32. cap. 4.

95. *Trojugenis.* | Romanis Proceribus, qui ſe jactant à Trojanis oriundos.

Factura ac nobile fulcrum. | Uſui futura ad exornandum ſpondæ fulcrum putaminibus in laminas ſectis: ex Plin. antè cit. ad vocem, *Pollio*, v. 43. hujus Satiræ. Apul. Metamorph. 10. *Diſternebatur lectus Indicâ teſtudine pellucidus, plumeâ congerie tumidus, veſte ſericâ floridus.* Martial. Lib. 12. Epigram. 67.

Gemmantes primâ fulgent teſtudine lecti.

96. *Nudo latere.* | Vel ſine fulcro, vel ſine ornatu, ſolâ fronte lecti ære munitâ.

Frons ærea. | Lecti pars anterior ærea.

97. *Vile coronati caput oſtendebat aſelli.* | Vel effigiem capitis aſinini oſtendebat: vel ſignificarur, veteres illos ad cœnam diſcumbere ſolitos in ipſis agris, ad quorum limites, ex Hetruſcorum diſciplina, ſuſpendebatur aſini caput, nudatum cute, ſertis coronatum, ad arcenda, ut credebant, agrorum incommoda. Itaque è menſa lectiſque diſcubitoriis videri oſtendique poterat aſininum illud caput, circa quod ludere conſueverant pueri rure educati. Scoppa collect. c. 27. Columel.

Nunc caput Arcadicæ nudum cute fertur aſellæ
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.

100. *Tunc rudis, &c.* | Tunc miles ignor[ans] pretium vaſorum eximii operis per Græcos [ar]tifices elaboratorum, ea temerè frangebat, [ut] faciendas equo phaleras.

Graias artes. | A Græcis luxus Romam in[vec]tus. Hinc Sat. 3. v. 60. dixit,

Non poſſum ferre, Quirites, Græcam urbem.

101. *Urbibus everſis.* | In direptione urbi[um] & prædæ parte, quam nactus erat.

102. *Magnorum artificum.* | Ut Phidiæ, P[ra]xitelis, Myronis, &c.

103. *Phaleris.* | E fractis poculis: ut [ſu]dictum eſt.

Cælataque caſſis. | Item ad cælandam in caſ[ſide] effigiem lupæ quæ Remum ac Romulum fra[tres] geminos aluerat, &c.

105. *Sub rupe.* | Ubi expoſiti fuerant, ubi fluitantem Tiberi alveum, in quem ab[jecti] pueri illi, tenuis in ſicco aqua deſtituit; [ac] proxima alluvie, ad Ficum Ruminalem: ubi lupa ſummiſſas infantibus mammas adeò [non] præbuit. Tit. Liv. l. 1. c. 4. Vide & Dio. Halicarn. lib. 1. Florum, &c.

106. *Fulgentis.* | Alii legunt, *venientis*. Rheam nempè Silviam Remi ac Romuli pa[ren]tem è Marte.

107. *Pendentiſque Dei.* | Simulacri Martis in clypeo efficti, adeóque pendentis ex hu[me]ro ſiniſtro, ut fit; ſive extantis in ſumma ca[ſſide] quibus portentoſis imaginibus miles Rom[anus] hoſtem in bello territaret, ac invicto co[rpore] Imperio cogeret. Sunt qui legant, *perdi[turo]* cui reſpondet, inquiunt, vox ſequens *perituro*.

108. *In armis.* | Non in ſupellectili, aut [or]namentis, ut nunc.

Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc; quibus invideas, ſi lividulus ſis.
Templorum quoque majeſtas præſentior, & vox
Nocte ferè mediâ, mediamque audita per urbem,
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro.
Illa domi natas, noſtrâque ex arbore menſas
Tempora viderunt; hos lignum ſtabat in uſus,
Annoſam ſi fortè nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama ſapit; putere videntur
Unguenta, atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis pardus hiatu,

Tum ergo pultes cunctas apponebant in patina Etruſca, quibus invideres ſi fores tantulum invidus. Fanorum etiam Numen propiùs aderat: noſque iſtis admonuit vox nocte propè mediâ, & in media civitate exaudita, cùm accederent Galli ab Oceani ripa, Numinibus quoque munus fatidicorum implentibus. Jupiter teſtaceus, necdum ullo pollutus auro conſueverat eam gerere ſollicitudinem rationum Latii. Ætas iſta conſpexit menſas apud nos, & ex arbore noſtrate exortas. Ad hanc utilitatem ſerviebat lignum, quando Eurus caſu vetuſtam nucem deturbaverat. Jam verò nullas opulenti delicias epulando captant: nil rhombus, nil dama ſaporis habet: fœtere

ndantur unguenta & roſæ, niſi amplos orbes portat ingens ebur, altuſque pardus grandi riſtu,

ANNOTATIONES.

109. *Tuſco catino.* l Fictili ex Etruria. Vide
r. 2. Perſ. v. 60.

Farrata. l Cibos è farre, pultem, quæ fiebat
mixta frumenti & fabarum vel hordei fari-
a, diutiſſimè veteribus uſitatam, ut notavimus
ibi.

110. *Quibus invideas.* l Invidere poſſes iſti
eterum parſimoniæ & frugalitati, quâ contenti
eatique vivebant.

111. *Templorum quoque majeſtas præſentior.* l
um Dii magis erant propitii, cùm minùs luxu-
oſi homines.

Vox nocte ferè media, l Tit. Liv. lib. 5. c. 32.
idem, inquit, *anno M. Ceditius de plebe nun-
ait Tribunis, ſe in nova via, ubi nunc ſacel-
m eſt, ſupra ædem Veſtæ, vocem noctis ſilentio
diſſe clariorem humana, quæ Magiſtratibus di-
juberet, Gallos adventare, &c.* Et cap. 50.
ſidem Libri ſic habet: *Expianda etiam vocis
ſturna, quæ nuncia cladis ante bellum Gallicum
dita, neglectaque eſſet, mentio illata, juſſumque
plum in nova via Aio Locutio fieri.*

113. *Littore ab Oceani Gallis venientibus.* l Le-
nt alii; *ab occiduo*; alii, *ab Oceano*, quam le-
ionem aſſerit Lipſ. Epiſt. Quæſt. Lib. 4. E-
. 25. Liv. cit. lib. cap. 37. *Inaudito*, inquit,
*ſe ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum
nte, &c.*

Gallis venientibus. l De Gallorum in Italiam
nſitu vide Tit. Liv. cit. cap. 33. & ſeq.
m, inquit, *gentem traditur dulcedine frugum
arimèque vini nova tum voluptate captam Al-
tranſiſſe, &c.*

Diis officium Vatis peragentibus. l Prænuntiantibus impendentia mala, ut iis obviam iretur. Vide Cœl. Rhod. lib. 7. cap. 29.

116. *Fictilis Jupiter.* l Seneca ad Lucil. *Cogita Deos, cùm propitii eſſent, fictiles fuiſſe.* Plin. lib. 35. cap. 12. Fictilem Jovis effigiem juſſu Tarquinii Priſci elaboratam, in Capitolio dedicandam refert, additque: *Hæ enim tum imagines Deûm erant laudatiſſimæ: nec pœnitet nos illorum, qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne Diis quidem conficiebant, &c.*

Nullo violatus auro. l Plin. mox citat. *Durant,* inquit, *in pleriſque locis etiam nunc fictilia iſta ſimulacra: faſtigia quoque templorum mira calatura, & arte avique firmitate certiora auro, certè innocentiora.* Vide Sat. 3. verſ. 20.

117. *Illa domi natas, &c.* l Menſæ pridem fiebant è lignis vulgaribus, nec è citro vel cupreſſo factæ longè petebantur.

119. *Eurus.* l Ventus ab Ortu flans, ſæpiùs vehemens.

121. *Rhombus.* l Piſcis exquiſitus, de quo multa Sat. 4. v. 39. & ſeq.

Dama. l Silveſtris capra. Plin. lib. 8, c. 53.

122. *Unguenta.* l Quibus poſt balnea utebantur.

Roſæ. l His convivæ coronabantur. Horatius Lib. 1. Od. 5. & 38. &c.

Niſi ſuſtinet orbes grande ebur. l Niſi ingentis menſæ rotundæ pes altus ſit ex ebore in formam pardi hianti ore ſculptus.

ex eis dentibus quos Romam *transfert Janua Syenes, & agiles Mauri, & Indus Mauro nigrior, quosque objecit fera silva Nabathæa jam grandiores, & capiti oneroſos. Inde naſcitur appetentia, inde bilis ſtomacho. His enim argenteum fulcrum* videtur id *quod annulus ferreus in digito. Arrogantem igitur evito convivam, qui me ſibi confert, reſque parvas contemnit. Enimverò ne unam quidem eboris unciam habeo: Neque teſſera, neque calculus ex iſta materia; imo ipſi cultrorum capuli oſſei ſunt.*

Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obſcurior Indus,
Et quos depoſuit Nabathæo bellua ſaltu,
Jam nimios, capitique graves. Hinc ſurgit orexis
Hinc ſtomacho bilis. Nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo ſuperbum
Convivam caveo, qui me ſibi comparat, & res
Deſpicit exiguas, adeò nulla uncia nobis
Eſt eboris, nec teſſellæ, nec calculus ex hac
Materiâ: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea: non tamen his ulla unquam obſonia fiunt

Attamen neque iſtis ulla ferculа

ANNOTATIONES.

124. *Dentibus ex illis.* I Elephantinis, Martial. Lib. 2. Epigramm. 43.

Tu Libycos Indis ſuſpendis dentibus orbes:
Fulcitur teſta fagina menſa mihi.

Lucanus Lib. 10.

Dentibus hic niveis ſectos Atlantide ſylva
Impoſuere orbes.

Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 18. non dentes ſed cornua dici in Elephantis debere, ex Pauſania aſſerit.

Quos mittit. I Dentes enim elephantini Romam advehuntur ex Elephanti Inſula quæ eſt intra Nilum flumen, Syenæ vicina, ab Elephantorum multitudine ſic appellata: deinde è Mauritaniâ; item ex India, ſeu Arabia. Vide Plin. lib. 8. cap. 1. & ſeq.

Porta Syenes. I Syene vulgò *Aſna*, eſt urbs Ægypti Superioris, ſub Tropico Cancri ſita, in confinio Æthiopiæ. Syenes portam vocat *Elephantidem* Inſulam mox dictam, quoniam venientibus Syenen, & in Ægyptum, & inde Romam dentes elephantinos apportantibus ex Inſula iſta, per eam velut portam iter eſt. Sic Sat. 3. verſ. 4. Cumas appellavit januam Baiarum, quia Baias itur per Cumas.

125. *Mauri celeres.* I Horum tanta pernicitas ut feras curſu aſſequantur. De Troglodytis id affirmant Herodotus & Plinius.

Mauro obſcurior Indus. I Græci Μαῦρον, obſcurum vocant. Apul. Florid. *Indis*, inquit, *ad naſcentem diem ſitis tamen in corpore color noctis eſt.* Mauri porrò & Indi Zonæ Torridæ ſubjecti. Hi verò Arabeſque Æquatori propiores. Vide Cœl. Rhodig. l. 16. c. 15.

126. *Quos depoſuit jam nimios, &c.* I Aiunt elephantem dentes jam nimios ad arborem illiſos deponere. Plin. lib. 8. cap. 3. *Dentes*, inquit, *deciduos caſu aliquo vel ſenecta defodiunt. Hoc ſolum ebur eſt . . . . . circumventique à venantibus, impactos arbori frangunt, prædaque ſe redimunt.* Capite verò 10. ejuſdem Libri: *Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua.* In Æthiopiæ finibus poſtium vicem in domiciliis præbere, & pecorum ſtabulis palos elephantorum dentibus fieri, auctor eſt Polybius.

Nabathæo. I A Nabath Iſmaelis filio dicta quædam regio Arabiæ Petrææ, ad ortum.

127. *Capitiſque graves.* I Ut cervis cornua certo tempore deponi ſolita.

Orexis. I Ὀρέγομαι, *appeto.* Vide Sat. 6. v. 427.

128. *Hinc ſtomacho bilis.* I Tum illis creſcit appetitus ciborum, cùm menſa eſt eburnea. Ironicé.

Bilis. I Velut ira ad cibos devorandos. Porrò famem irritari conſtat bili ſtomachum vellicante. Interpretantur aliqui indignationem contra luxuriam, perperàm noſtro quidem judicio. In quibuſdam exemplaribus legitur *vires*, pro *bilis.*

Pes argenteus, &c. I Adeò ſpernunt argentum præ ebore, ut menſæ pes argenteus tam vilis modò ſit, quàm ferreus annulus. Hic tamen & Judicibus & triumphantibus haud ita pridem uſitatus, teſte Plinio lib. 33. cap. 1.

130. *Qui me ſibi comparat.* I Qui cùm ſumptuoſus ſit, me quoque ſumptuoſum ſperat in dapibus & ſupellectili. Vel, qui me frugalem luxurioſo ſibi comparatum deſpicit.

131. *Nulla uncia.* I Ne minimum quidem. Eſt uncia libræ ſeu aſſis pars duodecima. Vide Sat. 1. verſ. 40. Annot. ad eam vocem, *Unciolam.*

132. *Teſſellæ, calculus.* I In abaco, alveolo, tabulâ luſoriâ, teſſeræ, calculi, tali, ſcrupi, latrunculi, ſacchi. Vide quæ de iſtis ludis annotabo in Perſ. Sat. 3. v. 48. ad hæc verba *Quid dexter ſenio ferret.*

134. *Oſſea.* I Ex oſſe, non ex ebore.

Non tamen, &c. I At ejuſmodi vilioribus cultellis nihilo pejùs ſecatur cibus, aut eo fit deterior.

Rancidula;

Rancidula ; haud ideò pejor gallina ſecatur. 135
Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, diſcipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautiſſima ferro 140
Cæditur, & totâ ſonat ulmea cœna Suburrâ.
Nec fruſtum capræ ſubducere, nec latus Afræ
Novit avis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ fruſtis imbutus ofellæ.

rancida efficiuntur, neque propterea deterior gallina ſcinditur. Verùm neque aderit carptor, cui concedere oporteat pergulam univerſam, diſcipulus Trypheri magiſtri, apud quem & ingens ſumen, & lepus, & aper, & pygargus, & aves Scythica, & magnus Phœnicopterus, & onyx Gætulus, optima dapes ex ulmo diſſecantur obtuſo cultro, omnique ſtrepunt Suburra. Neque partem caprea, neque Africana volucris latus ſcit demere tiro noſter, & continuò imperitus, parvaque offa fruſtulis aſſuefactus.

ANNOTATIONES.

136. *Nec ſtructor erit.* l Vide Sat. 5. 120. & ſeq. & Annot. ibid.

Cui cedere debeat. l Tam peritus, ut omnes alios ſuperet.

137. *Pergula.* l Omnes magiſtri in pergula docentes. Is locus à *pergendo* dictus, multis lateribus apertus, ambulationi aptus, in quo & opera ſua exponebant artifices, ut innoteſcerent; & Magiſtri quoque diſcipulos erudiebant. Sueton. Auguſt. cap. 94. *Theogenis Mathematici pergulam* dicitur Auguſtus *aſcendiſſe.* Et de illuſtr. Grammat. cap. 18. *L. Craſſitius in pergula docuiſſe, donec commentario Smyrnæ edito inclaruit.* Plin. lib. 35. cap. 10. *Apelles*, inquit, *perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat.*

Diſcipulus Trypheri doctoris. l Edoctus & erudimus ob eximio illo ſtructore menſæ, & ciborum diſſecandorum magiſtro, de quo Sat. 5. loco mox citato.

138. *Sumine.* l Vide Perſ. Sat. 1. v. 53. Annot. & Martial. Lib. 13. Epigram. 44.

Pygargus. l Fera eſt ex genere caprarum ſilveſtrium, cujus poſteriores partes albæ: hinc nomen: πυγὴ *clunis*, ἀργὸς, *albus.* Plin. lib. 8. cap. 53.

139. *Scythicæ volucres.* l Phaſiani, dicti à Phaſide fluvio & Inſula cognomine, unde primùm exportati. Porrò Phaſis in Colchide eſt, quæ regio Scythiæ proxima & affinis. Martial. Lib. 13. Epigramm. 72.

Phœnicopterus. l Avis eſt in Africa abundans, ab aliis puniceis ſic appellata. Πτερὸν, *penna*, φοινίκεος, *puniceus* ſeu *purpureus.* Plin. lib. 10. cap. 48. ſic ait: *Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe Apicius docuit nepotum omnium altiſſimus gurges.* Martial. Lib. 13. Epigram. 71.

Dat mihi penna rubens nomen, ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit: quid ſi garrula lingua foret?

140. *Gætulus oryx.* l Caprea unicornis, è Gætuliâ Africæ regione. Contrarium habet pilum & ad caput verſum. Plinius, lib. 8. capite 53. & alibi. Martialis Lib. 13. Epigrammate 95.

Hebeti ferro. l Cædendis ligneis ferculorum ſimulacris hebetato.

141. *Sonat ulmea cœna.* l Nam illi ſtruendæ menſæ & diſſecandorum ex arte ferculorum doctores lignea omnis generis habebant ſimulacra, partibus quidem ſeparatis, ſed conglutinatis, quas dividebant illi coram tironibus, ut eos docerent membrorum juncturas invenire, ſcitè partes diſtribuere & carpere. Quod non ſine ſonitu in ligno fiebat.

Suburra. l Frequenti urbis regione, ubi ſchola ſtructorum erat. De Suburra vide Sat. 3. verſ. 5.

142. *Capræ.* l Capræ ſilveſtris.

Subducere. l Solerter demere, ut Chironomon ille, de quo Sat. 5. v. 121.

Afra avis. l Gallinæ Numidicæ. Varro. l. 3. de Re Ruſtica c. 9. *Gallina Africana*, inquit, *ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas μελεαγρίδας appellant Græci. Ha noviſſima in triclinium gallinarium introierunt è culina, propter faſtidium hominum veneunt propter penuriam magno.* Martial. Lib. 13. Epigramm. 73.

Anſere Romano quamvis ſatur Annibal eſſet,
Ipſe ſuas nunquam barbarus edit aves.

144. *Fruſti imbutus ofella.* l Solitus coquere tantum offulas porcinas in craticula & prunis, & ſic toſtas in fruſta concidere. Malè, ut videtur, legunt quidam, *furtis.*

Ofella. l Diminutivum ab *offa.* Columella Lib. 12. de ſuillæ carnis ſalſura ſic ait: *Dein offula carnis ſpiſſæ componuntur, atque alternis ſal ingeritur.* Martial. Lib. 14. Epigram. 221.

Parva tibi curvâ craticula ſudet ofella:
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

Plebeios

Pocula vulgaria & paucis assibus comparata offert agrestis minister, & securus à frigore, haud Phrygius vel Lycius, haud vilius astabat à mangone emptus ingenti quidem pretio. *Quando petes, pete Latinè. Par omnibus vestitus: crines resecti, & recti, hodie verò solummodò discriminati ob epulas. Ille pastore labrioso natus est, iste bubulco; dudum non aspectam ingemit parentem; & tugurium, & suetos capros exoptat mœstus. Juvenis facie nativâ & liberali verecundiâ, quales oportet esse quos operit fulgens purpura.*

* * * * 3 * * *

Is tibi porriget vina effusa in iis collibus, à quibus ipse ortus est, quorum in summitate collusit. Etenim vini & ministrantis unum ipsumque est natale solum. Speres fortasse, ut argutâ saltatione puella *Gaditana exordiatur pruritum excitare:* **

* * * 1 * * *

Remissa libidinis incentivum, & pungentes urticæ opulenti. Attamen acrior ea delectatio alterius sexûs: is plus inflammatur. * *

* * * 1 * * *

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atque à frigore tutus;
Non Phryx, aut Lycius, non à mangone peritus
Quisquam erit, & magno. Cùm poscès, posce Latinè.
Idem habitus cunctis, tonsi, erectique capilli,
Atque hodie tantùm propter convivia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci:
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hœdos:
Ingenui vultûs puer ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas:
Crassa nec oppositò pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
Namque una atq; eadem vini patria, atq; ministri
Forsitan expectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Divitis urticæ. Major tamen ista voluptas
Alterius sexûs: magis ille extenditur, & mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur.

ANNOTATIONES.

145. *Plebeios calices.* l Non crystallinos vel vitreos illos, laudatos, de quibus Martial. Lib. 14. Epigram. 94. sed vili emptos.

146. *A frigore tutus.* l Vestè crassâ tectus à frigore dumtaxat non ornatus, ut fit à luxuriosis. Senec. ad Lucil. *Transeo agmina exoletorum per nationes colore, quæque descripta, ut eadem omnibus lenitas, eadem proxima mensura lanuginis, eadem species capillorum sit; nequis cui rectior est coma, crispulis misceatur.*

147. *Non Phryx aut Lycius.* l Non adest famulus è Phrygia vel Lycia, minoris Asiæ regionibus, unde vernusti petebantur.

Mangone. l Negotiatore puerorum. A *manu* & *ago*, quoniam servos manibus agebant atque expoliebant Mangones, adhibitis etiam medicamentis, Plin. l. 21. cap. 26. *Hyacinthi radix est bulbacea mangonicis venalitiis pulcrè nota, qua in vino dulci illita pubertatem coërcet, & non patitur erumpere.* Vide Pers. Sat. 6. v. 76. & seq.

148. *Posce Latine.* l Minister enim Italus linguam tantùm vernaculam novit.

149. *Idem habitus cunctis.* l Famuli omnes vili sunt habitu apud me.

Tonsi. l Non alunt comam longiorem.

Erectique capilli. l Non crispati & calamistrati: hodie pexi, aliàs neglecti.

153. *Casulam.* l In qua natus & educatus.

Hœdos. l Quos pascere solebat.

154. *Ingenui vultûs.* l Non arte mangonica fucati.

155. *Quos ardens purpura vestit.* l Ingenuos adolescentes ac nobiles, circa annum ætatis decimum quartum.

Ardens purpura. l Ob colorem igneum.

162. *Forsitan expectes.* l O Persice mihi præmisse conviva, ne spera vanâs libidinum illecebras. Hæ solis divitibus aptæ sunt.

Gaditana. l Nimirùm lascivis eruditæ cantilenis simul & saltationibus meretriculæ Romam accersebantur è Gadibus Insula, de qua Sat. præced. v. 1.

Canoro incipiat prurire choro. l Egregiè locutus hunc, verba mentemque Juvenalis adumbravit Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 1. ubi sic habet: *ut puella mollior canorâ dulcedine & saltationis lubrico exerceret illecebris philosophantes.*

167. *Extenditur.* l Sic legitur vulgò. Quidam *incenditur*, quam lectionem interpretando secuti sumus, non ut meliorem, sed clariorem. Innuit Poëta proniores & ardentiores ad libidinem fœminas quàm viros.

No

Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Teſtarum crepitus cum verbis nudum olido ſtans
Fornice mancipium quibus abſtinet: ille fruatur
Vocibus obſcœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.
Namque ibi fortunæ veniam damus. Alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidiq; vocantur.
Noſtra dabunt alios hodie convivia ludos.
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.

Ædes parva non admittunt eas vanitates. Is auſcultet ſonitum teſtarum cum ſermonibus, quibus non utitur ſerva proſtans nuda in fœtenti lupanari, is potiatur verbis impudicis, & cunctâ cupidinis induſtriâ, qui pytiſmate lubricum facit orbem Laconicum. Illic enim ſorti indulgemus. Inhoneſta tenuioribus alea, adulterium etiam inhoneſtum. Iſti verò cum ea perpetrent univerſa, nihilominùs læti ac ſplendidi nominantur. Diverſos hodie luſus ſuppeditabunt epula noſtra. Canetur auctor Iliadis, & verſus ſublimis Virgilii, reddentes ancipitem victoriam.

ANNOTATIONES.

169. *Audiat ille.* l Dives luxurioſus.

170. *Teſtarum crepitus.* l Crotala ſive crepitacula è teſtis, quibus inter ſaltandum utuntur non ſine decore quædam gentes, ut Hiſpani. Addunt & mulieres Indicas: Gaditanas hic innuit Poëta. Gallicè, *des caſtagnettes.* Alii intelligunt cymbala ſive tympana. Fuiſſe quædam inſtrumenta ſonora teſtas vocata docet Sueton. Ner. c. 20. ubi refert Neronem eligiſſe plures adoleſcentulos, *Qui diviſi in factiones plauſuum genera condiſcerent, (bombos & imbrices, & teſtas vocabant) operamque navarent cantanti ſibi, &c.*

171. *Quibus abſtinet.* l Plus retinens verecundiæ quàm laſciviæ illæ ſaltatrices, aut divites impuri.

173. *Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.* l Vix credas quàm multis hic locus, & in quàm multos ſenſus verſatus eſt. In tot igitur & tam variarum lectionum interpretationumq; lubrico quis pedem figat? Imo quis ipſo lubricante Juvenali non cæſpitet atque titubet? Firmo tamen utcumque ſtare veſtigio mihi videor, antiquioribus ſtando; præſertim cùm ſenſum non valdè juvent quæ à viris alioqui gravioribus eruditè certatimque hic afferuntur. Emendationes & conjecturas non ſpernimus, ac eorum pace & venià, poſthabemus. Juſtus Lipſius Epiſt. Quæſt. lib. 4. Epiſt. 25. fatetur ſcriptam omnem & impreſſam antiquitùs lectionem eſſe, vel, *pityſmate*, vel, *pytiſmate*. Hoc ego Divæi amplector, cum Mancinello & aliis, pariterque explico ſic: Gaditanis illecebris gaudeat ac fruatur dives licet, *qui pytiſmate lubricat orbem Lacedæmonium*; id eſt, qui ſputo irrorans digitum, facilè inde admovet ſæpiùs & admovet (ad oſtentationem) ſuum annulum, cujus à Lacedæmoniis uſus emanavit. Turneb. lib. 24. c. 28. ſimiliter legit, ac aliter explicat, nempè, qui ſputo & ſalivâ magis volubilem reddit trochum, ludum certè Græcanicum. Valla, *pityſmate*, legit; aitque eſſe trochum è pinu, græcè πίτυς. Undè *pytiſma*, Politian. *pityliſmate*, quod genus erat exercitationis cum geſticulatione manuum ac pedum & complosione. Brodæus, *pedemate*, id eſt, ſaltu, in tripudio ſeu ſaltatione Lacedæmoniâ in orbem fieri ſolitâ. Vide Cœl. Rhodig. l. 18. c. 1. Alciatus & Pulman. *Pyreiſmate*, & explicant de quadam Laconum exercitatione, quæ à nudis oleoque benè unctis fiebat in ſudatorio. Muretus *Petteumate*, à πεττὸς talus, intelligitque divitem aleæ deditum, qui talis ludit in menſâ rotundâ è marmore Lacedæmonio factâ. Favet quod ſequitur mox, *alea turpis*. Mallem certè cum veteri Schol. intelligere divitem qui expuit ſupra marmor Lacedæmonium, quo ſtratum eſt ejus domûs pavimentum, & ſic lubricum reddit. Non abludit Salmaſius, apud quem, lubricare Lacedæmonium orbem dicitur is pytiſmate, qui pytiſſando, id eſt, guſtando vinum cum probatione qudam, & mox expuendo, crebris ejuſmodi rejectionibus & effuſionibus uda facit & lubrica tum menſas rotundas è marmore Lacedæmonio, tum abacum, & pavimentum. Non moror *poppyſma* Flavii, aut Lipſium cum ſuo *pygiſmate*, abſit enim ut obſcœna comminiſcar ultrò, qui vel occurrentia ſolitus ſum eluctari.

174. *Fortuna veniam damus.* l Luxurioſa illa in divitibus ſolent toleraari: at quis eadem ferat in mediocri viro? Ex opinione vulgi.

Illi l Divites luxurioſi.

178. *Conditor Iliados cantabitur.* l Recitabuntur Homerici verſus ex eleganti carmine de Trojano excidio.

179. *Dubiam facientia carmina palmam.* l Quæſitum enim jampridem, an Virgilius Homerum ſuperârit. Vide Macrob. paſſim, maximè verò lib. 5. Quintil. lib. 10. cap. 1. Gell. l. 9. c. 9. Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 4. Jul. Scaliger Homero Virgilium præfert: Propertius etiam ita canit, in Elegia ultima, l. 2.

Cedite Romani Scriptores, cedite Graii;
Neſcio quid majus naſcitur Iliade.

Quid

quid intereſt quâ voce recitentur ejuſmodi carmina? Jam verò ſepoſitis anxietatibus amove occupationes, & jucundum otium largire tibi, ſiquidem integrâ die fas erit quieſcere. Ne ſit quævis uſuræ recordatio, neque tibi ſilenti commoveat iracundiam, ſi conjux exiens diluculò conſuevit ad noctem redire, reportans uda ſerica, plicis ſuſpicionem creantibus, & capillos exagitatos, & ardentem faciem atque auriculam. Quodcumque angit depone ſtatim ad oſtium meum. Animo *abjice familiam, & famulos, & quodcumque rumpitur* ab *eis, vel diſperditur: pra cunctis abjice ſocios immemores. Interim celebrant ſpectacula mappa Megaleſiorum, Idæum Solemne; & Prator equorum depradator ſedet pro triumphanti: ſique fas mihi eſt loqui* cum bona *venia infiniti & numeroſioris populi,*

Quid refert tales verſus quâ voce legantur? 180
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem: non fœnoris ulla
Mentio, nec primâ ſi luce egreſſa reverti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat uxor, 185
Humida ſuſpectis referens multitia rugis,
Vexataſque comas, & vultum auremque calentem
Protinùs ante meum quicquid dolet, exue limen.
Pone domum, & ſervos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone ſodales.
Interea Megaleſiacæ ſpectacula mappæ 191
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet: ac mihi pace
Immenſæ nimiæque licet ſi dicere plebis,

ANNOTATIONES.

180. *Qua voce legantur.* l Non eſt opus adjuvare eleganti pronunciatione tam bonos verſus, qui ſuam ipſi ſatis produnt elegantiam. Adeóque licet ab imperito rudique puero legantur, parum refert.

181. *Dilatis.* l In aliud tempus remiſſis curis, hilarem ad epulas animum affer.

183. *Fœnoris.* l Quod debes, aut tibi debetur.

185. *Tacito.* l Diſſimulanti & non auſo ſuſpicionem de adulterio objicere uxori imperioſæ.

186. *Multitia.* Veſtes è ſubtili panno, bombycinas. Sat. 2. v. 66.

187. *Venataſque comas, & vultum auremque calentem.* l Notas perpetrati recenter flagitii, ex Suetonio Auguſt. cap. 69. & Calig. c. 36.

189. *Pone domum,* &c. l Depone curam domûs, obliviſcere ſervorum atque ſodalium improbitatem, ne quid ſit quod tuam ab hilari jucunditate mentem avocet.

191. *Intereà Megaleſiacæ,* &c. l Dum nos inſtruimus convivium, Circenſibus ludis detinetur Rom. omnis populus, neque poſſes quidquam negotii cum ullo peragere, etiamſi maximè velles: ergo totus vaca noſtris iſtis oblectatiunculis.

Megaleſiacæ. l Megaleſia, ſive Magalenſes ludi, à μεγάλης μήτρὸς, dicti quia matri magnæ dedicati, vel quod magnis fierent impenſis, ut vult Aſcon. Pedianus. Vide Sat. 6. v. 69.

Mappæ. l Circenſium ludorum ſignum pariter & præmium erat Mappa. Qui mos à Nerone luxit. Cùm enim ſpectandi avida plebs interet, ut quamprimùm ludi inciperentur, & è carceribus exeundi ſignum quadrigis mitteretur, Nero tum prandens indulſit, & mappam quâ manus tergebat, continuò juſſit per feneſtram abjici, velut ſignum. Caſſiodor. 3. Var. c. 51. Vide Turneb. lib. 18. cap. 33. Ubi ad rem Tertulliani locum affert. In ea mappa picturam & formam ludorum fuiſſe aiunt. Mappæ meminit Suet. Ner. c. 22. *Univerſorum ſe oculis in Circo Maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, unde Magiſtratus ſolent.* Et Martial. Lib. 19. Epigramm. 29.

Cretatam Prætor cùm vellet mittere mappam,
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.

192. *Idæum ſolenne.* l Ludos ſolemnes in honorem Cybeles matris Deûm è monte Ida Romam advectæ. Vide Sat. 6. cit.

193. *Prædo caballorum.* l An quòd in iſtis ludis equi multi frangerentur, ut ait Vet. Schol. undè Salmaſius vult legi; *perda Caball.* id eſt, perditor caballorum. Sic in Catonis Diſtich. *officiperda* legitur, ſimiliter & apud Iſidorum; ſignificatque eum qui officia perdit, id eſt, eorum remunerationem non habet. An quòd Prætor quibuſdam favens, aliis equis victoribus meritum non daret bravium ac præmium. An quòd optimos ille equos ſibi eligens vili pretio dominis auferret? Sunt qui legant, *præda*, quaſi nimiis in equos ſumptibus Prætor abſumeretur. Sed minus placet.

Prætor ſedet. l Is enim ludis præſidebat, & curru ſublimis pompâ triumphali vehebatur. Vide Sat. 10. v. 36. & ſeq.

Pace. l Sine offenſione populi Rom. Circenſibus nimium addicti: ut jam notatum ſuprà, & alibi.

Totam

Totam hodie Romam Circus capit; & fragor aurem
Percutit; eventum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret, mœstam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assediſſe puellæ.
Spectent hoc nuptæ, juxta recubante marito,
Quod pudeat narrâſſe aliquem præſentibus ipſis.
Noſtra bibat vernum contracta cuticula Solem,
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea ſalvâ

Romam univerſam hodie continet Circus; atque auriculas verberat ſtrepitus, ex quo præſini ſucceſſum panni conjicio. Etenim ſi deeſſet, civitatem iſtam cerneres, æquè triſtem & ſtupefactam, ut caſis Conſulibus in pulvere Cannarum. Hos ludos aſpiciant adoleſcentes, quibus convenit acclamatio & fortis ſponſio, & ſedere juxta virginem benè *comptam: aſpiciant illud uxores aſſidente viro, quod cuipiam verecundiæ ſit referre coram ipſis. Noſtra pellis roſea vernum hauriat Solem, & togam evitet. Jamjam fas eſt ut balnea ſubeas;*

ANNOTATIONES.

195. *Fragor.* l Applauſus & acclamatio ſpectantium.

196. *Eventum viridis quo colligo panni.* l Victoriam factionis praſinæ, cui faviſſe dicuntur Caligula & Nero, at Venetæ Vitellius. Vide Not. ſeq.

Viridis panni. l Erant in Circenſibus decurrentium aurigarum atque agitatorum factiones quatuor à veſtium coloribus denominatæ, & quatuor anni tempeſtatibus reſpondentes, verna praſina ſeu viridis, æſtati roſea ſeu rubea, alba autumno pruinoſo, nubilæ hyemi veneta ſive cærulea: Quibus Domitianus addidiſſe fertur purpurei panni & auratas factiones. Porrò ſpectatores alii aliis factionibus ſtudebant, nonnunquam è colore, quem quiſque amaret, ſtudium impendentes, vel imperatorum favorem ſequentes. Hinc Plin. lib. 9. Epiſt. 6. ita perſtringit: *Miror tot millia virorum tam pueriliter idemtidem cupere currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla. At nunc favent panno, pannum amant; & ſi in ipſo curſu medioque certamine hic color illuc, ille huc tranſferatur, ſtudium favorque tranſibit, & repentè, agitatores illos, equos illos, quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta auctoritas in una viliſſima tunica.* Martial. Lib. 14. Epigram. 131.

Si Veneto praſinove faves, qui coccina ſumis,
Ne fias iſtâ transfuga ſorte, vide.

Sidon. Apollin. Carm. 23.

——— *Micant colores,*
Albus, vel Venetus, virens, rubenſque,
. . . . . .
Hortanturque obiter, juvantque blandis
Ultro plauſibus ———
Dictant quadrupedantibus furorem.
. . . . . .
Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
Ardeſcunt, ſaliunt, timent, timentur.

197. *Si deficeret.* l Si vincatur praſina factio, viridis pannus; vel, ſi Romanis adimantur Circenſes, ſi adamata deficiat oblectatio, mœſtam videres civitatem, &c. Sarcaſticè omninò. Supra v. 53.

198. *Cannarum in pulvere victis Conſulibus.* l Ut in Cannenſi clade. Vide Sat. 2. verſ. 155. Tit. Liv. lib. 22. cap. 46. ad rem hanc: *Ventus,* inquit, *quem Vulturnum incolæ regionis vocant, adverſus Romanis coortus, multo pulvere in ipſa orâ volvendo, proſpectum ademit.*

199. *Audax ſponſio.* l Contentio depoſitis pignoribus, pro victoria ejus factionis cui favet quiſque.

201. *Spectent hoc nuptæ.* l In quibuſdam exemplis hi duo verſus leguntur ante v. 165. ut mox ſequatur, *irritamentum Veneris,* &c.

203. *Noſtra bibat vernum.* l Nobis jam ſenibus magis utilis eſt inſolatio. Vide Perſ. Sat. 4. v. 18.

204. *Effugiatque togam.* l Quidam interpretantur: togam deponat ad inſolationem & balnea. Alii ſic explicant: fugiat togæ curas & togatorum negotia, occupationes, officia, Undè Martial. lib. 10. Epigram 47. ad vitam beatiorem exoptat, inter alia, togam raram. De his & nos alibi. Prior interpretatio minùs arridet.

Nunc in balnea. l Diximus alibi lavari ſolitum quondam ante cœnam.

Salva fronte. l Nec enim ſemel id feciſſe turpe erit: quod præveniamus hodie tantùm horam lavandi cœnandique legitimam. Vide Sat. 1. v. 49. atque ibid. Annot.

incolumi pudore, etsi restat hora integra usque *ad sextam. Id* quidem *agere nequeas per dies quinque continentes; nam vita etiam ejusmodi gravia sunt fastidia. Usus infrequens gratas facit oblectationes,*

Fronte licet vadàs, quanquam solida hora superfit
Ad sextam. Facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoq; tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

ANNOTATIONES.

205. *Quanquam solida hora superfit, &c.* l Quamvis sit hora diei tantùm quinta, id est, nostra ferè undecima. De his vide quæ fusè annotabo ad Pers. Sat. 3. vers. 4. de veterum autem conviviorum ritibus variis exquisita multa lege apud Lips. antiq. lect. lib. 3. Porrò balnei horam consuetam fuisse nonam hyeme, æstate octavam, disertis verbis indicat Plin. Lib. 3. Epist. 1. *Ubi*, inquit, *hora balnei nunciata est, (est autem hyeme nona, æstate octava) in sole, si caret vento, ambula . . . . . lotus accubat, & paulisper cibum differt, &c.*

207. *Talis vita.* l Otiosæ, voluptariæ.

Tædia. l Cic 2. de Orat. *Omnibus in rebus voluptatibus maximis finitimum est fastidium.*

208. *Rarior usus.* Cic. in Lælio: *Et quidem omnia præclara rara.* Martial. Lib. 4. Epig. 29.

Rara juvant.

SATIRA XII.

INTERPRETATIO.

O Corvine, die natali suavior est *mihi lux ista, qua cespes festivus opperitur votas Numinibus pecudes. Regnæ candidam immolamus ovi culam: simile vellus offeretur* Palladi *Maura Gorgone certanti:*

NAtali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Quâ festus promissa Deis animalia cespes
Expectat; niveam Reginæ cædimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maurâ.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,

ANNOTATIONES.

1. *Natali, Corvine.* l Vota se Diis ait persolvere ob incolumem è naufragio Catullum: Sequeid facere magno animo & in amicum benevolo: non insidiosâ mente, ut ab eo scribatur hæres, more plurimorum.

Natali die. l Hanc epulis & hilaritate quotannis celebrant, ut notavimus ad Pers. Sat. 6. v. 19. & alibi.

2. *Animalia cespes Expectat.* l Ara è vivo cespite extructa expectat victimas pro incolumitate amici mei Catulli à me votas & mox quidem mactandas.

3. *Reginæ.* l Fortunæ, vel Junoni, de quâ Virgil. Æn. 1.

Ast ego quæ Divûm incedo Regina.

4. *Par vellus.* l Similis victima, pariter alba: diximus alibi, Diis superis albas, inferis nigras mactari.

Pugnanti Gorgone Maurâ. l Minervæ, cui ex Hom. Iliad. 5. Circa humeros ægis, in qua fortitudo, minæ, & Gorgoneum caput diri monstri: id est clypeus, in quo erat caput Medusæ Gorgonis, à Perseo in Mauritaniæ finibus interfectæ. Vel Maurum vocat Juvenalis, quòd ea cum sororibus Euryale & Stenione coluit Dorcadas, sive Gorgadas, & Gorgonas insulas, quæ sunt ad Viride promontorium, Mauris vicinæ.

Gorgone. l Γοργὸς, trux; hinc factum cognomen. Hujus capitis serpentibus armati conspectu fabulantur homines in saxum diriguisse. Athen. l. 5. c. ult. meminit animalis pariter nominati in Libya, ovi sylvestri similis, cujus aspectu homines aggressi lapidescebant.

5. *Extensum funem.* l Quo ad aram ducenda est, laxo, non arcto; ne videatur ad sacrificium invita ire victima: Nam quæ valdè reluctabatur, invitis putabatur Numinibus offerri, adéoque removebatur ab altaribus hostia: & hoc ita à sacrificantibus observatum, testis est Macrobius, l. 3, c. 5.

Tarpeio

Tarpeio ſervata Jovi, frontemque coruſcat.
Quippe ferox vitulus templis maturus & aræ,
Spargenduſque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.
Si res ampla domi, ſimiliſque affectibus eſſet,
Pinguior Hiſpullâ traheretur taurus, & ipſâ
Mole piger, nec finitimâ nutritus in herbâ;
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iter, & à grandi cervix ferienda miniſtro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.
Nam præter pelagi caſus, & fulguris ictum
Irati, denſæ cœlum abſcondêre tenebræ
Nube unâ, ſubituſque antennas impulit ignis,
Cùm ſe quiſque illo percuſſum crederet, & mox
Intonitus nullum conferri poſſe putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, ſiquando poëtica ſurgit
Tempeſtas. Genus ecce aliud diſcriminis; audi,
Et miſerere iterùm, quanquam ſint cætera ſortis
Ejuſdem; pars dira quidem, ſed cognita multis,

Tarpeio verò Jovi deſtinata victima laſciviens longè porrectum excutit lorum, & frontem vibrat. Eſt *enim juvencus indomitus, fanis altarique idoneus, & vino irrigandus, qui mammas parentis jam erubeſcit ſugere, qui erumpente cornu quercus exagitat. Si opes in adibus forent copioſæ & ameri æquales, taurus duceretur Hiſpulla craſſior, ipſaque deſes pinguedine, neque vicino paſtus in gramine, verùm exiret cruor indicans opima paſcua Clitumni, atque guttur ab ingenti victimario percutiendum:* & hæc *propter reditum familiaris etiamnùm trementis, & paulò antè perpeſſi terribilia, atque ſalvum ſe obſtupeſcentis. Enimverò prater maris diſcrimina & percuſſionem fulminis evitati, ſpiſſa caligo cœlum texit univerſa nebula, & repentina flamma antemnas concuſſit, quando ſinguli ſe putabant eo verberatos, ſimulque ſtupentes exiſtimarent nullum poſſe naufra-*

um velis ardentibus comparari. Cuncta occidunt ſimilia, atque *ita formidoloſa, ut eùm exoritur procella Poëtica. En alteram auſculta periculi ſpeciem, & rurſum* te *miſereat, quamvis alia ſint paris ſortis, certe pars ſæva, verum pluribus nota,*

ANNOTATIONES.

6. *Tarpeio Jovi.* l Cui ſacra ædes in Capitolio, a rupe Tarpeiâ.

7. *Templis maturus.* l Qui nondum ſubiit jugum, ſatis tamen grandis ut ſacrificetur. Vide Macrobii cit. lib. 3. à cap. 1. uſque ad 10.

8. *Spargenduſque mero.* l Mactandæ victimæ frons inter cornua vinum infundebatur, ſeu aſpergebatur. Virg. Æn. 4.

Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Ibid. lib. 6.

Frontique invergit vina Sacerdos.

9. *Vexat naſcenti robora cornu.* l Ex petulantia arbores impetit cornibus nunc primùm erumpentibus. Virgil. Ecl. 3.

Paſcite taurum; jam cornu petat, &c.

Alibi.

Iraſci in cornua diſcit,
Arboris innixus trunco.

11. *Hiſpulla.* l Præpingui fœminâ, de qua Sat. 6. verſ. 74.

13. *Oſtendens Clitumni paſcua.* l Suâ craſſitudine, ſanoque colore.

Clitumni. l Is Umbriæ, ſeu Faliſci agri fluvius; cujus aquâ potâ candidos fieri boves, auctor eſt Plin. lib. 2. cap. 103. Item Virgil. Georg. 2.

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
Victima, ſæpè tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad Templa Deûm duxere triumphos.

Claudian. de Vict. Stilic.

Quin & Clitumni ſacras victoribus undas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis.

14. *Ferienda.* l Hoſtiæ majores clavâ aut ſecuri ictæ & proſtratæ, dein ſuppoſitis cultris jugulabantur, ut benè obſervat Turneb. lib. 15. cap. 12.

19. *Antemnas impulit ignis.* l Tranſverſum malo lignum, cui velum alligatur, igne cœleſti ſeu fulmine impulſum exarſit, & navim incendit.

21. *Nullum conferri poſſe, &c.* l Naufragium haud jam timendum præ incendio.

23. *Poëtica.* l Qualis deſcribi ſolet à Poëtis rem exaggerantibus. Legunt alii *Pontica*, id eſt, tam horribilis & ſæva, quàm quæ ſolet eſſe in Ponto Euxino. Tempeſtatis pete deſcriptionem ex Homero Odyſſ. 5. Virg. Æn. 1. & 3. Ovid. Metam. 11. Fab. 10. & aliis paſſim.

26. *Cognita multis.* l Seu experientiâ ſeu aliter.

Et

quam? monſtrant ædes multa votivis tabulis. Ecquis ignorat pictores ab Iſide nutriri? Noſtro etiam Catullo par ſors contigit, quando carina dimidia undis erat referta, jamque aquis exturbantibus viciſſim coſtas navis arboris vacillantis nullum præberet auxilium ſenis Naucleri peritia, incœpit Catullus *dirimere cum ventis, projiciendo, æmulatus fibrum, qui ſe ipſe ſpadonem reddit, optans effugere teſtium jactura, ita ſalubres novit* *

Et quam votivâ teſtantur fana tabellâ
Plurima. Pictores quis neſcit ab Iſide paſci?
Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo,
Cùm plenus fluctu medius foret alveus, & jam
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus caſtora, qui ſe
Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno
Teſticulorum: adeò medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt, dicebat, cuncta Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoq; Mæcenatibus aptam,
Atq; alias, quarum generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adjuvat aër.

Quæ mea ſunt omnia projicite, aiebat Catullus, ſpecioſiſſima quoque effundere cupiens, togam etiam purpuream mollibus idoneam Mæcenatibus, cæteraſque, quarum ipſum animalis vellus tinxit indoles herbæ nobilis, quin etiam fons eximius arcana virtute & cœlum Bæticum auxiliatur.

ANNOTATIONES.

27. *Votiva tabella.* l Qui è naufragio ſoſpites evaſerant, illud in tabella pictum ſuſpendebant in fano alicujus Dei, ut Neptuni, Æſculapii, Iſidis, in monimentum grati ſui in ſervatores Deos animi. Vide Perſ. Sat. 1. v. 89.

28. *Ab Iſide paſci?* l Pictores multi victitabant pingendo tabellas ejuſmodi in Iſidis templo à naufragis reponendas. Nam ex quo Deos Ægyptios Romani ſuſceperant, Iſis maximè coli cœpta Romæ. Vide Sat. 6. paſſim; atq; ibid. Annot. Horat. Epiſt. ad Piſones, v. 20.

——— *Fractis enatat exſpes*
Navibus, ære dato qui pingitur.

30. *Cum plenus fructu, &c.* l Cùm ſemiplena jam aquis eſſet carina, ſeu pars navis interior, & cùm latus daret, modò in dextrum modò in ſiniſtrum inclinata fluctuabat navis incerta curſu.

33. *Decidere jactu.* l Veluti cum ventis marique aſſilientibus, ac prævalentibus paciſci vitam projectis bonis, & ſic controverſiam & certamen dirimere.

34. *Imitatus caſtora.* l Hic enim ab inſequentibus ſe venatoribus redimit, avulſis proprio morſu teſticulis, ob hos ſe peti gnarus. Plin. l. 8. c. 30. Idem verò l. 32. c. 3. ſic habet: *In terris & aqua victus eſt fibris, quos caſtores vocant, & caſtorea teſtes eorum. Hos ab ipſis amputari cum capiuntur, negat Sextius auctor Medicinæ diligentiſſimus quia ſine vita animalis adimi nequeunt, &c.* Vide Perſ. Sat. 5. v. 135. & ibid. Annot. in voce *Caſtoream.*

36. *Medicatum.* l Ad medicinas utile, & exquiſitum.

37. *Fundite qua, &c.* l Ad exonerandam navim, & ſervandam ſaltem vitam jactura cæterarum. Vide cap. 27. Act. Apoſt.

39. *Macenatibus.* l Delicatis Proceribus, ſimilibus Mæcenatis, quem Sat. 1. velut mollem taxavit, *ſupinum* vocans, v. 66.

40. *Quarum generoſi graminis, &c.* l Veſtem lana Bætica, ex Andaluſia Hiſpaniæ regione, ubi gramen, aër, & Bætis fluvii aqua pecudibus pota velleri colorem dant rutilum.

Generoſi graminis. l Virgil. Eclog. 4.

Nec varios diſcet mentiri lana colores:
Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto:
Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

41. *Infecit natura pecus.* l Pecudum vellus tinxit natura, non ars. Martial. lib. 14. Epig. 133.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor alumno.
Sic placeant Tyriæ: me mea tinxit ovis.

Egregius fons. l Martial. lib. 8. Epigr. 28.

An Tarteſſiacus ſtabuli nutritor Iberi
Bætis in Heſperia te quoque lavit aqua?

Et lib. 12. Epigr. 100.

Bætis olivifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

42. *Bæticus.* l Bætis, qui & Tarteſſus, hodie Guadalquivir, fluvius, Andaluſiam rigat, & ſinum Gaditanum capaci oſtio perlabitur, ab eo denominata pridem Hiſpaniæ tertia pars Bætica, quæ præter Andaluſiam, regnum Granatenſe ferè totum complectitur.

Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum ſitiente Pholo, vel conjuge Fuſci.
Adde & baſcaudas, & mille eſcaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, quâ mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebuſque ſalutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam
Sed vitio cœci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima; ſed nec
Damna levant. Tunc adverſis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro ſummitteret, ac ſe
Explicat anguſtum, diſcriminis ultima quando
Præſidia afferimus, navem factura minorem.
I nunc, & ventis animam committe dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, ac ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ,
Aſpice ſumendas in tempeſtate ſecures.

Is neque argentum ambigebat projicere, patinas à Parthenio fabricatas, poculum urnam continens, aptumque ſitibundo Pholo, aut uxori Fuſci. Adjunge quoque baſcaudas, atque millena catina, plurimum ſculpti, quo potabat aſtutus Olynthi mercator. Jam verò quis alter, quâ orbis regione, quis non dubitat vitam anteponere argento, & opibus incolumitatem? Non ad victum bona colligunt aliqui, at vitio excæcati vitam agunt ad opes congerendas. *Profunditur pars præcipua rerum commodarum; verùm neque minuunt diſcrimen. Tum prementibus infortuniis, eò devenit, ut ſecuri malum ſubjiceret; ſeque arctum expandit, cùm adhibemus extrema periculi remedia levius navigium redditura. Perge modò, ventiſque vitam permitte, credens aſſeri dolato, à letho ſejunctus quatuor vel ſeptem digitis, ſi teda fuerit craſſiſſima. Jam cum reticulo, atque pane, & lagena ventri-*

quâ, provide aſcias in procella accipiendas.

ANNOTATIONES.

43. *Ille nec argentum, &c.* l Vaſa etiam argentea ſponte Catullus amittebat, aurea quoque crimio quamvis opere cælata.

44. *Parthenio.* l Egregio cælatore vel artifice. *Urna.* l Quæ ſextarios 24. continebat.

45. *Pholo.* l Centauro valdè bibaci. De hoc Diod. Sic. lib. 5. cap. 2.

Conjuge Fuſci. l Quæ fuit mulier ebrioſa: De Fuſco jam Sat. 4. v. 112.

46. *Baſcaudas.* l Cacabos interpretatur Vet. Schol. & vaſa in quibus calices lavabantur. Hæc à Britannis ad Romanos tranſlata conſtat ex Martial. Lib. 14. Epig. 99.

Barbara de pictis veni Baſcauda Britannis,
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

Eſcaria. l Lances ponendis eſcis idoneas.

47. *Multum cælati.* l Vaſa multa ex auro & argento cælata: qualia dicitur amâſſe Philippus Alexandri pater, Macedoniæ Rex: vel ab eo venientia.

Biberat quo callidus emptor Olynthi. l Plin. lib. 33. cap. 3. Philippum aureo poculo pulvino ſubdito dormire ſolitum refert.

Callidus. l Juſtin. lib. 9. *Blandus*, inquit, *pariter & inſidioſus alloquio, qui plura promitteret, quam præſtaret, in ſeria & jocos artifex, &c.*

Emptor Olynthi. l Philippus enim corruptis auro quibuſdam expugnavit Olynthum Thraciæ urbem, & ſuo adjecit regno. Modò jacet ea urbs: nec planè de ſitu conſtat. Vide Demoſth. Olynth.

48. *Quis nunc alius.* l Catullum commendat.

50. *Non propter vitam, &c.* l Multi avaritiâ adeò excæcantur, ut videantur ad hoc nati & vivere, ut opes colligant; cùm è contrario non niſi ad vitam opes habendæ ſint.

52. *Jactatur rerum, &c.* l In mare jacitur à Catullo & ſociis.

54. *Recidit.* l Quaſi res eò cecidit. Leg. alii *Decidit.*

Se explicat anguſtum. l Succiſo malo & in mare quoque dejecto ſe Catullus expedit, navimque omninò evacuat, ac veluti latiorem facit: quod ultimum eſt levamentum.

57. *I nunc.* l Poſt ejuſmodi pericula audita, mare ſubi, ſi lubet, & naviga.

69. *Teda.* l Aſſeres & tabulæ ex arboribus tedâ, vel pinu, quibus navis compingitur.

60. *Reticulis.* l Sacculo in retis modum texto, in quo panem & alia cibaria recondunt viatores, Nautæ, &c. *Reticulum panis*, vocat Hor. Sat. 1. vid. Perſ. Sat. 5. v. 140.

61. *Aſpice ſumendas.* l Id eſt, vide ut cum cibis etiam ſumas ſecures ad excidendum, ſi opus eſt, malum. Alii leg. *Accipe.*

At ubi æquale procubuit pelagus, ubi ſecunda tempora, & fortuna victoris potentior Euro & mari fuit: ubi Parcæ laniores manu faventi penſa trahunt meliora, & candidi ſtaminis lanam ducunt; ventus mediocri aurâ non valdè vehementior aſpiravit: tum navis *infelix egenâ induſtriâ expanſis veſtimentis, ſuoque prova velo, quod ſolum ſuperfuerat, properavit. Auſtris modò quieſcentibus, vitæ fiducia cum Sole reverſa eſt. Jam cernitur cacumen altum, jucundum Aſcanio, & locus Lavinio noverca antepoſitus, cui appellationem tribuit alba ſus, (ſumen ſtupendum hilaribus Phrygiis, & nunquam aſpectis triginta papillis conſpicua.) Denique ingreditur mare clauſum per aggeres conſtitutos,*

Sed poſtquam jacuit planum mare, tempora poſ-
quam
Proſpera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, poſtquam Parcæ meliora benignâ
Penſa manu ducunt hilares, & ſtaminis albi
Lanificæ; modicâ non multò fortior aurâ
Ventus adeſt; inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extenſis, & quod ſuperaverat unum,
Velo prora ſuo: jam deficientibus Auſtris,
Spes vitæ cum Sole redit. Tum gratus Iulo,
Atque novercali ſedes prælata Lavino,
Conſpicitur ſublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,

ANNOTATIONES.

64. *Parcæ.* l Vide Sat. 3. v. 27. Et Sat. 9. v. 131. & ſeq. ad voces, *Lachеſis*, & *Clotho*.

65. *Staminis albi.* l Quod vitam diuturniorem & ſortem meliorem indicat, & ſponder, ut contrà pullum & nigrum ſtamen ducentes Parcæ infortunium ac mortem portendunt. Martial. Lib. 4. Epigramm. 73.

Ultima volventes orabat penſa ſorores,
Ut traherent parvâ ſtamina pulla morâ.

Et Lib. 6. Epigramm. 58.

Si mihi lanifica ducunt non pulla ſorores
Stamina, &c.

68. *Veſtibus extenſis.* l Pro velis, quæ igne cœleſti conflagrârant, ut dictum ſuprà.

69. *Velo prora ſuo.* l Quod quidem minimum, & *Dolon* vocatur velum ad proram, ut maximum *Artemo*; *Epidromus* autem quod eſt ad puppim.

Auſtris. l Ventis meridionalibus, qui ſunt vehementiores & tempeſtatem cient.

70. *Tum gratus Iulo, &c.* l Italiæ loca edita conſpici cœperant.

Gratus Iulo apex. l Mons Albanus, ubi Aſcanius ſive Iulus Æneæ filius Albam longam ædificavit. De hac urbe jam dictum Sat. 4. v. 61, *&c.*

71. *Novercali ſedes prælata Lavino.* l Iulus enim Albâ, ut mox dixi, ſubinde conditâ, Lavinium reliquit ſuæ novercæ Laviniæ, Æneâ patre jam mortuo.

Novercali Lavino. l Æneas Creüſam duxerat primùm, è qua tulit Aſcanium: deinde veniens in Italiam duxit Laviniam Latini Regis filiam, cujus nomine urbem extructam Lavinium appellavit.

Lavino. l *Lavinum* ſeu *Lavinium* urbs olim Latii, nunc oppidulum *Citta Lavinia* dictum.

72. *Cui candida nomen.* l Iulus ex Heleni vaticinio civitatem à ſe conditam vocavit *Alba* propter viſam ibi ſcrofam albam. Virg. Æneid. 3. & 8.

Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam
Littoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fœtus enixa jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati:
Is locus urbis erit; requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

Nomen ſcrofa dedit. l Varro 2. de Re Ruſtica cap. 4. *Scrofam*, inquit, *parere tot oportet porcos, quot mammas habeat. Si minùs pariat, fructuariam idoneam non eſſe: ſi plures pariat, eſſe contentum. In quo illud antiquiſſimum fuiſſe ſcriptum, quòd ſus Æneæ Lavinii triginta porcos peperit. Itaque quod portenderit, factum triginta annis Lavinienſes condiderint oppidum Albam. Eius ſuis ac porcorum etiam nunc apparent veſtigia Lavinii: quod & ſimulacra eorum ahenea eſſe nunc in publico poſita, & corpus matris ab Sacerdotibus, quod in ſalſura fuerit, demonſtratur.*

79. *Lætis Phrygibus.* l Iulo & ſociis Troianis gaudentibus ob inventam ex vaticinio ſuem.

Sumen. l Synecdoche pro ſcrofâ tot ubertim mirandâ, tot porcellis fœcundâ; colore, occaſione vaticinatione ſpectabili. Quid ſit propriè *ſumen*, jam non ſemel explicavi. Vide Pers. Sat. 1. v. 53.

75. *Tandem intrat*, l Tandem lacera ilia tranſit portum Oſtienſem ſubiit.

Moles. l Suet. Claud. c. 20. ſic ait: *Oſtienſem portum exſtruxit circumducto dextrâ ſiniſtràque brachio, & ad introitum profundo jam ſalo mole objectâ.*

Tyrrhenamq;

Tyrrhenamq; Pharon; porrectaq; brachia rurſum
Quæ pelago occurrunt medio, longéq; relinquunt
Italiam. Non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: ſed truncâ puppe magiſter
Interiora petit Baianæ pervia cymbæ
Tuti ſtagna ſinus. Gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur, pueri, linguis animiſque faventes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamque virentem.
Jam ſequar; & ſacro, quod præſtat, ritè peracto
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili ſimulacra nitentia cerâ.
Sic noſtrum placabo Jovem, Laribuſque paternis
Thura dabo, atq; omnes violæ jactabo colores.

& Pharon Tyrrhenam, & brachia iterùm extenſa, qua alto mari obvia ſunt, atque Italiam procul dimittunt. Ergò non ita demiraberis portus quos natura donavit. At Nauclerus mutilâ navi ſubit intùs in ſtagna gremii ſecuri pervia navigiis Baianis. Illic tuti nautæ attonſo capite latantur diſcrimina loquaces referre. Itaque pergite, famuli, linguis & mentibus obſecundantes, adhibete ſertu fanis, atq; gladiis molam *farream: decorate etiam teneros caminos, & ceſpitem viridantem. Me adero; ac perfecto, ut decet, ſacrificio, quod eſt optimum, hinc revertar* in *ades, ubi exiguæ imagines cerâ molli fulgentes donabuntur tenuibus corollis. Ibi noſtratem Jovem propitium reddam, & thus adolebo Penatibus avitis, violaſque diverſi coloris ſpargam.*

ANNOTATIONES.

96. *Tyrrhenamque Pharon.* l Turrim altiſſimam in Tyrrheno mari ad portum Oſtienſem, à Claudio Imperatore pariter ædificatam in exemplum Phari Alexandrinæ, ut ad nocturnos ignes curſum navigia dirigerent. Suet. mox cit. ibid. De Tyrrhen. vide Sat. 5. v. 96. & Sat. 6. v. 92. De Pharo, vide Satiram eandem 6. v. 83.

Porrectaque brachia rurſùm. l Nam Oſtiæ portum ac moles Auguſtus primò cœperat, inſtaurarunt deinde Claudius; poſt etiam Trajanus.

97. *Longéque relinquunt Italiam.* l Recedunt ab Italica ora dum in mare procurrunt.

98. *Non ſic igitur mirabere portus.* l Certè naturalis portus non æquè mirandi, ut hic arte factus prope Oſtiam urbem ad oſtia fluminis Tiberis extructam.

80. *Interiora petit.* l Penetrat Oſtiæ portum, ubi ſtagnans aqua & tempeſtatum expers tutam dat navibus ſtationem.

Baianæ pervia cymbæ. l Illuc enim navigia Baianis uſitata frequenter ſubeunt.

81. *Sinus.* l Veluti ſinus intra moles & aggeres tanquam brachia.

Gaudent ibi. l Habet enim jucunditatem præteritorum malorum recordatio. Cicer. Lib. 5. Epiſt. 12. *Habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: cæteris verò nullâ perfunctis proximâ moleſtiâ, caſus autem alienos ſine ullo dolore intuentibus etiam ipſâ miſericordia eſt jucunda.*

Vertice raſo. l Ingruente oppreſſi tempeſtate & vitæ periculo nautæ caput radebant more ſerorum, liberationem ac ſalutem à Diis expetere ſe velut profitentes.

83. *Ite igitur, pueri.* l Inquit Juvenalis ad pueros, ite, parate neceſſaria ad rem divinam pro reditu Catulli faciendam.

Linguis animiſque faventes. l Cicero de Divin. lib. 1. n. 102. *Rebus divinis quæ publicè fierent, ut faverent linguis, imperabatur.* Et lib. 2. n. 83. *Jam illa, favete linguis, ... Quando enim illa obſervans, quieto & libero animo eſſe poteris, ut ad rem gerendam non ſuperſtitionem habeas, ſed rationem ducem? &c.* Erat igitur ſolemnis hæc formula in Sacris, ut & ſilentium indiceretur, & fauſtæ cogitationes ac vota mentibus præciperentur: ne qua mala vox, neve quid mali ominis accideret.

84. *Sertaque delubris, &c.* l Templa floribus exornate.

Farra imponite cultris. l Molâ, ex farre, ſale, & aquâ, ſolebant aſpergi tria hæc, ignis, caput victimæ, & cultri quibus illa mactanda erat.

85. *Molles focos.* l Seu quòd recenter ſtructi, ſeu quòd è thure, molles vocat. Hoc poſterius habet vetus Schol.

Glebamque virentem. l Aram è ceſpite, herboſâque terrâ. Suprà v. 2.

86. *Quod præſtat.* l Aliàs, *Quod reſtat.*

87. *Domum repetam.* l Ubi etiam domeſticos Deos placabo & colam.

88. *Simulacra nitentia cerâ.* l Vide Sat. 10. v. 55. ibidemque annot. ad vocem, *Incerare.*

89. *Laribus.* l Sat. 8. v. 14. annot.

90. *Omnes violæ jactabo colores.* l Violas purpureas, albas, luteas.

Universa jam munda sunt : ostium ramos tollit oblongos, ac festivum diluculo tegitur lampadibus. Ne verò tibi ista suspicionem dent, ô Corvine ; Catullus ob cujus reditum tot aras constituo, parvulos hæredes ternos habet. Placet opperiri quisnam pro familiari sic infructuoso gallinam insumet imbecillam, & lumina claudentem. At gravior est ille sumptus : nulla coturnix unquam mactabitur pro parente. Si divites Gallita, & Paccius orbati incipiant ardorem præsentire, omne xystum appensis ritè tabellis integitur ; extant qui voveant hecatomben, quandoquidem istic haud absunt neque venduntur elephanti, nec ejusmodi pecus gignitur in Latio, vel alicubi sub nostro cœlo ; verùm accersitur ex atra natione,

Cuncta nitent ; longos erexit janua ramos ;
Et matutinis operitur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine : Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet hæredes. Libet expectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili. Verùm hæc nimia est impensa : coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita & Paccius orbi,
Legitimè fixis vestitur tota tabellis
Porticus. Existunt qui promittant hecatomben.
Quatenus hîc non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut usquam nostro sub sidere talis
Bellua concipitur : sed furvâ gente petita,

ANNOTATIONES.

91. *Cuncta nitent.* l Domi sunt parata ad rem divinam, & ad lætitiæ documentum omnia, jam à summo mane. Vel poëta indicat his verbis, cuncta jam à ministris ad sacrificium comparata.

92. *Matutinis operitur festa lucernis.* l Legitur vulgò, *operatur*, quidam ex veteri Schol. *operantur*, id est, sacrificant, solemne verbum. Placet tamen sequi emendationem Justi Lipsii Elect. 1. c. 3. ubi vulgarem lectionem albis dentibus ridere se ait: præclarè verò observat, in omni publica privataq; lætitia lucernas appendi consuevisse domorum foribus ; fenestris etiam : item arboribus interdum, &c. ibidemque subjungit: addit Poëta, *matutinis*, non sine satyrico morsu, quasi claro die opus esset aliâ luce. Senec. Epist. 96. *Accendere lucernas prohibemus, quoniam nec lumine Dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* Tertull. Apologet. *Nec lucernis diem infringimus.* Vide Pers. Sat. 5. v. 181.

93. *Nec suspecta tibi sint, &c.* l Ne suspicêre hæc à me fieri, ut Catulli hæreditatem ambiam. Is enim habet liberos.

95. *Libet expectare.* l An quisquam modò gallinam saltem moribundam pro amico velit sacrificare, sine ulla spe lucri ?

97. *Coturnix nulla.* l Ne vilis quidem avicula impenditur pro eo cui sunt filii & hæredes.

98. *Calorem.* l Febriculæ æstum & ardorem.

99. *Si cœpit locuples, &c.* l Statim atque dives aliquis orbus morbo tentatur, certatim studium ostentant insidiosi hæredipetæ, ut legatum aliquod ex testamento nanciscantur.

Gallita & Paccius. l Opulenti, filiis carentes. Utriusque meminit Cornelius Tacitus : Paccii quidem Africani, Histor. 4. Gallitæ verò Crispilinæ, ut fœminæ pecuniâ & orbitate potentis, *quæ bonis malisque temporibus juxtà valent*, inquit Lib. 1. Histor.

100. *Legitimè fixis, &c.* l Ritè & ex ordine appensis in Deorum honorem, hinc etiam promisso pro ægri salute sacrificio.

101. *Porticus.* l Templorum atria, ipsaque fana tabellis exornantur : vel porticus ipsorum hæredipetarum & captatorum.

Hecatomben. l Sacrificium maximum à Lacedæmonibus, ut aiunt, inventum, pro gravissimis dumtaxat rebus, ut cum pestilentiâ laboratur. Nomen à centenario numero. In eo quippe centum aræ uno in loco è cespite eriguntur, in quibus uno tempore victimæ centum ejusdem generis cæduntur, putà centum oves, centum boves, &c. Quod si votum est Imperatoris, centum leones, centum aquilæ. Vide Cœl. Rhodig. lib. 20. cap. 6. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22.

102. *Hic non sunt, &c.* l Romæ aliquando generatos elephantes, auctor est Columella. Primùm visos Pyrrhi Regis bello, anno urbis 472. disertè scribit Plin. lib. 8. c. 6. Plura diximus de illis Sat. 10. ad v. 150. Vide & infrà.

103. *Latio.* l Hæc Italiæ regio notissima Thesciam habet ad occasum, & Campaniam ad ortum. Pro tota Italia usurpatur. Synecdoche.

Aut usquam, &c. l Nam elephantos etiam velint mactare captatores, si liceret.

104. *Furvâ gente.* l Qualis Indica, Africa, Mauri, Æthiopes, &c. Sat. præced. v. 125. Hinc etiam nigri appellantur elephanti, Horat. Epod. &c.

Arboribus

Arboribus Rutulis & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Hannibali, & noſtris Ducibus Regique Moloſſo:
Horum majores, & dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli,& euntem in prœlia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Iſtrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,

atquè *Rutulis nemoribus, ac Turni campo nutritur grex Imperatoris, nemini privato utilis* aut *accommodatus. Enimverò obedire conſueverant Annibali Tyrio, noſtriſque Imperatoribus, ac Moloſſorum Principi: iſtorum* autem *avi etiam tergo portare turmas, partem quamdam militiæ, turrimque ad certamina progredientem. Ergo nulla cunctatio per Novium, nulla cunctatio per Iſtrum Pacuium, quominus hoc ebur ad altaria pertrahatur,*

ANNOTATIONES.

105. *Arboribus Rutulis.* l In ſaltu prope Lavinium, ubi quondam Rutuli, & Dux eorum Turnus. Ardea Metropolis erat.

Turni. l Æneidos poſterioribus Libris adeò celebrati.

106. *Cæſaris armentum.* l Elephantos enim alere tantis ſumptibus nonniſi Imperatorum eſt. Ad voluptatem nimirùm & ſpectacula jam Domitianus eos adhibet, qui prœliis olim utiles erant. Sarcaſmus.

107. *Tyrio.* l Oriundo è Carthagine, quam ædificavit Dido, Tyro urbe in Africam profecta, cum colonia Tyriorum.

Parere ſolebant. l Eruditi ad bellum Elephanti, de quorum pugnis, Plin. cit. lib. 8. cap. 7. Quint. Curt. S. Ambroſ. Hexamer. lib. 6. cap. 5. infrà citand. &c.

108. *Noſtris Ducibus.* l Illis etiam in bello utentibus Ducibus Romanis: v. g. Scipione Pompeii ſocero adversùs Cæſarem. Appian.

Regique Moloſſo. l Moloſſi, populi in Epiro, ubi regnavit Pyrrhus, qui primus in Italia elephantos bellatores advexit, & vincentes jam Romanos inuſitatâ belluarum formâ ſtupere, & nox prœlio cedere coegit. Juſtin. lib. 18.

109. *Horum* l Elephantorum.

Ferre cohortes, &c. l Plin. mox cit. De Turrigeris elephantis: Cæſar. Commentar. paſſim, &c. Vide & Ælian. ac Philoſtrat.

110. *Turrim.* l Ligneam, elephantorum tergo impoſitam, è qua milites depugnabant, & in ſubjectos tela jactabant. Machab. lib. 1. cap. 6. n. 34. & ſeq. *Elephantis oſtenderunt ſanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prœlium . . . . . Et aſſiterunt ſingulis elephantis mille viri in loricis concatenatis; & quingenti equites ordinati unicuique beſtiæ electi erant . . . . & quocumque ibat, ibant: . . . . . Sed & turres lignea ſuper eos firmæ protegentes ſuper ſingulas beſtias, & ſuper eas machinæ: & ſuper ſingulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant deſuper: & Indus magiſter beſtiæ.* Plin. cit. lib. 8. cap. 7. refert Cæſarem tertio Conſulatu ſpectaculum edidiſſe, in quo turriti elephantes viginti, cum ſexaginta propugnatoribus, certavere adversùs quingentos pedites, equiteſq; totidem. Rem & apparatum diſertè explicat Aldrovandus lib. 1. de Quadruped. c. 9. ubi ex Vartomanno ſic loquitur, *Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt, ſupra quas hinc & hinc domus, vel, ſi mavis, turrim aut caveam ligneam appellare. Collo jungunt caveas aſſamenta neſcio qua craſſitudine medii palmi. Singulas caveas terni homines ingrediuntur: inter utraſque dorſo bellua inſidet Indus, qui belluam alloquitur. Homines ſunt loricati, ferentes arma, lanceas, enſes. Promuſcis elephanti, quam manum vocant loricatur: illi alligatur exertus enſis duorum cubitorum, latitudine palmæ.* Similiter & Geſnerus, *Cùm elephantos Indi ad bellum armant,* inquit, *in clitellas geminis ex ferro catenis infra alvum cinctas utrimq; velut caveam ligneam imponunt, atque ad collum alligant. Singulas caveas terni homines ingrediunt,* &c. Philoſtratus elephanto homines quindecim ferri afferit. Quantam verò ſtragem edat ſic inſtructus elephas, egregiè deſcribit S. Ambroſ. Hexam. lib. 6. toto cap. 5. *Perſarum gens,* inquit, *ferox bellis; quia de ſuperioribus ad inferiora validiore niſu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus ſepta procedit. In mediis campis tanquam de muro dimicant, ac velut in arce quadam & ſpecula collocati, tuti molibus beſtiarum. Si quis accedit, deſuper jaculis figitur, inferius elephantorum conteritur incurſu . . . . . Hi velut mobiles quidam montes verſantur in prœliis, ut colles alto eminent vertice. mugitûs autem fragore omnium perturbant confidentiam . . . Beſtia quoque nec nuda, nec penetrabilis ferro, ſed munita loricis ſine ſui periculo acies ſecat, & turmas conterit, &c.*

111. *Nulla igitur mora, &c.* l Nihil ergo retardaret Novium & Pacuvium captatores, &c.

112. *Illud ebur,* l Elephas, cujus dentes ebur. Metonymia.

mactetur que ante Penates Gallitæ ſancta hoſtia, tantis Numinibus idonea atque illorum inſidiatoribus. Unus etenim, ſi permittas ſacrificare, de famulorum multitudine ſingula corpora promittet maxima & ſpecioſiſſima: aut ſervis atque ancillarum capitibus admovebit faſciolas. Quod ſi habet in ædibus Iphigeniam quamdam nuptui aptam, illam aris donabit, quamvis haud expectet clandeſtinam expiationem cervæ tragicæ. Approbo meum civem, neque teſtamento confero naves millenas. Enimverò ſi mortem effugerit ægrotus,

Et cadat ante Lares Gallitæ victima ſacra,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, ſi concedas mactare, vovebit
De grege ſervorum magna, & pulcherrima quæq
Corpora; vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas: & ſi qua eſt nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etſi
Non ſperat tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo teſtamento
Mille rates: nam ſi Libitinam evaſerit æger,

ANNOTATIONES.

114. *Tantis digna Deis.* l Vel Laribus divitum; vel ipſos divites orbos indicat, quos hæredipetæ velut Deos obſervant & colunt, ut officiis ſuis velut naſsâ includant, quod mox dicet Poëta.

Captatoribus horum. l Inſidioſis divitum aſſeclis, ambitioſâ obſervantiâ hæreditatem orborum captantibus.

115. *Alter.* l Pacuvius.

Si concedas. l Si per legem liceat humanas victimas ſacrificare, ut olim, ultrò mactaret & ſervos & ancillas, quin & liberos. Humanas olim victimas variis locis immolari ſuetas conſtat ex Lactantio, D. Auguſt. Item ex Diodor. Plin. &c. Vide Cœl. Rhodig. l. 13. c. 23. Apud Macrob. l. 1. Saturn. c. 7. hoc refertur oraculum.

καὶ κεφαλὰς ἄνδῤ ἤδη καὶ τῷ πατρὶ πίμπετε φωτά.

Hinc Diti & Saturno humanæ hoſtiæ; donec per Italiam veniens Hercules ſuaſit, ut fauſtis ſacrificiis infauſta mutarent; oſcilliſque Ditem, Saturnum verò accenſis luminibus placarent, quoniam vox, φωτὰ, non virum tantùm, ſed & lumina ſignificaret, &c. Plin. l. 30. c. 1. ait: *Anno urbis 657. Lentulo & Licinio Conſulibus, factum Senatuſconſultum ne homo immolaretur: palamq; ad tempus illud prodigioſa ſacra extitiſſe.* Additque, *non ſatis æſtimari poſſe quantum Romanis debeatur, qui monſtra ſuſtulere, in quibus hominem occidere religioſiſſimum erat.*

Vovebit. l Pro ægri ſalute devovebit caput ſervorum, & horum morte mortem illius redimet. Sic apud Euripid. Alceſtis pro Admeto conjuge, Parcis ita largientibus, morti ſe offert. Apud Livium Decii pro Romano exercitu ſe devovent Diis manibus. Apud Sueton. Calig. c. 14. non defuere *qui depugnaturos ſe pro ſalute ægri Imperatoris, & capita ſua titulo propoſito voverent, &c.* Vide Macrob. l. 3. c. 9. Alex. ab Alex. l. 3. c. 22. &c.

118. *Imponet vittas.* l Ex more, vittis enim exornabatur victima cùm ad aram immolanda trahebatur.

Virg. Æn. 2. Sinon aræ deſtinatus ita loquitur:

Mihi Sacra parari,
Et ſalſæ fruges, & circum tempora vittæ.

119. *Iphigenia.* Propria filia, qualis illa Agamemnonis.

Dabit hanc altaribus. l Sicut Agamemnon Iphigeniam tradidit Dianæ mactandam. Vide Euripid. Iphigen. in Aulide, & in Tauris.

Et ſi non ſperat, &c. l Non ſperat ſubſtituendam pro filia altaribus admotâ cervam, ut de Iphigenia Poëtæ narrant.

120. *Tragicæ.* l De quo Tragœdias ſcripſere Euripid. cit. &c.

121. *Laudo meum civem, &c.* l Sarcaſticè. Sanè ſapit Pacuvius civis meus, inquit Juvenalis, qui ultrò facit, quod vix Agamemnon in animum induxit facere.

Nec comparo teſtamento, &c. l Teſtamentum & hæreditas adipiſcenda, res gravis, & pro qua libenter mactari debeant à Pacuvio filii: at non ita Græcorum claſſis mille navibus conſtans, pro quibus tamen exſolvendis Agamemnon filiam dedit. Ironicé.

122. *Mille rates.* l Hiſtoria patet ex Eurip. cit. detinebatur in portu Aulidis claſſis Græcorum ad Trojanam expeditionem euntium, iratâ Dianâ. Tandem ex reſponſo redemptus eſt ventus & fauſta navigatio, oblatâ ad Dianæ aram Iphigeniâ. Quæ tamen per vicariam cervæ expiationem liberata eſt, & in Tauricam Cherſoneſum tranſlata Dianæ Sacra curavit. Virgil. Æneid. 2.

Sanguine placâſtis ventos, & virgine cæſâ.

Libitinam. l Funerum Deam, in cujus æde vendebantur ad funus neceſſaria. Hanc cum Venere eandem eſſe, & illinc ſignificari quicquid gignitur, caducum eſſe; quòd ortûs atque interitûs una ſit Dea præſes, auctor eſt Plutarchus in Problem.

Delebit tabulas incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſanè mirandum; atque omnia ſoli
Forſan Pacuvio breviter dabit. Ille ſuperbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quàm
Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius quæſo, vel Neſtora totum:
Poſſideat quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet: nec amet quemquam, nec ametur ab ullo.

retis cuſtodiâ implicatus, poſt meritum certè admirabile, codices obliterabit, cunctaque propediem uni fortaſſe Pacuvio largietur. Hic tumidus ambulavit ſuperatis æmulis. Cernis igitur quantum laboris præmium afferat Mycenis ſacrificata. Oro vivat Pacuvius, etiam Neſtoris ætatem integram; habeat quantum Nero deprædatus eſt; montibus par aurum accumulet; neque ullum diligat, neque à quoquam diligatur.

ANNOTATIONES.

123. *Delebit tabulas.* l Priores nempè, in quibus hæredes alii ſcripti erant.

Incluſus carcere naſſæ. l Pacuvii captatione vetuſtâ irretitus. Alii *Naſſam* Medicum ægros domi ſuæ curare ſolitum comminiſcuntur. Quod minùs arridet.

124. *Poſt meritum ſanè mirandum.* l Poſt tot vota & ſacrificia à Pacuvio tam liberaliter, imò ſuſpiciosè peracta, quibus ille devinctus habetur dives à morbo liber.

125. *Breviter dabit.* l Brevi codicillo Pacuvium ex aſſe hæredem ſcribens: vel, paulò poſt, ubi convaluerit. Quidam explicant, brevi manu: ſed parùm ad rem.

Ille ſuperbus, &c. l Pacuvius excluſis ab hæreditate cæteris competitoribus, jam victor & dives factus inſoleſcet.

127. *Jugulata Mycenis.* l Immolata filia, par Iphigeniæ filiæ Agamemnonis Regis Mycenarum in Peloponneſo.

128. *Vivat Pacuvius.* l Imprecatio, ut diuturna vita diuturniores faciat ærumnas.

Neſtora. l Vide Sat. 10. v. 250.

129. *Quantum rapuit Nero.* l Lege Suet. Neron. c. 26. & 32. Apud Xiphilin. Jul. Vindex ita loquitur de Nerone ut de univerſi orbis prædatore.

130. *Nec amet quemquam, &c.* l Quaſi μισάνθρωπος. cunctis odioſus, ſibi æquè ac ipſe ſibi gravis: proindeque nullam capiat voluptatem ex acquiſitis per nefas divitiis.

Exemplo quodcumque mali &c

SATIRA XIII.

INTERPRETATIO. *Quicquid pravo exemplo perpetratur, ipsi committenti mœrorem creat. Ea vindicta prima est, quòd nullus noxius liberatur semet arbitro, licèt Prætoris favor iniquus urnâ fraudulentâ superaverit.* O *Calvine, quid existimas à cunctis judicari de novo facinore, atque flagitio fidelitatis læsæ? Verùm neque ita parvas sortitus es facultates ut exigui damni pondus te obruat. Quæ sustines frequentia cernimus. Plurimis notum id malum, jamque vulgare, & è medio sortis cumulo depromptum. Dimittamus graviores luctus. Viri mœrorem non oportet esse justo vehementiorem, neque plagâ grandiorem. Tu calamitatis licet exiguæ*

EXemplo quodcumque malo committitur ipsi
Displicet auctori. Prima est hæc ultio, quæ se
Judice, nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci Prætoris vicerit urnâ.
Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? Sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus: nec rara videmus
Quæ pateris. Casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus. Flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamq; malorum

ANNOTATIONES.

1. *EXemplo quodcumque, &c.* 1 Calvinum denegato depositio mœrentem consolatur, afferitque ultrice conscientiâ improbos plecti, ita volente Deo ac providente.

2. *Displicet auctori.* 1 Nam torquetur animus sceleris sibi conscius, occultasque dat pœnas.

3. *Improba quamvis, &c.* 1 Quamvis absolutus sit per Judicem corruptum, atque sutorio, ut aiunt, atramento.

4. *Vicerit urnâ.* 1 Vicerit accusatorem, mutante vel amovente ex urna Prætore contra leges suffragia Judicum in eam conjecta. Cic. ad Q. fratrem: *Senatorum urna copiosè absolvit.* Quippe in urnam seu cistam missi in consilium Judices conficiebant tabellas ceratas sententiam continentes, scriptâ seu notatâ litterâ: A, absolutionem, C, condemnationem indicabat. Judices quoq; à Prætore vel edebantur, vel sorte legebantur ex tabellis in urnam conjectis: hinc Cicero pro Milone: *Neque verò, quòd nonnulli dictitant, secrevit in Judicibus legendis amicos meos*: Multis igitur modis poterat Quæsitor seu Prætor Reo favere, præter fas & jus. Vide Sigon. de Judic. l. 2. c. 22.

Urnâ. 1 Alii legunt, *Urnam fallacem*; alii, *fallacis Prætoris vicerit urnam.*

5. *Quid sentire putas, &c.* 1 Ejusmodi perfidi omnes execrantur: & hæc altera ultio est; secundum consolationis argumentum.

Calvine. 1 Is fuit amicus Juvenalis. Poëta mediocrem extitisse innuit Martialis, ubi ait:

Æquales scribit libros Calvinus, & Umber
Æqualis liber est, Critice, qui malus est.

Recenti. 1 Alii legunt, *retenti*, id est negati depositi.

6. *Fidei violatæ crimine?* 1 Ab eo qui depositum negat ac retinet, duplex crimen patratur. Injustus est qui aliena possidet; perfidus, qui non reddit quod redditurum se juraverat. Cicero pro Roscio Amerino: *Perditissimi est igitur hominis, simul & amicitiam dissolvere, & fallere eum, qui læsus non esset nisi credidisset.*

Sed nec tam tenuis, &c. 1 Tertium consolationis argumentum, quòd sit mediocris Calvino, jactura decem sestertiorum.

8. *Nec rara videmus.* 1 Quartum solatii genus, socios habuisse malorum.

10. *E medio Fortunæ ductus acervo.* 1 Non è summo: id est, non è raris & gravioribus infortuniis.

Particula

Particulam vix ferre potes ſpumantibus ardens
Viſceribus, ſacrum tibi quòd non reddat amicus
Depoſitum. Stupet hæc, qui jam poſt terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio Conſule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis uſu?
Magna quidem ſacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ ſapientia. DICIMUS autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum vitâ didicere magiſtrâ.
Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atq; omni ex crimine lucrum
Quæſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?
RARI quippe boni: numero vix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.
Nona ætas agitur, pejoraque ſæcula ferri

parvulam ac mediocrem partem ægrè ſuſtinere vales, æſtuantibus intimis, efferveſcens, quoniam familiaris haud tibi reſtituit religioſum creditum. An iſta miratur qui à dorſo dimiſit annos ſexagenos, ſub Fonteii Conſulatu genitus? Nihilóne magis ſapis ex tot negotiorum experientiâ? Sortem profectò domat grandis Philoſophia, quæ documenta ſanctis codicibus tradit: at eos etiam beatos vocamus, qui vitæ ærumnas pati, & jugum non excutere erudiente vitâ ſunt edocti. Quænam dies ita ſolemnis, quæ non deprehendat latrocinia, fallacias, dolos, & quæſtum per quodvis nefas comparatum, atque opes acquiſitas enſe, aut vaſculo? Pauci enim ſunt probi; vix numero tot exſtant, quot Thebarum portæ, aut abundantis Nili ora. Nona ætas ducitur, ac tempora ferreo ſæculo deteriora.

ANNOTATIONES.

14. *Spumantibus ardens viſceribus.* I Fervente & deſpumante bili, indignatione, iracundiâ.

15. *Sacrum.* I Ob ſacramentum & jusjurandum, cujus Dii teſtes.

16. *Stupet hæc, qui,* &c. I An ejuſmodi fraus mira videri debet homini rerum perito atque annos nato ſexaginta?

17. *Fonteio Conſule.* I Luc. Fonteius Capito cum C. Vipſanio Conſul fuit, Plin. teſt. lib. 7. cap. 20. Ex hoc loco demonſtratur perveniſſe Juvenalem ad Adrianum Imperatorem. Enimverò Satira hæc ſcripta ſexaginta annis poſt Conſulatum I. Fonteii, ſeu poſt natum eo Conſule Calvinum, ad quem Satiram hanc Juvenalis inſcribit. Atqui tempus illud incidit in Imperium Adriani. Vixit igitur & ſcripſit Poëta noſter ſub eo Imperatore: attigitque annum ut-bis octingenteſimum ſeptuageſimum ſecundum, ut diſertè concludit Juſt. Lipſius Epiſtol. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20.

19. *Sacris.* I Eſt enim Philoſophia *Donum inventumque Deorum*, Cicero Tuſc. 1. n. 64.

20. *Victrix Fortunæ ſapientia.* I Sat. 10. v. 365. Democritus Fortunæ minaci mandat laqueum, mediumque oſtendit unguem.

21. *Hos quoque felices.* I Non tantùm ſapientes, ideòque felices ſunt qui Philoſophiæ Moralis imbuti præceptis fortunam vincunt, ſed & ii qui longo uſu & experientiâ, ſapere, ſortiſque minas contemnere didicerunt.

22. *Nec jactare jugum.* I Qui non ferunt impatienter vitæ incommoda, malaque omnia, quibus homines ſunt obnoxii.

25. *Pyxide.* I Veneno, quod in pyxide condebatur. Metonymia.

26. *Rari quippe boni.* I Alludit ad Sapientum numerum. Hi ſeptem fuere, ſicut ſeptem Nili oſtia, & ſeptem portæ Thebarum: ut benè notat vetus Schol.

27. *Thebarum.* I Bœotiarum nempè: nam Ægyptiæ Thebæ portas centum habuiſſe jactantur.

Divitis oſtia Nili. I Multa ſunt ea: verùm celeberrima ſeptem enumerantur, Strab. lib. 17. & Plin. lib. 5. cap. 10. proximum Alexandriæ Canopicum, deinde Bolbitinum, Sebenniticum, Phatniticum, Mendeſicum, Taniticum, Peluſiacum. Hinc Nili ſeptemgemina oſtia Virgilio Æneid. 6. ſeptemflua Ovidio Metamorphoſ. 15. *Dives* autem hìc vocatur, quia ſuâ exundatione Ægyptum ditat. Vide quæ annotavi Sat. 6. v. 83. ad vocem, *Nilum.*

28. *Nona ætas.* I Quatuor ætates Latini ſtatuebant, ut patet ex Ovidio Metamorphoſ. 1. At Græci octo, quot ſunt metalla, nempè, Auream, argenteam, electream, æream, cupream, ſtanneam, plumbeam, ferream. Nona igitur ætas iſtis omnibus pejor quæ? An lutea? Sunt quibus hæc interpretatio non arridet, ſed nec ea lectio: legunt igitur, *Nunc ætas agitur,* &c. Iſaac Voſſius, octo illas ætates credit appellatas à cœli regionibus, quas octo faciebant Pythagorei: nonam verò, de qua hic, à Tellure denominatam opinatur; in Libello de Sibyll. Orac. Oxoniæ nuper edito, cap. 5. alibi jam cit.

Temporibus

quorum crimini appellationem non reperit ipſa natura, neque ab ullo metallo impoſuit. Nos invocamus opem hominum ac Deorum, tantâ vociferatione, quantâ Foſſidium perorantem extollit clamoſa ſportula. Fare vetule bullam promerite, an ignoras quanta ſint illecebra nummorum alterius? Ignoras quantos excitet cachinnos plebi tua ſimplicitas, quando expoſcis ab aliquo ne fidem fallat, cogitetque nonnullos eſſe Deos in quibuſdam ſanis atque altaribus rubris? Eo modo pridem agebant Aborigines, antequàm Saturnus extorris relictâ corona ruſticam falcem accipere; tunc quando Juno erat adoleſcentula, atque Jupiter hucuſque privatus in ſpeluncis Idæ latebat. Deorum epula ſupra nebulas nullæ tunc erant:

Temporibus; quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen, & à nullo poſuit natura metallo.
Nos hominum Divûmque fidem clamore ciemus,
Quanto Feſſidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic ſenior bullâ digniſſime, neſcis
Quas habeat Veneres aliena pecunia? Neſcis,
Quem tua ſimplicitas riſum vulgò moveat cùm
Exigis à quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod Numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc Indigenæ vivebant more, priusquàm
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens: tunc cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla ſuper nubes convivia Cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor

neque juvenis Trojanus, neque pulcra Herculis conjux

ANNOTATIONES.

31. *Nos hominum Divûmque fidem, &c.* l Scilicet præ ſtupore velut ad rem novam exclamamus, cùm tot ſcelera graſſari videmus. Verùm quid aliud ferre poteſt ſæculum peſſimum, ætas, inquam, noſtrâ ferreâ deterior?

Hominum Divûmque fidem. l Vulgaris apud Comicos exclamatio.

32. *Quanto Feſſidium laudat, &c.* l Quantum edunt clamorem clientes mercede conducti, & ſportulâ invitati ad tollendas voces, *pulchrè, bene, rectè*, dum agit in foro & cauſam perorat Feſſidius. Sic enim Cauſidici, Poetæ, Hiſtriones, recitaturi conducebant homines qui dicentibus acclamarent, ac populo præirent ad applaudendum atque approbandum. Horat. Lib. 1. Epiſt. 19.

Non ego ventoſa plebis ſuffragia venor,
Impenſis cœnarum, & trita munere veſtis.

Vide Plin. Lib. 2. Epiſt. 14. ubi conductos ejuſmodi laudatores exagitat, vocatque *Laudicænos, redemptos mancipes, auditores actoribus ſimiles, qui ternis denariis ad laudandum trahantur. Et tamen creſcit indies illa fœditas*, inquit: *in media baſilica ſportula dantur palàm ut in triclinio: tanti conſtat, ut ſis diſertiſſimus: hoc pretio ſubſellia implentur, hoc infiniti clamores commoventur . . . Primus hunc morem induxit Licinius, ut auditores corrogaret, &c.*

33. *Sportula.* l De hac fusè Sat. 1. ad v. 95. & ſeq.

Bullâ digniſſime. l O Calvine, in ſenio quaſi repueraſcens, (Erat enim bulla puerorum inſigne, ut notabo ad Perſ. Sat. 5. v. 31.) an ad rerum imperitus es? Salſiſſima undequaq; iro

35. *Cùm exigis à quoquam, &c.* l Adeò ha es, ut fidem exigas, cùm perjuria aliaque faci ra invaluerint. Ironia.

37. *Eſſe aliquod numen.* l Quaſi dicat, impe dumtaxat jam verentur Deos perjuriorum v dices.

Aræque rubenti. l Vel igne, vel ſanguine, ſacrificiis,

38. *Indigenæ.* l Veteres illi Italiæ populi, dem nati, innocentiam colebant, aureâ quid ætate, cùm Saturnus regnabat; nondum v Jupiter. Sat. 6. v. 15. & ſeq.

39. *Falcem.* l Dicitur enim Saturnus Agricu ram docuiſſe, inſitionem ſurculorum, &c.

40. *Saturnus fugiens* l Regno Cretenſi pu à Jove filio, & in Italiam veniens.

41. *Adhuc Idæis Jupiter antris.* l Cùm Jup in Ida Cretenſi monte puer aleretur, clam Sa no patre, ne ab eo voraretur, ex pactione c Titano fratre initâ. Nota fabula. Vide Cic de Nat. Deor. n. 63. & ſeq. ubi de Satu & Jove. Et Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. ubi mythologia Saturni filios devorantis ex catur.

43. *Puer Iliacus.* l Ganymedes, de quo 5. ver. 59.

Herculis uxor. l Hebe Jovis ac Junonis fi Juventutis Dea, nupta Herculi. Hæc autem mò, & poſteà Ganymedes Deorum pocillato dicuntur. Vide. Cic. Tuſc. 1.

Ad

d cyathos; & jam ſiccato nectare tergens
rachia Vulcanus Liparæâ nigra tabernâ.
randebat ſibi quiſque Deus, nec turba Deorum
alis, ut eſt hodie; contentaque ſidera paucis
Numinibus miſerum urgebant Atlanta minori
ondere. Nondum aliquis ſortitus triſte profundi
mperium, aut Siculâ torvus cum conjuge Pluton.
Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut vulturis atri
æna; ſed Infernis hilares ſine Regibus Umbræ.
mprobitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
i juvenis vetulo non aſſurrexerat; & ſi
Barbato cuicumque puer; licèt ipſe videret

ad ſcyphos eis porrigendos; *atque Vulcanus epoto jam nectare detergens brachia atra* ex *officinâ Liparæâ. Singula Numina privatim cœnabant; neque multitudo Numinum tanta, ſicut nunc exſtat; & Cœlum paucis Diis contentum leviori onere premebat infortunatum Atlantem. Nullus adhuc ſorte adeptus erat regnum maris triſtificum, vel trux Pluton cum uxore Sicula. Non* erant *rota, neque Furiæ, neque lapis, vel nigri vultris ſupplicium: verum lati Manes abſque Tyrannis Inferorum. Eo ſæculo malitia ſtupenda erat. Illud putabant ingens crimen, ac nece expurgandum, ſi adoleſcens ſeni, ac ſi juvenis cuivis barbato non aſſurrexiſſet, quamvis ipſe in adibus*

ANNOTATIONES.

44. *Siccato nectare tergens, &c.* l Necdum Vulcanus, poſt hauſtum in cœlo nectar, deterſoque brachiis, demigrabat ad officinam Liparæam: vel necdum Vulcanus nigrâ è fornace & camino brachia detergens, Deorum accumbebat menſæ, & nectar potabat.

Nectare. l Quæ Deorum potio eſt. Cic. de Nat. Deor. 1. n. 113. *Poëtæ nectar, ambroſiam, epulas comparant: & aut Juventutem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem.* Apul. Metamorph. 6. *Tunc poculum nectaris Jovi quidem ſupercillator ille ruſticus puer, cæteris verò Liber miniſtrabat.* Athen. lib. 2. cap. 2. refert circa Pindi montem Olympum Nectar à quibuſdam præparari vino, favis, ac floribus benè odoratis in unum commixtis. Ibid. ex Anaxandride, cibus Deorum nectar, potus ambroſia eſt, at contrà Homerus, &c. Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 12. ait cognitionem puriſſimam atq; ſublimem nectar vocari, credique eſſe potum Deorum. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 13. Item lib. 9. cap. 14. ubi contemplationis præmium ambroſiam, emanans autem exinde gaudium nectar, quod & immortalitatem ſignificat, intelligendum rectè aſſerit, Feſtus Pomp. *Quod vinum* ait, inquit, *Latinis murrina eſt, pradulcis & bona potio.*

45. *Vulcanus.* l Igni præſidere, & Deorum arma fabricare Vulcanum: hinc & loca omnia ignes eructantia tenere, & in iis officinas habere fabulantur.

Liparæâ l Siciliæ adjacent Inſulæ ſeptem *Liparæa*, quæ & *Æoliæ*, & *Vulcaniæ*. Harum una proprio nomine vocatur, *Vulcania*, quæ ignes emittit: ad iſtam ſanè reſpicit Juvenalis, dum *Liparæam* Vulcani tabernam dicit. Vide Satir. 1. ver. 8. & Satir. 10. ver. 132, ibid. Annot.

46. *Turba Deorum.* l Præclarè Ethnicorum ſuperſtitio hîc deridetur.

48. *Atlanta.* l Quem fingunt humeris Cœlos portare. Vide Sat. 11. ver. 24.

49. *Nondum aliquis ſortitus, &c.* l Orbis Imperium nondum inter ſe diviſerant Saturni filii: nondum Jupiter Cœlum, Mare Neptunus, Inferos Pluto ſorte obtinuerant.

50. *Siculâ.* l Proſerpinâ Cereris filiâ, quam in Sicilia rapuit Pluto, & matrimonio ſibi copulavit.

51. *Nec Rota.* l Nondum rotæ innexus torquebatur Ixion, ob ejus petulantiam adversùs Junonem.

Nec Furiæ. l Nullæ tunc ſcelerum ultrices: Alecto, Tiſiphone, Megæra, Noctis & Acherontis filiæ: quibus conſcientiæ ſtimuli ſignificantur.

Nec ſaxum. l Necdum Siſyphus ob latrocinia plectebatur, volvendo ſaxo addictus.

Aut vulturis, &c. l Neque tunc vultur Jovis ille miniſter depaſcebatur jecur aut Tityi, quòd Latonæ vim inferre tentâſſet, aut Promethei, quòd ignem Cœlo ſubreptum in terras detuliſſet.

52. *Infernis ſine Regibus.* l Sine Plutone Rege, ſine Judicibus Æaco, Rhadamantho, Triptolemo.

53. *Improbitas illo fuit admirabilis ævo.* l Mirabile fuit, ſi quis eo tempore improbus inveniretur. Ita vetus Schol.

55. *Si juvenis vetulo non aſſurrexerat.* l Si adveniente ſeniore junior honoris causâ non ſurrexiſſet.

Plura cerneret fraga, cumulosque glandium ampliores. Adeò veneratione dignum erat superare quatuor annis, & prima pubes tam æqualis sanctæ senectuti. Jam si familiaris non negaverit creditum; si restituat crumenam antiquam cum integra ærugine, portentosa fidelitas videtur, *dignaque Etruscorum commentariis, & quam oporteat expiare oviculâ coronatâ. Si virum eximium & incorruptum video, prodigiumillud confero infanti biformi, vel miris piscibus sub aratro repertis, atque prægnanti mulæ;*

Plura domi fraga, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaque par adeò sacræ lanugo senectæ.
Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides, & Tuscis digna libellis,
Quæque coronatâ lustrari debeat agnâ.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembr
Hoc monstrum puero, vel mirandis sub aratro
Piscibus inventis, & fœtæ comparo mulæ;

ANNOTATIONES.

57. *Plura domi fraga.* l Licèt ipse domi opulentior foret. Nam *divitiæ in fragis & glande numerabantur*, inquit vetus Schol. Legunt alii, *farra:* at quamvis veterum Romanorum frugalitatem commendet, quod frequentior apud eos pulris usus, quàm panis fuerit, ut ait Valer. Max. l. 2. c 5, & nos alibi notavimus, tamen hîc ubi sæculi aurei mentio est, videtur magis ad rem vox, *fraga*, quia tunc solis fructibus atque herbis victitabant.

Fraga. l Plin. lib. 21. cap. 15. scribit, *Herbis sponte nascentibus pro cibo usas gentium pleraque, maximè vero Ægyptum, frugum quidem fertilissimam, sed ut propè sola iis carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia quidem pauciſſimas novimus*, inquit, *fraga, &c.* s

Glandis. l Plin. lib. 16. in Procem. ait, *Glandiferas arbores primò victum aluisse mortalium*: c. 3. *perpetuum iis honorem apud Romanos fuisse.* c. 5. *Opes esse nunc quoque multarum gentium glandes, moli in farinam, ac in panis usum spissari: quin & hodieque per Hispanias adhiberi secundis mensis.* Per *glandem* etiam quodlibet fructuum genus hic fas est intelligi, nostro quidem judicio.

58. *Tam venerabile erat, &c.* l Valer. Max l. 2. c. 1. *Senectuti juventus*, inquit, *ita cumulatum & circumspectum honorem reddebat, tanquam majores natu adolescentium communes patres essent. Quocirca juvenes Senatûs die, utique aliquem ex Patribus Conscriptis, aut propinquum, aut paternum amicum ad Curiam deducebant: assixique valvis expectabant, donec reducendi etiam officio fungerentur.* Et postea, *invitati ad cœnam diligenter quærebant quinam ei convivio essent adfuturi, ne seniorus adventum discubitu præcurrerent; sublataque mensâ priores consurgere & abire patiebantur*, &c. Gell. l. 2. c 15. pariter loquitur: *Apud antiquissimos Romanorum*, inquit, *neque generi, neque pecuniæ præstantior honos quàm ætati tribui solitus; majoresque natu à minoribus colebantur, ad Deûm propè & parentum vicem. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A convivio quoq; ut scriptum est in antiquitatibus, seniores à minoribus domum reducebantur. Eumq; morem accepisse Romanos à Lacedæmoniis* ‖ *traditum apud quos Lycurgi legibus major rerum omnium honos majori ætati habebatur.*

59. *Primaque par, &c.* l Id est, tam venerabilis prima lanugo propè ut ipsa sacra & venranda senectus. Legunt alii, *pars*, id est, venerabantur ipsam primam lanuginem velut senectutis futuræ partem.

61 *Cum tota ærugine.* l Si reddat pecuniam dudum sibi commissam, quam nec viderit, nec contrectârit, nec sacculo moverit: undè contraxerit æruginem illa præ vetustate.

62. *Tuscis digna libellis.* l Sive ut in eis inscribatur, sive ut ex eorum præscripto expietur vel prodigium, ac lustretur cæsâ victimâ ex more coronatâ sertis ac floribus. Vide quæ notabo Pers. Sat. 2. v. 26. & seq. Cic. de Divin. haruspicinæ originem Etruscis attributam, ejus observationes egregiè sugillat, n. 50, & seq.

64. *Bimembri puero.* l Prodigioso, membra duplicia habenti, v. g. duo capita: vel biformi, si fuerit semibos, semiequus; quales Minotaurus, Centauri.

65. *Mirandis.* l Legunt alii, *miranti*: quæ hypallage; pro agricolâ mirante.

66. *Piscibus.* l Hi quippe duntaxat in aqua vivunt ac reperiuntur: mirum ergo & portentosum, si sub aratro terram scindente occurrant.

Fœtæ comparo mulæ. l Cic. cit. mox sic habet: *Utrum igitur cùm concepit mula, an cum peperit, ostentum est? Conceptio contra naturam fortasse, sed partus propriè necessarius.* Et n. 61. *Sapiùs mulam peperisse arbitror, quam sapientem fuisse.* Et l. 8. cap. 44. *Observatum est*, inquit, *e diversis generibus nata tertii generis fieri, & neque parentum similia esse, eaque, non gignere quamvis nata, in omni animalium genere: idcircò mulas non parere. Est in Annalibus nostris, peperisse eam, verùm prodigii loco habitum. Theophrastus vero parere in Cappadocia tradit; sed esse id animal sui generis.* Plutarch. de Placitis Philos. l. 5. c. mulas esse steriles refert, quòd earum vulva non se pandat: vel quòd sit exilis, arcta, demissa; idque patere dissecando earum corpus.

Sol-

ollicitus tanquam lapides effuderit imber,
ramenque apium longâ conſederit uvâ
ulmine delubri, tanquam in mare fluxerit annis
urgitibus miris, & lactis vortice torrens.
ntercepta decem quereris ſeſtertia fraude
acrilegâ. Quid ſi bis centum perdidit alter
oc arcana modo: majorem tertius illâ
ummam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
am facile & pronum eſt Superos contemnere teſtes,
i mortalis idem nemo ſciat. Aſpice quanta
oce neget: quæ ſit ficti conſtantia vultûs.
er Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,
t Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula Vatis;
er calamos Venatricis, pharetramq; Puellæ,
erque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem.
ddit & Herculeos arcus, haſtamque Minervæ,
uidquid habent telorum armamentaria cœli.

anxius quaſi ſaxis deplueriť; atque examen apum oblongi racemi formâ *conſtiterit* in *templi vortice; quaſi flumen ad mare decurrerit aquis mirabilibus, & lacteo manans gurgite. Conquereris erepta dolo ſacrilego decem ſeſtertia. Quid ſi alius eâ ratione amiſit ducenta clàm* depoſita: *tertius* verò *grandiorem hac Summam, quam vix continebat angulus impleta ciſta?) Adeò promptum ac proclive eſt Deos conſcios ſpernere, quando nullus homo idipſum novit. Cerne quâ vociferatione inficietur: qualis ſit faciei ſimulata firmitas. Affirmat per Solis jubar, & fulmina Tarpeia; & Martis haſtam, & tela Cirrhæi Vatis, per ſagittas & pharetram Virginis Venatricis, & per tuam fuſcinam, Neptune Ægæi parens. Adjungit etiam arcus Herculis atque lanceam Palladis; & quacumque arma ſunt* in *cœleſti arce.*

ANNOTATIONES.

67. *Sollicitus tanquam.* l Tanquam de portento, quo aliquid indicitur; vel quod ſit procurandum expiandumque, ad averruncanda quæ portendantur mala.

Lapides effuderit imber. l Id crebrò legitur acciſſe apud Liv. Valer. Max. l. 1. c. 6. in prodigiis numerat: *in Piceno lapidibus pluiſſe: Cerites aquas ſanguine miſtas fluxiſſe, &c.* Vide Plin. l. 2. c. 58. & l. 31. c. 1. Alex. ab Alex. l. 5. c. 27.

68. *Examenque apium longâ, &c.* l Si connexæ domibus apes, glomeratumq; examen in pendentis uvæ ſpeciem fuerint ad frondentis arbuſculæ ramum, aut alibi. Βοτρυδὸν vocat Homer, Iliad. B. hinc Virgil. Georgic. 4 in fine.

——Jamque arbore ſummâ
Conſtiuere, & lentis uvam demittere ramis.

Plin. lib. 11. cap. 17. Tunc oſtenta faciunt apes, ſi dependente in domibus templiſve, ſæpè expiata magnis eventibus.

70. *Gurgitibus miris.* l Portentoſis, v. g. atris, ſanguineis, lacteis. Cic. de Divin. lib. 2. n. 58. *Sanguinem pluiſſe Senatui nunciatum eſt: Atratum etiam fluvium fluxiſſe ſanguine, &c.* Tit. Liv. l. 24. c. 10. Prodigia multa refert, inter quæ, *Mantua ſtagnum effuſum Mincio amni, cruentum viſum: ſanguine pluiſſe in foro Boario,* &c. Valer. Maxim. cit. *Cerites aquas ſanguine ſuas fluxiſſe,* Plin. cit. lib. 2. cap. 56. *lacte & ſanguine pluiſſe* ait.

71. *Seſtertia.* l Vide Sat. 1. v. 92. Annot.

73. *Arcana* l Arcanæ fidei credita, ſine ullis teſtibus.

78. *Tarpeiaque fulmina.* l Jurat per fulmen Jovis, qui in rupe Tarpeia ſeu Capitolina fanum habebat.

79. *Frameam.* l Quidam interpretantur gladium ancipitem, alii, haſtam. Cornel. Tacit. de Moribus Germanorum ſic habet: *Rari gladiis aut majoribus lanceis utuntur. Haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt, anguſto & brevi ferro, ſed ita acri & ad uſum habili, ut eodem telo, prout ratio poſcit; vel eminùs pugnent, &c.* Cœl. Rhodig. l 21. c. 18. *Acinaces,* inquit, *haſta Perſica, gæſa propria ſunt Gallorum tela, ſariſſa Macedonum, frameæ Germanorum.*

Cirrhæi Vatis. l Apollinis, qui religiosè colebatur in Cirrha Phocidis oppido, & in proximis Delphis oracula & reſponſa dabat.

80. *Calamos Venatricis.* l Per Dianæ ſagittas, quam ob virginitatis ſtudium aiunt ſilvas colere, & venationi indulgere. Vide Cic. de Nat. Deor. 3. Virgil. Eclog. 3.

Daphnidis arcum fregiſti & calamos.

81. *Ægæi.* l Ægæus Neptuni erat filius, Theſei pater, Athenis regnavit; nomen dedit Ægæo mari, cùm in illud ſe præcipitâſſet.

82. *Herculeos arcus.* l Fatalia nempè arma, ſine quibus expugnari Troja non potuit. Herculem aiunt in Oëta morientem Philocteti comiti reliquiſſe arcum & ſagittas Hydræ cruore ſeu felle tinctas. Vide Sophocl. Philoctet.

Haſtamque Minervæ. l Græci Palladem vocant à πάλλειν, *vibrare*, quòd Sit Dea bellicoſa, & haſtam teneat, & eam quatere videatur.

Quod ſi ille *eſt etiam parens, manducem, ait, aquâ cobtum deplorandi filii caput aceto Ægyptio perfuſum. Nunc reperiuntur qui univerſa attribuant* fortuitis *ſortis eventibus, atque nullo gubernatore orbem agi putent, Naturâ verſante viciſſitudines & diei & anni: & eam ob rem quaſlibet aras attrectant ſine metu. Alter invenitur* qui *timet ne animadverſio ſuccedat ſceleri: is credit extare Numina, atque falſum jurat, ſic verò apud ſe* cogitat: *quod placuerit ſtatuat Iſis de noſtro corpore, & iracundo crepitaculo meos oculos percutiat, ut etiam excœcatus conſervem pecuniam quam inficior. Et phthiſis, & fœtentes vomicæ, & tibia mutila ſunt*-ne *tanti* putanda? *Neque Ladas inops ambigat exoptare divitem podagram, ſi* quidem *non opus habet Anticyrâ, nec*

Si vero & pater eſt, comedam, inquit, flebile na
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt qui in Fortunæ jam caſibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moveri,
Naturâ volvente vices & lucis, & anni;
Atque ideò intrepidi quæcunque altaria tangu
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur.
Hic putat eſſe Deos, & pejerat, atque ita ſecu
Decernat quodcumque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodò vel cœcus teneam, quos abnego, numm
Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagra
Ne dubitet Ladas, ſi non eget Anticyrâ, nec

ANNOTATIONES.

84. *Si verò & pater eſt.* l Quod ſi ille depoſiti interceptor ac defraudator filios habeat, non verebitur ita jurare, ac pejerare; ſi quid alienum habeo, contingat mihi quod Thyeſtæ olim, cui frater Atreus proprios filios neſcienti edendos appoſuit.

85. *Pharioque madentis aceto,* l Quo ſolet condimento comedi vervecis caput. Porrò Ægyptium acetum laudatur apud Athen. lib. 2. cap. 26. Et Martial. Lib. 13. Epigramm. 122.

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti.

Pharos enim Ægypti Inſula, de qua Sat. 6. v. 83. Metonym. Ægyptum indicat.

86. *Sunt qui Fortunæ,* &c. l Quidam ut pejerent, & pœnæ metu ſe liberent, negant Deos eſſe, cum Diagora & aliis, quos Tullius de Nat. Deor. l. 2. n. 44. ita perſtringit: *Eſſe Deos ita perſpicuum eſt, ut qui neget, vix eum ſanæ mentis exiſtimem.*

87. *Nullo credunt mundum rectore moveri.* l Alterum genus hominum, qui cum Epicuro Deos quidem eſſe putant, ſed res humanas curare negant: & hos egregiè refellit Cicero lib. de Natura Deorum.

88. *Naturâ volvente vices.* l Errabant nimirùm illi Naturam à Deo ſeparantes. Undè Senecam velut Stoicorum ſapientiſſimum laudat Lactantius, quòd is intellexerit, Naturam aliud nihil eſſe quàm Deum. Tullius cit. de Natura Deorum, l. 2. n. 128. *Intelligamus nihil horum eſſe fortuitum, ſed hæc omnia eſſe provida ſolertiſque Naturæ, &c.*

89. *Altaria tangunt.* l Qui jurabant, Deorum tangebant altaria. Virgil. Æneid. 12.

Tango aras: medios ignes & Numina teſtor.

93. *Eſt alius metuens,* &c. l Tertium hominum genus, qui vindices Deos timent: Verùm alterutrum ſibi ſpondent, & ſe ita conſolantur; aut me ulciſcetur Deorum Numen citò, aut tardè: ſi tardent Dii, fortè effugiam: quòd ſi perjurii repetant à me pœnas, & ſolvam, a obnoxius morbo & incommodo; tum etiam lim ægrotare, & dives eſſe.

93. *Iſis.* l Ægyptiorum Dea, de qua m bunde Sat. 6. Hanc opinabantur perjuris ſtam, & præſentem pœnam irrogare, cœcita Ovid. de Ponto, Lib. 1. Eleg. 1.

Vidi ego linigeræ Numen violâſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter ob huic ſimilem privatus lumine culpa
Clamabat mediâ ſe meruiſſe viâ.

Vide Perſ. Sat. 5. v. 186. & ibid. Annot.

95. *Phthiſis.* l Macies, tabes lenta.

Vomicæ. l Apoſtemata, ulcera putrida & ligna, abſceſſus, quos vocat Galen.

96. *Sunt tanti.* l Ut non eligantur ea cu pibus, potiùs quam paupertas cum ſanitate.

Locupletem podagram. l Cum divitiis co ctam ægritudinem corporis ne dubitet quis re, ſi mente ſanus eſt.

97. *Ladas.* l Is ſæpè victor in Olympici litate pedum clarus. Ejus meminit Pauſan. i rinth. Cic. ad Heren. 4. Mart. l. 10. Epig.

Si non eget Anticyra. l Quidam explicant morbus ille articularis non ſit inveteratu curando opus ſit helleboro, & perito Medico certè ex Plin. l. 25. c. 5. *Helleborum medetur gricis.* Verùm ego malim cum aliis interp ſic: Ladas ſi ſapit, ſi non eget helleboro etiam inſanientes curantur, ex Plin. ibid. debet malle dives eſſe cum podagra, qua pedum celeritate in Olympicis curſu vinc coronari, atq; mox eſurire & cum fame l

A

rchigine. Quid enim velocis gloria plantæ
ræstat, & esuriens Pisææ ramus olivæ?
Ut sit magna, tamen certè lenta ira Deorum est.
i curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? Sed & exorabile Numen
ortasse experiar. Solet his ignoscere. Multi
ommittunt eadem diverso crimina fato,
lle crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.
ic animum diræ trepidum formidine culpæ
onfirmant. Tunc te sacra ad delubra vocantem
ræcedit, trahere imò ultrò ad vexare paratus.
am cùm magna malæ supereſt audacia causæ,
reditur à multis fiducia. Mimum agit ille,
rbani qualem fugitivus scurra Catulli.
u miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
el potiùs quantùm Gradivus Homericus: Audis,

Archigine. Nam quid confert honos celeris pedis, atque famelicus surculus olivæ Pisææ? Etsi gravis sit Numinum ultio, at profectò sera est. Ergo si noxios omnes plectere satagant, ecquando ad me pervenient? At fortè Deos quoque sentiam placabiles. Istis indulgere consueverunt. Variâ sorte plurimi paria scelera perpetrant. Hic facinoris mercedem nactus est patibulum, iste coronam. Ita mentem atrocis noxæ metu paventem roborant. Tum te ad sanctas ædes invitantem antecedit, promptus etiam sponte deducere, & agitare. Etenim quando improba causa ingens impudentia præstò est, fiducia à pluribus existimatur. Is histrionem præstat, qualem sannio fugax Catulli faceti. Infelix tu vociferaris adeò ut Stentora superare queas, imò vero sicut Mars apud *Homerum; auscultas ea,*

ANNOTATIONES.

98. *Archigine.* l Perito quovis Medico, ad venam in media fronte scindendam, quo deliri & insani sanantur. Vide Sat. 6. v. 46, & 236.

Quid enim velocis, &c. l Quid prodest agilitate pedum valere, ut nobilis ille Cursor Ladas, si, quod miserior ut ipse, posteà sis inops?

99. *Et esuriens Pisææ ramus olivæ.* l Quid etiam quod oleagina corona Ladæ pauperi & famelico olim delata, apud Pisam urbem Peloponnesi, ubi singulo quoque anno Olympici Ludi agebantur?

100. *Lenta ira Deorum.* l Valer. Maxim. l. 1. c. 1. *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira: sed tarditatem supplicii gravitate compensat.* Vide Plut. de tarda Numinis vindicta.

103. *Solet his ignoscere.* l An perjuriis, non tam Numinis contemptum, quàm ad pecuniam habendam factis? An, *his*, id est, quibusdam personis?

105. *Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.* l Si quidam scelerum pœnam, at alii fructum metunt. *Hic diadema*: Romulus fratricida postea Imperium nactus est, &c.

Crucem. l Plaut. Mostel. Sc. 5. *Ego dabo ei tabulam, primus qui in crucem excurrerit; sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia*, Senec. Consol. ad Marciam cap. 20. *Video istic cruces non omnis quidem generis, sed aliter ab aliis fabricatas. Alii capite conversos in terram suspendere: alii per obscœna stipitem egerunt: alii brachia patibulo explicuerunt*, &c. Vide Lipsi. de *Cruce*. Porrò ille hoc pridem tormentum, crucis, inquam, supplicium abrogavit Imperator Constantinus, anno Christi trecentesimo vigesimo quinto, postquàm cœlesti Crucis ostento victor esset factus, Sozom. lib. 1. cap. 1. &c.

106. *Sic animum diræ*, &c. l Ita se obfirmant adversùs pœnæ & vindictæ formidinem.

107. *Ad delubra vocantem præcedit.* l Non tantùm sequitur te ad aras, sed & audacter anteit iste fraudator, ubi juret nihil sibi creditum: quin etiam eò te ipse cunctantem provocabit, ut jure-jurando purget se, & te velut sycophantam traducat ac vexet.

109. *Nam cum magna*, &c. l Audaciam negantis depositum plures interpretantur innocentiæ fiduciam.

110. *Mimum agit ille*, &c. l Ille perjurus te subsannat etiam, ut servus iste Comicus herum vexans improbè & in jus trahens, scilicet in Fabula Catulli Mimographi, de quo jam Sat. 8. v. 186.

111. *Urbani.* l Alii cognomen hoc esse, alii Epithetum arbitrantur.

112. *Exclamas.* l Nempè talem videns impudentiam ac fraudem.

Stentora. l Magnanimum illum Græcum, qui vociferans in bello, quinquaginta virorum clamorem adæquabat. Homer. Iliad. 5.

113. *Gradivus Homericus.* l Iliad. cit. Mars à Diomede sauciatus tam horrendam emisit vocem, ut Græcos pariter atq; Trojanos terruerit: qualem videlicet non ediderint novem aut decem hominum millia. Porrò *Gradivus*, à χραδαίνειν, ab hasta quatienda; vel, ut Festo placet, à *gradiendo*, quòd eatur ad bellum gradatim & per ordines.

Audis, Jupiter, hæc. l Perjuria, ludibria.

Jupiter

Jupiter ; neque labia commoves, quando loqui oportebat, ſive è marmore, ſive ex ære fores ? *Vel quare prunis tuis impendimus thus religioſum, apertâ papyro, atque hepar juvenci conciſum, & omenta ſuis candida? Quantum intelligo, differentia nulla facienda eſt inter veſtras imagines, & Batylli ſtatuas. Suſcipe conſolationem quam adversus* iſta mala *dare queat etiam qui neque Cynicorum neque Stoicorum evolvit documenta à Cynicis veſte differentia?* quique *non obſervat Epicurum parvi hortuli oleribus contencum. Ægroti ancipites ſanentur ſummis Medicis:* at *tu venam trade etiam diſcipulo Philippi.*

Jupiter, hæc, nec labra moves, cùm mittere voc
Debueras, vel marmoreus, vel aheneus? Aut cur
In carbone tuo chartâ pia thura ſolutâ
Ponimus, & ſectum vituli jecur albaque porc
Omenta? Ut video, nullum diſcrimen habendum
Effigies inter veſtras, ſtatuamque Batylli.
Accipe quæ contrà valeat ſolatia ferre
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunicâ diſtantia; non Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti,
Curentur dubii medicis majoribus ægri:
Tu venam vel diſcipulo committe Philippi.

ANNOTATIONES.

114. *Nec labra moves.* l Ut increpes, atque minas ac ſupplicia intentes.

115. *Vel marmoreus, vel aheneus.* l Sarcaſmus in Idololatras: quamvis eò non ſpectet Juvenalis.

Cur in carbone, &c. l Cur igitur tibi thus adolemus ſurdo, ſtupido, marmoris & æris inſtar, tanta ſcelera non vindicanti?

116. *Charta.* l Quâ thus involvebatur. Alii obſignata ex more vota hic ſignificari volunt.

117. *Sectum vituli jecur.* l Fortè ut faciliùs comburatur, minutatim ſectum: vel ſimpliciter, reſectum & ſeparatum ab aliis inteſtinis.

Albaque l Vel adipe candentia, vel candentis & albentis porci.

118. *Omenta.* l Sunt quaſi panniculus ſeu membrana, quâ inteſtina involvuntur: ut dicemus ad Perſ. Sat. 2. v. 47. & Sat. 6. v. 74.

Nullum diſcrimen, &c. l Gravior alter ſarcaſmus in falſos Deos. Quanquam Juvenalis aliud nihil intendit, quàm ut exprimat verba hominis ex ſumma indignatione loquentis, ob emunctam ſibi pecuniam negatumque depoſitum.

119. *Batylli.* l Huic citharœdo inſigni erecta in Fano Junonis Samiæ ſtatua per Tyrannum Polycratem; teſte Apuleio, Florid. 15. vel ut vulgò legunt, 2. ſub finem. Alii Codices habent, *Vagelli*, id eſt, hominis ſtulti ac fatui, ex vet. Schol.

120. *Accipe quæ contra*, &c. l O Calvine amice, à me Juvenali conſolationem accipe, è ſenſu communi petitam: philoſophicis enim rationibus non debet curari levius illud malum tuum, jactura nempè decem ſeſtertiorum.

121. *Qui nec Cynicos*, &c. l Imperitus quilibet & indoctus.

Cynicos. l Horum Sectæ Princeps fuit Antiſthenes Socratis diſcipulus; claruere poſteà Diogenes & Crates Thebanus. Vide Annot. ad Perſ. Sat. 1. v. penult.

Stoica dogmata. l Stoicis dux fuit Zeno, de quo & Stoicis dogmatis Diogen. Laërt. lib. 7. Vide Annot. ad Perſ. Sat. 3. v. 53.

122. *Tunica diſtantia.* l Stoici tunicam gerebant ſub pallio: at Cynici minimè, ſed interulas duntaxat leviores: utrique verò doctrinâ conſentientes, divitiarum contemptum, frugalitatem, patientiam profitebantur. Hor. l. 1. Epiſt. 17.

Contrà, quem duplici panno patientia velat Mirabor.

Ubi, duplex pannus eſt, tunica, & pallium. Quòve autem ne duplex iis fuiſſe pallium, cum quibuſdam credas.

Epicurum. l De eo multa Diogen. Laërt. Is in animi tranquillitate ac voluptate felicitatem collocabat: cæterùm valdè ſobrius & parcus, contentus horti victitabat oluſculis. Plin. l. 19. c. 5. *Jam quidem*, ait, *hortorum nomine in ipſa urbe delicias, agros, villaſque poſſident. Primus hortos habuit Athenis Epicurus ctii magiſter, uſque ad ſecula moris non fuerat in oppidis haberi rura.*

124. *Curentur dubii*, &c. l Qui tam gravi morbo decumbunt, ut de eorum ſalute dubitetur, ſummo indigent Medico: ſic & conſolatione philoſophicâ graviori, qui magnis ærumnis conflictantur. Tu verò, Calvine, leve quid patiſcis, rudi quolibet levioribus remediis curabere.

125. *Venam.* l Scindendam, metaph. id eſt mentem ob negatam pecuniam ægrè habentem.

Philippi. l Imperiti illius temporis Medici, proinde rudis imò rudior diſcipulus.

Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec planâ faciem contundere palmâ;
Quandoquidem accepto claudenda eſt janua damno,
Et majore domûs gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quàm funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querelâ;
Si decies lectis diversâ in parte tabellis,
Vana ſupervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipſorum quos littera, gemmaque princeps
Sardonyches, loculis quæ cuſtoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum; quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina: confer
Conductum latronem, incendia ſulphure cœpta,

Si demonſtras nullum in urbe facinus eſſe adeo execrandum, ſileo; nec prohibeo te pugnis verberare pectus, neque vultum extensâ manu percutere; quoniam obſtruenda ſunt fores jacturâ factâ, & graviore familiæ luctu, graviore trepidatione deploratur pecunia quàm mors. Nullius mœrorem ſimulat in eâ occaſione, aut aperiens duntaxat ſupremam chlamydem lacrymis expreſſis oculos fatigat. Sincero fletu lugentur nummi deperditi. At ſi omnes curias paribus querimoniis refertas aſpicis, ſi poſt tabulas relectas decies variis in locis, futilia chirographa ligni ſuperflui affirmant ii quos convincit ſua ſcriptura, & primarius lapillus Sardonyches: qui thecâ ex ebore ſervatur, jam delicatulum te arbitraris eximendum à ſorte vulgari, quòd tu ſis natus gallinâ candidâ, nos verò ignobiles pulli miſeris ovis exorti. Rem parvam toleras ac levi indignatione ſuſtinendam, ſi vertas aſpectum ad graviora flagitia. Compara immiſſum prædonem, inceptam ſulphure & fraudulenter combuſtionem,

ANNOTATIONES.

126. *Si nullum in terris.* ǀ Si nihil uſquam fuit tam deteſtabile, quàm id quod pateris, ego te non veto plangere & lamentari.

129. *Quandoquidem accepto*, &c. ǀ Quandoquidem jam moris eſt ridiculi certè, factâ pecuniæ jacturâ ſic lugere, ut in funere propinquorum, imò verò graviùs.

Accepto claudenda eſt janua damno. ǀ In ſignum luctûs ac mœroris, ex recepta conſuetudine: ex veteri Scholiaſte. Alii velut adagium hîc obſervant, hoc ſenſu: nempe ablatis per fures nummis ſerò janua clauditur, pariter & ſtabulum, abacto pecore. Sed non valdè ſenſum juvari hac interpretatione exiſtimo.

132. *Veſtem diducere ſummam, &c.* ǀ Imò tunc præ vero dolore quiſque veſtem omninò dilacerat, nec leviter diſtrahit ſolùm; quiſque lacrymas ubertim erumpentes vix coërcet.

135. *Fora.* ǀ Vel plateas, vel Judicum tribunalia, ubi paſſim queruntur homines fraudem ſibi factam in re pecuniaria.

136. *Si decies lectis, &c.* ǀ Si poſt cautiones ſeu ſchedas obligatorias decies lectas apud diverſos teſtes ſigillatim eas ſubſignantes, poſteà tamen adulterinas audent illas dicere debitores, & affirmare inanes & confictas, reclamante licèt ipſorum chirographo & ſigillo.

137. *Chirographa ligni.* ǀ Ligneas tabulas cerâ illitas, in quibus ſcriptitabant veteres ante inventam chartam.

138. *Gemmaque princeps Sardonyches.* ǀ Sigillum in gemma inſculptum.

139. *Sardonyches.* ǀ Legunt alii, *Sardonychum.* Vide Perſ. Sat. 1. v. 16.

140. *Te nunc delicias.* ǀ Alii legunt: *Ten' ô delicias*, &c.

141. *Gallinæ filius albæ.* ǀ Proverb. Id eſt, tu nimirùm ſingulari felicitate natus, cæteri communi fortunæ obnoxii. Candida boni eſſe ominis annotavi ad Perſ. Sat. 2. v. 1. & ſeq. adde aliud Proverbium, *Mali corvi malum ovum*, Quidam hîc alludi aiunt ad Sueton. Galb. cap. 1. & Plin. Lib. 15. cap. ult. ubi refertur, *In Liviæ Druſillæ gremium demiſſam ab aquila prætervolante gallinam albam.* Alii, ad Ledam ova duo parientem, è quibus alii immortales nati, Caſtor & Pollux; alii mortales, Helena & Clytemneſtra. Sed quid opus ad iſta recurrere?

145. *Conductum latronem.* ǀ Sicarium ad inferendam necem conductum.

Incendia ſulphure cœpta. ǀ Incendiarios, ſacrilegos, templorum ſpoliatores,

Quando prius incendium fores concipiunt. Compara etiam illos qui ex *antiquo fano rapiunt vasa rubigine veneranda, & plebis munera, aut coronas à vestuto Rege collocatas. Quod si ea non extent illic, aderit minor sacrilegus qui eradat coxam Herculis inaurati, ipsumque Neptuni vultum,* aut *qui de Castore bracteam detrahat. Numquid* enim id facere *vereatur assutus integrum Jovem fundere? Compara quoq; opifices & emptorem toxici? atque detrahendum in mare pelle bovis, cum quo includitur simia innocens infestâ sorte. Ista* verò *quota portio criminum qua Gallicus Romæ custos auscultat à Lucifero usque dum Sol occumbat? Mores hominum scire tibi cupienti satis erunt sola ædes* illius. *Dies aliquot impende, & cum istinc redieris, felicem te affirmare ne dubita. Quis circa Alpes fauces inflatas, vel quis*

Atq; dolo, primos cùm janua colligit ignes:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, vel antiquo positas à Rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor extat Sacrilegus qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus urbis
Usque à Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus. Paucos consume dies, & 160
Dicere te miserum, postquàm illinc veneris, audes.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? Aut quis

ANNOTATIONES.

146. *Primos cùm janua colligit ignes.* l Appositâ face cum materia sulphurata ardet primùm janua, & hinc tota domus. Vide Sat. 9. v. 98.

150. *Hæc ibi si non sunt.* l Si verò in templis desunt vasa pretiosa, pocula antiqua, regales coronæ, quæ surripere queat sacrilegus, saltem radet statuas & imagines Deorum inauratas.

152. *Bracteolam.* l Tenuem auri laminam, ramenta.

153. *Totum conflare tonantem.* l Jovis effigiem furto ablatam refundere ausus, ne agnoscatur.

154. *Artifices, mercatoremque veneni,* l Veneficos.

155. *Deducendum corio bovis in mare.* l Parricidas culeo insui, ac projici in mare solitos. Vide Annot. Sat. 8. v. 214.

156. *Innoxia simia.* l Quæ adversante fato quamvis innocens, & parentes non occiderit, parricidarum tamen supplicii est particeps.

157. *Gallicus.* l Rutilius Gallicus sub Domitiano urbi præfectus, rerum capitalium cognitor & judex. De eo Statius Sylv.

Quem penes intrepida mitis custodia Roma.

158. *A Lucifero.* l A mane ad vesperam. Vide Sat. 8. v. 12.

160. *Sufficit una domus.* l Nempè Rutilii Gallici domus, in quam confluunt ad jus rei omnes.

Paucos consume dies, &c. l In domo ista di aliquot contemplare urbis miserias, flagitia, il viem malorum, atque adeò tot calamitosos; posteà, si audes, dic te miserum. Certè illor comparatione te felicem potiùs dixeris.

162. *Quis tumidum guttur miratur in Al bus.* l Quis strumosos in Alpibus, Quis in Me fœminas ingentibus mamillis admiretur? Ne sanè, quippe sunt ea illic vulgaria. Cur igi ô Calvine, miraris injuriam tibi factam, c Romæ nihil frequentius fit fraudibus, perjur aliisque sceleribus?

Tumidum guttur. l Plin. Lib. 11. c. 37. G *tur homini tantùm & suibus intumescit, aquar qua potantur plerumque vitio.*

n Meroë craſſo majorem infante mamillam ?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina ? Flavam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro ?
Nempe quòd hæc illis natura eſt omnibus una.
n ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis :
Mox impar hoſti, raptuſque per aëra curvis
Unguibus à ſæva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiere : ſed illic,
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.

apud Meroën mammam ſtupet grandiorem pingui infante ? Quis miratus eſt oculos Germanorum glaucos, capillos flavos, atque humido cincinno cornua intorquentes ? Nimirùm quia univerſis his ea par eſt indoles. Ad repentinas aves Thracia, ac nebulam inſonantem Pygmæus militans procedit in armis exiguis : dein inferior adverſario, & in altum ſublatus à grue dira portatur incurvis unguibus. Si cernas iſtud in noſtra regione, cachinno moveberis : ibi verò quamvis paria ſemper videantur certamina, nullus cachinnatur, ubi omnis turma non eſt major uno pede.

ANNOTATIONES.

163. *In Meroë craſſo majorem infante mamillam ?* l In ea Inſula mammas eſſe fœminis majores infante quem lactant, teſtatur Mela, &c. *De Meroë*, vide quæ nos ad Sat. 6. v. 527.

164. *Cærula quis ſtupuit Germani lumina*, &c. l Item. Cornel. Tacit. de Moribus Germanorum, *His omnibus truces ac cæruleos oculos, rutilas comas*, ait.

165. *Madido torquentem cornua cirro.* l Quis non ſtupuit, in Germanis videns capillos cincinnatos, in cornuum formam flexos ac intortos : atque unguentis delibutos & madentes ? Quæ rara tantùm demirari homines ſolent.

167. *Ad ſubitas Thracum volucres, &c.* l Cùm ſubitò gruum agmen apparet, ac velut nubes volitat clangendo ac ſtrependo, impetitque Pygmæos. Vide Athen. lib. 9. cap. 11.

Thracum volucres. l Grues, quæ ad Strimonem fluvium, in Thraciæ ac Macedoniæ finibus, naſcuntur. Harum volatum Plin. Lib. 10. cap. 23. cit. ſic deſcribit : *Quando proficiſcantur omnes conſentiunt : volant ad proficiſcendum altè : ducem quem ſequantur eligunt : in extremo agmine per vices qui acclament, diſpoſitos habent, & qui gregem voce contineant : excubias habent nocturnas temporibus, lapillum pede ſuſtinentes, qui laxatus ſomno & decidens indiligentiam coarguat, &c.*

168. *Pygmæus parvis currit, &c.* l A πυγμὴ, vel πυγὼν, *cubitus*, Pygmæos dici, ex Euſtathio affirmat Cœl. Rhodig. Lib. 4. cap. 3. Plin. Lib. 4 c. 11. in Thracia Pygmæorum gentem fuiſſe refert, & illinc à gruibus fugatam. Et Lib. 7. cap. 2. ſic habet : *Apud Indos in parte montium triſpithamæi Pygmæi narrantur, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt, ternos dodrantes non excedentes, quos à gruibus infeſtari Homerus quoque prodidit. Fama eſt inſidentes arietum caprarumque dorſis, armates ſagittis, veris tempore, univerſo agmine ad mare deſcendere, & ova pulleſque earum alitum conſumere : ternis expeditionem eam menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto penniſque & ovorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles, in cavernis vivere Pygmæos tradit.* Idem Lib. 10. cap. 23. *Inducias*, inquit, *habet gens Pygmæa abſceſſu gruum, &c.* Gell. Lib. 9. cap. 4. Pygmæorum longiſſimos non excedere pedes duos & quadrantem, apud ultimas quidem terras Orientis, affirmat. Opportunè admodùm venit Mercurius ille noſter vernaculus, rerum novarum ac lepidarum conquiſitor ac enarrator apprimè diligens : vulgò, *le Mercure Galant*. Is menſe Aprili 1683. Menſtrualibus in Tabellis ſeu Commentariis, ad rem prorſus ita refert. Gabaretus, inquit, cum navibus quatuor bellicis quibus præeſt, ad Rupellam ſolvit, anno proximè elapſo : atque in Americam vela faciens, Martinicam Granatamque Inſulas obiit. Inde Meridionalis Americæ oram præterlegens, vergenſque in Occidentem, ſpectavit eminùs, *Montem Sanctæ Marthæ*, vulgò, *Sierras Nevadas*, à nivibus quibus nunquam non opertus eſt, ſic nominatum. In Zona torrida ſitus eſt, ſexaginta leucis à maritimo littore, montium quæ ſunt in Orbe, fortaſſis altiſſimus. Ad hujus radicem & clivum habitat gens parvula, ſive homunculi quidam, Pygmæis, de quibus Plinius, haud abſimiles. Hi milio veſcuntur, victitantque ſuos intra fines, à finitimis populis omninò ſegregati : ubi verò noſtræ magnitudinis homines aſpiciunt, diffugiunt protinùs ſuas in cavernulas atque latibula. Porrò quam religionem colant minimè compertum, *&c.*

An nullum erit ſupplicium hominis pejerantis, ac nefarii doli? Sic habe illum ſtatim durioribus vinculis tractum, & ad libitum noſtrum interfici: quid ultrà cupiat iracundia? Nihilominùs damnum illud perſeverat, neque ſalvum unquam tibi creditum extabit. At mutilato corpore modicus cruor afferet conſolationem invidendam. Sed ultio bonum eſt *ipsâ vitâ ſuavius. Scilicet imperiti id putant, quorum intima cernas ardentia quandoque nullis vel parvis rationibus. Demùm* vel *minima anſa ſatis eſt iracundiæ. Chryſippus non pariter loquetur, neque manſuetus animus Thaletis, & vetulus ſuavi Hymetto proximus, qui cicutæ portionem in dira catena ſumpta non conceſſerit delatori. Beata ſapientia principio inſtituens* ad *juſtum, pedetentim excludit multa vitia & cunctos errores. Nam puſillæ ac imbecillæ & abjectæ mentis nunquam non gaudium eſt vindictæ. Proinde ita conclude: quod nullus plus delectatur ultione quam mulier. Nihilominùs quare tu illos arbitraris effugiſſe, quos ſtupefactos tenet animus trucis conſcius,*

Nullane perjuri capitis, fraudiſque nefandæ
Pœna erit? Abreptum crede hunc graviore catenâ
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. Manet illa tamen jactura, nec unquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit: ſed corpore trunco
Invidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia cauſis.
Quantulacunque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes
Prima docens rectum ſapientia. Quippe minuti
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas
Ultio. Continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magis gaudet, quàm fœmina. Cur tamen hos tu
Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti

ANNOTATIONES.

174. *Nullane perjuri capitis, &c.* l An ergo non punietur, an impunè abibit ejuſmodi ſcelus?

175. *Abreptum crede hunc, &c.* l Reſponſio ad objectionem mox factam. Ne dubita: pro certo habe, plecti ac puniri ſceleratum quemlibet, ſtatim poſt admiſſum facinus, flagellante conſcientiâ, torquente, jugulante; adeoque id quod optas dante.

178. *Sed corpore trunco, &c.* l At corpore velles mulctari potiùs. Prolepſis.

181. *Nempe hoc indocti, &c.* l Reſponſio. Id quidem imperiti ſentiunt, dicunt, optant; non ita verò ſapientes.

184. *Chryſippus.* l Stoicus ille Philoſophus. De quo ad Perſ. Sat. 6. v. ultimo.

Mite Thaletis ingenium. l Thales unus è ſeptem Græciæ Sapientibus, injuriarum patientiam, ut & cæteri Sapientes, profeſſus. De eo Diogen Laërt. Lib. 1.

185. *Dulcique ſenex vicinus Hymetto.* l Socrates Athenienſis, adeoque vicinus Hymetto Atticæ regionis monti, *dulci* quidem, quia mellis optimi copiam habet.

186. *Qui partem acceptæ, &c.* l Vide Annot. ad Perſ. Sat. 4. v. 1. & 2.

187. *Accuſatori nollet dare, &c.* l Socrates enim proditionis accuſatus in vincula conjectus eſt cum accuſatore: huic vero oblati veneficii partem petenti dare noluit ille. Vetus Scholiaſtes.

Accuſatori. l Tres fuere Socratis accuſatores, Anytus, Melitus, Lycon. De his ille aiebat poſſunt quidem occidere me, non autem læderè. Nimirùm quia *nemo læditur niſi à ſeipſo.*

188. *Paulatim vitia, atque errores exuit, &c. Vitæ Philoſophia dux, virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum.* Cicer. Tuſc. 5. n. 5.

189. *Quippe minuti, &c.* l E contrà magni eſt animi injurias oblivisci. Cic. de Orat.

192. *Vindictâ nemo magis gaudet, quàm fœmina.* l Hæc enim quò imbecillior, eò facilè irâ & ultionis cupiditate vincitur.

192. *Cur tamen hos tu Evaſiſſe putes* l Cur verò, meritas pœnas, & juſtam ultionis celebritatem evaſiſſe improbos ne puta. Nam, ut ait Seneca Epiſt. 97. *Prima & maxima malorum cantium pœna eſt, peccâſſe: ſecunda verò illis ſunt timere ſemper & expaveſcere, & ſecuritati diffidere: & fatendum eſt mala facinora conſcientiâ flagellari, & plurimam illic tormentorum eo quòd perpetua illam ſollicitudo urget ac vexat, &c.*

Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo ſævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit aut Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem,
Spartano cuidam reſpondit Pythia Vates;
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens: & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramq; probavit,
Extinctus totâ pariter cum prole domoque.
Sit quamvis longâ deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat;
Faucibus ut morbo ſiccis, interque molares

& occultis ictibus verberat cruciante mente ſecretum flagrum incutiente? At ſuum teſtem diu noctuque ferre in animo, grave eſt ſupplicium longeque durius iis quæ excogitavit ſeverus etiam Caditius, vel Rhadamanthus. Lacedæmonio cuipiam Pythia fatidica reſponſum dedit: non inultum olim futurum, quoniam ambigeret creditum non reddere, ac fallaciam aſſerere perjurio. Explorabat nimirùm quod foret Dei conſilium, atque utrum Phœbus ei ſuggereret iſtud ſcelus. Reſtituit igitur per *formidinem, non* per *indolem: ac nihilominùs integrum reſponſum penetralis fano congruum & verax expertus eſt, periitque ſimul cum omni ſobole, atque familiâ, & cognatis, antiquo licèt genere propagatis. Eam fert animadverſionem conſilium duntaxat ſcelus patrandi. Quiſquis enim apud ſe meditatur arcanum aliquod facinus, perpetrati culpam contrahit:* quid autem, *quæſo, ſi tentata perfece-*

Continua ſollicitudo ne quidem *per cœnam deſinit; arido gutture, ſicut* in *agritudine;*

ANNOTATIONES.

197. *Caditius, Rhadamanthus.* 1 *Caditius* erat ...ex valdè ſeverus, tempore Vitellii. De eo ...14. *Rhadamanthus* unus ex Inferorum Ju...ibus. Vide Sat. 1. v. 10. ad vocem, *Æacus.*

198. *Nocte dieque ſuum geſtare in pectore te...* 1 Conſcientiam non teſtem ſolùm, ſed e... judicem, carnificem, atque, ut mox dicebat ...enalis, tortorem.

199. *Spartano cuidam reſpondit, &c.* 1 Glauco ...gidis filio, apud quem ob juſtitiæ famam, ...cius quidam vir Spartam veniens redactam ...bonorum dimidio pecuniam depoſuit, eâ le... ut qui certam notam exhibens nummos ...ceret, hos ſtatim reciperet. Interjecto ...pore ad Glaucum accedunt filii ejus qui de...erat: notam oſtendunt: repetuntque id ...d fuerat à patre depoſitum. Tum verò ...cus tergiverſari, & dicere ſe non remi...; facturum tamen quod juſtum eſt, intra ...es quatuor, ſi reminiſcatur. Abeunt Mi... amiſſam pecuniam exiſtimantes. Interim ...Delphos pergit, conſulitque oraculum, an ...rando pecuniam deprædari debeat. Cui ...Pythiam Apollo reſpondit: vel ob hoc ...d dubitârit depoſitum reſtituere, pœnis fore ...rium; nam par eſſe flagitium, Deum tentare, ac perpetrâſſe: His verò territus Glaucus Mileſios accerſit, atque pecuniam creditam reſtituit: neque pœnas effugit tamen: ſed extincta illius progenies, & ex Sparta radicitùs extrita eſt. Hæc ex Herodot. Lib. 6.

Pythia. 1 Sacrificula Apollinis, qui dictus Pythius à Pythone ſerpente ſagittis confecto. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 8. Porrò illa domicilium habebat in ſpelunca profunda, ore anguſto, in cujus aditu locatum tripodem inſcendens, divinationis afflabatur ſpiritu, indeque reſponſa reddebat.

200. *Quod dubitaret depoſitum retinere, &c.* 1 Tantùm quòd anceps fuiſſet redderetne depoſitum, an repetentes defraudaret.

204. *Reddidit ergo metu, &c.* 1 Ergo depoſitum reſtituit Glaucus ob incuſſum ab Oraculo timorem, non ob juſtitiæ fideique reverentiam.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ:
Oderunt peccare boni virtutis amore.

205. *Adyti.* 1 Intimus Fani receſſus *adytum* vocatur, ab α priv. & δύω, *ingredior*: nec enim fas erat cuilibet illuc ſubire, ſed Sacerdotibus tantùm.

212. *Molares.* 1 Dentes majores à molendo cibo atterendoque dicti.

atque eſca ſub molaribus augeſcente. Verùm infelix reſpuit merum: ſordet Albanum antiquum vetuſtate exquiſitum. Si ſuavius exhibeas, plicæ multiplices in frontem coëunt quaſi acerbo Falerno producta. Quod ſi caſu ſomnum exiguum noctu conceſſit anxietas, ac per omnem modo lectum converſi artus requieſcunt, ſtatim fanum atque altaria Dei laſi, quodque majoribus animum laboribus premit, te aſpicit inter ſoporem; effigies tua religioſa, atque humana grandior percellit trepidantem, & adigit confiteri. Iſti ſunt qui pavent atque expalleſcunt ad cuncta fulgetra, quoties intonat, ferè expirantes ſingulis fragoribus aëris, tanquam non caſu, neque ſtatuum furore, ſed indignabundus ignis in terras decidat atque ulciſcatur. Si hac procella non laſerit, poſterior formidatur majori anxietate.

Difficili creſcente cibo. Sed vina miſellus
Exſpuit: Albani veteris pretioſa ſenectus
Diſplicet. Oſtendas melius, denſiſſima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem ſi fortè indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro jam membra quieſcunt,
Continuò templum, & violati Numinis aras,
Et (quod præcipuis mentem ſudoribus urget)
Te videt in ſomnis. Tua ſacra & major imag
Humanâ turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura p
lent,
Cùm tonat, exanimes primo quoque murm
cœli;
Non quaſi fortuitu, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, curâ graviore timetur

ANNOTATIONES.

213. *Difficili creſcente cibo.* l Dum mens ægrè habet, & corpus ægrum fit: hinc cibus vix dentibus abſumitur, videturque in ore creſcere præ nauſea & faſtidio, cùm non niſi difficulter deglutitur.

214. *Albani veteris pretioſa ſenectus, &c.* l Nec ſapit ei vinum licèt optimum è collibus Albanis. Vide Sat. 5. v. 33. ibique annotata.

215. *Denſiſſima ruga cogitur in frontem.* l Frons caperatur, ob mœrorem, & animi æſtus quos patitur.

216. *Velut acri ducta Falerno.* l Quaſi aceto; vel quòd Falernum, per ſe mite & jucundum, ipſi auſterum & acre videatur. Vide Sat. 4. v. 338. annot.

219. *Continuò templum,* &c. l Cruciatur animus, dum ei ſemper obverſatur templum in quo pejeravit, Deoſque violavit. Maximè verò torquetur, cùm tu menti ejus redis; & cùm præſentem veluti habet te, cui, depoſitum negando, fidem fregit.

Sacra. l Execrabilis, religionem incutiens ac pavorem homini ſacrilego.

221. *Major imago humanâ.* l Quales videntur umbræ, dum apparent, Suet. Claud. cap. 1. *Hoſtem,* inquit, *frequenter cæſum, ac penitùs in intimas ſolitudines actum, non prius deſtitit inſequi* (Druſus nempè Claudii pater) *quam ſpecies barbara mulieris humanâ amplior, victorem tendere ultrà ſermone Latino prohibuiſſet.*

222. *Fateri.* l Fraudem, perjurium, m
pœnas.

223. *Ad omnia fulgura pallent.* l Sic Cal
Sueton. cap. 51. *Ad minima tonitrua & fulg
connivere, caput obvolvere, ad majora vero pr
ripere ſe è ſtrato, & ſub lectum condere ſolebat*
&c. Quædam tamen fulgura ac tonitrua bo
fuiſſe ominis creditum, ut quæ ex ſiniſtra par
item quæ ab Ortu veniunt. Vide Alex
Alex. Lib. 5. cap. 13. & 27.

225. *Fortuitu.* l Ex opinione Epicure
qui expuncta divinâ providentiâ, caſui &
tunæ omnia tribuebant.

Ventorum rabie. l Ex nubium, ac
rum conflictu & colliſione. Vet. Schol
& Plutarch. de Homero ait, cùm in
ventus includitur, eamque vi perrumpit
trua fulguraque gigni, & ſimul emitti f
Obſervandum itaque hîc loqui Juvenal
opinione vulgi. nam conſtat tonitru fieri
ties exhalatio quædam calida ad ſecundan
regionem elata, nubibus conſtricta colluct
erumpat: fulgur autem, cùm ſicca illa e
tio motu rareſcit igneſcitque, & per nube
& emicat: denique fulmen eſſe exhala
illam compactam & accenſam, quæ mag
petu & fragore nubes effringit, ſæpè in
delabitur, ac modò ingenti ſtrage quæv
rumpet, modò incendio abſumit.

226. *Vindicet ignis.* l Vibratus ab ira
hominum crimina ulciſcente.

Proxima tempestas; velut hoc dilata sereno.
Præterea lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt à Numine; saxa Deorum
Hæc, & tela putant. Pecudem spondere sacello
Balantem, & Laribus cristam promittere galli
Non audent. Quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? Vel quæ non dignior hostia vitâ?
Mobilis & varia est fermè natura malorum.
Cùm scelus admittunt, supereſt constantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt sentire, peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari nescia. Nam quis
Peccandi finem posuit sibi? Quando recepit
Victum semel attritâ de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, scopulosque frequentes

quasi reservata post *illud sudum. Deinde si incipiunt sentire tormentum lateris cum febricula insomni, languorem putant suis corporibus immissum à Diis adversis, eos Numinum lapides & jacula existimant: Fano vovere balans animal, & Penatibus galli cristam timent polliceri. Nam quid exspectare licet sceleratis ægrotantibus? Aut qua victima non magis meretur vivere? Improborum indoles mutabilis est ut plurimùm & inconstans. Quando scelus patrant, exstat firmitudo: admissis denique flagitiis auspicantur intelligere quid licitum atque illicitum. Nihilominus ad culpatos actus redit indoles firmata, nec facilis immutari. Ecquis enim præstituit sibi modum criminibus: ecquando recuperavit pudorem è fronte perfricta exutum? Ecquis est hominum, cui tu scelus unicum satis esse perspexeris? Noster defraudator mittet pedes in catenas, & obscuri ergastuli uncum perferet, vel cautes & saxa Ægæi maris summis ex-*

ANNOTATIONES.

239. *Lateris vigili cum febre dolorem.* l Pleuritida, seu lateralem morbum, cum febre somnum adimente ob nimios æstus.

241. *Saxa Deorum hæc, & tela putant.* l Quia putant improbos ac mulctant Dii.

242. *Pecudem spondere sacello non audent.* l Votum non audent vovere pro sanitate à Diis impetranda, quia se illis nôrunt exosos, adeoque non sperant quidquam ab eis consequi.

243. *Cristam galli.* l Id est, cristatum gallum, quem Laribus & Æsculapio solebant mactare, præsertim à morbo convalescentes. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 12. & 13.

245. *Qua non dignior hostia.* l Quàm sceleratior homo, pro cujus salute voveretur.

247. *Quid fas, atque nefas, tandem incipiunt sentire, &c.* l Postquam scelus est admissum, tum demùm gravitas sentitur, quod anteà blandum ac nimiùm cupido ac libidinoso videbatur.

249. *Ad mores natura recurrit.* l Horat. Lib. 1. Epist. 10.

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret.

250. *Fixa & mutari nescia.* l Obfirmata consuetudine peccandi. S. Augustin. Confess. Lib. 8. cap. 5. *Suspirabam*, inquit, *ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat & constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversa facta est libido, & dum servitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi anſulis quibusdam sibimet innexis (inde catenam appellavi) tenebat me obstrictum dura servitus.*

254. *Dabit in laqueum vestigia, &c.* l Etsi impunè perfido fuit prius flagitium, paulisper exspecta: statim aliud perpetrabit, propter quod in vincula trudetur, ac pro utrisque dabit pœnas, seu exilio, seu capite mulctatus.

255. *Nigri patietur carceris uncum.* l Carceris tædia & horrorem feret, ibique unco ferreo constringetur, vel inde trahetur unco, & raptabitur ad scalas Gemonias. Vetus Schol. Vide quæ notavi in Sat. 10. v. 66.

256. *Maris Ægæi.* l Vide Annot. ad Pers. Sat. 5. v. 142.

Rupem scopulosque. l Ad scopulosas istas Insulas, in quibus exulent insignes Rei bene multi, procul hinc deportabitur.

terribus notissima. Lætaberis acri supplicio exosi nominis, ac denique hilaris confitebere, neque surdum, neque par *Tiresiæ esse ullum Numinum.*

Exulibus magnis. Pœnâ gaudebis amarâ
Nominis invisi. Tandemque fatebere lætus
Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse Deorum.

ANNOTATIONES.

247. *Pœnâ gaudebis amarâ*, &c. | Tum certè cum ingenti gaudio accipies graviter & justè plecti invisum tibi hominem depositi raptorem. Tùm verò Deos non ampliùs incusabis, quòd scelera non vindicent, quòd sceleratis parcant, ut modò faciebas.

249. *Surdum.* | Quasi tua Dii vota non audierint vindictam poscentis.

Tiresiam. | Id est, cœcum, instar Tiresiæ Thebani, quasi non viderent Dii, aut certè conniverent ad perjuria, & alia tot improbè facta in hoc inferiori orbe. De *Tiresia* Vate ab irata Junone excœcato, vel, ut alii volunt, à Pallade, Ovid. Metamorph. 3. Fab. 4.

SATIRA XIV.

O Fuscine, multa sunt & lavam existimationem meruntia, & rebus mundis labem & rugam inuventia, quæ genitores ipsi docent ac ingerunt filiis. Si pernicioſa alea delectat vetulum, etiam ludit hæres bullam gerens, & similia versat instrumenta mediocri pyrgo. Neque meliorem de se expectationem ulli cognato dabit puer qui tubera humi scalpere,

PLURIMA sunt, Fuscine, & famâ digna siniſtrâ,
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes,
Si damnosa senem juvat alea, ludit & hæres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec de se melius cuiquam sperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,

ANNOTATIONES.

1. PLurima sunt, *&c.* | Gravissima est hæc Satira, in qua redarguuntur parentes prava filiis exempla monstrantes, quibus & ipsi pravi fiunt atque omni vitiorum genere corruptissimi.

Fuscine. | Is quisnam fuerit haud benè patet.

2. *Nitidis maculam ac rugam figentia rebus.* | Res ex se bonas corrumpentia.

Ac rugam. | Quidam legunt, *hasuram.* Nonnulli etiam Codices post primum versum habent:

Et quod majorum vitio sequiturque minores.

Sed hunc versiculum velut ineptum, ut sententiæ turbatorem, denique velut peregrinum in urbem irrepentem, id est, è titulo vel margine in Satiram ipsam ab imperitis insertum, jure proscribit Just. Lipsius Epistolic. Quæst. Lib. 4. Epist. 15.

3. *Traduntque parentes.* | Vide Plutarch. de instituendis liberis: ubi ait, sanè juvenes esse procaciſſimos illic oportere, ubi senes impudentes sunt: & qui peccantes ipsi pueros castigant, sui ipsorum accusatores fieri; imò peccandi esse ipsis auctores & magistros. Et Quintil. Lib. 1. cap. 2. *Utinam*, inquit, *liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam statim deliciis solvimus. Mollis illa educatio quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit?* * * * * * * *Ante palatum eorum quàm mores instituimus* * * * * * * * * *Gaudemus si quid licentiùs dixerint* * * * * * * *Discunt hæc miseri antequam sciant hæc vitia esse, &c.*

4. *Hæres Bullatus.* | Puer nobilis. Vide quæ annotavi ad Pers. Sat. 5. v. 31.

5. *Parvo.* | Ætati, & parvæ suæ manui apto.

Arma. | Tesseras, talos, alveolum.

Fritillo. | Pyrgo, turriculâ, pyxide cornea oblongâ, è qua tali mittuntur. Vide Pers. Sat. 3. v. 50. Annot.

7. *Radere tubera.* | Expurgare, & in cibum parare, & condire. Vide Annot. ad Sat. 5. v. 116.

Boletum

Boletum condire, & eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et canâ monſtrante gulâ, Cùm ſeptimus annus
Tranſierit, puero nondum omni dente renato
Barbatos licèt admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina
Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animos ſervorum & corpora noſtrâ
Materiâ conſtare putat, paribuſque elementis:
An ſævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi laris, ac Polyphemus?

fungos condire, atque pari juſculo immerſas perfundere ficedulas creditus eſt nugatore patre atque albâ ingluvie docente. Statim ac juvenis annum ſeptimum exceſſeris, necdum exortis cunctis dentibus, quamvis hinc millenos præceptores barbâ inſignes adhibeas, totque illinc, nunquam non volet grandi apparatu cœnare, & à pingui coquina non deficere. An Rutilus manſuetum docet ingenium, indolemque temperatam paucis vitiis; atque famulorum mentes, & corpora, materiâ noſtrâ, & principiis ſimilibus conflata exiſtimat; *an* verò *crudelem eſſe monſtrat, qui ſævo delectatur verberum ſonitu, ac nullam Sirenem confert flagris,* velut *Antiphates & Polyphemus domûs timidæ?*

ANNOTATIONES.

8. *Boletum.* l Vide cit. Sat. 5. v. 147.

Eodem jure. l Eodem condimento, quo boletum & tubera.

9. *Ficedulas.* l Aviculas boni ſucci, de quibus Athen. Lib. 2. cap. 24. & Plin. Lib. 10. cap. 29. Nullam avem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere, ex placito & palato luxurioſorum, affirmat Lib. 15 cap. 8. A. Gellius. Dicta ficedula, ab edenda ficu, ſeu quòd eâ ſaginetur.

Martial. Lib. 13. Epigram. 49.

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus uvis,
Cur potiùs nomen non dedit uva mihi?

Nebulone. l Guloſo, lurcone, luxurioſo.

10. *Canâ monſtrante gulâ.* l Vetulo gulæ pridem addicto, nec albis licèt & caneſcentibus capillis ſibi temperante.

11. *Dente renato.* l Macrob. Lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. ait, *Poſt ſeptem menſes mandibulis dentes emergere infantibus, poſt annos ſeptem qui primi dentes emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedere.* Sic & Plin. Lib. 7. cap. 16. *Editis infantibus primores dentes ſeptimo gigni menſe: eoſdem anno ſeptimo decidere, alioſque ſuffici.*

12. *Barbatos.* l Sapientes, Philoſophos. Vide Annot. ad Perſ. Sat. 4. v. 1.

13. *Cupiet lauto cœnare paratu,* &c. l Sicut à teneris aſſuevit, ita grandior lautè veſci volet, neque frugalitatem doceri poterit. Tull. de Invent. *Vetus conſuetudo natura vim obtinet.* Et de Finib. *quaſi altera natura eſt,* inquit. *Hinc venatores in nive pernoctant, in montibus uri ſe patiuntur*; ut ait idem Cicero Tuſc. 2. n. 40. Virgil. Georgic. 2.

Adeo in teneris conſueſcere multum eſt.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 2.

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu.

15. *Mitem animum,* &c. l An clementiam, an crudelitatem docet filios qui in ſervos ipſe crudelis ſævit?

Mores modicis erroribus æquos, l Horat. Lib. 1. Sat. 3.

Nam vitiis nemo ſine naſcitur, optimus ille eſt
Qui minimis urgetur.

16. *Animos ſervorum.* l Non de elementorum materia qualibet, ſed ex nihilo creatam hominis cujuſcumque animam, ex D. Auguſtino aſſerit Cœl. Rhodig. Lib. 2. cap. 22. Eo quòd ſi ex elementis conſtaret, ſanè foret corporea. Porrò immortales æqualeſque eſſe omnium hominum animas, non fide ſolùm Chriſtianâ certum eſt, ſed & Sapientes Ethnici agnovêre. Vide Cœl. Rhodig. cit. cap. & ſeq.

Noſtrâ. l Eadem, quâ nos.

17. *Paribuſque elementis.* l Aquâ, terrâ, aëre, igne, ſimul commixtis.

18. *Rutilus.* l An is, de quo non ſemel initio Sat. 11.

19. *Nullam Sirena flagellis comparat.* l Nullius cantum Sirenis, ſuavem licèt, æquè audire cupit ut ſonum flagellorum ſervis inflictorum.

Sirena. l Vide Sat. 9. v. ultimo.

20. *Antiphates trepidi laris,* &c. l Familiæ ſuæ tam metuendus ac formidabilis, quàm fuere pridem vel Anthropophagus ille Rex Læſtrigonum Antiphates, vel immanis Polyphemus Cyclopum unus.

Antiphates. l Vide Homer. Odyſſ. 10.

Laris. l Vide Annot. Sat. 8. v. 14.

Polyphemus. l Vide Sat. 9. v. 64.

Tùm

*Is tunc beatus, quando quiſpiam accerſito carnifice aduritur laminâ ferreâ candenti, ob linteа bina ſurrepta. Quid puero ſuggerit qui gaudet ſtrepitu vinculorum, quem valdè juvant notata mancipia, agreſte ergaſtulum? An ſperas ut mœcha non ſit Larga nata, qua matris adulteros recenſere nunquam adeo velociter, neque feſtinatione tantâ enumerare queat, ut non tricies reſpiret? Dum eſſet adoleſcentula, fuit conſcia parenti; jam illâ docente ceratas tabellas parvas perſcribit, atq; ad adulterum deferri mandat per eoſdem *** Ita natura præcipit: promptius ac facilius depravant nos familiaria ſcelerum exempla, quoniam mentem penetrant ſummis ſuaſoribus. Ea fortaſſe contemnant unus vel duo pueri, quibus induſtriâ propitiâ atq; ex argilla nobiliore firmavit animos Prometheus. at alios abripiunt evitanda parentum exempla, & diuturni criminis rota pridem oſtenſa abducit. Ergo fuga culpanda. Nam iſtius etiam una eſt efficax cauſa, ut non ſcelera noſtra imitentur*

Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet juveni lætus ſtridore catenæ,
Quem mirè afficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? Exſpectas ut non ſit adultera Largæ
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere curſu,
Ut non ter decies reſpiret? Conſcia matri
Virgo fuit: ceras nunc hâc dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eiſdem ferre cinædis.
Sic natura jubet: velocius & citiùs nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cùm ſubeunt animos auctoribus. Unus, & alter
Forſitan hæc ſpernant juvenes, quibus arte benignâ,
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt;
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abſtineas igitur damnandis; hujus enim vel
Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur

ANNOTATIONES.

21. *Tum felix quoties*, &c. | Quoties occaſionem ſæviendi nanciſcitur, toties lætus ille eſt.

23. *Catena*. | Servo injectæ & impactæ.

24. *Inſcripta ergaſtula*. | Metonym. pro ſervis in ergaſtulo compeditis, in fronte verò candenti ferro ſeu cauterio inuſtis, ac certis litteris aut ſtigmate notatis & compunctis, ob aliquod furtum, aliudve crimen. Hinc illi apud Ciceronem 2 Offic. n. 25. *Stigmatia*, vel, *Stigmatici* vocantur. Plin. mox citand. *Inſcripti vultus*; Plaut. & Apul. Metam. 9. *Literati*. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. ult. & Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 20.

Ergaſtula. | Vide Sat. 6. v. 150.

Carcer Ruſticus. | Seu quòd ſervi in villarum ergaſtulis, id eſt, cellis ſubterraneis cuſtodiebantur: de quibus vide Briſſon. Lib. 2. cap. 9. ſeu quòd operi ruſtico addicebantur. Hinc Plin. Lib. 18. cap. 3. *Vincti pedes*, inquit, *damnata manus, inſcripti vultus rura exercent*. Et cap. 6. ejuſdem Libri, *coli rura ab ergaſtulis peſſimum eſt, & quicquid agitur à deſperantibus*.

25. *Larga*. | Adulteræ famoſæ illo ævo.

26. *Nunquam maternos dicere mœchos*. | Adeò nempè multi ſunt.

29. *Ceras puſillas*. | Ætati & manui accommodatos pugillares.

30. *Dat eiſdem ferre*. | Iiſdem famulis ac internunciis per quos mater ſolet miſſitare literas amatorias ad ſuos mœchos.

32. *Magnis auctoribus*. | Parentibus ac majoribus, quorum potens apud filios exemplum atque auctoritas. Cic. Epiſt. Lib. 4. ad Ser. Sulpic. Epiſt. 3. *Quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant*.

34. *Forſitan hæc ſpernant*, &c. | Prava exempla parentum pauci fortè abhorreant juvenes bene nati, & ad virtutem proni. Vide Senec. Epiſt. 97. ubi, *ad deteriora faciles ſumus*, inquit, &c.

35. *Titan*. | Vide Ovid, Metam. 1 Fab. 2. & quæ notavi ad Sat. 4. v. 133. Item Sat. 8. v. 132. ad vocem, *Titanida*.

36 *Fugienda*. | Peſſima, improba.

37. *Orbita*. | Propriè orbita currentis eſt rotæ veſtigium. Docet Tullius ad Attic. Lib. 2. Epiſt. 21. ubi ait, *Sic orbem Reipublicæ eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix ingreſſam orbitam videre quis poſſet*. Hic verò ſignificat, conſuetum agendi morem, & quotidiana vitiorum exempla pueris monſtrata.

38. *Damnandis*. | Alii legunt, *damnis, hujuſce etenim vel*, pari ſenſu, id eſt, facinoribus damnoſis familiæ.

39. *Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur*. | Etſi aliæ deſint rationes, at hæc una debeat à vitiis nos avocare, ne ſcilicet filios ac familiares exemplo noſtro corrumpamus.

Ex

Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes ſumus; & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque ſub axe.
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus uſquam.
Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt. Procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos:
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum Cenſoris fecerit irâ,
Quandoquidem ſimilem tibi ſe non corpore tantùm,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & cum
Omnia deteriùs tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirùm & caſtigabis acerbo
Clamore, ac poſt hæc tabulas mutare parabis.
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Cùm facias pejora ſenex, vacuumque cerebro

ex nobis orti: quia cuncti ſumus faciles doceri, & æmulari fœda atque perverſa. Catilinam verò cernas qualibet in gente, quavis in regione, at neque Brutus aderit uſquam, neque Bruti avunculus. Nil turpe dictu vel aſpectu eam domum attingat, in qua eſt adoleſcentulus. Longè illinc, longè iſtinc lenonum juvencula & cantiones paraſiti noctem commeſſando *traducentis. Summa habenda eſt* erga *puerum obſervantia. Si moliris aliquid fœdum, ne tu pueruli annos ſpreveris; verùm te crimen admiſſurum impediat filius* licèt *juvenculus. Etenim ſi quidpiam Cenſoris animadverſioni obnoxium egerit, quia ſe parem tibi exhibebit non ſolùm corpore vel facie, ſed etiam indolis filius; & quando nihil non pravè faciet ad tuum exemplum, redargues ſcilicet atque objurgabis acri vociferatione, deindè verò codicillos immutare tentabis. Unde tibi* ſumes *frontem ac patris auctoritatem, quandoquidem vetulus deteriora perpetras:*

ANNOTATIONES.

41. *Catilinam quocunque in populo videas.* l Frequentes malos ubique reperias, non etiam bonos. Seneca ad Lucil. Epiſt. 97. *Omne tempus Cidias, non omne Catones fert.*

Catilinam. l Catilinæ ſimiles, flagitioſos, patriæ hoſtes, omni ſcelere inquinatos. Vide Ciceronem, Saluſtium, &c.

42. *Axe.* l Orbem terræ velut axe volvi, qui duobus hinc inde cardinibus ſuſtineatur, Arctico & Antarctico, Geographi finxere.

43. *Brutus.* l Vir bonus, amans virtutis, libertatis vindex, patriæ liberator, etiam capitis periculo. Vide Sat. 5. 37.

Bruti avunculus. l Cato Uticenſis, cujus ſoror Servilia mater fuit Bruti. Vide Sat. 2. v. 40. Annot.

45. *Puellæ Lenonum.* l Meretrices.

46. *Paraſiti.* l Vide Sat. 1. v. 139.

47. *Maxima debetur puero reverentia.* l Plutarch. in Vita Catonis Cenſorii, refert eum præſente puero filio, ſic à verborum turpitudine temperâſſe, velut arbitris virginibus Veſtalibus locuturus fuiſſet: neque cum filio unquam lavaſſe, quod & tunc à Romanis factitatum.

48. *Nec tu pueri contempſeris annos:* l Ne exiſtimes tuum peccandi exemplum non ei fore noxium, qui valdè juvenis ſit & mali ignarus. Imò vel ob hoc abſtine, quòd ætas illa eſt in vitium flecti facilis, & quaſi cerea, ut ait Horatius ad Piſones, v. 163.

52. *Morum quoque filius.* l Hæres & æmulus paternæ Improbitatis.

55. *Poſt hæc tabulas mutare parabis.* l Quâ fronte minaberis teſtamenti mutare tabulas, & illum exhæredare ob flagitia? Agell. Lib. 1. cap. 6. *Parentes, ſi pergunt liberi errare, bonis exhæredant, inquit Metellus.*

56. *Frontem libertatemque parentis.* l Severitatem atque audaciam caſtigandi, qualis patrem decet.

57. *Vacuumque cerebro.* l Carens mente & ſapientiâ. Nam ex Macrob. Lib. 7. cap. 5. *Cerebrum conſilii ſedes eſt.* Et cap. 9. *Anima habitatio eſt in cerebro, indeque ſenſus ingeruntur & gubernantur.* Et Plin. Lib. 11. cap. 37. *Cerebrum eſt velut arx ſenſuum: huc venarum omnis à corde vis tendit, hic deſinit: hic culmen altiſſimum, hic mentis eſt regimen.* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 2. cap. 28. & alibi.

Jampridem

atque vento plena cucurbitula jamdudum investigat caput illud tuum *inane? Cùm hospes adventas, nullus famulorum erit otiosus. Pavimentum expurga*, inquies, *mundas exhibe columnas: ficca aranea dejiciatur cum omni tela: iste abluat argentea* vasa: *alius inaqualia vascula abstergat. Clamor obstrepit heri urgentis, & virgam intentantis. Times igitur ô infelix, ne vestibulum caminis sordibus inquinatum offendat oculos familiaris accedentis*, neve *xystum cano sit aspersum: ac nihilominùs famulus unicus ea purgat uno pulvisculi semimodio. Hoc verò non laboras, ut filius puras ades videat absque ulla macula, & scelere vacantes? Placet quòd civem donasti patriæ & plebi, modò efficias ut evadat patria utilis, rur fructuosus, aptus administrandis cùm militiæ tùm otii negotiis.*

Jampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat
Hospite venturo cessabit nemo tuorum:
Verre pavimentum; nitidas ostende columnas;
Aridâ cum totâ descendat aranea tela:
Hic lavet argentum; vasa aspera tergeat alter
Vox domini fremit instantis, virgamq; tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus; & tamen uno
Semodio scobis hæc emendat servulus unus.
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioq; carentem?
Gratum est, quod patriæ civem populoq; dedisti,
Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.

ANNOTATIONES.

58. *Caput hoc ventosa cucurbita quarat.* l Id est, tuum caput malè sanum eget cucurbitâ, sive cucurbitulâ, quâ inciso occipitio adhibitâ, curetur tua phrenesis: Ex Corn. Cels. Lib. 3. c. 18.

Ventosa cucurbita. l Levis, tenuis, cava.

Cucurbita. l Sunt qui putent hanc perinde ac helleborum insaniæ mederi: adeoque hic intelligi cucurbitam, maximè silvestrem, ut colocynthidem, &c. De hujus virtutibus & facultatibus Plin. Lib. 20. cap. 3. & alibi. Athenæus autem Lib. 2. cap. 18. ait, cucurbitam corporis habitum humectare, egeri celeriter, bonum succum generare, &c. Alii volunt hîc à Juvenale designari cucurbitulam, Gallicè *VENTOUSES*, Anglicè autem *A CUPPING-GLASS*. Istud nomen Cucurbita, vel à cucurbitæ similitudine, vel quòd è cucurbitis facta sint primùm ea vascula, quæ subinde ænea, cornea, vitrea, quibus Medici utuntur ad noxios humores & sanguinem, levi interdum scarificatione, aut etiam sine illa, educendos. Vide Corn. Cels. Lib. 2. cap. 11. Plin. Lib. 32. cap. 10. *Eadem est*, inquit, *earum* (hirundinum) *curatio quæ cucurbitularum medicinalium, ad corpora levanda sanguine, spiramentaq; laxanda.* Plutarchus Lib. *de animi tranquillitate*, affert exemplum cucurbitularum, quæ pessimum humorem è carne ad se trahunt. At in Quæst. Platon. circà medium ita rem explicat: Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ περὶ τὴν σικύαν τοιοῦτόν ἐστιν. ὁ περιαφθεὶς ὑπ' αὐτῆς πρὸς τῇ σαρκὶ μετὰ θερμότητος ἀὴρ ἐκπυρωθεὶς, καὶ γενόμενος τῶν τῆ χαλκῆ πόρων ἀραιότερος, ἐπέπεσεν οὐκ εἰς κενὴν χώραν, (οὐ γὰρ ἔστιν) εἰς δὲ τὸν περιεῶτα τὴν σικύαν ἐξωθεῖ ἀέρα, κἀκεῖνον ἀπέωσεν. ὁ δὲ τὸν πρὸ αὑτοῦ καὶ τοῦτο πάσχων ἀεὶ καὶ ἄγων ὁ ἔμπροσθεν ὑποχωρεῖ τῆς κενουμένης γλιχόμενος χώρας, ἓν ὁ πρῶτος ἐξέλιπεν. οὕτω δὲ τῇ σαρκὶ περιπλέων, ἧς ἡ σικύα δέδρακται, καὶ ἀναξέων ἅμα συνεκθλίβει τὸ ὑγρὸν εἰς τὴν σικύαν. *In cucurbitula sic se res habet: Aër in illa comprehensus, postquam adhæsit carni, factus per calorem subtilior poris æneivasis, effert se in vacuum in locum, (nullus enim est) sed in illum aërem qui cucurbitulam foris circumstat, eumque dispellit: hic verò eum qui ante ipsum est, idque patiens assiduè agensque aër anterior cedit in locum quem prior vacuum reliquit. Ita verò circumfusus carni, quam cucurbitula prehendit, vellicans simul humorem in cucurbitulam exprimit.*

61. *Aranea.* l Vide Plin. Lib. 11. cap. 24.

62. *Hic lavet argentum.* l Legunt quidam *læve argentum*; id est, politum, nullâque cælaturâ asperum & inæquale.

Aspera. l Ob extantia signa insculpta, anaglypha.

67. *Semodio scobis hac emendat*, &c. l Id est, & tamen totam domum everrens, & singula tergens ac deradens servus vix inde scobis aufert semodium, seu modium dimidium pulveris atque ramentorum.

70. *Gratum est, quod patriæ civem*, &c. l Quòd genueris filium, modò ille futurus sit aliquando patriæ utilis, benè est.

Plurimùm

Plurimùm enim interèrit quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus inſtituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit, & inventâ per devia rura lacertâ:
Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.
Vultur jumento, & canibus, crucibuſque relictis,
Ad fœtus properat, partemque cadaveris affert.
Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis, & ſe
Paſcentis, propriâ cùm jam facit arbore nidos.
Sed leporem; aut capream, famulæ Jovis, & generoſæ
In ſaltu venantur aves: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cùm ſe matura levabit
Progenies ſtimulante fame, feſtinat ad illam,
Quam primùm rupto prædam guſtaverit ovo.
Ædificator erat Centronius, & modò curvo
Littore Caietæ, ſummâ nunc Tiburis arce,

Nam valdè refert quibus illum tu diſciplinis, quibuſque inſtitutis informes. Ciconia pullos alit anguibus & lacertis per remotos agros repertis; hi acceptis alis inveſtigant ejuſmodi animantes. Vultur mortuos *equos & canes, & patibula dimittens ad pullos advolat, & cadaveris fruſtum portat: illinc igitur eſca eſt grandis etiam vulturis ſeque-metipſum nutrientis, quando jam nidum extruit,* in *arbore peculiari. At leporem vel capream in ſilva captant miniſtra Jovis, ac nobiles volucres. Inde præda nido collocatur. Quando verò ſe hinc efferet adulta proles, excitante eſurie, properat ad eam prædam quam ovo diſcluſo ſtatim delibavit. Centronius erat ædificandi* cupidus, *& jam incurva Caietæ ripa, jam alto vertice Tiburis,*

ANNOTATIONES.

73. *Quibus hunc tu moribus inſtituas.* ǀ Plutarchus antè citatus de inſtitutione liberorum, optimè affirmat, naturæ bonitatem ſocordiâ labefactari, contrà verò pravam licèt indolem doctrinâ & inſtitutione emendari: adeò valent ſedulitas & labor. Vide ſuprà.

74. *Serpente ciconia pullos nutrit,* &c. ǀ Probat exemplis, ſumptam à teneris annis conſuetudinem, præſertim à parentibus inditam, retineri in adulta ætate.

Ciconia. ǀ Plutarch. Quæſt. Convival. Lib. 8. cap. 7. ait Ciconiam quæ nullam ab homine opem accipit, ei tamen opitulari, ſiquidem infidiantes ruberas & angues circumvagans perimit. Idem de Iſide ait, Theſſalis coli ciconias ob ſerpentes deletos. Similiter & Plin. Lib. 10. cap. 23. Tantum ciconiis honorem in Theſſalia fuiſſe, ut eas occidiſſe, perinde ac hominem, capitale fuerit. Ex S. Ambroſio Hexameron Lib. 5. cap. 16. & Cœl. Rhodig. Lib. 11. cap. 17. Ciconia Romano uſu *pia* vocatur, quòd pulli parentibus jam ſenio confectis, nec alimenta ſibi conquirere valentibus opem & victum ſuppeditant. Hinc à Petronio ciconia nuncupatur, *pietatis cultrix.*

76. *Illi eadem ſumpti quærunt animalia pennis.* ǀ Pulli ciconiæ jam pennati veſcuntur item ſerpentibus.

77. *Vultur.* ǀ Vide Annot. Sat. 4. v. 111. ad vocem, *Vultur, bus.*

Crucibuſque relictis. ǀ In quibus pendent humana cadavera, quorum eſt avidus.

79. *Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis.* ǀ Nimirùm è cadaveribus quibuſcunque. Alii legunt, *Hic eſt ergo cibus,* &c.

80. *Propria cum jam facit arbore nidos.* ǀ Affirmat contrà Plinius Lib. 10. cap. 6. Non in arboribus, ſed in excelſis valdè rupibus vultures nidificare. Favet & Plutarch. Qu. Cent. Rom. 93. ubi ait, Vix ulli inventum vulturis nidum.

81. *Famula Jovis* ǀ Aquilæ; quæ ſic nuncupantur, ſive quòd nectar Jovi portârit Aquila, cùm ille apud Cretam in antro educaretur, ut eſt apud Athen. Lib. 11. cap. 12. Seu quòd Ganymedem, jubente Jove, rapuit. Ex Hygin. Aſtrol. Poët. Seu quòd Jovi fulmina adversùs Gigantes bellanti ſubminiſtraret Aquila, ut fabulantur. Seu denique quòd fulminata nunquam Aquila, ideoque Jovis armigera credita eſt, quod refert Plin. Lib. 10. cap. 3. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 20.

Generoſa aves. ǀ Accipitres, falcones, &c.

86. *Ædificator erat Centronius.* ǀ Amabat ædificare Centronius, & ſuas opes ædificando perdidit: pariter & ejus filius inſanas ſubſtructiones amando bona quæ ſupererant, dilapidavit, paternum ſecutus exemplum.

87. *Curvo littore Caieta.* ǀ Hæc urbs vulgò *Gaeta,* Latii novi pridem, hodie Terræ Laboris, in ora Tyrrheni maris ſita, ad collis radices, portum habet atque arcem. Nomen habet à curvo, quòd Laconiâ Linguâ Caietam dicunt, vel ab Æneæ nutrice, ex Virgil. Æneid. 7.

Tiburis. ǀ Sat. 3. v. 192.

Nunc

modò Præneſtinis in collibus excelſa moliebatur domorum faſtigia, Græcis & procul quæſitis marmoribus ſuperans Fortunæ & Herculis templa; ſicut Poſides Eunuchus ſuperabat noſtra Capitolia. Itaq; dum ſic habitandas ſtruit ædes *Centronius, bona dilapidavit, facultates attrivit; nihilominus haud modica erat amplitudo reſidua portionis. Etiam verò abſumpſit omnem inſanus filius, cum recentes è nobiliori marmore domos fabricatur. Nonnulli parentem adepti Sabbati obſervantem, nihil niſi nubila, & Cœli Deum colunt;*

Nunc Præneſtinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculi ædem;
Ut ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Centronius, imminutorem,
Fregit opes, nec parva tamen menſura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit Marmore villas.
Quidam ſortiti metuentem Sabbata patrem,
Nil præter nubes, & Cœli Numen adorant:

ANNOTATIONES.

88. *Præneſtinis.* l Sat. 3. v. 190.

89. *Græcis.* l Plin. Lib. 36. cap. 7. *Pretioſi quidem generis*, inquit, *marmor extitit Lacedæmonium viride, cunctiſq; hilarius.*

Longè petitis. l Ex Ægypto, Numidiâ, Plin. mox cit. *Auguſtum marmor, ac deinde Tiberianum in Ægypto, Auguſti ac Tiberii primùm principatu reperta: Auguſtum undatim criſpum in vortices, Tiberianum ſparſim convolutâ canitie & luce. Adde Naxium, quod diù placuit ante alia; ita vocantur cotes in Cypro Inſula genitæ: & quod poſteà vicit, Armenium.* Plin. ibid. *Adde, ſi vis, Parium candore & luce pretioſum: Chium, Sicyonium, Synnadicum maculis diſtinctum, Numidicum purpureo colore exquiſitum*, &c.

90. *Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem.* l Licèt magnificè & Imperatorio ſumptu extructam, Fortunæ quidem, à Nerone marmoream: Herculi verò, à Martio Philippo Auguſti vitrico. Vide Sueton. Auguſt. cap. 29. Sed nec ſolùm Romæ, ſed & Tibure, & Præneſte. Vide Plin. Lib. 36. cap. 22. & 25. &c.

91. *Capitolia noſtra.* l Non unum fuiſſe Capitolium indicat. Certè Romæ duplex, vetus & novum, hoc regione ſextâ, octavâ illud; Romanamque illam arcem inter orbis miracula numeratam, teſte etiam Ammiano Marcellino, refert Cœl. Rhodig. Lib. 23. cap. 6. Alia etiam erant per Italiam Capitolia, ut Capuæ, Beneventi, Pompeiis. De quibus Hadr. Turneb. Lib. 11. cap. 2. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 11. Vel Juvenalis reſpicit ad Capitolii vices, quod primò quidem à Tarquinio ex Apiolarum Latinorum urbis prædâ extructum, ex Plin. Lib. 3. cap. 5. Cùm deflagrâſſet deinde à Sylla reſtitutum, exornatumque eſt, tùm à Veſpaſiano Domitianoque, cùm ab aliis. Vide Alex. cit. Porrò arx illa condita eſt in monte, qui Saturnius primùm, dein Tarpeius à Tarpeia Virgine Veſtali Sabinorum ſcutis ibi obruta: demùm Capitolinus dictus, unde & Capitolii nomen, ſcilicet ob humanum caput vivo ſimile, recenti & calido ſanguine inde profluente, ibidem cùm fundamenta foderentur, inventum. Auctor eſt Dionyſ. Halic. Lib. 4. Capitolii ſubſtructiones inſignas admirationi fuiſſe, refert Plin. Lib. 36. cap. 15.

Poſides. l Is erat libertus Claudii Imperatoris. Sueton. Claud. cap. 28. ita ſcribit: *Libertorum præcipuè ſuſpexit Poſiden ſpadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares vires haſta pura donavit.* Magnificas autem balineas Bajano ſinu ac littore ab illo conſtructas, quæ & Poſidianæ vocarentur, accepto nomine à Claudii Cæſaris liberto, teſtatur Plin. Lib. 9. cap. 2.

Relictæ partis. l Hæreditatis filio tranſmiſſæ.

96. *Quidam ſortiti*, &c. l Superſtitionem etiam pueri diſcunt à parentibus ſuperſtitioſis.

Metuentem Sabbata. l Judaicos ritus ac religiones colentem.

Sabbata. l Vide Annot. Sat. 6. v. 159.

97. *Nil præter nubes*, &c. l Videtur allud ad id quod legitur Exod. 13. v. 21. *Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam, diem, in columna nubis; & per noctem in columna ignis, ut dux eſſet itineris utroque tempore.* Et cap. 19. v. 9. ait Moſi Dominus: *Jam veniam ad te in caligine nubis, ut audiat populus loquentem ad te*, &c. l Vel eò Judæos calumniatur adorare nubes, quòd Deum in Cœlo regnantem colerent, ac precando Cœlum ſuſpicerent. Simili propè ratione Socratem veras nubes adorantem ſugillabat Ariſtophanes.

Cœli Numen. l Legunt alii, *lumen.* Tacitus Hiſtor. 5. initio, multa de Moſe & Judæis memoratur: at verè hoc, *Mente ſola*, inquit, *unumque Numen intelligunt, ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum: fanos verò putant, qui Deûm imagines manu libus materiis in ſpecies hominum effingunt. Nec nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis ſunt*, &c.

Nec

Nec distare putant humana carne suillam,
Quâ pater abstinuit: mox & præputia ponunt:
Romanas autem soliti contemnere leges,
Judaicum ediscunt, & servant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moses,
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam,
Sponte tamen juvenes imitantur cætera: solam

neque arbitrantur ab *humana carne differe porcinam, qua parens abhorruit: deinde, resecant etiam præputia. Romanorum vero Jura spernere assueti discunt tenentque & verentur Leges Judaeorum, & quidquid secreto codice mandavit Moses: haud iter indicare praterquam eandem religionem, profitenti,* atque *ad petitam scaturiginem tantummodo circumcisos dirigere. Auctor vero parens, qui otiosam duxit diem unamquamque septimam, nullumque vita munus obiit. At alia ultro amulantur adolescentes, unam*

ANNOTATIONES.

94. *Nec distare putant*, &c. | Tam abhorrent edenda suilla carne, quàm ab humana; Judæorum more. Hi enim sue abstinent, inquit Cornel. Tacit. mox cit. ubi & falsam addit rationem, nempè quòd scabie laborârint, cui morbo animal obnoxium: at vera est quæ habetur cit. II. nimirùm quòd immundum sit hoc animal, atque luto amicum, ut ait Horatius. Sic enim docebantur illi abstrahere mentem à terrenis ac imis cogitationibus, atque ad cœlestia erigere. Vide Lactantium.

99. *Præputia ponunt.* | Cornelius Tacitus ibid. *Pudenda genitalia circumcidunt, ut diversitate nostros arguant. Transgressi in morem eorum idem usurpant.* Vide Genes. cap. 17. v. 10. & seq. Deuteron. cap. 11. v. 16. Item Annot. ad Pers. Sat. 5. v. 184.

102. *Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.* | Nec enim Gentibus evulgabant Judæi proprios ritus ac mores, quot Moses scripto comprehendit eis Pentateucho. Constat nihilominùs, multis non latuisse Sacros Libros, cùm ex eis sententiæque suas in Fabulas traduxerint. Sic diluvium generalis, ac Noëmi ejusque filiorum Hieronymum Deucalioneis commentis utcunque exornarunt: sic & Iphigeniâ suâ, Isaacum, & Jephthæ filiam, *&c.*

Moses. | Vox Hebraica significans, *abstractum.* Vocatus verò ex aquis assumptus à filia Pharaonis Regis Ægypti, & ejus curâ educatus fuit; ut refert narratur Exod. cap. 2. Annos natus octoginta, apparente sibi Deo in rubo ardente, constituitur est Israelitarum Dux: tum è servitute liberatos per aquas Rubri maris mirabiliter divisas transvexit; Pharaonem verò & Ægyptios jam multis anteà prodigiis fractos fluctibus denique submersit. Diem suum obiit centesimum anno ætatis centesimo vigesimo, ante Christum ferè millesimo quingentesimo, successore ipsi Josuë. Plin. Lib. 30. cap. 1. Moses ut artis Magicæ aut effignanum celebrat, accensetque Jamni aliisque Magis Pharaonis. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 1.

103. *Non monstrare vias*, &c. | Unis adeo suâ religione imbutis consuescere soliti sunt, ut nec errantes in viam, nec sitientes ad quæsitas aquas perducant alienos. Tacit. cit. *Separati epulis, discreti cubilibus, misericordiam inter se, adversus alios omnes hostile odium exercent,* inquit. Verùm id imperârat sapienter Deus, ne profanis Gentium religionibus ipsâque idololatriâ contaminarentur. Deuteron. 7. De iis Cic. Offic. 3. n. 55. *Quid aliud est erranti viam non monstrare, quod Athenis execrationibus publicis sancitum est,* &c. Cæterùm hunc versum & sequentem non nemo collocandos putavit ante istos, *Judaicum ediscunt*, &c. Id quidem textum & sensum facit aliquantò clariorem; at repugnat optimorum Exemplarium fides.

104. *Verpos.* | Apellas vocat Horatius; recutitos Persius. Vide Annot. ad Pers. Sat. 5. v. 184.

105. *Sed pater in causa.* | Superstitiosus pater exemplo suo superstitiosum fecit filium.

Septima lux ignava. | Feriata sine ullo opere. Ita per Mosen Deus Populo suo mandaverat. Exod. 35. & Deuteron. 5. Vide suprà in voce *Sabbata.* Corn. Tacit. jam cit. sic habet: *Septimo die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit: dein blandiente inertia septimum quoque annum ignavia datum,* &c.

106. *Partem vitæ non attigit ullam.* | Nihil operis eâ die peregit. Ad laborem vivimus, nec vivere censetur qui nihil agit. Ergo pars vitæ præcipua quidem labor est & opus. Atque ad id homo damnatus. Genes. 3. Natus verò dicitur ad laborem. Job cap. 5. v. 7.

107. *Sponte tamen juvenes imitantur*, &c. | Avarum patrem habentes filii avaritiam discunt, & quasi laudabilem parsimoniam colunt.

Invita

autem *avaritiam reluctantes etiam coguntur amplecti. Nam vitium decipit imagine & simulatione virtutis, quoniam habitu grave est ac fronte vestimentoque austerum. Neque dubitanter avarus commendatur velut frugalis, ut vir temperans: atque fortunarum ipsius custodia securior, quàm si opes istas tueatur Hesperidum vel Ponti draco. Accedit quod eum, de quo verba facio, praclarum existimat plebs & venerandum opificem. Nam ejusmodi artificibus amplificantur divitiæ, at augentur quavis ratione, & accrescunt diligenti incude, atque fornace nunquam non succensa. Itaque parens etiam beatos mente avaros putat, qui divitias laudat, qui nulla egentis felicis exempla*

Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
FALLIT enim vitium specie virtutis & umbrâ,
Cum sit triste habitu, vultuque & veste severum,
Nec dubiè tanquam frugi laudatur avarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, quàm si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens, aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris,
Sed crescunt quocunque modo, majoraque fiunt
Incude assiduâ, semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati

ANNOTATIONES.

109. *Fallit enim vitium specie virtutis.* l Horatius ad Pisones, v 25.

Decipimur specie recti.

110. *Cum sit triste habitu,* &c: l Quoniam avaritiæ vitium hominem facit tristem, severum, luxuriæ inimicum, hinc vanâ virtutis umbrâ & specie parùm cautos decipit: & parvo contentus ac temperans habetur qui triparcus & turpis est avarus, Senec. *Timidus se cautum vocat; sordidus parcum, &c.*

112. *Tanquam parcus,* &c. l Horatius ad Pisones, v. 170.

Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti.

114. *Hesperidum serpens.* l Draco pervigil aurea mala custodiens in horto Hesperidum. Vide Annotat. Sat. 5. v. 152.

Ponticus. l Sat. 1 v. 10. Diximus de Dracone altero Aurei Velleris custode, quod tamen annitente Medeâ Jason rapuit è Colchide regione Ponti.

115. *Verendum artificem.* l Alii legunt, *acquirendi artificem.*

116. *Fabris, incude, camino.* l Metaphora à monetæ fabricatoribus.

117. *Sed crescunt quocunque modo,* l Per fas & nefas.

118. *Incude assiduâ.* l Pertinaci labore & operâ, sudoribus assiduis ac vigiliis, cupiditate flagrantes, lucro semper inhiantes quæstum faciunt illi, augentque opes, ac nummos veluti cudunt & congerunt.

119. *Et pater ergo animi felices credit avaros.* l Horatius Lib. 1. Epist. 15. v. ult.

Vos sapere, & solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

120. *Nulla exempla beati panperis.* l Attamen cum Deus interrogaretur, quis finem ac fidem veræ felicitatis impleſſet, Apollinis oraculo declaratus est felicissimus Aglaus Arcas qui nunquam agellum patrium excesserat: inquit vetus Schol. post Plin. Lib. 7. cap. 46. quem vide. Paupertatis encomium Apuleius egregiè persequitur in Apolog. ubi sic habet: *Enimvero paupertas olim Philosophia vernacula est, frugi sobria, parvo potens, æmula laudis, adversum divitias posse ssa, habitu secura, cultu simplex, consilio benesuada: neminem unquam superbia inflavit, neminem impotentia depravavit, neminem tyrannide efferavit. Delicias ventris & inguinum nequevult ullas, neque potest. Quippe hæc & alia vitia & flagitia divitiarum alumni solent. Ma quaque scelera si ex omni memoria hominum censeas, nullum in illis pauperem reperies: contra hæc temerè inter illustres viros & di comparent; sed quemcumque in aliqua laude ramur, eum paupertas ab incunabulis nutri est. Paupertas, inquam, prisca apud sæcula nium civitatum conditrix, omnium artium trix, omnium peccatorum inops, omnis gloria nifica, cunctis laudibus apud omnes nationes functa. Eadem enim est paupertas apud Grac Aristide justa, in Phocione benigna, in Epami strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta. dem paupertas etiam Populo Romano Imperi primordio fundavit: proque eo in hodiernum immortalibus simpuvio & catino fictili sacrifi* &c. quæ ibid. lege.

Pauperi

Pauperis esse putat, juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet unquam
Mucida cœrulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri; nec non differre in tempora cœnæ
Alterius, conchem æstivi cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quò divitias hæc per tormenta coactas?
Cùm furor haud dubius, cùm sit manifesta phrenesis,

extare *arbitratur, monet adolescentes ut idem iter ineant ac simile institutum colant. Sunt aliqua scelerum principia: his statim eos informat, jubetque tenuissimas* lucri *fœditates edoceri: tum suggerit inexplebile* opes *accumulandi desiderium. Famulorum abdomen defraudat injusto modio, ipse pariter famelicus. Nam haud* sibi *indulget unquam cuncta comedere fragmenta panis* licèt è *rancore cyanei; assuetus pridianum minutal dimidio Septembri custodire, atq; in* aliam *diem reservare conchem alterius prandii obsignatam, cum particula lacerti æstivalis, aut coliâ medio & fœtente; & computatos porri sectilis surculos includere. Quispiam de ponte ad ista vocatus abnuet. At quorsum opes per istos cruciatus accumulatas? Quandoquidem certa est insania & aperta dementia,*

ANNOTATIONES.

121. *Juvenes hortatur*, &c. l Vide Horat. ad Pisones v. 324. & seq.

122. *Eidem incumbere sectæ.* l Sequi exempla & rationes fœneratorum & avarorum.

124. *Cogit minimas ediscere sordes.* l Pater filios erudit in arte quæstûs faciendi etiam circa minima: docet eos diligenter sordidæ cupiditatis astus omnes technasque vel tenuissimas.

126. *Modio iniquo.* l Mensurâ ciborum nimis parvâ: dimenso cibo. Quaternos frumenti modios in mensem servi accipiebant: hocque dimensum vocabatur; inquit Donat. in Terent.

129. *Minutal.* l Vel è carnibus residuis minutatim concisis; vel condimenti genus à marino pisce, liquamine, oleo, vino, porris, coriandro.

130. *Septembri.* l Autumnali tempore, quo facilè corrumpuntur obsonia ob humidam tepidamque cœli temperiem. Vide Annot. Sat. 6. v. 516.

131. *Conchem.* l Vide Sat. 3. v. 293. & ibid. Annot.

Æstivi. l Alii legunt, *Æstivam.*

Æstivi lacerti. l Æstivo calore facilè putrescentis. Attamen falsum piscem ait vetus Schol. Colias vocatur Athenæo & Plinio. Athen. Lib. 3. cap. 33. ait Coliam & Sardam magnitudine pares: Coliam glutinosiorem, acriori scillæ gustu, mordaciorem, pejori succo; præstantiorem esse Amyclanum, & Hispanum, qui Sexitanus dicitur, cui nimirùm tenuior & dulcior caro est. Additque ex Strabone 3. Geograph. prope Herculis Insulas & Carthaginem novam esse urbem Sexitaniam, à qua salsamenta cognominantur. Plin. Lib. 32. cap. 11. *Colias*, inquit, *sive Parianus, sive Sexitanus à patria Batica, lacertorum minimus*, vel ut alii legunt, *Æmulus.* Hujus piscículi cauda imprimis laudabatur, teste Martiale Lib. 7. Epigramm. 77.

Dum Sexitani ponatur cauda lacerti,
Et benè si cœnas, conchis inuncta tibi est.

132. *Signatam.* l Sigillo munitam adversùs gulam & fraudem servorum. Vide Pers. Sat. 6. v. 17. Annot.

Siluro. l Piscículo, de quo antè, Satir. 4. v. 33.

133. *Sectivi porri.* l Non capitati, quod majus est. De utrisque Plin. lib. 19. cap. 6. ubi & *porro sectivo datam auctoritatem à Nerone Principe, vocis gratiâ*, inquit: idem Lib. 20. cap. 6.

Includere. l In Promptuario.

134. *Aliquis de ponte.* l Mendicus ad pontis iter sedens. Vide Sat. 4. v. 116. ibique annotata.

Negabit. l Respuet ejusmodi cibaria.

135. *Sed quò divitias, &c.* l Ad quid habes divitias si non iis uteris?

136. *Phrenesis.* l Horatius.

Danda est ellebori multò pars maxima avaris?

inopi ſorte victitare, ut dives excedas è vita? *Interim quando loculus inflatur ore redundanti, ut ipſi nummi augeſcunt*, ita *augeſcit pecuniæ cupiditas: quique illis caret, minus cupit. Itaque tibi ſecunda acquiritur domus* ruſtica, *quando villa unica haud ſatis eſt placetque terminos extendere: agrum autem finitimum ampliorem & fertiliorem judicas; illum etiam emis, arbuſtaque, & collem oleis frequentibus albeſcentem, quorum ſi poſſeſſor nullâ pecuniâ ſuperatur, macilenti boves & armenta fatigatâ cervice eſurientia noctu deducuntur ad virentem illius ſegetem, neque hinc* ad *ædes* retrahuntur, *antequam univerſæ fruges in diras fauces tranſierint*; ita *ut putâris* rem *falcibus confectam. Difficulter enumeraveris quot lugeant ſimilia, & quàm multos campos vendere coëgerit maleſtia. Verùm enimverò quinam rumores? Quæ turpis exiſtimationis tuba? Ecquid obeſt illud? ait: potiorem mihi duco ſiliquam lupini,*

Ut locuples moriaris egenti vivere fato?
Intereà pleno cùm turget ſacculus ore,
CRESCIT amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:
Et minùs hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, cùm rus non ſufficit unum,
Et proferre libet fines; majorque videtur,
Et melior vicina ſeges. Mercaris & hanc, &
Arbuſta, & densâ montem qui canet olivâ.
Quorum ſi pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, laſſoque famelica collo
Armenta ad virides hujus mittuntur ariſtas;
Nec priùs inde domum, quàm tota navalia ſævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix poſſis, quàm multi talia plorent,
Et quot venales injuria feceret agros.
Sed qui ſermones? Quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? Inquit. Tunicam mihi malo lupini,

ANNOTATIONES.

137. *Egenti vivere fato.* l Fatali paupertate temetipſum excruciare, genium defraudare, metu futuræ inopiæ. Cic. de Senect. n. 65. *Avaritia verò ſenilis, quid ſibi velit non intelligo: poteſt enim eſſe quidquam abſurdius, quàm quo minus viæ reſtat, eo plus viatici quærere?*

139. *Creſcit amor nummi.* l Horatius Lib. 3. Ode 16.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Majorumque fames.

142. *Majorque videtur, &c.* l Hor. lib. 1. Sat. 1.

Quodque aliena capella gerat diſtentius uber,
Tabeſcat.

144. *Canet olivâ.* l Albentibus olcæ floribus caneſcit.

145. *Quorum ſi pretio, &c.* l Quòd ſi vicinæ ſegetis, arbuſti & oliveti dominus ea vendere renuit oblato pretio; tum verò potens avarus adeò moleſtiis & injuriis fatigat, ut ille vel invitus ad venundandos agros & prædia cogatur.

147. *Armenta ad virides hujus mittuntur ariſtas.* l Immiſſa noctu à vicino divite *armenta*, vel, ut alii legunt, *jumenta*, ſegetem depaſcuntur ac devaſtant: undè illius dominus redactus ad paupertatem, agrum vendit ut vivat: iſte verò ſic fruitur optatis.

148. *Novalia.* l Novale eſt quod alternis annis ſeritur. Plin. lib. 18. cap. 19.

149. *In ventres abeant.* l Nempè devorata à jumentis & pecoribus.

Falcibus actum. l Segetem falcibus ſucciſam.

152. *Sed qui ſermones?* l Poëta ad avarum ait: etenim malam tibi famam comparas.

153. *Quid nocet hoc?* l Reſpondet avarus; mala fama quid nocet? Pluris facio lupini tunicam, vilem rem licèt, quam bonam famam & exiſtimationem cum paupertate.

Sat. 1. v. 48.

Quid enim ſalvis infamia nummis?

Horat. Sat. 1.

Quidam memoratur Athenis,
Sordidus ac dives populi contemnere voces
Sic ſolitus: Populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.

Lupini. l Lupinum leguminis genus valde amarum, de quo Athen. Lib. 2. cap. 14. in quo refert Zenonem erga familiares durum atque iracundum, at cùm vino ſe largiùs inungitâſſet, lenem ac benignum, aliquando interrogatum fuiſſe à quodam: quid ita fieret, & quomodo ſic ingenium mutaret? Reſpondiſſe, id ſibi accidere, quod lupinis: nam lupinos antequam madefiant aquâ, amariſſimos eſſe, at cùm macerati ſunt & appoti, fieri mitiſſimos. Plin. Lib. 18. cap. 14. ait *Lupinum hominibus juxtà & quadrupedibus utile, cum Sole quotidie circumagi, horaſque agricolis etiam nubilo demonſtrare.* Eraſm. Chiliad. 2. Cent. 7. Adag. 98. *Lupinum potum dicitur*, inquit, *adversùs eos qui gravi periculo voluptatem emunt.*

Quam

Quàm ſi me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur;
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica paſſis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladioſque Moloſſos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus. Merces ea ſanguinis atque laboris
Nullis viſa unquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. Saturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbamque caſæ, quâ fœta jacebat
Uxor, & infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe vel ſulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri noſtro non ſufficit horto.
Inde ferè ſcelerum cauſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpiùs ullum

quàm ſi vicinitas omni me vico celebret metentem agelli parvi exiguam ſegetem. Nimirum ægrotationis etiam ac infirmitatis eris expers, atque mœſtitiam & agritudinem eluctaberis, ac diuturnum vivendi ſpatium tibi poſteà concedetur benignicri ſorte, ſi tantundem exculti campi unus habueris, quantum Romana Plebs colebat ſub Tatio. Dein quoque ſenio debilitatis, & Carthaginienſes pugnas expertis, aut immitem Pyrrhum, & Moloſſorum enſes, denique pro frequentibus plagis duo jugera ad ſummum concedebantur. Id cruoris ſudorumque pretium nullis unquam meritis inferius habitum eſt, *vel immemoris patriæ exigua pietas, Agellus iſtiuſmodi nutriebat parentem ipſum, & numeroſam tugurii familiam; ubi conjux puerperà cubabat, ludebantque pueruli quaterni, ſervulus unus, heri terni: iſtorum verò fratribus grandioribus à foſſa vel ſulco reverſis aliud prandium majus* parabatur, *ingenteſque lebetes pultibus fumabant. Jam* verò *campus ille modicus haud ſatis eſt horto noſtro. Hinc fermè criminum origo: nullumque humani ingenii vitium* aut *toxicum ſæpiùs temperavit,*

ANNOTATIONES.

154. *Pago.* l Πηγῶν, Doricè παγῶν dicitur, quòd prope fontes, ut adaquatio ſit facilior, exſtrui villæ ſoleant. Vide Turneb. lib. 2. cap. 3.

156. *Scilicet & morbis, &c.* l Hæc ironicè Poëta in avarum: ſcilicet cùm pecuniâ abundabis habebis omne bonum, nec te ulla ægritudo impugnabit; fugient morbi, & luctus; arcebis etiam mortem, aut ſaltem ævum produces.

160. *Quantum ſub Tatio.* l Tum anguſti erant imperii naſcentis fines, quando Titus Tatius Dux Sabinorum, icto fœdore cum Romulo, in urbem receptus conſociavit Imperium, Livius, Florus, &c.

161. *Mox etiam fractis, &c.* l Priſcorum Romanorum frugalitatem obiter commendat.

Punica Prælia. l Vide Sat. 10. v. 155 & præced. ibidemque Annot. De bellis autem Punicis Florus Lib. 2. cap. 2. 6, & 15. Tit. Liv. &c.

162. *Pyrrhum immanem.* l Regem illum Epirotarum acris adeò bellicoſiq; animi, ut nec vincere nec victus poſſet quieſcere, reſque ſemper novas moliretur, teſte Plutarcho in ejus vita. De eo Florus Lib. 1. cap. 18. Juſtinus Lib. 16 & ſeq. &c.

Moloſſos. l Vide Sat. 12. v. 108. ibique Annot.

163. *Jugera bina dabantur.* l Scilicet militibus Romanis emeritæ præmium militiæ.

170. *A ſcrobe vel ſulco.* l A fodiendo, vel arando.

Cœna amplior. l Ratione majoris laboris.

171. *Pultibus.* l Vide Annot. Sat. 7. v. 185. Præſertim verò Perſ. Sat. 6. v. 40.

172. *Modus hic agri.* l Duo jugera nobis non ſufficiunt ad hortos ac delicias, quæ pridem ſatis erant ad alendam ſuo proventu familiam integram.

173. *Inde ferè ſcelerum cauſa.* l E cupiditate veneficia, homicidia, latrocinia, omniumque ſcelerum fluxit eluvies. Apoſt. Paul. 1 ad Timoth. cap. 6. *Radix omnium malorum cupiditas.*

Virgil. Æneid. 3.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames?

vel telo ſæviit frequentiùs, quàm dira cupiditas opum infinitarum. Quiſquis enim cupit eſſe locuples, etiam repentè eſſe cupit. Quanam verò legum obſervantia? Quis timor unquam eſt aut verecundia avari feſtinantis? Marſus & Hernicus, & Veſtinus ſenex, aiebat pridem; ô juvenes, ſatis habete tuguria hæc & montes: arando paremus victum ſufficientem menſæ: id placet agreſtibus Diis, quorum favore & adminiculo quercûs antiqua nauſea cepit homines poſt dona jucundioris ſegetis. Prohibitum nihil perpetrâſſe cupiet qui non erubeſcit per gelu excelſo perone veſtiri, qui Euros arcet inverſis pellibus. Ad crimen & flagitium quodlibet incitat purpura externa & nobis incognita. Priſci illi dabant *ea monita junioribus: jam verò*

Humanæ mentis vitium, quàm ſæva cupido
Indomiti cenſûs. Nam dives qui fieri vult,
Et citò vult fieri. Sed quæ reverentia legum?
Quis metus, aut pudor eſt unquam properantis avari?
Vivite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat & Hernicus olim,
Veſtinuſque ſenex: panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis. Laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ poſt munus ariſtæ,
Contingunt homini veteris faſtidia quercûs.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis. Peregrina ignotaque nobis
Ad ſcelus atque nefas, quodcumque eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus. At nunc

ANNOTATIONES.

178. *Properantis.* l Ad magnas opes, & citò ditari cupientis.

179. *Collibus iſtis.* l Montanis agris, quos paulò difficulter colendo panem habeamus, & victum neceſſarium.

180. *Marſus.* l Marſi Italiæ populi ſub Samnitibus, à Marſo Circes filio dicti, Solino teſte; hodie, *Ducato de Marſi.*

Hernicus. l Et hic fuit Latii populus, vetus colonia Pelaſgorum, ab Hernico Duce nuncupatus. Macrob. Lib. 5. Saturnal. c. 18. ex Jul. Higino.

181. *Veſtinus.* l Ea gens Samnitibus proxima.

183. *Gratæ poſt munus ariſtæ.* l *Poſtquam Ceres invenit frumenta; cùm anteà glande veſcerentur: eadem verò molere, & conficere in Attica, Italia, & Sicilia, ob idque Dea judicata.* Hæc Plinius, Lib. 7. cap. 56. initio.

Virgilius Georgic. 1.

Liber, & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta.

Et Ovid. Faſt. Lib. 1.

Placentur frugum matres Telluſque, Cereſque
Farre ſuo, &c.
Hæc præbet cauſam frugibus, illa locum.
Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas
Quernaque glans victa eſt utiliore cibo.

Et Faſt. Lib. 4.

Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
Quas tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modò carpebant vivax è cæſpite gramen,
Nunc epulæ tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodò glans nata eſt: benè erat, jam glande repertâ;
Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliora cibo.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 3. ubi ſic habet: *Arcadas glandibus veſci docuit Rex eorum Pelaſgus, perſeveravitque diu pleriſque diæta ruſtica hæc, inquit Pauſanias,* &c. Deinde, *Mitiorem Arcadibus victum induxiſſe Arcas dicitur primus, ac panis docuiſſe rationem,* &c. Idem Pauſanias in Laconicis, ait Myletam Lelegis filium molam primum reperiſſe, ejuſque uſum in molendis frugibus.

184. *Contingunt homini veteris faſtidia quercûs.* l Homines jam meliore fruentes alimento, viliores ac deteriores cibos, è quercu glandes, quibus antè veſcebantur, faſtidire cœperunt.

186. *Perone.* l Vide Annot. ad Perſ. Sat. 5. v. 102. ad vocem *Peronatus.*

Euros. l Ventorum frigus & moleſtiam.

187. *Pellibus inverſis.* l Converſis ad corpus lanâ. villis, pilis, non tam ornatûs quàm caloris fovendi gratiâ.

Peregrina. l Tyria, Laconica, Africana.

Ignotaque. l Quia Romæ non conficitur.

188. *Purpura.* l Synecdoche, Luxus & pompa veſtium, magnificæ ſupellectilis cupido, ambitio, ſuperbia.

Poſt

Poſt finem Autumni mediâ de nocte ſupinum
Clamoſus juvenem pater excitat ; accipe ceras,
Scribe puer, vigila, cauſas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Annotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus
Afferat : aut longos caſtrorum ferre labores
Si piget, & trepido ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere poſſis

Autumno tranſacto, nocte concubiâ, parens aſſiduè vociferans deſidem puerum jubet ſurgere, aitque ; ô juvenis, ſume tabellas ceratas, literas exara, elucubra, orationes conſcribe, evolve rubeas antiquorum leges, vel ſcripto vitem pete. At Lælius obſervet impexum buxo caput, & naſum pilis hirſutum, magnaſque laudet axillas. Everte mapalia Numidarum, ac Britannorum caſtella, ut atas ſexagenaria tibi producat Aquilam divitem. Vel ſi tædet ſuſtinere labores militiæ diuturnos, ac tibi trementi laxant alvum audita cornua cum buccinis, compara quod venundare queas

ANNOTATIONES.

190. *Poſt finem Autumni.* l Quo tempore lucubrationes ſuas ſtudioſi veteres auſpicabantur : noctibus jam longioribus, vel ſæviente hyeme & frigore, non parcit, urget, excitat. Hoc Lælius.

Supinum. l Dormientem, pigrum.

191. *Ceras.* l In ceratis enim tabellis ſtylo ſcribebant olim.

192. *Cauſas age.* l Agendas in foro contexe orationes.

Rubras majorum leges. l Rubricas juris. Vetus Schol. Quintil. Lib. 12. c. 3. *Alii ſe ad album ac rubricas tranſtulerunt, & Formularii, vel, ut ait Cicero, Leguleii quidam eſſe maluerunt, tanquam utiliora eligentes,* &c. Ubi per album, prætorium Jus, per rubricas Jus, Civile, quod duodecim tabulis continebatur, intellexit Pithœus, ex Turnebo Lib. 4. cap. 5. Vide Antonium ad Perſ. Sat. 5. v. 90. in voce, *Rubrica.*

193. *Vitem.* l Centurionis munus, cujus inſigne vitis erat, quique vite caſtigabat milites. Vide Plutarchum in vita Galbæ, ſub finem. Et quæ notavi Sat. 8. v. 247.

Libello. l Vel ſupplice, vel laudatorio, ad animum Imperatoris demerendum.

194. *Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas,* &c. l Exhibe verò te incultum ac piloſum : ac enim videbere ſtrenuus ac militiæ magis idoneus

Buxo. l Pectine è buxo.

195. *Grandes alas.* l Grandibus pilis hirſutas, quod te robuſtum probabit. Vide Sat. 2. v. 11.

Lælius. l Clarus aliquis Imperator, ſub quo militabis, ſimilis ejus Lælii Scipioni Africano admodum familiaris, de quo etiam multa Cicero.

196. *Dirue Maurorum attegias,* &c. l Autem verò te bellatorem oſtende, ut hinc aſſequare dignitates ac munera bellica quibus diviſis.

Attegias. l Tabernacula, caſas, quas ſibi Mauri ſtruere conſueverunt.

Brigantum. l Britanniæ ſeu Angliæ populorum, quos Eboracenſes eſſe volunt nonnulli.

197. *Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus afferat.* l Id eſt, ut annos ſexaginta natus, emeritis jam ſtipendiis, obtineas ſigniferi munus, quo locupletêre. Vide Sat. 10. v. 43. ibique annot.

Sexageſimus annus. l Tunc enim honeſta militibus dabatur miſſio. Vetus Schol. Alii miſſionem quinquagenario militi dari ſolitam affirmant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 22, &c.

198. *Aut longos caſtrorum ferre labores ſi piget.* l Quod ſi militare piget, mercaturam & negotiationem exerce, & quocumque modo quæſtum fac.

199. *Trepido ſolvunt tibi cornua ventrem.* l Si bellorum horror ac periculi metus tibi laxat alvum, neque adeò deterret. Ex Ariſtot. Problem. & Macrob. Lib. 7. cap. 11. *Laxamentum ventris comitatur timorem ; quia muſculi quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugientis introrſùm animæ virtute deſtituti, laxant vincula quibus retrimenta uſque ad digeſtionis opportunitatem continebantur.*

Cornua cum lituis. l Educendi exercitûs & conſerendi certaminis ſignum apud Romanos concentus erat tubarum & cornuum, & ſi quando ſilentio educendum foret, teſſeram fuiſſe accepimus. Tubam Tyrrhenus Piſæus invenit primus æneam (ex Plin. lib. 7. cap. 56.) cùm anteà ex cornu bubulo fieret : tubâ pedites, equites lituo ad pugnam vocabantur. Cùm movenda erant caſtra, cornicines ſignum dabant : excubias autem ſomnique & vigiliarum tempora buccina deſignabat. Quod ſi legiones in hoſtem ducendæ, & acie decernendum foret, aut receptui canendum, tum ſimul cornua tubæque canebant, &c. quæ habet Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 2. Vide Macrob. Lib. 6. cap. 8.

dimidio majore pretio, *neque te invadat nauſea ullius mercis mittendæ trans iberim, nec quidquam diſtare exiſtima unguentum à pelle. Gratus eſt odor quæſtûs è quacunque re. In ore tuo volvatur aſſiduè pronunciatum illud Vatis* Ennii, *dignum Numinibus ipſoque Jove: nullus petit unde poſſideas opes at poſſidere neceſſe eſt. Anus id docent parvulos aſſem rogantes; id cunctæ ſciunt adoleſcentulæ præ Alpha & Beta.*

Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Ullius ſubeant ablegandæ Tiberim ultra:
Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Unguenta & corium. Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Diis atque ipſo Jove digna, Poëtæ:
Undè habeas, quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem;
Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.

ANNOTATIONES.

201. *Pluris dimidio.* l Quàm conſtiterat.

Nec te faſtidia mercis ullius ſubeant. l Nec mercem ullam fœtidam licèt aſpernare, modò fructuoſa ſit & quæſtuoſa.

202. *Ablegandæ Tiberim ultra.* l Scilicet in Tranſtiberina regione exercebantur opera ſordida, ut excoriationes ſulphurata, &c.

Martial. Lib. 1. Epigramm. 42.

Hoc quod Tranſtiberinus ambulator,
Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.

Et Lib. 6. Epigramm. 93.

Non detracta cani Tranſtiberina cutis.

203. *Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter*, &c. l Quæſtuoſa ſi quæ ſunt, perinde habe, ſive unguenta benè & ſuavè olentia, ſive corium malè olens ac fœtidum.

204. *Lucri bonus eſt odor ex re quâlibet.* l Alludit ad id quod de Veſpaſiano Suetonius refert cap. 32. Is nempè *reprehendenti filio Tito; quòd etiam urinæ vectigal commentus eſſet, pecuniam ex prima penſione admovit ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur: & illo negante; atqui, inquit, è lotio eſt.*

206. *Poëtæ.* l Ennii ſcilicet, qui quidem ironicè ſententiam iſtam pronunciavit: pariter & Juvenalis hîc.

208. *Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.* l Pravum hoc avaritiæ ſtudium vetulæ monſtrant pueris, jam tum cùm crepundia duntaxat amant, & ad ea emenda frequenter aſſem petunt. Vide Annot. Sat. 5. v. 144. ad eas voces *Aſſemque rogatum.* Item præcedent. & ſequent. is profectò ſenſus eſt. Hinc verò nonnulli corrigunt (magna quanquam mutatio!)

Hoc monſtrant vetulæ pueris repentibus aſſæ:

Id eſt, pueris vixdum gradientibus hoc monſtrant vetulæ aſſæ, ſeu nutrices & famulæ iis cuſtodiendis & curandis adhiberi ſolitæ. *Aſſas nutrices*, inquit Nonnius Marcellus, *difficilis multi exiſtimant intellectûs. At verò acri intentione indagare potuimus, ob eam proprietatem officii, eo nomine nuncupari, quòd aſſint his quos nutriunt, nec ab eis vel exiguo divellantur: unde & aſſeculas, ſeu aſſeclas, eo quòd aſſint, & omnibus juſſis dominorum præſtò ſint, eſſe vocitatas.* Adſtipulator etiam adeſt vetus Schol. atque tum lectioni iſti tum interpretationi favet. *Aſſa*, inquit, *dicitur nutrix, quæ lac non præſtat infantibus, ſed diligentiam & munditiam adhibet. Illa ergo nutricula ſicca vetuſta infantibus monſtrat*, ſcilicet avaros jam tum eſſe. Accedit porrò Johan. Iſaac. Pontanus: ac ne aſymbolus venire videatur, conjecturam è conjectura contexens, hîc aſſerit legendum, *pueris paſcentibus*, non *poſcentibus*, quod tamen in manuſcriptis, diſertéque in ſuo fatetur legi. Illud verò ſic aſſerit, *ne vel ipſi Pyrrhonii Philoſophi, qui de omnibus addubitare ſolebant, addubitent.* Hæc ille ſuis in Notis ad Macrob. Saturn. Lib. 7. cap. 16. Sua ſit fides ariolis conjectoribus ac divinis: veruntamen prima lectio retinenda cenſeatur; eaque integra ſervetur.

209. *Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.* l Has etiam avaritiæ ſordes edocentur à teneris ipſæ puellulæ antequam legere addiſcant, litteraſq; primas Alphabeticas nôſſe & appellare.

Alpha & Beta. l Heus Heus corruptores! hem ad rectam Græcè pronunciandi rationem, vel duce Poëtâ noſtro, ſi ſapitis, redite. Age verò, Joannes Britannice, alioqui bonus interpres, quid hîc garris? *Legendum eſt*, inquis, *Vita, non, Beta; cum nomina ſint Græcarum literarum;* Che, vir cætera ſapiens, quis te mutus repentè afflavit Genius? An verò tam ſupinum Juvenali errorem impingere non dubitas? Ipſum verò frementem audi, ubique occinentem è Satira ſua 6. v. 28. & 29.

Certè ſanus eras——————
Dic quâ Tiſiphone, quibus exagitare colubris?

At quoniam inſanire libet tibi, dic ſaltem, amabo, dic quibus in Codicibus, quibus in Manuſcriptis uſquam talia comperiſti?

Talibus

Talibus inſtantem monitis quemcunque parentem
Sic poſſem affari: dic, ô vaniſſime, quis te
Feſtinare jubet? Meliorem præſto magiſtro
Diſcipulum. Securus abi: vincêris, ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum eſt teneris; nondum implevêre medullas
Nativæ mala nequitiæ: cùm pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, vendet perjuria ſummâ
Exiguâ, Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortiferâ cum dote ſubit. Quibus illa premetur
Per ſomnum digitis? Nam quæ terrâque mariq;
Acquirenda putes, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor. Hæc ego nunquam

Ejuſmodi cohortationibus urgentem quemlibet patrem ita fas eſſet alloqui: fare, ô leviſſime, quiſnam te properare adigit? Diſcipulum præbeo doctore ſolertiorem. Diſcede tutus; ſuperaberis, velut Ajax Telamonem vicit, ſicut Achilles Peleum anteceſſit. Indulgendum eſt mollioribus: naturalis improbitatis perverſitas non replevit adhuc medullas: quando barbam inceperit depectere, & oblongâ novacula aciem admovere, fiet teſtis mendax, perjuria venundabit modicâ pecuniâ, Cereris etiam altare ac baſim contingens. Jam exiſtima ſepultam nurum, ſi veſtram domum ingreditur cum dote lethifera. Qualibus ea digitis opprimetur per ſoporem? Quæ etenim expetenda credideris & terrâ & mari, hæc præbebit ei ratio celerior. Nulla quippe difficultas ingentis criminis. Tu ali-

ANNOTATIONES.

211. *Quis te feſtinare jubet?* l Quis cogit tam citò depravare filium tuum, & vitiis inquinare, maximè avaritiâ.

212. *Meliorem præſto magiſtro Diſcipulum.* l Ne ſis adeò ſollicitus de filio tuo: quieſce; ſpondeo illum in componendis ſceleribus fore peritiorem te qui docuiſti.

213. *Vincêris, ut Ajax, &c.* l Improbitate & avaritiâ ſuperabit te filius tuus, ſicut virtute bellicâ Telamonem Ajax, & Peleum Achilles vicit.

Ajax. l Telamonis filius, inter bellatores Græcos inſignis. De eo jam ad Sat. 7. v. 115.

214. *Achilles.* l Pelei filius, Græcorum fortiſſimus, famâ ſuper æthera notus.

215. *Parcendum eſt teneris.* l Imitatio Virgilii Georgic. Senſus eſt hic: expecta dum puer adoleverit, videbis cum ætate creviſſe perverſitatem.

Nondum implevere medullas nativæ mala nequitiæ. l *Medullas*, id eſt, præcordia intima. Senſus eſt: nondum roborata eſt malitia, quam tuo exemplo didicit, necdum planè animum occupavit.

216. *Cùm pectere barbam cœperit.* l Cùm radere barbam cœperit, jamque perfecta virum ætas fecerit, firmatam in eo avaritiam omnemque nequitiam intelliges.

219. *Cereris tangens aram.* l Ubi juramenti fides habebatur ſanctiſſima; ſicut & Cereris Sacra pariter & myſteria nihil niſi ſanctum admittebant. Vide Sat. 6. v. 50. ibique annot. & Alex. ab Alex. Lib. 6. v. 19.

Tangens aramque. l Jam notavi Sat. 13. v. 89. eos qui jurabant aras tenere ſolitos, quaſi fidem Numinum conteſtantes. Exhibetur ergo hîc pejerantis audacia intrepidè aras tangentis ſine ulla Numinis vindicis reverentia, ut ait Juvenalis loco mox cit. Sat. 13.

Pedemque l Vel ſtatuæ Cereris pedem ipſum, vel baſim.

221. *Mortiferâ cum dote.* l Quæ mortis ei cauſa ſit: Uxorem enim veneno aliâve ratione extinguet ille, ut dotem occupet. Vide Perſ. Sat. 2. v. 14. ibique Annot. ad verba hæc,

Nerio jam tertia ducitur uxor.

Quibus illa premetur per ſomnum digitis? l Vel ſtrangulantibus, vel pudendo muliebri venenum affricantibus inficientibuſque, & ſic clàm & citò enecantibus. Plin. Lib. 27. cap. 2. *Omnium*, inquit, *venenorum conflat ocyſſimum eſſe aconitum, & tactis genitalibus fœminei ſexûs animalium, eodem die inferre mortem: Hoc venenum fuit, quo interemptas dormientes à Calpurnio Beſtia uxores M. Cæcilius accuſator objecit. Hinc atrox illa peroratio, ejus in digito mortuas.*

222. *Terrâ marique.* l Seu negotiando & navigando; ſeu militando, variaſque ærumnas exantlando.

223. *Brevior via conferet.* l Uxoris occultæ cædes conferet avaro divitias.

224. *Nullus enim magni ſceleris labor.* l Facinus ingens ubi quæſtuoſum eſt, facilè perpetratur.

Hæc ego nunquam mandavi. l Excuſatio patris, quam refellit ſtatim Poëta.

quando inquies, ego iſta nunquam imperavi, neque præcepi ſimilia. Nihilominus apud te eſt fons & principium improba indolis. Quicunque enim ſummas juſſit opes diligere, ſiniſtrâ etiam adhortatione parvulos facit avaros: & qui bona per fallacias geminandi licentiam concedit, omnes curſui habenas laxat; quem ſi retrahas, ſtare non novit, teque ſpreto fertur præceps, metaſque tranſilit: Nullus putat ſat peccare tantundem quantum ſinas: ita ſibimetipſis donant ampliùs. Quando puero ais, fatuum eſſe qui familiari largiatur, qui opituletur inopi cognato, & eum erigat, monſtras & denudare, & circumvenire, atque quovis flagitio congerere opes, quarum cupiditas in te eſt tanta, quanta erat patriæ charitas *in Deciorum corde, quantum Thebas amavit Menœceus, in quarum ſulcis legiones cum ſcutis exoriuntur è dentibus ſerpentis, ſtatimque tetra ineunt certamina, quaſi buccinator ſimul etiam enatus eſſet. Incendium igitur, cujus ſcintillas ipſe præbuiſti, inflammari valde & omnia devaſtare aſpicies. Neque tibi condonabitur infelici, trementem verò te præceptorem occidet, ſicut nutritorem leo in cavea horrendum ſæviens.*

Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi:
Mentis cauſa malæ tamen eſt, & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſûs præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros:
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo; quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſque relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeò indulgent ſibi latiùs ipſi.
Cùm dicis juveni ſtultum qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollatque propinqui;
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te eſt,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus;
In quarum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuò, tanquam & tubicen ſurrexerit unâ.
Ergo ignem, cujus ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem latè, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumq; magiſtrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.

ANNOTATIONES.

225. *Talia.* l Veneficium, parricidium, &c.

230. *Totas effundit habenas*, &c. l Metaphora à decurrentibus in circo: id eſt, omnem dat licentiam quodvis ſcelus audendi.

231. *Curriculo.* l Id eſt, Juveni per multiplices jam avaritiæ ſordes decurrenti.

232. *Te contempto rapitur.* l Virgil.

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

233. *Nemo ſatis credit*, &c. l Ultra præſcriptos fines quiſq; tendit: nemo conceſſis eſt contentus.

237. *Spoliare doces, & circumſcribere.* l Doces & fallere, & deprædari, alieniſque inhiare divitiis per fas & nefas rapiendis.

239. *Deciorum.* l Vide Sat. 8. v. 254. ibique Annot.

240. *Thebas.* l Bœotiæ, regionis olim iſtius caput, à Cadmo conditas.

Si Græcia vera. l Vide Sat. 10. v. 174.

Menœceus. l Creontis Thebanorum Regis filius, qui ut patriam ſervaret ab Argivis obſeſſam, morti ſe devovit; quoniam ex oraculo compererat ſalvas fore Thebas, ſi ultimus è ſtirpe Cadmæa ſponte moreretur. De hoc Statius Thebaïd. 10. Tullius Tuſc. 1. circa finem ejus etiam meminit: ſic enim loquitur n. 116. *Menœceus verò non prætermittitur, qui oraculo edito largitus eſt patriæ ſuum ſanguinem.*

241. *In quarum ſulcis*, &c. l In quarum Thebarum agro ſeminatis dentibus draconis à Cadmo interfecti, nati ſunt armati viri, qui ſe continuò mutuis vulneribus conciderunt. Vide Ovid. Metamorphoſ. 3. Fab. 1.

243. *Tubicen.* l Ad canendum claſſicum, & bellum ciendum. Vide paulò antè, notata ad hæc verba, *Cornua cum lituis.*

244. *Ignem.* l Avaritiæ ardorem, habendi cupiditatem inflammatam.

245. *Rapientem cuncta.* l Jura omnia violantem ad congerendas opes. Allegoria.

246. *Nec tibi parcetur, &c.* l Neque patri tibi avarus ille filius parcet.

247. *Leo.* l Sicut educatorem ſuum devoravit leo ille, Domitiani temporibus. Martial. Spectac. Epigramm. 10.

Nota

Nota Mathematicis geneſis tua: ſed grave tardas
Expectare colos. Morieris ſtamine nondum
Abrupto. Jam nunc obſtas, & vota moraris; 250
Jam torquet juvenem longa & cervina ſenectus:
Ocyus Archigenem quære, atque eme quod Mithridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. Medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater aut Rex. 255
Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si ſpectas quanto capitis diſcrimine conſtant

Aſtrologis cognita eſt genitura tua: at moleſtum eſt lentas colos operiri: extingueris filo non adhuc abſciſſo. Modò ponis obicem, ac retardas petita: nunc adoleſcentem cruciat tua ſenecta diuturnior & cervina. Citò voca Archigenem, & mercare quod Mithridates conflavit, ſi cupis ficum alteram colligere atq; alteras roſas apprehendere. Sumendum præ alimento pharmacum parandum eſt, quale ſorberi oporteat vel à patre vel à Rege. Oſtendo præſtans oblectamentum, cui theatra nulla, nulla pulpita Prætoris magnifici poſſis comparare, ſi conſideras quàm magno vitæ periculo ſtat

ANNOTATIONES.

248. *Nota Mathematicis.* l Tibi quidem Mathematici ex horoſcopo tuo prædixerint ac ſpondeant longævam ac ſeram ſenectutem, ſed filius tuus haud expectabit adeò tardans fatum. Sueton. Calig. cap. 57. *Conſulenti de genitura ſua*, inquit, *Sulla Mathematicus certiſſimam nemi appropinquare affirmavit.* Et Tit. cap. 9. *Ipſe dicitur cognitâ duorum Patriciorum genitura, imminere ambobus periculum affirmâſſe, vendarum quandoque & ab alio: ſicut evenit.*

Sed grave tardas expectare colos. l Sed filio tuo erit tædioſa vitæ tuæ diuturnitas. Non poterit ſibi temperare dum Parcæ compleverint colos; ipſe abrumpet filum, teque enecabit, ut hæreditatem citiùs invadat. Ovid.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

249. *Colos.* l Vide Sat. 3. v. 27. Annot. ad vocem, *Lacheſi.*

250. *Jam nunc obſtas.* l Nimirùm jam cupidorati effrænatæ filii tui moram injicis, & moleſtiam creas.

251. *Cervina ſenectus.* l Qualem cervis natura conceſſit. Virgil. Eclog. 7.

Vivacis cornua cervi.

Cic. Tuſcul. 3. n. 69. *Theophraſtus*, inquit, *moriens accuſaſſe naturam dicitur, quòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet; hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet. Quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſet ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ hominum vita erudiretur.* Plin. Lib. 8. cap. 32. ita ſcribit: *Vita cervis in confeſſo longa, poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander addiderat, adopertis jam cute in magna obeſitate.* Plutarch. de orac. defectu, ex Heſiodo, ait quatuor ætates cornicis vivere cervum, tres cervi corvum, novem corvi Phœnicem Indicam, &c. Cœl. Rhodig. Lib. 4. cap. 17. *Nonnulli veterum*, inquit, *vitæ longioris, atque (ut Græcis dici aſſuevit) polychroniæ rationem ſcrutati, è fellis vacuitate dimanare id ſunt ſuſpicati, argumento ex corvorum vita deducto. Sed & Delphinus, qui fellis expers item eſt, longævus eſt*, &c.

252. *Archigenem.* l Peritum ac fidelem Medicum, qui pharmacum depellendis toxicis idoneum tibi temperet. De *Archigene* jam ter Juvenalis.

Quod Mithridates compoſuit. l Antidotum adversùs inſidias & venenicia filii tui. Vide Annotat. ad Sat. 6. v. ult.

253. *Aliam decerpere ficum.* l Alium autumnum videre.

254. *Alias tractare roſas.* l Aliud ver aſpicere, & vitam producere.

255. *Pater aut Rex.* l Uterque ſibi metuens, pater à nequam filiis, Rex à perfidis ſubditis.

256. *Monſtro voluptatem*, &c. l Si mecum vis attendere, monſtrabo tibi curas & labores avarorum, è quorum contemplatione plus voluptatis & oblectamenti capias, quàm è ludis ſcenicis.

257. *Prætoris pulpita.* l Vide Sat 10. v. 36

familiæ amplificatio, ſacculus plurimus in capſa ære munita, pecunia collocanda apud Caſtora cuſtodem, ex quo Mars Vindex caſſidem etiam amiſit, ſuaſque res tueri nequivit. Itaq; dimittas licèt cuncta Floræ Cereriſque & Cybelæ periſtromata, occupationes hominum eo iucundiora ſunt ſpectacula. Numquid plus exhilarant mentem corpora pezauro librata, & qui per funem tenſum deſilire aſſueverunt, quàm tu qui Corycià nave continuò inſiſtis ac permanes, nunquam non jactabundus Cauro atque Auſtro,

Incrementa domûs, æratâ multus in arcâ
Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit ſervare ſuas. Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licèt, & Cybeles aulæa relinquas;
Tanto majores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quiq; ſolent rectum deſcendere funem,
Quàm tu, Corycià ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus & Auſtro,

ANNOTATIONES.

259. *Incrementa domûs,* l Locupletatio, opum acceſſio.

260. *Ad vigilem ponendi Caſtora nummi.* l Nummi, quos divites deponebant in templis ſub Numinum tutelâ. Vide Brod. Miſcellan. Lib. 4. cap. 17.

261. *Ex quo Mars,* &c. l Anteà quidem ſolebant theſauros condere in foro Martis, ſed ex quo illi à furibus expilati ſunt, in Æde Caſtoris poſuêre, excubiaſque addidêre.

Mars Ultor. l Sueton. Aug. cap. 29. *Publica opera plurima conſtruxit, ex quibus vel præcipua, forum cum æde Martis Ultoris.*

Galeam quoque perdidit. l Hanc ſcilicet in auratam fures abraſêre.

Res non potuit ſervare ſuas. l Sarcaſmus in Deos.

262. *Ergo omnia Floræ, &c.* l Relinque ergo ludorum oblectamenta, ſponte, ut majori voluptate fruaris ſpectando avarorum cruciatus.

Floræ. l Dimitte Floralia. Vide Perſ. Sat. 5. v. 178.

263. *Cereris.* l Ludos Cereales. Tacit. Annal. 15. ad finem, ſcribit decretum eſſe, ut Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur.

Ovid. Faſt. 4.

Circus erit pompa celeber numeroque Deorum,
Primaque ventoſis palma petetur equis.

Hinc Cereris ludi.

Cybeles. l Megaleſia. Vide Sat. 6. v. 69. De Cybele, Sat. 2, v. 111, &c.

Aulæa. l Ornamenta cœnæ. Vide Satir. 6. v. 67.

264. *Tanto majores humana negotia ludi.* l Adeò negotia & ſollicitudines hominum lucri cupidorum ſunt majora ludicra, quàm Circus & Circenſes.

265. *An magis oblectant,* &c. l An non par ludus & ſimile ludicrum eſt videre petauriſtas ac funambulos, & mercatorem perpetuò navigantem, qui proinde ventis ac funibus nauticis libratur atque jactatur.

Petauro. l *Petauri* ludus eſt, cùm per circulos quiſpiam veloci curſu tranſvolat, corpore ita librato, ut circulum non offendat, undè petauriſtæ ludiones dicti. Ita Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 21. *Petauriſtæ à veteribus dicebantur qui ſaltibus vel ſchemis levioribus moverentur: & hæc proprietas à Græca nominatione deſcendit, ἀπὸ τῦ πετᾶσθαι*; inquit Non. Marcel. de propr. ſerm. Alii dicunt *petaurum* fuiſſe ligneam machinam, per quam rotarum impulſu corpora jactabantur per aëra. Martial. Lib. 2. Epigram. 86.

Quid ſi per graciles vias petauri
Invitam jubeas ſubire Ladam?

Et Lib. 11. Epigram. 22.

Quam rota tranſmiſſo toties impacta petauro.

vide Turneb. Lib 8. cap. 4. item Lib. 29. cap. 19. Aliter paulò Manilius rem videtur explicare, Lib. 5. ubi ſic canit:

Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
Corpora quæ valido ſaliunt excuſſa petauro:
Alternoſque cient motus; elatus & ipſe
Nunc jacet, atque hujus caſu ſuſpenditur ille.

Quem in locum Joſephus Scaliger ait, rotam fuiſſe quam duo verſantes, alter ſupernè, alter infrà nitens, viciſſim dejecti, nunc penderent, nunc erecti ſederent.

267 *Corycià puppe* l Navi dante vela in Ciliciam, ad crocum apportandum, quod ibi copioſè optimum provenit ad oppidum Corycum.

268. *Coro.* l Ventus hic flat ab Occaſu Solſtitiali; Zephyron & Argeſten Græci vocant: Inquit Plin. Lib. 2. cap. 47.

Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis ;
Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ
Paſſum, & municipes Jovis advexiſſe lagenas ?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia plantâ
Victum illâ mercede parat, brumamque, famemque
Illâ reſte cavet : tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius. Aſpice portus
Et plenum magnis trabibus mare. Plus hominum eſt jam
In pelago. Veniet claſſis quocunque vocârit
Spes lucri ; nec Carpathium, Gætulaq; tantùm
Æquora tranſiliet : ſed longè Calpe relictâ,

deſperatus, & ignobilis negotiator ſacculi odorati ; qui ex opimâ veteris Cretæ ripâ delectaris apportare mulſum, & Jovis municipes amphoras : ille nihilominùs dubio pede infigens paſſus, eo pramio cibum lucratur, & hyemem atque eſuriem eo fune devitat : tu verò *inconſideratus* id facis *ob talenta millena, villaſque centenas. Intuere portus, & mare navibus ingentibus refertum. Plures modò ſunt homines in mari,* quàm in terra, *ibit claſſis quocumque ſpes quæſtûs invitaverit : neque ſolùm tranſgredietur Carpathium, & Gætula maria, verùm dimiſſa procul Calpe,*

ANNOTATIONES.

269. *Sacci olentis.* l Aromatibus atque odoribus pleni.

Alii legunt hic:

Perditus à Siculis ſacci mercator olentis,

id eſt, opobalſamorum atque aromatum mercator advectorum quidem è Sicilia ; in qua, Strabone teſte, præter frumentum, mel, &c. crocus etiam apportabatur.

270. *Antiquæ Cretæ.* l Hæc Inſula maris Mediterranei valdè celebrata, tum ob alia multa, tum ob Jovis natales. Ejus incolæ perfidiæ famâ laborarunt, teſte proprio ipſorum Poëtâ Epimenide. Undè Apoſtol. ad Tit. cap. 1. ait: *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.*

Lucan. Lib. 4.

Jam dilecta Jovi centenis venit in arma
Creta vetus populis.

271. *Paſſum.* l Ita vocatur liquor ex uvis ad Solem arefactis expreſſus. Varro de Vita Populi Romani ita ſcribit: *Paſſum nominabant, ſi in vindemia uvam diutiùs coctam legerent, eamque paſſi eſſent à Sole aduri.*

Municipes Jovis lagenas. l Vinum è Creta, & ex eodem, quo Jupiter, loco & municipio. Sic Sat. 8. v. 33. *Municipes Criſpini ſiluros* appellavit.

272. *Hic tamen.* l Funambulus, petauriſta, geſticulator.

273. *Victum illa mercede parat.* l Victum habet è mercede, quam pro induſtria & ludo percipit.

274. *Tu propter mille talenta,* &c. l Iſte ludio quidem hos labores ſubit, ut victum habeat neceſſarium : undè quaſi invitus hæc agit : tu verò temerarius, eoque dementior, qui tot diſcrimina terrâ marique ſponte ineas, ut ſuperflua nanciſcaris ; & cùm parvo natura jubeat contentum eſſe te, & ſatis ſit una villa, quæris opes immenſas & villas centenas.

Talenta. l Talentum Atticum minus, de quo ut plurimùm intelligendi Auctores, valebat minas ſexaginta, id eſt, ſexcentos coronatos monetæ Gallicæ, hos quidem æſtimando triginta quinque ſolidis Turonenſibus. Ergo ſingula talenta libellas Turenonſes mille & ampliùs faciunt, adeòque talenta mille pluſquam millionem. Vide Budæum de Aſſe.

275. *Aſpice portus,* &c. l Ut intelligas quanta ſit hominum avaritia, vide portus & mare navibus plena ; & hinc cognoſce plures eſſe homines in mari navigantes, quàm terram incolentes, adeò nullis deterrentur periculis, pluſque movet lucri cupido quàm mortis ipſius metus.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

278. *Carpathium.* l Dictum ab Inſula Carpatho, hodie *Scarpanto*, Rhodum inter & Cretam ſita, quodque eſt ab hac ad illam mare Carpathium vocatur.

Gætula. l Libyca. Jam diximus alibi Gætuliam interiori Libyâ contineri.

279. *Sed longè Calpe relictâ,* &c. Ultra Calpen progredietur ipſo Hercule audacior, qui hîc inſcripſit : *Non plus ultra.*

Calpe. l Mons eſt & urbs Hiſpaniæ Bæticæ, nunc *Gibraltar* vocatur, ut & fretum proximum ; una ex Herculis columnis, cui reſpondet altera ex adverſo *Abyla*, mons pariter & oppidum Mauritaniæ.

ſtrepentem in *Herculis fretoSolis* currum *auſcultabit. Magna erit merces laboris, ſi hinc* in *ædes queas redire folle diſtento, atque inflatâ pelle jactabundus aſpexiſſe Oceani prodigia & maritimos adoleſcentes. Haud unica vexat animos inſania. Hic in*

Audiet Herculeo ſtridentem gurgite Solem.
Grande operæ pretium eſt, ut tenſo folle reverſi
Inde domum poſſis, tumidâque ſuperbus alutâ
Oceani monſtra, & juvenes vidiſſe marinos.
Non unus mentes agitat furor. Ille ſororis

ANNOTATIONES.

280. *Herculeo Gurgite.* l Intelligit fretum Gaditanum, quod & Herculeum ab Herculis navigatione ibi finitâ, extructiſque columnis, de quibus mox: dicitur & Oſtium Oceani, & limen Interni maris; vulgò *Gibraltar*; latum eſt quinque leucas Hiſpanicas aut circiter.

Stridentem Solem. l Nempè dum occidit, ejuſque fervens currus aquis merſus ſtrider, ut candens ferrum ſolet. Ex opinione Poſidonii Sophiſtæ, & aliorum.

Hinc Statius Sylvar. Lib. 2. in Genethliace Lucani.

Felix heu nimis & beata tellus,
Quæ pronos Hyperionis meatus
Summis Oceani vides in undis.
Stridoremque rotæ candentis audis.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 24. cap. 13. ubi, *Talpis*, inquit, *cœcior Epicurus, qui tamen unus primuſq; hominum veritatem inveniſſe videri vult; Aſtra cum oriuntur accendi, cum occidunt extingui aſtruit ---------- Hinc Solem in Oceanum mergi, cúmque mergatur, quaſi candens ferrum ſonum edere,* &c. Portò ſenſus eſt hìc, avarum illum mercatorem ad ultimas Occidentis plagas navigare lucri causâ.

281. *Grande operæ pretium,* &c. l Ironicè. Magnum quid feciſſe putas, ſi dives redeas è tam longinqua & periculoſa navigatione.

Tenſo folle. l Marſupio nummis diſtento, crumenâ plenâ: ut ſolet vento plenus follis turgere.

282. *Tumidâ alutâ.* l Quidam intelligunt vela ventis inflata; alii ipſam crumenam. Nam *aluta* eſt pellis quævis mollior, è qua fiunt ſacculi, crumenæ, &c.

283. *Oceani monſtra.* l belluas marinas ſtupendæ magnitudinis, orcas, Balænas, de quibus Plin. Lib. 9. cap. 6. Idem ibidem cap. 5. meminit belluæ cujuſdam marinæ in Gaditana littora illiſæ, *cujus inter duas prinnas ultimæ caudæ cubiti ſexdecim fuiſſent, dentes centum viginti maximi, dodrantium menſurâ minimi ſemipedum.* Item ait, monſtri illius, *cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romam allata ex oppido Judææ Ioppe, longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.* Horat. Lib. 1. Ode 3. *monſtra natantia* appellat ingentes illos Oceani piſces.

Juvenes vidiſſe marinos. l Adeòque totum quaſi enavigâſſe Oceanum, in quo cernuntur homines marini interdum, Tritones, Nereides. Maritimi Tritonis mentionem invehit Tullius de Natura Deorum, Lib. 1. n. 79. Plin. Lib. 9. cit. cap. 5. ita ſcribit. *Tiberio Principi nuntiatum eſt Olyſſipponenſium legatio ob id miſſa, viſum auditumque in quodam ſpecu Tritonem conchâ canentem, qua noſcitur formâ. Et Nereidum falſa opinio non eſt, ſquamis, hiſpido corpore, etiam qua humanam effigiem habent. Namque hæc in eodem ſpectata littore eſt, cujus etiám morientis gannitum triſtem accolæ audivere.* Additque: *Divo Auguſto Legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes Nereidas ſcripſit.* Tandem ait, *Auctores habeo in Equeſtri Ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore abſolutâ ſimilitudine: aſcendere eum navigia nocturnis temporibus, ſtatimque degravari quas inſederit partes; & ſi diutius permaneat, etiam mergi.* Pauſanias Lib. 9. paulò ante medium, Tritonum deſcribens figuram, ait; capitis comam paluſtri apio ſimilem, tùm colore, tùm quòd capillum omninò nullum ab aliis poſſis diſcernere; corpus reliquum minutâ ſquamâ inhorreſcere, eâque valdè durâ: branchias infra aures habere, nares humanis ſimiles, rictum oris latiorem, pantheræ dentes, oculos glaucos; manus, digitos, ungues, quali ſunt formâ ſuperiores conchyliorum teſtæ: pinnulas ſub ventre ac pectore pro pedibus, veluti Delphinis ſunt, &c. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 8. Georg. Furnerium Hydrogr. Lib. 19. cap. 39. Bartholin. Epiſt. Miſcell. Medico-phyſic. Acad. Curioſ. German. &c. Cæterùm apud Bibliothecam Sanctæ Genovefæ Pariſiis ſervatur, atque oſtenditur Sirenæ manus, humanâ paulò longior.

284. *Non unus mentes agitat furor.* l Tres inſaniæ ſpecies explicat Cornel. Celſus Lib. 3. cap. 18. Senſus Juvenalis hic eſt: fuerit inſanus Oreſtes, fuerit Ajax, inſanior eſt avarus mercator.

Ille ſororis, &c. l Oreſtes occisâ matre Clytemneſtrâ, Furiis agitatus conſolantem ſe Electram ſororem, & manu circumplexam repellit, ſicque alloquitur: *dimitte me, quæ una ex meorum Erinnium, quæque me complecteris, es in Tartarum præcipites.* Apud Euripid. in Oreſte.

manibus, vultu Eumenidum terretur & igni.
Hic bove percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. Parcat tunicis licèt atq; lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad summum latus, & tabulâ distinguitur undâ;
Cùm sit causa mali tanti & discriminis hujus,
Concisum argentum in titulos facieſque minutas.
Occurrunt nubes & fulgura; ſolvite funem,
Frumenti dominus clamat, piperisque coëmptor;
Nil color hic cœli, nil fascia nigra minatur:

germana brachiis, Furiarum expaveſcit faciem atq; flammam. Iſte juvenco interfecto putat mugitus edere Agamemnonem vel Ulyſſem. Qui mercibus navem onerat usque *ad ſupremum latus, atque aſſere* duntaxat *ſeparatur* ab *aquis, indiget cuſtode, quamvis non laceret chlamydem & pallium; quandoquidem tam magna iſtius peſtis atque periculi origo eſt argentum excuſum in inſcriptiones ac puſillos vultus.* Quod *ſi apparent nebulæ, & fulgetra, tritici poſſeſſor & mercator piperis vociferatur: rudentes laxate: nihil eſſe cœli color, nihil ater circulus portendit:*

ANNOTATIONES.

285. *Eumenidum.* l Anguibus & facibus armatarum. Furiæ porrò dictæ Eumenides per antiphraſim, quòd nequaquam benevolæ.

286. *Hic bove percuſſo*, &c. l Ajax in furorem versus ob negata ſibi Achillis arma, & Ulyſſi adjudicata, ſævit in pecudes, ſævire credens in Græcos, injuriamque ulciſci. Duos autem juvenes eximios raptat, cædit, mactat, Agamemnonem & Ulyſſem exiſtimans. Vide Sophoclis Ajacem Flagelliferum.

Agamemnona. l Græci exercitûs Imperatorem, atque inter contendentes de armis Achillis Ajacem & Ulyſſem, Judicum Principem. Vide Ovid. Metamorphoſ. 13. & quæ notavi Sat. 10. v. 115.

287. *Ithacum.* l Ulyſſem natum dominatumque in Ithaca Ionii maris Inſulâ Cephaleniæ vicinâ.

Parcat tunicis licèt, &c. l Etſi non lacerat vestes, ut ſolent furioſi, ſanus tamen non eſt avarus ille, quem, ut ait Horat. Sat. 1.

Neque fervidus æſtus
Dimoveat lucro, neque hyemis, ignis, mare,
ferrum:

Nil obſtat, &c.

Hinc idem Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Danda eſt helleboro multo pars maxima avaris.
Deſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.

288. *Curatoris eget.* l Quippe inſanientibus dabantur curatores patrimonii: Unde Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Interdicto huic (inſano) *omne adimat jus*
Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.

289. *Tabulâ diſtinguitur unda.* l Legunt alii *tabula diſtinguitur una*; alii, *uda*: pari ſenſu. Vide Sat. 12. v. 58.

290. *Cùm ſit cauſa mali tanti*, &c. l Cùm tot mortes adeat ultrò pericula, propter nummorum cupiditatem.

291. *Conciſum argentum in titulos facieſque minutas.* l Argentei nummi Principum inſcriptionibus & imaginibus ſignati. Plin. Lib. 33. cap. 3. ita ſcribit: *Proximum fecit ſcelus qui primus ex auro denarium ſignavit, quod & ipſum latet auctore incerto. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem devictum uſus eſt ---------- Servius Rex primus ſignavit æs notâ pecudum: undè pecunia appellata*, &c. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 2. & Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 15. de his multa referentem. Sub Numa Pompilio nummi fuere ſcortei, deinde ſtannei, tum ærei. Poſt Attilium Regulum argenteus nummus primùm ſignatus: denique aureus. Nota porrò fuit initio pecus, ovis, bos, ſus: dein Janus bifrons ex una parte, ex altera verò, navis prora. Poſteà bigæ, quadrigæ, victoria. Undè nummi bigati, quadrigati, victoriati. Demùm effigies Cæſarum cum titulis & inſcriptionibus appoſita eſt. Nero quidem Citharœdi, Severus Imperator Alexandri habitu nummis inſculpi ſe voluerunt. Auguſtus Cæſar argenteum nummum percuſſit notâ ſideris Capricorni, ſub quo in lucem editus fuerat.

292. *Occurrunt nubes*, &c. l. Mercator ille lucri avidus, etiamſi immineat tempeſtas, urget tamen navigare, & portu ſolvere.

294. *Nil color hic Cœli.* l Hic Cœli color quamvis præſagiens tempeſtatem, haud avarum deterret. Vide ſeq. Annot.

Faſcia nigra. l Plin. Lib. 18. cap. 35. *Si nubes*, inquit, *Solem circumcludent, quantò minùs luminis relinquent, tantò turbidior tempeſtas erit: ſi verò etiam duplex orbis fuerit, eò atrocior ------ Si Oriens cingetur orbe, ventus expectetur ------ ſi circa Occidentem circulus erit candidus, levem tempeſtatem; ſi nebula, vehementiorem; ſi ater fuerit circulus, ventum magnum præſagit.*

Æstatis est tonitru. Infortunatus eadem etiam nocte fortassis in mare devolvetur ruptâ navi; & undis mersus obruetur: atque manu sinistrâ, & dentibus cingulum retinebit. Verùm cujus cupiditati non erat satis aurum quod defert Tagus & Pactolus lucenti sabulo, huic *satis erunt panniculi gelidum inguen obtegentes, & esca parva, quando submersa navi, factoque naufragio mendicabit assem, seque procella adumbrata sustentabit. Tot arumnis acquisita graviore sollicitudine ac timore custodiuntur. Infelix est conservatio summarum opum. Licinus opulentus, præparatis hamis famulorum turmam nocte vigilare imperat, timens propter electrum, & suas statuas, ac Phrygias columnas,*

Æstivum tonat. Infelix, ac forsitan ipsâ
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & zonam lævâ morsuque tenebit.
Sed cujus votis modò non suffecerat aurum,
Quod Tagus & rutilâ volvit Pactolus arenâ,
Frigida sufficient velantes inguina panni,
Exiguusque cibus, mersâ rate naufragus assem
Dum rogat, & pictâ se tempestate tuetur.
Tantis parta malis, cura majore metuque
Servantur. MISERA est magni custodia
censûs.
Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,

ANNOTATIONES.

295. *Æstivum tonat.* l Adeòque non diuturnum, ut æstate solet. Vide Plin. lib. 2. cap. 43.

297. *Zonam.* l In qua insuti nummi & absconditi. Matth. cap. 10. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.* Sueton. Vitell. cap. 16. *Zonâ se aureorum plenâ circumdedit.*

Lævâ morsuque tenebit. l Dum lævâ dentibusque zonam retinet, dextrâ natabit, aut reget tabulam cui innititur.

299. *Tagus,* l Hispaniæ fluvius, vernaculè, *Tajo*; auriferis arenis celebratus, ut testatur Plin. Lib. 4. cap. 22. Martial. Lib. 1, Epigram. 50. *aureum* vocat *Tagum, auriferum* verò Lib. 10. Epigram. 96.

Pactolus. l Hic Lydiæ fluvius, hodiè, *Sarabat*, olim & *Chrysorrhoas* ab arenis aureis dictus, teste Plinio, Lib. 5. cap. 29. Apud Herodot. Lib. 5. dicitur Pactolus è Tmolo monte auri ramenta volvere, dein flumini Hermo commisceri, cum illo demùm in mare influere.

220. *Picta se tempestate tuetur,* l Vide Sat. 12. v. 21. Pers. Sat. 1. v. 89. ibique annotata.

305. *Dispositis prædives hamis,* &c. l Licinus pro conservatione divitiarum anxius famulos plures vigilare cogit.

Hamis. l Ne *hamos* hìc, nam penultima producitur, sed *hamas* accipe. Cato de Re Rustica cap. 133. *hamam* recenset in rusticis instrumentis; Plutarchus, in hausloriis. Apud Hesychium idem est ἅμμη, quod σκάφη, Plin. lib, 10. Epist. 42. ita scribit: *Nicomediæ vastissimum incendium multas privatorum domos & opera publica duo absumpsit. Latiùs autem est sparsum tum violentia venti; tum inertia hominum ——— & alioqui nullus usquam in publico sipo, nulla hama; nullum denique instrumentum ad incendia compescenda,* &c. Quid igitur per hamas intelligemus? Alii uncos ferreos explicant, seu ad diruenda in incendio ædificia, seu ad capiendos fures. Alii astipulantur Turnebo, qui Lib. 2. cap. 29. locum hunc Juvenalis explicat de homine incendia metuente, vasaque multa aquaria ad id præparante. Lib. verò 19. cap. 23. quærens cur Præfectus vigilum juberetur per noctes circumire cum hamis & dolabris, *hamam* interpretatur *vas aquarium rotundioris formæ, globosique ventris*; affertque ad rem Columellam Lib. 17. de cucurbita sic loquentem:

——— Sive globosi
Corporis, atq; utero nimium qua vasta tumescit,
Ventre leges medio: sobolem dabit illa capacem
Narycia picis, aut Actæi mellis hymetti,
Aut habilem lymphis hamulam.

Favet vetus Schol. qui sic loquitur hìc: *Per translationem disciplinæ militaris, Sparteoli Romæ, quorum cohortes in urbis tutelam cùm hamis & aquâ vigilias consuerunt curare vicibus:* cautâ ignis videlicet.

Vigilare. l Horat. Sat. 1.

An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat?

306. *Licinus.* l Quilibet dives Vide. Annot. ad Sat. 1. v. 109. & Pers. Sat. 2, v. 36.

Pro electro, signisque suis, &c. l Pro variâ supellectile pretiosa, vasis ex electro, statuis ex auro, argento, &c. columnis è marmore Phrygio, mensis ebore ornatis, discubitoria lectis testudinum putaminibus opertis. Vide Sat. 11. v. 94, & 123.

Atque

Atque ebore, & lata teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici. Si fregeris, altera fiet
Cras domus; aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſta cùm vidit in illa
Magnum habitatorem, quantò felicior hic qui
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia; ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam. Menſura tamen quæ
Sufficiat cenſûs, ſi quis me conſulat, edam.
In quantum ſitis atque fames & frigora poſcunt:
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis:
Quantum Socratici ceperunt antè Penates.
Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere: miſce

eburque, & amplam teſtudinem. Denudati Cynici dolia non deflagrant. Ea ſi ruperis, ædes alia cras fabricantur; vel ipſa plumbo connexa ſubſiſtent. Quando Alexander aſpexit grandem incolam in eo fictili, tum intellexit quantò beatior is qui nihil exoptaret, quàm qui mundum ſibi peteret univerſum, paria factis diſcrimina ſubiturus. O fortuna, nihil divinum tibi eſt, ſi nobis inſit ſapientia: nos verò te Numen conſecramus. Si nihilominus aliquis ſciſcitetur à me, proferam quis opum modus ſit ſatis. Nempè *quantum petunt ſitis & eſuries ac gelu: quantum ſatis tibi fuit, ô Epicure, in hortulis exiguis: quantum antèa continebat Socratis domus. Nunquam diverſum natura, diverſum prudentia loquitur. Videor te conſtringere ſeveris exemplis. Adhibe*

ANNOTATIONES.

308. *Dolia nudi non ardent Cynici.* l Incendio non ſunt obnoxia; quippe fictilia ſeu teſtacea fuerunt olim dolia, teſte Plinio Lib. 35. cap. 12. ubi ſic ait: *Defunctos ſe multi fictilibus doliis condi maluere, ſicut M. Varro.*

309. *Cynici.* l Diogenis pauperculi, cui dolium pro domo fuit. Vide Annot. Sat. 13. v. 121. & Perſ. Sat. 1. v. penult.

310. *Eadem plumbo commiſſa manebit.* l Si frangas dolium teſtaceum, partes ejus diſſolutæ & fragmenta poterunt ferrumination vel plumbatione conjungi & inſtaurari: Non ita verò dives ædes ſuas reficere poteſt, caſu vel incendio dirutas. Vide Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25.

311. *Teſta cum vidit in illa.* l Cùm vidit Diogenem in dolio ſuo teſtaceo. Diogenis tamen dolium potiùs ligneum fuiſſe, notat Gujetus, quippe quòd ab eo ſæpiùs illæſum verſaretur, ictii vitandi causâ.

312. *Magnum habitatorem.* l Diogenem parvi dolii habitatorem certè magnum, animo, ſapientiâ, divitiarum contemptu, ipſoque Alexandro Magno majorem: quod nec Rex ille ignotâſſe videatur. Nam cùm Philoſophos complures & viros primarios ſalutatores habuiſſet, adiit ipſe Diogenem; quin & ſe ſuaſque opes deſpicientem adeò eſt admiratus, ut amicis dixerit: *Niſi Alexander eſſem, profectò Diogenes eſſe vellem.* Plutarch. in Alexandri vita Laërt. lib. 6.

313. *Totum ſibi poſceret orbem* l Vide Sat. 10. v. 168.

314. *Æquanda pericula rebus.* l Si enim magna geſſit Alexander, magna quoque eſt perpeſſus. Pariter & alii ſummi Imperatores, quibus magna ſemper gloria magno ſtetit ambitioſis.

315. *Nullum numen habes,* &c. l Vide Sat. 10. ad calcem.

319. *Quantum, Epicure,* &c. l Vide Sat. 13. v. 122. & Annot. ibid.

320. *Quantum Socratici ceperunt ante Penates.* l Socrates nimirùm ante Epicurum vixit. Nam Socrates natus refertur Olympiade ſeptuageſimâ ſeptimâ, anno ante Chriſtum quadringenteſimo, ſeptuageſimo octavo, & vixiſſe annos ſeptuaginta. Epicurus autem in lucem prodiit Olympiade centeſimâ nonâ, vixitque annos nonaginta duos.

Socratici Penates. l Frugalis domus Socratis, quem Laërtius ſcribit, Athenis peſte laborantibus, unum à morbo fuiſſe immunem, ob cibi temperantiam. Vide quæ etiam de illo annotabo ad Perſ. Sat. 4. v. 2. & ſeq.

321. *Nunquam aliud natura,* &c. l Frugalitatem aliaſque virtutes pariter natura & ſapientia præcipiunt. Seneca Epiſt. 50. *Virtus,* inquit, *ſecundùm naturam eſt, vitia inimica & infeſta ſunt.*

322. *Acribus exemplis,* &c. l Ad rigida nimis & ſævera exempla te revoco & redigo: id eſt, ſi Philoſophorum auſteritas te deterret; ſi tantam ferre nequis paupertatem: modicis igitur opibus contentus eſto.

Ergo

igitur quiddam è noſtris moribus. Fac ſummam, quam lex Othonis dignam putavit quatuordecim gradibus. Si illud etiam rugam inducit, & labium porrigit, accipe binos Equites; acquire trina quadringenta. Quòd ſi non adhuc ſinum replevi, ſi ampliùs extenditur; neque menti ſatisfaciet unquam Crœſi ſors, neque Perſidis Imperium, neque opes Narciſſi. cui nihil negavit Claudius Cæſar, juſſa cujus peregit coactus interficere conjugem.

Ergo aliquid noſtris de moribus: effice ſummam
Bis ſeptem Ordinibus, quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque ſi rugam trahit, extenditque labellum;
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, ſi panditur ultrà:
Nec Crœſi fortuna unquam, nec Perſica Regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narciſſi.
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere juſſus.

ANNOTATIONES.

322. *Miſce ergo aliquid noſtris de moribus.* I Ergo imitare homines hujus ævi, & Romanos noſtros divitias congerere amantes; at modum ſaltem & frænum injice tuæ cupiditati: opes aliquas para, ſed ne, ut illi, quære immenſas.

Effice ſummam, &c. I Cenſum Equeſtrem poſſide, per me licet. Vide Sat. 3. v. 154, & 159. ibique annot.

324. *Quam lex dignatur Othonis.* I Roſcius Otho Tribunus Plebis legem tulit, quâ nemini licebat ſedere in Theatri gradibus quatuordecim, niſi haberet Equeſtrem cenſum, ſeu quadringenta ſeſtertia. Vide Sat. 3. v. 154, & 159. & Annot. ibid.

325. *Hæc quoque ſi rugam trahit.* I Si anguſtiores etiam hi divitiarum termini, quos præſcribo, triſtem te faciunt.

Extenditque labellum. I Rictum porrigit: ut indignabundis ac mœſtis contingit. Anglicè *TO GRIN*; & Gallicè, *Faire la moüe.*

326. *Sume duos Equites*, &c. I Equeſtrem ergo cenſum duplica, vel ad ſummum, triplica. Tantum habe divitiarum, quantum ſatis eſſet duobus aut tribus Romanis Equitibus.

329. *Si nondum implevi gremium.* I Si tibi necdum ſatisfacio: ſi fortunis ejuſmodi, quas habere tibi concedo, non es contentus, certè nullis eris.

Si panditur ultrà. I Si plura appetis.

328. *Crœſi.* I Hujus Lydorum Regis opes in proverbium abierunt etiam. Vide Sat. 10. v. 274.

Perſica Regna. I Darii & Xerxis Regum Perſicorum ingentes divitias celebrat Juſtinus, &c.

329. *Nec divitiæ Narciſſi.* I Nec ſuffi… opes hujus liberti Claudii Cæſaris, de… Sueton. Claud. cap. 28. *Suſpexit*, inquit, … *omnes Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à … onibus: quos decreto quoque Senatûs non pr… modò ingentibus, ſed & Quæſtoriis Prator… ornamentis ornavi libenter paſſus eſt. tantum pr… tereà acquirere & rapere, ut querente eo qu… de fiſci exiguitate, non abſurdè ſit dic… abundaturum, ſi à duobus libertis in conſo… reciperetur.* Plin. etiam Lib. 33. cap. 10. opes notat. *Juvat*, inquit, *inſectari in… bilem iſtam habendi cupidinem: multos … vimus ſervitute liberatos opulentiores, pari… tres Claudii Principatu, Pallantem, Cal… Narciſſum.*

330. *Cujus paruit imperiis*, &c. I Narci… ſecutus voluntati Claudius, Meſſalinam … rem neci addixit. Cornelius Tacitus Annal. … ad finem, *Mirum inter hæc ſilentium Cl… nempè cùm indefenſa conjux exitio daretur* —— —— *omnia liberto obediebant* —— *Ac ni eadem ejus Narciſſus properaviſſet, v… pernicies in accuſatorem. Et cùm Imperator … gueſcere iram, amorem redire audiſſet, p… Narciſſus, denunciatque Centurionibus & T… qui aderant, exequi eadem*, &c. Idem. *Nec enim Claudius Meſſalinam uxorem … nupſit Silio, interfeciſſet, niſi properâſſet … delator adulterii, & quodammodo in… cadis Narciſſus.* Vide Sat. 10. v. 330.

SATIRA XV.

QUIS neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibim.

ECQUIS ignorat, ô Voluſi Bithynice, qua monſtra veneretur Ægyptus inſana? Iſta regio Crocodilum colit? alia reveretur Ibin anguibus ſatiatam.

ANNOTATIONES.

1. *QUIS neſcit, Voluſi.* | In odium fortè Criſpini Ægyptii, de quo anteà non ſemel, ſcripſit Juvenalis hanc Satiram, in qua ridiculas Ægyptiorum ſuperſtitiones inſectatur, earum & crudelitatem; ut qui bruta colant, hominem autem quidam eorum devorârint.

Bithynice. | E Bithynia oriunde: quæ eſt Aſiæ minoris regio, Euxino mari & Propontidi vicina.

1. *Ægyptus.* | Africæ regio celebratiſſima, libro mari proxima verſùs Orientem; ab Occidente Barcana deſerta contingit, à Septentrione mare Mediterraneum, à Meridie Æthiopia. Urbium olim dicitur habuiſſe millia viginti: quas inter famoſæ Memphis, Alexandria, Heliopolis, Babylon nova, hodie *Cairus*, Thebæ, Pelusium, &c.

Qualia portenta colat. | Velut Numina. Quæ vero, quot, & cur, enarrant Strabo Lib. 17. Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 4 Herodot. Lib. 2. &c. Cic. de Nat. Deor. 3. n. 39. *Omne ferè genus beſtiarum conſecrârunt Ægyptii*, inquit.

Crocodilon. | Portentoſum certè animal, quod ex ovo, anſerino ſimili naſcens, in eam excrescit magnitudinem, ut cubitos aliquando viginti æquet longitudine, interdum & ſuperet. Quadrupes eſt, ſpecie lacertæ, in terra pariter ac in aqua degens. Ad annos ſexaginta vivere, ſemper creſcere, hyeme latere, ac ſine cibo plures menſes durare fertur. Ad Nilum frequens, ac præcipuæ magnitudinis eſt apud contiguam Indiæ fluvium: Auctores ſunt Ælianus Hiſtor. animal. Lib. 10. cap. 22. & Lib. 17. cap. 38. & Plin. mox citandi. Hoc unum ex animalibus caret linguâ: inferiorem enim illam non movet, ſed ſuperiorem inferiori admovet: oculos habet ſuillos, in aquis lucidos, extra eas perſpicaciſſimos; dentes inſignes, ferratos & prominentes; ungues robuſtos; pellem dorſi ſquamoſam ac duritie impenetrabilem. Hæc ex Herodoto Lib. 2. Plinio, Lib. 8. cap. 25. Diodoro Siculo, Lib. 1. cap. 3. Cur autem Crocodilos colerent Ægyptii? Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 4. rationem affert, quòd ſecuritatem patriæ conferant adversùs Arabiæ Libyæque latrones, qui Crocodilos veriti Nilum non audent tranſire populatum. Alia quoque ibidem affertur ratio, nempè ob Menam Regem à Crocodilo defenſum contra perſequentes canes: undè ille Crocodilum urbem condiderit, Crocodilos ſacros eſſe deinceps, & coli à ſuis juſſerit. Seneca Natural. Quæſt. Lib. 4 cap. 2. Delphinorum in Crocodilos ad oſtium Nili pugnam, quin & victoriam, amœnâ proſequitur narratiunculâ; ſimiliter & Plin. cit. mox loco, ubi & de Ichneumonis calliditate & inſidiis ad conficiendos Crocodilos.

3. *Adorat pars hæc.* | Ex Herodoto citato, Ægyptiorum quibuſdam ſacroſancti ſunt Crocodili, maximè circa Thebas; aliis verò minimè, ſed velut hoſtes exagitant. Ex Plinio quoque & Seneca, citatis locis, Crocodilis adverſa eſt, & planè infenſa Tentyritarum gens, ex Inſula Nili Tentyri vocata. Cùm enim Crocodili ſint erga timidos audaces, in audaces pavidi, Tentyritæ ſtrenuè aſſiliunt, voce terrent, fugientes injecto laqueo trahunt, dorſo inequitant, quovis agunt, devorâta recens corpora evomere cogunt, ad ſepulturam.

Saturam ſerpentibus Ibim. | Fœda hæc avis ab Ovidio decantata, apud Nili ripas frequens, Ciconiæ non abſimilis, ideò colebatur ab Ægyptiis, quòd ſit infeſta ſerpentibus, à quibus ipſi infeſtantur. Hinc Cic. 1. de Natura Deorum n. 102 *Ipſi*, inquit, *qui irridentur Ægyptii, nullam beluam, niſi ob aliquam utilitatem, quam ex eâ caperent, conſecraverunt, velut ibes maximam vim ſerpentum conficiunt, cùm ſint aves excelſæ, cruribus rigidis, corneo proceroque roſtro: avertunt peſtem ab Ægypto, cùm volucres angues ex Libyæ vaſtitate vento Africo invectas interficiunt atque conſumunt. Ex quo fit ut illæ nec morſu vivæ noceant, nec odore mortuæ. Poſſem de Ichneumonum utilitate, de Crocodilorum, de feliun dicere, ſed nolo eſſe longus.* Herodot. Lib. 2. meminit alatorum ſerpentum in Ægyptum vere ineunte advolantium, quos ſtatim conficiunt Ibides, quæ idcircò magno ibi in honore ſint.

Sacrati cercopitheci fulget imago ex auro, ubi magicæ fides crepant mutilo Memnone, ac priscæ Thebæ cum centum januis dejectæ procumbunt. Ibi cæruleos, istic fluvii piscem, alibi

Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hîc piscem fluminis, illic

ANNOTATIONES.

Ibin porrò duplicis esse generis ait; alteram, quæ tota nigra est, gruinis cruribus, rostro valdè adunco, & cum serpentibus pugnat: alteram, quæ pedes habet humanis similes, gracile caput, & collum, pennas candidas, crura & rostrum alteri consentanea. Diodor. Sic. Lib. 2. cap. 4. ex avibus Ibin utilissimam ad serpentes & locustas brucosque delendos refert. Plin. Lib. 10. c. 28. *Invocant Ægyptii Ibes suas, inquit, contra serpentium adventum.* Et cap. 30. *Ibis circa Pelusium tantùm nigra est: cæteris omnibus locis candida.* Cœl. Rhodig. Lib. 13. c. 1. ex Minutiano Cæcilio Auctore, observat Corvinum ab Ovidio appellatum fuisse Ibin, ex avis fœditate, cui ventrem rostro purgare insitum. Hoc idem testatur Plin. Lib. 8. cap. 27. ubi sic habet: *Simile quiddam monstravit in Ægypto Ibis, quæ rostri aduncitate per eam partem se perluit, quâ reddi ciborum onera maximè salubre est.* Et Plutarch. de Iside & Osir. paulò ante finem, quædam habet de Ibi non omittenda; quòd Medicos purgationis usum docuerit, cùm spectaretur ablui & purgari à seipsa: quòd Ægyptii Sacerdotes eâ se lustrant aquâ, quam Ibis biberit. Hæc enim nunquam insalubrem aut veneno infectam bibit vel attingit, &c.

4. *Nitet* | Adornatur ad cultum.

Cercopitheci. | Caudatæ simiæ, quam colebat Ægyptus. κέρκος, *cauda*, πίθηκος, *simia*, Plin. Lib. 8. c. 54. *simiæ caudis inter se distinguuntur.*

5. *Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ.* | Apud Thebas Ægyptias in templo Serapidis (ut vult Plin. Lib. 36. cap. 7.) saxea visebatur Memnonis effigies citharam tenens, quæ quotidie Solis orientis percussa radiis sonum edebat citharæ similem. Strabo vidit audivitque; at istius rei causam non assequi se fatetur: ejus autem statuæ partem mediam, terræ motu corruisse narrat. Hinc Juvenalis *dimidium* vocat *Memnonem: Magicas* porrò *chordas* ait, quia per Magicam artem sonare creditum est. Nam & cùm diruisset Thebas Rex Persarum Cambyses, statuam illam aperuit, ratus mechanicum aliquid intùs latere, quo sonitus is fieret; verum nihil reperit: aperta verò statua consuetum edere sonum perseveravit. Vetus Schol. Pausan. in Atticis Philostrat. in Iconib. Cœl. Rhodig. Lib. 22. cap. 5.

6. *Vetus Thebe.* | Ex Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 1. Thebæi se omnium antiquissimos jactabant: primosque Philosophiam & Astronomiam invenisse, &c.

Centum jacet obruta portis. | Portas septem habuit Thebe Bœotia, ut dixi ad Sat. 13. v. 17. at Ægyptia, Hecatompylus inde dicta, portas centum, vel ut alii volunt, aulas ac domos Principum centenas; à Busiride Rege condita; centum & quadraginta stadiorum pomœrium ostentabat. Plin. Lib. 36. c. 14. Herodot. Lib. 2. Thebas olim Ægyptum vocatas refert. Diodor. Sic. Lib. 2. cap. 1. ait, *Busirim condidisse magnam civitatem, Thebas à Græcis, ab Ægyptiis autem Solis urbem dictam:* (Strabo Diospolim, non Heliopolim vocatam tradit, aliique) *Pulcris & ingentibus ædificiis, ac speciosis Deorum templis exornâsse: privatorum etiam ædes usque ad quartam aut quintam contignationem construxisse: hanc demùm non solùm Ægypti, sed totius orbis felicissimam ac florentissimam reddidisse.* Dein subjungit, *non centum portas civitatis à quibusdam asseri, sed plures & egregias templorum januas, à quibus dicta fuerit centum seu plurium portarum. Ex ea verò curruum millia viginti ad bellum prodire solita,* &c. Sanctus Hieronymus dictam suo tempore Thebestim scribit, Epist. ad Galat. Thebaïdis olim regionis caput fuit; nunc detrita omninò paucis constat incolis, vocaturque *Minio*, teste Sansone; inter Memphim ad Boream, & Syenen ad Austrum sita.

Jacet obruta. | Diodor. mox cit. refert ædificatâ Memphi opportuniore situ, posteros Reges, Thebis relictis, Regiam illuc transtulisse; undè sint imminutæ jam Thebarum opes. Idem ibid. pariter & Herodot. Lib. 3. narrant Cambysem Persarum Regem Ægyptum occupâsse, Ægyptios malè mulctâsse, clarissimas urbes, multaque Deorum templa, ad Thebas maximè, spoliâsse; & in Asiam asportâsse aurum, argentum, signa, artifices, &c. Hæc facta circa Olympiadem sexagesimam tertiam testatur Euseb. Chron. Plin. Lib. 36. cap. 9. *Cambyses Rex, inquit, cùm Thebas expugnaret, grassaturque incendium ad crepidines obelisci, extingui ignem jussit, molis reverentiâ, qui urbis nullam habuerat.*

7. *Cæruleos.* | Id est, pisces maris cærulei. Brodæus, Turneb. Lib. 7. cap. 8. aliique legunt, *aluros*, id est, feles quos venerabantur Ægyptii, ut passim ostendunt Herodot. & Diodor. cit.

Oppida

Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum & cepe nefas violare, ac frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa. Nefas illic fœtum jugulare capellæ;
Carnibus humanis veſci licet. Attonito cùm
Tale ſuper cœnam facinus narraret Ulyſſes

canem urbes integra colunt, nullus verò Dianam. Scelus eſt apprehendere porrum & cepas, dentibuſque rumpere. O religioſam nationem, cui iſti creſcunt in hortulis Dii! Brutis lanigeris parcunt ſingulæ menſæ: Ibi capræ catulum occidere prohibetur, fas verò eſt hominis carnem comedere. Quando Ulyſſes inter epulas ejuſmodi facta commemorabat

ANNOTATIONES.

8. *Oppida tota canem venerantur.* | Quædam animalia colebant univerſi Ægyptii; è terreſtribus bovem, canem, felem: ex aquatilibus lepidotum, & oxyrinchum: è volatilibus ibin & accipitrem: alia quidam populi, ut ovem Thebani & Saïtæ: latum piſcem Latopolitani; capram & hircum Mendeſii; lupum Lycopolitani, &c. Vide cit. Strab. Diodor. Herodot. &c.

Canem. | Hic tum venationi, tum ad cuſtodiam prodeſt: propterea Deum Anubim capite fingunt canino, ſignificantes cuſtodem corporis Oſiridis atque Iſidis fuiſſe. Adde quòd Iſidis canes corpus Oſiridis quæſitum inveſtigârunt: undè in Feſtis Iſidis canes præeunt pompam. Ex Diod. Sicul. cit. Lib. 2. cap. 4. Vide & quæ notavi ad Sat. 6. v. 533.

Nemo Dianam. | Comparatio ironica: canem venerantur omnes; nemo canum dominam ac venatricem Dianam. Ridicula hominum religio! Scribit tamen Herodotus cit. Lib 2. in urbe Bubaſti pulcherrimo in templo coli Dianam, ipſamque Bubaſtin appellari.

9. *Porrum & cepe nefas violare.* | Plin. l. 19. cap. 6. *Allium*, inquit, *capaſque inter Deos in jurejurando habet Ægyptus.* Gell. Lib. 20. cap. 7 *Capetium*, inquit, *revireſcit & congerminat decedente Lunâ, contra autem inareſcit adoleſcente. Eam cauſam eſſe dicunt Sacerdotes Ægyptii cur Peluſiota cepe non edant, quia ſolum olerum omnium contra Lunæ aucta & damna vices minuendi atque augendi habeat contrarias.* Plutarchus de Iſide & Oſir. ait Ægyptios ſacerdotes cæpam averſatos, eò quòd lacrymas eliciat, atque Feſtos dies celebrantibus ſit moleſta, ſitim quoque excitet iis gravem, qui religionis cauſâ cibo potuque abſtinent.

10. *Naſcuntur in hortis Numina.* | Quidam enim Ægyptii lentem, alii fabam, alii cæpe reverebantur. Diodor. citat.

11. *Lanatis animalibus abſtinet, &c.* | Ovibus abſtinebant, quoniam bis edunt fœtus, lanamque præbentes vario accommodatam uſui, lac præterea caſeumque ſuppeditant. Diodor.

12. *Nefas illic fœtum jugulare capellæ.* | Paulò antè dixi capram Mendeſiis atque hircum adorari. Cic. Tuſc. 5. 78. *Morem Ægyptiorum quis ignorat? Horum imbuta mentes erroribus quamlibet carnificinam priùs ſubierint, quàm Ibin, aut aſpidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent: Quorum etiamſi imprudentes quidpiam fecerint, pœnam nullam recuſent.* Diod. citat. Lib. 2. cap. 4. ita refert: *Siquis animalium iſtorum aliquod occiderit, morte damnatur——adeóque mentes hominum pervaſit ea ſuperſtitio, ut quo tempore Ptolemæus Rex à Romanis ſocius & amicus dictus eſt, appaudentibus quidem Ægyptiis, Italoſque ſtudiosè excipientibus, tamen cùm quidam Romanus felem interfeciſſet, ad ejus domum concurſu plebis facto, neque à Regiis ad id miſſis principibus, neque Romanorum timore abſterreri à pœna hominis potuerint. Quam rem non auditu percepimus, ſed viſu; cum in Ægyptum eo tempore navigâſſemus.*

13. *Carnibus humanis veſci licet.* | Diodor. cit. mox loco ita pergit: *Premente aliquando Ægyptios fame, adeò ut plures ab humana carne, ob inopiam cibi non abſtinerent, animalia ſacra omninò intacta reliquêre.*

Attonito cum tale, &c. | Exemplo oſtendit & illuſtrat quæ dixit de immani Ægyptiorum crudelitate.

14. *Narraret Ulyſſes Alcinoo.* | Ulyſſes nempe naufragus ad Corcyram Inſulam enatavit. In ea tum regnabat Alcinous Phæacum Rex. Hujus filia Nauſicaë nudum & egentem in littore Ulyſſem invenit, ejuſque miſerta ad patrem perduxit: à quo benignè exceptus inter cœnandum enarravit ille ſuos ab annis ſeptem errores ac labores: quemadmodùm à Polyphemo Cyclope, atque Antiphate Læſtrygonum Rege anthropophagis quidam è ſuis devorati eſſent, &c. Homer. Odyſſ. 6, 7, 9, 10. Talia verò illo referente (inquit Juvenalis) accumbentium Phæacum quidam ridere fabuloſa, alii vanum oſtentatorem indignari, ac dicere vel cogitare apud ſe: hunccine fabulatorem nemo in mare abjicit? Charybdim fingit falſam, at verâ eſt dignus ipſe, quâ abſorptus pereat, &c.

Alcinoo admiranti, indignationem fortè vel cachinnos excitaverat nonnullis, tanquam vanus fabulator: ergone illum in mare nullus precipitavit crudeli nec fictâ dignum Charybdi, savos Lastrygonas & Cyclopas comminiscentem? Facilius enim crediderim Scyllam, aut Cyaneas rupes ceëuntes, atq. utres procellis refertos, vel levi Circes ictu pulsatum Elpenorem grunnitum edidisse cum suibus remos agitantibus. *Adeòne inani cerebro existimavit Phæacum gentem? Ita quispiam jure* tensisset, *non adhuc temulentus, quique pauxillum*

Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nem
Hunc abicit, sævâ dignumverâque Charybdi,
Fingentem immanes Læstrygonas atq; Cyclopas
Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa
Cyanes, plenos & tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes,
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis,
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?
Sic aliquis meritò nondum ebrius, & minimum
qui

ANNOTATIONES.

16. *Aretalegus.* l Sueton. Auguſt. cap. 74. *inter cœnandum*, inquit, *aut acroamata & hiſtriones, aut etiam triviales è circo ludios interponebat, ac frequentiſſimè aretalogos.* Hos verò Caſaubonus ibid. paraſitos philoſophos interpretatur, qui de virtutibus diſputare ſoliti ſint apud menſas divitum: ab ἀρετὴ & λέγω. Ipſos vocat circulatores Seneca Epiſt. 29. Alii ex Porphyrione in Horat. Serm. propriæ virtutis oſtentatorem aretalogum eſſe aiunt, alii nugatorem & ſcurram, ſeu feſtivæ & facetæ, ad oblectandos audientium animos, effutientem: ab ἀρετὸς *blandus, gratus.* Turneb. Lib. 10. cap. 12.

17. *Charybdi.* l Voragine naves abſorbente. Vide Sat. 5. v. 102. Annot.

18. *Laſtrygonas atque Cyclopas.* l Plin. Lib. 7. cap. 2. *Cogitemus in medio terrarum orbe, in Sicilia atque Italia homines hujus monſtri, Cyclopas & Laſtrygonas, qui corporibus humanis veſcerentur.*

Laſtrygonas. l *Formiæ antiqua Laſtrygonum ſedes,* inquit Plin. Lib 3. cap. 5.

Cyclopas. l Similes Polyphemi, à quo devoratis jam Ulyſſis comitibus, ipſe tantùm non peremptus eſt. Vide Homer. cit. & Sat. 9. v. 64. Annot. Vide & Turneb. Lib. 24 c. 10. & Lib. 28. cap. 46.

19 *Nam citius Scyllam*, &c. l Potiùs quàm eſſe credam homines alios comedentes.

Scyllam. l Proximus eſt & adverſus Charybdi ſcopulus in freto Siculo, navigantibus uterque formidabilis. Hinc adagium: *Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim* Porrò fabulati ſunt meretrices eſſe portentoſas, à quibus tranſeuntes devorabantur.
Virgil. Eclog. 6.

Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſecuta eſt
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexâſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerâſſe marinis!

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 30. cap. 34. Ovid. Metamorphoſ. 13, & 14.

Concurrentia ſaxa Cyanes. l Aliàs vocantur *Symplegades* iſti duo ſcopuli, ad os Thracii Boſphori, qui cùm à ſe parum diſtent, navigantibus concurrere videntur & collidi. Hinc inſtabiles vocat Ovid. Triſt. 1. Eleg. 9.

20. *Plenos tempeſtatibus utres.* l Æolum nempe fabulantur ventos utribus incluſos dediſſe Ulyſſi navigaturo; at hujus comites ratos aliud intus latere, aperuiſſe: undè ſoluti venti tempeſtates excitârunt horrendas. Homer. cit.

21. *Circes.* l Famoſa hæc venefica Solis & Perſe filia, Colchorum Regis ſoror, in Italia profuga apud Circæum Promontorium habitavit. Ibi verò Ulyſſem tempeſtate actum ſuſcepit, ejuſque ſocios veneficiis in porcos mutavit, mox que priſtinæ formæ virgâ tactos reſtituit. Hom. Odyſſ cit. Ovid. Metamorphoſ.
Virgil. Eclog. 8.

Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.
Plutarch. de Homero Lib. fabulam hanc explicat. Plin. Lib. 25. cap. 2. ejus facit mentionem.

22. *Elpenora.* l Unum è ſociis Ulyſſis, notam præcedentem.

23. *Tam vacui capitis*, &c. l Adeóne bardos ac ſtolidos nos putat iſte, ut ejus fabulis habemus fidem?

Populum Phæaca. l Populum Inſulæ Corcyræ quæ hodie *Corfu*, ad oram Epiri ſitæ. Olim nomen dederat Corcyra Nympha, è qua Neptunus ſuſcepit Phæacem; undè Phæacia dicta, & populi Phæaces vocati.

24. *Sic aliquis.* l Aliquis convivarum & adulantium cum Ulyſſe ad menſam Alcinoi Regis Corcyræ.

De

De Corcyræâ temetum duxerat urnâ.
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper Consule Junio
Gesta, super calidæ referemus mœnia Copti;
Nos vulgi scelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam scelus à Pyrrha, quanquam omnia syrmata volvas,
Nullus apud Tragicos populus facit. Accipe nostro
Dira quòd exemplum feritas produxerit ævo.
Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium, & nunquam sanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos & Tentyra. Summus utrinque
Inde furor vulgo, quòd Numina vicinorum

vini hausérat ex amphora Corcyra: Quippe unus Ithacus ea recitabat nemine attestante. Nos stupenda certè, at non ita pridem factâ Junio Consule, ultra muros Copti ardentiis, nos crimen totius populi narrabimus, & pejora omnibus cothurnis. Enimverò licèt cuncta syrmata expendas, à Pyrrhâ sæculo, nusquam plebi omnis *crimen patrat apud Tragœdiarum scriptores. Audi quodnam exemplum edidit nostris temporibus sæva crudelitas. Inveterata pridem alienatio, jugis invidia, plagaque immedicabilis servet hactenus vicinos inter Ombos atque Tentyritas. Hinc & illinc indignatio plebi maxima, quoniam amba regiones finitimorum*

ANNOTATIONES.

24. *Minimum qui de Corcyræa temetum duxerat urnâ.* l Sapiens quidam vir, vino moderatè sum-to, planè sui compos.

26. *Solus enim hoc*, &c. l Quippè unus eva-serat emerseratque è naufragio; quare nemo erat qui attestaretur vera esse quæ ab eo narrabantur.

Ithacus. l Ulysses apud Ithacam natus Insulam. Vide Annot. Satir. 14. v. 287.

27. *Nos miranda quidem, &c.* l Quod Juvenalis ego referam, testes habet, ipseque vidi in Ægypto nuper, dum Romæ Consul erat Junius.

Consule Junio. l Quid hîc certi statuemus? Alii legunt, *Junco*; alii *Vinco*: de his ita scribit Just. Lipsius Epistolic. Quæst. Lib. 4. Epist. 20. *Verùm, sive Juncum Consules non invenio: & mutata pars illa fastorum ob Consules crebrò suffecti.* Alii legunt, *Junio*; & quidam Junium Rufinum intelligunt, qui fuit Consul cum Dominiano, anno Urbis conditæ octingentesimo, nonagesimo sexto. Quidam Q. Junium Rusticum Imperatoris Hadriani Collegam afferunt anno Urbis conditæ octingentesimo septuagesimo secundo. Salmas. in Plin. &c.

28. *Copti.* l *Coptos* urbs Ægypti, sive Thebaïdis, ad Nilum, celebre est emporium Arabum & Ægyptiis Tropico subjecta, & undè *caravanas* vocat. Vide Strab. Lib. 17. &c.

29. *Nos vulgi scelus, &c.* l Non unius hominis scelus, ut olim Atrei, Thyestis, Medeæ, Orestis, Alcmæonis; sed totius populi crimen prodigiosum, quale nunquam auditum est, nec Tragicis cantatum.

Graviora cothurnis. l Graviora iis quæ in Tragœdiis tractari solent, quarum Actores cothurnos induunt. De his vide Annot. Sat. 6. v. 633. ad vocem, *cothurnum.*

30. *A Pyrrha.* l A diluvio, quod contigit sub Deucalione & Pyrrha. De quibus Sat. 1. v. 81, & 84.

Syrmata. l Tragicas vestes, pro tragicis argumentis. Synecd. Vide Sat. 8. v. 229.

33. *Inter finitimos.* l Jam narrat facinus & facinoris causas. Nempè diversitas religionis odium inter eos generat atrox quidem: hinc rixæ, & cædes, & belluina feritas utrinque sævit.

34. *Nunquam sanabile vulnus.* l Animorum offensio & alienatio vix unquam reconcilianda.

35. *Ardet adhuc.* l A tot sæculis.

Ombos & Tentyra. l Urbs utraque finitima, Ægyptiis & Arabibus communis, non longè ab isthmo Rubri maris, mirum in modum dissentit: nam, ut jam suprà notavi, Tentyritæ Crocodilum insectantur & perimunt: Ombi verò (seu Combi, ut aliis placet) eum adeò colunt, ut suos ab eo liberos devorari non ferant solùm, sed etiam lætentur.

36. *Numina vicinorum odit uterque locus, &c.* l Diodor. Sicul. antè cit. Lib. 2. cap. 4. ait, *Apud priscos Reges descisçente frequenter populo, quempiam prudentiâ conspicuum divisisse Ægyptum in varias partes, singulisque edixisse qua animalia separatim colerent; eo consilio ut dum certa quique animantia pro Diis haberent, qua ab aliis colerentur contemptis, alteri, alteros perosi, nequaquam simul adversùs Principes conspirarent. Quod & secutum est: Nam diversorum finium homines invicem dissentiunt, mutuò sibi cultûs impietatem objicientes.*

Deos aversantur, quandoquidem æstimant ea Numina duntaxat censenda esse, quæ ipsæ venerantur. Atqui festo die alterius plebis, universi proceres & magnates hostium decreverunt captare opportunitatem vetandi *quominus festivam lucem ac jucundam* haberet illa, *neve gustaret latitiam ingentium epularum, statutis apud fana ac trivia mensis, atque vigilanti lecto, quem noctu diuq; stratum septima lux interim reperit. Barbara certè* pars hæc *Ægypti: at quemadmodum ego observavi, ferox* illa *multitudo luxu non concedit Canopo infami. Accedit quòd nec arduus* videbatur *triumphus de udis & balbutientibus & nutantibus* præ *vino. Hinc tripudia hominum* ad *fuscum tibicinem, unguenta vulgaria, floresq; & corolla plurima circum tempora: Illinc famelica offensio. At enim prior contentio emicare cœpit mentibus fervidis. Ea certaminis buccina. Mox æquali vociferatione congrediuntur: ac pro spiculo denudata dextra pugnat: rara maxilla absq; plaga: raro alicui vel nemini incolumes nares per omnem dimicationem. Modò cerneres in omnibus turmis facies mutilatas, vultus diversos, atque ossa divisa fractis malis, pugnosque oculorum cruore perfusos.*

Odit uterq; locus; cùm solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac Ducibus; ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa & compita mensis,
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus intereà Sol invenit. Horrida sanè
Ægyptus: sed luxuriâ quantum ipse notavi,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde quòd & facilis victoria de madidis &
Blæsis, atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, & vice teli
Sævit nuda manus: paucæ sine vulnere malæ:
Vix cuiquam aut nulli toto certamine nasus
Integer. Aspiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.

ANNOTATIONES.

39. *Alterius populi.* l Omborum Diis suis sacros & festos dies celebrantium.

40. *Inimicorum primoribus.* l Tentyritis.

43. *Pervigilique toro, &c.* l Lecto discubitorio, quo pervigiles epulas ex more agebant, genioque indulgebant per continuos dies septem atque noctes.

44. *Septimus intereà.* l Quidam legunt, *interdum.*

45. *Ægyptus.* l Ea regio, in qua sunt urbes prædictæ, & in qua ego præsens vidi quæ refero, inquit Juvenalis: quem proinde constat in Ægypto fuisse.

46. *Canopo* l Vide Sat. 1. v. 26. Annot.

47. *Adde quòd & facilis victoria.* l Victoriæ de Ombis tum ebriis reportandæ facilitas hostes eorum Tentyritas movit ad eos impetendos & lacessendos, ex invidia scilicet.

De madidis. l Unguento perfusis, ex more & lascivientibus.

48 *Blæsis.* l Aristot. in Problemat. scribit linguam vinolentis oberrare, vel quòd uti totum corpus, sic & lingua titubat: vel quòd linguæ caro mollis instar spongiæ, madescendo ampliatur, hincque ob molem tardior non ita sincerè verba exprimit.

Inde virorum. l Ex parte Omborum.

49. *Nigro tibicine.* l Mauro, Æthiope, tibiâ ludente, Ombi saltabant ad numerum.

51. *Hinc jejunum odium.* l Contrà verò Tentyritæ jejuni, & infesti.

52. *Hæc tuba rixæ.* l Velut Classicum.

57. *Alias facies.* l Immutatas ac deformatas vulneribus & cruore.

58. *Oculorum sanguine.* l Quos eruerint, aut foderint, aut cruentârint.

Ludere

Ludere se credunt ipsi tamen, & pueriles
Exercere acies, quòd nulla cadavera calcent.
Et sanè quò tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, & jam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditione
Tela; nec hunc lapidem, quali se Turnus, & Ajax;
Vel quo Tydides percussit pondere coxam
Æneæ; sed quem valeant emittere dextræ
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.
Ergo Deus quicunque aspexit, ridet & odit.
A diverticulo repetatur fabula. Postquam
Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis.

Isti nihilominùs jocari se arbitrantur, & certamina puerorum agitare, quoniam cadavera nulla preterunt. Et certè quorsum tot millia populi dimicantis, si cuncti superstant? Itaque gravior fit incursus: jamque ordiuntur jacere lapides per terram collectos demissis brachiis, promta seditiosorum arma. Neque verò id saxum, quo se Turnus atque Ajax defenderunt, *aut quâ mole Tydei* filius *cecidit Æneæ coxendicem, sed qualem vibrare queant manus iis dispares, avoque nostro procreatæ. Illa enim progenies jam diminuebatur, Homero superstite. Modò humus gignit homines improbos & parvos. Numen igitur quodlibet viderit, deridet atque aversatur. A digressione sermo revocetur. Posteaquàm auxiliaribus* copiis *roborati* sunt, *acies una ferrum distringere aggressa est, atque inimicis telis prælium redintegrare.*

ANNOTATIONES.

60. *Nulla cadavera calcent.* l Nemine adhuc occidato, cujus cadaver pedibus conculcent.

61. *Et sanè quo tot*, &c. l Ironia.

62. *Domestica seditione tela.* l Consueta, familiaria.

Virgil. Æneid. 1.

Jamque faces & saxa volant.

65. *Nec hunc lapidem.* l Neque verò tantum audent, quantum olim Turnus, Ajax, Diomedes. Illi torquebant ingentem unum; illi heroibus inferiores non nisi leviores multos poterant torquere.

Turnus. l Adversùs Æneam intorsit saxum Turnus: illud autem ingens, immane, limitem ingo positum dicit Virg. Æneid. 12. sub finem.

Ajax. l Hic singulari certamine cum Hectore commissus. Iliad. 7.

66. *Tydides.* l Diomedes Tydei filius Æneam graviter vulnerat, cit. Iliad.

69. *Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.* l Homer. Iliad. 5. v. 303.

Τὸν δ' οὐδ' ἄνδρε φέροιεν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Quem imitatus Virgil. Æneid. cit.

Vix illud lecti bis sex cervice subirent;
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

S. Augustin. de Civit. Dei Lib. 15. cap. 9. *Non credunt*, inquit, *magnitudines corporum tunc fuisse longè ampliores, quam nunc sunt* ---------- *Sed incredulos convincunt nudata per vetustatem, seu per vim fluminum, varioscque locos sepulchra, ubi incredibilis magnitudinis ossa mortuorum apparuerunt. Vidi ipse non solus, sed aliquot mecum, in Uticensi littore, molarem hominis dentem tam ingentem, ut si in nostrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuisse: sed eum gigantis alicujus fuisse crediderim.* ---------- Plinius Secundus commemorat naturam ferre minora corpora, idque Homerum sapè carmine conquestum, &c. Plin. Lib. 7. cap. 16. ita scribit: *Cuncto mortalium generi minorem in dies mensuram fieri propemodùm observatur.* ---------- *Sub Divo Claudio Principe visus Arabs quidam nomine Gabbara novem pedes altus. Orestis corpus septem cubitos habuit. In Creta terræ motu rupto monte, inventum corpus quadraginta sex cubitorum, quod alii Orionis, alii Oti fuisse aiunt*, &c. Gellius Lib. 3. cap. 13. sic habet: *Herodotus homo fabulator, Histor.* 1. *scribit inventum esse sub terra Orestis corpus cubita longitudinis habens septem, quæ faciunt pedes duodecim cum quadrante: nisi si (ut Homerus opinatus est) vastiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum; & nunc quasi jam senescente mundo, rerum atque hominum decrementa sint.* Cœl. Rhodig. Lib. 18. cap. 31. *In fluvii Orontis alveo*, inquit, *repertum est cadaver Indi cujusdam Orontis nomine, cubitos undecim longum, & amplius.*

71. *Ridet, & odit.* l Odit malos, ridet pusillos.

72. *A diverticulo repetatur fabula.* l Relinquamus Turni, Ajacis, ac Diomedis Historiam, & ad nostram redeamus.

Tum *qui Tentyra habitant palmetis umbriferis proxima, urgent cunctos dorsum præcipiti fugæ dantes. Istic quispiam corruit* præ *metu immodico properans aufugere; & comprehenditur. Hunc verò multas in partes & frustula discerptum, ut unus exanimis pluribus satis esset, integrum devoravit superior multitudo, arrosis* etiam *ossibus: neq; fervente cacabo verubusve coxit: Ita diuturnum ac lentum existimavit caminum operiri, crudo corpore* satis *gaudens. Inde fas est latari, quòd non ignem polluerit, quem è suprema cœli regione ablatum terris dedit Prometheus. Congratulor elemento: teque gaudere arbitror. At qui mandare cadaver haud dubitavit, nihil unquam deglutivit eâ carne jucundius. In tali enim facinore, ne sciscitetis & ambigas utrum prior ingluvies delicias captârit: at qui postremus accessit, ductis humi digitis quidpiam delibat è cruore* hominis *jam integro cadavere devorati. Vascones, ut ferunt, cibis ejusmodi vescentes vitam in longius traxerunt. At res absimilis. Hic enimverò,*

Terga fugæ celeri præstantibus omnibus instant
Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.
Labitur hîc quidam nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
Frusta ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba; nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum usque adeò, tardumque putavit
Expectare focos, contenta cadavere crudo.
Hinc gaudere libet, quòd non violaverit ignem,
Quem summâ cœli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. Elemento gratulor, & te
Exultare reor. Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nihil unquam hâc carne libentiùs edit.
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula senserit: ultimus autem
Qui stetit absumpto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, ut fama est, alimentis talibus usi
Produxere animas: sed res diversa; sed illic

ANNOTATIONES.

75. *Terga fugæ celeri*, &c. l Ombis universis fugæ se dantibus instant armati Tentyritæ, in quorum terra crescunt palmæ complures.

76. *Palmæ.* l Vide multa scitu digna de palmis, apud Herodot. Lib. 4 Plutarch. Nat. Quæst. Plin. passim. Athen. Lib. 2, & 14. Cœl. Rhodig. Lib. 5. cap. 6, &c.

77. *Labitur hic quidam.* l Unus ex Ombis fugiens cecidit, & ab hostibus captus est.

81. *Nec ardenti decoxit aheno*, &c. l Humanam verò carnem tam avidè appetiverunt, ut nec elixam nec assatam, sed crudam voraverint.

84. *Ignem.* l Quem velut sacrum gentes multæ coluerunt. Vide Cic. 4. Acad. Quæst. n. 118. de Nat. Deor. 3. de Leg. 2. n. 20. Plutarch. de Placit. Philos. 1. cap. 3. & de facie in orbe Lunæ. Herodot. Lib. 3. paulò post initium. Cœl. Rhodig. Lib. 15. cap. 14, & 15. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 26, &c.

85. *Prometheus.* Vide Sat. 4. v. 133. Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 19, 20, & 21, &c.

86. *Elemento gratulor.* l Igni gratulor quòd non sit violatus, coquendo carnes humanas, quibus impii Tentyritæ satiarentur.

Et te exultare reor. l Te, ô Volusi, credo mecum sentire & lætari.

89. *Ne quæras, & dubites, an*, &c. l Ne dubites voracibus illis anthropophagis cibos impios maximè jucundos fuisse, cùm de corpore hostili epulati sunt: quandoquidem is qui tardè venerat, saltem cruoris guttas humi colligit, & abligurit mirâ cupiditate. Nam primi non carnes solum absumpserant, sed & ossa corroserant.

93. *Vascones, ut fama est*, &c. l Ex comparatione exaggerat crudelitatem Ægyptiorum.

Vascones. l Hi pridem Tarraconensis Hispaniæ populi eam tenebant regionem, quæ sita est Iberum fluvium inter & Pyrenæos montes, & Navarra modò nuncupatur. Subinde verò in Galliam transgressi Aquitaniæ partem occupârunt: eique suum indidêre nomen, vernaculè, *la Gascogne.*

Alimentis talibus usi. l Corporibus humanis in summa quidem necessitate victitârunt. Alii legunt, *Alimentis talibus olim.*

Fortunæ

Fortunæ invidia eſt, bellorumque ultima, caſus
Extremi, longæ dira obſidionis egeſtas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miſerabile debet
Exemplum eſſe cibi: ſicut modò dicta mihi gens
Poſt omnes herbas, poſt cuncta animalia, quicquid
Cogebat vacui ventris furor hoſtibus ipſis
Pallorem, ac maciem, & tenues miſerantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua. Quiſnam hominum veniam dare, quiſve Deorum,
Urbibus abnuerit dira atque immania paſſis;
Et quibus ipſorum poterant ignoſcere manes,
Quorum corporibus veſcebantur? Meliùs nos
Zenonis præcepta monent. Nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat. Sed Cantaber undè
Stoïcus, antiqui præſertim ætate Metelli?

ſortis malignitas eſt, atque militia ſummum infortunium; *ad rumna ultima*, atque *diuturna obſeſſionis ſæva inopia. Nam iſtius alimenti exemplum quod modo affertur, debet cenſeri miſeratione dignum. Quemadmodùm populus mox à me nominatus, poſt cuncta elera, poſt animantia univerſa, quodcumque adigebat abdominis jejuni rabies, ipſis hoſtibus miſericordiâ* commotis ob *pallorem, ac tabem, exileſque artus, aliorum membra* per *eſuriem laniabant, prompti etiam edere propria. Ecquis mortalium, aut quis Numinum recuſarit ignoſcere civitatibus ſæva perpeſſis & inhumana; quibus etiam indulgere potuiſſent eorum manes quorum cadaveribus paſcebantur? At ſanctiùs nos iuſtituunt Zenonis documenta. Nam negat univerſa quævis agenda pro vita cenſet. Verùm quomodò Metelli præcipuè?*

Cantaber Stoïcus foret, avo priſci

ANNOTATIONES.

96. *Longa dira obſidionis egeſtas.* I Quando nempè Calaguris, hodie *Calahorra*, urbs in Vaſconum finibus, ad Iberum fluvium, à Pompeio & Metello obſeſſa, atque ad extrema redacta eſt; cum à Sertorianis teneretur. Strabo, Plutarchus, Appianus, L. Florus, Lib. 3. cap. 22. ita ſcribit: *In fame nihil non experta Calaguris.* Et Valer. Maxim. Lib. 7. cap. 6. *Numantinos in dira fame humanorum corporum dapibus uſos, ſupergreſſa eſt Calaguritanorum execrabilis impietas: qui quo perſeverantiùs interempti Sertorii cineribus fidem præſtarent, Cneii Pompeii obſidionem fruſtrantes; quia nullum jam ſupererat animal in urbe ipſorum, uxores ſuas ac natos ad uſum neſaria dapis verterunt*, &c.

102. *Membra aliena.* I Vel ab hoſtibus, vel ab ipſiſmet occiſorum.

Eſſe parati & ſua. I Nam quidam inediâ peſſi brachia ſua nonnunquam arroſêre.

104. *Urbibus.* I Calaguri, Numantiæ, Saguntini. Alii legunt, *Viribus*; id eſt, virilibus animis, vel viris fortibus.

105. *Manes.* I Vide Perſ. Sat. 5. v. 152. Annot.

106. *Meliùs nos*, &c. I Nolim tamen excuſare omninò Vaſcones, inquit Juvenalis, qui potiùs debebant mori quàm cibis tam impiis vitam producere. Nos certè Romani melius inſtituti, ſentimus cum Zenone, & ſummum credimus nefas animam præferre pudori, neque ob vitam perdere velimus vivendi cauſas, ſcilicet honeſtatem, humanitatem, pietatem. Seneca Epiſt. 72. *Non omni pretio vita emenda eſt*, inquit. Et Plin. Lib. 28. cap. 1. *Vitam quidem non adeo expetendam cenſemus, ut quoque modo protrahenda ſit. Quiſquis es talis, æquè moriere, etiam cum obſcœnus vixeris aut nefandus.*

107. *Zenonis.* I Stoicorum Principis. Vide Laërtium, &c.

108. *Sed Cantaber undè Stoïcus.* I Undè verò ſapientiam Stoicorum accepiſſet barbara gens? Non ergo mirum ſi tale facinus perpetrare non exhorruerit.

Cantaber. I Vaſconibus in Iberia finitimus eſt. Metonym. Biſcaïa vocatur nunc, quæ dudum Cantabria.

Stoïcus. Vide Sat. 13. v. 121.

109. *Metelli.* I Hic à Pompeio miſſus in Iberiam ad expugnandum Sertorium. Appian. Lib. 1. & Florus cit. *Cum Romana res*, inquit, *uno Imperatore non poſſet tanto hoſti, (Sertorio) reſiſtere, additus eſt Metello Cn. Pompeius*, &c. *Antiqui*, verò dicit, quia Metelli alii exinde floruerunt.

Nunc

Jam verò mundus omnis possidet Græcas & nostrates Athenas. Gallia diserta Britannos oratores erudiit: & Thule modò consultat de Rhetorica magistro mercede accersendo. Nihilominùs ea præstans natio, de qua locuti sumus, & Saguntini robore & fidelitate similes, damno verò superiores, quidpiam ejuscemodi liberant culpâ. At Ægyptus altari Mœotico crudelior est. Hac enim quæ dirum sacrificium instituit Taurica homines mactat solum, si quidem existimes fidem mereri qua ferunt poëmata: nihil amplius aut gladio pejus metuit victima. Jam verò qua calamitas

Nunc totus Graias, nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos:
De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute atque fide, sed major clade Saguntus,
Tale quid excusat. Mœotide sævior arâ
Ægyptus. Quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines (ut jam quæ carmina tradant
Digna fide credas) tantùm immolat: ulterius nil
Aut gravius cultro timet hostia. Quis modò casus

ANNOTATIONES.

110. *Nunc totus Graias, nostrasque habet orbis Athenas.* l Ubique jam disseminata sunt sapientiæ instituta, literæque tam Græcæ quàm Latinæ: nemo igitur potest ampliùs ignorantiâ vel barbarie excusari, si quid peccet contra humanitatem. Cic. pro Flacco. *Adsunt Athenienses, undè humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges orta, atque in omnes terras distributæ putantur.*

111. *Gallia causidicos*, &c. l E Gallia transierunt in Britanniam disciplinæ liberales & Philosophiæ documenta: sicut è Græcia in Italiam & Ægyptum profecta sunt, *&c.*

Facunda. l Vide Sat. 1. v. 44. & Sat. 7. v. 148. ibique Annot.

Britannos. l Vide Sat. 2. v. 161. Annot.

112. *De conducendo loquitur*, &c. l Ipsa Thule ad mundi fines posita vult conducere præceptorem, à quo erudiatur. Hyperbole.

Thule. l Hanc Ortelius Norvegiæ tractum esse dicit: Aliis est Insula Oceani Septentrionalis, nunc Islandia, *ultima Thule*, dicta Virgilio. *De Thule obscura est historia*, inquit Strabo, *propter ejus in ultima loca remotionem: hanc siquidem ad Septentrionem expositam locant.* Hæc ab Europæis frequentari cœpta circa annum Christi millesimum: longa est leucas Gallicas ducentas, lata circiter centum. Regi Daniæ paret. Montem Hecla habet ignivomum, & Dæmonum spectris, ut referunt, terribilem. De hoc si vacat & lubet, miranda multa lege apud Philipp. Camerar. Medit. Histor. cap. 16.

113. *Nobilis ille tamen populus.* l Vascones fide & virtute clari.

114. *Major clade Saguntus.* l Hæc urbs Hispaniæ Tarraconensis olim præclara, nec hodie ignobilis in Regno Valentiæ, vulgò, *Morvedre.* *Major clade*; quoniam Saguntini, cùm essent Romanis fœderati, octo menses Annibali repugnârunt, tandem extrema passi, incenso rogo, se suaque maluerunt igne comburere, quàm se hosti dedere, à quo expugnari se animadvertebant. Abiit in proverbium *Saguntina fames.* Polyb. Lib. 3. Tit. Liv. Lib. 21. Plin. Lib. 7. cap. 3. ita scribit: *Est inter exempla, in uterum protinùs reversus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.*

115. *Mœotide sævior arâ.* l Ad quam homines mactabantur. Mœotis palus, seu lacus, aut potiùs sinus Sarmatici maris, Tanaïm omnem recipit. Euxino Ponto per Bosphorum Cimmerium jungitur: rigat Tauricam regionem seu Chersonesum, ubi pridem hospites & advenas Dianæ immolare mos & fas erat. Quod perseverâsse aiunt usque ad Oreftis ac Pyladis adventum, quos agnoscens Iphigenia ibi tum sacrificula, inito cum iis consilio, Dianæ simulacrum inde aufugiens rapuit, atque Ariciæ consecravit.

116. *Taurica.* l Hæc primùm *Gazaria:* pòst occupantibus Tauris Scythiæ populis, *Taurica*; hodie, *Tartaria minor*, Mœotico & Euxino mari circumfunditur.

Nefandi sacri inventrix. l Tauricæ Chersonesi Rex Thoas id nefas instituit.

117. *Quæ carmina tradunt.* l Vide Euripid. Trag. Iphigen. in Tauris.

Homines tantùm immolat. l Tantùm immolat, non etiam laniat dentibus ac devorat, ut faciunt Ægyptii, barbaris proinde omnibus immaniores.

119. *Quis modò casus impulit hos?* l Iterùm ex collatione crimen Ægyptiorum auget. An, inquit, necessitas impulit? Imò crudelitas.

Impulit

Impulit hos? Quæ tanta fames, infeſtaque vallo
Arma coëgerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? Anne aliam terrâ Memphitide ſiccâ
Invidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Quam nec terribiles Cimbri, nec Brittones unquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hâc ſævit tabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et brevibus pictæ remis incumbere teſtæ.
Nec pœnam ſceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares ſunt
Et ſimiles ira atque fames. Molliſſima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit. Hæc noſtri pars optima ſenſûs.
Plorare ergo jubet cauſam lugentis amici,
Squalloremq; rei, pupillum ad jura vocantem
Circumſcriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cùm funus adultæ
Virginis occurrit, vel terrâ clauditur infans,

iſtos coëgit? Qua tam gravis inedia, & quis exercitus aggere contrarius adegit moliri portentum adeò execrabile? Numquid offenſionem diverſam crearent, Nilo intumeſcere abnuenti, ſi aruerit ſolum Memphiticum? Quâ rabie nunquam ſævierunt aut Cimbri truces, aut Aremorici, feroceſque Sarmatæ, vel crudeles Agathyrſi, eâ ſævit inepta bello & ignava plebs, aſſueta lembis teſtaceis exigua vela expandere curtoſque remos fictilis colorati impellere. Neque reperies crimini punitionem, neque pœnas idoneas conſtitues illis gentibus, in quarum animo odium & eſuries æqualia ſunt atq; parilia. Præcordia tenerrima donare ſe hominibus oſtendit natura, quæ donavit fletus. Ea portio præcipua noſtra indolis. Itaque præcipit flere cauſam familiaris dolentis, & ſordes rei, atque *pupillum defraudatori diem dicentem, cujus crines virginales ambiguum reddunt vultum lacrymis deſtuentem. Juſſu naturæ ingemiſcimus quando* nobis *obviam fiunt exequiæ puellæ grandioris, aut* cùm *puerulus humo conditur,*

ANNOTATIONES.

120. *Quæ tanta fames, infeſtaq; &c.* l Ut Vaſcones, Numantinos, &c.

121. *Monſtrum.* l Monſtroſum ſcelus.

122. *Anne aliam.* l Quid pejus committere potuiſſent ad irritandum Nilum, ut eo offenſus, impiamque terram averſatus, jam nollet exundans illam fœcundare?

Memphitide. l Synecdoche, pro Ægypto, cujus urbs Memphis pyramidibus celebrata Martiali, *&c.*

123. *Nilo.* l De hoc anteà non ſemel.

124. *Cimbri.* l De his Sat. 8. v. 249.

Brittones. l Galliæ Celticæ Gens apud Sidonium, apud Cornel. Tacitum verò Germaniæ populi.

125. *Sauromatæ.* l Vide Sat. 2. v. 1.

Agathyrſi. l Sarmatæ populi, dicti ab Agathyrſo Herculis filio. Horum fuiſſe regionem, ubi nunc eſt Moſcovia, dicunt nonnulli.

126. *Imbelle & inutile vulgus.* l Tentyritæ præ illis populis ignobiles tale audent facinus, quale nunquam alii ulli.

127. *Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis.* l Teſtaceis ſcaphis ac naviculis Nilum flumen enavigantes. Strabo Lib. 17.

130. *In quorum mente pares ſunt — ira atque fames.* l Qui per iram ea committunt infanda, quæ ſola fames admittit, & quodammodo excuſat.

133. *Hæc noſtri pars optima ſenſûs.* l Humanæ propria eſt indolis miſeratio.

135. *Squalloremque rei.* l Solebant rei veſtium affectare ſordes & ſquallorem, ut miſericordiam excitarent Judicum.

136. *Circumſcriptorem.* l Tutorem, qui pupilli bona fraude ſurripuit. Vide Satir. 10. v. 222.

137. *Ora puellares, &c.* l Capilli more puellarum oblongi & paſſi dubitare faciunt, ſitne puer an puella.

138. *Adultæ virginis.* l Jam nubilis puellæ immaturo fato ſublatæ.

etiam minor flammâ pyra. Nam quis probus vel dignus tadâ secretâ, qualem cupit esse sacrificulus Cereris, arumnas quaslibet à se remotas putat? Illud nos distinguit à grege mutorum: proindeque soli animum honore dignum adepti, & divina comprehendentes, idoneiq; discendis tractandisq; artibus, eruendum ab Cœli palatio duximus animum, quo carent pecudes ad humum conversæ & aspicientes. Orbis primordio communis creator iis solum animus concessit, nobis verò *mentem etiam, ut par charitas nos cogeret implorare opem, ac prabere, dispatos congregare in civitatem, antiqua è sylva discedere.*

Et minor igne rogi. Quis enim bonus, aut fac dignus
Arcanâ, qualem Cereris vult esse Sacerdos,
Ulla aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideò venerabile soli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendisq; artibus apti,
Sensum à cœlesti demissum traximus arce,
Cujus egent prona, & terram spectantia Mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantùm animas, nobis animum quoque; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare juberet,
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto

ANNOTATIONES.

140. *Minor igne rogi.* | Junior, quàm ut fas esset cremari corpusculum. Plin. Lib. 7. cap. 16. *Editis infantibus primores septimo mense gignidentes haud dubium,* inquit, ——— *Priusquam genito dente cremari, mos gentium non est.* Et cap. 54. *Cremare apud Romanos non fuit veteris instituti. Terrâ condebantur* ——— ——— *Nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus,* &c. Aiunt mortuos infantes in suggrundariis condi solere. Fab. Planciad. Fulgentius Expos. Serm. antiq. sic habet: *Suggrundia antiqui dicebant sepulchra infantium, qui necdum quadraginta dies implessent: quia nec busta dici poterant, quia ossa qua comburerentur non erant: nec tanta cadaveris immanitas, qua locus tumesceret, undè Rutilius Geminus Astyanactis ait: Melius suggrundarium misero quæreres, quàm sepulchrum.*

Face dignus arcanâ, qualem Cereris, &c. | Dignus initiari vel interesse Sacris Cereris, quæ noctu peragebantur ardentibus lampadibus & faculis, in memoriam Cereris, quæ Proserpinem filiam accensâ face quæsierat. Porrò, ut jam alibi notavimus, Eleusina seu Cerealia illa solos castos admittebant: tumque probitas integritasque alicujus Sacerdoti probabatur, si face non extinctâ cucurrisset. Vide Sat. 6. v. 50.

Claudian.

——— *Sanctasque faces extollit Eleusis.*

Ovid. Fast. 4.

Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris sacris nunc quoque tada datur.

142. *Ulla aliena sibi credat mala:* | Qui sibi non credat posse accidere, quod accidere alii videt.

Terent.

Homo sum, humani nihil à me alienum puto.

Separat hoc nos, &c. | Naturalis pietas discernit homines à pecudibus.

146. *Sensum à cœlesti demissum traximus arce.* | Cic. Tusc. 1. n. 66. *Animorum nulla in terris origo inveniri potest* ——— ——— *Ita quicquid est illud quod sentit, quod sapit, quod vult, quod viget, cœleste & divinum est, ideóque æternum,* &c.

Virgil.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

Horat.

Divina particulam aura.

147. *Cujus egent prona.* | Cic. de Natura Deorum: *Figuram quoque corporis habilem & aptam ingenio dedit. Nam cùm cæteras animantes Deus adjecisset ad pastum, solum hominem erexit & ad cœli quasi cognitionem, domicilii unde descenderat, excitavit.*

Ovid.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, &c.

149. *Tantùm animas.* | Vegetantem, sentientem.

151. *Dispersos trahere in populum.* | Cic. Tusc. 5. n. 5. *Tu urbes peperisti; tu dissipatos homines in societatem vitæ convocasti: tu eos inter se primùm domiciliis, deinde conjugiis, tum literarum & vocum communione junxisti,* &c.

Horat. Lib. 1. Sat. 3.

Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.

De

De nemore, & proavis habitatas linquere ſylvas;
Ædificare domos, laribus conjungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limine ſomnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere civem;
Communi dare ſigna tubâ, defendier iiſdem
Turribus, atque unâ portarum clave teneri.
Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? Quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabidâ cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt, cùm raſtra & ſarcula tantùm
Aſſueti coquere, & marris ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios excudere fabri.
Aſpicimus populos quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem, ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi. Quid dicerer ergo,
Vel quò non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abſtinuit qui

& nemora deſerere majoribus habitata, ades conſtruere, domui noſtræ domum alteram addere, ut mutua contiguo domicilio fidentia ſecurum conferret ſoporem, armis tueri civem, proſtratum, vel grandi plagâ titubantem; public buccinâ claſſicum canere, iiſdem protegi turribus, unâque includi forium clave. At nunc major eſt anguium conſenſio. Paribus noxis par bellua indulget. Quandonam leo valentior ademit vitam leoni? Qua in ſylva grandioris apri dentibus occiſus eſt unquam aper? Tigris India furibunda concordiam habet perennem cum tigride. Urſi feroces invicem conſentiunt. Homini verò parum videtur mortifera tela fabricaſſe incude nefaria, quando raſtros & ſarcula duntaxat excoquere ſoliti, atque marris & aratro fatigati veteres fabri haud noverant fabricare enſes. Cernimus gentem, cujus haud furori ſatis eſt quempiam trucidaſſe: verùm thoracem, lacertos, ora, quoddam eſſe alimentum putat. Ecquid igitur loqueretur, aut quò non ſecederet Pythagoras, ſi jam ea portenta conſpiceret, qui animantibus omnibus

ANNOTATIONES.

152. *Linquere ſilvas.* l Cic. de Invent. 1. *Fuit quondam tempus, cùm in agris paſſim homines ferarum more vagabantur, & ſibi victu ſerino vitam propagabant.* Horat. ad Piſones, v. 291.

Sylveſtres homines ——————
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, &c.

155. *Ut collata daret fiducia.* l Junctis ædibus vicinus vicino fert opem indigenti facilé.

158. *Unâ portarum clave teneri.* l Vide Athen. lib. 14. cap. 23. ubi ſatis lepidè Athenion artis opinariæ ſeu culinariæ tribuit ea omnia quæ apud Juvenalis humanæ rationi, & Philoſophiæ ſolidò attribuunt.

159. *Parcit cognatis maculis ſimilis fera*, &c. l Pardus pardo, tigris tigridi, lynx lynci non movet bellum; ſimiles notas, parem naturam ſervant: ſolus homo eſt homini lupus. Cicer. Offic. *Nulla tam deteſtabilis peſtis eſt, quæ non omnibus ab homine naſcatur*, Plinius in Proœmio libri 7. *Cætera animantia in ſua genere probe ſtant: Congregari videmus & ſtare contra diſſimilia; leonum feritas inter ſe non dimicat: ſerpentum morſus non petit ſerpentes: nec maris quidem bellua niſi in diverſa genera ſæviunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala.* Vide Senec. Epiſt. 104. & Brod. Miſcel. Lib. 3. cap. 28.

163. *Indica tigris.* l Vide Sat. 6. v. 270. & Sat. 8. v. 36. ibique annot.

168. *Gladios excudere.* l Alii legunt, *extendere.*

169. *Aſpicimus populos.* l Ægyptios, Tentyritas.

171. *Crediderint genus eſſe cibi.* l Id nefas perpetrare etiamnùm familiare eſt Caribis Americæ Meridionalis in Guajana regione populis, ut cùm aliquem ex hoſtibus ſuis bello ceperint, diſcerpant, & membra igne aſſata devorent.

172. *Quò non fugeret.* l Portentoſa nefandaque averſatus ſcelera.

173. *Pythagoras.* l Is Italicæ Philoſophiæ fuit Princeps. Floruit circa Olympiadem ſexageſimam, & ad annos Octoginta, vel, ut alii ſcribunt, nonaginta conſenuit. Ortus in Inſula

Tanquam

sicut homine temperavit, neque alvo legumentum quodlibet impertivit?

Tanquam homine, & ventri indulsit non omne legumen? 174

ANNOTATIONES.

Samo, post multas peregrinationes, venit in Italiam, & Crotonæ consedit, ubi discipulos illustres multos habuit. Mortuum Olympiade 70 dicit Euseb. Vide Laërtium, Lib. 8. Lactantium, Lib. 3, &c. Cicero Tusc. 1. n. 38. regnante Superbo Tarquinio in Italiam venisse testatur. Et Tusc. 4. n. 2. in Italia fuisse iisdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit. Tuscul. 5. n. 10. *Cùm in Italiam venisset, exornavisse eam Graciam, quæ magna dicta est, & privatim, & publicè, præstantissimis institutis & artibus.*

Animalibus abstinuit. 1 Cùm enim Pythagoras Metempsyhosim assereret, ab animatis cibis abstinebat, ne videretur in animam sævire humanam, quam è corpore hominis in corpus animalium transmigrare credebat, docebatque.

174. *Indulsit non omne legumen.* 1 Loquitur Juvenalis ex opinione eorum qui aiunt Pythagoram abstinuisse à fabis, item ab animantibus: de quibus Laërt. cit. Cicero Divin. 2. n. 119. *Faba quidem Pythagorei utique abstinuere, quasi verò eo cibo mens non venter inflatur.* Plutarchus, Sympos. Lib. 8. Problem. 8. scribit Pythagoreos omninò victimarum immolatarum carnes gustare solitos: piscem verò ab eis immolari nullum. Idem Orat. 1. de esu carnium, ait illos carnibus abstinuisse. Plinius Lib. 18. cap. 12. affirmat, *Fabâ sensus hebetari, gignique insomnia, atque idcirco Pythagoræ sententiâ damnatam; vel quod mortuorum animæ sint in ea; qua de causa parentando assumitur,* &c. Athenæus Lib. 4. cap. 17. ex Antiphane ait, Pythagoricos animati nihil solitos edere. At Lib. 7. cap. 16. scribit illos modicè aliis quidem animatis vescentes, quædam etiam sacrificantes, solos omninò pisces ne gustâsse quidem, nimirùm quia silentium colebant. Gellius, Lib. 4. cap. 11. sic habet; *Opinio vetus falsa occupavit & convaluit Pythagoram Philosophum non esitavisse ex animalibus, etiam abstinuisse fabulo, quem κύαμον Graci appellant* ..... *ex eadem item opinione M. Cic. Lib. de Divin. primo, hæc verba posuit: jubet igitur Plato ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit quod errorem animis perturbationemq; afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatum, ne fabâ vescerentur; quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius. Hæc quidem Cicero. Sed Aristoxenus Musicus, vir literarum veterum diligentissimus, Aristotelis auditor, in Libro quem de Pythagora reliquit, nullo sapius legumento Pythagoram dicit usum quàm fabis, quoniam cibus & subduceret sensim alvum ac lævigaret* ..... *Porculis quoque minusculis, & hædis tenuioribus victitasse refert idem Aristoxenus* ..... *Ac de animalibus etiam docet Alexis Poeta in Comœdiâ, quæ Pythagoræ vita inscribitur,* &c. Cæterùm frugales admodùm Pythagoram & Pythagoreos constat, atque pomis, oluscul is, interdum pane ac melle contentos fuisse. Athen. Lib. 10. cap. 5. & alib. Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 3. & Lib. 30. cap. 36. Idem Lib. 28. cap. 12. ita scribit; *Legimus in Graciæ thesauris, reddito Roma oraculo, ut Græciæ gentis prudentissimi ac fortissimi statuas erigerent, mox in foro Pythagoræ & Alcibiadis ex ære Icones dedicâsse.* Vide & suprà Sat. 3. v. 229.

SATIRA XVI.

O GALLE, quis possit fortunati militis commoda per-

QUIS numerare queat felicis præmia Galle,

ANNOTATIONES.

1. *Quis numerare queat, &c.* 1 *Expleditur Satira hæc plerisque, ac dicitur non esse Juvenalis,* inquit vetus Schol. & alii post eum multi. Veruntamen ex ea quædam tanquam Juvenalis afferri à Prisciano Lib. 8. & à Servio in 1, & 2. Æneid. non perperam observatum fit. Priscianus cit. Lib. 8. cap. 9. iterumque cap. 14. affert verba ista hujus Satiræ, 16. v. 2.

Si subeantur prospera castra.

Quicquid sit, in ea notatur militum petulantia, dum militiæ commoda referuntur. Aiunt verò

Militiæ

Militiæ? Nam ſi ſubeantur proſpera caſtra,
Me pavidum excipiat tyronem porta ſecundo
Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
Quàm ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samiâ genitrix quæ delectatur arenâ.
Commoda tractemus primùm communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus
Audeat: immò & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculos Medico nil promittente relictos.
Bardiacus Judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,

cenſere? Etenim ſi intrem caſtra felicia, profectò exoptârim ut *aſtro benigno meticuloſum me tyronem admittat janua. Nam magis poteſt hora ſortis proſpera quam ſi nos Martì laudent litera Veneris, ac mater quæ Samio gaudet ſabulo. Agamus primò de generalibus emolumentis, quorum hoc non erit infimum*, quòd *te percutere vereatur togâ indutus; quin etiam taceat ſi verberetur* à te: *vixque ſuſtineat Prætori monſtrare evulſos* ictu *dentes, atque atram carnem in vultu, turgentem*, ac *lividam*; *& oculos reſtantes, Medico nihil ſpondente. Iſta* verò *caſtigare cupienti donatur quæſitor bardiacus, calceus, ingenteſque ocreæ in excelſo tribunali.*

ANNOTATIONES.

...idam Satiram hanc à Juvenale ſcriptam in ...gypto, quò relegatus fuerat jam ſenex ſub ...ecie honoris ac præfecturæ cohortis, id agen... per invidiam hiſtrione Paride, quem offen...rat Sat. 7. v. 90. his verbis,

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio.

2. *Si ſubeantur proſpera caſtra.* l Si felicibus ...piciis militia ineatur, qualia mihi contige...t, inquit Juvenalis, certè præmia militiæ ...ta ſunt, ut ea contemplantem cupido arripiat ...irandi, etſi pavidus tyro fuerim. Iſtud verò ...it Juvenalis, ut ſignificet Paridi ſe non hoc ...ſilio cruciari, imò lætari; atque ut ipſi Paridi ...eſtiam & invidiam exinde creet.

3. *Porta.* l Duplex erat caſtrorum Porta. Al...a dicebatur *Prætoria*, quæ ad hoſtes ſpectabat: ...ra *Decumana*, per quam educebantur ad ...niam milites delinquentes. Vide Veget. de ...Milit. & Lipſ. de Milit. Rom.

4. *Plus fati valet hora benigni*, &c. l Ut mi...a ſit felix, plus valet ac facit benignus ſiderum ...ectus, & fatum proſperum, quàm ipſius Mar... favor tibi conciliatus per literas amicæ Ve...is, vel matris ejus Junonis commendatitias.

5. *Veneris.* l Vide initium Carm. Lucretii.

6. *Samiâ genetrix*, &c. l Juno Martis geni..., quæ colebatur apud Samum, quæque pro... Inſulam hanc diligebat. De Samo Vide ...3. v. 70. ibique Annot.

7. *Ne te pulſare togatus audeat.* l Hæc prima ...utilitas militantium, quòd eos civium nemo ...t offendere, imò quiſque timeat ac reve...ur.

...gatus. l Domi togam, militiæ ſagum gere...

9. *Diſſimulet.* l Nam conquerendo, & in ...rahendo militem, nihil proficeret, imò ſibi novam accerſeret injuriam à commilitonibus ejus qui pulſavit, partes ipſius per fas & nefas tuentibus.

10. *Prætori.* l Seu judiciorum ſeu caſtrorum Præfecto.

11. *Offam.* l Cicatricem, vibicem in vultu, carnis tumorem ac livorem ex percuſſione.

12. *Oculos Medico nil promittente relictos.* l Vel alterum, vel utrumque oculum ictu contuſum, tantùm non excuſſum; atque ita malè affectum, ut periculum ſit perdendi viſûs, nihilq; certæ opis ac ſalutis audeat ſpondere Medicus.

13. *Bardiacus judex datur*, l Quòd ſi togatus à milite læſus vindictam petat, nihil agit aut conſequitur: nam militem deferenti datur cognitor & judex militaris, qui proinde militi favet.

Bardiacus. l Vox deducta à Bardis Galliæ pridem populis; ſive legas, *Bardaicus*, cum Turnebo, & aliis; ſive *Bardiacus*, cum cæteris. Intelligendus itaque vel Judex militaris, barbarus Gallicus; vel amictus & lacerna ſine cucullo, craſſior, & villoſa, cujus in caſtris ad excubandum uſus frequens, quemadmodùm & bardocuculli, de quo Sat. 8. v. 145. Vide Turneb. Lib. 23, cap. 25. Vallam, &c. Martial. Lib. 4. Epigram. 4.

Laſſi bardiacus quod evocati.

14. *Calceus, & grandes*, &c. l Hinc videtur habitus deſcribi Centurionis, veſte caſtrenſi, de more, in tribunali ſedentis & negotia militum diſceptantis. Datur, inquit, Judex bardiacus, id eſt, bardiaco veſtitus, fortè & cucullo caput adopertus, caligatus, peronatus, ſuras grandes, ocreas, perones ac tibialia indutus, cujus vel aſpectus civem deterreat à litigando apud talem Judicem. Vide Sat. 3. v. ultimo.

Legibus

ritu veteri castrorum, atque instituto Camilli custodito, ne litem agat miles trans aggerem, ac longe à vexillis. Æquissima est ergo Centurionum disceptatio de milite: dabiturque mihi vindicta, si producatur ratio recta querimonia. Nihilominus omnis phalanx stat contra; atque turma universa summâ concordiâ obsistunt. Efficietis ut ultio fiat atrocior quam prior iniquitas. Erit igitur congruum animo Vagelli Mutinensis causidici, quando binas habes tibias, ladere tot caligatos, millia clavorum. Ecquis adeò sit alienus à civitate? Insuper quis ita Pylades, ut prodeat ultra vallum? Statim arescant fletus, neque urgeamus familiares detrectaturos.

Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul à signis. Justissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
Ultio, si justæ defertur causa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnesq; manipli
Consensu magno officiunt. Curabitis, ut sit
Vindicta gravior quàm injuria. Dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli,
Cùm duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clavorum. Quis tam procul absit ab urbe
Præterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrymæ siccentur protinùs, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.

ANNOTATIONES.

15. *More Camilli.* l II. Furius Camillus Dictator, in decennali Veiorum obsidione, edixit, ne miles extra vallum litigaret, nempè ut præsto quisque semper adesset, quoties erat cum hostò dimicandum. Vide Liv. Lib. 5. Plut. &c.

17. *Justissima Centurionum cognitio,* &c. l Illud Camilli institutum maximè justum est, & è re publicâ, ob rationem allatam: adeoque civis non habet quod conqueratur, si coram Centurione, & apud castra, litigandum est & agendum adversùs militem.

18. *Nec mihi deerit ultio,* &c. l Mihi verò militi à cive ad Judicem tracto etiam justè, non deerit ultio. Nam commilitones mei obstrepunt ne damner; ac si fortè damnatus fuero utpote nocens, at ultrix adest tota cohors, tamque malè accipit civem judicio victorem, ut eum pœniteat vicisse, & militi non indulsisse.

20. *Tota cohors tamen est inimica.* l Probè notat indolem militantium omnia per vim agentium, & ubique per fas & nefas vincere, ac nihil non sibi licere contendentium.

Cohors, Manipli. l Manipulus continebat viginti milites ac turbam scutatorum. De *Cohorte* dixi ad Sat. 1. v. 58. & alibi.

21. *Curabitis, ut sit.* l Videte igitur, ô cives quid agatis, adversùs militem litigando. Scilicet novam accersitis vobis injuriam priori graviorem. Quidam legunt: *efficiunt, curabilis ut sit vindicta & gravior,* &c. alii *plorabilis,* &c. textumque jungunt. Non valdè refert ad sensum, quoquo modo legas.

22. *Vindicta gravior quam injuria.* l Totius cohortis omniumque manipulorum vindicta est gravior, quàm injuria ab uno milite accepta pro qua litigatur.

Dignum erit ergo, &c. l Ergo qui militem offenderit, vel offensus accusabit ac deferet, is tam stultus ac temerarius existimandus est, qualis erat declamator ille seu causidicus Mutinensis, qui quaslibet causas suscipiebat, malas etiam ac periculosas.

23. *Mutinensis.* l Oriundi è Mutina, quæ urbs est Longobardiæ in Italiâ. Hodiè vulgò *Modena,* Ducatûs titulo fulget. Quidam legunt *Mulino,* id est, bruto ac stolido.

24. *Cum duo crura habeas,* &c. l Id est, cùm integro & sano sis corpore, stultè agens si invidiam & offensionem tibi crees militum qui te mutilarent, & crus alterum vel utrumque frangerent, iracundi ut sunt & ad ultionem prompti.

Tot caligatos, millia clavorum. l Tot millia indutos caligis ac tibialibus clavatis. Vide Sat. 3. v. 248. Ibique Annot. Item Turneb. Lib. 4. cap. 7. ubi militum caligæ clavis suffixæ erant, inquit. Legunt alii, & corrigunt ad rem satis: *Tot caligas, tot millia clavorum.*

25. *Quis tam procul absit ab urbe?* l Quis tam imperitus rerum urbanarum, tamque moris & insolentiæ militum ignarus?

26. *Quis tam Pylades?* l Quis tam amicus alicui, ut tot pericula pro eo sponte velit inire, litiganti contra militem opem ferendo, ad usque castra comitando, &c. sicut Pylades Oresti ubique adfuit, omnium periculorum consors ac particeps, pro quo etiam morti sese obtulit apud Tauricam regionem. De quo vide Eurip. Iphigen. in Tauris.

Molem aggeris ultra ut veniat. l Transeundo vallum, intra castra pergat ad jus, ut antè annotatum.

27. *Lacryma siccentur.* l Ergo meluis erit ceptam à milite injuriam dissimulare, nec sollicitare amicos ut præstent nobis officium periculosum. Nam certè illi rerum gnari

Da teſtem, judex cùm dixerit: audeat ille
Neſcio quis, pugnos vidit qui, dicere, Vidi;
Et credam dignum barbâ, dignumque capillis
Majorum. Citiùs falſum producere teſtem
Contra Paganum poſſis, quàm vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum vetulo coluit plus annua libo,
Debitor aut ſumptos pergit non reddere nummos,
Vana ſupervacui dicens chirographa ligni:
Expectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi; ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties ſubſellia tantùm
Sternuntur; jam facundo ponente lacernas
Cæditio, & Fuſco jam micturiente, parati

Quando cognitor juſſerit, adduc teſtem; qui pugnos conſpexit, quiſquis iſte, ne dubitet affirmare, Vidi; atq; illum putabo dignum barbâ, dignumque capillitio antiquorum. Mendacem teſtem faciliùs dare queas adversùs ruſticum, quàm veracem adversùs bona, atque adversùs honorem bellatoris. Cætera jam munera, cæteraq; jurisjurandi commoda obſervemus. Si mihi nequam vicinus abſtulit vallem vel agrum prædii majorum; vel mediis è finibus ſanctum eruit lapidem, quem quotannis coluit mea puls cum ingenti placentâ: vel ſi debitor perſeverat non reſtituere pecuniam acceptam, affirmans falſa chirographa inutilis ligni, opperiri cogar *annum qui plebis univerſa controverſias incipiat. Tum verò ſexcenta etiam moleſtiæ, ſexcenta dilationes erunt ſuſtinendæ. Toties tribunal duntaxat paratur. Nunc diſerto Cæditio pallium abjiciente, & Fuſco dum mingente, inſtructi*

ANNOTATIONES.

ejusabunt ſe ac detrectabunt vel nos ad caſtra comitari militem delaturos, vel contra illum dicere teſtimonium, vel cauſam noſtram agere apud Centurionem, obſtrepente interim ac minas jactante universâ cohorte & omnibus manipulis: quemadmodùm anteà dictum eſt.

29. *Da teſtem, judex cum dixerit.* l Legunt alii, *quem dixerit.*

31. *Dignum barbâ, &c.* l Antiquæ virum fidei, & virilis conſtantiæ, quales erant majores noſtri, cùm mos nondum eſſet barbam tondere. De hoc nos alibi.

33. *Paganum.* l Vide Annot. ad Sat. 14. v. 154. & Turneb. Lib. 2. cap. 3. Porrò ſubinde Pagani ſunt appellati Ethnici & Idololatræ, ex quo, propagatâ jam Fide Chriſtianâ, illi urbibus pulſi in pagos ac villas ruſticas conceſſerunt.

35. *Præmia nunc alia, &c.* l Alia militum commoda, in litigando: deinde in jure condendi teſtamentum. Cœlius Rhodiginus Lib. 23. cap. 23. quærit cur militi ac viro forti tantum honoris tribuatur, pluſq; prærogativæ, quàm doctrinarum antiſtiri vel maximo: reſpondetq; ex Aristotelis ſententia, Rhetor. 1. eas virtutes cenſeri maximas, quæ noſcuntur aliis utiliſſimæ, & hinc juſtis viris pariter & fortibus plurimum deferri: quoniam altera virtus in pace, in bello altera prodeſſe præcellenter valet.

36. *Sacramentorum.* l Id eſt, militiæ, vel militum, qui ſacramento ſe obſtrinxerint apud imperatorem, bonam ſe Reipublicæ navaturos operam, neq; ante finita ſtipendia diſceſſuros.

Convallem ruris aviti, &c. l Agrum collibus ſeptum, ab avis & majoribus, hæreditario jure, vel teſtamento, ad me tranſmiſſum: prædium in valle ſitum.

38. *Sacrum effodit medio de limite ſaxum.* l Prorulit limitem agri, ſuo adjuncturus quod meò erat affixit. *Sacrum*: quia ſeparandis agris poſitus lapis Jovi Terminali ſacer habebatur.

39. *Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.* l Cujus agri cùm vetus ſim poſſeſſor, ex more Jovi ac Termino dudum ſacrifico quotannis, pultem & liba ſuper ſaxum ponens: idq; ex inſtituto Numæ Pompilii, qui frugum primitias Termino ſacrificari juſſit. Dionyſ. Halic. lib. 2.

40. *Debitor.* l Cui vel fœnore, vel mutuò credidi pecuniam.

41. *Vana ſupervacui, &c.* l Eundem verſum, & in hunc Annot. Vide Sat. 13. v. 137.

42. *Expectandus erit, qui,* &c. l Donec ad judicandum conveniant. Centumviri, qui ex tribubus triginta tribus adeòq; è toto populo electi. Hi porrò vix & rarò conveniebant; undè multa erant tædia perferenda litigantibus apud ipſos, de iis quorum cognitio ad eos pertinebat, v. g. de Depoſito, de Tutelis, de Finibus, &c.

Qui lites incohet, annus, &c. l Locum hunc aliter alii explicant; ſic verò è Servio: Expectandus cuique ſuus ordo, Anglicè, *HIS TURN, or LOT*; Gallicè autem, *le Rôlle.* Nam & tunc ob litium multitudinem, cauſæ per ſortem audiebantur, ut evitaretur tumultus. Plin. lib. 4. Epiſt. 16. *Proximè cùm dicturus apud Centumviros eſſem, adeundi mihi locus, niſi à tribunali, niſi per ipſos Judices non fuit: tantâ ſtipatione cætera tenebantur.*

44. *Subſellia tantùm ſternuntur.* l Paratur duntaxat & adornatur tribunal.

45. *Ponente lacernas Caditio.* l Dum Judex lacernam ponit ob æſtum, & frigus captat, veluti mox cauſas auditurus. Is verò tamdiu moratur, ut fruſtretur expectantes, & mora fatigatos cogat abire, infectâ re, quamvis paratos ad dicendum.

46. *Caditio.* l De eo Sat. 13. v. 197.

Fuſco. l Vide Sat. 4. v. 112. Hic Aurelius Fuſcus apud Martialem ut ebrioſus notatur.

Micturiente. l Locum hunc explicat id quod de ejuſmodi judicibus habet Macrob. Lib. 3. cap. 16.

diſcedimus, atque tardo fori ſabulo decertamus. Iis autem quos arma operiunt, accingit balteus, quodcunque libet iis litigandi tempus conceditur, neque deperditur negotium prolixâ controverſiæ morâ. Adde quòd unis bellantibus licet condere teſtamentum vivente genitore. Enimverò quæ ſunt bellicis acquiſita laboribus ſtatutum eſt haud cenſeri bonorum ſummâ, quorum univerſam parens adminiſtrationem poſſidet. Itaque Coranum vexillorum ſectatorem & militiæ ſtipendia obtinentem palpat genitor, licèt modò ſenio titubans. Illum juſta promovet opera, atque honeſto ſtudio ſua præmia dilargitur. Id profectò videtur intereſſe ipſius Imperatoris, ut qui ſtrenuus fuerit, ipſe ſit beatus; ut cuncti phaleris, cuncti etiam torquibus gaudeant.

Digredimur, lentâque fori pugnamus arenâ.
Aſt illis, quos arma tegunt & balteus ambit,
Quod placitum eſt, illis præſtatur tempus agendi.
Nec res atteritur longo ſufflamine litis.
Solis prætereà teſtandi militibus jus
Vivo patre datur. Nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſûs,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumque æra merentem,
Quamvis jam tremulus captat pater. Hunc labor æquus
Provehit, & pulcro reddit ſua dona labori.
Ipſius certè Ducis hoc referre videtur,
Ut qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem;
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

ANNOTATIONES.

C. Titius, inquit, *vir ætatis Luciliana, in oratione quâ legem Fanniam ſuaſit--- deſcribens homines prodigos in forum ad judicandum ebrios commeantes; quæque ſoleant ſermocinari inter ſe, ſic ait. Ludunt aleâ ſtudioſè unguentis delibuti---- ubi horæ decem ſunt, jubent puerum vocari ut comitium eat percontatum, quid in foro geſtum ſit; qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint: quot tribus juſſerint, quot vetuerint. Inde ad comitium vadunt ne litem faciant ſuam. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora, quam non impleant, quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt in comitium triſtes: jubent dicere: quorum negotium eſt, narrant: Judex teſtes poſcit: ipſius it mictum. Ubi redit, ait ſe audiſſe omnia: tabulas poſcit: litteras inſpicit: vix præ vino ſuſtinet palpebras.*

47. *Lentâque fori pugnamus arenâ.* l Metaph. à Circo, & gladiatoribus. Id eſt, vix litis finem videmus, adeò lentè omnia procedunt.

50 *Sufflamine.* l Dilatione remotâ impedimento. Quid ſit propriè *ſufflamen*, dixi ad Sat. 8. v. 148.

51. *Solis prætereà teſtandi militibus jus*, &c. l Nam filius-familias, etiamſi pater contentiat, teſtari non poterat niſi de peculio caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi. Juſtinian. de militari teſtamento. Ulpian. in Lege 2. Digeſt. in Teſtam. milit. ſic habet: *Militibus liberam teſtandi factionem primus quidem D. Julius Cæſar conceſſit: ſed ea conceſſio temporalis erat. Poſteà verò D. Titus dedit: poſt hoc Domitianus: Poſteà D. Nerva pleniſſimam indulgentiam in milites contulit: eamque & Trajanus ſecutus eſt.* Et infrà. *Exinde mandatis inſeri cœpit caput tale; cùm in notitiam meam pervenerit---------Simplicitati eorum* (militum) *conſulendum exiſtimavi, ut quoquo modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorum voluntas. Faciant igitur teſtamenta quomodo volent, faciant quomodo poterint: ſufficiatque ad bonorum ſuorum diviſionem faciendam nuda voluntas teſtatoris.*

54. *Coranum.* l Hunc de quo fortè Horatius Serm. Lib. 2. Sat. 5.

Captatorque dabit riſus Naſica Corano.

55. *Caſtrorumque æra merentem.* l Diu Romanos ſuis ſtipendiis militâſſe, ac poſteà mercedem è publico accepiſſe, alibi notavimus; nimirùm Sat. 3. v. 132. & enarrat Alex. ab Alex. l. 6. c. 22, &c.

56. *Quamvis jam tremulus captat pater.* l Pater jam ſenio licèt confectus filium captat militantem, ut ab eo nuncupetur hæres bonorum militiâ partorum. Tria veteribus fuere teſtamentorum genera: unum quod calatis comitiis fiebat: alterum quod per æs & libram, libripende adhibito, & emptore familiæ. Tertium militare ſeu procinctum vocabatur, cùm milites ituri in prælium, nullâ legum ſolemnitate; tribus aut quatuor adhibitis teſtibus, antequàm ſe accingerent ad dimicandum, hæredem ſibi nuncupabant, ſi quid in acie ſecùs eveniret. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 3.

57. *Hunc labor æquus provehit*, &c. l Prætereà milites per bellicos labores ad munera provehuntur, honores à Duce conſequuntur & præmia, phaleras, torques, armillas, coronas, *&c.*

58. *Ipſius certè Ducis hoc referre videtur*, &c. l Refert Ducis militantes honorari & locupletari. Nam donis ac donorum ſpe virtus excitatur militum, aliique ad militandum alliciuntur.

60. *Ut læti phaleris omnes, &c.* l Ut ſtrenui ſint omnes, adeóque donis militaribus exornentur. Plin. Lib. 33. cap 2. *Romani auxiliares & externos torquibus aureis donavêre: at cives non niſi argenteis.* Agellius Lib. 2. cap. 11. refert *Lucium Sicinium Dentatum, ob eximiam virtutem appellatum Achillem Romanum, pugnaſſe in hoſtes centum & viginti prœliis: cicatricem averſam nullam, adverſas quinque & quadraginta tuliſſe: coronis eſſe donatum aureis octo, obſidionali unâ, muralibus tribus, civicis quatuordecim, torquibus tribus & octoginta: armillis plus centum & ſexaginta; haſtis duodeviginti, phaleris item donatum quinquies vicieſque: populi militaria dona habuiſſe multijuga, in his provocatoria pleraque: denique triumphâſſe cum Imperatoribus ſuis triumphos novem.*

AULI

AULI PERSII FLACCI SATIRÆ SEX.

PROLOGUS.

NEC fonte labra prolui Caballino:
Nec in bicipiti somn âsse Parnasso
Memini, ut repentè sic Poëta prodirem.
Heliconidasque, pallidamque Pirenen
Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces. Ipse semipaganus
Ad sacra Vatum carmen affero nostrum.

INTERPRETATIO.
Neque immersi labia in fonte equino, neque recordor me indormiisse in monte Parnasso bivertice, ut subitò fierem ita Vates. Et musas & Pirenen Pallidam relinquo illis quorum statuas ambiunt hederæ tenaces. Ego subrusticus defero meos versus ad sacra Poëtarum.

ANNOTATIONES.

1. *NEC fonte labra prolui*, &c. l Irridet Persius vanitatem eorum Poëtarum, qui sese fingebant afflatos ab Apolline & Musis, imitari volentes Hesiodum, qui Theogoniæ initio ait se à Musis divinâ canendi facultate donatum. Hunc locum imitatus Sidonius Apollinar. Lib. 8. Epistolâ ultimâ, ita scribit: *Non hic ego commentitiam Terpsichoren more studii veteris adsciri: nec juxta scaturiginem fontis Aganippici per roscidas ripas, & pumices muscidos stylum quærati. Atque utinam nihil molle, nihil fluidum, nihil de triviis compitalibus mutuatum reperiatur, &c.*

Prolui. l Id est, leviter delibavi, non autem immersis labiis ad satietatem hausi.

Caballino fonte. l Pegasus alatus equus ungula percutiens radicem montis Parnassi, elicuit fontem qui inde dictus est *Hippocrene*: è quo bibentes statim Poëtas fieri, fabulantur. Vide Ovid. Metamorphos. Lib. 5. Fab. 4.

2. *Nec in bicipiti somniâsse, &c.* l Neque, ut Ennius, somniavi, immigrâsse in me animam Homeri, aut alterius eximii Poëtæ. Vide infrà Sat. 6. ad hæc verba, *Cor jubet hoc Ennî*, &c.

Parnasso. l Mons est Phocidis in Achaia, Apollini sacer ac Musis; sicut & Helicon mons alter in Bœotiâ.

4. *Pirenen.* l Fons erat Musis dicatus in Acrocorintho monte, juxta urbem Corinthum in Peloponneso. *Pallidam* autem vocat Persius, eo quod qui plurimùm studeant pallidi fiunt. Vide posteà Sat. 5. v. 62. Vel spectat Fabulam de Pirene muliere, cujus è lacrymis fons iste emanâsse fertur.

6. *Hederæ.* l Boni poëtæ hederâ coronabantur. Vide Horat. Lib. 1. Ode 1. *Sequaces*; vel quòd facilè adhæresçant: vel quòd sequantur eximios poëtas velut præmium: quemadmodùm antè dixi.

Semipaganus. l Propè rusticus & agrestis: ferè tam in peritus ac rudis, quàm paganus. Vide Juvenal. Sat. 14. v. 154. Annot. ad vocem, *Pago.* Item Sat. 16. v. 33. ad vocem, *Paganum.*

7. *Ad sacra Vatum*, &c. l Augustus in suo palatio sacraverat ædem Musis & Apollini;

Quis docuit pſittacum ſuum illud χαῖρε; & picas emiti humanas voces? Venter artium doctor, ingenii dator, peritus aſſequi verba inconceſſa. Quòd ſi appareat ſpes lucrandæ *pecuniæ fallacis,* tum *putaveris corvos Poëtas, & picas Poëtrias canere carmen Pegaſeium.*

Quis expedivit pſittaco ſuum ΧΑΙΡΕ?
Picaſque docuit noſtra verba conari?
Magiſter artis, ingenîque largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.
Quòd ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Corvos Poëtas & Poëtridas picas
Cantare credas Pegaſeium melos.

ANNOTATIONES.

teſte Suetonio, Octav. cap. 25. Eò docti conveniebant, ſcriptaque deferebant ſua. Hinc Horat. Lib. 1. Epiſt. 3.

Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo.

Vide infra, ad eas voces, *Sede leges celsâ.*

8. *Quis expedivit*, &c.] Sunt qui de ipſo Perſio hæc intelligant; quaſi verò tam miſera fuerit ejus fortuna, ut paupertate adactus ſit ad ſcribendos verſus, quemadmodùm alii quidam iſtius temporis. Verùm in Sat. 5. bullâ ſe ornatum, adeòque nobilem indicat. Adde carminis quod ſectatur genus, ab alienandis certè hominum potentium animis potiùs idoneum, quàm parandis amicis. Itaque dicendus eſt Perſius in his ſeipſum quidem petere, at ferire alios, qui divinam Poëſeos facultatem velut artem quæſtuoſam arripiebant, quamvis à natura negatam.

Pſittaco.] Sicut avis iſta non conceſſas alioqui voces, fame tamen ſtimulante, conatur exprimere: ſic & quidam, ut victum habeant, utcunque verſus ſcribunt, quos divitibus offerant; invitâ quidem Minervâ. Vide Plin. Lib. 10. cap. 42.

Suum χαῖρε.] Quaſi propriam aviculis iſtis ſalutandi rationem.

9. *Noſtra verba.*] Nobis hominibus proprium ſermonem.

Interſerunt hîc aliqui ſpurium ſane verſiculum hunc:

Corvos quis olim concavum ſalutare?

Id eſt, quis etiam docuit corvum raucâ voce & concavâ ſalutare Cæſarem Auguſtum, poſt Actiacam victoriam? Vide Martial. Lib. 14. Epigram. 73, 74, 76. Item Macrob. Saturnal. Lib. 2. cap. 4. ad finem.

11. *Venter negatas artifex ſequi voces.*] Scilicet venter famelicus artem dat & facultatem quam natura negaverat. Proverb. *Multa docet fames* & apud Græcos:

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

12. *Doloſi.*] Nummum doloſum, eò quòd doloſos faciat homines, vocari putant nonnulli. Malim ego cum Caſaubono ita dici, quòd ſpes ſit ejus comparandi per adulationes doloſas, & falſam præſtantiæ opinionem.

13. *Corvos Poëtas*, &c.] Si modò ſpes lucri affulgeat, carmina conſcribent garruli quilibet inſulſi, inepti, e trivio Poëtaſtri. Atque ſi videbuntur ipſis egregia promere, dum æquorum æſtimatoribus erunt ludibrio.

14. *Cantare credas.*] Subaudi, *poſſe*: ad potens eſt lucelli cupido duriſque urgens in bus egeſtas.

Pegaſeium.] Egregium carmen, quale conſuerit is qui ex Hippocrene biberit.

Melos.] Quidam ſcribunt, *mellos*, ut metro conſtet. At verò quidni Perſius produxerit primam iſtius vocis ſyllabam, auctoritate Ennii ac Homeri? Ennii quidem ex Annali affertur iſte verſus.

Matronæ melos complent ſpectare faventes,

Homerus autem Hymno 1. in Mercurium ſic habet,

Θεὸς δ' ὑπὸ μέλος ἄεισε.

Quanquam in præcedenti Verſu & alibi ſæpe corripit. Nimirùm id permittunt liquidæ quæ ſonantes. Vetus Schol. *in aliis eſt, nectar*, in Hinc forte Angelus Politianus lectionem iſtam adſtruit; rejicitque vocem *melos*, quippe cujus prima ſit brevis. At profectò Marullus eum poſite ſimul ac feſtive redarguit, ſic occinens:

Poſſe negas dici melos, facunde Poëta,
Atque adeò picas nectar ais canere.
Sed neque divinus malè μέλος ἄεισε Homerus
Nec, niſi qui laudat nectar, ineptè canit.

SATIR

SATIRA I.

O Curas hominum! ô quantum eſt in rebus inane! (cule. Nemo?
Quis leget hæc? Mín' tu iſtud ais? Nemo hervel duo, vel nemo. Turpe, & miſerabile. Quare?
Ne mihi Polydamas, & Troïades Labeonem 4
Prætulerint. Nugæ. Non, ſiquid turbida Roma
Elevet, accedas: examenve improbum in illa
Caſtiges trutinâ: nec te quæſiveris extra.
Nam Romæ quis non? Ah ſi fas dicere! Sed fas,
Tunc cùm ad canitiem, & noſtrum iſtud vivere triſte

O Cupiditates hominum! Quanta eſt vanitas in rebus! Quis evolvet hæc carmina? *Mihine tu hoc dicis? Nullus certe* leget. *Nullus? Unus aut alter, vel ne unus quidem: res pudenda & indigna. Cur? Ne Polydamas & Trojani mihi anteponant Labeonem. Ineptia. Ne aſſentiaris, ſi Roma tumultuoſa aliquid elevet; neve expendas judicium injuſtum in illa libra: neque petas extra teipſum. Enimverò quis Romæ non* id facit? *Ah ſi liceat loqui! Sed licet, tunc quando video canos capillos; & noſtram illam vitam*

ANNOTATIONES.

O *Curas hominum!* l In quibuſdam libris reperies appoſitas literas *P. & M.* Rem ipsâ Dialogiſmus eſt inter Poëtam Satiras ſcribere aventem, & Monitorem qui conatum eum deterrere à ſcribendo. Neque verò veniunt omnes, quæ ſint aſſignanda Poëtæ, & Monitori: ſed ſuum quiſque ad arbitrium ſuum & perſonas illis diſtribuit.

Quis leget hæc? l Monitor ſtatim, quis eas reprehenſiones tuas libens accipiet? deſine igitur talia monita dare.

Nemo hercule. l Agellius Lib. 11. cap. 6. ait mulieres viros jurare ſolitos per Herculem, fœminas per Caſtorem, non contrà: quamobrem id obſcurum eſſe dicit. Illud porrò apud Agellium reperies non obſervatum, apud quem fœminæ per Herculem jurant. Vide Juvenal. Sat. 2. v. 98. Annot.

Ne mihi Polydamas. l Scilicet verebor quod Hector veritus eſt; ne, *&c.* Legunt nonnulli, *na*, id eſt, certe. Alluſit hîc Perſius ad Homeri Iliad. χ non longe ab initio, Quod fecerat Tullius ad Attic. Lib. 2. Epiſt. 5. Lib. 7. Epiſt. 1.

Polydamas. l Princeps Trojanus, per quem ſæpe notatur Nero Hiſtoriæ Trojanæ plus ſatis ſtudioſus.

Labeonem. l Actius Labeo ineptus Poëta, Neroni nihilominùs charus, eò quòd Homeri Iliados libros aliquot in Latinos verſus quamvis malos tranſtuliſſet. De eo nihil habemus præter verſum hunc, quem citat vetus Scholiaſtes, *Quadrupedum manduces Priamum Priamique Pianos.*

Elevet. l *Elevare* Significat duo contraria; nempe augere, & minuere: neque conſtat quo ſenſu hîc à Perſio intelligatur. Metaphora à ponderibus, in quibus ut lanx gravior attollatur & par alteri fiat, ex ea aliquid detrahitur.

Accedas. l Id eſt, ne te adjungas ad iniquos Judices Romanos, ſive bonos verſus contemnant, ſive malos æſtiment.

Examen. l Eſt bilancis haſta, filum, lingula, quâ ſtante, in neutram vergente partem, & ſub anſa latente, æquilibrium cognoſcitur. Metaphoricè ponitur pro judicio.

7. *Trutinâ.* l Proprie eſt illud foramen, intra quod libratur bilancis lingua, de quo mox. Hîc ſumitur pro tota bilance.

Nec te quæſiveris extra. l Ne extra te Judicem quære aut judicium. Tu ipſe res dijudica.

8. *Nam Romæ quis non?* l Apoſiopœſis eſt: id eſt. quis Romæ errore communi lapſus, & extra ſe judicium quærens, non male judicat? Vel, quis Romæ non affectat laudem Poëſeos? Quo quidem perſtringitur ipſe Nero.

Sed fas tunc, &c. l Totum hunc locum alii aliter interpretantur. Quidam volunt Perſium loqui in propria perſona, ita ut dicat ſibi tandem licere invehi in hominum vitia, cum ipſe jam, ſi minùs ætate, at moribus ſenex ſibi eſſe videatur: fas, inquit, mihi eſt pravos mores reprehendere, cùm conſidero meæ mentis canitiem, & meum vivendi genus ſeverum, maturamque relictis nugis ſapientiam. Alii tamen videntur meliùs Perſii ſenſum aſſecuti, qui aiunt illum homines ſuæ ætatis carpere, qui ætate licet provecti & moribus vultuque graves, adhuc tamen ſcribendis verſiculis, qui juvenum luſus ſunt, laudem captabant.

ſeveram; & qua agimus depoſitis nucibus: quando imitamur Patruos ſeveritate, tum inquam, *tum condonate. Nolo. Quid agam? Atqui ſum irriſor* ob *lienem precacem. Componimus clauſi, alius carmina, alius ſolutus metro, operoſum quiddam, quod pulmo peramplus ſpiritus proferat. Nempe & comptus, & veſte novâ, & candidus denique, cum gemma natalis diei, iſta plebi recitabis è ſublimi cathedra, poſtquam laveris fauces flexibiles*

Aſpexi, & nucibus facimus quæcunque relicti
Cum ſapimus patruos, tunc tunc ignoſcite. N
lo.
Quid faciam? Sed ſum petulanti ſplene cachin
Scribimus incluſi, numeros ille, hic pede libe
Grande aliquid quod pulmo animæ prælar
anhelet.
Scilicet hæc populo, pexuſque togâque recenti
Et natalitiâ tandem cum ſardonyche albus,
Sede leges celsâ, liquido cum plaſmate guttur

ANNOTATIONES.

10. *Nucibus.* I Id eſt, puerilibus ludis ac nugis quibuſlibet. Sueton. Auguſt. cap. 83. refert illum cum pueris minutis interdum nucibus luſitâſſe.

11. *Cùm ſapimus patruos.* I Qui ſunt nepotum duri ſæpè caſtigatores.

Ignoſcite. I Sinite me corrupta hominum judicia notare.

Nolo. I Non ſinam, inquit monitor: ab his abſtineas jubeo.

12 *Quid faciam?* I Reſpondet Perſius; at mihi temperare non poſſum: ſplen grandior irriſorem me, & Satiricum facit. In liene Medici affectum riſûs collocant.

Petulanti. I Petulans dicitur qui hunc & illum abſque pudore petit.

Cachinno. I Cachinno, -onis, eſt homo riſûs intemperantior, ſicut cachinnus riſum effuſum ſignificat.

13. *Scribimus incluſi.* I Proſopopœia eſt Poetarum ineptorum illius temporis, quos inducit Perſius ſuam cauſam defendentes. Quid mali facimus, inquiunt, ſiquidem muſæo noſtro clauſi, alius ſtrictâ, alius ſolutâ oratione ſcribimus egregium quoddam opus?

14. *Quod pulmo anima.* I Quod cum anhelitu, & non ſine labore & vexatione pulmonis aere & vento diſtenti recitemus. Videtur autem Perſius notare grandiloquentiam affectatam, periodorum longitudinem, & ampullatam turgidamque orationem.

15. *Scilicet hæc populo.* I Excipit ſatiricè Perſius: nempè auram popularem captas ſcriptitando & recitando, & vanam eruditionis opinionem affectas.

16. *Natalitiâ.* I Vel geſtari ſolitâ die natali, vel dono datâ.

Albus. I Veſte novâ & pretioſâ ſplendidus! fortaſſe etiam, pallidus, ſive ob ſtudium pertinax, ſive ob ingentem curam, quâ ſe illi comparabant ad recitandum, ſive denique ob animum de eventu animum.

Sardonyche. I Ornatus annulo, cujus gemma ſit ſardonyx, lapillus ſubrubei ſimul & ſubnigri coloris. Vox facta è Sardio lapide rubri coloris, & onyche ſubalbi.

17. *Sede leges celsa.* I Privatæ quædam fieri recitationes Romæ ſatis frequentes, inter familiares & convivas. Horat, Lib. 1. Sat. 4.

Non recito cuiquam niſi amicis, &c.

Perſius paulò pòſt,

Ecce inter pocula quærunt
Romulida ſaturi, quid dia poemata narrent?

Vide Plin. Lib. 8. Epiſtol. 21. Tull. ad Att. Lib. 12. Epiſt. 4. & Lib. 15. Epiſt. 3.

Aliæ porrò recitationes erant publicæ: nempè in Athenæo, modò in Appollinis æde, modò in Prologo, modò etiam in ædibus ceu meritoriis conductis, ſive accommodatis ab aliquo viro vite, cui id honorificum ducebatur; & cujus clientes applauſûs & celebritatis cauſâ concurrebant. Vdie Martial. Lib. 4. Epigram. 8. Lib. 10. Epigram. 70. Plin. in Epiſtolis paſſim ut Lib. 2. Epiſt. 19. Lib. 9 Epiſt. 27. Frequentiſſimè verò Lib. 7. Epiſt. 17. & Lib. 1. Epiſt. 12.

Juvenalis autem Sat. 7. docet quanto apparatu fiebat apparatu:

——— *At ſi dulcidine famæ*
Succenſus vecites, Maculonius commodat aulam

Et paulò pòſt:

Scit dare libertos extremâ in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit Regum quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tribuno,
Quæq; reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.

Ex his patet conſueviſſe recitaturos ſuis impenſis ornare auditorium, ſubſellia auditoribus, verò pulpitum & ſedem ſublimem diſponere. Idem habetur ex Dialogo de Oratoribus. *Alius domum mutuatur, & auditorium exſtruit, alius ſubſellia conducit, & libellos diſpergit,* quibus nempè invitentur audituri. Vide Plin. Lib. 1. Epiſt. 13, & Lib. 2. Epiſt. 14. Atque ut ſi

Mobile collueris, patranti fractus ocello.
Hic neque more probo videas, neq; voce ſerenâ
Ingentes trepidare Titos, cùm carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.
Tun', vetule, auriculis alienis colligis eſcas,
Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe!
Quò didiciſſe, niſi hoc fermentum, & quæ ſe-
mel intus
Innata eſt, rupto jecore exierit caprificus?
In pallor, ſeniumque. O mores! Uſq; adeóne

potione fluidâ, diſſolutus oculis laſcivis. Illic nec bono ritu, nec applauſu recto, aſpicias ſubſilire nobiles Romanos, quando verſus penetrant renes, & quando præcordia titillantur carmine trementi. O ſenex, tune quaris illecebras auribus aliorum? Auribus, inquam, *quibus pelle deformis etiam dicas, ohe! Quorſum* verò *doctum eſſe, niſi hoc fermentum* appareat; *& aperto hepate prodeat ſilveſtris ficus, quæ aliquando orta eſt intrà?*

Ecce vultus *pallidus, & ſenectus. O indolem* pravam; *Itane verò*

ANNOTATIONES.

gentiores adeſſent auditores, pretio etiam & munuſculis cogebantur.

Horat. in Arte Poet.

Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Aſſentatores jubet ad lucrum ire Poeta.

Perſius paulò pòſt, tritam lacernam dari, ſupervacuum apponi, ait. Adhibebant præterea ornamenta corporis varia, ut inde recitationi ſplendor accederet. Quod innuit Perſius hic: Plutarch in Pompeio. Seneca Ep. 114. Martial. Lib. 4. Epigram. 41. & Lib. 6. Epigram. paſſim 41. Vide & Agell. Lib. 11. cap. 9. ubi ſuperies, digitum annulo, caput palliolo, aures inamentis, fauces vellere ceu lanâ exornari: crines etiam capillos, togas recentes & ſplendidas.

Flaſmate. l Ad leniendam vocem ſuaviorem-que faciendam.

18 *Patranti.* l Patrare propriè eſt παιδοποιεῖν. Undè hic pro libidinoſo aſpectu à Perſio uſurpatur.

19. *Hic.* l Id eſt, in illis recitationibus.

Neque voce ſerena. l Acclamatione confuſa.

20. *Trepidare.* l Exhibendæ lætitiæ & approbationis cauſâ.

Horat. in Arte Poet.

Saliet, tundet pede terram.

Titos. l Dicti ſunt Titi nobiles Romani à Tito Tatio, vel à tuendo Imperio.

Lumbum intrant. l Excitando libidinem, cujus ſedes eſt in lumbis: quod faciunt obſcœni verſus.

21. *Tremulo.* l Tremulâ voce pronunciando, ut mollior ſit ſonus.

22. *Tun', vetule.* l Inſurgit Perſius acriter adversùs eam mollitiem. Ergone quâ es ætate totus in id unum incumbis, ut tam infames juvenum auribus illecebras ſuppedites.

Vetula. l Vox pertinens ad contemptum.

23. *Cute perditus.* l Senio & rugis deformis.

Ohe! l Contendunt aliqui legendum *evoe*, ut ſenſus ſit: O Nero bacchantium vocem in tuâ Tragœdiâ gaudes recitare! Sed placet cum melioris notæ Interpretibus & Exemplaribus: *Ohe.* Quæ interjectio vel ſatietatem, vel juvenilem lætitiam ſignificat. Senſus igitur erit, ſenex cùm ſis, juveniles etiam voces affectas. Vel potiùs: laboras ut placeas ineptis laudatoribus; quorum adulationes ipſe adeò expertus es, ut non ſine pudore nimiùm te laudari ſentiens cogeris dicere, *ohe*: ſatis eſt laudum & plauſuum ſatis.

Horat. Sat. 5. Lib. 2.

Importunus amat laudari? Donec, ohe jam,
Ad cœlum manibus ſublatis, dixerit; urge, &,
Creſcentem tumidis infla ſermonibus utrem.

34. *Quò didiciſſe*, &c. l Id eſt, quid prodeſt multa didiciſſe, ni doctus eſſe cognoſcar, inquit homo ſcribendi cupidus.

Fermentum. l Dicitur à fervendo, id eſt, ſicut fruſtra injicias fermentum in maſſam, niſi ut eam inflet & majorem faciat; ſic, quid mea mihi eruditio proderit, niſi erumpat & clariorem me faciat?

Intus. l In animo meo.

25. *Jecore.* l Poni videtur pro corde, in quo affectuum ſedem vulgus collocat.

Caprificus. l Metaphoricè deſignat gloriæ cupiditatem, & benè; nam arbor illa erumpit è muris quantumlibet duris, nullos parit fructus, ſed tantùm calyces.

26. *En pallor, ſeniumque.* l En ſigna ſtudii noſtri pertinacis, noſtræq; adeò profundæ eruditionis. Quæ verba attribuunt aliqui Perſio Poetaſtros irridenti; meliùs tamen videntur jungenda cum præcedentibus, ut poſtea Satiricus exclamet; *ô mores.*

Uſque adeóne ſcire tuum, &c. l Ergone vanam gloriam velut ultimum finem ſtudiorum tuorum conſtituis? D. Auguſt. Epiſtolâ 56. Dioſcorum vulgi laudes ſectantem perſtringit Perſiano hoc loco: *Tune, o Dioſcore, nec Perſium tuum reſpicis*

ſcientia tua nihil eſt, niſi alii noverint te eſſe ſcientia praditum? At præclarum eſt digito oſtendi, & dici: Ille eſt. An parvi æſtimes fuiſſe tradita centum puerorum *cincinnatorum? En inter calices inquirunt Romani* epulis *ſatiati, quid divina carmina contineant. Illic quidam, cui circa ſcapulas eſt tegmen* coloris *hyacinthini, recitans aliquid fœtidum de naſo balbutienti; ſi* veluti *guttatim fundit* amores *Phyllidis & Hypſipyla, & triſte aliquid Poetarum; ſi vocabula etiam dejicit palato molli:*

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulchrum eſt, digito monſtrari, & dicier:
Hic eſt.
Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe,
Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dîa poëmata narrent.
Hæc aliquis, cui circum humeros hyacinthina læ-
na eſt,
Rancidulum quiddam balbâ de nare locutus;
Phyllidas, Hypſipylas, vatum & plorabile ſi qui
Eliquat; & tenero ſupplantat verba palato:

ANNOTATIONES.

contorto verſiculo tibi inſultantem, &c. Ubi Perſianam ſententiam affert & graviter explicat. Porrò Perſius hîc imitatus eſt Lucilium, cujus corruptum paſſim locum optimè videtur reſtituiſſe Marcilius, ſic:

——— *Id me*
Nolo ſcire mihi cujus ſum conſciu' ſolus,
Ne damnum faciam. Scire eſt neſcire, niſi id me
Scire, alius ſcierit.

28. *At Pulchrum eſt*, &c. l Prolepſis eſt ironica. Demoſthenes noſcitari ſe à mulierculis & digito monſtrari lætabatur, Tull. Tuſc. Quæſt. 5.

29. *Ten' cirratorum, &c.* l Id eſt, parvine æſtimes carmina alicujus Poetæ eſſe dictata à ludimagiſtris in ſcholis, ut ea diſcipuli memoriter diſcant. Nero ſuos verſus per ſcholas dictari imperâſſe aiunt: quod & alii velut decorum ſibi affectârunt. Euſebius Lib. 9. narrat Maximum Imperatorem libellos quoſdam in Chriſti deriſionem confictos nomine Pilati per ludos circumferri, legique præcepiſſe. D. Hieron. hunc Perſii locum, ut & alios ſæpè, bis aut ter uſurpat, adversùs Ruffinum bis, & in Apologet. ad Domnionem.

Cirratorum. l Id eſt, nobilium juvenum, quorum cirrati ſolent eſſe capilli, id eſt, cincinnati, torti.

30. *Ecce inter pocula.* l Reſpondet Perſius, & docet flocci faciendas eſſe eas laudes, quæ dantur inter pocula. Quod anteà Horatius fecerat Lib. 2. Sat. 2.

Diſcite non inter lances menſaſque nitentes,
Cùm ſtupet inſanis acies fulgoribus, & cùm
Acclivis falſis animus meliora recuſat.

Morerat ſcilicet apud veteres in conviviis aliquid ex illuſtribus Poetis atque Auctoribus afferre undè fabulandi inter doctos occaſio præberetur. Vide Athenæum paſſim.

31. *Romulidæ ſaturi.* l Romulidas vocat ironicè, quaſi Romulo valdè abſimiles. Gellius Lib. 11. cap. 14. refert Romulum ad epulas vocatum non multum bibiſſe, quia poſtridie manè negotium haberet. Vide Juvenal. Sat. 1. v. 433. & ſeq. ubi & mulieres in conviviis judicium ferentes de Virgilio aliiſque Poetis coarguit.

32. *Hyacinthina.* l Veſtis pretioſa notat quempiam nobilem ac delicatum. De cruore hyacinthi in florem purpureum verſo, Ovid. Metamorph. Lib. 10. Fab. 5. Legunt alii, *Hyacinthina:* veſtiſque erit violacei coloris, nec minùs ſplendida. Græcum eſt nomen ab *ἰον viola: & ἄνθος flos.* Perinde eſt.

Læna. l In Tuſcul. tegmen vocatur à Tullio eſtque veſtis accubitoria, cujus in conviviis uſus erat, & ſupra veſtem album induebatur.

33. *Rancidulum.* l Metaph. à carnibus ad corruptionem vergentibus: hîc denotat aliquid inſulſum.

Balba de nare. l Durior paulò hæc metaphora pronunciationem effœminatam, & eductam naribus vocem exprimit reprehenditque.

34. *Phyllidas, Hypſipylas.* l Hæ mulieres amorem ſuum contemptum ægrè ferentes morti ſe cubuerunt. Vide Ovid, Epiſt. 2, & 6.

Vatum & plorabile. l Elegiacum Carmen, cui ut plurimum materia triſtis. Horat. in Arte Poet.

Verſibus impariter junctis querimonia primùm,
Poſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.

35. *Eliquat.* l Liquidè veluti & guttatim fundit, voce lentâ, molli, & affectatâ pronunciat.

Supplantat. l Verba nondum planè efformata quaſi ſtrangulat ac dejicit mollitiei causâ. Supplantare propriè eſt ſuppoſito pede in terram dejicere.

Aſſenſe

Aſſensêre viri: nunc non cinis ille Poëtæ
Felix? Nunc levior cippus non imprimit oſſa?
Laudant convivæ: nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo fortunatâque favillâ
Naſcentur violæ? Rides (ait) & nimis uncis
Naribus indulges. An erit, qui velle recuſet
Os populi meruiſſe: & cedro digna locutus,
Linquere nec ſcombros metuentia carmina nec thus?
Quiſquis es, ô, modò, quem ex adverſo dicere feci,
Non ego, cùm ſcribo, ſi fortè quid aptius exit,
Quando hæc rara avis eſt, ſi quid tamen aptius exit,
Laudari metuam. Neq; enim mihi cornea fibra eſt.
Sed recti finemque extremumque eſſe recuſo
Euge tuum, & bellè. Nam belle hoc excute totum;
Quid non intus habet? Non hîc eſt Ilias Actii
Ebria veratro: non ſi qua Elegidia crudi

ſtatim *homines acclamant*, An *non manes hujus Vatis nunc beati ſunt?* An *non ceſpes molliùs nunc premit* ejus *oſſa? Commeſſatores celebrant*: annon *è vineribus iſtis*, annon *ex iſto ſepulchro & beato pulvere flores deinceps enaſcentur? Irrides (inquit) & nimis ſervis rugato naſo. An* aliquis *erit, qui renuat captare laudes vulgi: & poſtquàm dixit digna cedro*, recuſet *relinquere* poſteritati *verſus non timentes ſcombros & thus? Quicunque es, ô* homo, *quem mox induxi loquentem contra me*, audi *quando compono, ſi fortaſſe concinnum aliquid editur* à me, *quandoquidem eſt infrequens hac volucris, attamen ſi aliquid concinnum editur* à me, *non ego timebo celebrari: Nam cor non habeo* durum *ut cornu. At nego tuum* illud *euge & bellè, eſſe ultimum ſcopum benè facti. Enimverò evolve integrum hoc bellè: quidnam intra non continet? Non iſtic eſt carmen A-*

ſii redundans helleboro: non eſt *Elegia aliqua, quam compoſuerint*

ANNOTATIONES.

36. *Aſſensêre viri.* l Applaudunt ſtatim omnes, & probant indignas haſce recitandi rationes.

Nunc non cinis. l Poſt tantas aſſentationes an non benè eſt illi Poëtæ? An non quieſcunt ejus oſſa molliter?

37. *Cippus.* l Eſt ſepulchri lapis; vel, ut alii volunt, terra in tumulum aggregata.

38. *Manibus.* l Manes ſunt animæ defunctorum: ſunt etiam Dii Superi & Inferi. Ponitur hîc ea vox pro terra ipſa ſepulchri. Vide Sat. 5. v. 152. ad vocem, *Manes.*

39. *Favillâ.* l Quaſi fovilla, ab igne fovendo. Spectat Perſius antiquorum morem cremandi cadavera.

40. *Rides (ait).* l Inquit nempè ad Satiricum monitor.

Nimis uncis naribus indulges. l Satiricæ mordacitati nimiùm ſervis. Naſo ſuſpendere adunco dicitur qui ſâlsè deridet & ſubſannat: & quidem ridendo naſus in ruga contrahitur.

42. *Cedro digna.* l Id eſt, immortalitate, quia ſuccus è cedro corruptionem arcet. Vide Plin. Lib. 13. cap. 5.

43. *Scombros metuentia, &c.* l Scripta inepta, quæ nec vult quiſquam emere, nec poteſt Bibliopola vendere, deputantur involvendis variis mercibus, garo, piperi, thuri, *&c.*

Scombros. l Piſces, è quibus optimum fiebat garum ſive ſalſamentum. Vide Plin. Lib. 9. cap. 15. & Athenæum, Lib. 7. ubi naturam hujus piſcis deſcribit, variaſque proprietates.

44. *Quiſquis es.* l Verba ſunt Perſii, quibus eleganter diſtinguit finem rectè facti, & ejus conſectaria quædam. Dicitque ſe non reſpuere laudem virtuti nunquam non adjunctam, non tamen eam ſpectare velut ultimum finem.

46. *Rara avis.* l Proverbium eſt de Phœnice, Vide Plin. Lib. 10. cap. 2. Ovid. Metamorphoſ. 15. cap. 37. & alios.

47. *Cornea fibra.* l Cor mihi durum non eſt & hebes, quod laudis amor non tangat.

Fibra. l Synecdochicè pro corde, cujus extremitates, ſicut & aliarum quarundam rerum, fibræ appellantur.

49. *Bellè hoc excute.* l Scrutare mentem applaudentium, & approbandi rationes.

50. *Quid non intus.* l Meras adulationes eſſe videbis.

Non eſt hic Ilias Actii. l Hic, inquit Perſius, in meis Satiris non idem reperies quod in verſiculis Actii Labeonis. Vide ſupra v. 4.

51. *Ebria veratro.* l Compoſita ab homine qui quanquam acuendi ingenii cauſâ helleborî plurimum ſumpſerat, non meliùs proinde ſcripſit, quippe reluctabatur Minerva: neque ars dare potuit, quod natura negaverat.

Veratro. l Album eſt helleborum, quod utile ad purgandum cerebrum, & excitandos ſpiritus,

Dictâ

Primates ſaturi; tandem non eſt id omne quod exaratur recumbendo *in thoris è citro.* Tu *nôſti apponere ſumen fervidum. Nôſti dare vetus pallium aſſecla pauperculo: &* poſteà *dicis, diligo veritatem; veritatem mihi aperi. De me (quomodo id fiat? Viſne* ego *aperiam* tibi veritatem? *Ineptis, quandoquidem, ô Calve, tibi prominet venter obeſus, uno pede & dimidio protenſus. O* felix *Jane, quem à tergo nulla tundit ciconia,*

Dictârunt proceres; non quicquid deniq; lectis
Scribitur in citreis. Calidum ſcis ponere ſumen.
Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ:
Et verum, inquis, amo; verum mihi dicite. De me 55
(Quî pote? Vis dicam? Nugaris, cùm tibi, Calve,
Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet.
O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinſit,

ANNOTATIONES.

adhibitumque identidem à ſtudioſis, auctor eſt Plin. Lib. 25. cap. 5. Item Gell. Lib. 17. cap. 15.

Elegidia. l Diminutivum ab Elegia.

Crudi. l Vel pleni cibo nondum benè cocto: vel metaphoricè, ſcioli, qui quod didicerunt qualitercumque, nondum planè concoxerunt, nec perfectè callent.

52. *Proceres.* l Propriè ſunt capita trabium, ſeu mutili in ædificiis prominentes. Metaphoricè ſunt Primates & Principes civitatis.

Lectis ſcribitur. l Interpretantur aliqui tabellas inceratas in quibus ſcribebant ſi quos mens parturiret verſiculos, ne perirent. At quidni accipiantur ipſi lecti, ſeu lucubratorii in quibus ſtudebant ſcribebantque veteres, ut unus vult Caſaubonus contra cæteros interpretes; ſeu triclinares & accubitorii, in quibus etiam inter cœnam verſus dictabant, ut volunt alii. Lege Sueton. in Auguſto cap. 78. Agell. Lib. 19. cap. 10. Plin. Lib. 4. Epiſt. 14.

13. *Citreis.* l E citro pretioſâ arbore. Quo Perſius Nobiles Romanos perpetuò notat Poëſeos ſtudio perperàm affectos.

Scis ponere. l Laute excipis homines, quorum emas hoc pacto ſuffragia & applauſus.

Sumen. l Ferculum erat delicatiſſimum è mammis porcæ poſt recentem partum ſectis & ſale conditis. Plin. Lib. 8. cap. 51. Quod autem, *calidum*, addit Perſius; ne putes redundare epithetum, inquit Caſaubonus; ferventiſſimos enim cibos inferre moris erat.

54. *Scis comitem horridulum.* l Horat. Lib. 1. Epiſt. 19.

Non ego ventoſa plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum & tritæ munere veſtis.

55. *Et verum, inquis, amo.* l Quaſi verò benè ſentire, & dicere verum queant, quos muneribus corrupiſti. Et quaſi de verſibus tuis rectè judicare, &, quamvis benè judicaverint, quod ſentiunt, tibi ſincerè aperire liceat convivis. Illi certè ità muneribus tuis devincti non niſi cumulare te laudibus audebunt coram, etſi poſteà fortè te deriſuri ſint clam.

Horat. in Arte Poët.

Si verò eſt unctum qui rectè ponere poſſit
---------- Mirabor ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem verumque beatus amicum.
Tu ſeu donaris, ſeu quid donare voles cui,
Nolito ad verſus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ. clamabit enim, pulchrè, benè, rectè, &c.

Verum mihi dicite. l Plaut. Moſt. Act. 1. Sc. 3.

Ego verum amo, verum volo mihi dici: mendacem odi.

56. *Quî pote.* l Quomodo id fieri poſſit, ut veritatem tibi dicant iſti?

Horat. Lib. 1. Sat. 2.

Malè verum examinat omnis
Corruptus Judex.

Pote. l *Pote*, ſignificat quaſi poſſibile. Catullus Carm. 77. quod eſt ad ſeipſum.

Hoc facies, ſive id non pote, ſive pote.

Vis dicam? l Viſne ut ego verum ingenue tibi dicam, quod fruſtrà quæris ab adulatoribus.

Nugaris, cùm tibi, &c. l Nugæ ſunt tua carmina & ineptiæ: operam perdis in cudendis verſibus, quos nunquam bonos facies. Nam pinguis & obeſus venter ſubtilem ſenſum non parturit, juxta Græcum illud,

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νοῦν.

57. *Aqualiculus.* l Diminutivum ab aquali & aqualico, quod proprie vas eſt, in quo bibunt porci; quanquam ſignificat etiam ventris imam partem.

58. *O Jane.* l Janus Deus, cui binam frontem affinxêre veteres; undè à tergo derideri non poſſe affirmat Perſius, hincque felicem eſſe ait. Quod ſi Poëtaſtri binâ pariter fronte eſſent, deriſiones à tergo plurimas evitarent, aut ſaltem videntes, quàm ſint ridiculi nôſſent. De Japo lege ſi vis Macrob. Sat. Lib. 1. cap. 9.

Nulla ciconia pinſit. l Id eſt, nullus digitus

Nec

Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas;
Nec linguæ, quantum ſitiat canis Appula, tantum!
Vos ô Patricius ſanguis, quos vivere fas eſt
Occipiti cœco, poſticæ occurrite ſannæ.)
Quis populi ſermo eſt? Quis enim, niſi carmina molli
Nunc demum numero fluere, ut per læve ſeveros
Effundat junctura ungues. Scit tendere verſum
Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat uno.
Sive opus in mores, in luxum, in prandia Regum,

neque manus inflexa expreſſit aures aſini *albas*; *neque* irridet exertæ *linguæ tantum, quantum* exerit *canis Apulia ſitibunda. O vos ſanguis Nobilis, queis datum eſt vivere ſine oculis in occipitio, evitate deriſionem poſteriorem.) Quid populus dicit? Quid enimverò* diceret, *niſi verſus jam tandem currere metro facili, adeò ut connexio ſinat ire ungues aſperos per politum,* Ille homo, inquit, *novit ſcribere verſus non aliter quàm ſi uno oculo regat lapillum rubeum. Seu juvat ſcribere in mores, ſeu contra delicias, ſeu in prandia Regum,*

ANNOTATIONES.

ad modum roſtri ciconiæ extenſus; quod primum eſt deriſionis genus. D. Hieronym. Præf. in Sophoniam: *Si ſcirent Holdam viris tacentibus prophetâſſe, nunquam poſt tergum meum manum incurvarent in ciconiam.* Alii tamen volunt deriſionem illam fieri ſolitam, non manûs ſed colli extenſione poſt aliquem, inſtar ciconiarum collum extendentium. Quod veriſimilius, & juvat D. Hieronym. loco mox citando, ad Ruſtic. Monach.

59. *Nec manus auriculas.* l Alterum eſt deriſionis genus, appoſitis ad tempora pollicibus, alios digitos & reliquam manum movere eo modo, quo aſinus movet aures.

Albas. l Intus ſcilicet albæ ſunt aures aſininæ.

60. *Nec linguæ, quantum.* l Nec irridet te protractâ tantum linguâ, quantum protrahere ſolent canes ſitibundi in regione calidâ. *Tria ſunt ſannarum genera: aut manu ſignificare ciconiam; aut appoſito temporibus pollice, auriculas aſininas; aut linguam ſitientis canis.* Hæc vetus Schol. D. autem Hieronym. in Epiſtola ad Ruſticum Monachum: *Ne credas,* inquit, *laudatoribus imò irriſoribus, qui cùm te* adulationibus *ſuis foverint, ſi ſubitò reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curvari, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam.*

Canis Appula. l Apulia Italiæ regio versùs oſtium ſinûs Adriatici. Ponitur pro qualibet regione calidâ.

61. *Patricius ſanguis.* l Patricii ſunt Senatorum filii: deſignantur hìc quilibet Nobiles Romani Horat. ad Piſones.

Vos ô Pompilius ſanguis.

62. *Occipitii,* l Occiput pars capitis poſterior, ſicut anterior ſinciput.

Occurrite. l Subeant licèt ludibrium & deriſionem plebeii; at vos, ô Nobiles Romani, ne exiſtimate fortunas & famam veſtram pendere à verſiculis: ab illis faciendis tantiſper abſtinete, aut ſaltem bonos facite. At mementote vos carere Jani oculis, adeóq; deriſionem ſecretam timete eorum ipſorum, qui coram vobis applaudunt.

Poſtica ſannæ. l *Sanna,* eſt deriſio facta diſtorto vultu, *poſtica,* quæ fit pòſt & à tergo hominis deriſi.

63. *Quis populi ſermo eſt?* l Suprà habes, *de me,* ante parentheſim: id eſt, quid de meis verſiculis ſentit populus, quid dicit? inquit Poeta vanæ gloriæ cupiditate excœcatus.

Quis enim, &c. l Quis alius eſſet ſermo, id eſt, quid aliud dicere poſſet, niſi elegantes & ſublimes eſſe tuos verſus: Reſpondet adulator.

64. *Ut per læve ſeveros.* l Tam molles & politi ſunt tui verſus ut ſimiles ſint lævigato marmori, ſupra quod ſine remora ducuntur & fluunt ungues.

66. *Rubricam.* l Genus eſt terræ foſſilis, coloris rubri, quæ primùm reperta ad urbem Sinopem, ad littus Euxini maris in Paphlagonia, undè vocatur etiam Sinopis. Plin. Lib. 35. cap. 6. hæc utilis ad notandas lineas, Architectis, &c.

Oculo dirigat uno. l Metaphora à Fabris, quî lineam ducturi rectam, hanc ſeu cretâ ſeu rubricâ notaturi, alterum claudunt oculum, ne radii viſuales diſtrahantur, & aberrent.

67. *Sive opus in mores* l Sive ſcribenda Comœdia. Ita vetus Interpres; & alii quidam ejus auctoritatem ſecuti. Repugnat Caſaubonus, & jungit hæc, in mores, in luxum; explicatque de Satira, quæ tunc uſitaſſima erat, cùm alioqui Comœdiæ ſcriptio jampridem frigere incœpiſſet.

In luxum. l Hæc verba Satiræ materiam procul dubio exhibent: ſicut mores Comœdiæ, quæ morum eſt expreſſio, & vitæ communis adumbratio: Siquidem ea, ut mox dixi, ſeparanda ſunt.

In prandia Regum. l Sive ſcribenda Tragœ-

Muſa inſpirat ſublimia noſtro Vati. Ecce nunc cernimus nonnullos ſcribere heroum facta, qui ſolebant tractare nugas Græcè, & non peritos deſcribere nemus, nec celebrare agrum abundantem, in quo cophini, & caminus, & ſues, & feſta palis Deæ fœno ardente *fumantia: ex quo* rure prodiit *Remus, &* tu quoque, *ô Quinti, atterens aratrum ſulcatâ* humo, *quem ante boves conjux attonita veſtivit Dictatoris veſte, & viator reportavit aratrum tuum in ædes* tuas. *Macte, ô Vates,*

Dicere res grandes noſtro dat Muſæ Poëtæ:
Ecce modo heroas ſenſus afferre videmus
Nugari ſolitos Græce, nec ponere lucum
Artifices; nec rus ſaturum laudare, ubi corbes,
Et focus, & porci, fumoſa Palilia fœno:
Unde Remus, ſulcoq; terens dentalia, Quinti,
Quem trepida ante boves Dictatorem induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit. Euge, Poeta;

ANNOTATIONES.

dia, quæ Principum facta continet. Alludit hic Perſius ad Thyeſtæ cœnam, in qua ille coctos filios ab Atreo fratre, inſcius rei, & imprudens devoravit. Vide Senecam Tragicum.

68. *Res grandes*, &c. | Ironica ſunt iſta.

69. *Ecce modò heroas*, &c. | Heroicum carmen ſcribendum nonnullos cernimus ſuſcipere etiam imperitos.

70. *Nugari ſolitos Græcè.* | An qui carmina Græcorum ineptè in Latinos verſus transferunt, ut fecit Actius Labeo? An qui Linguam Græcam vix dum delibârunt, neque adeò ſatis eruditi videntur ad tale tantumque opus, quale eſt Epicum Carmen, quod ſummos per omnia Poëtas requirit? Legunt aliqui: *Ecce modò heroas ſenſus afferre docemus, Nugari ſolitos Græcè*: aiuntque reprehendi ipſos Magiſtros ac Præceptores qui diſcipulos ſuos inſtituendo ad grandiloquentiam, non tam ad ſublimem, quàm ad turgidum ineptumque ſtylum eos deducebant: quod videntur confirmare ſequentia: ubi, *nec ponere lucum artifices*, &c. rudes tyrunculi intelligi poſſunt, ſicut & nugari Græcè ſoliti, cùm Romæ juvenes Linguam primùm Græcam doceri conſueviſſent. Verùm his omnibus omiſſis, placet interpretari; in ſcribendo laſcivire, more Græcorum, quibus id familiare in deſcriptionibus, & in aliis paſſim.

Nec ponere lucum artifices, &c. | Vix peritos tractare ut decet, faciliora argumenta, in quibus ſolent tyrones exerceri: qualia ſunt deſcriptio nemoris, laudatio rei ruſticæ. Vide Horat. initio Artis Poeticæ.

Suſpicatur hic Caſaubonus Perſium habuiſſe in animo ineptum aliquem ſui temporis Poetam, qui de re ruſtica carmen aliquod inconditum compoſuiſſet, quo forte congeſſerat ineptè plurima, ut feſta Palis, urbis Romæ Originem, Cincinnati Dictatoris Hiſtoriam: & leviuſcula multa ſtudiosè complexus fuerat, ut corbes, focum, porcos, *&c.* At ſuſpicionem ille ſuam nullo ſulcit argumento.

71. *Rus ſaturum.* | Agrum abundantem rebus omnibus.

72. *Palilia.* | Pales Dea Paſtorum, ab iis colebatur 11. Kal. Marii, id eſt, vigeſimâ primâ die Aprilis. Feſtum agebant ad arcendos lupos & morbos à pecore: vel ut felix eſſet & fœcundus pecoris partus: undè legunt quidam, *Parilia.* Vide Athen. Lib. 8. ſub finem. Ovid. 4. Faſtorum.

Fumoſa. | Quia congeſtis fœno & ſtipulâ ignem accendebant Ruſtici, in Paliliis, tranſilienteſque expiari ſe credebant.
Ovid. Faſt. 4.

Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.

Et pòſt:

Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli
Excoquit; idcircò cum duce purgat oves.

73. *Unde Remus.* | Quo ex agro prodiit Remus cum fratre, ſcilicet Romulo, & Romam condiderunt circa Paliliorum diem. Ovid. Faſt. 4.

Dentalia. | Dentale pars aratri lignea, cui præfigitur vomer.

Quinti. | Undè tu quoque prodiiſti, ô Quinti Cincinnate, qui ex aratro ad Dictaturam es evocatus. Tit. Liv. Lib. 3.

74. *Dictatorem induit.* | Dictatura, ſummus Romanorum Magiſtratus ſex menſibus durabat: licebat tamen ante tempus abdicare: quod fecit Lucius ille Quintius, poſt dies ſexdecim, rediitque ad opus ruſticum, poſtquàm rem Romanam in tuto collocâſſet, liberato Conſule L. Minutio, quem obſeſſum in Algido monte jam dies aliquot tenebant Æqui hoſtes. Tit. Liv. Lib. 3. cap. 27. & ſequentibus.

Uxor. Racilia; *trepida*, ſive præ gaudio, ſive præ ſtupore ob inexpectatum honorem, & diſcrimen rerum Romanorum.

74. *Euge, Poeta.* | Bono eſto animo: en alii tecum amant etiam antiqua, obſoleta, turgida. Ironicè, & ſatyricè.

Eſt

Eſt nunc, Briſei quem venoſus liber Accî: 76
Sunt, quos Pacuviuſque, & verrucoſa moretur
Antiopa ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, quæriſne unde hæc ſartago loquendi 80
Venerit in linguas? unde iſtud dedecus, in quo
Troſſulus exultat tibi per ſubſellia lævis?
Nilne pudet capiti non poſſe pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire: decenter?
Fur es, ait Pedio. Pedius quid? Crimina raſis 85

reperitur jam aliquis, *quem* delectent *ſcripta turgida Accii Briſei. Modò reperiuntur* homines, *quos detineat Pacuvius, & Antiopa ſalebroſa animum triſtem* habens *doloribus obſeſſum. Quandoquidem cernis parentes lippientes ſuggerere hæc præcepta juvenibus, rogaſne undè iſta dicendi patella ad os pervenerit? & undè hoc probrum veniat, ad quod tibi ſubſilit Eques Romanus politus, per ſedes inferiores? Nullone pudore afficeris* quòd *nequeat arcere periculum à capite albo, imò cupias auſcultare frigidum illud* verbum, *convenienter? Prædo es, inquit Pedio* accuſator. *Ecquid Pedius* reſpondet? *Criminationem*

ANNOTATIONES.

76. *Briſei.* l Hoc Bacchi cognomen tribuitur Accio, vel quòd in Bacchi clientela ſunt Poetæ Tragici, vel quòd Bacchas Tragœdiam ſcripſerat. Magis tamen placet cum aliis legere, *Briſeis* (quod nomen puellæ eſt, de qua Homerus paſſim in Iliade, & Ovid. Epiſt. 3.) ut ſit titulus Tragœdiæ ab Accio ſcriptæ; quemadmodùm ponitur mox Antiopa Pacuvii Tragœdia.

Venoſus liber. l Quaſi venis prominentibus tumens. Porrò quid Turnebum moverit ut legendum eſſe, *navoſus*, ſuſpicaretur, nec ego ſuſpicari poſſum.

Acci. l Cave legas, *Actii.* Nec enim loquitur hic Perſius de Labeone Actio, de quo jam ſatis, ſed de Lucio Accio vetere Poëta & Pacuvii coæraneo, paulò tamen juniore, quem laudant Tull. pro Archia Poeta, Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 7. Item Lib. 6. cap. 1, 2, & 3. Valerius Max. Lib. 3. cap. 7. art. 11. Vide & Lylium Giraldum.

77. *Pacuvius.* l Brunduſinus, antiquus Tragœdiographus, imò Tragœdorum Princeps, aliquanto junior Plauto. Ennii ex ſorore nepos fuiſſe dicitur. M. Pacuvii & L. Accii colloquium ex occaſione factum Tarenti, lege apud Agellium lib. 13. c. 2. item utriuſque elogia apud Quintil. lib. 10. c. 1. Duorum horumce Poëtarum ſtylus quidem aſper & durus, attamen interlucet ſententiis.

Verrucoſa. l Quaſi verrucis & tumoribus aſpera.

78. *Antiopa.* l Lyci Thebarum Regis uxor, ob Jovis concubitum à viro repudiata. Titulus eſt Tragœdiæ Pacuvianæ, cujus meminit Tullius initio Libri 1. de Finibus.

Ærumnis fulta. l Id eſt, ſuis ſe miſeriis ſuſtinens, indurans: vel circumcincta calamitatibus. Metaphora ſatis dura, quam ex ipſo Pacuvio deprompta hic reprehendi nonnulli autumant; ſicut & vocem, *luctificabile.*

79. *Hos pueris monitus.* l Nempe, ut veteres Poetas ſectentur.

80. *Sartago.* l Vas patulum in quo cibi friguntur. Metaphora pro ſtrepitu ferventis ſartaginis, cui ſimilem edit ſonum oratio confuſa, & vocibus novis ſimul & obſoletis conferta.

81. *Dedecus.* l Infame dicendi ſcribendique genus.

82. *Troſſulus.* l A Troſſulo Tuſcorum oppido ſine peditum ope capto, Equites Romani cognominati ſunt Troſſuli. Accipiunt alii pro Toroſulus diminut. à Toroſus, ut notentur homines delicatuli.

Subſellia. l Vel quibus ſpectabant Ludos Equites Romani, vel quibus recitationes audiebant, ut ſuprà fusè explicui, ad eum locum: *Sedes leges celſâ.*

83. *Nilne pudet.* l Jam eos inſectatur Perſius qui lenocinia verborum tam ſtudioſè, imò tam ſtultè adhibent, ut in eo vim orationis conſtituant, ipſiſque in cauſis capitalibus valere putent: adeò ſua illos excœcat vana oſtentationis & gloriæ inanis cupido.

84. *Quin tepidum.* l Etiam cùm reus capitis periculo liberandus, orationeque ſolidâ defendendus, captas laudem è futili verborum aucupio, quam potiùs verâ eloquentiâ quærere deberes.

85. *Pedio.* l Pedius Bleſus ſub Nerone à Cyrenenſibus accuſatus eſt expilâſſe templum Æſculapii. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 14. damnatuſque & Senatu motus eſt. Ponitur hic pro quolibet Romani fori oratore & patrono.

Pedius quid? l Id eſt, quid reſpondet, quâ ratione removet illatum ſibi ſacrilegii crimen?

Raſis. l Id eſt, politis & elaboratis. Quintil. Lib. 9. cap. 3. in ipſo fine. *Ubi verò atrocitate, invidiâ, miſerarione pugnandum eſt, quis ferat contra poſitis, & pariter cadentibus, &*

expendit in antitheſibus politis. Erudita adhibuiſſe ſchemata, laudi vertitur. Pulcrum illud. Illud, ais *pulchrum* eſt? *Numquid turpiter? adularis, ô Romane? Enimverò ſi canat is qui fecit naufragium, an me tangat, & ei nummum erogaverim?* Itane *canis* (dicam) *quando te è ſcapula geſtas adumbratum in tabula abrupta.* Certè *ſincerum & non noctu comparatum edet dolorem, qui cupiet me flectere querimoniâ ſuâ. At metris gratia ineſt, & connexio juncta immaturis.*

Librat in antithetis. Doctas poſuiſſe figuras;
Laudatur. Bellum hoc: Hoc bellum? An,
Romule, ceves? 87
Men' moveat quippe, & cantet ſi naufragus,
aſſem
Protulerim? Cantas, cùm fractâ te in trabe
pictum
Ex humero portes. Verùm, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incurvâſſe querelâ. 91
Sed numeris decor eſt, & junctura addita crudis.

ANNOTATIONES.

conſimilibus, iraſcentem, flentem, rogantem? Cùm in his cura verborum deroget affectibus fidem; & ubicumque ars oſtentatur, veritas abeſſe videatur.

86. *Librat.* l Velut in contraria lance opponit criminationibus non valida, ut oporteret, argumenta, ſed meras verborum exornationes & figuras; periodorum affectatos numeros & quaſi appenſos, homœoteleuta, homœoptota, Iſocola, &c. fortaſſe quia ſcit hos floſculos ac rythmos apud Neronem valere, his ſe tuetur. D. Hieronym. Epiſt. ad Pammachium. *Non pudet Chriſtianos & Sacerdotes Dei, quaſi de rebus ludicris agatur, verbis dubiis hærere, & ambiguas librare ſententias, quibus loquens magis quàm audiens decipitur.*

Antithetis. l Latinè *Contrapoſitum*, Figura eſt per quam contraria contrariis reſpondentia in oratione ponuntur.

Doctas. l Legunt alii, *Doctus*, id eſt, peritus & gnarus adhibendi tales figuras à Gorgia Rhetore inventas.

87. *Bellum hoc.* l Inquiunt vani illi ſcriptores, vel adulatores.

Hoc bellum? l Repetit cum indignatione Perſius: ſcilicet pulchrum hoc ducitis, ô Romani?

Romule. l Ponitur pro quolibet Romanorum.

Ceves. l An ita turpiter adularis, ut canes ſolent agitando clunes, domino ſuo abblandiri?

88. *Men' moveat.* l Méne ad miſericordiam provocet?

Aſſem. l Ponitur pro quolibet nummo: propriè verò *as* eſt libralis nummus: idem quoque ſignificat quod libra & pondo. Varro Lib. 1. de Ling. Latina.

89. *Cantas, cùm*, &c. l O Pedi, florido in ſermone ludis & exultas, cùm tamen mox ob crimina damnandus ſis & movendus Senatu tam ſtultus es nimirùm, quàm qui portans ſu naufragii notas cantat hilariter: & tu, poeta, qui omnem Carminis laudem reponis i levibus ornamentis figurarum, neutro illorum e ſanior.

In trabe. l *Trabs* pro tabella accipitur.

Pictum. l Apud veteres, qui fecerant nau fragium, hoc in tabella pictum circumferebant ut ſtipem corrogarent: Tabellam verò poſte in Neptuni alteriuſve Dei opitulatoris templ ſuſpendebant.

Horat. Lib. 1. Ode 5.

Me tabulâ ſacer
Votiva paries indicat, uvida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

90. *Verum*, &c. l Supple, ploratum plorabit ſicut dicimus, vitam vivere.

Nocte paratum. l Meditatum & arte co fictum.

91. *Qui me volet*, &c. l Poeta qui voluer lectores movere, ne falſos tantùm colores vana Carmini ornamenta, de quibus antè, ſe verum ſuccum ac robur indat.

Horatius in Arte:

Si vis me flere, dolendum eſt primum ip tibi.

22. *Sed numeris decor eſt.* l Retorquet ma poeta: attamen in iis ipſis verſibus quos r prehendis, ineſt concinnitas, ineſt aliquid o natûs & artificii, quanquam tu crudos vocas.

Addita. l Legunt quidam, *abdita*, eſt, abſtruſa, occulta, arte & ingenio conqu ſita.

Crudis. l Verſibus non ſat maturâ meditat one perfectis, vel factis extempore & magn numero, ſine ullo labore, nullâque diligen & induſtriâ profuſis.

Claudere

Claudere ſic verſum didicit; Berecynthius Attin,
Et qui cœruleum dirimebat Nerea delphin.
Sic coſtam longo ſubduximus Appennino.
Arma virum, nonne hoc ſpumoſum, & cortice pingui?
Ut ramale vetus prægrandi ſubere coctum.
Quidnam igitur tenerum, & laxâ cervice legendum?
Torva Mimalloneis implêrunt cornua bombis,

Edoctus eſt ita finire carmen, Berecynthius Attin, & Delphin qui ſecabat mare Glaucùm. Ita ſubtraximus latus Apennino longè patenti. Numquid non etiam illud carmen, *Arma virum, ſpumâ plenum eſt, & craſſo induvio? Sicut ramus annoſus decoctus ingenti ſubere. Ecquod ergo* carmen *molle, & pronunciandum capite deflexo?* Nempe hæc: *inflarunt tubas terribiles ſonis Bacchantium,*

ANNOTATIONES.

93 *Claudere ſic verſum*, &c. l Reponit Perſius: a nempè conſuevit Nero rythmos ſectari, & anas figuras duntaxat: ita ſuum de Atty Carmen rythmicis implet, quaſi una ſint hæc vera rminis ornamenta.

Attin. l Nempè, ut rythmus inſit verſibus, ttin, legendum, non *Attys:* ut monet Jo. aliger, & alii doctiſſimi. Dio de Nerone, Ἄτλιν ἢ Βάκχας. Idem ſuggeunt veteres Gloſſæ.

Berecynthius Attin. l *Attin*, ſive *Attys*, rygius puer admodum formoſus, adamatus ybele, quæ à Berecyntho monte Aſiæ minoris, i colebatur, cognomen adepta eſt: undè & ſe pariter Berecynthius dictus. De eo Carmen eſt Catulli ſexageſimum quartum. Vide & vid. Faſt. 4.

Phryx puer in ſilvis, &c.

94. *Dirimebat Nerea.* l Nando ſecabat mare. erſius arguit verſum hunc tanquam audaciori- metaphoris inflatum. Nereus Deus mari-, metonymicῶς pro mari ponitur.

Delphin. l Hoc aliud eſſe aiunt Neronis Carmen de Arione, quem dorſo excepit Delphin, ad portum vexit. Lege Herodotum, Lib. 1. ell, Lib. 16. cap. ultimo. Ovid Faſt. 2. in, Lib. 9. cap. 8. ubi agit de Delphinis, ſoque Arione.

95 *Sic.* l Id eſt, per ſimilem vanitatem, fectationem, errorem.

Coſtam ſubduximus. l Unam ſyllabam verſui roico tanquam longiori ſubtrahere amavit ero, ſubſtituto in tertia ſede frequenter ſponeo. Porrò per coſtam Appennino ſubductam elligit latus & certam partem Alpium, alluns ad Annibalem, qui igne & aceto eam rupit, ſibique ſuoque exercitui viam aperuit. utarch. in Vita Annibalis. Tit. Liv. Lib. 21.

Longo Appennino. l Longè mons ille protenſus per Italiam mediam excurrit ad fretum uſque Siculum.

96. *Arma virum.* l Virgilii Æneidem intelligit. Nimirùm reponit Perſio monitor, vel quivis alius turgidorum verſuum artifex & patronus: ſi tu noſtra carmina non probas, quid quæſo, cenſes de Virgiliana Æneide? An non & illi verſus videbantur ſpumoſi & inflati?

Spumoſum. l Vano tumore velut ſpumâ turgeſcens extrinſecus; ſine ulla intus medulla & ſucco.

Cortice pingui? l Craſſo, inflato, qualem habet ſuber. Vide Plin. Lib. 16. cap. 8.

97. *Ut ramale vetus.* l Jungunt hæc aliqui cum præcedentibus, & tribuunt monitori, ut ſit expolitio prioris ſententiæ. At doctiores ſejungunt, ut ſit Perſii ad monitorem reſponſio: grandes quidem & ſublimes ſunt Virgilii verſus, ſed non inflati, imò diſſipatâ ſpumâ & tumore diſcuſſo velut cocti ſunt & maturo judicio perfecti: ſimiles ramo veteri, magno quidem, ſed calore Solis & ætate paululùm imminuto & ſiccato. Vide Quintil. Lib. 10.

Prægrandi. l Alii legunt *vægrandi.*

Subere. l *Suber*, arbor craſſæ corticis. Plin. Lib. 16. cap. 8.

Coctum. l Maturum, durum, ſolidum. Et metaphoricè, igne quaſi judicii excoctum, & elaboratum ad amuſſim.

98. *Quidnam igitur tenerum*, &c. l Excandeſcit monitor, & in Perſium inſurgit: ecquod ergo carmen tibi tandem probabitur? Quod carmen legendum ſine ulla affectatione, quia per ſeſe commendationem habebit? An verò ullum eſt, quod legi poſſit *laxâ cervice*, ac perinde magnum ſonet & grande, quamvis haud erectâ & ſuperbâ legatur cervice? quod quidem ſolemne eſt & ſolitum Poëtis inflatis turgidos ſuos verſus legentibus, qui magnum quid de ſe ipſis ſuiſque carminibus ſentiunt, & aliis perſuadere nituntur ſuperbo illo ſuo geſtu.

99. *Torva Mimalloneis.* l Reſpondet ironicè Perſius: hæc nempè Neroniana, è Bacchis ejus, concinna ſunt. Porrò in iſtis verſibus mollis eſt rythmus & affectatus, cæterùm quàm tenuis ſenſus, & verborum tumori quàm minimùm reſpondet! Sunt qui negent verſus hos Neronis

Et

& mox Agave ereptura caput ablatum bucculo petulanti, & Manas lyncem incurvatura hederarum uvis, ſæpiùs clamat, evoë: reſonat Echo repetens voces. An talia carmina conderentur, ſi in nobis vigeret pars aliqua virtutis majorum? Illud nihilominus carmen *enerve fluit in labellis extremâ ſalivâ; & Manas & Attys in humido eſt:*

Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis,
Evion, ingeminat: reparabilis adſonat Echo.
Hæc fierent, ſi teſticuli vena ulla paterni
Viveret in nobis? Summâ delumbe ſalivâ
Hoc natat in labris; & in udo eſt Mænas, & Attys:

ANNOTATIONES.

eſſe, ſed à Perſio ad ſimilitudinem Neronianorum confictos, ut dicemus infrà v. 121. ad hæc verba: *Auriculas aſini quis non habet?*

Torua. l Vel à terrendò quaſi *terva*; vel *torta* à torquendo, id eſt, inflexa.

Mimalloneis. l Mimas, antis, Ioniæ mons, in quo Origia Baccho celebrabantur. Hinc Bacchantes dictæ Mimallones.

Implerunt cornua. l Vento inflarunt, & cecinerunt. Id eſt, ſtatim atque ſignum datum eſt Bacchantibus per tubas.

Bombis. l Vox ad imitationem ſoni facta. Propriè *bombus* eſt ille ſonus quem edunt apes.

100. *Vitulo.* l Pentheo, quem vitulum eſſe crediderunt furentes illæ mulieres, ipſaque Agave ejus mater. Horat. Lib. 2. Sat. 3. At Ovid. Metamorphoſ. 3. aprum illis viſum, ait, remque totam eleganter deſcribit.

Superbi. l Contemptori Orgiorum & Sacrorum Bacchi. Metamorphoſ. 13. Bacchanalium Romæ originem, & abrogationem lege, ſi vis, apud Tit. Liv. Lib. 39. cap. 8. & ſequentibus.

Caput ablatura. l Agave Bacchi Sacerdos cæteris Bacchantibus adjuta mortem intulit proprio filio Pentheo, eò quòd non licebat, accedenti; eique prima omnium caput ademit Bacchico furore percita.

101. *Baſſaris.* l Agave ita cognominata, ſicut & aliæ Bacchi ſacrificulæ, à Baſſara Libyæ loco, ubi colebatur Bacchus, ut vult Acron; vel à *Baſſari* veſte talari, quâ ille induebatur. Non placet etymologia ἀπὸ τῶν βάσεων à vallibus & ſaltibus in quibus bacchabantur; nec ἀπὸ τῦ βάζειν, quod eſt loqui ſeu vociferari.

Lyncem. l *Lynces* currum Bacchi trahunt, ſicut & tigres, maculoſa animalia, & varios vini affectus apprimè ſignificantia. De iſtis vide Plin. Lib. 8. de tigride, cap. 18. de lynce, cap. 38.

Manas. l Ἀπὸ τῦ μαίνεσθαι, quod eſt furere, Mænades appellatæ ſunt Bacchantes.

Corymbis. l *Corymbus* eſt hederæ fructus. Hic intellige vel virgam è thyrſo, vel frænum hederis intortis ornatum. Hederæ verò Bacho ſacræ, quia revertens ab India victor ſeſe coronavit.

102. *Evion.* l *Evios* dicitur Bacchus vel voce Bacchantium εὐοῖ: vel quòd ob res a verſùs Gigantes fortiter geſtas, laudatus eſt Jove his verbis; εὖ γὲ, *euge fili.* Horat. Lib. Od. 19.

Reparabilis. l Quæ voces pereuntes repetendo.

Echo. l Dicta ἀπὸ τῦ ἠχεῖν, *ſonare.* Fuit puellam ob garrulitatem in vocem à Junone mutatam fabulantur. Quid reverà ſit *Echo*, explicat diſertè Plin. Lib. 2. cap. 46. & Lib. cap. 15. Lege & Ovid. Metamorphoſ. 3. & 5. & Auſonii Epigramma undecimum.

103. *Teſticuli.* l Metaph. paulò audacior & obſcœnior. Id eſt, ſi virilitatis antiquæ & tutis ac diligentiæ majorum noſtrorum vigium aliquod in nobis ſupereſſet. Horat. Epod. 15.

Si quid in Flacco viri eſt.

104. *Delumbe.* l Id eſt, ſine lumbis, & viribus Nam in illis corporis maxime apparet.

Summâ ſalivâ natat. l Ejuſmodi carmen enervè pronunciatur primoribus labris, ubi rimum ſalivæ eſſe ſolet; non autem virili dam voce & ex imo pectore educta. Et blæsè, molliter, tenerè pronunciârunt illi taſtri, tum ſe egregios Poetas arbitrabantur, fortè adulatorum acclamationes ineptas runt.

105. *Et in udo eſt Manas*, &c. l In eſſe, & ſummâ ſalivâ natare, idem eſſe vide Poteſt etiam intelligi Perſius conqueri Neroniana carmina perpetuò habeantur in adulatorum & ineptorum Romanorum, que ſemper in udo ſint, & in ſaliva na Quod ſimplicius eſt & magis placet. De & Mænade ſeu Bacchide, Neronianis Carm bus mox dictum eſt.

Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.
Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? Vide sîs, ne majorum tibi fortè
Limina frigeſcant: ſonat hîc de nare canina
Litera. Per me equidem ſint omnia protinùs alba.
Nil moror: Euge. Omnes, omnes bene miræ eritis res.
Hoc juvat: hîc, inquis, veto quiſquam faxit oletum.

neque percutit pulpitum, nèque redolet ungues arroſos. At quorſum juvat perſtringere aures delicatas veritate irritante? Cave, ſi vis, ne fortaſſe januæ potentium fiant tibi frigida: nam illic litera de naſo canum nimis crepat. Per me profectò licet, cuncta ſunto deinceps pulcra. Non impedio quidquam: benè eſt. Omnia, omnia, inquam, eritis valdè admirabilia. Iſtud placet: illic, ais, prohibeo, ne ullus faciat ſtercus.

ANNOTATIONES.

106. *Pluteum.* | *Pluteus* ſignificat hîc armarium, in quo libri reponuntur. Præterea plutei militares vocantur crates quædam corio operæ, quibus ante ſe locatis hoſtium tela arcent milites dum faciunt opus. Lipſ. Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 7.

Nec pluteum cædit. | Tale Carmen non oſtendit percuſſum à Scriptore pluteum, & pulſatum iræ indignatione, quòd animus ad votum non ſuggereret. Quin ille parùm ſollicitus fuit quàm bonos, ſed quàm multos & faciles funderet verſus, undè nec mirum ſi exſuccum, enerve, & elumbe carmen eſt, quod ſine delectu, ſine labore, ſine anxietate animi fuit compoſitum. Quintil. Lib. 10. cap. 3. citat hunc Perſii locum.

Nec demorſos ſapit ungues. | Præ anxietate animi in profunda meditatione defixi, diligenter & accuratè ſcribere volentis, non probantis omninò quæ ſcripſit, ac meliora quærentis. Quod boni Poëtæ ſolent.

Horat. Lib. 1. Sat. 10.

——— ——— *Et in verſu faciendo*
Sæpè caput ſcaberet, vivos & roderet ungues.

107. *Sed quid opus*, &c. | Rationes ſuas eluſas à Perſio animadvertens monitor adhibet minas, ut à ſatirica dicacitate eum deterreat.

Teneras auriculas. | Aures Neronis & nobilium Romanorum reprehenſionis impatientes.

Mordaci vero. | Tuis Satiris nimiùm veracibus, quibus ſine ulla cujuſquam reverentiâ vos cuique etiam nolenti errores oſtendis & reprobras acriter, ſalsè, ſatiricè.

Radere. | Metaph. à Chirurgis, qui vulnera putrida cultro radunt ac purgant, &, ſi opus eſt, ſecant.

109. *Limina frigeſcant.* | Time, potentiores ſibi offenſos habere, ut frigide te excipiant, ab amicitia excludant, vel etiam mortem infligant, quæ frigidos facit.

Horat. Sat. 1. Lib. 2.

——— ——— *O puer, ut ſis*
Vitalis metuo, majorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

Sonat hîc. | In tuis Satiris nimiùm eſt acerbitatis: vel in domo Neronis ac nobilium ira & ultio frequens eſt. Hæc monitor.

De nare canina litera. | Litera canina eſt R; hanc enim canes videntur exprimere, dum reſtrictis labiis irritatos ſe ſignificant, atque hirriunt.

110. *Per me equidem.* | Reſpondit Perſius per conceſſionem ironicam, ſi quidem ita vis, probentur omnia velut concinna, etiam quæ minimè ſunt.

Alba. | Sicut nigrum pro malo, ita pro bono album ponitur. Pythagoras apud Laërtium: τὸ μὲν λευκὸν τῆς ἀγαθῆς φύσεως, τὸ δὲ μέλαν κακῆς

111. *Omnes, omnes.* | Volo deinceps omnia, omnia, inquam, cum aliis admirari, ut tu facis, & jubes me tecum facere, ô monitor.

Benè miræ eritis res. | Ridicula versûs clauſula ridiculum adulatoribus conſentiendi conſilium egregiè exprimit. Juxta illud Horatii præceptum Sat. 10. Lib. 1.

Et ſermone opus eſt modò triſti, ſæpè jocoſo:
Defendente vicem modò Rhetoris, atque Poëtæ,
Interdum urbani parcentis viribus, atque
Extenuantis eas conſultò.

112. *Hoc juvat.* | Placet tibi meum hoc propoſitum, ô monitor, benè eſt.

Hîc, inquis, &c. | Hæc vel tua vel Neronis carmina ſatiricâ libertate violari prohibes, ab his abſtinendum inquis, ut à ſacro loco conſpurcando: ergo ut ſanctitatis eorum admonear, ne ea carpere mihi fortè contingat, appone notas aliquas, quemadmodum in locis ſacris appingi ſolent dracones & ſerpentes, ſive ut Genios ſacros ac Deos Tutelares exhibeant, ſive ut terribilis illa ſpecies arceat profanos.

Appinge binos ſerpentes. O juvenes, ſancta eſt terra hæc: *foras lotium mittite. Abeo.* At *Lucilius procidit civitatem,*

Pinge duos angues. Pueri, ſacer eſt locus extrà
Mejite. Diſcedo. Secuit Lucilius urbem;

ANNOTATIONES.

113. *Pinge duos angues.*] Quòd antiqui ſub ſpecie draconum & ſerpentum coluerint Deos & locorum Genios, conſtat ex Herodoto Lib. 8. ubi de angue Arcis Athenarum cuſtode, Deoque Tutelari verba facit. Item Lib. 2. ait circa Thebas ſacros eſſe ſerpentes, qui mortui in Jovis æde ſepeliantur. Nota etiam eſt hiſtoria de ſerpente Epidaurio devecto Romam, & exſtructâ æde culto illic pro Æſculapio, de quo lege Tit. Liv. Lib. 10. Florum, Lib. 11. Pauſaniam in Corinthiacis: & alios. Virgilius autem Æneid. 5. v. 82. poſtquam ex Anchiſæ tumulo anguem exiiſſe retulit, ſubjungit de Æneâ,

Incertus Geniumne loci famulumne parentis
Eſſe putet.

Propertius Lib. 4. Eleg. 8.

Lanuvium annoſi vetus eſt tutela Draconis.

Hinc ergo eſt quòd ſacris locis Draconum figuræ appingerentur, ut auctor eſt Turnebus Lib. 13. cap. 12. & Lib. 14. cap. 4. ubi & locum hunc Perſii affert. Cur denique ſub ſpecie ſerpentum atque draconum, locorum Genios, ac Deos, Heroaſque colerent, pingerentque, Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 20. rationem videtur attingere, cùm ait, Ideò Salutis & Æſculapii ſimulacris appingi draconum figuras, quia præſtant ut humana corpora, velut infirmitatis pelle depoſitâ, ad priſtinum revireſcant vigorem, ſicut revireſcunt dracones per annos ſingulos, pelle ſenectutis exutâ. Unde concludere licet, ſerpentes, eò quòd veluti quotannis juveneſcunt, immortalitatem benè ſignificare, Deos & Heroas optimè deſignare, ac propterea locis ſacris appingi. Plutarchus aliam affert cauſam, ſed meo judicio valdè futilem, in Vita Cleomenis ad finem, ubi narrat fixi in cruce Cleomenis corpus anguem fuiſſe circumplexum, hincque Divinitatis opinionem Regi acceſſiſſe, & Heroem habitum Cleomenem, Deorumque filium. Addit porrò hujus rei & opinionis cauſam à ſapientibus viris proditam eſſe, quòd ſicut è bobus apes, ex equis fuci, ex aſinis crabrones generantur, ſic ex humanis corporibus ſerpentes enaſcantur. Denique concludit: Non ergo abs re veteres Heroibus dracones conſecrâſſe. Dracones divino cultu honoratos affirmant porrò Ælianus Lib. 2. de animal. cap. 2, 16, 17. & Plutarch. Lib. de Iſide & Oſiride.

Pueri, ſacer eſt locus.] Adde etiam hoc interdictum, quo pueri deterreantur à polluendis ſordibus loco, neve illic mejant: quod grande erat nefas.

Horat. in Arte:

Minxerit in patrios cineres.

Vide quæ Sueton. de Nerone lotio contaminante Deæ ſimulacrum. Sed & urinam facere ad ſtatuas Principum, capitale fuiſſe, docet Aelius Spartianus in Antonino Caracalla, ubi hæc refert: *Damnati ſunt eo tempore qui urinam eo loco fecerant, in quo erant imagines Principis,* &c.

Extra Mejite.] Metaphoricè ſignificat: Poëtæ Satirici, cenſuram veſtram aliò transferte quolibet, modò ab his abſtineatis.

114. *Diſcedo.*] Siquidem his parcendum, quæ ſunt maximè reprehenſione digna, inquit Perſius, hinc mihi demigrandum. Abeo itaque: vix enim mihi temperarem (ut initio monui petulantem mihi lienem eſſe) quin ſatirâ libertate uterer in his perinde ac in cæteris.

Secuit Lucilius.] Seipſum redarguit Perſius. Eccur verò diſcedam? Quid verebor facere, quod ante me alii impunè fecerunt?

Lucilius.] C. Lucilius primus apud Romanos Satiras ſcripſit. Ac ſicut Lucilium Horatius, Horatium Perſius, alios omnes Juvenalis imitatus eſt; ſic Lucilius ſecutus fuerat Enniu & Accium.

Horat. Lib. 1. Sat. 10.

Nil comis Tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet verſus Enni gravitate minores?

Coævum fuiſſe Scipioni Africano teſtatur id Horat. Lib. 2. Sat. 1. ubi & alibi paſſim in Semonibus Lucilium carpit mordicùs, quanquè magno aliis in pretio fuiſſe refertur, nec ſua ipſi laudem detrahit Quintil. Lib. 10. Natus nobili loco ex Arunca Auſoniæ urbe, anno u antequam veniret Carthago in Romanorum poteſtatem. Scripſiſſe dicitur Satirarum libr pluſquàm triginta: at pervenerunt ad n fragmenta tantùm aliquot.

Urbem.] Romam & potentiſſimos Romanorum acerrimè inſectatus.

Horat. Lib. 1. Sat. 10.

Sale multo urbem defricuit,

& Lib. 2. Sat. 1.

Primores populi arripuit populumque tributim

Juvenal. Sat. 1.

Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit?

Te

e, Lupe; te, Muti; & genuinum fregit in illis. 115
mne vafer vitium ridenti Flaccus amico
angit: & admiſſus circum præcordia ludit,
allidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.
Men' mutire nefas, nec clàm, nec cum ſcrobe?
Nuſquam. 119

te, ô Lupe; & te, ô Muti; & in iſtis rupit dentem intimum. Horatius ſolers pariter *carpit quemlibet errorem* apud *familiarem deridentem, & exceptus circa cor, colludti, peritus ſubſannare populum naribus ſuccuſſis. An mihi non licebit hiſcere nequidem ſecretò, nequidem cum fovea? Nullatenus* licet.

ANNOTATIONES.

115. *Te, Lupe, te Muti.*] Nominatim etiam rpere auſus eſt inter alios nobiles viros Pub. ulilium Lupum Conſulem, & Titum Mutium lbutium valdè potentem virum, his quidem erſibus, quos etiam Cicero affert Lib. 1. de inibus.

Græcum te, Albuti, quàm Romanum atque Sabinum
Municipem Ponti, tutamen Centurionum,
Præclarorum hominum ac primorum, ſignifer rumque
Maluiſti dici: Græcè ergo Prætor Athenis
Id quod maluiſti, te, cùm ad me accedis, ſaluto.
Χαῖρε, inquam, Tite: Lictores, turma omnis, cohorſque,
Χαίρετε: hinc hoſtis mî Albutius, hinc inimicus.

t paulò poſt.

——— Tubulus, ſi Lucius inquam,
Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius.

Genuinum.] Genuini vocantur dentium poremi, iidemque validiſſimi. Plin. Lib. 11. cap. 7. Feſtus, Lib. 7. vult ità dictos, quòd à geis dependeant.

Fregit] nam omnem dicacitatem conſumpt carpendis eorum vitiis.

116. *Ridenti.*] Non indignanti, vel etiam benter audienti, quia callidè & feſtivè morebat Horatius.

Amico.] Vel cuicumque ſuo familiari, vel ſi Mecænati, cui nec peperciſſe fertur. Certè lum videtur perſtrinxiſſe Sat. 1. Lib. 1. ubi it:

Simplicior ſi quis, qualem me ſæpè libenter
Obtulerim tibi, Mecænas, ut fortè legentem
Aut tacitum impellat quovis ſermone moleſtus,
Communi ſenſu planè caret, inquimus: eheu
Quàm temerè in noſmet legem ſancimus iniquam!
Nam vitiis nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt
Qui minimis urgetur.

ttamen cùm Perſius dicat omne vitium tangi ò Horatio, & paulò poſt populum excuſſo naſo ſuſpendi: malim interpretari ſic: omne cujuſcunque vitium Horatius vafer tangit & ſolerter coarguit apud amicum ridentem, cùm Satiras ſuas tam feſtivas ei recitat.

117 *Et admiſſus circum præcordia,* &c.] Ab amicis benè exceptus pergit eò libentiùs ſcribere & recitare Satiras. Hìc nonnulli ſubtiliores ſenſus rimantur, & Perſio attribuunt quod nunquam cogitavit: nimirùm illi, leviora primùm vitia carpit Mecænatis Horatius, inquiunt, & cùm ſe placuiſſe ob ſolertes jocos & feſtivam dicacitatem animadvertit, tum pluſculum audet, & occultiora interioraque facinora non veretur arguere. Hoc ſcilicet eſt ludere circa præcordia? Verum uno ictu jugulat illos interpretes quod ſtatim dicit Perſius, omne vitium reprehendi. Non igitur minora primò, deinde graviora.

Ludit.] Nemini parcit, vitioſis ſua oſtendit vitia & culpat ille, nec tamen culpando offendit, adeò vafer eſt & callidus, ut ludendo jocandoque animi vulnera premat & curet.

118. *Excuſſo populum,* &c.] Explicant quidam, porrecto & hilari, ut minùs acerbus videatur etiam cùm mordet, ſed malim ſimpliciùs interpretari, ſuccuſſo, quod & vox, *ſuſpendere*, poſtulat. Certè cùm ridemus aliquem, caput excutimus: & cùm alicui inſultamus acriter, acceptum etiam naſum ſuccutimus. Erit igitur facilis & prona interpretatio, ſive referas ad eum qui deridet, ſive ad eum qui deridetur.

119 *Men' mutire nefas:*] Mihine ſoli nefas loqui & carpere pravos hominum mores?

Nec clam.] Quandoquidem etiam palàm id facere licuit aliis, Lucilio, Horatio: annon ſaltem inter familiares fas mihi erit in vitia & errores ſtylum ſtringere?

Nec cum ſcrobe?] Alludit ad fabulam de Mida, cui cùm aſininas eſſe aures tonſor vidiſſet, nec palàm evulgare auderet, prurienti linguæ ut ſatisfaceret aliquatenùs, terram effodit, & ſcrobi factæ inſuſurravit id quod viderat. Lege Ovid. Metamorph. Lib. 11. cap. 4. & 5.

Nuſquam,] Nequaquam licet, ait monitor.

Attamen istic veluti *scrobem faciam*: & insusurrabo, ô *liber, aspexi, egomet aspexi. Ecui non sunt aures asininæ? Ego istud occultum, meam ipsam derisionem, adeò parvi pretii* licet est, *non vendo tibi ullo carmine de Ilio. Quisquis imbutus es Cratino petulanti,* quisquis *iracundum Eupolidem cum vetulo grandævo* legens, *pallidus*

Hîc tamen infodiam: Vidi, vidi ipse, libelle.
Auriculas asini quis non habet? Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum, tam nil, nullâ tibi vendo
Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,

ANNOTATIONES.

110. *Hic tamen infodiam.* | Mihi verò temperare non possum, inquit Persius, quoquo modo sedandus est styli pruritus. Ergo, ut Midæ tonsor effossæ terræ, sic ego libello huic meo loquar, inscribam, & animi sensa committam: non temerè quidem protrudam in lucem quod scripsero, sed scribam saltem, & scriptum velut infodiam & celabo apud me & apud paucos amicos, ut aliquando etiam posteri legant.

Vidi, vidi ipse. | Erumpit indignatio mea: jam dico id quod vidi non ferendum: ô libelle, ego ipse vidi, nec semel vidi fatuum Neronis de carminibus judicium, stultamque nobilium Romanorum vel ignorantiam vel adulationem.

121. *Auriculas asini*, &c. | Dicitur Persius scripsisse: *Auriculas asini, Mida rex habet*: correxisse autem Annæus Cornutus, Persii Præceptor: *quis non habet*? ne se notatum Nero nimis apertè intelligeret. Casaubonus, Lubinus & alii. Contrà nonnulli pugnant: non minùs apertè videri notatum fuisse Neronem afferendo vulgata ab eo scripta. *Torva Mimallonis*, &, *Berecynthius Attin*: undè contendunt hæc non fuisse ipsius Neronis, ut suo loco diximus. Cæterùm sensus est: quis non tam ineptè judicat de Carminibus, quàm Midas de cantu, cui propterea in ludibrium asininas aures affixit Apollo.

Hoc ego opertum. | Meam hanc derisionem licet occultam tam parvi, imò nihil à te, ô monitor, & ab aliis fortè æstimandam, ego tamen tanti facio, ut pluris æstimem quàm Homeri Iliadem, vel potiùs quàm Actii Labeonis Latinam Iliada, quamvis Neroni plurimùm probatam, Supra, v. 4.

122. *Nullâ tibi vendo Iliade.* | Id est, non commutarem pro Iliade, ut mox dixi.

123. *Quicumque afflate.* | Quæsiverat initio monitor, quis leget hæc? Et respondet hîc tandem Persius quales velit habere lectores Satirarum suarum: Nempe quisquis assuetus erit legendis carminibus Cratini, Eupolidis, Aristophanis, qui Græcorum vitia mordicùs carpsère, is etiam libenter leget hæc mea carmina, inquit.

Afflate. | Metaphora est vel a floribus odoriferis: vel, à Pythia, quæ velut Numine Apollinis infesta, afflata, illustrata vaticinaba

Audaci Cratino. | Proprium est valdè hom illius epithetum, quippe qui cùm omni libe te Græcos exagitaret, nec quemquam vitio Athenis latere sinebat, quin statim eum Scenam omni populo deridendum produce scilicet in veteri Comœdia.

Cratino. | *Cratinus* Eupolide & Aristoph antiquior, natus Athenis dicitur, & floru paulò ante bellum Peloponesiacum: vix ad annum centesimum ætatis, & fuisse on um Poëtarum maledicentissimus.

124. *Eupolidem.* | Is cum versibus lacerâ Alcibiadem, in mare ab eo præcipitatus Tull. Epist la :, Lib. 6. ad Attic. *Quis dixit Eupolim ab Alcibiade navigante in Sicil dejectum esse in mare*?

Iratum. | Infensum perpetuò Athenien vitiis.

Prægrandi cum sene. | Aristophanes vulgò telligitur, qui seu ob ætatem, seu ob styli vitatem prægrandis vocatur. Certè hunc duobus prædictis pariter conjungit Hora initio Sat. 4. Lib. 1,

Eupolis, atque Cratinus, Aristophan Poëtæ, &c.

Tresque hos veteris Comœdiæ scribendæ P cipes imitatum fuisse Lucilium, ait eo Porrò non constat fueritne Aristophanes A nienſis, an Rhodius, an Ægyptius, an aliu oriundus. Vixit tempore Euripidis, & flag te maximè bello Peloponesiaco, Cratino sterior extitit: Athenienſium nobiliſſim quemque acriter insectatus, mirè tamen ipsis Athenienſibus acceptus laudatusque De illis Plato ait, Gratias templum ubi quærentes, hoc tandem sibi statuisse in co Aristophanis. Scripsisse fertur Comœdias quinquaginta, è quibus supersunt nobis inte dumtaxat undecim. De Cratino, Eupolide Aristophane, vide Athenæum Lib. 1. alibi: Eusebium in Chronico, & Quintil. 10. ubi de legendis formando oratori Po sic habet: *Post Homerum, Aristophanes, Eu Cratinusque præcipui.*

Palles. | Vel, usque ad pallorem formi ob styli acerbitatem: vel, quem legendo lorem contraxisti,

Aspic

ſpice & hæc, ſi fortè aliquid decoctius audis.
de vaporatâ lector mihi ferveat aure: 126
on hic qui in crepidas Graiorum ludere geſtit
ordidus, & luſco qui poſcit dicere, luſce,
eſe aliquem credens; Italo quòd honore
ſupinus,
egerit heminas Aretî Ædilis iniquas: 130

tu *iſta etiam vide, ſi fortaſſe auſcultas quidpiam perfectius! Hinc calefactâ auriculâ erga me inardeſcat lector: non autem ille qui impurus gaudet irridere calceos Græcorum, & qui cocliti optas dicere, ô cocles, ſeipſum æſtimans aliquem; quia Ædilitatem gerens Aretii ſuperbiens ob Magiſtratum in Italia, ruperit dimidios ſextarios non juſta magnitudinis.*

ANNOTATIONES.

125. *Si fortè aliquid* | Vel refer ad Perſium ſe ſuiſque verſibus modeſtè ſentientem & uentem: vel refer ad Lectorem, ut ſenſus ; ſiquidem tu melius quidpiam reperis in is Satiris, ſi quid perfectius audis & audicupis, quàm ſint ea ſeu Neronis, ſeu alio- carmina, quæ velut cruda, affectata, & oncinna reprehendi.

Decoctius | Maturiori judicio, & longiori ar- ac ſtudio elaboratum. Metaph. vel à vino od ad dulcedinem coquitur, vel à liquori- , qui reducti bulliendo ad tertiam & quar- partem multò plus habent virium. Sic gilius fertur manè ſolitus condere verſus nquagenos, pluresve, quos veſperi ad denos circiter redigebat, Quintil. Lib. 11. cap. 4. *teriam volo primum*, inquit, *eſſe vel abun- iorem, vel ultrà quàm oporteat ſuſam: mul- inde decoquent anni, multum ratio limabit, quid vel ipſo uſu deteretur.*

126. *Inte vaporatâ.* | Ex lectione ſupradi- rum Poëtarum mens lectoris excitata & in- mata ad meas deinde legendas Satiras elivis & fervida fiat.

gil Æneid. 11.

Et templum thure vaporant.

127. *Non hic.* | Ne is mihi lector contingat, cùm animi vitia in Philoſophis & doctis a deprehendat arguenda, externum eorum itum ſaltem irridere amat & delectatur.

repidas. | Gellius Lib. 13. cap. 20 ait crepi- à Romanis ſoleas dici, & ſoleatum incede- elut turpe crimen objici ſolitum.

Horat. Lib. 1 Sat. 5.

apiens crepidas ſibi nunquam, nec ſoleas fecit. | priè crepida eſt calceamentum Tuſcum ad es corrigiis ſubligatum, quod Philoſopho etiam proprium fuiſſe, teſtis idem Gellius.

Qui in crepidas Graiorum ludere geſtit. | Per qui Græcorum crepidas irrident, intelligunt gò eos homines, qui Philoſophorum ſtudia ne inſtitura negligunt, & qui Græcorum antiam contemnunt: quod confirmare vi- ur vox ſequens, *ſordidus*. Malim ego cum uſdam interpretari de Nerone, quem (ut ait Sueton. in Nerone cap 52.) mater à Philoſophiâ avertit, monens imperaturo contrariam eſſe. Tullius autem 2. de Orat. & alibi, ſatis innuit Romanis odioſos fuiſſe Philoſophos, fortaſſe vel ob hoc quòd opum ſua ſebant contemptum, quas avidè ſectabantur illi. Vide Sat. 5. v. ultimo.

128. *Sordidus.* | Vel per ſordes avaritiam Romanorum notat Perſius, vel neglectum cultûs exterioris, quem nonnulli Romæ affectabant, ut inde præferrent militare robur: quòd iterùm Perſius noſter damnat, Sat. 3. ubi vocat eos hirtoſam gentem Centurionum. Vel, ſi mavis, intellige plebis ignorantiam, quam hîc opponat Philoſophorum doctrinæ & eruditioni, quæ imperitis ludibrio habetur.

Et luſco qui poſcit, &c. | Apage etiam cachinnones illos fatuos, qui naturalia vitia exprobrant, quæ tamen nemini probro eſſe debent. Luſcus porrò ſignificat eum cui imbecilla eſt oculorum acies, ponitur & pro coclite, eo nempè qui altero eſt oculo captus. Alii legunt *poſſit*.

129. *Sefe aliquem credens.* | Aliquo ſemet honore dignum æſtimans. Legunt alii, *ſeſe aliquid credens*: quod perinde elegans eſt, & idem ſonat.

Italo quod honore. | Eò quòd functus fuerit aliquo Magiſtratu infimo, nimirùm Ædilatu, in quodam e municipiis Italiæ.

Supinus. | Superbiâ elatus & ſui factus immemor ob honorem illum. *Supinus* propriè is dicitur, qui dorſo incumbens cœlum aſpicit. Undè nonnulli interpretantur, otioſè, molliter, & delicatè vivens: ſed minùs arridet.

130. *Fregerit heminas.* | Ædiles menſuris præerant, & iniquas frangebant. Tull. 2. de Legibus, Juvenal. Sat. 10. v. 102. Turneb. Lib. 25. cap. 20.

Heminas. | *Hemina* eſt menſuræ genus dimidium ſextarii continens. Ponitur hîc pro qualibet menſurâ. Plin. Lib. 21. cap. ultimo, heminæ mentionem facit.

Aretî. | *Aretium*, nunc *Arezzo*, Etruriæ oppidum vaſis fictilibus quondam celebre.

Ne etiam legat me, *qui aſtutus novit deridere notas numerales* Arithmeticorum ſuper *tabellâ* exaratas, *& lineas* Geometrarum deſcriptas *in arenâ ſulcatâ:* cæterùm *proclivis* eſt *ad lætandum valdè, ſi* quando *meretrix laſciva barbam vellicet Cynico. Iſtis matutino tempore decretum, poſt prandium* verò *Callirhoën concedo.*

Nec qui abaco numeros, & ſecto in pulvere metas
Scit riſiſſe vafer: multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.
His manè edictum, poſt prandia Callirhoë do.

ANNOTATIONES.

Martial Lib. 14. Epigramm. 98.

Aretina nimis ne ſpernas vaſa monemus,
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Sunt qui legant, *Eretis*, quod oppidum eſt Sabinorum.

131. *Nec qui abaco*] Nec denique eum volo lectorem, qui doctas artes aſpernatur, v. g. deſcriptos in abaco numeros ab Arithmeticis: figuras Mathematicas, & alias liberales eruditaſque diſciplinas, Vid. Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 30.

Et ſecto in pulvere metas.] Mathematici pulverem humi ſpargebant, & in eò pulvere figuras deſcribebant radio. In ea occupatione intentus Archimedes captis Syracuſis miſerè occiſus eſt à Romano milite. Tit. Liv. Lib 25. Plutarchus refert Dionyſii Regiam pulverulentam fuiſſe, ob eorum multitudinem, qui Geometricas in pulvere figuras delineabant.

Metas] Lineas, quæ ſunt velut metæ & fines, quibus componitur quælibet figura, ac terminatur. Exarantur autem illæ figuræ, ac lineæ in pulvere, ut ſi quid rectum non eſt, facilè corrigatur.

132. *Multum gaudere paratus*] In eo tantùm navus & vafer, ut derideat eruditorum ſerias occupationes: quique gaudet Philoſophos ludibrio haberi.

133. *Cynico,*] Pro quibuſlibet Philoſophis nominat Cynicos Perſius, Porrò ſecta illa valdè erat odioſa ob mordacitatem, ob quam Cynici dicti ſunt illi. Laërtius de Diogene refert, quòd interrogatus quare canis appellaretur, reſpondit: *quia in eos qui dant, blandior ſum: in eos qui non dant, oblatro, malos autem mordeo.* Alii ab obſcœnitate Cynicos volunt nomen habuiſſe. Vide Laërt. Lib. 6.

Barbam.] Atrox erat injuria & ludibrium barbam vellere alicui tanquam fatuo nimirum & ſtolido. Horat. Lib. 1. Sat. 3. ſub fine. Porrò Philoſophi barbam promiſſam alere affectabant: hincque ſapientem barbam vocat Horatius. Vid. infrà Sat. 4. v. 1.

Vellat.] Ut Laïs Diogeni, qui meretricem hanc amavit, ut teſtatur Athen. Lib. 13.

Nonaria.] Meretrix juvenibus perniciosa, quidam volunt, ſic dicta à Nonis, quæ inter infauſtos dies cenſebantur. Macrob. Lib. vel potiùs, quæ proſtat ab hora nona, & prandio, cùm jam negotiis homines ſunt nùs occupati.

134. *His.*] Talibus hominibus imperitis ineptis, artium liberalium ac ſcientiarum capacibus, mando & indulgeo occupationes dignas ſe, nempè quæſtum & voluptates.

Manè edictum.] Forum manè petant, Prætoris edicta excipiant, vacent avaritiæ fœnori exigendo.

Poſt prandia.] Poſt forum prandeant: ac inde per diem reliquum indulgeant voluptati. Ea eſt plebi imperitæ accommodata vivendi ratio.

Callirhoën.] Vel ſcortum aliquod famoſum vel ſcenicos ludos, & fabulam de Callirhoë tunc temporis exhiberi ſolitam, vel natationem & deambulationem ad fontem iſtius nominis in Attica. Contendit Marcilius referendum eſſe ad Neronem, qui popellum edicto vocaret, & cantaturum ſe Callirhoën promitteret, ut ait Perſii ſenſus: tales ego auditores hi meis Satiris ablego ad audienda Neronis illa carmina. ſuamque Interpres ille fulſit opinionem ex eò quod Neronem in hac Satira Perſius præcipuè ſpectet.

SATIR

SATIRA II.

HUNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci,

O Macrine, recense optimo calculo diem istum, qui faustus addit tibi annos fugaces Effunde vinum Genio. Tu voto pactitio non petis res.

ANNOTATIONES.

1. *Macrine*] Intelligunt nonnulli Minutium Macrinum Brixianum, de quo mentionem facit Plinius perhonorificam Lib. 1. Epist. 14. Verùm doctissimo cuique videtur fuisse potiùs Plotius quidam Macrinus, quem Persii condiscipulum existimat etiam fuisse Casaubonus. Favet certè vetus Scholiastes, qui sic habet in huncce locum: alloquitur Plotium Macrinum homine sanè eruditum & paterno se affectu diligentem, qui in domo Servilii didicerat, à quo agellum comparaverat, indulto sibi pretio aliquanto.

Hunc diem numera] Inter faustos dies computa diem hunc, qui natalis est, & quo propterea libellum hunc seu Satiram dono tibi mitto. Scilicet mos erat apud veteres natali amicorum die munusculo eos aliquo afficere: & Poëtæ quidem doctique opuscula sua deferebant. Quod hìc Persius erga Macrinum.

Meliore Lapillo.] Candido nempè, quo res lætæ notabantur, sicut atro res mœstæ & infelices.

Martial. Epigram. 53. Lib. 9.

Felix utraque lux, dieſque nobis
Signandi melioribus lapillis.

Pers. Sat. 5.

Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notâsti,

Secutus Horatium Lib. 2. Sat. 3.

Cretâ an carbone notandi?

Cæterùm mos ille fortunatos dies albis calculis, infelices nigris numerandi, viguisse apud Thracas primùm, auctor est Plin. Lib. 7. cap. 40. At quod aliqui addunt hinc transisse ad Cretenses, non ita compertum: imò jugulat eos ille ipse, quo uno freti id affirmant, Horatii locus Lib. 1. Ode 36. *Cressâ ne careat pulchra dies notâ.* Ubi certè album lapillum è Creta venientem expressè designat: alioquin parùm distingueret lætam notam à tristi, si Cretenses perinde ac alii candidis faustos, dies infaustos nigris lapillis notare consuevissent Undè etiam patet, quàm longè aberrent, qui citato Horatii loco legunt, *Thressâ*, pro *Cressâ*.

2. *Qui tibi labentes.* &c.] Qui ævum quod quotidie elabitur, tibi producit, novum annum tibi dando & auspicando.

Candidus] Bonus, propitius, ut explicui Sat. 1.

3. *Funde merum Genio*] Hor. Ep. 1. Lib. 2.

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

Tibull. Lib. 2. Eleg. 4. de Genio ait,

Atque ſatur libo ſit, madeatque mero,

Ubi observandum est, cæteris quidem diebus Genio litatum olim fuisse cæsâ victimâ, ut patet ex Horat. Lib. 3. Ode 17.

Cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri
Cum famulis operum ſolutis.

Illud autem nunquam fiebat die natali, eò quòd nollent vitam adimere eo die quo lucem acceperant: sed litabant vino, floribus, &c. ut citati mox loci innuunt: sive quia vinum hilaritatis symbolum & causa est; sive quia per flores vitæ quidem amænitas simul & brevitas significabatur, juxta illud Horatii citatum, *memorem brevis ævi.* Vide Censorinum.

Genio.] Id est, in honorem Genii, qui Deus erat, sub cujus tutela nasci quemlibet & vivere antiqui credebant, quem propterea quotannis colebant die natali.

Non tu prece, &c.] O Macrine optime, non perinde ac Avari injusta vota Diis nuncupas.

Emaci.] Impudenter & impiè cum Diis ita paciscendo: siquidem hoc vel illud mihi largimini, hæc & illa dona rependam ego vobis. Plato in Eutyphrone ait, quorundam petentium religionem videri mutuam Deos inter & homines nundinationem. Petronius de illis: *Statim*, inquit, *antequam limen Capitolii tangant, alius donum promittit, si propinquum divitem extulerit; alius si thesaurum effoderit,* &c.

quas non possis credere Diis nisi semotis. Sed potentium magna pars sacrificabit thuribulo secreto. Cuilibet facile non est ex adibus sacris amandare & verba secreta, & voces submissas, & vitam agere precationibus manifestis. Sint *animus sanus, bona existimatio, fidelitas, ista apertè* postulantur, *atque* ita *ut externus percipiat.* At avarus *hæc secum, intus, & sub lingua mussitat: utinam prodeat pompa funebris sumptuosa patrui mei! Atque utinam*

Quæ nisi seductis nequeas committere Divis.
At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ.
Haud cuivis promptum est, murmurque humi-
lesque susurros
Tollere de templis; & aperto vivere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & ut audiat
hospes.
Illa sibi introrsùm, & sub lingua immurmurat: ô si
Ebullît patrui præclarum funus! Et ô si

ANNOTATIONES.

4. *Seductis.* | Quasi seorsùm ductis & clàm, quia pudet ejusmodi vota palam facere & coram hominibus, quorum illos non pudet coram Diis. Alii explicant corruptis per munera: sed non placet.

Nequeas. | Id est, non audeas, vel non possis sine pudore, & impunè.

5. *Acerrâ.* | Vas est in quo thus adolendum ponitur. Tacitam vocat per metonymiam, id est illi taciti libant acerrâ. Porrò acerram impropriè Proceribus tribuit hîc Persius: nam divites de lance copiosâ libant, ut est in fine hujus Satiræ: pauperes autem acerrâ, id est pauca thuris grana, & tribus, ut aiunt, digitis prehensa. Ovid. Lib. 4. de Ponto Eleg. 8.

Nec quæ de parvâ pauper Diis libat acerrâ,
Thura minus grandi quàm data lance valent.

6. *Murmurque humilesque susurros.* | Interpretantur ferè omnes de tacitis votis & precibus: pauci, de immurmatione quâ, dum quisque Deos rogat quod optat, voce subaltâ, templum confusis vocibus impleretur turbareturq; quod etiam illi ad ostentationem faciebant, undè Persius mox: *Mens bona*, &c. *Hæc clarè.* His ego adstipulor, ne videatur Persius eadem sæpiùs inculcare.

7. *Tollere de templis.* | Vix queas irreligiosos & impios hos precatores arcere à templis, adeò cupiditas excœcat, ut suum nefas non videant, sic urget, ut abstinere non possint. Sic apud Ovid. Fast. 5. Mercator orat Mercurium,

Da modò lucra mihi ——— & emptori verba dedisse.

Et apud Horat. Lib. 1. Epist. 16. Improbus hîc improbè precatur.

Labra movet metuens audiri: pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da justum sanctumque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Et aperto vivere, &c. | Nec ita facile est cuivis, non nisi bona optare, adeò ut non pudeat optata palàm proferre; & sic loqui cum hominibus tanquam Dii audiant, & sic cum Diis quasi audiant homines: quod Philosophiæ præceptum laudat Macrobius Saturnal. Lib. 1. cap. 7.

8. *Mens bona* | Juvenal. Sat. 10.

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.

Seneca, Epist. 94. *Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis.*

Hæc clarè. | Honesta illa vota apertè nuncupantur, & ut audiri ab hospite non pudor sit, vel, hæc clarè petuntur ad ostentandam probitatem, undè & audiri ab aliis affectat ille qui precatur. Vide suprà.

Hospes. | Ponitur pro quolibet externo: proprièverò dicitur qui tecto excipit peregrinum & externum, pariter & qui excipitur. Tull. pro Dejotaro, *Per dextram istam, quam hospiti hospiti porrexisti.*

Ovid. Metamorphos. 1.

Non hospes ab hospite tutus.

9. *Illa sibi introrsum.* | Quædam verò non nisi clàm, intra dentes, & intùs petere audent, scilicet quæcunque improba sunt & inhonesta. Duplex igitur culpat voti genus, alterum quod introrsum, & seductis Diis, quale est illud apud Horat. loco cit. Lib. 1. Epist. 16. & apud Ovid. loco etiam mox allato Fast. 5. qualia ejusmodi sunt quæ hîc noster Persius affert: alterum est quod fit ad ostentationem, ut dixi, & clarè, & apertè, quod & audiri petitur, vocaque Persius murmur & humilem susurrum.

10. *Ebullît.* | Pro, *ebullierit*, sicut *dedim, dederim, vixit*, pro *vixisset*, Æneid. 11. v. 11. metaph. ab aqua ebulliente, quæ intumescit & effluit. Ita legi affirmat Casaubonus in antiquissimis codicibus. Vide Prov. cap. 1. v. 2. vulg. edit. Cic. Tusc. 3. cap. 42. & Non. nulli refragantur tamen, & malunt, *ebullat*, a *ebullo, as:* ut sit sensus, utinam velut bulla appareat & statim posteà evanescat, alludendo ad illud Terentii Varronis: *homo bulla.* Hujus quidem sententiæ auctores priorem velut ineptam suggillant, sed quo jure non video.

Patrui. | *Patrui* dixit potiùs quàm avi optati

Sub

Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus hæres
Impello, expungam! Namque eſt ſcabioſus, & acri
Bile tumet. Nerio jam tertia ducitur uxor:

amico Hercule, vas fictile argento refertum *mihi reſonet ſub ligone! O ſi vel deleam pupillum, quem inſequor hæres ego maxime propinquus! Enimverò laborat impetigine, & vehementi bile intumeſcit. Nerius tres jam habuit conjuges.*

ANNOTATIONES.

ortem, fortè quia *patrui* ut plurimùm cenſurâ oleſti, ut dixi Sat. 1.
t Horat. lib. 3. Ode 12.
Metuentes patruæ verbera linguæ.
Præclarum funus!] Vel funalibus ſplendidum, & apparatu & exequiarum pompâ magnificum. Virgil. Æneid. 11. v. 143.
Funereas rapuere faces, lucet via longo
Ordine flammarum, & latè diſcriminat agros.
Vel, quod hæredi avido expetendum & quæſtuoſum erit. Quidam per funus intelligunt ſepulchrum: ut ſenſus ſit: utinam aperiatur & uat per ſe patrui mei ſepulchrum, ut cùm vioare & rumpere illud non audeam, certè ſic adipiſcar aurum in eo conditum: nempè veteres ſecum jubebant ſuos theſauros ſepeliri. Et oſephus refert è Davidis ſepulcro eruta talenorum auri tria millia ab Hircano, qui ſic ab bſidente ſe Antiocho redemerit datis trecenis. Hæc tamen opinio minùs arridet. Alii explicant vocem, *Præclarum*, quaſi qui funus optat videre patrui, ejus tantùm gloriam & honorem intueri videatur, non ſuam cupiditatem oſtendere.

11. *Sub raſtro.*] Ne mirere, quod viro diviti ac nobili raſtrum attribuat Perſius, cùm etiam ab aratro Dictatorem evocatum viderimus, Sat. 1. ſcilicet agricultura magno erat in honore apud Romanos: nec homini probro erat, ſuum per ſe agrum colere.

Crepet.] Id eſt, jucundum mihi edat ſonitum reperta fodiendo & terram vertendo.

Seria.] Vas teſtaceum oblongum, quod occultatum ſit ſeu hoſtium ſeu furum metu, teſta porrò terræ infoſſa non putreſcit, hinc in ſeriis & ollis theſauros infodiebant veteres. Inde eſt Plauti Auluiaria.
Et Horat. lib 2. Sat 6
O ſi urnam argenti fors quæ mihi monſtret!

Dextro Hercule!] Propitio, favente. Horat. loco mox cit. *amico Hercule.* Hic enim recludendis theſauris præſidere credebatur, ſicut Mercurius aperto lucro & negotiationi: uterque porrò repentino & inexpectato lucro, undè & Lucrii Dii appellantur, Arnob. Lib. 4. Plaut. Moſtel. *Is vel Herculi conterere quæſtum poſſet.* Et Diodor. Sicul. Lib. 5. cap. 2. refert Herculem ad honorem ſibi à Palatinis impenſum, dixiſſe, eos qui ſibi, poſtquam ad Deos tranſlatus eſſet, decimam bonorum dicarent, vitam felicem victuros: quod & eveniſſe experientia docuerit: & factitatum à Lucullo Romanorum ditiſſimo aliiſque fuerit.

12. *Pupillum.* | Puer eſt ſub tutoris poteſtate conſtitutus, donec per ætatem ſui juris fiat, & ſuorum ipſe bonorum adminiſtrationem capeſſat.

Quem proximus hæres impello. | Quem ſubſequor proximè in ordine hæredum ſecundorum: vel cui ſum pupillariter ſubſtitutus.

13. *Impello.*] Metaph. ab iis qui ſeſe in turba comprimunt, ut citiùs progrediantur.

Expungam! | Metaph. vel à Jure Civili, in quo is diſpungere dicitur qui mutat quidpiam in tabulis teſtamenti, & expungere, qui delet: vel à re militari. Milites enim expungi dicuntur, quorum, datâ miſſione, nomen ex albo deletur, quod punctis inſcriptum fuerat. In bello verò (ut ait vetus Interpres hîc) *cadente qui primus eſt, ſuccenturiatur alius.* Senſus porrò eſt: utinam illum mors rapiat, cujus hæreditas mihi continget, vel, deleatur è teſtamento nomen ejus cui ſecundus hæres ſuccedo.

Namque eſt ſcabioſus. | Impiis votis excuſationem prætendit nequam ille vitæ alienæ inſidiator: nempe contagioſo laborans puer morbo cur vivat? Vel apud ſe meditatus, quâ viâ impunè expungat pupillum, & veneno tollere fortè apud ſe ſtatuens, ſperat ſuum ſcelus occultum fore, quòd ille ſit malè affectâ valetudine, plenus nempe ſcabie & atrâ bili, quæ multorum morborum cauſa eſt. In quo etiam ſe tuetur exemplo Nerii, qui tres uxores veneno impunè ſuſtulit, & ſic locuples factus eſt.

Et acri bile tumet. | Contendunt aliqui mordicùs legendum, *atrâ bile tumet*, contra Caſaubonum. At quid vetat ipſam melancholiam bilem acrem appellari?

14. *Nerio.* | Is fuit inſignis fœnerator, lucri adeò perditè cupidus, ut etiam tres uxores veneno ſuſtulerit, ut earum dote potiretur. Scilicet apud veteres dos adventitia & non data patrio nomine, ſi repudium non interveniſſet, moriente conjuge, marito cedebat, imò & dos quoque profectitia, ſeu à patre de bonis propriis conſti-

Atque *ut talia ritè petas, matutino tempore iterùm & tertiò caput lavas in flumine Tiberi, & nocturna insomnia aquâ fluviali expias. Heus dic, responsum da: non est magnum* id *quod* à te *discere cupio. Quid existimas de Jove? Estne* talis, *ut illum præferre velis alicui? Eccui? Vis* ne præponere *Staio? Numquid nimirùm dubitas uter melior judex, vel uter* sit *magis idoneus pueris orbis? Illud ergo, quo tu conaris Jovis auriculam commovere, heus* id ipsum *loquere apud Staium.* Is certè *exclamaret* statim, O *Jupiter! O benigne Jupiter! Atqui* an *se ipse Jupiter non inclamabit?* An *credis* Jovem *veniam indulsi[t] quoniam quando fulminat, ilex potius,*

Hæc sanctè ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas
Heus age, responde: minimum est quod scire laboro.
De Jove quid sentis? Estne, ut præponere cures
Hunc cuiquam? Cuinam? Vis Staio? An scilicet hæres,
Quis potior judex, pueriſve quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas
Dic agedum Staio. Proh Jupiter! O bone, clamet
Jupiter! At ſeſe non clamet Jupiter ipſe?
Ignoviſſe putas, quia cùm tonat, ocyùs ilex,

ANNOTATIONES.

tuta, si modò pater superstes non foret. Ulpian. tit. 6. de Dot. sensus est: ecce, inquit avarus mea uxor etiamnùm vivit, cùm Nerius è tribus uxoribus mortuis tres dotes nactus dives evaserit. Horatius Lib. 2. Sat. 3.

Scribe decem Nerio.

Ducitur.] Alii legunt, *conditur*, id est, sepelitur.

15. *Hæc sanctè ut poscas*] Atque hæc licèt impia tibi videris ritè petiturus, si modò, ut facis, ritus omnes exteriores & solemnes diligentiùs observes.

Tiberino in gurgite] Tiberis fluvius Romam interfluens, priùs *Albula* dictus. Ovid. Fast. 2.

Albula quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
Reddidit.

Mergis] Vota facturi & sacra, vivo se flumine priùs abluebant.
Virgil. Æneid. 4.

Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Prætereà observa verbum, *mergis*, propriè hîc adhiberi. Nam qui Diis Inferis litabant, aquâ se respergebant tantùm: qui verò Diis Superis sacra faciebant, mergebant se, & totos abluebant. Macrob. Saturnal. Lib. 3. cap. 11.

16. *Manè.*] Solis ortu fiebant sacra Diis Superis ac Cœlitibus: Manibus autem & Diis Inferis, vesperi, & occidente Sole: ut observant veteres Interpretes Apollonii in Argonautis, & Pindari in Isthmiis, ad Od. 4.

Bis terque | Solemnes hi numeri in Sacris. De binario Ovid. Fast. 4.

Bis caput intonsum fontanâ spargitur undâ.
Bis sua fagineâ tempora fronde tegit.

De ternario verò idem ibid.

Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas.

Et Virgil. Eclog. 8.

Terna tibi hæc primùm triplici diversa colore
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco, numero Deus impare gaudet.
Et noctem flumine purgas.] Antiqui nocte ipsi sicut & nocturnis insomniis pollui se credebant, ut notat Servius, unde post illa se expiabant frequenti ablutione, quod etiamnùm retinent & observant Turcæ.

Propert. Lib. 3. Eleg. 9.

Ac primùm purâ somnum tibi discute lymphâ

Tibull. Lib. 3. Eleg. 4.

. . . . . *Omnia noctis*
Farre pio placant, & saliente sale.

17. *Heus age, responde.*] Instituit hic Persius dialogismum, quo impietatis convincit illos homines vota improba facientes, argumento à minori ad majus. Vide infrà.

19. *Staio.*] *Staius Albius* Oppianicus conjugem suam primò, tum fratrem fratrisque uxorem gravidam veneno sustulit, aliisque sceleribus benè multis sese contaminavit. Unde ponitur hic pro homine corruptissimo. Vide Cic. pro Cluentio.

21. *Hoc igitur*, &c.] O impie, non audendum apud hominem perditissimum id loqui, & vota nuncupare, quæ apud Jovem confidenter loqueris: Jovem igitur pejorem existimas corruptiorem homine quolibet improbissimo, quod nisi sentires, tam scelerata vota Jovi facere sanè erubesceres.

Jovis aurem impellere.] Jovem ad libitum flectere & exorare.

23. *At seſe non clamet*, &c.] An Jupiter non seipse ad vindictam excitabit? Non indignatus fulmen arripiet?

24. *Ignoviſſe puta*, &c.] Hæc simpliciter narrativè, non interrogativè legenda vult Casaubonus, ut vulgi errorem referat Persius, quem mox confutat dicendo, *An quia*, &c.

Sulphur

Sulphure discutitur sacro, quàm tuque domusque ?
An quia non fibris ovium, Ergennâq; jubente,
Triste jaces lucis, evitandumque bidental,
Idcircò stolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter ? Aut quidnam est, quâ tu mercede Deorum
Emeris auriculas ? Pulmone, & lactibus unctis ?
Ecce avia aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito, & lustralibus antè salivis

concutitur sancto sulphure, quàm tu, & ædes tuæ ? Et quoniam non prostratus es in silvis, mœstum & non tangendum bidental, expiandum extis ovicularum, & Ergennâ præcipiente, an ideò Jupiter fatuam barbam porrigit tibi vellicandam ? An verò est aliquid, quo tu pretio mercatus sis aures Deorum ? An pulmone, & pinguius intestinis ? Aliundè en avia vel matris soror Deos timens, infantem tollit ex incunabulis, ejusque frontem & labia humida anteà lustrat turpi digito, & salivis

ANNOTATIONES.

25. *Sulphure.*] Id est, fulmine, quod sulphureum odorem exhalat. Plin. Lib. 35. cap 15.

26. *An quia non fibris*, &c.] An quòd non es fulmine ictus, necdum jaces in silvis, non contingendus sine piaculo, expectans sepulturâ ibidem ex mandato Ergennæ aruspicis, qui bidentibus cæsis locum expiabit, an propterea quòd hucusque tibi pepercit Jupiter, idcircò putas non metuendam ampliùs ejus vindictam, imo licere tibi impunè Jovi deinceps illudere ?

Fibris.] Extis. Sat. 1.

Ergennâque jubente.] *Ergennas* Etruscus aruspex, fulminum procurator & expiator, cujus ex præcepto omnia fiebant. Vide Juvenal. Sat 13. v. 62. Annot.

27. *Evitandumque bidental.*] *Bidental*, locus est fulmine ictus. Nomen à bidentibus ovibus, de quibus vide Gell. Lib. 16 cap. 6. Cùm enim fulmen ceciderat, aderant illicò fulgurum procuratores, locum claustris sepiebant, arâque exstructâ, & cæsis oviculis consecrabant: unde calcare illum nefas. Porro *bidental* ponitur pro homine fulgurito, sicut carcere apud Lucilium pro homine carcere digno. Observandum ex lege Numæ, non licere justa persolvere homini fulminato, ibidemque sepeliri cautum fuisse non crematum, nec fas fuisse eum in genua tollere, & efferre; unde benè Persius post Horatium in Arte, dixit, *triste jaces*. Aliquando etiam intra septum super terram relinquebantur qui fulminati erant, amiciebanturque veste candidâ, velut à Jove honorati, ut mortui illi non putrescentes spectaculo forent. Festus, Servius, Artemidorus Lib. 2. cap. 8. Vide & Plin. Lib. 2. cap. 54. Plutarch in Quæst. Convival. Lib. 4. cap. 2.

28. *Stolidam præbet*, &c. Velut fatuo & stolido. Nam barbam vellicare alicui grave ludibrium. Sat. 1.

Et Horat. Lib. 1. Serm. Sat. 3.

Vellunt tibi barbam lascivi pueri.

Vellere barbam.] Allusio ad factum Dionysii Syracusani, qui Epidauri barbam Æsculapio auream ademit, ludibrium addens, non decere patrem esse imberbem, nempe Apollinem, filium verò, scilicet Æsculapium, barbatum esse.

29. *Aut quidnam est*, &c.] Id est, aut verum est quod dico, aut aliquid est quo tu addictos tibi Deos spondes.

30. *Emeris auriculas.*] Pronas & faciles ad arbitrium, mercede pactâ, & velut ex convento tibi addixeris.

Pulmone.] Metonymia pro quibuslibet partibus intestinis lautioribus.

Lactibus] *Lactes* dicuntur partes intestinæ graciliores, quasi lacte candidiores & molliores.

Unctis.] Id est, lautis & pinguibus, Horat. *Ut canis à corio non exterrebitur uncto.*

31. *Ecce avia*, &c. Vota avarorum hactenùs carpsit, jam superstitiosas mulierum preces reprehendit, quas solebant illæ pro infantibus concipere die lustrico & nominali, nempè octavo ab ortu, pro puellis, nono, pro pueris, solitasque adhiberi cæremonias perstringit hìc Persius. Vide Cœl. Rhodig. Lib 22. cap. 12.

Matertera.] Dicitur quasi, *mater altera*. Nempè munus lustrandi puerum pertinebat ad anus religiosas è cognatione præcipuas, quæ hujus rei causâ conveniebant.

33. *Infami digito.*] Id est, medio, qui infamis dicebatur, eò quòd ille, contractis aliis, extensus speciem quamdam pudendam repræsentet. Undè probrosum erat, alicui ostendere medium digitum, reliquâ manu contractâ, porrectum, hoc enim modo notabantur cinædi & molles. Petron. Dio. Chrysost. orat. 33. Martial. Epigram. 28. Lib. 2. Juvenal. Sat. 10. Alex. ab Alexandro Lib. 4 cap. ultimo. Porrò eo potissimùm digito utebantur piatrices illæ mulieres, quia quælibet obscœna contra fascinum valere credebant. Ali-

Expiat

expiantibus, docta prohibere oculos fascinantes, deinde manibus cum *motitat, & humili precatione spem exiguam inducit modò in agros Licinii, modò in domum Crassi. Modò* orat ut *Rex & Regina in generum adsciscant*, ut *illum virgines auferant*; ut *quodcumque ille pede triverit, in rosam vertatur. Ego verò nutrici non committo preces*, sed tu, ô *Jupiter, ista huic denega, etiamsi te oraverit induta veste albâ.* Quod si *petis robur nervis & corpus validum in senectute, fiat, benè est. At ampli catini, & pinguia farcimina prohibent Deos, & Jovem retardant ista concedere.*

Expiat, urentes oculos inhibere perita;
Tunc manibus quatit, & spem macram supplice voto
Nunc Licinî in campos, nunc Crassi mittit in ædes.
Hunc optent generum Rex & Regina: puellæ
Hunc rapiant: quicquid calcaverit hic, rosa fiat.
Ast ego nutrici non mando vota; negato
Jupiter hæc illi, quamvis te albata rogârit. 40
Poscis opem nervis, corpusque fidele senectæ:
Esto; age. Sed grandes patinæ, tucetaque crassa
Annuere his Superos vetuere: Jovemq; morantur.
Rem struere exoptas, cæso bove; Mercuriumq;
Arcessis fibrâ. Da fortunare Penates, 45

Tu verò *cupis opes accumulare, bove mactato, & extis provocas Mercurium:* dicens *Largire domum fortunatam,*

ANNOTATIONES.

am nec improbabilem afferunt rationem nonnulli, quòd dicta manûs figura designet & exhibeat Priapum fascinationum averruncum.

Lustralibus salivis. | In expiationibus adhibitam ab Antiquis salivam testantur Petron. & Plutarch. Hanc autem salutarem esse ait Plin. Lib. 28 cap. 4. Observa interim eosdem propè ritus à veteribus usurpatos in die lustrico & nominali, qui adhibentur in Baptismo Christianorum.

34. *Urentes oculos.* | Id est, enecantes, mortem afferentes. Vide Plin. Lib. 7. cap. 2. Item fascinantes, nam fascinum maximè pueris timebant, & ad illud inhibendum salivam etiam valere arbitrabantur.

35. *Quatit.* | Puerum lustratum motitat & veluti præsentibus Diis offert: deinde post expiationem preces pro eo & vota concipit.

Spem macram. | Id est, infantem, de quo tenuis adhuc spes esse potest
Virgil.

Nec spes jam restat Iuli.

36. *Licini.* | De quo Licinio sermo sit non planè constat. Vetus ipse Persii Interpres dubitat sitne idem vir Licinius Crassus inter Romanos locupletissimus, & inde Dives cognominatus, an Licinius tonsor & libertus Augusti qui valdè opulentus erat. Alii contendunt intelligendum potiùs C. Licinium Stolonem, qui ut habet Livius Lib. 7. num. 16. ob possessa cum filio agri jugera mille, contra legem à se latam tuâ lege damnatus est. Cæterùm nec hi nec illi opinionis aut suspicionis suæ ullam proferunt validam rationem.

Crassi. | Sunt qui legant, *Cræsi.* Sed, *Crassi*, ferè omnes retinent, intelliguntque de M. Crasso quem crebris domorum emptionibus & venditionibus locupletatum fuisse testatur Plutarchus in ejus vita. Porrò Licinius & Crassus ponuntur hìc pro quibuslibet opulentis hominibus.

Mittit. | Optat & precatur infanti magnas olim opes, agros, domos, &c. & optando velut in earum possessionem immittit.
Virgil. Æneid. 11. v. 47.

Mitteret in magnum Imperium.

Observa etiam Prætorem mittere propriè in possessionem rei alicujus.

39. *Nutrici non mando.* | Id est, nolim nutricem id sibi muneris assumere, ut pro puero vota concipiat. Nam parentes & nutrices optant alumnis potiùs quæ videntur bona, quàm quæ sunt reverà, v. g. formam, opes, &c. Senec. Epist. 60. Etiamnum optas quod tibi optavit nutrix. Et Epist. 32. Omnium tibi eorum contemptum opto, quorum copiam parentes optaverunt.

40. *Albata.* | Albis vestibus induti erant qui sacrificabant, eò quòd ille candor vestis animi significet innocentiam. Tull. de Legibus.

41. *Poscis opem nervis.* | Jam alia quædam aliorum absurda vota condemnat Persius.

Nervis. | In quibus maximè consistit robur corporis.

42. *Sed grandes patinæ.* | Sumptuosa tua convivia, escæ nimiæ idipsum destruunt quod tam enixè petis.

Tuceta. | *Tucetum* genus est farciminis è suillis carnibus minutim concisis: alii dicunt quamlibet escam delicatam, hoc nomine appellari.

44. *Mercuriumque arcessis.* | Tanquam lucri deum. Vide Plaut. Amphitr. in Prologo.

Da

Da pecus, & gregibus fœtum. Quo, peſſime, pacto,
Tot tibi cùm in flammis juvencûm omenta li-
Et tamen hic extis, & opimo vincere farto
Intendit. Jam creſcit ager, jam creſcit ovile:
Jam dabitur, jamjã; donec deceptus, & exſpes
Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo.
Si tibi crateras argenti, incuſaque pingui
Auro dona feram, ſudes; & pectore lævo
Excutias guttas: lætari prætrepidum cor:
Hinc illud ſubiit, auro ſacras quòd ovato
Perducis facies. Nam fratres inter ahenos,
Somnia pituitâ qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto: ſitque illis aurea barba.

concede greges, & fœcunditatem pecori. Sed, ô improbiſſime, quomodo hæc fiant, *dum tot inteſtina juvencarum liqueſiunt à te in igne? Atque ille nihilominùs ſperat victor eſſe per inteſtina, & pingue libum. Nunc ager incrementum capit, nunc ovium grex augetur: modò,* ait ille, *protinùs concedetur*, quod opto, *uſque dum nummus defraudatus, & ſine ſpe ingemiſcat fruſtrà in infimo arcæ fundo. Si offeram tibi pateras argenteas, & munera ex auro ſolido fabricato,* tu ſtatim *ſudorem emittas & ſtillas effundas è thorace ſiniſtro: præcordia* tua *palpitantia exultare* incipiant: *inde*

hæc venit quod incruſtas ſanctos Deorum *vultus auro triumphato. Etenim inter germanos are fuſos, hi præferendi ſunt qui immittunt inſomnia pituitâ maximè defæcata, & his detur barba ex auro.*

ANNOTATIONES.

46. *Quo, peſſime, pacto.* | Quâ ratione vis gregem tuum creſcere, quem frequentibus ſacrificiis temerè & perperam multiplicatis omninò is imminutum & diſperditum?

47. *Flammis.* | Quibus cremantur victimæ.

Omenta. | Inteſtina ſunt molliora, inquit Celſus; Plinius autem Lib. 11. cap. 37. ait eſſe membranas tenues, quæ ventrem interiorem integunt.

Liqueſcant. | Ob adipem & pinguedinem inteſtinis adhærentem, quæ multa adhibebatur à ſacrificantibus, ut eâ liqueſcente ignis accenderetur, & carnes citiùs conſumerentur.

48. *Et tamen hic.* | Avarus ille & impius precator.

Vincere. | Deos muneribus expugnare, & quidlibet conſequi ab illis.

Farto. | Libum erat è farre, vino, melle, &c. dictum à farciendo, quod è multis erat confertum rebus. Legendum quidam eſſe contendunt *ſarto*. Dictum ſeu ob rationem mox allatam, ſeu quòd ad ſacra ſæpè ferretur.

49. *Jam creſcit ager.* | Inquit avarus ſemetipſum ſpe vanâ deludens.

51. *Suſpiret.* | Spiret quaſi & unus reſtet nondum ſtultè conſumptus, ut cæteri.

52. *Incuſa.* | In incude fabricata, vel cælata. Quidam interpretantur infecta, infabricata, ut ſit maſſa auri nondum cuſi.

53. *Pectore lævo.* | Siniſtrâ pectoris parte, in qua ſitum eſt cor. Quidam interpretantur, maligno, perverſo; ſed minùs placet.

54. *Excutias guttas.* | Sudoris ſtillas, ob vehementem cordis commotionem & lætitiam: eritque hæc expolitio prioris ſententiæ, *ſudet*. Sunt qui de lachrymis intelligant, ſed reclamant hæc verba *pectore lævo*.

55. *Hinc illud ſubiit.* | Ex eo quòd ita gaudes dato tibi auro & argento, hinc animum tuum ſubit opinio, & putas iis pariter Deos gaudere: proindeque eorum ſtatuas auro exornas, ut eos demerearis.

Ovato. | Ex hoſtibus reportato & ex eorum ſpoliis. Ovatio minor triumphus dictus ab ove quæ tunc mactabatur, ſicut bos in majori triumpho. Nec enim placet deducere ab ovo, ut volunt nonnulli, eò quòd quæ inaurantur priùs ovi albo illinuntur.

56. *Nam fratres inter*, &c. | Ironia eſt.

Fratres inter ahenos. | Hi ſunt quinquaginta filii Ægypti, quorum ſtatuæ in porticu Apollinis Palatini erectæ. Harum enim quædam oracula & reſponſa per ſomnium poſtulantibus reddere credebantur. Ita vetus Interpres, Caſaub. &c. adversùs nonnullos, qui intelligunt alii quidem Caſtorem & Pollucem, aliiverò quoſlibet Deos, qui fratres dicantur, quia ſunt omnes filii unius matris Cybeles, quorum pleræque ex ære erant ſtatuæ.

57. *Pituitâ purgatiſſima.* | Ea enim vera putantur inſomnia, quæ non proveniunt ex humoribus.

58. *Sitque illis aurea barba.* | Superſtitioſi veteres è ſupradictis ſtatuis eas inaurabant, à quibus immiſſum ſibi verum aliquod ſomnium credebant: & quos maximè Deos colebant, iis barbam auream dabant, ut dictum eſt de Æſculapio ſuprà ad ea verba, *Vellere barbam*. Vide & Sueton. in Caligula, cap. 52.

Aurum expulit vaſcula Numæ, necnon aneas Saturni crateras, atque immutat capedines Veſtæ, ac teſtas Etruriæ. O mentes prænæ in terram, & vacuæ rerum Cœli! Quid prodeſt illud, inducere mores noſtros adibus ſacris, & judicare quædam eſſe grata Numinibus, ex iſtâ noſtrâ carne delicatâ ſceleris plenâ? Illa diluit ſibi caſiam oleo vitiato, & decoxit lanas Calabriæ conchylio corrupto. Illa imperavit avellere unionem è concha, & conflare venas caleſcentis metalli è pulvere non cocto. Scelerata eſt illa quidem, *etiam ſcelerata eſt: nihilominus ſuum illi ſcelus utile eſt. Sed vos, ô Antiſtites, loquimini, quid prodeſt aurum in ſacro? Scilicet illud quod* proſunt *imaguncula puellares à puella Veneri oblata.*

Aurum vaſa Numæ, Saturniaq; impulit æra,
Veſtaleſq; urnas, & Tuſcum fictile mutat.
O curvæ in terras animæ, & cœleſtium inanes!
Quid juvat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et bona Diis ex hac ſceleratâ ducere pulpâ?
Hæc ſibi corrupto caſiam diſſolvit olivo,
Et Calabrum coxit vitiato murice vellus.
Hæc baccam conchæ raſiſſe; & ſtringere venas
Ferventis maſſæ crudo de pulvere juſſit.
Peccat & hæc, peccat: vitio tamen utitur.
At vos,
Dicite, Pontifices, in ſancto quid facit aurum?
Nempè hoc quod Veneri donatæ à virgine pupæ.

ANNOTATIONES.

59. *Vaſa Numæ.*] Teſtacea, ſimplicia, qualia adhibuit Numa Pompilius religioſorum rituum apud Romanos auctor. Cic. Parad. 1. Plin. Lib. 35. cap. 12. & Lib. 33. cap. 11.

Saturnia] Qualia erant in uſu temporibus vel in æde Saturni. Ovid. Faſt. 1.

60. *Veſtaleſque urnas.*] Quales adhibebant Veſtales in ſacris Veſtæ.

Tuſcum fictile.] Thuſci religioni admodùm fuerunt dediti, ſuoſque ritus ac cæremonias aliis populis accommodârunt. Hi fictilibus vaſis in ſacris ſuis utebantur.

63. *Et bona Diis ex hac*, &c.] Et credere Diis ea probari & bona videri, quæ nobis & noſtræ libidini jucunda ſunt.

Pulpâ.] *Pulpa* & pulpamentum cibus delicatus, ſeu caro prima & ſine oſſibus. Metaphoricè ſumitur pro molli affectu erga luxum & delicias.

64. *Hæc*] Pulpa nempè & mollities.

Corrupto caſiam, &c.] Invenit unguenta, in quibus caſia ſimul & oleum ſolvuntur, dum miſcentur: pereunt nimirùm, ut tertium quid conficiant.

65. *Calabrum vellus.*] Tarentinam lanam, quæ eſt optima. Calabria regio Italiæ, hodie, *Terra d'Otranto.*

Murice.] Piſcis eſt marinus, è cujus humore color purpureus conficitur.

Coxit.] Infecit, tinxit: id eſt, lana peregrinos colores mentiri didicit per noſtrum luxum. Quod quidem primi omnium invenerunt Lydi, ut habet Plin. Lib. 7. cap. 56.

66. *Baccam.*] *Bacca* propriè ſunt fructus lauri: propter ſimilitudinem autem ita vocantur uniones & margaritæ. Horat. Epod. 8.

Nec ſit marita
Quæ rotundioribus onuſta baccis ambulet.

Raſiſſe.] Limâ avelliſſe unionem conchæ tenaciter adhærentem, vel etiam callo purgare docuit.

Et ſtringere venas, &c. Id eſt, colligere pulverem & ramenta auri & argenti è venis terræ, & è fodinis: è quibus cùm eruta ſunt metalla igne purgantur, & pulvis conflatur in maſſam excoquendo in fornace: unde vocat Perſius crudum, cùm extrahitur & colligitur in venis & meatibus ſubterraneis.

68. *Peccat & hæc, peccat*, &c.] Noſtra hæc pulpa & libido eſt vitioſa quidem & peccat; attamen utilitatis aliquid capit è ſuo vitio & peccato. At quid emolumenti redundat in Deos ex auro quod infertur in eorum templa?

70. *Nempè hoc.*] Ironia eſt.

Donatæ à virgine pupæ.] Ephebi bullas Diis Penatibus, puellæ Veneri pupas conſecrabant ut fauſtum haberent matrimonium. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Senſus autem Perſii eſt, ſicut virgines nupturæ pupas ſeu infantium ſimulacra offerunt Veneri, ut veros infantes obtineant: ita vos, ô avari, tantulum auri offertis Jovi, Mercurio, aliiſve Diis, ut plurimum nanciſcamini, & divites fiatis. Sacrificatis igitur non ex religione, ſed ex affectu avaritiæ, adeòque impii & improbi eſtis.

Quis

Quin damus id Superis, de magnâ quod dare lance
Non poſſit magni Meſſalæ lippa propago:
Compoſitum jus, faſque animo; ſanctoſq; receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto:
Hæc cedò, ut admoveam templis, & farre litabo. 75

Eccur non donamus Diis illud potiùs, *quod proles Meſſalæ habens oculos vitiatos nequeat donare è patinâ capaci: legem humanam ac divinam* benè *ordinatam* in *mente: & penetralia animi pura, & cor exercitatum* in *virtute animoſâ: da illa, ut inferam ſacris ædibus, & molâ ſalſâ* Deos *placabo.*

ANNOTATIONES.

71. *Magnâ de lance.* | Id eſt, ex ingentibus divitiis. Alluſio eſt ad veterum morem, apud quos ex acerrâ pauperes, è lance divites libabant, ut initio hujus Satiræ diximus ad verſum, *acerra.*

72. *Meſſalæ.* | Ponitur pro quovis opulento & divite. Valerius Corvinus Meſſala à Meſſanâ urbe Siciliæ, ab eo expugnatâ, mutatâ unâ literâ, dictus, auctor & caput fuit illuſtris familiæ Meſſalinorum familiæ. Vid. Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 6. ſub finem.

Propago. | Intelligit Cottam Meſſalinum, qui ob gulæ deditus & gulæ, & à majoribus degener, in ſenectute adeò lippus fuit ut palpebræ ejus in exteriorem partem converſæ eſſent.

73. *Jus, faſque.* | *Jus* eſt id quod ſancitum eſt & licet lege humanâ, *fas*, quod divinâ.

Animo. | Legit Caſaubonus, *animi.*

74. *Incoctum.* | Pridem aſſuetum, omninò imbutum.

Generoſo honeſto. | Virtute quaſi naturali & ingenitâ.

75 *Farre.* | Leviore etiam munuſculo placabo Deos, modò integritatem morum habeam & innocentiam, quam pluris illi faciunt, quam aurum & munera. De farris uſu in ſacris vide Plin. Lib. 18. cap. 3. Item quæ notavi ad Juvenal. Sat. 9. v. 122. ad vocem, *Farre.*

Litabo. | *Litare*, non eſt ſimpliciter ſacrificare, ſed ſacrificio, quod petitur, obtinere. Quocirca ſoli probi viri *litare* dicuntur propriè, ſacrificare quilibet, etiam improbi. Tit. Liv. Lib. 38. cap. 20. *Poſtero die, ſacrificio facto, cum primis hoſtiis litâſſet.* Plautus in Perſa: *Tum Jupiter faciat ut ſemper ſacrificem, nec unquam litem.*

SATIRA III.

NEMPE hoc aſſiduè? Jam clarum mane feneſtras
Intrat, & anguſtas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum quod deſpumare Falernum

SCILICET iſta continuò? Jam ſplendidum lumen matutinum ingreditur feneſtras, & luce auget arctas rimulas. Indulgemus ſomno, qui valeat concoquere vinum coctu, *diffi-*

ANNOTATIONES.

Satira hæc tota reprehenſio eſt deſidiæ juvenum bona ſtudia negligentium.

1. *Nempè hoc, &c.* | Quotidie ſcilicet hæc eadem ages & in clarum diem ſtertes? inquit præceptor ad diſcipulos, Philoſophus, inquam, juvenes ſibi commiſſos, & ſuam in diſciplinam traditos.

Mane. | Eſt clarus dies, teſte Macrobio, quem vocat Saturn. Lib. 1. cap. 3. & Gell. Lib. 3. c. 2

2. *Extendit.* | Latiores rimas apparere faciunt radiiſolares intromiſſi,

3. *Stertimus.* | Subtimidam increpationem in primâ perſonâ hìc obſervant nonnulli, & condiſcipulum potiùs quàm magiſtrum indicari volunt, ſed quid obeſt magiſtrum ita diſcipulos increpare & quidem acriter?

Indomitum Falernum. | Athen. Lib. 1 Campanum illud vinum difficulter concoqui affirmat.

Deſpumare. | Metaph. à muſto, vel etiam referè quâlibet, quæ non coquitur, niſi actis ſpumis.

Sufficiat

difficile, quando Solis *umbra attingit quintam lineam. Ecce quidnam facis? Stella canicularis ſanitati noxia jam pridem aurit aridas ſegetes: & grex omnis ſub ulmo umbroſâ jacet, inquit unus è ſociis.* Hoccine *verum* eſt? *An ſic* ſe res habet? *Quamprimùm iſthuc veniat quiſpiam: nulluſne* veniet? *Bilis pellucida intumeſcit* in me:

Sufficiat, quintâ dum linea tangitur umbrâ.
En quid agis? Siccas inſana Canicula meſſes
Jamdudum coquit: & patulâ pecus omne ſub ulmo eſt;
Unus ait comitum. Verumne? Itane? Ocyùs adſit
Huc aliquis: nemon'? Turgeſcit vitrea bilis:

ANNOTATIONES.

4. *Quintâ dum linea tangitur umbrâ.* | Hypallage. Id eſt, dum in ſolari horologio umbra tangit quintam lineam, adeóque notat horam quintam. Duo hîc explicanda: alterum, quomodo intelligatur hora illa quinta, alterum eſt, ſolaris horologii antiquitas. Quod ad primum attinet, obſervandum quoties apud Auctores ſeu Græcos, ſeu Latinos, horarum fit mentio, ſemper accipiendas horas diei naturalis, ſicut hîc apud Perſium. Diſtinguunt nempè diem, alium civilem, alium naturalem. Hic ab Ortu Solis ad Occaſum extenditur, ille, noctem ſimul & diem continet, & in horas viginti quatuor diſtribuitur. Porrò diem civilem alii aliter definierunt, Perſæ & Babylonii, inter duos Solis exortus: Ægyptii, Athenienſes, & nunc Itali, Occaſu Solis: Etruſci & Umbri meridiebus, alii mediis noctibus, ut Romani olim, & nos hodie, aliique facimus. At dies naturalis (de quo hîc eſt mentio) qui modò brevior, modò longior pro ratione temporum & climatum, dividitur in horas ſeu partes duodecim inter ſe æquales, longiores quidem æſtate, cùm longior eſt dies, hyeme verò breviores. Hujus hora prima eſt Solis ortus, ſexta meridies, duodecima Solis occaſus. Itaque Romæ, ubi dies longior ſolſtitialis eſt horarum fermè quindecim, hora illa quinta circa ſolſtitium æſtivum recideret ad noſtram decimam cum tribus quadrantibus, & circa Caniculam, de qua hîc Perſius, eſſet hora ipſa undecima, aut non multò ſecùs. Vide Plin. Lib. 2. cap. 76. & 77. & Lib. 7. cap. ultim. Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 3. Cœl. Rhodigin. Lib. 12. cap. 9. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 20. Quod ſpectat ad horologia ſolaria, illorumque antiquitatem, ſi Plinio fides, primus eorum inventor fuit Anaximenes Mileſius. Hoc tamen Anaximandro Anaximenis magiſtro tribuunt Diog. Laërt. Lib. 2. Vitruvius, & alii. Romæ verò illorum uſus eſſe cœpit bello Punico primo, ut habet Plinius loco citato. Antiquiora tamen illa conſtat ex ſacris Codicibus Lib. 4. Regum cap. 20. ubi de horologio Achaz, & de Sole per decem lineas retrogrediente. Quamvis enim in textu Hebraico vox nulla ſignificans lineas aut horologium ibi reperiatur, ſed tantùm gradus, & Achaz non habuerit horologium lineis & gnomone perfectum, ut nos hodie habemus, at gradus eſſe fuiſſe arte diſpoſitos, & horas diei per umbram indicantes, colligere eſt ex D. Hieronymo Commentar. in Iſaiam ita ſcribente: *Dat ſignum ut ſol decem gradibus revertatur, quos nos juxta Symmachum in lineas & horologium vertimus, qui gradus intellexit in lineis, ut manifeſtiorem ſenſum legentibus faceret: ſive ita conſtructi erant gradus arte mechanicâ, ut per ſingulos umbra deſcendens horarum ſpatia terminaret.*

5. *Canicula.* | Conſtellatio quæ dum Sol in Leone eſt, oritur. Vide Plin. Lib. 2. cap 40. Unde ab Horatio, *Veſani ſtella Leonis:* à Perſio verò, *inſana* dicitur, quia morbos procreat benè multos, ob æſtum & vehementiam: item canes in rabiem agit. Hinc Horat. Lib. 1. Sat. 6. vocat

Rabioſi tempora ſigni.

6. *Patulâ pecus omne ſub ulmo eſt.* | Dum meridianus æſtus deferveſcat, greges in umbram deducuntur.
Virgil. Eclogâ 2.

Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant.

7. *Unus ait comitum.* | Hæc plerique referunt ad priorem ſententiam. Sed non abs re contendit Caſaubonus finiendam ante hæc verba præceptoris increpationem: ut verba hæc, *unus ait comitum,* Perſii ſint narrantis: & quæ ſequuntur, ſint expergiſcentium diſcipulorum.

Ocyùs adſit | Adſit protinùs famulus, & veſtes afferat, ut ſurgam quamprimùm.

8. *Vitrea bilis* | Quaſi vitro ſimilis, quæ in vultu iracundo appareat. Horat. Sat. 3. Lib. 1. *Splendidam bilem,* dixit. Alii interpretantur, inflata, intumeſcens, ut vitrum

Findor: ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.
Jam liber, & bicolor positis membrana capillis,
Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.
Tum queritur crassus calamo quòd pendeat humor:
Nigra quòd infusâ vanescat sepia lymphâ:
Dilutas queritur geminet quòd fistula guttas.
O miser! inq; dies ultrà miser, huccine rerum
Venimus? At cur non potiùs teneroq; columbo,
Et similis Regum pueris, pappare minutum

ita rumpor vociferando, ut putes rudere pecora Arcadica. Mox codex & pergamenum duplici colore, pilis depositis, & papyrus, & calamus nodos habens manibus inseruntur. Tum conqueritur quòd spissus liquor hæreat in penna, deinde, quòd ater sepiæ humor vanus fiat, aquâ instillatâ: posteà conqueritur quòd calamus duplicet stillas liquidas. O infelix! & indies futurus magis infelix, an eò rerum devenimus? Sed quare non magis par molli columbæ pullo, & filiis Regum, petis teneram escam

ANNOTATIONES.

9. *Findor.*] Laxat habenas iracundiæ petulans adolescens, & quia ad laborem & studium non sponte trahitur, iram in famulos exonerat. Quidam legunt *Finditur Arcadia*, &c.

Arcadiæ.] Regio est Peloponnesi multos & magnos alens asinos.

10. *Liber.*] Propriè est arborum cortex, in quo scribi solebat ante inventum chartæ usum. Vide infrà.

Bicolor.] Quia membrana crocea erat eâ parte quâ pilos habet, alterâ verò quâ adhæret visceri, candidior: *bicolor, quòd pars crocea, pars glutinata apud antiquos erat*, ait vetus interpres. Variis etiam coloribus inficiebantur membranæ, inquiunt alii. Sed cavendum ne confundant operculum libri cum membrana in qua scribebatur, ut monet Casaubonus.

Positis membrana capillis] Non desunt qui interpretentur de capillis adolescentis istius pexis & comptis: sed refragantur plurimi iique doctissimi, & intelligunt de pilis membranæ abrasis pumice, atque adeò depositis & demptis. Certè textus ipse sensum hunc adjuvat.

11. *Chartæ.*] Repertus chartæ usus sub Alexandro, teste Varrone. Anteà scribebant in foliis arborum & in corticibus: deinde in chartis quæ fiebant è foliis papyri arboris in Ægypto crescentis. Demum sub Eumene Regè inventæ sunt Pergami membranæ, quæ inde Pergamenæ dictæ sunt.

Arundo.] Veteres arundine pingebant. Persius variatis nominibus, *arundinem, calamum, fistulam*, vocat.

12. *Pendeat.*] Non fluat atramentum è calamo, & quasi pendulum hæreat ob nimiam crassitiem.

13. *Nigra quòd*, &c.] Modò querebatur quòd atramentum nimis spissum esset, jam dicit dilutius esse, & scripturam non apparere, aut suum potiùs non habere colorem,

Sepia.] Metonymia, pro sepiæ pisces humore atro, qui atramento similis: quem etiam pro atramento fuisse apud Afros, ait vetus Interpres. De sepiæ natura & industria, vide Plin. Lib. 9. cap. 29. & Lib. 32. cap. 10. in fine.

14. *Dilutas queritur.*] Addit & propter affusam aquam adeò liquidum factum esse atramentum, ut papyrum maculet, uberiùs effluens quàm par sit.

15. *O Miser.*] Qui tot & tam vanas pigritiæ excusationes prætendit, quam miser est!

Huccine rerum venimus?] Adeòne vile est sapientiæ studium, ut tam lentè & oscitanter captetur? Porrò observat Casaubonus juvenes quos hîc redarguit magister ille, non fuisse eâ ætate, ut ista puerilia causarentur, sed alias solitos afferre ignaviæ excusationes haud multò nugis illis graviores: undè per similitudinem ironicam à magistro exagitentur.

16. *At cur non potius.*] Increpatio acris & sarcastica. Cùm res serias, quale est Philosophiæ studium, tam pigrè capessas; quin potiùs ad alia omninò incumbis? Illud defere, & mollitiei te totum da: & cùm nolis laborare ut vir, nugare ut puer, imò ad ipsam redi infantiam, in qua nec labores ad mandendos cibos, sed præmansos & attritos capias.

Teneroq; columbo.] Cui mater semicoctum è suo ventriculo cibum extractum in os inserit, ut faciliùs molliùsque alatur.

17. *Regum pueris.*] Qui deliciis & Imperio innutriti omnia ad libidinem suam fieri volunt, nec grave quidquam suscipiunt aut molestum. Ita apud veteres notari solebant corruptis hominum moribus, inquit Casaubonus, *est similis Regum pueris*, putà alicujus Sardanapali.

Pappare.] Infinitivus pro nomine substantivo, ut Sat. 1. *Nostrum illud vivere triste.* Sensus est, quin petis cibos jam præmansos & comminutos quos faciliùs, & sine ullo labore deglutias,

attritam, & excandeſcens contra nutricem, repellis cantilenam lalla? Studióne incumbam cum ejuſmodi penna? Cuinam verba das? *Quorſum has tergiverſationes ſuccłamas? Pro te alea jacitur. Dilaberis ſtulte, contemptui eris. Vas fictile* digito *pulſatum ſono oſtendit defectum, & excoctum argillâ non recenti reddit tinnitum fractum. Tu es* velut *limus humidus & tractabilis, jamjam fingendus, & abſque intermiſſione formandus rotâ vehementi. At* ex *agro patris habes frumentum tenue, & vas ſalis mundum ſine defectu. Quidnam timeas? Habes etiam patinam tutam camini excultricem. Illudne ſufficit? An decorum eſt pulmonem fragere ventis,*

Poſcis, & iratus mammæ lallare recuſas?
An tali ſtudeam calamo? Cui verba? Quid iſtas
Succinis ambages? Tibi luditur. Effluis amens;
Contemnêre. Sonat vitium percuſſa, malignè
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus ſine fine rotâ. Sed rure paterno
Eſt tibi far modicum, purum & ſine labe ſalinum.
Quid metuas? Cultrixque foci ſecura patella eſt.
Hoc ſatis? An deceat pulmonem rumpere ventis

ANNOTATIONES.

Cibum puerulorum papas, & potum buas antiqui appellabant: unde *pappare* eſt ejuſmodi cibos captare.

Plaut. in Epidico:

Novo liberto opus eſt quod pappet.
Dabitur, præbebo cibum.

18. *Iratus mammæ.*] Pater tata, nutrix & mater mamma pueris olim vocabatur, teſte Catone. Non ergo intelligendum eſt de ubere nutricis, quaſi lac ſugere ille puer recuſet, ſed potiùs nolit dormire ad ſolitam cantilenam, *lalla*, à nutrice vel matre ſæpiùs repetitam: quod delicatuli pueri moroſitatem redarguit.

Lallare.] Eſt repetere ſæpiùs vocem, *lalla*, quod ſolemne eſt nutricibus, ut cantiunculiſtis ſomnum puerulo concilient.

Lallare recuſas] Reſpuis nutricis blandimenta, & pertinaci vagitu contra illam iraſcens, ſomnum admittere recuſas.

19. *An tali ſtudeam calamo?*] Pertinax adoleſcens, cùm agnoſcere culpam deberet moreſq; corrigere, inanes potiùs ſuæ ignaviæ excuſationes quæritat.

Cui verba?] Reponit magiſter: itane ſperas nobis imponere?

20. *Tibi luditur.*] Tua res agitur, quòd tempus teris, tibi, non mihi perit.

Effluis amens.] Te ipſe perdis, teipſum jugulas.

21. *Contemnêre*] Quoniam nihil afficit homines magis quàm contemptus: hunc etiam juveni moroſo objicit & minatur prudens magiſter.

Sonat vitium.] Urget per ſimilitudinem. Sicut tinnitu rauco & abſurdo cognoſcitur vaſis defectus, cùm digito percutitur: ſic tu cùm à me ad meliora incitaris, & quaſi tangeris, exhibes animi vitium & pravam affectionem.

Malignè reſpondet.] Contrarium eſt, *Solidum crepat*, quod videbimus Sat. 5.

23. *Udum & molle lutum es.*] Inſtat magiſter. Attamen hâc ætate quâ es, potes emendari dum tener es, & in meliùs formari ac fingi; ſi modò gerere mihi morem volueris, & ſubire diſciplinam, licèt ea tibi primâ fronte acris & aſpera videatur.

Nunc nunc.] Id eſt, modò & ſine mora, dum adhuc juvenis es, ac velut cera ſeu teſta mollis, cujuſcumque formæ capax

24. *Rotâ.*] Figulinum eſt inſtrumentum ab Anacharſi, teſte Plinio, inventum, quo citò cumacto fictilia vaſa finguntur.

Sed rure paterno.] Prolepſis. At, inquies, quid opus me laboribus ac vigiliis fatigare, cùm poſſim beatam & tranquillam vitam agere, contentus patris etſi mediocribus divitiis?

25. *Far modicum.*] Sufficiens fortuna, licèt modica.

Purum.] Seu mundum & nitidum, ſeu quæ ſitum ſine dolo.

Salinum.] Pro qualibet ſupellectili.

26. *Cultrixque foci*] In foco lares colebantur.

Secura patella.] *Patella*, vas è quo libationes Diis Laribus ad focum ferebantur; *ſecura*, quia domeſticos Deos religioſè colens præſidium ab iis & patrocinium ſibi pollicetur.

27. *Hoc ſatis?*] Refellit magiſter dicta diſcipuli.

Pulmonem rumpere.] Præ ſuperbia & faſtu ob nobilitatem & cenſum ſupra modum & ineptè inflari.

Stemmate

mmate quòd Thuſco ramum milleſime ducis ;
nſoremve tuum vel quòd trabeate ſalutas ?
populum phaleras. Ego te intùs & in cute
novi.
on pudet ad morem diſcincti vivere Nattæ ?
l ſtupet hic vitio, & fibris increvit opi
mum
gue : caret culpâ : neſcit quid perdat, & alto
merſus ſummâ rurſùm non bullit in undâ.

quia milleſimus trabis lineam ſucceſſionis ab Etruſco genere ; vel quòd Cenſorem inter tuos ſalutas, vel quia trabeâ veſtitus es. At plebem phaleras. Ego te cognoſco interius & exterius. Numquid non pudore afficeris vitam agere ad inſtar Nattæ diſſoluti ? At ille ſtupidus eſt defectu naturæ, & in præcordiis craſſa pinguedo enata eſt : vacat noxâ : ignorat quantum amittat, & profundo obrutus non emergit iterùm in ſupremam aquam.

ANNOTATIONES.

Stemmate quòd Thuſco, &c.] Eò quòd ille generationes originem ducas ex alivetuſta & nobili Etruriæ familia. Porrò ea Græcè corona eſt è floribus præſertim phoricè ſumitur & pro gentilitiis inſignis & pro ſtatuis & imaginibus Majorum, ornabantur ſertis ejuſmodi floreis & co: item pro arbore, ut aiunt, conſanguis, quam ductis lineis additiſque rotunguris efficiebant antiqui, & ſtemma apbant. Plin Lib 35. cap. 2. *Stemmata liiſcurrebant ad imagines pictas.* Vide Ju Sat. 8. initio.

mum ducis.] Lineam nempè ſucceſſionis. rus, Lib. 9. cap. 6. Solent advocati ſtem, ſive ramuſculos facere in genere, cùm us cognationum partiuntur.

Cenſoremve tuum.] In tua cognatione & e.

abeate.] Nobili veſte indutus è purpura. ab Alex. Lib. 5. cap 18. Romulum pritrabeâ uſum fuiſſe ait ; & triplex tragenus luculenter explicat. Vide Juvenal. v. 59. ibique Annot.

lutas ?] Nimirùm in cenſu : poſtquam Cenſor Equites Romanos recognoverat, te illum in tribunali ſedentem tranſvehebat in equo & trabeâ, eumque ſalutabant. intelligunt ſalutari imagines Majorum in ſtantes ; eò quòd Neronis tempore Cen nulli erant. Ita pugnat Autumnus adus Caſaubonum, imprimiſque contra Marn : ar quamvis nulli eſſent tunc Cenſores ipſe Cenſoris munus hoc exercebat

Ad populum phaleras] Hæc verba planè modata ad propoſitum, cùm agat conquitem Romanum. *Phaleræ* ſunt equeornamenta. Senſus eſt : ne oſtentes forbona, quæ non te nobilitant magis, phaleræ equum. Illa plebem imperitam decipiunt ac detinent, non autem viros ſapientes qui è ſolis animi bonis hominem æſtimant.

Intùs & in cute] Intimos animi tui receſſus, & quæcumque ibi latent vitia perſpicio.

31. *Nattæ.*] De quo Horat Lib. 1. Sat. 6. Quidam legunt, *Naccæ*. Quicquid ſit, conſtat intelligi hominem deliciis & libidine perditum, ſive is infimâ ſorte fuerit, ſive domi nobilis à virtute paterna deſciverit,

32. *Sed ſtupet hic.*] Hic ad ſtuporem uſque jam devenit, nec ſe peccare advertit : unde miſeratione magis quàm reprehenſione dignus videtur.

Fibris increvit opimum pingue] Tertullian] Lib de Anima cap 20 *Opimitas* inquit, *impedit ſapientiam.* Vide & quæ nos Sat 1. v. 57. ad ea verba, *Pinguis aquaticulus* Senſus eſt hic : Sicut adeps non ſentit, (teſte Galeno & Ariſtotele) ſic nec mens illius : nam o duruit callum veluti quoddam in animo ejus, nec mirum ſi demergatur in profundum vitiorum prono impetu, cùm jam planè cæcutiat ad bonum : quæ tamen pœna eſt ſummæ nequitiæ maxima

33. *Neſcit quid perdat.*] Virtutis enim pulchritudinem jam non videt, & pretium ejus ignorat : ſicut & turpitudinem vitiorum & infamiam haud animadvertit.

Alto demerſus] Vitiorum barathro abſorptus.

34. *Non bullit.*] Non emergit, non aſſurgit ; nam cùm ſtupens ejus conſcientia nullis agat eum ſtimulis, nequaquam redire poteſt ad meliorem frugem. Horreſce verò, tu adoleſcens, ad tàm deploratum ſtatum, & cave, ne eodem miſetiæ devenias, niſi maturè frenum injicis petulantiæ juvenili.

Summe Deorum parens, noli plectere alio modo dominos crudeles, quando ſæva cupiditas infecta toxico ardenti impulerit animum illorum: nempe *aſpiciant virtutem, & eâ deſertâ, tabe emarceſcant. An ea tauri Siculi majores edidit gemitus: & gladius è lacunaribus auro intectis ſuſpenſus plus tremeſecit purpurâ exornatum caput ſub ſe, quàm*

Magne pater Divûm, ſævos pũnire Tyrannos
Haud aliâ ratione velis, cùm dira libido
Moverit ingenium ferventi tincta veneno:
Virtutem videant, intabeſcantque relictâ.
Anne magis Siculi gemuerunt æra juvenci:
Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter cervices terruit; imus,

ANNOTATIONES.

35. *Magne pater Divûm.*] Stupori Nattæ acerbos illos opponit cruciatus, quos tolerant ii qui virtutem cognitam habuere, nec tamen ſecuti ſunt: hos verò tantos eſſe ait, ut ſceleratis gravius optari tormentum nequeat: hæc egregiè Caſaubonus, additque videri Perſium reſpexiſſe, ad locum Platonis in Gorgia, ubi ait in animis defunctorum Tyrannorum vibices extare, teſtes eorum ſcelerum, è quibus Rhadamanthus eorum ſcelera dijudicet.

Sævos punire Tyrannos.] Aliorum malis gaudentes, quales fuere Buſiris, Diomedes, Phalaris, uterque Dionyſius, ipſeque Nero, quem hìc notari plerique autumant.

36. *Haud aliâ ratione.*] Non aliter punias, quàm conſcientiæ flagellis & ſcelerum ſuorum furiis eos tradendo: Vide Juvenal. Sat. 13. D. Auguſtin. Lib. de Magiſtro, cap. 9. *Perſius*, inquit, *omnibus pœnis quas Tyrannorum vel crudelitas excogitavit, vel cupiditas pendit, hanc unam anteponit, quâ cruciantur homines, qui vitia, quæ vitare non poſſunt, coguntur agnoſcere.*

37. *Moverit ingenium.*] Impulerit ad aliquod atrox ſcelus.

Ferventi tincta veneno.] Cupiditas præceps & vehemens crudelitate & inhumanitate ſtipata.

38. *Virtutem videant.*] Tull. Lib. 2. de Finibus: *Oculorum in nobis ſenſus eſt acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus. Quàm illa ardentes amores excitaret ſui, ſi videretur!* Hunc Tullii locum videtur expreſſiſſe Sanctus Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 64. ubi ſic habet: *Habes oculos foris, unde videas aurum: intus eſt oculus, unde videatur pulcritudo juſtitiæ. . . . . Quædam ergo eſt pulcritudo juſtitiæ quam videmus oculis cordis, & amamus, & exardeſcimus*, &c. Alii legunt, *Virtutem invideant*, vel *Virtuti invideant*, ſcilicet aliorum: parvi certè intereſt.

Intabeſcantque relictâ.] Dolere acerbiſſimo velut aliquâ tabe conſumantur, quòd ultro abjecerint virtutem, rem adeò pretioſam & amabilem. Horat. Lib. 3. Ode 24:

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Hæc ipſa eſt pœna damni, quam in dam Theologi agnoſcunt.

39. *Anne magis Siculi.*] Ne verò hæc gratis dici putet aliquis, omnia certè T norum inventa ad cruciandos homines, ora ſunt conſcientiæ tormentis aſſiduoq mulo, quibus interquieſcere nunquam tur. Certè quanto præſtat animus co tanto graviora ſunt animi vulnera, quà poris.

Gemuerunt æra juvenci.] Metonymia, p gemuerunt homines incluſi tauro æreo. lus Faber Athenienſis Phalaridi Agrige rum in Sicilia Tyranno fabricatum à rum æneum dedit, in quo ſubjecto igne arentur homines, & taurinos mugitus rentur. Ipſe verò Artifex in eum immiſſ mus artis ſuæ periculum fecit. De eo Pli 34, cap. 8. *Perillum nemo laudat*, inqui *viorem Phalaride Tyranno, qui taurum fec gitus hominis pollicitus, igne ſubdito, & eum expertus cruciatum juſtiore ſavitiâ.*

40. *Auratis pendens laquearibus enſis.*] penſus è laqueari gladius ſetâ equinâ, minens capiti Damoclis apud Dionyſium liæ Tyrannum. Nota hiſtoria ex Cic. Quæſt. 5. Macrob. ad Somn. Scipionis, cap. 10, *&c.*

41. *Purpureas ſubter cervices.*] Mor nens terruit Damoclem regio ornatu am ſub enſe illo poſitum.

Magis terruit quàm, &c.] Id eſt, Nec lus accenſo tauro æneo incluſus miſer gemuit, nec Damocles imminentem fib tem animadvertens magis exhorruit, quà quetur ſceleratus intimis animi crucia cùm ſcelerum ſtimulis & furiis agitatur.

Imus, imus præcipites.] Egregia Proſop Tyranni conſcientiæ flagellis & torment acti, quibus ſecum ipſe in ſummâ deſp

ùs præcipites, quàm ſi ſibi dicat; & intùs
lleat infelix quod proxima neſciat uxor?
pè oculos memini tingebam parvus olivo,
randia ſi nollem morituri verba Catonis
ſcere, ab inſano multùm laudanda magiſtro,
uæ pater adductis ſudans audiret amicis.
re etenim id ſummum, quid dexter Senio ferret,

ſi quis ſibi ipſi inclamet, currimus, currimus in præcipitium, atq; is intra ſeipſum miſer extimeſcat id quod ignoret conjux propinqua? Recordor quod ego puer linibam frequenter oculos oleo, quando nolebam memoriæ mandare dicta gravia Catonis morti proximi, valdè æſtimanda à præceptore ſevero, qua parens meus ſudorem emittens auſcultaret convocatis familiaribus.

Nam illud meritò præcipuum erat mihi in deſiderio, callere, quid afferret felix Senio,

ANNOTATIONES.

, dicat: actum eſt de nobis, præcipitamur, imus, omni ſalutis ope deſtituti. Tiberius id Sueton. cap. 67. *Quid ſcribam vobis, P.C. quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcri- hoc tempore? Dii me Deaque pejùs perdant, im quotidie perire ſentio, ſi ſcio.*

2. *Intùs palleat*] Vox una, *palleat*, pro du- is, ut obſervat Caſaubonus. Nec enim pal- intùs eſt, ſignificat igitur, intùs timeat, foris palleat.

3. *Quod proxima neſciat uxor.*] Nec flagiti- , propter quod expalleſcit, nec tormentum urgetur ac intabeſcit, audet cum quo m communicare, unde magis torquetur. id.

Strangulat incluſus dolor, & cor æſtuat intùs.

eduntnonnulli alluſiſſe ad Dionyſium Tyran- m, qui nec uxori nec liberis confidebat. rò ex his mirâ arte Perſius virtutis excel- iam oſtendit, ex eo quòd illâ carere ſit mi- rimum.

4. *Sapè oculos memini*, &c.] Ego puer pue- es olim excuſationes quærebam, ut ſtudia rarum laboremque detrectarem; & hoc æ- indulgendum videtur; at tu qui puerilia poſuiſti, & ſapientiæ præcepta jam delibâ- certè culpaberis ſi ad ejuſmodi nugas & cuſationes vanas iterùm convolas, ne virtu- & bonas diſciplinas amplectaris.

Tingebam olivo] Ad ſimulandam lippitudi- m, nam, ut ait vetus Interpres, *oculi oleo tacti turbantur ad tempus.* Quod quidem intelli- ndum (ut benè monet Caſaubonus) de inte- ris oculi tactu, aliàs, nedum læderet oculos, ò juvaret, ciliorum ſuperficiem oleo linire.

5. *Grandia ſi nollem*] Ne memoriter diſce- cogerer declamationes quaſdam pueris tum miliares; v. g. Ethopœiam, in qua morituri tonis verba exprimerentur, cùm deliberaret apud ſe, ſatiuſne foret ſibi vitam eripere, am in manus Cæſaris incidere.

Catonis.] Uticenſis nempè, qui partes Pompeii ſecutus, hunc debellatum videns, Uticæ in Africa ſe ipſe interemit.

De hoc Lucanus Lib. 1.

Cauſa Diis victrix placuit, ſed victa Catoni.

Is antequam moreretur, Platonis de animæ immortalitate Dialogum perlegiſſe fertur: undè quidam Interpretes eò referunt quod ait Perſius, *grandia Catonis verba*, quaſi ille de animæ immortalitate multa etiam præclarè tum dixerit, quæ recitarentur à pueris: ſed prior ſententia verior eſt, & doctioribus magis arridet.

46. *Inſano.*] Nec interpretari placet acri, moroſo, & moleſto: multò minùs, ut quidam, valdè ſano, ſed, quaſi malè ſano, qui puero fictè & affectatè recitanti applauderet, & puerilem operam magnâ ambitione laudaret coram parentibus & cognatis, ut eis ſic adulando, majorem quæſtum & mercedem expiſcaretur. Fortè & Juvenalis ait hìc Catonis verba multum laudanda à magiſtro, ut puero animos adderet ac ſtimulos: nam, ut ait Ovidius,

Laudata virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

47. *Quæ pater adductis.*] Declamabant pueri ſextâ quaque die, præſente patre, qui amicos & cognatos in ludum corrogatos adducebat ad audiendum filium. Vide Quintil. Lib. 2. c. 7. & Lib. 10. c. 5.

Sudans] Præ lætitia, & expectatione ſollicitâ eventûs recitationis.

48. *Jure.*] Quidam hìc ſeparant ſenſum: alii jungunt vocem hanc cum ſequentibus. Utrovis modo legas, perinde eſt, ſemper enim puerilem ſenſum animadvertes, qui nihil ſibi tanti æſtimandum, imò tam legitimum nihil exiſtimat, quàm pueriles nôſſe ludos ad amuſſim ludorumque leges.

Quid dexter Senio ferret, ſcire erat in voto.] Præcipua mihi ſummaque erat cura, ſcire quid

buantum demeret Canis jactuam creans :

Scire erat in voto ; damnosa Canicula quantum

ANNOTATIONES.

noceret, quid prodesset in ludo talorum. Libet investigare quis hujus ludi primus auctor. Hîc sustine me tantulùm, bone lector. Quanquam enim prurienti ardentique stylo modum ponere ac frænum injicere consuevi, at jam exultanti per amœnum campum lascivientique habenas laxabo paulisper. Ecce verò (quod faustum felixque sit) Dux Burgundiæ natali die toti Galliæ festivâ mappam mittit. Ergo aperto stadio liberè decurramus. Tu, lector, interim sede in scammate, sis etiam Aristarchus, si lubet: ego sanè tam fortunatis auspiciis nihil non tentabo, nihil non moliar, Agonothetâ Magno Rege, Delphinoque Sereniſſimo. Quis, inquam, talorum inventor? id arrogant atq; attribuunt alii aliis, inquiunt nonnulli, Plato Theuti Ægyptiorum Deo: Palamedi Eustathius atq; Philostratus. Lydis Herodotus. Verum enimverò ipsos auctores adeamus, audiamusque: neque plus satis Interpretibus fides habeatur. Herodotus (cui me adstipulari statim profiteor) disertè affirmat, tempore Atyis filii Manis Regis, grassante annonæ penuriâ, Lydos inveniſſe omnium quidem ludorum genera, excepto uno, ad discutiendam nempe famem: ita ut alterâ die toti lusibus occupati, alterâ verò cibum capientes, vitam utcunque sustentârint annis duodeviginti. Sic ille scribit Lib. 1. n. 26. ἐξευρεθῆναι δὴ τότε ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀστραγάλων, καὶ τὴν σφαίρης, καὶ ἄλλων παιδιέων πασέων πλὴν πεττῶν τὰ εἴδεα πλὴν πεττῶν τὰ γὰρ δὴ εὑρεσιτεχνίην οἰκηίσωνται Λυδοί. *Tunc igitur inventa tesserarum ac talorum & pilæ, cæterorumque ludorum omnium genera, præterquam calculorum. Horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.* Cave autem diligenter, ut sic Latinè reddas textum hunc maximè verò vocem πεττῶν de calculis intelligas, non de Talis; ut dormitanti Vallæ contigit, dum elegantem magis quàm accuratam interpretationem elaborâvit. Quod & sensit Henricus Stephanus, ejusque non hic tantùm, sed passim errores emendavit, Vallam fefellit, ut & alios complures, quòd voces ista κύβοι, πεττοὶ, κυβεία, πεττία promiscuè usurpantur. Verùm oscitari nefas erit Interpreti, quando tam luculenter distinguit Herodotus, aitque κύβους à Lydis inventos ludosque omnes præter πεττούς. Porrò ne quis hæreat cuiquam eâ de re scrupulus, Hesychius quanquam interdum cum vulgo quens ea vocabula confundit, & pro qua alea sumit, at ubi opus est, & res exigit, tum inter ea discrimen his verbis not διαφέρει ὁ πεττεία κυβείας, ἐν ᾗ μὲν γὰρ τὰς ἓξ ἀναρρίπτουσι, ἐν ᾗ τῇ πεττείᾳ αὐτὸ μενον ψήφους μετακινοῦσι. Quis jam nescit *talos tesseras jactari, calculos promoveri* duntaxa Adde Eustath. in Od. ι. ita scribentem, πε πέντε ἦσαν οἷς ἐχρῶντο. καὶ ἐπὶ πέντε γεγραμ ταὶς ψήφοις ἐτίθεν, ὧν μέση ἡ ἐξ καλεῖτο, καὶ πασι πέντε ταύτας καὶ πεττεία ἐδόκει καλεῖ &c. Et paulò pòst: τὰς δὲ πεντε λέγει ψή ἓξ) πόλις, αἳ ὅτι πέντε ἔκασαι τῶν πεττευόν ἔχῃ τὰς καθ' ἑαυτόν. Ergo certum est πεττ esse calculos, non verò Talos accuratè loqu tibus. At, ut dixi, non rarò sine discrim voces eæ adhibitæ reperiuntur. Et hinc fallor, ostendo Palamedem non inveniſſe los, ut volunt aliqui, sed calculos. Nam Eustath. ad Iliad. β. Παλαμήδης ἐπινοησα να κυβείαν καὶ πεττείαν εἰς παραμύθιον λύ promiscuè ut vides, scribat: at Philostra in Heroicis πεττὸς, εὗρε simpliciter ait, militer cùm Plato in Phædro sub finem, scribit: ἤκουσα Θεύτην τὸν Ναύκρατιν Αἰγύ γε γενέσθαι τῶν ἐπὶ παλαιῶν τινα θεῶν· ... ὃν δὴ ὄνομα Θεὺθ'. τοῦτο ὃ πρῶτον ἀριθμὸν λογισμὸν, δύσιν, καὶ γεωμετρίαν, καὶ ἀστρονομ ἔτι δὲ πεττείας καὶ κυβείας, καὶ δὴ γράμματα. tu inquam, contendo, aut de calculis rem e aut de alea sine discrimine: aut salt Theut in Ægypto invexiſſe id quod in Ly Lydi, vel simile quidquam. Nam & literas varias illas artes ac disciplinas quæ ab eo ventæ ibi dicuntur, ad alios etiam auctor referri docti norunt.

49. *Damnosa Canicula quantum raderet.* Quantum lucri *Senio*, quantum damni *Ca* faceret. Porrò qualiter omnino exerceretur dus ille talorum, haud constat. Sunt qui tes ris tribuant quod talorum est, & contrà: in hi tamen consentire omnes videntur: lusitatu olim quatuor Talis, tesseris verò tribus: tesseras latera sex habuisse seu punctis seu figur notata; talos verò quatuor tantùm habuiſſe facies, quarum una exhibebat unitatem, sive unum punctum; opposita vero, *senionem*, sive puncta sex: alia facies ostendebat terna-

Raderet:

Raderet : anguſtæ collo non fallier orcæ :
Neu quis callidior buxum torquere flagello.
Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
Quæque docet ſapiens braccatis illita Medis
Porticus ; inſomnis quibus & detonſa juventus
Invigilat, ſiliquis & grandi paſta polentâ.

non decipi faucibus arctæ orcæ : neve aliquis peritior eſſet circumagere trochum ſcuticâ. Tibi verò non incognitum eſt diſcernere mores corruptos, & ſcis ea quæ docet eruditum ambulacrum Medis braccas habentibus inſignitum ; & ea quibus ſtudent juvenes vigiles, raſis capillis, veſcentes leguminibus, & pulte craſſâ.

ANNOTATIONES.

rium; quarta denique huic oppoſita quaternarium. Conſtat præterea minimum jactum in Talis unitatem fuiſſe, & vocatum, *canem* : at contrà, ſummum, *Venerem*, appellatum fuiſſe : at compertum minimè eſt quid eſſet *Venus* : nonnulli enim hanc cum *Senione* confundunt, quanquam alii, & fortaſſe veriùs, *Venerem* eſſe affirmant cùm Tali quatuor diverſos omnes exhibent numeros, nempè 1, 3, 4, 6. Rursùm pugnant quid vocetur *Senio*. Contendunt enim aliqui numerum eſſe quaternarium, alii verò ſenarium. Porrò, (quod etiam conſtare videtur) in *Venere Canis* proderat, etſi alias damnoſus: ſicut & *Senio* alioqui fauſtus, nonnunquam infelix erat, quod probant ex loco Suetonii in Auguſto, cap. 71. *Talis jactatis, ut quiſque Canem aut Senionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios conferebat in medium, quos tollebat univerſos, qui Venerem jecerat.* Sed & corruptum locum hunc nonnemo contenditexvetuſtiſſimis Exemplaribus, legendumque, *Ut quiſque Canem miſerat in ſingulos talos, ſingulos denarios conferebat in medium, quos tollebat univerſos qui Venerem jecerat aut Senionem.* Undè concluderetur *Senionem* ſemper dici & fuiſſe jactum felicem, &, ut ait Perſius, *dextrum*. Quod etiam de *Cane* addit Perſius, *raderet*, aiunt fuiſſe quoddam aleæ genus, in quo *Canis* quinque puncta de aliis numeris detrahebat. Vide Alexand. ab Alex. Lib. 3. cap. 21. Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 27. Adrian. Turneb. Adverſar. Lib. 5. cap. 6. Lib. 27. cap. 3. &c. Item quæ Lib. Fromondus curiosè pariter & doctè ſcripſit, Comment. in Senecæ Apocolocyntoſin Claudii Cæſaris, n. 134.

50. *Anguſtæ collo non fallier orcæ.* | Aliud luſionis puerilis genus, quanquam aliqui de eodem Talorum ludo intelligant, eò quòd è fritillo Tali mittebantur. Malim tamen interpretari de Nucibus quæ in vas quoddam anguſti colli in terra defixum conjiciebantur.

Ovid. de Nuce,

Vas quoque ſæpè cavum ſpatio diſtante locatur,
In quod miſſa levi nux cadit una manu.

Noſtri temporis pueri in ſcrobem nuces conjiciunt. Senſus Perſii eſt : ſtudebam ita nuces injicere in orcam, ut non aberrarem ab arcto licèt oſtio. Vide Eraſmum.

Orcæ. | Vas in modum turriculæ, quod & pyrgus dicitur.

Horat. Lib. 2. Sat. 7

Mitteret in pyrgum tales.

51. *Buxum.* | Trochum è buxo. Tertius eſt puerorum ludus, quem deſcribit Virgil. Æneid. 5. & vocat *volubile buxum.*

52. *Haud tibi inexpertum*, &c | Tu verò imbutus es præceptis moralibus & ſapientiæ regulis.

53. *Braccatis.* | Per braccas certè peregrinam veſtem potiùs & barbaram Perſius videtur voluiſſe indicare, quàm proprium Perſis ac Medis indumentum. Nec eſt quod ita pugnent interpretes inter ſe de uſu & diſcrimine togæ ἀνασυρίδος apud Medos, & ἀναξυρίδων.

Illita Medis porticus. | Illa Porticus Athenis erat, & ποικίλη dicebatur : undè & Stoici vocati ſunt Philoſophi, qui in ea docebant. In parietibus illius depicti erant Perſæ & Medi cum Xerxe & Dario Regibus ſuperati à Miltiade, Leonida, Themiſtocle, in Campis Marathoniis, item ad Thermopylas, & ad fretum Salaminium. Vide Laërtium. Plin. Lib 35. cap. 9. Diodor. Lib. 6. cap. 9. Herodot. Plutarch. & alios.

Medis. | Populi Aſiæ fuerunt mari Caſpio affines versùs Septentrionem, totius quondam Aſiæ Imperio potiti. Nunc ea regio Perſiæ pars eſt.

54. *Detonſa juventus.* | Quippe Stoici comam non alebant. Quod expreſsè notat Juvenal, Sat. 2. ubi habet

Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma.

Quare hallucinantur qui legunt vel *intonſa*, vel *indetonſa*, & notari volunt incuriam & negligentiam habitûsexterni in ſtudioſis, crines propterea non tondentibus : neque nocet quod legemus mox Sat. 4. de barbato magiſtro. Nam de Socrate ibi ſermo eſt, hîc de Stoicis ; alios autem aliis ritus & mores fuiſſe conſtat.

55. *Siliquis & grandi paſta polentâ.* | Victui modico & philoſophico, ſeu facilè parabili aſſueta. *Siliqua* propriè eſt operculum ſeu folliculus leguminis. Quod addit Perſius, *grandi*

Et litera quæ dividit ramos Samois, oſtendit tibi viam arduam dextro calle. Etiamnum dormis? Et caput ſolutum juncturis laxatis oſcitando exhalat *heſternam* crapulam, *genis undequaque diſſolutis? Eſtne quiddam ad quod properas, & in quod tendis arcum? Utrum temerè ſectaris corvos, & per lapides, & per cœnum non curans quò greſſus incidat, & in diem victitas? Carnas* quoſdam *petentes helleborum inutiliter, quando pellis jam malè affecta intumeſcet. Ite obviam ægritudini imminenti. Et quid neceſſe* eſt *polliceri Cratero ingentes* auri *acervos? O infortunati, diſcite, & intelligite rerum origines,*

Et tibi quæ Samios diduxit litera ramos,
Surgentem dextro monſtravit limite callem.
Stertis adhuc? laxumque caput compage ſolutâ
Oſcitat heſternum, diſſutis undique malis?
Eſt aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An paſſim ſequeris corvos, teſtâve, lutove,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore vivis?
Helleborum fruſtrà, cùm jam cutis ægra tumebit,
Poſcentes videas. Venienti occurrite morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere montes?
Diſcite, ô miſeri, & cauſas cognoſcite rerum,

ANNOTATIONES.

polentâ, virum notat robuſtum, fortique ſtomacho valentem, qui multum panis devoret ſolummodò, nullas autem carnes: quibus etiam veſci nefas eſſe credebant Pythagorici.

Polentâ.] Peculiarem Græcis fuiſſe cibum dicunt nonnulli: Alii negant, & poni aiunt pro quolibet pane ſecundario, & pro pulte etiam. De *polenta* fusè Plinius Lib. 18. cap. 7. Item Lib. 22. cap. 25.

56. *Et tibi quæ Samios.*] Pythagoræ etiam documenta delibâſti.

Samios.] Quia inventor illius rei Pythagoras oriundus erat è Samo, Inſulâ maris Ægei, ex adverſo urbis Epheſi.

Litera.] Nempe Y, per cujus dextrum cornu anguſtum virtutis arduum iter; per ſiniſtrum latius, vitiorum facilem viam Pythagoras deſignabat. Vide Laërtium. Martial. Epigramm. de litera Y

Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur, &c.

Hujus Literæ formam dicitur Palamedes è grum volatu finxiſſe. Philoſtrat. Lib. 5.

58. *Stertis adhuc*] Tu ſcilicet tam benè educatus, ita molliter & ſegniter vivis, ut etiam nunc dormias?

60. *Eſt aliquid quo tendis?*] An aliquem habes tibi propoſitum finem? Quod Philoſophiæ præcipuum eſt præceptum, finem nempè nôſſe, & ad eum omnia dirigere: unde hunc vitiorum ſuorum fontem aperit magiſter diſcipulo, quòd finem ſibi nullum proponat.

61. *An paſſim ſequeris corvos*] An temerè agis, & vagabundus erras more puerorum?

Teſtâve, lutove.] Vel ſequeris diſcurrendo per teſtas & lutum, & invia aſperaque loca quælibet: vel petis teſtâ & luto & ſimilibus, cùm potiùs eſſent ſagittis petendi, ut inanis non eſſet labor.

62. *Atque ex tempore vivis.*] Sine ulla cura & ſollicitudine futuri, quod proprium eſt ſtupidorum, aut etiam brutorum.

63. *Helleborum fruſtrà, &c.*] Pharmaca noxios humores purgantia. Lege Plin. cap. 5. Lib. 25. Gell. cap. 15. Lib. 17.

Cutis ægra tumebit.] Per hydropiſim.

64. *Venienti occurrite morbo.*] O juvenes, citò incumbite ſtudio ſapientiæ & virtutis, quæ animi ſanitas eſt; maturè obſiſtite vitiis, quæ animi ſunt morbi. Nam ſicut fruſtrà ad remedia & ad medicum curritur, cùm jam morbus invaluit: ita planè, ſi pravos habitus naſci in vobis, creſcere, & confirmari ſinitis, incaſſum poſteà ad virtutem redire nitemini, fruſtrà præceptores & magiſtros morum ſollicitabitis, ut ab ingruenti vitiorum peſte vos liberent.

65. *Quid opus*] Cùm præcaveri queat morbus, cur eum expectatis, ut tum opem medicorum imploretis ſerò, & ſummâ pecuniæ ingenti exoretis, quando ægritudinem aut depellere omninò non liceat, aut non niſi magnis ſumptibus.

Cratero.] Is fuit inſignis Medicus tempore Auguſti.

Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Craterum dixiſſe putato.

66. *Diſcite, ô miſeri.*] Ita legunt Caſaubonus & alii doctiſſimi. *Miſeri* ait, quia ſecundùm Stoicos ſolus ſapiens eſt beatus, reliqui

Quid

Quid ſumus, & quidnam victuri gignimur: ordo
Quis datus; aut metæ quàm mollis flexus, & undæ:
Quis modus argento: quid fas optare: quid aſper
Utile nummus habet: patriæ, chariſque propinquis
Quantum elargiri deceat: quem te Deus eſſe
Juſſit, & humanâ quâ parte locatus es in re.
Diſce, nec invideas, quòd multa fidelia putet

quidnam ſumus, & ad quam vitam naſcimur: quæ ratio vivendi *præſcripta, vel quàm facilis deflexio termini, & aquæ: quis finis pecuniæ* acquirendæ: *quid licet expetere: quidnam rudis nummus continet fructuoſum: quantum tribuere conveniat patriæ, & dilectis conſanguineis: qualem te Deus eſſe voluit, & quo gradu poſitus es in ſocietate hominum. Ediſce* hæc, *nec invidus ſis: quia multiplex vas fœtet*

ANNOTATIONES:

mnes miſeri ſunt. D. Aug. de Civ. Dei Lib. 2. ap 6. affert integrum hunc locum, qui certè ontinet velut Enchiridion Philoſophiæ Moralis. Alii legunt, *diſciteque, ô miſori.* &c.

Cauſas cognoſcite rerum. | Virgilius Georgic. 2. *Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas:* cilicet cauſas phyſicas quidem, ſed imprimis malem, hoc eſt, Philoſophiam Naturalem & oralem.

67. *Quid ſumus.* | Primum & præcipuum Epicæ præceptum eſt, γνῶθι σεαυτὸν. Juvenal. atir. 11. v. 27. Conſidera igitur quæ ſit hominis natura, quàm fragilis & caduca ſecundùm orpus; at quàm nobilis, ſi animum ſpectes. omo divinæ naturæ particula, ex Epicteto, eum intra ſe circumfert, &c. Non debet igir ſui oblitus aut arrogantiâ extolli, aut in rdidas cupiditates defluere.

Quidnam victuri gignimur. | Id eſt, ad quid aſcimur, ad quid vivere debemus? Numquid d voluptates, honores, divitias, quibus melioes ſumus? imò, inquit Ariſtoteles, ad intelgendum, & agendum.

Ordo quis datus. | Quæ lex impoſita, quod atum: Eſt enim tenenda vivendi ratio cœlitùs præſcripta, nemo lædendus, jus ſuum cuique ribuendum, &c. Item animi bona bonis aliis orporis, ac fortunæ, utili & jucundo honeum anteponi debent.

68. *Aut metæ quàm mollis flexus.* | Similiudo à Circenſi curſu, in quo evitanda meta, curum circa eam flectendo magnâ arte & molli exteritate: aitque Perſius tam difficile eſſe itam hanc moderari citra cujuſquam offenonem.

Et undæ | Alia ſimilitudo à Naumachia, in a ad metam navis celeriter & ſcitè converenda erat.

Virgil. Æneid. 5.

Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Conſtituit ſignum nautis, pater: unde reverti
Scirent, & longos ubi circumflectere curſus.

Eſt alii cum veteri Interprete legunt, *unde* & aliter omninò locum explicant. Primò quidem per mollem flexum intelliguntvitæ brevitatem, atque ut ait Seneca Epiſt. 99. celeritatem rapidiſſimi temporis, & brevitatem hujus ſpatii per quod citatiſſimi decurrimus. Per metam verò, intelligunt mortem. Deinde quod ait, *undè:* interpretantur cauſas mortis, quæ ſæpe facillimè contingit. Alii rurſus aliter ſentiunt de hoc loco, quem ſatis obſcurum ipſe Caſaubonus fatetur. Cavendum, inquiunt, *undè*, id eſt, quo loco & tempore curſus ad ſapientiam inſtituatur incipiaturque, ut & commodè teneri poſſit, nec ad metam, id eſt, ad finem impingatur. Nihil moror eos qui putant alludi ad certum genus certaminis Græcorum, in quo a carceribus ad metam, & ab hac rurſus ad carceres ſubitò recurrendum erat.

69. *Quis modus argento.* | Ut avaritiæ frænum injiciatur.

Quid fas optare. | Sat. 2. fusè diſputatum eſt de votorum rectitudine.

Quid aſper utile, &c. | Quomodo prudenter exercenda liberalitas. Nummum porrò vocat aſperum, ſeu quia ſignis impreſſis talis eſt, ſeu quia recenter ſignatus & nondum uſu detritus.

70. *Patriæ, chariſque propinquis, &c.* | Singulis enim ſingula perſolvenda ſunt officia ex moderatione rationis.

71. *Quem te Deus eſſe, &c.* | Quâ conditione natus, & quâ ſorte, ut eâ ſis contentus, ejuſque omnia munera impleas.

72. *Quâ parte locatus.* | Theatrum ſcilicet eſt orbis, in quo ſuam quiſque perſonam agit. Stoici hominem à Deo in hac velut militem in ſtatione poſitum dicebant, à qua diſcedere injuſſu Imperatoris nefas erat: quapropter appoſitè ait, *locatus.*

73. *Diſce.* | Nempè hæc ſapientiæ documenta ediſce, & tene diligenter, quibus felicitatem nanciſcaris: avaritiam verò aliaque vitia contemne.

Quòd multa fidelia putet. | Id eſt, quòd tot munera dentur Patronis, Juriſconſultis Ro-

in quorundam penuario abundanti, propugnatis Umbris divitibus: & quod piper & petasones, munera Marsi clientis sint illic, & quia prior mæna non adhuc consumpta sit in vase. Illic quidam de stirpe hirsuta Centurionum respondebit: sufficit mihi mea sapientia, nec ego laboro esse idem quod fuerunt Arcesilas, & Solones calamitosi cervice incurvâ, & habentes oculos humi defixos, quando apud se intra dentes versant susurros & taciturnitatem rabidam, & expendunt voces labiis protensis.

In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,
Et piper & pernæ, Marsi monumenta clientis;
Mænaque quòd primâ nondum defecerit orcâ.
Hic aliquis de gente hircosa Centurionum
Dicat: quod sapio satis est mihi; non ego curo
Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
Obstipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura cùm secum & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,

ANNOTATIONES.

manis, & causarum actoribus, ut præ copia putrescant. *Fidelia*, propriè vas vinarium: undè cum Casaubono de lagenis vini dono missis interpretamur.

74. *Defensis pinguibus Umbris.* | Quæ præmia sunt & merces actæ feliciter causæ. *Pinguibus*, quia solum erat fertile quod colebant, & ipsi opulenti erant. Umbri vetustissimi Italiæ populi. Plin. Lib. 3. cap. 14 hodie Ducatu Spoletano continentur.

75. *Marsi monumenta clientis.* | Id est, munera ad Patronum missa à cliente ad excitandam identidem sui memoriam. Porrò *Marsi* Apuliæ populi fuerunt. Plin. Lib. 3. cap. 11. & alibi. In eorum regione & silvis apri erant complures, hinc pernas ab eis dono mitti Patronis suis, ait Persius.

76. *Mæna.* | Vox Græca est, quâ significatur marinus piscis exiguus, qui Latinè dicitur haleec. Ponitur hîc pro quolibet pisce.

Quòd primâ nondum defecerit. | Quòd nova munera succedant, antequam priora defecerint.

Orcâ. | Vas angusto collo, in quo reponi multum solebat. Sumitur & pro quolibet alio vase, eo maximè, in quo salsamenta & pisces saliti servabantur. Græcis ὄρχη Quapropter & Latinè scriptum olim, *orcha*, nonnulli affirmant.

77. *Hic aliquis*, &c. | Pro epsis, quâ Persius exprimit egregiè pravam opinionem, & frequentes sermones Romanorum quorundam stultia sapientiæ aspernantium, quos deinde refutat.

Hircosa. | Legunt alii *hirtosa*, pro hirta, vel hirsuta, ut sic designentur robusti viri toto corpore hirsuti & pilosi. At nihilominùs indicantur per vocem *hircosa*: quippe qui multùm laborant, & rarò vestes deponunt, ii velut hircus olent, præsertim sub alis, item barbati sunt: quæ omnia militiam profitentibus sæpe contingunt. Ita graviores Interpretes legunt & explicant.

78. *Quod sapio satis est, &c.* Amo Romanorum vivendi morem, huncque peregrinæ sapientiæ præfero.

Non ego curo esse. | Nolim ego tantum sapere & me fatigare in investiganda sapientia, ut Græci: nolim Academiam instaurare, ut Arcesilas; nec civitatem legibus munire & constituere, ut Solon.

79. *Arcesilas.* | Crantoris discipulus fuisse, Academiam celebrâsse dicitur, & contra Zenonem, de omnibus dubitandum affirmâsse. Hinc nonnulli Arcesilam hîc præ aliis notari, & tacitè vellicari aiunt à Persio, qui Stoicæ erat sectæ addictus. Tull. in Quæst. Acad. *Philosophiæ eversor*, Lactantio, Lib. 3. cap. *Ignorantiæ magister Arcesilas* vocatur, sa quia nihil omnino sciri affirmabat.

Ærumnosique Solones. Sapientes vocat ærumnosos, quia non nisi per multos labores acquiritur sapientia. Porrò Solon unus erat è septem Græciæ sapientibus, & Athenienſium legislator, de quo fusè Plutarchus, Laertius, & alii.

80. *Obstipo capite, & figentes lumine terram.* Hæc signa sunt hominis cogitabundi, & profundâ quâdam meditatione defixi.

Figentes lumine terram. | Hypallage, pro, figentes terræ lumina. Quod facere à Pædagogis jubebantur, ut modestiæ simul & meditationi assuescerent studiosi juvenes.

81. *Rabiosa silentia rodunt.* | Fortasse qui rabidi canes non latrant: vel potiùs quia, habet Quintilianus, Lib. 10. cap. 3. illi qui tentè quidquam cogitant, sæpe etiam secum murmurando cogitationem agitant. Unde quis de plebe eos tum contempletur, furiosi veluti exisſtimet.

82. *Atque exporrecto trutinantur, &c.* | scilicet murmur motitatione labiorum, ut videantur verba singula pensitari.

Ægro

Ægroti veteris meditantes ſomnia: gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reverti.
Hoc eſt quod palles? Cur quis non prandeat, hoc eſt?
His populus ridet: multúmque toroſa juventus
Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.
Inſpice, neſcio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exſuperat gravis halitus: inſpice ſodes:
Qui dicit medico, juſſus requieſcere, poſtquam

revolventes inſomnia ægri antiqui: v. g. *nihil generari ex nihilo: nihil poſſe redire in nihilum.* An *illud eſt quo pallorem contrahis?* An *illud eſt, propter quod aliquis non prandeat? Ad hæc plebs in cachinnos ſolvitur: & juvenes nimis delicati multiplicant riſus trementes naribus rugatis. Qui ait Medico; intuere, conſidera, quæſo: neſcio cur palpitat mihi cor, & ſpiratio graveolens è gutture malè affecto exit abundanter:* is *monitus ceſſare à labore, poſtquam*

ANNOTATIONES.

83. *Ægroti veteris meditantes ſomnia.* | Sic per contemptum vocat placita philoſophica. Lactantius ex vetere Poeta ſic habet: *Quid ægrotus unquam ſomniavit, quod Philoſophorum aliquis non dixerit?*

Gigni de nihilo nihil. &c. | Chriſtianâ fide conſtat Deum Opt. Max. de nihilo omnia creâſſe, at communis opinio fuit veterum Philoſophorum, ex nihilo nihil fieri, & non poſſe id quod eſt in nihilum abire.

Lucretius Lib. 1.

Nil igitur fieri de nihilo poſſe putandum eſt,
Semine quando opus eſt rebus, &c.

85. *Hoc eſt quod palles?* | Scilicet pallorem contrahis, & te diſcrucias propter ejuſmodi nugas & deliria? Te, inquam, inediâ conficis, ut Democriti, Epicuri, Diogenis, de principiis rerum vanas diſceptationes & controverſias integres? O te inſanum! inquit ille Centurio hircoſus.

Cur quis non prandeat. | Adeóque ſemel in die cibum capiat. Tull. Quæſt. Tuſcul. 5. *Mente rectè uti non poſſumus multo cibo & potione completi.* Hinc ſtudioſi illi veteres ſobrietate acuebant ingenium, ut ad meditationes Philoſophicas aptiores eſſent.

Horat. Lib. 2. Serm. Sat. 3

Poſtquam eſt impranſi correptus voce magiſtri.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 21. Cœl. Rhodig. Lib. 27. cap. 24.

86. *His populus ridet.* | Alii legunt, *hos*, id eſt, Philoſophos. Alii, *hoc*: Alii & meliùs, legunt ex antiquo Codice, & retinent *his*. Senſus eſt: his conviciis in Philoſophos jactatis ab hircoſo Centurione aſſentitur & arridet populus, ſuos etiam cachinnos adjungit, gaudetque juventus militiæ dedita, & ſcientiarum aſpernatrix, ſapientes ita ludibrio haberi, undè & ingeminat ſubſannationem.

Toroſa. | Torus idem eſt quod caro muſculoſa, hinc toroſus ſignificat robuſtum & corpulentum.

88. *Inſpice, neſcio quid, &c.* | Jam Perſius riſores illos inſipientes confutat. Eſt enim reſponſio Philoſophi ad Centurionem, ex ſimilitudine, cujus protaſim ponit quidem Perſius, apodoſim minimè: hanc tu lector, ſupple, aut ſic habe: ægrotus præcepta Medicorum non obſervans brevì perit: ſic etiam quiſquis Philoſophos animi Medicos audire non vult, corruptis ac perditis moribus ſeipſum perdit.

Inſpice. | Verba ſunt ægroti ad Medicum.

Neſcio quid trepidat, &c. | Æger ille velut leviorem ægritudinem narrat, quæ tamen ſunt gravioris morbi ſymptomata: nempè cordis palpitationem, ægram reſpirationem, & halitum graveolentem.

Ægris faucibus. | Non aliter ægræ fauces, quàm ob reſpirandi difficultatem, quicquid nonnulli ſentiant.

89. *Exſuperat* | Apud veteres Codices legitur *exuberat*, ſed vetat metri ratio, ſiquidem in *uber*, longa eſt prima ſyllaba. Quidam legunt *exſudat*, Marcilius vult, *expirat*. Alii *exſuperat*, id eſt, abundanter exit. Hanc lectionem tuetur Caſaubonus, eò quòd è ventriculo ructus ſurſùm aſcendunt.

Gravis halitus. | Teter eſt & malè olens eorum halitus, qui ſtomachi cruditate laborant.

90. *Qui dicit Medico.* | Ægrotus qui Medicum accerſiverat, eique dixerat, inſpice, inſpice, inquam, cur malè habeo, accipit mandatum requieſcendi, & à cibo temperandi.

Juſſus requieſcere. | Nam ut habet Cornelius Celſus Lib. 3. cap. 2. inter initia morbi, omnium optima quies & abſtinentia.

Poſtquam tertia compoſitas, &c. | Juſſus fuerat ille æger in tertium diem temperare ſibi, metu tertianæ febris: at ubi primùm dies tertius illuxit, & pulſum vidit æquabilem eſſe & moderatum, tum ſine ullo metu quartanæ imminentis, intemperantiam priorem repetit, & in gravius periculum vitæ relabitur.

aſpexit venas pacatiores ire per *tres noctes*, jam *balneum ingreſſuro ſibi petit* vina *mitia è Surrento de* viri *potentis ædibus, vaſculo mediocriter capaci. Age*, vir *optime, tu pallidus es. Nihil eſt*, inquit. *Attamen conſidera illud quodcumq; illud eſt:* en *cutis ſubcrocea ſenſim tibi intumeſcit.* Tum ille: *ſed tu pejus palleſcis: ne mihi ſis curator: jamdudum illum terræ mandavi: tu* verò *ſuperſtes es: perſequere, ſilebo. Ille* igitur *cibis ingurgitatus, & pallente alvo balneum ſubit.*

Tertia compoſitas vidit nox currere venas,
De majore domo, modicè ſitiente lagenâ,
Lenia loturo ſibi Surrentina rogavit.
Heus, bone, tu palles. Nihil eſt. Videas tamen iſtud,
Quicquid id eſt: ſurgit tacitè tibi lutea pellis.
At tu deteriùs palles: ne ſis mihi tutor:
Jampridem hunc ſepelî: tu reſtas: perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur,

ANNOTATIONES.

91. *Compoſitas vidit nox currere venas.* | Metonymia, id eſt, cùm jam tertiâ nocte vidit venas & arterias pulſare æquabiliter, moderate, & convenienter, tum vina ſtatim, cibos, balnea cogitat intempeſtivè, ut priùs.

Vidit nox. Noctu plerumque morbi ingraveſcunt, ſuaque exerunt indicia.

92. *De majore domo.* | Petit ab aliquo potentiori amico.

Modicè ſitiente lagenâ. | Vaſe parvo, nam exquiſitum erat, & parcè dabatur vinum ejuſmodi.

93. *Lenia ſibi Surrentina.* | Vina vetera & matura, convaleſcentibus optima, quippe quæ poſt annum vigeſimum quintum biberentur. Caſaubonus ex Plinio Græciſque Medicis.

Surrentina. | Surrentini colles ſalubrisvini feraces, prope Surrentum Campaniæ urbem maritimam. Vide Plin. Lib. 14. cap. 6. & Lib. 23. cap. 1. *Surrentina*, inquit, *vina caput nullo modo tentant, & ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent.*

Loturo ſibi. | Duo ſunt ægroti illius peccata contra valetudinis rationem: primum, quòd balneis utatur: alterum, quòd vinum bibat, quaſi ſanus. Erat mos Antiquis, veſperi exercere ſe, inde lavare, poſteà cœnare. Ille intempeſtivè, intemperanter, præpoſterè omnia. Sueton. in Auguſto, cap. 82. *Tantam*, inquit, *infirmitatem magnâ curâ tuebatur, imprimis lavandi raritate.*

94. *Heus, bone, tu palles.* | Inquit Medicus reviſens hominem ægrum.

Palles. | Pallor morbi index.

Nihil eſt. | Reſpondet æger, nihil mali ſe habere, adeóque Medici reprehenſionem ſpernit, & injectum ſibi timorem elevat. Qui in gravi morbo dolorem non ſentit, in illo ſpes ſanitatis aut exigua aut nulla. *Hippocrates*

Videas tamen, &c. | Inſtat peritus Medicus, ſcilicet nihil times, cùm jam hydropiſis indicia habeas omnia: & corpus intumeſcit, & pellis flaveſcit.

95. *Surgit lutea pellis.* | Quod aquam inter cutem deſignat. Galenus, Ægineta, Lib. 3. Celſus, Lib 3. & alii.

96. *At tu deterius palles.* | Probra jam evomit in Medicum æger ſtomachatus. I, cura teipſum, inquit, pejùs ægrotantem. Ego ſanior te ſum, & voluptatibus abſtinere nolo. *Pallere* autem Medicus videtur ægro, vel quia veterноſo, vel ut arquato morbo laboranti. Apud Nonium Marcellum, *Varro Eumenidibus: ut arquatis & lutea quæ non ſunt, & quæ ſunt, lutea videntur: ſic inſanis ſani & furioſi videntur eſſe inſani.*

Ne ſis mihi tutor. | pupillus non ſum, juris mei ſum, diſciplinâ tuâ non egeo. Apage ſeverum & moleſtum monitorem.

97. *Jampridem hunc ſepelî.* | Tutorem olim habui ſimilem tui, durum caſtigatorem, ſed hunc jampridem mortuum gaudeo. Hæc verba quidam attribuunt Medico, quaſi dicat, alius ægrotus eo morbo, quo tu laboras, jam periit, vide ne idem tibi contingat. Sed prior ſententia præferenda.

Tu reſtas. | Vivis adhuc, & vivis, ut mihi gravia præcipias, & velut alter tutor mihi leges imponas. Atqui te, tuaque præcepta flocci facio.

Perge, tacebo. | Nihil ampliùs præcipio, inquit Medicus, abſcedo, bibe, lava, genio indulge. Certè brevi ſenties, quanti ſit me non audiviſſe, & venienti noluiſſe morbo occurrere.

98. *Turgidus hic epulis.* | Itaque contempto planè Medici conſilio, ille cibis ſe ingurgitat, & ſatur balnea intrat: ſed mox ſuæ dat pœnas intemperantiæ.

Gutture

Gutture ſulfureas lentè exhalante Mephites.
Sed tremor inter vina ſubit, calidumque trientem
Excutit è manibus: dentes crepuere retecti:
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candelæ: tandemque beatulus alto

faucibus paulatim emittentibus graveolentiam ſulphuream. At inter pocula trepidat eum invadit, & extorquet è manibus fervidum calicem capaciſſimum: dentes nudati ſonuere: tum lauta obſonia excidunt è labiis ſolutis. Inde buccina, faces: & ille felix denique collocatus

ANNOTATIONES.

Juvenal. Sat. 1.

Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas,
Hinc ſubito mortes, atque inteſtata ſenectus.

Albo ventre.] Corpore pallido, ſeu ob hydropiſim, ſeu ob intemperantiam & voluptates. Seneca de brevitate vitæ, *quàm multi continuis voluptatibus pallent!*

Horat. Lib. 2. Sat. 2.

Pinguem vitiis albumque.

Lavatur.] Quod ægro periculoſum, hydropico verò noxium. Cornel. Celſ. Lib. 3. cap. 21. Plin. Lib. 1. Epiſt. 8. At is qui etiam ſatur lavat, quanto majus periculum ſubit! Artemidorus Lib. 1. cap. 56. οἱ μὲν ἐ πρότερον ἐδίεσιν εἰ μὴ λούσαιντο, οἱ δὲ ἀμφάγοντες. Non deſunt qui arbitrentur, ægrum illum lavare, accelerandæ coctionis causâ, ut ad repotia redeat.

99. *Gutture ſulfureas lentè exhalante Mephites*] Seneca Epiſt. 95. *Quàm fœdi atque peſtilentes ructus ſunt exhalantibus crapulam veterem! Scias putreſcere ſumpta, non concoqui.*

Lentè.] Ægre, longis & lentis reſpirationibus.

Sulfureas Mephites.] *Mephitis*, Servio in ſeptimum Æneidos, eſt Dea fœtoris. Propriè eſt putor ſulfureus è locis ſulfuratis, vel ex aquis corruptis aſcendens. Hîc ponitur pro halitu ægri graveolente & quaſi ſulfureo, proveniente è cacochymia & ſtomachi cruditate.

100. *Sed tremor, &c.*] Aut ex febris horrore, aut ex irritatione morbi, tremor: ſeu quòd nimio cibo læduntur nervi. Senec. Natural. Lib. 5. *Quæ deſiderantibus alimenta erant, onera ſunt plenis. Inde pallor, & nervorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditate, quàm ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, & ſemper quaſi in ebrietate titubatio.*

Inter vina.] Scilicet in ipſis balneis calices exhauriebant veterum aliqui. Senec. Epiſt. 122.

Trientem.] Poculum eſt trientis capax. Alii legunt, *Trientem*. Eſtque *triens* vini menſura continens tertiam ſextarii partem, ſive tres heminas. Ita veteres Gloſſæ.

Calidum trientem.] Potione callidâ plenum. Nam in balneis Thermopolium erat. Vitruv. Lib. 5. cap 10. Plaut. Rudent. Act. 2. Scen. 6. *Ædepol Neptune, es balneator frigidus! . . . . . Ne thermopolium quidem ullum ille inſtruit, ita ſalſam præbet potionem & frigidam.* Porrò calidam mixtam vino in deliciis etiam fuiſſe olim, multis probat Juſtus Lipſius, Elector. Lib. 1. cap. 4.

101. *Dentes crepuere.*] In febris rigore crepant & ſtrident alliſi dentes.

Retecti.] Retractis ſanè labiis. Hîc unus Caſaubonus contra omnes explicat, exeſis gingivis. Sed profectò videtur ductus dumtaxat animo pugnandi, & more ſuo impugnandi Marcilium Interpretem aliàs eruditum.

102. *Uncta cadunt laxis labris*] Quod *laxa* dicit Perſius *labra*, & quod *dentes retectos* mox aiebat, Caſaubonum explodit, ut jam dixi. Unum enim ex alio videtur intelligendum. Hippocrat. in Prognoſt. ait ſignum eſſe in ægris mortiferum, quando labra ſoluta habent & pendentia.

Uncta pulmentaria.] Speciem pultis exhibent nimirùm eſculenta varia minutatim conciſa & per vomitum rejecta.

103. *Hinc tuba, candelæ, &c.*] Ut ante morientem pinxit, ita funus mortui jam deſcribit, quanquam ὕστερον πρότερον. Ritus olim obſervari ſolitos, cùm quis moriebatur, ſaltem ſtrictim hîc attexere operæ pretium eſt. 1. Simul atque animam quis efflaverat, conclamabatur, id eſt, tota familia tollebat ejulatum & fletum. 2. Cadaver è cubili in quo jacuerat, extractum humi deponebatur. 3. Calidâ ablutum ungebatur. 4. Lecto ferali componebatur ornatum & paratum. 5. Collocabatur in veſtibulo domûs adhibito cuſtode, & per aliquot dies complorabatur, næniam dicentibus amicis & propinquis. 6. Denique ad tumulum efferebatur, & in ſepulcro condebatur.

Tuba.] Jul. Pollux Lib. 8. cap. 1. ait tubarum ſonitu convocari amicos defuncti.

Com-

ſtrato eminenti, & perfuſus amomo copioſo profert pedes frigidos versùs januam. Sed Romani heſternæ diei illum geſtaverunt capite operto. O infœlix, attrecta venas, & appone manum ad thoracem: illic nihil caloris eſt. Tange extremas etiam plantas & manus. Non ſunt frigidæ. Quando caſu apparuerit argentum, ſeu

Compoſitus lecto, craſſoque lutatus amomo
In portam rigidos calces extendit. At illum
Heſterni capite induto ſubiere Quirites.
Tange, miſer, venas, & pone in pectore dextram:
Nil calet hîc. Summoſq; pedes attinge, manuſq;:
Non frigent. Viſa eſt ſi fortè pecunia; ſive

ANNOTATIONES.

ut videant nullâ eum vi externâ, ſed morte ſuâ obiiſſe, Servius in Lib. 5. Æneid. v: 138. & alii, tubam adhiberi in funeribus Nobilium & adoleſcentum: tibiam verò in funeribus puerorum & plebeiorum, affirmat, citatque Perſium Servius. Certè legimus in Evangelio Chriſtum Dominum, cùm Principis filiam ſuſcitaret, Tibicines excluſiſſe. Matth. cap. 9.

Candelæ. | Funalia, cerei, lumina, quæ ut etiamnùm, ſic & olim adhibebantur tum collocatis ad limen, tum elatis ad ſepulcrum, imò, & in ipſis conditoriis, ſeu quòd olim noctu ſepeliebant mortuos primùm: unde mos fluxerit poſteà, etiam interdiu ſepeliendo, lucem accendendi: ſeu quòd honoris causâ id fieret: lux enim virtutis & gloriæ ſignum eſt & ſymbolum.

Beatulus. | Alii beatum dici affirmant, quòd mortuos antiqui beatos dicerent, alii, quia pretioſis veſtibus, corollis aliiſque ornamentis mortui integebantur, atque ita compoſiti in atrio exponebantur, & ad fores domûs. At quòd hic Perſius diminutivo utitur, ironicè loqui ſe oſtendit.

Alto compoſitus lecto | Nimirùm in ſublimi ac ſplendido lecto & habitu ad limen collocatus.

Alto lecto. | Altus erat lectus, ſeu tomentis & pulvinis exaggeratus;
Martial. Lib. 8. Epigram. 44.

Fartus papyro, tum tibi thorus creſcit.
Seu quia nixus erat eburneo fulcro.
Teſtis Propert. Lib. 2.

Nec mihi tum fulcro ſternatur lectus eburno,
Nec ſit in Attalico mors mea nixa thoro.

104. *Lutatus.* | Pinguibus unguentis ut luto perlitus.

Amomo. | *Amomum* frutex exiguus. exquiſitis ſerviens unguentis, Dioſcorid. Lib. 1, cap. 14. Plin. Lib. 12, cap. 13.

105. *In portam.* | Quia portam Perſius dicit, arguunt aliqui extra urbem efferri mortuos, & incaſſum multa hîc congerunt: ſed intelligendus locus de janua domûs ad quam mortuus ille collocatus, ita Caſaub & alii doctiſſimi

In portam rigidos calces extendit. | Verſis nempè in januam pedibus. Mos erat exponi defunctos & efferri pariter præcedentibus pedibus. Plin. Lib. 7. cap. 8. *Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.*

106. *Heſterni Quirites.* | Servi nuper ab eo libertate donati, & paulò antè ac recenter facti cives Romani.

Subiere. | Aut præceſſere funus, aut portavere. Mos erat ut liberti prodirent pileati antè corpus manumiſſoris. Ita vetus Gloſſa. At obſervare licet cum Caſaubono, cùm plures erant liberti, aliòs feretrum geſtare, alios ad latus procedere & ambire ſolitos. Certè vox, *ſubire*, ſignificat hoc magis quam illud, imò ſequi potiùs quàm præcedere, ſignificaret, quod eſſet contra inſtitutum.

Capite induto | Quod ſignum eſt libertatis. Cùm nempè ſervi manumittebantur, in templo Feroniæ libertorum Deæ, raſo capite pileum accipiebant.

Plaut. in Amphitr.

Faciat Jupiter, ut ego hic hodie, raſo capite, calvus capiam pileum.

Vide infra Sat. 5.

107. *Tange, miſer, venas.* | Jam Centurio hircoſus adversùs Philoſophum inſurgit, & dicit, Quid mihi ægrum & ægritudinem narras, qui benè valeo, nec morbum aut morbi indicia ulla habeo?

Tange venas, & pone in pectore dextram | Explora pulſum, & cordis motionem.

108. *Nil calet hic.* | Immodicus ibi calor nullus eſt, adeóque febri me non laborare fatendum eſt tibi.

Summoſque pedes attinge, manuſque. | Vide etiam naturali ac genuino calore probè inſtructas eſſe corporis extremitates, proindeque me per omnia benè validum

109. *Viſa eſt &c.* | Reponit Philoſophus. Scio te valentem ac robuſtum corpore: neque id inficior. At numquid animo perinde vales? Exploremus. Si vis fateri verum, comperies & frigore & calore nimio te laborare.

Viſa eſt, ſi forte pecunia. | Objectum movet potentiam, ut aiunt Philoſophi. Periculum igitur faciamus, an non avaritiâ, libidine, mollitie, timore, iracundiâ labores.

Candida vicini ſubriſit molle puella,
Cor tibi ritè ſalit? poſitum eſt algente catino
Durum olus, & populi cribro decuſſa farina:
Tentemus fauces: tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeiâ radere betâ.
Alges, cùm excuſſit membris timor albus aristas.
Nunc face ſuppoſitâ ferveſcit ſanguis, & irâ
Scintillant oculi. Diciſque faciſque quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

pulcra vicini filia leniter arriſit, an pracordia benè tibi exultant? Si fortè apponitur herba malè cocta in lance frigenti, & farina plebeio cribro purgata: exploremus guttur: in ore delicato vulnus fœtidum deliteſcit, quod non conveniat fricare betâ vulgari. Friges, quando pavor pallidus erexit ſpicarum velut *aculeos in artubus tuis. Modò ſanguis ebullit igne adhibito, & oculi præ iracundiâ ſcintillas emittunt.* Denique *& lequeris, agis quod ipſe Oreſtes,* etſi *non compos mentis, jurejurando affirmaret non decere virum mentis compotem.*

ANNOTATIONES.

110. *Subriſit molle* | Arriſit, reſpexit amatorè, blandè, laſciviuſculè.

Propertius:

Riſit, & arguto quiddam promiſit ocello.

111. *Cor tibi ritè ſalit?* | Duplex cordis motus, alter ἀπροαίρετος alter ἐν προαιρέσει: prior valetudinis dat indicium, poſterior affectûs & voluntatis. Hinc periti Medici non morbos ſolùm corporis, ſed & pertubationes animi è cordis motu divinant, Caſaubon. Nota omnibus hiſtoria de Antiocho Seleuci filio, quem Stratonices amore languidum intellexit, attrectando brachium, Eraſiſtratus Medicus. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 7. & alii. Senſus eſt: cùm pecuniæ lucrandæ, aut explendæ libidinis offertur occaſio, ſtatim inhias & inardeſcis, ſed an ritè, & ex ratione? Adeoque jam avarus es, & libidinoſus, qui cupiditates frœnare ac moderari neſcis.

Poſitum eſt algente catino. | Quod ſi vilior cibus & malè conditus tibi apponatur.

Algente catino. | Cibis admodùm calidis delectatos veteres obſervat Caſaubonus: quare non mirum ſi algentes & frigidi faſtidium ac nauſeam creent delicatulo.

112. *Durum olus.* | Infrà Sat. 6. v. 69.

Mihi feſtâ luce coquatur
Urtica.

Populi cribro. | Vulgari, rariori, ſetaceo, quo farina non omninò furfure ſuccreta panem facit ſecundarium, quo plebeii veſcuntur: non autem cribrili, ſericeo, pollinario, quo panis fit delicatior & ſiligineus.

113. *Tentemus fauces.* | Experiamur an his contentus fueris.

Tenero latet ulcus in ore. | En exulcerari palatum iſtis dices.

Ulcus putre. | Vel apoſtema cauſaberis, quod rariori cibo non ſit exaſperandum, vel, mollitiem tuam prodes ſanè pudendam, & guloſum te oſtendes.

114. *Betâ* | Herba nullius ſaporis & pretii, quam *fabrorum prandium* vocat Martialis, Lib. 13. Epigram. 13.

115. *Alges.* | Præ timore, calore omni ſeſe ad intimum cor recipiente, totus frigeſcis, & palles, quanquam paulò antè dixeras, *non frigent.*

Excuſſit timor albus ariſtas. | Erigit tibi pilos, ac velut ſpicas, rigidos facit timor frigidus: quia frigus conſtipat & ſtringit poros, pori verò conſtipati conſtringunt capillos. Ariſtot. probl. ſect. 8. q. 18.

Albus. | Quia recedente calore, vultus pallet & albeſcit in iis qui timent.

116. *Nunc face ſuppoſitâ.* | Aliàs, datâ occaſione, velut ſuppoſitâ face, irâ inflammaris: & dixeras, *Nil calet hic.* Et quidem hâc ipſâ meâ reprehenſione excitatus jam excandeſcis, & ardes adversùm me, cujuſlibet offenſionis impatiens.

Ferveſcit ſanguis. | Eſt iræ ſanguinis ebullitio circa cor.

117. *Scintillant oculi.* | Cic. Verr. 7. *Ardebant oculi, & ex toto corpore crudelitas emicabat.* Arnob. Lib. 1. *Ex illorum luminibus ſcintillæ emicant, flammæ æſtuant, anhelum pectus ſpiritum jacit ex ore,* &c.

Diciſque faciſque, &c. | Ergo te noſce tandem, ſique te hactenus ignorâſti, contemplare te in ſpeculo velut quadruplici in quo te ad vivum depinxi. Vide te in prima facie præter & ultra modum exilientem ſpe lucri & luxuriæ: in ſecunda, cujuſlibet incommodi impatientem, & lautioris victûs nimiùm appetentem: in tertia laxum, ſolutum, timidum atque hydropico pejùs pallentem: in quarta denique, iracundum uſq; ad furorem, quia te pungi à me & corripi ſentis: & qui modò aqueus eras, jam igneum, & febricitante periculoſiùs ardentem. Quòd ſi renuis ſanari, ut æger ſupradictus, & me animi Medicum repelliis, dicam ego tibi, *perge, peri, tacebo, diſcedo.* Suprà, verſu 97.

118. *Oreſtes.* | Agamemnonis & Clytemnæſtræ filius ob interfectam matrem Furiis agitatus, de quo Euripid. & alii.

SATIRA.

SATIRA IV.

ERGONE *res populi administras? (Existima ista tibi loqui præceptorem barbatum, quem interficit savus haustus cicutæ) Ecquâ re nixus? Responde illud, ô pupille magni Periclis;*

REM populi tractas? (Barbatum hæc cre magistrum
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ.)
Quo fretus? Dic hoc, magni pupille Pe cli',

ANNOTATIONES.

1. *REM populi tractas.* | Jam Satirâ secundâ Persius imitatus erat Platonem in Dialogo cui titulus, *Alcibiades Secundus*. In hac verò Satirâ quartâ rursus ejusdem Alcibiadem Primum imitatur, indeque materiam omnem ac Personas assumit, ut Neroni, quem insectatur, lateat. Hîc itaque per Alcibiadem Nero intelligendus, per Socratem Persius, qui juvenum Rempublican malè capessentium redarguit imperitiam ac temeritatem.

Barbatum Magistrum. | Socratem nimirùm, ut probant adjuncta. *Barbatum* vocat, vel quia barbam alebat, quemadmodum & alii iis temporibus Philosophi: vel, eò quòd, ut testatur Tullius, 4. de finibus, apud Romanos antiqui Sapientes honoris causâ *barbati* vocabantur. Et Plin. in Epistol. *Barba*, inquit, *sylvosa, & pulcrè alita, quamvis res ipsa sit exterior & fortuita, inter hominis eruditi insignia recensetur*, Athenæus Lib. 13. ait Alexandri tantùm sæculo barbam radendi invectum morem, ac derasam barbam flagitiosi hominis notam extitisse.

Magistrum. | Seu quia fuit Socrates Pædagogus Alcibiadis: sive quòd, ut habet Cicero 2. de Finibus n. 1. *Socrates Philosophiæ parens jure dici potest.* 2. de Natura Deorum, n. 167. *Princeps est Philosophorum.* Tusculan. Quæstion. 3. num. 8. *A Socrate omnis qua est de vita & de moribus Philosophia manavit.* Tuscul. 5. num. 10. *Primus ille Philosophiam devocavit è Cœlo, & in urbibus collocavit, & in domus introduxit: & coëgit de vita & moribus, rebusque bonis & malis quærere.*

2. *Sorbitio cicutæ.* | Plin. Lib. 14 cap. 5. *Sicut*, inquit, *cicuta homini venenum est, sic sicutæ vinum.* Et Lib. 25. capite ultimo. *Cicuta venenum est, publica Athenienſium pœna invisa, &c.* Hujus succum lethalem ab ingratis civibus jussum Socratem ebibisse, testis est Plato cum cæteris.

Tollit quem dira | Socrati nempè orac Apollinis sapientissimo hominum judicatopl invidebant. Ejus autem reprehensionum q dam impatientes, fraude circumvento, q adversùs religionem Deorum nova molie perniciem machinati sunt. Testes sunt Apul Lib. 10. de Asino aureo, Plato in Socratis pologia. Lactantius, Lib. 5. cap. 15. Sanc Augustinus, Lib. 8. de Civitate Dei, cap *Socrates*, inquit, *concitatis inimicitiis calumn criminatione damnatus morte mulctatus est. eum postea illa ipsa quæ publicè damnaverat thenienſium civitas publicè luxit: in duos accusatores usque adeò populi indignatione versâ, ut unus eorum oppressus vi multitud interiret, exilio autem voluntario atque perp pœnam similem alter evaderet. Tam præc igitur vitæ mortisque famâ Socrates reliquit rimos suæ Philosophiæ Sectatores.* Athenæus 13. ad finem, paulò diversam affert cau mortis Socratis; nempè ob frequentes ejus disceptando ambitiones, rixas, & importu reprehensiones, & cùm apud Judices s datos, furacissimos homines, de justo diff isset.

3. *Quo fretus?* | Quâ peritiâ, quo rerum quibus virtutibus polles, ut Imperium reg aggrediaris?

Pupille Periclï. | O Alcibiades, qui glori tutelâ & disciplinâ Periclis propinqui tui, fuisti traditus à Clinia patre adhuc pupil De hoc fusè Plutarch. in ejus vita. Hæc timè etiam contorta in Neronem, quem *pæa incusans per facetias, pupillum vocabat alienis obnoxium, non modò Imperii sed & li tatis indigentem:* ut ei dominaretur Agrip mater, tutores autem essent Burrhus & Sen Cornel. Tacit Annal. 14. in ipso Libri p cipio.

Magni Periclï. | *Pericli*, pro *Periclis*. Pericles Orator, Philosophus, & Imper

Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit. Dicenda tacendaque calles.
Ergo ubi commotâ fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Majeſtate manûs. Quid deinde loquere? Quirites,

quaſi verò ingenium & præcox rerum ſolertia ante barbam contingant. Nôſti qua dici & qua taceri oporteat. Igitur cùm plebs ardet excitatâ bile, mens ſtatuit imponere ſilentium cœtui ferventi per auctoritatem dextræ. Quid poſteà dices? O Romani,

ANNOTATIONES.

gregius, Athenienſium Rempublicam annos uadraginta feliciter adminiſtravit. Plutarchus. rob. Cic. in Bruto. Valer. Maxim. Lib. 8. p. 9. Juſtinus, Lib. 3. Non nemo argutias uærit in voce *Pericli*, quaſi ponatur pro *riculi*: & alluſum ſit ad id quod Alcibiades mparatus ſit leunculo, quem aut occidere porteret, aut poſtea tolerare. Sed apage nu as.

4. *Scilicet ingenium.* | Ironicè hæc, & ſeentia.

Ingenium. | Sapientia, judicii maturitas: em artes & ſcientiæ. Ita Caſaubonus.

Rerum prudentia. | Experientia, uſus,

Velox. | Præmatura, ante tempus, ante putatem; quæ apud Athenienſes tumebatur t aiunt) ab anno ætatis decimo octavo. *Phirat.*

5. *Ante pilos.* | Adeptus eſt Imperium Neante annum ætatis decimum ſeptimum. eton. Neron. c. 8. Cornel. Tacit. Annal. Lib. initio, ubi & notatur quaſi vixdum pueriim egreſſus.

Dicenda tacendaque calles. | Ergone putas hare te & callere ea, quæ vix diuturno rerum u doctus ſenex habet & callet? Certè ut llum in corpore, ita in animo prudentiam n parit niſi longum tempus.

vid. Metamorph. 6.

Seris venit uſus ab annis.

alibi Neſtor ita loquitur:

Etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit.

6. *Ergo ubi commotâ* &c | Quoniam tu tibi tum arrogas, & omnia te poſſe confidis, pelum faciamus tuæ ſolertiæ.

Commotâ fervet plebecula bile. | In ſeditionem sâ, & turbas miſcente.

7. *Fert animus.* | Audes, & præſtare te poſſe ndubitas præ magna tui fiducia. Ammias Lib. 16. ſic habet: *Immaniter ſtrepente rcitu, cùm cieri tumultus violentior appareret, entinianus, elatâ proſperè dextrâ, ut Princeps ctâ plenus, auſus increpare quoſdam ut ſedi- & pertinaces, cogitata nullis interpellanti- abſolvebat.*

Calida turbæ. | Sævienti, efferveſcenti in iram.

Feciſſe ſilentia | Virgil. Æneid. 1.

Ac veluti magno in populo cùm ſæpè coorta eſt
Seditio, ...
Tum pietate gravem ac meritis ſi fortè virum
quem
Conſpexere, ſilent. &c.

At verò quam auctoritatem habebit imberbis adoleſcens ad comprimendum tumultuantium furorem?

8. *Majeſtate manûs.* | Valer. Max. Lib. 2. capite ultimo. *Eſt*, inquit, *illa quaſi privata cenſura, majeſtas clarorum virorum, ſine tribunalium faſtigio, ſine apparitorum miniſterio, potens in ſua amplitudine obtinenda. Grato enim & jucundo introitu animis hominum illabitur admirationis prætextu velata: quam rectè quis dixerit longum & beatum honorem ſine honore,*

Ovid. Metamorphoſ. 1. de Jove.

Qui poſtquam voce, manuque,
Murmura compreſſit, tenuere ſilentia cuncti.

Lucanus Lib. 1. de Julio Cæſare.

Tumultum
Compoſuit vultu, dextrâque ſilentia juſſit.

Act. Apoſt. cap. 13. *Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicans, &c.* Ubi obſervandum cum doctioribus, morem illum fuiſſe pridem indicendi ſilentii, extensâ quidem & porrectâ manu, ſed ita ut inferiores duo digiti, medicus & auricularis, comprimerentur, erectis & eminentibus tribus aliis, pollice, indice, & medio. Quod ipſum fieri conſuetum ab Epiſcopis olim, alloquentibus populos ac benedicentibus, notat Scaliger in Propertium. Sanctus Hieronymus ad Ruſticum Monachum affert aliam quoque audientiæ faciendæ rationem, nimirùm concrepatione duorum digitorum. *Cùm librorum ſtruem expoſuiſſet*, inquit, *adducto ſupercilio, contractis naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat, hoc ſigno ad audiendum diſcipulos provocans.*

Quid deinde loquere? | Et ſi audientiam tibi feceris Imperatorio nomine ac vultu, & majeſtate manûs, ut tibi largior, jam experiamur quam orationem & quam idoneam pacandæ

illud, opinor, non eſt ſecundum jus, hoc iniquum eſt, *iſtud juſtius. Etenim nôſti penſitare quod æquum eſt in lance duplici trutinæ ambiguæ. Internoſcis jus, quando latet inter prava, aut quando haſta libræ decipit, linguâ incurvâ, & peritus es notare ſcelus atro thetâ. Ergo cur tu pulcher cute ſupremâ non ceſſas populo blandienti fruſtrà oſtentare caudam, ante*

Hoc, puto, non juſtum eſt; illud malè, rectiu
iſtud.
Scis etenim juſtum geminâ ſuſpendere lance re
Ancipitis libræ. Rectum diſcernis, ubi inter
Curva ſubit, vel cùm fallit pede regula varo;
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur ſummâ necquicquam pelle de
corus
Ante diem blando caudam jactare popello re

ANNOTATIONES.

ſeditioni ſis habiturus. Nam vir gravis apud Virgilium loco citato 1. Æneid.

Regit dictis animos, & pectora mulcet.

Quirites. | Abuſivè poſitum videtur pro *Cives*. Fortaſſe etiam hinc innuit à ſe carpi Neronem Populo Romano loquentem.

9. *Hoc, puto, non juſtum eſt.* | Legit Caſaubonus; *putà*, adv. id eſt, ſcilicet: & citat Priſcianum Lib. 15. Sed Priſciani verba parùm juvant eam lectionem. Malim itaque cum aliis, *hoc, puto*, &c. quibus verbis bellè exprimitur puerilis oratio, ut obſervant docti Interpretes, & ſermo hominis rerum & ſcientiarum imperiti. Tantæ certè animi confidentiæ & manûs gravitati ac majeſtati, minimùm reſpondet illud ſubdubitantis & dicere exordientis, *puto*.

Illud malè, rectius iſtud. | Quaſi verò ſimplici illâ mali enunciatione, & melioris appellatione & oſtentatione, multitudo rudis & inſuper furore obcœcata moveri & compeſci queat. Ipſe ſapiens vix oſtenſo ſimpliciter bono, ſi præſertim irâ paulò turbatus ſit, percelleretur. Opus eſt igitur non vulgari arte, facundiâ, peritiâ ad reddendam conturbatis & ferocientibus (ut fecit Menenius ille Agrippa) tranquillam & ſanam mentem, quam æſtus iracundiæ disjecit ac diſſipavit.

10. *Scis etenim*, &c. | Ironicè. Nimirum Juris ſcientiam calles.

11. *Rectum diſcernis*, &c. | Etiam in dubio & in ambiguo dignoſcis quid præſtet ac præponderet.

Ubi inter curva ſubit. | Si quando vitium finitimæ virtutis ſpeciem arripit, mentitur, & ſe abſcondit, perſpicis illud ac detegis nihilominùs.

12. *Vel cùm fallit pede regula varo.* | Scis etiam legis exceptiones: ſcis quid & quando valeat ἀντείκεια, nôſti legem mutare & interpretari, mutatis rei adjunctis; & in variis, ut aiunt, circumſtantiis, ſcis variare. Sic lex jubens depoſitum reddi, fallit & non ſequenda eſt, ſi homo furore correptus enſem anteà depoſitum repetat.

Pede regula | *Regula*, haſta libræ eſt, *pes* lingua ſeu examen.

Varo. | Propriè *vari* dicuntur qui crura intùs curva & contorta habent, aut pedes. Cerbilanx cujus lingua erit curva, fallit penſitatem ac decipit.

13. *Nigrum præfigere theta.* | Id eſt, damnare ſcelus & ſceleratos. Antiqui Judices capitis ſententiam in reum dicebant, ſcribendo in tabellis literam Θ quæ prima eſt in voce Θάνατος mortem ſignificante; & propterea nigra & triſtis dicitur: ſicut è contrà T, abſolutionis nota erat. Apud Romanos autem A, C, erant in uſu. Hanc condemnationis indicem, *triſtem*, illam abſolutionis *ſalutarem* vocat Tullius pro Milone. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 5. Porrò ſicut in auctorum ſcriptis recenſendis Critici apponebant literam L. vel X, hoc eſt, laudabile, vel χρήσιμον & χρηστὸν in locis probatis, ſic ad ea quæ improbabant adſcribebant θ. Et hunc morem reſpexiſſe Perſium volunt doctiores, inter quos Caſaubonus.

14. *Quid tu igitur.* | Non ironicè amplius ſed apertè agit. Si vides & conſtat carere neceſſariis ad Rempublicam capeſſendam animantis, quin relictâ publicæ rei curâ, teipſum curas & ſanas.

Summâ pelle decorus. | Alcibiades quidem ſed moſus. Nero pulcher, Sueton. cap. 51. Sed quæ iſta forma & pulcritudo juvat, ſi introrsùm turpis, dum ſpecioſus pelle decorâ, ut eſt apud Horatium, Lib. 1. Epiſt. 16. quem hìc imitatur Perſius, ut & alibi paſſim.

15. *Ante diem.* | Ante pilos & maturum tempus.

Blando popello. | Qui blandimentis captant & rerum externarum ſpecie & pompâ.

Caudam jactare. | Deſine, ô Nero, teipſum oſtentare in veſte triumphali, ad auram popularem captandam. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 13. Metaphora vel à pavonibus, qui caudam rotantes ſe fœminis jactant; vel à canibus domino ſuo, agitatâ cauda adulantibus.

Deſini

Desinis : Anticyras melior sorbere meracas.
Quæ tibi summa boni est? Unctâ vixisse patellâ
Semper : & assiduo curata cuticula sole.
Expecta. Haud aliud responderet hæc anus. I nunc,
Dinomaches ego sum : suffla, sum candidus. Esto,
Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
Cùm bene discincto cantaverit ocima vernæ.

tempus; aptior ebibere Anticyras meras. Quod tibi fastigium est felicitatis? Nempè *victitare quotidie latâ patinâ: & pelis continuò uncta ad Solem. Sta paulisper. Vetula ista non aliud responsum dederit. Modò abi, & jacta, ego sum Dinomaches* filius: *intumesce, & dic, formosus sum. Bene est; dummodo Baucis pannis operta non minus sapiens sit, quando rectè ocimum proclamabit servo dissoluto.*

ANNOTATIONES.

16. *Anticyras.* | Duas Strabo Lib. 9. refert, Horatius in Arte, tres, ubi ait *Si tribus Anticyris caput insanabile, &c.* Insulæ sunt in sinu Oetæo, seu Maliaco, ad Phthiotidem, seu Thessaliam, in quibus copiosè crescit ellebo-rum, quo hominis insaniam & noxios humores emendari, ingenium acui, testantur Plin. Lib. 25. cap. 5. Gell. Lib. 17. cap. 15. Sueton. Caligul. c. 29. Vide Juvenal Satir. 13. v. 97.

Melior sorbere. | Phrasis Græca Persio familiaris. Id est, tu potiùs vitia tua purgare, quàm alios regere deberes: Jam enim se prodit improba tua indoles, quanquam occultare niteris.

Meracas. | Horat. Lib. 2. Epist. 2.
Expulit elleboro morbum bilemque meraco.

17. *Quæ tibi summa boni est?* | Sed ut magis etiam appareat, quàm sis indignus Imperio, dic, quæso: quem tibi fingis ultimum finem? Quod summum hominis bonum tibi videtur?

Unctâ vixisse patellâ. | Lautè scilicet epulari, & exquisitis cibis vesci.
Horat. Lib. 1. Epist. 6.
Si benè qui cœnat, benè vivit; lucet, eamus
Quò ducit gula.

18. *Assiduo curata cuticula sole.* | In Sole apricari, cuticulam probè curare atque insolare. Nempè in deliciis habebant veteres hyeme ad ignem, æstate ad Solem, oleo corpus inungere, quo facilius illud imbiberet, eoque robustum fieret ac nitidum.
Martial. Lib. 10. Epigramm. 12.
I, precor; & totos avidâ cute combibe Soles.
Quàm formosus eris!
Hoc & superiori loco notata Neronis vita voluptuaria atque intemperans, de qua passim Suetonius.

19. *Expecta.* | Contendit Marcilius legendum; *En specta*, vicinam scilicet anum oleraceam: & vide te non magis quàm illam sapere. Refragantur Casaubonus & alii; & ex communi lectione interpretantur: mane tantulum, & prætereuntem fortè mulierculam olitricem interrogemus, quid optimum in vita judicet. Certè idem, quod tu mox, de fine ultimo & summo bono, respondebit illa.

I nunc. | Post tale probrum i, perge; ostenta generis nobilitatem & corporis formam, si lubet, dum plus sapientiæ non habebis, ô Princeps, quàm vilis quælibet anus imperita & vesana.

20. *Dinomaches.* | *Dinomache* perillustris fœmina, è qua trahebat originem Alcibiades, & exinde gloriabatur.

Suffla. | Gloriabundus exulta.

Esto. | Scis licèt formosus; quid hoc ad benè imperandum?

21. *Baucis.* | Anus paupercula. Hujus meminit Ovidius Metamorph. 8. Ponitur hìc pro qualibet abjecta & vili muliercula.

22. *Cantaverit ocima vernæ.* | Abstrusa prorsus sententia, inquit Turnebus Adversi. Lib. 15. cap. 4. quam nec planè se posse explicare ait. ibid. Interpretantur communiter, anum illam herbas suas altâ voce proclamare venales, ac laudare apud servos emere volentes, ut cariùs vendat; vel quæ cantando etiam vocaverit & allexerit quibus vendat. At Casaubonus paulò subtiliùs hunc locum scrutatur, & explicat de vili mulierculâ, qualis est herbarum venditrix, cum obviis quibuslibet & maximè cum servis petulantibus certante probris & maledictis: ut sit sensus: tum ad servum dicacem, & ipsa dicax cantaverit & ingesserit *ocima*, id est, maledicta. Quippè, ut habet Plin. Lib. 19. cap. 7. *Ocimum cum maledictis ac probris serendum, ut latius proveniat, præcipiebant superstitiosi veteres.* Cum Casaubono idem planè sentit Turnebus Ad-

O quomodo nullus conatur ſeipſum ſubire, nullus, inquam: *ſed conſideratur* dumtaxat *pera dorſo antecedenti*. Fortè *interrogaveris*, *an ſcis agros Vectidii? Cujuſnam? Opulentus* quidam *apud Cures colit* tantum agri, *quantum milvus non circumvolaret: iſtumne dicis? Iſtum* inquam, qui vivit *infenſis Numinibus, & Genio non propitio:*

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere; nemo:
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo!
Quæſieris; nôſtin' Vectidî prædia? Cujus?
Dives arat Curibus quantum non milvus oberret:
Hunc, ais? Hunc, Diis iratis, Genioque ſiniſtro:

ANNOTATIONES.

verſar. Lib. 30. cap. 8. quicquid garriat Autumnus Interpres qui certè videtur Turnebum, aut non omninò, aut primo tantùm legiſſe loco, quem etiam perperam citat, in Notis illis ſingularibus, quibus Caſaubonum corrigere pollicetur.

Ocima. | Sunt qui legant, *ocia*, & explicant voluptatem ac libidines, quas apud ſervum vetula oſtentet, ut eum alliciat. Sed apage. *Ocimum*, ſive *Ocymum*, quod & *βασιλικὸν*, herba eſt odorifera, item pabuli genus. Ejus virtutes ac proprietates exponunt Varro, Cato, Plinius variis locis. A celeritate proveniendi ſic appellatum, teſtis eſt ex Varrone idem Plinius, Lib. 18. cap. 16. & alibi. Ponitur hic pro quovis olere.

23. *Ut nemo*, &c. | Exclamatio & Epanalepſis indignationem & admirationem indicantes. Virg. Eclog. 8.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

Horat. Lib. 1. Sat. 1.

Nemon ut avarus
Se probet?

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere. | Quibûſdam placet digreſſionem eſſe hìc ad locum communem adversùs eos qui aliena quidem, non item ſua errata pervident, de quibus Horatius, Satir. 3. Lib. 2.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam, aut aquila, aut ſerpens Epidaurius? &c.

At alii Neronem volunt hìc etiam peti, qui alios notare velit, ſe non corrigat, qui aut ſe non nôrit, aut latere putet ſua flagitia, quæ jam in lucem erumpebant.

In ſeſe deſcendere. | Seipſum penitùs introſpicere, ſeipſum diſcutere & examinare, atque ut eſt in fine hujus Satiræ, *Secum habitare*, ad ſeſe cognoſcendum, ex præcepto Oraculi Delphici *γνῶθι σεαυτόν*.

24. *Præcedenti ſpectatur mantica tergo* | Id eſt, conſideranturaliena vitia, vel in *mantica* quæ præcedit, eſtque ante tergum, id eſt pectus noſtrum, vel in poſteriori alterius qui antecedit nes hominis, perâ; ex Apologo ſcilicet Æſopi, qui finxit binas eſſe hominibus peras hinc & inde pendentes, in eam quæ ante pectus reponi aliena mala; propria verò in illam quæ à tergo eſt, conjici: undè noſtra nunquam, aliena ſemper videamus. D. Hieronym. Epiſt. 91.

Noſtram peram non videntes, aliorum, juxta Perſium, manticam conſideramus. Horatius, Lib. 2. Sat. 3.

Dixerit inſanum qui me, totidem audiet, atque
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.

Catullus Carm 22. v. ult.

Non videmus id manticæ quod in tergo eſt.

25. *Quæſieris; nôſtin'* &c. | Ut pateat omnibus quàm nota ſemper cuique ſint aliena mala, quære & ſciſcitare ab aliquo nebulone, an cognoſcat alium nebulonem quempiam: ille ſtatim reſpondebit, ſe nôſſe illum hominem, ejuſque ſordes & avaritiam: & ſic ejus inſectabitur flagitia, ut ſi ipſe innocens, ac hominum eſſet ſanctiſſimus, planèque illis careret vitiis, quæ in alio reprehendit & damnat. Tull. Tuſc. Quæſt. 3. n. 73. *Avari avaros gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. Eſt enim proprium ſtultitiæ aliorum vitia cernere, oblivîſci ſuorum.*

Vectidî. | Alii, *Vetidii*, alii *Ventidii*: quiſquis ille tandem, à Perſio notatur velut avarus juxta ac dives. Cornel. Tacit. Annal. Lib 12. meminit Ventidii Galliæorum Præfecti ac deprædatoris.

Cujus? | Inquit ille nebulo interrogatus: de quo nempè loqueris? Scilicet de homine opulento quidem, ſed omnibus odioſo, &c.

26. *Curibus.* | *Cures* urbs Sabinorum olim primaria, in qua Titus Tatius imperitabat, & undè vocatus ad regnandum Romæ Numa Pompilius.

Quantum non milvus oberret. | Hyperbolicum adagium: *quantum milvi volant*: id eſt, tam amplas habet ille poſſeſſiones & latifundia, ut ea vix totâ die milvus, alioqui volatûs pernicîſſimi, circumvolare poſſe videatur, Juvenalis Sat. 9. v. 55.

Milvos intra tua paſcua laſſos.

27. *Hunc, Diis iratis.* | *Hunc*, hunc, inquam,

Qui

Qui quandoque jugum pertusa ad compita figit,
Seriolæ veteris metuens deradere limum,
Ingemit, hoc benè sit: tunicatum cum sale mordens
Cæpe, & farratam, pueris plaudentibus, ollam,
Pannosam fæcem morientis sorbet aceti.

qui quandocumque suspendit jugum ad compita pervia, timens deterere lutum testæ antiquæ, gemitum edit, dicens, *illud proficiat:* & *cum sale manducans cæpe tunicis suis involutum, & ollulam è farre conflatam, familiâ adstrepente, bibit floccis obductam facem aceti languescentis.*

ANNOTATIONES.

hominum ac Deorum odio dignum; cui infensa tot ob noxas Numina nec sanam dedêre mentem, ut divitiis suis utatur.

Genioque siniſtro. | Adverso & contrario Genio voluptatis Deo, ille seipsum defraudat suis, & inter opes magnas miser est.

Plaut. Trucul. Scen. 2.

Sed isti qui cum Geniis suis belligerant parci promi.

28. *Qui quandoque jugum, &c.* | Egregia hominis avari descriptio ex adjunctis. Is, inquit, etiam tum defraudat Genium, cum alii Genio indulgent potissimùm, ac epulantur, die nempè festo, & quando opus intermittitur.

Jugum. | Ligneum instrumentum, quo ad aratrum junguntur & constringuntur boves.

Ad compita figit. | Cur ad compita, & non domi ac solito loco dicatur jugum figi, multùm laborat ac torquetur Casaubonus, atque in re tam perplexâ, ut putat, recurrit ad aliquem compitaliorum ritum nobis ignotum, quem spectaverit hîc Persius. Interpretantur omnes alii, figi solitum ad palos quosdam in compitis jugum, quando rustici post agrorum sationem Lares in compitis ex more colebant, sacro facto, & hilariùs convivia celebrando. Nempè feriis illis sacris, ut ait Tibullus Lib. 2. Eleg. 1.

Luce sacrâ requiescit humus, requiescit arator,
Et grave suspenso vomere cessat opus.

Quid si Persium simpliciter intelligamus dixisse, *jugum figi* quocumque tandem loco, & opus intermitti seu finiri, *ad compita* verò, id est, ad compitalia, & ad peragenda illa ex more sacra? Ita certè nodus ille videtur posse aut solvi, aut scindi, & facili quidem negotio. Neque verò epitheton, *pertusa*, nostræ obest interpretationi: siquidem designat tantùm solere compitalia celebrari in locis perviis & frequentatis, adeòque in compitis. Quod quidem constat ex Macrobio, & aliis.

29. *Seriolæ.* | *Seriola* diminutivum à *seria*, quæ vas est fictile vinarium, instar urnæ, de quo jam Sat. 2. Adverte hîc singulas voces hominis avaritiam notantes.

Veteris | Nam dudum servabatur, & rarò hauriebatur, & modicum quidem: non mirum ergo si vappescit.

Deradere limum. | Luto scilicet aut pice dolia & vasa vinaria obturabantur priscis illis.

Horat. Lib. 1. Ode 20.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græcâ quod ego ipse testâ,
Conditum levi.

Quæ cùm illi aperiebant, relinere vocabant.

Terent.

Serias omnes relevi.

30. *Ingemit.* | Post nonnullam cunctationem, veluti rem arduam aggreditur, non tamen sine aliquo sordidi mœroris indicio.

Hoc benè sit. | Verba solemnia & deprecatoria Antiquis usurpari solita in gravioribus susceptis: pariter & in conviviis ita sese invicem ad hilaritatem & ad bibendum invitabant: atque hoc magis facit ad rem præsentem: quod pauci animadvertunt Interpretes, qui aliò exerrant & vagantur.

Tibull. Lib. 2. Eleg. 1.

Sed benè Messalam, sua quisque ad pocula dicat;

Plautus in Sticho, Scen. 13.

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostrum etiam Stephanium. Ad quem Plauti locum doctus Lambinus de veteri illa bene precandi invicem in conviviis consuetudine, aliique multa.

Tunicatum mordens cæpe. | Cæpe comedit nec tunicis quidem rudioribus & involucris purgatum, ac velut aliquid exquisitum avidè admordet. Juvenalis Sat. 15. egregiè deridet Ægyptios, quibus, ut ait,

Porrum & cæpe nefas violare & frangere morsu
O sanctas gentes quibus hæc nascuntur in hortis Numina!

31. *Farratam ollam.* | Pultem è farre coctam in olla. Legunt alii, *farrata, &c* Juvenal. Sat. 14.

Grandes fumabant pultibus ollæ.

Pueris plaudentibus. | Filiis ac servis exultantibus ad insolitas hasce lautitias in epulo Compitaliorum. Ecqualis erat igitur quotidianus miserorum illorum victus?

32. *Pannosam facem.* | Adverte emphasim in singulis vocibus. Sensus est, bibit vappam, seu vinum vappidum, in dolii fundo jam mu-

Verum ſi oleo delibutus quieſcas, & ſolem introducas in pellem, homo quidam *non notus haud procul abs te occurrit, qui pulſet cubito, & acriter invehatur in mores tuos:* * * *

* * * 1 * *

Quandoquidem tu diſcriminas pectine gauſapum balano unctum,

* * * 4 * * *

Percutimus, & viciſſim crura noſtra telis objicimus.

At ſi unctus ceſſes, & figas in cute ſolem,
Eſt prope te ignotus cubito qui tangat, & acre
Deſpuat in mores; penemque arcanaque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas.
Tu cùm maxillis balanatum gauſape pectas,
Inguinibus quare detonſus gurgulio exſtat?
Quinque palæſtritæ licèt hæc plantariâ vellant,
Elixaſque nates labefactent forcipe aduncâ,
Non tamen iſta ſilex ullo manſueſcit aratro.
Cædimus, inque vicem præbemus crura ſagittis.

ANNOTATIONES.

corem contrahens, quo veluti panno fæces operiuntur præ nimia vetuſtate.

Sorbet. | Veluti potum exquiſiti ſaporis.

Morientis aceti. | Vini aceſcentis, jam acidi, vel corrupti etiam. Sunt qui verùm acetum intelligant, eò quòd Romani milites, aliique è plebe aceto potarentur. Ita Caſaubonus: additque, ergo canina fuiſſe illius avari prandia diebus profeſtis, è pane ſcilicet & aquâ.

33. *At ſi unctus ceſſes.* | Recriminatio eſt adversùs priorem illum alienorum vitiorum caſtigatorem. Age verò, ſit Vectidius avarus, at laborioſus eſt: (inquiet alter tibi, tui ſimilis in carpendis aliis acer) tu verò & effœminatus & deſes, & luxurioſus. Ergo qui tam diſertè alienas noxas carpſiſti, cave ne viciſſim graviter vapules, ac longè illo nequior, imò nefandus oſtendare. Enimvero ſi cuticulam otiosè curans, unguentis etiam pretioſis te perfundens, ignaviæ primùm, deinde flagitiis ac nefandæ libidini operam das, quid de te dicetur?

Figas in cute ſolem. | Paulò antè de inſolationе veteribus aſſuetâ dictum: & Caſaubonus hic de illa Perſium non loqui vult, ſed de certa laſcivorum hominum conſuetudine. Huic ſane favent quæ ſequuntur. Sed ea omnia caſtæ aures menteſque haud ferunt: quibus peti Neronem manifeſtum eſt.

34. *Eſt prope te ignotus.* | Aderit quidam quem non nôris, ſed qui te probè nôrit, tuamque adeò vitam occultaſque libidines exprometet.

Cubito qui tangat. | Quaſi latenter admoneat & increpet latus tuum pulſando.

Horat. Lib. 2. Sat. 5.

Aliquis cubito ſtantem propè tangens
Inquiet.

35. *Deſpuat in mores.* | Turpitudinem tuam execretur, graphicè depingat, Vectidium ulciſcatur. Cùm fœtidum quid averſamur, deſpuimus: hinc *deſpuere* ſignificat abominari ac deteſtari quidpiam.

Plaut. Aſinar. Act. 1. Scen. 1.

Teque obſecro hercle, ut quæ locutus deſpuas.

37. *Tu cùm maxillis.* | O Nero, deliciis & luxuriâ perdite, cùm tantâ curâ comam alas, pectas, ungas, atque ſemper in gradus formes, pudendo ſanè & nimio cultu; ut teſtatur Sueton. cap. 51.

Maxillis. Dentato inſtar maxillarum pectine.

Balanatum. | Perfuſum ac delibutum unguento balanino, ſeu è balano. Balanus autem eſt glans, ſeu fructus arbuſculæ non abſimilis nuci avellanæ: inde fiebat exquiſitum unguentum & oleum. Plin. Lib. 23. cap. 5. Item cap. 4. ejuſdem Libri: *Balaninum oleum repurgat*, inquit, *varos, lentigines*, &c. Meminit & balani Lib. 13. cap. 1. & 4.

Horatius Lib. 2. Carm Od. 29.

Preſſa tuis balanus capillis.

Gauſape. | Veſtis erat hirta & villoſa, vide Sat. 6. v. 46. & quæ nos ad eum locum. At hîc per metaphoram ponitur pro barba, vel capillitio, ob ſimilitudinem villorum, mollitiei, & artificioſæ texturæ *gauſaporum*, quæ etiam ſignificant tapetes pretioſos & molles, quales nos hodie Turcicos appellamus, inquit eruditus Scaliger.

42 *Cædimus, inque vicem*, &c. | Sic fit; aliena flagitia reprehendimus, hincque præbemus anſam aliis noſtra vellicandi. Quod ſi aliis parceremus, nobis non item, meliùs multò rebus noſtris conſuleremus. Allegoria eſt à Gladiatoribus. Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtem.

Vivitur hoc pacto. Sic novimus. Ilia ſubter
Cœcum vulnus habes: ſed lato balteus auro
Prætegit: ut mavis, da verba, & decipe nervos,
Si potes. Egregium cùm me vicinia dicat,
Non credam? Viſo ſi palles, improbe, nummo,
Si facis in penem quicquid tibi venit amarum,
Si puteal multâ cautus vibice flagellas,

Vita hoc modo traducitur. Ita ſcimus. Sub ilibus plagam occultam geris, ſed eam *cooperit balteus auro amplo. Sicut melius duxeris, impone, & falle vires, dummodo* id *queas.* Atenim *quando vicini me praclarum prædicant,* numquid *non fidem habebo? Si aſpectâ pecuniâ expalleſcis, ô peſſime.*
* * * * | * * * *
ſi callidus cadis puteal multiplici cicatrice.

ANNOTATIONES.

43. *Vivitur hoc pacto.* | Alii aliorum nôrunt, revelant, & damnant quotidie vitia: quiſque velat ſua, & excuſat, interdum etiam planè ignorat.

Sic novimus. | Sic vivere & agere didicimus. Vel, ſic eſt, ô Nero, quæ occultas & ignota putas, perſpecta habemus; jam te intùs & in cute novimus.

Ilia. | Ab ileo inteſtino *ilia* dicuntur oſſa duo imum ventrem hinc & inde attinentia. His etiam affines partes utrinque laterales *ilium* nomine ſæpè intelliguntur. His verò per metaphoram, *ilia* ſignificant intimos animi receſſus.

44. *Cœcum vulnus habes* | Conſcius tibi es multarum libidinum, pluriumque ſcelerum clàm perpetratorum.

Sed lato balteus auro prætegit. | Summus Romæ Principatus legum te metu eximit, eoque te ad omne facinus audaciorem facit. Alluſum ad conſuetudinem Gladiatorum qui acceptum in arena vulnus tegere balteo nitebantur, & ſpectatorum oculos fallere. Ita veteres Gloſſæ. Neque diſſentiam à Caſaubono, qui pariter vult Perſium habuiſſe in animo ictus & vulnera Neroni inflicta per urbem noctu petulanter vaganti, ut eſt apud Sueton. c. 26. & Tacitum Annal. Lib. 13. adeò ut cicatrices etiam ore prætulerit.

Lato balteus auro. | *Balteus* cingulum eſt militare è corio bubulo, è quo arma dependent, Metaphoricè ponitur pro dignitate & potentiâ. Lati certè erant veteribus baltei, quos argento decoros aiunt fuiſſe etiam gregariis: Duces autem & Principes multo geſtabant auro, multiſque aureis bullis diſtinctos ac præfulgentes. Virgil. Æneid. 5.

Lato quam circum amplectitur auro
Balteus,

Et Æneid. 12.

Balteus & notis fulſerunt cingula bullis
Pallantis pueri.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 29.

45. *Ut mavis, da verba.* | Ergo impone aliis, quantum libuerit, imò & tibi. Te ſanum & ad omnia valentem crede, & jacta: adjuvabunt non parùm adulatores. Hor. l. 1. Sat. 4.

Ut mavis imitare.

Decipe nervos, ſi potes. | Vires etiam tuas Imperio ferendo pares æſtima, ſi tamen potes ultricem conſcientiam fallere, indignum te Principatu objectantem. Cave ne imiteris eos qui nimio potu ac Venere contractos articulares morbos etſi diſſimulant, nervorum tamen debilitatem ſentiunt, & dolorem patiuntur.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 15.

Neu ſi te populus ſanum rectèque valentem
Dictitet, occultam febrem ſub tempus edendi
Diſſimules, donec manibus mers incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

46. *Egregium cùm me vicinia dicat,* &c. | Reſpondet Alcibiades, aut Nero adversùs objurgantem. Atqui non ego me unus bonum ac ſapientem dico: en vicini & alii ultrò prædicant. Cur non credam? Et quare ſuſpectos habebo tam bene de me judicantes? Horat. loco mox citato: & Lib. 2. Sat. 5.

Egregiè factum laudet vicinia.

47. *Viſo ſi palles,* &c. | Redarguit Philoſophus aut Perſius Neronem. An igitur credes aſſentatoribus te probum eſſe affirmantibus, etiamſi tu te ipſe improbum in occaſionibus ſingulis, avarum, libidinoſum, iniquum, crudelem experiris: ſique adeò viſo nummo palleſcis, præ cupiditate habendi?

49. *Si puteal multâ cautus vibice flagellas,* | Ancipitis quidem ſententiæ verſus iſte: quo ſi Nero perſtringitur, accipiendus eſt de nocturnis ejus per urbem diſcurſationibus & graſſationibus, de quibus abundè Suetonius, & Tacitus, locis paulò antè citatis. Et ſic per *puteal*, intelligendum erit forum & affines urbis regiones, per quas ille cum aliquot armatis vagabundus in obvios quoſque graſſabatur. *Cautus autem deinceps, & metuentior in poſterum Nero*, ut ait Tacitus, *militis ibi & pleroſque*

fruſtrà præbueris plebi aures ſitibundas. Rejice quod non es: Sutor auferat dona ſua: mane apud temetipſum & cognoſce quàm anguſta ſit tibi res domeſtica.

Nequicquam populo bibulas donaveris aures.
Reſpue quod non es: tollat ſua munera cerdo:
Tecum habita, & nôris quàm ſit tibi curta
ſupellex.

ANNOTATIONES.

gladiatorum circumdederat: ſcilicet quia malè anteà multatus fuiſſet ab iis quos impeteverat, & in ejuſmodi rixis oculorum & vitæ ſubierat periculum, ut refert Suetonius. Quod ſi Perſius fœneratorum immanitatem carpit, aut vitilitigatorum, ſycophantarum, & quadruplatorum iniquitatem & injurias, per *puteal*, intellige Prætoris Tribunal, per *vibices* inflictas, damna debitorum aut reorum fortunis ac bonis illata per uſuras, aut per litium ambages & ſycophantias, quarum miſeri illi rabulæ periti, ſolertes & cauti ſunt, ut aliena bona deprædentur. Neque verò abs re omninò de Judicibus iniquis judicia corrumpentibus cum quibuſdam accipias. Primam interpretationem tuetur Caſaubonus: ultimam hanc Marcilius: de fœneratoribus, omnes communiter poſt veteres Gloſſas, quæ ſic habent: *Ad puteal Scribonis Licinii, quod eſt in porticu Juliâ ad Fabianum arcum, fœneratores conſiſtere ſolebant.*

Puteal. | Propriè putei operculum eſt *puteal*. Locus Romæ fuit in Comitio, ubi Accii Navii Auguris ſtatua per Tarquinium erecta, & ſub ea ara ſubterranea, ibidemque novacula, quâ cotem ille inciderat, defoſſa: undè & puteus dictus is locus, teſte Dionyſio Halicarnaſſ. ſub finem Libri tertii, ſuperque impoſitum puteal extitiſſe ait Tullius Lib. de Divinat. cap. 32. Porrò quòd *puteal* ſumatur pro foro & Tribunali Prætoris, itemque pro loco fœneratoribus frequentato, teſtatur Cicero pro Sextio, cap. 18. ubi Gabinius, inquit, *puteali & fœneratorum gregibus inflatus, &c.* ubi alii legunt, *Afflictus* Item Horat. Lib. 1. Epiſt. 19.

Forum putealque Libonis mandabo ſiccis.

Et Lib. 2. Sat. 6.

Roſcius orabat ſibi adeſſes ad puteal cras.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10 cap. 17. Sigon. Lib. 1. de Judic. cap. 21. Feſtum & alios

Vibice.] *Vibex* eſt proprie nota in corpore poſt verbera & ſcuticas remanens.

Flagellas. | Similem habet emphaſim Tertullianus de pallio, ubi laudat Chriſtianos, quòd *ſubſellia non contundant*, id eſt, non premant, aut frequentent, adeóque litibus abſtineant. Martialis Lib. 2. Epigramm. 30. Et Lib. 5. Epigramm. 13.

Arca flagellat opes.

50. *Nequicquam populo bibulas donaveris aures.* | Non eſt quod adulatoriis laudationibus populi adhæreſcas, ſi te tuaque vitia noveris. Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas.

Bibulas aures. | Avidas laudis & applauſûs. Horat. Lib. 2. Ode 13.

Bibit aure vulgus.

51. *Reſpue quod non es.* | Alii legunt *Reſpice*. Senſus utrobique manifeſtus. Ne tibi arroga quod non eſt in te. Ne te capi ſinas adulationibus. Seneca Epiſt. 80. *Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus te ipſe conſule.*

Tollat ſua munera cerdo. | Quod dat vulgus, recipiat; nempe vanas aſſentationes atque laudatiunculas à te repulſas rejectaſque, ſibi habeat.

Horatius.

Stultus honorem ſæpe dat indignis.

Cerdo. | Eſt quilibet è plebecula vilis artifex lucri cauſâ ſuam locans operam: ἀπὸ τῆς κέρδους, dictus, ut volunt, quaſi lucrio. Vide Martial. Lib. 3. Epigramm. 16.

52. *Tecum habita.* | Temetipſe conſule, inſpice & conſidera, quæ ſint animi tui affectiones.

Sat. 1.

Nec te quæſiveris extrà,

Horat. Lib. 1. Sat. 3.

Teipſum concute,

Et Lib. 2. Sat. 7.

Non horam tecum eſſe potes.

Nôris quàm ſit tibi curta ſupellex. | Vide quàm ſis imparatus ad magna ſuſcipienda, quàm parum virtutis habeas & ſapientiæ: quanta tibi deſunt attende. Verum enimverò, ut ait Cic. 2. Tuſcul. Quæſt. n. 63. *tuo tibi judicio eſt utendum: tibi ſi rectè probanti placebis, tum non modò tu te viceris, ſed omnes & omnia*: at ſi contrà, ut antè dixi, te ſentias ipſe pravum & nequam, nedum plebi inſanæ, imò nec Burrho aut Senecæ adblandientibus fidem habeas.

Supellex | Quemadmodùm domum ornant ac muniunt rei familiaris inſtrumenta varia, ſic animum virtus, eruditio, ſapientia, aliæque dotes optimæ.

SATIRA

SATIRA V.

VATIBUS hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum;
Fabula seu mœsto ponatur hianda Tragœdo;

EA est consuetudo Poëtis, sibi exoptare centenas voces, ora centena, & centenas linguas in versus exposcere, sive componatur ab eis Tragœdia ab histrione tristi pronuncianda,

ANNOTATIONES.

1. *Vatibus.* | Scita & elegans imprimis hæc Satira duas habet partes. In priori quid debeat Cornuto præceptori luculenter & officiosè profitetur Persius. In altera, nimirùm à versu 73 in quo vera libertas consistat, graviter explicat, atque ex placito Stoïcorum egregiè asserit *solum sapientem liberum esse.* Quod ferè idem asseverabat Apostolus Paulus cùm ait: *Qui facit peccatum, servus est peccati.*

Hic mos est, &c. | Poëtæ nimirùm Epici, quin & Oratores interdum, solent eâ figurâ uti, quoties grande quidpiam aut arduum voluunt exprimere.

Centum sibi poscere voces, &c. | Homerus Iliad. 2.

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δ' ὄστόματ' εἶεν.

Hunc secutus Hostius Poëta, Lib. 2. Belli Istrici (at refert Macrobius, Saturnal. Lib. 6. cap. 3.) sic habet:

Non si mihi linguæ
Centum, atque ora sient totidem, vocesque liquatæ.

Posteà Virgil. Georgic. 2. pariter & Æneid. 6. hunc eundem versum habet,

Non mihi si centum linguæ sint, oraque centum.

Hos alii passim imitati, ut Sil Ital. Lib. 4.

Non mihi Mæoniæ redeat si gloria linguæ,
Centenæque pater det Phœbus rumpere voces.

Claudianus in Panegyrico Probini:

Non mihi centenis resonent si vocibus ora.

Sic etiam Oratores, ut Quintil. in fine Declam. 6. *Omnia licet* (inquit) *huc revocemus veterita, & ad canendas unius laudes, universorum Vatum scriptorumque ora consentiant, vincat tamen res ista mille linguas, &c.* Et S. Hieron. in Epitaphio Paulæ sic exorditur: *Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humanâ voce resonarent, nihil dignum sanctæ ac venerabilis Paulæ virtutibus dicerem.* Vide Cassiodor. Ep. 1. Lib. 11. &c.

3. *Fabula seu mœsto ponatur*, &c. | seu Carmen Tragicum scribant, seu Heroicum.

Fabula | Hoc nomine significatur omnis fictio, non tantum rei totius, qualis ab Aphthonio & ab aliis communiter intelligitur, sed & quando rei veræ adjuncta quædam affinguntur, & sermo personis attribuitur, non quem habuere, sed qualem habere potuerunt aut debuerunt. Et sic Drammatica quævis Poëmata fabulæ dicuntur. Hìc pro Tragœdia sumitur, in qua ex adjunctis rei quædam mutari perinde aut fingi, ut dictum est, non est nefas, dummodò similia vero sint omnia, & benè singula cohæreant, juxta Horat. in Arte Poëtica v. 151.

Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Et v. 338.

Ficta voluptatis causâ sint proxima veris,
Nec quodcunque volet poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Mœsto. | Ut plurimùm in Tragœdiis tristes occurrunt casus, atque, ut loquitur Theophrastus, ἠροϊκῆς τύχης φθείσεως. Unde Archelao Macedoniæ Regi, ut de se Tragœdiam scriberet petenti, abnuens respondit Euripides, imò rogare se Deos ac precari ne quid unquam Tragœdiæ proprium bono Principi accideret.

Horatius in Arte, v. 102.

Si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi. Tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu, ——— ———
——— ——— *Tristia mœstum*
Vultum verba decent, &c.

Vulnera

ſive deſcribant *plagas Parthi emittentis ſagittas ex inguine. Ad quid iſta? Vel quàm magnas offas fortis versûs infers, ut opus ſit fulciri centum faucibus? Ingeys* aliquid *ſcripturi colligant nubes ex Helicone: & ſi quibuſdam vel Prognes, vel ſi aliquibus Thyeſta*

Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrum?
Quorſum hæc? Aut quantas robuſti carmi
offas
Ingeris, ut par ſit centeno gutture niti?
Grande locuturi nebulas Helicone legunto:
Si quibus aut Prognes, aut ſi quibus olla Thy
ſtæ

ANNOTATIONES.

Cave autem ne de triſti cataſtrophe ac luctuoſo fine intelligas. Nec enim exitus ac finis Tragœdiæ ſolet aut debet eſſe triſtis magis quàm Comœdiæ: in quo Lubinus & alii recentiores hallucinantur. Nomen porrò Tragicomœdiæ in qua vulgò putant contrà è triſtibus initiis finem eſſe lætiorem, merum eſt commentum, inauditumque apud veteres: Scalig. Poët. Lib. 6. cap. 3. & alibi. Voſſius Inſtit. Poët. Lib. 2. cap. 24. Stiblinus in Eurip. Trag. Theophraſtus apud Diomed. Lib. 3. Certè Euripidis & Sophoclis Tragœdiæ ſæpè finem habent & cataſtrophen, quàm principia lætiorem: Tragicomœdiæ tamen apud illos mentio nulla, nec titulus iſte unquam inſcriptus apud antiquos reperitur. Teſtes Euripidis Hecuba, Oreſtes, Alceſtis, utraque Iphigenia, &c.

Hianda. | Magno quidem ſpiritu & voce gravi recitanda, ſicut res illic graves, ſublimis & grandis ſtylus.

Juvenal. Sat. 6.

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu.

Tragœdo. | *Tragœdus* eſt actor Tragœdiarum, Tragicus autem earum ſcriptor.

4. *Vulnera, ſeu Parthi.* | Quæ Romani Parthis, aut Romanis etiam Parthi intulerunt in bellis ſub Auguſto, imo & ſub Nerone geſtis, de quibus Poëtæ carmina condebant Cæſaribus adulantes. De bellis Parthicis Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. & ſequent. Sueton. Juſtin.

Parthi. | Populi fuere in Aſia Orientales Romanorum hoſtes infenſiſſimi, ſagittandi periti valdè, & fugam ſimulando vincere aſſueti. Undè Virgil. Georgic. 3.

Fidentemque fugâ Parthum verſiſque ſagittis.

Ducentis ab inguine ferrum. | Locus profectò anceps. Interpretantur vulgò ſagittas è vulnere extrahentis & in hoſtes retorquentis. At audacior videtur interpretatio. Caſaub. vult à Perſio intelligi quartum jaculandi modum Parthis proprium, nempè *ex inguine*, cùm ſagittas emitterent & tela, alii ex humero, alii è capite ſeu ex auricula dextra, alii è pectore ſeu mammâ; citatque Propertium, Lib. 4. Eleg. ſcilicet 11. de Gallis, ubi vulgò legunt,

Illi virgatis jaculantis ab agmine bracci.

Legit verò Caſaubonus illic, *ab inguine*, (an jure, ipſe viderit. Certè malim cum M. Cilio explicare Perſium hic, de Parthis lethaliter in inguine vulneratis, & ſagittas extrahentibus. Numquid enim Romani Poëtæ in Epicis Carminibus, de quibus Perſius loco, laudâſſent Parthos tela vibrantes, & manis mortem inferentes potiùs quàm victores Parthorum Romanos? Quod tamen dictum foret, ſi vulnera ſumerentur hic active, ut ſentit Caſaubonus.

Ferrum. | Sagittas ferro armatas in cuſpide. Synecdoche.

5. *Quorſum hæc?* | Fingit Perſius adeſſe Cato nutum præceptorem, & redarguere ſic: ut verò tibi, ô Perſi, turgidum illud Satiræ principium?

Aut quantas robuſti carminis offas ingeris. Eccur tantas verborum ampullas adhibes?

Robuſti carminis. | Heroici, vel Tragici. Nimirùm non Satiram ſcribere ſed Epos videris.

Offas. | *Offa* dicitur cibi globulus aut fruſtum. Hìc metaphoricè ſignificat inflatum carmen.

6. *Ut par ſit centeno gutture niti?* | Velut trajiciendas offas illas grandiores, ſive proferendos verſus adeò turgentes.

7. *Nebulas.* | Similia nebulis, inania, quæ vis ſpecie magna. Horat. in Arte, *nugas canere* vocat: & *nubes & inania captare* eos dicit, qui turgidum ſcribunt carmen.

Helicone legunto. | Invocando Muſas & Apollinem. Vide in Prologo.

8. *Si quibus aut Prognes*, &c. | Si qui voluit ſcribere Tragœdiam vel de *Progne* Pandionis Athenienſium Regis filiâ, Terei Thracum Regis uxore: vel de Atreo & Thyeſte fratribus, apud Argos ſeu Mycenas regnantibus, invidentibus ſibi invicem, & in ſeſe pariter ſævientibus.

Prognes. | Quæ Tereo marito filium Ithyn poſuit epulandum, dolore percita quòd Philomelam ſororem ille vitiâſſet. Ovid. Met. 6. Fab.

Olla Thyeſtæ. | Qui ſuos ipſe filios inſcius comedit in olla coctos & appoſitos in cibum abTreo fratre, inceſtum illius cum Europa uxore vindicante. Vide Senecam Tragic. in Thy

ervebit ; sæpe insulso cœnanda Glyconi.
u neque anhelanti, coquitur dum massa camino,
olle premis ventos : nec clauso murmure raucus
escio quid tecum grave cornicaris ineptè ;
ec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.
erba togæ sequeris, junctură callidus acri,

lebes bulliet : quæ *cœna agenda frequenter* ab *insipido Glycone. Tu nec spiritum comprimis laboranti folle, dum metallum* in *fornace excoquitur : nec raucus susurro apud te insulsè garris nescio quid grande ; nec conaris frangere malas inflatas ingenti sono. Sectaris voces pacis, peritus forti compositione.*

ANNOTATIONES.

9. *Fervebit.* | Allegoria ab olla in qua ferente cocti sunt filii Terei & Thyestæ, & allusio ad Tragœdiæ stylum concitatum & vehementem.

Cœnanda. | Repræsentanda cœna Terei & Thyestæ proprios filios devorantium. Quod men in Scena exhiberi vetat Horatius in ne, his versibus :

Non tamen intùs
Digna geri promes in scenam, multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus ;
Aut in avem Progne vertatur, &c.

Glyconi. | Fatuo Tragœdo, tempore Neronis, ui trita argumenta sæpiùs ad nauseam repoeret. De similibus Martial. Lib. 10. Epig. 4.

Qui legis Oedipodem, caligantemque Thyesten,
Colchidas, & Scyllas, quid nisi monstra legis ! &c.

Hic insulsum vocat Persius, ut ait vetus Schoastes, *erat enim ille nescius jocari : quanquam opulo mirè placuit, & ideò à Nerone manumissus est*, &c.

10. *Tu neque anhelanti*, &c. | Tu magno coetu versus magnificos non profers, magno helitu, & pulmonibus laborantibus. Nec a scribis aut loqueris, ut folles inflare videris : adeòque ab ineptis hujus seculi Poëtis ubitiosè recitantibus quàm longè abes !

Coquitur dum massa camino. | In fornace arenti metallum, sic animo inter meditandum rvescenti carmen fingitur.

11. *Anhelanti folle premis ventos.* | Aërem ellibus incluſum & stridentem exagitant fabri d fornacem accendendam : ingenium autem editando, ac fingendo, secum luctando sæpè, c in omnes partes vertendo, Poëtæ discruciant : pulmones item fatigant, recitando carmen præsertim inflatum & turgidum, quale hîc ersius reprehendit, imitatus nempè Horatium ib. 1. Sat. 4.

At tu conclusas hircinis follibus auras
Usque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare.

Juvenalis autem hos secutus de Causidicis ait, Sat. 7.

Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,

Et Martialis.

A nostris procul est omnis vesica libellis,
Musa nec insano syrmate nostra tumet.

12. *Nescio quid grave.* | Carmen quod tibi placeat soli, magnumque videatur.

Cornicaris. | Nec tu, more cornicum, voces emittis è gutture, compressas, impeditas, strangulatas, palato supplantatas, de quibus fusè Sat. 1. Locum hunc respexit D. Hieron. cùm ait Ep. 4. *Alii intra se nescio quid cornicantes tumentia verba trutinantur*, &c.

13. *Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.* | Adverte gradationem : nec stylum inflas ad instar follis, nec meditaris & tecum agitas confusa & impedita, more cornicis ; nec denique ore turgenti pronuncias, ut quasi scloppum edere videaris. Sic laudat Cornutus Persii elocutionem, inventionem, pronunciationem.

Scloppo. | Vox ficta ad exprimendum sonum ex inflatis aëre buccis, & vi quâdam aut ictu elisis & compressis editum. Hîc egregiè adhibetur ad significandum pronunciationem tumidam & affectatam. Legit Casaubonus *stloppo*, ex antiquo Codice, & favet Priscianus, Lib. 1. cap. 4.

14. *Verba togæ sequeris* | Non bella carmine describis, sed quæ pacis tempore in usu sunt. Sic libet hæc intelligere, magis quàm de forensibus & oratoriis, aut etiam de Satira quæ propria Romanorum sit, interpretari.

Togæ. | Vetus Schol. hîc ita loquitur : *Toga, purum pallium, formâ rotundâ, fusiore atque inundante sinu, desubdextro veniens, super humerum sinistrum ponitur : cujus similitudinem in operimentis simulacrorum, vel picturarum aspicimus : easque statuas togatas vocamus. Togâ Romani in pace, in bello paludamentis utebantur. Mensura togæ justæ senas ulnas habebat. Toga*

Ore

politus ſtylo modeſto, ſolers perſtringere vitia pallida, & noxam confodere liberali joco. Ex his deprome quæ ſcribas: & remitte Mycenis menſas cum capite & pedibus; & cognoſce tantummodo *populi convivia. Certè non in id incumbo, ut nugis inflatis intumeſcat liber, aptus facere momentum fumo. Secluſi dicimus. Tibi modò, Muſâ inſtigante, præbemus examinandum cor, & libet*

Ore teres modico, pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe quæ dicas: menſaſque relinq
Mycenis
Cum capite & pedibus; plebeiaq; prandia nô
Non equidem hoc ſtudeo, bullatis ut mihi nu
Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur. Tibi nunc, hortante
mœnâ,
Excutienda damus præcordia: quantaque
ſtræ

ANNOTATIONES.

per metonymiam ſignificat pacem. Hinc illud Tullii: *Cedant arma togæ.* Lege Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 6. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

Junctură callidus acri. | Quidam hìc Satiricum ſalem comminiſcuntur; at melius alii ſciram ac robuſtam verborum compoſitionem, non mollem aut rhythmicam, qualis Neroni affectata, Tull. 3. de Oratore, *Sed ſi habitum etiam orationis & quaſi colorem aliquem requiris, eſt plenâ quædam, & tamen teres ac tenuis, at non ſine nervis ac viribus.*

15. *Ore teres modico.* | Horat. in Arte.

Dedit ore rotundo
Muſa loqui.

Alii legunt *teris*, id eſt, expolis, ſuperflua reſecas, ut ferrum lima terit & lævigat.

Pallentes radere mores doctus. | Tu non modò rectè, ſed & recta ſcribis & bona. Nimirum placita morum tractas ſanctiſſima, & multo ſale hominum vitia defricare ſatagis.

Pallentes mores. | Nunquam non timent qui ſibi conſcii ſunt alicujus flagitii. Et Satira quæ nemini parcit improbo, malis pallorem inducit.

Horat. Epiſt. 1. Lib. 1.

Hic murus aheneus eſto;
Nil conſcire ſibi, nullâ palleſcere culpâ.

16. *Ingenuo culpam defigere ludo.* | Ut ait Horatius, ridendo verum dicis, flagitioſos caſtigas, flagitia proſcribis.

Defigere. | Proprium Criticis vocabulum, qui obelos & verucula ſolent appingere ad ea quæ notant ac improbant.

17. *Hinc trahe quæ dicas.* | Age, Perſi, perge in inſtituto, è populi vitiis argumenta Satirarum deſume. Quod erit certè utilius, quàm ſi ingentia & tumida ſcriberes vel in Tragœdiis, vel in Epicis.

Menſaſque relinque Mycenis. | Græcis Tragicis grandia ſua permitte argumenta, qualis cœna Thyeſtæ & Terei, de quibus ſuprà. *Mycenæ* urbs Peloponneſi, in qua geſta dic fabula Atrei & Thyeſtæ.

18. *Cum capite & pedibus.* | Reſervâra treus caput, pedes, & manus puerorum, poſt cœnam Thyeſtæ fratri exhibuit, ut ſ quas & quorum devorâſſet carnes.

Senec. Thyeſt.

Denudat artus dirus, atque oſſa amputat
Tantùm ora ſervat, & datas fidei manus.

Plebeiaque prandia nôris. | Potiùs quàm r lia, in quibus tam horrendæ apponuntur pes, Tereo ſcilicet & Thyeſtæ. Hæc, quam, relinque, & plebeias res inſpice: rupios populi mores ſatirico ſale deterg expurga.

19. *Non equidem hoc ſtudeo.* | Cornuto Pe reſpondet: certè non opto centenas voce pompam, quòd Poëtæ ſolent, ſed cupio taxat grati mei erga te animi monimenta linquere.

Bullatis nugis. | Verbis ac ſententiis i bullæ tumidis & fulgentibus, ſed intùs va quas Horatius in Arte, *ampullas* vocat. Qu legunt *pullatis*, & explicant de tragicis, quod in Tragœdiis induci ſoleant atrâ & lugubri veſte induti Reges. Sed p placet acutior illa interpretatio & lectio.

20. *Pagina turgeſcat, dare pondus idone mo.* | Nec ego nitor auctoritatem concilia gravitatem inanibus, fumoſis, vanis, & oribus verſiculis, ac rerum inopibus: u quitur Horatius in Arte Poëtica: quaſi v ſine re aliquid valeant.

21. *Secreti loquimur.* | Sincerè & citra fa tibi ego, ſolus ſoli loquor: nec quaſi palàm men & ſcripta oſtentare velim, verſibus conſigno animi mei ſenſa.

22. *Excutienda damus præcordia.* | Ade intimos cordis receſſus aperio: expre vide in pauculis verſiculis, quod dudum impreſſum in animi mei penetralibus.

Quantaque noſtræ pars tua ſit, Cornute, am

ars tua sit, Cornute, animæ, tibi, dulcis amice,
Ostendisse juvat. Pulsa, dignoscere cautus
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.
His ego centenas ausim deposcere voces,
Ut, quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
Voce traham purâ; totumque hoc verba resignent
Quod latet arcanâ, non enarrabile, fibrâ.
Cum primùm pavido custos mihi purpura cessit,

declarare tibi, ô Cornute, amicorum suavissime, quanta pars animi mei tua sit. Tange, tu qui es peritus explorare quod integrum resonet, & simulationes fucatæ linguæ. Ad hæc ego audeo exoptare centum voces, ut verbis sinceris expromam, quàm altè infixi te mihi in intimo corde; & sermo aperiat illud omne quod reconditum est in secretis præcordiis, quanquam *vix explicari potest. Statim atque deposita est à me timido prætexta servatrix,*

ANNOTATIONES.

Sententia hæc tracta est à Pythagora, inquit Vetus Gloss. nimirùm quia Pythagoras aiebat amicum esse alterum seipsum. Et Antiqui dicebant amicitiam esse animam unam in duobus corporibus.

Undè Ovid. de Oreste & Pylade scribit,

Qui duo corporibus, mentibus unus erant.

Horatius de Virgilio ait, Lib. 1. Od. 3.

Et serves animæ dimidium meæ.

Et Gregorius Nazianzenus suam cum D. Basilio familiaritatem appellat συμψυχίαν. Et S. Augustinus Lib. 4. Confession. cap. 6. de amico suo similia his, imo quid majus videtur dixisse, ubi ait: *Sensi ego animam meam & animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus: & ideò (eo morte sublato) mihi horrori vita erat, quia nolebam, dimidius vivere, & ideò forte morti metuebam, ne totus ille moreretur, quem multùm amaveram.*

25. *Cornute.* | Annæus Cornutus Persii magister, Stoicæ Philosophiæ Professor eo tempore celeberrimus, teste Eusebio: qui à Nerone missus in exilium, eò quòd ejus scripta reprehendisset.

24. *Pulsa.* | Digito percute, & explora meam mentem: sicut explorantur fictilia, num solida sint & integra.

25. *Quid solidum crepet.* | Discernis enim quid verum, quid fictum & simulatum. Pers. Satir. 3. dixerat vas percussum sonare & indicare vitium suum *malignè respondendo*; hîc ait integrum vas dignosci, *solidè crepando.*

Picta tectoria linguæ. | Incrustata auro statua lignum aut lapidem celat, sic & urbanitas sermonis & oratio plena obsequii tegit sæpè invidiam & odium animo reconditum. Legunt nonnulli *plectoria*, id est, involucra ἀπὸ τῦ πλέκειν, inquiunt. Sed apage. Juvenalis enim Sat. 6. Persium secutus, scribit:

Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.

Et S. Augustinus ad Volusianum affirmat, Sanctas Literas *rem esse solidam & sinceram, non fucata eloquia, nec ullo linguæ tectorio inane aliquid ac pendulum crepitare.*

26. *His ego centenas*, &c. | Centenas ego voces exoptem ad me gratum erga te magis ac magis probandum. Quo quidem in studio quod Tullius Epist. 1. Lib. 1. Lentulo scribebat, id videtur Persius indicare velle, nimirùm, *omni officio ac potiùs pietate erga Cornutum, etsi aliis satisfaceret omnibus, at ipsum sibi nunquam satisfacere.*

27. *Ut, quantum mihi te*, &c. | Egregiam adverte prioris sententiæ expolitionem.

Sinuoso in pectore fixi | In latebris animi reconditissimis adeò te infixi, ut totus in me sis, & totus sim tuus.

28. *Verba resignent.* | Rupto velut sigillo revelem, carmen & scripta palàm proferant amorem erga te meum, merita in me tua; quæ tamen duo certè maxima haud satis exhibeat centena etiam vox

29. *Fibrâ.* | Fibram poni pro intimis viscerum & cordis maxime partibus, dixi Satir. 1.

30. *Cùm primùm pavido*, &c. | Hactenus proœmium ac prolusio duntaxat: Deinceps autem recensèt Persius quid & quantum debeat Cornuto Præceptori pro sedula ejus institutione.

Pavido | Id est, pudibundo, vel timenti imminentes adolescentiæ difficultates, & virtutis in ea ætate impedimenta.

Custos purpura. | Id est, toga, cui prætexta erat purpura ut (quod ait Macrobius) *ex ejus rubore ingenuitatis pudore tegerentur pueri.* Hinc

& appensa est bulla data præcinctis Diis domesticis: quando socii faciles aderant, *& clypeus albus tunc sinebat* me *injicere oculos sine metu* in *omnem suburram*,

Bullaque succinctis Laribus donata pependit;
Cùm blandi comites, totâque impunè burrâ
Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo;

ANNOTATIONES.

à Persio vocatur *custos*, scilicet innocentiæ ob colorem purpureum qui symbolum est pudoris. Adde quòd prætexta veluti sacros facit, quos & violare sit nefas. Undè Plin. Lib. 9. cap. 36. ait purpuram *pueritiæ esse pro majestate*, id est, sanctitate. Et Fabius Declamat. ait, *prætextâ infirmitatem pueritiæ sacram fieri & venerabilem, non secùs ac Sacerdotes vestibus suis.* Vel *custos* vocatur prætexta, quia tempore pubertatis pueri sunt sub tutela alterius, nempè Custodis seu Pædagogi. Horat. in Arte,

Imberbis juvenis tandem custode remoto.

Cessit. | Cùm jam prætexta dedit concessitque locum togæ virili, quæ sumebatur post pubertatem, seu anno ætatis decimo sexto.

31. *Bullaque.* | Hinc Persii nobilitatem argui diximus in Prologo, contra nonnullos. Nimirùm pueri nobiles ante pectus auream bullam cordis effigie gestabant collo appensam: *Quam inspicientes* (inquit Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 6.) *ita demùm se homines cogitarent, si corde præstarent.* Juvenalis Satir. 5. ad finem, *Etruscum aurum* vocat, quasi ab Etruscis profluxerit mos bullæ gestandæ. De eo multa & varia Macrobius loco citato mox, ubi & sic habet: *Tullus Hostilius Rex Romanorum Tertius, debellatis Hetruscis, sellam curulem, lictoresque & togam pictam, atque prætextam, quæ insignia Magistratuum Hetruscorum erant, primus ut Romæ haberentur, instituit. Sed prætextam illo sæculo puerilis non usurpabat ætas. Posteà verò Tarquinius Priscus .... filium suum annos quatuordecim natum, quòd hostem manu percussserat, pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextâque donavit, insigniens puerum ultra annos fortem præmiis virilitatis & honoris ..... Alii putant eumdem Priscum cùm statum civium solertitâ providi Principatûs ordinaret, cultum quoque ingenuorum puerorum inter præcipua duxisse: instituisseque ut Patricii bullâ aureâ cum togâ, cui prætexitur purpura, uterentur dumtaxat illi quorum Patres Curulem gessserant Magistratum*, &c. Asconius, *Bulla*, inquit, *suspendi in collo ingenuis solet aurea, libertinis scortea, quasi communiens pectus puerile.* Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 19. sic habet: *Prætextatis bullam pendere pro pectore affirmant nonnulli, ut ibi cordis insigne maneret, ubi sedes erat consilii.* Et ejusdem L. c. 25. *Romani pueros prætextâ donabant, bullâ. Hæc aurea erat, insigne nobilitatis, guram cordis habens, ut signarent eam ata alterius consilio regendam. Bullâ primùm Tarquinio Prisco donatum suum filium trad quem in prætextæ annis hostem dicunt occid . . . . . Lorum verò erat insigne libe rum, plebeiorum & pauperum. Propiùs v est, fœdere icto cum Sabinis & Tatio, cont fuisse, ut bullâ prætextâque, per eas temp tes Sabinorum ornatu, raptarum filii uteren* Posteriorem hanc rationem attingit & P tarchus, in Quæst. Centur. Rom. & ali quasdam adjungit, cur bullam gestarent bilium filii.

Succinctis. | Succinctas vestes habentib more militari. Vet. Gloss. *Gabino hab cinctuque Dii Penates formabantur, obvoluti gâ super humerum sinistrum, dextro nudo.*

Donata pependit. | Bullam simul cùm pr texta Laribus consecrabant adolescentes, c togam virilem sumerent, sicut puellæ pup Veneri donare solitæ: quemadmodum j observavi Satir. 2. & docet Alex. ab Al Lib. 5. cap. 18.

32. *Cùm blandi comites.* | Non asperi m nitores aderant ampliùs, quales patruus, a pædagogus, qui sumptâ virili togâ remov batur.

Suburrâ. | Ubi meretrices diversabant in regione seu vico infami sub antiqua urb undè nomen: vocabatur & summœnium, qu sub mœnibus. Vide Juvenal. Satir. v. 5.

33. *Permisit sparsisse oculos.* | Quando m juris factus, nemine jam observante me a castigante, liberè poteram in meretricu domicilia respicere, & per suburram v gari. Ovid.

Oculi sunt in amore duces.

Terent. Andr. Act. 1. Scen. 1.

Postquam excessit ex ephœbis, liberiùs vivend fuit potestas .... antèa verò, ætas, metu magister prohibebant.

Candidus umbo. | Tyronibus dabatur clyp us purus seu vacuus, id est, sine insignibu ut ibi signanda facere monerentur.

Cùmque

Cùmque iter ambiguum eſt, & vitæ neſcius error
Diducit trepidas ramoſa in compita mentes: 35
Me tibi ſuppoſui: teneros tu ſuſcipis annos
Socratico, Cornute, ſinu. Tunc fallere ſolers
Appoſita intortos extendit regula mores;

& quando via anceps eſt, & error imperitus vivendi dividet animos incertos in plateas multiplicis viæ: jam tum me tibi ſubmiſi. Tu verò, ô Cornute, mollem ætatem excepiſti gremio Socratico. Tunc norma decipere perita, mihi adhibita pravos mores emendat,

ANNOTATIONES.

Virgil. Æneid. 9.

Enſe levis nudo, parmâque inglerius albâ.

Vel intellige togam virilem candidam in umbonis ſimilitudinem aptatam: *ſynedochicôs*, inquiunt vett. Gloſſ. *alioquin & in prætexta candidus umbo eſt.* Sic & locum hunc explicat Juſt. Lipſ. Elector. Lib. 1. cap. 13. ubi & monet Tertull. de pallio, item Appuleium Lib. 11. in palla umbones agnoſcere, & eleganter deſcribere.

34. *Cùmque iter ambiguum eſt.* | Quando mens adoleſcentis hæret incerta quid ſibi poſſimùm agendum ſit, ſimilis viatori in bivium incidenti, qui valdè torquetur anxius, utram inire viam debeat. Quod & Herculi accidiſſe refert Cic. Offic. 1. cap. 117. ex Xenophonte, qui rursùs ex Prodico Sapiente rem narrat, Lib. 2. de Fact. & Dict. Socrat. memorab. non longè ab initio.

Et vitæ neſcius error. | Ut Philoſophia magiſtra vitæ eſt: ita ex adverſo ignorantia rerum, *error* denique egregiè Perſio dicitur *vitæ neſcius*, id eſt, eorum quæ conducunt ad rectè vivendum. Sic igitur imperitia ducit adoleſcentes & abripit in id omne quod videtur ipſis facile, jucundum, ſplendidum, quaſi perinde ſit illud rectum & bonum: fallitque eos literæ Pythagoricæ Y latior pars læva quæ eligitur, præ dextra arctiori quidem, ſed tamen meliori. Hinc pronam illi ſequuntur ad vitia viam, deſerunt autem virtutis iter arduum, præceps ac præruptum.

35. *Diducit.* | Legunt alii, *deducit*, alii, *traducit.* Senſus eſt, in hanc & illam ſententiam impellit, diſtrahit, cruciat, *trepidas mentes*, id eſt, ancipites, dubias, titubantes inter varias inſtituendæ vitæ rationes.

Auſon. Eidyll. 15. de Pythagorico eligendæ vitæ dubio.

Quod vitæ ſectabor iter, ſi plena tumultu
Sunt fora, ſi curis domus anxia; ſi peregrines
Cura domûs ſequitur; mercantem ſi nova ſemper
Damna manent: ceſſare vetat ſi turpis egeſtas;
Si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
Infamat, pœnaque graves in cœlibe vita.
Sanguineum ſi Martis opus: ſi turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes uſura trucidat?
Omne avum cura, &c.

Ramoſa in compita. | Quæ multas ſe in vias ſcindunt, ut truncus in ramos, id eſt, multos exitus & calles habent. Pariter etiam imprudens juvenis in varias deliberationes dilapſus ſæpè id amplectitur quod pejus, ex judicii conciliique imbecillitate. Hic rursùs alludit Perſius ad literam Pythagoricam, de qua paulò antè, & Sat. 3. v. 56.

36. *Me tibi ſuppoſui.* | Inſtituendum me tradidi. Quidam legunt, *ſepoſui*, id eſt, ſegregavi. Sed prior lectio videtur retinenda.

37. *Suſcipis Socratico ſinu.* | Admiſiſti me in tuam diſciplinam, Morali Philoſophiâ & Stoïcis dogmatis imbuendum; me verò excepiſti non ſtudio ſolùm paterno, ſed quaſi materno affectu adblandiens ac demulcens. Sunt & qui interpretentur, integritate Socraticâ & ſanctitate educandum: nec omninò diſplicet. Cur autem Socraticam vocat Perſius Stoæ ſcholam? Nimirùm, Socratis diſcipulus Antiſthenes Diogenem inſtituit: hunc Crates Thebanus audivit. Hic demùm edocuit Zenonem ſcholæ Stoicæ conditorem. Plutarch. Laërt. Cic. Undè Socrati non abs re tribuuntur, quæ ab eo velut à primo fonte profluxere inſtituta. Vide Sat. 3. v. 1. & ibid. Annot.

Tunc fallere ſolers appoſita, &c.) Hunc locum variè varii intelligunt, & ſuo quiſque ſenſui accommodant. Alii, quos inter Caſaubonus, ſic explicant: tu fraude innoxiâ me circumveniens ſuaviter ad rectum flexiſti, ſolerter & ſenſim ita domans pravas affectiones, ut novæ diſciplinæ auſteritas non offenderet aut deterreret. Alii puerilem vocant hanc interpretationem, & ſic Perſii voces aptant & ſenſum; *Tunc regula appoſita, ſolers*, id eſt, oſtendens, *mores intortos fallere*, id eſt, errare,

Et

& animus domatur ratione, & ægrè fert superari, & formam sumit sub digito tuo solerti. Nam recordor transegisse tecum dies integros, & cibos tecum carpsisse initio noctium. Ordinabamus ambo eosdem labores, similiter & quietem: & res serias temperabamus cœnâ modestâ.

Et premitur ratione animus; vinciq; laborat,
Artificemq; tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Unum opus, & requiem pariter disponimus ambo:
Atque verecundâ laxamus seria mensâ.

ANNOTATIONES.

extendit, id est, reformat eos ac corrigit. Alii putant alludsum ad intervallum quod sæpè exiguum est virtutem inter ac vitium, quodque propterea fallit.
Undè Horat. in Arte:

Decipimur specie recti.

Et Juvenal. Sat. 14.

Fallit enim vitium specie virtutis & umbrâ.

Prima quidem sententia acutior: secunda in quibusdam durior, ut cùm, *solers*, explicat, ostendens, &c. Tertia videtur ad solitum Persii loquendi modum paulò audaciorem accommodatior. Nobis sensus hic erit, & ordo verborum: *tunc regula solers mores fallere, appositа extendit intortos.* Id est, præcepta morum falsas virtutum species mihi detegendo, docuerunt, me omne vitium declinare, & sinceram virtutem sequi. Itaque *intortos mores extendere*, significat rectum id facere quod curvum erat, ductâ metaphorâ à fabrilibus.

39. *Et premitur ratione animus.* | Jamque sub tua disciplina proficiens, animi motus coërcere didici & rationis sequi imperium coëgi. *Sicut equus à sessore domatur*, inquit Plato, *ita animus ratione.* Per animum itaque ne mentem intellige, seu partem animi superiorem, sed potiùs inferiorem quæ expers est rationis, vocaturque appetitus. Tull. Offic. 1. num. 100. *Duplex est vis animorum atque naturæ. Una pars in appetitu posita est, quæ est ὁρμὴ, Græcè, quæ hominem huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciendum fugiendumque sit. Ita fit ut ratio præsit, appetitus verò obtemperet.*
Horat. Epist. 2. Lib. 1.

. . . Animum rege, qui nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catenâ.

Plaut. Trinumm Scen. 5.

Homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo.
. . . . . .
Tu si animum vicisti potius, quàm animus te, est quòd gaudeas.

Vincique laborat. | Ægrè superatur natura ad malum proclivis. Undè mens & ratio contra appetitum pugnans, quasi secum ipsa luctatur laborat tamen & studet ut vincatur, etsi repugnans & reluctans.

40. *Artificemque tuo*, &c. | Hypallage, pro *artifici*. Potest & legi, *artificis*; ut doctè monet Casaubonus. Sensus est: animus meus te molliter & scitè tractatus, eam omnem induit speciem tandem & formam, quam dare & inducere voluisti, velut artifex peritus in argillam aut ceram.
Juvenal. Sat. 7. v. 237.

Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cerâ vultum facit.

Pollice. | Macrob. Lib. 7. cap. 13. pollicem dictum ait à pollendo. quippe qui non minùs quàm tota manus semper in officio est. Unde & Græcis vocatur ἀντὶ χειρ, quasi manus altera. Pariter quidem asserit Græcam hanc etymologiam Gal. Alii tamen aliter sentiunt.

41. *Tecum etenim longos*, &c. | Die noctequè à te non discedebam.
Virgil Eclog 9.

Sæpè ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.

42. *Et tecum primas epulis decerpere noctes.* | Est qui interpretetur, initium etiam noctis dabamus studio Philosophiæ, idque temporis ducerpebamus quieti & epulis, id est, rescindebamus, adimebamus. Sed melius est, cum aliis propè omnibus, intelligere de frugali mensa studiosis necessariâ, quod verbum *decerpere*, indicat satis: ut sensus sit, non dies noctibus epulando jungebamus, quod faciunt helluones sed pauculas tantùm horas, idque vesperi & quasi raptim cibum carpebamus quem porrò honestis sermonibus condiebamus, ut est paulò pòst.

43. *Unum opus, & requiem*, &c. | Simul laborari, simul quieti indulgebamus. *Una opus & requiem, &c.* legi velit Casaubonus: at videtur tamen Persius respexisse illud Virgilii Geor. 4.

Omnibus una quies operum, labor omnibus idem.

44. *Verecundâ laxamus seria mensâ.* | Graves occupationes, & diurnam studii & animi con-

Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
Consentire dies, & ab uno sidere duci.
Nostrà vel æquali suspendit tempora librâ
Parca tenax veri: seu nata fidelibus hora
Dividit in geminos concordia fata duorum:

Certè illud ne tibi dubium sit, nostram amborum vitam statutâ societate convenire, & regi ab eodem astro. Nam aut parca veritatis retinens nostros dies librat æquali lance: Vel hora fidelibus exorta partitur in duos congruentia Geminorum fata.

ANNOTATIONES.

ntionem relaxamus inter cœnandum ac re-ittimus tantillùm jocis ac salibus innoxiis. gellius Lib. 13. cap. 11. ait *convivarum mones debere esse jucundos, & cum illecebra adam & voluptate utiles, quibus ingenium strum venustius fiat & amœnius. Quod pro-lo eveniet, si de id genus rebus ad communem u usum pertinentibus confabulemur, de quibus foro atque in negotiis agendis loqui non est um.* Vide Athenæi Deipnosophistas: & acrob. Lib. 7. cap. 1.

45. *Non equidem hoc dubites, &c.* | Consen- noſtra non levis aut fortuita, imò ea est æ naturalibus causis producta & conflata bitari non possit.

Amborum. | Mei tuique, Persii discipuli, Cornuti præceptoris.

Fœdere certo. | Non otiosè hoc ait Persius, quit Marcilius) nam qui sub piscibus nas-tur, non ita certum fœdus inter se habere imantur.

dè Manil. Lib. 2.

At quibus in lucem pisces venientibus ad-sunt,
Fix non una manet semper sententia cordi;
Commutant animos interdum & fœdera rum-punt,
Ac repetunt.

46. *Consentire dies,* | Marcilius ex Servio Æneid. 1. legit, *Deos*, id est, Genios ho-topi comites, juxta Horat. Lib. 2. Epist.

cit Genius natale comes qui temperat Astrum.

ensus Persii sit, consentientes Genios no-constat summam hanc inter nos amicitiam onsensionem peperisse. Alii tamen omnes nt, *consentire dies*, id est, tempora, nativi-s, undè non mirum, nos sub eadem constel-ne genitos, ab iisdem siderum aspectibus s habere & accipere affectiones. Notat abonus Hebræos, quando quempiam alteri um indicare volunt, solitos dicere, filius stellæ ipsius. Vide infrà, ad ea verba, *quod certè est, &c.*

ab uno sidere duci. | Natalitio scilicet & horoscopo; sive illud sit Libra, sive Gemini. Horat. Lib. 2. Od. 17.

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum.

47. *Nostra vel æquali, &c.* | Id est, vel fatum æquavit nostra tempora; vel eædem constellationes nostræ amborum vitæ præsidentes, eas-dem in nobis affectiones, eadem studia, sum-mam animorum conjunctionem & consensio-nem pariunt.

Librâ. | *Libra* æquitatis symbolum est ac justitiæ. Est & Zodiaci signum, quod sol ag-gressus circa diem Septembris vicesimam æ-quinoctium facit autumnale.

Horat. cit. Lib. 2. Od. 17.

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu &c.

Vide quæ mox infrà ad vocem, *Geminos.*

48. *Parca tenax veri.* | Fatum ineluctabile; indeclinabilis rerum series, ut ait Chrysippus. Deæ fatorum à Poëtis finguntur sorores tres, Clotho, Lachesis, Atropos. *Prima orditur*, inquit Sidonius, *secunda texit, tertia finit.* Virgil. Eclog. 4.

Talia sæcla suis dixerunt, currite, fusis
Concordes stabili fatorum Numine Parcæ.

Seu nata fidelibus hora: | Hora quâ fideles amici nascuntur, æqualiter nobis partiturom nia.

49. *Geminos* | *Gemini* Castor & Pollux, quos magnâ concordiâ vixisse, regnâsseque, & in-ter sidera relatos fabulantur. Aiunt porrò A-strologi sub Geminis & Librâ natos amicos fieri, & consentire in studiis & affectionibus. Manil. Lib. 2. de Geminis sic habet:

Magnus erit Geminis amor & concordia duplex.

De Libra verò, ibid.

Quosque dabunt chelæ (id est Libra) *& quos dat Aquarius ortus,*
Unum pectus habent, fideique immobile vinclum.

Et Lib. 5.

Felix æquato genitus sub pondere Libræ.

Duorum. | Quidam legunt, *Deorum*, scilicet Castoris, & Pollucis. Utrovis modo legas, perinde est.

& malignum Saturnum pariter noſtro Jove temperamus. Eſt profectò neſcio quod ſidus, quod me tibi accommodat. Millena ſunt hominum formæ, & varius rerum uſus. Suam habet quiſque voluntatem, nec vita ducitur eodem deſiderio. Ille ſub ſole novò Italicis mercibus commutat

Saturnumque gravem noſtro Jove frangimus unà.
Neſcio quod certè eſt, quod me tibi temperat aſtrum.
MILLE hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti

ANNOTATIONES.

50. *Saturnumque gravem.* | Infeſtum ſidus & noxium ob frigiditatem, ſiccitatem & tarditatem.

Horat. Lib. 2. Od. 17. citatis jam:

Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit.

Propertius Lib. 4. Eleg. 1.

Feliceſque Jovis ſtellas, Martiſque rapacis,
Et grave Saturni ſidus in omne caput.

Juvenal. Sat. 6.

Quid ſidus triſte minetur
Saturni.

Noſtro Jove frangimus unà. | Jovis ſidus amicum & propitium ob ſuam temperiem. Plin. Lib. 2. cap. 8. *Saturni ſidus gelidæ ac rigentis naturæ.* Et paulò pòſt de Jove ait, *Martis ardore nimio, & rigore Saturni, interjectum ambobus, ex utroque temperari Jovem, ſalutaremque fieri.* Macrob. de Somn. Scip. Lib. 1. cap. 19. inveſtigat cur Martis & Saturni ſtellæ noxiæ dicantur & maleficæ; cur è contrario magna Jovis ac Veneris benignitas inter Genethliacos habeatur: & rationem affert deductam è numeris, quam apud unum Ptolemæum reperiri affirmat ibidem.

Frangimus. | Benignus Jovis aſpectus avertit ac diſcutit malignitatem Saturni aliàs valdè nocituri.

51. *Neſcio quod certè eſt, &c.* | Quodcumque tandem ſit è ſideribus amicantibus, quod noſtræ præfuit nativitati, vitæque noſtræ partes ac tempora ſimilia facit, certum eſt aliquod ex illis nobis affulſiſſe, ab eo nos regi, alterum alteri attemperari, & fieri nos per illud in omnibus ſimillimos & conjunctiſſimos. Vult Caſaubonus mentem non eſſe Perſii, horoſcopum eumdem ipſi & Cornuto fuiſſe, qui diverſæ fuerint ætatis, ſed videri dumtaxat, ob ſimilitudinem inter eos morum ac vitæ ſummam. Verùm ſtrenuè repugnat Marcilius, oſtenditque variis exemplis, non coævos, idem tamen dici habuiſſe natalium ſidus: ut Hermodorum ac Demoſthenem, Archilochum & Pindarum, &c. Quicquid ſit, ſaltem conſtat potuiſſe pares ſiderum aliquot aſpectus occurrere in natalibus Cornuti & Perſii, quamvis ætate non æqualium: & hoc ſufficit ad explicandum commodè ſatis locum hunc Auctoris noſtri. Nam primò de Libra & Geminis, nulla eſt difficultas. Deinde quid vetat etiam Jovem, qui intra duodecim annorum ſpatium quo periodum abſolvit, bis peculiarem ſibi domum ingreditur, ubi multùm prævalet adversùs Saturnum?

52. *Mille hominum ſpecies.* | Jam Perſius per comparationem diſſimilium, ſingulare Cornuti vitæ virtutiſque genus commendare aggreditur. *Mille hominum ſpecies*; &c. Id eſt varia ſunt hominum ſtudia: diverſa genera atque inſtituta vitæ.

Horat. Lib. 2. Serm. Sat. 1.

Caſtor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis. Quot capitum vivunt, totidem ſtudiorum
Millia.

53. *Velle ſuum cuique eſt, &c.* | Pro diverſitate animorum ac judiciorum alius aliam artem & exercitationem ſectatur. Caſſiodor. *Quot homines, tot ſententiæ, & unicuique mos ſuus.* Virgil. Eclog. 2.

Trahit ſua quemque voluptas!

Nec voto vivitur uno. | Ut diverſæ mentes, ſic diverſa conſilia propoſitaque, Lucilius. *Quod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſplicet.*

54. *Mercibus hic Italis, &c.* | Quidam negotiantur apud exteras gentes, & ad eas deportant merces ex Italia.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

Mutat. | Ante uſum æris, per rerum commutationem mercatura fiebat. Teſtis Plin. mercaturas à Pœnis inventas ait Lib. 7. c. 56. & Lib. 33. cap. 1. *Utinam*, inquit, *non è vita poſſet abdicari aurum, ſacra fames, perniciem vitæ repertum. Quantum feliciore ævo cùm res ipſæ permutabantur inter ſe, ſicut Trojanis temporibus factitatum. Homero convenit. Ita enim, ut opinor, commercia victûs ſui inventa, &c.* Lege Alex. ab Alex. Lib. 4. cap.

Sub ſole recenti. | In Orientali Regione,

Rugoſu

Rugoſum piper, & pallentis grana cumini :
Hic ſatur irriguo mavult turgeſcere ſomno ;
Hic campo indulget : hunc alea decoquit : ille
Venerem eſt putris : ſed cùm lapidoſa chiragra
Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tum craſſos transîſſe dies, lucemque paluſtrem,
Et ſibi jam ſeri vitam ingemuere relictam.

piper ſcabroſum, & fruſtula cumini pallidi. Iſte cibis ingurgitatus amat ſaginari ſomno irrigante : ille Campo Martio *delectatur : iſtum abſumit ludus : hic in Venerem eſt ſolutus. At quando chiragra calculoſa ſolverit membra* velut *ramos annoſæ fagi, tum dolent præpoſteri dies caliginoſos, & fœdum tempus præteriiſſe, & vitam ſibi deinceps reſiduam.*

ANNOTATIONES.

hemiſphærium aſcendens renaſci quotidie deatur. Caſaubonus hîc unus Alexandriam bem notat, quaſi inde Romani ſolerent mer- petere : ſed quo jure hoc affirmat ? Quin iùs Horatium Lib 1. Sat. 4. Perſius imitatur, *Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum, quo Veſpertina tepet regio.*

55. *Rugoſum piper.* | Quod ab Indis peti-, quod gignunt arbores juniperis noſtris ſi- es, quod à ſole torrente rugas contrahit. n. Lib. 12. cap. 7.

Pallentis grana cumini. | Synecdoche Spe- pro Genere. Id eſt, varia aromata in In- naſcentia.

Pallentis. | Quippe ſumentibus pallorem in- erat, ut habet Plin. Lib. 20. cap. 14. ratius Lib. 1. Epiſt. 15. ita ſtultos imitato- deridet.

——— ——— *Quod ſi*
allorem caſu, biberent exangue cuminum.

56. *Hic ſatur, &c.* | Ille inhiat lucro, hic & voluptatibus indulget.

riguo mavult turgeſcere ſomno. | Reſoluti & erſi à cerebro humores craſſi, poſt crapu- imprimis, obturant meatus, obruunt ſenſus, mnum faciunt, quo pingueſcit corpus. il. Æneid. 3.

Feſſos ſopor irrigat artus.

57. *Hic campo indulget.* | Hic ſe dat ambi-, & quærendis honoribus, qui obtinentur antur per ſuffragia populi in Campo Mar- ongregati : vel, gaudet exercitiis illic us. Horatius ad Piſones.

dere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis.

rum poſt ejectos Tarquinios, campus hic lorum fuerat, Marti conſecratus eſt. In omana ſe juventus exercebat ; ibi etiam bantur comitia creandis Magiſtratibus. Liv. Lib. 2. cap. 5. Alex. ab Alexand. 3. cap. 23.

ea decoquit. | Rem familiarem exedit, fa- es abſumit, inopem reddit. Herodotus (ut i Sat. 3. v. 48.) inventam ait aleam, per annonæ difficultatem, à Lydis, ad diſcutiendam famem. Porrò decoctores dicebantur, qui cùm ſolvendo non eſſent, verſuram faciebant. Horat. Lib. 1. Epiſt. 18.

Quem damnoſa Venus, quem præceps alea nudat.

58. *Ille in Venerem eſt putris.* | Libidine & nimio infamis voluptatis uſu ſic enervatur, ut etiam putidos contrahat morbos. Hippocrates, Celſus, alii. Huc facit quod Caſaubonus & alii quidam legunt, *in Venerem putret*, id eſt, putreſcit. Vel ſimplex eſt imitatio Horatii Lib. 1. Ode 36.

Omnes in Damalim putres
Deponent oculos.

Lapidoſa chiragra. | Ἡ ἄγρα τῶν χειρῶν, quaſi manûs vinculum ſeu captatio : morbus articularis, quo tenentur manus captæ veluti ac irretitæ.

59. *Fregerit articulos.* | In articulis digitorum calculi, lapilli, nodi generantur è craſſis humoribus concreti, quibus cruciantur arthritici, digiti quandoque diſtorquentur manuſque & quaſi franguntur. Horat. autem Lib. 2. Sat. 7.

——— *Poſtquam illi juſta chiragra*
Contudit articulos.

Et Epiſt. 1. idem Horatius vocat *nodoſam chiragram.*

Veteris ramalia fagi. | Cùm ſenectus & luxurioſa vita debilitârint hominem, qui eſt ſimilis arbori inverſæ, & cùm ejus membra tam inutilia & arida fecerint, quam ſunt rami arboris annoſæ & emorientis.

60. *Tum craſſos transîſſe dies.* | Tum dolent annos tranſactos in turpi cæcitate, in craſſis tenebris, ſine ulla virtutis aut veritatis cognitione : quæ duo ſunt animi cibus acveræ deliciæ, S. Aug. *Quid magis deſiderat anima, quàm veritatem?*

Lucemque paluſtrem. | In libidinum ſordibus ac luto ; an & in balneis, ubi aër craſſus & impurus, qualis paluſtrium locorum ?

61. *Seri.* | Cùm jam nullus medendi locus.

Vitam ingemuere relictam. | Jam luunt quod

Tu verò delectaris pallorem contrahere libris noctu legendis. Nam adoleſcentum inſtitutor, Cleanthis fructum ingeris auribus defæcatis. Iſtinc ô juvenes, pariter & ſenes, quærite ſtabilem mentibus ſcopum, & commeatus ſenectuti arumnoſæ.

At te nocturnis juvat impalleſcere chartis.
Cultor enim juvenum, purgatas inſeris aures
Fruge Cleantheâ. Petite hinc, juveneſque ſe
neſque,
Finem animo certum, miſeriſque viatica c
nis.

ANNOTATIONES.

olim peccârunt, & ſenes facti ac debiles dolent vitam ſibi ſuperſtitem eſſe velut ad ferendas tot ægritudines ac miſerias, quæ luxuriam ſequuntur: damnant igitur errores & flagitia prioris vitæ, dolent quòd obſcuri & inglorii egerint; at ſerò.

62. *At te nocturnis, &c.* | Tu verò, Cornute, contemptor divitiarum, honorum, voluptatum, totus ſapientiæ ſtudio diu noctuque intumbis, quin & ſtudioſi laboris ac vigiliarum tuarum fructus cum aliis ultrò & liberaliter communicas.

Nocturnis juvat impalleſcere chartis. | Pallorem contrahere, incumbendo libris & aſſiduæ lectioni, etiam ad lychnum, & noctu. Horat. Epiſt. ad Piſones.

——Vos exemplaria Græca
Nocturnâ verſate manu, verſate diurnâ.

63. *Cultor enim juvenum.* | Bonis ac ſeduliis inſtitutionibus, ad virtutem & honeſtatem juvenes incitas ac formas. Quo laudabilius nihil eſt aut fructuoſius. Cic. 2. de divinat. cap. 4. *Quod enim*, inquit, *munus Reipublicæ afferre majus meliuſve poſſumus, quam ſi doceamus atque erudiamus juventutem?* Et Tuſcul. Quæſt. 2. n. 12. *Cultura animi Philoſophia eſt, quæ extrahit vitia radicitùs, & præparat animos ad ſatus accipiendos, eaque mandat eis, &, ut ita dicam, ſerit, quæ adulta fructus uberrimos ferant.*

Purgatas inſeris aures. | Poſtquam vitiis purgâſti, præcepta morum & virtutum ornamenta ingeris & conaris inducere in diſcipulorum animum, ſi modò culturæ patientem commodârint aurem, ut habet Horat. Lib. 1. Epiſt. 1. Namque ut eſt ibidem,

Virtus eſt, vitium fugere; & ſapientia prima,
Stultitiâ caruiſſe.

64. *Fruge Cleantheâ.* | Philoſophiâ Morali, quam Cleanthes Zenonis diſcipulus & ſucceſſor docuit, cum magna Athenienſium utilitate. Is, urgente inopiâ, noctu ſuam operam locabat tum hauriendæ aquæ, tum pinſendis panibus, ut liceret interdiu vacare ſapientiæ ſtudio, apud Zenonem, cujus etiam dicta deficiente papyro, boum oſſibus, ac teſtis inſcribebat. Improbo & pertinaci labore ſuperabat ingenii ſui tarditatem, quæ fecit aliquando ut ludibrium, aſinus vocaretur. Nec abnue ille, imò Zenonis ſarcinam ferre ſe po aiebat. Cùm verò aliàs probro illi ve retur, quòd timidus eſſet, at ideò, inq minùs pecco. Hæc & alia de Cleanthe Dio Laërt. Lib. 7. & Tull. ejus meminit, de tura Deorum, Lib. 1. num. 37. Item Va Maxim. Lib. 8. cap 7.

Petite hinc. | E philoſophia Stoïca, ve Cornuti diſciplina petite bene vivendi ratio & modum: *finem animo certum*, beatam tam, honeſtatem, virtutem, rectum ſtabile propoſitum: quod, ut ait Horat Epiſt. 1. Lib. 1.

Æquè pauperibus prodeſt, locupletibus æq
Æquè neglectum pueris ſenibuſque nocui
Et eodem Lib. 1. Epiſt. 2.

——Certum voto pete finem

75. *Miſeriſque viatica canis.* | Solatia & ſidia, quæ profint in ſenectute, quam quam non comitantur miſeriæ, inopia, dol &c. ad quæ ferenda faciliùs Philoſophia parùm juvat. Hinc M. Tull. Ciceronis co latio, item Boëtii.

Viatica. | *Viaticum* dicitur id omne ad faciendum iter opus eſt & neceſſar Undè innuit Perſius, nos velut peregrin vita hac, & ad aliquid aliud tendere. Laërtium Lib. 1. Bias Prieneus monet, viat ab adoleſcentia ad ſenectutem ſapientiam comparandum, quippe cùm ea ſola ſit veraque poſſeſſio. Et Tull. de Senect. ait, *Aptiſſima omninò ſunt arma ſenectutis exercitationeſque virtutum, quæ in omni tulta, cùm multùm diuque vixeris, mi afferunt fructus, non ſolùm quia nunquam runt, ne extremo quidem tempore ætatis (quam id maximum eſt) verùm etiam conſcientia benè acta vitæ, multorumque bene rum recordatio jucundiſſima eſt.*

Canis. | Id eſt, capillis caneſcentibus, contingunt ſeneſcenti; quanquam refert Lib. 7. cap. 2. Indos quoſdam in juv candido eſſe capillo, qui in ſenectute greſcat.

Cras hoc fiet. Idem cras fiet. Quid? Quasi magnum,
Nempe diem donas? Sed cùm lux altera venit,
Jam cras hesternum consumpsimus; ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulùm erit ultrà.
Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno
Vertentem sese frustrà sectabere canthum,
Cùm rota posterior curras, & in axe secundo.
Libertate opus est, non hâc ut quisque Velina

Illud faciam die crastina, inquis. *Crastinâ die idem facies*, inquam ego. *Ecquid? Concedes* mihi unam *diesculam* scilicet *velut* aliquid *grande? At quando illuxit dies postera, jam contrivimus cras hesterna* dies, *en aliud cras protrudit hos annos, & aliquantulum ulteriùs continuò erit. Tu enim quando* velut *rota posterior, & in altero axe converteris, incassum* tamen *prosequeris orbile licèt tibi proximum, & licèt volvens sese sub eodem temone. Libertas necessaria est, non illa* per quam *statim atque quilibet*

ANNOTATIONES.

66. *Cras hoc fiet.* | Fingit Persius ignavum aliquem adolescentem sibi respondere: etiam, verum est quod mones; at expecta paululùm, cras faciam, & sapientiæ studium amplectar; unum animo certum constituam, &c.

Idem cras fiet. | Instat Persius: atenim cùm illuxerit dies crastina, ô piger; facies & dices rursùm id quod mihi dicis hodie, quodque priùs facis. Lege S. August. Lib. 8 Confess. cap. 10. & 11.

Martial. Lib. 5. Epigramm. 59.

Cras te victurum, cras dicis; Posthume, semper.
Dic mihi cras illud, Posthume, quando venit?
Quàm longè cras istud ubi est, aut undè petendum?
Numquid, &c.

Cras vives? hodie jam vivere, Posthume, serum est.
Ille sapit quisquis, Posthume, vixit heri.

Quid? Quasi magnum, nempe diem donas? | Reponit ignavus juvenis, tantine est vel unam differre diem, quam & largiri dubitas?

67. *Sed cùm lux altera venit.* | Imò, inquit Persius, nec unâ die differre te volo. Sin autem crastinum expectas, nihil omninò facies; & pariter differendo, dies altera consumpta erit ac perdita.

69. *Egerit hos annos.* | *Egerit*, ab *egerere*. non ab *ago*: id est, expellit, emittit. Sensus est, una dies integros annos trahit procrastinando, exhaurit, absumit.

Horat. Lib. 2, Od. 18.

Truditur dies die,
Novæque pergunt interire Lunæ.

Et semper paulùm erit ultrà. | Erit semper paululùm temporis ultra illud crastinum, quod desisti. Quocirca consumes ætatem sensim senescendo: singulis diebus rogabis adhuc unam diem dumtaxat velut aliquid non magnum tibi donari, sic nunquam differre desines, donec oppressus annis, senio, doloribus, cùm Phrygibus serò sapiens, eas omnes miserias experiere, quas prædixi, & *tunc crassos transisse dies* frustra dolebis, &c.

70. *Nam quamvis prope te, &c.* | Priorem sententiam Persius confirmat à simili; quasi diceret: aspice in curru seu rheda binos axes uni temoni annexos, quibus suæ rotæ circumvolvuntur: quæro utrum rota posterioris axis & ordinis attingere aliquando possit rotam axis prioris? Minimè certè. Ita prorsùs dies hodierna non assequetur unquam crastinum illud, quo te sapere velle spondes & prædicas.

Prope te. | Dies enim hodierna crastinæ conjuncta est.

Temone sub uno. | Totum vitæ tempus diebus continuis comprehenditur: hodie & cras pariter se consequuntur, & uni vitæ spatio annectuntur, sicut temoni axis prior & posterior.

Temone. | *Temo* est lignum illud oblongum in curru, cujus extremitati jugum alligatur.

71. *Canthum.* | Circulus est ferreus, quo rotæ orbile seu curvatura cingitur ac munitur, & quo tota compages constringitur. Vox peregrina & Barbara, seu Afra, seu Hispana, quâ tamen velut receptâ in Latio utitur Persius, ut observat Quintil. Lib. 1. cap. 5. Ponitur hìc pro rota, per synecdochen. Sic & Martial. Lib. 14. Epigramm. 168.

Inducenda rota est, das nobis utile munus.
Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

72. *Cùm rota posterior curras, &c.* | Quandiu tu diem hodiernum agis, quo nondum vis mores corrigere, cui respondent axis secundus & rota posterior, nunquam attinges diem illum crastinum, quo statuis meliora, qui significatur per rotam priorem, quæ volvitur semper ante posteriorem, neque unquam attingitur ab ea quamvis ei proxima.

73. *Libertate opus est.* | Obstinatum in vitiis juvenem aggreditur Persius novâ quâdam &

Publius manumiſſus eſt, frumentum corruptum obtinet per teſſeram Velinam. Eheu veritatis vacui vos, *apud quos unica circumactio efficit Romanum! Ille eſt Dama, non mulio trium aſſium vappa, & lippus, & fraudulentus in exigua farragine.*

Publius emeruit, ſcabioſum teſſerulâ far
Poſſidet. Heu ſteriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit! Hic Dama eſt, non treſſis agaſo,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.

ANNOTATIONES.

ſubtili ratione, ſcilicet libertatis amore ac neceſſitate: & ex occaſione tractat eleganter & ſuè paradoxum illud Stoïcorum: ſolos ſapientes eſſe liberos: de quo & Tull. parad. 5.

Non hâc. | Ergone, ô Romani adoleſcentes, libertatem adeò jactatis, dum ſervi eſtis cupiditatum ac vitiorum? An vobis videmini ſatis eſſe ac verè liberi & ingenui, modò libertatem dumtaxat civilem poſſideatis, qualem ſibi vindicat oſtentatque ſervus heri vel hodie manumiſſus? Imo libertate animi opus eſt, nec aliter quiſquam liber & ingenuus cenſeri debet. Tertull. Lib. de Reſurrect. *Libertate opus eſt ad virtutem, inquit Perſius, non eâ quâ ſervi donantur, & aſcribuntur uni Tribuum, putà Velinæ.*

Ut quiſque Velinâ, &c. | Statim ac in libertatem aſſertus quiſque in aliquam è Romanis Tribubus tranſcribebatur, v. g. Eſquilinam, Palatinam, Velinam, tum jure publico gaudebat, & communibus civium emolumentis, qualis eſt annona, ſeu frumentatio. Triplex libertatis genus lege apud Alex. ab Alex Lib. 14. cap. 10.

Velinâ. | *Qui Velinum circa lacum habitabant, Romam tranſlati ſunt, & Velina Tribus numero aliarum acceſſit.* Vett. Gloſſ. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 17.

74. *Publius emeruit.* | Quaſi tempore ſervitutis exacto, libertatem merito ſuo conſecutus. Patroni ſui prænomen (ut fit) aſſumit, quod ſervi nullum habebant: & dictus v. g. Publius Licinius Velina. *Emeruit.* Metaph. à militibus, qui honeſtâ de cauſâ mittuntur domum, & immunes fiunt deinceps à bellando.

Scabioſum far. | Immundum, putre, gurgulionibus exeſum. Fortè intelligit panem aceroſum, ſordidum, caninum. Legunt alii, *ſcabroſum*, id eſt, aſperum, vile, præ vetuſtate rugoſum.

Teſſerulâ far poſſidet. | *Qui ex manumiſſione cives Romani efficiebantur, in numero civium Romanorum frumentum publicum accipiebant.* Vett. Gloſſ. & quidem gratis, ex lege lata à Publio Clodio Tribuno Plebis, Piſone & Gabinio Conſulibus, ut notat Pædianus ad Orat. Tullii in Piſonem. Scilicet annonæ Procurator magnam quotannis frumenti vim colligebat & erogabat iis pauperibus qui teſſeram ſeu notam antea datam repræſentarent, quâ cives Romanos eſſe conſtaret. In ea ſcribebatur nomen hominis & Tribûs, v. g. Publius Velina; id eſt à Velina Tribu. Caſaub. Teſſeram illam fuiſſe ligneam, nimirùm è liguſtris, colligere licet è Plin. Lib. 16. cap. 18. Teſſerarum & frumenti populo dati meminit & Suetonius in Auguſt. cap. 41 & 42. item in Domitiano. Vide Lipſium Elect. Lib. 1. cap. 8.

75. *Heu ſteriles veri.* | Quàm longè diſtatis ab eo quod verum eſt! Quam turpiter aberratis & allucinamini? Quàm veſtra vos fallit mens & opinio?

Quiritem. | Cives Romani à Quirino *Quirites* dicti. Hic abuſivè nomen hoc uſurpatur, ut notant vett. Gloſſ.

Una vertigo facit. | Manumiſſurus ſervum dominus coram Prætore eum ſiſtebat, mox in orbem circumactus dimittebat, ac ſuæ velut relinquebat poteſtati, his verbis: *hunc eſſe liberum volo.* Appian. Alex ab Alex. Lib. 4. cap. 10.

Plaut. Menœchm. Scen. 19.

Liber eſto, atque ito quò voles.

76. *Hic Dama eſt.* | Verùm enimverò, inquies, hic etſi modò ſervus fuit, at jam ſui juris eſt, & Marcus Dama appellatur. Vel, ut ait Autumnus non perperàm, hic ſervus eſt frugi, non ut cæteri, pravus & vilis.

Dama. | Servile nomen. Vide infrà, v, 161. ad vocem, *Dave.*

Horat. Lib. 1. Sat. 7.

..... Prodis ex Judice Dama Turpis.

Obſervat Caſaubonus inter nomina ſervilia fuiſſe quædam honeſtiora, à quibus liberi non abhorrerent, quamvis magna eſſet in nominibus apud Romanos ambitio. Hinc eſt quòd magnificè hic, *Dama* vocatur, & paulò pòſt repetitur, *Marcus Dama.*

Non treſſis agaſo. | Non eſt homo nullius pretii, aut induſtriæ, nec infimæ ſortis ac miniſterii, qualis jumentorum curator.

77. *Vappa, & lippus.* | Non corruptus & nequam, velut vappeſcens vinum: nec imperitus

Verteri

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Papæ! Marco ſpondente, recuſas
Credere tu nummos? Marco ſub Judice palles?
Marcus dixit, ita eſt: aſſigna, Marce, tabellas.
Hæc mera libertas: hanc nobis pilea donant.
An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere vitam
Cui licet ut voluit? Licet ut volo vivere: non ſim

Illum dominus circumagat, puncto circumactionis prodit Marcus Dama. Papæ! Marco ſatisdante, tu renuis committere pecuniam? Times ſub Marco Judice? Marcus affirmat, ſic ſe res habet: ô Marce, tabulis ſubſcribe. Illa eſt vera libertas: illam nobis concedit pileus. Eſtne aliquis alius ſui juris, præterquam ille, *cui fas eſt vitam ducere ad libitum.* At *mihi fas eſt vitam ducere ad arbitrium.* Numquid igitur *non ſuero.*

ANNOTATIONES.

ac animo cæcutiens, ſimilis ei qui lippos habet oculos & malè affectos.

Horat. Lib. 1. Sat. 1.

——— *Non ego avarum*
Cùm veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.

Et in tenui farragine mendax. | Neque eſt fraudulentus in minutis etiam rebus, & ex genere eorum qui jumentis quæ curant, pabula mentiuntur data, cùm tamen ea furto ſubripere ſoleant.

Farrago. | *Eſt*, inquit Feſtus, *quod ex pluribus ſatis, pabuli causâ datur jumentis.* Plin. Lib. 18. cap. 16. ait, ex Catone, idem olim fuiſſe quod ocymum. Varro, Lib. 1. de Re Ruſt. cap. 31. dicit eſſe pabulum, quo jumenta verno tempore purgantur & ſaginantur.

Virgil. Georgic. 3.

Tum demum craſſâ farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito.

78. *Verterit hunc dominus.* | Ex more & ritu manumiſſionis, de quo ſuprà.

Momento turbinis exit Marcus Dama. | Cùm primùm apprehenſus à domino ac rotatus fuerit: poſt circumactionem alioſque ritus legitimos, repentè fit ſui dominus, honore dignus & fide, imò & munerum capax.

79 *Marco ſpondente.* | Sæpè repetit hoc prænomen Satiricus, ironicè: quippe, ut habet Horatius, Lib. 2. Sat. 5.

Quinte, putà, aut Publî, (gaudent prænomine molles
Auriculæ.)

Imò & admirationem ironicam addit, *papæ!* Tam bono ſponſore ac ſtipulatore, an recuſas pecuniam credere? Scilicet Marco Damæ fidem derogas! *&c.*

80. *Marco ſub Judice palles?* | Cùm ſit vir probus & Judex integerrimus, tu nihilominùs times in judicium venire? Obiter hîc perſtringi corruptionem Romanæ Reipublicæ, apud quam fiebant judices etiam liberti, obſervat Caſaubonus.

81. *Marcus dixit.* | Αὐτὸς ἔφα: ut de Pythagora. *Aſſigna, Marce, tabellas.* | Subſcribe & ſigna tanquam teſtis rogatus. Scilicet apud Romanos adeſſe teſtamentis oportebat & ſubſcribere ac ſignare teſtes ſeptem, qui cives eſſent Romani, & puberes. Ut habetur Lib. 21. Paragraph. 1. D. de Teſtamentis

82. *Hæc mera libertas.* | Non alia ſanè eſt libertas, quàm ea, quâ licet prænomen aſſumere, pro alio ſtipulari, Magiſtratum adipiſci, teſtis eſſe, & fidem habere, quæ omnia ſunt negata ſervis! Hæc etiam Sarcaſticè.

Pilea donant. | Servi nudo capite, & promiſſis capillis incedebant: at cùm manumittebantur, raſo capite, inſigne libertatis pileum accipiebant in Templo Feroniæ Libertatis Deæ, Suprà Sat. 3. v. 105.

Heſterni capite induto ſubiere Quirites.

Plaut. Amphitr. Act. 1. Scen. 1. v. ult. *Exit Jupiter ut ego hodie, raſo capite calvus capiam pileum.* Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 12. ait excuſam à Bruto monetam, in qua pugionibus duobus erat impoſitus pileus, quibus ſignificaretur vindicata ferro libertas. Tit. Liv. Lib. 34. cap. 52. *Præbuerunt*, inquit, *ſpeciem triumpho, capitibus raſis ſecuti qui ſervitute exempti fuerant.* Cur autem manumiſſorum capita raderentur? *Qui liberi fiebant*, inquit Nonius, *eâ causâ calvi erant, quòd tempeſtatem ſervitutis videbantur effugere, ut nauſragio liberati ſolent.*

83. *An quiſquam eſt alius liber*, &c. | Etiam argumentari audet Marcus Dama, & ſyllogiſmo probare quod affirmavit, *hæc mera libertas.*

84. *Cui licet ut voluit?* | Genuina eſt libertatis definitio, è qua majorem propoſitionem conficit Marcus. Sic enim Tull. Parad. 5 Item Offic. 1. *Eſt poteſtas vivendi ut velis.* Deſumptum verò videtur è Laertio in Zenone, ubi ſic habetur: ἔστιν ἡ ἐλευθερία ἐξουσία αὐτοπραγίας. Et Epictet. apud Arrian. cap. 1. Lib. 2. & 4. ἐλεύθερός ἐστιν ὁ ζῶν ὡς βούλεται. Pergit Dama: *Licet ut volo vivere.* Et hæc eſt minor propoſitio. Ergo, inquit, *non ſim liberior Bruto?* Concluſio ſyllogiſmi.

Bruto liberior ? falsò concludis, ait ille Stoïcus, habens *aurem purgatam acri aceto. Cætera* quidem *illa admitto,* sed *apage* tuum, *hoc licet, &, ut volo.* Verùm enimverò *ex quo meus prodii à Prætore,* per *virgam, quare non mihi licitum sit quicquid placuit arbitrio* meo, *excipio si Masurii scriptura rubra aliquid prohibet ?*

Liberior Bruto ? Mendosè colligis, inquit
Stoïcus hic, aurem mordaci lotus acero.
Hæc reliqua accipio ; licet illud, &, ut volo,
tolle.
Vindictâ postquam meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat jussit quodcumque voluntas,
Excepto si quid Masurî rubrica vetavit ?

ANNOTATIONES.

85. *Liberior Bruto ?* | M. Junius Brutus Rempublicam Romanam à Regum servitute ac Tyrannide vindicavit, pristinam libertatem restituit, ejusque firmandæ causâ, nec propriis pepercit filiis, quos ei insidiantes necavit. Tit. Liv. in fine Lib. 1. & initio Lib. 2. Valer. Maxim. Lib. 5. cap. 8. Flor. Lib. 1. cap. 9.

Mendosè colligis. | Redarguitur M. Dama, ejusque syllogismus retexitur, hoc ferè modo: transeat propositio: ea quidem benè intellecta certa est. Negatur assumptio ; quam tamen ille mox asserere conabitur. Vide infrà errorem syllogismi.

86. *Mordaci lotus aceto.* | Instructus morali disciplinâ severiori ; vel acri judicio simul & dialecticâ. Nam, ut ait Cicer. 3. de Finibus cap. 3. *Stoïcorum subtile fuit vel potius spinosum disserendi genus.*

87. *Hæc reliqua accipio,* &c. | Admitto libertatis definitionem in propositione contentam, inquit Stoïcus : non verò cætera. Legunt alii, *Hoc reliquum accipio : licet illud, &, ut volo, tolle.* Alii restituunt, nec sine probabili ratione, *Hæc reliqua accipio : licet, ut volo, vivere, tolle.*

Licet illud, &, ut volo, tolle. | Assumptionem ut falsam amove : hanc ego respuo, & paucis evincam, te non vivere ut vis, & ut libet, nec tibi licere quod optas & quod placet ; tu enimverò potiùs ageris & raptaris quocumque trahunt te cupiditas, libido, aliaque vitia. Undè servum te contendo, liberum pernego.

Horat. Lib. 2. Sat. 7.

Tu mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber ? Sapiens, sibique imperiosus.

Tull. Parad. 5. *Improbos non ita dicunt esse servos ut mancipia, quæ sunt dominorum facta nexu, aut aliquo jure civili : sed, si servitus sit, sicut est obedientia fracti animi & abjecti, & arbitrio carentis suo, quis neget omnes leves, omnes cupidos, omnes denique improbos esse servos ? An ille mihi liber videatur, cui mulier imperat, leges imponit, vetat quod videtur,* &c.

88. *Vindictâ postquam,* &c. | M. Dama necdum advertens paralogismi sui vitium & errorem : seque à Stoïco vapulare, ob æquivocam libertatis acceptionem, pergit argumentari porrò à libertate corporis ad animi libertatem : quocirca non sine ludibrio excipitur.

Vindictâ. | *Virga est, quâ manumittendi à Prætore in capite pulsantur, ideò dicta, quod eos vindicat libertati.* Vett. Gloss. Titus autem Livius Lib. 2. cap. 5. ita nuncupatam ait à Vindicio servo, qui primus libertate simul & civitate donatus ob detectam conjurationem. Hinc verò sancitum, ut quoties servus aliquis manumitteretur, caput ejus baculo tangeretur, in memoriam conservatæ Populo Romano per servum libertatis.

Meus à Prætore recessi. | Mei juris factus sum, liber & civis Romanus. Prætor enim servi caput virgulâ feriens pronunciabat, *esto liber* : porrò qui vindictâ manumissus, is unà cum libertate civitatem Romanam consequebatur. Tit. Liv. locis jam citatis. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 10. &c.

89. *Cur mihi non liceat,* &c. | Adverte arrogantiam & superbiam in verbis Marci Damæ.

90. *Excepto si quid,* &c. | Excipio illa, quæ legibus & jure sunt vetita.

Masurî. | *Masurius hic Sabinus Legis Consultus fuit.* Vett. Gloss. Eques erat Romanus, Tiberii Imperatoris tempore doctrinâ clarus ; cæterùm valdè pauper. Ejus meminit Agellius Lib. 14. cap. 19. & alibi. Apud Athenæum Lib. 14. ut vir longè optimus & sapiens, legumque Interpres eximius celebratur.

Rubrica. | Quid propriè sit *Rubrica*, dixi Sat. 1. *Rubricas vocari minium quo tituli legum annotabantur,* aiunt hîc veteres Gloss. & Turneb. Lib. 4. cap. 5. scilicet ob similem colorem rubeum.

Juvenal. Sat. 14.

.....Perlege rubras Majorum leges.

Neque verò legum tantùm, sed & omnium quæ scribebant olim, tituli, capita & initia rubra erant, seu minio seu purpurisso notata. Patet ex Ovid. Trist. Lib. 1. Eleg. 1.

Disce

Diſce ; ſed ira cadat naſo, rugoſaque ſanna,
Cùm veteres avias tibi de pulmone revello.
Non Prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atque uſum rapidæ permittere vitæ.

Accipe ; at à naribus tuis recedat indignatio, & irriſio rugis notata, quando expungo tibi de corde antiqua deliria. Ad Prætorem non pertinebat inſanis concedere ſubtilia officia in rebus, & donare poteſtatem vitæ præcipitis.

ANNOTATIONES.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur. Et Martial. Lib. 3 Epigramm. 2.

Et cocco rubeat ſuperbus Index.

Quod autem hîc Caſaubonus de cera miniata comminiſcitur, non perperam videtur reprehenſum à Marcilio, qui notat eam ſignationi non ſcriptioni idoneam. Quid autem ? Viro ſir occinere non veretur cum Satirico, *Diſce: ſed ira cadat.* Certè ſavet Critico adversùs Criticum Vitruvius Lib 9. cap. 3. ubi ait Democritum annulo ſignare ſolitum ea quæ exſpectus eſſet, cerâ ex milto, id eſt, minio, ſeu cerâ miniatâ. Nam ut habet Plin L. 33. cap. 7. *Miltos Græci vocant minium.* Quid ſit etiam cera miniata, & quod notationi & cenſuræ utilis eſſet, non ſcriptioni, apertè declarat Tullius ad Atticum. Sic habet Lib. 16. Epiſt. 11. *Noſtrum opus tibi probari lætor, ex quo antè ipſe ſuiſti, quæ mihi florentiora ſunt viſa judicio tuo. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam.* Et Lib. 15. Epiſt. 14. adhuc apertiùs, cùm ait : *Iis literis, ſcriptis, me ad συντάξεις dedi, quæ quidem vereor ne miniatulâ cerulâ tua pluribus locis notanda ſint.*

91. *Diſce ; ſed, &c.* | Aſſumptionis probationem refellit Philoſophus Stoïcus, ſimul verò Damam orat, ne iraſcatur, dum aperiet ipſi fortaſſe non placituras veritates: cæterum ne pudendum putet in re tam ſeria.

Ira cadat naſo. | Theocritus iratum Pana ſignificare volens, in ejus naſo bilem ſedere ait, Idyll. 1. χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Plaut. Amphitr. Act. 4. Scen. 3. *Vetuſtum adagium : Ames & mora bilem in naſum conciunt.*

Rugoſaque ſanna. | Ridentis naſus oſque corrugari ſolent. *Sanna*, inquit Nonius Marcellus, *os diſtortum cum vultu.* Vide Sat. 1. ad ea verba, *poſtica occurrite ſannæ.*

92. *Veteres avias.* | Aniles fabulas, opiniones falſas, errores, quales vetulæ filiis ac nepotibus sæpè ſuggerunt: quales & fortè de libertate tua pridem tua tibi inculcavit. Explicant alii vanam ac ventoſam nobilitatis opinionem, qualem ferè habebant Romani, & arrogantiam, cujus in pulmone ſedes.

De pulmone revello. | Hæc licèt radicitùs inhæreant cordi & animo tuo, ſi tamen extirpari queas & expungi, etiam cum aliquo dolore tuo ; docebo te diſtinguere civilem libertatem communem quidem omnibus, à libertate animi quæ ſoli propria eſt ſapienti. Ergo attende.

93. *Non Prætoris erat*, &c. | Quærebas modò, ô Marce, cur libero tibi ac civi Romano non liceat, &c. En diſce : Prætor quod ſui fuerat officii præſtitit ſanè, jus Quiritium dedit, à domini poteſtate vindicavit. Sed liberare te à nexu & ſervitute cupiditatum ac vitiorum, penès eum non erat. Hoc verò ſola præſtat Philoſophia.

Stultis. | Apud Stoïcos : *Stulti omnes ſervi* : Item, *Inſaniunt omnes præter ſapientem.*

Dare tenuia rerum officia. | Dare tibi non potuit ſcientiam rerum benè agendarum, *rectè facta*, κατορθώματα, *quæ omnes numeros virtutis continent*, ut ait Tullius 3. de Finibus, num. 24.

Tenuia. | Minuta certè & ſubtilia, eoque difficilia. Ariſtoteles 2. Ethicor. *Quemadmodùm non cujuſque eſt invenire centrum circuli, ſed tantùm Geometræ : ſic nec aſſequi virtutis mediocritatem, nec ad eam pertingere poteſt, niſi ſapiens :* Deinde per ſingulas rerum, temporum, perſonarum differentias videre *quid deceat, quid non*, ut ait Horatius ad Piſones. dijudicare ſpecialia viri boni officia, in his etiam aliquando laborant vel ſapientiſſimi, Ergo Maſurii rubrica, leges, oſtendunt quidem graviora & grandia peccata, atque officia : verùm *tenuia* iſta, de quibus dixi, & quibus tota fermè vita honeſta continetur, minimè.

94. *Atque uſum rapidæ permittere vitæ.* | Te tibi relinquere, idoneo, velut ac perito τῶ ἀνέχειν καὶ τῶ ἀπέχειν ; diſcernere rectum vitæ rerumque uſum, quid fugiendum, quid indulgendum tibi & aliis, nihilque optare, nihil metuere, niſi ex rationis præſcripto. Hæc lubrica quidem, rapida, ardua ſunt : hæc non confert una Prætoris vertigo, & brevis circumactio ; ſed longa ſedulaque Magiſtri morum inſtitutio. Is certè poſtquam in omni virtutum genere diu te exercuerit & affectibus pugnârit, te tibi permittere poteſt, veréque liberum per omnia pronuntiare ; Non item Magiſtratus, aut Prætor.

Sambucam

Baculæ procero faciliùs accommodabis citharam. Ratio repugnat, & clàm in aurem insusurrat, ut licitum non sit agere illud, quod faciendo quispiam corrumpet. Jus commune hominum & natura complectitur istam legem,

Sambucam citiùs caloni aptaveris alto.
Stat contrà ratio, & secretam garrit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,

ANNOTATIONES.

95. *Sambucam citiùs*, &c. | Faciliùs sanè fuerit efficere ut agrestis servus, qui nec Musicam didicit, nec citharas vidit, eas ex arte pulset, quàm facere ut Dama rationem sequatur, & tenuia rerum officia nôrit, & præster. Proverb. *Asinus ad lyram:* Item, *Sambucam caloni.*

Sambucam. | Vox Syriaca, inquit Casaubonus. Galli harpam vocant, Turneb. Lib. 20. cap. 1. Latini Græcique lyram & citharam, item nablum seu nablium. Musicum est instrumentum triangularis formæ. Athenæus Lib. 4. cap. 23. Sambucam lyrophœnicem vocari ait, ejusque inventorem fuisse Ibycum Rheginum. Et Lib. 14. cap. 8. acutum esse ejus sonum, fidibus quatuor tensum primò fuisse. Et cap. 9. ejusdem Libri, sambucâ primum usam fuisse Sibyllam, atque ita vocatam à Sambyce quodam. Casaub. in Athen. *Certum est*, inquit, *Vetustissimos Orientis populos eo organo esse usos: inde transit ad Græcos & res & nomen.* Ejus instrumenti musici meminerunt Propheta Daniel cap. 5. Vitruv. Lib. 6. Spartianus in Adriano, &c. Est etiam *Sambuca* belli instrumentum, quod funibus intenditur, ut chordis cithara: undè nomen. De eo Vitruv. Lib. 10. Plutarc. in Marcelli Vita. Polyb. Lib. 8. Lipsius Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 6. Vegetius & alii. Scilicet, è turre prope urbem obsessam extructâ, trabs ingens funibus ac trochleis ad muros laxata, erat pro ponte, & per eam transeuntes milites urbem invadebant. Athenæus loco mox citato Lib. 14. cap. 8. ejusdem meminit, aitque *Sambucam*, esse machinæ bellicæ genus oppugnandis urbibus idoneum, hostium mœnibus duabus suculis admoveri, & cùm erectum fuerit, simile esse navium scalis foras projectis & expansis: Romanorum esse machinam, Denique fabricam ejus & formam inventam esse ab Heraclide Tarentino.

Caloni. | *Calo* servus militis, cui vallum defert & ligna, Gracè κᾶλα, vel ex eo dictus quòd ligneam clavam gereret. Festus, Servius. Lignatores Athenæus *Calones* vocat, ceu καλοφόρους, Horat. Lib. 1. Epist. 14. *Invidet usum Lignorum tibi calo.*

Aptaveris. | Priùs inserueris crassis manibus hominis agrestis ineptique, licèt graciles & agiliores digiti manusque desiderentur tangendi scitè ejusmodi instrumentis, hoc, inquam, prius feceris, quàm, &c.

Alto. | Prægrandis staturæ, qualis in Colonis amatur, magnæ molis homines sæpè barbari ac soluti. Aristoteles in Physiognom. ὅτι ἀγχίνοοι μεγάλοι βραδεῖς. Homerus Ulyssem staturâ brevis & prudentiæ magnæ exhibet, Ajacem verò procerum & stolidiorem: undè Apuleius Lib. 10. *Præfertur Ulyssis modicus Ajaci maximo.*

96. *Stat contrà ratio.* | Debent enim fabri de fabri tractare, de bobus arator narrare, nec ultra crepidam sutor, nec quivis alter ultra quam didicit artem. Cic. Tusc. Quæst 1. Athenæus Lib. 8. cap. 10. refert Stratonicum Citharœdum Regi Ptolemæo de citharisandi arte ambitiosè disputanti respondisse: *ô Rex, alia est sceptrum, aliud plectrum.*

Et secretam garrit in aurem. | Intùs in animo suæ indolis conscio reclamat, monetque Damam semper esse Damam, & servo servum, abjectum, nequam fore semper animum. Altiùs interpretationem promit Casaubonus an & veriùs? Nimirùm Philosophiæ Stoicæ austera ratio clàm admonet, quia apud plebem & Proceres malè accipitur, suis volentes & dulgere cupiditatibus, quod illa vetat. Ut non nisi subtimide agit, suaque clàm propalat dogmata.

Garrit. | Legunt alii, *Gannit.* Propriè gannunt aves, vulpes autem & canes ganniunt, dum levibus susurris quasi gemunt.

97. *Ne liceat facere*, &c. | Ut nemo sibi ingata tentet. Aliàs enim, quod ait Persius, *vitiabit agendo.* Quod quidem semper accidit imperitis. Pingere aggrediatur faber, lapidem secare & aptare rusticus, hortum & florum areolas disponere statuarius; plus nocebit eorum opera, quàm juvabit: imò alter alterius operi bene inchoatum disperdet.

98. *Publica lex hominum*, &c. | Expositio superioris sententiæ. Hoc est, id non continet Tabrica Masurii, nec scriptâ, sed nata lex nobiscum, adeòque in hoc consentiunt omnes homines, quod & naturæ lumen ostendit, & jure gentium cautum est.

Ut teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis helleborum, certo compeſcere pun-
cto
Neſcius examen; vetat hoc natura meden-
di.
Navim ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis; exclamet Melicerta, periſſe
Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo

ut ignorantia impotens abſtineat ab actionibus ſibi prohibitis. Si helleborum miſces, imperitus ſiſtere ſtateram debito termino, ratio medicinæ id prohibet. Si agricola ocreatus ſibi navim poſtulet regendam, *non cognoſcens Luciferum*, ſtatim *Melicerta exclamabit, nullum* jam *pudorem eſſe in rebus. An* verò *diſciplina tibi contulit vitam agere*

ANNOTATIONES.

99. *Ut teneat vetitos*, &c. | Ut quiſque abſtineat à moliendo eo opere, quod agendo ac tentando vitiare continget, ob inſcitiam rei, ob imperitiam, adeòque impotentiam ejus præſtandæ.

100. *Diluis helleborum.* | Exemplis confirmat Stoicus quod dixit. Si pharmacum & periculoſum quidem, quale eſt helleborum, temperare velit ac præparare quiſpiam Medicæ rei ignarus: adversùs eum clamat lex medendi.

Helleborum. | Herba eſt medicinalis, de qua jam antè non ſemel. Vide Gell. Lib. 17. cap. 15. Et Plin. 25. cap. 5. ubi recenſet hellebori ſpecies, vim, uſum.

Certo compeſcere puncto neſcius. | *Non ad trutinam, ſed ad ſtateram retulit, quæ punctis & unciis ſignatur*, Veteres Gloſſ. Eſt enim ſtatera, libra ſine lancibus.

Certo puncto. | Habitâ diligenter ratione morbi, naturæ viriumque ægrotantis, item medicamenti ſeu pharmaci, ut certâ menſurâ & proportione, certo pondere miſceatur ac detur, alioqui nociturum.

101. *Examen.* | Jam diximus eſſe in ſtatera ſtylum qui eodem vergit quo pondus inclinat, indè & pro regula eſt.

Natura medendo. | Vel ars quæ eſt imitatio naturæ; potiùs vis & natura medicinæ. Vult enim naturæ ordo, ut fiant omnia ritè ac ſcitè, quod rudes & imperiti præſtare nequeunt.

102. *Navim ſi poſcat*, &c. | Alterum exemplum ab imperito rei nauticæ, Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Navem agere ignarus navis timet, &c.

Peronatus. | Indutus peronibus, qui ruſtici calcei ſunt è crudo corio, vel è pellibus, qui ſupra genua protenduntur ad arcendum lutum, nives, imbres.

Virgil. Æneid. 7.

——Veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituêre pedis, crudus tegit altera pero.

Juvenal. Sat. 14. v. 186.

Nil vetitum feciſſe volet quem non pudet alio
Per glaciem perone tegi, qui ſummovet Eurос
Pellibus inverſis.

103. *Luciferi rudis.* | Ignorans aſtra cuivis nota, qualis eſt φόσφορος, ſeu ſtella Veneris, quæ manè Lucifer, veſpere Heſperus vocatur. Nautis certè neceſſaria Aſtrologiæ cognitio, imprimis olim, quando nonniſi ad aſtra noctu navigabatur; at nunc id facilius multò, opertis etiam tempeſtate ſideribus, ad acum magnete illitam à paucis inventam ſæculis.

Virgil. Æneid. 3. de Palinuro noctu ſurgente.

Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo,
Arcturum, pluviaſque Hyadas, geminoſque
Triones,
Armatumque auro circumſpicit Oriona.
Poſtquam cuncta videt cœlo conſtare ſereno,
Dat clarum è puppi ſignum, &c.

Melicerta. | Deus marinus, qui & Palæmon, & Portunus, eò quòd portubus præeſt. Lege Ovid. Metamorphoſ. 4. Fab. 13.

De eo ſic Virgil. Georg. 1.

Votaque ſervati ſolvent in littore nautæ
Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Huic Iſthmii ludi magnis ſumptibus à conventu totius Achaiæ fieri conſueverant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8. Fabulam ejus perſtrinxit Sanctus Cyprianus cùm dixit, *Melicerta & Leucothea præcipitantur in maria, & fiunt poſtmodùm maris Numina.*

Periſſe frontem de rebus. | Frons pudoris ſedes.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

——Clament periiſſe pudorem
Cuncti penè Patres.

104. *Tibi recto vivere talo ars dedit?* Age verò, Marce Dama, dic an didiceris ὀρθοπορεῖν, *recto ire pede*: id eſt, benè agere in omnibus, nulla viri probi officia prætermittere; Metaphora ab iis, quibus pedes obtorti aut claudi, nec rectè poſſunt incedere.

Horat. Lib. 2, Epiſt. 1. jam cit.

Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

Talo. | Pars ima pedis *talus*, ſive os, quod juxta calcaneum, & ad pedis juncturam.

Ars

calce directâ? An *etiam nôsti discernere imaginem veritatis, & an aliqua* species *tinnitum edat absurdum, ære sub auro latente?* Numquid obſervâſti *tum qua sectanda essent, tum qua aliàs fugienda*, atque *illa primò signâsti cretâ, deinde hæc carbone? Esne moderatus in desideriis, frugali domo, suavis erga familiares*; ut *modò claudas, modò aperias horrea: & queas transilire numisma in cœno defixum, & avidus non sis deglutire salivam Mercurii?*

Ars dedit? Et veri ſpeciem dignoſcere calles,
Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro.
Quæque ſequenda forent, & quæ vitanda viciſſim;
Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notâſti?
Es modicus voti, preſſo lare, dulcis amicis;
Jam nunc aſtringas; jam nunc granaria laxes;
Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum;
Nec glutto ſorbere ſalivam Mercurialem?

ANNOTATIONES.

105. *Ars.* | Philoſophia, quæ vitæ magiſtra, lex, regula, paſſim vocatur, & rectè agendi præcepta continet.

Veri ſpeciem dignoſcere calles. | Quandoquidem primus ad ſapientiam gradus eſt cognitio honeſti, dic utrum optimè nôris diſcernere ſimilitudinem veri, ſpeciem falſam ab ipſo vero, id quod eſt honeſtum, ab eo quod videtur. Nam ut ait Ovidius:

Et mala ſunt vicina bonis, errore ſub illo,
Pro vitio virtus crimina ſæpè tulit.

Et Horat. ad Piſones.

Decipimur ſpecie recti.

106. *Ne qua ſubærato, &c.* | Ne ulla ſubſit hypocriſis, adeòque mera ſit boni ſpecies, non ipſum bonum aut verum. *Subærato*: ſimilitudo à nummo adulterino, in quo ſub aliqua auri ſuperficie æs abſconditum, aut cum auro confuſum tinnitu probatur; dignoſcitur autem ex ſonitu rauco & abſurdo.

Mendoſum tinniat. | Sic enim virtus vera *ſolidum crepat*, falſa verò *malignè reſpondet*, ut antè Perſius dixit. *Tinniat*, propria vox metallis, quorum exprimit ſonitum, quando pulſantur.

107. *Quæque ſequenda, &c.* | Hi duo ſunt vitæ honeſtæ cardines, declinare à malo, & facere bonum.

108. *Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notâſti.* | Quod malum damnâſti, quod bonum approbâſti. Vide Sat. 2. v. 1. Ubi fuſè egimus de lapillis nigris & albis. Pythagoras dicebat ea quæ candidi eſſent coloris, ad naturam boni pertinere; quæ verò atra & nigra, ad naturam mali.

109. *Es modicus voti.* | Alii Codices habent, *Et modicus voti.* Perinde eſſe videtur, id eſt, ſi paucis es contentus, & parva poſtulas à Diis, non qualia ſtulti & avari, de quibus Sat. 2. *Si*, ut ait Plautus, *eſt animus tibi modicus, continens, ambitionis expers.*

Preſſo lare. | Rebus domi anguſtis, tuâ tamen ſorte contentus: vel meliùs, frugalis in victu, veſtitu, ſupellectile, ſine luxu, ſine luxuria.

Dulcis amicis. | Benignus, facilis, non durus, tetricus, aſper, ſuperbus.

110. *Jam nunc aſtringas.* | Si is es qui modò te contineas & coërceas, cum ratione parcus & moderatus, ut nec prodigus ſis, nec videaris ambitioſus.

Jam nunc granaria laxes. | Modò liberalitatem exercere noveris, ſumptuoſus & magnificus cùm res poſtulat: aperiendo velut & exponendo quibuſlibet opes tuas, arcam, horrea, in quibus frumentum, &c.

111. *Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum.* | Si pecuniæ & avaritiæ contemptor, obvium & objectum in itinere nummum ſponte relinquas, ita ut puerorum ludibrium non incurras. Nimirùm ut nunc interdum, ſic & olim pueri in via publica nummum clavo humi figebant, vel exponebant in luto projectum quaſi, funiculo verò alligatum non ſine jocis retrahebant, ſi quis prætereuntium æris ſplendore allectus ac deluſus colligere attentaret, Horat. Lib. 1. Epiſt 19.

In triviis fixum qui ſe demittit ob aſſem.

Et Lib. 2. Ode 2.

Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

112. *Nec glutto ſorbere.* | Si nec es plus æquo lucri cupidus: Si congerendis, datâ occaſione, nummis non inhias avidior, ſicut guloſus epulis lautioribus devorandis.

Salivam Mercurialem. | Mercurius lucri præſes, & Deus, ut innuit Plautus in Prologo Amphitr. Hinc cupiditas lucri dicitur *ſaliva Mercurialis*, metaphorâ ductâ à guſtu, quia cùm objiciturcibus palato jucundus, catilloni præſertim & guloſo, ſuboritur ſtatim & affluit ad linguam ejus ſaliva, ex appetitu lautitiarum, eamq; ſorbet, & quaſi ſpe jam præ cipitaç devorat, delicatiores cibos.

Hæc

Hæc mea ſunt, teneo, cùm verè dixeris; Eſto
Liberque ac ſapiens, Prætoribus ac Jove dextro.
Sin tu, cùm fueris noſtræ paulò antè farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus
Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem;
Quæ dederam ſuprà, repeto, funemque reduco.
Nil tibi conceſſit ratio: digitum exere, peccas.

Quando verè pronunciaveris, mea ſunt iſta: hæc *poſſideo:* Tum *ſis & tui juris, & ſanâ mente, Prætoribus & Jove faventibus. At quandoquidem aliquantum anteà tu fuiſti conditionis noſtræ, ſi conſervas* adhuc *cutem antiquam, & facie excultus retines vulpeculam doloſam ſub corde corrupto*, ego à te *repoſco* ea *quæ mox attribuebam, & funiculum retraho. Sapientia nihil tibi contulit:* ſi vel *digitum extendis, facis peccatum.*

ANNOTATIONES.

113. *Hæc mea ſunt, teneo, &c.* | Cùm verum fuerit te virtutes eas habere, quas modò enumeravi, teque parem eſſe calcandis vitiorum aſſilientium motibus ac lenociniis: tum certè pronunciandus eris verè liber, imò & ſapiens: nunquam autem ſecùs.

114. *Sapiens.* | Quos ſapientes appellant Latini, homines nimirùm rerum præſtantiſſimarum cognitione claros, ut ait Tullius: hi vocabantur Græcis Philoſophi, Gallis Druidæ, Perſis Magi, Sacerdotes Ægyptiis, Indis Gymnoſophiſtæ, Aſſyriis & Babyloniis Chaldæi, Judæis Prophetæ.

Prætoribus ac Jove dextro. | Prætore libertatem corporis ſeu civilem largiente, animi verò Jove qui liberator nuncupatur, & cujus è cerebro Minervam, id eſt, ſapientiam prodire fabulantur.

115. *Sin tu, cùm fueris, &c.* | Verùm enimverò cùm fueris paulò antè nequam, peſſimus; an factus ſis derepentè optimus? Numquid cum libertate civili nuper acceſſit & ſapientia ſingulari quodam Jovis beneficio, ſine labore, ſine ſtudio?

Farinæ. | Metaphora à panibus, quibus ineſt idem ſapor, idem color, & paria omnia, ex eadem farina factis.

Noſtræ. | Per modeſtiam, inquit Caſaubonus, ait, *noſtræ*. Alii interpretantur ſic: tu modò vitioſus, quemadmodùm & nos, antequam per Philoſophiæ Stoïcæ acetum purgaremur.

116. *Pelliculam veterem retines.* | Mores, ut olim, improbos necdum exuiſti. Vel alludit ad ſerpentes pellem vere novo deponentes: vel ad Æthiopes colorem non mutantes.

Fronte politus. | Externâ quidem ſpecie bonus, modeſtus, honeſtus, comis.

117. *Aſtutam vulpem.* | Pravam indolem ſervas ac retines, vafer ut antè, verſipellis, doloſus, ſimilis vulpi, cui aſtutia, ut audacia leoni attribuitur.
Horat. ad Piſones.
Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.

Vapido ſub pectore. | Metaphora à vino corrupto, quod vappa dicitur, cujus & vapores tetri & graviores. Perperàm aliqui legunt, *pavido.*

118. *Quæ dederam ſuprà.* | Nimirùm ut eſſes liber ac ſapiens. Hæc enim nonniſi ſub conditione tibi largiebar.

Repeto. | Placet nonnullis, *relego*, quorſum verò, haud patet.

Funemque reduco. | Alluſum volunt ad Græcorum puerilem ludum neſcio quem, per funiculorum intentionem & attractionem, Ariſtot. σπαρτίων ἀνάτασιν. Sed quid opus? σπαίρειν, ἑλκυσίνδαν, διελκυσίνδαν relinquamus Heſychio, Euſtathio, & Julio Polluci, Lib. 9. cap. 7. Magis ad rem, ut videtur, dixerimus, & ad mentem Perſii eò propiùs quo ſimpliciùs: funem ſervitutis, quem videbar exemiſſe, rurſùm injicio, ut priùs innexum traho, ſervum te & Damam pronuntio. Aut certè metaphora eſt à beſtiis vel etiam aviculis, quas cùm aufugere & avolare tentant paulò longiùs, funiculo innexas revocamus.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 10. pecuniam ſervire oportere ſic edicit:

Tortum digna ſequi potiùs, quàm ducere funem.

119. *Nil tibi conceſſit ratio.* | Sapientia nihil tibi de ſe aut de ſuo conceſſit, ut ex ratione poſſes agere, proindeque malè & perperàm agis omnia.

Digitum exere, peccas. | Leviſſima quævis actio tua peccatum eſt, & grave quidem. Æqualia quippe ſunt peccata omnia apud Stoïcos.

Digitum exere. | Epictet. Enchirid. *Vel digitum vetatur extendi temerè.* Quò ſanè reſpexit Perſius, & ſatis contextus probat & ſenſus, ut mirer non paucos, poſt veteres Gloſſ. excurriſſe ad gladiatorum morem, qui victi veniam à populo precabantur, digitum exerendo. *Digitum exere*, id eſt, fatere te victum à vitiis, inquiunt illi Interpretes plus æquo ſagaces. At quæ eſſet conſecutio, quod addit Perſius, *peccas?* Verùm quibus inſanire libet, his & licèat.

Quid verò est ita exiguum? At omni thure non obtinebis, ut dimidia virtutis uncia maneat in insanis. Non licet ea conjungere: & quandoquidem fueris alioqui fossor, ne quidem ad tres duntaxat modos Bathylli Satyri ritè saltaveris. At ego sum liber. A quo tibi concessum illud usurpas, tot rebus obnoxius?

Et quid tam parvum est? Sed nullo thure litabis,
Hæreat in stultis brevis ut semuncia recti.
Hæc miscere nefas; nec cùm sis cæterà fossor,
Tres tantùm ad numeros Satyri moveare Bathylli.
Liber ego. Undè datum hoc sumis, tot subdite rebus?

ANNOTATIONES.

120. *Et quid tam parvum?* | Reponit M. Dama, itane verò peccarem, tam simplici & levi actione?

Sed nullo thure litabis. | Ita est, ut dixi, inquit Stoicus: nec omni thure, votis omnibus ac sacrificiis impetrare posses, ut aliter se res habeat: utque, *&c.* infrà mox.

Litabis. | Vide Sat. 2. v. ultimo.

121. *Hæreat in stultis*, &c. | Ut qui non sapit omninò, vel minimam habeat sapientiæ virtutisque particulam. Nam, quisquis sapiens non est, stultus est: & virtutes omnes adeò sunt connexæ, ut aut habeas omnes necesse sit, aut nullam: duo Stoicorum dogmata sunt. Laërt.

122. *Hæc miscere nefas.* | Servire vitiis, simul & animi libertate frui, nefas est. Sapientiæ & stultitiæ consortium nullum. Stultefacis omnia, si non sapienter. Si sapis, liber es: si stultus es, eris etiam continuò servus. Hæc omnia Stoicè admodùm. Vide Tull. in Paradox.

Nec cùm sis cæterà fossor, &c. | Illustrat & confirmat à simili.

Cùm sis fossor. | Tam longè abes à sapientia & vera libertate, quàm rudis & rusticus *fossor* à scita saltatione: *fossor*, inquam, terræ fodiendæ, colendæque totâ vitâ addictus, nullius rei cæteroquin peritus.

122. *Tres tantùm ad numeros.* | Si fueris stupidus agricola, non modò perfectè saltare non poteris, sed nec duas aut tres pedum scitè dimensiones exequêre, quippe modulationis ignarus, Musicæ modos ac numeros quî posses gesticulatione & saltatione æmulari & exequi, quod vix ex arte facit & perfectè artis peritus? Sic igitur, cùm sapientiæ nihil habeas, nec movere digitum sapienter & ex ratione potes.

Ad numeros. | Tullius Paradox. 3. *Histrio si paulò se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior aut longior, exsibilatur & exploditur: in vita, quæ omni gestu moderatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba, te peccare dices? Poetam non audio in nugis, in vitæ societate audiam civem, digitis peccata dimetientem sua?* &c.

Satyri. | Pedibus tam agilis, ut *Satyrus* esse videatur. *Satyrorum* nempè Deorum agrestium caprinis pedibus, villoso corpore, lascivientes motus imitabantur in Scena Pantomimi. Virgil. Eclog. 5.

Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.

Horat. ad Pisones.

Mox etiam agrestes Satyros nudavit.

Et Lib. 1. Epist. 1.

Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.

Ex occasione loci hujus Horatiani suspicatur Casaubonus legendum esse, *Satyrum*, hoc loco Persii: ut sensus sit, *moveare Satyrum*, id est, motu corporis & saltatione exhibeas & æmuleris Satyrum saltantem scitè & agilitate summâ. Quasi verò Persius debeat esse perpetuus ubique & passim Horatii imitator, ac veluti servum pecus. Maneat igitur *Satyri*, donec mutandi ratio major afferatur.

Moveare. | Id est, saltationem numerosam præstes; nam, *moveri*, pro *saltare*, ponitur, ut probant loci Cic. Parad. & Horat. Epist. 2. Lib. 2 mox citati. Adde Horat. ad Pisones.

Ut festis matrona moveri jussa diebus.

Bathylli. | Hic fuit Pantomimus Alexandrinus, Augusti tempore, imò, ut volunt alii, etiam sub Nerone, insignis, egregiâ formâ, & saltandi peritiâ, *Mecænatis libertus*, inquiunt veteres Gloss. Ejus meminit Juvenalis, Satir. 6. v. 63: ut molliter saltantis, Athen. Lib. 1. cap. 17. ait *Bathyllum* cum Pylade primùm invexisse Italicam saltationem, quæ quidem hilarior cæteris esset, eò quòd saltationi gesticulationes corporis ritè accommodaret.

124. *Liber ego.* | Insurgit Dama, & allatas à Stoico rationes parùm capiens, veterem cantilenam & rem de qua controvertitur, insulsè occinit, nam & clamitat: Atqui liber sum, liber sum, inquam, quicquid contrà cavillari pergas. ô Stoice, concessam mihi libertatem non auferes.

Horat. Lib. 2. Sat. 7.

Eripe turpi
Colla jugo: liber, liber sum, dic age, &c.

Undè datum hoc sumis? | Redarguit Stoicus Damam, Undè verò tu habes libertatem, quam jactas, ac tibi arrogas? *Tot subdite rebus*, nimirùm, id est, cùm tot vitiis servias velut mancipium,

An

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat ?
I, puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.
Si increpuit : cessas, nugator ? Servitium acre
Te nihil impellit, nec quicquam extrinsecùs intrat,
Quod nervos agitet. Sed si intùs & in jecore ægro
Nascuntur domini ; quî tu impunitior exis
Atque hic, quem ad strigiles scutica & metus egit herilis ?
Manè, piger, stertis : surge, inquit avaritia ; eja

Nullumne *dominum agnoscis præter* eum *à quo vindicat Prætoris virga ? Si clamites* Dominus : *vade, serve, & porta strigiles ad Crispini thermas :* sique urgeat, *moraris etiam, ô nugax ?* Tum certè *dura servitus nullatenùs te adigit, nihilque ab externo ingreditur, quod nervos exagitet. At si domini intrinsecùs oriantur, & in hepate malè affecto ; quomodo tu abis minùs punitus quàm ille, quem flagellum & timor domini impulit ad strigiles deferendas? Matutino tempore dormis, ô ignave :* Quin *expergiscere, ait pecunia cupiditas ; age.*

ANNOTATIONES.

125. *An dominum ignoras*, &c. | An nescis præter externum illum corporis dominum, cujus è potestate ac dominio solutus abiisti, per vindictam & manumissionem, restare tibi totidem intùs dominos ac tyrannos, quot pravos affectus atq, libidines animo tuo imperitantes.

Vindicta relaxat. | Vide suprà, v. 88.

126. *I, puer.* | Explicat disertè Philosophus duplex genus libertatis, per Prosopopœiam.

Strigiles. | Dentatum est è ferro, argento, aliâve materiâ instrumentum, dictum à *stringendo* seu *radendo*. Hoc in balneis seu aureo, seu argenteo divites utebantur ad sudorem destringendum seu detergendum. Sueton. in Augusto cap. 80. refert maculosum ei fuisse corpus, & callis quibusdam ex prurigine, assiduoque & vehementi *strigilis* usu concretis, ad impetiginis formam, notatum.

Crispini ad balnea. | Opulenti quilibet sibi & amicis habebant domi thermas & balnea : ergo & Crispinus, qui ex servo factus Eques, jamque delicatior arguitur.

Juvenal. Sat. 1.

Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna Canopi
Crispinus, &c.

Hic sub Claudio Imperatore Prætorio præfectus dicitur, & Consularibus Insignibus donatus, sub Nerone verò in Sardiniam Insulam relegatus semet interfeciisse. Cornel. Tacit.

Defer. | Vir delicatus notatur & potens, qui non communibus utitur strigilibus, sed propriis sibi deferri jubet ad balnea.

127. *Cessas, nugator?* | Imperiosa utraque vox : undè & sequitur, *servitium acre.*

Servitium acre te nihil impellit. | Nihil jam te torquet illud imperium, & pœnarum metus, nimirùm quia civili servitute liberatus es, nec ullum corporis dominum habes ampliùs.

128. *Nec quicquam extrinsecus intrat.* | Externa vox civilis domini parùm te movet aut agit, quia liber es per Prætorem.

129. *Quod nervos agitet.* | Non, ut priùs, vox herilis per aures intrans, cogit te nervos totumque corpus agitare, ad obediendum, & illuc quò jubet properandum, ne fortè vapules tanquam cessator & deses.

Sed si intùs. | Si exteriori quidem & corporis servitute liberatus, pateris tamen & servis interiorem vitiorum servitutem.

In jecore. | *Jecur* sedes appetitûs concupiscentis : vel, ut alibi, ponitur hic pro corde, quod est fons & origo omnium affectuum. *Ægro* : scilicet ob inveteratam in malo consuetudinem, quâ fit ut affectus ingravescant, & magis magisque tabe suâ animum corrumpant.

130. *Nascuntur domini* | Imperiosæ libidines re quolibet vel invitum raptantes, pigritia, avaritia, luxuria, &c. ut mox patebit exemplo & experientiâ.

Qui tu impunitior exis. | Quomodo tu serviles pœnas non subis ; & cur impunè libertatem ostentas in tam acri duroque servitio, quo quidem civile & externum pejus non est, Horat. Lib. 2. Sat. 7.

Tergo plector enim : qui tu impunitior ?

131. *Atque hic, quem*, &c. | Cur minùs plecteris, quàm ille servus, qui sub herili potestate pœnarum metu adigitur ad faciendum domini civilis imperium, v. g. ad strigiles ad balnea sine mora deferendas, &c.

Scutica. | Flagellum è loris. Græcè, τὸ σκυτ῀ος pellem & corium significat.

132. *Manè, piger, stertis.* | Dialogismus est Damam inter & avaritiam, luxuriam, aliaque vitia : ubi clarè indicantur & sigillatim Tyranni intùs dominantes, huc illucque distrahentes, & miserum quasi distorquentes discerpentesq, per prosopopœiam elegantem avaritiæ, luxuriæ, &c.

Surge, inquit avaritia. | Quin divitiis studes accumulandis ? Age, labora.

dum *expergiſcere*. Quod ſi *rennis : urget*, *aitque*, *lectum deſere*. *Non poſſum*, inquis. Inſtat illa, *exurge*. *Et quidnam faciam ? Quaris ?* E *Ponto huc apporta ſaperdas*, *caſtoreum*, *vile linum*, *ebenum*, *thus*, vina *fluentia* ex Inſula *Co*. *Deſer ante alios piper novum è camelo ſitibundo*.

Surge. Negas. Inſtat, Surge, inquit. Non que
Surge.
Et quid agam? Rogitas? Saperdas advehe Pon
Caſtoreum, ſtuppas, hebenum, thus, lubri
Coa.
Tolle recens primus piper è ſitiente camelo.

ANNOTATIONES.

133. *Non queo.* | Pigritiâ nempè retineor.

134. *Et quid agam ?* | Cur otium meum interturbas ? inquit Dama piger : quid me facere vis ?

Rogitas ? | Inſtat urgetque avaritia, donec deſidem è cubili excuſſerit : docetque rationem quæſtûs faciendi certiſſimam ?

Saperdas advehe Ponto. | Negotiare, naviga, perge in Pontum, peregrinas merces huc advehe, mercaturis faciendis opes compara.

Saperdas. | Piſcis eſt, qui in Pontico mari capitur. Synecdoche, pro omni piſcium genere. *Saperdam* à ſapore eximio dici quidam volunt : at repugnat Athenæus, Lib. 3. cap. 30. ubi Ponticum obſonium *ſaperda*, vile & ignobile edulium appellatur.

Ponto. | *Pontus* propriè vocatur illud mare quod à Mœotide palude ad Tenedum Inſulam continetur : complectitur itaque Boſphorum utrumque, Propontidem, & Pontum Euxinum, qui Herodoto Lib. 4. deſcribitur, vocaturque dignus admiratione inter omnia maria. Sic & proxima regio *Pontus* vocatur.

135. *Caſtoreum.* | Quidam interpretantur Caſtoris pellem, è cujus villis galeri conficiuntur exquiſiti. Alii teſticulos, è quibus pharmaca valdè utilia. Herodot. Lib. 4. Plin. Lib. 8. cap. 30. Et Lib. 32. cap. 3.

Virgil. Georg. 1.

——————*Viroſaque Pontus Caſtorea.*

Juvenal. Sat. 12.

——————*Imitatus Caſtora, qui ſe Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno Teſticulorum, adeò medicatum intelligit inguen.*

Aiunt nempè Caſtorem ſeu fibrum, animal aquaticum, lutræ ſpeciem, cui piſcis cauda, alias Ponticum canem, inſequentibus venatoribus, eâ corporis parte, propter quam expetitur, horrendo (quod ait Plinius) morſu abſciſsâ, ſeſe redimere. Negant verò doctiores & periti Medicinæ viri, teſticulos amputare ſibi Caſtorem, quòd ſine vitæ damno fieri non poſſit : ſed folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quibus inſit vis medica ad plures morbos. Quicquid ſit, ſive hoc ſive illud, Caſtoreum paſſim vocatur.

Stuppas. | Pars lini, cortici proxima, ſ dicitur.

Virgil.

Stupea torquentem Balearis verbera funda.

Hebenum. | Arbor eſt ſpiſſiſſima nigri colo quam Æthiopiæ tribuit Herodotus, Indiæ v rò Plin. Lib. 12. cap. 4. ex Virgilio : ubi Romæ conſpectam ait primùm in triump Magni Pompeii Mithridatico.

Virgil. Georgic. 2. Sic habet :

Diviſæ arboribus patriæ : ſola India nigri Fert ebenum : ſolis eſt thurea virga Sabæi.

Thus. | Plin. Lib. 12. cap. 14. ait in ſo nec univerſa quidem Arabia reperiri, ſed ea tantùm regione, cui nomen Saba. Vi gilius loco mox citato adſtipulatur. Et ibi,

India mittit ebur, molles ſuâ thura Sabæi.

Apud Athenæum Lib. 3. cap. 21. Syriæ fr ctus vocantur myrrha & thus. Et Lib. 1 cap. 10. Thus inter ſecundæ menſæ appar tum recenſetur.

Lubrica Coa. | Vina mollia, lenia, alvu ſolventia ; ex Inſula Co, quæ eſt in Ægæ mari, è Cycladibus una, Hippocratis cla natalibus.

Horat. Lib. 2. Sat. 4.

——————*Si dura morabitur alvus, Mytilus, & viles pellent obſtantia concha, Et lapathi brevis herba, ſed albo non ſine Co.*

136. *Tolle recens primus.* | Anteverte alio mercatores, & cave ne illi præoccupantes, qua ſtûs occaſionem præripiant.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

——————*Cave ne portus occupet alter, Ne Cilycratica, ne Bithyna negotia perdas.*

Piper. | Plin. Lib. 12. c. 7. *Paſſim qua pipe gignunt, juniperis noſtris ſimiles*, inquit.

Tolle è ſitiente camelo. | Id eſt, exonera came lum variis ejuſmodi mercibus onuſtum, long feſſum & ſitibundum viâ, & venales expon *Sitiente.* Dicitur camelus ſitim tolerare a quatriduum. Plin. Lib. 8. cap. 18. ubi alia ad cameli naturam & indolem pertinenti fusè perſequitur,

Verè

Verte aliquid; jura. Sed Jupiter audiet. Eheu
Baro, reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi vivere cum Jove tendis.
Jam pueris pellem ſuccinctus & œnophorum
aptas; 140

Quidpiam commuta, & juranduum interpone. At Jupiter auſcultabit. Eheu, ſtupide, ſi contendis vivere amicè *cum Jove*, vitam *ages ſatis habens perforare digito ſalinum delibatum. Mox* autem *expeditus accommodas famulis manticam, & vini lagenam;*

ANNOTATIONES.

137. *Verte aliquid.* | Vetus Scholiaſt. *Negotiare, ſpeciem pro ſpecie commuta*, inquit, ne denegas amplius manè: divitias congere labore, dolo & perjurio, ac fraudibus; ſi opus eſt. *Jura.* Bonas eſſe merces affirma, etiam falsò: perjurare ne dubita. Certè qui cum mercatoribus jurat ſæpè, ſæpè & pejerat. Vide Tull. Offic. 3. ad finem.

Sed Jupiter audiet. | Avaritiæ Dama reſpondet. Scilicet me jubes rem augere mendaciis paſſim ac perjuriis, ut ſolent mercatores. Jupiter vindex aderit. Sapientum eſt axioma: *Ita vivendum, tanquam ſub Dei oculis.*

Eheu. | Jungendum cum præcedentibus, inquit Caſaubonus, ut Dama imminentem periculis vindictam vereatur, ad quam ſe quaſi neceſſitate adigi intelligit. Legunt alii *heu, heu*, atque attribuendum ſequenti ſententiæ, per quam Damæ religio riſu excutitur.

138. *Baro, reguſtatum*, &c. | Avaritia inſtat, paupertatis metum incutit Damæ, ut religionem elevet adimatque. Adeò ſtolidus es, inquit, ut miſer eſſe malis, quàm mentiri & jurare, formidine ſcilicet Jovis!

Baro. | Vetus Schol. *Linguâ Gallorum barones varones dicuntur ſervi militum, qui utique ſtultiſſimi ſunt, ſervi videlicet ſtultorum.* Eſt igitur *baro*, idem ac bardus & vecors. Cicer. lib. 9. Epiſt. Famil. ultimâ. Item Lib. 2. de Divinat. ſub finem, & alibi, *baronem*, ponit pro ſtupido. Legunt alii, *vare*, id eſt, diſtorte, aberrans à recta ratione, ſed perperàm. Habetur enim, *baro*, in vetuſtis codicibus.

Reguſtatum digito terebrare ſalinum | Scilicet, Baro, modico victu contentum eſſe te oportet: adeòque inops eris, ut micas ſalis colligas in fundo ſalini ſæpiùs appoſiti, & proinde liquidi.

Digito terebrare. | Emphaticè omnia. Digito terere, ut perforare videaris: vel, primoribus digitis delibans ſalis pauxillum, notas digitorum relinques. Quæ omnia egeſtatem ſummam arguunt.

Salinum. | Plin. Lib. 31. cap. 7. de ſale ſic refert: *Varro pulmentarii vice uſos veteres auctor eſt: eſitâſſe enim ſalem cum pane & caſeo, ut ſatis ſuperque ſit ſumptibus apparet.* Nimirùm, ſalem lingere dicitur, qui tenuiter admodùm & parcè victitant. Plaut. Curcul. Act. 4. Scen. ult: *Hic, hodiè apud me nunquam delinges ſalem*, id eſt, ne minimum quidem cibi capies.

Horat. Lib. 2. Od. 16.

Vivitur parvo benè, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum.

Conſtat certè pauperrimis olim cibum fuiſſe ſalem cum pane; ſicut & Eremicolarum Chriſtianorum nonnullis.

139. *Contentus.* | Fruſtrà legunt aliqui, *contemptus.*

Perages. | Per totam vitam pauper & egenus?

Si vivere cum Jove tendis. | Si Jovem habere placatum & amicum intendis, integer vitæ, ſceleriſque purus, ac morum ſanctitate.

140 *Jam pueris pellem*, &c. | Dama tandem Jovis & conſcientiæ metum ac ſtimulos prætergreſſus avaritiæ ſe tradit, ejus victus argumentis. Verùm iter parantem ad Indos, & navi proximum jam & expeditum aggreditur luxuria, deterret retrahitque, oſtentans laborum duritiam & longinquæ navigationis moleſtias & pericula.

Pueris. | Legunt quidam, *puer is*, id eſt, tu jam avaritiæ ſervus pergis quò vocat illa. Sed perperàm. Nec meliùs, quod ſuſpicatur nonnemo legendum poſteà, *aptus*, pro *aptas*. Jam profectò nugis nugas ſuunt aptantque & ſomnia ſomniis, qui aliis inſomnia objiciunt. Hic ſanè non benè ſanus Marcilius videatur, & malè Caſaubono inſidiari, aliàs perſpicax & ſolers, ſemper autem eruditus.

Pellem. | Sarcinas, ſaccuſum, in quo itineri neceſſaria: vel è pellibus hirſutis veſtem ad frigus arcendum: de qua Juvenalis antè citatus Satirâ 14. v. 186.

Qui ſummovet Euros pellibus inverſis.

Et Ovid. Triſt. 3. Eleg. 10.

Pellibus, & ſutis arcent mala frigora braccis.

Succinctus. | Collectas & præcinctas, more viatorum, jam veſtes habens.

Horat. Lib. 2. Sat. 6.

Veluti ſuccinctus curſitat hoſpes.

Oenophorum. | Vas vinarium. Vox tota Græca eſt. Οἶνος, *vinum*, φέρω, *porto.*

Horat. Lib. 1. Sat. 6.

Pueri, laſanum portantes œnophorumque.

Aptas. | Ad navem deferenda imponis.

& properas festim ad navem. *Nihil remoratur quominùs rapidè subeas* ire *Ægæum ingenti nave, præterquam si luxuria cauta dehortetur te priùs ductum seorsum*; dicens, *quò deinceps properas, ô demens? Ecquò? Quid tibi quaris?* Nempè *efferbuit sub corde ardenti bilis virilis, quam amphora cicuta non sedaverit.*

Ocyùs ad navem. Nihil obstat quin trabe vastâ
Ægæum rapias, nisi solers luxuria ante
Seductum moneat; quò deinde, insane ruis?
Quò?
Quid tibi vis? Calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.
Tun' mare transilias? Tibi tortâ cannabe fulto

An verò *tu mare transcurras?* An *tu cœnam capies*

ANNOTATIONES.

141. *Ocyùs ad navem.* | Fortè verba sunt Damæ imperantis puero, ut deferre festinet impositum onus: vel sunt Poëtæ ad Damam.

Nihil obstat. | Omnibus jam ad id comparatis.

Trabe vastâ. | Synecdoche. Sic Horat. Lib. 1. Od 1.

——————*Trabe Cypriâ*
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

142. *Ægæum rapias* | Rapidè percurras mare Ægæum, & quodlibet aliud. Synecdoche.

Ægæum. Maris Mediterranei sinus est amplissimus, Græciam inter & Asiam minorem. Ita vocatur, vel ab Ægeo Thesei patre, vel ab Ægea Amazonum Regina, qui in eo perierunt: Vel ab urbe Euboïca *Ægæ*, ut vult Strabo. Plinius Lib. 4. cap. 11. sic habet: *Ægeo mari nomen dedit scopulus Tenedum inter & Chium, verùs quàm Insula, Aex nomine, à specie capræ, quæ ita Græcis vocatur,* (αἴξ) *in medio mari repentè exiliens.*

Solers luxuria. | Blanda callida, providens te sibi velut prædam eripi, velut mancipium & servum elabi & perire sibi, si semel naviges, & avaritiæ te mancipes & addicas.

Luxuria. | Morum dissolutio, inquit Festus, sicut luxa membra appellantur, quæ soluta & suo loco dimota sunt.

143. *Seductum.* | Deceptum anteà corruptumque suis illecebris & voluptatibus. Vel sensus est: nisi luxuria, antequam navim conscendas, monitis ab incœpto cursu dehortetur ac revocet: ductum verò separatim te alloquitur, quia habet aliquid pudendum, undè & arbitros removet. At non ita lucri cupiditas, imò apertè agit, eò quòd neminem pudet rem facere, & augere.

Quò deinde, insane, ruis, &c. | Verba sunt luxuriæ Damam à navigando deterrentis.

Insane. | Qui tot molestias & discrimina non vereris.

144. *Quid tibi vis?* | Quæ mens, quæ ratio ducit? Imo quis furor abripit?

Calido sub pectore, &c. | Unde verò hæc tibi insania? An ex effervescente bili? Fortè hi duobus versiculis indicatur Dama adversi luxuriam fatigantem obluctatus, ad iracundiam usque.

Mascula bilis. | Effœminatos animos amat luxuria, non mirum ergo si damnat *masculam bilem* velut furorem; & Damam velut furiosum. Porrò sicut Virgil. Eclogâ 8. dixit *mascula thymbra*, sic Persius *bilem masculam*, id est, fortem & validam, quam Stoïci cotem *fortitudinis* vocabant, modò tamen eâ non ut duce, sed milite uterentur.

145. *Quam non extinxerit urna cicutæ.* Quamvis contraria contrariis curentur, at ardentem istam bilem vix levare aut sedare potuerit succus cicutæ copiosissimus, & plena urna, vas capacissimum, quamvis ille sit admodum frigidus, ut mortem pariat vel modicus. Vide suprà, Sat. 4. ad v. 2.

146. *Tun' mare transilias?* | Te nimirùm committes tam infido elemento, in quo sis *digitis à morte remotus quatuor aut septem, si fit latissima tabula:* ut ait Juvenalis Satir. 12. v. 58. Tria refert Plutarchus, quorum pœniteret Catonem Censorium, *arcanum uxori revelâsse, diem inutilem transegisse, & eò transisse navi quò pedestre iter esse posset.* Ex antigio Græco.

Θαλάσσῃ, ἢ πυρῒ, ἢ γυνὴ κακὰ τρία.

Tibi tortâ cannabe fulto, &c. | Túne, ô Mane Dama tu vir honoratus jam & liber, potes cibum in navi capere, ita ut pro sedili habeas funem nauticum, pro mensa transtrum, promixtus scilicet cum remigibus & nautis sordidis & agrestibus, qui solitus es molliùs sedere, beatiùs vivere, domi, in otio, inter familiares, nitidè, honestè.

Tortâ cannabe. | *Cannabis* est genus plantæ, è qua funes fiunt, & rudentes: imò & vela apud Thracas, tam subtilia, ut lineæ videantur. Herodot. Lib. 4. num. 155.

Cœna

Cœna sit in transtro? Veientanumque rubellum
Exhalet vapidâ læsum pice sessilis obba?
Quid petis? Ut nummi, quos hîc quincunce modesto
Nutrieras, pergant avidos sudare deunces? 150
Indulge genio: carpamus dulcia; nostrum est

in transtro, nixus fune intorto? An & vas sedere potens emittat tibi odorem vini subrubri Veientani pice fœtidâ corrupti? Ecquid intendis? An ut nummi quos hic alueras quincunce moderato, pergant tibi exsudare deunces cupidos? Da te voluptati: rapiamus jucunda. Nostrum est munus,

ANNOTATIONES.

147. *Transtro?* | Trabs est transversa, scamnum & sedile remigum. Virgil.

Considite transtris.

Veientanum rubellum. | Vinum ignobile, saporis injucundi, ex agro circumjecto Veios urbem Hetruriæ, non procul ab urbe Roma. Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Qui Veientanum festis potare diebus
Campanâ solitus trullâ, vappamque profestis.

148. *Exhalet vapidâ.* | Tetros vapores tibique insolitos emittens, fastidium creet & ægritudines, & fortasse mortem extra patriam. Heu quò ruis? Lucelli scilicet aliquantuli gratiâ perdas quietem, voluptates, vitam?

Læsum pice. | Infectum ex odore picis quâ navis pariter & obba illitæ & obturatæ. Mos erat porrò picandi vinum, id est, picem & resinam interdum adhibendi & immiscendi, ad condiendum veluti, addendasque vires, aut frangendas. De quibus Plin. Lib. 14. cap. 1. & 20. Plutarch. Convival. Quæst. Lib. 5. cap. 3. illis autem ipsis condimentis vinum aliquando corrumpebatur, undè Martial. Lib. 3. Epig. 76.

Resinata bibis vina, Falerna fugis.

Sessilis obba. | *Poculi genus, vel ligneum, vel ex sparto*, inquit Nonius Marcellus, vas latum habens fundum & ventrem, ita ut per se facilè stet & sedeat, undè *sessilis obba* dicitur. Volunt aliqui esse doliolum, in quo navigantes plerumque sedeant.

149. *Quid petis? Ut nummi*, &c. | Quis verò finis tibi propositus? Nimirùm usura ingens & infinita, qualis maritima esse solet, sed labore & periculo perinde magno.

Hic. | Romæ, sine labore, sine periculo.

Quincunce. | *Quincunx*, uncias quinque significat.

Quincunce modesto. | Fœnore modico, legibus licito, & avaritiæ notam haud metuente; nimirùm quinis annuis, pro centenis. Leg. Tutor. Paraph. 10. Digest. & Leg. 17. Digest. de usuris & fructibus. At vox ista, sicut & sequens, *deunx*, ampliori eget elucidatione. Itaque observa. Gravissima pridem usura erat centesima, quâ pro centum nummis mutuò accipiis pendebantur duodecim annui, singuli pro centenis singulis. Huic verò proxima *deunx* cùm undecim reddebantur pariter pro centenis: sic & *dextana* erat, cùm decem: *dodrana*, cùm novem: *bessalis*, cùm octo: *septunx*, cùm septem: *semis*, cum sex: *quincunx*, cùm quinque: *triens*, cùm quatuor: *quadrans*, cùm tres: *sextans*, duo: denique *unciaria* usura vocabatur, quâ pro nummis centum unus dumtaxat in fœnus solvebatur quotannis. Et hæc lege decemvirali potissimùm probata, ut testatur Cornel. Tacit. Annal. Lib. 5. Quæ tamen ob fœneratorum fraudes pòst abrogata, & ad semiunciariam redacta est. Vide infrà mox ad vocem, *deunces*.

150. *Nutrieras.* | Fœnore auxeras, multiplicâras. Horat. Lib. 1. Epist. 18. *pascere nummos* eodem sensu dixerat.

Pergant. | Alii codices habent, *peragant*.

Avidos sudare deunces. | Nimium fœnus & immodicum afferre, sudore & molestiâ pariter ingenti, ob navigationis tædia & pericula.

Avidos | Cupiditatem lucri nimiam in fœneratore arguit.

Deunces. | *Deunx* pondus est seu mensurâ undecim unciarum, quasi una demptâ parte è libra seu asse, qui duodecim uncias continet. *Deunx* autem usura significat undenam annuam pro centenis seu quâ procentum nummis annuo fœnore, undecim nummi dantur, ut dixi paulò antè. Hoc verò sanè referendum videtur ad usuras maritimas, quibus lex nulla modum ponit, imò quæ culpâ carent quantumvis magnæ, scilicet ob pericula maris, & ærumnas.

151. *Indulge genio.* | Vide Sat. 2. v. 3.

Carpamus dulcia. | Fugientes cum vita & annis arripe voluptates. Horat. Lib. 1. Ode 11. *carpe diem*. Epicurei apud Lactantium: *Voluptatibus*, inquiunt, *quoquo modo possumus, serviamus; Brevi enim tempore nulli erimus omnes. Ergo nullum diem, nullum temporis punctum fluere nobis sine voluptate patiamur, ne quia ipsi quandoque perituri sumus, id ipsum quod vixerimus, pereat.*

Nostrum est quod vivis. | Βίος ἐκ βιότου ἐστὶ βίος, inquit Proverbium Græcum. Undè luxuria ait sibi acceptam referri oportere Damæ vitam hilarem, jucundam, quietam, voluptuosam, eò quòd sine gaudiis ac voluptatibus vivere, non sit vivere.

quòd vitam ducis. At paulò pòst, *eris favilla & umbra & sermo Vitam age, mortem recordatus: tempus effluit. Id quod eloquor, exinde est. Ecce quid facis? Hamo gemino distraheris in diversas* partes. *An illum sectaberis, an istum? Necesse est* ut *subjaceas* duobus *dominis vicissim,*

Quòd vivis: cinis, & manes, & fabula fies.
Vive memor lethi: fugit hora. Hoc quod loquor, inde est.
En quid agis? Duplici in diversum scinderis hamo.
Hunccine, an hunc sequeris? Subeas alterno oportet,

ANNOTATIONES.

152. *Cinis, & manes, & fabula fies.* | Antequam moriaris, fruere vitâ vitæque deliciis, nam brevi de te actum erit. Hæc ad mentem Epicureorum, qui cum corpore & animam interire putant; ut mox dixi: quod satis convenit loquenti luxuriæ: an verò potiùs secundùm Stoicos è quorum gremio Persius? Cic. Tuscul. Quæst. 1. num. 77. *Stoïci,* inquit, *usuram nobis largiuntur tanquam cornicibus: diu mansuros aiunt animos, semper autem negant.* Et paulò pòst, cap. 78. *aiunt manere animos, è corpore cùm excesserint, sed non semper.* Erit igitur sensus, *fies cinis,* nimirùm ex more cremato corpore tuo, post mortem, & in favillam per ignem redacto: deinde eris *manes,* id est, anima tua per aliquod tempus manebit & durabit apud Inferos. Postea vero *fies fabula* id est, redibis in prius nihilum: hæc enim catastrophe est vitæ & conditionis humanæ, quæ fabulæ in mundo velut in theatro & scenâ peractæ comparari solet.

Manes. | Pro locis inferioribus *Manes* accipit Macrob. Lib. Saturnal. 1. cap 8. Virgil Æneid. 6. pro pœnis, quæ sunt apud inferos. Alii, pro Diis tantùm bonis, nam Varro Lib. 5. bonum antiquis manum vocari ait; hinc per antiphrasim quasi minimè boni, (si Servio fides) Dii inferi *Manes* appellantur. Porrò animum à corpore separatum Antiqui *Manem* Deum vocabant. Hìc sumitur pro anima corpore soluta. Horat. Lib. 1. Od. .

Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.

Jam te premet nox, fabulæque manes. vide infrà v. 185. ad vocem, *Lemures.*

Fabula fies. Interpretantur vulgò locum hunc, sicut & Horat. mox cit. de Inferis, de quibus & Poëtæ & Philosophi tot & tanta narrant & fabulantur. Atque ita duæ voces, *manes fabula,* idem significant Potest etiam ita intelligi, *fabula fies,* id est, sola tui memoria restabit, & sermo de te forsan faciendus. Vide supra tertiam hujus loci interpretationem, ad hanc vocem, *cinis.*

153. *Vive memor lethi.* | Horat. Lib. 2. Sat. 9. *Vive memor quàm sis avi brevis.*

Fugit hora. | Vita sensim elabitur, ut tempus, Horat. Lib. 2. Od. 5.

Currit enim ferox ætas;

Virgil.

——— Fugit irreparabile tempus

Hoc quod loquor, inde est. | Temporis & vitæ fugientis partem etiam absumo aliquam quando tecum.

Horat. Lib. 1. Od. 11.

Dum loquimur, fugerit invida Ætas: carpe diem.

Læva paulùm mens erat Turnebo, cùm Lib. 1. cap. 1. hunc locum sic intellexit, *quia perit sim vita, inde tibi loquor ut te moneam jubeam que carpere gaudia, antequàm tibi pereant.* Mutò aliter, & cum aliis, magisque ad sensum ratii Persiique D. Hieronym. Comment. in Ep. ad Galat. Lib 3. cap. 6. *Breve est,* inquit, *istius curriculum: hoc ipsum quod loquor, scribo, quod relego, de tempore meo, mihi aut cit, aut deperit.*

154. *En quid agis?* | Hactenùs Prosopopœ illa & dialogus perelegans. Jam verò Stoïcus ad Damam: En igitur ad diversa contraria traheris, huc ad quietem & voluptates à luxuria, illuc ad lucrum & laborem ab avaritia quid igitur facies? Quò te convertes? Jam sentis & fateberis te esse servum, & dura sub duris dominis servire servitutem?

Duplici in diversum scinderis hamo. | Varia duplicis servitutis necessitate oppressus quasi discinderis.

Hamo. | Prorsùs ad rem est quod initio Libri de invidia & odio Plutarchus ait, *vitium homis esse quasi pluribus instructum & armatum* πολυάγκιστρον: certè pura virtus rara avis, quæ luxuriæ sordes effugerit, & fœda voluptatum cavebit lenocinia, is hamo capietur avaritiæ vel contrà. Metaphora est à piscatione, in qua pisces hamo seu escâ diversâ & multiplici quandoque inescantur, ut capiantur alterutro.

155. *Hunccine, an hunc sequeris?* | An avaritiam, an luxuriam? otium, an sudores? lucrum, an voluptates?

Subeas alternus oportet. | Quid, si utrique serviendum? modò huic, modò illi obtemperans? quàm miser! haud profectò simpliciter fueris

Incipiti obsequio dominos alternus oberres:
Nec tu cùm obstiteris semel, instantique negâris
Parere imperio, rupi jam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum arripit: attamen illi
Cùm fugit, à collo trahitur pars longa catenæ.
Dave, citò, hoc credas jubeo, finire dolores

dubio servitio, & vicissim obambules circa illos. *E. quando tu repugnaveris semel, & recusaveris obedire urgenti mandato, ne* propterea *dicas, modò catenas fregi. Etenim canis etiam obagitando vinculum aufert: nihilominùs quando aufugit, longa pars catenæ raptatur abs cervice* illius. Sic *Chæreſtratus rodens unguem vivum dicit ista:* ô *Dave, volo* ut *his fidem habeas:*

ANNOTATIONES.

156. *Ancipiti obsequio dominos.* | Binas dominatrices viciſſim ſequens, dubius interim, utri potiſſimùm te addicas.

Obsequio. | Reconditum in hoc voce ſenſum vulgus haud expiſcari, monent doctiores: non eſt obſequium, ut putant, famulatus, vel opera alicui navata, ſed patientia & indulgentia erga alios nimia, quâ eorum voluntati & libidini plus æquo obſecundatur, etiam contra fas & rationem, ut vulgò faciunt aſſentatores. Terentius in Andria, *obsequium* opponit *veritati*, quâ vel amici nonnunquam offenduntur, adeò nolunt homines proprios nævos & errores videre, vel audire. *Obsequium amicos, veritas odium parit.* Quem locum & ſententiam illuſtrat Cicero in Lælio, num. 91. *Moleſta*, inquit, *veritas eſt, ſiquidem ex ea naſcitur odium, quod eſt venenum amicitiæ: ſed obſequium multò moleſtius, quod peccatis indulgens præcipitem amicum ferri ſinit.* Et paulò pòſt: *in obſequio comitas adſit, aſſentatio vitiorum adjutrix procul amoveatur.*

Oberres. | Perpetuâ diſcurſatione circa utrumque dominum, ut ſatisfiat contraria etiam imperantibus, non ſine gravi, imò intolerabili moleſtia.

157. *Nec tu cùm obstiteris ſemel.* | Ne verò dicas te alteri repugnaturum, vel utrique, nimium ſævienti, ſicque liberum fore à ſervitute illa vitiorum duriſſima.

Semel. | *Hirundo una non facit ver*, inquit Ariſtoteles, *nec parit aut tollit habitum, ἕξιν, unus aut alter actus.*

158. *Rupi jam vincula, dicas.* | Non rupiſti, inquam, ſed rejeciſti mox tibi rursùm injicienda.

Ovid. Amor. Lib. 3. Eleg. 10.

Scilicet aſſerui jam me, fugique catenas.

Horat Lib. 2. Sat. 7.

——— *O toties ſervus! Quæ bellua ruptis,*
Cùm ſemel effugit, reddit ſe prava catenis.

159. *Luctata canis, &c.* | Probat à ſin ili. Canis cùm diù multùmque catenam excuſſit, aut dente morſuque aliquâ parte fregit, fugitque, attamen quia pendentem collo catenæ partem trahit; non difficilè reducitur, religaturque firmiùs & arctiùs quàm anteà. Sic plane recum agetur homine longâ vitiis ac diuturnâ ſervitute mancipato. Semel iterùmque forſan aliquando reſiſtes, eorum importunâ ſollicitatione fatigatus, at paulò pòſt iis te ultrò addices turpiſſimè, aut occaſione, aut vehementiâ abſtractus & impulſus, nimirùm propenſionem ad ea retines & circumfers longo uſu conflatam, quam frangere non ita facile eſt & promptum.

Nodum. | Catenæ nodos, vincula. Synecd.

160. *Trahitur pars longa catenæ.* | Vulgò dicimus de eo, quiſquis inſtans exitium aut periculum eluctatus eſt ſemel, aut etiam aliquoties, is non eſt liberatus qui ſuam catenam trahit. Locum hunc Perſii integrum adumbravit Seneca de Vita beata: *Et qui ad virtutem tendit, etiamſi multum jam proceſſit, opus eſt aliquâ fortunæ indulgentiâ, adhuc inter humana luctanti, dum nodum illum exolvit, & omne vinculum mortale . . . . Qui ad ſuperiora progreſſus eſt, laxam catenam trahit, nondum liber, jam tamen pro libero.*

161. *Dave, citò, &c.* | Confirmat exemplo è Menandri Eunucho quem, perſonis & quibuſdam immutatis, tranſtulit Terentius. Huic, Phædria, illi eſt Chæreſtratus, huic Parmeno eſt, illi Davus, Perſonæ Comicæ. Quod & annotavit vetus Schol.

Dave. | Nomen ſervi apud Menandrum Athenienſem Comœdiarum ſcriptorem. Servis apud Romanos nomina hæc frequentia, Statius, Dionyſius, Stichus, Hera: ſicut Athenis, Davus, Geta, ex quo Daci, qui antea Davi, bello ſubacti fuerant: apud Syros Dama: in Paphlagonia Tybius: apud Phryges, Manes, Mida: Lacedæmoniis, Helota: Argivis, Gymneta: Cretenſibus, Epharmiota, Clarota, Menota: Theſſalis, Penesta: Syracuſanis, Euſtatonus: Sicyoniis, Coryphorus: Mari-

cogito finem imponere quampri-mum prioribus moleſtiis. Num-quid ego probrum obſiſtam con-ſanguineis meis ſobriis? Num-quid patrimonium elidam ad portam impuram, malâ famâ, quando ego temulentus cano an-te humidam Chryſidis januam, tadâ extinctâ?

Præteritos meditor. Crudum Chæreſtratus ũi
guem
Abrodens ait hæc. An ſiccis dedecus obſtem
Cognatis? An rem patriam, rumore ſiniſtro,
Limen ad obſcœnum frangam, dum Chryſid
udas 16
Ebrius ante fores, extinctâ cum face, canto?

ANNOTATIONES.

andinis Bithyniæ populis, Doryphorus, &c. Alex. ab. Alex. Lib. 3 cap. 20.

Finire dolores. | Nuntium remittere amoribus, qui mihi ſunt tot dolorum cauſæ. Hos Plautus in Mercator. Prologo ſic perſtringit:

Amorem hæc cuncta vitia ſectari ſolent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia, &c.
Sed ameri accedunt etiam hæc quæ dixi minùs,
Inſomnia, ærumna, error, terror & fuga,
Ineptiæ, ſtultitiaque, adeò & temeritas;
Incogitantia excors, immodeſtia,
Petulantia, cupiditas & malevolentia,
Inhæret etiam aviditas, deſidia, injuria,
Inopia, contumelia & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium.

Virgil. Eclog. 3.

Quiſquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Sed ipſum Phædrum amatorem miſerum audire, imò ſpectare veluti, ne pigeat, ut ipſius etiam nos miſereat. Is apud Terent. Act. 1. Scen 1. ſic loquitur:

Indignum facinus! Nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet, & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Vivus videnſque pereo, nec quid agam ſcio.

Finire dolores præteritos meditor. | Relinquendo Chryſidem meretricem, quæ me *properat amando perdere.* Ut eſt apud Horat. Lib. 1 Od. 8. Idem Lib. 2. Sat. 3. ſcripſerat de Phædria Terentiano, cujus locum integrum ibidem expreſſit.

An potiùs mediter finire dolores?

162. *Crudum Chæreſtratus unguem abroders.* | Præ dolore. quòd ab amica excluſus: vel præ ancipiti incertoque conſilio, cogitabundus totus, & ſecum ipſe luctabundus, num ad eam quæ excluſit redeat, an deſerat quam perdite amat.

Perſ. Sat. 1. v. 106.

Nec demorſum ſapit unguem.

Horat. Lib. 1. Sat. 10.

Vivos & roderet ungues.

Chæreſtratus. | Juvenis amator Chryſidis meretriculæ, apud Menandrum, ut dixi.

163. *Ait hæc.* | Ad Davum nempè fidum ſibi famulum.

An ſiccis dedecus obſtem cognatis? | An fœdis ego amoribus eam, ut antè, perditum bona famam gentis meæ, in qua, præter me ſu omnes honeſti, caſti, ſobrii?

Siccis. | *Siccus* temperantem virum, madid ebrioſum ac vinolentum ſæpè indicat.

Plaut. utrumque ponit Aſin. v. Scen. 14.

Ego præter alias virum meum ſui rata
Siccum, frugi, continentem.

Et paulò pòſt:

Scito illum madidum, nihili, incontinente

Horatius Lib. 1. Epiſt. 19. Item Lib. 1. Od. *ſiccis* poſuit pro *ſobriis* & *jejunis.* Tullius pariter, *horridam, & aridam* vocat tam hominis frugalis, pro Quintio, num. 9 Item Sexti Roſcii Amerini probat innocentia *victu arido.* n. 7.

164. *Rem patriam frangam.* | Patrimoniu dilapidem & effundam in meretricios amore Quod *expatrare* vocabulo ſanè ſignificantiſſim vocat Catullus Epigram. 30. in Cæſarem,

An hæc ſiniſtra liberalitas
Parum expatravit? An parum helluatus es?
Paterna primùm lancinata ſunt bona, &c.

Horat. Lib. 1. Sat. 2.

Bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare malum eſt, &c.

Rumore ſiniſtro. | Qui jam de me ſpargit & volat: quanquam, ut habet Ovidius,

Turpis amor ſurdis auribus eſſe ſolet.

165. *Limen ad obſcœnum.* | Ante fores, ve in domo impuræ & flagitioſæ mulieris, quam velut ad ſcopulum frangor & illido & mea mecum deperduntur bona, fortun fama, &c.

Obſcœnum. | Vox à *cœno* facta, ut volunt aliqui: at Varro à *ſcena*, ubi turpia quæ dicuntur, trahit originem: alii ab Oſcis populis Italiæ in Campania, turpi libidine ſpurcitia famoſis.

Chryſidis. | Famoſum erat ſcortum, cujus e mentio apud Athen. Lib. 13. cap. 3. Porro nomen ab auro, fortè ob *poſcinummia oſcula* meretricum, quod ait Apuleius Lib. 10. de Aſino aureo.

166. *Ebrius.* | Comeſſatio ſequitur epulas Cererem & Bacchum Venus.

Udas ante fores. | Seu lacrymis, ſeu unguento, ex more amantium: ut notat vetus

Euge,

Euge, puer, ſapias: Diis depellentibus agnam
Percute. Sed cenſen' plorabit, Dave, relicta?
Nugaris. Soleâ, puer, objurgabere rubrâ;

Macte animo, ô puer, ſapiens eſto, & agnam macta Numinibus averruncis. At, ô Dave, putaſne quod Chryſis à me *deſerta lacrymabitur? Nugas agis.* Certè, ô *puer, caſtigaberis ſandalio rubeo,*

ANNOTATIONES.

Schol. vel etiam vino, ut abundè probat Plaut Curcul Scen. 1. & 2. ubi lenæ fores vino amator conſpergit, & odore vini illecta illa januam pandit, & prodit foras, amantique abblanditur. Interpres quoque Ariſtophanis in Plutum, ait Laidem à multis adamatam hoſſalis, qui præ amore veſtibulum ejus vino irrigabant Parum ad rem eſt quod affert non nemo, ſolitos aquâ perfundi januæ cardines à mulieribus, ad fallendos maritos, Chryſis enim marita non erat. Melius fortaſſe, ne ſtrepitum ederet aperta janua, & à vicinis audiretur. Nam apud Plaut. loco mox citato adoleſcens laudat *ædes feſtiviſſimè apertas*, quibus *nec mutit cardo*: dein jubet ſervo: *tace; occultemus lumen & vocem.*

Extinctâ cum face, canto. | Cùm pervenerant amatores ad ædes amicarum, facem extinguebant, ne agnoſcerentur, & ante januam, nocte ſæpè integrâ, amatoria cantabant. Plautus, loco citato.

Horat. Lib. 1. Sat. 4.

Ebrius, & (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem, cum facibus.

Quòd verò Marcilius extinctam facem vult eſſe ſignum excluſionis, videtur hîc non habere locum, ut ſi facem projectam aut jacentem Perſius dixiſſet, quemadmodùm Propert. Lib. 1. Eleg. 1.

Semper & excluſi ſigna jacere faces.

Canto. | Inſignem & elegantem ejuſmodi cantilenam ſcripſit Horat. Lib. 3. Od. 10. ubi ſic eſt:

Extremum Tanaïm ſi biberes, Lyce,
Savo nupta viro, me tamen aſperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis quo ſtrepitu janua, &c.

Et in fine,

Non hæc ſemper erit liminis, aut aquæ
Cœleſtis patiens latus.

Ovid. Faſt. 5.

Ebrius ad durum formoſæ limen amicæ
Cantat;

Hoc Plautus dicit, *occentare oſtium.* Mercat. Scen. 4. Perſ. Scen 1.

16'. *Euge, puer.* | Gratulatur Davus Chæreſtrato ſaniorem mentem, quam teſtatur. *Sapias*, perge in tam bono conſilio, errorem aliquando tandem agnoſcens.

Diis depellentibus. | Diis inſaniæ averruncis, & fatuum amorem amoventibus: fortè Caſtori & Polluci, qui valere plurimùm credebantur ad avertenda mala: *agnam percute*, ſacrifica, tam pro gratiarum actione, quàm ut faxint te perſtare in laudabili propoſito.

Horat. Lib. 2. Od. 17.

Nos humilem feriemus agnam.

158. *Sed cenſen' plorabit.* | Jam vacillat juvenilis animus: veretur ſcilicet ne doleat Chryſis, ſi eam relinquat, jam proprii oblitus mali. Cæcus amor!

Plorabit, Dave, relicta? | Sunt pro armis mulieri, meretrici verò imprimis, lacrymæ. His libertati amantium inſidiantur, his meliora cogitantes expugnant.

Undè Terent. Eunuch. Scen. 1.

Hæc verba mehercule una falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſerè vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultrò accuſabis, & ei dabis
Ultrò ſupplicium.

159. *Nugaris.* | Siccine vis finire dolores, qui tam parùm tibi conſtas? inquit ſervus frugi ad herum amore inſanientem, profectò nugas agis in re ſeria. Vix ungues malæ beſtiæ meretricis effugies: & dolebit tibi graviùs quàm antè. Quòd ſi illa te intellexerit, actum eſt, eludet, perîſti.

Soleâ, puer. | Quod bis jam Davus ad Chæreſtratum dominum ait, *puer*, non vacare putandum eſt. Hinc nimirùm ſuam ei ſervitutem blandè objicit, quâ libidini ſervit, miſerum pluſquàm Davus ipſe manicipium. *Solea* crepidæ muliebres, quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cæteris propè nudis, & teretibus habenis vinctis. His etiam uſi homines mulieroſi non ſine dedecore, ut teſtatur Gell. Lib. 13. cap. 20. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Tull. act. 7. in Verrem n. 85. & in L. Piſonem n. 13. utrique exprobrat quòd prodirent *ſoleati*: & de haruſp. reſp. num. 41. P. Clodio *crocotam, mitram, muliebres ſoleas*, objicit.

Objurgabere. | Etiam audebit petulans meretrix verberare te, ſoleâ pulſare nates, ut eſt apud Juvenal. Satir. 6. v. 611. atque ut habet Terentius in Eunucho,

Tibi commitigabitur ſandalio caput,

ne deinceps *vacillare cupias, & anguſtos laqueos arrodere.* Tu quidem *modò ferox* es *& vehemens. Verùm ſi accerſat* te, *ſtatim dices: Ergo quid agam? An non ibo ad* eam, *tunc quando* me *vocat, & ſponte rogat? Si totus & integer inde receſſeras, neque tunc* ire debes. *Ille ille, quem inveſtigamus, ille eſt: non* verò is *quem apparitor vanus agitat in vindicta.*

Ne trepidare velis, atque arctos rodere caſſes. 170
Nunc ferus & violens. At ſi vocet, haud mora dicas:
Quidnam igitur faciam? Ne nunc, cùm accerſat & ultrò
Supplicet, accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc. Hic hic, quem quærimus, hic eſt:
Non in feſtuca, Lictor quem jactat ineptus. 175

ANNOTATIONES.

S. Chryſoſt. Homil. 14. ad populum Antioch. & alibi ſæpè enarrat, quàm & quot indignis modis abuti ſoleant meretrices ſtolidâ amatorum patientiâ.

Rubra | Delicatulæ mulieres purpureas amabant ſoleas, auro etiam diſtinctas, interdum & gemmis.

170. *Ne trepidare velis.* | Chryſis te objurgabit; ut ita caſtigatus, deinceps non tentes ullum fuis è laqueis effugium. Alii ſententiam hanc à priori ſejungunt, interjecto puncto: ut ſenſus ſit, fruſtrà eſt quod trepidas, & videris quærere libertatem, imò verò planè irretitus, ut es, & captus, malis aſſueſce.

Terent. jam cit.

Te redimas captum quàm queas minimo:
Et ne te affligtes, &c.

Trepidare. | Videtur poſitum hìc pro *feſtinare*, ut apud Horatium ſæpè, & alios. Lib. 2. Od. 4.

Octavum trepidavit ætas claudere luſtrum.

Si tamen propius rem intueamur, hìc non ſignificat *properare*, ut citato Horatii loco: *nec tremere & cunctari*, ut vulgò: ſed *luctari & jactare ſe*, quaſi ad excutiendum jugum. Ita Caſaub. Quo ſenſu uſurpatur à Seneca Lib. 3 de Ira. *Sic laqueos fera dum jactat, aſtringit: ſic aves dum viſcum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt.* Et Propert. Lib. 2. Eleg. 3. mox citandis.

Arctos rodere caſſes. | Metaphora à feris retia quibus captæ ſunt, frangere conantibus

171. *Nunc ferus & violens.* | O Chæreſtrate, nunc quidem abſente Chryſide virum te præſtas, audacem, fortem. At ubi illa te accerſet, heu fractus & mollis videbere.

Propertius Lib. 2. Eleg. 3.

Ac veluti primò taurus detrectat aratra,
Mox venit aſſueto mollis ad arva jugo:
Sic primò juvenes trepidant in amore feroces:
Dehinc domiti poſt hæc æqua & iniqua ferunt.

At ſi vocet. | Ubi primùm Chryſis te revocabit ſine mora ſine cunctatione, dices, an igitur deſeram? Nimirùm te vinci & expugnari etiam gaudebis, & apud te inquies, num quid ego blandè ab illa accerſitus rogatuſque poſſum non redire?

172. *Ne nunc, cùm accerſat, &c.* | Ex Menandro Terentius, Eun. Scen. 1.

Quid igitur faciam? Non eam, ne nunc quidem cùm accerſor ultrò, &c.

Et ex utroque Horatius, Lib. 2. Sat. 1. jam cit.

173. *Si totus & integer illinc exieras.* | Ait ego Davus tibi fidelis, ô here, reſpondeo: te nec oportere ad Chryſidis ſervitutem reverti, etiamſi revocer, & ultrò ſupplicet, ſiquidem ab illa non corpus tantùm extuliſti, ſed & animum, cor, affectum, adeòque integer & totus evaſiſti. *Anima magis eſt ubi amat, quàm ubi animat.*

Plaut. Aſinar Scen. 3.

Fixus hìc apud nos eſt animus tuus clavo cupidinis.

174. *Nec nunc.* | Alii explicant: ſi prorsùs excuſſeras meretricis & libidinis jugum, ſignaque dabis certiſſima tuæ libertatis, cùm nec negantem audies. Alii legunt, *nunc, nunc*, & jungunt cum ſequentibus, ſed multò minùs placent, videnturque truncare priora. Itaque concludit hìc Stoïcus ſyllogiſmum per Apoſiopeſim, quæ ſuppleri poteſt ſic: ergò, ô M. Dama, tandemne capis diſcrimen ingens inter libertatem animi, & libertatem corporis? præterea, videſne non eum eſſe continuò liberum animo qui ſemel aut iterùm reluctatus eſt vitiis, & importunam eorum ſervitutem tentavit excutere? Spectâſti certè Chæreſtratum illum corpore liberum, ſed libidini ſervientem fruſtràtrepidâſſe, & Chryſidis haud potuiſſe declinare aut frangere laqueos, quamvis id conatus ſit facere, & jugum amoliri.

Hic hic, quem quarimus, hic eſt. | Qui oblatam ſpernit occaſionem aut libidinis explendæ, aut faciendi lucri, &c. hic, hic, inquam, verè animo liber eſt, hic eſt, quem quærimus, & quem in te, ô Dama, non invenimus.

175. *Non in feſtuca, &c.* | Talis verò non eſt, quem Prætor vindictâ facit liberum civili, quod unum poteſt, libertate.

Feſtuca. | Quidam accipiunt pro virga, ſeu ba-

Jus

Jus habet ille ſui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila: & cicer ingere largè
Rixanti populo, noſtra ut Floralia poſſint

An ſui dominium poſſidet adulator ille, quem avidum trahit ambitio candidata? Vigil eſto: atque abundanter cicer elargire plebi jurganti, ut vetuli ad ſolem expoſiti commemorare

ANNOTATIONES.

cillo, adeòque vindictâ, quam Lictor Prætori offerebat, inquiunt, è faſcibus extractam, ut eâ, de more, manumittendi caput pulſaret, ut ſuprà explicavimus. Alii verò pro ſtipula, quam dicunt in corpus ejus qui liberabatur, injici & inſpergi ſolitam à Lictore, teſte Plutarcho, de ſera Dei vindicta.

Plaut. Mil. Glor. Scen. 11.

Quid? Ea ingenua, an feſtucâ facta? ſerva, an libera eſt?

Lictor. | Apparebant Prætori ſex miniſtri ſeu Lictores, tum honoris causâ, tum miniſterii.

Quem. | Legunt alii, *quam*, & ad *feſtucam* referunt quam à lictore jactari mos eſſet: alii *quem*, & referunt ad eum, qui afferebatur in libertatem, eo modo quo mox diximus.

Jactat. | Hoc etiam alii explicant aliter; vel *jactat*, id eſt, feſtucam injicit; vel *jactat Lictor*, id eſt, oſtentat populo hominem è ſervo liberum derepentè factum.

Ineptus. | Vel Lictoris epitheton, contemptum indicans: vel ſignificat non valere ad conferendam animi libertatem, ſed tantum ad civilem.

179. *Jus habet ille ſui, &c.* | Aliud exemplum de ambitioſo, quod rursùm incutit Damæ Stoïcus, ad eum pleniùs convincendum. An, inquit, talis homo habet ſui poteſtatem, & animi libertatem? Seneca dicit, *avaros non habere divitias, ſed à divitiis haberi.* Et de Laïde jactabat Ariſtippus, ἔχω, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι.

Palpo. | Sunt qui ablativum dicant à nomin. *palpum*, id eſt illicium, blandimentum: at cum aliis meliùs accipies in nominativo: *palpo, onis*, id eſt, adulator. *Palpare*, propriè eſt, manu mulcere, tractare, explorare, & per metaphoram, ſignificat explorare hominum mentes, prætentare voluntatem, ad gratiam ab iis ſurripiendam. Hìc ponitur pro ambitioſo, qui prenſat cives, & auram popularem captat, ut eorum ſuffragia demereatur, & ſic ad honores & dignitates perveniat.

Ducit. | Per tribus circumducit, ad gratiam populi Romani aucupandum. Alii legunt, *tollit*, perinde eſt *Hiantem*, anhelantem ad honores, ac velut aperto ore appetentem.

177. *Cretata ambitio?* | Mos erat Magiſtratum aliquem ambientibus circumire in veſte candore ſplendidâ. Non enim illi contenti infito lanæ colore, cretam addebant in veſtem, ut candeſceret, imò ſplenderet. Undè κατ' ἐξοχὴν dicti *Candidati*: hinc & à vulgo diſcreti, cui alba quidem ſed non candida toga erat. Hæc eruditè Juſt. Lipſ. Elect. Lib. . cap. 13. ubi & citat Iſidorum, Lib. 14. cap. 24. *Fit toga addito quodam creta genere candidior*: & hæc ipſa Perſii verba affert; multaque alia, ut probet quotidianam olim Romanis togam fuiſſe albam, quamvis certis diebus candidiores & ſplendidiores prodirent ob veſtem ſeu recentem, ſeu cretatam. His porrò diſcrimen jubet poni inter veſtem pullam, quæ funebris tantùm, & ſordidam, ſive ſordidatam, id eſt, contractis ſordibus fuſcam, quâ utebantur ſupplices. De quibus omnibus ille luſè ibidem.

Vigila: & cicer, &c. | Proſopopœia ambitionis homini honorum cupido præcipientis, quo pacto popularis fiat, & dignitates adipiſcatur. *Vigila*, inquit, ſummo mane diſcurre, labora, exerce te in hac urbana militia: ſic enim Tullius ad Attic. vocat Candidatorum vitam. Ante lucem ito ad cives, eiſque ſalutem diemque proſperam apprecare, operam tuam & officium ſponde, ut eorum tibi pares benevolentiam.

Cicer ingere largè. | Legumina varia ſparge abundanter in vulgus, fabam, cicer, frictum ſcilicet, &c. ſic Ædiles viam ſibi muniebant ad ſuperiores Magiſtratus per miſſilia ejuſmodi & congiaria, maximè in Floralibus. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 8.

Horat. Lib. 2. Sat. 3.

In cicere atque fabâ, bona tu perdaſq, lupinis,

Martial. de impenſis, in Floralibus;

Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.

178. *Rixanti populo.* | Donaria certatim excipientibus & ſæpè rixas moventibus aliis in alios, præ aviditate colligendi & plus habendi, adeò ut è rixis cædes, non rarò contingerent.

Noſtra ut Floralia poſſint &c. | Ut iſtius liberalitatis memoria tranſeat ad poſteros, ſenibus eam ad filios ac nepotes referentibus.

Floralia. | Flora mulier impudica, arte meretriciâ ingentes acquiſitas opes populo Romano ex teſtamento legavit, eâ conditione ut natalis ſuus dies feſtus haberetur. Hinc itaque, procurantibus Ædilibus, ludi quo-

Aprici

vincant nostra Flora festa. Quidnam honestius? sed quando illuxit dies Herodis, & aptata lampades ad fenestram delibutam, ferentes violas, exhalant fuliginem crassam, & innatat cauda thynni rubeam patinam complexa, & vas fictile candidi coloris *redundat vino;*

Aprici meminisse senes. Quid pulchrius? A
cùm
Herodis venêre dies, unctâque fenestrâ,
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas; rubrumq; amplexa catinum
Cauda natat thynni; tumet alba fidelia vino:

ANNOTATIONES:

tannis celebrabantur omni lasciviâ pleni, *convenientes quidem memoriæ meretricis*, ut notat Lactantius Lib. 1. cap. 20. undè & erubuit Populus ipse Romanus ludos Florales exhiberi integros coram C. Porcio Catone, propterea è Theatro discessit, ne præsentiâ suâ spectaculi consuetudinem impediret, ut refert Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 10. Posteà verò, ut tanto pudori color quæreretur, Floram dixere Deam florum, colebantque quarto Kalendas Maii, seu die 28. Aprilis, quasi ut sata feliciùs crescerent. Ovid. in fine Lib. 4. & in 5. Fastorum, Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 4. S. Augustin. Lib. 6. de Civit. Dei, cap. 7. Alex. ab Alex. mox. cit.

179. *Aprici.* | Senes amant aprica loca, id est, sole tepentia, in quibus deficientem cum ætate calorem foventes, maximè circa meridiem nugis indulgent, undè Proverb. μεσημβρινὸς λῆρος. Interdum & laudant tempora se pueris acta, ut ait Horatius ad Pisones.

Quid pulcrius? Quid gloriosius quàm se posteritati commendare per munificentiam & honores, inquit ambitio, ad animum hominis sibi mancipandum: vel ironica est Stoici ambitiosorum insaniam deridentis.

At cùm Herodis venêre dies. | Jam & superstitio suas partes agit, sibique obnoxium vult habere hominem. Quia verò Romæ superstitionis damnabantur omnes externi ritus, omnis religio peregrina, hinc Persius exempla Judæorum accersit è Syria, & Ægyptiorum apud quos Isis colebatur; aut certè Romanorum quorundam eas religiones observantium superstitiosè.

180. *Herodis.* | Triplex fuit *Herodes*, primus Antipatri filius, Rex Judææ dictus à Romanis, sub quo natus Christus Dominus: qui & paulò pòst mortuus velut Christus & Messias est observatus à nonnullis, qui inde Herodiani vocati sunt. Alter fuit *Herodes* prioris filius, cognomine Antipas, sub quo mortuus Christus. Tertius *Herodes* Agrippa, Aristobuli filius, Jacobi Apostoli interfector, vivente Persio adhuc regnabat. Hujusne, an primi mentio sit hoc loco, nec doctissimi decernunt. Vetus Interpres sic habet: *Herodes apud Judæos regnavit temporibus Augusti, in partibus Syriæ. Herodiani ergo diem natalem Herodis observant, ut etiam Sabbata: quo die lucernas accensas & violis coronatas in fenestris ponunt.*

Herodis dies. | Dies Judæis Herodi Regi subditis festi, seu ob ejus natalem, seu ob susceptum ab eo Principatum.

Unctâque fenestrâ. | Scilicet ob exudans oleum è lampadibus in signum lætitiæ accensis, ad fenestras ex ordine collocatis.

181. *Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.* | Fumum densum & crassum emittunt *lucernæ* in fenestris *dispositæ: portantes violas* floribus etiam ornatæ, ut mox dictum è v. Schol. Locum hunc mirè illustrat Just. Lip. Elect. 1. cap. 3. ubi hæc scribit: *Mos apud Romanos receptus; in omni privata publicaque lætitia januam lauro ac lucernis ornari. . . . . Ejusmodi lucernæ pensiles erant, & catenulis suspendebantur accensæ ad adium januas aut fenestras. Vidimus ipsi in Italia æreas ejusmodi lucernas complures, quas intellexit etiam Poëta Princeps,*

Pendent lychni laquearibus aureis.

Quòd hæ lucernæ erant ad januam, præter Juvenalem Tertullianus docet ad uxorem Lib. 11. *Meratur Dei ancilla in laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus Dæmonum, omnibus solemnibus Regum, incipiente anno, incipiente mense, nidore thuris agitabitur: & procedet de janua laureata & lucernata, ut de novo consistorio libidinum publicarum.*

Quod verò ad fenestras etiam, probat ex hoc Persii loco, quem affert ibidem: Vide Juvenal. Sat. 12. v. 92. & ibid. annotata.

182 *Rubrumque.* | Miniatum, seu è terra rubra.

Sic Martialis Lib. 11. Epigram. 28.

Paropsidem rubram posuit.

Et Lib. 14. Epigram. 114.

Cumano rubicundam pulvere testam.

Amplexa catinum cauda natat. | Ingentem catinum implens thynni cauda in jure condito natat, epulantibus Judæis, festos dies agentibus.

183. *Cauda thynni.* | Piscis notus, de quo pluribus locis Athenæus: Plin. Lib. 9. cap. 15. sic habet: *Præcipuâ magnitudine thynni. Invenimus talenta quindecim pependisse. Ejusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum*, &c.

Tumet alba fidelia vino | Plena scilicet fidelia, vas vinarium ex argilla. Vide Sat. 3.

Labra

Labra moves tacitus, recutitaque ſabbata palles.
Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto :

tunc ſecretò agitas labia, & expalleſcis ad ſabbata circumciſa. Tum larvæ atræ, & pericula ovo diſrupto :

ANNOTATIONES.

184. *Labra moves tacitus.* | Tu ſuperſtitioſus Judæis te immiſces, in eorum profeuchis, ſeu precationibus; & concipis vota tacito murmure, de quo vide Sat. 2. v. 6.

Horat. Lib. 1. Epiſt 16.

Labra movet, metuens audiri.

Recutitaque Sabbata palles. | Cùm Judæis colis Sabbata, tremens, & ſtolidè religioſus. Certè Judæos nimium hac in re ſuperſtitioſos, quis non fateatur, cùm hoſtes ingruentes invadenteſque Sabbato repellere, ac tueri ſe, religioni ducerent : quin & Chriſtum Dominum incuſarent & criminarentur, quòd ægros ſanaret die Sabbati ?

Recutita. | Hypallage, Judæi recutiti dicebantur ob circumciſam præputii cutem : ſic & Horatio, *Apella*, id eſt ſine pelle, ſcilicet in ea, quam dixi corporis parte, cujus circumciſio divino juſſu mandata deſignabat cordis ſeparationem à cupiditatibus, ut ait Lactantius, & alii.

Sabbata. | Vox eſt Hebraïca requiem ſignificans, & diem hebdomadæ ſeptimam, Deo jubente per Moſem, Judæis feriatam, tum ut meminiſſent orbis à Deo conditi, & ſex diebus perfecti, tùm etiam ſuæ ex Ægypto liberationis. Hic verò *Sabbata* quamlibet Judæorum celebritatem indicare videntur, per metonymiam.

Palles. | Sive ob jejunium, quod ad veſperam Judæi ſervabant; ſeu ob metum ſuperſtitioſum; ſeu ob ſqualorem, & cinerem quo illi ſe conſpergebant in Sabbatis ſaltem aliquibus. Quæ omnia ridet Juvenalis, Sat. 14. verſu 90. & ſeq. & Perſius hìc. Malè enim audiebant Romæ Judæi, quos tumultuantes expulit Româ Imperator Claudius, Nero ſupplìciis coërcuit, Domitianus vexavit tributis : ut refert Suetonius.

185. *Tunc nigri lemures*, &c. | Neque ſolùm afficit te ſuperſtitioſus pallor, ſed & ſubigit terror vanus è lemuribus, & futilibus portentis.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Somnia, terrores magicos, miracula, Sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Theſſala rides ?

Lemures. | Apuleius de Deo Socratis : *Animus virtute perfectus Genius vocatur. Animum humanum emeritis vitæ ſtipendiis corpore ſuo abjurantem vetere Latinâ Linguâ Lemurem dictitatum reperio*, inquit. *Ex hiſce Lemuribus qui poſterorum ſuorum curam ſortitus, placato & quieto Numine domum poſſidet, Lar familiaris dicitur : qui verò ob adverſa vitæ merita, nullis bonis ſedibus, incertâ vagatione, ſeu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, cæterùm noxium malis, id genus plerique Larvas perhibent. Cùm verò incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit, utrum Lar ſit, an Larva, nomine Manem Deum nuncupant.* Idem Apuleius in Apologia ſic habet : *Duas tibi Deus obvias ſpecies mortuorum, quicquid Umbrarum eſt uſquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Larvarum, oculis tuis oggerat, omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulcrorum terriculamenta.* Plin. Lib. 7. Epiſt. 27. multa refert id genus nocturna phantaſmata, tùm aliis cùm ſibi viſa. Hìc per *Lemures* ſignificantur Umbræ nocturnæ & Larvæ domos infeſtantes, quæ omnia noctium terriculamenta procurabantur ſeu averruncabantur. fabam noctu in Sacris jactando, ut teſtatur Varro, de Vita Populi Romani, Lib. 1. ubi ait, *In Sacris fabam jactant noctu, & dicunt ſe Lemures domo extra januam ejicere.*

Et Ovid. Faſt. 5. fusè rem explicat, & morem illum ſuperſtitioſum perſequitur.

Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Cùmque manus purè ſontanâ perluit undâ,
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Averſuſque jacit . . . . . umbra putatur
Colligere, &c.

Ovoque pericula rupto | *Sacerdotes qui explorandis periculis ſacra faciebant, obſervare ſolebant ovum igni impoſitum, utrum in capite, an in latere deſudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum portendebat ei pro quo factum fuerat, vel rei familiari ejus* Hæc vetus Scholiaſtes. At aliud ſuperſtitionis genus de ovis ruptis narrat Plinius, Lib. 28. cap. 2. *Huc pertinet*, inquit, *ovorum, ut exorbuerit quiſque calices, cochlearumque protinùs frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari.* Veteres nimirùm hominem lædi putabant per maleficium, ſi ovorum teſtæ acu perforarentur : quod ne eveniret, ovorum cochlearumque putamina ſtatim frangebant ac pertundebant, ut maleficium occuparent atque averterent. Turnebus.

Hinc

Deinde Galli ingentes; & Sacerdos cocles cum crepitaculo injiciunt terrorem *Numinum, qua faciunt corpora intumescere, nisi matutino tempore ter comederis caput allii præscriptum. Ista loquere apud Centuriones varicibus notatos,*

Hinc grandes Galli; & cum sistro lusca Sacerdos
Incussere Deos inflantes corpora, si non
Prædictum ter manè caput gustaveris alli,
Dixeris hæc inter varicosos Centuriones,

ANNOTATIONES.

186. *Hinc grandes Galli.* | Nova palloris causa timorisque.

Grandes. | Sive quia cothurnati, & hinc grandiores videntur, sive quòd præcipuè venerandi. Vide Feneſtell. de Sacerdot. Rom. cap. 12. Alii volunt grandes appellari, eò quòd illi utpote castrati grandescant potissimùm, ut ferè fit.

Favet Juvenalis Sat. 6. v. 512.

Matrisque Deûm chorus intrat, & ingens
Semivir, obscœno facies reverenda minori,
Mollia qui raptâ secuit genitalia testâ.

Galli. | Sacerdotes Cybeles, ita dicti à Gallo Phrygiæ fluvio, cujus potus furorem inducit usque ad exsectionem virilium. Feneſtel. loco mox citato. Plin. Lib. 11. cap. 40. & Varro apud quem *gallare* est furere instar Gallorum.

Ovid. Fast. 4.

Inter, ait, viridem Cybelem altasque Celenas
Amnis it insanâ nomine Gallus aquâ.
Qui bibit indè, furit, &c.

Cum sistro lusca Sacerdos. | *Sacerdos* Isidis Ægyptiorum Deæ, in ejus Sacris ferens crepitaculum ex ære vel argento: sicut Galli cymbalum. De his fusè ad Juvenal. Sat 6.

Sistro. | Σεῖστρον, à σείω, concutio.

Lusca Sacerdos. | Insana, vitiosa, sicut alibi pro stulto ponitur. Vel reverà uno orbata oculo, seu quòd irata illi Isis percussisset lumina sistro, ut aiunt Juvenalis, Sat. 13. v. 93. & Ovidius, Lib. 1. de Ponto, Eleg. 1. seu quòd *Nubiles deformes cùm maritos non invenerint, ad ministeria Deorum se conferant:* quod aiunt veteres Gloss. hîc.

187. *Incussere Deos.* | Injiciunt metum Syriæ Deæ, Cybeles, Isidis, levibus animis occinentes, illam furore concutere, hanc plagis, ulceribus, morbisque afficere & affligere: quæ tamen incommoda & ægritudines à causis naturalibus proficiscuntur, ut eruditè disputat Aretæus Lib. de acutis morbis, cap. 6. ubi explicat cur Syrios Ægyptiosque tetra hæc ulcera divexent potissimùm.

Deos inflantes corpora. | Tumorem in corpus immittentes, nisi placarentur, ut credebant, Martial. Lib. 4. Epigramm. 43,

Juro per Syrios tibi tumores,
Juro per Berecynthios furores.

Juvenalis Sat. 15. v. 9. superstitiosos Ægyptios irridet, vana quævis & ridicula pro Diis colentes, etiam porrum, cæpe, &c.

Si non prædictum, &c. | Nisi observes quæ jubent Sacrificuli illi & Sacrificulæ ad placandos Deos suos.

188. *Prædictum.* | Antè nominans, quàm comedens, ex superstitioso ritu, inquiunt nonnulli, quibus tamen alii refragantur.

Ter manè. | Superstitio elucet in singulis, & quòd certo tempore, & quòd certis vicibus.

Caput gustaveris alli. | Quod amuletum contra incantamenta, & ad multarum noxarum depulsionem valere vana credidit antiquitas, videlicet caput allii aut cepæ à jejuno comestum. Turneb. Lib. 18. cap. 12. Plinius Lib. 20. cap. 6. de allii virtutibus multa refert, aitque *utilem quandam inflationem facere, insania mederi, &c.*

189. *Dixeris hæc inter, &c* | Hæc de vera libertate disputa coram stupidis, & imperitis militibus, si vis cum ludibrio & sanna excipi. Quasi verò ferant illi se dici non usquam esse liberos, sed planè servos. Prov. Græc. στρατιωτικὴ ἀλογία. *Militum more rationem haud capit.*

Varicosos Centuriones. | Qui habent in cruribus varices è labore militari, quique ut corpore sic animo intumescunt. Varices porrò sunt venæ multo & impuro sanguine inflatæ in cruribus; quod Cursoribus, Bajulis, & diu stantibus accidere, ait Avicenna. Varicosi dicuntur fuisse M. Tullius Cicero, C. Marius, aliique. De Mario ipse Tullius Tuscul. Quæst 2. n. 53. sic habet; *C. Marius Rusticanus vir, sed planè vir, cùm secaretur, vetuit se alligari, nec quisquam ante Marium solutus dicitur esse sectus. Cur ergo posteà alii? valuit auctoritas . . . . crus verò alterum non præbuit. Ita & tulit dolorem ut vir, & ut homo majorem ferre, sine causa necessaria noluit.* Plinius Lib. 11. cap. 45. ait C. Marium, qui septies Consul fuit, stantem sibi passum varices extrahi, inter homines unum; scilicet eo sæculo: nam in aliis id factum posteà, testis Cicero loco mox citato. Denique Plutarchus in Vita Marii initio refert

Continuò

Continuò crassum ridet Vulsenius ingens,
Et centum Græcos curto centusse licetur,

statim Vulsenius procerus rusticè cachinnatur, & centenos Græcos æstimat centum assibus decurtatis.

ANNOTATIONES.

eum crura plena varicibus habuisse, & cùm deformitatem ægrè ferret, accersito Medico, haud ligatum alterum crus præbuisse, atque inter incidendum, constanti animo perstitisse: at verò crus alterum poscenti Medico negâsse, subjecisseque, tantum dolorem iterùm perferre, indignum se arbitrari.

Centuriones. | Ductores peditum. De his, vide Vegetium de re Militari, Lib. 2. Dionys. Halicarn. Lib. 4. *Centuriones*, inquit, *electi erant ex omnibus bello strenui, qui suos quique manipulos jussis obtemperantes exhibebant.* Ex his Intelligere est alium Centurionem manipularem fuisse, qui viginti militum, & turbæ Scutatorum ductor erat, alium verò Centurionem Primipilum, qui tribus vexillis præerat: porrò vexillum homines centum octoginta tres complectebatur. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 5.

190. *Crassum ridet.* | Ingentes repentè cachinnos tollit, & in risum effusum solvitur. *Vulsenius ingens*, Miles aut Centurio procerus & robustus. *Vulsenius*: factum à Poëta nomen creditur, pro quo legitur & *Vulpennius*, & *Pulsennius.*

191. *Et centùm Græcos*, &c. | Philosophos centum ea sentientes & affirmantes magno conatu totidem assibus nolit emere, nedum fidem habeat eorum dictis etsi verissimis.

Græcos. | Sic Sat. 1. posuit, *crepidas Graiorum*, nempè è Græciâ emersérunt omnes ferè Philosophi, Philosophiæ & Sapientiæ rudimenta, imò documenta & lumina.

Curto centusse licetur. | Centusse mutilato non integro, adeòque vix uno asse unum Sapientem æstimat.

Licetur. | *Liceri*, est in auctione publica pretium deferre.

SATIRA VI.

ADmovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?

O Basse, jamne hyems te compulit ad caminum Sabinum?

ANNOTATIONES.

1. *Admovit jam bruma*, &c. | Avaros exagitat Persius hâc Satirâ, quam ad amicum in Sabinis hyemantem, & lucubrandi causâ secedentem scribit, ipse apud oram Ligusticam eodem consilio receptus & Roma digressus. Hinc statim intellige alia fuisse æstate domicilia, alia hyeme: & ad villas non tantùm valetudinis gratiâ, & verno tempore, secedere solitos, sed & quâlibet tempestate, ut studio vel scriptioni indulgerent. Constat ex Tullio Epist. ad Attic. Sueton. in Augusto, cap. 72. Horat. Lib. 1. Epist. 7. & 15. & aliis.

Bruma. | Quasi βραχεῖα ἡμέρα, inquit Festus. Dies anni brevissimi circa solstitium hyemale. Ovid. Fast. 1.

Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis.

Basse. | Ambigunt eruditi quis iste *Bassus.* Plures certè fuerunt hujus nominis viri, sed cognomina & artes seu instituta dissentiunt. De Aufidio Basso belli Germanici Scriptore, & de Saleio Basso Epico Poëta, quos laudat Quintil. Lib. 10. cap. 1. non est hìc mentio. Agellius Lib. 3. cap. ult. item Lib. 5. cap. 7. & alibi meminit C. Bassi, qui de vocabulorum origine scitè & lepidè scripsit, at solutâ oratione: atque adeò non est hic Persianus Bassus, etiamsi *veterum primordia vocum*, legas & cum vulgo intelligas. Supereſt igitur ut veterem Scholiastem sequamur: sic habet: *Hanc Satiram scribit Persius ad Cassium Bassum Poëtam Lyricum, quem fama est in prædiis suis positum, ardente Vesuvio monte Campania, & latè ignibus abundante, cum villa sua ustum esse. Hic ergo, dum viveret, Româ ad Sabinos necessariò transibat, ubi brumali tempore, in calido loco carmina scribebat.* Favet Quintil. loco cit. qui Cassium Bassum paulò antè vixisse, & *post Horatium Lyrici Carminis laudem tulisse*, ait.

Sabino? | Sabina terra agro Romano contigua veterem appellationem etiamnùm retinet.

Jamne

Numquid citharâ, & fides jam tibi vigent plectro severo? ô admirande artifex, metris intendere principia antiquorum vocabulorum, & masculum sonitum Latina chorda; deinde agere ludos juvenum, & canere senes illustres digito decoro. Mihi verò *jam tepescit extremitas Liguriæ, & meum mare est in hybernis, ubi rupes protendunt amplum latus,*

Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum
Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honesto
Egregios lusisse senes. Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatque meum mare, quà latus ingens

ANNOTATIONES.

2. *Jamne lyra.* | Jamne Lyricis Carminibus more tuo egregiam navas operam?

Lyra. | Lyræ inventor Mercurius traditur. Vide Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 19. Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 25.

Tetrico vivunt tibi pectine chordæ? | An chordæ citharæ jam à te pulsantur pectine, & graves soni redduntur? *Tetrico* in gravibus ac seriis argumentis, & Stoico dignis, ut aiunt aliqui. Fuit apud Sabinos mons nomine *Tetricus*, sed nihil ad rem.

Vivunt. | Dum muta jacet lyra, veluti mortua est: at cùm pulsatur moveturque, tum lo[quax] & vivere videtur.

3. *Mire opifex numeris, &c.* | Tu qui peritus es fidibus aptare, & Carmine Lyrico describere primordia & origines seu rerum, seu vocabulorum, &c.

Veterum primordia vocum. | Legit Casaubonus *primordia rerum*, ut intelligatur historia primi temporis, nec enim legitur usquam, inquit, scripsisse Cæsius Bassus de Originibus vocum. Explicant alii de vocibus antiquis & obsoletis, quas Bassus versibus suis insereret non sine arte & decore. Alii *veterum primordia vocum* dicunt esse ipsam Poësim, quippe quæ ante prosam à Scriptoribus usurpata fuerit. Ex Plin. Lib. 7. cap. 56, & Horat. ad Pisones, qui ait,

Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis.
Dicta per carmina sortes;
Et vitæ monstrata via est, &c.

Verùm utraque hæc interpretatio longè petita videtur. Malim igitur cum Casaubono & aliis quibusdam, στοιχειαν & μυθοποιιαν intelligere, per *veterum vocum primordia.*

4. *Atque marem strepitum, &c.* | Solers scribere forte & generosum Carmen Lyricum, de quo Horatius ad Pisones:

Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre;

Et Od. 13. Lib. 2. ait Alcæum *plenius aut cecinisse plectro dura navis, dura fuga mala, dura belli.*

Marem | Sic Horatius ad Pisones:

Post hunc insignis Homerus
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Fidis intendisse Latinæ. | Apud Græcos Lyrici Poëtæ novem memorantur, Stesichorus, Bacchilides, Ibicus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcæus, Sappho, quibus addunt aliqui Corynnam, ut decas impleatur; ut apud Latinos duo tantùm claruere, Horatius & Cæsius Bassus, ut ait Quintil. Lib. 10. cap. jam cit.

Intendisse. | Intensio nervorum in cithara varios varia sonos & modos facit.

5. *Mox juvenes agitare jocos.* | Juveniles curas, amores, ludos, convivia describere, Horatius loco citato paulò antè.

Pollice honesto. | Tangens citharam *pollice honesto*, id est, insignes virtute viros, heroum facta celebrans, nobili Carmine & glorioso conatu *lusisse* ac cecinisse.

Virgil. Eclog. 1.

Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

6. *Mihi nunc Ligus ora intepet.* | Dum tu Sabinis secessu gaudes & liberali otio, ego pariter urbe cessi, & quietus ago in Lunensi villâ, ubi fruor aëre temperato & tepore meritimæ regionis. Porro addunt veteres Glossæ *secessisse illuc Persium in Liguriæ fines, vidulicet propter Fulviam Sisennium matrem suam, quæ post mortem prioris viri, ibi nupta erat.*

Ligus ora. | Liguria Italiæ pars in longum protensa versùs Meridiem à Narbonensi Galliâ ad Thusciam, secundùm maris littus. Hodie *Ora Genuensis*, à Genua civitate principe occupata.

7. *Intepet.* | Sive ob situm inter montes, sive ob agitationem vicini maris, quæ quidem major hyberno tempore. Cic. Lib. 2. de Natura Deorum, n. 26. *Maria agitata ventis ita tepescunt, ut intelligi facilè possit in tan-*

Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat.
Lunaï portum eſt operæ cognoſcere, cives.
Cor jubet hoc Ennî, poſtquam deſtertuit eſſe
Mœonides Quintus pavone ex Pythagoreo.

& ora ſeſe colligit multiplici convalle. O cives, juva tnôſſe portum Lunæ, Ennii cor id præcipit, poſteaquam deſiit ſomniare ſe eſſe Mæonidem Quintum ex pavone Pythagoræ.

ANNOTATIONES.

is illis humoribus incluſum eſſe calorem: nec enim lle externus & adventitius habendus eſt tepor, ſed x intimis maris partibus agitatione excitatus; uod noſtris quoque corporibus contingit, cùm motu rque agitatione recaleſcunt.

Hybernatque mare. | Ut fieri ſolet hyeme, conſtatur. Horat. Lib. 2. Sat. 2: *Defendens piſces yemat mare.* Veteres Gloſſæ, id eſt, *ſævit*, ul à navigiis vacat. *Sicut enim naves hyberare dicimus, ſic & mare, cùm non navigatur.* Apud Vegetium Lib. 4. dicuntur claudi maria ab Idibus Novembris ad Idus Martias, aut circiter.

Meum mare. | Id eſt, patrium, ſeu Etruſcum mare, quippe cùm oriundus eſſet Perſius Volaterris oppido Hetruriæ.

Quà latus ingens dant ſcopuli. | Loci deſcriptio. Scilicet prominent in mare ſcopuli ſeu rupes multiplices, & montes excelſi Lunæ portum circumcludentes. Strabo, Lib. 5. Sic Virgil. Æneid. 9.

——— *Quà ſe ſubducere colles*
Incipiunt, &c.

8. *Multâ littus ſe valle receptat.* | Ubi ſinum fecit natura, & deflexum littus in formam Lunæ curvatur, nomenque inde datum. Porro Lunæ portus, ut ait Strabo, loco citato, amplus valdè & capax, multos intra ſe portus amplectitur magnæ profunditatis univerſos, adeò ut omnium qui maris teneant imperium, facilè fieret receptaculum.

9. *Lunaï portum.* | *Lunaï* per diæreſim, pro *Lunæ*. Sic Virgil. *aquaï, aulaï, pictaï* & alii diphthongum ſolventes. *Luna* urbs Hetruriæ antiquiſſima, in Liguriæ confinio, ad oſtia Macræ fluvii: cui in Epiſcopali dignitate modò ſucceſſit Sarzana, quæ nova Luna dici poteſt. Lunæ verò portus certè maximus, ſeu veriùs ſinus Liguriæ, inter portum Veneris & portum Ercis, ambitu viginti millia paſſuum patens: hodie, *Golfe della Spezzia*, ſic denominatus ab oppido Spetia, quod ſitum eſt in intimo receſſu. Terræ celſis undique montibus circumcingitur, qui proſpectum longè pelagi præbeant: nam & Sardiniæ & magna utriuſque littoris pars cernitur. Strabo. *Primum oppidum Hetruriæ, Luna, portu nobile.* Plin. Lib. 3. cap. 5. & Lib. 14. cap 6. ait Lunenſia vina palmam ferre inter Hetruſca. Celebratur etiam Lunenſe marmor, Lib. 36.

Eſt operæ, &c. | Supple, *pretium*: id eſt, utile & jucundum eſt tam amœnum portûs Lunæ ſitum cognoſcere, ejuſque deſcriptionem petere ex Ennio, quam in Annal. ſic incipit.

Eſt operæ pretium, ô cives, cognoſcere portum Lunæ.

10. *Cor jubet hoc Ennî.* | Id eſt, hoc nobis imperat Ennius vir cordatus & ſapiens. Nam cor vitæ fons & radix ponitur etiam pro mente & ſapientia. Porrò verſum hunc ad ſuum carmen de Ennii carminibus tranſlatum à Perſio notant veteres Gloſſæ.

Enni. | *Ennius* Epicus Poëta inter Latinos poſt Liv. Andronicum vetuſtiſſimus, Annales Populi Romani ſcripſit, & alia quædam, quorum fragmenta duntaxat ſuperſunt. In Ennio elucebat ingenium acre, eruditio multiplex, cultus, modeſtia, comitas, probitas, fides, &c. Et cùm triplicem linguam calleret, Græcam, Oſcam, Latinam, dicere ſolitus erat, tria ſe corda habere, Crinitus, Gellius Lib. 17. cap. 17. Cic. Tuſc. Quæſt. 1. num. 34. Epitaphium Ennii ab ipſo ſcriptum refert:

Aſpicite, ô cives, ſenis Ennî imagini formam.
Hic veſtrum panxit maxima facta patrum;
Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivus per ora virûm.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quò promiſſa cadant, & ſomnia Pythagorea.

Poſtquam deſtertuit, &c. | Tum hoc jubet, cùm ſapit maximè, & cùm verè eſt Quintus Ennius. nec jam ſomniat eſſe ſe Homerum, ſeu habere ſe animam Homeri. Vel ut ait Marcilius, Perſii mens eſt: poſtquam Annalium initio Ennius narravit ſomnium ſuum de apparente ſibi Homero, & affirmante ſuam olim animam jam Ennii eſſe, &c. tum portûs Lunæ deſcriptionem aggreſſus jubet attendere, hoc verſiculo, *eſt operæ pretium*, &c. ut ſuprà. Huc pertinet quod in Prologo ſcripſit Perſius, v. 2.

11. *Mæonides,* | Ita dictus Homerus vel à Mæonia patria, vel quòd eſſet Mæonis filius.

Quintus. | Ennii prænomen eſt, quicquid nugati ſint aliqui de quinta ab Homero metempſychoſi Turn. Lib. 30. cap. 7. Caſaub. & alii.

Pavone ex Pythagoreo, | Id eſt, Poſtquam Ennius

Hîc

Ego Perſius *iſtis* dego *non anxius* ſermonum *plebis, & parùm ſollicitus quid Notus gregibus noxius apportet* mali: *& quòd iſte angulus vicini* mei *ſit fertilior noſtro: ac ſi tandem quilibet deteriorum filii divites fiant: ſemper tenuam propterea frangi ſenectute incurvatus, vel capere cœnam abſque* cibo *pingui, & naribus contingere ſignaculum in lagena corrupta,*

Hîc ego ſecurus vulgi; & quid præparet Auſter
Infelix pecori; ſecurus & angulus ille
Vicini noſtro quia pinguior: & ſi adeò omnes
Diteſcant orti pejoribus: uſque recuſem
Curvus ob id minui ſenio, aut cœnare ſine uncto,
Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena?

ANNOTATIONES.

nius fingere deſiit immigrâſſe in ſe animam Homeri, à quo illa in pavonem, ac inde in Pythagoram; poſteà verò in Ennium tranſiiſſet. Diog. Laërt. Lib. 8. ait, Pythagoram dicere ſolitum animam ſuam primùm fuiſſe Æthalidis, qui Mercurii filius habitus eſt, ab Æthalide in Euphorbum, ab hoc in Hermothimum, pòſt in Pyrrhum Delium piſcatorem, denique in Pythagoram tranſmigrâſſe.

Ovid. Metamorphoſ. 15. Fab. 3. Pythagoram ita loquentem inducit.

Ipſe ego (nam memini) Trojani tempore belli Panthoides Euphorbus eram, &c.

Perſius hîc deridet aniles illas opiniones de metempſychoſi Pythagorica. Quod & fecit Tertul. Lib. de Anim. cap. 24. & ſeq. cap. verò 33. ſic habet: *pavum ſe meminit Homerus Ennio ſomniante: ſed Poëtis nec vigilantibus credam, &c.* Et cap. 34. *In pavone tunderetur Homerus, ſicut in Pythagora Euphorbus.* Idem Tertullianus, Lib. de Reſurrect. carnis, cap. 1. num. 7. *ut in Pythagoram Euphorbus, Homerus in pavum recenſeantur.* Pariter S. Hieron. Apol. 3. adversùs Ruffinum, paulò ante finem Et Lactantius Firmianus, Lib. 3. cap. 18. & Lib. 7. cap. 23. ubi ſic ait: *Pythagoras tranſire animas in nova corpora diſputavit, ſed ineptè . . . . . & ſeipſum ex Euphorbo fuiſſe reparatum.*

12. *Hîc ego.* | In portu Lunæ verſor, ut jam dictum *Securus vulgi*, parùm curans rumores populares, procul à vulgari ſtrepitu, & ambitione.

Et quid præparet Auſter. | Quid morborum ac mali gregibus & ſegetibus creet & gignat ventus Meridianus, eò quòd naturæ calidæ eſt & humidæ, ut ait Plinius.

Hinc & Virgil. Georg. 1.

Arboribuſque ſatiſque Notus pecorique ſiniſter.

13. *Angulus ille vicini noſtro quia pinguior.* | Non invidens vicino meo quòd agrum habeat noſtro pinguiorem.

Horat. Lib. 2. Sat. 6.

O ſi angulus ille Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!

15. *Diteſcant orti pejoribus* | Neque pariter accuſo Deos, eò quòd locupletari videam homines infimæ ſortis, improbos, ipſoſque ſervos ac libertos, quos ad ſummas opes evehit Nero. Parùm & id me ſollicitat.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius, indignum quòd ſit pejoribus ortus.

Uſque recuſem, &c. | Propter hæc omnia quæ dixi, quæque ſolent invidos & avaros torquere, nolim ego ſordidam agere vitam, ut ditari.

16. *Curvus.* | Humi reſpiciens præ triſtitia & dolore.

Minui ſenio. | Senectutis incommoda accelerare per ſuſceptos lucri causâ labores, vel præ invidia, meipſum diſcrucians, & animum curis exercens.

Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 5.

Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires

Confiteor facere hoc annos, ſed & altera cauſa eſt
Anxietas animi, continuuſque labor.

Sine uncto. | Sine lautitiis, quaſi verò avorum more oleribus veſci velim & defraudare genium, uc divitias hæredibus accumulem. Horat. ad Piſones.

Si verò eſt unctum rectè qui ponere poſſit.

17. *Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.* | Vinum vappeſcens bibere: & admotis ad lagenam oculis, ipſoque proinde naſo obſervare diligenter numquid ſervus fortè reſignarit appoſitum ex more ſignaculum, atque inde furtim hauſerit.

Undè Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Poſſet qui ignoſcere ſervis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ.

Non ſolùm vaſa vinaria ſignabant Romani, ſed & penu, ac vilia quævis obſonia, ad arcendas rapaces manus ſervorum. Plin.

Plaut. in Perſa, Scen. 6.

Nam id demum lepidum eſt triparcos homines vetulos, avidos, aridos

Discrepet his alius, Geminos, Horoscope, varo
Producis genio. Solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muriâ vafer in calice emptâ,
Ipse sacrum irrorans patinæ piper. Hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar: 22
Nec rhombos ideò libertis ponere lautus,

Alter istis dissentiat. O Horoscope profers gemellos ingenio dissimili. Unus *est qui* die *nativitatis tantùm herbas aridas salsugine coëmptâ callidus in vasculo intingat, ipse inspergens catino piper sacratum. Ille* verò *juvenis magno animo ingentes facultates dentibus consumit. Ego* meis *utar, utar* inquam: *neq; propterea prodigus* ero *apponere rhombos libertis.*

ANNOTATIONES.

Benè admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.

Et Tullius Lib. 16. Epist. 26. ad Tironem sic habet: *Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur manes aliqua fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ.*

Naso tetigisse. | Fortè solebant avari olfactu explorare, num corrumpi jam inciperet vinum quod diu servabant, & parcè admodùm bibebant. Utrovis modo accipias, sordes & avaritiam notat Persius.

18. *Discrepet his alius.* | Etiamsi longè alia erit aliis mens & vivendi ratio, non miror: siquidem & gemini fratres sæpè discrepant moribus.

Horoscope. | Astrum natale, seu nativitati præsidens, è cujus spectatione Astrologi judiciarii divinant quid homini sit eventurum in vita.

Varo producis genio. | *Varo*, id est, vario ac dissimili. Vide Sat. 4. v. 12. ad hæc verba: *Fallit pede regula varo.* Quicquid verò Astrologi garriant, etiam sub eadem stella natis dissimilia contingere nonnunquam, certum est. Sic narrat Lampridius Commodum & Antoninum Marci Imperatoris filios geminos nihil simile in vita habuisse, quibus tamen paria omnia promiserant Mathematici.

Horat. Lib. 2. Sat. 1.

Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem Pugnis.

Vide A. Gellium, Lib. 14. cap. 1. ubi Geneliaci egregiè impugnantur.

19. *Solis natalibus est qui, &c.* | Horum geminorum fratrum alter parcus & tenax erit & in sua parsimonia solers & vafer: & vix aliquid sibi indulgebit in festis duntaxat, v.g. natalibus, quibus genio litari mos erat, & epulis operam dare.

Natalibus. | Vel urbis, vel Imperatorum, de quibus Ovid. in Fastis.

20. *Tingat olus siccum muriâ.* | Leviter imbuat olera & herbas aliquo condimento.

Muriâ emptâ. | Salsamento quod tunc emit, ac, ut alii, habet in penu: quia delicias illas & cupedias raròadhibet. Fiebat muria è thynnorum tabe, & pauperum erat & avarorum dun-taxat. At garum è scombro delicatorum erat ac divitum. Vide Plin. Lib. 31. cap. 8. Hinc Martial. Lib. 13. Epigram. 103. de Muria,

Antipolitani, fateor, sum filia thynni?
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Vafer in calice. | Etiam callidus ad genium tunc defraudandum, quippe nonnisi in vasculo muriam coëmit & comparat, undè & intincta olera sicca remanent, saltem parte sui maximâ,

21. *Ipse sacrum irrorans, &c.* | Cibis aspergens modicum piper, cui parcit etiam velut rei sacræ. Ipse verò aspergit, ne servus aut coquus plusculum impendat.

Horat. Lib. 1. Sat. 1.

——— *Congestis undique saccis*
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris.

Et Lib. 2. Sat. 3.

Qui nummos, aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum.

Hic bona dente, &c. | Alter autem geminorum prodigus opes abligurit & dilapidat in conviviis & luxu, &c.

22. *Magnanimus.* | Valdè se generosum velut ostentans, dum profundit patrimonium in malos etiam usus.

Peragit. | Id est, conficit, atterit, dissperdit.

Utar ego, utar. | Ego Persius nec effundere velim malè bona mea, nec sordidè iis parcere: sed utar iis quæ usui tantùm esse consecrata, Græci proprio nomine χρήσεα appellando, benè admodùm ostendunt. Sanct. Aug. magnum in eo malum docet, si *uti are fruendis, aut frueris utendis.*

Horat. Lib. 2. Epist. 2.

Utar, & ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam.

23. *Nec rhombos ideò.* | Nolim esse adeò in mensa splendidus, ut libertini generis hominibus, servis in libertatem assertis, aliisve infimæ sortis, opipara struam convivia.

Rhombos. | Sunt pisces exquisiti saporis & magni apud Romanos pretii: dicti à rotunda quasi figura; habent enim dextrum latus resupinatum, ut ait Plin. Lib. 9. cap. 20. Vide

neq, peritus dignoscere subtilem turdorum saporem Vescere usq; ad tuam messem, & mole horrea, licet. Quid timeas? Glebas comminue. Secunda etiam seges herbescit. Sod revocat me *officium.* Ecce *familiaris egenus prensat Bruttios scopulos, fractâ navi: & perdidit omnia bona, & preces non exauditas: ipse* verò *prostratus est in ora* maris *Ionii, simul magni*

Nec tenuem solers turdarum nosse salivam.
Messe tenus propriâ vive: & granaria (f
est,)
Emole. Quid metuas? Occa. Et seges alte
in herba est.
Ast vocat officium. Trabe ruptâ, Brut
saxa
Prendit amicus inops: remque omnem, surd
que vota
Condidit: Ionio jacet ipse in littore, & unà

ANNOTATIONES.

Juvenal. Sat. 4. v. 39. & Sat. 11, v. 121. ibique annotata.

Horat. Lib. 1. Sat. 2.

Num esuriens fastidis omnia, prater
Pavonem rhombumque?

Et Lib. 2. Sat. 2.

Quid? Tum rhombos minùs æquor alebat?
Tutus erat rhombus.

24. *Nec tenuem solers turdarum nôsse salivam.* | Nolim quoque palati esse supra modum delicati, ut discernam turdorum saporem, dignoscens mares à fœminis, sylvestres ab iis qui sunt in aviario educati, cellarios à terrariis, pastos junipero ab aliis: quod nôrunt *quidam gulæ dediti, tanta subtilitatis palatum habentes ut dignoscant turdos.* Vetus Scholiastes: qui & addit: *turdarum dixit abusivè, pro, turdorum.* Ut Horatius ponit:

Pene macros, arsit, dum turdos versat in igni

Turdarum. | *Turdi* inter volatilia celebrantur Plin. Lib. 10. cap. 22. Athenæus, Lib. 2. cap. 24. ex Aristotele tria recenset turdorum genera

Horat. Lib. 1. Epist. 15.

Obeso nil melius turdo.

Martial. Lib. Epigram 92.

Inter aves turdus, si quis me judice certet:
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Salivam. | Quia sapor salivam ciet, hinc pro sapore saliva ponitur Docent Varro Lib. 8. de Ling. Lat. Plin. Lib. 23. Propert. Lib. 4 Eleg. 9.

25. *Messe tenus propriâ vive.* | Quantum ex agris uno anno colligis, tantundem impende tibi & aliis: nihilque reserva in sequentem annum.

Granaria emole. | Grana prioris anni mole: utere, quantum satis erit tibi ac familiæ tuæ; reliquum verò largire indigentibus *Fas est:* æquum est & decet sic te agere divinæ providentiæ confidentem.

26 *Quid metuas?* | An dubitabis hornâ messe uti & insumere congestas in granario fruges, cùm aliæ crescant? Scilicet metuis peritę fame?

Occa. | Ligone frange glebas majores, qu faciunt post sationem agricolæ. Hinc v significari videtur, jam utendum esse gra præteritâ messe collectis, & de his liberali largiendum. Casaubonus existimat poni pliciter, pro *labora.*

Seges altera in herba est. | Messis altera præparatur, undè novis granis horrea rurs impleas.

27. *Ast vocat officium.* | Prosopopœia a sese excusantis: verùm enimverò, inquit, ita fas est annuum proventum singulis a totum consumere, nihilque sepositum reserv Nam si id fiat quod mones, undè, quæso, petet quo subveniatur calamitatibus amico &morbis aliisve malis derepentè ingruenti Certè officii ratio tibi parere vetat. Hæcava

Trabe ruptâ, Bruttia saxa, &c. | Reponit sius: quin igitur age, & protinùs quod d sti exequere. Familiari naufrago ad Scyl scopulum, rerumque omnium egenti opem Vel continuatio est sermonis avari prætex hunc afferentis, ad quem respondebit Poëta: *Nunc & de cespite vivo frange aliq largire inopi, &c.*

Bruttia. | Bruttii Italiæ populi, in tertia gione, Lucanis, ut ait Strabo, contermini littus inferi maris, non procul Sicilia, in labria nimirùm Citeriori.

28. *Prendit amicus inops.* | En amicus ruptâ, illisâ navi, post naufragium ena evadit in littora Bruttiorum.

Virgil. Æneid. 6.

Prensantemque uncis manibus capitaasperam

Surdaque vota. | Vota quibus surdi fue Dii Marini, & inexorabiles, in mari pe *condidit*: sicut in penu condita non appa

25. *Ionio.* | *Ionium* mare est ad fauces atici maris, Siciliam inter & Cretam: non tum seu ab Ionio Dyrrachii filio, quem in Hercules dejecit: seu ab Ionum naufra seu, ut vult Solinus, ab Ionia extremæ I regiunculâ.

Jacet ipse in littore. | Elegans hypotypo

Inge

gentes de puppe Dei: jamq; obvia mergis
oſta ratis laceræ. Nunc & de ceſpite vivo
range aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
erulea in tabula. Sed cœnam funeris hæres

Dii de puppe: & mòd latus navis fracta occurrit margis. Huic igitur rumpe ſtatim quidpiam de glebis etiam immaturis: dona indigenti, ne vagetur depictus in tabella cœruli marini. At hæres

ANNOTATIONES;

30. *Ingentes de puppe Dei.* | Simul cum eò ent Dii navis tutelares ablati de puppe, ubi rarium habebant, & ad quos in periculis æ vota nuncupant. Horum ille ſimulacta gentia ſecum eripuit è naufragio, & magno ore abſtulit vir religioſus & pius, cui prole juſtum eſt opitulari. Virgil.

Aurato fulgebat Apolline puppis,
Arma Deoſque parant comites,
rat. Lib. 1. Od. 14.

Non tibi ſunt integra lintea,
Non Dii, quos iterùm preſſa voces malo.

Jamque obvia mergis. | Jamque navis diffra- tigna, & trabes ſuper mare fluitantia, ob- feruntur marinis avibus ad ea advolanti- s, ut inde prædam captent.

Mergis | *Mergus* eſt aquatica volucris, ab mergendo frequenter ſeſe, nuncupata. De Plinius, Lib. 10. cap. 32. & alibi.

31. *Coſta ratis laceræ.* | Ligna quibus latera ris intexuntur.

rgil. Æneid. 2.

Sectâque intexunt abiete coſtas.

itur & *coſta*, pro rei parte quâlibet, ut Sat. Perſ.

Coſtam longo ſubduximus Apennino.

Nunc & de ceſpite vivo, &c. | Quid ergo raris, inquit Poeta ad avarum, dum in tali- s anguſtiis eſt animus inops? Huic non dò debes opitulari de annuo proventu & ſuperfluo, ſed etiam de ipſis fundis, quibus fas eſt parcere ad ſublevandam tantam neceſſitatem & miſeriam.

Ceſpite. | *Cæſpes* eſt terra cum gramine, *ceſpes* hic eſt ſeges ipſa adhuc in herba, & idis.

32. *Frange aliquid.* | Detrahe, deme, ſepara dpiam de tuo, quod egeno impertiaris.

Ne pictus oberret. | Ne cogatur mendicando um quæritare, ſui naufragii exhibens ima- em, ex more naufragorum, de quo Sat. 1. o. Item Horat. Lib. 1. Od. 5. d Piſones,

Si fractus enatat exſpes
Navibus ære dato qui pingitur,

uvenal. Sat. 14. v. 301.

Mersâ rate naufragus aſſem
um rogat, & pictâ ſe tempeſtate tuetur.

33. *Cærulea in tabula.* | Tabellâ in qua mare cæruleum coloribus adumbratum eſt.

Sed cœnam funeris hæres negliget. | Reſpondet avarus: at enim ſi ita patrimonium effundo, iratus hæres ob immitutam hæreditatem mortuo mihi juſta non perſolvet, ſumptus omittet & apparatus funebres. De his fusè Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 7. Porrò ea quorumdam erat ambitio, maximè illorum qui inglorii vixerant, ut optarent magnificum ſibi funus duci & parari, imprimis autem ferales epulas & novendiales inſtrui, eò quòd in his mos erat celebrare defuncti laudes. Caſaub.

Cœnam funeris. | Tobiæ cap. 4. v. 17. ſic legitur: *Effunde cibos tuos in monumentum juſtorum, neque des peccatoribus.* Quo quidem Tobias filium docet hoſpitalitatem & eleemoſynas in egenos exercendas: neque ſuperſtitionem Ethnicorum tueri poteſt ille locus. Enimverò apud eos cœna fuit multiplex & varia in funeribus. 1. Imponebantur rogo epulæ, & cum cadavere cremabantur. Virgil. Æneid. 6.

——— *Congeſta cremantur*
Thurea dona, dapes, fuſoque rateres olivo.

Apuleius Florid. 4. vel potiùs 19. *Exclamavit vivere hominem, procul ignes amolirentur, rogum demolirentur, cœnam feralem à tumulo ad menſam inferrent.* 2. funebris erat cœna, cujus meminit Tullius 2. de Leg. n. 63. hæc nimirùm dabatur amicis & propinquis, poſt exequias, maximè verò ſenibus & ætate provectis, inquit Alex. ab Alex. loco mox citato: ut pervini cibique lenimen deſiderium defuncti levaretur. 3. Ad ſepulcrum cœna deponebatur, de qua Juvenal. Sat. 5. v. 85.

Ponitur exiguâ feralis cœna patellâ.

Et hæc vocabatur ſilicernium, ſeu quòd eam Umbræ ſilentes cernerent, ſeu quòd ex ea non guſtarent. Sanctus Auguſtinus Serm. 15 de Sanctis eò reſpexit cùm aiebat: *Miror cur apud quoſdam infideles tam perniciosus error increverit, ut ſuper tumulos defunctorum cibos & vina conferant, quaſi egreſſa de corporibus anima carnales cibos requirant. Epulas enim & refectiones caro tantùm requirit, ſpiritus autem & anima his non indigent: parare aliquis ſuis charis dicit, quod ipſe devorat, & quod præſtat ventri,*

offensus quòd bona diminueris, prætermittet epulum funebre, & in urnam condet ossa tua sine odoribus, facilis ignorare sive cinnamorum emittat odorem obtusum, sive casia ceraso admixto *vitiata sit.* Itane vero *tu valens decurtes rem?* Inquiet. *Et Bestius insectatur*

Negliget iratus, quòd rem curtaveris: urnæ
Ossa inodora dabit; seu spirent cinnama surdum
Seu ceraso peccent casiæ nescire paratus.
Tune bona incolumis minuas? Et Bestius urget

ANNOTATIONES.

imputat pietati. | Superstitiosi hujusce ritûs restat adhuc nonnihil in Occitania & aliis quibusdam Galliæ partibus, ubi primâ die Novembris ad vesperam instruitur mensa vino, pane, cibo, ad animas defunctorum quasi pascendas aut honorandas, & ad posterum mane sic instructa relinquitur. Plin. Lib. 10. cap. item 10. (mirandum) narrat milvos rapaces licèt, & *famelicam semper alitem nihil esculenti rapere unquam è funerum ferculis.* 4. Epulum erat novendiale, & circumpotatio, Græcis, περιδειπνον, Athen. Lib. 9. cap. 7. & tunc jactabantur defuncti præconia, non sine ambitiosis adulationibus. Hinc Græcum Proverbium: ἐκ ἂν ἐκφανείης, ἐδ' ἐν περιδείπνοις, de homine prorsùs illaudabili, in quo nihil est quod laudetur etiam in illis circumpotationibus, quæ ad ejus honorem post mortem instituuntur, & in cœna illa funebri, quæ tota ambitiosa est.

34. *Quòd rem curtaveris.* | Quòd tantùm de speratis bonis detractum sit.
Horat. Lib. 2. Epist. 2.

——— *Nec metuam quid de me judicet hæres,*
Quòd non plura datis invenerit.

Urnæ. | Cineres defunctorum urnæ immissos in sepulcro solitos condi, nemini non compertum.

35. *Ossa inodora.* | Legunt aliqui, *inhonora*, seque Glossa veteri tuentur, verùm repugnat textus sequens.

Ossa inodora dabit. | Sine ullis aromatibus, aut vilia duntaxat unguenta adhibebit. De his vide Plin. Lib. 13. cap. 1, 2, 3.
Juvenal. Sat. 4. v. 108.
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera.
Observandum duplicem fuisse in funeribus odores fundendi rationem. Primò flores, coronas, odores spargebant in lectum feralem, inque ipsum bustum; testantur Dion. Halicarn. Lib. 2. & alii.
Propertius Lib. 4. Eleg. 7.
Cur nardo flammæ non oluere meæ?
Deinde cremato cadavere, fiebat ossilegium, & rursùm odoribus vino, lacte, ossa collecta ab amicis rigabantur & à propinquis. Tibull. Lib. 3. Eleg. 2. id innuit apertè. Demum conditis in sepulcra ossibus quotannis odores & corollas imponebant. Sanctus Hieronymus Epist. ad Pammachium sic habet: *Cæteri maritis super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos; & dolorem pectoris sui his officiis consolantur.*

Seu spirent cinnama surdum | Hæres offensus parùm curabit an aromata exquisita sint, utrùm odorem fundant acutum, an obtusum. Vide Plin. Lib. 12. cap. 19. ubi inter alia scitu digna, sic habet: *Cinnamomum, idemque cinnamum nascitur in Æthiopia. . . . Frutex duum cubitorum altitudine amplissimus, palmique minimus, quatuor digitos crassus, ... Cinnami duo genera, candidius, nigriusque . . . . . Coronas è cinnamo interrassili auro inclusas primus omnium in Templis Capitolii atque Pacis dicavit Imperator Vespasianus Augustus. Radicem ejus magni ponderis vidimus in Palatii Templo quod fecerat Divo Augusto conjux Augusta aureæ testeræ impositam, ex qua guttæ editæ amicis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio consumptum est.*

Surdum. | Dura quidem hæc Persii metaphora, durior tamen Horatii, quem imitatus est Lib. 2. Sat. 8.
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.

36. *Seu ceraso peccent casiæ.* | Neque sollicitus erit purane sit casia, an adulterata, admixto gummi, vel cortice è ceraso. Plin. Lib. 12 cap. 9. *Adulteratur amygdalâ nuce, cætera ejus generis cortice scordasti: ita vocatur æmula gummi: quod semel dixisse & in cæteros odores satis sit.*
Pers. Sat. 2. v. 61.
Corrupto casiam dissolvit olivo.

Ceraso. | Plin. Lib. 15. cap. 25. *Cerasi*, inquit, *ante victoriam Mithridaticam L. Luculli, non fuere in Italia ad urbis annum 680. Is primum vexit è Ponto, annisque 120. trans Oceanum in Britannniam usque pervenere. Eadem in Ægypto nullâ curâ potuere gigni, &c.*

Casiæ. | Plin. Lib. 12. cap. 19. antè cit. *Frutex est casia*, inquit, *juxtaque cinnami campos nascitur, &c.*

Nescire paratus. | Id est, non admodùm animadvertens, vel dissimulans, præ negligentia, ira, offensione.

37. *Tune bona incolumis minuas?* | Pergit avarus: itane verò cùm vigeas & valeas, nullaque ægritudine, aut calamitate coactus, profundes & dispersdes bona, quæ ad me hæreditario jure pertinent? inquiet mihi hæres meus.

Doctores

Doctòres Graios: ita fit, poſtquam ſapere urbi
Cum pipere & palmis venit noſtrum hoc maris expers,
Fœniſecæ craſſo vitiârunt unguine pultes.
Hæc cinere ulterior metuas? At tu meus hæres
Quiſquis eris, paulùm à turba ſeductior, audi.

præceptores Græcos: ſic agitur, ex quo noſtra hac ſapientia carens maſculo robore *advenit* in *civitatem, cum pipere & palmis, ſectores fœni infecerunt pultes unctura pingui. An iſta formides cùm eris ultra cineres? Tu verò quicumque futurus es meus hæres, tantiſper remotus à plebe, auſculta.*

ANNOTATIONES.

Et Beſtius urget. | Alii legunt, *Sed Beſtius*, &c.

Beſtius. | Nomen imperiti & bruti hominis, de quo Horatius Lib. 1. Epiſt. 15. ubi nonnulli tamen legunt, *Manius.* Doctiores tamen ex vetuſtis codicibus legunt, *Beſtius*, quem Horatius ut voracem & helluonem exhibet.

Beſtius urget Doctores Graios. | Hæredipeta ille avidus accuſat Philoſophos, qui liberalitatem & munificentiam commendantes ac ſuadentes, in cauſa ſunt cur minora hæredibus relinquantur.

38. *Doctores Graios* | Græcos poni pro Philoſophis, jam diximus Sat. 1, & 5. verſu ultimo. Hic verò cum aliis quibuſdam intelligo Romanos Græcam Philoſophiam ſectantes.

Ita fit, poſtquam, &c. | Sic vivitur lautè, & in epulis ac munificentia opes conſumuntur, ex quo Græca ſapientia Romam venit cum mercibus peregrinis & tranſmarinis. O morem novum juxtà ac pernicioſum! inquit ille Beſtius. Vide Lactant. Lib. 2. 16. ubi ſapientiam quaſi nuper advectam cum ſaporis mercibus proponit, citatque locum hunc Perſii, item Senecæ verba hæc, *Nondum ſunt mille anni, ex quo initia ſapientiæ nata ſunt.*

Et Lucretium canentem,

Denique natura hæc rerum, ratioq; reperta eſt
Nuper, & hanc primùm cum primis ipſe repertus
Nunc ego ſum in patrias qui poſſum vertere voces

Sapere. | Sic Satir. 1. *Noſtrum illud vivere triſte.*

Urbi. | Per antonomaſiam, pro Roma

39. *Cum pipere & palmis venit.* | Vide Perſ. Sat. 5. v. 136. & Plin. Lib 15. cap. 29. ubi ait antequam piper reperiretur, baccas in uſu fuiſſe, illiuſque vicem obtinuiſſe. *Palmis* ſeu arboribus, ſeu earum fructibus, qui dactyli vocantur. Vide Plin. Lib. 13. cap. 4. Juvenal. Sat 3. v. 83.

Advectus Romam quo pruna & cottona vento.

Noſtrum hoc maris expers | Locus etiamnùm obſcurus, necdum ſatis explicatus, poſt tot doctorum Interpretum lucubrationes. Quidam ſic intelligunt, noſtra, id eſt, Romanorum Philoſophia a Græcis invecta, *maris expers*, id eſt, ſalis, ſeu ſine ſale, hoc eſt, inſulſa & corrupta. Caſaubonus tamen explicat, *maris expers*, id eſt, maſculæ virtutis majorum noſtrorum expers. Aliis, *maris expers*, eſt quæ mare non tranſierit, ſed minimè placet.

40 *Fœniſecæ craſſo vitiârunt unguine pultes.* | Ex eo tempore adeò ſunt omnia depravata, ut viliores quique ruſtici, quales ſunt qui fœnum ſecant, lautitias quæſiverint. Hinc ciborum ſimpliciratem additis condimentis *vitiârunt*, & quaſi violârunt, atque admiſcere pulti cœperunt adipem, antè ſimplicioribus contenti cibis.

Juvenal. Sat. 11. v. 79.

Ipſe ſocis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squallidus in magna faſtidit compede foſſor.

Unguine. | *Unguen*, unctura, condimentum. *Solent ruſtici cùm oleum defuerit, pecudum adipe in pultem miſſos pro oleo uti*, inquit vetus Gloſſa.

Pultes. | Cibus erat vetuſtiſſimus è farina & aqua, interdum & ex caſeo, melle, & ovis decoctis. Romanis olim pro pane fuit puls: Plin. Lib. 18. cap. 8. & Valer. Maxim Lib. 2, cap. 5. Pultis autem paulo diverſæ meminit Athen. Lib 14 cap. 15. & 16. Caſaubonus ad hoc caput 15. Athen. multa ſuo more profert reconditæ eruditionis; & diſcrimen ponit inter πόλτον Græcorum è farina fabacea tantùm, & Romanorum pultem, quam Græcis ignotam fuiſſe ex Plinio affirmat, & cui multa admiſcebantur.

5. *Hæc cinere ulterior metuas?* | Inſurgit in avarum Poëta: ſcilicet times quæ tibi mortuo ſunt eventura. O ſtultus, qui poſt mortem hæredem metuis.

Horat. loco antè cit.

Nec metuam quid de me judicet hæres, &c.

Virgil. Æneid. 2.

——— Facilis jactura ſepulcri eſt.

Cinere. | Cineres dicit, quia cadavera comburebantur, ut antè dictum eſt.

At tu meus hæres. | At ego non metuo hæredis minas, quin illi ipſi occino ſumptus a me faciendos.

42. *Paulùm à turba ſeductior.* | Poſtpoſitis & neglectis vulgi opinionibus, ignorantiâ, odio.

Perſ. Sat. 5. v. 96.

Secretam gannit in aurem.

O bone vir, an illud nescis? Imperator misit laurum ob stragem memorandam juventutis Germanicæ: atque jam *favilla frigida amovetur* ab *altaribus: & Cæsonia nunc arma, nunc Paludamenta Imperatorum collocat ad valvas* templorum, *nunc* parat *captivis gausapa flava, & currus, & Rhenanos preceres.*

O bone, num ignoras? Missa est à Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac jam postibus arma,
Jam chlamydas Regum, jam lutea gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos.

ANNOTATIONES.

43. *O bone, num ignoras?* | Adeòne es imperitus rerum, ut ignores quæ publicè jactantur? Nescis nemini licere non esse liberalem in lætitia communi, & jubente munificentiam Imperatore?

Missa est à Cæsare laurus. | Nescis Caium Caligulam misisse ad S. P. Q. R. literas lauro coronatas & vinctas (ex more) & triumphum jussisse parari, quòd Germanos debellârit, atque in omnium bona jus ab eo datum suis procuratoribus, ut ait Sueton. loco mox citando.

Cæsare. | A Julii Cæsaris temporibus omnes Imperatores Cæsares appellati.

Laurus. | Literæ laureatæ, de quibus sicut & de lauro victoriæ indice, Plin. lib. 15. cap. 30. Tit. Liv. lib. 5. Ammian. Marcell. lib. 15. Martial. lib. 7. Epigram. 4, 5, 7. & alibi. Mos erat olim, ut quoties insigni victoriâ Consules potiti essent, ob res prospere gestas, laureatis fascibus prælatis incederent. Literas etiam laureatas Romam mitti, aut nuncios cum jaculis laureatis advenire, navemque laureatam aut vittatam felicis victoriæ nuncium esse, ac læta & magna significare, animadversum est Alex. ab. Alex. lib. 1. cap. 27.

44. *Insignem ob cladem.* | Ironicè, de Germanica una Caligulæ expeditione, in qua nihil dignum laude ab eo gestum est. Vide Sueton. in Caligula, cap. 45. & seq. ubi Imperatoris stolida ambitio, fictæque victoriæ referuntur.

Germanæ pubis. | Juventutis Germanicæ. Synecd Porrò Germania ampla est Europæ regio satis cuique nota: cujus populi quondam Teutones, dehinc Alemanni, posteà Germani vocati sunt. Strabo, alii.

Aris frigidus excutitur cinis. | Id est, postremi sacrificii residui cineres amoventur, novus ignis, nova sacra instaurantur, ex more, quando enim nunciata erat victoria, sacra publicè fiebant, ad gratias Diis persolvendas, & pro incolumitate Imperatorum. Testantur Dio, Herodianus, & alii.

45. *Postibus arma.* | Enumerat omnes triumphi apparatus. Jam templorum valvis seu columnis jubet affigi ac suspendi arma hostibus detracta, eorumque spolia.

Virgil. Æneid. 7.

Multaque præterea sacris in postibus arma,
Captivi pendent currus, curvæque secures, &c.

Horat. Lib. 4. Od. ult.

Et signa nostro restituit Jovi
Derepta Parthorum superbis postibus.

46. *Chlamydas Regum.* | Paludamenta Imperatorum & Ducum subactorum. Vestis erat militaris pallio brevior & strictior, cujus usum Romanis invexit Numa Pompilius (auctor Suidâ) legatione Isaurorum acceptâ, & formâ habitûs eorum animadversâ, vestem Regiam cum Senatoria conjungens. De variis vestium generibus vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18.

Lutea gausapa captis. | Vestes militares villosas crocei coloris: stramenta quibus in castris utuntur milites, è pellibus facta præparari jubet captivis, quibus illi induti, ex more, in triumpho ducantur. De gausape, vide quæ Martial. Lib. ult. Epigram. 29. & 141. Præterea gausapa sive gausapia, ut est apud Prisc. Lib. 4. sunt tapetia sive peristromata, quibus mensæ teguntur, teste Scaligero.

Martialis citreas mensas gausapibus tegi ostendit, id est, tapetibus pretiosis, vel mantilibus: Lib. ult 1. 7. Epigram. 138.

Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum;

Vide Pers. Sat. 4, v. 37.

47. *Essedaque.* | Belgarum & Germanorum Rhenicolarum vehicula, è quibus olim depugnabant, & rotarum ingruentium strepitu, impetuque, hostium ordines proterebant aut perturbabant.

Virgil. Georgic. 3.

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

Horum & meminit Cæsar Comment. Lib. 4. & 5. de Bello Gallico: & alii.

Ingentesque locat Cæsonia Rhenos. | Accolas Rheni, grandis staturæ. Sueton. Calig 7. cap. 47. *Galliarum quoque proceriſſimum quemque, ac nonnullos è Principibus legit ac sepositi ad pompam.* Hos omnes triumphi apparatus disponit Cæsonia per procuratores, vel ipsa, quippe quæ bellis etiam sese immiscebat: quamque, ut refert Sueton. cap. 25. *Caligula sæpe chlamydatâ peltâque, & galeâ ornatam armatamque, & juxta adequim militibus ostendebat.*

Cæsonia. | Caligulæ uxor, mulier perditæ li-

Dii

Diis igitur, Genioque Ducis centum paria, ob res
Egregiè geſtas, induco: quis vetat? Aude. 49
Va, niſi connives. Oleum artocreaſque popello
Largior; an prohibes? Dic clarè. Non adeò, inquis:

Ergo propter bella præclarè cons fecta, edam centum paria gladiatorum Numinibus, & Genio Principis. An aliquis prohibet? Audeto vetare, ô hæres. At va tibi, ſi non diſſimulas. Præterea diſtribuo plebi oleum & artocreas. Num vetas? Eloquere apertè. Non ita, ais,

ANNOTATIONES.

bidinis & laſciviæ ab Imperatore conſtanter adamata, cui etiam philtrum miſcuiſſe & propinâſſe dicitur. Quod ſcribit Joſephus Antiq. Lib. 19. & Sueton. cap. 50. *Creditur*, inquit, *potionatus à Caſonia uxore amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit.* vide Juvenal. Sat. 6. v. 610, & 615. ibique annotat.

Rhenos. | *Rhenus* fluvius Europæ celeberrimus Germaniam à Gallia ſeparat, fluit è Rhæticis Alpibus, rigat Alſatiam, Palatinatum, agros Colonienſes, Bataviam.

48. *Diis igitur*, &c. | Ego itaque (aît Perſius ad hæredem) lætitiæ publicæ & Imperatoris voluntati indulgens non parcam ſumptibus: (nec tu auſis mutire contrà) Ego, inquam, *Diis* victoriæ auſpicibus atque auctoribus; *Genioque Ducis*, id eſt, Imperatoris Caligulæ ſacrificabo, *&c.*

Genioque Ducis. | Per Genium ſui Principis quaſi per Numen jurabant Veteres: ac ſi quis pejerâſſet, pœnas dabat. Undè Tertullianus, *Citiùs per omnes Deos, quàm per unum Genium Cæſaris pejeratur.* Et Sueton. cap. 27. ait de Caligula; *Multos honeſti ordinis deformatos priùs ſtigmatum notis, ad metalla, aut ad viarum munitiones, aut ad beſtias condemnavit, aut beſtiarum more quadrupedes caveâ coërcuit, aut medios ſerrâ diſſecuit, nec omnes ex gravibus cauſis; verùm malè de munere ſuo opinatos, vel quòd nunquam per Genium ſuum dejerâſſent.*

Centum paria, induco. | Duplicem hecatomben explicant ali qui, minùs benè, ut opinor: meliùs alii *centum paria* gladiatorum, quorum ſanguine placentur Dii, & Imperatoris Genius. Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum . . .

Quod ſi cui videtur mirum quòd privatus gladiatorium munus exhibeat, memineritquod refert Suetonius cap. 47. *Scripſiſſe ad procuratores ſuos Caligulam, ut quàm minimâ ſummâ & impenſâ, triumphum tamen quàm poſſent magnificentiſſimum appararent, & quantus nunquam alius fuiſſet; quando in omnium hominum bona ius haberent.* Ergo, quod vult Caſaubonus ſatis veriſimile eſt, datâ nempè eâ poteſtate in facultates civium, coactos privatos de ſuoque-

que ſumptus & impenſas ad triumphi pompam conferre, & contuliſſe. Quod reſpicit hoc loco Perſius.

Ob res egregiè geſtas. | Ob inſignem Germanorum cladem, & partam feliciter à Caligula de hoſtibus victoriam. Ironicè, ut ſuprà.

49. *Quis vetat? Aude.* | Num auſis refragari, ô hæres, & deterrere me à conſilio quod cepi?

50. *Va, niſi connives.* | Impendet tibi malum, ſi fortè non aſſentiaris, aut ſaltem diſſimules: nam vel Imperatorem infenſum & ultorem nanciſcere, vel me iratum, & majores inde ſumptus facientem, ut cupiditatem tuam & avaritiam diſcruciem. Paulò pòſt:

----Nunc nunc impenſiùs unge,
Unge, puer, caules.

Va. | Formula malè precandi, idem valens ac ſi quis mittatur in malam crucem.

Connives. | Cic. pro Cælio: *Dii immortales, cur interdum connivetis in hominum ſceleribus maximis?* Id eſt, clauſis quaſi oculis non videre videmini.

Oleum artocreaſque popello largior. | Populo inſuper epulum & congiarium dabo, ad celebrationem victoriæ. Licèt hoc ſoleat non à privatis ſed ab Imperatoribus fieri. Sueton. Jul. Cæſ. cap. 38. *Epulum ac viſcerationem dedit, & poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia.* Et Domitian cap. . . *Congiarium populo ter dedit, atque largiſſimum epulum: Senatui, Equitique Panariis, plebi ſportellis cum obſonio diſtributis.*

Artocreas. | Vox è duplici facta, ἄρτος enim *panis*, κρέας, *caro*: ſignificat cibum è pane carneque minutatim concisâ. Alii viſcerationem interpretantur hoc loco.

51. *An prohibes?* | Vetaſne iſtam meam largitionem? *Dic clarè*: quid muſſas? Aperi mentem & animi tui ſententiam de me.

Non adeò, inquis, &c. | Non adeò fertilis & opimus eſt fundus tuus, ut hæreditatis tuæ avidus ſim, & vetare velim quin prorsùs in largitiones effundas. Vel non ita dives es, ut his ſufficere poſſis. Alii ſenſum ſeparant hoc modo: non adeò tuæ largitioni adverſor, ſuppetit enim, haud procul, mihi ſatis fœcundus ager quo ego contentus ſum, inquit hæres. Sunt qui verbum juris hìc accipiant, hoc ſenſu:

prope eſt ager ſine oſſibus. Perge, ſi nulla nunc mihi reſidua è patruis ſoreribus. ſi nulla patrui filia, nulla filia neptis ſuperſtes ſit: ſi patrui matris ſoror vitam egit ſine prole, & de avia nihil reſtat: vado ad *Bovillas & ad Virbii declive. Illic Manius ultro erit mihi hæres. Scilicet Terræ filius? Interroga me quiſnam mihi fuit quartus*

Exoſſatus ager juxtà eſt. Age, ſi mihi nulla
Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet: patrui ſterilis matertera vixit,
Deque avia nihilum ſupereſt: accedo Bovillas
Clivumque ad Virbî. Præſtò eſt mihi Manius
hæres. 55
Progenies Terræ? Quære ex me, quis mihi
quartus

ANNOTATIONES.

non adeo, neque adire volo hæreditatem tuam. Quo deſignari volunt extraneum eſſe illum Perſii hæredem, non autem neceſſarium & ſuum, ex Inſtitut. Juſtin. lib. 2. tit. 19. Docta quidem & ſubtilis interpretatio, verùm magiſne genuina? Mihi prior ſententia præferatur.

52. *Exoſſatus ager* | Duplici & contrario ſenſu poteſt accipi, vel exhauſtus, & jam ſine ſuccò & bonitate: Ita paſſim apud Plautum *exoſſare* ponitur pro enervare, comminuere, debilitare. Vel *ager exoſſatus*, idem eſt ac lapidibus expurgatus, adeòque opimus & benè cultus. Ovid. Metamorphoſ. 1.

——Lapides in corpore terræ
Oſſa reor dici.

Juxtà eſt. | Prope urbem in ſuburbano loco ſitus, & hinc pluris æſtimandus.

Age, ſi mihi nulla. | Verba Perſii ad hæredem illum irritatum verbis, & quaſi jam excandeſcentem. Age, inquit, detrecta, & ne adi hæreditatem: Ego certè non reformidem genus illud infamiæ apud Romanos timeri ſolitum, carere ſcilicet hæredibus, qui funus curent, *&c.* Quòd ſi aliundè non ſuppetant, en præſtò eſt Manius hæres, & hic mihi ſufficit.

53. *Jam reliqua ex amitis.* | *Amita* eſt patris ſoror, quaſi patri meo plus amata, inquiunt: ſolent enim ſorores præ fratribus diligi, ſive id ſexus facit, ſive perſonarum diſſimilitudo, quæ minus habet æmulationis & invidiæ.

Patruelis. | *Patrueles* dicuntur è duobus fratribus editi, conſobrini verò quiè duabus ſororibus

Proneptis. | Eſt neptis aut neptis filia.

54. *Patrui.* | *Patruus* eſt patris frater: ſicut avunculus frater matris. Porrò notat Caſaubonus in multis vetuſtis codicibus jungi vocem hanc cum ſequentibus, ut patrui matertera ſterilis fuiſſe intelligatur, bono ſenſu quidem, ſic enim etiam remotiſſima cognatio deeſſe ſignificabitur.

Matertera. | Soror matris, quaſi mater altera: *ſterilis*, ſtirpe ac filiis carens.

55. *Deque avia nihilum ſupereſt.* | Si denique aviæ nulla ſtirps, poſteri nulli vivant, adeoque nemo certus mihi propinquus adſit, qui capeſſat hæreditatem, ſcis quid faciam? Obvium quemque hæredem inſtituam, quamvis non alia ratione mihi cognatus ſit, quàm quòd è terra uterque progeniti factique ſumus. *Avia* mater eſt patris aut matris.

Bovillas. | Vicus eſt in Appia via ad undecimum ab urbe lapidem, prope quem interfectus à Milone Clodius, cùm rediret ab Aricia non hinc procul ſita, ut ſcribit Aſcon. Pæd. Porrò *Bovilla* quaſi villa bovis, dicitur, *eo quòd olim in Albano monte ab ara fugiens taurus jam conſecratus, ibi comprehenſus eſt.* Vetus, Scholiaſtes. Sedes erat frequens mendicis, quia tritum iter.

56. *Clivumque ad Virbi.* | Collis ille quatuor millibus ab urbe diſtans nomen accepit ab Hippolyto, qui ibi colebatur ſub nomine Virbii, ex quo bis vir & bis vivus fuit, id eſt, a Diana revocatus ad vitam, poſtquam diſceptus fuiſſet, ut notum eſt cuilibet ex Æneid. 7. Ovid. Faſt. 3. & 6. Metamorph. 15. Fab. 4.

Manius. | Ignobilis quilibet & ignotus, mendicus quiſpiam Aricinus, ſimilis Manio illi, qui (ut ait Feſtus) Dianæ agrum & lucum conſecravit. Tritum Romæ Proverbium erat, *Multi Manii Aricia*; quia deinde plures ab illo oriundi illic virtute claruerunt. Quòd autem pauperes & mendici adeſſent in ea regione frequentes, patet ex Juvenale Sat. 4. v. 117.

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,

Et Martial. Lib. 12. Epigram. 32.

Irus tuorum temporum ſequebaris,
Migrare clivum crederes Aricinum.

57. *Progenies Terræ?* | Reſpondet Perſio hæres ille, de quo paulò ſuprà: ſcilicet hæredem inſtitues Terræ filium, *Gigantum fraterculum*, ut ait Juvenalis, Sat. 4. v. 98. hominem ignobilem; ſpurium, cujus ignorantur parentes & proſapia, &c.

Quære ex me, quis, &c. | Quidni? inquit Perſius. Tam Manius erit mihi hæres & propinquus, quàm quiſpiam remotâ cognatione affinis, de quo perinde dubitare fas mihi ſit, ac de Manio; qui, ut cæteri, mecum ab una origine procreatus, ut dixi, nempè à Terra communi omnium parente, ſaltem eâ ratione conjunctus eſt.

Quis mihi quartus ſit pater. | Quis abavus meus,

Sit

Sit pater, haud promptè, dicam tamen. Adde etiam unum,
Unum etiam: Terræ eſt jam filius: & mihi ritu
Manius hic generis propè major avunculus exit:
Qui prior es, cur me in decurſu lampada poſcis?
Sum tibi Mercurius: venio Deus huc ego, ut ille
Pingitur; an renuis? Vîn' tu gaudere relictis?

parens, non facilè dicam, at nihilominùs proferam. Adjice vel unicum, imò unicum, jam eſt Terræ progenies: & Manius ille prodit ferè mihi major avunculus ordine ſtirpis. Tu verò qui anterior es, quare petis à me facem in curſu? Sum tibi velut *Mercurius. Ego tibi Deus accedo iſthuc, ſicut ille depingitur. An recuſas? Viſne tu frui iis quæ relinquo?*

ANNOTATIONES.

58. *Haud promptè, dicam tamen.* | Non facilè quidem & promptum indicare abavum meum; id tamen fortaſſe præſtare potero.

Adde etiam unum, &c. | Quòd ſi ulteriùs reperas, ac vel unum ſuperiùs, & retrò cognationis gradum ſcruteris; & poſcas quis atavus mihi fuerit, jam hærebo: erit enim is mihi tam ignotus, quàm iſte, quem *Terræ progeniem* appellâſti.

59. *Terræ eſt jam filius.* | Ex Empedoclis ſententia & aliorum quorundam veterum Philoſophorum qui natos è Terra primos homines cenſuere, cùm alii ex aqua factos, ſicut & alia univerſa, opinarentur. Huc etiam facit quòd hominem ab humo veteres dixere. Porrò quòd per *Terræ filium* homo nihili ſignificetur, & obſcurus, patet ex Tullio ad Atticum ita ſcribente: *Huic Terræ filio committere epiſtolam tantis de rebus non audeo.* Terrul in Apologet. *Dictus Saturnus Terræ Cœlique filius, quia ignoti, vel ex inopinato apparentes de cœlo ſupervenire dicuntur, ſicut Terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum eſt: giganteſque hâc ratione terræ filii appellantur,* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 28.

60. *Major avunculus exit.* | Manius ipſe videri poſſit cognatus, & in ſtemmate major avunculus ſcribi; ſiquidem alius nemo prodit & præſtò eſt, qui gradum hunc & locum inter majores meos, & in ordine ſtirpis & cognationis meæ, jure potiori ſibi queat vindicare. *Major avunculus* eſt avi vel aviæ frater: aut etiam avi aviæque avunculus, ut placet Feſto.

61. *Qui prior es.* Tu verò, ô legitime hæres, cum ſenior me ſis & natu major, cur à me hæreditatem ſperas, qui ſum junior & in curſu vitæ poſterior? Vel, tu qui Manio potior mihi es, & verè cognatus, cur dum vivo hæreditati meæ inhias ante legitimum tempus, ſcilicet ante abſolutum vitæ ſtadium? Certè curſor non petit lampadem ab alio ante decurſum ſpatium: nunquam verò in ipſo curſu, nec prior à poſteriore, ſed contrà.

Cur me in decurſu lampada poſcas? | Allegorica locutio deſumpta à λαμπαδηδρομία. Nempè, ut ait Suidas, Lampadis tria feſta ſunt apud Athenienſes, Panathenæa, Vulcanalia, Promethea. De Promethei Sacris hîc mentio eſt, in quibus juvenes accenſas tædas geſtantes decurrebant, certabantque, quis ad ſcopum primus perveniret non extinctâ facè. Primus defatigatus proximo, is poſteà defeſſus alteri, & deinceps alius alii tradebat ardentem facem, donec metam pertingerent. Et quidem ara Promethei in Academia fuit, à qua ad urbem curſus erat cum accenſis ejuſmodi facibus. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8. Hujus conſuetudinis meminerunt Varro 3. cap. 16. de Re Ruſtica, ubi ait: *Nunc curſu lampada tibi trado*, id eſt, tibi dicendi vices trado. Cicero ad Herenn. 4. *Non enim, quemadmodum in palæſtra, qui tædas ardentes accipit celerior eſt in curſu continuo, quam ille qui tradit: Ita melior Imperator novus qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit: propterea quòd defatigatus curſor dat integro facem; at hîc peritus Imperator imperito exercitum.*

Et ante illos Lucretius Lib. 2. v. 77.

Inque brevi ſpatio mutantur ſæcla animantum,
Et quaſi curſores vitaï lampada tradunt.

62. *Sum tibi Mercurius.* | Ne me ut propinquum, te ut hæredem certum, meam hæreditatem quaſi tuam tibique jure debitam jam nunc intuere; ſed potiùs finge tibi me eſſe velut Mercurium, qui tibi ἐμπολαῖον, inſperatum & fortuitum theſaurum & lucrum annuntio, indico, oſtendo captandum.

Venio Deus huc ego. | Inopinati & indebiti lucri Deus, ut diximus, Sat. 2, v. 11. ad verba hæc, *Dextro Hercule.*

Ut ille pingitur. | Mercurius pingebatur manu tenens crumenam pecuniâ gravidam & turgentem. Suidas, Macrobius.

63. *An renuis?* | An non vis bona mea velut gratis data accipere & adventitia? Horat. Lib. 2. Sat. 3.

Excurs

Rejectâ prædâ, quam præſens Mercurius fert.

Vîn' tu gaudere relictis? | Viſne potiri hæreditate meâ, poſt mortem meam, quantula fuerit illa?

Deeſt

Atenim *ſummæ nonnihil detractum eſt.* Nempè *detraxi mihi. Tibi verò quodcunque illud eſt, integrum eſt. Cave ſciſcitari ubinam ſit* id *quod olim Tadius* teſtamento *reliquerat mihi : neve* mihi *repete monita patrum, addatur uſuræ lucrum, inde* tuas *impenſas deſume : ecquid reſiduum eſt ? Reſiduum* quæris ? O *famule, jam jam perfunde braſſicas, perfunde copioſiùs.* Scilicet, *die feſto mihi coquatur urtica, & pars anterior capitis* porcini *fumo perfuſa, auriculâ perforatâ,*

Deeſt aliquid ſummæ: minui mihi ; ſed tibi totum eſt,
Quicquid id eſt. Ubi ſit fuge quærere, quod mihi quondam
Legârat Tadius, neu dicta repone paterna:
Fœnoris accedat merces ; hinc exime ſumptus:
Quid reliquum eſt? Reliquum? Nunc nunc impenſiùs unge,
Unge, puer, caules. Mihi feſtâ luce coquatur
Urtica, & fiſsâ fumoſum ſinciput aure,

ANNOTATIONES.

64. *Deeſt aliquid ſummæ.* Fortaſſe dices partem ejus aliquam à me abſumptam fuiſſe. At ego tibi reſpondeo, *minui mihi* ; &, quicquid detraxero tandem, id mihi non tibi detractum: & ſi quid perit, perit mihi cujus totum eſt ; ex regula Juris.

Sed tibi totum eſt, quicquid ideſt. | Quandoquidem ex Legibus & Jure, tuum nihil eſt aut eſſe poteſt quàndiu vivo, quodcunque ego moriens reliquero, hoc tibi totum erit atque integrum.

65. *Ubi ſit fuge quærere,* &c. | Porrò ne repoſcas à me rationem bonorum quæ olim habui, quæque aliquis mihi teſtamento legârit : nam malè tibi verteret.

66. *Tadius.* | E majoribus quiſpiam, vel quiſlibet alius teſtator. Metonymia. Quidam codices habent, *Statius*, alii, *Stadius.*

Neu dicta repone paterna. | Neque mihi ingere & objice monita liberis ſolita dari à patribus avaris : de quibus Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

——— *Quærenda pecunia primum eſt :*
Virtus poſt nummos : hæc Janus ſummus ab imo
Perdocet ; hæc recinunt juvenes dictata, ſeneſq;
Lævo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto.

Et Juvenalis ſusè, Sat. 14.

——— *Juvenes hortatur* ———
——— *Cogit minimas ediſcere ſordes, &c.*

Paterna. | Benè monet Caſaubonus de ſuo patre non loqui Perſium, qui puer ſexennis amiſerat patrem Flaccum, cujus & famæ nec detrahere debeat nec velit bonus filius.

67. *Fœnoris. accedat merces.* | Aut paternum eſt monitum : exerce fœnus, ne otioſam & infructuoſam ſine pecuniam tuam ; quæſtum fac, datis ad uſuram nummis ; atque pro mutuo mercedem cape: aut verba ſunt hæredis cum Perſio rationem ineuntis, ut moxexplicabimus.

Hinc exime ſumptus. | Fortaſſe & monitum eſt paternum: ne quid detrahe ſorti capitali bonorum, ſed potiùs è fœnore & uſuris habe & deſume neceſſarios alendæ familiæ ſumptus. Vel hæredis verba ſunt, & ſenſus erit: computemus & quanta ſive è patrimonio ſeu è legatis Tadii nactus es, ô Perſi, his addantur & accedant uſuræ : jam inde legitimas impenſas tuas eximamus. Demùm videamus quid ſit reſidui ex his omnibus, quidque mihi ſit obventurum.

68. *Quid reliquum eſt ?* | Quid jam ſupereſt è tot facultatibus, quas poſſedisti ?

Reliquum? | Cum indignatione reſpondet Perſius, itane verò mecum inis rationem, quaſi cum diſpenſatore herus. Scilicet poſſeſſa computas, ſumptus excutis, reliquum quid, & ubi ſit, poſtulas? Age hæres, deinceps curam hanc eximam tibi.

Nunc nunc impenſiùs urge, &c. | O famule, lautiorem in dies menſam inſtrue, conſumantur bona mea univerſa, ut indignis hæredibus nihil reliquum ſit.

69. *Unge, puer, caules.* | Horat. lib. 2. Sat. 3.
Ungere ſi caules oleo meliore caputque
Cœperis.

Porrò *caules* poſuit pro quolibet edulio, poſt Horatium.

Mihi feſtâ luce coquatur, &c. | Non ita ſum fatuus ut genium defraudare velim ad locupletandos hæredes, & damno meo lautitias illis ſuppeditare, parcus ob hæredis curam, ut ait Horat. Lib. 1. Epiſt. 5.
Et Juvenal. Sat. 14. v. 136.

——— *Cùm ſit manifeſta phrenaſis,*
Ut locuples moriaris, egenti vivere fato.

Feſtâ luce. | In die feſto, quo vel parciſſimi & pauperrimi genio indulgent, & lautiùs victitant : ego oluſcula comedam ? Abſit.

70. *Urtica.* | Herba vilis & nota, ab urendo vel ulcerando dicta ; habet enim folia mordacia, ut ait Plin. Lib. 16. cap. 24.
Catull. Carm. 45. ad fundum ſuum.
Et me recuravi ocimoque & urticâ.

Et fiſſâ fumoſum, &c. | Caput porcinum auri perforatâ ſuſpenſum in camino ad fumum. De

Ut tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis,
Cùm moroſa vago ſingultiet inguine vena,
Patritiæ immeiat vulvæ? Mihi trama figuræ
Sit reliqua: aſt illi tremat omento popa venter?
Vende animam lucro: mercare; atq; excute ſolers
Omne latus mundi, ne ſit præſtantior alter
Cappadocas rigidâ pingues plauſiſſe cataſtâ.

ut nepos ille tuus aliquando viſceribus anſerinis ſatietur?
* * * * * * *
*** *Mihine reſidua erit trama figuræ, illi verò obeſus venter palpitet* præ *pinguedine? Venunda vitam* pro *quæſtu, mercaturam exerce, & diligenter perluſtra omnes orbis partes, ne ſit alius peritior applauſiſſe corpulentos Cappadocas in duro pegmate.*

ANNOTATIONES.

nidiara porcellorum capi talautiori menſæ apoſita refert Athen. Lib. 9. cap. 8. *Fumoſum*, vel ut ſervetur diutiùs, aut etiam ut ſaporem contrahat acutiorem. Legunt quidam, *ſpumoſum*, ſed malè.

Sinciput. | Pars prior capitis, ubi cerebrum: ponitur hîc pro vili & plebeio edulio, ut patet: quod tamen lautæ fuiſſe gulæ affirmat Plinius, & probat Athenæus loco mox citato.

71. *Ut tuus iſte nepos, &c.* | Ut ditatus quiſpiam è tuis poſteris, ô hæres, aliquando epuletur.

Nepos. | Sarcaſmus ex ambiguâ ſignificatione vocis, quæ & deſignat ſæpè hominem voracem ac luxurioſum.

Anſeris extis. | Romanis erat in deliciis anſerinum jecur, quod quidem fartilibus, ut ait Plin. Lib. 10. cap. 22. id eſt, ſaginatis lacte, mulſo, ficu, caricâ, in tantam amplitudinem creſcit, ut anſerem ipſum adæquet magnitudine. Undè Martial. Lib. 13. Epigramm. 58.

Aſpice quàm tumeat magno jecur anſere major,
Miratus dices, hoc, rogo, crevit ubi?

Horat. Lib. 2. Sat. 8.

Pinguibus & ficis paſtum jecur anſeris albi.

Juvenal. Sat. 5. v. 113.

Anſeris ante ipſum magni jecur.

Meminit & fusè Athenæus Lib. 9. c. 8.

73. *Mihi trama figuræ ſit reliqua.* | An denique me macerem, ut pingueſcat hæres? Abſit.

Trama. | Incertum eſt intelligatne ſubtegmen, quod tenuius eſt, & opponat *ventri popæ*, quod vult Turneb. Lib. 30 cap. 7. an ſtamen panni, quod filo conſtat craſſiore & magis retorto, ut diſertè ait Caſaubonus: *Trama* etiam ponitur pro veſte detrita, cujus villi amiſſi ſunt: metaphoricè eſt homo valdè macer, cui ſolùm oſſa reſtant, & per cujus coſtas aër quaſi tranſmeat; ex Varrone 4. de Ling. Lat. Vel cujus oſſa, venæ, nervi ſic apparent, ut in detrito panno *trama*. Undè eleganter Prudentius contra Manich. *Nervorum texturam appellat.*

74. *Aſt illi tremat.* | Hæredi autem diſtentus venter & obeſus ſubſiliat.

Omento. | Propriè eſt panniculus inteſtina ambiens & contegens, ut dixi Sat. 2. hîc ponitur pro adipe, & pingui.

Popa. | Venter guloſus, lurco, popino, vel fartus popis ſeu popanis, id eſt, delicatioribus eſcis. Nam popa eſt placenta. Eſt etiam aliquando victimarius, id eſt, Sacerdotis miniſter ad mactandas victimas.

75. *Vende animam lucro.* | Concludit Perſius, ergo poſt hæc omnia quæ dixi adversùs avaritiæ ſordes, ſi tamen lubet, huic lita, & vitæ etiam periculo divitias congere, per fas etiam & nefas.

Mercare. | Longinquas mercaturæ causâ per mare, per terras peregrinationes inſtitue, ut dictum Sat. 5. v. 135, & ſequentibus. Ibid. v. 137.

Verte aliquid, jura, &c.

Excute ſolers omne latus mundi. | Peragra totum orbem, omnes orbis angulos ſcrutare, ut merces novas & aliis irrepertas compares & huc advehas; & ſic diteſcas brevi. *Solers*, quaſi ſolus in arte præſtans & calidus.

76. *Ne ſit præſtantior alter, &c.* | Nec ſit quiſpiam te peritior exercendi mangonii, id eſt, coëmendi mancipia, & benè curata ſaginataque cariùs vendendi.

77. *Cappadocas pingues.* | Vetus Scholiaſtes explicat de gladiatoribus; ſed cùm ipſo textu reclamant & refragantur viri doctiſſimi, & venalitios è Cappadocia ſervos intelligunt, robuſtos quidem & grandes. Cic. poſt reditum in Senatu. *Cappadocem modò abreptum de grege venalium diceres.*

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum Rex.

Porrò Cappadocia eſt Aſiæ minoris regio, cujus populi id peculiare habuerunt, quòd ſervitutem libertati prætertulerint. Nam à Romanis libertatem deprecati, illis permittentibus, Ariobarzanem Regem elegerunt. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 27.

Plauſiſſe. | Legunt alii *clauſiſſe*: alii, *paviſſe*, id eſt, benè curaſſe & enutriviſſe, ut facilius emptores inveniant pingues & corpulenti. Attamen amant doctiores, & retinent *plauſiſſe*, ambiguâ quidem ſed eruditâ ſignificatione, & ingenio

Rem

Gemina peculium. Jam id *præstiti. Jam triplex, jam quadruplex, jam decuplex mihi provenit in plicam.* O *Chrysippe*, tu *repertus terminâsse cumulum tuum, indica* mihi *ubinam stabo.*

Rem duplica. Feci; jam triplex, jam mihi quar
Jam decies redit in rugam. Depunge ubi sist
Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

ANNOTATIONES.

Satirici nostri satis congruâ. Itaque *plausisse*, vel est palpâsse manu servorum venâlium membra, ad ostentandam empturientibus bonam corporis habitudinem ac nitorem: vel servos laudando & applaudendo incitâsse ad saltandum ex consuetudine; imò & patrio more cantandum, quo pateret illorum agilitas & industria. Vide infrà. Item Juvenal. Sat. 1. v. 111.

Rigidâ catastâ. | Ob rigorem servitutis, aut duritiem ligneæ compedis, cui mancipia erant innexa.

Catasta. | Locus erat in Romano foro, ubi venales servi exponebantur; ὁποὺ τὰ κατηστάναι. Propert. Lib. 4. Eleg. 5.

Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Collati medio cum saliere foro.

Item *catasta*, lignea erat è tabulatis machina, in qua vincti prostabant servi venales. Martial. Lib. 9. Epigramm. 60.

Quos arcana servant tabulata catastæ.

Meminit & Plin. Lib. 35. cap. 17 & 18. Similis huic erat ferè *catasta* illa, in qua Martyres torquendi extendebantur: quod referunt passim martyrologia.

78. *Rem duplica.* | Per usuras opes adauge. Horat Lib. 1. Epist. 6.

Mille talenta rotundentur, totidem altera: porrò
Tertia succedant, & quæ pars quadret acervum

Feci. | Respondet per prosopopœiam avarus, non tantùm duplicavi, sed fœnus fœnori addens, & fœnoris fœnus accipiens, rem auxi ter, quater, decies.

79. *Decies redit in rugam.* | Metaphora ducta à vestibus quæ corrugantur propriè & plicantur, seu quæ in plicas & rugas contrahuntur. Unde per similitudinem multiplicari omnes dicuntur, dum nummis nummi accumulantur, & accrescunt.

Depunge. | Metaphora à libra in qua certum pondus indicatur & notatur punctis. Sat. 5. v. 100. *Certo compescere puncto nescius examen* Legunt alii, *depinge.* Sensus utrobique idem est: statue, præscribe, quem opibus augendis & multiplicandis modum ponam. Ironicè hæc in avaros hydropicis similes, de quibus dictum,

Quo plus sunt potæ plus, sitiuntur aquæ.

Et Juvenal. Sat. 14. v. 139.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia cr

Ubi sistam. | Allusio ad Chrysippi præcept
qui, ut Soriti respondeatur, sistendum in
è propositionibus, aiebat. Vide infrà.

80. *Chrysippe.* | Hic Stoïcus fuit Philosophus, Ze
nis, vel, ut volunt alii, Cleanthis Discipulus,
acri ingenio: in Dialectica excellu: quoc
contra Cleanthem disputâras, solitus dicere,
tunatum se adversùs omnes, præterquam
versùs Cleanthem: adeò verò superbus ut Pt
mæi Regis amicitiam aspernatus sit, & jacta
rit de se, non esset Porticus, nisi esset Chry
pus. Ex effuso risu mortuum nonnulli trad
Diog. Laert. Lib. 7. Cic. 1. de Natura Deor

Inventus tui finitor acervi. | Aduna
ut vult Casaubonus, id est, ô Chrysippe, si
tes præscribere, qua in propositione Sor
quiescendum sit potissimùm, si, inquam, id
veneris, & finem certum infinitæ propos
num congeriei statueris, tum ego meæ c
ditati & avaritiæ terminum inveniam; id e
nunquam.

Acervi. | Soriten intelligit, quæ argumen
tio est acervus seu cumulus propositionum,
in infinitum progredi posse videntur: unde
ironiam dixit Persius *finitor*; & addit
quia dissolvendæ istius acervalis argume
tionis rationem investigavit Chrysippus, &
eo quatuor Libros scripsisse fertur. Horat. Lib. 2. Epist. 1.

Dum cadat elusus ratione ruentis acervi.

Exemplum Soritis est apud Ciceronem Tusc
Quæst. 5. n. 45. ubi solum honestum esse bo
num sic probatur per quinque gradus: *Quic
quid est quod bonum sit, id expetendum est: q
autem expetendum, id certe approbandum: qu
verò approbaris, id gratum acceptumque ha
dum: ergo etiam dignitas ei tribuenda
quod si ita est, laudabilis sit necesse est: bon
igitur omne laudabile. Ex quo efficitur, ut qu
sit honestum, id sit solum bonum.* Et 1. de N
tura Deorum, *si Dii sunt, beati sunt: si beati
virtute præditi: si virtutis, & rationis erunt co
paces:* unde concluditur illic, Deos esse hom
nibus similes: quod ibidem refellit Tullius.
Et certe nôrunt omnes Soriten non tam
argumentationem legitimam, rectam, certam,
quam argutiam, & cavillationem.

FINIS.

IN

INDEX
Vocabulorum Omnium,
QUÆ IN
SATIRIS JUVENALIS
LEGUNTUR.

Prior Numerus Satiram; posteriores Versum indicant.

A.

A. 1, 14, 36 99. 3, 57 71 89 106 202 321. 4, 3 116 5, 44 91 109, 6, 26 33 69 138 232 252 284. 375 502 527 553 7, 70 164 190. 8, 131. 9, 115 140. 10, 1 29 72 126 131 171 247. 11, 23 42 51 89 146 147 160, 12, 14 58. 13, 30 36 110 122 149 158 170 231. 14, 14 170. 15, 30 72 143 146. 16, 17, &c.

ab. 1, 49. 2, 82. 3, 109. 4, 130. 5. 125 135 155. 6, 327 347. 8, 273. 10, 253 270. 11, 26 113. 12, 28 130. 16, 25

abaci 3, 204

abditus 6, 236

abdomine 2, 86. 4, 107

abeant 14, 149

abeſt 6, 293

abeunt 1, 132. 6, 311

abit 6, 127

abi 14, 283

abicit 15, 17

abies 3, 255

ablegandæ 14, 202

abluet 6, 523

abnego 13, 94

abnuat 6, 539

abnuerit 15 104

abolla 4, 76

abollæ 3, 115

abortivis 2, 32

abortivo 6, 367

abreptum 13, 171

abrupta 6, 648

abrupto 14. 250

abſcindere 2, 116. *alii leg.* abrumpere

abſcondente 6, 120

abſcondêre 12, 18

abſcondit 8, 203. 15, 33

abſenti 1, 123

abſit 4, 130. 16, 25

abſolvitur 13, 3

abſtineas 14, 38

abſtinet 6. 534. 11, 171. 15, 11

abſtinuit 14, 99. 15, 173

abſtuleris 6, 330

abſtulit 4, 19 151. 8, 242. 10, 286

abſumpto 15, 91

abundat 2, 8

ac. 1, 65 98. 2, 34 43 72, &c.

accedente 11, 85

accepta 6, 113

acceptæ 13, 186

acceptiſſima 3, 58

accepto 13, 129

Acci 6, 70

accidit 1, 29

accipe 3, 87 295. 4, 65, 7, 36 165 243. 13, 120. 14, 191, 15, 31

accipere 10, 295

accipiat 1, 42 55. 7, 147

accipient 2, 83

accipies 1, 99

accipiet 8, 88

accipimus 9, 31

accipis 6, 76

accipit 3, 103. 6, 472

accipiunt 3, 133. 12, 88

accurrit 3, 215

accuſare 3, 54

accuſat 6, 242

accuſator 1, 161

accuſatori 13. 197

accuſet 2, 27

acer 2, 77. 7, 193

acerbi 7, 57

acerbo 14. 18 54

acerbum 11, 44

Acerſecomes 6, 118

acervo 6, 363. 13, 19

acervos 13, 57

acervus 8, 100

Aceſtes 7, 235

aceto 3, 392. 10, 158. 13, 85

Achææ 3, 61

Achillem 10, 256

Achilles 1, 163. 7, 210. 8, 271. 14, 214

Achillis 11, 30.

acies 9, 65. 15, 60

Acilius 4, 94

Acœnitus 7, 218

Aconita

INDEX.

ancoita 1, 158. 6, 638. 8. 219. 10, 25.
acquirenda 14, 223
acquirendi 14, 125
acquirere 14, 238
acre 6, 109
acres 11, 165
acri 13, 216
acribus 14, 322
acrior 7, 109. 15, 62
acris 10, 252
acta 2, 136. 7, 104
Actiacâ 2, 209
Actoris 2, 100
actorum 9, 84
actum 6, 58. 10, 155. 14, 149
acu 2, 94. 6, 497
acumen 4, 102
acutâ 5, 89
acutos 5, 41
ad 1, 41 44 57 50 104 131, &c.
ad summam 3, 79
adamas 6, 155
addat 1, 118 147
adde 12, 46
adde quod 14, 114. 15, 47
addit 13, 82
additur 10, 151
ademit 16, 37.
adeò 3, 274. 6, 50. 8, 183. 10, 297. 11, 131. 12, 36. 13, 59 183. 14, 234
adeon' 6, 59
adeòque 8, 183.
adest 4, 107. 5, 63 6, 219. 10, 254. 12, 67
adhibere 5, 16
adhibet 2, 135
adhuc 3, 111 215. 4, 10. 6, 128 192 227 501, 7, 196. 8, 36. 10, 116. 12, 15. 13, 41. 15, 35
adipata 6, 630
adjuta 6, 505
adjutor 3, 322
adjuvat 12, 42
admirabile 4, 59
admirabilis 13, 53
admirandisque 10, 11
admirari 7, 31
admiratio 6 645
admiserit 10, 255
admisit 6, 493
admissa 4, 64
admittas 10, 340
admitte 6, 328
admittentia 5, 69. 7, 65
admittere 14, 217
admittimus 3, 171
admittitis 1, 21
admittunt 3, 235. 13, 237
admota 10, 149
admotaque 6, 496
admoto 8, 82
admotum 6, 426
admoveas 2, 148. 14, 12
admovet 10, 329
adoperta 8, 145
adora 6. 47
adorandæ 13, 148
adorant 14, 97
adorat 3, 300, 6, 321, 15, 2
adoratum 10, 62
Adriaci 4, 39
adsint 9, 40
adsum 1, 102
adsunt 11, 71
advectæ 9, 23
advectus 3, 83
adventum 6, 517
adversis 10, 129. 12, 53. 13, 156
adversùm 5, 77
advexisse 14, 271
adulandi 3, 86
adulator 4. 116
adultæ 15, 138
adulter, 1, 78. 2, 29. 3, 45. 4, 4. 6, 236 328. 403 566. 8, 144. 9, 80. 10, 311 318
adultera 14 25
adulterium 11, 175
advocat 6, 235
advolat 6, 225
adyti 23, 205
Æacidæ 8, 270
Æacus 1, 10
æde 3. 139. 7, 37
ædem 3, 31. 6, 527. 14, 90
ædes 3, 222. 4, 7. 7, 40. 10, 17
ædicu'a 8, 111.
ædificare 10, 264. 15, 153
ædificat 6, 502
ædificator 14, 86
Ædilibus 3. 162 179
Ædilis 00, 302
Ægæi 13, 81 246
æger 3. 232. 4, 3, 12, 122
Ægeriæ 3, 17
ægra 6, 579
ægram 12, 95
ægri 9, 16. 10, 207. 13, 124
ægris 4, 57. 13, 234
ægro 7, 52. 9, 18
ægros 10, 221
ægrotante 6, 388
Ægypti 6, 526
Ægyptius 1, 130
Ægyptus 15, 245 116
Ælia 6, 72
Æmilianos 8, 3
Æmilio 7, 124
Æmilius 6, 32
Æmo 6, 197
æmula 11, 74
Æneæ 15, 67
Æneam 1, 162
Æneas 5, 139
ænigmata 8, 50
Æoliis 1, 8
Æolio. 10, 181
æqua 4, 71. 8, 177
æquales 3, 177
æquanda 14, 314
æquantem 4, 16
æquare 14, 257
æquat 3, 88. 6, 322
æquo 13, 11
æquor 1, 81
æquora 12, 75, 14, 279
æquore 4, 54. 8, 61
æquos 14, 15
æquus 16, 56
aër 6, 99 12, 42.
aëra 6, 305. 13, 169
aëre 10, 50
æra 6, 125 441. 7, 217. 16, 55
ærata 14, 259
ære 2, 118 152. 6, 234 545. 9, 172 11, 39
ærea 11, 96
æris 7, 61
ærugine 13, 61
ærumnæ 3, 210
ærumnas 10, 361
æstibus 4, 87
æstivi 14, 131
æstivum 1, 28. 14, 295
æstuat 3, 50 10, 169
æstuo 2, 71. 3, 103
ætas 5, 61. 6, 23. 7, 32, 8, 171. 13, 28
ætate 6, 498. 14, 161. 15, 109
Æthiopem 2. 23. 8, 33
Æthiopis 6, 599
Æthiopum 10, 150
ævi 4, 94
ævo 6, 324. 10, 255. 11, 53. 15, 32
affari 14, 211
affectare 2, 106
affectas 11, 33
affectat 10, 209
affectibus 12, 10
affectu 1, 161
affectus 1, 213. 15, 156
afferat 14, 198
afferimus 12, 56
afferre 4, 85
afferri 5, 144
affers 6, 167
affert 6, 609, 7, 215. 9, 91. 14, 78
afferte 6, 416
affertur 5, 87
afficit 7, 85
afficiunt 8, 268. 14, 24
affigit 9, 149
affirmat 6, 58
affixa 10, 138
affixus 5, 40
Afræ 11, 142
Africa 7, 149. 10, 148
Afris 5 152
Afrorum 7, 120. *alii*, Maurorum.
Afros 5, 91. 8, 120.
agam 9, 67
Agamemnona 14, 285
Agamemnonidæ 8, 215
Aganippes 7, 6
agant 1, 9. 6, 402
agas 2, 71. 3, 291 4. 14. 8, 76
Agathyrsi 15, 125
agatur 4, 66, 6, 394. 499
Agaven 7. 87
age 11, 192
agebas 9, 9
agebat 7, 143 144
agello 6, 57. 8, 109
agendi 16, 49
agendis 14, 72
agentem 13, 32
ager 9, 56
agere 9, 43
agerent 4, 49

agerentur. 6, 335
ageres. 8, 180
agere. 5, 153. 6, 587. 8, 43.
aggeris. 16, 26
agili. 2, 142.
agimus. 2, 51. 7, 48
agit. 3, 94, 305. 5, 157. 13, 110. 15, 163
agitant. 2, 21. 7, 168
agitare. 10, 33
agitas. 14, 68
agitat. 6, 250, 14, 284
agite. 7, 20
agitem. 1. 52
agitent. 5, 69
agitentque. 6, 474
agitur. 4, 35. 6, 658. 13, 28 15, 97
agmina. 3, 258. 15, 56
agmine. 3. 162. 244. 10, 218. 280
agminis. 10. 45
agna. 6, 391. 8, 15, 13, 63
agnam. 12, 3
agnitus. 1, 99
agnoscendus. 8, 205
agnosci. 6, 467
agnoscit. 10, 234
agnosco. 8, 26
agnum. 2. 123
agreſtem. 13, 39
agri. 3, 141. 14, 159 172
Agrippa. 6 157
Agrippinæ. 60, 6 9
agris. 2, 79. 14, 71
agro. 1, 107. 6, 56, 11, 65. 12, 105
agrorum. 11, 41
agros. 3, 322, 4, 27. 14, 151
agrum. 6, 524. 9, 45
aguntur. 1, 85
ahenea. 3, 285
aheneus. 7, 125. 13, 115
aheno. 8, 86. 15, 81
Ajax. 7, 115. 10, 84 14, 213. 15, 65
ait. 2, 22. 4, 131. 5, 18. 9, 63
Alabandis. 3. 70
Alabarches. *vide*, Arabarches.
alapas. 8, 192
alas. 3, 25. 11, 157. 14, 195
alba *ſubſtant.* 4, 61
alba. 6, 176
albaque 13, 117
albæ 3, 179. 13, 141
Albana 4, 100
Albanam 4, 145
Albani 13, 214
Albanis 5, 33
albi 12, 65.
Albinam 3, 130
albis 1, 111
albo 2, 112. 7, 202
albus 2, 23
Alceſtim 6, 652
Alcinoo 15, 15
Alcithoen, *aliàs*, Alcyonem. 7, 12
alea 1, 88. 8, 10, 11, 174. 14, 4
Alexander 14, 311
Algæ 4, 48
algentem 7, 183
alget 1, 74
alia 3, 268. 15, 35
aliâ *ablat.* 6, 436. 7, 114 182
aliæ 6, 67
aliam 5, 52. 6, 503 14 253. 15 122
aliamque 4, 138
alias 3, 315. 12, 40. 14, 254. 15, 57
aliena 13, 34. 15, 102. 142
alienâ *ablat.* 3, 181. 5, 2
alieni 6, 477
alienis 11, 279
alieno 8, 246
alienum 3, 105. 6, 21
alii 2, 66. 3, 46. 7, 5. 166
aliis 11, 59
alimentis 15, 93
alio 8, 27. 54. 10, 197
aliorum 8, 76
alios 6, 239. 7, 213. 8, 61. 11, 177
aliosque 10, 150
Aliptes 3, 76. 6, 421
aliqua 6, 15
aliquam 12, 110
aliquando 3, 184. 6, 359. 9, 28
aliquem 4, 126. 6, 279, 11, 202. 15, 170
aliquid 1, 73. 2, 2. 82. 3, 24 180 217 230 397. 4, 147. 5, 33. 7, 24 220. 8, 41 68 263. 9, 139, 10, 207 354. 14, 203 223. 15, 92
aliquis 1, 74. 3, 120. 6, 586 631. 11, 86. 13, 49. 14, 21 134. 15, 24, &c.
aliquo 8, 173
aliquod 13, 37
aliquos 2, 149
alis 10, 178
aliter 3, 291. 6, 11 618. 7, 220
aliud 4, 78. 6, 23. 7, 199. 12, 24. 14, 321 *bis.* 15, 154
alium 9. 92
aliunde 7, 22
alius 1, 10, 5, 67. 8, 178 245. 10, 257. 12, 48. 13, 90
Alledius 5, 118
Allobroga 7, 214
Allobrogicis 8, 13
alnum 3, 266
alcës 6, 180
Alpemque 10, 152
Alpes 10, 166
Alpibus 13, 162
Alpha 14, 209
alta 3, 69. 4, 131. 6, 430. 14, 88
altâ *ablat.* 3, 136
altæ 6, 31
altaque 8, 131
altaria 8, 156. 12, 94. 13, 89.
altaribus 12, 119
altè 3, 256
alter 3, 132 149 246, 4, 11. 6, 426. 7, 95, 5, 66. 145. 10, 28, 30. 11. 63. *bis.* 12, 115. 13, 72, 14, 33. 62
altera 3, 255. 6, 147 439 494. 7, 16. 9, 133. 14, 141 170 309. 15, 73
alterius 6, 17 340. 10, 210. 11, 167. 14, 131. 15, 39
alternaque 6, 267
alternum 12, 31
alti 6, 384 414. 7, 125
altilis 5, 115 168
altior 6. 491. 10, 106. 13, 173
altis 6, 605, 8, 106. 10, 36
altiſoni 11, 179
alto 8, 40. 14, 185
altos 10, 176
altum 1, 16. 6, 501 633
alveolis 5, 88
alveolos 7, 73.
alveus 12. 130
alumni 11. 98
alumnos 6, 608
alumnus 1, 20. 14, 247
alvo 5, 7
alurâ 14. 282
alutæ 7, 192
amans 3, 228
amant. 6, 112
amanti 6, 207
amantis 6, 208
amara 13, 247
amaras 2, 30
amat 6, 252 607, 10, 320
amatæ 2, 241
amati 3, 186
amator 2, 168
amatorem 6, 547
amatur 6, 142
amaturus 6, 200
amaverit 10, 220
amavi 10, 68
ambæ 10, 328
ambiguæ 8, 80
ambit 16, 48
ambitioſa 3, 182
ambitioſi 7, 50
ambitus *alias* ambitio 8, 135
ambo 2, 153. 9, 66
ambos 10, 227
ambroſiuſque 6. 77
ambulat 6, 304
amens 14, 94
ames 6, 62. 7, 9
amet 6, 403. 12. 130
amethyſtina 7, 136
ametur 6, 75. 12, 130
amicæ 1, 62. 3, 1 . 4. 20 6, 454. 7, 82.
amicas 6, 352 480
amici 1, 33. 3, 187 1 1 112. 4, 88. 6 345. 8, 152. 9, 62. 10, 234. 12, 16. 14. 65 15, 134
amicis 1, 146. 5, 108 113 146
amicitia 6, 557
amicitiæ 4, 75. 5, 14
amico 3. 57. 5. 32 173 7, 74. 12, 96. 14, 235

amicos

INDEX.

amicos 6, 312 509. 10, 46. 16, 28
amictu 2, 82
amictus 1, 142
amicum 3, 116 121 279. 5, 140
amicus 2, 134. 13, 107. 5, 134. 6, 213. 9, 130. 13, 15 60
Amillus, *vide* Hamillus
amiſſa 13, 134
Ammonis 6, 554
amnem 6, 521
amnes 10, 177
amnibus 8, 170
amnis 13, 69
amœni 3, 4
amomo 4, 108. 8, 159
amor 14, 139 238
amore 4, 114
amorem 6, 274. 14, 227.
Amphion 6, 173
ampla 12, 10
amplectitur 16, 141
amplexu 6, 65. 9, 75
amplior. 6, 628. 14, 171
ampliùs 5, 148. 6, 119
Amydone 3, 69
an. 2, 121. 6, 61 75 472. 7, 141 142 9, 43. 10, 100. 11, 34 *bis.* 13, 18 153 203. 14, 18 265. 15, 89
annon 1, 154
anabathra 7, 46
Anchemoli, *vide* Archemori
Anchiſæ 7, 234
Anci 5, 57
ancilibus 2, 126
ancillâ 6, 119. 8, 259
ancillarum 12, 117
ancillas 6, 319
ancipitem 11, 32
ancipites 5, 146
ancipiti 14, 272
Ancon 4, 40
ἀνδρα 9, 37
Andro 3, 70
Andromachen 6, 502
anguem 1, 43
anguilla 5, 103
anguis 14, 241
angulus 6, 578. 13, 74
anguſta 3, 165. 6. 356
anguſtæ 9, 127. 10, 117
anguſtam 3, 90
anguſto 10, 169
anguſtos 6, 78
anguſtum 12, 55
anheles 6, 37
animâ 1, 83
animæ 2, 156. 3, 261. 6, 500. 8, 254. 10, 163
animal 1, 141
animalia 8, 56. 12, 2. 14, 76. 15, 99
animalibus 15, 11 173
animam 6, 530 653. 9, 83, 10 281. 12, 57
animas 4, 152. 6, 629. 9, 122. 15, 94 149
animi 4, 91. 6, 189 612. 8, 24, 140. 9, 18. 10, 240. 13, 190. 14, 119
animis 2, 139. 15, 52
animiſque 12, 83
animo 1, 152 169, 6, 179. 11, 15. 13, 195. 14, 329
animorum 10, 358
animos 1, 85, 6, 384. 7, 34 85. 14, 16. 33
animum 2, 121. 6, 97. 10, 357. 13. 106, 14, 15 265. 15, 149
animus 3, 50. 6, 206. 7, 57
annalibus 2, 102
anne 4, 78. 7, 179 199. 10, 207. 15, 122
anni 11, 72. 13, 88
Annibal 6, 290. 7, 261
Annibalem 6, 169, 10, 147
Annibali 12, 108
annis 3, 282, 10, 239. 13, 58
anno 1, 117. 11, 53
annona 9, 100
annos 4, 129. 6, 198. 7, 39 235. 8 229. 10, 188 249. 13, 17. 14, 48
annoſam 11, 119
annotet 14, 195
annua 6, 479. 16, 39
annuet 8, 153
annuit 3, 318
annulus 7, 140. 16, 166. 11, 43. 129
annum 3, 225. 6, 520
annus 6, 191. 7, 242. 14, 10 197. 16, 42
anſere 6, 539
anſeribus, & anſeris 5, 114
Antæum 3, 89
ante 1, 169. 2, 44. 3, 111 243 4, 50. 5, 56 114 148 6, 389 416 427 565 589. 7, 143. 8, 11 22 61 144 156 228. 9, 108. 10, 191 268 339. 11, 188 190. 12, 113. 14, 255 320
ante alpha & beta 14 209
antè, *adverb.* 6, 226 631
antemnas 12, 19
Anticatones 6, 337
Anticyra 13, 97
Antigones 8, 229
Antilochi 10, 253
Antiochus 3, 98
Antiphates 14, 20
antiqua 15, 33
antiquæ 14, 270
antiquaria 6, 453
antiqui 15, 109
antiquis 1, 138. 6, 45. 16, 15
antiquiſſime 6, 392
antiquo 6, 528, 7, 72. 10, 336. 13, 149
antiquum 6, 21
antiſtes 2, 113
Antoni 10, 123
Antonius 8, 105
antris 13, 41
antro 4, 21. 6, 327. 7, 59
antrum 1, 8
Anubis 6, 533
anxia 4, 149. 10, 290
anxietas 13, 211
anxietate 7, 57
anxius 10, 80
Aonidum 7, 59
aper 5, 116. 11, 138 15, 162
aperire 4, 110. 9, 98
aperit 6, 466
apertâ 6, 391
apertæ 7, 103
apertius 4, 69
aperto 6, 18
apex 12, 72
Apicius 4, 23. 11, 3
apium 8, 226
apium, *pro* apum, examen. 13, 68
apluſtre 10, 136
Apollo 1, 128, 13, 203
Apollinis 7, 37
appellas 7, 158
appellat 9, 64
Apri 6, 384. *alii legunt*, alti.
apponere 9, 98
appoſitam 7, 192
Appula prædia 9, 55
Appula, *nomen proprium.* 6, 94
Appulia 4, 27
apri 5, 167, 15, 162
apros 1, 141
aprum 1, 23
aptam 12, 39
apti 15, 145
aptior 6, 580
aptiſſima 10, 349
aptuſque 7, 58
apud 6, 91 394 488. 11, 137. 15, 31
aquæ 3, 19
aquam 3, 198, 5, 51
aquarius 6, 331
aquas 6, 527
aquilam 14, 197
aquilas 8, 52
Aquilone Decembri 9, 68. *Alii legunt* menſe Decembri.
Aquino 3, 319
aquis 11, 63
ara, *nominat.* 2, 89
arâ, *ablat.* 8, 13, 15 115
Arabarches 1, 130
arabat 14, 160
Arachne 2, 56
aræ 12, 7
aræque 13, 37
aram 1, 44. 6, 309 389. 10 83 268
aramque 14, 219
aranea 14, 61
aras 1, 114. 3, 145. 6 344. 12, 12, 13, 81
aratris 2, 74
aratro 7, 49. 8, 246 10, 270, 13, 65 14, 181

INDEX.

arbiter 8, 79
arbitrio 13 177
arbor 3, 16
arbore 11, 117. 14, 80
arboribus 12, 105
arboris 6, 544. 12, 32
arbuſta 14, 144
arca, *nominat.* 3. 143. 7, 8. 10. 85
arca, *abl.* 1, 99. 3, 181, 6, 362. 11, 26. 14, 259
Arcadico 7, 160
arcæ 13, 74
arcana 2, 61. 13, 73
arcana, *ablat.* 15, 141.
arcanam 6, 542
arcano 2, 125. 14, 102
arcanum 9, 116
arce 3, 192. 10, 307. 14, 87. 15, 146
arcem 4, 145
arceſſere 11, 17
Archemori 7, 235
archetypos 2, 7
Archigene 13, 98
Archigenen 6, 235. 14, 252
archimagiri 9, 109
arcto 3, 236
arcu 10, 136
arcum 6, 173
arcus 3, 11. 13, 82
ardeat 1, 45. 6, 208
ardebant 6, 917
ardebit 3, 210. 10, 27
ardens 1, 165. 5, 128. 11, 6 155. 13, 14
ardent 1, 156. 6, 138. 14, 309
ardente 14, 118
ardentem 10, 253
ardenti 2, 165. 3, 234. 14, 22. 15, 81
ardentibus 12, 22. 15. 52
ardentis 10, 130
arderet 4, 139
ardet 2, 70. 3, 215. 6, 141. 9, 96. 10, 62. 15, 35
ardor 6, 316
arena 3, 55
arenâ 1, 157. 4, 100. 9, 206. 14, 299. 16, 647
arenæ 3, 34. 6, 216 250
arenam 2, 144
aretalogus 15, 16
argentes 6, 24 547
argenteus 11, 128
argenti 3, 220. 6, 354. 8, 123. 9, 141. 10, 19, 11, 41 108
argento 12, 49
argentum 1, 76. 7, 133. 9, 31. 12, 43. 14, 62 219
argillam 4, 134
arguerent 1, 105
arguit 13, 131
arguitur 7. 159
argumenta 9, 85
Aricinos 4, 117
arida 6, 143 61
ariſtæ 14, 147
ariſtas ibid.
Ariſtotelem 3, 6
arma 2, 159. 8, 124 232 270. 10, 267. 14, 5. 15, 121. 16, 48
armamentaria 13, 83
armaria 7 11
armati 6, 153
armatis ibid.
armato 3 305
armatum 2, 101
Armeniæ 8, 169
Armenio 6, 406
Armenius 2, 164. 6, 549
armenta 14, 147
armenti 8, 109
armentum 12, 106
armigero 1, 92
Armillata 4, 53
armis 4, 93. 6, 263 291. 8, 52, 200 221. 11, 108. 13, 168. 15, 155
Arpinas 8, 237 946
arridens 6, 605
Artaxata 2, 170
arte 1, 123. 6, 498. 10, 110. 11, 172. 12, 67. 14, 34
artem 6, 451. 7, 177
artes 4, 101. 6, 594. 7, 36. 8. 224. 11, 100
artibus 3, 21. 14, 73. 15, 145
artificem 14, 116
artifices 13, 154
artificis 4, 18. 10, 238
artificum 11, 102
artis 6, 559
artoptæ 5, 72
Arturii, *vide* Aſturii
Arturius 3, 29
artus 15, 101
arva 6, 409
Arviragus 4, 127
Arunci 2, 100
arundinis 10 21
aruſpex, &c. *vide* haruſpex
aſcendit 1, 82
aſellas 6, 468
aſelli 11, 97
aſello 6, 333
aſellum 9, 22
Aſiæ 5, 56
Aſiam 10, 266
Aſiani 7, 14
Aſianorum, *vid.* Phrygianorum
aſparagi 11, 69
aſparagis 5, 82
aſpecti 4. 143
aſpectu 4. 460
aſpera 14, 62
aſpernatur 4, 4
aſperſus 5, 104
aſpexit 15, 71
aſpice 2, 166. 5, 80. 6, 290. 10, 193 209. 12, 61. 13, 76. 14, 275
aſpicere 7, 68
aſpiceres 15, 56
aſpiciat 14, 69
aſpiciendus 10, 241
aſpicimus 15, 169
Aſſaraci 10, 259
aſſe 10, 116
aſſeclæ 9, 48
aſſediſſe 11, 200
aſſem 14, 228 301
aſſemque 5, 144
aſſere, *nomen*, 3, 245. 7, 132
aſſibus 11, 145
aſſiduâ 14, 118
aſſiduæ 9, 36
aſſiduè 13, 172
aſſiduis 5, 95. 6, 247. 8, 243
aſſi luo 1, 13. 8, 159
aſſiduos 3, 8
aſſueti 15, 167
aſſurrexerat 15, 55
Aſſyrio 2, 108
aſt 3, 69. 6, 67. 8, 46. 15, 78 165, 26, 48
Aſtræa 6, 19
aſtrictâ 10, 88
aſtro 6, 569. 10 313
aſtrologus 6, 553
aſtrorum 3, 43. 6, 585
Aſturii, *vel* Aſturici 3, 212
Aſylli 6, 266
aſylo 8, 273
at 1, 50. 3, 134 246 264. 4, 120. 6, 362 658. 8, 52 181 267. 9, 27 135. 10, 127 352. 11, 120. 13, 180. 14, 189
atavos 3, 312
Athenæ 7, 205. 10, 127
Athenas 15, 110
Athenis 3, 80. 9, 101
athletis 6, 355
Athos 10, 174
Atlanta 8, 12. 13, 48
Atlas 11, 24
atque 1, 65 67 115 129 130 134 144 150 171. 2, 16 31 38 61, &c.
Atreides, *vide* Atrides
Atreus 7, 73
atri 13, 51
atria 7, 7 91. 8, 20, 11, 65
Atridem 4, 65
Atrides 6, 659
atrocem 2, 12
atrum 6, 349
atteglas 14, 196
Attellanæ 6, 71
attendas 10, 251. 11, 16
attendit 6, 66
atteritur 16, 50
Atticus 11, 1
attigerant 8, 252
attigit 14, 106
attollatque 14, 236
attollens 2, 95
attollit 14, 95
attonitæ 4, 77. 6, 315. 7, 67
attonitamque 11, 197
attonitis 8, 239
attonito 15, 13
attonitos 4, 146. 12, 194
attonitus 14, 21. 14, 306
attritâ 13, 242
attritus 6, 108. 8, 16
attulit 3, 75

INDEX.

avaræ 1, 77
avaritiæ 1, 88. 8, 89
avaritiam 14, 408
avari 14, 178
avaro 6, 140
avaros 14, 119 228
avarus 7, 30. 9, 38. 14, 111
aucti 15, 73
auctio 6, 254 7, 10
auctor 10, 30 11, 48
auctores 7, 231
auctori 13, 2
auctoribus 8, 216. 14, 33
audaces 10, 264
audacia 3, 73. 13, 109
audacius 6, 283
audax 5, 74. 6, 398. 11, 199
aude 1, 73. 13. 161
audeat 11, 169. 16, 9. 10, 29
audebant 6, 644
audebis 2, 82
audent 2, 2. 5, 131, 6, 97. 13, 234
audeo 1, 153
audere 15, 122
auderet 4, 47
audes 8, 165
audet 10, 175 305. 12, 48. 15, 74
audi 3, 115. 6, 115 219. 11. 64. 12, 24
audiat 7, 166. 11, 169
audiet 9, 108. 14, 280
audio 6, 345. 10, 81
audiret 3, 74
audis 13, 113
audit 6, 480. 7, 108. 8, 191. 13, 158
audita 11, 112, 14, 200
auditor 1, 1 166
auditur 7, 86
avelli 3, 223
avem 7, 32
Aventini 3, 85
averſus 6, 475
averte 11, 181
aves 14, 82
Aufidio 9, 25
augere 3, 189
augur 3, 77. 6, 584
Auguſta 6, 118
Auguſta, *ablat.* 10, 93
Auguſto 3, 9
Auguſtum 10, 71
avis 6, 164. 11, 143
aviti 16, 36
aulâ 4, 93. 5, 138. 6, 485
aulam 3, 112
aulæa 6, 67. 10, 39. 14, 263
avos 6, 152. 8, 17
aura 12, 65
aurata 14, 212
auratam 6, 48
auratis 6, 123
aurato 6, 593
auratum 2, 56
aure 1, 104. 4, 86. 11, 59
aurea 3. 108. 8, 207, 15. 4
Aurelia 5, 98
aurem 3, 122. 5, 107. 6, 542. 9, 113. 11, 195
auremque 11, 187
aures 10, 341
aureus 7, 122
auri 8, 123
auribus 6, 458. 11, 169
auriculis 8, 5
auris 10, 215
auro 6, 204. 7, 89. 10, 27. 11, 116
auroram 10, 2
aurum 1, 10 28. 3, 55. 5, 39 164. 6, 481 588. 7, 243. 12, 129. 14, 298
Auruncæ 1, 20
auſa 6, 117
auſæ 7, 206
auſi 8, 235
auſpex 10, 336
Auſter 4, 59. 5, 100
Auſtri 6, 516
Auſtris 22, 99
Auſtro 14, 268
auſus 1, 129. 6, 344. 11, 67
aut 1, 5 44 53 *bis* 164. 2, 5 297 110. 3, 99 *bis* 190 191 *bis* 192 295 *bis*. 7, 233 *bis*. 8, 174 *bis* 275 *bis*. 14, 255 *bis*, &c.
autem 3, 209. 6, 180. 7, 217. 8, 119. 10, 295 314. 11, 90. 13, 20 196. 14, 83, &c.
Antomedon 1, 61
Autonoes 6, 72
αὐτὸς, 9, 37
autumni 14, 190
autumno 4, 44. 10, 221
autumnos 6, 229
autumnum 11, 76
autumnus 5, 151
avunculus 6, 614. 14, 43
avus 1, 95. 8, 143
auxiliis 8, 256
auxilio 14, 183
auxilium 15, 150
axe 1, 60 14, 42
axem 6, 469
axes 4, 117
axis 2, 258. 8, 116

B.

BAcca 3, 85
bacchamur 6, 635
Bacchanalia 2, 3
Bacchi 7, 12
bacillo 3, 28
baculo 9, 140
Bæticus 12. 42
Baianæ 12, 80
Baiarum 3, 4
Baias 11, 49
balæna 10, 14
balantem 13, 233
balnea 1, 143. 6, 374 413. 7, 131 178 233. 11, 156 204
balneolum 7, 4
baltea 9, 112
balteus 6, 255. 16, 48
Baptæ 2, 92
barba 1, 25. 10, 226
barba, *ablat.* 8, 166. 9, 4. 16, 31
barbæ 6, 366
barbam 3, 186. 1, 214. 10, 253. 14, 216
barbara 3, 66. 15, 46
barbarus 6, 157. 10, 138 181
barbaro 4, 103. 6, 16. 13, 56
barbatos 14, 12
bardiacus, *aliis* bardaicus 16, 13
Baream 3, 116
Bareas 7, 91
baſcaudas 12, 46
baſia 4, 118. 6, 383
Baſilo 7, 146
Baſilum 7, 147
Baſilus 7, 135. 10, 222
Batavi 8, 51
Batylli 13, 119
Batyllo 6, 63
beata 6, 103
beatæ 1, 39
beati 14, 126
beatius 10, 279
beatum 1, 67
Bebriaci 2, 106
Bellides 6, 654
bella 14, 242
bellator 13, 168
bellatore 7, 127
bellatorum 8, 10
Bellerophonti 10, 325
belli 2, 08. 12, 110
bellis 5, 31
bello 8, 169
Bellona 4, 124
Bellonæ 6, 511
bellorum 2, 156. 10, 133 281. 14, 72
bellorumque 15, 95
bellua 4, 121 127. 7, 77. 10, 158. 11, 126. 12, 104
bellum 6, 163
benè 3, 107. 5, 166. 7, 147 194. 1, 187. 10, 72
Beneventani 5, 46
benigna 10, 301. 12, 64. 14, 34
benigni 16, 4
Berenices 6, 155
beryllo 5, 38
beta, *litera*, 14, 99
bibat 11, 203
bibe 5, 130
bibebant 5, 36
bibebat 9, 117
biberat 12, 47
bibendis 7, 58
bibendum 6, 596
bibet 5, 33
bibimus 2, 128
bibit 1, 49. 2, 95. 431. 10, 250
bibitur 6, 303
Bibulæ 1, 141
bibuntur 10, 25
bidentis 8, 228
bigarum 10, 59
bile 13, 143
bilem 5, 159. 6, 43 11, 185. 15, 15

bilibres 3, 71
bilis 11, 128
bimembri 13, 64
bina 14, 163
bipedem 9, 92
bipennem 6, 656
bis 5, 164. 6, 136. 14, 324
bis centum 13, 72
Bithyni 7, 15
Bithynice 15, 1
Bithyno 10, 162
blæſis 15, 48
blanda 6, 124
blandaque 4, 118
blandæ 9, 36
blandiar 3, 126
Boccare *vel* Bocchare 5, 90
boletum 14, 8
boletus 5, 147. 6, 620
bombycinus 6, 259
bona 1, 55 59. 5, 2. 8, 24. 10, 3 237
Bonæ Deæ 6, 313
Bonam 2, 86
boni 6, 179. 13, 26
bonis 4, 13. 10, 137. 13, 135
bonorum 8, 92
bonos 8, 92
bonum 13, 180
bonus 5, 109. 6, 210. 8, 79 *bis*. 14, 204, 15, 140
Bootæ 4, 23
bos 2, 123. 10, 268
bove 14, 286
bovem 10, 66
boves 5, 119. 14, 146
bovis 13, 155
boum 8, 108
braccæ 2, 169
braccatorum 8, 234
brachia 2, 11. 4. 89. 6, 420. 12, 76. 13, 45. 15, 170
bracteolam 13, 152
breve 3, 286. 6, 503. 8, 165
brevem 14. 217
breves 6, 288
brevibus 1, 73. 11, 79. 15, 128
brevior 2, 15. 5, 9. 14, 223
breviorque 6, 504
brevis 3, 226
breviſſima 9, 127
breviter 12, 125
Brigantum 14, 196
Britanica 10, 14
Britanice 6, 124
Britanno 4, 126
Britannos 2, 161. 15, 111
Brittones 15, 124
Bromium 6, 377
brumâ 9, 67
brumæ 3, 102. 6, 152
brumamque 14, 27
Brutæ 4, 103
Bruti 14 43
Brutidus 10, 83
Brutorum 5, 37
Brutoſque 8, 182
Bruttia *ubi alii aliter legunt* 9, 14
Brutus 14, 43
bubulci 11, 151
bubulco 7, 117
bucca 6, 515
buccâ *ablat.* 3, 262. 10, 195
buccæ 3, 35. 11, 34
buccina 7, 71. 14, 152
buccula 10, 134
bulbi 7, 120
bullâ 13, 33
bullatus 14, 5
buſta 3, 34
buxo 14, 194

C.

CAballi 3, 118
Caballis 10, 60
Caballorum 11 93
cachinni 10, 31
cachinno 3, 100. 11, 2
cacoethes 7, 52
Cacus 5, 125
cadat 12, 113. 13, 226
cadaver 3, 32 260. 15, 87
cadavera 8, 252. 10, 186. 15, 60
cadavere 10, 228. 15, 83
cadaveris 14, 78
cadentem 10, 266
caderent 7, 70
caderet 4, 12
cadet 12, 98. 14, 296
cadit 2, 80. 6, 439
caducis 2, 89
caducum 9, 88
cadunt 3, 271. 7, 123
caduci 7, 221
cadurco 6, 536
cæcâ 10, 351
cæci 12, 51
cæcive 6, 264
cæcos 7, 170
cæcus 4, 116. 12, 94
cæde 4, 154. 6, 48. 10, 112
cædentibus 6, 483
cædere 6, 446. 13, 127
cædibus 8, 243
cædimus 12, 3
cædit 6, 482 383. 7, 213. 8 156. 10, 60. 3, 194
Cæditio 16, 46
Cæditius 13, 197
cæditur 11, 141
cæduntur 2, 13
cælare *i.* tegere; *vide* celare
cælataque 11, 103
cælati 12, 47
cælator 9, 145
cælum, &c. *vide* cœlum
cæna *ſive* cena, &c. *vide* cœna
cænoſi 3, 206
cæpe *vide* cepe
cærula 13, 14
cærulea 2 97
cærulei 14, 128
cæruleos 15, 7
cæſa 6, 120
Cæſar 4, 51. 1, 171. 14, 33
Cæſare 70, 1
Cæſaris 4, 51. 5, 4. 6, 337 10, 86 330. 12, 106
Cæſariem 13, 165
cæſi 8, 217
Cæſonia 1, 615
cætera 9, 70. 12, 95. 14, 107
Caietæ 14, 87
calamos 7, 27. 13, 80
calathiſque 2, 54
calcas 6, 311
calcatamque 5, 31
calcem 3, 295
calcemus 10, 86
calent 15, 60
calceus 1, 119. 3, 149. 16, 14
calcibus 1, 43
calcor 3, 248
calculus 9, 40. 11, 132
Calendis 9, 53
calentem 11, 187
caleratia 11, 70
Calenum 9, 69
calet 6, 148. 10, 218
calicem 1, 57. 5 47
calices 1, 168. 11, 145
calida 6, 368
calidaque 6. 526
calidæ 5, 63. 6 548. 11, 81. 15, 28
calidi 9, 4
calidum 6, 121
caliganteſque 6, 31
caligatos 16, 24
caligatus 3, 322
calido 6, 555, 612
callebat 4 142
callidus 1 123. 6, 421. 12 47
Calliope 4. 34
calorem 12 98
Calpe 14, 279
caluerunt 1, 83
Calvinæ 3 1, 3
Calvine 3, 5
calvo 4, 38. 6. 532
Camerinos 3, 80
Camerinus 8, 38
Camilli 1, 54. 16, 15
caminis 0, 61
camino 1 , 11
cammarus 5, 84
Camœnæ 3, 16
Camœnis 3 16
Campania 10, 283
campi 2, 132
campis 8, 242
campo 1, 19. 2, 106
campum 16, 37
canâ 14. 10
candelæ 3, 287
candelam 9, 98
candida 3, 30 216. 6, 153 525 10, 345 12, 72
candiduli 10 355
canebat 15, 26
canem 6, 417. 15, 8
canentem 2, 64
canet *pro* caneſcit 14, 144
cani 7, 111. 12, 32
canibus 8, 34. 14, 77
canini 5, 51
canino 10, 271. 14, 64

INDEX.

Anis 9, 164
canistris 5, 74
canities 3, 26. 10, 208
canna 5, 89
Cannarum 10, 165. 11, 198
Cannis 2, 155. 7, 163
Canopi 1, 26
Canopo 6, 84. 15, 46
canori 7, 18
canoro 11, 162
cantabat 7, 211
Cantaber 15, 108
cantabit 7, 153. 10, 22
cantabitur 21, 178
cantandum 4, 35
cantante 10, 210
cantare 6, 74. 7, 59
cantat 7, 194. 10, 178
cantaverat 2, 118
cantavit 8, 220
cantet 6, 397
cantharus 3, 205
cantu 6, 378
cantum 9, 107
cantus 6, 609. 9, 105. 14, 46
Canuſinam 6, 149
capacem 11, 41. 17, 44
capaces 1, 63 5, 37. 15, 144
capaci 8, 9
Capella, *nom. propr.* 5, 155
capellæ 15, 12
Capenam 3, 11
capeſſas 8, 270
capeſſunt 14, 242
capi 4, 69
capiendi 1, 55
capiendiſque 15, 145
capiendo 6, 579
capies 4, 126
capillato 5, 30
capilli 6, 492. 11, 149. 15, 137
capillis 6, 489. 16, 31
capis 5, 13. 9, 88
capiſtro 6, 43
capit 10, 148. 11, 169 195
capiti 3, 248 352
capitique 11, 127
capitis 6, 49 300. 13, 174. 14, 258. 15, 23
Capito 8, 93
Capitolia 13, 65. 14, 91
Capitolinam 9, 286
Capitolinis 2, 145
capiturque 15, 78
capiunt 7, 78. 10, 229
Cappadoces 7, 15
capreæ 1, 142
capream 14, 81
Capreis 10, 72
caprum 1, 76
capſæ 10, 117
capta 6, 103
captas 2, 160
captat 16, 56
captata 5, 98
captator ibid.
captatore 6, 40
captatori 10, 202
captatoribus 12, 114
captivis 7, 201
captivorum 10, 180
captivus 10, 136
capto 8, 129
captos 7, 84
captum 5, 102
caput 1, 126. 2, 33 236. 5, 172. 6, 17 205 320 502 523 537 621. 7, 161. 8, 55. 9, 98 133. 10, 62 199 286. 11, 67. 12, 49. 14, 58
cara 9, 100
carbone 10, 131. 13, 116
carcere 1, 63. 3, 314. 5, 102. 6, 560. 10, 181 239. 12, 123
carceris 13, 245
cardiaco 5, 32
cardine 4, 63
careas 3, 56
carebis 14, 156
carens 7, 57
carentem 8, 5. 10, 357. 14, 69
caret 1, 59
Carfinia 2, 109
carina ibid.
carinas 10, 264
carior 10, 350
cariturus 6, 39
carmen 6, 625. 7, 55 82
carmenque 6, 132
carmina 3, 207. 7, 28. 11, 179. 15, 117
carmine 7, 63
carne 7, 76. 11, 85. 14, 98. 15, 88
carnem 2, 116
carnibus 15, 13
carnifices 8, 175
Carpathium 14, 278
carpentis 9, 132
Carpento 8, 147
Carpophoro 6 198
carptores 9, 110
Carrinatis 7, 205
Carthagine 6, 170. 10, 277
caruiſſe 6, 563. 11. 53
caruit 10, 287
carum 5, 140
carus 3, 53
Carus *nom. prop.* 1, 36
caſa 6, 153
caſæ 14, 167
caſibus 13, 16
Caſſandra 10, 262
caſſide 10, 134
caſſidis 7, 33
Caſſii 5, 37
caſſis 11 103
caſtas 6, 286
caſtella 14, 196
caſtigabis 14, 54
caſtigas 2, 9
caſtigat 6, 454. 14, 126
caſtigata 2, 35
caſto 10, 324
caſtora 12, 34
Caſtora, *nom. propr.* 14, 260
Caſtore 13, 152
caſtra 4, 135. 6, 418 574. 8, 12 248, 10, 95. 16, 2
caſtravit 10, 307
caſtris 6, 170
caſtrorum 6, 560. 11, 87. 14, 198. 16, 15
caſtrorumque 16, 55
caſtum 10, 300
caſu 13, 132
caſulam 11, 153
caſulis 9, 61. 14, 179
caſum 1, 90
caſurus 11, 12
caſus 10, 106. 12, 17. 13, 90. 15, 95 119
caſus, *genit.* 3, 273
caſus, *accuſ. plural*, 3, 214
catellæ 6, 53
catelli 6, 550
catello 9, 62
catena 12, 175
catenæ 3, 309. 14, 23
catenatæ 3, 304
cathedra 1, 65. 9, 52
cathedræ 7, 203
cathedras 6, 91
cathedris 7, 47
Catienæ 3, 133
Catilina 2, 27. 8, 23 10, 228
Catilinam 14, 41
Catienſi 8, 16
catino 11, 109
catinum 6, 342
Cato 2, 40
Catonem 11, 90
Cattis 4, 147
Catuli 2, 146
Catulla 10, 322
Catullam 2, 49
Catulli 8, 186. 11 111
Catullo 4, 113. 12,
Catullus 12, 37 93
Catulus 3, 30
cavat 6, 247
cauda 7, 212
cauda, *ablat.* 5, 82
cavea 14, 247
cavebis 8, 37
caveo 11, 130
cavet 3, 283. 9, 14, 274
cavi 7, 111
caulibus 6, 18
caulis, *nominat.* 1, 5, 87
caupo 9, 10
caupone 6, 500
cauſa 2, 134. 6, 241. 9, 91. 11. 14, 226 16, 19
cauſa, *ablat.* 14, 10
cauſæ 7, 115. 13, 14, 173
cauſam 11, 32. 15,
cauſas 2, 51. 3, 8, 48 84. 10, 278. 192
cauſaſque 3, 147
cauſidici 1, 32. 10,
cauſidicis 7, 106
cauſidicorum 7, 148
cauſidicos 15, 111
cauſidicum 7, 36
cauſidicus 6, 438
cauſis 9, 119. 13,

ta 6, 347
us 6, 660. 7,
163
iderunt 6, 420
dit, à cado 2, 40,
, 212. 10, 69
dit, à cædo, 2, 278.
dirque 10, 287
amus 3, 29
t 1, 110
, 2, 131. 7, 219
ente 3, 239. 4,
6
re 11, 50 136
t 4, 123. 7, 38.
15, 46
, indicat. 6, 57
o imperat. pro da,
ic, rogo 6, 503
13, 210
unt 9, 437 514
opiam 2, 92
opiam 8 46, 53
opis 6, 186
eno 8, 130
di, vide Enceladi,
re 9, 93
ebres 7, 3
ebretur 3, 249
res 11, 125
ri 15, 75
7, 28
am 6, 122 127
8, 194
o, nomen propr. 6,
44
ebunt 6, 499
ieri 8, 274
es 4, 130. 13, 140
or 9, 142
fore 2, 121
fores 11, 93. 14,
o
fu 1, 60. 3, 160.
11, 23
um 3, 140 6, 361.
ura 2, 63. 10,
81
fus 5, 57. 7, 137.
10, 13
fus genit. 7, 137.
4, 176 227 304
317. 16, 53
ena 10, 335
ane 6, 121
ronius 14, 86 92
um 1, 92 120. 3,
229 250. 6, 517.
, 113. 8, 85. 14,
175. 15, 6

Centurionum 16, 17
cepe 15, 9
ceperat 13, 74
ceperunt 14, 323
cera 7, 238. 12, 88
ceræ 8, 19
ceram 4, 19
ceras 1, 63. 9, 149. 14, 29 191
cercopitheci 15, 4
cerdoni 8, 182
cerdonibus 4, 154
cerebro 14, 57
cerebrum 3, 269
Cererem 3, 320. 9, 24
Cereris 6, 50. 10, 112. 14, 219 263. 15, 141
cerno 13, 64
cernis 4, 137. 6, 573
ceroma 6, 245
ceromatico 3, 68
certa 14, 113
certamine 15, 55
certè 6, 28. 9, 9 73. 10, 94 363. 13, 100. 16, 58
cervæ 13, 120
cervical 6, 352
cervice 1, 64. 6, 206 350. 9, 143. 10, 88
cervicibus 3, 88. 6, 588 10, 260
cervina 14, 251
cervix 10, 40 120 345. 12, 14
Cesennia 6, 135
cespes 12, 2
ceſſabit 14, 59
ceſſant 6, 67 554. 9, 33
ceſſantia 8, 176
ceſſare 11, 183
ceſſaret 5, 17
ceſſat 6, 497. 13, 211
ceſſet 13, 23
ceſſit 4, 63
Cethegi 8, 231
Cethegum 2, 27
Cethegus 10, 287
ceu 6, 572. 7, 237. 2, 9. 10, 231 326
ceventem 2, 21
cevet 9, 40
Chærippe 8, 96
Chaldeis 6, 552
Chaldæo 10, 94
charta 13, 116
chartæ 1, 18
Charybdi 15, 17
Charybdim 5, 102
Chattis, *vide* Cattis.
Cheironomon 6, 63
Cheironomonta 5, 121
cheirographa 13, 137. 16, 41
Chionem 3, 136
Chiron 3, 205
chlamyde 2, 258
chlamys 8, 101
choraules 6, 77
chordæ 6, 381. 15, 5
chordas 3, 63
choro 11, 163
chorus 6, 511
Chryſippi 2, 5
Chryſogonum 6, 74
Chryſogonus 7, 176
cibi 10, 203. 11, 99. 15, 98 171
cibo 3, 211. 6, 580. 13, 213
ciboque 5, 49
cibum 6, 427. 10, 229. 14, 255
cibus 3, 233. 5, 14. 14, 79 301
cicadas 9, 16
cicatrix 3, 151
Ciceronem 7, 214. 8, 244
Ciceroni 7, 139
Ciceronis 10, 114
ciconia 14, 74
cicutæ 13, 31
cicutæ 13, 186
cicutas 7, 206
ciemus 13, 31
Cilicis 3, 121
Cilicum 8, 94
Cimbri 15, 124
Cimbros 8, 249 251
cinædis 14, 301
cinædo 4, 106
cinædos 2, 10
xivaid 9, 37
cincinnus 6, 491
cineres 8, 146. 11, 44
cinerum 10, 144
cinis 1, 171
Circeis 4, 140
Circenſes 10, 81
Circenſibus 3, 223. 11, 53
Circes 15, 21
circi 10, 37
circo 6, 517. 8, 59 118. 9, 144
circuit 9, 8
circum, *nomen*, 3, 65
circumagas 9, 81
circumagat 7, 164
circumagunt 5, 23
circumdatus 6, 532
circumdedit 6, 457
circumducitur 1, 122
circumducto 10, 80
circumligat 7, 89
circumlita 9, 14
circumſcribere 14, 237
circumſcripſerit 10, 232
circumſcriptorem 13, 136
circumſilit 10, 218
circumſpice 8, 96
circumſpicit 7, 20
circus 14, 195
Cirrhæi 13, 79
cirro 13, 165
ciſta 3, 206, 6, 44
ciſtas 7, 11
citabere 8, 89
citari 2, 43
citato 1, 60
cichara 6, 390
citharam 8, 230
citharœdi 7, 112
citharœdo 8. 198
citharœdus 6, 76. 19, 211
citius, 1, 125. 4, 134. 10, 225. 14, 31. 15, 19. 16, 32
citò 1, 34. 9. 146. 11, 13. 14, 27 177
cive 10, 278
civem 3, 4. 12 128 14, 70. 15, 156
civilia 2, 51. 7, 106
civilis 2, 103
civiliter 5, 112
civis 2, 105. 4, 96 6, 558. 8, 28
clade 4, 84. 10, 24 15, 114
clamant 1, 12
clamante 4, 75
clamantem 2, 37
clamat 6, 173 637. 8 29. 9, 63. 14, 293
clamatur 2, 90
clement 9, 106
clames 6, 282
clamor 6, 327. 11 199
clamore 10, 215. 13 31. 14, 55. 15, 53
clamoſo 9, 144
clamoſum

INDEX.

clamoſum 8, 186
clamoſum 14, 191
clara 8, 61. 12, 74
clara *ablat.* 8, 151
claramque 8, 139
clara 151
clari 3, 178
clarique 4 125
clarum 11, 95
clarus 2, 129
claſſibus 10, 175
claſſis 7, 151. 14, 277
claude 7, 26. 9, 104
claudenda 13, 129
claudentem 12, 96
claudere 14, 322
clauderet 3, 19. 6, 4
claudit 3, 131
clauditur 13, 156. 15, 139
Claudius 5, 147. 6 115. 14, 330
clave 15, 158
clavorum 16, 25
clauſa 3, 242
clauſam 1, 124
clauſis 3, 303
clauſit 6 128. 10, 17
clauſo 3, 185. 4, 21
clauſoque 6, 68
clauſtra 8, 281
clauſus 6, 153. 10, 170
clavus 3, 248
Cleanthas 2, 7
cliementia 1, 17. 6, 159
Cleopatra 2, 109
cliens 9, 72. 10, 161
clientem 5, 16
clientes 1, 132. 3, 188
clienti 5, 64
clientis 3, 125. 9, 59
Clio 7, 7
Clitumni 12, 13
clivoque 6, 649
clivoſæ 5 55
cloaca 5, 105
Clodius 2, 27. 6, 344
Clotho 9, 135
clune 11, 164
clunem 2, 21. 6, 333
clunibus 5, 167
Cluviam 2 49
Cluvienus 1, 80
clypeis 2, 126. 14, 242
clypeo 8, 201. 11, 106
Clytemneſtram 6, 655
Coa 8, 101
coactæ 6, 133
coactas 14, 135
coacto 13, 133
coactos 4, 146
coccina 3, 283
coclite 8, 264
coctæque 6, 471
coctona 3 83
coctumque 6, 132
codice 2, 57. 7, 110. 10, 236
Codri 1, 2
Codro 3, 203
Codrus 3, 208
coëgerunt 15, 121
coëgit 6, 422
cœleſti 5, 146
cœli 6, 393 544. 13, 83 224. 14, 97 294. 15, 85
cœlicolarum 13, 42
cœlo 2, 25 40. 6, 282. 11, 27
cœloque 6, 11 636. 9, 47. 10 366
cœlum 1, 38. 2, 25. 3 78 84. 6, 622. 11, 62. 12, 18
coëmptor, *al.* coëmpti. 14, 293
cœna 2, 120. 5, 24 8. 11, 78 141. 14, 170
cœna, *ablat.* 6 640
cœnacula 10 18
cœnæ 1, 133. 4, 30. 5, 9 9, 44. 10, 230. 14, 130. 14, 130. 15, 41
cœnam 3, 273. 6, 201. 15, 14
cœnandi 5, 166. 11, 120
cœnare 3, 168. 14, 13
cœnas 1, 145. 5, 117
cœnat 1, 11. 3, 142, 11, 12
cœnatio 7, 183
cœnavit 1, 95. 10, 235
cœnes 5, 112
cœnet 8, 85
cœnis 10, 362
cœnula 3, 167
cœperat 4, 154 6, 106. 10, 264
cœpere 13, 230
cœperit 14, 217
cœperunt 6, 371
cœpiſſet 6, 113
cœpit 3, 114. 6, 433. 12, 34 99
cœpta 13, 145
cœptum 9, 79
coërcer 8, 236
cœtus 6, 398. 7, 239
cogaris 5, 160
cogat 3 291. 5, 73
cogebat 15, 100
cogente 11, 7. 8, 193
cogetur 7, 18
cogimur 3, 189
cogit 14, 124
cogitque 13, 222
cogitat 6, 39. 13, 209
cogitur 6, 478. 13, 216
cognata 5, 103
cognatis 11, 84. 15, 160
cognatorum 11, 86
cognita 12, 26
cognitio 16, 18
cognitione 6, 484. 7, 228
cognitus 13, 9
cognoſce 3, 288
cognoſcere 6, 473
cohibe 6, 346
cohibere 5, 71
cohors 6, 514. 8, 127 10, 18. 13, 173. 16, 20
cohortem 5, 28. 14, 305
cohortes 7, 164. 10, 94. 12, 109
cohortis 1, 58
coitus 10, 204
colaphum 9, 5
colat 15, 2
Colchide 6, 642
colenti 14, 103
colimus 3, 193
coliphia 2, 53
colis 7, 37
colit 4, 61. 10, 116, 15, 38
colitur 1, 115. 3, 173
collapſa 8, 77
collata 15, 155
Collatia 6, 306
collega 3, 130. 8, 197 253. 11, 92
collem 3, 71
colles 6, 295
collibus 9. 131. 14, 179
colligat 4, 132
collige 6, 145, 13, 191
colligit 13, 146
colligo 11, 196
Collina 6, 290
collo 2, 41 85. 3, 6, 457. 8, 66, 146
collum 3, 88. 10,
collyria 6, 578
color 7, 155. 14,
colorem 5, 75. 6,
colores 12, 90
coloris 9, 29
colos 15, 249
Coloſſo 8, 230
colubræ 5, 103
colubris 6, 29
coluerunt 2, 91
coluit 16, 39
columbæ 3, 202 548
columbas 2, 63
columna 14, 307
columnæ 1, 13
columnas 6, 589. 60
columnis 7, 182. 8,
colunt 11, 92. 15,
coma 2, 15
comæ 9, 13
comas 6, 495. 11,
comedam 13, 84
comedit 3, 294
comedunt 1, 138 53
comes 3, 47. 4,
comeſa 1, 34
cometem 6, 406
cominus 4, 99
comis 2, 96
comitantibus 1, 89
comitata eſt 6, 82
comite 6, 20 119
comitem 16, 55
comites 1, 119. 6, 352 468. 142
comitum 1, 46 284. 7, 44. 8,
Commagenus 6,
commendare 6,
commendat 11,
commendet 16,
commercia 2, 16
commiſerat 9, 96
commiſit 6, 458
commiſſa 5, 29. 9, 93. 14, 310
committas 1, 16

committe 12, 57. 13, 129
committere 6, 377
committit 6, 435
committitur 1, 13. 5, 39
committunt 13. 104
commoda 9, 89, 16, 7
commodat 7, 40
commota 3, 317
commune 3, 182. 9, 124
communi 6, 4. 7, 55, 15, 157
communia 8, 177. 13, 140, 16, 7
communis 8, 73. 15, 148
comœda 3, 100
comœdi 6, 73
comœdia 5, 157
comœdis 6, 395
comœdus 3, 94
compage 6, 617
compagibus 6, 501
compago 3, 304
comparat 6, 435. 13, 103, 14, 20
comparo 12, 121, 13, 66
compede 11, 80
compedibus 10, 182
compesce 1, 160
compita 9, 112. 15, 42
complexibus 6, 273
componere 6, 110
componis 7, 25
componit 3, 263. 6, 489. 7, 185
componitur 3, 10
componunt 6, 243
compositivè 6, 13
composuit 14, 253
computat 6, 198, 650, 9, 40. 10, 249
computet 1, 117
conata 13, 210
conatus 3, 166. 10, 6
concedas 12, 115
concedatur 1, 170
concedet 14, 7
concentus 10, 215
concepta 11, 168
conceſſit 10, 316
conceſſum 13, 235
conchâ 6, 303
conchas 6, 418
conche 3, 293
conchem 14, 131
conchylia 3, 81. 8, 101
concidere 6, 413
conciditur 4, 130
concilio 4, 145
concipere, 8, 42
concipis 10, 5
concipitur 12, 104
conciſum 14, 291
conciſus 3, 300
conclamant 7, 167
concordia 1, 116. 2, 47. 6, 230. 10, 297, 15, 159
concubiru 2, 30. 6. 535
concubitus 6, 317
concumbat 6, 405
concumbunt 6, 190
concurrentia 15, 19
concurritur 15, 53
concuſſere 10, 328
concutere 6, 22
concutitur 3, 101
condire 8, 14. 11, 19
condit 6, 586. 7, 185
conditâ 2, 141
conditor 11, 178. 15, 148
conducendaque 6, 557
conducendo 15, 112
conducenduſque 2, 114
conducere 3, 31, 7, 4
conduci, 3, 225
conducit 6, 351, 352 596
conducta 7, 43. 11, 46
conductâ 7, 143
conductas 1, 108
conducto 7, 46
conductum 13, 145
conductus 6, 331 585
conducunt 3, 38
conduplicare 14, 229
coneris 10, 205
confer 13, 114 147 154
conferat 3, 216. 7, 36
conferet 3, 51. 14, 223
conferre 7, 206. 10, 302
conferret 12, 33
conferri 12, 21
confert 1, 106, 8, 94
configite 6, 172
confirmant 13, 107
confiſus 10, 11. 12, 58
confiteor 6, 638
conflare 13, 153
confundas 6, 283
confundat 7, 68
confuſus 3, 1
congeſta 10, 12
conjectat 5, 163
conjuge 1, 124. 5, 77. 6, 211, 8, 128. 12, 45. 13, 50
conjugii 8, 219
conjugis 6, 254, 312 509. 10, 242
conjugis, *pro* viri 6, 85
conjugium 9, 80, 10, 352. 11, 29
conjungere 15, 153
conjux, *pro* vir 6, 98
conluſore *al.* cum luſore 9, 61
conopeo 6, 80
conor 6, 643
conſcendere 6, 98
conſcia 6, 270. 13, 193. 14, 28
conſcius 3, 49. 6, 338
conſedêre, 7, 115
conſederit 13, 68
conſenſu 16, 21
conſiderat 6, 481
conſidere 4. 34
conſilia 7, 172
conſilio 6, 496
conſilium 1, 16. 4, 18, 73. 86. 9, 124, 10, 346
conſiſtas 3, 296
conſiſtere, *vide* conſidere
conſpecta 2, 81
conſpectius 8, 140
conſpectum 10, 230
conſpexit 3 101
conſpicitur 12, 72
conſpicuæ 10, 125
conſpicuum 4, 54, 115
conſpicuus 6, 373
conſpiciturque 7, 112
conſtabit 7. 188
conſtant 6, 165, 14, 258
conſtanti 6, 93
conſtantia 2, 105. 13, 77, 237
conſtare 14, 17
conſtat 6, 625. 7, 77
conſtent 6, 364, 7, 45
conſtet 7, 230
conſtituebat 3, 12
conſtituit 6, 486
conſtratum 10, 175
conſtrictus 5, 84
conſuetis 5, 74
conſuetudo 7, 51
conſul 7, 197. 8, 148 236. 10, 41
conſulat 14, 317
conſule, *nomen*, 5, 30. 7, 198. 8, 23. 10, 122. 13, 17. 15, 27
conſule, *verbum*, 11, 33
conſulibus 11, 199
conſulis 8, 262. 11, 86
conſulit 6, 395, 564 573, 589
conſulitur 6, 574
conſume 4, 68. 13, 160
conſumere 14, 128
conſumitur 11, 47
conſumpſerit 1, 4
conſumpta 1, 155
conſumptis 8, 185
conſurgit 6, 506
conſuto 3, 150
contracta 5, 128
contagio 2, 78
contemnas 9, 99, 120
contemnere 3, 145. 6, 20. 9, 123. 10, 123, 15, 75. 14, 100
contemnit 3, 288
contemnunt 2, 35. 5, 102
contempſerat 6, 90
contempſeris 14. 48
contemplit 6, 90
contempto 14, 232
comtemptor 6, 341
contenta 5, 54. 15, 83
contentaque 13, 47
contentæ 3, 27
contentam 3, 314
content 14, 179
contentos 2, 161
contentum 13, 243
contentus 7, 79. 9, 9, 10, 172. 13. 133
contentuſque 3, 170
conterit 6, 224, 349
contexere 14, 27
contexit 3, 195
contigerit 6, 49
contigit 5, 164. 6, 563. 7 122, 13, 7
continent 5, 100. 10, 80
contingat 6, 216. 10, 341
contingens 11, 62
contingere 6, 50. 7, 60
contingi 6, 287

contingis 8, 28
contingunt 14, 184
continuis 10 190. 11. 207
continuò 6 492. 13, 191, 219. 14, 243
contra *præpoſ.* 3, 290 4, 89. 8 138. 16, 33, 34
contra, *adv.* 1, 160. 6, 643. 9, 12 91. 13, 120
contraque 16, 34
contracta 11, 203
contrahat 11, 185
contrahit 6, 173
contrarius 9, 21. 10, 265
contulit 8, 240. 10, 265
contum 2 150
contumque 10, 20
contudere 13 128
conturbat 7, 129
convallem 16 36
convelle 3, 321
convenerat 6, 280
conveniat 10, 348
convenit 7 136. 15, 164
conveniunt 9, 132
conventum 6 25
conventus 8 129
converſus 4, 120
convicia 3, 237
convictus 11, 4
conviva 5, 74, 161. 9, 10. 11, 60
convivâ 5, 25
convivæ 3 250. 6. 423
convivam 11 130
convivia 1 141. 5, 82. 11 150, 177. 13, 42
convomit 6, 101
convulſaque 1, 12
cophino 6 541
cophinus 3, 14
copia 1, 87. 10, 9.
Copti 15 28
coquere 15, 167
coram 6, 139. 8, 9. 10, 22. 11, 47, 59
Coranum 16 54
corbibus 11, 73
Corbulo 3 251
Corcyræa 15, 25
corda 15, 131
corde 7, 52. 16, 23
Corinthi *nomen hiſtrionis* 8, 197
Corinthum 8, 113
corio 13, 155
Corithæ 8, 62
corium 14, 204
Cornelia 6, 166
cornice 10 247
cornicines 3, 34. 10 44, 214
cornicini 2, 118
cornu 2, 90. 6, 314. 12, 9
cornua 13, 165. 14, 199
Coro 14, 268
corona 6, 319. 9 138
coronæ 8, 226. 10, 39, 15 50
coronam 6, 51
coronas 9 85. 12, 87. 13, 149
coronata 13, 63
coronati 5, 36. 11, 97
coronatum 6 96
corpora 2, 139. 12. 117. 13, 230. 14. 16, 266
corpore 2, 75. 6, 234 604. 9, 19. 10, 217 356. 13, 92, 178. 14, 51. 15, 91. 16, 53
corporibus 3, 259. 15, 106
corporis 10, 296, 321
corpus 3 48, 7, 62
corpuſcula 10, 173
corripias 10, 292
corripies 14, 54
coroſis 15, 80
corrumpunt 14, 32
corrupta 6, 179
corruptor 1, 77. 4, 8
corruptore 6, 232
corruptoris 10, 304
corruptus 6, 540
Corſica 7, 92
corvi 8, 252
Corvine 12, 1, 93
Corvinum 8, 5, 7
Corvinus 1, 103
corvis 2, 63
Corum 6, 180
corvo 7, 202
coruſcat 3, 254. 12, 6
Corybanta 5, 25
Corycia 14, 267
Corydon 9, 102 *bis*
corymbos 6, 52
coſmetæ 6, 376
Coſmi 8, 86
Coſſo 10, 202
Coſſum 3, 184
Coſſus *ubi al.* Gallus 7 144. 8, 21
Cocytto 2, 92
cothurnis 6, 505. 15, 29
cothurno 7, 72
cothurnum 6, 633
Cotta 6, 109
coturnix 12, 97
coxa 10, 237
coxæ 6, 320
coxam 15, 66
crambe 7, 154
cras 2, 132. 3, 23. 5, 33. 14, 310
craſſa 11, 158
craſſique 9, 29
craſſo 13, 160
craſſoque 10, 50
Craſſos 10, 108
craſſum 3, 150
crate 11, 82
cratera 12, 44
cratere 2, 17
crebrum 6, 583
credam 1, 51. 16, 31
credamus 6, 642. 8, 207
credant 13, 87
credas 3, 7. 5, 156. 6, 503. 14, 149, 203. 15, 118
credat 10, 361. 15, 37, 132
crede 8, 83. 13, 175. 14, 220
credebant 13, 54
credent 6, 553
credere 4, 70. 5, 5, 152
crederet 12, 20
crediderim 15, 21
crediderint 15, 171
credidit 10, 184
credimus 4, 53, 10, 176
credis 6, 274. 10, 68, 146
credit 6, 239. 13, 119, 233, 286
credite 6, 629. 8, 126
creditor 7, 108. 11, 10
creditur 3, 93, 146. 10, 173. 13, 110
credo 6, 1
credunt 2, 152. 13. 231. 15, 59
creduntur 10, 137
Cremetæ 2, 155
crepat 10, 62
Crepereius 9, 6,
crepido 5, 8
crepitat 1, 116
crepitum 3, 108
crepitus 11, 170
creſcant 10, 24
creſcente 11, 36. 215
creſcere 5, 96. 6, 37
creſcit 6, 228. 7, 14, 139 *bis*
creſcunt 14, 116, 117
Creſſa 10, 327
Creta 14, 270
cretatumque 10, 66
Cretice 2, 67, 78
Creticus 8, 38
crimen 6, 23 293 492. 8, 128 141 215. 110. 13, 90 210
crimina 8, 166 266. 13, 104 144. 39
crimine 4, 15, 6, 284. 10, 69. 6, 24. 14, 238
criminibus 1, 75 13, 239
crine 2, 112
crinem 3, 186. 6, 489
crinemque 6, 315
crinibus 6, 163. 7, 70
Criſpi 4, 81
Criſpine 4, 24
Criſpinum 4, 14
Criſpinus 1, 27. 4, 108
criſpo 6, 381
criſſantis 6, 321
criſtæ 4, 70. 6, 421
criſtam 13, 233
croceæ 7, 23
crocodilon 15, 2
crocos 7, 208
Crœſi 14, 328
Crœſum 10, 274
crucem 6, 218. 105
cruciatu 10, 286
cricibuſque 14, 77
crudaque 8, 223
crudi 11, 76
crudis 2, 73, 6, 202
crudo 15, 83
crudum 1, 143

cruentis 6, 524. 10, 185 316
crumena 11, 38
crura 3, 247. 6, 318. 9, 15. 10, 60. 16, 24
cruraque 8, 115
crure 6, 445
crurisque 6, 255
crus 13, 95
cruſtus 5, 38
cruſtula 9, 5
cryptam 5, 106
cryſtallina 6, 154
cubat 3, 280
cubili 6, 117. 14, 82
cubito 2, 345
cucullo 3, 170. 6, 329. 8, 145
cucullos 6, 118
cucurbita 14, 58
cucurri 5, 77
cucurrit 12, 67
cui 1, 66. 3, 49. 5, 54. 6, 165 353 514 *bis* 562. 7, 211. 8, 58. 9, 50. *bis* 54 10, 330. 11, 136. 12, 72. 14, 105 256 330
cuicunque 6, 411. 13, 56
cuidam 13, 199
cuiquam 3, 119. 8, 178. 14, 6. 15, 55
cuivis 10, 31
cujus 1, 131, 153. 2, 148. 3, 155 285 292 293. 4, 82. 5, 34. 6, 7 91 214 555 572. 7, 73 160. 8, 60 213. 10, 18. 12, 94. 14, 244 298 330. 15, 136 147. 16, 54
cujuſdam 6, 55. 8, 82
culcitra 5, 17
culeus 8, 214
culina 3, 250
culinâ 14, 14
culinæ 5, 162
culmina 14, 89
culmine 13, 69
culmo 6, 6
culpa 6, 493. 7, 151
culpâ, *ablat.* 1, 167
culpæ 6, 539. 6, 119, 163. 13, 106. 14, 37
cultæ 11, 200
cultam 3, 95
cultelli 2, 169
cultello 5, 122
cultellorum 11, 133
culti 3, 228. 14, 159
cultis 3, 189
cultori 9, 49
cultos 3, 158
cultri 14, 217
cultris 2, 116. 19, 269. 12, 84
cultro 15, 119
cum *præpoſ.* 2, 53. 3, 63 99 184 301. 4, 9. 6, 167 170 375 330. 8. 8 102. 9, 3 41 61 *bis.* 10, 94. 11, 71. 12, 34. 13, 50. 14, 22. 15, 22 16, 39. &c.
cum, *conjunctio*, 1, 7 22 24 26 *bis.* 2, 9. 3, 58 93 *bis*, &c.
Cumis 3, 2 321. 9, 57
cumulus 3, 210
cuncta 6, 189 409 617. 8, 129. 10, 13. 11, 42. 12, 37 91. 13, 135. 14, 245. 15, 56 99
cunctas 1, 145
cunctatio 6, 220
cunctis 2, 164. 10, 23. 11, 149. 15, 29 39 173
cunctiſque 6, 373
cunctos 13, 131
cuneis 6, 61
cunis 6, 89
cuperent 2, 157
cuperet 2, 294. 14, 313
cupiant 6, 658
cupias 10, 96. 11, 37
cupiat 10, 360
cupidine 10, 351
cupido, *nominat.* 10, 143. 14, 175
cupidus 7, 58. 8, 14
cupiens 12, 35
cupient 1, 148. 2, 136
cupiet 14, 13
cupimus 10, 5
cupit 6, 444
cur 1, 19 103. 2, 58 59. 3, 38. 6, 141. 8, 13. 18, 254. 13, 115 192
cura 6, 107 590. 13, 217
curâ, *ablat.* 10, 12 303 13, 227. 14, 303
curabilis, *vide* curabitis
curabitis 16, 21
curam 1, 58. 11, 115. 14, 157
curanda 6, 454
curandum 8, 121
curant 13, 101
curare 2, 105
curas 6, 188 7, 65. 10, 51 78. 11, 93
curas, *verbum*, 6, 114. 7, 91
curat 6, 299
curentur 13, 124
cures 7, 242
curet 2, 127
curatoris 14, 288
curia 8, 91. 9, 101
Curios 2, 3. 8, 4
curis 11, 181
Curius 2, 153. 11, 78
curramus 10, 85
curre 10, 166
currere 3, 128
curret 3, 240
curribus 8, 3. 10, 36
curricula 14, 231
currit 6, 543. 8, 160. 13. 168
currite 4, 76
curritur 7, 82
curru 10, 42 282
curruca 6, 275
currunt 3, 308. 11, 49
currus 7, 67 125
curſor 5, 52
curſu 3, 253. 14, 27
curſum 15, 77
curta 3, 270. 14, 166
Curtius 11, 34
curtum 10, 135
curvas 9, 145
curvatum 7, 127
curvetur 6, 261
curvis 8, 129. 13, 169
curules 10, 91
curvo 14, 86
curvum 6, 448
cuſpide 2, 133
cuſtode 3, 306. 10, 303
cuſtodem 6, 374
cuſtodes 6, 234 347. 8, 52
cuſtodia 14, 304
cuſtodibus 10, 144
cuſtodiet 6, 346
cuſtodit 1, 107. 9, 122
cuſtodite 6, 629
cuſtoditur 13, 139
cuſtos 5, 40 7, 218. 10, 117. 13, 157
cute, 463. 9, 13. 10, 192
cutem 2, 105
curicula 11, 203
cutis 6, 143
Cyane 8, 162
Cyanes 15, 20
cyatho 9, 47
cyathos 13, 44
cyathum 5, 32
Cybeles 2, 111. 14, 263
Cyclada 6, 562
Cyclopas 15, 18
cygno 6, 164
cygnum 8, 33
cylindros 2, 61
cymba 2, 151
cymbæ 4, 45. 12, 80
cymbala 9, 62
Cynici 14, 309
Cynicis 13, 122
Cynicos 13, 121
Cynthia 6, 7
Cyrrhæ 7, 64

D

DA 1, 101 *bis.* 3, 137. 5, 42 135. 8, 68. 10, 43 188 *bis.* 16, 29
dabantur 14, 163
dabat 10, 78. 11, 85
dabit 2, 79. 3, 219. 5, 53 166. 6, 215 584 585. 7, 45 90 104 171. 11, 159. 12, 119 125. 13, 179 244
dabitur 7, 124. 10, 340. 12, 4
dabo 12, 90
dabunt 7, 201. 10, 164 349. 11, 177
dabuntur 10, 335. 14, 158
Dacicus 6, 204
Dacis 4, 111
Dædalus 3, 24
dama 11, 121
Damaſippe 8, 185

INDEX.

Damaſippus 8, 147 151, 167
damna 12, 53
damnandis 14, 38
damnante 6, 84. 8, 93
damnare 4, 85
damnat 6, 555. 8, 202 *bis*
damnata 2, 70
damnatio 8, 94
damnatos 10, 74. 13, 240
damnatus 1, 47
damnetur 2, 69
damnis 6, 570
damno 6, 372. 10, 233. 12, 35. 13, 129
damnorum 6, 508. 8, 99
damnoſa 7, 101. 14, 4
damnum 9, 125. 10, 210
damus 8, 70. 11, 175
dant 7, 90
dare 3, 229. 6, 567. 7, 43. 10, 295 363. 13, 187. 15, 103 127 132 157
darentur 2, 175
daret 7, 104. 15, 155
dari 5, 150
das 3, 183
dat 2, 19 63. 3, 279. 13, 19. 14, 30 230
data 10, 146 243
datum 6, 133
datur 5, 40 88 99. 6, 203. 15, 32 52
daturos 10, 49
de 1, 34 66 137. 2, 20 24 62. 3, 123 140 154. 4, 11. 5, 25 33 *bis*. 6, 33 45 76 160 185 186. 7, 197 198. 8, 27 49 107 134 207. 9, 143 149. 10, 89 101 134 251 252. 11, 5 65 73. 12, 116. 13, 6 92. 14, 6, 113 154. 15, 25 47 85 92. 16, 18 38, &c.
Deæ 2, 89. 6, 309 313
Deam 2, 87. 10, 366. 14, 316
debeat 5, 20. 11, 136. 13, 65. 14, 255
debent 1, 75
debere 3, 51. 4, 52
deberet 6, 386
debes 5, 171. 8, 24 70
debet 2, 44. 6, 445. 13, 12. 15, 97
debetur 4, 133. 6, 536 646. 14, 47
debilis 10, 227
debilitate 14, 156
debitor 16, 40
debuerant 3, 163
debueras 13, 115
debuit 2, 213 222
deceant 2, 76
decebat 4, 83
decebunt 8, 182
decem 7, 142. 13, 71
Decembri 7, 97. 9, 68
decens 6, 161
decentius 6, 486
decepta 6, 602
deceptas 9, 126
deceret 8, 263
decernat 13, 92
decerpere 14, 253
decet 11, 155 200
decidere 12, 53
deciderit 6, 431
decies 10, 35. 13, 136 14, 28
Decii 8, 258
Deciorum 1, 254. 14, 239
decipiatur 6, 403
decipit 5, 166. 6, 233
declamare 7, 150
declamatio 10, 167
declamatoris 16, 23
decocta 5, 50
decolor 6, 599 7, 226
decoris 6, 500
decoxit 15, 81
decreſcebat 15, 69
decreſcere 7, 220
decurrere 1, 19. 9, 126
decus 6, 254
dedecus 4, 131. 200 10, 342
dederat 10, 288
dederit 2, 59. 6, 580. 7, 140. 10, 319. 14, 52
dedi 9, 39
dedimus 1, 16. 9, 86
dediſſet 4, 150
dediſti 6, 27. 9, 124. 14, 70 244
dedit 1, 158. 7, 78 117 3, 108. 6, 136 156 157 358 382 541. 10, 119. 12, 73 79. 15, 133
deditus 6, 180 205. 9, 71
deducendum 13, 155
deducere 3, 136 286. 7. 54 224, 8, 7. 14, 104
deducis 8, 273
deducit 1, 157
deductis 13, 207
deduxit 10, 109
deerat 4, 72
deerit 2, 168. 3, 303. 9, 112 130. 16, 18
deeſſet 7, 69
defeciſſe 5, 7. 10, 177
defecit 5, 94
defendere 1, 103. 8, 48
defendier 15, 157
defendit 2, 46
defenſor 8, 163
defenſus 10, 85
deferat 6, 551
defert 11, 156
defertur 16, 19
deficiat 3, 311
deficeret 11, 197
deficiente 11, 38
deficientibus 12, 69
deficit 7, 129
deffuit 7, 32
defluxit 3, 62
deformen 10, 191 192 307
deformia 6, 107
deformis 3, 87. 4, 58
defoſſa 10, 46
defuit 4, 128. 7, 75
defundere 3, 277
degenerare 14, 14
Dei 11, 107
dejecerat 11, 119
dein 15, 53
deinde 1, 101 128. 3, 280 298. 6, 19 155 417. 8, 110. 9, 39 42. 10, 59 63
Deis 12, 2 114
delapſa 3, 118
delator 1, 33. 3, 116. 10, 70
delatore 4, 48
dele 7, 27
delebit 12, 123
delectant 8, 132 137
delectatur 6, 6
delectent 6, 366
delevit 3, 39
deliberat 7, 162
delicias 4, 4. 6, 47 259. 10, 291. 13, 140
delinque 14, 223
Delphinis 10, 14
Delphinorumque 6, 589
Delphis 6, 554
delubra 3, 13. 13, 107
delubri 13, 69
delubris 12, 84
demens 1, 15. 6, 221. 166. 11, 2
dementia 13, 233
Demetrius 3, 99
demiſſum 15, 146
Democritus 10, 34
Demoſthenis 10, 114
denſa 10, 186
denſa, *ablat.* 14, 144
denſæ 12, 18
denſæque 9, 36
denſi 6, 380
denſiſſima 1, 120. 13, 215
denſo 6, 262
denſos 6, 52
dente 14, 11
dentem 9, 134
dentes 6, 144. 16, 10
dentibus 3, 301. 11, 124. 14, 241. 15, 162
dentur 6, 570. 5, 211
Deorum 2, 218. 7, 67. 10, 55 184. 13, 46 100 231 249. 15, 103
Deos 3, 146. 13, 91. 15 38
depaſtumque 4, 51
depone 6, 171
deponis 1, 142
deponit 3, 186
deponunt 1, 133
depoſitum 13, 16 60 178 201
depoſuit 11, 126
deprehendas 9, 18, 19
deprehendere 4, 142. 7, 112
deprehenſa 6, 639
deprehenſis 6, 284
deprehenſus 9, 3
derideat 2, 23
deriſor 6, 533
deſcendant 11, 164
deſcendat 14, 61

INDEX.

descendere 6, 621. 10, 282. 14, 266
descendet 6, 521
descendimus 3, 17
descendit 7, 173. 11, 27
descendunt 10, 58 113
desertis 7, 6
desiderat 8, 78. 11, 153
desiderio 6, 141
desidia 4, 44
desisti 8, 164
desint 3, 311
desipis 6, 611
desit 5, 120
desperanda 6, 230
desperatio 6, 366
despiciam 11, 24
despicias 9, 112 114. 9, 99
despiciat 5, 82
despiciet 1, 159
despicit 11, 131
destinat 4, 45. 10, 331
destinet 3, 3
desunt 6, 332
det 6, 353
deteret 3, 24
deterges 5, 27
deterior 2, 22. 9, 121. 10, 323
deterius 3, 7 90. 11, 50 14, 53
detestabile 2, 48. 13, 126. 15, 121
detulit 6, 219
detur 6, 652
Deucalion 1, 81
devectum 7, 121
devehat 1, 10
devexæ 4, 118
devia 14, 75
Deûm 6, 511
deuncem 1, 40
devotusque 9, 72.
Deus 5, 132. 8, 111. 13, 46 15, 71
dextera 6, 559
dextra 4, 120
dextrâ, *ablat.* 6, 657. 8, 204. 10, 249
dextræ 3, 48. 15. 67
dextram 3, 28. 5, 71
dextro 10, 5
diadema 8, 259. 13, 105
diademate 13, 39
Diana 10, 292
Dianam 5, 320. 15, 8
dic 3, 295. 6, 29 278 279 280 392 *bis.* 7, 106. 8, 56. 9, 54. 10, 338. 11, 33, 13, 33, 14, 211
dicam 9, 68
dicant 2, 28
dicas 1, 150. 3, 96 312. 6, 197 440. 7, 13
dicat 5, 130. 6, 306. 7, 23 3 235. 10, 216
dicebat 4, 143. 12, 37. 14, 180
dicendi 6, 448. 10, 9
dicens 16, 41
dicentem 7, 147
dicere 1, 153. 3, 297 4, 50. 5, 131. 8, 275. 10, 101. 11, 194. 13, 161. 14, 26 150. 16. 30
diceret 10, 76. 15, 171
dices 14, 225
dicet 6, 155 404. 8, 163, 13, 184
dicetur 6, 472
dici 6, 104
dicimus 13, 20
dicis 14, 235
dicit 7, 62, 13, 321
dicite 6, 264
dicitur 6, 377 643
dicta 15, 58
dictabitur 6, 217
dictante 14, 20
dictare 6, 244
dictata 5, 122
dictataque 6, 390
Dictatore 8, 8
Dictatoris 11, 87
dictem 11, 87
dictet 8, 82
dictis 1, 154
dictisque 1, 25
dictu 11, 56, 14, 44
dictum 2, 119
dictumque 3, 71
dicturus 1, 44. 4, 148. 7, 116
dicunt 13, 137
didicere 13, 22
didicit 7, 30. 14, 9
diducere 10, 230, 13, 132
diducit 10, 153
die 6, 474 7, 161. 10, 224. 12, 1
dieque 3, 105, 7, 61. 13, 198
diebus 6, 535. 13, 83 206
diem 1, 4. 6, 182. 7, 84. 9, 108. 11, 183. 15, 41
dierum 3, 172. 10, 343
dies 1, 127. 4, 67. 9, 17. 10, 265, 13, 23 160
differre 14, 130
differt 3, 213
difficile 1, 30 11, 17
difficili 13, 13
diffunditur 3, 227
diffusa 11, 159
diffusum 5, 30
digitis 1, 28. 2, 107. 8, 44. 10, 229. 12, 58. 14, 222. 15, 52
digito 1, 160., 3 248. 6, 27 156. 9, 133. 11, 43 129
digitos 6, 196 421. 7, 19
digitosque 7, 232
digna 1, 51. 4, 136. 5, 62. 6, 61 160 229. 10, 157. 12, 114. 13, 62. 14, 1 206. 15, 118 129
dignæ 6, 50
dignam 13, 205
dignator 14, 324
dignior 13, 235
dignique 3, 67
digniſſima 6, 241
digniſſime 13, 33
dignoſcere 13, 2
dignum 1, 73. 9, 47. 10, 183 255. 12, 45. 14, 50. 15, 17. 16, 22, 31
dignumque 16, 31
dignus 4, 117. 5, 115 173. 7, 29. 8, 85 118. 15, 140
degredimur 16, 47
digreſſu 3, 1
Di 6, 530. 7, 207. 10, 8 349
Diis 1, 49. 3, 146, 4 71. 5, 132. 8, 216 257. 10, 129. 11, 113. 14, 206
dilata 13, 208
dilatis 11, 181
dilectæ 10, 388
dilexit 15, 240
diligit 6, 72
diligitur 3, 49
diluvio 6, 410
dimida 5, 9
dimidio 5, 84. 14, 132 201. 15, 5
dimidios 8, 4. 15, 57
dimidium 9, 256. 13, 95
dimittatur 6, 469
dimitte 1, 125
dimittente 6, 126
dimittere 5, 20
Diomedias 1, 53
Diphilus 3, 120
dira 4, 14. 12, 26, 15, 32 96 104
diræ 8, 119 13, 106
direxit 4, 89
diri 13, 193
dirimente 6, 163
dirimi 9, 79
diris 4, 80. 10, 15
dirue 14, 106
dirus 7, 161
diruſque 4, 60
diruta 4, 60
diſcedas 7, 50
diſcinxerit 8, 120
diſcipuli 2, 28. 8, 218
diſcipulo 13, 125
diſcipulos 10, 224
diſcipulum 14, 213
diſcipulumque 3, 117
diſcipulus 11, 137
diſcit 5, 155. 6, 66
diſcrimen 6, 399 591. 13, 118
diſcrimina 6, 300. 10, 196 31
diſcrimine 5, 123. 8, 54. 11, 32. 14, 258
diſcriminis 6, 519. 10, 139. 12, 24 55. 14, 203 290
diſcumbere 5, 12, 6, 433
diſcunt 14, 209
diſcurſus 1, 87
diſcutianda 10, 148
diſerto 7, 31
disjunge 5, 119
diſpenſat 7, 119
diſpenſatore 1, 91
diſpenſo 3, 287
diſperſi 4, 48
diſperſos 15, 151
diſpliceant 14, 65
diſpliceat 2, 26
diſplicet 13, 2 115

displicuit 6, 494
disponat 6, 162
disponere 7, 44
dispositis 14, 305
dissimilem 8, 216
dissimilemque 10, 192
dissimiles 3, 18. 15, 68
dissimules 9, 70
dissimulet 10, 9
distantia 3, 97. 13, 122
distare 14, 98
distat 7, 194
distendat 5, 80
distendere 6, 557
distet 11, 26
distinguitur 1, 127. 14, 289
distinxit 3, 159
distulit 10, 249
diu 4, 51. 5, 160. 6, 2. 8, 87. 10, 243. 14, 47
diversa 3, 368. 6, 256. 10, 3. 13, 16. 15, 94
diversâ, *ablat.* 7, 156
diversis 4, 141
diverso 10, 263. 13, 104
diversum 7, 172
diverticulo 15, 72
dives 2, 60 3, 2, 10. 5, 113. 6, 161 459. 7, 30. 14, 176
divina 3, 207. 10, 125 355
divinat 4, 144
divinorumque 15, 144
divitiæ 1, 110. 6, 299. 10, 24. 14, 329
divitiarum 1, 112
divitias 14, 144 338
divitibus 3, 58. 6, 584. 11, 120
divitis 3, 131. 6, 547. 9, 102. 11, 166. 13, 27
Divorum 6. 115
divorni 6, 482
Divûm 6, 392
Divûmque 13, 31
dixeris 3, 103
dixerit 1, 161. 6, 553. 8, 30. 16, 29
diximus 15, 113
dixisse 4, 36
dixisset 10, 124
dixit 4, 65 119. 7, 214. 8, 244
do 7, 165
doceat 7, 176
docens 13, 189
docentis 7, 158
doces 7, 150. 14, 237
docet 6, 231 242. 7, 224. 14, 18 125
dociles 14, 40
docta 6, 444
doctè 7, 184
doctéque 7, 215
doctoris 12, 137
doctus 1, 56 57
docuit 15, 11
dogmata 13, 121
Dolabella 8. 195
dolabra 8, 248
dolato 12, 57
doleas 5, 157
dolet 3, 102. 11, 188
dolia 6, 430. 9, 58. 14, 308
dolo 13, 146
dolor 10, 315. 11, 52. 13, 12
dolorem 13, 131 229
dolori 10, 315
doloris 6, 90
domat 6, 234
domestica 9, 17. 10. 95. 14, 32. 15, 64
domi 1, 120. 2, 84. 3, 165. 6, 151 356 464. 10, 65 111 117. 12, 10 119. 13, 57
domibus 3, 303. 6, 606. 8, 233. 9, 83
domina 3, 33. 6, 375 376
dominæ 6, 422 929. 9, 78
dominam 6, 50
dominas 6, 322
domini 2, 98. 4, 96. 5, 49 137. 10, 269. 14, 63 169
dominique 3, 72
dominis 7, 94. 11, 42 47
domino 5, 71 81 92 147
dominos 6, 4. 8, 65. 9, 111
dominum 2, 42. 3, 231. 4, 52. 6, 416. 8, 161. 9, 46. 10, 88
dominus 5, 137. 7, 179. 14, 145 293
domiti 8, 228
domitique 8, 52
domito 11, 89
domitos 10, 109
domitum 7, 77
domoque 13, 306
domos 6, 3 224 311. 10, 7. 15, 153
domum 4, 40. 11, 189. 12, 87. 14, 69 141 282
domus 1, 7. 3, 10 187 212 224 261. 5, 66. 6, 114. 7, 41 184. 8, 100. 10, 299 342. 11, 99 169. 13, 160. 14, 310
domûs, *genitiv.* 3, 113 6, 85 227 485. 10. 244. 13, 130. 14. 259
domum 3, 72
dona, *nomen* 13, 149. 16, 17
dona, *verbum* 7, 25. 11, 182
donabis 6, 211
donabitur 4, 55
donanda 6, 202
donandi 5, 111
donant 2, 61
donare 3, 3. 9, 49 59 10, 91
donaret 5, 133
donat 3, 133. 6, 355
donaverit 6, 518. 7, 239
donavit 1, 59. 15, 86
dones 6, 190
donet 3, 215. 7, 75. 14, 235
Dorica 4, 40
Dorida 3, 94
dormiat 6, 375
dormiret 3, 241
dormire 1, 77. 3, 189 281. 6, 116. 8, 11
dormiret 1, 17
dormis 2, 37
dormisset 6, 89
dormit 2, 60. 9, 34 328
dormitur 3, 235, 6, 268
dorso 12, 109
dote 6, 138 168. 14, 221
dotem 2, 177
Druso 3, 238
Drusorum 8, 40
Drusus 8, 21
duæ 6, 20
duas 7, 65. 10, 89
dubia 7, 116. 8, 265
dubiam 11, 179
dubiè 6, 374. 14, 111
dubii 13, 124
dubiis 5, 22
dubita 6, 305
dubitabat 12, 43
dubitant 8, 194. 9, 110
dubitarent 13, 200
dubitas 3, 136
dubitat 9, 99
dubitatur 4, 50
dubitemne 1, 103
dubites 15, 89
dubitet 8, 212. 13, 97 153
dubium 7, 110. 10, 82
dubius 14, 136
duc 10, 65
ducat 1, 22. 7, 237. 13, 152
ducatur 12, 112
duce 10, 147
ducem 10, 158
ducenda 10, 240
ducendi 6, 200
ducentos 7, 139
ducere 12, 9
ducêris 5, 125
duces, *nomen* 7, 115. 8, 12
ducet 6, 582
ducibus 6, 399. 12, 108. 15, 40
ducimus 7, 49
ducis, *nomen* 2, 104. 7, 21. 16, 58
ducis, *verbum* 6, 28
ducit 2, 81. 6, 237. 14, 188
ducitur 1, 146. 6, 427. 10, 66
ducta 13, 216
ducti 10, 351
ductis 15, 91
ductus 13, 10
ducunt 12, 65. 13, 36
dudum 3, 129 317. 10, 333
duelli 1, 169
dulce 9, 88
ducedine 7, 39 84
dulcem 6, 38
dulcior 5, 139. 12, 1
dulcique 13, 185
dummodo 7, 222 225. 8, 269. 13, 94

duo 4, 109. 6, 337. 7, 187. 9, 142. 14, 22. 16, 24
duos 5, 15. 6, 640 641. 14, 326
dura 5, 172
duræ 2, 11
duræque 6, 289
durat 6, 378
durate 5, 69
duret 10, 254
duri 9, 29. 11, 151
durior 3, 165. 8, 189
durius 3, 152
duro 3, 245
duroque 3, 170
duros 6, 102
durum 6, 98 376
durumque 11, 50
dux 4, 245
duxerat 15, 25
duxit 11, 93

E.

EAS, *verbum* 3, 274
ear 6, 520
ebore 14, 308
eboris 11, 132
ebria 6, 299
ebrius 3, 278. 15, 24
ebur 8, 103. 113 123. 12, 112
eburnis 13, 139
eburno 10, 43
ecce 2, 129. 4, 1. 5, 166. 6, 510. 8, 203. 12, 24
echini 4, 144
Echion 6, 76
edam, *id est*, dicam 1, 21. 14, 317
ede *pro* dic 3, 74 296
edendi 4, 130
edere 7, 196. 10, 261
ederer 2, 123
ediscere 14, 124
ediscunt 14 101
edit 5, 147 148. 15, 80 88
edita 4, 141
educat 15, 70
educit 6, 468
edunt 3, 36
eduxit 10, 236
[illegible] 9, 37
efferat 6, 566
efferre 1, 72
effert 6, 181
effice 14, 323
effigiem 1, 131. 11, 106
effigiemque 6, 306
effigies 1, 9. 22 227. 13, 119. 15, 4
effodit 16, 38
effundere 8, 277. 5, 159
effunderet 2, 33
effuderit 16, 67
effudit 8, 205
effugiatque 11, 204
effugies 14, 157
effundit 9, 150 10, 78
effudit 4, 43 14, 230
effundunt 6, 189
effusis 6, 163
egeat 7, 229
egent 15, 147
egenti 14, 137
egestas 15, 96
eget 7, 61. 13, 97. 14, 288
egimus 7, 125
egisti 7, 122
egit 8, 187
egregiam 14, 256
egregias 10, 17
egregii 10, 296
egregios 10, 95
egregium 7, 53. 13, 64. 14. 115
egregius 2, 28. 12, 41
egregius, *comparativus*, 11, 12
egressa 11, 184
egressi 6, 634
eidem 1, 122
ejectis 3, 16
ejectum 13, 242
eisdem 14, 30
ejusdem 4, 94. 12, 26
elapsum 4, 52
elatam 14, 220
Electræ 8, 218
electio 14, 307
elegos 1, 4
elementa 11, 14. 14, 124
elementis 14, 17
elemento 15, 86
elenchos 6, 458
elephanti 12, 102
elephantos 10, 150
eliceret 7, 212
elige 10, 329
Elisæ 6, 434
elixi 3, 294. 13, 85
eloquio 10, 118
eloquium 7, 19. 10, 114
Elpenora 15, 22
elusus 11, 9
eluviem 3, 32
emat 5, 98
ematur 6, 151
eme 14, 252
emendat 14, 67
emendus 1, 134. 9, 66
emere 4, 47
emeret 7, 76
emergunt 3, 164
emerit 4, 7
emerita 6, 497
emetur 6, 212. 11, 36
emi 4, 26
eminus 7, 128
emis 2, 11
emit 3, 6. 4, 15 22
emmittere 15, 67
emitur 6, 139 465
emolumenta 3, 22. 16, 35
emptor 12, 47
emptorque 8, 17
emptos 11, 145
empturus 7, 133
emptus 5, 60
emungeris 6, 146
emuntur 11, 16
Enceladi 7, 315
endromidas 6, 245
endromidem 3, 103
Endymion 10, 318
Ennosigæum 10, 182
ense 1, 165
enthymema 6, 449
eodem 3, 205. 10, 42. 14, 8
ephebis 2, 164
ephebum 10, 306
ephemeridas 6, 573
Epicure 14, 319
Epicurum 13, 122
epimenia 7, 180
epirhedia 8, 66
epistola 4, 149. 10, 71. 15, 5
eporaque 10, 177
epulas 4, 28. 11, 88
epulis 5, 173
epulum 3, 229
equæ 6, 625
equarum 8, 108
eques 8, 238
equestri 3, 154
equitant 6, 310
equitem 9, 10
equites 7, 14. 10, 95. 14, 326
equitesque 7, 15
equitis 6, 278
equitum 4, 32. 6, 624. 8, 8
equos 1, 20. 7, 67
equum 8, 58
equus 11, 103
erecta 6, 506
erectas 4, 128
erectique 11, 149
erectum 11, 89
erepet 6, 525
ereximus 1, 114
erexit 1, 94. 10, 139. 12, 91
erga 6, 388
ergastula 6, 150. 8, 180. 14, 24
erigit 8, 206
Erimanthus 3, 120
Eriphylæ 6, 654
eripiat 8, 95
eripient 3, 238
eripietur 8, 109
eripuit 10, 127. 15, 161
errat 6, 101
errorem 8, 165
errores 1, 188
erroribus 14, 15
erroris 10, 4
erubuit 10, 326
erucis 9, 134
Erynnis 7, 68
escaria 12, 46
Esquilias 3, 71. 5, 78. 11, 51
esuriens 3, 78. 7, 73. 13, 99. 14, 127
esurit 7, 87
etenim 8, 111. 15, 4
Etruscum 5, 164
etsi 1, 113, 7, 194 12. 119
evadere 12, 35
Evandrum 11, 63
evaserit 1, 122
evasi 12, 18
evasisse 12, 93
evasit 9, 65
evehit 1, 38
eventum 11, 196
eversa 10, 266
eversis 11, 101
eversum 2, 258
evertentibus 12, 31

evertere

everte re 10, 7
evertit 10, 108
Euganeâ 8, 15
euhoe 7, 62
Eumenidum 14, 285
eundum eſt 13, 316
euntem 12, 110
eunuchi 6, 365
eunucho 6, 377
eunuchum 12, 35
Euphranoris 3, 217
Euphratem 1, 104. 8, 51
Euro 12, 63
Europen 8, 34
Euros 14, 186
Eurum 10, 180
Eurus 11, 119
Euryalum 6, 81
ex quo 1, 81. 6, 293. 10, 77. 14, 261
exæquet 12, 130
examenque 13, 68
exagitare 6, 29
exagitata 2, 88
exanimes 13, 224
exarſit 6, 103
exaudiet 10, 214
exaudita 10, 111
excanduit 10, 327
excelſæ 10, 106
excelſi 5, 83
excepit 6, 125
excerpere 6, 62
excidet 4, 127
excipiant 7, 195
excipiat 16, 3
excipit 6, 408. 8, 250
excipitur 11, 3
excitat 3, 262. 14, 191
excitet 6, 195
exclamare 6, 422. 8, 29
exclamas 13, 112
exclamat 3, 292
excludetur 6, 213
excluſi 4, 64
excudere 15, 168
excuſat 15, 115
excuſaturos 16, 28
excuſſos 16, 10
excurias 6, 142
exeat 3, 153
exegit 10, 187
exempla 7, 189. 9, 135. 10, 49. 14. 32 120
exemplis 8, 184. 14, 322
exemplo 13, 1
exemplum 2, 48 114. 10, 257. 15, 32 98
exeo 3, 47
exercendis 15, 145
exercere 14, 108. 15, 60
exercitibus 10, 92
exhalaſſet 10, 281
exhauſta 8, 90
exhauſtâ 6, 362
exhauſti 9, 59
exhorruit 8, 196
exi 6, 145 146 483
exigat 10, 84
exigis 13, 26
exigat 6, 35. 10, 313 314
exigite 7, 237 238
exigua 5, 85. 14, 219
exiguæ 14, 144
exiguam 4, 30
exiguamque 13, 13
exiguas 11, 131
exigui 13, 123. 14, 155
exiguique 13, 190
exiguis 1, 68, 3, 24. 8, 66
exiguum 3, 123
exiguus 10, 205
exiguuſque 14, 301
exilium 10, 160 276
eximiè 11, 1
eximius 10, 211
exire 4, 144
exiſtunt 12, 101
exit 11, 42
exitus 6, 33. 7, 130 204. 10, 127 159 271. 11, 39
exodio 6, 71
exodium 3, 875
exorabile 13, 102
exorata 6, 414
exorbeat 10, 223
exorbes 6, 276
exornare 9, 138
exornent 8, 19
expavere 6, 360
expectandas 16, 42
expectant 2, 115. 4, 64. 10, 311
expectantibus 6, 273
expectare 11, 10. 12, 95. 14, 249, 15, 83
expectas 6, 75 238, 14, 25
expectat 12, 3
expectata 8, 87
expectate 9, 69
expectatos 6, 370
expectatur 6, 487
expectent 1, 109
expectes 1, 14. 4, 22. 11, 162
expectet 7, 180
expediam 10, 220
expende 10, 147
expendere 10, 347
experiar 1, 170. 13, 103
experîêre 11, 56
expiet 6, 520
expiravit 15, 162
explicat 12, 55
expoſitum 7, 54
exprimat 6, 81
expuit 13, 214
exta 6, 550. 10, 355
extantem 10, 37
extat 13, 150
extendere 2, 107
extendit 6, 495
extenditque 14, 325
extenditur 11, 167
extenſis 12, 68
extenſum 12, 5
extentis 6, 458
extinctæ 2, 48
extinctus 6, 8. 10, 263. 13, 206
extinguendus 10, 132
extiterint 6, 15
extollit 3, 40
extorquebris 6, 54
extortamque 8, 33
extra 1, 76. 13, 140. 16, 16
extrema 7, 43
extremi 15, 95
extremum 10, 358
extulit 6, 174
exucta 8, 90
exue 11, 188
exuet 10, 320
exuit 3, 25. 13, 188
exul 1, 49. 6, 469 556
exulibus 8, 262. 13, 247
exultare 15, 87
exultat 8, 59
exundans 10, 119
exuperans 10, 13
exurgit 6, 304
exuviæ 16, 133

F.

FAber 7, 223
Fabii 6, 265
Fabiis 2, 146
Fabios 8, 191. 11, 9
Fabius 7, 95. 8, 14
Fabrateriæ 3, 224
fabri 15, 168
Fabricio 4, 129
Fabricius 11, 91
Fabricius 2, 154. 9,
fabris 13, 116
fabros 8, 175
fabrumque 1, 54
fabula 1, 145. 15,
Fabulla 2, 68
fac 14, 326
face *pro* fac 5, 112
face *nomen.* 15, 140
facem 8, 139
facere 11, 206
facerent 15, 123
faceres 6, 218
faceret 6, 387
faces 6, 138
facetus 9, 10
faciam 3, 41
faciant 2, 166. 6, 47 7, 14 15 240, 176
facias 8, 179. 14, 5
faciat 12, 127
facie 2, 107. 3, 4, 74. 6, 107 7, 137. 9, 6. 10, 11, 54. 16, 11
faciem 1, 97. 3, 87 6, 480. 10, 263. 128 151
facienda 15, 108
faciens 9, 117
facient 1, 119. 2, 5, 117. 8, 115
facientque 1, 148
facientia 11, 179
facies *nomin. ſingul.* 135. 6, 142 198 472 512. 9, 20. 157 198
facies *accuſativ. plur.* 157. 9, 146, 57
facieſque *accuſat. pl.* 7, 67. 14, 291
faciet 6, 551 616, 34
facile 3, 31 164 9, 43. 13, 75
facilem 3, 122. 5,
faciles 10, 8
facili 3, 227. 4, 63
facilis 8, 58. 10, 15 37.

INDEX.

facimus 10, 366. 14, 316
facinus 3, 115. 6, 639. 10, 255. 13, 203. 15, 14
facinuſque 6, 293 492
facis 7, 28. 14, 71
facit 1, 79. 2, 57. 3, 53 242 282. 5, 91 140. 6, 110 408 595 646 651. 7, 38 57 92 238 8, 2 5. 9, 107. 12, 35. 14, 80. 15, 31
faciunt 2, 45 143. 3, 299. 6, 133 172. 8, 1. 12, 50. 15, 137
facta eſt 6, 185
factas 12, 44
facti 6, 270. 13, 193 210
factis 4, 11. 8, 25
facto 3, 162. 10, 218
factum 13, 126
factura 11, 95. 12, 56
facturus 6, 427
factus 5, 70. 6, 156 375
facunda 6, 444. 7, 35. 10, 274. 15, 111
facundia 4, 82. 7, 145. 10, 10
facundo 16, 45
facundum 8, 48
facis 3, 61
falce 8, 201
falcem 13, 39
falcibus 14, 149
Falernas 6, 149
Falerni 9, 116
Falerno 4, 138. 6, 302. 13, 216
Falernum 6, 429
fallaci 13, 4
fallit 14, 109
falſas 8, 142
falſi 2, 65
falſo 1, 98. 6, 603
falsò *adverb.* 1, 67
falſum 16, 32
falſus 8, 82. 14, 218
fama 6, 55. 8, 71. 15, 93
famâ *abl.* 7, 79. 14, 1
famæ 6, 499. 7, 39. 8, 76. 9, 86. 10, 125 140. 14, 152
famam 1, 72. 6, 90 407. 10, 114. 11, 23
fame 14, 84. 15, 102
fameque 6, 423
famelica 14, 146
famem 4, 138
famemque 6, 359. 14, 273
fames 5, 10. 14, 318. 15, 120 131
famoſaque 6, 83
famoſo 15, 46
famulæ 14, 81
fana 12, 27
fanaticus 2, 112. 4, 123
fanum 9, 22. 10, 290
Faria *pro* Pharia, *ex Salmaſio ubi vulgò legunt* fracta 4, 33
farinæ 5, 68
farra 12, 84. 14, 155
farrago 1, 86
farrata 11, 109
farre 6, 385. 9, 122 138
farris 5, 11
fas 1, 58. 10, 55 257. 13, 237
fas eſt 1, 131. 6, 328 627
faſce 7, 107
faſces 8, 260. 10. 35 79
faſcia 6, 262. 9, 14. 14. 294
faſcibus 5, 110
faſtidia 10, 202. 14, 184 201
faſtidit 11, 80
faſtidita 10, 326
faſtiditus 10, 270
faſtigia 3, 39
fata 3, 274. 6. 651. 7, 201. 9, 32. 10, 146
fatebere 13, 248
fateri 3, 59. 13, 222
fateris 10, 103
fatetur 2, 17. 10, 172. 15, 132
fati 2, 200. 16, 4
fatigatas 3, 25
fatiget 4, 5. 6, 441
fatis 2, 16. 5, 133. 13, 156
fato 11, 105. 13, 104. 14, 137 158
fatoque 10, 129
fatorum 7, 190. 10, 252
fatuam 6, 657
farum 4, 88. 6, 587. 9, 32
fatumque 12, 63
fatuos 9, 8
faucibus 8, 207. 13, 212
faventes 12, 83
faviſſet 80, 75
fauſti 7, 12
febre 10, 218. 13, 229
febres 10, 283
febris 9, 17
fecerat 1, 68
feceris 8, 41
fecerit 6, 114 221 204 14, 50 151
feci 6, 637
fecimus 8, 163
feciſſe 3, 231. 6, 455. 14, 185
feciſſet 4, 12. 6, 618
fecit 2, 109. 3, 52. 4, 23. 7, 83. 8, 143 223. 10, 46
felices 3, 312. 13, 21. 14, 119
felicia 2, 38. 3, 312
felicibus 9, 135
felicior 10, 313. 14, 312
felicis 16, 1
feliciſſimus 16, 59
feliciter 2, 119
felix 4, 8. 6, 257. 7, 196 191 193 202. 10, 248. 13, 187. 14, 21
femur 6, 422. 13, 151
feneſtra 3, 242
feneſtræ 1, 104. 3, 275. 6, 31
feneſtras 9, 104
feneſtris 3, 279
fera 15, 160
feræ 11, 104
feralis 5, 85
ferarum 6, 6
feras, *verſum.* 3, 276. 8, 47
ferat 5, 164. 7, 147
feratur 1, 64
fercula 1, 94. 7, 184. 11, 64
ferè 6, 241. 10, 23. 11, 112. 14, 173
ferenda 16, 43
ferendam 13, 143
ferens 4, 125. 6, 9
ferentem 2, 72. 10, 38
feres 8, 119
feret 1, 139. 6, 165
feriat 7, 55. 13, 93
ferienda 12, 14
feriri 6, 415
ferit 3, 245 *bis* 270. 6, 428
feritas 15, 32
feriunt 3, 298
fermè 8, 73. 13, 236
fermentum 3, 188
ferocem 1, 162
feroci 7, 126
ferox 12, 7
ferrata 7, 41
ferratâ *ablat.* 11, 26
ferre 3, 45 60. 5, 170. 6, 30 207 398. 7, 17. 10, 359. 12, 109. 13, 14 21 120. 14, 30 198
ferrea 6, 23. 7, 150
ferret 3, 251
ferreus 1, 31. 11, 129
ferri *nom.* 3, 310. 13, 28
ferro 3, 305. 5, 115. 6, 559 659. 7, 224. 10, 316. 11, 140. 12, 54. 14, 22 174
ferroque 10, 266
ferrum 6, 112 623. 9, 97. 15, 73 165
fert 3, 68
fertur 2, 62. 5, 81. 11, 6. 13, 170
fervens 3, 49 283. 6, 630
ferventem 10, 301
ferventi 11, 51
fervet 5, 29 49. 6, 137. 8, 59
ferulæ 1, 15
ferulas 6, 478
feruntur 6, 314 647. 7, 64. 10, 237
Feſſidium 13, 32
feſta 6, 158. 12, 92. 13, 23
feſtinare 4, 146. 14, 212
feſtinat 9, 126. 14, 84
feſtinata 4, 96
feſtino 10, 273.
feſtis 11, 83
feſto 15, 38
feſtorum 35 173.
feſtus 12, 2
fiant 6, 144
fias 10, 167
fiat 6, 77 254 401. 8, 121
fibula 6, 73 378
ficedulas 14, 9
fiſta 6, 271
fidi 13, 77

INDEX.

fictile 11, 20
fictilibus 3, 168. 10, 26. 15, 127
fictilis 11, 116
fictos 2. 34
ficum 14, 253
ficus 10. 145
fida 6, 544
fide *nom.* 15, 114 118
fidei 3, 144. 13, 6
fidem 13, 31
Fidenarum 10, 100
Fidenis 6, 57
fides 1, 115. 2, 8. 6, 559. 13, 62. 14, 166
fidibus 6, 387
fidimus 7, 139. *vide Annot.*
fiducia 6, 552. 10, 306. 13, 110. 15, 155
figam 9, 139
figamus 6, 78
figantur 7, 118
figat 1, 23
fige 5, 12. 9, 94
figebat 4, 100
figendum 11, 28
figens 14, 272
figentia 14, 2
figere 3, 2
figuli 4, 135
figulis 10, 171
figuram 6, 340
filaque 14, 133
filia 3, 110. 5, 139. 9, 83. 14, 26
filiolam 6, 240
filiolum 6, 389
filiolus 9, 83
filius 3, 111 132 157. 7, 188. 10. 295. 11, 151. 13, 141. 14, 49 52 68 94
filo 7, 134
filum 3, 287
fine 7, 241
finem 6, 443 526 634. 7, 138. 10, 163. 13, 241. 14, 190
fines 8, 265. 14, 142
fingat 9, 146
finge 5, 72. 8, 195
fingentem 15, 18
fingimus 6. 633
fingit 13, 132
finitima 12, 12
finitimos 15, 33
finito 1, 117
finitum 8, 150
finitus 1, 6
finxerunt 9, 109
finxit 14, 35
fisci 4, 55
fiscus 14, 260
fixa 3, 304. 13, 240
fixis 12, 100
fixo 1, 156
Flaccus 7, 227
flagelli 5, 154
flagellis 10, 180. 14, 19
flagello 6, 478
flagellum 1, 169. 8, 151. 13, 195
flagitio 13, 244
flagra 5, 173. 10, 109
flagrabat 4, 114
flagrante 1, 152
flagrantem 14, 245
flagranti 3, 139
flagrantia 13, 182
flagrantior 13, 11
flamea 2, 124. 6, 224
flameolo 10, 334
Flaminia 1, 171
Flaminiam 1, 61
flammarum 3, 285
flammas 8, 233
flammis 10, 266. 11, 63
flavam 6, 353. 13, 164
flavi 5, 115
Flavius 4, 37
flavo 6, 120
flebat 10, 30
flebile 13, 84
flectas 13, 144
flentem 7, 146
flet 3, 101
fletu 15, 136
fletumque 6, 275
flexi 6, 492
flexisse 9, 20
flexit 1, 20
flexu 3, 237
Flora 2, 49
Florae 14, 262
Florali 6, 249
florentibus 8, 99
flores 15, 50
flos 5, 56
floſculus 9, 127
fluctibus 10, 186
fluctu 11, 94. 12, 30
fluctuque 14, 296
fluctus 6, 92
flumina 3, 31. 10, 177
fluminis 15, 7
fluxerit 13, 69
fluxit 6, 294
foci 4, 66. 11, 40
focos 12, 85. 15, 83
foculum 3, 262
focum 5, 97
foderit 9, 45
fœcunda 6, 161
fœcundam 2, 32
fœcundior 6, 176. 7, 98
fœcundis 9, 56
fœda 3, 148. 6, 131 466 14, 64
fœdæ 14, 152
fœdere 7, 123
fœdior 4, 14
fœdis 8, 183
fœdius 2, 82
fœdo 8, 225
fœdum 7, 5. 14, 44
fœmina 2, 88. 6, 60. 241 326 361 459. 9, 24. 10, 323. 13, 192
fœmineis 9, 53
fœmineum 6, 245
fœno 11, 76
fœnoque 6, 541
fœnoris 11, 40 48 183
fœnumque 3, 14
fœnus 9, 140
fœta 14, 167
fœtæ 13, 66
fœtum 15, 12
fœtus 14, 78
foliata 6, 464
folium 8, 126
folle 14, 281
follem 13, 61
folles 7, 111
follibus 10, 61
fons 10, 119. 12, 41
fonte 6, 285, 553
Fonteio 13, 17
fontem 14, 104
fontibus 7, 59
fontis 3, 13
fora 2, 52. 6, 68. 13, 135
forcipibus 10, 131
fores 6, 226
fori 16, 47
foribus 9, 85
foricas 3, 38
foris 5, 126. 9, 77
forma 5, 61. 6, 177. 10, 324
formâ *ablat.* 6, 103
formæ 10, 297
formam 10, 289
formamque 6, 243
formica 6, 360
formidat 3, 176
formidatus 6, 558
formidine 13, 106. 177
formoſa 6, 161 464 43
formoſam 6, 185
formoſiſſimus 10, 33
fornace 3, 309
fornacula 10, 82
fornice 3, 156. 11,
fornicis 10, 239
foro 4, 7. 10, 25. 11,
forſan 6, 14. 12, 12
forſitan 1. 150. 5, 15 113. 11, 162. 14, 295
fortaſſe 4, 25. 6, 27 13, 103. 15, 15
fortè 3, 278. 6, 7, 232. 11, 119. 217
fortem 6, 97. 10,
fortes 9, 142
fortia 8, 57
fortibus 8, 122
fortior 3, 292. 12, 66 161
fortis 4, 3. 16, 59
fortuitu 13, 225
fortuna 3, 40. 6, 604. 7, 197. 9, 10, 285 366. 12, 14. 316 328
fortunâ *ablat.* 6, 8, 74
fortunæ 10, 52. 11, 13, 10 20 86. 15 95
fortunam 10, 73. 16
fortunas 14, 113
fortunatam 10, 122
forulos 3, 219
forum 1, 128. 7, 1
foſſa 2, 10
foſſor 11, 80
fovet 6, 605
fovetur 6, 467 470
foviſti 8, 165
fracta 2, 111. 433 521 617. 10, 11, 18
fractis 14, 161 296
fractum 5, 68
fræna 2, 169. 8, 45 128
fraga 13, 57
fragiles 6, 343
fragili 12, 88
fragor 11, 193
frameam 13, 79
frange 7, 27

frangebat 8, 247. 11, 102
frangenda 8, 18
frangendus 10, 200
frangere 10, 102. 15, 9
frangimus 10, 156
frangis 8, 136
frangit 6, 478. 7, 219
frangitur 11, 189
franguntur 10, 60
fraterculus 4, 98
fratres 5, 137
fratribus 14, 169
fratris 10, 242
fratrum 10, 260
fraude 13, 17
fraudem 13, 201
fraudes 13, 24. 14, 229
fraudisque 13, 174
fregeris 14, 309
fregerunt 6, 298
fregit 7, 86. 14, 93
fremat 8, 37
fremeret 5, 78
fremit 14, 63
fremitu 6, 260. 14, 247
frequentes 13, 246
frictum 6, 321
frictus 6, 577
frigida 1, 166. 5, 23. 6, 2. 14, 300
frigidior 5, 50
frigidus 6, 324
frigora 14, 318
frigore 4, 44. 11, 75 146
frigusque 6, 359
frillo 14, 5
frivola 3, 198. 5, 59
frondibus 6, 6
frons 8, 189. 11, 96
fronte 5, 44. 6, 502. 9, 2. 11, 205. 13, 242. 15, 50
frontem 6, 615. 8, 203. 13, 216. 14, 56
frontemque 6, 582. 12, 6
frontibus 2, 85. 12, 117
frontis 2, 8
frontonis 1, 12
fruatur 11, 171
fructus 5, 14. 7, 103. 8, 6
frueris 5, 153
frugalius 5, 6
frugi 3, 167. 4, 23. 14, 111
fruitur 1, 49
frumenti 7, 175. 14, 293
frumentum 5, 118
Frusinone 3, 224
frusta 5, 68. 14, 128. 15, 79
fruſtis 11, 144
fruſtrà 3, 210
fruſtum 11, 142
fruticante 9, 15
fudit 3, 258
fuerant 11, 72
fuerat 5, 76
fuerit 8, 151
fuerunt 2, 254
fuga 8, 61
fuga, *ablat.* 2, 144
fugæ 15, 75
fugere, *infinit.* 2, 1
fugêre, *præterit.* 6, 20
fugeret 15, 172
fugerunt 2, 64
fugiam 3, 59 81
fugienda 14, 36
fugiens 13, 40
fugientem 9, 74. 11, 55
fugientibus 11, 52
fugit 6, 252 338. 8, 206. 10, 160
fugitivis 8, 174
fugitivum 4, 50
fugitivus 13, 111
fuiſſent 6, 641
fuit 2, 83. 3, 23 137 4, 139. 5, 57. 8, 274 275. 10. 83 247. 11, 78. 13, 53. 14, 29 105
fulcri 6, 22
fulcrum 11, 95
fulgebat 11, 108
fulgentis 11, 106
fulgere 10, 212
fulget 8, 42
fulgura 6, 586. 13, 223. 14, 292
fulguris 12, 17
fuligine 2, 93. 5, 35. 10, 130
fuligo 7, 227
fulmina 3, 145. 7, 163. 13, 78
fulmine 8, 92
fuſſerit 7, 140
fulta 7, 182
fultam 3, 193
fultuſque 3, 82
fumabant 14, 171
fumant 1, 156. 3, 199
fumat 5, 116
fumo 3, 249
fumoque 6, 139
fumoſos 8, 8
fumuſque 1, 120
functus 11, 88
fundat 5, 142
fundite 12, 37
fundo 3, 108. 4, 141
funem 12, 5. 14, 266 292
funera 4, 109. 8, 192. 10, 141. 13, 131
funere 6, 564
funeſta 1, 113
funeſtat 8, 18
fungi 5, 145
funus 1, 46. 3, 43. 10, 259. 11, 44. 15, 138
fur 2, 26. 3, 47
furum 6, 17. 13, 23
furentis 6, 510
furere 6, 614
furibus 8, 174
Furiæ 13, 51
furioſus 3, 291
furnos 7, 4
furor 1, 92. 2, 18. 8, 97. 14. 136 284. 15, 36 100
furtiva 12, 120
furtivæ 1, 10
furva 12, 104
fuſa 7, 169
Fuſci 12, 45
fuſcina 2, 143
Fuſcine 14, 1
Fuſco 16, 46
Fuſcus 4, 112
fuſo 11, 69
fuſte 9, 98
fuſtes 6, 415
fuſum 2, 55
futura 10, 353
futuri 3, 72. 6, 555

G.

GAbiis 3, 192. 6, 56. 7, 4
Gabiorumque 10, 100
Gadibus 10, 1
Gaditana 11, 162
Gætula 10, 158
Gætulaque 14, 278
Gætulum 5, 59
Gætulus 5, 53. 11, 140
Galba 5, 4. 8, 222
Galbam 2, 104. 8, 5
Galbana 2, 97
galea, *ablat.* 5, 154. 6, 108. 8, 203
galeæ 6, 261. 11, 6
galeam 2, 130. 8, 124. 14, 261
galeata 6, 251
galeatum 1, 169. 8, 238
galero 6, 120. 8, 208
Galla 1, 105 126
Galle 16, 1
galli 9, 107. 13, 233
Galli, *nom. prop.* 8, 176. 9, 30
Gallia 7, 16 148. 15, 111
Gallicus 8, 116. 13, 157
gallina 3, 91. 5, 124. 11, 135
gallinæ 13, 141
gallinam 12, 96
gallinaria 3, 307
Gallis 11, 113
Gallita 12, 99
Gallitæ 12, 113
Gallus, *aliis* Coffus 7, 144
ganeo 11, 58
Gangem 10, 2
gannit 6, 64
Ganymedem 5, 59. 9, 22
gap 9, 37
garrula 12, 82
gaude 6, 596
gaudeat 8, 13
gaudebis 13, 247
gaudebit 5, 143
gaudent 9, 136. 16, 67. 12, 81
gaudentis 8, 225
gaudere 6, 231. 15, 84
gauderet 11, 103
gaudes 9, 84. 14, 270
gaudet 6, 75 102 208 378 419. 7, 105. 10, 292. 13, 192. 14, 18
gaudia 1, 86. 6, 188 364 601. 8, 47. 9, 19. 10, 51 204. 15, 41
Gaurana 8, 85
Gaurus 9, 157
gelantur 6, 95
gelida 3, 190
gelidaque 5, 63
gelidas 7, 206

gelidaſque 5, 77
gelido 10, 217
gelidos 3, 322
gemat 6, 266
gemeret 7, 71
gemimus 3, 214. 15, 138
geminis 6, 304
geminos 11, 105
geminum 5, 69
gemit 2, 90
gemitu 13, 130
gemitus 6, 270. 8, 98. 13, 11
gemma 1, 68
gemmaque 13, 138
gemmæ 1, 29
gemmas 5, 41 43. 6, 457
gemmata 10, 27
genas 10, 193
gener 3, 160
genere 2, 129. 8, 31
generi 15, 132
generis 8, 6. 13, 159
generoſa 8, 57
generoſæ 14, 81
generoſe 6, 124
generoſi 1, 224. 12, 40
generoſior 2, 145
generoſum 8, 30
generoſus 7, 191
generum 10, 112
geneſi 6, 578
geneſis 14, 248
genialis 4, 66. 10, 334
genibus 6, 525
genis 6, 130. 15, 58
genitalia 6, 513
geniti 14, 40
genitrix 16, 6
genitus 10, 129
genium 6, 22 561
gens 3, 58 86. 15, 98
gente 6, 175. 8, 239. 12, 104. 13, 207
gentem 8, 18 273
gentes 15, 10
gentibus 13, 171
gentilia 3, 64
gentis 3, 121. 8, 115. 10, 132
genua 10, 55
genuit 10, 236
genus 6, 448 555. 7, 105 155. 8, 131. 10, 219. 12, 24. 15, 69 171
Geometres 3, 76
Germani 13, 174
Getmanicus 6, 204
geſſiſti 6, 613
geſta 15, 28
geſtamen 2, 99
geſtare 11, 198
geſtetur 7, 179
geſtibus 6, 72
geſtis 14, 314
geſtu 5, 184
Geticis 5, 50
Getulice 8, 26
gibboque 16, 309
gibbum 10, 294
gibbus 6, 109
gigantum 4, 98
Gillo 1, 40
gingiva 10, 200
glacialem 2, 1
glacie 5, 104. 6, 521
glaciem 14, 186
glacies 4, 42
gladiator 2, 144. 6, 110
gladii 10, 164
gladiis 4, 96
gladio 8, 243. 10, 345. 13, 25
gladios 8, 195. 10, 123. 15, 168
gladioſque 10, 131. 14, 162
gladium 10, 20
gladiumque 8, 123
glandem 6, 19
glandis 13, 57
Glaphyrus 6, 77
glebamque 12, 85
glebula 14, 166
gloria 5, 111. 7, 81 *bis* 118. 10, 143 159 117. 13, 98
glutiſſe 4, 28
γνῶθι 11, 27
gobio 11, 37
Gorgone 12, 4
Gorgonei 3, 118
Gracchi 2, 143
Graccho 8, 210
Gracchorum 6, 167
Gracchos 2, 24
Gracchum 8, 201
Gracchus 2, 117
graciles 6, 465. 12, 87
gradibus 3, 200
Gradive 2, 128
Gradivus 13, 113
gradus 11, 46
Græcam 3, 61
græcè 6 186 190 192
Græcia 10, 174, 14, 240
Græcis 6, 16, 14, 89
Geæcorum 3, 114
Græcos 3, 206
Græcula 6, 185
Græculus 3, 78
Graiæque 8, 226
Graias 10, 100. 15, 110
Graiuſque 10, 131
gramine 8 60
graminis 12, 40
Grammatici 6, 437
Grammaticus 3, 76. 7, 216
grande 4, 115. 6, 168 516 635. 11, 123. 12, 127. 13, 54. 14, 181
grandes 14, 171 195. 16, 14
grandi 6, 79. 7, 110. 12, 14
grandia 6, 154 301 644. 9, 51. 11, 70. 13, 147
grandine 5, 78
grandis 7, 210. 10, 71
graſſator 3, 305
graſſatur 14, 174
gratæ 14, 183
grata eſt 3, 66
gratam 11, 182
gratia 8, 64. 13, 4
gratoque 6, 383
gratulor 15, 16
gratum 3, 4. 14, 70
gratus 12, 70
grave 7, 71. 10, 325. 14, 248
graves 3, 309. 11, 127
gravi 6, 420
gravior 6, 433. 16, 22
graviora 6, 133. 15, 29
graviore 13, 175 227
graviorem 8, 209
gravis 1, 125 163. 6, 99 146 269 417 510. 9, 13. 10, 201 226. 11, 41. 13, 197
gravitas 6, 177
graviter 12, 23
gravius 15, 119
grege 6, 532 *bis*. 9, 143. 10, 94. 11, 66. 12, 116. 15, 143
greges 6, 174
gregibus 1, 40. 6, 160
gremio 3, 120. 3, 176. 7, 235
gremium 5, 142. 14, 327
grex 2, 79. 8, 108
grue 13, 170
grunniſſe 15, 22
gula 1, 140. 5, 94. 15, 50
gulâ 5, 158. 11, 39. 14, 10
guloſum 11, 19
gurgite 2, 150. 5, 100. 14, 280
gurgitibus 13, 70
gurgitis 3, 266
Gurgitis, *nomen proprium* 6, 265
guſtat 15, 92
guſtaverit 14, 85
guſtus 11, 14
gutta 11, 54
gutto 3, 163. 11, 158
guttur 6, 105. 13, 162
gutture 1, 156
gutturis 2, 114
Gyaræ 10, 170
Gyaris 1, 73
gymnaſia 3, 115
gypſo 2, 4

B.

HAbe 3, 188. 5, 118
habeant 8, 227
habeas 5, 127. 14, 207. 16, 24
habeat 2, 39. 6, 447. 13, 34
habebat 5, 151. 9,
habebatur 5, 11
habebis 11, 60
habebit 6, 561 655
habenas 14, 230
habendos 15, 37
habendum 11, 93. 118. 14, 254
habent 6, 61. 13,
habentem 5, 46
habere 1, 129. 10, 14, 207
haberi 2, 372. 1, 10, 92
habes 8, 200. 9, 10, 365. 14, 31
habet 1, 40. 3, 144 152 267. 125. 5, 19. 6, 180 196 239 397. 7, 74 755 8, 141. 10, 72

323. 11, 68. 12. 95. 13, 194 210. 14, 140 15, 110
habetur 8, 141. 11. 1
habitas 1, 141. 14, 268
habitat 14, 92
habitatas 15, 152
habitatorem 14, 312
habitu 14, 110
habitum 2, 72. 9, 20
habitus 2, 124. 6, 266. 8, 202. 11, 149
habitûs, *genit.* 3, 180
habitus, *accuſ. plural.* 3, 177
habuere 6, 13. 10, 278
habuit 3, 208. 10, 140 294
Hæmo 3, 99
hæredem 6, 39
hæredes 10, 237. 12, 95
hæremus 6, 280
hærens 3, 233
hæreret 7, 227
hæres, *nomen*, 1, 41. 3, 161. 6, 217 599. 9, 87. 14, 4
hæres, *verbum*, 3, 135
hæret 2, 137. 3, 248. 11, 54
hæſerat 4, 41
hæſuri 10, 144
hallitus 10. 238
Hamillus 10, 224
hamis 14, 305
haruſpex 6, 396 549
haruſpice 2, 121
haſtâ 3, 23. 11, 106
haſtamque 13, 82
haſtile 7, 127
hauſit 3, 85
hauſtu 3, 227
hebetes 8, 137
hebeti 11, 140
hecatomben 12, 101
Hectore 10, 259
hederis 7, 29
Hedymeles 6, 382
Heliadum 5, 38
Heliodorus 6, 372
Helvidiuſque 5, 36
Helvinam 3, 320
Heracleas 1, 52
herba 3, 20
herba, *ablat.* 12, 12
herbæ 11, 66
herbas 15, 96
herboſo 3, 173
Hercule 5, 125
Herculeo 8, 14. 14, 280
Herculeos 13, 82
Herculis 2, 20. 3, 89. 10, 361. 13, 43 151. 14, 90
heri 3, 23
Hermæ 8, 53
hernia 6, 325
Hernicus 14, 180
Heſperidum 14, 114
heſternæ 9, 44
heſternum 14, 129
heu 2, 159
hiantia 15, 57
Hiarbæ 5, 45
hiat 10, 231
hiatu 6, 635. 11, 123
hiatum 3, 175 105
hibernum, v. hybernum
hilaremque 15, 41
hilares 11, 176. 12, 65. 13, 52
Hippio 6, 82 104 114. 10, 220 322
Hippo 2, 50
Hippolyto 10, 325
Hippomanes 6, 132
Hipponam 8, 157
Hirpini 8, 63
Hirtus 10, 222
hirſuto 2, 41, 5, 155
hirundinis 10, 231
hiſcere 5, 127
Hiſpania 8, 116. 10, 151
hiſpida 2, 11
Hiſpulla 6, 74
Hiſpullia, *ablat.* 12, 11
Hiſter 2, 58
hiſtoria, *ablat.* 2, 103. 10. 175
hiſtoriarum 7, 98
hiſtorias 6, 449. 7, 231
hiſtorico 7, 104
hiſtrio 7, 90
hodie 3, 23. 11, 56 150 177 195. 13, 47
hœdos 11, 153
hœdulus 11, 66
Homericus 13, 113
Homero 7, 38. 10, 246. 15, 69
Homerum 6, 436
homicida 2, 26
homine 15, 174
hominem 3, 75. 10, 69
homines 1, 85. 2, 167. 3, 153. 5, 131. 6 12 332 595. 9, 32. 10, 346. 14, 184. 15, 70 117
homini 1, 134. 15, 165
hominis 6, 47 220. 10, 271
hominum 6, 341. 10, 48 173. 13, 31 243. 14, 276. 15, 103
homo 5, 161. 6, 221 283. 10, 350. 14, 112
homuncio 5, 133
honeſta 6, 95
honeſti 3, 52
honeſtis 3, 21. 6, 443
honeſtiùs 5, 10
honeſtos 6, 238
honeſtum 4, 85
honor 1, 117
honore 11, 87
honorem 5, 136. 6, 531. 7, 88
honores 8, 69. 10, 104
honori 1, 110
honoris 3, 178. 8, 150
honorum 10, 57
hora 6, 576 580. 11, 205 16, 4
hora, *ablat.* 7, 222. 10, 76
horæ 10, 216
Horatius 7, 62
hordea 8, 154
horis 6, 182
horreat 6, 182
horrendaque 12, 15
horrendus 6, 484
horrenti 1, 93
horreres 2, 122
horret 3, 265
horrida 2, 57. 3, 212. 6, 116. 9, 12. 10, 298. 14, 242. 15, 44
horridior 6, 10
horrore 3, 7
hortatur 14, 121
horti 3, 228. 6, 374. 13, 123
hortis 6, 487. 7, 79. 10, 334. 14, 319. 15, 10
horto 6, 18. 11, 78. 14, 172
hortos 1, 75. 10, 16
hortulus 3, 226
hoſpes 3, 137. 11, 62
hoſpite 14, 59
hoſpitio 3, 211
hoſpitis 8, 161
hoſpitium 3, 166. 7, 70
hoſtem 10, 86
hoſti 11, 107. 13, 166
hoſtia 11, 85. 12, 5, 13, 235. 15, 119
hoſtibus 15, 100
humana 14, 264
humana *ablat.* 13, 222. 14, 98
humanæ 14, 175
humanas 10, 163
humani 13, 150
humanis 10, 137. 15, 13
humano 15, 132
humanum 6, 555
humeris 10, 39
humero 7, 27. 6, 490. 10 217
humeroque 8, 4
humi 8, 78
humida 2, 158. 11, 186
humiles 6, 413. 8, 44
humili 3, 39. 9, 48
humilis 6, 286. 11, 67. 169
humor 10, 32
humore 13, 133
humum 15, 63
hyacinthos 6, 110
hybernæ 7, 221
hybernum 6, 521
hydri 7, 70
hyemes 4, 92
hyems 4, 58
Hylas 1, 164
Hymetto 13, 185
hyperboreum 6, 469

I.

I 6, 305. 10, 165 310. 12, 57
jaceat 6, 579. 7, 79
jacebat 4, 9 120. 14, 167
jacebit 1, 136. 10, 206
jacens 6, 36
jacentem 8, 173. 15, 43
jacet 6, 268 278 438 593. 10, 86 205. 15, 6
jactabo 12, 90
jactare 3, 106. 8, 6. 13, 22
jactaret 1, 162
jactat 6, 235
jactata 14, 265
jactatur 12, 52
jactetur 8, 280

INDEX.

Jactu 12, 33
jactura 3, 125. 6, 98. 13, 177
jacturæ 13, 8
jacuit 2, 120. 6, 475. 10, 288. 12, 62
jacula 8, 124
jaculator 7, 193
jaculetur 1, 11
jaculum 5, 155
jamjam 6, 627
jamque 3, 206. 6, 26 348 376 487. 8, 97
jamdudum 3, 317
jamne 10, 28
jampridem 3, 52. 6, 511. 10, 77
Jane 6, 393
janua 3, 4. 6, 79 214. 7, 42. 12, 91. 13, 129 146
Janum 6, 385
Jaſon 6, 152
jaſpis 5, 42
ibat 4, 104. 11, 88
Iberinæ 6, 53
ibidem 5, 40
Ibin 15, 3
ibit 3, 78. 6, 526 575
Ictericæ 6, 564
ictum 12, 17
ictus 4, 121. 5, 125. 6, 260
Idæi 3, 138
Idæis 13, 41
Idæum 11, 102
idcircò 9, 123
ideò 3, 4. 7, 143 144 8, 251. 11, 135. 13, 89. 15, 143
idoneus 14, 71
Idumææ 8, 160
jecur 1, 45. 5, 114. 9, 647. 7, 117. 13, 817
jejune 5, 10. 10, 232
jejunum 15, 51
ignava 14, 106
ignavum 7, 105
ignavus 3, 272
igne 15, 140
ignem 3, 214 253. 4, 61. 14, 244. 15, 84
ignemque 6, 3
ignes 9, 623. 10, 61. 13, 140
igni 14, 285
igniculum 3, 102
ignis 1, 134. 12, 19. 13, 226
ignobilis 4. 104. 8, 237
ignominiam 8, 209
ignorâſſe 10, 103
ignorat 6, 568
ignoret 11, 26
ignoro 3, 43
ignoſcas 8, 189
ignoſcat 1, 154
ignoſcentibus 3, 146
ignoſcere 3, 103. 15, 105
ignoſcit 6, 434
ignoſcitis 8, 181
ignoraque 34, 187
ignotoſque 9, 453
ignotum 6, 636
iiſdem 7, 153. 10, 175. 11, 73. 15, 157
Iliacus 13, 43
Iliados 11, 178
Iliadum 10, 261
ilibus 5, 136
illuſtreſque 4, 152
illyricumque 8, 117
ima, *ablat.* 8, 47
imagine 7, 29. 8, 18. 11, 18
imago 8, 55. 13, 221
imbelle 15, 126
imbelles 6, 305. 8, 113
imber 16, 67
imbuit 14, 124
imbutus 11, 144
imis 3, 200
imitandis 14, 40
imitantur 14, 107
imitata 10, 299
imitata eſt 6, 340
imitatur 7, 42
imitatus 12, 34
immane 10, 107
immanem 14, 162
immanes 15, 18 125
immania 15, 104
immemor 6, 85
immenſa 7, 111
immenſæ 11, 194
immeritis 10, 60
imminuit 14, 92
immò 13, 108. 19, 9
immolat 15, 118
immortale 15, 34
impacta 10, 59
impar 3, 161. 13, 169
impatiens 6, 326. 7, 58
impatienſque 6, 237
impellat 3, 128
impendat 12, 96
impendere 4, 91
impenſa 12, 79
impenſæ 5, 156. 7, 138
impentas 3, 216
imperat 6, 64 223
imperet 8, 81
imperfectus 3, 233
imperii 4, 137. 8, 265. 11, 105
imperiis 10, 151. 11, 87. 14, 331
imperio 6, 134. 10. 343. 15, 138
imperium 10, 79. 13, 50
impetus 15, 62
implent 6, 309
implere 1, 63
impleret 6, 309
impleri 5, 75
implet 2, 96. 6, 248 545. 7, 161. 9, 56. 14, 30 288
impletur 7, 24
implevere 14, 215
impleverit 2, 58
implevero 9, 90
implevi 14, 327
implevitque 4, 41
imponere 4, 103
imponet 12, 118
imponit 6, 443
imponite 7, 229. 12, 84
impoſitas 3, 252
impoſito 6, 333
impreſſit 6, 421
imprime 9, 134
improba 6, 86 604. 13, 3
improbior 4, 106
improbitas 10, 305. 13, 53
improbulum 5, 73
impcobus 3, 282. 9, 63. 16, 37
improvidus 3, 273
impulit 12, 19. 15, 120
impulſæ 10, 107
impulſu 10, 351
impunè 1, 34. 4, 152
impunitum 13, 200
imputat 5, 14 15
imputet 6, 178
imputo 2, 17
inque 6, 182 244 310
inæquales 5, 38
inani 1, 47. 5, 7
inanis 9, 57
inaurati 13, 151
incedet 12, 126
incendente 6, 647
incenderit 3, 222
incendi 6, 324
incendia 3, 7 97. 13, 145
incerare 10, 55
incerta 15, 137
incertæ 12, 32
incertæque 8, 81
inceſſuque 2, 17
inceſtæ 6, 157
inceſtus 4, 9
inchoet 16, 42
incidat 10, 314
incidere 8, 69
incidit 4, 39
incipe 4, 34
inciperet 10, 252
incipias 6, 614
incipiat 11, 163
incipientem 7, 195
incipis 8, 11
incipit 6, 347 467. 8, 138. 9, 52. 10, 115
incipiunt 13, 238. 15, 52 64
incitat 6, 314
inclinare 9, 26
inclinat 3, 316
inclinatis 15, 63
inclinet 10, 224
includere 14, 133
incluſa 12, 75
incluſa 12. 123
incognita 9, 34
incola 8, 160
incolumen 12, 16
incolumi 10, 258
incommoda 13, 21
incrementa 14. 259
incubuit 6, 292
incude 3, 309. 10, 132 14, 118. 15, 165
incultus 11, 146
incumbere 8, 76. 14, 122. 15, 128
incurrite 6, 330
incutimus 9, 5
incutit 3, 246
indemnatus 6, 561
Indi 6, 336 465
Indica 15, 163
indiciis 10, 70
indigenæ 13, 38
indignatio 1, 79. 5, 120
indignatur 5, 64
indigno 4, 95
indignum 7, 17
indignus 8, 31
indocti 2, 4. 3, 87. 8, 49. 13, 181
indomiti 14, 176
indomitus 2, 77

INDEX:

inducitur 6, 470
indulge 8, 167
indulgebitis 9, 48
indulgent 14, 234
indulgentia 7, 21
indulgere 6, 282
indulget 2, 140. 6, 159 383
indulsiſſe 2, 165
indulſit 2, 168. 6, 86. 13, 217. 14, 330. 15, 148 174
induperator 10, 138
induperatorem 4, 79
indus 6, 584. 11, 125
induſtrius 8, 52
indutus 2, 97
inebriet 9, 113
inermi 4, 80. 10, 200
infami 8, 273
infamia 1, 48
infamis 2, 22
infans 3, 176. 5, 145. 6, 81. 9, 60. 14, 49. 15, 139
infante 13, 163
infantes 14, 168
infantia 3. 84. 10, 199
infantibus 6, 9 605
infecit 12, 41
infelicibus 13, 142
infelix 3, 152 209 253 267. 6, 490 556. 7, 74. 10, 169. 14, 295
infernis 8, 257. 13, 52
infeſtaque 15, 120
infeſtis 15, 74
infeſto 13, 231
inficietur 13, 60
infirmi 13, 190
inflatum 8, 72
inflexu 3, 237
infremuit 1, 166
infudit 6, 616
infundet 8, 154
ingenii 10, 119
ingenio 7, 63 96. 10, 120
ingenium 1, 151. 2, 73. 4, 83. 10, 300. 13, 185. 15, 144
ingens 1, 4. 2, 119 137. 4 124. 6, 108 511 548 670. 7, 102 140. 8, 100. 10, 62. 11, 119
ingenti 3, 240. 15, 156
ingentia 3, 251
ingentibus 2, 96
ingenuè 2, 86
ingenui 11, 154
ingenuique ibid.
ingenuorum 3, 131
ingenuum 3, 20
ingerit 6, 608
ingratæ 14, 165
ingratè 9, 82
ingrato 10, 270
ingratos 11, 190
ingratuſque 7, 169
ingredietur 7, 172
ingreſſus 10, 20
inguen 6, 155. 12, 36
inguina 6, 365. 9, 43. 11, 158. 14, 300
inguine 3, 109. 9. 136
inguinibus 10, 322
inguinis 1, 41. 6, 300. 10, 207
inimica 16, 20
inimicorum 15, 40
inimicus 9, 95
iniquæ 1, 30
iniquas 5, 3
iniquo 14, 126
injuria 5, 9. 8, 121. 14, 151. 16, 22
innoxia 13, 156
innuat 6, 139
innuet 8, 153
innuit 3, 318
inopem 7, 205
inopi 12, 67
inops 7, 61
inopum 8, 89
inprimis 8, 121
inquiſitores 4, 49
inquit 1, 102 125. 3, 21 153. 4, 125. 5, 118. 6, 280 415. 7, 242. 8, 44. 10, 155 291. 13, 84. 14, 153
inſadabile 7, 51
inſania 2, 71
inſanum 6, 619
inſatiabile 14, 125
inſcius 11, 66
inſcripta 14, 24
inſcriptaque 8, 168
inſignia 8, 227
inſignis 3, 32. 10, 57
inſiſtere 6, 96. 9, 144
inſpecta 6, 578
inſpexi 3, 45
inſpicit 1, 97
inſtabile 9, 79
inſtant 15, 75
inſtantem 6, 12 56. 14 210
inſtantis 14, 63
inſtat 6, 519
inſtaurare 8, 158. 15, 74
inſtitor 7, 221
inſtituas 14, 73. 11, 110
inſtituitque 1, 71
inſtruit 5, 97
inſulſam 6, 657
intacta 6, 335
intactam 7, 87
intactior 6, 162
intactoque 5, 169
intactum 14, 14
integer 8, 80. 10, 288. 15, 56
intellecta 9, 129
intelligat 4, 101. 6, 450
intelligit 12, 36
intendunt 8, 150
interque 13, 212
intercepta 13, 71
intergerit 14, 73
interiora 12, 80
interius 11, 15
internuntia 6, 544
interpres 4, 79. 6, 543
interrogo 10, 72
intervenit 6, 193
inteſtata 1, 144
inteſtatus 3, 274
inteſtina 7, 78
inteſtino 6, 428
intolerabile 6, 412
intolerabilius 6, 459
intonet 6, 484
intrantes 6, 125
intranti 4, 62
intrat 2, 88. 6, 373 511. 10, 317. 12, 75
intraverit 10, 171
intravit 6, 121
intrepidi 13, 89
introitum 11, 10
intulerit 6, 339
intulit 6, 298
intus 3, 241
invadunt 2, 20
invalidi 3, 88
invenies 2, 5. 6, 507. 8, 48 173. 10, 148. 15, 129
inveniet 8, 132
invenit 3, 260. 9, 8. 10, 47. 13, 29 197. 15, 44
inventa 14, 75
inventis 14, 66
invento 8, 30
inventrix 15, 117
inverſus 14, 187
inverſo 3, 108
invideas 7, 93. 11, 110
invidet 10, 228
invidia 15, 95
invidiæ 10, 57
invidiam 15, 123
invidioſa 13, 179
inviſi 13, 248
invita 6, 211
invitatus 14, 134
inviti 14, 108
involvitque 6, 605
inutile 15, 126
io 6, 525
jocari 3, 40
joco 9, 10
jocorum 3, 147
Ionium 6, 93
Jove 6, 15 *bis.* 14, 205
Jovem 12, 85
Jovi 12, 6
Jovis 8, 156. 10, 38 268. 14, 81 271
Iphigenia 12, 119
ira 1, 8. 6, 646. 13, 100 176. 15 131
irâ 1, 45. 14. 50
iræ 1, 168. 8, 88. 13, 183. 15, 169
iram 6, 188 284
iraſci 10, 360
irati 3, 299
iratis 1, 50 146
irato 13, 93
iratus 10, 313. 11, 226
ire 3, 25 128. 8, 130. 9, 21. 14, 122
iret 12, 14
irritamentum 11, 165
Iſæo 3, 74
Iſiacæ 6, 488
Iſide 12, 28
Iſidis 6, 528. 9, 23
Iſis 13, 93
Iſtro 8, 170
Iſtrum 12, 111
it 1. 145
Italiæ 9, 171
Italiam 10, 145. 12, 78
ite 2, 89. 3, 65. 12, 83
iter 7, 172. 10, 20
iterùm 3, 134. 4, 11. 12 25
Ithacum 10, 257. 14, 287
Ithacus 15, 26
itur 1, 89. 4, 65
jubeant 9, 144

INDEX.

jubeat 3, 129. 6, 98 274
jubebit 5, 143 159
jubentur 4, 154. 8. 65. 14, 108
jubeo 6, 222
juberet 2, 101. 15, 150
Jubernæ 2, 160
jubet 1, 99. 2, 7. 3, 196 284 290. 6, 329 416 419 516. 7, 102. 14, 31 212 306. 15, 134
jubetur 6, 339. 7, 41
jubis 6, 40
jucunda 4, 81
jucundam 7, 82
jucundis 10, 349
jucundius 13, 190
jucundum 5, 140
Judæa 6, 542
Judæi 6, 546
Judæis 3, 14
Judacium 14, 10
judex 16, 13 29
judice 4, 12. 7, 13 117. 8, 188. 13, 3
judicio 1, 48
judicis 2, 75
juga 3, 191. 8, 108
jugera 3, 142. 4, 7. 14, 163
jugeribus 2, 132. 9, 60
jugis 6, 648
jugo 8, 63
jugulare 15, 12
jugulata 12, 127
jugulo 8, 218
jugulos 4, 110
jugum 6, 207. 9, 57. 10, 135. 13, 22
Juli 8, 42
Julia 2, 32 37. 6, 38
Julius 2, 70
Julo 12, 79
jumenta 3, 316. 4, 5. 7, 186. 9, 103
jumentis 9, 154
jumento 14, 77
juncta 6, 447
junctaque 2, 46
junctamque 6, 199
junge 9, 105
jungitur 6, 41
junguntur 9, 89
Junio 15, 27
Juno 6, 618. 13, 40
Junonem 2, 98
junoni 6, 48
junonis 7, 32
Jupiter 5, 79. 6, 59, 10, 188. 11, 116, 13, 41 114
jura 2, 43 51 72. 9, 87. 15, 135
jurante 2, 98
jurare 6, 16
jurat 8, 156. 13, 78
jurato 5, 5
jure 2, 34. 11, 23. 13, 201 202. 14, 8
jures 3, 144
jurgia 5, 26. 6, 267. 15, 51
juris 2, 139. 6, 216. 8, 50
jurisque 1, 128
jus 1, 56. 10, 87 101. 14, 101. 16, 51
jussa est 3, 15
jussæ 11, 104
jussas 3, 65
jusseris 3, 78
jusserit 6 625
jussit 6, 376 621. 10, 275
jussos 6, 370
jussuque 10, 15
jussus 5, 12. 8, 210, 14, 331
justa 6, 94. 9, 90
justæ 16, 19
justi 10, 274
justis 8, 267
justissima 16, 17
justitia 4, 81
justitiæque 8, 25
justo 3, 92
juvabis 3, 211
juvant 11, 16
juvat 14, 4
juvencam 6, 48
juvencum 8, 155
juvene 4, 95
juvenem 6, 329. 8, 71 14, 191 251
juvenes 2, 50. 5, 158 *bis* 7, 20 132. 8, 164 262. 11, 199. 14, 34 107 121 283
juvenesque 3, 158
juveni 1, 25. 7, 160. 10, 168 226. 14, 23 235
juvenilia 1, 5
juvenis 5, 45. 8, 51. 10, 310. 13, 55 14, 7
juventa 6, 103 368
juventus 2, 155. 7, 213 8, 114
juvenum 10, 196
juxta 11, 201

L

LAbe 14, 69
labellis 5, 128. 6, 275
labello 3, 185. 9, 35
labellum 1, 160. 14, 325
labem 2, 78
labente 6, 202
labentibus 3, 194
labitur 15, 77
labor 6, 288. 7, 98 216. 8, 104. 14, 224. 16, 56
laboranti 6, 442
laborat 8, 239
labore 16, 52
laborem 7, 17
labores 6, 592. 9, 42. 10, 359 361. 14, 198
labori 16, 57
laboris 10, 139. 14, 164
laborum 3, 22
labra 3, 294. 6, 622 462. 10, 67 229, 13, 114
labyrinthi 1, 53
Lacedæmonium 1, 173
lacerabant 15, 102
laceraret 4 37
lacerat 6, 624
laceratis 6, 489
lacerna 3 148
lacernâ 10 212
lacernas 1, 27. 9, 28. 16, 45
lacernatæ 1, 62
lacernis 14, 287
lacertâ 14, 75
lacertæ 3, 231. 7, 114
lacerti 14, 131
lacertis 10, 11. 15, 63
lacerto 6, 105
laceſſit 6, 247
Lacheſi 3, 27
Lacheſis 9, 136
lacrymæ 1, 168. 6, 538 16, 27
lacrymas 3, 101. 5, 159 10, 52 261. 15, 133
lacrymis 6, 272, 13, 134
lacte 6, 467
lactis 11, 60. 13, 70
lacunar 1, 56
lacus 4, 60. 6, 602
Ladas 13, 97
lædant 3, 272
Lælius 14, 195
læna 3, 283
læna, *ablat.* 5, 131
lænam 7, 73
Læſtrigonas 15, 18
læta 6, 569. 12, 13
lætam 7, 83
lætare 10, 310
læti 16, 60
lætis 10, 98. 12, 73
lætum 13, 123. 15, 41
lætus 13, 248. 14, 33
læva 7, 159. 14, 237
lævaque 6, 560
lævaque 6, 657
læve 10, 199
lævi 2, 12
lævia 8, 115
lævibus 6, 355. 8, 35
lævis 3, 111. 9, 95
lævo 14, 228
lævum 4, 120. 6, 45
laginâ 5, 29. 8, 162
lagenæ 7, 121. 12, 60
lagenas 14, 271
Lagi 6, 83
lambenti 9, 5
lambentibus 8, 35
lambit 2, 49
Lamiarum 4, 154. 6 384
lampade 6, 137
lampas 3, 285
lana 5, 25
lanam 2, 54. 7, 244
lanatas 8, 115
lanatis 15, 11
lance 6, 203
lancem 5, 80
lances 12, 43
lancibus 11, 165
languentis 11, 18
languida 1, 122
languorum 3, 233
lanifice 12, 66
lanis 6, 496
laniſtæ 3, 158. 11, 8
laniſtis 6, 215
lanugo 13, 59
Laomedontiades 6, 3
lapidem 6, 576, 15,
lapides 13, 67
Lappa 7, 72
lapſum 15, 156

lapſus 3, 7
laqueo 7, 50
laqueos 10, 314
laqueum 10, 53. 13, 244
lardum 11, 84
lare 8, 114
laremque 6, 3
lares 8, 110. 9, 137. 12, 113
larga 10, 302
largæ 14, 25
largiri 5, 110
largitur 7, 88
largus 10, 119
laribus 13, 233. 15, 153
laribuſque 12, 89
laris 3, 110. 14, 20
Laronia 3, 36 65
laſcivi 11, 98
laſcivum 6, 193
laſſare 2, 92
laſſata 6, 129 420
laſſi 15, 167
laſſique 1, 132
laſſis 6, 483. 8, 154
laſſo, 7, 117. 8, 137
laſſoque 14, 146
laſſos 9, 55
laſſus 8, 246
lata 6, 429. 9, 65
latâ 14, 308
latè 14, 245
latentis 9, 18
latèque 6, 92
Lateranorum 10, 17
latere 11, 95
lateri 6, 37
lateris 6, 504. 12, 229
latesnam 5, 88
latet 6, 236
Latiis 2, 127. 11, 115
Latinâ 1, 171 1, 256
Latinæ 5, 55
Latinas 6, 286
Latinè 6, 187. 11, 148
Latini 6, 44
Latino 1, 35. 6, 626
Latio 12, 103
latis 1, 137. 4, 21
latiſſima 12, 59
latiùs 14, 234
lato 11, 27
Latona 10, 292
Latonæ 6, 175
latos 11, 122
latratibus 6, 414
latravit 10, 272
latrone 10, 22
latronem 13, 145
latum 1, 157. 6, 481
laturos 6, 604
latus 3, 131. 6, 649. 7, 109. 8, 117. 11, 142, 12, 31. 14, 289
lavantur 2, 152
lavari 6, 446. 7, 430
lavat 3, 262
lavatur 5, 90
lavabat 4, 121
laudabile 11, 52
laudamus 8, 58
laudant 14, 182
laudare 3, 42 92 136. 7, 31
laudas 10, 28
laudat 3, 86. 6, 434. 13, 32
laudatur 1, 74. 4, 71. 5, 42. 14, 111
lauda 8, 74
laudent 11, 58
laudet 14, 154
laudibus 6, 181
laudis 8, 76. 10, 143
laudo 3, 2. 4, 18. 12, 121
lavet 14, 62
Laufella 6, 319. 9, 117
Lavino 12, 71
Laurenti 1, 107
Laureolum 1, 187
lauro 6, 79. 8, 253. 10, 65
laurumque 7, 59
laurus 2, 158
lauti 14, 267
lautiſſima 2, 175. 11, 140
lautiſſimus 3, 221
lauto 14, 13
lautorum 7, 177
lautum 1, 67
lautus 11, 1
laxabant 8, 261
laxare 4, 67
laxet 6, 143
lecti 6, 225. 9, 78
lectica 1, 32 121. 3, 242. 10, 35
lecticas 6, 308
lectis 11, 96. 13, 136
lecto 2, 60. 5, 17. 6, 593
lectore 1, 13
lectulus 2, 77
lectum 6, 21
lecture 6, 276
lectus 3, 203. 6, 267. 8, 177
Ledam 6, 63
legantur 11, 180
legat 7, 231
legatum 8, 172. 9, 62 88
lege 6, 452
legemque 6, 634
legenti 7, 104
legerat 7, 152. 11, 78
leges, *nomen*, 2, 30 43 72. 7, 229. 8, 91. 11, 8. 14, 109 192
leget 3, 241
legi 3, 155
legibus 10, 251. 16, 15
legio 2, 155
legione 3, 132
legiones 10, 79. 14, 21
legionibus 8, 255
legit 11, 69 13, 121
legitimè 10, 338. 12, 130
legitimis 6, 199
legitimum 9, 44
legum 4, 79. 6, 543. 8, 50 268. 14, 177
legumen 15, 174
lenæ 6, 488
Lenas 5, 98
leno 1, 55
lenone 6, 126
lenonibus 6, 215
lenonum 3, 156. 6, 319. 14, 46
lenta 13, 100
lentaque 15, 47
lento 6, 564
Lentule 6, 80
Lentulus 7, 95. 8, 187 10, 287
lentus 8, 248
leo 8, 6 14, 247. 15, 161
leonem 7, 76
leoni 15, 160
Lepidi 6, 264
Lepidis 1, 9
leporem 5, 167. 14, 81
lepores 5, 124
lepus 11, 138
lethale 15, 165
lethifero 4, 56
letho 10, 119
levabit 14, 23
levant 13, 53
Leucade 8, 241
leve 7, 240
levet 14, 236
levibus 13, 182
leviori 7, 77
levioribus 4, 11
levis 6, 506
levium 13, 13
levius *nomen* 10, 344
leviùs *adverb.* 2, 56
lex 2, 37. 6, 38. 7, 102. 10, 315. 14, 324
libeat 1, 19. 10, 162
libelli 1, 85. 7, 107
libellis 13, 19 60
libello 14, 193
libellos 3, 206. 6, 243. 7, 26
libentiùs 15, 88
liber *adject.* 5, 161. 9, 121
libera 4, 50. 8, 211 244
liberet 1, 152
libertas 2, 112. 3, 299. 6, 139 216. 8, 177
libertate 7, 116. 8, 263
libertatem 14, 230
libertatemque 14, 56
libertatiſque 2, 77
libertinus 1, 102
liberto 2, 59
libertorumque 5, 28
libertos 7, 43
libertus 6, 145
libet 1, 63. 2, 16 7, 113. 8, 29 12, 95. 14, 142. 15, 84
libidine 4, 3. 6, 134 317. 7, 85
libidinis 6, 293. 11, 172
libido 2, 14. 6, 349. 8, 135. 10, 206
libis 2, 187
Libitinam 12, 122
libitum 3, 159
libi 16, 39
libratia 6, 475
librarius 9, 107
libras 10, 147
librata 8, 204
libris 1, 5
libris 4, 16. 6, 450. 9, 84
libro 6, 262 577. 8, 134
libros 3, 219
librum 3, 41
licuit 5, 16
Liburno 3, 240. 4, 75
Liburnus 6, 475
Libyâ 11, 25

Libye 5, 119
liceat 2, 135. 3, 301. 6, 455. 8, 235
licebit 11, 182
liceret 4, 85
licet, *verbum*, , 162. 3, 92. 4, 34. 7, 146. 8, 131. 10, 304. 11, 194 205. , 13
licet, *conjunct.* 1, 105 2, 147 3, 144 5, 141. 6, 139 08 282 579 8, 19 81 85 122 10, 19 211 298. 13, 56. 14, 12 263 287
Licinis 1, 109.
Licinus 14, 306
lictore 8, 137
lictorem 3, 128
ligni 13, 137. 16, 41
ligno 12, 58
lignorum 7, 24
lignum 11 118
ligonem 11, 89
ligonis 7, 33
ligulas 5, 20
Liguſtica 3, 257
limen , 100. 2, 88. 6, 47. 11, 188
limina 6, 52. 14, 44 220
limine 1, 96. 3, 124. 6, 227. 10, 29. 15, 154
limite 10, 169. 16, 38
lina 5, 102
lingua 9, 120
linguæ 7, 149
linguam 3, 63. 9, 123
linguas 9, 119
linguis 12, 83
linigero 6, 532
linique 4, 45
linit 6, 480. 9, 58
linquebat 6, 119
linquere 15, 152
linquit 6, 226
lintea 3, 263. 8, 168. 1 , 22
Liparæâ 13. 45
lippus 10, 130
litem 6, 241
litera 13, 138
lites 6. 267. 7, 168. 16, 42
litigat 6, 35. 7, 141
litiget 10, 16
litis 16, 50
littora 2, 160. 4, 47
littore 11, 113. 14, 87 270
littus 3, 4. 4, 143. 7, 49
lituis 13, 200
livida 6, 630
lividulus 11, 110
livorem 2, 81
livoribus 16, 11
locamus 1, 366
locantur 3, 13
locâti 8, 185
locata 9, 143
loco 3, 230. 5, 12. 7, 210
locos 6, 244
loculis 1, 81. 10, 46. 11, 38. 13, 139
locum 1, 103. 6, 541
locuples 6, 140. 12, 99. 14, 137
locupletem 13, 96. 14, 197
locus 3, 22 119. 7, 63. 10, 110. 15, 37
Locuſta 1, 71
locuti 2, 20
locuturi 4. 88
lodice 6, 194. 7, 66
longa 2, 84. 3, 254. 6, 78 220. 7, 47. 10, 57 150 204 223 265. 14, 158 251
longa, *ablat.* 6, 622. 13, 207. 16, 86
longâque 9, 52
longæ 5, 103. 6, 291. 10, 275. 15 96
longè 6, 69 209 373. 7, 41. 8, 272. 14, 279
longèque 8, 272. 12, 77. 14, 89
longi 3, 124. 6, 482. 9, 34. 10, 44. 14, 217
Longinum 10, 16
longior 2, 167
longis 6, 309. 7, 182
longiſſima 1, 133
longiſſimus 3, 284
longo 4, 443 5, 80. 6, 560. 7, 132. 8, 1 298. 9, 16. 10, 255. 11, 152. 16, 50
longorum 6, 250
longos 2, 124. 12, 91. 14, 198
longum 3, 88. 6, 65 518. 8, 288. 15, 82
longus 6, 430
loquaci 5, 142
loquantur 6, 530
loquar 6, 132
loquatur 6, 438
loquendi 2, 111. 6, 452
loquentem 16, 33
loquentur 9, 103
loqui 3, 96. 6, 400
loquitur 15, 112
loquor 14, 115
loquuntur 4, 17
lora 1, 61
lorica 10, 134
loricam 11, 30
loripedem 2, 23. 10, 308
loris 6, 413
loro 2, 125. 5, 165
lotâ 6, 463
loto 6, 428
lubricat 11, 173
Lucanos 8, 180
Lucanus 7, 79
luce 6, 311. 8, 151. 11, 184. 15, 43
lucebis 1, 155
lucernâ 1, 51
lucernæ 6, 319. 8, 35
lucernas 7, 225. 10, 339
lucernis 6, 304. 12, 92
luciferi 8, 12
lucifero 13, 158
Lucilius 1, 165
lucis 13, 88
Lucretia 10, 293
lucri 14, 234 278
Lucrinum 4, 141
lucro 6, 570
lucrum 13, 24
luctantur 2, 53
luctibus 10, 244
luctum 14, 157
lucus 1, 7
ludant 7, 239
ludebant 11, 98. 14, 168
ludere 15, 59
ludî 11, 20. 14, 264
ludia 6, 104 265
ludis 8, 194
ludit 4, 14
luditur 1, 90. 8, 10
ludium 6, 82
ludos 6, 87 351. 11, 177
ludum 6. 323
ludus 8, 199
Lugdunenſem 1, 44
lugendus 8, 267
lugenti 13, 279. 15, 134
lugere 13, 257
luget 10, 256
lumbis 10, 227
lumbos 3, 244. 6, 313. 9, 59
lumbum 8, 16
lumen 3, 286. 9, 10
lumina 13, 93 164
luna 3, 286. 8, 149
lunâ 6, 310
lunæ 6, 442
lunam 7, 192. 10, 2
lupa 3, 66
lupanar 6, 121
lupanaris 6, 131
Luperco 2, 142
lupini 14, 153
luſcâ 7, 128
luſcis 10, 228
luſcum 10, 158
luſerit 5. 139
luſit 11, 160
luſore 9, 61
luſtrabit 6, 581
luſtrari 2, 157. 13, 6
luſtraverit 6, 517
luſtravitque 2, 144
luteo 10, 132
luto 3, 347. 6, 13. 7, 180. 14, 35 66
lurulentâ 7, 131
lux 1, 12. 13, 158. 14, 105
luxu 6, 298
luxuria 6, 292. 11, 2
luxuriâ 15, 45
luxuriæ 1, 140. 11, 4
luxuriam 4, 137
luxurioſa 11, 77
Lyciſcæ 6, 123
Lycius 11, 147
Lyde 2, 141

M.

Macelli 11, 10 macellis 11, 6
macello 5, 95. 6, 4
macer 6, 137
Machæræ 7, 9
maciem 15, 101
macies 9, 16
macrâ 7, 29
macri 14, 146

INDEX.

mactare 12, 115
maculam 14, 2
maculis 5, 104. 15, 160
Maculonus 7, 40
madenti 4, 154
madentia 6, 318
madentis 13, 85
madidâ 2, 93
madidæ 6, 472
madidamque 3, 11
madidas 5, 201. 7, 164
madidíque 10, 199
madidis 10, 178. 15 47
madido 13, 165
madidum 9, 51
madidumque 6, 296
maduerunt 10, 121
Mæcenas, Mœcenas, *vide* Mecænas
Mænades 6, 316
Mæotica 4, 42
Mævia 1, 22
magicæ 15, 5
magicos 6, 609
magiſter 2, 77 14. 4, 45. 12, 79
magiſtra 6, 360. 13, 22
magiſtri 5, 122. 7, 212
magiſtro 9, 26. 14, 212
magiſtros 7, 154. 8, 8. 14, 12
magiſtrum 14, 246
Magus 3, 77
Majeſtas 1, 113. 3, 174 11, 111
mala 6 291. 10, 145. 14, 216. 15, 142
mala, *id eſt*, poma, 11, 74
malæ, *ſubſtant. id eſt*, maxillæ 15, 54
malæ, *adject.* 13, 109. 14, 226
malè 5, 163. 8, 9. 9 30. 10, 85
mali, *i. e.* pomi, 5, 153
mali, *adject.* 7, 51. 9, 120. 14, 290
malignis 10, 111
malim 4, 98
malis 6, 335. 10, 191. 14, 303
malo, *nomen*, 13, 1
malo, *verbum*, 6, 165 186. 8, 269. 10, 124 14, 153
malorum 10, 98. 13, 13 236
malos 15, 70
malum, *neutr.* 6, 109
malum, *ſubſtant. maſc.* 12, 54
malunt 9, 115
malus 3, 72. 7, 87, 169
Mamercorum 1, 192
mamillæ 7, 159
mamillam 13, 163
mamillis 6, 400 450. 12, 74
mamma 1, 23
manantis 6, 622. 15, 136
manare 6, 274
mancipiorum 9, 119
mancipium 1, 171
mancus 3, 48
mandaret 10, 53
mandat 3, 46
mandata 6, 353
mandavi 14, 225
mandet 8, 91
mandræ 3, 237
manè 6, 600 655
maneant 3, 30. 8, 92
manebit 14, 310
maneret 4, 95. 9, 72
Manes, *nomen*, 2, 149. 15, 105
Manesque 2, 154
manet 5, 103. 11, 39. 13 117
mangone 11, 147
manibus 5, 83. 6, 380 572. 14, 285
manicæ 6, 255
manifeſta 2, 64. 14, 136
Manilia 6, 242
manipli 16 20
maniplos 8, 153
manſit 6, 560
manſuefcere 11, 104
manu 10, 302. 12, 65
manubria 11, 133
manum 1, 15. 6, 545
manumque 6, 582
manus 3, 106. 5, 53. 6, 289. 7, 241. 10, 120 16, 54
mappa 5, 27
mappæ 1, 191
Marcellis 2, 145
mare 1, 54. 2, 25. 3, 55 5, 94. 6, 94 282. 10, 176 12, 62. 13, 69 155. 14, 276. 15, 16
margine 1, 5. 3, 19 4, 30
maria 4, 83
maribus 1, 84. 2, 89
marinis 2, 238
marinos 14, 283
marique 14, 222
maris 13, 216
matiſcæ 2, 13
maritali 6, 43
mariti 2, 120. 6, 228 231 290 462 508 610 651
marito 3, 91. 6, 10 135 399 455. 7, 25. 11, 201
maritos 1, 72. 2, 138. 9, 26
maritum 1, 121. 6, 100 148 618
maritus 5, 210 431 474 7, 169. 10, 31
Marius 1, 49. 8, 120
marmora 1, 12. 3, 20 215. 9, 104
marmore 3, 205. 14, 95
marmorea 4, 112. 8, 230
marmoreis 7, 80
marmoreum 8, 55
marmoreus 13, 115
marmoribus 6, 429. 14, 90
Maronem 6, 435
Maroni 7, 227
Maronis 11, 178
marræ 3, 311
marris 15, 167
Mars 6, 59. 14, 261
Marſos 3, 169
Marſus 14, 180
Marſya 9, 2
Marti 16, 5
Martique 2, 31
Martis 1, 8. 9, 101. 10, 83 314. 13, 79
maſſa 6, 420
Maſſa, *nom. propr.* 1, 35
maſſæ 10, 130
maſter 3, 212. 6, 166 238. 10, 195 232 290
materia 11, 133. 14, 17
materiæ 1, 151
materiam 10, 47
materiamque 7, 21
materiem 3, 147
materno 6, 630
maternos 14, 26
Mathematicis 14, 248
Mathematicus 6, 561
Matho 7, 129. 11, 34
Mathonis 1, 32
matre 7, 196, 9, 61
matrem 6, 172, 7, 146 11, 152
matri 14, 28
matribus 11, 71
matris 3, 176. 6, 564. 9, 23. 11, 18. 12, 8
matriſque 6, 511
matrona 1, 69. 3, 110. 6, 49 219 447 496
matronæ 10, 319
matronis 8, 267
matura 6, 368. 14, 85
maturius 11, 88
maturus 8, 169. 12, 7
maturinis 12, 92
matutino 4, 108. 6, 522
mavis 10, 99
Maura 6, 107. 10, 224. 12, 4
Mauræ 6, 306
Mauri 5, 53. 6, 336. 11, 125
Mauro 10, 148. 11, 125
Maurorum 14, 196
Maurus 3, 79
maxima 5, 66 99. 6, 154, 8, 112. 10, 24. 12, 52. 14, 47
maximus 3, 310. 7, 193
Mecænas 7, 94
Mecænate 1, 66
Mecænatibus 12, 39
mediæ 8, 217
mediâ, *at lat.* 1, 157. 10, 156. 11, 112. 14, 190
mediæ 5, 106. 7, 222
mediam 2, 144. 5, 54 102. 6, 46
mediamque 3, 21 11 112
medias 4, 138
medicamen 14, 254
medicamina 6, 594 660
medicaminibus 6, 471
medicatum 12, 36
Medici 6, 46
Medicis 6, 369 338. 13, 124
Medico 2, 13; 16, 12
Medicus 3, 77
medius 3, 80, 6, 301
mediiſque 6, 108
medio 1, 63. 6, 445. 9, 106. 10, 37. 12, 77 13, 10, 14, 129. 16, 38
mediocri 13, 143
mediocribus 11, 175
mediocris 6, 58. 13, 7
meditataque 6, 538
meditatur 7, 128

INDEX.

meditatus 4, 112
mediumque 10, 53
medius 12, 30
Medo 10, 177
Medos 7, 132
medullas 14, 215
Medullinæ 6, 321
medullis 8, 90
Megalesia 6, 69
Megalesiacæ 11, 191
mejere 1, 131
Meleagri 5, 115
melior 1, 71. 3, 93 104. 4, 104. 5, 133 158. 6, 349. 14, 143
meliora 3, 220. 12, 64
meliore 3, 82. 14, 35 95 158
meliorem 14, 212
melius 2, 139. 6, 34. 13, 18 215
meliùs, *adverb.* 2, 56. 7. 124. 14, 6. 15, 105.
meliusne 9, 60
meliusque 10, 344. 11, 12
mellis 6, 180
membra 2, 11. 3, 259. 10, 198. 11, 5. 13, 218. 15, 102
membrana 7, 23
membrorum 10, 233
memento 5, 71. 6, 571. 9, 93
meminit 11, 81
Memnone 15, 5
memor 3, 318
memorabile 2, 113
memoranda 2, 102
memoraret 4, 129
memori 11, 28
Memphitide 15, 122
Menalippes 8, 229
mendacia 7, 111
mendax 10, 174. 15, 16
mendicaret 4, 117
mendicat 3, 16. 6, 542. 11, 43
mendicatus 10, 277
Menœceus 14, 240
mens 1, 166. 5, 110 356. 12, 194 203
mensa 6, 304. 8, 178. 15, 12
mensâ, *ablat.* 1, 138
mensæ 2, 110. 6, 629. 8, 104. 13, 211
mensam 5, 145
mensamque 3, 169
mensas 1, 75. 5, 4. 11, 117
mense 3, 9. 6, 152 405. 9, 68
menses 5, 16
mensis *nominat.* 6, 570.
mensis *ablat.* 14, 182. 15, 42
mensura 4, 72. 8, 34. 10, 98. 11, 35. 14, 93 316
mensurâ, *ablat.* 10, 101
mensuram 1, 41
mente 15, 130
mentem 6, 530 610. 13, 220
menres 14, 284
mentibus 6, 316
mentio 3, 114. 6, 507. 11, 184
mentiri 3, 41
mentis 7, 66. 14, 175 226
mentira 6, 123
Mentore 8, 104
mera 6, 186
mercaris 14, 143
mercator 6, 152. 14, 269
mercatoremque 13, 154
merce 4, 33
mercede 4, 273
mercedem 1, 42. 3, 15. 5, 13. 7, 149 157 158
mercedes 8, 246
merces 7, 175 228. 14, 164
mercibus 14, 288
mercis 14, 201
merentem 16, 55
merentur 1, 37
mereris 8, 25
meretrix 6, 118
meretur 6, 531
mergat 13, 8
mergatur 8, 86
mergere 14, 9
mergetur 6, 522
mergit 10, 57
meri 6, 318
meritis 14, 163
meritò 2, 34. 3, 221. 8, 114. 10, 208. 15, 24
meritoria 3, 234
meritum 3, 127. 9, 82. 12, 124
mero 3, 283. 6, 158 302. 12, 8. 15, 48
Meroë 6, 527. 13, 163
mersa 14, 301
mersis 11, 40
meruisse 8, 226
meruit 6, 218. 7, 216. 8, 260
Messalinæ 10, 333
messem 7, 112
messoribus 8, 117
metallo 13, 30
metarum 6, 582
Metelli 6, 264. 15, 109
metiris 9, 71
metisque, *nomen*, 14, 232
metit 3, 186
metitur 6, 357
metretam 3, 246
metuam 5, 5
metuas 3, 302
metuenda 11, 45 75
metuens 7, 210. 13, 90
metuensque 5, 154
metuentem 14, 96
metues 8, 38
metuet 10, 312
metuique, *infin.* 6, 516
metuque 14, 303
metus 3, 198. 14, 178
metuunt 14, 101
Micipsarum 5, 89
micturiente 16, 46
micturiunt 6, 308
migra 6, 170
migrare 11, 51. 15, 151
migraret 7, 7
migrâsse 3, 163
miles 8, 79. 10, 18 267. 11, 102. 16, 16
Miletos 6, 295
milite 2, 155. 16, 18
militiâ 10, 9
militibus 16, 51
militiæ 7, 88. 16, 253
militis 3, 248
mille 3, 8. 7, 39. 12, 46 122. 14, 12 274. 16, 43 44
milletima 7, 100
millia 1, 151. 9, 140. 15, 61. 16, 25
millibus 4, 15. 5, 60
Miloni 2, 26
milvos 9, 55
mimum 6, 607. 13, 110
mimus 5, 157. 8, 198
minaci 10, 52
minantur 3, 256
minatur 7, 127. 14, 294
Minervæ 13, 82
Minervam 3, 139 219. 10, 116
minetur 6, 568
minima 6, 91
minimâ, *ablat.* 2, 161
minimam 13, 13
minimas 14, 124
minimasque 5, 144
minimè 4, 8
minimis 11, 36
minimisque 6, 348
minimo 5, 123
minimoque 1, 14
minimum 6, 268. 15, 24. 16, 8
minimumque 6, 134
minimus 10, 217. 13, 179
minister 5, 63
ministri 3, 83. 11, 161
ministro 2, 98. 3, 46. 12, 14
minor 3, 23 125 166 203. 4, 41. 5, 168. 6, 503 645. 7, 22. 11, 61. 13, 150. 14, 165. 15, 140
minora 10, 101
minorem 4, 61. 8, 4. 12, 56
minores 1, 148. 6, 144 498. 8, 234
minori 6, 512. 13, 48
minoribus 2, 145. 14, 189
minoris 4, 25. 7, 187
Minturnarumque 10, 276
minus 7, 217
minùs, *adverb.* 2, 71. 5, 157. 6, 209 619 9, 45. 10, 327. 14, 140
minutal 14, 129
minutas 14, 291
minuti 13, 189
minuto 6, 545. 9, 137
minxit 3, 107
mira 8, 198
mirabantur 10, 127
mirabere 12, 78
mirabile 12, 73
mirabilis 3, 98

INDEX.

miranda 7, 200. 15, 27
mirandis 13, 65
mirandum 10, 32. 12, 124
mirandusque 10, 161
mirante 2, 67
mirantis 12, 16
miraretur 8, 264
mirari 11, 100
miratrix 4, 62
miratur 3, 90. 4, 102 13, 162. 14, 120.
mirè 14, 24
miremur 8, 68
miretur 14, 195
miris 13, 70
Mirmillonem 6, 81
Mirmillonis 8, 200
miſce 14, 322
miſceat 2, 25
miſcellanea 11, 20
miſcere 5, 61
miſcet 1, 70
miſcuit 8, 220. 10, 163. 14, 174
miſellus 13 213
miſer 4, 23. 7, 27 117. 9, 45. 10, 332. 13, 112. 14, 64
miſera 14, 301
miſerabile 3, 166 276. 6, 65. 9, 147. 10, 269. 15, 97
miſerabilior 9, 6
miſerabilis 2, 18. 12, 67
miſeræ 3, 288. 4, 74
miſeræque 9, 127
miſeram 8, 18. 9, 113
miſerantibus 15, 101
miſerere 8, 89. 12, 25
miſeri 2, 159. 6, 423 462
miſeris 1, 134. 8, 122
miſero 4, 99. 5, 87. 10, 200. 14, 246
miſeros 7, 154. 10, 295
miſerrimus 11, 12
miſerum 3, 6. 7, 161. 8, 76. 13, 48 161
miſit 2, 148. 4, 20, 5, 92. 10, 132
miſſis 6, 232
miſſo 4, 144
miſſum 13, 230
miſſurus 5, 32
miſſus 11, 63
mite 4, 82. 13, 184
mitem 14, 15
Mithridates 14, 252
mitior 6, 485
mitius 10, 183
mitra 3, 66
mittas 5, 119. 8, 180. 9, 50, 70
mittat 7, 74
mitte 8, 171 172
mittebantur 5, 108
mittentur 2, 169
mittere 12, 43. 13, 114
mitti 6, 562
mittit 3, 45. 11, 124
mittitis 6, 465
mittuntur 14, 147
mixtos 6, 624
mobilis 13, 236
moderantem 10, 128
modeſtum 10, 300
modi 7, 100
Modiam 3, 130
modica 12, 66
modicæ 4 30
modicam 13, 143
modicis 5, 108. 14, 15
modico 9, 9. 10, 289
modio 14, 126
modis 6, 405. 7, 19. 9, 73
modium 3, 220
modo 2, 73 135 160. 3, 254. 4, 77. 5, 51. 6, 194 274. 7, 152 195. 8, 99 125 237. 9, 96 124. 13, 73. 14, 86 117 298. 15, 98 119
modum 6, 358
modumque 8, 88
modus 3, 310. 14, 172
mœcha 2, 68
mœchæ 6, 277
mœchi 1, 55
mœchis 6, 464
mœchorum 6, 42
mœchos 2, 27. 6, 24. 10, 220 317. 14, 26
mœchum 6, 100 463. 14, 30
mœchus 9, 25
mœnia 6, 83. 15, 28
Mœotide 15, 115
mœrore 10, 245
Mœſorum 9, 143
mœſta 2, 109
mœſtam 11, 197
mœſtitia 11, 53
molam 8, 67
molares 13, 212
molari 5, 160
mole 12, 12
molem 16, 26
moles 17, 75
moleſta 8, 235
molle 1, 69
molles 1, 104. 2, 47. 3, 202. 6, 91 299. 12, 85
molli 3, 99. 6, 63
mollia 1, 83. 6, 365 513
möllior 2, 165. 8, 15. 11, 66
mollique 5, 70
mollis 9 38
molliſſima 15, 131
mollius 6, 197
Moloſſo 12, 108
Moloſſos 14, 162
momordit 7, 19
moneant 8, 91
moneatis 6, 345
monent 15, 107
moneo 6, 628
moneta 7, 55
monilia 2, 85
monitis 14, 210
monitu 14, 228
mons 6, 648
monſtra, *nomen*, 2, 122. 6, 285 644. 14, 283 15, 172
monſtrant 14, 3 208
monſtrante 14, 10
monſtrare 2, 42. 7, 56. 8, 45. 14, 103
monſtrat 10, 48
monſtrata 14, 37
monſtratos 6, 260
monſtratur 6, 60
monſtris 6, 646
monſtro, *verbum*, 10, 363. 14, 356
monſtrum 2, 143. 4, 2 45 115. 9, 38. 13, 65. 14, 121
montana 6, 5
montani 11, 68
Montani, *nomen. prop.* 4, 107
montanum 7, 74
Montanus, *nom. prop.* 4, 131
monte 6, 343. 8, 245. 11, 89
montem 1, 82. 3, 258. 5, 77, 10, 153. 143 144
montes 9, 54
montibus 5, 33. 6, 58 636. 7, 211. 11, 25 139. 12, 129. 14, 88
monui 8, 39
monuit 11, 114
monumenta 5, 55
Monychus 1, 11
mora 2, 167. 6, 332 10, 340. 12, 111, *bis.*
moræ 6, 237 326. 10, 44
morantur 11, 54
moraris 1, 125. 14, 250 267
motatam 6, 1
morbi 3, 236
morbis 14, 156
morbo 2, 50. 9, 49. 13, 212
morborum 10, 219
morbum 2, 17. 13, 230
mordeat 6, 631
mordente 9, 10
mordere 5, 11. 11, 67. 15, 87
mordet 6, 301
mordetur 91
more 2, 87 116 3, 261 8, 156. 13, 38. 16 15
mores 2, 170. 3, 63, 4 82. 6, 84 239 297. 7, 237. 10, 298 323 11, 92. 13, 159 239 14, 15
moriaris 14, 137
moribus 1, 147. 2, 2 39. 3, 140. 6, 345. 8, 21. 11, 57. 13, 204. 14, 74 323
morieris 14, 249
moris 11, 83
moritur 3, 232
moriuntur 2, 140
moror 3, 183
mors 4, 95. 16, 172
morſu 4, 142. 15, 9
morſum 5, 69
morſuque 14, 297
mortalis 13, 76
mortaria 7, 170
morte 6, 220 653. 8, 85. 10, 113, 11, 45, 12, 53, 13, 54

INDEX.

mortem 8, 196. 10, 248
mortes 1, 144
mortifera 9, 95. 10, 10
mortiferâ, *ablat.* 14, 221
mortifero 4, 113
mortis 10, 357
mortuus 3, 172. 15, 79
morum 4, 12. 14, 52
mos eſt 6, 391. 10, 212
Moſes 14, 102
moræ 10, 2
motus 3, 42
moveat 10, 202. 13, 35
movebant 8, 12
movebit 6, 256
movebunt 7, 171
movemus 2, 52
movendus 3, 226
moventur 6, 310
movet 14, 5
moverat 10, 29. 15, 16
moveri 6, 418 529. 13, 87
moverit 6, 242
moves 13, 114
movet 6, 71. 8, 203
movetur 11, 168
moviſſe 6, 537
mox 3, 247 280. 5, 26 6, 23 126 223. 9, 99. 10, 319. 11, 168, 12, 20 60. 13, 169. 14, 99 125 161
mucida 5, 68. 14, 128
Mucius, *vide* Mutius
mucronem 14, 217
mugilis 10, 317
mugire 14, 286
mugitum 1, 53
mulæ 7, 181. 13, 65
mulier 2, 123. 3, 95 6, 251 439 456. 10, 328
mulio 3. 317
mullorumque 6, 40
mullum 4, 15. 11, 37
mullus 5, 92
multitia 2, 66 76. 11, 186
mundæ 7, 181
mundi 10, 169. 12, 48. 15, 147
mundique 6, 585
mundum 13, 87
munera 3, 36. 9, 53. 10, 358
munere 1, 35. 2, 148. 4, 18
muneribus 10, 306
municipalis 3, 34. 8, 238
municipes 4, 33. 14, 271
munimenta 9, 29
muniret 8, 248
munitam 10, 171
munus 14, 183
munuſcula 6, 36
muræna 5, 99
mures 3, 207
murmura 6, 538. 10, 89
murmure 5, 67. 10 290. 13, 224
muro 4, 132
muros 8, 240
mus 6, 338
Muſarum 7, 37
muſtacea 6, 201
muſto 9, 58
muſtum 10, 25
muta 8, 56
mutandum 6, 94
mutare 8, 65. 14, 55
mutari 13, 240
matatis 6, 470
Mutinenſis 16, 23
Mutius 1, 154. 8, 264
mutorum 15, 143
mutuus 15, 149
Mycale 5, 141
Mycenis 12, 127
Myconis 8, 102
myrrhina 6, 155. 7, 133

N.

NAbathæo 11, 126
Nævolæ 9, 191
nanum 8, 32
Narciſſi 14, 329
nareſque 14, 194
naribus 6, 108
narrare 12, 82
narraret 15, 14
narrâſſe 11, 202
narrat 6, 411
narrate 4, 35
narratur 2, 164
naſcenti 12, 9
naſci 10, 50
naſcitur 9, 83
naſcuntur 14, 242. 15, 10
naſi 10, 199
naſo 1, 57. 6, 147
naſoque 8, 5
naſorum 5, 47
naſſæ 12, 123
naſus 6, 494. 15, 55
nata 4, 140
natæ 15, 68
natali 12, 1
natalibus 5, 37. 6, 322 8. 231
natalis 9, 51
natalirium 11, 84
natam 10, 122
narantem 10, 257
natantes 14, 8
nataret 11, 94
natas 11, 117
natat 4, 55
natavit 8, 265
nates 6, 611
nati 3, 156. 6, 12. 13, 84 142
natio 3, 100
natis 9, 11
natiſque 10, 201
nativæ 14, 216
natorum 6, 174. 10, 241
natos 6, 86 626
Natta 9, 95
natum 1, 141
natura 1, 79. 2, 140, 10, 152 279 301 303. 12, 41 79. 13, 30 166 236 239. 14, 31 321. 15, 132
naturâ, *ablat.* 13, 88
naturæ 3, 123. 10, 359 15, 138
natus 1, 104. 3, 80. 8, 14 259. 13, 17
nave 9, 149. 10, 185
navem 12, 56. 14, 288
naufragium 12, 22
naufragus 14, 301
navibus 8, 106. 9, 132
navigio 1, 82
navim 6, 98
nauſum 8, 97
nauſeat 6, 432
nautæ 12, 82
nautas 6, 101
nautis 6, 153. 8, 174
nebulâ, *ablat.* 10, 4
nebulone 14, 9
necandos 6, 595
necari 13, 176
necat 10, 316
neceſſe eſt 3, 299
nectare 13, 44
nectæ 6, 51
nectit 7, 18
nefanda 15, 165
nefandæ 13, 174
nefandi 15, 116
nefas 2, 127. 8, 83 13, 54 238 14, 188. 15, 912
negabit 14, 134
negat 1, 79. 3, 208
negaverit 10, 321
negavit 3, 168
negem 1, 105
neget 10, 87. 13, 77
neglecta 9, 15
neglectum 5, 16
negligis 2, 132
negligit 9, 92
negotia 11, 181. 14, 264
nemore 15, 152 161
nemoroſa 3, 191
nemorum 4, 6
nempè 3, 95. 8, 57 164 180. 10, 110 160 185 326, 15, 166 181
nemus 3, 13
nepotes 2, 128. 8, 67
neptes 6, 264
Neptune 13, 81
Neptuni 13, 152
nequam 6, 196
neque 1, 89 3, 79 110 4, 41. 14, 127
nequeo 3, 42. 7, 56
nequeunt 2, 138
nequicquam 8, 205
nequitiæ 34, 216
Nero 8, 223. 10, 308 12, 129
Nerone 8, 72 193
Neronem 8, 170
Neroni 4, 38. 8, 212
Neronis 4, 137. 6, 614. 10, 15
nervi 9, 34
nervus 10, 205
neſcia 13, 240
neſciat 10, 360
neſcierint 15, 168
neſcio 1, 130. 3, 41. 11, 48. 16, 30
neſcire 6, 187. 7, 97
neſcis 3, 200. 5, 159. 13, 33 34
neſcit 5, 60. 6, 246 300. 12, 28. 14, 231. 15, 1
neſcius 11, 100
Neſtora 12, 128
Neſtoris 6, 325
neu 14, 203
ni 3, 321. 9, 71. 13, 133 332

niceteria 3, 68
nido 1, 116. 5, 143
nidore 5, 162
nidos 14, 80
nigra 3, 30. 13, 45. 14, 294
nigrâ, *ablat.* 10, 245
nigræ 7. 192
nigram 16, 11
nigras 2, 150
nigri 5, 53. 13, 245
nigro, 6, 369. 7, 227. 15, 49
nigroque 6, 164
nigros 1, 72
nigrum 6, 120
nigrumque 6, 342
Nili 13, 27
Niliacæ 1, 26
Nilo 15, 123
Niloque 10, 149
Nilum 6, 83
nimbis 1, 81
nimbo 5, 79
nimbos 7, 163
nimboſo 4, 87
nimia 11, 97
nimiâ, *ablat.* 10, 12 15, 77
nimiæque 11, 194
nimias 10, 105
nimio 10, 252
nimios 10, 104. 11, 127. 13, 11
nimirùm 2, 104. 7, 78. 10, 248 14, 54
Niobe 6, 176
nitent 12, 91
nitentia 12, 88
nitet 7, 181. 15, 4
nitidas 14, 60
nitidi 3, 157
nitidique 11, 176
nitidis 14, 2
nitidos 6, 8
nitor 3, 180. 9, 13
niveam 12, 3
niveique 7, 221
nivemque 10, 152
niveos 10, 45
niveus 5, 70
nobile 11, 95
nobilior 6, 175
nobilis 6, 81. 7, 191. 8, 41 49 60 199 253. 15, 113
nobilitas 8, 20 139
nobilitate 1, 34. 4, 97
nobilium 7, 91
nocens 6, 619. 13, 3
nocentem 6, 646
nocentes 13, 101
nocentibus 13, 234
nocet 10, 324. 14. 153
nocitura 10, 8 *bis*
nocte 2, 161. 3, 205 127 198 275. 6. 203 418 419 474 530. 7, 61. 8, 149. 9, 76. 10, 20 235 11, 112 185. 13, 198 217. 14, 146 190 296. 15, 43
noctem 3, 279. 5, 54
noctesque 4, 137
noctibus 1, 38. 6, 301 308
noctis 3, 268. 7, 222
noctu 6, 35 604. 14, 306
nocturna 8, 233
nocturnæ 3, 12
nocturnos 6, 118
nocturnus 8, 144
nocuit 4, 154. 13, 227
nodos 8, 50
nodoſam 8, 247
nodus 5, 165
nolentem 9, 113
nolenti 15, 123
nolet 6, 212
noli 1, 126. 6, 377
nolis 5, 54
nolit 5, 24
nollet 6, 253. 13, 187
nolo 8, 275
noluerim 8, 75
nolunt 10, 96
nomen 1, 153. 5, 46. 7, 9 110 234. 8, 36 273. 11, 22. 12, 72 13, 30
nomina 5, 127. 6, 603 8, 132 255. 10, 219 234
nomine 1, 98. 8, 31
nominis 6, 384. 8, 241. 13, 248
nona 13, 28
nôrint 3, 45
noſcenda 11, 35
nôſſe 13, 159
notâ, *part.* 1, 7. 6, 313 10, 341. 14, 248
notâ, *ablat.* 1, 123
notæ 6, 306
notæque 3, 35
notabilis 6, 378
notavi 15, 45
notenus 16, 33
notet 9, 142
notior 9, 25
notique 7, 3
notiſſima 2, 101 10, 23
notiſſimus 6, 42 155
notos 11, 153
notum 2, 58. 3, 174. 10, 353
nova 1, 32 145 2, 120. 3, 26
novâ, *ablat.* 11, 85
novalia 14, 148
novas 14, 95
noverat 4, 136
novercæ 6, 402. 7, 234
novercali 12, 71
noverit 7, 231
noverunt 6, 336
novi 5, 6
novimus 2, 52
novis 2, 102
noviſſe 5, 75
noviſſima 6, 355
noviſſimus 11, 42
novit 3, 77. 6, 401, 11, 143
novitius 3, 265
Novium 12, 131
novo 6, 11
novorum 7, 189
novum 10, 250
novus 8, 237
nubat 6, 590
nube 2, 61. 12, 19
nubemque 13, 167
nubentibus 2, 137
nubere 10, 330 338
nubes 13, 42. 14. 97 292
nubilis 12, 118
nubit 2, 134
nucem 11, 119
nuces 5, 144
nuda 3, 216. 6, 122 490 524. 7, 35. 15, 54
nudâ 1, 23 65
nudam 11, 106
nudas 1, 84
nudi 6, 231. 14, 308
nudis 1, 43. 6, 588 605
nudiſque 6, 490
nudo 4, 49. 7, 16. 11, 43 96
nudum 3, 210. 8, 205. 9, 35. 11, 170
nudus 2, 71. 4, 100. 5, 163
nugas 11, 169
nugis 4, 152
Numa 1, 132 138
Numæ 6, 342. 8, 156
Numantinos 8, 11
numen 3, 19. 10, 368. 13, 37 102. 14, 92 315
numera 9, 41
numerante 6, 381
numerare 1, 16
numeras 6, 168
numerata 14, 133
numerentur 9, 42
numeres 8, 131
numeret 5, 41
numeris 6, 575
numero 6, 384. 13, 26
numeros 6, 248
numeroſa 7, 151. 10, 105
numerum 9, 90
numerus 2, 46. 6, 228. 7, 102
Numidarum 7, 182
Numidas 4, 100
numina 6, 567. 14, 182 15, 11. 36
numine 13. 231
numinibus 10, 111 347. 13, 48
numinis 3, 138. 6, 341. 13, 202 219
Numitor 7, 74. 8, 93
nummi 5, 136. 13, 131 14, 139 260
nummis 1, 48. 11, 19
nummorum 1, 114. 3, 143. 8, 101
nummos 6, 645. 7, 140 8, 130. 10, 319, 13 25 94. 16 40
nummus 6, 363
nunquamne 1, 1
nunquid 2, 51. 11, 56
nuntiet 10, 216
nuper 1, 111. 2, 29. 4, 9, 8, 120. 9, 22, 12 16. 15, 27
nupſit 6, 140
nupta 2, 120. 6, 82 268
nuptæ 11, 201
nuptam 3, 45
Nurſcia 10, 174
nurum 14, 220
nurus 1, 77
nuſquam 3, 125. 5, 8 8, 152
nutant 3, 256
nutantem 15, 156
nutantia 2, 125
nutare 6, 410

nutricem

nutricem 6 353. 7, 234
nutricis 6, 392
nutricula 7, 148
nutrit 14, 75
nutrita 3, 85
nutritus 3, 117. 12, 12
Nyſæque 7, 64

E.

O Corydon 9, 102
o demens 6, 221
o ferrea 7, 150
o fortunatam 10, 122.
o gloria 10, 159
o Libye 5, 119
o medici 6, 46
o nummi 5, 136
o pater 2, 126
o parvi 9, 137
o proceres 2, 121
o pueri 14, 180
o qualis 10, 157
o quantus 6, 316
o ſanctas gentes 15, 10
o vaniſſime 14, 211
ob 12, 15
obducta 9, 2
obit 6, 558
obiter 3, 241. 6, 480
oblectant 14, 265
obliqua 2, 94
obliquas 3, 64
obliquo 7, 224
oblita 7, 100
oblivio 6, 612. 10, 204
obrepit 9, 129
obruit 10, 142
obruta 15, 6
obrutus 14, 297
obſcœna 6, 297
obſcœnis 2, 9, 11, 172
obſcœno 6, 512
obſcuti 6, 144
obſcurior 11, 125
obſcuriſque 6, 130
obſequere 10, 343
obſervandiſque 6, 535
obſervant 6, 158
obſervare 7, 241
obſervet 5, 48
obſes 2, 166
obſidet 10, 17
obſidionis 15, 56
obſiſtat 14, 49
obſonia 4, 64. 11, 134
obſtabit 3, 60
obſtante 6, 212
obſtantibus 11, 15
obſtas 14, 250
obſtat 3, 164 194 243. 6, 153
obſtitit 4, 62
obſtricta, *vide* adſtricta
obtritum 3, 260
obvia 6, 411
obvius 8, 159. 10, 83
occaſio 13, 183. 15, 39
occidat 13, 158
occidere 2, 104. 6, 627. 10, 96. 14, 331
occiderit 10, 221
occidiſſe 15, 170
occidit 3 116. 7, 154
occidunt 3, 37
occulta 8, 107 266. 9, 101
occulti 6, 270. 7, 200
occultis 3, 50. 12, 42
occultum 13, 195
occultus 11, 58
occurras 1, 18. 9, 2
occurrent 6, 654
occurrere 5, 54. 9, 44
occurrit 1, 69. 15, 139
occurrunt 12, 77. 14, 292
occurſu 6, 417
occurſum 8, 152
occurſus 6, 571. 10, 48
Oceani 11, 94 113. 14, 283
Oceano 10, 149
Oceanum 2, 2
ocelli 6, 109 577
ocellos 6, 8
ocreas 6, 257
octava 1, 49
Octavius 8, 242
octo 6, 228. 7, 142
octogeſima 4, 92
octogeſimus 6, 191
oculique 6, 144
oculis 6, 432. 8, 5. 10, 32 333. 11, 169. 14, 65
oculo 6, 54
oculorum 15, 58
oculos 2, 95. 8, 150. 10, 228. 12, 96. 13, 133 144. 16, 12
oculoſque 7, 241
ocyùs 6 53 147 415. 7, 24. 14, 252
oderat 4, 73
oderit 6, 182
oderunt 6, 626
odi 6, 450
odimus 3, 214
odio 10, 329
odit 6, 271 509. 7, 35. 8, 202. 9, 96. 10. 73. 15, 37 71
odium 15, 34 51
odor 14, 204
odore 5, 150
odorem 6, 131
odoris 11, 74
œnophorum 6, 425. 7, 11
œſtro 4, 123
Ofellæ 11, 144
offam 16, 11
offas 2, 33. 6, 471
offendere 16, 24
offenſæ 4, 105
officia 7, 107. 10, 45
officii 2, 134
officio 6, 202
officiorum 5, 13
officium 2, 132. 6, 126 239. 11, 114
officiunt 16, 21
Ogulnia 6, 351
olebit 5, 87
olei 7, 99
olentis 14, 269
olet 6, 430
olfeciſſe 7, 225
olida 8, 157
olido 11, 170
olimque 9, 17
oliva 14, 144
olivæ 13, 99
ollæ 14, 171
oluſcula 11, 79
Olynthi 12, 47
Ombos 15, 35
omen 4, 125
omenta 13, 118
oneroſaque 6, 235
onus 13, 8
opaci 3, 54
ope 14, 183
opem 12, 33
opera 8, 224
operæ pretium 6, 473. 9, 28. 12, 137. 14, 281
operas 6, 382
operit 4, 42
operitur 12, 12
opertis 6, 432
operum 7, 102
opes 10, 24 105. 14, 93 120
opibus 1, 34. 1, 129. 3, 235. 6, 88. 185. 9, 100
Opicæ 6, 454
Opici 3, 207
opimam 10, 289
opobalſama 2, 41
oportet 14, 207
oppida 3, 35. 8, 123. 15, 8
opponere 9, 86
opponunt 2, 39
oppoſitis 11, 18
oppoſito 11, 158
oppoſuit 10, 152
oppreſſa 10, 75
opſonia, *vide* obſonia
optabat 10, 104
optabunt 10, 346
optandas 10, 284
optandum 1, 107, 10, 103
optanduſque 6, 210
optantibus 10, 7
optare 10, 115. 13, 96
optari 10, 293
optas 10, 189
optat 6, 486. 10, 80 115 289. 14 140
optata 5, 117. 10, 187
optima 1, 38 135. 223. 6, 135. 15, 133
optimus 4, 78. 10, 331
opus 7, 66
opus eſt 2, 121. 6, 367 10, 215
ora 3, 240. 6, 43. 35. 15, 137
oracula 6, 554
orandum 10, 356
orator 7, 193. 10, 111. 11, 34
orba 6, 269
orbe 2, 108. 6, 11 401. 10, 63
orbem 4, 37 132. 5, 21. 6, 292 495. 10, 40. 11, 173. 14, 318
orbes 11, 122
orbi *gen.* 4, 19. 6, 547
orbi *nom. pl.* 12, 99
orbis *nominat.* 10, 1 15, 110

orbis, *genit.* 4, 148
orbis, *ablat.* 3, 129
orbita 14, 37
orborum 3, 221
Orcadas 2 161
orchestra 7, 47
orchestram 3, 178
ordine 1, 127
ordinibus 6, 502. 14 324
ordinis 7, 44
ordo 3, 284
ore 3, 267. 7, 167. 10, 232. 14, 138 205
Orestes 1, 6. 8, 220
Orexim 6, 427
Orexis 11, 127
organa 6, 379
Orgia 2, 91
originis 8, 46
origo 14, 226
oris 10, 238
ornamenta 3, 218
ornamentum 3, 204
ornari 6, 487
ornata 11, 64
ornatas 6 226
ornate 12, 85
ornatum 10, 321
ornatur 8, 253
ornentur 6, 79
ornos 1, 11
oro 9, 67. 10, 250
Orontes 3, 62
ortu 8, 11
oryx 12, 140
oscula 6, 51 366 506
Osiri 8, 29
Osiris 6, 540
ossa 3, 259. 8, 90 146 15, 58
ossea 5, 53. 11, 134
ossibus 15, 80
ostendas 13, 215
ostendatur 7 9
ostende 14, 60
ostendebat 11, 97
ostendens 1, 124. 12, 13
ostendere 8, 2. 16, 10
ostenderet 10, 53. 11, 107
ostendis 13, 127
ostendit 1, 84. 3, 151. 6, 588
ostenditque 6, 124
ostia 4, 43. 8, 171. 9, 105. 13, 27
Ostia, *nom. prop.* 11, 49
ostrea 4, 142. 6, 301. 8, 85
Othoni 3, 159. 6, 558
Othonis 2, 99. 14, 324
otia 6, 393
ova 3, 202. 11, 71
ovanti 8, 28
ovem 6, 149
oves 1, 108
ovili 6, 528
ovis 6, 517. 13, 142
ovo 5, 84. 14, 85

P

PAccius 12, 99
Pactolus 14, 299
pace 8, 107. 11, 193
pacem 15, 163
pacis 6, 291. 9, 23. 13, 72
pactam 6, 199
pactum 6, 25
Pacuvio 12, 125
Pacuvium 12, 112
Pacuvius 12, 128
Pæan 6, 171 173
pæne, *vide* pene
pænula *vide* penula
paganum 16, 33
pagina 7, 100. 10, 58
pago 14, 154
Palæmon 7, 219
Palæmonis 6, 451. 7, 215
palam 2, 136. 10, 334
Palati 7, 106 4, 31
Palatia 9, 23
Palatino 6, 117
palato 10, 203. 11, 11
Palfurio 4, 53
pali 6, 246
palla 10, 262
Pallante 1, 109
palleat 1, 43
pallent 13, 223
pallentis 3, 171
pallere 7, 97
pallet 2, 50 11, 48
pallia 6, 235
pallida 10, 229
pallidulus 10, 82
pallidus 5, 87. 7 115. 10, 189
palliolo 3, 95
pallor 4, 75
pallorem 15, 101
palluit 6, 391
palma 8 58
palmâ, *ablat.* 13, 128
Palmæ 7, 118. 15, 76
palmam 6, 322. 11, 179
palmas 2, 142
palmes 8, 78
palpat 1, 35
palpetur 10, 206
palpitet 3, 134
paludati 6, 399
paludes 10, 276
palum 6, 266
palus 3, 307
pande 1, 150
pandit 10, 194
panditur 14, 327
pane 5 169. 6, 461. 12, 60
panem 2, 107. 5, 67. 10, 81. 14, 181
panis 1, 120. 10, 200 277. 14, 128
panisque 5, 75
panni 11, 196. 14 300
panniculus 6, 259
pannis 8, 96
panno 7, 145
pannosus 10, 102
Pansa 8, 95
papas 6, 632
papillis 6 122
papyro 4, 24. 7, 101
par 1, 151. 4 97. 5, 114. 7, 96. 8, 98 215. 10, 98. 12, 4. 13, 59. 15, 113
para 9 135
parabat 10, 105. 14, 88
parabis 14, 55. 15, 129
paranda 7, 66
parant 1, 106
parante 10, 131
parantur 6, 464
parari 8, 213
paras 6, 26. 14, 48
parasiti 14, 46
parasitus 1, 139. 5, 145
parâstis 8, 233
parat 6, 607. 8, 130 14, 273
parata 6, 206
paratæ 6, 244
parati 9, 49. 15, 102. 16, 46
paratis 6, 16 272
parato 5, 168. 10, 333.
paratu 14, 13
paratum 12, 106
paratur 3, 224. 6, 250 14, 140
paratus 3, 106. 5, 56. 9, 7. 13, 108
paravi 6, 638
Percæ 12, 64
Parcas 6, 37
parcat 6, 207. 14, 287
parce 6, 171. 8, 117
parcendum 14, 215
parcere 1, 18. 5, 156
parcetur 14, 246
parcit 15, 159
parciùs 6, 545
parcus 14, 112
pardus 8, 36. 11, 123
parente 14 9
parentem 6, 174. 8, 305. 14, 210
parentes 6, 13. 10, 296 305. 14, 3
parenti 8 257
parentis 7, 209. 8, 45 143. 9 87. 14, 56
parentum 8, 138
parere 2, 138. 3, 290 5, 64. 10, 339 12 107
pares, *nomen.* 3, 104. 15, 130
pares, *verbum.* 14, 200
paret 11, 21
paretur 4, 131
pari 15, 53
pariat 5, 141
paribus 4, 16
paribusque 14, 17
Paridemque 6, 87
Paridi 7, 87
Paris 1, 264
periter 3, 298. 6, 20 314 327 348 440 575. 9, 109. 10, 302 13 206
parma 5, 154
paropside 3, 142
Parrhasii 8, 102
pars 1, 26. 3, 171. 5, 8. 8. 44. 9, 120. 12, 26 52. 13, 157. 15, 3 73 133
parta 14, 303. 16, 52
partam 10, 116
parte 3, 194. 6, 436 7, 43 114 156 159 182. 10, 213. 11, 29 72 101. 12, 48 13, 136. 14, 131 15, 85
partem 10, 29. 12, 110, 13, 186. 14, 106
partemque 14, 78
partes 1, 41. 4, 2. 7, 123

Parthenio 12, 44
Parthoque 6, 406
partibus 4, 148. 9, 32
participem 3, 52
particulam 13, 14
particulas 15, 79
partis 10, 209. 14, 94
partitur 3, 121
partos 13, 25
partu 2, 138
partumque 10, 352
partus, *comm.* 6, 625
partûs, *gen.* 6, 591
parva 1, 96. 6, 183 287. 12, 87. 14, 93
parvâ, *ablat.* 6, 563. 7, 28
parvaque 10, 170
parvam 8, 33
parvas 6, 2
parvi 6, 503. 9, 137
parvis 11, 96. 13, 168 14, 319
paruit 14, 331
parùm 15, 166
parumper 4, 62 10, 250
parvo 11, 78
parvoque 14, 5
parvos 12, 94
parvula 6, 29. 10, 340. 15, 127
parvulus 3, 204. 5, 138
parvus 8, 108
pascaris 5, 150
pascendi 9, 67
pascendum 7, 76
pascentis 14, 80
pasci 12, 28
pascit 3, 141
pascitur 9, 136. 12, 105
pascua 9, 55. 12, 53
pascunt 7, 93
passer 6, 8, 9, 54
passi 12, 15
passis 14, 161. 15, 104
passos 10, 181
passum, *Subst.* 14, 271
passurus 14, 314
pastor 8, 275
pastores 6, 149
pastoribus 2, 127
pastoris 11, 151
pateant 6, 31
patella 5, 85
patellæ 10, 64
patellas 3, 261. 6, 343
patens 1, 65
patent 3, 275. 6, 639
pater 2, 126. 5, 51 77 393 599. 7, 166 239. 8, 109 269. 9, 86. 10, 130. 13, 81 84. 14, 99 105 119 191 255 16, 54 56
patere, *verb.* 7, 220
pateris, *verb.* 13, 9 143
paterna 6, 55, 57
paternâ, *abl.* 6, 88
paterni 6, 354
paternis 12, 89
paterno 11, 39
patet 2, 89. 3, 150. 10, 364
pathici 2, 99
pathicus 9, 130
pati 5, 3 25 173. 13, 230
patiens 1, 31. 7, 33
patietur 13, 245
patimur 6, 291
patinæ 4, 72 133
patitur 1, 77. 3, 279. 5. 96. 13, 208
patre 12, 98. 16, 52
patrem 8, 244. 14, 96 167
patres 4, 164. 6, 624. 8 266
patri 2, 131. 7, 188
patria 11, 161
patriâ, *abl* 3, 29. 4, 24. 10, 50
patriæ 6, 86. 8, 28 244. 14, 70 71 166 239
patriæque 3, 123. 6, 111
patriam 4, 129. 5, 34. 8, 45. 10, 142. 11, 52
patriamque 6, 574. 7, 234
Patriciæ 10, 332
Patricias 4, 102
Patriciorum 8, 190
Patricios 1, 24
patriis 7, 211
patrimonia 1, 138. 7, 113, 1. 13. 12, 50 51. 14, 116 229
patris 3, 43. 5, 142. 8, 217
patrius 1, 158
patrum 14, 36
patruo 2, 33
patruos 6, 566
patuerunt 4, 63
patuit 1, 88
patulæ 13, 74
patulas 3, 277
pauca 5, 107. 8, 108. 10, 19
paucæ 2, 53 *bis.* 6, 50. 15, 54
pauci 10, 2 112. 11, 55
paucis 3, 101. 9, 60. 10, 337. 11, 145. 13, 47
pauciſſima 14, 155
paucorum 10, 143 344
paucos 13, 160
pavent 6, 188
pavet 15, 3
pavidoque 6, 95
pavidum 10, 87. 13, 222. 16, 3
pavidus 1, 58
pavimentum 14, 60
paulatim 2, 84. 6, 19. 13, 188
paulatimque 1, 83
Paullique 2, 146
Paullus 7, 143. 8, 21
paulò 6, 226. 9, 114
paulùm 11, 47
pavonem 1, 143
pauper 3, 145 161. 5, 113 6, 72. 9, 147. 11, 3. 13, 96
paupere 5, 165
pauperibus 5, 51
pauperis 3, 127 299. 14, 121
paupertas 3, 252, 6, 294. 7, 61
paupertate 1, 183
paupertatem 14, 236
paupertatis 6, 357
pax 1, 115
peccandi 13, 208 341
peccent 6, 134
peccat 8, 141
peccaturo 14, 49
peccet 14, 53
pecorum 11, 41
pectere 14, 216
pecteris 6, 27
pectine 6, 369 381. 9, 30
pectitque 6, 495
pectora 6, 550. 7, 65 150, 15, 170
pectore 5, 80. 6, 93 96 250, 11, 28, 13, 198, 14, 239
pectus 13, 127
pecudem 13, 232
peculia 3, 189
pecunia 1, 113. 6, 29 10, 12. 11, 46. 13 34 134. 14, 139
pecus 6, 4. 8, 62. 12 21
pede 6, 198. 10, 5. 13 178
pedem 10, 30
pedemque 14, 219
pedes 7. 143. 8, 228
pedibus 1, 111. 3, 27 6, 349 426. 9, 69
Pedo 7, 129
Pegaſus 4, 77
pegma 4, 122
pejerat 13, 91
pejeret 13, 36
pejor 6, 269. 11, 135
pejora 8, 184. 14, 57
pejoraque 13, 28
pejores 2, 19
pelagi 7, 33. 12, 17
pelagique 1, 135
pelago 12, 64 77. 14 277
pelagus 6, 90
pelamidum 7, 120
Pelea 14, 214
Peleidæ 2, 280
Peleus 10, 256
Pellæo 10, 168
pelle 3, 150
pellem 10, 192
pellex 2, 57
pellibus 6, 7. 14, 187
pellice 6, 271 626
pelliculæ 1, 11
pelluces, *vide* perluces
Pelopeia 7, 92
pelves 3, 277. 6, 440 10, 64
pelves 6, 430
Penates 14, 320
pendebat 4, 88
pendens 10, 134
pendent 7, 46
pendente 3, 196. 6, 649
pendenteſque 10, 191
pendentia 6, 226, 8, 204. 11, 82
pendentis 6, 320
pendentiſque 11, 107
pendere 3, 15. 6, 477
penè 1, 65. 6, 562, 9, 79
Penelope 2, 56
penem 6, 336. 9, 43
pènes 14, 226
penetrare 5, 106

penitus 5, 95. 6, 473
pennæ 6, 197
pennas 3, 80. 5, 101
pennis 14, 76
penſa 12, 65
penſilibus 1, 159
penſio 9, 63
pennula 5, 79
peperit 3, 233. 6, 632
perque 7, 132, 13, 81
peracta 2, 54
peractâ, *ablat.* 6, 484
peracti 10, 6
peractis 13, 238
peracto 12, 86
peractum eſt 5, 93
peragat 5, 122
peragendum 2, 133
peragentibus 11, 114
percurram 10, 225
percuſſas 9, 30
percuſſit 15, 66
percuſſo 14, 286
percuſſore 8, 173
percuſſum 1, 54. 3, 271 12, 20. 15, 21
percuſſus 1, 63. 4, 124
percutit 11, 196
perdas 6, 201
perdere 1, 93. 8, 84 97
perdidit 1, 209. 10, 228. 13, 72. 14, 261
perdita 3, 73
perditus 5, 130. 8, 212. 14, 269
peream 4, 56. 7, 174 222 225
peregerit 5, 21
peregi 6, 639
peregit 13, 210
peregrina 4, 127. 8, 225. 14, 187
peregrinos 6, 297
pereundum 10, 339
pereuntem 6, 361
perfectiſſimus 2, 5
perferat 6, 260
perfide 9, 82
perfidiam 13, 24
perfidus 13, 245
perfrixit 7, 194
perfundit 5, 85
perfuſa 6, 302. 10, 149 14, 66
pergant 14, 122
pergere 10, 154
pergit 16, 40
pergula 11, 137
perhibens 4, 17
Peribomius 2, 16
periculi 6, 94
pericula 3, 8 268. 8, 249. 11, 76. 12, 82 14, 314
perierunt 3, 124
periit 4, 153. 6, 475. 10, 11
perimit 7, 151
periit 3, 260. 6, 562. 8, 85. 11, 190
perit, *prat.* 6, 294, 10 118
peritura 1, 18. 6, 434
perituram 11, 17
perituri 6, 44
perituro 11, 107
perituros 10, 81
peritus 1, 128. 6 585
perjuri 13, 174
perjuria 8, 82. 14, 218
perlege 14, 192
perlucente 11, 13
perluces 2, 78
permiſtum 8, 174
permittas 14. 234
permittes 10, 347
permittit 6, 455
permutaque 6, 224
permutatio 6, 652
pernicioſa 10, 54
pernoctantis 14, 46
pernox 8, 10
Perone 14, 186
perores 2, 67
perpetua 13, 211
perpetuam 15, 164
perpetui 3, 35
perpetuò 10, 33 245
perpetuum 7, 208
perpetuus 5, 151
Perſica 14, 328
Perſice 11, 57
Perſicus 3, 221
perſona 3, 96. 4, 15
perſonæ 3, 173
perſonam 6, 70. 8, 229
pertulit 6, 93 391. 8, 209
pertunde 7, 26
pertundite 6, 46
pertuſa 5, 131
pervenit 5, 6. 9, 8
pervia 12, 80
pervigiles 8, 158
pervigilique 15, 43
pervolat 1, 60
pervolet 6, 397
pes 11, 128
peſſima 9, 120
peſte 4, 84
petaſunculus 7, 119
petas 7, 162
Petauro 14, 265
petebas 9, 114
petente 6, 574
petere 15, 150
petet 7, 124
petimus 10, 352
petit 1, 121 123. 5, 108. 6, 534. 7, 99 233. 8, 51. 12 80
petita 12, 104
petitas 6 526. 9, 149
petitis 14, 89
petitos 6, 602
petitur 5, 50
petitus 10, 110. 11, 147
Peroſyris 6, 580
petulans 3, 278. 6, 296 12, 5
petunt 3, 71
petuntur 10, 8, 54
pexi 11, 150
Phæaca 15, 23
Phæacum 5, 151
Phæcaſianorum 3, 218
phalanges 2, 46
Phalaris 8, 81
Phalas 6, 589
phaleris 11, 103. 16, 60
pharetrata 2, 108
pharetramque 13, 80
pharetris 6, 137
Phatioque 13, 85
Pharon 6, 83. 12, 76
phaſelis 15, 127
phaſma 8, 86
phialas 5, 39
Phialen 10 38
Phidiacum 8, 103
Philippi 13, 125
Philippica 10, 125
Philomela 7, 92
philtra 6. 610
Phœbi 7. 233
Phœnicopterus 11, 139
Pholo 12, 45
phreneſis 14, 136
Phrygia 6, 515
Phry que 14, 307
Phrygibus 7, 236. 12, 73
Phrygio 2, 115
Phryx 6, 584. 11, 147
phthiſis 13, 95
pia 13, 116
piacula 12, 120
piandum 13, 54
Picenis 11, 74
Picens 4, 65
Pico 8, 131
picta 3, 66. 14, 302
pictæ 6, 481. 10, 38, 15, 128
pictas 8, 157
pictor 3, 76
pictores 12, 28
pictoſque 8, 2
pictura 6, 339
Pieria 7, 8
Pierides 4, 36
Pierio 7, 59
piger 12, 12
piget 14, 199
pignerat 7, 73
pignoribus 9, 142
pignus 6, 27
pigra 8, 248
pigri 5, 23
pigris 8, 34
pila 10 94
pilo 9, 15
piloſas 14, 194
pingitque 2 94
pingue 14, 270
pingues 4, 44. 9, 28
pinguia 3, 247. 6, 461 572
pinguior 12, 11
pinguis 5, 105. 8, 147
pinguiſſimus 11, 65
pinna 3, 118
pinnâ, *ablat.* 4, 149
Pinnirapi 3, 158
pinum 3, 255
pinus 3, 307
piperiſque 14, 293
piratæ 8, 94
Piſææ 12, 99
Piſcator 4. 26
piſcem 4, 50. 5, 86 96 15 7
piſci 4. 72
piſcibus 13, 66
piſcis 4, 26. 11, 36
Piſo 5, 109
Pittacon 2, 6
placabo 12, 89
placant 2 6
placeas 16, 167
placeat 1, 42 138
placentas 11, 59
placeo, 275
placet 3, 135. 6, 33 38 576. 8. 158
placidi 1, 21
placitum 16, 49
placuit 3, 160. 7, 149 16, 53
plagarum 14, 39

plana 2, 96
planâ, *abl.* 18, 128
Plance, *al* Blande 8, 40
planctus 10, 261
plangentis 6, 533
planguntur 13, 131
planipedes 8, 191
planta 3, 247. 5, 125 6, 306. 14, 272
plantæ 13, 98
plantaribus 13, 123
plantas 3, 227
plantis 6, 96
planum 12, 62
platani 1, 12
plaudat 3, 157
plaudendum 1, 146
plauſtra 3, 256
plauſuque 11, 163
plebe 8, 47 49 256
plebeia 6, 515. 8, 254
plebeiæ 8, 254
plebeios 11, 145
plebeis 6, 69
plebeium 6, 587
plebis 1, 26, 11, 194
plectro 6, 383
plena 1, 5 33. 2, 4. 3, 187. 4, 47. 5, 66. 8, 100. 10, 191 13, 135
plenâ, *abl.* 6, 425
plenæque 10, 242
pleni 10, 128
pleno 3, 263. 6, 363. 10 232. 14, 138
plenos 15, 20 58
plenum 14, 276
plenumque 8, 72
plenus 12, 39
plerumque 11, 46
plorante 5, 158. 9, 77
ploranteſque 6, 86
plorare 15, 134
ploras 1, 50
plorat 6, 271
ploratur 14, 134
plorent 14. 150
pluit 7, 179
plumaque 6 88
plumbo 14, 210
plumis 1, 159. 10, 362
plura 2, 45. 3, 220. 9, 39 58. 13, 57. 14 173
plures 2, 79. 3, 315. 7, 167. 8, 107. 10, 12
plurima 4, 119. 5, 130 8, 58. 9, 118. 10, 196. 12, 28. 13, 187. 14, 1. 15, 78
plurimum 14, 73
plurimus 3, 232
pluris 7, 144 178. 8, 258. 11, 16. 14 201
plus 1, 108. 3, 180. 6, 180 250 387. 7, 78 99 *bis.* 10, 72 302 315. 11, 68. 13, 176 14, 276. 16, 4
pluteum 2, 7
Pluton 13, 50
pluvia 2, 302
pluviis 4, 87
pocula 1, 76. 5, 26 43 52 129. 6, 632. 8, 177 217. 10, 26. 11 102. 13, 148
podagram 13, 56
podice 2, 12
podium 2, 147
poemata 10, 124
pœna 1, 142. 6, 536. 10, 243. 13, 52 90 175. 196
pœnâ, *ablat.* 10, 287 13, 247
pœnam 15, 129
pœnas 3, 279. 6, 477. 10, 84 187 312. 13, 238
pœnis 8, 268
pœniteat 10, 6
pœnitet 1, 170
pœnituit 7, 203
pœno 10, 155
poeta 1, 14
Poëtæ 7, 3 78. 14, 206
Poetas 3, 9
Poetica 12, 23
pollice 3, 36. 7, 237
pollicitus 9, 74
Pollineas 2, 68
Pollio 6, 386. 7, 176. 9, 7, 11, 43
polluit 8, 218
pollutus 2, 29
Polycleti 3, 217. 8, 103
Polyphemi 9, 64
Polyphemus 14, 20
Polyxena 10, 262
poma 5, 150
pomæria 9, 11
pomis 6, 16
pompa 10, 281
Pompeio 10, 283
Pompeios 10, 108
Pompeius 4, 110
Pomptina 3, 307
ponamus 13, 11
ponant 13, 86
ponas 8, 133. 9, 81
ponat 3, 58
ponatur 9 40
pondera 1, 29
pondere 2, 271. 6, 261 7, 207. 13 49. 15 66
pone *verb.* 1, 155. 5, 135. 6, 218 346. 7, 114, 8, 22 88 89 195 228. 10, 65. 11, 189 190
ponebant 11, 109
ponebat 11, 79
ponendaque 3, 56
ponendi 14, 260
ponendum 13, 141. 14, 203
ponente 16, 45
ponentur 5, 146
ponete 5, 45 73. 7, 149. 11. 84
ponêre 5 126
poni 5, 51
ponimus 13, 117
ponit 1, 141. 8, 238
ponite 3, 85
ponitur 14, 83
pono 10, 156. 12, 94
pons 5, 8. 6, 32
Ponte 4, 116. 14, 134
Ponti 4, 43. 10, 273
Pontia 6, 637
Pontica 6, 660
Pontice 8, 1 75 179
Ponticus 14 114
Pontifices 6, 603
Pontifici 4, 46
ponunt 6, 308 475. 14, 99
poparco 6, 540
popina 8, 172
popinæ 11, 81
popinas 8, 158
poplitibus 6, 262
popoſcit 1, 82. 6, 125
Poppæana 6, 461
poppyſma 1, 583
populariter 3 37
populi 2, 162. 6, 553 8, 189. 5, 39. 16, 43
populis 15, 130
populo 2, 67 8, 189 211. 9, 117. 10, 62 341. 14, 42
populoque 3, 256. 14, 70
populorum 13, 148
populos 6, 409. 10, 150. 15, 169
populoſque 4, 83
populum 1, 46 72. 3, 178. 15, 23 151
populus 2, 73. 3, 244. 7, 243. 8, 29. 10, 74 14, 115 160. 15, 31 113
porcæ 2, 86
porci 2, 80. 10, 355. 13, 117
porcis 6, 159. 15, 22
porcum 6, 446
porrectaque 12, 76
porrectura 1, 70
porrexerit 6, 631
porrexit 5, 67
porri 14, 133
porrigat 3, 267. 8, 208
porrige 6, 597
porriger 11 146
porrigine 2, 80
porrigit 6, 43 606
porro 3, 126. 6, 239 7, 98. 11, 9
porrum 3, 293. 15, 9
porta 11, 124. 16, 3
portabit 6, 527
portæ 8 160. 13, 27
portandum 3 32
portante 10, 260
portaret 10, 158
portarum 10, 261. 15, 158
portas 1, 143. 6, 408. 7, 42. 10, 155
portat 3, 152 257
portatur 10, 42
portenta 15, 2
portes 10, 19
Porthmea 3, 266
porticibus 4, 6. 6, 162
porticibuſne 6, 60
porticus 7, 178. 12, 101. 14, 66
portio 3, 61. 9, 128
portis 15, 6
porto 3, 28
portus 3, 31. 12, 7. 14, 275
poſcas 1, 98. 3, 101. 5, 65. 10, 354
poſce 7, 24. 9, 64. 10, 317. 11, 148. 193
poſcebat 10, 105

poſcentem 5, 48
poſcentibus 14, 208
poſcere 3, 42. 8, 246
poſceret 14, 313
poſces 11, 148
poſcimus 5, 112. 7, 72 9, 129
poſcis 9, 63
poſcit 3, 198. 6, 578 623. 11, 30
poſcitque 6, 148
poſcunt 14, 318
Poſides 14, 91
poſita eſt 7, 47
poſitâ, *ablat.* 1, 90. 6, 319. 10, 261
poſitas 12, 75. 13, 149
poſitis 2, 74. 3, 191. 6, 263. 9, 141. 13, 42
poſito 11 69 13, 39
poſitos 7, 26
poſitum eſt 6, 587
poſitus 4, 77. 9, 52
poſſe 6, 41. 10, 49 97. 12, 21
poſſideris 14, 159
poſſem 6, 281. 14, 211
poſſet 4, 90
poſſideat 10, 225. 12, 109
poſſideo 1, 108
poſſidet 3, 141
poſteritas 1, 148. 8, 62
poſtes 9, 79. 5, 104
poſthac 7, 18. 8, 7
poſt hæc 2, 62. 8, 247
poſthume 6, 21 28 376
poſtibus 6, 52
poſtremo 11, 91
poſtulat 7, 243
poſuere 2 85. 11, 76
poſuit 13 30 241
poſuitque 6, 358
potanda 6, 9
potare 9, 116
potat 5, 30
potatis 5, 52
potens 1, 69. 14, 39
potentia 7, 200. 10, 56
potentior 10, 303
poteſtas 4. 71. 10 100
potio 6, 623
potiores 10, 360
potiùs 1, 19. 4 150 6, 397 488. 7, 10 148 181. 13, 113
præbeat 5, 107. 6, 32
præbebis 5, 172
præbebit 6, 583
præbenda 10, 245
præbere 2, 142. 3, 33
præberet 6, 3
præbet 3, 147. 10, 270
præbuit 11, 157
præcedant 8, 23
præcedentia 10, 44
præcedere 13, 58
præcedit 13, 168
præcepit 14, 227
præceps 10, 107 160
præcepta 13 19. 14, 189. 15 107
præceptorem 2, 209
præceptori 7, 230
præcipit 14, 16
præcipitans 15, 78
precipitare 12, 38
præcipitat 10, 56
præcipitem 1, 129. 8, 135
præcipites 6, 648. 10, 85
præcipiti 1, 149. 4, 149
præcipuam 4, 19
præcipuè 3, 59. 7, 109. 9, 119
præcipuis 13, 220
præcipuum 6, 531
præcipuus 6, 556
præclara 5, 42. 10 97
præclaro 8, 31
præclarum 3, 217
præco 6, 438
præcone 1, 99
præconem 8, 96
præcones 7, 6
præconis 3, 157
præcordia 1, 167. 6, 620. 13, 181. 14. 35
præda 14, 82
prædam 14, 85
prædamque 4, 58
prædarum 11, 101
prædia 9 54
prædives 14, 305
prædivitis 10, 16
prædo 11, 193
præfecti 4, 78
præfectos 7, 92
præfectura 6, 485
præferre 6, 117. 8, 83 139 212. 12, 49
prægnans 1, 122
prægnantem 2, 55. 6, 404
præguſtaret 6, 659
præguſtet 6, 632
prælata 12, 71
prælatus 5, 45
prælia 1, 91. 4, 112. 6, 257. 7, 27 128 12, 110. 13, 172 14, 162
præmaturi 11, 41
præmia 3, 56. 6, 320 8, 92 119. 10, 172. 16, 135
præmordet 7, 218
Præneſte 3, 190
Præneſtinis 14, 88
præponere 10, 92
præpono 3, 5
præputia 9, 237. 14, 99
præſens 1, 142
præſente 6, 399
præſentibus 11, 202
præſentior 11, 111
præſepia 8, 157
præſepibus 1, 59
præſertim 15 109
præſidia 7, 23. 12, 56
præſidium 7, 239
præſtabat 6, 286. 9, 14
præſtant 6, 67 538
præſtantibus 15, 75
præſtantius 15, 13
præſtare 3, 188. 6, 251. 8, 170. 9, 7 11, 115. 15, 150
præſtat 5, 136. 12, 85. 13, 99
præſtatur 16, 49
præſtem 11, 57
præſtent 6, 479. 7, 106
præſto, *verb.* 14, 212
præterеunte 3, 275
præteriit 14, 214
præterit 6, 301
præterita 10, 235
prætexta 10, 35
prætextam 10, 99
prætextatos 2, 170
prætextatum 10, 368
prætextatus 1, 78
Prætor 3, 128 213. 11, 193
Prætorem 10, 36
prætori 7, 101. 16, 10
prætoria 1, 75. 10, 161
Prætoribus 6, 379
Prætoris 8, 194. 13, 49 14, 257
prætulit 6, 111
pragmaticorum 7, 123
prandebat 13. 46
prandente 10, 178
prandent 6, 101
pravis 14, 41
precor 6, 199 171
premat 1, 46
premetur 14, 221 296
præmit 3, 244. 6, 501. 7, 132
preſſit 1, 43. 6, 620
preſſoque 5, 160
preſſum 2, 107
pretiis 8, 65. 11. 15
pretio 3, 184. 4, 25. 5, 56. 9, 71. 14, 145
pretioſa 13, 214
pretioſior 6, 156
pretium 6, 473. 7, 96 119. 9, 28. 13, 105 14, 181
Priapi 6, 14
Priapo 2, 95
prima 3, 26. 6, 297. 407 466 497, 8, 24. 268 9, 81. 10, 23 13, 2 189. 15, 51 90
primâ, *ablat.* 6, 203. 8, 166. 10, 126. 11, 184
primaque 13, 59
primi 15, 168
primo 1, 95. 2, 133. 4, 1 2. 5, 12. 13, 224
primoribus 15, 40
primos 6, 24. 7, 195. 10, 26. 13, 146
primum 6, 576
primùm, *adverb.* 2, 344. 6, 370. 7, 141. 8, 68. 14, 85. 16, 7
primus 4, 75. 8, 61 274. 10, 258
princeps 4, 32. 13, 133
principe 8, 198
principio 15, 18
principis 6, 616 8, 224 10, 76 93 41
principium 6, 224
prior 1, 103 *bis.* 3, 81 130 214. 8, 153
priori 9, 21
priorum 1, 51. 6 634
pricum 4, 102
privata 6 114
privatis 4, 66
privato 12, 107
privatus 1, 16. 13, 41
privignoque 6, 133
privignum 6, 627
prius 1, 97 168. 14, 148
priuſquam

Priuſquam 13, 38
Procemia 3, 288
Proavis 15, 182
proavorum 3, 312
proavum 8, 134
probat 7, 204
probatæ 11, 163
probavit 10, 70. 13, 205
probitas 1, 74
procedat 3, 138
procerem 8, 26
procerus 2, 121 3, 213 4, 73 144. 7, 90
proceſſus 1, 39
Prochytam 3, 5
proclames 2, 75
procubuit 3, 257
procul 2, 88. 3, 89. 12, 5. 14 45 *bis*. 16, 17 25
Procula 2, 203
Proculas 2, 68
Proculeius 1, 40. 7, 94
prodere 9, 115. 14, 23
prodeſt 2, 141 142. 8, 1
prodiderim 7, 97
prodiga 6, 361. 7, 138. 10, 304
prodiga 6, 84
prodigio 4, 97
prodigioſa 13, 62
prodita 8, 261
producat 8, 271
producere 6, 240. 7, 146. 16, 32
producit 2, 94. 6, 608. 14, 228
produxere 15, 94
produxerit 15, 32
produxiſſe 15, 165
produxit 8, 256
profer 1, 125
proferat 6, 569
proferet 7, 153
proferre 4, 91. 14, 142
proficis 13, 18
profuit 4 99. 10, 324
profundi 13, 40
progenies 14, 84
Progne 6, 643
prohibente 11, 7
prole 13, 205
proles 8, 56
proludunt 5, 26
promere 15, 72
Promethea 8, 133
Prometheus 4, 133, 15, 85
promiſitque 7, 84
promiſſa 12, 2
promiſſus 11, 60
promittant 12, 101
promittente 16, 12
promittere 3, 43. 13, 233. 6, 387
promittunt 7, 12
promovimus 2, 160
promptius 10, 220
promptus 2, 74
prona 15, 147
proni 3, 192
pronum 9, 43. 13 75
pronus 6, 48
prope 9, 105
propera 4, 67. 6, 147
properabat 4, 76 94
properabo 3, 59
properant 6, 429
properante 3, 264
properantem 3, 319
properantibus 3, 243
properantis 14, 178
properare 6, 329
properat 4, 59. 6, 487. 14, 78
properate 4, 134
propinæ 2, 89
propinat 5, 127
propinquas 1, 71
propinqui 14, 236
propinquis 8, 219. 13, 207
propinquo 8, 72 14 6,
propior 6, 509
proponere 4, 46
proponimus 3, 24
propoſiti 5, 1
propoſitum 9, 21. 10, 325
propoſui 8, 125
propria 14, 80
prora 5, 89. 10, 186. 12, 69
prorſus 6, 248
proſeucha 3, 296
profir 4, 36
proſpera 10, 97. 12, 67, 16, 2
proſpiciunt 6, 359
proſtantis 1, 47
proſtare 3, 56
proſtat 9, 24
proſtirit 6, 123
proſtitui 8, 226
protegere 11, 33. 15, 155
protegit 8, 250
protinus 3, 140. 4, 48. 7, 165. 11, 188. 13. 16. 14, 123. 16, 27
Protogenes 3, 120
protuleratque 10, 30
protulit 6, 23
provenit 16, 57
provida 10, 283
provincia 1, 50. 4, 26, 5, 97. 8, 87
provocat 6, 320 375
provocet 1, 24
proxima 5, 96. 6, 528 10 126, 13, 228
proximus 4, 94. 6, 289 9, 108
prudens 4, 113
prudentia 10, 48 365. 12, 32. 14, 315
prudentiſſima 3, 86
pruinis 4, 56, 5, 50
pruna 3, 83
prurigo 6, 326
prurire 11, 163
prurit 6, 577
pſaltria 6, 336
Pſecas 6, 450 493
publica 6, 334 586. 7, 53. 10, 284
publicus 10, 41 312
pudeat 2, 42. 11, 202
pudendis 8, 139 183
pudet 3, 168 321. 5, 1. 12, 8. 14, 185
pudicam 6, 136
pudici 6, 49
pudicitiæ 6, 14 307 10, 298
pudicitiam 6, 1
pudicus 3, 111. 6, 192
pudor 2, 110. 3, 60 154. 10, 329. 4, 178
pudorem 2, 39. 6, 251 356. 11, 55. 16, 34
pudori 8, 83
pudoris 11, 154
puella 6, 257
puellæ 2, 59. 3, 160 4, 35 114. 6, 493. 11, 164 200. 13, 80 14 45 209
puellam 6, 353. 8, 33. 9, 74
puellares 15, 137
puellas 1, 84. 3, 65. 4, 36. 6, 126. 9, 128
puellis 6, 190. 10, 289
puer 1, 61. 5, 61. 69. 9, 64. 10, 21 11, 146 154. 43 56. 14, 55 19
pueri 2, 152. 3, 15 6, 172 403 551. 32 226. 8, 234. 41. 10, 353. 83, 14, 48 180
pueriles 15, 59
pueris 2, 168. 6, 375 598. 8, 167. 167 289. 12, 14, 3, 208
pueriſque 6, 638
puero 1, 54. 5, 10, 302. 11, 59. 65. 14, 11 47
puerorum 7, 240
pueros 3, 264. 4, 5, 141. 6, 150 7, 133 177. 14,
puerpera 6, 593
puerum 9, 46
pugillares 11, 156
pugna 5, 29
pugnacis 5, 57
pugnam 7, 173. 8, 15, 74
pugnamus 16, 47
pugnantem 8, 201
pugnanti 12, 4
pugnare 8, 210
pugnas 4, 121
pugnis 3, 300. 13,
pugnos 15, 58. 16,
pulcher 7, 190
pulcherrima 11, 56. 38 116
pulcra 10, 345
pulcrâ, *ablat.* 10,
pulcriot 10, 196
pulcris 1, 137
pulcro 1, 127. 16,
pulcrum 9, 47
pulcrumque 4, 54
pullati 3, 213
pulli 6, 615. 13,
pullorum 6, 550
pullos 14, 74
pullulet 6 262
pullus 10 231
pulmentaria 7, 185
pulmo 4, 138
pulmone 6, 548
pulmonem 10, 33
pulpita 3, 174. 6, 7, 93. 8, 14, 257
puls 16, 39

INDEX:

putrique 14, 132
Pygargus 11, 138
Pygmæa 6, 505
Pygmæus 13, 168
Pylades 16, 26
Pylius 10, 246
Pyrenæum 10 151
Pyrrha 6, 84
Pyrrhâ, *ablat.* 15, 30
Pyrrhum 14, 152
pyrum 11, 73
Pythagoras 15, 173
Pythagoreis 3, 229
Pythia 13, 199
pytiſmata 11, 173
pyxidę 2, 141. 13, 25

Q

QUadra 5, 2
quadrans 7, 8
quadrante 6, 446
quadrantes 1, 121
quadrijuges 7, 126
quadringenta 1, 105, 2 117. 5, 132. 14. 326
quadringentis 11, 19
quadrivio 1, 64
quæramus 14, 181
quæras 10, 219. 11, 29. 15, 89
quærat 9, 112. 14, 58
quære 8, 172. 14, 252
quærebat 13, 202
quærendi 6 500
quæris 2, 134. 5, 19
quærit 7, 21. 9, 92. 10, 253. 14, 207
quæritur 6, 46. 332
quæro 2, 76. 3, 296
quæruntur 11, 14. 14, 76
quæſita 15, 63
quæſitum 13, 25. 14, 104
quæſitus 1, 164
quæſo 6, 392. 12, 128
quæſtio 3, 141. 7, 156
quale 2, 57. 5, 36, 6, 254
qualem 5, 147. 7, 56. 9 3 13. 10, 293. 13, 111. 15, 141
qualemcunque 1, 80
quales 1, 80. 3, 39 4, 28, 10, 194. 11, 72 155
quali 10, 157. 15, 65
qualia 5 151. 15, 1
qualiacumque 6, 546. 15, 49
qualibet 14, 205
qualis 2, 29. 4, 82. 5, 24. 7, 68. 10, 157 179 185. 11, 54 59
qualiſque 10, 358
quandoque 2, 82. 5, 172
quandoquidem 2, 112. 10, 146. 13, 129. 14 51
quanta 1, 91 149. 6, 261. 8, 92 119
quantâ, *ablat.* 1, 45. 4, 6. 13, 76
quantalibet 7, 81
quantas 1, 11
quanti 3 225. 6, 364 625. 7, 45 175 *bis.* 8, 192
quanticumque 7, 184
quantis 4, 5. 10, 390
quanto 3, 18 249 271. 5, 67. 6, 261. 8, 141 9, 70. 10, 144 40. 11, 24. 13, 32. 14, 258 312
quantula 6, 253. 10, 178
quantulacumque 13, 183
quantulum 6, 150
quantum 1, 118. 3, 132 143. 4, 109 6, 37. 7, 104 124 216. 8, 241 *bis.* 9, 59 117. 10, 251. 11, 26. 12, 129. 13, 113. 14, 139 160 233 239 318 319 320 15, 45
quantumvis 7, 165. 8, 15
quantus 5, 133, 134. 6, 316 317. 14. 239
quare 6, 135 201 491. 9, 1
quartæ 9, 17
quartanum 4, 47
quaſcumque 10, 312
quaſi 13, 225
quaſſas 2, 130
quaſſatum 5, 48
quatenùs 12, 102
quater 7, 122
quatiente 13, 195
quatiere 13, 171
quatit 12, 5
quatuor 5, 27. 12. 59. 13, 58. 14, 168
queas 14, 257
queat 1, 29. 8, 45 10, 359. 16 1
quemcumque 14, 210
quemdam 2, 35
quemlibet 3, 37
quemquam 10, 96 12, 130. 13, 209
quemque 3, 250
quemvis 2, 75
queratur 10, 251
quercum 6, 386
quercus 14, 184
qnærebat 5, 51
querela 13, 131
querelæ 16, 19
querelas 9, 94
querentes 2, 24
quereris 2, 131
queritur 6, 36
quibuſdam 3, 281. 15, 15
quicquam 8, 232. 10, 246
quicquid 1, 85. 4, 54. 6, 465 519 552 597 631 642. 7, 162, 8, 95. 5, 97 114. 12, 174 344 11, 188 189. 13, 83. 15, 93
quicumque 7, 18. 15 71
quidnam 4, 110. 10, 229
quidni 10, 95
quid quod 3 86 147. 6, 45. 10 208
quid refert 1, 154. 4, 5
quid ſi 8, 183
quidam 6, 360. 12, 50 14 90. 15, 77
quidem 2, 11 159. 6. 152, 183. 8, 142. 11, 7. 12, 26 107. 14, 19. 15, 27
quieſcit 1 126
quieſcunt 13, 218
quin 11, 133. 12, 112
quingenta 6, 136
Quinquatribus 1, 15
quinque 1, 105. 6, 229 7, 121. 9, 41. 11, 206
Quintiliane 6, 279
Quintiliano 7, 186
Quintilianus 6, 75. 8, 189
Quintillæ 7, 75
quinque 10, 250. 14, 266
Quirine 3, 67

Quirini 2, 133. 8, 259
Quirinos 11, 105
Quiritem 8, 47
Quirites 3, 60 163. 10, 45 109
quiſnam 10, 69. 13, 243. 15, 103
quiſquam 8, 196. 10, 184. 11, 148
quiſque 1, 41. 3, 143. 12, 20. 13, 46
quiſquis 6, 210. 8, 274. 10, 116 254. 14, 227
quo, *id eſt*, quorsùm 8, 9 142 144
quominùs 6, 333
quondam 3, 34 313. 4, 24. 6, 287. 11, 83. 13, 38 200
quoniam 3, 114. 6, 554 14, 40
quoquam 13, 36
quota 3, 61. 13, 157

R.

RAbida 15, 163
rabidam 6, 427
rabie 6, 647. 13, 225. 15, 126
radat 13, 151
radere 6, 105. 14, 7
radiant 6, 380
radiat 6, 25
radios 13, 78
ramice 10, 205
ramos 6, 227. 12, 91
ramus 13, 99
ranarum 3, 44
ranas 2, 150
rancidius 6, 184
rancidula 11, 135
rapere 6, 413
rapiat 7, 183
rapienda 1, 96. 15, 39
rapientem 14, 245
rapit 6, 372. 8, 135
rapitur 8, 147. 10, 332. 14, 232
rapta 4, 76
raptore 7, 168
raptos 4, 122
raptum 10, 256. 15, 85
raptura 8, 130
raptûrus 1, 34
raptuſque 13, 169
rapui 9, 75
rapuit 19, 308. 12, 129
rara 6, 164. 7, 145 228. 8, 63. 10, 297. 13, 8
rarâ, *ablat.* 11, 82
raræ 8, 104
rari 6, 178. 13, 26
rario 7, 202. 11, 208
rarum 2, 113. 5, 15
rarus 2, 14. 8, 27 73. 10, 18
raſa 2, 97
raſo 5 171. 12, 81
raſtra 15, 166
rate 14, 301
rates 12, 122
ratio 4, 20. 6, 95. 7, 1. 13, 39
ratione 6, 222 452. 10, 4
rationem 1, 21
rationibus 1, 118. 6, 510
rauca 6, 514
rauci 1, 2
rauco 8, 59
raucus 11, 156
Ravola 9, 4
rea 6, 242
rebuſque 10, 34. 8, 12 49
recedas 3, 297
recedit 6, 649
recens 3, 151
recentem 4, 58
recentes 6, 407
recenti 2, 102. 6, 11, 7, 180. 13, 5
recentis 11, 74
recepit 13, 241
receſſit 6, 9 129
receſſu 3, 230
recidit 12, 54
recitantes 3, 9
recitare 8, 126
recitaverit 1, 3
recites 7, 40
recondita 6, 67
recta 3, 26
rectâ, *ablat.* 6, 400
rectè 9, 118
recto 2, 118. 3, 252. 10, 189
rectore 13, 87
rectorem 8, 88
rectori 12, 33
rectum 3, 107. 12, 189 14, 266
rectus 2, 23
recubans 3, 205
recubante 11, 201
recumbas 5, 65
recumbat 9, 106
recumbet 3, 82
recumbit 6, 447
recurrit 13, 239
reddat 13, 15 61
reddere 1 93. 16, 40
reddet 3, 3 6
reddidit 13, 204
reddit 16, 57
reddunt 3 202
redemi 6, 76
redemptum 4, 2
redeuntibus 14, 170
rediit 10, 179 185
redimicula 2, 84
redit 3, 174. 6, 428. 9, 51. 12, 70
reditu 12, 94
reditum 12, 15
redivivus 6, 362
redolent 4, 109
referam 1, 45
referat 1, 118
referebant 8, 106
referemus 15, 28
referens 1, 66. 11, 89 186
referre 16, 58
referri 2, 136
refert *pro* intereſt 1, 154. 4, 5. 5, 123. 6, 656. 8, 193. 10, 213. 11, 2180
refertis 2, 54
referunt 2, 170
refici 3, 319
rege 6, 1. 13, 149
regem 4, 126. 10, 273
regemque 8, 161
regenti 4, 83
reges 6, 158. 10, 113
regi, *nomen*, 4, 103. 5, 130. 6, 406
regique 12, 108
regia 11, 8
regibus 3, 313. 13, 52
regimen 16, 54
reginæ 12, 3
regis 5, 161. 6, 524 660. 10 161
regna 2, 149. 6, 223. 7 201. 14, 328
regnat 3, 119. 6, 148
regula 7, 230
regum 5, 58. 7, 45, 8, 90 260
regunt 9, 32
rei, *à* res 8, 81
rei, *à* reus 15, 135
relatum 6, 553
relegit 6, 482
relicta 2, 69
relictâ, *ablat.* 5, 76. 37. 10, 179. 14, 2
relictæ 14, 93
relictis 6, 194. 14, 232
relicto 6, 541 590. 168
relictos 16, 12
relinquas 14, 263
relinques 8, 123
relinquit 6, 223
relinquunt 12, 77
reliquis 5, 149. 10, 2
reliquit 6, 87. 8, 13, 16
reliquos 14, 36
Remi 10, 73
remige 4, 49. 9, 1
remigibus 15, 22
remis 15, 128
remordent 2, 35
remota 10, 3
remotior 8, 178
remotus 12, 58
renata 14, 11
renovata 10, 243
reor 15, 87
repentè 2, 83. 9,
reperta 11, 101
repetam 12, 87
repetas 8, 272
repetatur 15, 72
repetit 6, 225 451
repetita 7, 154
repetitus 3, 27
repeto 9, 22
reponam 1, 1
reponit 3, 220. 6,
reportandis 7, 47
repugnet 6, 626
repulſa 10, 326
reputat 6, 364
requiem 6, 106. 182
requiris 6, 285
reſcribat 6, 140
reſcribere 6, 233
reſecentur 8, 166
reſidens 2, 57
reſinata 8, 114
reſonant 15, 5
reſpectus 8, 64
reſpexit 7, 3
reſpice 2, 44. 3, 26 60. 6, 115. 8,
reſp

respicere 10, 275
respiciat 3, 185
respicit 7, 141
respiret 14, 28
respondes 3, 295. 6, 393
respondit 13, 199
responsa 6, 584
resse 3, 226. 14, 274
restemque 10, 58
restibus 6, 30
resupinat 3, 112
resupinati 8, 176
retegantur 6, 277
retia, 2, 148. 8, 204
retibus 5, 95
reticulis 12, 60
reticulumque 2, 96
retinere 2, 138. 13, 201
reverenda 6, 512
reverentia 2, 110. 5, 72. 14, 47 177
reversa 6, 311
reversi 3, 37
reverti 3, 301. 4, 52. 11, 184. 14, 281
revocabat 2, 30
revocante 1, 27
revocata 6, 575
revoces 14, 231
revolvas 8, 272
rex 4, 105
rhenus 1, 136. 5, 14 137. 10, 246. 14, 255
rhodamantus 13, 197
rhoda 3, 10
rhodæ 4, 118
rhodarum 3, 236
rhodano 8, 170
rhodor 1, 44. 3, 76. 7, 198
rhetora 10, 132
rhetore 7, 197. 15, 112
rhetores 6, 437
rhetorica 7, 173
rhetoris 7, 217
rhinocerote 7, 130
rhodios 8, 113
rhodopes 9, 4
rhodos 6, 295
rhombi 4, 39 129
rhombum 4, 68 119
rhombus 11, 121
rhu 10, 272
rhium 10, 230
rhus 6, 263
ridebat 10, 29 51
ridenda 10, 124
ridendaque 6, 460
ridens 6, 608
ridente 2, 13
ridere 6, 342. 8, 191
rides 3, 100
ridet 13, 172. 15, 71
ridiculos 3, 153
ridiculum 11, 55
rigidæ 6, 128
rigidi 10, 31
rima 3, 97
rimabitur 6, 550
rimæ 3, 195
rimas 9, 105
rimosa 3, 270
ripa 3, 117
ripâ, *abl.* 3, 265. 10, 86
riparum 5, 105
risu 10, 33. 13, 171
risum 6, 71. 7, 212. 13, 35. 15, 15
risus 10, 47
ritè 12, 86
ritu 10, 335
ritus 6, 334
rivales 6, 115
rivalibus 12, 126
rivalis 6, 217
rivi 6, 429
rixa 3, 282 289
rixæ 3, 288. 15, 52
rixantis 15, 61
robora 10, 145. 12, 9
robore 6, 12
robustior 10, 197
rodebant 3, 207
rodit 5, 153
rogabat 6, 385
rogantem 3, 210
rogant 6, 583
rogâris 9, 73 74
rogat 3, 300. 14, 302
rogatum 5, 144
rogatur 9, 148
rogatus 7, 232
roges 9, 114
rogi 15, 149
rogus 10, 41
Roma 2, 39. 3, 319. 4, 38. 7, 138. 8, 243 244. 10, 279
Romæ 3, 41 137 165 183. 5, 90. 7, 4. 8, 237. 11, 46
Romam 3, 83 304. 10, 122. 11, 195
Romana 6, 294
Romanas 14, 100
Romano 3, 119
Romanorum 5, 58
Romanus 10, 138. 14, 160
Romuleæ 14, 104
rosæ 11, 122
rosas 14, 254
rostra 10, 121
rota 13, 51
rotam 43 134. 8, 148
rotant 6, 315
rotas 10, 59
rotato 6, 448
rotis 10, 176
ruant 8, 77
Rubelli 8, 39
rubentem 7, 196
rubenti 13, 37
rubet 15 166. 6, 478
rubetæ 6, 658
ruberam 1, 70
rubiginis 13, 148
rubicundula 6, 424
ruborem 13, 242
rubra 5, 27
rubras 14, 192
Rubrenus 7, 72
Rubrius 4, 105
ructante 6, 10
ructaret 4, 31
ructavit 3, 107
rude, *abl.* 6, 113
rudem 7, 171
rudentes 6, 102
rudes 1, 71
rudis 11, 100 143
ruebant 6, 617
ruerent 8, 93
Ruffum 7, 213 214
ruga 13, 215
rugæ 6 143. 9, 9
rugam 14, 2 325
rugas 10, 193
rugis 11, 186
ruina 3, 196. 11, 13
ruinæ 10, 107
ruinam 3, 150
ruit 10 268
rumoresque 6, 407
rumoribus 9, 111
rumpe 7, 117
rumpere 5, 19
rumpit 10, 153
rumpuntur 6, 415
rupe 10, 93. 12, 105
rupem 13, 246
ruperat 9, 75
rupes 5, 93
rupibus 1, 8
rupta 6, 513
ruptâ, *abl.* 3, 149
ruptaque 4 42
ruptæ 1, 13
ruptis 15, 57
rupto 5, 48. 6, 2[illegible]. 14, 85
rura 14, 75
rure 6, 55
ruris 11, 98. 14, 155 182. 16, 36
rursùm 1[illegible], 76
rursùs 6, 154. 10, 150
rus 14, 141
ruffati 7, 114
rustica 6, 66
rusticus 3, 67 176. 9, 60. 14, 25
Rutila 14, 299
Rutilæ 10, 294 295
Rutilo 11, 5 21
Rutilus 11, 2. 14, 18
Rutilis 6, 636. 12, 105
Rutulum 1, 162. 7, 68
Rutupinove 4, 141

S.

Sabbata 6, 158. 14, 96
Sabellam 3, 169
Sabina 3, 85. 6, 163
Sabinas 10 [illegible]99
sacci 14, 269
sacculis 10, 27. 14, 138
sacellis 10, 354
sacello 13, 232
sacerdos 4, 10. 6, 543 15, 141
sacra 2, 125. 6, 335 12, 113. 13, 107 221, 14, 103
sacræ 13, 59
sacramentorum 16, 36
sacraria 6, 488
sacri 3, 13. 6, 22. 11, 29 15, 4 116
sacrilega 13, 72
sacrilegus 8, 106. 13, 150
sacris 6, 535. 13, 19
sacro 1, 110. 12, 86
sacrorum 2, 113
sacrum 13, 15. 16, 38
sæcula, *vide* secula
sæpè 4, 1. 5, 76. 6, 10, 146 601, 9, 73. 11, 2

INDEX.

ſæpiùs 6, 556. 14, 174
ſæva 4, 95. 13, 186. 14, 175
ſævâ, *abl.* 5, 78. 8, 223. 10, 307. 13, 170. 15, 17
ſævæ 3, 8
ſævas 7, 229. 10, 166
ſævior 4, 109. 6, 291. 13, 156. 15, 115
ſævire 10, 180. 14, 18
ſævis 15, 164
ſæviſſima 6, 640. 10, 328
ſævit 5, 94. 15, 54 125
ſævitiæ 4, 151
ſævitiam 4, 85
ſævo 10 236
ſævos 7, 151. 14, 148
ſævoſque 10, 361
ſævus 10, 126
ſaga 6, 590
ſaginis 4, 67
ſagittæ 6, 138. 7, 156
ſagittas 6, 171
ſagittis 15, 74
Saguntina 5, 29
Saguntus 15, 114
Salamine 10, 179
Saleio 7, 80
ſalibus 9, 11
ſalicti 11, 67
ſalientibus 6, 598
Salio 6, 603
ſalit 7, 160
ſaliva 6, 622
ſaltante 6, 63 317
ſaltantem 5, 121
ſaltatus 15, 49
ſaltem 6, 334. 9, 143
ſaltu 8, 125. 11, 126. 14, 82
ſaltus 7, 189. 10, 194
ſalva 5, 72
ſalvâ, *abl.* 6, 230. 11, 201
ſalve 8, 26
ſalvis 1, 48. 6, 30. 9, 131
ſalutari 10, 90
ſalutat 8, 161
ſalutato 1, 116
ſalutatrix 5, 21
ſalutem 12, 49
ſalures 3, 184
ſalutet 3, 130
Samia 16, 6
Samo 3, 70
Samothracum 3, 144
ſana 6, 651. 7, 60. 10, 356
ſanabile 15, 34
ſanant 7, 170
ſancta 8, 127
ſanctam 14, 68
ſanctas 15, 10
ſancti 7, 209
ſanctiſſima 1, 112
ſanctiſſimus 4, 79
ſanctos 10, 298
ſanctum 3, 109 137
ſanctumque 13, 64
ſanctus 8, 24
ſandapilarum 8, 175
ſanè 1, 42. 4. 16. 5, 123. 5, 146. 10, 183. 12, 124. 15, 44 61
ſanguine 4, 10 6 624. 8, 2 27 40 42 136 219. 10, 121 301. 11, 662. 15, 58 92
ſanguinis 1, 42. 10, 165 11, 54 63. 17 164
ſanguis 10, 217. 12, 13. 13, 179
ſanna 6, 305
ſano 10. 356
Santonico 8, 145
ſanus 6, 28
ſapiat 1, 81
ſapiens 6, 443. 7, 191
ſapientia 13, 20 189. 14, 321
ſapientibus 10, 28
ſapit 5, 170. 11, 121
ſarcina 2, 203
ſarcinulas 6, 145
ſarcinulis 3, 161
ſarcophago 10. 172
ſarcula 3, 311. 15, 165
Sardanapali 10, 362
ſardonyche 7, 144
ſardonyches 6, 381. 13, 139
Sarmata 3, 77
Sarmentus 5, 3
ſarraca 5, 23
ſarraco 3, 255
Sarrana 30, 38
ſartæ 3, 254
ſartago 10, 64
ſatellites 4, 116
ſatiata 6, 189
ſatira 6, 633
ſatiram 1, 30. 4, 105
ſatirarum 3, 321
ſatis 3, 181. 8, 71. 14, 182 233
ſatius 7, 13. 8, 196
ſatur 7, 62
ſaturabat 14, 166
ſaturam 15, 3
ſaturant 8, 118
Saturni 6, 369
Saturno 6, 1
Saturnus 13, 40
ſaucius 5, 27
Saufeia, *aliàs* Laufella, *vide ibid.*
Sauromatæque 15, 125
Sauromatas 2, 1
ſaxa 1, 83. 3, 257. 6, 648. 10, 164. 13, 231. 15, 19 63
ſaxis 10, 144
ſaxum 4, 141. 13, 51. 16, 38
ſcabie 2, 80. 5, 153
ſcabieque 8, 34
ſcalarum 7, 118
ſcalpit 10, 195
ſcalpunt 9, 133
Scantinia Lex 2, 44
ſcaphium 6, 263
ſcapulis 9, 68
Scaurorum 6, 603
Scauros 2, 35. 11, 91
ſcelerare 9, 25
ſcelere 13, 6. 15, 89
ſceleri 13, 29. 15, 129
ſceleris 13, 105. 14, 224
ſcelerum 13, 157. 14, 173
ſcelus 6, 650. 10, 340. 13, 209 237. 14, 188. 15, 29 30
ſcena 8, 220
ſcenæ 8, 118
ſceptro 10, 43
Schœnobates 3, 77
ſciat 6, 449. 13, 76
ſciet 9, 108. 10, 243
ſcilicet 2, 122. 5, 76. 6, 238 540 634. 7, 159. 14, 156
ſcindens 7, 477
ſcinduntur 3, 254
ſcintillas 14, 244
ſcio 7, 158. 9, 97
Scipiade 2, 154
ſcire 3, 113. 7, 157. 9, 1
ſcis 9, 73
ſciſſa 3, 148
ſciſſaque 10, 262
ſcit 7, 43
ſcobis 14, 67
ſcopulis 10, 170
ſcopulos 10, 153
ſcopuloſque 13, 246
ſcorti 3, 135
ſcribe 14, 192
ſcribendi 1, 152. 52
ſcribente 4, 105
ſcribere 1, 30
ſcriberis 9, 87
ſcribet 3, 241
ſcribitur 3, 161
ſcrinia 6, 277
ſcripſit 8, 221
ſcripta 6, 276
ſcripto 6, 204
ſcriptores 7, 99
ſcripturus 11, 8
ſcriptus 1, 6
ſcrobe 14, 170
ſcrofa 12, 73
ſcrofâ, *abl.* 6, 176
ſcrutante 5, 95
ſcrutare 2, 45
ſcurra 4, 31. 13, 111
ſcutica 6, 479
ſcutoque 6, 247
ſcutulata 2, 97
ſcutum 8, 123
Scyllam 15, 19
Scithicæ 11, 139
σεαυτὸν 11, 27
ſecantem 14, 155
ſecat 10, 316
ſecatur 11, 135
ſeceſſus 3, 5
ſecetur 5, 124
ſecreta 3, 113. 5, 180 313 402. 9, 23 53. 10, 89 337
ſecretâ, *abl.* 2, 91
ſecreti 3, 52
ſecreto 1, 95
ſecretum 9, 96 102
ſecretumque 6, 607
ſecretus 6, 236
ſectæ 14, 122
ſectile 3, 293
ſectivi 14, 133
ſecto 6, 105
ſectum 13, 117. 15, 78
ſecuit 6, 513
ſecula 3, 313. 4, 6, 24 298, 10, 13, 28
ſecum 3, 64 75. 6, 13, 91

INDEX.

ſecunda 8, 253. 10, 63
ſecundæ 9, 31. 10, 247
ſecundi, *nom. prop.* 7, 204
ſecundi, *adject.* 9, 107
ſecundo 16, 3
ſecura 3, 261. 10, 75
ſecures 8, 137. 12, 61
ſecuri, *nom. adject.* 12, 82
ſecuris, *nom. ſubſt.* 8, 258. 10, 59
ſecure 3, 196
ſecurum 8, 171. 9, 144
ſecurus 1, 162. 6, 62. 14, 213
ſecutor 8, 210
ſedeant 3, 155
ſideat 6, 262. 10, 213
ſedebat 4, 74. 7, 223
ſedem 3, 2
ſedens 7, 127 152
ſedentes 7, 43
ſedentis 10, 93
ſedes, *nomen*, 12, 71
ſedet 1, 86. 2, 120. 3, 265. 5, 101. 8, 190. 10, 161 333. 11, 193
ſedifti 7, 223
ſedit 4, 76. 8, 63
ſeditione 2, 24. 15, 64
ſedes 7, 103. 14, 143
ſegmenta 2, 124
ſegmentatis 6, 89
ſegnipedes 8, 67
Sejano 10, 89
Sejanum 10, 76 104
Sejanus 10, 63 66 90
Sejoque 4, 13
Seleucus 10, 211
ſella 7, 142
ſellâ, *ablat.* 3, 136
ſellam 1, 24. 6, 352
ſellas 10, 91
ſemel 3, 133. 4, 143. 6, 520. 13, 242
ſemeſtri 7, 89
ſemeſum 5, 167
ſemianimum 4, 37
Semiramis 2, 108
ſemita 10, 363
ſemivir 6, 512
ſemodio 14, 67
ſemper 1, 1. 3, 13 57 104. 6, 109 177 267 272 363 365 379 452. 10, 73. 244 297. 13, 190. 14, 14 205 267 268
ſemperque 3, 50. 6, 272. 14, 118
ſenatori 6, 82
ſenatu 8, 93
ſenatus 11, 29 77
Seneca 5, 109
Senecæ 10, 16
Senecam 8, 212
ſenectæ 13, 59
ſenectus 1, 144. 3, 26. 4, 81 97. 5, 34. 7, 35. 9, 129 139. 10, 75 190. 11, 45. 13, 214. 14, 251
ſenem 14, 4
ſeneſcant 10, 245
ſeneſcit 7, 52
ſenex 2, 112. 3, 117. 13, 185. 14, 57 181
ſenibus 6, 159
ſenior 6, 214 586. 13, 33
ſenis, *genit.* 4, 19. 6, 621. 8, 153
Senonumque 8, 234
ſenſerat 6, 116
ſenſerit 15 90
ſenſit 14, 311
ſenſum 15, 146
ſenſus 8, 73. 10, 240. 15, 133
ſententia 2, 62. 4, 136. 6, 497. 8, 125. 14, 205
ſentiat 10, 215
ſentina 6, 99
ſentio 7, 56
ſentire 12, 98. 13, 5 238
ſentirent 15, 42
ſentit 2, 153. 6, 361
ſenuerunt 6 59
ſenum 10, 198
ſeparat 15, 142
ſepta 5, 81
ſeptem 1, 94 6, 641 *bis.* 12, 59 14, 324
Septembri 14, 130
Septembris 5, 515
ſeptenis 6, 282
ſeptima 14, 105
ſeptimus 14, 10. 15, 44
ſepulcri 6, 229
ſepulcris 10, 146
ſequantur 4, 135. 14, 39
ſequar 12, 86
ſequatur 13, 90
ſequitur 3, 245 250. 6, 190. 10, 73 117
ſequiturque 1, 121
ſequuntur 10, 58
ſeram, *nom. Subſt.* 6, 346
ſereno 13, 228
ſerenum 7, 179
Seres, *populi*, 6, 402
Sergiclus 6, 105
Sergius 6, 112
ſeria 11, 93
Seripho 6, 563. 10, 170
ſermo 2, 14. 3, 73. 6, 192. 8, 39
ſermone 6, 188 448
ſermonem 3, 87
ſermones 10, 88. 14, 152
ſero 1, 169
ſerpens 6, 431 537. 8, 214. 14, 114
ſerpente 14, 74
ſerpentibus 5, 91. 15, 3
ſerpentum 15 159
Serrana, *vide* Sarraca
Serrano 7, 80
ſerta 9 128
ſertaque 12, 84
Sertorius 6, 141
ſervabat 3, 205. 4, 59 111
ſervant 14, 101
ſervantur 8, 258. 14, 304
ſervare 2, 7. 6, 653, 11, 83. 14, 129 262
ſervas 9, 54
ſervat 3, 143. 4, 60. 7, 138
ſervata 12, 6
ſervatâ, *ablat.* 6, 452
ſervatæ 11, 71
ſervato 16, 15
ſervatum 4, 68. 10, 286
ſervatur 5, 71
ſervavit 3, 139. 9. 80
ſervet 14, 13
ſervi 3, 131 6, 278. 7, 141 9, 103 120 123 10, 87
ſervilia 10, 313
ſervire 7, 41. 10, 184. 12, 106
ſe vivet 4, 38
ſervis, *nomen*, 3, 189. 5, 66. 6, 330. 7, 201
ſervitii 3, 125
ſervo, *nomen*, 1, 93. 6, 218. 9, 5
ſervorum 3, 167. 6, 331. 9, 68. 10, 234. 12, 116. 14, 16 126 306
ſervos 3, 141. 6, 510. 11, 189
ſervulus 3, 253. 14, 67
ſervum 8, 179
ſervus 6, 218. 221. 8, 256. 9, 45. 10, 42
ſeſtertia 1, 92. 2, 117. 4, 16 29. 7, 186. 9, 41. 13, 71
ſetæ 2, 11
Setini 5, 34
Setinum 10, 27
ſeveri 2, 131
ſeveros 11, 91
ſeverum 10, 110
ſex 3, 203. 4, 15. 7, 166
ſexageſimus 11, 197
ſexaginta 13, 17
ſexcentis 7, 178
ſexta 1, 64. 7. 150
ſextam 11, 206
ſextarius 6, 426
Sexte 2, 21
Sextus 6, 191
ſexu 2, 48. 6, 252
ſexum 6, 647
ſexus 6, 134 340. 11, 167
ſi qua 2, 157. 7, 22
ſi quando 3, 173. 5, 40. 8, 80. 12, 23
ſi quid 4, 53. 5, 126. 6, 349. 8, 36
ſiquidem 6, 620
ſi quis 7, 238. 8, 111
ſi quod 8, 110
Sibyllæ 3, 3. 8, 126
Sicambris 4, 147
ſicca 10, 113. 15, 122
ſiccabis 5, 47
ſiccæ 8, 55. 9, 12
ſiccandum 3, 32
ſiccat 5, 101
ſiccato 13, 84
ſiccatum 11, 75
ſiccentur 15, 27
ſicci 11, 82
ſiccis 13, 12
ſicco 6, 147

ſiccum 1, 45
ſiccus 7, 119
Sicula 6, 485. 13, 50
Siculo 5, 100
Siculos 9, 150
Siculus 7, 236
Sicyone 3, 69
ſidera 7, 195. 8, 149. 9, 33. 11 63 13, 47
ſidere 12, 103. 16, 4
ſideribus 5, 22
ſidus 6, 568. 7, 200
ſigna 3, 216. 8, 12. 15, 157
ſignabat 9, 76
ſignabit 3, 82
ſignare 8, 142
ſignatæ 2, 119
ſignatum 14, 132
ſignator 1, 67
ſignatoribus 10, 336
ſignent 3, 271
Signinum *pyrum*, 11, 73
ſignis 16, 17
ſigniſque 8, 102. 14, 307
ſignorum 16, 55
ſignum 5, 165. 8, 110
Silanus 8, 27
ſilent 7, 169
ſilet 6, 237
ſilicem 3, 272. 6, 349
ſiligine 5, 70
ſiliginis 6, 471
ſiliquas 11, 58
ſilva 3, 16. 9, 13
Silvano 6, 446
Silvanum 7, 58
ſilvarum 1, 135
ſilvas 15, 152
ſilveſtrem 6, 5
ſiluit 3, 304
ſiluro 14, 132
ſiluros 4, 33
ſimia 8, 214. 10, 195. 13, 156
ſimilem 2, 6. 8, 271. 14, 51
ſimilemque 3, 177
ſimiles 2, 33. 15, 131
ſimili 13, 135
ſimilis 5, 132. 6, 7 652. 8, 270. 12, 29. 15, 160
ſimiliſq; 11, 192. 12, 10
ſimillima 6, 164
ſimillimus 8, 53
ſimplex 6, 233 326
ſimplexne 1, 92
ſimplicibus 3, 192
ſimplicitas 1, 153. 2, 18. 6, 205. 13, 35
ſimul 5, 142
ſimulabitur 6, 325
ſimulacra 11, 104. 12, 88
ſimulant 2, 3
ſimulat 6, 270
ſimultas 15, 33
ſimus 5, 18
ſinciput 13, 85
ſinebant 6, 287
ſiniſtra 14, 1
ſiniſtri 6, 255
ſiniſtro 2, 87. 10, 129
ſinu 6, 606
ſinus 1, 88 150. 4, 41. 7, 112. 9, 33
ſinûs, *genit.* 12, 81
ſiparia 8, 186
ſiphonibus 6, 309
Sirena 14, 19
ſiris 2, 9. 8, 81 269. 11, 33 60 110
ſiſtro 13, 93
ſitiens 6, 425
ſitiente 1, 70. 12, 45
ſities 5, 60
ſitis 10, 140. 14, 318
ſive 2, 118. 10, 211 322 *bis*, 11, 28
ſocialibus 5, 31
ſociis 8 99 108
ſocio 10, 254
ſociorum 8, 89 136
ſocios 10, 222
Socratici 14, 320
Socraticos 2, 10
ſocru 10, 230
ſodales 11, 140
ſodes 6, 279
ſol 3, 316. 15, 44
ſola 3, 201. 6, 68. 8, 20. 10, 172. 13, 208
ſolâ, *abl.* 10, 218
ſolaque 4, 3
ſolam 14, 107
ſolatia 13, 120 179
ſolatur 6, 383
ſole 2, 133. 12, 70
ſolea 6, 611
ſoleat 7, 54
ſolebant 12, 107
ſolebas 9, 25
ſolebat 4, 32. 5, 44 109. 8, 245. 10, 33, 11, 115
ſolem 7, 183. 11, 203. 13, 210
ſolemne 11, 192
ſolemnibus 10, 259
ſolent 14, 266
ſoleo 9, 138
ſolers 9, 65
ſolet 3, 286. 6, 414. 7, 131. 8. 48. 11, 10 185. 13, 103
ſoli, *adject.* 9, 93. 12, 124. 15, 143
ſolibus 4, 43
ſolida 11, 205
ſolidæ 5, 68
ſolidam 15, 13
ſolidum 10, 176
ſolis, *ſubſt.* 13, 178
ſolis, *adject.* 2, 89. 11, 108. 16, 51
ſoliti 2, 92. 14, 100
ſolito 11, 88
ſolitoque 6, 486
ſolitum 8, 142. 15, 127
ſolitus 5, 106. 10, 180. 13, 153. 14, 129
ſollicitas 7, 42
ſollicitemus 16, 28
ſollicitent 9, 37
ſollicitus 5, 20. 13, 67
ſolo 2, 58. 5, 150. 6, 509. 7, 63. 11, 11
ſolœciſmum 6, 455
Solonis 10, 274
ſolos 14, 104. 15, 37
ſolſtitia 4, 93
ſolvat 8, 50
ſolvere 7, 157
ſolveret 2, 33
ſolvet 8, 154
ſolvite 14, 192
ſolvitur 6, 73
ſolum, *ſubſt.* 11, 49
ſolum, *adject.* 3, 6. 5, 4, 132. 11, 7 114. 10, 189
ſolus 3, 122. 7, 2. 8, 250. 11, 52. 14, 159 15, 26
ſolutâ 13. 116
ſolutum 9, 79
ſolvunt 14, 199
Solymarum 6, 543
ſomni 6, 415 417
ſomnique 6, 288
ſomnia 6, 546
ſomnis 13, 221
ſomno 3, 56
ſomnoque 6, 423
ſomnos 15, 154
ſomnum 3, 234 238 242 282. 5, 19. 14, 272
ſonabat 1, 25. 10, 226
ſonant 6, 68. 7, 108
ſonantem 6, 92
ſonare 15, 51
ſonat 3, 91 262. 6, 516. 11, 141
ſonoram 13, 167
ſonuit 6, 559
ſonus 9, 78
ſophiſtæ 7, 157
Sophocleo 6, 635
ſoporem 13, 217
Soræ 3, 223
ſorbeat 6, 305
ſorbere 14, 255
ſordes 1, 140. 5, 11 14, 124
ſordidula 3, 149
ſorori 6, 111 157
ſororibus 5, 152. 10, 242
ſororis 6, 85. 14, 284
ſororem 6, 565
ſorores 6, 20
ſortes 6, 582
ſorteſque 1, 82
ſortis 12, 15
ſortita eſt 6, 504
ſortiti 14, 96. 15, 114
ſortitus 8, 179, 13, 49
ſoſpes 13, 178
Soſtratus 10, 178
ſpado 1, 29. 6, 375. 14, 91
ſpargat 6, 527
ſpargatque 7, 180
ſpargenduſque 12, 8
ſpargere 9, 84
Spartana 8, 101
Spartani 8, 218
Spartano 13, 199
ſpatia 10, 275
ſpatioſum 4, 132
ſpatium 3, 269. 4, 39. 6, 504 581 10, 188 358
ſpecie 10, 308. 14, 109
ſpectabile 8, 110
ſpectacula 6, 61. 8, 205. 11, 191
ſpectanda 7, 22
ſpectandaque 11, 35
ſpectandus 10, 67
ſpectant 6, 681
ſpectantia 15, 147
ſpectantibus 2, 147
ſpectare 1, 56
ſpectas 14, 258
ſpectat 8, 190
ſpectent 11, 199 301

INDEX.

ſpectentur 13, 172
ſpectes 5, 121
ſpectet 6, 351
ſpecularibus 4, 21
ſpeculum 2, 99 103
ſpelunca 6, 3
ſpeluncas 3, 17
ſpeluncis 6, 59
ſpem 6, 330
ſperantibus 4, 57
ſperare 1, 58. 6, 106 387. 10, 207. 13, 234. 14, 6
ſperat 3, 266. 12, 120
ſpernant 14, 34
ſpes 1, 134. 5, 156. 7, 130. 9, 125 134 147. 12, 70. 14, 278
ſpicula 13, 79
ſpina 8, 208
ſpirant 2, 41. 7, 111
ſpirante 9, 67
ſpiranteſque 7, 208
ſpirat 6, 462
ſpolia 8, 107
ſpoliare 14, 237
ſpoliatis 8, 124
ſpoliator 1, 46
ſpoliet 3, 302
ſpoliis 6, 209 231
ſpolium 2, 100 106
ſpondere 13, 232
ſpondet 6, 547. 7, 134
ſponſæ 1, 78
ſponſalia 6, 25
ſponſio 11, 200
ſponſus 3, 111
ſponte 14 107
ſportula 1, 95 118 128. 3, 249. 10, 46. 13, 33
ſpreti 6, 225
ſpumant 6, 302
ſpumanti 9, 35
ſpumantibus 13,
ſpurcos 6 60
ſquallentes 8, 17
ſquallida 9, 15
ſqualidus 11, 80
ſqualloremque 15, 135
ſquamæ 4, 25
ſquilla 5, 81
ſtabant 7, 226
ſtabat 8, 100. 11, 118
ſtagna 12, 81
ſtamine 2, 55. 10, 252. 14, 249
ſtaminis 12, 65
ſtans 7, 152. 11, 170
ſtante 5, 65
ſtantem 1, 76
ſtantes 1, 156. 6, 290. 8, 3
ſtantibus 7, 10. 9, 131
ſtantis 3, 237
ſtare 8, 138
ſtatique 3, 290
ſtat 3, 290. 6, 604. 7, 125
ſtatione 6, 273
ſtationes 11, 4
Statius 7, 83
ſtatua 7, 128
ſtatuæ 10, 58
ſtatuamque 8, 143. 13, 119
ſtemmata 8, 1
ſtemmate 8, 40
Stentora 13, 112
ſtercore 11, 64
ſteriles 2, 140. 6, 595
ſterili 7, 49. 12, 97
ſterilis 5, 140. 10, 145
ſteriliſque 7, 203
ſternerent 6, 5
ſternitur 10, 335
ſternuntur 16, 45
ſtertere 1, 57
ſteterat 1, 239
ſtetit 7, 149. 6, 389. 15, 91
Sthenobœa 10, 327
ſtigmate 10, 183
ſtillantis 6, 109
ſtillaret 5, 79
ſtillavit 3, 122
ſtimulante 14, 84
ſtimulat 7, 20
ſtimulas 14, 329
ſtimulos 10 329
ſtipulare 7, 165
ſtlataria 7, 134
Stoïca 13, 121
Stoïcidæ 2, 65
Stoïcus 3, 116. 15, 109
ſtomacho 3, 234. 6, 100. 11, 129
ſtomachum 4, 67
ſtomachus 5, 49
ſtragemque 8, 251
ſtrangulat 10, 13
ſtrata 9, 52
Stratocles 3, 99
ſtratum 10, 175
ſtratus 8, 78
ſtrepitu 2, 52. 7, 137. 14, 19
ſtrictiſque 6, 400
ſtricto 1, 165. 5, 159
ſtridebat 4, 58
ſtridentem 14, 280
ſtridere 5, 160
ſtridore 14, 23
ſtridunt 10, 61
ſtrigilibus 3, 263
ſtringit 8, 148
ſtructor 11, 136
ſtructorem 5, 120
ſtrumoſum 10, 309
ſtudiis 7, 17
ſtudiorum 7, 1
ſtulta 1, 17, 6, 43
ſtultum 14, 235
ſtupeas 6, 87
ſtupet 13, 16
ſtupidi 8, 197
ſtupuit 4, 119. 13, 164
Stygio 2, 150
ſuadendum 10, 330
ſuaderet 13, 203
ſuades 9, 125
ſuadet 14, 23
ſuaſi 14, 225
ſubducere 11, 142
ſubductis 8, 77
ſubduximus 1, 15
ſubeant 6, 143. 14, 202
ſubeantur 16, 2
ſuberant 4, 60
ſubeunt 6, 591. 7, 34. 11, 33
ſubeunte 3, 28
ſubeuntem 6, 651
ſubjecta 10, 56
ſubit 2, 50. 6, 418. 14, 221
ſubitæ 1, 144
ſubitas 13, 167
ſubiti 3, 273. 6, 519
ſubito 3, 169
ſubitum 6, 65
ſubitura 4, 10
ſubitus 3, 305
ſubituſque 4, 133. 12, 19
ſublata 5, 83
ſubliget 6, 70
ſublimem 10, 37
ſublimia 7, 28
ſublimibus 3, 269
ſublimior 11, 24
ſublimis 11, 123. 12, 72
ſublimius 8, 232
ſubmitteret 12, 54
ſubnectere 3, 315
ſubrepti 9, 116
ſubridens 2, 38
ſubſellia 7, 45 86. 16, 14 44
ſubſidant 6, 197
ſubſidere 6, 410
ſubſidiis 15, 73
ſubſiſtere 14, 231
ſubſtitit 3, 11
ſubſtringit 6, 432
ſubterranea 2, 149
ſubtexit 7, 192
ſubtrahitur 6, 649
ſubvexit 5, 89
Suburra 10, 156. 11, 51 141
Suburræ 3, 5. 5, 105
ſuccenſus 7, 40
ſucci 11, 76
ſuccida 5, 24
ſuccina 6, 572. 9, 50
ſuccincta 8, 162
ſuccinctus 4, 24
ſuccingere 6, 445
ſuccurrere 6, 442
ſudans 4, 103. 10, 41
ſudant 1, 157. 6, 258
ſudantibus 1, 28
ſudare 6, 419
ſudat 3, 103
ſudavit 2, 126
ſudes 4, 128
ſudibus 6, 247
ſudoribus 13, 220
ſuetus 10, 232
ſuffecerat 14, 298
ſuffecerit 10 32
ſuffecit 14, 319
ſufferre 1, 29
ſufficeret 15, 80
ſufficiat 14, 317
ſufficient 7, 187. 9, 146. 14, 300 329
ſufficit 3, 155. 5, 70. 6, 52. 9, 66. 10, 40 168. 13, 160 183. 14, 141 172. 15, 169
ſufficiunt 3, 179. 8, 257. 11, 6
ſufflamine 8, 148. 16, 50
ſuffragia 8, 211. 10, 77
ſui 3, 194. 10, 192
ſuillam 14, 98
ſuis 11, 82. 14, 307
ſulcis 14, 241
ſulco 14, 170
ſulcos 7, 48
ſulcum 1, 157
ſulfura 2, 158. 5, 43
ſulfure 13, 145
Sulmonenſi 6, 185
ſum 6, 283
ſumis 2, 66. 3, 56

ſume 14, 326
ſumen 12, 73
ſumendas 12, 61
ſumente 6, 633
ſumere 3, 105. 6, 118, 9, 97. 10, 99
ſumeret 13, 39
ſumes 10, 26
ſumet 2, 70. 8, 152
ſumine 11, 138
ſumit 2, 124. 3, 67 172. 9, 19. 11, 23
ſumitque 5, 128
ſumito 8, 134
ſumitur 3, 181. 5, 97. 6, 263 577
ſumma 5, 218. 6, 368, 7, 155. 8, 249
ſummâ, *abl.* 14, 87, 15, 85
ſumma, *ſubſt.* 14, 218
ſummam, *ſubſt.* 3, 79. 11, 17. 13, 74. 14, 323
ſummam, *adject.* 13, 132
ſummi 1, 5 38. 2, 104 105. 6, 544. 10, 268
ſummique 6, 178
ſummis 3, 179. 6, 348 645. 8, 112. 31, 36
ſummiſſa 1, 36
ſummittat 6, 333
ſummitte 6, 206
ſummo 1, 14. 4, 46. 10, 36 147
ſummos 10, 49
ſummoveant 1, 37
ſummoveor 3, 124
ſummovet 14, 186
ſummula 7, 174
ſummum 6, 422. 8, 83. 14, 289
ſummumque 6, 531
ſummus 1, 117. 6, 99. 10, 110. 15, 35
ſumpſerit 6, 265
ſumpſit 3, 80
ſumptam 4, 30
ſumptis 14, 76
ſumpto 6, 129
ſumptos 16, 40
ſumptu 7, 77
ſumptus 7, 186
ſumunt 2, 84. 6, 284
ſupellex 3, 14. 11, 99
ſuperaverat 12, 68
ſuperbi 6, 523
ſuperbis 5, 66
ſuperbo 6, 179
ſuperbum 8, 71. 11, 129
ſuperbus 12, 125. 14, 282
ſupercilio 2, 15. 5, 62
ſupercilium 2, 93. 6, 168
ſupereſt 1, 35. 3, 27 259 5, 73. 6, 374. 9, 134. 11, 48. 13, 109 237
ſuperos 6, 19. 13, 75
ſuperſint 8, 184
ſuperſit 11, 205
ſuperſunt 8, 124
ſupervacua 10, 54
ſupervacuam 2, 116
ſupervacui 13, 137. 16, 41
ſupina 8, 201
ſupino 1, 66
ſupinum 14, 190
ſupinus 3, 280
ſupplicia 15, 130
ſupplicio 8, 213
ſupplicium 6, 219
ſuppoſitos 6, 601
ſuppoſitumque 10, 176
ſuppoſitus 1, 98
ſuræ 16, 14
ſurda 7, 71
ſurdo 9, 150. 13, 194
ſurdum 13, 149
ſurgat 3, 154. 7, 183
ſurgebant 4, 70
ſurgere 15, 123
ſurgis 7, 115
ſurgit 6, 528. 7, 100. 10, 43. 11, 127. 12, 23
ſurgitur 4, 144
ſurrepta 5, 152
ſurrexerit 14, 243
ſuſpecta 10, 208. 12, 93
ſuſpectis 11, 186
ſuſpectumque 9, 57
ſuſpectus 3, 222
ſuſpende 8, 230. 9, 85
ſuſpendit 6, 436
ſuſpicit 13, 123
ſuſpirat 11, 152
ſuſtinet 3, 93. 4, 40. 11, 122. 14, 121
ſuſtinuit 6, 105. 15, 83
ſuſurro 4, 110
ſutor 3, 294
ſutotis 5, 46
Sybaris 6, 295
Syrenes 11, 124
Syllæ 1, 16. 2, 28
ſympuvium 6, 342
Syphacem 6, 169
Syriæque 8, 169
Syriumque 11, 73
ſyrma 8, 229
ſyrmata 15, 30
Syrophœnix 8, 159 160
Syrorum 6, 350
Syrus 3, 62

T

TAbella 6, 557
tabellâ, *abl.* 10, 157. 12, 27
tabellæ 7, 23. 9, 36
tabellas 6, 276. 8, 142
tabellis 6, 199 232. 12, 100. 13, 136
taberna 13, 45
tabernæ 1, 105. 2, 42, 3, 304
Tabraca 10, 194
tabula 8, 6. 9, 41. 14, 989
tabulæ 1, 90. 2, 119
tabulam 2, 28
tabulas 2, 58. 6, 600. 9, 75. 12, 123. 14, 55
tabulata 3, 199, 10, 166
tabulis 1, 68. 4, 19. 8, 102
tace 2 61. 8, 97
taceant 9, 103 115
tacendæ 4. 105
tacendi 2, 14
tacendis 3, 50
taceo 13, 127
taces 9, 26
tacetis 5, 159
tacita 1, 167
tacito 11, 185
tacitum 13, 209
tacitus 9, 94
tacituſque 3, 297
tæda 12, 59
tædæ, *abl.* 1, 155. 2, 91
tædia 7, 34. 11, 207. 16, 44
tædia, *nom. prop.* 2, 49
tædis 2, 158
Tagi 3, 55
Tagus 14, 299
tale 4, 22. 15, 14 115
talem 2, 69. 4, 46. 8, 179
talenta 14, 274
tales 8, 202. 10, 193. 11, 59 180
tali 5, 173
talia 2, 19 91. 12, 23. 14, 150 225
talibus 11, 42. 14, 210. 15, 93
talis 2, 156. 11, 207. 12, 103. 13, 47, 14, 166
talo 7, 16
Tanaquil 6, 565
tangat 14, 44
tangens 14, 219
tangunt 13, 89
tanta 6, 439 500. 10, 306. 15, 120
tantâ, *ablat.* 7, 84
tantaque 7, 85
tanti 3, 54. 4, 26. 6, 136 177 625. 10, 97 165 343. 13, 96. 14, 290
tantine 5, 9
tantis 6, 160. 12, 114. 14, 303
tanto 4, 18. 8, 140. 11, 140. 14, 27 264 15, 89
tantum 2, 127. 3, 144. 5, 155. 6, 372. 8, 240 11, 40 80. 14, 159 233
tantundem 3, 298. 10, 91
tarda 10, 186
tardas 14, 248
tarde 6, 476
tardos 4 44
tardumque 15, 82
tardus 4, 107
Tarentum 6, 296
Tarpeiaque 13, 78
Tarpeio 12, 6
Tarpeium 6, 47
Tatio 14, 160
Taurea 6, 491
Taurica 15, 116
tauro 8, 82

INDEX.

Taurominitanæ 5, 93
taurus 12, 81
tecta 6, 288. 8, 77
tectis 3, 269
tecto 7, 105
tectoque 3, 211
tectoria 6, 466
tecturum 3, 8
tectum 6, 303. 15, 154
tegant 9, 105
teges, *verb.* 9, 101
tegete 9, 140
tegetem 6, 117
tegetis, *nom.* 5, 8, 7, 221
tegi 14, 186
tegit 11, 158
tegitur 1, 171. 5. 154
tegmen 6, 256
tegula 3, 201
tegunt 16, 48
tela, *nom.* 10, 164. 13, 232. 15, 65
tela, *abl. fœm.* 14, 61
Telamonem 14, 214
Telephus 1, 5
Teleſine 7, 25
teli 15, 53
tellure 3, 89
telorum 13, 83
temeraria 6, 102
temerarius 5, 129. 14, 275
temerum 15, 25
temone 4, 126. 10, 135
tempero 3, 287
tempeſtas 12, 24. 13, 228
tempeſtate 4, 140. 6, 26. 7, 2 164. 12, 61. 14, 302
tempeſtatibus 15, 20
templa 15, 42
templi 13, 147
templis 8, 141. 10, 23. 12, 7. 13, 37
templiſque 8, 233
templo 1, 113. 9, 24. 13, 205
templorum 11, 111
templum 13, 219
tempora 2, 38. 3, 124. 4, 151. 6, 570. 8, 145. 10, 254. 11, 118. 12, 62. 14, 130 157
tempore 5, 53 102. 4, 115 135. 5, 22. 9, 16. 10, 263. 11, 144 152. 13, 211. 15, 38 68
temporibus 4, 80. 6, 644. 10 15. 13, 29
temporis 7, 99. 9, 125
tempus 2, 115. 8, 150. 16, 49
tenax 8, 25
tende 6, 52
tendit 10, 154
tenditur 6, 425
teneam 5, 58. 13, 94
teneat 1, 23 31
tenebat 1, 61. 6, 657
tenebit 14, 297
tenebræ 12, 18
tenebras 3. 225
tenent 6, 70
tenentis 3, 89. 14, 63
tenentur 3, 306
tener 1, 22. 5, 70. 6, 382. 9, 46
teneræ 2, 86
teneri, *verb.* 6, 409. 15, 158
teneris, *nom.* 1, 39. 14, 215
teneros 7, 237
tenerum 6, 547. 8, 16
tenet 2, 99. 5, 31 39. 6, 382 453. 7, 50 51. 10, 41 154. 16, 54
tenſo 14, 281
tenſum 7, 117
tenta, *verb.* 7, 175
tentare 10, 305
tentarent 7, 54
tentaveris 5, 126
tentes 3, 297
Tentyra 15 35 76
tenue 9, 31. 10, 269
tenuem 7, 207
tenues 3, 163 227. 8, 120. 15, 101
tenui, *nom.* 2, 55. 3, 97 193. 4, 110 132 6, 258 540 658. 7, 145. 9, 138. 15, 21
tenuique 7, 148 80
tenuis 14, 7
tenus 6, 445
tepenti 10, 149
ter 6, 522 650. 11, 86. 14, 28
Terea 7, 12
terga 4, 128. 11, 82. 13, 16. 15, 75
tergeat 14, 62
tergens 13, 44
tergo 1, 6
terit 9, 4
Terpſichoren 7, 35
terra 15, 70
terrâ, *ablat.* 15, 122 139
terraque 14, 222
terræ 7, 103. 14, 7
terræque 8, 257
terram 2, 130. 4, 10. 6, 428. 7, 207. 11, 164. 15, 92 147
terras 4, 83. 6, 410. 13, 226
terretur 14, 285
terribiles 15, 124
terris 2, 25. 6, 2 164. 8, 37. 10, 1 279. 13, 126. 15, 86
terrore 10, 357
tertia 2, 60. 3, 199. 5, 17. 14, 326
tertius 2, 40 13, 73
teſſellæ 12, 132
teſſera 7, 174
teſta 3, 270. 4, 131
teſtâ, *abl.* 6, 513. 14, 311
teſtæ 5, 35. 15, 128.
teſtamenta 1, 37
teſtamento 12, 121
teſtamentum 6, 548
teſtandi 6, 215. 16, 51
teſtantur 12, 27
teſtarum 11, 170
teſte 6, 135 310. 10, 70. 15, 26
teſtem 2, 76. 3, 137. 13, 198. 16, 29 32
teſtes 1, 149. 13. 75
teſti 5, 5
teſticuli 6, 338
teſticulorum 12, 36
teſticulos 6, 371. 11, 157
teſtis 6, 219. 8, 80. 9, 77. 14, 218
teſtudine 6, 380. 14, 308
teſtudineo 6, 80
teſtudo 11, 94
teterrima 7, 417
tetigit 2, 128. 7, 109
tetrum 10, 191
tetrumque 3, 265
Teucrorum 8, 56
Teutonico 10, 282
texit 6, 44. 8, 43
textoris 9, 30
Thaida 8, 93
Thaletis 13, 184
theatra 14, 256
theatri 10, 128 213
theatro 3, 173. 6, 68
theatrum 11, 4
Thebaidos 7, 83
Thebarum 13. 27
Thebas 7, 12. 14, 240
Thebe 15, 6
Themiſon 10, 221
Theodori 7, 177
thermæ 11, 4
thermarum 1, 168
thermas 7, 233
Therſitæ 8. 271
Therſites 1, 269. 11, 31
Theſeide 1, 2
Theſſala 9, 609
Theſſaliæ 8, 242
thoraca 5, 143
thoris 1, 136
thoro 3, 82. 13, 218. 15, 43
thorum 6, 5
Thraces 6, 402
Thracum 13, 167
Thraſea 5, 36
Thraſylli 6, 575
Thrax 3, 79
Thule 15, 112
thura 12, 90
thure 9, 137
Thyeſtæ 8, 228
Thymele 1, 36. 6, 56 *bis.*
Thymeles 8, 197
Thyrſumque 6, 70
thyrſumve 7, 60
tiara 6, 515. 10, 267
Tiberi 6, 522. 7, 121
Tiberim 3, 62. 14, 202
Tiberinum 8, 265
Tiberinus 5, 104
tibia 6, 313
tibicina 2, 90
tibicine 3, 63 193. 15, 49
Tiburis 3, 192. 14, 87
Tiburtino 11, 65
Tigellinum 1, 155
tigillo 7, 46
tignum 3, 246
tigride 6, 269. 15, 163
tigris 8, 36. 15, 163
time 10, 26
timeam 1, 103
timearis 3, 57

timeas

timeas 3, 310
timeat 6, 51
timebis 5, 172. 10, 20
timemus 10, 4
timendas 2, 31
timendus 4, 153
timent 6, 95
timeo 10, 84
timeret 6, 17. 11, 92
timeri 3, 113
timet 1, 35. 3, 190. 15, 119
timetur 3, 227
timidum 6 523
timidus 6, 632
timor 1, 85
timuit 3, 190
tinea 7, 25
tintigine 6, 128
tintinnabula 6, 440
Tireſiam 13, 249.
tironem 16, 3
tirunculus 11, 143
Tirinthius 1, 61
Tiſiphone 6, 29
Titan 14, 35
Titanida 9, 132
Titio 4, 13
titubantibus 15, 48
tituli 8, 241
titulique 10, 143
titulis 5, 110. 8, 691
titulo 6, 229. 11, 86
titulos 1, 130. 14, 29
titulum 6, 123
titulumque 5, 34
toga 1, 119. 3, 149. 8, 240
togâ *ablat.* 10, 8
togæ 9, 29. 10, 39
togam 2, 70. 3, 172 11, 204
togatas, *id eſt*, Comœdias 1, 3
togata 8, 49
togatæ 1, 96
togati 7, 142
togatu 2, 127. 16, 8
tolerabile 6, 613. 7, 69
toleranda 6, 183
tolerant 6, 592
tollas 9, 122. 10, 142
tollatur 6, 363
tolle 6, 169
tollendus 14, 268
tollentibus 1, 81
tollere 6, 38
tollet 14, 247
tolli 2, 161
tollis 9, 84
tollit 6, 320
tollito 9, 105
tollunt 13, 147
tolluntur 6, 154
tomacula 10, 355
tonantem 13, 153
tonat 13, 224. 14, 295
tondente 1, 25. 10, 226
Tongilli 7, 130
tonitrua 5, 117
tonſi 11, 149
tonſore 6, 26
tonſoris 6, 372
tophum 3, 20
tormenta 9, 18. 14, 135
tormentis 1, 208
tormentum 2, 117
torpente 10, 203
torpentis 4, 43
torqueat 1, 9. 3, 27, 6, 449
torquentem 13, 165
torquere 5, 155. 15, 64
torques *verb.* 5, 26
torquet 6, 623. 14, 251
torquetis 2, 56
torquibus 16, 60
torrens 6, 318. 10, 9. 13, 70
torrente 5, 105
torrentem 4, 90. 10, 128
torrentior 3, 74
torret 9, 17
tortuque 11, 70
tortore 13, 195. 14, 21
tortoribus 6, 479
torva 10, 271
torvâ *ablat.* 6, 642
torviſque 4, 147
torvum 2, 36
torvumque 8, 155
torvus 13, 50
tota 3, 10. 4, 150, 5, 21. 6, 150 380. 9, 76. 10, 18 237. 12, 100. 13, 173. 14, 148. 15, 8. 16, 20
totâ, *abl.* 6, 170. 8, 19 206. 9, 13, 11, 141. 13, 61 206. 14, 61
totam 6, 397 615. 11 183 195. 14, 94
totas 10, 7, 64, 230
totidem 1, 94. 7, 225. 13, 26. 14, 13
toties 1, 2. 2, 37. 6, 44 94. 7, 166 214. 9, 1. 10, 187 250. 16, 44
totis 6, 61. 8, 255. 10, 113
totius 8, 115. 16, 43
toto 2, 85. 4, 54. 6, 327 401. 7, 97. 8, 86. 10, 24 63 288. 11, 66. 13, 218, 14, 154 15, 5551
totos 1, 140 150. 6, 478. 10, 323
totum 3, 209. 6, 424 520 524. 12, 128 13, 153. 14, 313. 15, 80
totus 2, 79. 7, 226. 15, 110
trabeæ 10, 35
trabeam 8, 259
trabibus 14, 276 296
tractanda 4, 80
tractandum 11, 28
tractare 6, 102. 14, 254
tractas 9, 53
tractato 6, 549
tractemus 16, 7
tradat 6, 238
tradentur 5, 116
tradiderit 10, 299
tradidit 14, 102
tradit 8, 72
traditur 2, 129
traducebat 11, 31
traducimur 2, 159
traducit 7, 16. 8, 17
tradunt 15, 117
traduntque 14, 3
traduntur 6, 369
tragœdo 6, 74
tragœdum 6, 395
tragicæ 12, 120
tragicis 6, 642
tragico 2, 29
tragicos 15, 31
trahat 10, 88
trahere 13, 108. 15, 151
traheretur 12, 11
trahit 11, 23. 14, 37 325
trahitis 2, 54
trahitur 10, 99
trahunt 8, 66
tranquillæ 10, 364
tranſacta 6, 482
tranſeu 6, 601. 10, 273
transfert 3, 198. 5, 43
tranſi 3, 114. 7, 190
tranſierit 14, 11
tranſiliet 14, 279
tranſilit 10, 152
tranſire 2, 151
tranſitus 3, 236
tranſlatus 3, 169
Trallibus 3, 70
Traſymachi 7, 204
traxerat 4, 146
traximus 15, 146
Trebio 5, 135
Trebium *ibid.*
Trebius 5, 19
trechedipna 3, 67
tremebunda 6, 524
tremens 6, 542
trementes 2, 94. 7, 241
trementia 10, 198
tremere 5, 11
tremerent 11, 90
tremuli 6, 615
tremulis 6, 96
tremulo 11, 164
tremulumque 6, 621
tremulus 10, 267. 16, 5
trepida 9, 130
trepidabis 10, 21
trepidabit 8, 152
trepidam 3, 139
trepidant 13, 223
trepidantem 8, 250
trepidantis 12, 15
trepidas 14, 64
trepidat 1, 97
trepidatur 3, 200
trepidi 2, 64. 14, 20
trepido 1, 36. 14, 19
trepideſque 10, 296
trepidum 13, 106
trepidumque 14, 24
tres 2, 28. 5, 141. 143. 9, 90. 12, 14, 169
tria 5, 127
tribuat 10, 301
tribui 9, 39
tribunal 8, 127
Tribuni 1, 109. 3, 7, 228
Tribunis 3, 313
Tribuno 1, 101. 2, 11, 7
Tribunos 7, 92
tribus, *abl.* 1, 158
tributa 8, 188

tridentem 8, 203. 13, 81
trientem 3, 267
Trifolinus 9, 56
triginta 12, 74
triplicem 9, 7
tripodes 7, 11
triremis 10, 135
triscurtia 8, 150
triste 6, 568. 13, 49. 14, 110
tristes 6, 69. 7, 2
tristibus 2, 9. 6, 388
tristis 1, 145. 2, 62. 3, 57. 6, 127. 9, 1. 10, 136. 11, 153
tritas 6, 572
tritoque 8, 65
tritus 13, 10
triviale 7, 55
trivio 6, 411
triumphalem 8, 144
triumphales 1, 129
triumphi 4, 125
triumpho 11, 192
triumphos 6, 168. 7, 201. 8, 107
Troja 10, 258
Trojanum 4, 61
Troica 8, 221
Trojugenæ 8, 181
Trojugenas 1, 100
Trojugenis 11, 95
trophæis 10, 133
truces 15, 125
trulla 3, 108
trunca 12, 79
truncis 10, 133
trunco 13, 179
truncoque 8, 53
trutina 6, 436
Trypheri 1 137
tuba 15, 52
tubâ, *ablat.* 6, 249. 14, 157
tubarum 10, 214
tubas 1, 169 6, 441
tubera 5, 116 119. 14, 7
tubicen 14, 243
Tuccia 6, 64
tuendis 8, 169
tueri 13, 301
tuetur 3, 201. 14, 302
tui 5, 175. 9, 91. 10, 310
tuis 8, 96 231
tulerim 6, 650
tulerit 2, 24. 6, 116
tulisset 5, 4. 10, 278
tulisti 9, 39
tulit 2, 36. 6, 131. 10, 267. 13, 105
Tulli 5, 57
Tullia 6, 306
Tullius 7, 199
tumentem 10, 309
tumes 3, 293. 8, 40
tumet 6, 461
tumidaque 14, 282
tumidæ 2, 13
tumidis 16, 11
tumidum 13, 162
tumultu 6, 419. 13, 130
tunc 6, 191 640 641
tundendum 6, 377
tunica 8, 235. 10, 38, 13, 122
tunicæ 3, 179 254. 8, 207
tunicam 1, 93. 14, 153
tunicas 6, 445 476 520
tunicati 2, 143
tunicis 14, 287
turba 4, 62. 5, 21. 6, 438. 10, 73. 13, 46 15, 46 81
turbâ, *ablat.* 3, 239. 6, 195 7, 131
turbamque 14, 167
turbæ 1, 96. 15, 61
turbat 13, 222
turbavit 6, 8. 14, 94
turget 14, 138
turgida 2, 141
turgidus 1, 143
Turni 12, 105
Turnus 15, 65
turpe 3, 168. 4, 13. 6, 187 389 456. 7, 5. 11, 175. 14, 48
turpem 6, 240
turpes 1, 78
turpi 6, 240 298
turpia 2, 9. 7, 239. 8, 182
turpibus 14, 41
turpis 2, 71 111. 6, 130. 11, 174
turpissimus 2, 83
turpiter 6, 97. 8, 165
turre 6, 290
turribus 15, 158
turrim 12, 110
turris 10, 106
turture 6, 39
Tusca 8, 180
Tuscâ, *ablat.* 6, 185
Tusco 6, 288. 10, 74. 11, 109
Tuscis 13, 62
Tuscum 1, 22
tuta 9, 139
tutæ 3, 306
tutela 14, 112
tuti 12, 81
tutor 8, 79. 10, 92
tutos 5, 91. 15, 154
tutum 3, 109
tutus 4, 93. 11. 146
Tydides 15, 66
tympana 3, 64. 6, 514. 8. 176
Tyndaris 6, 656
Tyranni 4, 86. 10, 113
Tyrannide 8, 223
tyrannis, *dat.* 8, 261
tyranno 10, 162
tyrannos 7, 151
tyrannus 10, 307
Tyrias 1, 27. 6, 245
Tyrio 7, 134. 12, 107
Tyriusque 10, 334
Tyrrhenamque 12, 76
Tyrrhenos 6, 92
Tyrrhenum 5, 96

V

Vacantem 8, 118
vacat 1, 21. 5, 8.
vacua 3, 96
vacuam 1, 124. 6, 122
vacui 15, 23 100
vacuis 3, 2, 8, 90. 10, 102
vacuisque 1, 136
vacuo 5, 17. 6, 68
vacuumque 14, 57
vacuus 10. 22
vadas 11, 205
vade 2, 131
vadimonia 3, 213 298
vadit 8, 168
vadum 2, 151
vænit 7, 174
Vagelli 16, 23
vaginæ 5, 44
vagitus 7, 196
vale 3, 318
valeant 15, 67
valeat 6, 610. 13, 120
valent 10, 145
valentius 12, 63
valet 6, 100. 8, 171. 10 238. 16, 4
valida 11, 5
valle 2, 133
vallem 3, 17
vallibus 7, 7
vallo 15, 120
vallum 16, 16
valvæ 4, 63
valvis 9, 98
vana 13, 137. 15, 42
vanæ 7, 203
vani 6, 637
vanissime 14, 211
vano 3, 159
vanus 8, 15
vapulo 2, 89
varia 13, 236
varicosus 6, 396
varie 3, 264
Varillus 2, 22
vas 7, 119
vasa 3, 251 271. 6, 355. 10, 101. 14, 62
vascula 9, 141. 10, 19
Vascones 15, 93
vatem 7, 53
vates 6, 435. 13, 199
vati 6, 583. 7, 93
vatibus 1, 18
Vaticano 6. 343
vatis 11, 114. 13, 79
vatum 7, 89
ubera 6, 9. 12, 8
uberibus 6, 272
uberior 1, 87
ubicunque 4, 55
ubique 1, 17. 3, 303. 8 104 238
Ucalegon 3, 199
uda 1, 68. 9, 4
udis 10, 321
udo 8, 242
udus 8, 159
vectari 6, 576
vectetur 4. 6
Vecti *vel* Vetti 7, 150
vectoris 12, 63
vehatur 1, 158
vehemens 9, 11. 11, 34 13, 196
vehementius 8, 37
veheris 5, 55
vehetur 3, 239
vehitur 4, 21. 6, 350
vehunt 3, 256
Veiento 3, 185. 4, 113 123. 6, 113
vela 6, 227. 9, 105. 15, 127
velamen 3, 178

INDEX.

velantes 14, 300
velare 6, 390
velari 6, 339
velaria 4, 122
velas 8, 145
velificatus 10, 174
velim 5, 107. 9, 1
velis, *nomen*, 1, 149. 10 339. 11, 30. 12 22
velit 13, 176
vellendas 11, 157
vellera 2, 55
vellere, *nomen*. 6, 288
velles 6, 281
vellet 6, 597, 10, 1[illegible]4 282
vellus 12, 4
velo 12, 69
velocis 13, 98
velocius 14, 31
velox 3, 73. 9, 126
Velox, *nomen prop.* 8, 187
veluti 11, 198
vena 7, 53
venabula 1, 23
venæque 9, 31
Venafrano 7, 86
venale 3. 33. 8, 62
venales 12, 102 14, 151
venali 8 162
venalibus 3, 187
venam 6, 46 13, 125
venantur 14, 82
venator 4, 101
venatricis 13, 80
vendant 8, 192
vendas 7, 10
vendat 5, 98. 7, 87
vendente 6, 257
vendenti 6, 590
vendentis 6, 379
vendere 4, 33. 8, 154 14 200
vendes 6, 211
vendet 14, 218
vendimus 10, 78
vendit 4, 27 *bis*. 6, 609 7, 10 135. 8, 128
vendunt 6, 546. 7, 136 8, 193
veneficia 6, 625
venena 7, 169. 14, 173
veneni 8, 17. 9, 100. 12 154
veneno 3, 123. 6. 630
venenum 6, 132
venerabile 13, 58. 15, 143
venerantur 15, 8
venerat 1, 111. 2, 166
Venere, *nomen*, 10, 362
Venerem 10, 209
Veneres 13, 34
Veneri 2, 31
Veneris, *nomen*, 4, 40 6, 137. 7, 25. 10, 290. 11, 165. 16. 5
veneris, *verb.* 13, 151
venerit 5, 145
Venero colore 3, 170
veniam, *nomen*, 2, 19 63. 5, 42. 6, 534 539. 11, 174. 15, 103
veniam, *verbum*, 3, 322
veniant 7, 156
venis 1, 98. 7, 29
veniat 1, 32. 16, 27
venient 13, 102
veniente 3, 255
venientibus 11, 113
venientis 14, 65
venies 11, 61
venio 1, 160. 3, 243. 5, 168, 6, 331. 7, 184 185. 8, 49. 10, 336. 11, 65. 14, 277
vens, *verbum*, 3, 292
veniſſe 6, 476. 10 216
veniſſet 4, 149. 10, 258
venir, *braſ.* à venio, 2, 157. 5, 83. 6, 147 424. 7, 110 8, 60, 10 18. 11, 160
venit, *præterit.* 4, 81 5, 99. 10, 71
venit, *à veneo*, *vide* vænit
veniunt 6, 138 463 11, 20
venter 4, 107, 5, 136
venti 1, 9
Ventidio 11, 22
Ventidius 7, 199
ventilat 1, 28. 3, 253
ventis 12, 34 57
vento 3, 83
ventorum 13, 225
ventoſa 14, 58
ventoſo 8, 43
ventre 5, 6. 6, 595. 12 60
ventrem 6, 124. 11, 40 14, 199
ventres 3. 167. 14, 126 149
ventri 15, 174
ventriculum 3, 97
ventris 15, 100
venturo 14, 59
ventus 12, 67
Venus 6, 299 569
Venuſina 1, 51
Venuſinam 6, 166
ver 5, 116. 7, 208. 9, 51
vera 2, 64 153. 4, 35. 10, 3. 14, 240. 16, 33
verâ, *abla.* 8, 188
veraque 15, 17
veræque 6, 250
veram 7, 112
veramque 13, 205
veras 7, 168
verba 4, 91. 6, 390. 455. 11, 8
verbera 8, 267
verberat 6, 480
verbere 13, 194. 15, 21
verberibus 10, 317
verbis 2, 19 110. 6, 405. 11, 170
verborum 6, 439. 7, 230
verboſa 10, 71
verbum 1, 161
vere, *nomen.* 4, 88
verebor 2, 21
verendum 14, 115
vergas 8, 136
veris, *adjectiv* 3. 18. 13, 134
verius 2, 15
verna, *ſubſtant.* 1, 26
vernam, *ſubſt.* 9, 10
vernula, 5, 105. 10, 117. 14, 169
vernum 11, 203
vernus 5, 78
vero, *nomen.* 4, 91
verò, *conjunct.* 13, 84
verpos 14, 104
verre, *verbum*, 14, 60
Verrem 4, 53
Verres 8, 106
Vetri 2, 26. 3, 53
verſamus 7, 49
verſare 8, 67
verſata 13, 218
verſetur 14, 206
verſibus 7, 153
verſo 3, 36
verſu 7, 86
verſum 1, 79
verſus, *nomen*, 6, 455 7, 38. 11, 180
vertere, *prater.* 11, 4[illegible]
verterit 7, 242
vertice 3, 252. 5, 17[illegible] 8, 247. 11, 16[illegible] 12, 81
vertigine 6, 303
vertitur 6, 99
vertunt 3, 30
verubus 15, 82
vervecis 3, 294
vervecum 10, 50
verum, *nomen.* 3, 17[illegible] 6, 142 324
verum, *coniunct.* 8, 12[illegible] 9, 70. 12, 97
veſcebantur 15, 105
veſci 15, 13
veſica 1, 39
veſicæ 6, 64
veſtam 4, 61
Veſtamque 6, 385
veſte 10, 245. 14, 11[illegible]
veſtem 2, 67. 6, 35[illegible] 12, 38. 13, 132
veſter 7, 98
veſtibulis 1, 132. 7, 126
veſtibus 12, 68
veſtigia 6, 14, 225. 13, 244. 14, 36 53 272
veſtinuſque 14, 181
veſtis 6, 481
veſtit 11, 155
veſtiti 3, 135
veſtitur 6, 515. 12, 100
vetat 10, 237 293
vetent 6, 74
vetera 3, 218
veterem 4, 52 137. 6, 307 13, 61
veteres 1, 132. 3, 11[illegible] 6, 334 345 518. 7, 120 170. 8, 19. 1[illegible] 299. 14, 189
veteri 5, 64. 6, 121
veteris 3, 1 195. 4, 105. 5, 35. 6, 1[illegible] 318. 9, 16. 13, 14[illegible] 214. 14, 37 184
veterum 5, 13
vetet 6, 627
vetitum 14, 185
veto 13, 128
Vetri, *vide* Vecti.
vetula 6, 193. 10, 19[illegible]
vetulæ 1, 39. 6, 24[illegible] 54, 208

INDEX.

ulo 13, 55. 16, 39
ulus 10, 268
us 1, 76. 3, 326. 6, 21. 159. 15, 6 33
ta 8, 34
sto 15, 151
stos 6, 161
ant 1, 100. 7, 64
antur 12, 43
are 1, 126. 6, 598 610. 13, 101 133
at 2, 63. 7, 131. 12, 9
æ 6, 289
asque 11, 187
rus 1, 2
illa 2, 101
illaque 8, 236
illum 10, 156
ir 3, 65
1, 32. 11, 123
m 14, 122
14, 103
or 10, 22
15, 53
rit 13, 4
unt 10, 285
s 6, 310. 13, 88
bus, *id est*, vicissim 2, 20
mus 2, 163
a 4, 7. 6, 508. 14, 43. 15, 76
arumque 6, 6
ia 14, 154
o 15, 154
orum 15, 35
us 6, 413
um 1 8. 6, 32
us 6, 151. 13, 185. 16, 37
2, 143. 4, 136. 14, 214
rum 2, 237
s 6, 78
a 10, 277
æque 10, 135
i 6, 650
ima 12, 113
is 8, 99. 11, 198. 12, 126
o 10 286
or 2, 73
ori 7, 243
ria 1, 115. 8, 59
i, 15, 47
oris 2, 162
rix 1, 10. 13, 20
s, 81
um 14, 273

victumque 6, 169 292. 7, 9
victuro 9, 58
victurus 6, 566
victus 9, 2. 10, 84
vicus 2, 8. 6, 655
videant 10, 87
videas 2, 76. 13, 170 182. 14, 42
videbat 2, 100
videbis 1, 91. 3, 177. 5, 25. 6, 502. 14, 245
videmus 4, 22. 13. 8
videndus 6, 600
videntur 11, 121
video 6, 394. 13, 118
videor 14, 322
viderer 11, 197
videret 13, 56. 15, 72
videri 6, 113 444 463
videris 5, 161. 9, 20. 13, 143
viderit 9, 36
viderunt 3, 314 6, 74. 11, 118
vides 3, 249. 8, 90. 11, 9. 12, 126. 13, 135
videt 6, 107. 8, 149, 10, 252 290. 13. 221
videtur 3, 95. 6, 160 175 200 504 579. 14, 142. 16, 58
vidi 7, 13. 16, 30
vidimus 3, 6
vidisse 14, 283
vidisset 10, 36
vidisti 7, 14
vidistis 7, 205
vidit 4, 92. 9, 104 214 246. 10, 265. 14, 311. 16, 30
vidua 6 140
viduæ 4, 4
viduam 6, 404
viduas 8, 78
vigeant 10, 240
vigila 14, 192
vigilando 3, 232
vigilanti 1, 57
vigilantibus 3, 129
vigilare 8, 162. 14, 305
vigilat 8, 236
vigilataque 7, 27
vigilem 14, 260
vigiles 3 275
vigili 13, 228
viginti 9, 140
vile 11 97
viles 13, 142
vilibus 5, 146
vilis 5. 4. 7, 174. 14, 269
villa 14, 141
villâ, *ablat.* 4, 112
villarum 14, 89
villas 1, 94. 7, 133. 10, 225. 14, 95 275
villica 11, 69
villicus 3, 195 228. 4, 77
vimine 3, 71
vim 5, 74
vina 5, 51. 11, 159. 13, 13
vincant 1, 110
vincebat 14, 91
vincens 14, 90
vincere 13, 112
vinceris 14, 213
vincitur 10, 159. 14, 145
vincla 13, 186
vinclis 3, 310
vincuntur 6, 437
vindex 10, 165
vindice 4, 152. 8, 222
vindicet 13, 226
vindicta 13, 180. 16, 22
vindictâ, *ablat.* 13, 191
vini 7, 236. 10, 203. 11, 161
vino 6, 385
vinoque 5. 49. 6, 314
vinosus 9, 113
vinum 5, 24. 7, 57 121
vinxerat 10, 182
violæ 12, 90
violare 15, 9
violarent 3, 20
violaræ 13, 6
violati 13, 219
violato 6, 536
violatus 11, 116
violaverit 15, 84
violentius 4, 86
vipera 6, 640
vir 2, 129. 6, 53 253
virentem 12, 85
vires 3, 180 6, 252
virga 3, 317. 8, 153
virgæ 7, 210
virgamque 11, 63
virgas 8, 23. 11, 66
Virgilio 7, 69
Virgilium 6, 434
virgine 6, 505
Virginia 10, 294
virginis 15, 139
Virginius 8, 221
virgo 3, 110. 8, 295. 9, 72. 14, 29
virguncula 13, 40
viri 6, 359 507 653. 9, 85. 13, 12
viribus 10, 10 209. 12, 42
viridem 5, 143. 9, 50
virides 6, 227 457. 7, 118. 14, 147
viridi 3, 19
viridis 11, 196
viris 6, 129 454
viro 1, 70. 2, 129. 4, 136. 6, 112. 223 269 388 574
virorum 6, 398. 15, 48
virus 2, 45. 6, 328. 10, 49 304
Virro 5, 39 43 128 149. 9, 35
Virronem 5, 156
Virroni 5, 99
Virronibus 5, 149
Virronis 5, 134
virtus 1, 115. 6, 322. 8, 20
virtute 2, 20. 4, 2. 15, 114
virtutem 10, 141 364
virtutibus 3, 164. 6, 167
virtutis 10, 141. 149 109
virum 6, 116. 13, 64
vis, *verbum*, 1, 74. 2, 69. 7, 165. 10, 346. 14, 253
vis, *nomen*, 5, 135 138. 6, 439. 10, 94
visa 6, 537. 14, 165. 15. 40
visæ 4, 114
visam 11, 152
visamque 6, 2
viscantur 6, 462
viscera 3, 44 72. 4, 111. 9, 43
visceribus 13, 15
visci 9, 14
visis 12, 74
visne 10 90
visuque 14. 14
visurus 6, 31

INDEX.

vita 10, 343
vita, *ablat.* 11, 57. 13, 22 180 235. 15, 108
vitæ 7, 172. 9, 21 27 127. 10, 188 247 275 358 364. 1 . 207. 12, 70. 13, 21. 14, 106 157
vitam 4, 91. 8, 84. 12, 50. 15, 161
vitanda eſt 8, 116
vitare 6, 571
vitari 3, 284
vitem 8, 247. 14, 193
vitia 2, 35. 13. 188
vitibus 9, 56. 11, 72
vitiis 4, 3. 6, 287
vitio 3, 121. 12, 51
vitioque 14, 69
vitiorum 1, 87. 14, 32 123
vitis 6, 374
vitium 1, 149. 3, 182. 6, 412. 8, 140. 14, 109 175
vitreo 2, 95
vitro 5, 84
vittas 6, 50 12, 118
vittata 4, 9
vituli 13, 117
vituliſque 3, 238
vitulum 2, 125
vitulus 12, 7
vivant 3, 29
vivaria 3, 308. 4, 51
vivas, *verb.* 8, 46
vivat 6, 56 57. 12, 128
vive 3, 228
vivebant 6, 12. 13, 38
vivebat 8, 103
vivendi 8, 84. 11, 11
vivendum eſt 3, 197. 9, 118
viventibus 10, 243
viventis 6, 56
vivere 2, 135. 5. 2. 7, 137. 14, 137
viveret 6, 18
vivimus 3, 182
vivit 6, 508. 8, 55
vivite 14, 179
vivitur 8, 9
vivo, *nomen*, 4, 10. 15, 69. 16, 52
vivunt 2, 3. 12, 51. 15, 62
vivus 2, 59
vix 3, 231. 4, 109. 5, 68. 6, 53 562. 9, 76. 10, 214. 13, 14 26 74. 14, 150 163 15, 55
vixerat 10, 272
vixerit 7, 235
vixit 6, 56
ulciſci 8, 222
ulciſcitur 6, 292
ulciſcuntur 9, 111
ulcus 6, 472
ulmea 11, 141
ulmos 8, 78
ulmoſque 6, 149
ulterior 4, 20. 7, 30
ulterius 1, 47. 9, 38. 15, 118
ultima 2, 34. 3, 140. 6, 127. 8, 44. 9, 81. 10, 275. 12, 55. 15, 95
ultimus 3, 201 209. 4, 31. 8, 260. 10, 342. 15, 60
ultio 13, 2 191. 16, 19
ultor 8, 216, 10, 163. 14, 261
ultrò 13, 108
Ulubris 10, 102
ululantque 6, 314
Ulyſſes 9, 65, 11, 31. 15, 14
umbellam 9, 50
umbone 2, 46
umbra 2, 157
umbrâ, *abl.* 4, 6. 6, 4. 7, 105 173. 14, 109
umbræ 13, 52
umbram 10, 21
umbrarum 8, 65
umbras 1 9. 10, 258
umbriferos 10, 194
umbris 7, 207
Umbritius 3, 21
umbroſæ 15, 76
uncia 11, 131
unciolam 1, 40
unco 10, 66
unctamque 8, 113
unctis 3, 262
uncum 13, 245
unda 3, 244
undâ, *ablat.* 14, 289
undas 3, 19
undis 12, 31
undique 3, 247. 5, 81. 8, 196. 9, 131
unguem 10, 53
unguenta 6, 302. 9, 128. 11, 122. 14, 204. 15, 50
ungues 7, 232
ungueſque 5, 42
unguibus 8, 130. 13, 170
ungula 7, 181
unica 8, 20 10, 364
unicus 8, 111. 9, 64
vocale 7, 19
vocalis 13. 32
vocamus 8, 32
vocandus 4, 1
vocant 3, 316
vocantem 13, 107. 15, 135
vocantur 4, 72. 11, 176
vocari 1, 99
vocarit 14, 277
vocat 3, 239. 6, 136
vocato 14, 21
vocatus 5, 63
voce 2, 111. 4, 32. 6, 529. 10, 198. 11, 180. 13, 77
vocem 3, 90. 6, 379. 7, 82. 8, 185. 13, 111 205
voces 7, 44
vocibus 11, 172
vocis 7, 119. 8, 227
volabant 8, 251
volantem 1, 54
volanti 5, 121
volat 10, 232
volens 12, 38
volenti 13, 159. 16, 13
voles 6, 546. 8, 134
Voleſos 8, 182
volet 6, 396. 7, 197. 13, 92. 14, 185
volo 3. 44. 6, 222
Volſcorum 8, 245
Volſiniis 3, 191
volvas 15, 33
volucrem 8, 57. 10, 43
volucres 11, 139. 13, 167
volucri 8, 146
volveris, *à* volvor, 10, 126
volvente 13, 88
voluere, *præterit.* 7, 209
voluit, *à* volo, 3, 40. 4, 69
volvit, *à* volvo, 6, 495, 14, 299
volvitque 6, 491
volvitur 3, 55
volumine 14, 102
voluntas 6, 222, 208
volunt 3, 113. 7, 10, 97
voluptas 1, 85. 6, 253 367. 10, 11, 120 166. 190
voluptatem 14, 256 90
voluptates 11, 208
Voluſi 15, 1
voluta, *imperat.* 1,
vomer 3, 311
vomere 15, 167
vomicæ 13, 95
vomit 6, 431
vorabit 1, 135
vertice 13, 73
vorticibus 6, 523
vota 10, 23 111. 14, 250
votaque 1, 133. 6,
votique 10, 6
votis 14, 298
votiva 12, 27
voto 6, 60
votorum 5, 18. 291
votum 1, 85. 9, 14, 125
votumque 3, 276
voveaſque 10, 354
vovebit 12, 115
vox 6, 196 317. 9, 10, 274. 11, 14, 63
urbani 13, 111
urbe 2, 162. 3, 235. 11, 55. 25
urbem 1, 111. 2, 3, 61 193. 6, 7, 83 162. 8, 250 10, 171, 112 198
urbes 6, 410. 10,
urbi 4, 77 151
341
urbibus 10, 34. 15, 104
Urbicus 6, 71
urbis 1, 31. 2, 214. 6, 84. 8, 285. 13, 157
urceoli 3, 203.

utque 4, 60. 6, 87
utcunque 10 271
utere 1, 149
uteris 6, 195
utero 10, 209
uterum 6, 594
uterque 10, 118. 15, 37
utile 3, 48. 6, 239 358 7, 96 135. 9, 27 114. 10, 348
utilior 4, 84
utilis 6, 209. 14, 71 79
utilium 12, 52
utimur 8, 184
utinam 4, 150. 6, 334 637
utitur 5, 170
utres 15, 20
utrinque 6, 581. 15, 35
utroque 2, 50
utrumque 9, 19. 10, 118
uva 2, 81. 13, 61
uvaque 2, 81
uvæ 11 72
uvam 5, 31
Vulcani 1, 9
Vulcaniaque 8, 270
Vulcano 10, 132
Vulcanus 13, 45
Vulgi 3, 36 260. 7, 85. 8, 44. 10, 51 89. 11, 3. 15, 20
vulgo 13, 35. 15, 36
vulgus 2, 74. 15, 126
vulnera 5, 27 6, 246
vulnere 3, 150. 4, 210. 10, 212. 13, 12. 15, 54 156
vulneribus 2, 73. 14, 164
vulnus 8, 98. 15, 34
vult 3, 53. 6, 464. 10, 338. 14, 176 177. 14, 141
vultu 2, 17. 4, 104. 6, 417. 9, 3. 10, 189. 14, 52 285
vultuque 14, 100
vultum 3, 105. 6, 496. 7, 238. 8, 205. 20, 191 234. 11, 187. 15, 170
vultumque 10, 300
vultur 14, 77
vulturibus 4, 111
vulturis 13, 51. 14, 79
vultus 9, 12. 10, 68
vultûs, *genit.* 11, 154. 13, 77
vultus, *plural.* 8, 3
vultus, *accuſ. plural.* 15, 56
vulva, 11, 81
vulvæ 6, 128
vulvam 2, 32
uxor 1, 122. 5, 140. 6, 5 45 116 142 210 347 534 716. 9, 72. 10 272 330 353. 11, 183. 13, 44. 14, 168
uxorem 1, 22. 3, 94. 6, 28 76 165. 14, 331
uxori 1, 56. 10, 203
uxoria 6, 205
uxoris 5, 158. 10, 352

X.

XErampelinas 6, 518

Z.

ZAlates 2, 164
zelotypæ 6, 277
zelotypo 5, 45
zelotypus 8, 197
Zenonis 15, 107
zomam 14, 497
ζωὴ ψυχὴ 6, 194

FINIS.

INDEX VOCABULORUM OMNIUM

Quæ in *PERSIO* leguntur.

Prior numerus Satiram; posterior Versum indicat. Lit P. Prologum denotabit.

A.

ABaco 1, 131
ablatura 1, 100
abrodens 5, 163
accedam 5, 173
accedas 1, 6
accedat 6, 67
accedo 6, 55
accersor 5, 172
Accii 1, 76
accipio 5, 87
acerra 2, 5
acervi 6, 80
aceti 4, 32
aceto 5, 86
acre 4, 34. 5, 127
acri 2, 13. 3, 23. 5, 14
Actii 1, 50
actus 5, 99
ad sacra P. 7
ad morem 3, 31
ad populum phaleras 3, 30
adde 6, 58
addita 1, 92
adductis 3, 47
adeò 6, 14 51
adhuc 3, 58
admissus 1, 117
admoveam 2, 75
admovit 6, 1
adsit 3, 7
adsonat 1, 102
advehe 5, 134
adverso 1, 44
adunca 4, 40
ædes 2, 36
ædilis 1, 130
Ægeum 5, 142
ægris 3, 88
ægro 5, 129
ægroti 3, 83
ænophorum 5, 140
æquali 5, 47
æra 2, 59. 3, 39
ærumnis 1, 71
æruminosique 3, 78
affero P. 7
afferre 1, 69
afflata 1, 123
agam 5, 134
Agaso 5, 76
age 2, 17 42. 6, 52
agedum 2, 22
agendo 5, 97
ager 6, 52
agis 3, 5. 5, 154
agitare 6, 5
agiter 5, 129
agnam 5, 167
ah 1, 8
ahenos 2, 56
ais 1, 2. 4, 27
ait 1, 40 85. 3, 7. 5, 163
alba 1, 110. 5, 183
albes 1, 59
albata 2, 40
albo 3, 98
alba 1, 16. 3, 115
alea 5, 57
algente 3, 111
alges 3, 115
alia 3, 36
alienis 1, 22
aliquem 1, 129
aliquid 1, 125. 3, 60. 5, 137, 6, 32 64
aliquis 1, 32. 3, 8 77
aliud 4, 19. 5, 68.
alius 5, 83. 6, 18
alii 5, 188
alter 1 27. 6, 76
altera 5, 67. 6, 26
alternus 1, 155 156
alto 3, 33 103. 5, 95
amarum 4, 48
ambages 3, 20
ambiguum 5, 34
ambitio 5, 177
ambo 5, 43
amborum 5, 45
amens 3, 20
amice 5, 23
amicis 3, 47. 5, 109
amico 1, 116
amicus 6, 28
amitis 6, 53
amo 1, 55
amomia 3, 104
amplexa 5, 182
ancipiti 5, 156
ancipitis 4, 11
angues 1, 113
angulus 6, 13
anguste 3, 50
angustas 3, 2
anhelanti 5, 10
anhelet 1, 14
animæ 1, 14. 2, 6. 5, 23
animam 6, 75
animo, *abl.* 2, 73
animo, *dat.* 5, 65
animus 4, 7. 5, 35
anne 3, 39
annos 2, 2. 5, 36
annuere 2 43
anseris 6, 71
Anticyras 4, 16
Antiopa 1, 78
antithetis 1, 86
anus 4, 19
Apennino 1, 95
aperto 2, 7
apponit 2, 2
apposita 5, 38
Appula 1, 60
aprici 7, 179
aptas 5, 140
aptaveris 5, 95
aptior 2, 20 *bis*
aptius 1, 45 46
aqualiculus 1, 57
arat 4, 26
arator 5, 102
aratra 1, 75
aratro 4 41
Arcadiæ 3, 9
arcana 5, 29
arcanaque 4 35
Arcesilas 3, 79
arcessis 2, 45
arctos 5, 170
arcum 3, 60
Areti 1, 130
argenti 2, 115
argento 3, 69
aris 6, 44
aristas 3, 115
arma 1, 96. 6, 45
arripit 5, 159

INDEX.

B.

BAccam 2, 66
balanatum 4, 37
balbâ 1, 33
balnea 5, 126
balteus 4, 44
barba 2, 58
barbam 1, 133. 2, 28
barbatum 4, 1
Baſſaris 1, 101
Baſſe 6 1
Bathylli 5, 123
Baucis 4, 21
beatulus 3, 103
belle 1, 49 *bis*
bellum 1, 87 *bis*
benè 1, 111. 4, 22 30
Berecynthius 1, 93
Beſtius 6, 37
beta 3, 114
bibulas 4, 50
bicipiti P. 2.
bicolor 3, 10
bidental 2, 27
bile 2, 14. 4, 6
bilis 3, 8. 5, 144
bis, terque 2, 16
blandi 5, 32
blando 4, 15
bombis 1,
bona 2, 5 8 63. 6, 21 37
bone 2, 22. 3, 99. 6, 43
boni 4, 17
bove 2, 44
boves 1, 74
Bovillas 6, 55
braccatis 3, 53
brevis 5, 121
Briſei 1, 76
bruma 6, 1
Bruttia 6, 27
Bruto 5, 15
buccas 5, 13
bullaque, ibid.
bullatis 5, 19
bullit 3, 34
buxum 3, 51

C.

CAballino P. 1
cachinno, onis 1, 12
cachinnos 3, 87
cadat 5, 91
cadunt 3, 102
cæco 1, 62
cæcum 4, 44
cædimus 4, 42
cædit 1, 106
cæleſtium 2, 691
cæna 5, 147
cænam 6. 33
cænanda 5, 9
cænare 6, 16
cærulea 6, 33
cæruleum 1, 94
Cæſare 6, 33
cæſo 2, 44
Cæſonis 6, 47
cætera 5, 122
Calabrum 2, 65
calamo 3, 18 19
calcaverit 2, 31
calces 3, 105
calet 3, 138
calice 6, 20
calidæ 4, 7
calido 5, 144
calidum 1, 53
calidumque 3, 100
callem 3, 57
calles 4, 5. 5, 105
callidior 3, 52
callidus 1, 118. 5, 14
Callirhoën 1. 134.
caloni 5, 95
calve 1, 56
camelo 5, 135
Camœna 5, 21
camino 5, 10
campo, ibi i.
campos 2, 36
candelæ 3, 103
candida 3, 110
candidus 2, 2. 4, 20. 5, 33
Canicula 3, 5 49
canina 1, 109
canis 1, 60. 5, 65 159
canitium 1, 9
canabe 6, 146
cano 1, 83
cantare P. 14
cantas 1, 89
cantaverit 4, 21
cantet 1, 88
canthum 5, 71
canto 5, 166
capillis 3, 10
capite 3, 8 106. 5, 18
capiti 1, 83
Cappadocas 6, 77
caprificus 1, 25
captis 6, 46
caput 1, 100. 2, 16. 3, 51. 5, 188
caſiæ 6, 36
caſiam 2, 64
caſſes 5, 170
carbone 5, 108
caret culpâ 3, 33
carmen P. 7
carmina 1, 20 43 63. 5, 2
carminis 5, 5
carpamus 3, 151
caſtiges 1, 7
caſtoreum 5, 139
cataſta 6, 77
catenæ 5, 160
catino 1, 11
catinum 6, 182
Catonis 3, 45
cauda 5, 183
caudam 4, 15
caules 6, 69
cauſas 3, 66
cautus 4, 5. 6, 34
cedo *pro* da 2, 75
cedro 1, 42
celſa 1, 17
cenſen' 5, 161
cenſoremque 3, 29
centenas 5, 26
centeno 5, 6
centum 1, 26. *bis* 191. 6, 48
centuriones 5, 189
centurionum 3, 77
centuſſe 5, 191
cepe 4, 51
ceraſo 6, 36
cerdo 4, 51
certè 5, 51
cerro 5, 45 100
certum 5, 65
cervice 1, 91
cervices 3, 45
ceſpite 6, 31
ceſſas 5. 127
ceſſes 4, 33

INDEX.

ceſſit 5, 30
ceves 1, 87
Chæreſtratus 5, 162
χαῖρε, P. 8
chiriſque 3, 70
chartæ 3, 11
chartis 5, 62
chiragra 5, 58
chlamydas 6, 46
chordæ 6, 2
Chryſidis 5, 165
Chryſippis 6, 80
cicer 5, 177
ciconia 1, 58
cicutæ 4, 2. 5, 145
cinere 6, 41
cinis 1, 36. 5, 152. 6, 45
cinnama 6, 35
cippus 1, 37
circum, *Præpoſ.* 1, 32 117
citratorum 1, 39
citiùs 5, 95
citò 5, 161
citreis 1, 53
cives 6, 9
cladem 6, 44
clam 1, 119
clamet 2, 22 23
clarè 8, 2. 6, 51
clarum 3, 1
claudere 1, 93
clauſo 5, 11
Cleanthea 5, 64
clientis 3, 75
clivumque 6, 56
Coa 5, 135
cocta, ibid.
coctum 1, 97
cognoſcere 6, 9
cognoſcite 5, 55
colligis 1, 22
collo 3, 50
collueris 1, 18
columbo 3, 16
comitem 1, 54
comites 5, 32
comitum 3, 7
committere 2, 4
commota 4, 6
compage 3, 58
compeſcere 5, 100
compita 4, 28. 5, 35
compoſitas 3, 91
compoſitum 2, 73
compoſitus 3, 104
conari, *P.* 9
cognatis 5, 164
conceſſit 5, 119
conchæ 2, 66
concordia 5, 49
condidit 6, 29
conditur 2, 14
connive 6, 50
conſentire 5, 46
conſumere 5, 41
conſumpſimus 5, 68
contemnêre 3, 31
contentus 5, 139
continet 5, 98
contino 5, 109
contra 5, 96
convivæ 1, 38
coquatur 6, 69
coqui 3 6
coquitur 5, 10
cor 1, 78, 2, 54. 3, 111. 6, 10
corbes 1, 71
cornea 1, 47
cornicaris 5, 12
cornua 1, 29
Cornute 5, 23 37
corpora 5, 187
corpuſque 2, 41
corrupto 2, 64
cortice 1, 96
corvos, *P.* 13
corymbis 1, 101
coſta 6, 31
coſtam 3, 95
coxit 2, 65
crus 5, 66 *bis* 68 *bis*
craſſa 2, 42
Craſſi 2, 36
craſſiſque 3, 104
craſſo 6, 40
craſſos 5, 60
craſſum 5, 190
craſſus 5, 12
cratêras 2, 52
Cratero 3, 65
Cratino 1, 123
credam 4, 47
credas, *P.* 14. 3, 9. 5, 161
crede 4, 1
credens 1, 129
credere 5, 80
crepet 2, 11. 5, 25
crepidas 1, 127
crepuere 3, 101
cretâ 5, 108
cretata 5, 177
cribro 3, 112
crimina 1, 85
criſpante 3, 87
Criſpini 5, 126
crudi 1, 58
crudis 1, 92
crudo 2, 67
crudum 5, 162
crura 4, 42
cubito 4 34
cuinam 2, 19
cuiquam, ibid.
cuique 5, 53
cuivis 2, 6
cujus 4, 25
culpa 3, 33
culpam 5, 16
cultor 5, 63
cultrixque 3, 24
cumini 5, 55
cunis 2, 31
cur 3, 16 85. 5, 89. 6, 61
curas, *nomen*, 1, 1
curata 4, 18
cures 2, 18
Curibus 4, 26
curo 3, 78
curras 5, 72
currere 3, 91
curta 4, 52
curtaveris 6, 34
curto 5, 191
curva 4, 52
curvæ 2, 61
curvos 3, 52
curvus 6, 16
cuſtos 5, 30
cuticula 4, 18
cutis 3, 63
Cynico 1, 13

D.

DA 2, 45 46. 4, 45
dabit 6, 35
dabitur 2, 50
Dama 5, 76 79
damnoſa 3, 49
damus 2, 71. 5, 22
dant 6, 8
dare 2, 71. 5, 20 93
dat 1, 61
datum 5, 124
datus 3, 68
Dave 5, 161 168
de 1, 33 55 109. 3, 77 48 92. 5, 92. 6, 30 31
deque 6, 53
debilis 5, 99
decet 2, 27 71 1
decenter 1, 83
deceptus 2, 53
decerpere 5, 42
decies 6, 79
decipe 4, 45
decoctius 1, 125
decoquit 5, 57
decor 1, 92
decorus 4, 14
decurſu 6, 61
decuſſa 3, 11
dedecus 1, 81
dederam 5, 118
dedit 5, 105
deeſt 6, 64
defecerit 3, 79
defenſis 3, 74
defer 5, 126
defigere, ibid.
Dei *pro* Dii 6, 30
deinde 4, 8. 5, 1
Delphin 1, 94
delumbe 1, 144
demerſus 3, 34
demorſos 1, 106
demùm 1, 64
denique 1, 52
dentalia 1, 73
dente 6, 21
dentes 3, 101
Deorum 2, 29
Deos 5, 117
depellentibus 5, 1
depoſcere 5, 26
deprendere 3, 5
depunge 6, 79
deradere 4, 29
deſcendere 4, 2
deſinis 4, 16
deſpuat 4, 45
deſpumate 3 3
deſteruit 6, 13
deterius 3, 56
detonſa 3, 54
detonſus 4, 38
deunces 5, 150
Deus 3, 71. 6,
dexter 3, 48
dextram 3, 107
dextro 2, 11. 3, 114
dia, 1. divina 1,
dic 2, 2. 4, 3 51
dicam 1, 56. 6,
dicas 1, 23. 5, 171
dicat 3, 42 78. 4,
dicendi 3, 5

INDEX.

dicere 1, 8 44 68 128 4, 2
dicier 1, 28
dicisque 3, 28
dicit 3, 90
dicite 1, 55. 2, 69
dicta 6, 66
dictarunt 1, 29
dictata, ibid.
Dictatorem 1, 24
didiciſſe 1, 24
didicit 1, 93
diducit 5, 35
diduxit 3, 56
diem 2, 1. 4, 15. 5, 67
dies 3, 15. 5, 46 60 180
digito 1, 28. 2, 33. 5, 138
digitum 5, 119
digna 1, 42
dignoſcere 5, 24 105
dii 2, 63. 4, 27. 5, 167. 6, 48
diluis 5, 100
diluras 3, 14
Diomaches 4, 20
dira 3, 36. 4, 2
dirigat 1, 66
dirigis 3, 60
dirimebat 2, 94
diſce 3, 73. 5, 91
diſcedo 1, 144
diſcere 3, 46
diſcernis 4, 11
diſcincti 3, 31
diſcincto 4, 22
diſcite 3, 66
diſcolor 5, 52
diſcrepet 6, 18
diſcutitur 3, 25
diſponimus 5, 43
diſpoſitæ 5, 181
diſſolvit 2, 64
diſſuris 3, 59
diveſcant 6, 15
diverſum 5, 154
dives 4, 26
dividit 5, 49
divis 2, 4
divûm 2, 31. 3, 34
dixeris 5, 113 189
dixit 5, 81
do 1, 134
docet 3, 53
doctas 1, 86
doctores 6, 38
doctus 5, 15
docuit, P. 9
dolores 5, 161
doloſi, P. 12
domini 5, 130
dominos 5, 856
dominum 5, 156
dominus 5, 78
domo 3, 92
domum 1, 75
domuſque 2, 25
dona 2, 53
donant 5, 82
donare 1. 54
donas 5, 67
donata 5, 31
donatæ 70
donaveris 4, 80
donec 2, 50
dubites 5, 45
ducentis 5, 4
ducere 2, 63. 5, 33
duci, *verbum*, 5, 46
ducis, *verbum*, 3, 28
ducis, *nomen*, 6, 48
ducit 5, 40 176
dudum 3, 6
dulcia 5. 154
dulcis 5, 23 109
dum 4, 21. 5, 10 165
duo 1, 3
duorum 5, 40
duos 1, 113
duplica 6. 78
duplici 5, 154
durum 3, 112

E.

EManibus 1, 38 3, 101
è tumulo 1, 39
è ſitiente camelo 5, 136
ebenum, v. hebenum.
ebria 1, 91
ebrius 5, 166
ebullit 2, 10
ecce 1, 70 99. 2, 31. 5, 68
echo 1, 102
edictum 1, 134
effluis 3, 20
effundat 1, 65
egerit 5, 69
egit 5, 131
ego 1, 45. 5, 26 124. 6, 12 22 62
egregiè 6, 49
egregios 6, 6
egregium 4, 46
eheu 5, 137
eia 5. 132
elargiri 3, 71
elegidia 1, 51
elevet 1, 35
eliquat, ibid.
elixaſque 4, 40
emaci prece 2, 3
emeris 2, 30
emeruit 5, 74
emole 6, 26
empta 6, 20
en 1, 26. 3, 5. 5, 154
enarrabile 5, 29
enim 1, 47 63
Ennii 6, 10
enſis 3, 40
epulis 3, 98. 5, 42
equidem 1, 110. 5, 19 45
erat 3, 49. 5, 93
Ergennaque 2, 26
eris 6, 42
erit 1. 4. 5, 69
eritis 1, 111
error 5, 34
eſcas 1, 22
effedaque 6, 47
euge 1, 48 75 115 167
Evion 1, 102
evitandumque 2, 27
Eupolidem 1, 124
ex adverſo 1, 44
ex humero 1, 90
ex tempore 3, 62
examen 5, 101
examenve 1, 6
excepto 5, 90
exclamet 5, 103
excuſſit 3, 115
excuſſo 1, 49
excute, ibid.
excutias 2, 54
excutienda 5, 22
excutit 3, 101
excutitur 6, 45
exemit 2, 32
exere 5, 119
exhalante 3, 99
exhalet 5, 148
exieras 5, 174
exierit 1, 25
exime 6, 67
exis 5, 130
exit 1, 45 46. 5, 78. 6, 93
exoptas 2, 44
exoſſatus 6, 52
expecta 4, 19
expedivit, P. 8
expers 6, 139
expiat 2, 34
exporrecto 3, 82
expungam 2, 13
exſpes 2, 50
exſuperat *vel* exuberat 3, 89
extat 4, 38
extendit 3, 2 105
extet 1, 57
extincta 5, 166
extinxerit 6, 145
extis 2, 48. 6, 71
extra 1, 7 114
extremumque 1, 47
extrinſecùs 5, 128
exultat 1, 82

F.

FAbula 5, 3 152
face 3, 116, 5, 165
facere 5, 97
faciam 5, 97 172
facies, *nom.* 2, 56
facinus 1, 10
facis 4, 41
faciſque 3, 117
facit 2, 69
fæcem 4, 41
fagi 5, 59
Falernum 3, 3
fallere 5, 37
fallier 3, 50
fallit 4, 12
fama 2, 8
far 3, 25. 5, 74
farina 3, 112
farinæ 5, 115
farragine 5, 77
farratam 4, 31
farre 2, 75
farto 2, 48
fas 1, 8 *bis*. 3, 69. 5, 98
fas eſt 1, 61. 6, 25
fa que 2, 73
fata 5. 49
fauces 3, 89
faucibus 3, 113
favilla 1, 39
faxit 1, 112
feci 1, 54. 6, 78
feciſſe 4, 7
felix 1, 37
feneſtra 5, 180

feneſtras 3, 1
feram, *verbum*, 2, 53
ferat 3, 62
fermentum 1, 24
ferret 3, 48
fert animus 4, 7
ferrum 5, 4
f rto, *nom. vid.* farto
f rveat 1, 126
fervebit 5, 9
f rventi 3, 37
ferventis 2, 67
ferveſcit 3, 116
fervet 4, 6
ferus 5, 175
feſtâ 6, 69
feſtuca 5, 175
fiat 2, 38
fibra 1, 47. 2, 45. 5, 29
fibris 2, 26. 3, 32
fictile 2, 60
fidele 2, 41
fidelia 2, 22 273. 6, 113
fidelibus 5, 48
fides, *nomen*, 2, 8
fierent 1, 103
fies 5, 152
fiet 5, 66 *bis*
figas 4, 33
figentes 3, 80
figit 4, 25
figura 6, 73
figuras 1, 86
filius 6, 50
findor 3, 9
fine 3, 24
finem 5, 65
finemque 1, 48
fingendus 3, 24
finire 5, 161
finitor 6, 80
fiſsâ 6, 70
fiſtu'a 3, 14
fit 6, 38
fixi 5, 27
fixum 5, 11
Flaccus 1 116
flagella, 4, 49
flagello, *nom.* 3, 51
flammis 2, 47
flexura 1, 101
flexus 3, 68
Floralia 5, 178
fluere 1, 64
flumine 2, 16
foci 3, 26
foco 6, 1
focus 1, 72
fœdere 5, 45
fœniſecæ 6, 40
fœno 1, 72
fœnoris 6, 67
fœtum 2, 46
folle 5, 11
fonte *P.* 1
forcipe 4, 40
forent 5, 107
fores, *nom.* 5, 166
fortè 1, 45 108 135. 3, 109
fortunare 2, 45
fortunatâque 1, 39
foſſor 5, 145
fractâ 1, 89
fractus 1, 18
frangam 5, 165
frange 6, 32
frangimus 5, 50
fratres 2, 56
fregerit 1, 130. 5, 59
fregit 1, 115
fretus 4, 3
frigent 3, 109
frigeſcant 1, 109
frigidus 6, 45
fronte 5, 116
frontem 5, 104
frontemque 3, 22
fruge 5, 64
fruſtrà 3, 63. 5, 71
fueris 5, 115
fuge 6, 65
fugit 5, 153 160
fuiſſe 1, 29
fulta 1, 78
fulto 5, 146
fumo 5, 20
fumoſa 1, 72
fumoſum 6, 70
funde 2, 3
fundo, *nom.* 2, 51
funemque 5. 118
funeris 6, 33
funus 2, 10
fur 1, 85

G.

GAlli 5 186
gannit 5, 96
gaudere 1, 132. 6, 63
gauſapa 6, 46
gauſape 4, 37
geminâ 4, 10
geminos 5, 49. 6, 18
gemuerunt 3, 39
generis 6, 60
generoſo 2, 75
generum 2, 37
genio 2, 3. 5, 151. 6, 13
genioque 4, 27. 6, 48
gente 3, 77
genuinum 1, 115
Germanæ 6, 4
geſtas 6, 49
geſtit 1, 127
gigni 3, 83
gignimur 3, 67
glutto 5, 112
Glyconi 5, 9
græcè 1, 70
Græcos 5, 191
Graiorum 1, 127
Graios 6, 38
grana 5, 50
granaria 5, 110. 6, 25
grande 1, 14. 5, 7
grandes 1, 68. 2, 42. 3, 186
grandi 3, 55
grandia 3, 45. 6, 22
grave 5, 12
gravem 5, 50
gravis 3, 89
gregibus 2, 46
gurgite 2, 15
gurgulio 4, 38
guſtaveris 5, 188
guttas 2, 54
guttur 1, 17
gutture 3, 97. 5, 6

H.

HAbes 4, 54
habet 1, 50 121. 3, 70. 5, 176
habita 4, 52
hæreat 5, 121
hæres, *nom.* 2, 12. 6, 33 41 59
hæres, *verb.* 2, 19
halitus 3, 89
hamo 5, 154
haud 2, 6. 3, 36 52 114. 4, 19. 6, 58
haud mora 5, 171
hebenum 5, 135
hedera, *P.* 6
helicone 5, 7
heliconidaſque, *P.* 4
helleborum 3, 63 5, 149
heminas 1, 130
herba 6, 26
Hercule 1, 2. 2, 12
herilis 5, 131
Heroas 1, 69
Herodis 5, 180
heſterni 5, 106
heſternum 3, 59. 5, 6
heu 5, 75
heus 2, 17. 3, 94
hianda 5, 3
hiantem 5, 176
hircoſa 3, 77
hoc pacto 4, 43
hominis 3, 118
hominum 1, 1. 5, 53 9
honeſto 2, 74. 6, 5
honore 1, 55
hora 5, 48 153
horoſcope 6, 18
horridulum 1, 54
hortante 5, 21
hoſpes 2, 8
huccine 3, 15
humana 3, 72
humero 1, 90
humeros 1, 32
humileſque 2, 6
humor 3, 12
hunccine 5, 155
hyacinthina 1, 32
hybernatque 6, 7
Hypſipylas 1, 34

I

I 4, 19. 5, 126
jaces 2, 27
jacet 6, 29
jactare 4, 15
jactat 5, 175
jamdudum 3, 6
jamne 6, 2
jampridem 3, 97
jamque 6, 30
Jane 1. 58
idcirco 2, 28
idem 5, 66
ideo 6, 23
idonea 5, 20
jecore 1, 25. 5, 130
igitur 1, 98. 2, 21. 4, 5, 172. 6, 48
ignoras 5, 125. 6, 43
ignoſcite 1, 11
ignotus 4, 34

INDEX.

ignoviſſe 2, 24
ilex, ibid.
ilia 4, 43
Iliade 1, 133
Ilias 1, 50
illita 3, 53
illud 2, 55. 4, 9. 5. 87
illum 3, 105
imagines P. 5
imitata eſt 1, 59
imittere 2, 62
immeiat 6, 73
immurmurat 2, 9
imo 2, 51
impalleſcere 5, 62
impellere 2, 21
impellit 5, 128
impello 2. 13
impenſius 6, 68
imperio 5, 158
implerunt 1, 91
imprimis 1, 37
improbe 4, 47
improbum 1, 6
impulit 2, 59
impune 5, 32
impunitior 5, 130
imus 3, 41 42
inane 1, 1
inanes 2, 61
incluſi 1 13
incolumis 6, 37
incoctum 2, 74
increpuit 5, 127
increvit 3, 32
incurvaſſe 1, 91
incuſaque 2, 52
incuſſere 5, 187
inde 1, 126 5, 153
indomitum 3, 3
induco 9, 49
induit 1, 74
indulge 5, 151
indulges 1, 41
indulget 5, 57
induto 3, 105
inepte 5, 12
ineptus 5, 175
inexpertum 3, 32
infami 2, 33
infelix 3, 43. 6, 13
inflantes 5, 187
infodiam 1, 120
infundere 1, 79
infuſa 3, 13
ingeminat 1, 102. 3, 87
ingemit 4, 30
ingemuere 5, 61
ingenique P. 10
ingenium 3, 37. 4, 4
ingens 5, 190. 6, 7
ingentes 1, 20. 6, 30
ingenteſque 6, 47
ingenuo 5, 16
ingere 5, 177
ingeris 5, 6
inguine 5, 4. 6, 72
inguinibus 4, 38
inhibere 2, 34
iniquas 1, 130
innata eſt 1, 75
inodora 6, 35
inopi 6, 32
inops 6, 28
inquis 1, 55 112. 6, 51
inquit 5, 85 132 133
inſana 3, 5
inſane 5, 143
inſano 3, 46
inſcitia 5, 99
inſeris 5, 63
inſignem 6, 44
inſomniis 3, 54
inſpice 3, 88 89
inſtantique 5, 157
inſtat 5, 133
inſulſo 5, 9
intabeſcantque 3, 38
integer 5, 173
intendis 5, 13
intendiſſe 6, 4
intendit 2, 49
intepet 6, 7
intima 1, 21
intortos 5, 38
intrant 1, 21
intrat 3, 2. 5. 128
introrsùm 2, 9
intumuit 5, 145
intus 1, 24 50 3, 30 42. 5, 129
inventus 6, 80
invideas 3, 73
invigilat 3, 55
jocos 6, 5
Ionio 6, 29
Jove 2, 18. 5, 50 114 139
Jovemque 2, 43
Jovis 2, 21
ira 3, 116. 5. 91
iratis 4, 27
iratum 1, 124
iratus 3, 18. 6, 34
irriguo 5, 56
irrorans 6, 21
iſta 4, 41
iſtas 4, 19
iſte 6, 71
iſtud 3, 94. 4, 9
ita 6, 38
ita eſt 5, 81
Italis 5, 54
Italo 1, 129
ítane 3, 7
iter 5, 34
jubente 2. 26
jubeo 5, 161
jubet 6, 10
judex 2, 20
judice 5. 80
jugum 4, 28
junctura 1, 65 92. 5, 14
junicum 2, 47
Jupiter 2, 22 23 *bis*, 29 40. 5, 137
jura 5, 137
jure 3, 48
juret 3, 118
jus 2, 73. 5, 176
juſſit 2, 67. 3, 72. 5, 89
juſſus 3, 90
juſtum 4, 9 10
juvat 1, 113. 2, 62. 5, 24 62
juvenci 3, 39
juvenes 6, 5
juveniſque 5, 64
juvenum 5, 63
juventus 3, 54 86
juxta 6, 52

L.

LAbe 3, 25
labefactent 4, 40
labella 2, 32
labello 5, 82
labentes 2, 2
Labeonem 1, 4
laborat 5. 39
laboro 2, 17
labra P. 1. 5, 184
labris 1, 105. 3, 102
laceræ 6, 31
lacerna 1, 54
lactibus 2, 30
læna 1, 32
læſum 5, 148
lætari 2, 54
læve 1, 64
lævis 1, 82
lævo 2, 53
lagena 3, 92, 6, 17
lallare 3, 18
lambunt P. 5
lampada 6, 61
lance 2, 71. 4, 10
lapidoſa 5, 58
lapillo 2, 1
laquearibus 3, 40
lare 5, 109
large 5, 177
largior 6, 51
largire 6, 32
largitor P. 10
laribus 5, 31
latet 2, 113. 5, 29
Latinæ 6, 4
lato 4, 44
latus 6, 7 76
lavatur 3, 98
laudanda 3, 46
laudant 1, 38
laudare 1, 71
laudari 1, 47
laudatur 1, 87
laurus 6, 43
lautus 6, 23
laxa 1. 98
laxamus 5, 44
laxes 5, 110
laxis 3, 102
laxumque 3, 58
lectis 1, 52
lecto 3, 104
lector 1, 126
legârat 6, 66
legendum 1, 98
leges 1, 17
leget 1, 2
leguntо 5, 7
Lemures 5, 185
lenia 3, 93
lentè 3, 99
lethi 5, 153
levior 1, 37
lex 5, 98
libabit 2, 5
libelle 1, 120
liber 1, 13 76. 3, 19. 5, 83 124
liberior 5, 85
liberque 5, 114
libertas 5, 82
libertate 5, 73
libertis 6, 23
libido 3, 36
libra 5, 47
libræ 4, 11
librat 1, 86
liceat 5, 89 97
licet 4, 39. 5, 84. 6 87

licetur 5, 191
Licini 2, 36
lictor 1, 71. 5, 175
Ligus 6, 6
limen 5, 165
limina 1, 109
limite 3, 57
limo 3, 22
limum 4, 29
linea 3, 4
lingua 2, 9
linguæ 1, 60. 5, 25
linguas 1, 81. 5, 2
linquere 1, 43
lippa 2, 72
lippos 1, 79
lippus 5, 77
liqueſcant 2, 47
liquido 1, 17
litabis 5, 120
litabo 2, 75
litera 1, 110. 3, 56
littore 6, 29
littus 6, 8
locat 6, 47
locatus es 3, 72
locuplete 2, 74
locus 1, 1, 13
locuturi 5 7
locutus 1 33 42
longa 5, 160
longo 1, 95
longos 5, 41
loquendi 1, 80
loquere 4, 8
loquimur, 5, 21
loquor 5 153
lotum 3, 93
lotus 5, 86
lubrica 5, 135
luce 6, 69
lucemque 5, 60
lucernæ 5, 181
Luciferi 5, 103
Lucilius 1, 114
lucis 2, 27
lucro 6, 75
luctata 5, 159
lucum 1, 70
ludere 1, 127
lulit 1, 117
luditor 3, 20
ludo 5, 16
lumbi 4, 35
lumbum 1, 20
lumine 3, 2 80
Lunai portum 6, 9
Lupe 1, 115
luſca 5, 186
uſce 1, 128
luſco 1, 128
luſiſſe 6, 6
luſtralibus 2, 33
lutatus 3, 104
lutea 3, 95. 6, 46
luto 5, 111
lutoque 3, 61
lutum 3, 23
lux 5, 67
luxum 1, 67
luxuria 5, 142
lympha 3, 13
lyncem 1, 101
lyra 6, 2

M

MAcram 2, 35
Macrine 2, 1
mænaque 3, 76
Mænas 1, 101 105
Mæonides 6, 11
magis 3, 39 40
magiſter, P. 10
magiſtro 3, 46
magiſtrum 4, 1
magna 2, 71
magnanimus 6, 22
magne 3, 35
magni 2, 72. 4, 3
magnos 3, 65
magnum 5, 66
majeſtate 4, 8
major 6, 60
majore 3, 92
majorum 1 108
male 4, 9
maligne 3, 21
malis, ingenis 3, 59
mammæ 3, 18
mando 2, 39
mandè 1, 134 2, 16. 3, 1. 5, 132 188
manes *nomen* 5, 152
manet 6, 54
manibus 1, 38. 2, 35. 3, 101
Manius 9, 59 60
manſueſcit 4, 41
mantica 4, 24
manus 1, 59. 3, 11, 4, 8
manuſque 3, 108
Marce 5, 81
marcentus 4, 36
Marco 5, 79 80
Marcus 5, 79, 81
mare 5, 146. 6, 7
marem 6, 4
maris 6, 39
Marſi 3, 75
maſcula 5, 144
maſſa 5, 10
maſſæ 2, 67
Maſuri 5, 90
matertera 2, 31. 6, 54
mavis 4, 45
mavult 5, 56
maxillis 4, 37
medendi 5, 1
medico 3, 90
Medis 3, 53
meditantes 3, 83
meditor 5, 162
meiite 1, 114
Melicerta 5, 103
melior 4, 16
meliore 2, 1
melos P. 14
membrana 3, 10
membris 3, 115
memini, P. 3. 3, 44; 5, 41
meminiſſe 5, 179
memor 5, 153
men' 1, 88 119
mendax 5, 77
mendosè 5, 85
mendoſum 5, 106
mens 2, 8
menſa 5, 44
menſamque 5, 17
mentes 5, 35
mentis 2, 74
mephites 3, 99
mera 5, 82
meracas 4, 16
mercare 6, 75
mercede 2, 29
merces 6, 67
mercibus 5, 54
Mercurialem 5, 112
Mercuriumque 2, 44
Mercurius 6, 62
mergis, *verb.* 2, 15
mergis, *nom.* 6, 30
meruiſſe 1, 42
merum 2, 3
Meſſalæ 2, 72
meſſe 6, 25
meſſes 3, 5
metæ 3, 5
metas 1, 131
metuam 1, 47
metuas 3, 26. 6, 41
metuens 2, 31. 4, 29
metuentia 1, 43
metuis 6, 26
metus 5, 131
mille 5, 52
milleſime 3, 28
milvus 4, 26
Mimalloneis 1, 99
min' 1, 2
minimum 2, 17
minuas 6, 37
minui 6, 16 64
minutum 3, 17
miræ 1, 111
mirè 6, 3
miſere 5, 122
miſer 3, 15 *bis* 107
miſerabile 1, 3
miſeri 3, 65
miſeriſque 4, 65
miſſa eſt 6, 43
mittit 2, 36
mittunt 2, 57
mobile 1, 18
mobilis 1, 59
modeſto 5, 142
modicè 3, 92
modico 5, 15
modicum 3, 25
modicus 5, 109
modo 1, 44 69
modus 3, 69
mœſto 5, 3
molle 3 23 11
molli 1, 63
mollis 3, 69
momento 5, 78
moneat 5, 143
monitus 1, 79
monſtrari 1, 28
monſtravit 2, 57
montes 2, 63
monumenta 3, 75
morantur 2, 43
morbo 3, 64
mordaci 1, 107. 5, 86
mordens 4, 30 123
more 1, 19
morem 3, 31
mores 1, 26 67. 2, 62 3, 52. 4, 35. 5, 55 38
moretur 1, 77
morientis 4, 32
morituri 3, 45
moror 1, 111
moroſa 6, 72
mos 5, 1
moveare 5, 2
moveat 1, 88
moverit 3, 37
moves 5, 184
mox 5, 108. 6, 5
multa 3, 73. 4, 49. 6, 8

multum 1, 132 3, 46
multumque 3, 86
mundi 6, 76
munera 4, 51
muria 6, 20
murice 2, 65
murmura 3, 81
murmure 5, 11
mumurque 2, 6
muſa 1, 68
mutat 2, 60. 5, 54
Muti 1, 115
mutire 8, 119
Mycenis 5, 17

N.

NAmque 2, 13
nare 1, 33 109
naribus 1, 41
naſcentur 1, 40
naſcuntur 5, 130
naſo 1, 118. 3, 87. 5, 91. 6, 17
nata 5, 48
natalibus 6, 19
natalitia 1, 16
natat 1, 105. 5, 183
nates 4 40
Nattæ 3, 31
natura 5, 101
naturaque 5, 98
navem 5, 141
naufragus 1, 88
navim 5, 102
nebulam 5, 181
nebulas 5, 7
nefas 1, 119. 5, 122
negâris 5, 157
negas 5, 133
negatas P. 11
negato 2, 39
negligit 6, 34
nemo 1, 2 *bis* 3. 4, 23 *bis*
nemon' 3, 8
nempè 2, 70. 3, 1. 5, 67
nepos 6, 71
neque 5, 10
nequeas 2. 4
nequicquam 2, 51, 4, 14, 50
Nerea 1, 94
Nerio 2, 14
nervis 2, 41
nervos 4, 45. 5, 129
neſcio 5, 51
neſcio quid 3, 88. 5, 12
neſcite 6, 36
neſcit 3, 33
neſcius 5, 34 101
neu 3, 51. 6, 66
nigra 2, 13
nigri 5, 185
nigrum 4, 13
nihilo 1, 30. 3, 84
nihilum 3, 84. 6, 55
nilne 1, 83
nimis 1, 40
niti 5, 6
nocte 1, 90
noctem 2, 16
noctes 5, 42
nocturnis 5, 62
nodoſaque 3, 11
nodum 5, 159
nollem 3, 45
nolo 1, 11
nonne 1, 96
non queo 5, 133
non ſecùs ac fi 1, 66
Nonaria 1, 133
nondum 3, 76
nôris 4, 52. 5, 18
nôſſe 6, 24
nôſtin' 4, 25
noſtra P. 9. 5, 47 178
noſtræ 5, 22 115
noſtro 1, 68. 5, 50. 6, 14
noſtros 2 62
noſtrum P. 7. 5. 151, 6 39
notâſti 5, 108
novi 3, 30
novimus 4, 43
nox 3, 91
nucibus 1, 10
nugæ 1, 5
nugari 1, 70
nugaris 1, 56. 5, 169
nugator 5, 127
nugis 5 19
nulla 1, 58 122, 6, 52 53 54
nullo 5, 120
num 6, 43
Numæ 2, 59
numera 2, 1
numeris 1, 92. 6, 3
numero 1, 64
numeros 1, 13 131. 5, 123
nummi P. 12. 5, 149
nummo 4, 47
nummos 5, 80
nummum 5 111
nummus 2, 51. 3, 70
nuſquam 1, 119
nutrici 2, 39
nutrieras 5, 150

O.

OBone 2, 22. 6, 43
O curas hom. 1, 1
O curvæ 2, 61
O Jane 1, 58
O miſer 2, 15
O miſeri 3, 66
O mores 1, 26
O ſi 2 9, 10
ob 9, 19 44 48
obba 5, 148
oberres 5, 156
oberret 4, 26. 6, 32
objurgabere 5, 169
obſcœnum 5, 165
obſequio 4, 156
obſtat 5, 141
obſtem 5, 163
obſtipo capite 3, 80
obſtiteris 5, 157
obvia 6, 30
occa 6, 26
occipiti 1, 62
occurite 1, 62. 3, 64
ocello 1, 18
oculi 3, 117
oculo 1, 66
oculos 2, 34. 3, 44. 5 33
ocyma 4, 22
ocyùs 2, 24. 3, 7. 5, 141
oenophorum 5, 140
offas 5, 5
officia 5, 94
officium 6, 27
ohe 1, 23
oletum 1, 112
oleum 6, 50
olim 6, 71
olivo 2, 64. 3, 44
olla 5, 8
ollam 4, 31
olus 4, 112. 6, 20
omenta 2, 4
omento 6, 74
omne 1, 116. 3. 6. 6, 75
omnem 6, 28
omnes 1, 111. 6, 14
omnia 1, 110
opem 2, 41
operæ 6, 9
opertum 1, 121
opifex 6, 3
opimo 2, 48
opimum 3, 32
oportet 5, 155
optare 5, 2
optent 2, 37
optes 1, 84
opus 1, 67. 3, 65. 5, 43
opus eſt 5, 73
ora 5, 2, 6, 6
orbis 2, 20
orca 3, 76
orcæ 3, 50
ordo 3, 67
ore 3, 113. 5, 115
Oreſtes 3, 118
orri 6, 15
os 1, 42
oſcitat 3, 59
offa 1, 37. 6, 35
oſtendiſſe 5, 24
oſtendit 5, 38
ovato 2, 55
ovium 2, 26
ovoque 5, 185

P.

PActo 4, 43
Pacuviuſque 1, 77
pagina 5, 20
palato 1, 35
palæſtritæ 4, 39
Palilia 1, 72
palleat 4, 43
pallentes 5, 15
pallentis 5, 55
palles 1, 124. 3, 85 94 96. 4, 47. 5, 80 184
pallidamque P. 4
pallor 1, 26
palmis 6, 39
palpo 5, 176

paluſtrem 5, 60
pandere 4, 36
pannoſam 4, 32
pannutia 4, 21
papæ 5, 79
pappare 3, 13
par 5, 6
paratum 1, 90
paratus 1, 132. 6, 36
Parca 5, 48
parêre 5, 158
paria 6 48
pariter 5, 43
Parnaſſo P. 2
pars 2, 5. 5, 23 160
parte 3, 72
Parthi 5, 4
parvum 5, 120
parvus 3, 44
paſſim 3, 61
paſta 3. 55
patella 2, 26. 4, 17
pater 3 35 47. 6, 58
paterna 6, 66
paterni 1, 103
paterno 3, 24
patinæ 2, 42. 6, 21
patranti 1, 18
patres 1, 79
patriæ 3, 70
patriam 5, 164
patriciæ 6, 73
patricius 1, 61
patruelis 6, 53
patrui 2, 10. 6, 54
patruos 1, 11
patulâ 3, 6
pavido 3, 30
paulò 5, 115
paulum 5, 69. 6, 42
pavone 6, 11
peccas 5, 119
peccat 2, 68 *bis*
peccent 6, 36
pecori 6, 13
pectas 4, 37
pectine 6, 2
pectore 2, 53. 3, 107. 5, 27 117 144
pectus 2, 74. 3, 88
pecuaria 3, 9
pecunia 2, 109
pecus 2, 46. 3, 6
pede 1, 13
pedes 3, 108
pedibus 5, 18
Pedio 1, 85
Pedius, ibid.
Pegaſeium P. 14
pejoribus 6, 15
pelle 4, 14
pellem 5, 140
pellere 1, 84
pelliculam 5, 116
pellis 3, 95
penates 2, 45
pendas 1, 30
pendens 3, 40
pendeat 3, 12
penem 1, 48
penemque 4, 35
penu 3, 74
pependit 5, 31
perages 5, 139
peragit 6, 22
percuſſa 3, 21
percute 5, 168
perdat 3, 33
perditus 1, 23
perducis 2, 56
pergant 5. 150
perge 3, 97
Pericli 4, 3
pericula 1, 83. 5, 185
periſſe 5, 103
perita 2, 34
permiſit 5, 33
permittere 5, 94
pernæ 3, 75
peronatus 5, 102
pertuſa 4, 28
pes 3, 62
peſſime 2, 46
petis 5. 149
petite 5, 64
petulans 1, 133
petulanti 1, 12
pexuſque 1, 15
phaleras 3, 30
Phyllidas 1, 34
picas P. 13
picaſque P. 9
pice 5, 148
pictæ 5, 75
pictum 1, 89
pictus 6, 32
piger 5. 132
pilea 5, 82
pilos 4, 5
pinge 1, 113
pingitur 6, 63
pingue 3, 33
pinguem 5, 181
pingues 6, 77
pingui 1, 96. 2, 52
pinguibus 3, 74
pinguior 6, 14
pinguis 1, 57
pinſit 1, 58
piper 3, 75. 5, 55 136 6, 21
pipere 6, 39
Pirenen, P. 4
pituita 2, 57
plantaria 4, 39
plaſmato 1, 17
plaudentibus 4, 31
plauſiſſe 6, 77
plebecula 4, 6
plebeiâ 3, 114
plebeiaque 5, 18
plorabile 1, 34
plorabit 1 91. 5, 168
pluteum 1, 106
pocula 1, 30
poemata 1, 31
poeta P. 3. 1, 75
poetæ 1, 36 68
poctas P. 13
poetidas, ibid.
polenta 3, 55
politus 5, 116
pollice 5, 40. 6, 5
Polydamas 1, 4
ponatur 5, 3
pondus 5. 20
pone 3, 107
ponere 1, 70. 5, 53. 6, 23
Pontifices 2, 69
Ponto 5, 134
popa 6, 74
popello 4, 15. 6, 50
populi 1, 42 63. 3, 112. 4, 1
populo 1, 15. 4, 36 50. 5, 178
populum 1, 118. 3, 30 86
porci 1, 72
portam 3, 105
portantes 5, 182
portes 1, 50
porticus 2, 54
portum 6, 9
poſcas 2, 15
poſcat 5, 102
poſcentes 4, 64
poſcere 5, 1
poſcis 2, 3 41. 3, 18. 6, 61
poſcit 1, 128
poſitis 2, 10
poſitum eſt 3, 111
poſſe 1, 83. 3, 84
poſſides 5, 75
poſſint 5, 178
poſſis 5, 111
poſſit 2, 72
poſt 1, 134
poſterior 5, 72
poſtibus 6, 45
poſticæ 1, 62
poſtquam 3, 90. 5, 88. 6, 10 38
poſuiſſe 1, 86
po'e 1, 56
potes 3, 46
potior 2, 20
potis es 4, 13
potius 3, 16
præbemus 4, 42
præbet 2, 28
præcedenti 4, 24
præcipites 3, 42
præcipui 2, 58
præclarum 2, 10
præcordia 1, 117. 5, 28
prædia 4, 25
prædictum 5, 188
præfigere 4, 13
prægrandi 1, 97 124
prælargus 1, 14
præparet 6, 12
præponere 2, 18
præſtantior 6, 76
præſtò, *adverb.* 6, 56
præteritos 5, 162
Prætore 5, 88
Prætoribus 5, 114
Prætoris 5, 93
prætrepidum 2, 54
prætulerint 1, 5
prandeat 3, 85
prandia 1, 67 13. 49 18
prece 2, 3
premis 5, 11
premitur 5, 39
prendit 6, 28
preſſo 5, 109
prima 3, 76
primas 5. 42
primordia 6, 3
primùm 5, 30
primus 5, 136
prior 6, 61
priùs 5, 108
pro nihilo 1, 30
probo, *nomen*, 1, 19
proceres 1, 52
procerum 2, 5
prodirem P. 3
producis 6, 19
progenies 6, 57
Prognes 5, 8
proh 2, 22
prohibes 6, 51
prolui P. 1
promittere 3, 65

INDEX.

promptè 6, 58
promptum 2, 6
proneptis 6, 53
propago 2, 72
prope 4, 34. 5, 70. 6, 60
propenſo 1, 57
properandus 3, 23
propinquis 3, 70
propria 6, 25
protegit 4, 44
protinus 1, 110
protulerim 1, 89
proxima 3, 43
proximus 2, 12
prudentia 4, 4
pſittaco P. 8
pubis 6, 44
publica 5, 98
Publius 5, 74
puder 1, 83. 3, 31
puella 3, 110
puellæ 2, 37
puer 5, 126 167 169. 6, 22 69
pueri 1, 113
pueris 1, 79. 3, 17. 4, 31. 5, 140
pueriſve 2, 20
puerum 2, 32
pulchrius 5, 179
pulchrum eſt 1, 28
pulmentaria 3, 102
pulmo 1, 14
pulmone 2, 30. 5, 92
pulmonem 3, 27
pulpa 2, 63
pulſa 5, 24
pultes 6, 40
pulvere 1, 131. 2, 67
puncto 5, 100
punire 3, 35
pupille 4, 3
pupillum 2, 12
puppæ 2, 70
puppe 6, 30
pura 5, 28
purgas 2, 16
purgatas 5, 63
purgatiſſima 2, 57
purpura 5, 30
purpureas 3, 41
purum 3, 25
putas 2, 24
puteal 4, 49
puter 3, 73
puto 4, 9
putre 3, 114
putris 5, 58
Pythagoreo 6, 11

Q.

QUæcumque 1, 10 quæque 3, 53. 5, 107
quære 6, 57
quærere 6, 65
quærimus 5, 174
quærisne 1, 80
quærunt 1, 30
quæſieris 4, 25
quæſiveris 1, 7
quam, *pronom.* 5, 145 175
quàm 2, 25. 3, 42. 4, 52
quamvis 2, 40 5, 70 *bis*
quando 1, 46
quandoque, *pro* quandocumque 4, 28
quantaque 5, 22
quantas 5, 5
quantum 1, 160. 3, 49 71. 4, 26. 5, 27
quare 1, 3. 4, 38
quarto 6, 78
quartus 6, 57
quaſi 5, 66
quarit 2, 35
querela 1, 91
queritur 3, 12, 14
quî, *adverb.* 5, 130
quî pote 1, 56
quicunce 5, 149
quinque 4, 39
quinta 3, 4
Quinti 1, 73
Quintus 6, 13
quippe 1, 88
Quiritem 5, 75
Quirites 3, 306. 4, 8
quiſquam 1, 112. 5, 83
quiſque 5, 73
quiſquis 1, 44. 6, 42
quo 1, 24. 3, 60 62. 5, 143 *bis*
quo fretus 4, 3
quo pacto 2, 46
quondam 6, 65
quoreum 5, 5

R.

RAbioſa 3, 81
radere 1, 107. 3, 114. 5, 15
raderet 3, 50
ramale 1, 57
ramalia 5, 59
ramos 3, 56
ramoſa 5, 35
ramum 3, 28
rancidulum 1, 33
rapiant 2, 38
rapias 5, 142
rapidæ 5, 94
raptum 1, 100
rara 1, 46
raſis 1, 85
raſiſſe 2, 66
raſtro 2, 11
ratio 5, 96 119
ratione 3, 36. 5, 39
ratis 6, 31
raucus 5, 11
recens 5, 156
recenti 1, 15. 5, 54
receptat 6, 8
receſſi 5, 88
receſſus 2, 73
recti 1, 48. 5. 121
rectius 4, 9
recto 5, 104
rectum 4, 11
recuſas 3, 18. 5, 79
recuſem 6, 15
recuſet 1, 41
recuſo 1, 48
recutitaque 5, 184
redit 6, 79
reduco 5, 118
refulſerit P. 12
regina 2, 37
regula 4, 12. 5, 38
regum 1, 67. 3, 17. 6, 46
reguſtatum 5, 138
relaxat 5, 125
relicta 3, 38. 5, 168
relictam 5, 61
relictis 1, 16. 6, 63
relinque 5, 17
reliqua 5, 87. 6, 53
reliquum 6, 68 *bis*
remitto P. 5
Remus 1, 73
renuis 6, 63
reparabilis 1, 102
repentè P. 3
repeto 5, 118
repone 6, 66
requiem 5, 43
requieſcere 3, 90
reſignent 5, 28
reſponde 2, 17
reſpondeat 4, 19
reſpondet 3, 22
reſpue 4, 51
reſtas 2, 97
retecti 3. 101
retines 5, 116
revello 5, 92
reverti 3, 84
Rex 2, 37
Rhenos 6, 47
rhombos 6, 23
ridenti 1, 116
ridere 1, 122
rides 1, 40
ridet 3, 86. 5, 150
rigida 6, 77
rigidos 3, 105
rimas 3, 2
riſiſſe 1, 132
ritè 3, 111
ritu 6, 59
rixanti 5, 178
robuſti 5, 5
rodere 5, 170
rodunt 3, 81
rogârit 2, 40
rogavit 3, 93
rogitas 5, 134
Roma 1, 5
Romæ 1, 8
Romule 1, 87
Romulidæ 1, 31
roſa 2, 38
rota 3, 24. 5, 74
rubellum 5, 147
rubra 5, 169
rubrica 5, 90
rubricam 1, 66
rubrumque 5, 182
rudere 3, 9
rudis 5, 103
rugam 6 79
rugoſaque 5, 91
rugoſum 5, 55
ruis 5, 143
rumore 5, 164
rumpere 3. 27. 5, 13
runcantem 4, 36
rupi 5. 158
rupta 6, 27
rupto 1, 25. 5, 185
rure 3, 24

rursum 3, 34
rus 1, 71

S:

SAbbata 5, 184
Sabino 6, 1
ſacer 1, 113
ſacerdos 5, 186
ſacra P, 7
ſacras 2, 55
ſacro 2, 25
ſacrum 6, 21
ſæpè 3, 44. 5, 9
ſævos 3, 35
ſagittis 4, 42
ſale 4 30
ſalinum 3, 25. 5, 138
ſalit 3, 111
ſaliva 1, 104
ſalivam 5, 112. 6, 24
ſalivis 2, 33
ſalutas 3, 29
ſambucam 5, 95
Samios 3. 56
ſanctè 2, 15
ſancto 2, 69
ſanctoſque 2, 73
ſanguis 1, 61. 3, 116
ſani 3, 118
ſunna 5, 93
ſannæ 1, 62
ſanus 3, 118
ſaperdas 5, 134
ſapere 6, 38
ſapias 5, 167
ſapiat 4, 21
ſapiens 3, 53. 5, 114
ſapimus 1, 11
ſapio 3, 78
ſapit 1, 106
ſardonyche 1, 16
ſartago 1, 80
ſatis 3, 27 78
ſatur 5, 56. 6, 71
ſaturi 1, 31
Saturniaque 2, 59
Saturnumque 5, 50
ſaturum 1, 71
ſatyri 5, 123
ſaxa 6, 27
ſcabioſum 5, 74
ſcabioſus 2, 13
ſcalpuntur 1, 21
ſcelerata 2, 63
ſciat 1, 27
ſcilicet 1, 15. 2, 19. 4, 4
ſcinderis 5, 154
ſcintillant 3, 117
ſcire 1, 27. 2, 17. 3, 49
ſcire tuum nihil eſt, &c. 1, 27
ſcis 1, 53 54. 4, 10
ſcit 1, 65 132
ſcloppo 5, 13
ſcombros 1, 43
ſcopuli 6, 8
ſcribimus 1, 13
ſcribitur 1, 53
ſcribo 1, 45
ſcrobe 1, 119
ſcutico 5, 131
ſecretam 5, 96
ſecreti 5, 21
ſectabere 5, 71
ſecto 1, 131
ſecuit 1, 114
ſecum 3, 81
ſecundo 5, 72
ſecura 3, 26
ſecurus 3, 62. 6, 12 13
ſecùs 1, 66
ſede 1, 17
ſeductior 6, 42
ſeductis 2, 4
ſeductum 5, 143
ſeges 6, 26
ſemel 1, 24. 5, 157
ſemipaganas P, 6
ſemper 4, 18. 5, 69
ſemuncia 5, 121
ſene 1, 124
ſenectæ 2, 41
ſenes 5, 179. 6, 6
ſeneſque 5, 64
ſeni, *nominativ.* 3, 48
ſenio, *ablativ,* 6, 16
ſeniumque 1, 26
ſenſus 1, 69
ſentis 2, 18
ſepelii 3, 97
ſepia 3, 13
ſequaces P, 6
ſequenda 5. 107
ſequeris 3, 61. 5, 14 155
ſequi P, 11
ſerena 1, 19
ſeri 5, 61
ſeria 2, 11. 5, 44
ſeriolæ 4, 29
ſermo 1, 63
ſervas 5, 117
ſervitium 5, 127
ſeſquipede 1, 57
ſeſſilis 5, 148
ſeveros 1, 64
ſiccas 3, 5
ſiccis 5 163
ſiccum 6, 20
Siculi 3, 39
ſidere 5, 46
ſignum 6, 17
ſilentia 3, 81. 4, 7
ſiliquis 3, 55
ſilix 4, 41
ſimilis 3, 17
ſinciput 6, 70
ſine 3, 25. 6, 16
ſingultiet 6, 72
ſiniſtro 4, 27. 5, 164
ſinu 5, 37
ſinuoſo 5, 27
ſîs, *pro* ſi vis. 1, 108
ſiſtam 6, 79
ſiſtro 3, 186
ſitiat 1, 60
ſitiente 3, 92. 5, 136
Socratico 5, 37
ſodes 3, 89
ſole 4, 18. 5, 54
ſoleâ 5, 169
ſolem 4, 33
ſoleis 5, 37 142. 6, 24 75
ſoles, *nomen.* 5, 41
ſolidum 5, 25
ſolis 6, 19
ſolitos 1, 70
Solones 3, 79
ſoluta 3, 58
ſomnia 2, 57. 3 83
ſomniâſſe P. 2
ſomno 5, 56
ſonas 1, 109. 3, 21
ſorbere 4 16. 5, 112
ſorbet 4, 32
ſorbito 4, 2
ſordidus 1, 128
ſparſiſſe 5, 33
ſpeciem 5, 105
ſpecies 5, 52
ſpectatur 4, 24
ſpem 2 35
ſpes P. 12
ſpirent 6, 35
ſplene 1, 12
ſpondente 5, 79
ſpumoſum 1, 96
Stâio 2, 19 22
ſtat 5, 96
ſtemmate 3, 28
ſteriles 5, 75
ſterilis 6, 54
ſtertimus 3, 3
ſtertis 3. 78. 5, 132
Stoicus 5, 86
ſtolidam 2, 28
ſtrepitum 6, 4
ſtrigiles 5, 126 131
ſtringere 2, 66
ſtruere 2, 44
ſtudeam 3, 19
ſtudeo 5, 19
ſtultis 5, 93 121
ſtupet 3, 32
ſtuppas 5, 135
ſubærato 5, 106
ſubdite 5, 124
ſubduximus 1, 95
ſubeas 5, 155
ſubere 1, 97
ſubiere 3, 106
ſubiit 2, 55
ſubit 3, 100. 4, 12
ſubriſit 3, 110
ſubſellia 1, 82
ſubter 3, 41. 4, 43
ſuburra 5, 32
ſuccinis 3, 20
ſuccinctis 5, 31
ſuccinctus 5, 140
ſudans 3, 47
ſudare 5, 150
ſudes 2, 53
ſufficiat 3, 4
ſuffla 4, 20
ſulcoque 1, 73
ſulfure 2. 25
ſulfureas 3, 99
ſumen 1, 53
ſumis 5, 124
ſumma 1, 104. 3, 34. 4 14 17
ſummæ 6, 64
ſummoſque 3, 108
ſummum 3, 48
ſumprus 6, 67
ſupellex 4, 52
ſuperbo 1, 100
ſupereſt 6, 55
ſuperis 2, 71
ſuperos 2, 43
ſupinus 1, 129
ſupplantat 1, 35
ſupplice 2, 35
ſupplicet 5, 173
ſuppoſita 3, 116
ſuppoſui 5, 36
ſupra 5, 118
ſurdâque 6, 28
ſurdum 6, 35
ſurge 5, 132 138 *ter.*
ſurgentem 3, 57
ſurgit 3, 95

INDEX.

Surrentina 3, 93
ſuſcipis 5, 36
ſuſpendere 1, 118. 4, 10
ſupendit 5, 47
ſuſpiret 2, 51
ſuſurros 2, 6

T.

TAbellas 5, 81
tabulas 6, 33
tacebo 3, 97
tacendaque 4, 5
tacita 2, 5.
tacitê 3, 95
tacitus 5, 184
Tadius 6, 66
tali 3, 19
talo 5, 104
tangat 4, 34
tange 3, 107
tangit 1, 117
tangitur 3, 4
tantum 1, 60. 5, 123
tectoria 5, 25
tecum 4, 52. 5, 12 41 42
temone 5, 70
temperat 5, 51
templis 2, 7 62 75
tempora 5, 47
tempore 3, 62
ten' 1, 29
tenax 5, 48
tendere 1, 65
tendis 3, 60. 5, 139
teneat 5, 99
teneo 5, 113
teneras 1, 107
tenero 1, 35. 3, 113
teneroque 3, 16
teneros 5, 36
tenerum 1, 98
tentas 2, 21
tentat 4, 23
tentemus 3, 113
tenuem 6, 24
tenui 5, 77
tenuia 5, 93
tenus 6, 25
tepidum 1, 84
ter 5, 188
terque 2, 16
terebrare 5, 138
terens 1, 73
tergo 1, 58. 4, 24
teris 5, 15
terræ 6, 57 59
terram 3, 80
terras 2, 61
tetruit 3, 41
tertia 2, 14. 3, 91
teſſerulâ 5, 74
teſtaque 3, 61
teſticuli 1, 103
tetigiſſe 6, 17
tetrico 6, 2
theta 4, 13
thure 5, 120
thus 1, 43. 5, 135
Thyeſtæ 5, 8
thynni 5, 183
Tiberino 2, 15
timor 3, 115
tincta 3, 37
tingat 6, 20
tingebam 3, 44
tinniat 5, 106
Titos 1, 20
togaque 1, 15
togæ 5, 14
tollat 4, 51
tolle 5, 87 136
tollere 2, 7
tollit 4, 2
tonat 2, 24
toroſa 3, 86
torquere 3, 51
torta 5, 545
torva 1, 59
tot 2, 47. 5, 124
taque 5, 32
totum 1, 49. 6, 64
totumque 5, 28
totus 5, 173
trabe 1, 89. 5, 141. 6. 27
trabeate 3, 29
tractas 4, 1
tragœdo 5, 3
traham 5, 28
trahe 5, 17
trahitur 5, 160
trama 6, 73
tranſcendere 5, 111
tranſilias 5, 146
tranſiſſe 5, 60
tranſtro 5, 147
tremat 6, 74
tremor 3, 100
tremulo 1, 21
tremulos 3, 87
trepida 1, 74
trepidare 1, 20. 5, 170
trepidas 5, 35
trepidat 3, 88
tres 5, 123
treſſis 5, 76
triental 3, 100
triplex 6, 78
triſte 1, 9. 2, 27
tritâ 1, 54
Trojades 1, 4
troſſulus 1, 82
trutina 1, 7
trutinantur 3, 82
tuque 2, 25
tua 5, 23
tuba 3, 103
tuceta 2, 42
tui 6, 80
tulit 1, 75
tum 3, 13. 5, 60
tumebit 3, 63
tumet 2, 14. 5, 183
tumidas 5, 13
tumulo 1, 39
tun' 1, 22. 5, 146
tunc 6, 37
tunicatum 4, 30
tuo 5, 40
turba 6, 42
turbæ 4, 7
turbida 1, 5
turbinis 5, 78
turdarum 6, 24
turgeſcat 5, 20
turgeſcere 5, 56
turgeſcit 3, 8
turgidus 3, 98
turpe 1, 3
Tuſco 3, 28
Tuſcum 2, 60
tutor 2, 96
Tyrannos 3, 35

V.

VÆ 6 50
vafer 1, 116 132 6, 20
vago 6, 72
valle 6, 8
vaneſcat 3, 13
vapida 5, 148. 6, 17
vapido 5, 117
vaporata 1, 126
vappa 5, 77
varicoſus 5, 189
Var 6, *nominat.* 5, 138
varo, *ablat.* 4, 12. 6, 18
vaſa 2, 59
vaſta 5, 141
vatibus 5, 1
varum *P.* 7. 1, 34
uda 2, 32
udas 5, 105
udo 1, 125
udum 3, 23
Vectidii 4, 25
vgrandi, *vid.* prægrandi 1, 97
Vejentanumque 5, 147
Velina 5, 73
velis, *verbum.* 3, 36. 5, 170
vellant 4, 39
vellat 1, 133
velle 1, 41. 5, 53
vellere, *verbum,* 2, 28
vellus 2, 65
velox 4, 4
venar, 103. 6, 72
venas 2, 66. 3, 91 107
vende 6, 75
vendo 1, 122
veneno 3, 37
venere, *verbum,* 5, 180
venerem 5, 58
Veneri 2, 70
venerit 1, 81
venienti 3, 64
venimus 3, 16
venio 6, 62
venit 3, 11. 4, 5, 48 5, 67. 6, 39
venoſus 1, 76
ventr; *P.* 11. 6, 74
ventre 3, 98
ventis 3, 27
ventos 5, 11
veratro 1, 51
verba, *P.* 9. 1, 35. 4, 19. 45 82. 4, 45 5, 14 28
verè 5, 113
verecunda 5, 44
veri 5, 48 75 105
vernæ 4, 22
vero 1, 107
vetrucoſa 1, 77
verſu 1, 21
verſum 1, 65 93
verte 5, 137
vertentem 5, 71
verterit 5, 78
vertigo 5, 76
verum 1, 55 *bis.* 90
verumne 3, 7
Veſtaleſque 2, 60
vetat 5, 101. 6, 49
vetavit 5, 90

veterem

INDEX.

veterem 5, 116
veteres 5, 92
veteris 2, 83. 4, 29. 5, 59
veterum 6, 3
vetitos 5, 99
veto 1, 112
vetuere 2, 43
vetule 1, 22
vetus 1, 97
viatica 5, 65
vibice 4, 49
vicem 4, 42
vicini 3, 110. 6, 14
vicinia 4, 46
viciſſim 5, 107
victuri 3, 67
vide 1, 108
videant 3, 38
videas 3, 19 80. 3, 94
videmus 1, 69
vidi 1, 120 *bis*
vidit 3, 91
vigila 5, 177
vin' 6, 63
vina 3, 100
vincere 2, 48
vincique 5, 39
vincula 5, 158
vindicta 5, 88 125
vino 5, 183
violæ 1, 40
violas 5, 182
violens 5, 171
virbi 6, 56
virgini 2, 70
viri 1, 36
viridi 3, 22
virtutem 3, 38
virum 1, 96
vis, *verbum*, 1, 56. 2, 19. 5, 144
viſa eſt 3, 109
viſo 4, 47
vitæ 5, 34, 94
vitam 5, 61 83
vitanda 5, 107
vitiabit 5, 97
vitiârunt 6, 40
vitiato 2, 65
vitio 2, 68. 3, 32 4, 13
vitium 1, 116. 3, 21
vitrea 3, 8
vitulo 1, 100
vive 5, 153. 6, 25
vivere 1, 9 62. 2, 7. 3, 31. 5, 84 104 139
viveret 1, 104
vivis 3, 62. 5, 152
vivitur 4, 43. 5, 53
vivo 6, 31
de ceſpite vivo, *ibid.*
vivunt 6, 2
vixiſſe 4, 17
vixit 6, 54
ulcus 6, 113
ullo 4, 41
ulmo 3, 6
ulterior 6, 41
ultra 3, 15. 5, 69
ultrò 5, 172
umbo 5, 33
umbra 3, 4
umbris 3, 74
una 5, 75
unà, *adverb.* 5, 50. 6, 29
uncis 1, 40
uncta 3, 102. 4, 17
unctaque 5, 180
unctis 2, 30. 6, 16
unctus 4, 33
unda 3, 34
undæ 3, 68
unde 1, 73 80 81. 5, 124
undique 3, 59
unge 6, 68 69
unguem 5, 162
ungues 1, 65 106
unguine 6, 40
uno 1, 66. 5, 46 53 70
unum 5, 43. 6, 58 59
unus 3, 7
vocat 6, 27
voce 1, 19. 5, 28
voces, *nomen*, P. 11. 5, 1. 26
vocet 5, 171
vocum 6, 3
volet 1, 91
volo 5, 84 87
voluit 5, 84
voluntas 5, 89
vomuere 5, 181
vota 2, 39. 6, 28
voti 5, 109
votis 3, 49
voto 2, 7 35. 5, 53
urbem 1, 114
urbi 6, 38
urentes 2, 34
urget 6, 37
urna 5, 145
urnæ 6, 34
urnas 2, 60
urtica 6, 70
uſque 1, 26. 6, 15
uſum 5, 94
uſus 5, 52
utar 6, 22 *bis*
utile 3, 70
utinam 2, 12
utitur 2, 68
vulgi 6, 12
vulnera 5, 4
vulnus 4, 44
vulpem 5, 117
Vulpennius 5, 150
vultum 5, 40
vulvæ 6, 73
vulvas 4, 36
uxor 1, 74. 2, 14. 3, 43

FINIS.

BL